فەرهەنگی

ناهید

فەرهەنگی

ناهید

کوردی ـ کوردی ـ فارسی

محەمەد ناهید

* ناوی کتێب: فەرهەنگی ناهید

* نووسەر: محەمەد ناهید

* بەرگ و سەرپەرشتیاری هونەری: عوسمان پیرداود .

* وێنەی بەرگ: نامۆ

* بڵاوکراوەی ئەکادیمیای کوردی، ژمارە(١٢٢).

* چاپخانەی حاجی هاشم – هەولێر.

* تیراژ: ٥٠٠ دانە.

* لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی(   )ی ساڵی ٢٠١١ی پێدراوە.

نووسینی ئەم بەرهەمە پێشکەشدەکەم بە ڕۆحی ئوستادی بێوەکی نیگارگەری و مۆسیقای کوردی (فەیزوڵا خانی ناهید) باوکیدڵسۆز و ماموستا و ئاریکارم لە بوارەکانی سەغڵەتی تەنیایی و ژیانمدا.

بەناوی خودای دلوڤان

(ژیانم بەکورتی)

ساڵی ١٩٣٩ز(١٣١٨هە)هاتمەدونیا و ناویاننام موحەممەد، لە عەشیرەی فـەیزوڵڵابـەگـیم سەر بە شاری سەقز، نگارکێشانو تارژەندن هەر لە سـەرەتـای منداڵیمـەوە لـە خزمـەت فـە-یزوڵاخانی ناهید (باوکم) کە نیگارکێش و مۆسیقارێکی بەناوبانگ و بەتوانا بوو فێربووم.

ساڵی ١٩٦١(ز) زانستگای نیزامیم لە تاران تەواوکرد و هاتمە ڕیزی ئەرتـەش و لـەتـاران مامەوە و بەهۆی‌خزمایەتی و دۆستایەتی لەگەڵ دوکتۆر هاشمی‌شیرازیدا، هاتوچۆیماڵیانم دە-کرد و هەرلەوێ زۆرجار بەخزمەت ژێنراڵ‌ئێحسان نووری‌پاشا(هەڵۆی‌ئارارات) دەگـەیشـتم کـە بەزانایی و ڕاوێژی شیرینی، درگای دونیاییێکی نوێی بۆ ئاواڵەکردم، هەتا ڕۆژێـک فسۆسـێکی-کوردی‌هاوشاریم بەم چاوپێکەوتنانەی زانی و بووبە هۆی هەڵداشتنم لە تارانەوە بۆ شاری‌خـۆی و پاش‌پێنج ساڵ گەڕامەوە بۆ تاران.

خزمایەتییێکی‌دوورم لەگەڵ‌مامۆستا موحەممەدی‌قازی نووسەر و وەرگێڕی بەناوبانگ هـە-بوو، پاش دیدارێک بە هۆی زانینی گۆرانی و تارژەندن ئەو هەلەم بۆ ڕەخسا کە زۆر بەساناهی ڕێگەم بکەوێتە کۆڕ و مەجلیسی شەوانەی ئەدیب و شاعیر و نووسەر و هونەروەرانی بە توانای ئەو سەردەمە کە لەگەڵ مامۆستا قازی و دوکتۆرشیرازی دەورە میوانییان هەبوو، سێ‌ساڵ لـە-کۆڕی شەوانەیاندا بەشداریم‌کرد کە باندۆرێکی گرینگی لە سەر ژیانم دانا، ئەوەیش منـەتبـاری مۆسیقام دەنا ئەفسەرێکی‌لاو لەکوێ و کۆڕی وەها لەکوێ؟

جارێک مامۆستا مەزهەری‌خالقی ڕێگای کەوتە ئـەو کـۆڕە و لـەوکاتـەدا لـەڕادیـۆئێران ئیشی‌دەکرد پاش ئاشنا بوون بڕیارماندا کە چەند ئاوازێک لە ڕادیۆ(بەشی)کوردیی تـاران تۆمـار بکەم؛ کە بوو بەهۆی بەردەوامیم لەکاری مۆسیقا و لەپاش بیست‌ساڵ‌چەند بەرهەمـی‌مۆسـیقام تۆمارکرد.

بەڵام ئسترانبێژێکی پرۆفیشناڵ نەبوومە و هەرگیز بۆ هیچ پێشنیار و موناسەبەیێـک، یـان لە هیچ کۆڕێکی غەیری خۆماڵیانەدا بەشداریم نەکردووە و کاری مۆسیقاییم لەرادیـۆ و تـەلـە-فزیۆنو پڕکردنەوەی شریت تێپەرنەبووە. بۆجاری دووەم (بەڕاپۆرتی‌هەر ئەو سیخوڕە)سەبارە-ت بە کۆڕی شەوانەمان، هەمدیسان هەڵوەدا بووم و هەڵیانداشتمەوە بۆ شاری خۆی و لە تاران دووریان خستمەوە، کە تا دوو ساڵ پاش سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانـی ئێـران لـە پارێزگـای ئازربایجان مامەوە ، بەراوەژووی چاوەڕوانی ئەوانەی پێیان وابوو لە شاری خۆی زوو جاڕز دەبم و واز لە کاری عەسکەری دێنم، (بەهۆی ئیشەکەمەوە) بە سانایی توانیم لەگەڵ زۆربـەی جـە-

ماوەری ئەو شارە دۆستایەتییێکی وەها پێک بێنم کە لەسەرەتای شۆڕش و دواتریش جەماوەری شاری خۆی و هاوکارەکانم، ڕێکخراوەی بەرپرسایەتی منیان بێمزەڕەت پاراست کە ئیستاش لەبەرچاومە و منەتباریانم.

ساڵی٧٩ ز.پلەی سەرگوردیم وەرگرت و بوومە بەرپرسی تەداروکاتی مەراغە و مهاباد و ساڵی٨١ ز. کارکەنار بووم و هاتمەوە سەقز و لە پاڵ کاری فەرهەنگی و ئەدەبیدا وانەی تەڕڕاحی و تار و نیگار کێشی و فێرکاریی دروستکردنی کەرەستەی مۆسیقایشم دانا کە ئەمڕۆ شاگردەکانم زۆربەیان مامۆستان و خاوەنی وانەی فێرکارین و زۆر جێی شانازیمن، دڵشادم کە نەیانهێشت ڕەنجبەخساربم.

پاش کارکەناریم لەگەڵ ماموستایان عەزیز شاڕوخ، حەمەجەزا، ڕەشید فەیزنیژاد، مامڵێ، ئەحمەدی قازی و نووسەرانی گۆواری سروە و هەژار ، هێمن ، ئەحمەدهەردی و سووتاو و زۆربەی مامۆستایانی ئەدیب و هونەروەر پێوەندیم هەبوو،کە هەموویان هەقی ئوستادیان بەسەرمەوە هەیە و بیرەوری شیرینیکات وساتێک کە لە خزمەتیاندا بووم لە لاپەڕەییێکدا ناگونجێ، ئەگەر عومر مەودا بدا بە تێروتەسەلی لەو باسە دەدوێم و پێشکەشی دەکەم. ئێستەش بەر دەوامم لە سەرنووسینی وشەدانی (ناتەواویەکانی هەنبانەبۆرینە) دیارە کە وشەدان لەگەڵفەرهەنگدا تەوفیری‌هەیە بەڵامچبکەم مامۆستا هەژار ناوی فەرهەنگی لێناوە، ئەم وشەدانەش ناتەواویی هەنبانەبۆرینەیە، منیش هەر بەو شێوە ناوی فەرهەنگ لە سەر ڕووپەڕەکەی دادە نێم.

٢٠١٠.ز نووسەر.

چۆنیەتی دەستپێکی ئەم وشەدانە:

ساڵی١٩٧٢ ز. پێش ئەوەی ئەلفوبێی کوردی بزانم، دەستم کرد بـە کۆکردنـەوەی وشـە، سەرەتا بەڕێنووسی فارسی دەمنووسی، بەڵام دوای ناسینی الفوبێی کوردی هەموویانم گـۆڕی و پاش ئەوەی‌کە هەنبانە بۆرینەم وەدەست کەوت، بۆ دووپات نـەکردنـەوە و ڕاگرتنـی ڕێـزی هەنبانە بۆرینە و پێشگری لە زیادە سەرفی پارەی‌کڕیاران، وشەکانی هەنبانـە بۆرینـەم لـێ‌دە- رهاویشت،کەهیوادارم لەپاڵ هە نبانە بۆرینەدا بتوانێت بەرەو تەواوترکردنی فەرهەنگـی زمـانی کوردی‌هەنگاوێک هەڵ‌بێنێت پاش ئەوەش فەرهەنگی مامۆستا(گیو. مو کریـانی)م گـەیشـتە دەست و زۆرم کەڵک لێوەرگرت. بەڵام زۆر وشەم بۆ ڕوون نەکرایـەوە و نـەمتـوانی بـەگشـتی واتاکانیان لە ناوچەکاندا لە جەماوەر بپرسم، بریا زووتر بەدەستم گەیبیا، چوونکا زۆربەی وشـە- کانی ئەم وشەدانە لە زمانی خەڵکی ناوچەکان وەرگیـراون کـە دەبـووا سـێ‌کـەس لـەسـەری داکۆکی بکەن.

وشەی بیانی‌کە لە ئاخافتن‌دا زۆر لە سەر زاری جەماوەرن، یان ناون یان کۆژی پیشەیـی و فە نین (دەستەواژە) ئامێتەی ئەم وشەدانەن، بەڵام هەندێ وشەی بیانی کە زیاتر لەبڵـاڤۆک وگۆوارەکاندا بەر چاو دەکەون ئەگەرچی کوردی نین بەڵام بە پێویستم زانـی بـە جـودا لـەژێـر وشەکانی هەر پیتێکدا وشە بیانییەکانیش بنووسم.

زانستگای کوردستان لە ساڵی ٢٠٠۴ و٢٠٠۵ ز. دا لێبڕا بۆ دانانی فەرهەنگێکی سێ جڵدی (هاوتای وشەی‌فارسی بەکوردی) و منیش بـەشـێوەی کـاتی و بـێ موقابیلـە مـاوەی شـەش مانگێک بەشداریم‌کردن و بووبەهۆی ئەوە کە هەست بە پێویستیێکی زیاتری ئـەم وشـەدانـە- بکەم. ئیشکردنم لە بوارەکانی جۆربەجۆری وەک: تەرڕاحـی ، مۆسـیقا و ئـاواز ، نگارکێشـان ، وێنەگەری ، وچێکردنی تار و سێتار و (نەجاڕی و موعەرەق و ناسککاری)و ئەکتـەری سـینما و دەوام‌کردن لە ئەرتەشدا، هۆکارێک بوون کە ئەو وشە و کۆژانە کە پێوەنـدیان بـەو ئیشـانەوە هەیە، بە تێڕادیوی شرۆڤە یان بکەم وحەوجەم بە پرسین نەبێت.

کەندوکۆسپی ژیان و تەنیاباڵی و بێ‌هاواڵی لەم بوارە دژوارەدا نەبوونە لەمپەر و دڵسـاردیم بەڵام ئەرخایەنم ناوبەناو هەڵە و گرفتوگیرییان پێکهێناوە بەتایبەت لەباری ڕێنووسەوە، هیوادارم بە دڵفراوانیەوە بیپەژرێنن وهەڵەکانی سەرڕاست بکەنەوە و ئاریکار بـن بـۆ پێشـکەوتـی زمانـە شـیرینەکـەمـان (کـە ناسـنامەی هـەرمیلـەتێـک زمانـەکـەیـەتـی و هونـەرەکـەی).
سەرکەوتووبن

(فەرهەنگ و نووسراوەی ماموٚستایانێک
که لەم وشەدانەدا کەڵکیان لیٚوەرگیراوە)

هەژار .... هەنبانە بوٚرینە

گیو موکریانی .... فەرهەنگی کوردستان.

شێخ موحە ممەدیخاڵ............ فەرهەنگیخاڵ.

ئیبراهیم ئەحمەد ....کویرەوەری.

هێمن .... تاریک و ڕوون، ناڵەی جودایی

ڕەحمان زە بێحی .... قامووسی کوردی.

فەتاح ئەمیری .... هاوارەبەرە، میرزا

ئەحمەد بەحری .... فەرهەنگی باڵندە.

حەمەی حەمەباقی .... گوڵەکانی دوٚزەخ، ئەفسانەی ئەدونیس،کێشەی کورد

حەسەن سەلاح سوٚران ...... شیعر ، پەخشان، نوسراوە(سایتی ئینتێرنێت).

هێدی .... ئاوێنەی خەیاڵ، ئاوێنەی شکاو

عەبدوڵا پەشێو ....بتی شکاو، شەونییە خەوتان پێوە نەبینم، پشت لە نەوا و ڕوو لە کرێوە

مارف عومەرگوڵ .... .خوٚری زیندان.

ڕەحیم لوقمانی .... زامستان (شێعر).

مەلا خەلیلمشەختی .... فەرهەنگا مەرگ و ژی

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگیگیا.

ئیبراهیم ئەحمەدی .... فەرهەنگی کینایە.

عەلی سەدری .... فەرهەنگی تەوفیق (فەڕانسە، کوردی).

عەبدوڵلا حەسەنزادە .... گوڵ چنینەوە

نووری کاراکوٚیون......................... فەرهەنگی تەگوچی (کوردی، تورکی)

مەولەوی تاوەگوٚزی.......................... دیوانی مەولەوی.

حمەئەمین ئەحمەد .... فەرهەنگی یاد (ئینگلیسی،ئارەوی،کوردی).

فایەق بێکەس ....دیوانی شێعر.

شێرکوٚ بیکەس .... کاوەی ئاسنگەر، تەون،کوٚچ (شیعر، پروٚزە)

ئەمیر ئەمینی .... فەرهەنگی ئارام(ئینگلیزی، کوردی، فارسی).

سوارەی ئێلخانیزادە .... خەوەبەردینە.

نادر نیرومەند(بوٚران) .... جەغەتووی فرمێسک.

ئەحمەدی خانی .... مەم وزین.
عەبدوڵڵا سەمەدی .... دەفتەری دەسنووس.
عەلی سەلیمی ....داوەتی گوڵ، شێعر.
سەجاد جەهانفەرد ....ناونامەی کوردی
ئەمین گردیگلانی ....دەفتەری دەسنووس
مەجید قوردوییمیلان ....فەرهەنگی کوردی، فارسی.
دوکتۆر جەمشید درەخشان و ئیبراهیم ئۆڵغون .... فەرهەنگی تورکی، فارسی
فەرهەنگۆکی پتر لە٢٠٠ ژمارە گۆڤاری سروە. زیاتر لە ١٢٠ژمارە گۆڤاری مهاباد.
ژمارەیێکی زۆرکتێبی کوردی و پۆلیکۆپی زانستگاکان.

جگە لەوانەش گەڕان، پشکنین و پرسین لە جەماوەری شار و گوندی کوردەواری لە-کرماشانەوە هەتا هەورامان و ماکۆ و ئەرزڕووم و هەولێر و سلێمانی کە زۆربەی وشەکانی-گرتووەتە بەر.

تێبینی : ئەگەر وشەیێک جگەلە واتای نووسراو لەهەنبانە بۆرینەدا، واتایێکی دیکەی هە-بێت نیشانەی (+) م بۆ داناوە و حەولم داوە لە نووسینەوەی واتاکانی هەنبانە بۆرینە خۆ بپارێزم.

(کورتکراوەی هەندێ وشە)

هەندێ وشەی زمانەکانی ئارەوی، فارسی، ئینگلیزی، فەرەنسی، ئیتالیـایی، تـورکی، هـەر بەو فونێتیک و ماناوە لە کوردیشدا هەیە، لە بەر ئەوە پـەیـداکردنی ڕەچـەڵـەکـی ئـەو وشـانە کارێکی جیاوازە ، بێ ئە وەی لەسەر ڕەگەز و بنەمای وشەکان بدوێم یان بڵێم تایبەت بـە کـام زمانە ، ئاماژەم پێکردووە کە لەو زمانانەشدا دەڵێن وەک :

فد؛ کورتکراوەی" فارسیش دەڵێ

تد؛ کورتکراوەی " تورکیش دەڵێ.

فرد؛ کورتکراوەی" فەڕانسەیش دەڵێ

ئیتا د؛ کورتکراوەی ئیتالیاییش دەڵێ

اند؛ کورتکراوەی" ئینگلیزیش دەڵی

روس د؛ کورتکراوەی ڕووسیش دەڵێ.

کورتکراوەی ناوی هەندێ لە فەرهەنگەکان و حاڵەتی وشە لەبواری دەستووری زمانەوانییەوە و نیشانی پێویستی تر.

(ب).............. برێتی لە

ف.هن.... فەرهەنگی هەنبانە بۆرینە.

ف.مشە.... فەرهەنگا مەرگ و ژی، مشەختی.

ف.گیا..... فەرهەنگی گیاشناسی.

ف.ب...... فەرهەنگی باڵندە.

ف.مان............ فەرهەنگی مان

[ناو،ت]......ناوی تێکەڵاو.

[ناو،بک]....ناوی بکەر.

[ناو،بەر]......ناوی بەرکار.

[چاوگە،ت].....چاوگەی تێکەڵاو.

> .... بڕوانە بۆ

+ .... جگە لە واتای هەنبانەبۆرینە

ڕێز و سوپاس

ئەگەرچی لەسەرەتای نووسیندا تەنیابالٚ و بیٚهاوالٚ بووم، بەڵام لە بواری کاردا ئەم مامۆستایانە هاندەرم بوون و دڵگەرمیان کردم و بە پێداچوونەو ڕاستکردنەوەی چەوتیەکانی زۆر خۆیان ماندووکرد، بە پێویستی دەزانم ڕێز و سپاسی خۆم آراستەی ئەو عەزیزانە بکەم.

١. کاک حەسەن سەلاحسۆران، بەداخەوە پێش چاپ بوونی ئەم کتێبە چووە بەر ڕەحمە-تی خودا . ٢. کاک فەتاح ئەمیری .٣. کاک مستەفا ئیلخانیزادە .۴.کاک ڕەحیم لوقمانی.۵. کاک جهانگیر هاشمی.۶. کاک ئێرج ناهید . ٧. ئەندازیار کاک لوقمان فەیزوڵابەگی.٨. کاک کەیوان مەنسووری کە (ئەرکیسەرپەرشتی کاری کامپیوٚتەری) وەئەستۆ گرت.

سوپاس بۆ هاوکارانی بەشیکامپیوٚتەرکە ئەرکی پیت چنینیان وەئەستۆ گرت.
(١)یای فرووغ ناهید(پیتی ئا)و ویراستاری (٢). یای، زێنەب عەبدوڵلایی: (بەشێک لە پیتی ب) . (٣). یای، ئارەزوو مەنسووری خوێندکاری زمانی ئینگلیزی لە زانستگای سنە کە لەبواری پیتچنی و ویراستارییەوە ئاریکارییێکی زۆری کردم.(۴). یای، هانا موحەممەدیقەسریان کە بە دڵسۆزیەوە ئەرکی پیت چنینی١٢ پیتی گرتە ئەستۆ. (۵)نیما پەروێزی (بەشی بەجێماوی پیتی (ب) و ویراستاری (۵).یای،گەشین زەکەریاییبەشێک لە پیتی(پ)

پێویستە لە بەرێزان (١) یای فەریبا ناهید دوکتۆری (کاردۆژ) (٢)مامۆستا نامۆ (ئوستادی زانستگا) ویای حەمیدە یوسفی (دیزاینێر) وهونەرمەند. (۴)یای ستارە زوهرە (سیت) (۵)یای کولسووم عوسمانپوور (شاعیر). کە بەدڵسۆزیەوە بەتەنگیئەم کارەوە بوون یان بە تەلەفۆن یان ناردنی کتێب و فەرهەنگ، ئاریکاریان کردووم سپاسبکەم.

(شێوەی دانانی ڕیزی پیتەکان)

ئەمڕۆ شێوەی ڕیزبەندی پیت لە نووسینی فەرهەنگدا گۆڕاوە کە بۆی هەیە ڕاستیش بێت، بەڵام ئەم وشەدانە ناتەواوی هەنبانەبۆرینەیە و هەر لە سەر ئەوشێوازە نووسیومە لەبەر ئەوەی-کەسانێ کە هەنبانەبۆرینەیان هەیە، هەر لەوجێگادا وشەی پێویستیان بدۆزنەوە. ئەم وشەدانە بەپێی٢٨پیتی ژێرەوە نووسراوە نەک بە پێی دەنگ.

أ. ا. ب. پ. ت. ج. چ. ح. خ. د. (ر.ڕ) ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ)م. ن. (و.ۆ.وو) (ە.هێ) (ی.ێ)

هەمزە تەغەر بە سەر چوار پیتی(ا، و، ە، ی) وە دەنیشێ.

لە(ئا)وە هەتا (ی) بەشێوەی ژێرەوە نووسراون،

١. ئا..ئو.ئە.ئی.ئیی.ئییی..............دەبێتە پیتی(ب)

٢ پیتی(ب. با.بب.بپ.بت_......بە.بی.بیی...دەبێتە پ).

٣. پا.پب.پپ–.... پو.پە.پی. پیی ..دەبێتە پیتی(ت)

۴. تا.تب.تت.–.....تە.تی. ..تیی...... دەبێتە پیتی(ج).

۵.جا.جب.جپ.جت.جج.جچ.جح........جە.جی .جیی... دەبێتە پیتی(چ)

۶.چا.چب.چت.چچ.چح.چخ...چە.چی..چیی..دەبێتە پیتی (خ)..

٧. هەروا بەو ڕەوتە تـادەگاتـە نـون... ح. خ. د. (ر.ڕ). ز. ژ. س. ش. ع. غ. ف. ڤ. ق. ک. گ. (ل.ڵ). م....... دەبیتە (ن) .نا.نب.نپ.نت......نل.نن. نو.نوو.نە.نی،دەبێتە پیتی (و،ۆ)

٨. وا.وب.وپ.وت............ ول...... ون.وو. وە. وهە. وەی،وی .ویی.. دەبێتە پیتی (هێ)

٩.ها.هب.هپ.......................هل.هم.هن.هو..هوا...هون.هوو . هە.هی.– دەبێتە پیتی(ی.ێ).

١٠.یا.یب.یپ.یت....ین.یو.یون.یوو.یە. یی. و یێ. و یێ و.....ییا.... ییە... ییی. ییە.. یییی.

بۆ نموونە وشەی (بووهیشک) لەپێش وشەی(بوهـارتن) دایـە . پیتـی(ر_ ڕ) ، (ل_ ڵ)، (و_ وو_ۆ)هەرسێکیان یەکن، بەڵام بەدوای یەکدا بێن، وەک پیتی سەربەخۆ بەکار دەبرێن.

پیتی(ی– ێ)وەک واو هەرچەند جار بەدوای یەکدا بێن هەموو جار سەربەخۆن . بڕوانـە-بەندی ١٠.پیتی(ی) وەک دوو پیتی سەربەخۆ وایە کە بە دوای یـەکـدا هاتبێـت. (پێویسـتە بیدرکێنم کەکامپیوتەریش هەربەو ڕەوتە پیتەکان دەچنێت

تێبینی: لە تەشدیددا هەردوو پیت دەبنە پیتێک وەک: شەققە ئەڕڕا، بەڵام لەوشەی وەک: ببە ، پیتی (ب) دوو جار دە وترێت، هەڵبەت تەشدید ئـەگـەر وەک دوو پیتـی سـەربـەخـۆش بنووسرێن هەردەبێ،(وەک چنینی کامپیوتەر) کە بە بڕوای‌من دروستترە و ئەوە لـەگرفتوگیریـە سەرەکییەکان نین ،هەرچەند چاوەڕوانی چارەسەرکردنیشی هەین.

(سەبارەت بە نیشانە و ڕێنووس)

ئەگەر سی ٚدڵم هەبا هەرکام دارماڵ ٚ تەژی لە زاراوەیێک لە سیٚ زاراوەکانی کوردی، هەر سێکم دەکردنە یەک با لێک هەڵنەبڕێن (١)

لەم سیٚ زاراوە جوانە، لەم سیٚگوڵە بۆنخۆشە،گوڵاوێک بگیریت ٚداخۆم چ بۆن و بەرامەیێکی دەبیٚت؟

بۆ هەموو میللەتی دونیا لە باری فەن و هونەر و پێشکەوتەوە، لەیەک گەیشتن بە یەک-گەیشتنە.

ڕێنووسی کوردی لە زۆربەی ڕێنووسەکانی دونیا لەپێشترە هۆکارەکەشیئەوەیە کەپاشئە-وان دەستمان پێکردووە و لە هەڵەکانی ئەوان خۆمان پاراستووە، بەڵام چەند خال ٚ لە ڕێنووسماندا هەیە ئەگەر چارەسەربکرێن تەنانەت بۆ زمانەکانی دیکەش کە بەئەم ئەلف و بێیە دەنووسرێن، جێیگەی ئەلفوبێی (فۆنێتیک)دەگرێتەوە، خاڵەکانیش ئەمانەن.

١.بەپێی دەستووری پەژرێندراوی هەر زمانێک دەبیٚ ساکارترین یاسا بۆ زبان هەڵبژێردرێت، بەڵام ئاڵۆزی دەبینرێت، بۆ نموونە دەنووسن (پیاوێک، دانەیێک) ئەگەر پیتی(ک) جیابکەینەوە دەبیٚتە،

(پیاویٚ،دانەیی ٚ) بەهۆی پیتی پێش (ک)کە دەنگدارە یان بێدەنگە بۆچی بیکەینە بانێک و دووهەوا؟ بۆچی بنووسین (پیاوێک ، دانەیەک)

بۆ پاراستنی ساکاری زمان چاک وایە هەردووکیان وەکوو یەک بنووسرێن و یەکلایی ببێتەوە(وەک زاراوەی کورمانجی)مەبەست ئەوەیە هەموویان(یێک یان یەک)بن

دیسان، (دەرەجەیێک) واتا یەک دەرەجە،(سوٚباکە دەرە جەیی ٚ+ک= دەرەجەیێک زیاد کە)یان(دەرەجەیێکیان دا بە ئەفسەرێک) بەڵام (دەرەجەیەک پیاوە، یا هەنارەکەم دەرەجە یە-کە) ڕوونە چەند جیاوازن. هەر لەو بنزاراوەدا، بە دانەدەمیەک دەڵێن دانەدەمییێک.

٢. وشەی وەک: بوون (چاوگە)، بوون (ڕابووروو)، بوون (ڕابووردووی دوور،(بووگن).بوون، واتا، ببن، (کاری ئەمری) بیٚنیشانەیە.

٣.شنگ، دنگ،منگ،سنگ ،مانگا، ئەو (ن گ)یٚ کەمینگەیین و لە ناو کەپۆدا دەوترێن بیٚ-نیشانەیە.

٤. (ت و دالی) سوواو،وەک: بم؟ەریٚ، واتا بمدەریٚ.   دە؟کوژم واتا دەتکوژم، بیٚنیشانەیە. دوو نوون کە حاڵەتی تەشدیدی ئارەویی هەیە وەک :بازننە واتا دوڕاو، بەننە واتا بەنی، کە لە-هەندیٚ زاراوەدا هەردوو(نون) مینگەیین، بیٚنیشانەیە. ئەم شێوە ئاخافتنەلە فارسی سەنگلەجی دەچێت کە جیاوازە لەفارسی دەری ،دیارە ئەم جۆرە ویژە لە هەر زمانێکدا گەنجینەیێکی پڕبە-هایە.

(١) لە شێعرێکی مامۆستا شێرکۆ بێکەس

سوپاس وپێزانین

دۆستی زۆر خۆشەویست و لەمێژینەم پرۆفسۆر د. مارف عومەر گول لەزانستگای سلێمانی، پاش دیتنی بەرهەمەکە، پێخۆش بوونی خۆی دەربڕی و دوای ڕێنموونی پێویست ئەرکەکەی بە مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە سپارد لەهەولێر و ئەویش بەڕۆحسووکی و دڵسۆزییێکی زیاتر لە-چاوەڕوانیەوە بەتەنگی کارەکەوە بوو، تەنانەت خۆی هات و بە ئاکادێمیای زمانی کوردی ناساندم. بەپێویستی دەزانم سوپاسی بێبڕانەوەی خۆم پێشکەشی ئەوبەڕێزانە بکەم.

ئاکادێمیای زمانی کوردی ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی

کارێکی هەرە پڕبایەخ کە لە دوورگەی هێمنی هەرێمی کوردستاندا کراوە دامەزرانی ئاکادێمیای زمانی کوردیە لە هەولێر، کە لە داهاتوودا گرینگی خۆی زیاتر دەنوێنێت،

لە پەنای پارکێکی بەدیمەندا کۆشکێکی جوان و ڕازاوە، لەناو حەسارێکی تەژی لەگول و ڕووەکدا، بە وێنەی بەهەشتێکی خەیاڵاوی،دەرکەی لەسەرپشتە و بووەتە ڕووگەی ئەویندارانی زمانەوانی و فەرهەنگ و ئەدەبی کوردەواری.

بەرپرسە کانی هەرکام سەمبول وتاپۆی خزمەت گوزارین بە زمان و کەلتوورەکەمان. کاتێک چووم بۆ چاپی کتێبەکەم، لە هەڵس‌وکەوتیان‌گەشامەوە و تەنانەت لادێک هەستم بە نامۆیی نەکرد و خۆم بە میوان نەزانی.

لەسەر ویستی خۆیان لەدرکاندنی ناوی ئازیزانی بەرپرس خۆم پاراست، دەیشزانم کەنە بە-گۆیە و نەبەقەڵەم ناتوانم ئەوجۆرە کەدڵخوازمە حەقی پێویستی ئەو مەبەستە بەیان بکەم. تەنیا دەڵێم، هیوادارم لەم بوارە پیرۆزەدا، سەرکەوتووبن و سوپاس و پێزانینمیان ئاراستە دەکەم.
نووسەر.

پیتی(هەمزە)

هەمزە، لە ئەلف و بێی کوردیدافۆنیمێکی سەربەخۆنییە وفۆنیمێکی‌یاریدەدەرە زیاتر بە سەر چوارپیتی(ئەلف؛ واو؛ هی،یێ) وە یان بە دەگمەن‌بەپیتی دیکەوە دەلکێ‌و دەنگێ پێکدێنێ‌کەهاوتای(ئەلف مەددی‌یان ئەلفە) لە ڕێنووسی فارسیدا، بە بڕوای هێندێ لە توێژەرانی زمانی‌کوردی هەمزەکوردی‌نییە و جێگەی(ە)ی گرتووەتەوە، وەک: ئاتر و ئاومالْ و ئاوشان کە لە پێشدا: هاتر و هاومالْ و هاوشان بوون، هەروها لە بەینی وشەی لێکدراودا زۆرجار هەمزە نامێنێ وەک: مالْ-ئاوایی؛ ناوئاخن؛ بارئاش؛ کەبوونەتە: ماڵاوایی و ناواخن و باراش و زۆروشەی‌تر. (همزە)

+ئا:بەهۆی شەش بەڵگەی ژێرەوە بۆی - هەیە واتای گەورە؛ گرینگ؛بەرێز؛ بەرز؛ بەڕوومەت؛ بەنرخ؛ بدات. (بەڵگەی_١) ئاهورئا کە لە ئاوێستاوە وەرگێڕدراوەتە سەر زمانی پالەوی. (ئا– هور– ئا) واتا (گەورە خۆری بڵیند) یا (بەرزە نووری بەڕێز) کە نوورێکی بەرز و جێگەی ڕێز و حورمەت بووە؛ (ب) خودا لە ئایینی زەردەشتدا. (بەڵگە-ی٢) موور واتا کۆتەداری کەرتکراو؛ دارەکە موور مووربکە: دارەکە لەت لەت بکە؛ بیبڕەوە؛ لە وشەکانی وەک ئاموورونیر و ئارەق‌ونێل و ئاقیلە و ماقیلەدا کە هەرسێکیان بەواتای ئاراقن، ئاموور و ئارەق و ئاقیلە هەمان باسکێشی سەر نیرن کە دارە درێژە گەورەکەی کەرەستەی‌شێوبڕینن؛ واتا: مووری‌درێژ وبڵیند.

(بەڵگەی٣) لە بن‌زاراوەی ئەردەڵانیدا بۆ ڕێزنان لە برا و خوشکی‌گەورە دەڵێن ئابرا یا ئاباجی، دیارە ئا کورتکراوەی ئاغایش هەیە بەڵام بۆ وشەی ئاباجی بە کار ناهێنرێت و ئاشکرایە بەواتای: (گەورە باجی؛ براگەورە و کاکە)یە.

(بەڵگەی٤) وشەکانی ئارێز بەواتای: تەپۆڵکی بەرز و ئاراوەند بەواتای: بڵیند، بەرز، و ئاری بەواتای: بەرز، بڵیند؛ لە زمانی کوردیدا هەیە کە باندۆری(ئا) بە واتای گەورە، بەرز، بڵیند، لە سەریان دیارە. (بەڵگەی ٥) ئابا: جەدد و ئابا: گەورە باوکان.

(بەڵگەی٦) ئادا: خوشکی گەورە؛ دادەی گەورە. (بزرگ، محترم، بلند)

+ئا: (١) کورتکراوەی ئاغا؛ ئا ڕەحیم: ئاغا ڕەحیم. (مخفف آقا) (٢) پێشگر: بۆ دنەدان و هاندان؛ ئادەی: دادەی؛ ئابڕۆ: دابڕۆ؛ (تحریک برای انجام کاری) (٣) پێشگر: بەواتای: مەکە؛ ئادەنگ: دادەنگ؛ دەنگ مەکە؛ بێدەنگ‌بە؛ قوروقەپ. (به معنای نفی کاری) (٤) پێشگر: بۆ پرسکردن، ئاخۆ و ئاخۆم؛ ئایا؛ تۆبڵێی. (گویی) (٥) نیشانەی کۆمکردن لە زاراوەی کورمانجیدا: مروڤا؛ سوارا؛ واتا:

پیاوەکان؛ سوارەکان. (علامت جمع)

+ئا: پاشگرێکە دەچەسپێ بە پاش ڕیشەی کار(فێعل)ە وە و دەیکا بە(سیفەتی فاعیلی) وەک : خۆرا؛ زانا؛ بینا. (پسوند)

ئائلی: [ناو] زۆرداری؛ ملهوڕی. (زور گویی)

ئائۆش: (ف.مشه) هێشتا؛ هێژ.(تاکنون)

ئائەمەسە: ئائەمەیە؛ خۆیەتی؛بە تیز وتانەیشەوە دەوترێت. (این است)

ئائیت: [بەند]لەئاوێستایشدا ئائیتهاتووە،واتا: ئێستا؛ ئەلعان؛ نهوو.(الان)

ئائیش: [ناو]کار؛ شوڵ؛ کەسب؛ ئیش؛ تێکۆشان؛ خەبات. (کار؛شغل)

ئائیل: [ناو] مندالْ؛ زاڕوٚ.(بچه)

ئابا: گەورە باوکانی پێشو؛ جەددی گەورە. (اعلی جد)

ئاباجی: [ناو،ت] تد: خوشکی گەورە؛ باجیی‌گەورە؛ پوور. (خواهر بزرگ، عمه)

ئاباد: [ئاوەڵناو]ئاوا؛ ئاوەدان؛ پاشگر، بە واتای (ناوی‌بک)ئاوەدان‌کەرەوە (آباد)

ئابادی: فد: [ناو] (۱) نامەی چەپەرخانە. (نامه پستی) (۲) ئاوەدانی. (آبادی)

ئابان: [ناو] فد: ناوی مانگی دووهەمی پائیزی ساڵی هەتاوی. (آبان)

ئابڕو بردنه سەر لقی دار: (ب) ڕیسواکردن و لە قاودانی نەهێنی کەسێک. (رسوا کردن)

ئابڕوو بەکەسێکەوە نەهێشتن: ئابڕووبردن؛ ڕیسواکردن،بوون بە هۆی ئابڕووچوونی کەسێک.(آبرو بردن.رسواکردن)

ئابڕوودار: فد: [ئاوەڵناو] بەشەرەف؛ ئابڕوومەند. (باشرف؛ آبرومند)

ئابڕووکرینەوە: [چاوگە،ت]کارێک‌کە لە ڕیسوابوونی کەسێک بەرگری‌بکا.(آبروی کسی‌راخریدن)

ئابڕوو مەندانە: فد: شەرافەتمەندانە؛ بە-شێوازی ئابڕوومەند. (شرافتمندانه؛ آبرومندانه)

ئابسالْ: فد: تەڕەسالْ. (سال پر بارش)

+ ئابشار: فد: [ناوی تێکەڵاو] زیاتر سێهەمین زەربەی تۆپی والیباڵە کە بە نهێیم دەدرێت بەزەمینی حەریفدا.

(آبشار؛ اسپک)

ئابشۆڕ: [ناو،ت] دێکۆرێک کە ئاوی پێدا بێتە خوار زیاتردەستکردە لە بینادا. (دکور منزل که ازآن آب سرازیر شود)

ئابلە: [ناو،ت] (ف.مشه) هاوڵە؛ ئاوڵە؛ خوریک.(آبله)

ئابلەکوت: [ناو،بک] (ف.مشه) هاوڵەکوت؛ خوریک‌قوت.(آبله‌کوب)

ئابنووس: [ناو،ت] فد؛ فرد؛ اند: سەختەدارێکی ڕەنگ قاوەیی‌تۆخە. (آبنوس)

ئابنووسی‌ڕەنگ: فد: ڕەنگی قاوەیی‌تۆخ. (آبنوسی رنگ)

ئابووریناس: [ناو،بک] پسپۆڕی زانستی ئابووری، ئێکۆنۆمیست. (اقتصاددان)

ئابەوەت: [ناو] ئەم وشەیە هەورامییە و لە-ئاوێستایشداهاتووە: ئاوات؛ ئارەزوو.(آرزو)

ئابیدە: [ناو] (۱) بینای گەورە؛ کۆشک. (قصر) (۲) تاپۆ؛ کۆتەڵ. (مجسمه)

ئاپا: [ناو] خۆشکی ئاپۆ؛ پوور. (عمه)

ئاپارتی: [ئاوەڵناو] تد؛ فد: ئاپاردی بێ‌حەیا؛ هەڵگیراو؛ ڕەدووکەوتوو؛ (بەتورکی ئاپاردی-

واتا: بردی،هەڵیگرت؛ لەچاوگـەی ئاپارمـاخ).
(آپارتی)
ئاپاندیسیت: [ناو]فد؛ فرد؛ اند:. ئازاری
پـەنمـین و چڵـک کردنــی ڕیخوڵـەکـوێرە.
(آپاندیسیت)
ئاپتەڕ: [ناو،ئاوەڵناو] شێت؛ دێوانە. (دیوانە)
ئاپتـەڕی: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە] شـێتی؛ شەیدایی. (دیوانگی)
ئاپڕژێن: ئاو پرژێن. (آب پاشیدن)
+ ئاپۆرە: (١) [ئاوەڵناو،ناو،ت] مرۆڤی سووک و بێبایەخ، بۆرەپیاو. (انسان بـی ارزش) (٢) دەربەدەر؛ مشەخت؛ شتی بێبایەخ وچرووک.
(دربدر)
ئاپۆژن: [ناو،ت] مامۆژن. (زن عمو)
ئاپێ: [ناو] برای‌باب؛ئاپۆ؛ مامە؛ مام. (عمو)
ئاپێمووس: [ناو،ت] یاریێکە. (اسم یک بازی است)
ئـاپیس: [نـاو] هێنـد؛ فـد: (١) نـاوی گـای موبارەکی هێندیەکان کە دەیانپەرست؛ نـاوی گایێک کە بۆ جەمـاوەرێـک لـە هێندوسـتان موبارەکە.(٢) مەیمونێ کـە شـێوەی ئینسـان دەدا. (آپیس)
ئاتاشە: [ناو،ت] فد؛ فرد: ئەندامی باڵوێزخانە.
(عضو سفارت)
ئاتر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ لە پێشینەدا هاتر بـووە .
(آتش)
ئاترەش: [ناو] ئاگادار و زێڕەوانی ئاور لە ئاییـنی زەردەشتدا. (نگهبان آتش درآئین زردشت)
ئاتڵ: نارەوا. (ناروا)

ئاتڵای: [ناو] مۆڵەت. (مهلت)
ئاتڵ و باتڵ: [بەند] عاتڵ وباتڵ؛ بێکار؛ ماتڵ؛ فیرۆ؛ بێسوود. (عاطل وباطل)
ئاتۆلیـە: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: (١) کارگـای هونە ری.(٢)کارگـا و نومایشـگای هونـەری؛ ئاتلیە. (آتلیە)
ئاتۆ بەدەستدان: بەڵگە یان بـێ هێـزی لـە بـەرانبـەر حـەریفـدا نیشـاندان و هـەسـتی سەرکەوتوویی بە حەریفدان بۆبیانوو گـرتن.
(آتو به دست کسی دادن)
ئاتۆم:ئەتـۆم. [نـاو] انـد؛ فـد؛ فـرد: ئـەتـۆم، بچووکترین بەشی هەرماکێک،گەردیلە. (اتم)
+ ئاتوون: قات و قڕی. (قحطی)
ئاتەشمار: [ناو،ت] مارێک کە ڕەنگی سووری ئاتەشییە. (مار آتشی رنگ)
ئاتەشە: [ناو]فد: ئاتەشەک: (١) ئاورە؛ زەردەبـــرین. (زرده زخــم) (٢) ســـووزاک.
(سوزاک)
ئاتــەشــەک: [نـاو] نـەخۆشـینی سـووزاک.
(سوزاک)
+ ئاتەگ: [ناو] (١) ئاتەکی‌زین؛ ئەو تـەختـە چەرمە کە دەکەوێتە ژێر ڕانی
سوار. (چرم زیر ران سوارکار) (٢)
گۆشتی‌لاتەڕافەی حەیوانی سەر براو.
(گوشت دندە)(٣) داوێنی‌کەوا؛ شاقەل.
(دامن.؛تریج‌قبا)
ئاتێل: [ناو] تەوقەییێکە دەیکەنە ملبۆ کەمتـر جوڵانـەوەی گـەردن لـەکاتێکـدا ئـازارێکی پێگەیشتبێت. (لەپزیشکیدا) (آتل)
ئـاتیوانن: [چاوگـە،ت]تاواندنـەوە؛ ئاتیوانـدن.

(ذوب کردن)

ئاج: [ناو] فد: (١) ئاژ؛ ددانە؛ قورنج قورنج؛ زبری بەردەئاش، زبری و ددانەی برِبەند. (٢) ددانەی ژێر لاستیکی سەیارە. (دندانه)

ئاجکاری: فد: [بەرهەمی‌چاوگە] دروست- کردنی ددانە بە بەرد یا ئاسن، بیرازکردن؛ قورنج قورنج کردن؛ گرنج‌گرنج‌کردن. (دندانه دندانه کردن)

ئاجۆ:[ئاوەڵناو] رِەق؛ سەخت و سفت.(سفت)

ئاجۆر: [ناو] واتا خشت و کەرپووچی- سوورەوەبوو. تێبینی: خشتی ئاجۆر لە خاکی تایبەت کە هەمان خاکی چێکردنی جەرِەیە، دروست دەکرێت (خاکی رِۆس) گڵەسوورەی تایبەتە، بە قاڵب لێدانەکەی دەڵێن خشت پێژی یاخشت برِین و بە سوور کردنەوە کەی دەڵێن ئاجۆرپەزی؛ وەک: (ئاشپەزی وچاپەزی)، و بە کوورەکەی دەڵێن کوورەی ئاجۆرپەزی؛ وەک: کوورەی قسڵ و گەچ پەزی. (آجر)

ئاجۆرپەز: [ناوی‌تێکەڵاوی بک] فد: کەسێک‌کە خشت سوور دەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر. (آجر پز)

ئاجۆرپەزی: [بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) کاری کەسێک کە خشت سووردەکاتەوە و دەیکاتە ئاجۆر.(٢.ب) کوورەی سوورەوەکردنی ئاجۆر.(آجرپزی)

ئاجۆرپێژ: [ناو،ب] خشت‌برِ بۆ ئاجۆر. (خشت زن)

ئاجۆرپێژی:[بەرهەمی‌چاوگە]کاری خشت پێژان بۆئاجۆر. (خشت آجر زنی)

ئاجۆرچن: [ناو،ب] (١) کەسێک کە دیوار بە ئاجۆر هەڵدەستێنی و دروستیدەکا. (٢) کەسێک کە خشتی ئاجۆر لە ناو کوورەدا بە شێوەی تایبەت دەچنێ بۆ سوورەوەکردن. (آجرچین)

ئاجۆرفەرش: [ناو،ت] فد: جێگایێک کە بە ئاجۆر داپۆشرابێت،وەک: شەقامی بە ئاجۆر رِووکێش‌کراو. (آجرفرش)

ئاجۆرکار: [ناو،بک] فد: کەسێک‌کە بە ئاجۆر بەننایی دەکا. (آجرکار)

ئاجۆرکاری: فد: (١)[بەرهەمی‌چاوگە] بینایێک‌کە بە ئاجۆر دروستکراوە؛ دیواری ئاجۆرکاری. (٢) [بەرهەمی‌چاوگە] کاری بەننایێک کە بە ئاجۆر دیوار دروست دەکات؛ بەننایی بە ئاجۆر.(آجر کاری)

ئاجۆری: [ئاوەڵناو] فد: (١) لە ئاجۆر دروستکراو. (٢)[ناو] رِەنگی خشت یا هیرباری سوورەوەکراو. (آجری)

ئاجۆری ئەسفەنجی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری کونکون و سووک؛ ئاجۆری کفەڵ. (آجر اسفنجی)

ئاجۆری‌پاشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای ژوورەوە. (ناوەوە)لە دیواردا. (آجرتوکار)

ئاجۆری‌پێشکار: [ناو،ت] ئاجۆری لای دەرەوە (رِووی دەرەوە)لە دیواردا (آجررو‌کار)

ئاجۆری‌خە تایی: [ناوی‌تێکەڵاو] فد: ئاجۆری تەواو ٢٠ ×٢٠ سانتیم بۆ ئاجۆرفەرشی خیابان لە قەدیمدا. (آجر ختایی)

ئاجۆری‌فشاری: [ناو،ت] فد: ئاجۆری نە زۆر باش بۆ دانانی سفت کاری. (آجر فشاری)

ئاجۆری کاشی: [ناوەت] فـد: ئاجۆرێـک کـە یەک ڕووی کاشیبێ. (آجر کاشی)
ئاجۆری‌نوما: [ناوت] فد: ئاجۆرێکی لووسی جوان یا نەخشەدار بۆ داپۆشینی نومـای بینـا. کە٣ یا ٥ سانیم بارسـتای هـەیـە و بـە قـەد نیـوەئـاجۆر یاکـەمتـر پانـایی هـەیـە و بـە درێژایەتی ئاجۆری ئاساییە. (آجرنما)
ئاجۆری‌نەسووج: فد، [ناوەت] ئاجوری کە لـە خاکی نەسووج چێبووبێ. (آجرنسوز)
ئاجەک: [ئـاوەڵنـاو] ڕژد؛ چکـووس، دەسـت قووچـاو؛ بـەئێـرەیـی؛ بـەرچاوتـەنگ،قـە-ڵس.(خسیس)
ئـاجی کـەبـاب: [نـاوەت] تـد؛ فـد: نـاوی لوولەکەبابێکە کە لەبەر ئیسـیوەت و بیبـاری زۆر تامی تاڵە، زیاتر بۆ گۆڕینی تامی شیرینی گۆشتی وشترە و جۆرێک خاپانـدنی موشـتە-رییە، لە هەندێ کەبابخانەکاندا.(آجی کباب)
ئاجیل خۆری: فـد: (١)[نـاو] دەفـری ئاجیـل-تێکـردن. (ظـرف آجیـل خـوری)٢. کـاری خواردنی ئاجیل.(چەرەز). (خوردن آجیل)
ئاجیل فرۆش: [ناوەت]چەرەز فرۆش. (آجیـل فروش)
ئاجیە: [ناو] دەوری کڵاش وگیوە. (گیوە)
ئاچار: [ناو] کلیل، کلێل. (سوئیچ.
کلید)(٢) کەرەستەی توند و شلکردنی پێچ ومۆرە و جەڕ. (آچار)
ئاچارئاڵین: [ناوەت] فـد: ئاچـارێکی شـەش گۆشەیە بۆ توند و شلکردنەوەی جەڕی ئاڵین کە سەری جەڕەکە چاڵێکی شەش گۆشەیە و ئاچار دەچێ

بەسەری جەڕەکەدا. (آچار آلن)
ئاچاربۆکس: [ناوەت] فد: چەند ئەندازە سـەرە ئاچاری ڕینگە کە تەنیا دەسکێکیان هـەیـە و بە سەرە ئاچارەکان دەخوا. (آچاربوکس)
ئاچارتەخت: [ناوەت] فـد: ئاسـنێکی لاپانـە هەر سەرێکی بە ژمارەیێـک پـێچ دەخـوا و شەش گۆشەیە و سەری شەش گۆشی پـێچ دەچێتە نێویەوە. (آچار تخت)
ئاچارشێلاقی: فد: [ناوەت] جۆرێک لوولە گـر کە دەمەکەی میزان دەکرێ و بە هێزێ کـە بەسەریدا دێت چاکتر لوولە دەگرێت؛ زیاتر بۆ لوولەی قەوی بەتایبەت بۆ کردنە و بەستنە-وەی فیلتێری ڕۆنی سەیارە. (آچار شلاقی)
ئاچاررینگ: [ناوەت] فد: ئاچارێکی ناوچـاڵی شەش‌گۆشەیە کـە پـێچ دەکـەوێتـە نێـوی. تایبەت بـۆ جـەڕی سـەر ڕینگـی تـەگـەری سەیارە. (آچار رینگ)
ئاچارفـەرانسـە: [نـاوەت] فـد: ئاچـاری جەڕکردنەوە و جەڕتوندکردن کە دەمەکـەی (زۆر تا کەم) میزان‌دەکرێت؛ (ب) کـەسێـک کە هەموو کارێک بزانێت و ئەنجامی بدا و دا نەمێنێت لە کردنی هیچ کارێکدا؛ (کـابرا لـەو ڕێکخراوەدا ئاچار فەرانسەیە) (آچارفرانسه)
ئاچارقوفڵی: [ناوی‌تێکەڵـاو] فـد: ئاچارێکـە ئەندازەکەی میزان دەکرێـت و دوای گرتنـی پێچ قوفل دەبێت. (آچار قفلی)
ئاچارکێشـی: فـد: [بـەرهـەمـی‌چاوگـە] توندکردنەوەی بەینا بەینی جەڕگەلی سەیارە و هەر کەرەستەی جەڕدار بۆ ئەرخەیان بوون لەوەی کە شل نەبوونەتـەوە. (سـفت کـردن

پیچهای ماشین. آچار کشی)

ئاچمەز: [ئاوەڵناو] تد؛ فد:ئەم وشەیە لەتور کیەوەهاتووە واتا: نەکراوە ؛ بەستراو.(١) هەر گرێی، کە نەکرێتەوە.(٢) هەر ڕێگایێک بەسترابێ و نەکرێتەوە. (٣)حاڵەتێ لە شەترەنجدا کە مۆرەییێک(داشێک) نەتوانێت بگوێزرێتەوە لە بەر ئەوە لە ڕاستی شادایە و بەری شای گرتووە. (آچمز)

ئاچی: [بەند] پەریٚچی؛ بۆچی؛ ئە ڕاچی.(برای‌چه)

ئاحیل: [ناو] تەمەنی بەینی جەحێلی و پیری (میانسال)

ئاحێلی: [ناو] ژیانی نێوەڕاستی(بەینی جەحێلی و پیری. (میان سالی)

ئاخاڵ: [ناو] ئاخاڵ؛ ئاشغاڵ،کلێشە و پیسی.(آشغال)

ئاخاندن: [چاوگە،ت] ئاخنینەوە پەستاوتن و پڕکردن. (پرکردن)

ئاخاوتن: [چاوگە،]ئاخافتن؛ قسەکردن. (حرف زدن)

+ ئاخایۆک: [ناو] جۆرێک سەقر.(نوعی‌باز)

ئاخایەتی: ئاغایەتی. (آقایی)

ئاخپۆڵ: [ناو،ت] (١) قورشێلان بۆ هەوڕ. (گل را آماده کردن برای سفالگری و بنایی) (٢) خوڵەپۆتێ؛ یاری بەخوڵ. (خاک بازی)(٣) قوڕەبان.(گل اندودکردن پشت بام)

ئاختفی: [ئاوەڵناو] تەواو کەچەڵ. (بە کلی کچل)

ئاختە: [ئاوەڵناو] (١)ئەختە؛ یەختە؛ گون- دەرهێنراو؛ خەساو. (اخته)

ئاخچەواش: [ناو]گیایێکی خواردەمەنییە. (آخچه واش)

ئاخرجار: دوایین جار. (آخرین مرتبه)

ئاخرچۆڕ: دوادڵۆپ. (آخرین قطره)

+ ئاخرخێر: [ئاوەڵناو،ت]عاقیبەت‌بەخێر؛ هەرکارێک دەرئەنجامی بەخێر و خۆشی بگات. (عاقبت به‌خیر)

ئاخردەست: [بەند] (١) دەستی ئاخر؛ دوایین کایە لە قوماردا. (آخرین دست)

(٢ب)[ناو] ئاخر و عاقیبەت؛سەرئەنجام. (آخر دست)

+ ئاخرزەمان: [ناو،ت] فد: (ب) دونیا ئاخربوون. (آخر زمان)

+ ئاخرشەڕ: [ئاوەڵناو،ت] (١) کەسێک کە لە ڕۆژانی دوایی ژیاندا خێر نەدیو بێت.(آخر شر) (٢) [بەند] ئاخر شەڕ، دواهەمین کێشە. (آخرین جنگ)

ئاخروئاقیبەت: سەرئەنجام، ئاکام؛ ئاخروعاقیبەتت خێر بێ. (آخر و عاقبت)

ئاخرهەناسە: دووا هەناسە. (ب) مردن. (آخر نفس)

ئاخری:(ب) هەر؛ ئاخری ڕاستت پێ نەوتین؛ هەرچی پێم گوتی ئاخری بەقسەت نەکردم؛ [ئاوەڵناو]دووا هەمین؛ لە ئاکامدا. (سرانجام)

ئاخری‌کار: برانەوە؛ تەواوبوون؛ عاقیبەت؛ تەواوبوونی‌کار. (آخرکار؛ عاقبت)

ئاخرین: [ئاوەڵناو] فد: دواهەمین (آخرین)

ئاخرین‌جار: جاری ئاخر؛ دواهەمین کەڕەت. (آخرین بار)

ئاخرین قیمەت: [ناو،ت]لەو قیمەتە کەمتر

نایفرۆشم؛ لەو قیمەتە زیاتر نایکرم، ئاخرین قسەی موعامەڵە. (آخرین قیمت)

ئاخفت:[ڕابووردوویئاخافتن]قسەی کرد، گوتی. (حرف زد)

+ئاخفتن: [چاوگە](١) ئاخەفتن، قسەکردن. (حرف زدن) (٢) کرانەوەی برین؛ دەمدانەوەی برین؛ دەمکردنەوەی برین. (بازشدنزخم)

ئاخفین: [چاوگە](١) دەمکردنەوەی خونچەی گوڵ. (باز شدن غنچه) (٢) قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخکوڵان: [چاوگە،ت]عەرزهەڵکوڵین . (کندن زمین)

ئاخگە: [ناو،ت] ئاویلکە؛ قەیران؛ گیانەڵا؛ تەنگانە. (دم مرگ؛ تنگنا)

ئاخلْ: [ناو] فد؛ تد: ئاخڵە، (١) خەرمانەی مانگ. (هاله ماه) (٢) جێی داکردنی مەڕ و ماڵات، جۆرێک تەویلەی مەڕ و ماڵات، هۆڵ. (آغل)

+ ئاخڵە: [ناو] (١) قەڵاغە تەپاڵە؛ کۆشکەڵانی تەپاڵە. (دیوار تاپاله) (٢) قەیران. (قیران) (٣) خەرمانە. (هاله) (٤) پاپۆکە. (چنبره)

ئاخڵەدان: [چاوگە،ت](١) پاپۆکەخواردن. (چنبره) (٢) کۆزبەستن بەدەوردا و کۆبوونەوە لە دەوری شتێک. (حلقه زدن دور چیزی)

ئاخلەوەڕ: [ناو] ئاخسبات؛ کاتی سەردە-رهێنانی گیا و لەوەڕ لە ژێر خاک؛ نیوەی ئاخری ڕەشەمە(نیمهآخراسفند)

ئاخڵەوی: [ناو] تد: یاغڵەوی، قابلەمەی سەربازکە لە تاوە دەچێ. (یاغله وی)

ئاخلیڤینک: [ناو] تاوە؛ یاغڵاوی. (تابە؛یاغلە-وی)

+ ئاخن:(١)[پاشگر] واتاکەسێک کە دە ئاخنێتەوە. (تپانندە)(٢) ئاه و هەناسە هەڵکێش. (کسی کە آه می کشد) (٣) پاشگر: دەرپۆش و سەرپۆش؛ گونجەئاخن؛ ڕۆچن ئاخن. (درپوش. پوشاننده)

ئاخنەبا: ئاخنەبات:<ئاخلەوەڕ.

ئاخوئۆخ:(١) [دەنگەناو] دەربڕینی بێزاری.(٢) ناز و قەمزە. (آخ و اوخ)

ئاخوئۆخ لێبرین: [چاوگە،ت] (ب) لە زمان خستن بە لێدان و دارکاری. (از ناله انداختن)

ئاخوئۆف : [دەنگەناو] دەنگێکە بۆ دە ربڕینی ئێش وئازار و هەروەها کەیفخۆشی. (آخ، آخیش)

ئاخوتف: بەدەنگ و سەداوە تف و بەڵغەم فرێدان. (اخ و تف)

ئاخوتن: [چاوگە،]ئاخاوتن؛ دووان؛ قسەکردن. (حرف زدن)

ئاخوراو: [ناو] گوڵاو؛ ئاخوری ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژڵ. (آبشخور)

ئاخوربەرز: [ئاوەڵناو] (ب) بەفیز؛ لووتبەرز و زیادەخواز. (زیاده طلب)

ئاخورچەور: [ئاوەڵناو] (ب) ساماندار و خۆشبژیوو؛ تێروتەسەل. (کنایه از پولدار)

ئاخورچی: [ناو] مەیتەر؛ ئاگاداریکاری تەویلە و ئاخور.(مهتر)

ئاخۆرە: [ناو] ئاخرگە؛ مێشولەکوێرە. (پشە ریز)

ئاخوٚم: [ئامراز،ت] ئاخوٚ؛ داخوٚ؛ ئایا؛ توٚبێژی. (توگویی؛ آیا)

ئاخووەند: [ئاوەڵناو+ناو] هونەرمەند؛ زانا لە- هونەردا. (هنرمند)

ئاخوین: [چاوگە] چاکبوونەوەی برین؛ گوٚشتەزوون هێنانەوەی برین. (التیام زخم)

ئاخە: [ناو] ئاغا. (آقا)

ئاخەرەش: [ناو،ت] خوٚڵی ڕەش؛ بووڵ؛ خوٚڵەمێش (خاکستر)

ئاخەفتەر: [ناو،بک] وێژەر؛قسەکەر. (گوینده)

ئاخەفتیار: [ناو،]وێژەر؛کەسێک کە لە کوٚڕ و مەجلیسدا قسە دەکات یان لە لایەن کوٚڕێکە وەقسە دەکات. (سخن گو)

ئاخەلێوکوٚتایی: [ناو،ت] ئاخر و ئوٚخری کار. (آخرهای کار)

ئاخیرەت: [ناو] (ب) قیامەت. (قیامت)

ئاخێزا: [ڕابوردوو] ئاخیزی کرد؛ هەڵسا؛ ڕابوو.(بلندشد)

ئاخێزگە: [ناو]جێی ڕاپەڕین و سەرهەڵدانی کەسێک یان بیر و باوەڕێکی نوێ. (مکان پیدایش. خاستگاه)

ئاخێفتن: [چاوگە] ڕواندن. (رویاندن)

ئاخیڤێنی: کولانەوەی برین. (بە درد آوردن و دستکاری زخم)

ئاخێوتن:[چاوگە،] گێرانی ئەسب بوٚ وشک بوونەوەی عارەقی لەشی؛ تەڕاتین. (گرداندن اسب)

ئاخێوەر: [ناو،بک] بێژەر. (گوینده)

+ ئادا: (١)[ناو] لە زمانەکانی پروٚگرام نووسینی کامپیوٚتەر. (زبان برنامە نویسی کامپیوتر). (٢)خوشکی گەورە. (خواهر بزرگ)

ئادابتوٚر: [ناو] اند؛ فد: لەکوردیدا ئەم وشەیە نییە، کەرەستەی گوٚڕینی کارەبای دوو تەرەفە بە یەک تەرەفە بە وٚڵتاژێکی کەمترەوە. (آدابتور)

ئادابوڕسووم: [ناو،ت]کوٚی داب و دەستوور؛ دابونەریت. (آداب و رسوم)

+ ئادار: [ناو] شوێنەوار. (جای بودن؛نشانە)

ئادار بەسەر پادارەوە نەمان: (ب) وێران بوون، ژێروژوور بوون؛ خاپوور بوون. (ویران شدن)

+ ئاداروٚک: [ناو] جەژنی ساڵی نوێی مانگی خاکەلێوە؛ نەوروٚزی دابی کوٚن. (عید نوروز قدیمی)

ئاداش: [ناو] ئابرا؛ برای گەورە؛ ئاواڵ؛ دوٚست؛ هاواڵیهاومەرامی ڕامیاری وحیزبی؛ڕەنگە لە ئارکاداش ویوٚڵداشی تورکیەوە هاتبێت کە هەر بەو مانایەیە (آقاداداش.رفیق)

ئاداک : ئادا؛ دوورگە؛ پەڵەیێک وشکی لە ناو زەریادا؛ (جزیره)

ئادامس: [ناو] فد: بنێشتی فەرەنگی. (آدامس؛ سقز فرنگی)

ئادانی: بەموفابوون؛ بەکەڵکبوون؛ بە سوود بوون. (پرسودی)

ئادرێس: [ناو] اند؛ فد: شوێن، نیشانی؛ دیاری کردنی جێگایێک بە وتە یان نووسین. (آدرس)

ئادگار: [ناو] ڕوخسار؛ پوٚتەراک؛ قەڵافەت؛ سیما؛ بەژن و باڵا. (شمایل)

ئادۆ: [ناو] خۆشی؛ کەیف؛ شادی.(شادی)

+ئادۆدە: [ناو] (١) بژارچن؛ بیڵەکـان. (بیلچـه وجین) نیرەژەن؛ داری بەینی دوو لوولـەپ لـە مەشکەدا. (چوب بین دو دسته مشک)

+ ئادە: [ناو] تـد، (١) دوورگـە، بـە شـێ لـە وشکایی نە زۆر گەورە کە دەوراندەورە کـەی ئاوە. (جزیره)(٢) جێناو بۆ مێینە. (ضمیربرای ماده) (٣)بژار. (وجین) (٤) تەڵە.(تله)

ئادەر: [ناو] ئازەر، ئاگر، ئاور، ئاهیر.(آذر.آتش)

ئادەربەرزین: [ناو،ت] ئازەربەرزین، ناوی پە-رەســـتگەییکـــی زەردەشـــتیانە . (نـــام پرستشگاهی‌است در دین زردشت.

ئادەنگ: بێدەنگبە، دادەنـگ، قـوڕ و قـەپ. (ساکت شو)

ئادەی: دادەی، وشەی هاندان .(ها،زودباش)

+ ئادی: [بەند]ئەی، ئەدی، بەڵێ، ئەرێ. (بله)

ئادیندە: [ناو] کولکەزێرینە، کەسـکە سـوور، کۆلکەڕەنگینە، پەلکەڕەنگینە، ئەستوونە زێر-ینە، کەسکوسوور.(قوس‌وقزح،رنگین‌کمان)

+ ئار: [ناو](١) یەکـەی ئـەنـدازە بـۆ پێـوانی زەوی و پانایی بەرانبەر بە١٠٠ میکـاب. (آر. برابـر ١٠٠ متـر مربـع) (٢) پاشـگر: دیـدار، کرپار، گرفتار، کردار، جووتیار. (پسوند)

+ ئارا: فد، تد: [پاشگر] ڕازێنەر، چەمەن‌ئـارا، مەجلیس‌ئارا.تد: بەین (پسوند:آرا ،میانه)

ئاڕاد: حاڵەتی‌تامەزرۆیی و خولیای‌جنسـی لـە هەندێ‌جەحێڵاندا.(میل جنسـی‌شدیددربعضـی جوانان)

ئاراارات : ئاگر هات؛ ئاگر وەشان؛ گـڕ کـان؛ ناوی کێوی ئاگریداغ یان ئوغریداغ (آرارات)

ئاراس : (١)ئەسر؛ فرمێسک؛(اشک) (٢)نـاوی چۆمێکە لە سنووری ئێران و دەوڵەتـی ئـازە-ربایجاندا.(رود ارس)

ئاراستن: (١) خستنەپشت‌گوێ. (پشت گـوش انداختن) (٢)[چاوگە] خەمڵاندن. (آراستن)

+ ئاراستە: فد: (١)[ئاوەڵناو+ ناو،بەر] ڕازاوە؛ دەق‌دراو، پۆشتە، ئاڕایش‌کـراو، ڕازاوە، تەڕپۆش. (آراسته) (٢) بەرەوڕوو ناردن؛ تێگرتن. (روبەکسی پرتکردن)

+ ئاراڤ: [ناو] نیـر و ئـاموور، ئـارەق و نێـل، ئاقیلـەو ماقیلـە، ئاکیلـە و ماکیلـە، ئێـرەق و نێل.(خیش)

ئاراک: [ناو] ئاورگە، ئاتەشگا.(آتشکده)

+ ئارام: [ئاوەڵناو] و [ناو][بەند] فد:

(١)لە چاوگەی(ڕەم)ی ئاوێسـتاییەوە هـاتووە بـە واتـای پشـوودەرکـردن و حـەسانەوە و بێهن‌وەدان(٢) کڕ؛ ئەسپایی؛ هێدی؛ هـێمن؛ هێواش؛ ژیـر؛ ئـۆقرە؛ بـێ‌جووڵـە؛ ئاسـوودە؛ لەسەرخۆ؛ بێدەنگ؛ ستار؛ شێنەیی؛ ئەسپەکـە ئارامە :شەڕوور نییە. (آرام)(٣) نـاوی دەریـای بەرینی ئارام، لە باکوورەوە تا باشووری گۆی زەوی.(دریای آرام)(٤) نـاوەبـۆ پیـاوان. (نـام مردانه)

ئارامبـوون: [چاوگـە،ت]هێـواش‌بـوون؛ بـێ-جووڵـەبـوون؛ هێـدی‌بـوون؛ ئـۆقرەگـرتن؛ کڕبـوون؛ لـەسـەر خۆبـوون؛ دامرکـان؛ داسەکنین؛ هێوربوون. (آرام شدن)

ئارام بوونەوە: [چاوگـە،ت]داسـەکـنین دوای تـوڕەیـی. هێمنایـەتـی دوای نائـارامی؛ ژیر

بوونەوەی منداڵ لە گریان؛ هەدادان. (آرام گرفتن)

ئارامگرتن: [چاوگە،ت]ئۆقرەگرتن، داسەکنین؛ هێور بوون؛ هەدادان، ژێربوونەوە؛ سرەوتن؛ دامرکان. (آرام گرفتن)

ئارام لێهەڵگرتن:[چاوگە،ت]زۆر بۆ هێنان ؛ هەراسان کردن؛ بێئۆقرەکردن؛ تەنگ پێ-هەڵچنین. (بی قرار کردن)

ئارامەند: (١) ئەرامەنە؛ فەقیر؛ بێئەنوا. (نیازمند) (٢) [ئاوەڵناو]ئارا تورکی واتا بەین؛ مەند واتا ماو؛ ئارامەند واتا تیاماو؛ کەسێک کە لە کارێکا دابمێنێ؛ دەسەوسان. (وامانده؛ درمانده)

ئارامی: [ناو](١) ئەسپایی. (٢) حاڵەتی هێمنی؛ هێواشی؛ هێوری؛ بێدەنگی؛ لەسەرخۆیی. (٣) نێوی قەومێکی مێژوویی. (۴) لقێ لە زبانگەلی سامی لە ڕۆژ هەڵاتی ناوەڕاست.(آرامی)

+ ئاران: (١) هان، (تحریک)(٢) وردکردن؛ هاڕین. (خورد کردن؛ سودن) (٣) [ئاوەڵناو] تووڕە. (عصبانی)(۴) [ناو] گەرمەسێر؛ ئالان. (گرمسیر)

ئارانجا: [ناو] شوێنی گەرمێن؛ ناوی پێشوی کەرکووک. (نام قبلی کرکوک)

ئاراندن: [چاوگە،ت] (١) هاڕین؛ وردکردن. (خرد کردن. پودرکردن) (٢) کولاندنەوە. (بە درد آوردن و دستکاری زخم) (٣) هاندان. (تحریک کردن)

ئارا و قارا: [ناو،ت] ئارام و قەرار؛ ئوقرە؛ حەجمان. (آرام و قرار)

ئاربابا: [ناو] کێوێکە لە باشووری شاری بانە. (کوه آربابا؛

ئاربەشک: [ناو،ت] چەخماخ؛ گیڵەنگێدەن کە بە هاتن و چوونێک فیشەک دەخاتە بەر خانی تفەنگ. (چقماق)

ئارتاخ: ئەو کەسەیە بە نەهێنی شتێ لە جێگایێک دەربێنێ. (کسی که یواشکی چیزی را از جایی درآورد)

ئارترۆز: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: نەخۆشینی بەینی جومگەو ئێسکەکانی بڕبڕەی پشت و سووانی کرکراکەی بەینی دوو ئێسک. (آرتروز)

ئارتزیەن: [ناو] اند؛ فد؛ فرد: بەرانبەری ئەم وشەیە لەکوردیدا نییە. بیری زۆر قووڵ؛ بیری ئارتزیەن؛ بیری قووڵ تا مابەینی دوو تۆی سەختی زەوی کە ئاوەکەی هەڵدەقوڵێ و نیازی بە مۆتۆرپۆمپ نییە. (آرتزین)

ئارتوون: [ناو،ت] ئاتەشخان؛ دۆژە.(آتش خانە؛ جهنم)

ئارج: [ناو] جۆرێک قامیشی گەرمەسێر. حەیزەران.(خیزران)

ئارچەن: [ناو] چەناکە.(چانه)

ئارختە: [ناو] سەنگ سواربوون لەخەودا؛ مۆتەکە؛ ئارختک؛ مۆتە؛ بەختەک. (بختک؛کابوس)

ئارخچن: [ناوی‌تێکەڵاو] ئارەقچن؛کڵاوی ژێر مێزەر. (عرق چین)

ئارداف: [ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ گزیکار؛ گزەون؛ داوباز. (حیلەگر)

ئاردبێژ: [ناو](١) هێڵەک. (الک) (٢) [ناوی بکەر]کەسێک کە ئارد لە هێڵەک دەدا. (آرد

(الک کن)

ئارد تەقاندنەوە: [چاوگە،ت] ئارد بێژتن.(آرد الک کردن)

ئاردن: [چاوگە]هێنان؛ هاوردن؛ ئینان؛ هانین. (آوردن)

ئاردە ماڵ: [ناوی‌تێکەڵاو] بێڵی ئاردماڵین لەئاشدا.(آردروب)

ئاردوو: [ناو،ت] (١) ئاوردوو. (گیاه نرم برای شعله ورکردن و گیراندن آتش) (٢) سووتەمەنی وەک دار و چیلکە وچەویل و تەپاڵە. (سوخت)

+ ئاردەبا: [ناو،ت] ئاردەوا، تراوی ئاردی جۆ و ئاو بۆ دەباغی. (آرد جو آبکی برای دباغی)

ئاردەبارە: [ناو،ت] مزی یاریدەدان لە بارکردنی بارە ئاشدا کە ئاشەوان لە ئاش-هێری دەستێنێ. (مزد بار کردن بار آرد)

ئاردەبرنج: [ناو،ت] هاڕاوەی برنج. (آرد برنج)

ئاردەتوو: [ناو،ت] تووشیرینی کوتراو. (آرد توت، توت کوبیده)

ئاردەساوار:[ناو،ت]پیرخەنیلە؛وردەساوار. (بلغور آسیاب شده)

ئاردەشان: ئارداوێژ. (آردی کە از کنارە سنگ آسیاب می ریزد)

ئاردەشێلە: [ناو،ت] تراوی ئارد و ئاو. (مخلوط آرد و آب آبکی)

+ ئاردەڵ: [ناو] (١) سەربازێ کە ئەسب دەبا بۆ باڵادەستی. (٢) پاسەوان؛ یاساوڵ. (آردل)

ئاردەلۆوکە: [ناو،ت] ئاردی زۆر ورد کە لە ناو قووڵکەی ئاشدا دەمێنێتەوە. (گرد آردماندە در گودال آسیاب)

ئاردەڵێن: [ناوی‌تێکەڵاو]ئاردبێژ؛ هێڵەک. (الک)

ئاردەنۆک:[ناو،ت]هاڕاوەی نۆک. (آردنخود)

ئاردی‌تە قیاوە: [ناو،بەر] ئاردی بێژراوە؛ ئاردی هێڵەک کراو.(آرد الک شدە)

ئاردی هەشتەرخان: [ناوی‌تێکەڵاو] ئاردی تایبەت بۆدروستکردنی‌تۆشە و شیرینیات کە سپۆسەکەی تەواو گیرابێ.(آردبی‌سبوس)

ئارزان: [ناو] ئاردە بڕوێش؛ ئاردی-ساوار.(آردبلغور)

ئارزە: ئازە؛ ئەو؛ جێناوی سێهەم کەسی مێ. (او،برای مادە)

ئارزەن: [ناو] ئارگوشک؛ چەنە؛ چەناکە؛ چەناوە؛ ئەرزین؛ چەناگە؛ ئارزینگ. (آروارە)

ئارزی: [ناو] سەرمایەی تایبەت. (سرمایە)

ئارزێ: [جێناو]ئازێ؛ ئەوان؛ بۆ نێر و مێ. (آنهابرای نرومادە)

ئارزینچ: [ناو] ئارووک؛ ئاریک؛ میچ. (سقف)

ئارژین: ئاژین؛ ئاو بەردانەوە سەر مەزرا یا زەوی بەشێنەیی و سەلیقە. (هدایت آب بە مزرعە)

ئارشام: ناوی باوەگەورەی داریووشی هەخامەنشی.(اسم پدربزرگ داریوش هخامنشی)

ئارشتی: [ناو]تیر؛ تیری پەیکاندار. (تیرپیکاندار)

ئارشە: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: کەمانی

ویڵۆوون و کەمانچە و ویڵۆوونسێل لێدان.
(آرشه)

+ ئارقان: [ناو] بارئاش.(بار برای آسیاب)

+ ئارگوون: [ناو]تەندور. (تنور)

ئارماز: [نـاو] (١) گزموولـە. (تیلـه خـاکی)(٢) جەنجەڕی ئاو هەڵکێشان لە بیر؛ جەنجـەڕی کارێزهەڵکەن کە خۆڵی بیری پـێ دەردێـنن. (چرخ چاه)

ئارمانجخواز: [ئاوەڵناو+ ناو،بـک]هـۆگری بـە ئامانج گەیشتن. (آرمان گرا)

ئارمـــانجخـــوازی: [بـەرهـــەمـــیچاوگـــە] تایبەتمەندیی ئارمانجخواز.(آرمان گرایی)

ئارمین : ئەهوەن؛ هێمن؛ ڕام کـراو؛ ڕام بـوو. (رام شده)

ئارن: [ناو] ئێسقانی شەویلکە. (آرواره)

ئاروار: [ناو] وشـتری یـەکسـاڵە. (شـتر یـک ساله)

ئاروان گرسکرن: [چاوگە،ت]بارئـاش لێکـردن؛ ئـــاروان هـــاڕین؛ دانـــەوێڵـــە هـــووڕکردن (وردکردن) (آرد آسیاب کردن)

ئـاروانلۆک: [نـاو،ت] لـۆک؛ وشـتری نێـری چوارساڵە. (شترنر چهار ساله)

+ ئاروانە: [ناو]ئارد؛ ئار. (آرد)

+ ئاروانە: [ناو] وشتری مێوی چوارساڵە. (شتر ماده چهار ساله)

ئاروان هووڕکردن: [چاوگە،ت] بارئاش لێکردن. (بار گندم را آسیاب کردن)

ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئـارایی؛ مـەجلیس‌ئـارایی. (پیـواژه ؛ آرایی)

ئارۆدە: [ئاوەڵناو+] ژنی ماڵانگەڕ؛ تێوەتـلاو. (بدکاره)

ئارۆک: [ناو]کفتـەی بـە بـرووێش و گۆشـت چێکراو. (کوفته با بلغور و گوشت)

ئـاڕوگۆڕ: [نـاو،ت] ئـاڵوگـۆڕ؛ گۆڕینـەوە. (تعویض)

ئارۆنە: لـە ئاوێسـتادا(ئـەوارۆنـە)هـەیـە بـە-واتای:لاڕێ؛ لەفارسـییدا(وارونـە)هـەیە،بـە-واتای‌سەربەرەوخوار یا بەراوەژوو ؛ بۆیەهەیە-لەگەڵ ئارۆنە؛ بەواتای لاڕێ وکەچ ڕەوی لە ڕیشەیێک بن.(وارونه)

ئاروو: [ناو] (١) هاروێ؛ خەیار. (خیار)
(٢) ئاسمانەی‌دەم؛ مەڵاشوو. (کام)

+ ئارووشـــک: [نـــاو] باوێشـــک؛ بایشـــک؛ باووشک، دەم‌کردنەوە خۆ نـەخـواز لـەکـاتی بێتاقەتی و خەواڵووییدا. (خمیازه)

ئارووشە: [ئاوەڵناو] (١) بزۆز: سەربزێو؛ نائارام؛ بێ‌ئۆقرە. (نا آرام)(٢) [ناو] ئارۆشە؛ شەویلکـە؛ لاچانگ. (آرواره)

ئارووک:[ناو] ئاریک؛(١) میچ. (سقف)(٢) [ناو]کفتەی بڕوێش و گۆشت. (شامی کباب)

ئارویس: [ناو] وریس؛گوریس.(طناب ضخیم از مو)

ئـاروین: [نـاو] تاقیکردنـەوە؛ ئـەزمـوون؛ ئیمتیحان. (آزمون)

ئارە: [ناو] ئارد. (آرد)

ئارهایی: [ناو] (١) ژانێکی هـەمیشـەیـی لـە لەشدا. (آزار) (٢) تووشی دەردیسەری هاتن. (دچار دردسر شدن)

ئارەبانە: [ناو] ئەڕابە؛گاری. (ارابه)

+ ئارەزوو: [ناو] تاسە؛ بیر؛ دڵبۆچوون؛ ڤـین؛ ڤیان؛ حەز. (آرزو)

ئارەزوو بەدڵ مان: (ب)ناموڕادی. (ناکامی)

ئارەزوو بەگۆڕبردن: بەناموڕادی مـردن. (آرزو به گور بردن)

ئارەزووکردن:[چاوگەی‌تێکەڵاو] ئیشـتیاکردن؛ ئارەزووی گـەیشـتن بـە دڵخـواز؛ مـەیـل و تامەزرۆیی کردن. (آرزو کردن)

ئارەزوو هاتنەدی: بەراوەردە بوونی ئـارە زوو؛ بە ئارەزوو گەیشتن. (اجابت‌آرزو)

ئارەزووی‌خاو:خەیاڵی‌خاو؛ ئارەزووی بێهـوودە. (آرزوی محال)

ئارەزووی دووروودرێژ: ئارەزووی درێژ خایـەن و دژوار. (آرزوی دور و دراز)

ئارەسە: ئافەرین. (آفرین)

ئارەش: [ناو] ئارەقە. (عرق تن)

+ ئارەق: [ناو] ئاموور؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرەقە؛ ئامبوور؛ ئێلەقە؛ ئەمبوور؛ ئاکیلە. (قطعه دراز خیش)

ئارەق پێکردن: [چاوگـە ،ت](١ب) هـیلاک-کردن؛(٢) خەجاڵەت‌کردن. (کنایه از خسته یا شرمنده کردن)

ئارەق‌جۆش: [ناو،ت] ئارەق‌سـووت؛ زیپکـەی ورد بە هۆی تاولێدان و ئارەق‌کردنی پێسـتی لەشەوە. (عرق سوز؛ جوش زدن بعلت عـرق سوزشدن)

ئـارەقچـن: [نـاو،ت] (١) بـەڕوولـە دارێکـە دەیکەن بەنێو کونی لووتی کەڵ یان وشـتردا بۆ ئارام‌کردنـەوە و ڕاکێشـانی. (مهارشـتر)(٢) کڵاوی ژێرمەندیل. (شب کلاە)

ئارەق‌چنیاو: [ناو،بەر] [ئاوەڵناو] (١) کە سـێک ئارەقی وشک بووبێتەوە. (خشک شدن عرق) (٢) (ب) لە کاردەرهاتوو. (کار آزموده)

ئارەق‌خۆر: [ئاوەڵناو،بک]کەسێک کـە ئـارەق دەخواتەوە؛ مەی‌خۆر. (عرق خور)

ئارەق‌خۆری:[ناو]کـاری ئـارەق‌خـۆر؛ مـەی-نۆشی. (عرق خوری)

+ ئارەق‌دەردان: [چاوگە،ت]ئارەق‌کردن؛ (١) لەگەرمادا یا بە هیلاک‌بوون.(٢) لە شەرم و خەجاڵەت‌دا عارەقی شەرم دەردان. (عرق کردن)

ئارەق‌ڕژاندن: [چاوگە،ت](١ب) زەحمەتی زۆر لە پێناوی کارێکا کێشان.(٢) ئارەق‌ڕشتن بـە هۆی هیلاکییەوە. (عرق ریختن)

ئـارەق‌سـووت: [نـاو،ت] ئـارەق‌سـووز؛ سووتانەوەی پێسـت بـە هـۆی ئـارەقـی زۆر کردن بە تایبەت لە ژێر باغەڵ و بەینـی ڕان، لە ئینسانی قەڵەودا ؛ یاسووتانی بەینـی پـای منداڵ لە بێشـکەدا بـە هـۆی میزکـردن بـە خۆیدا. (عرق سوز)

ئارەق‌سەگی: [ناو،ت] فـد: (ب)ئـارەقـی-کشمیش یا ئارەقی‌دەسـت‌سـازی هـەرزان-بایی.(عرق سگی)

ئارەق‌فـرۆش: [نـاو،ت] مـەی‌فـرۆش. (مـی فروش)

ئارەق‌کێشـان: [چاوگـە،ت]ئـارەق گـرتن لـە هەڵمی، کوڵاندنی هەندێ گیا یـا لـە میـوەی گەڕاوە یا نیشاستەیێک کە بووە بەگۆلۆکۆز و پاشان بە ئەڵکوڵ. (عرق گیری)

ئارەق‌کێشی: [بەرهەمی‌چاوگە] کاری

ئارەق دەرهێنان و ئارەق‌گرتن. (عرق کشی)

ئارەق‌گرتن: [چاوگە،ت] ئارەق کێشان. (عرق گرفتن)

+ ئارەقگیر: [ناو،ت] (۱) ژێرکراس. (زیر پیراهن) (۲) جلی ژێر زین. (نمد زین) (۳) کاری کەسێک کە ئارەق دروست دەکا. (کسی که عرق درست می کند)

ئارەقی‌جاترە: [ناو،ت] ئارەقی‌کە لە نەعنای کێوی دەگیرێت و بۆ زگ‌ئێشە باشە.(عرق نعنا)

ئارەقی دار: [ناو،ت] ئارەقی‌چێو؛ ئارەقی کە ئەسیدئەستیک و ئەلکۆل‌میتیلیکی تێدایە و ژهراوییە و کەمی پارافین و نەفتالین و فینۆلی تێدایە؛ خواردنی دەبێتە هۆی مەرگ یان کوێری. (الکل چوب)

ئارەقی ڕەش‌وشین دەردان: [چاوگە،ت] (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه ازخستگی بسیار)

ئارەقی ڕەش‌وشین ڕشتن: [چاوگە،ت] ئارەقی‌ڕەش‌وشین‌کردن؛ یا دەردان (ب) زۆر هیلاک بوون. (کنایه از خستگی بسیار)

ئارەقی‌شاتەڕە: [ناو،ت] ئارەقی‌کە لە شاتەڕە دەگیرێ و دەوای هەندێ نەخۆشینە(عرق‌شاتره)

ئارەگۆز: [ناو،ت] ئاڕوگۆڕ؛ ئاڵ‌وگۆڕ. (تعویض)

ئارەمووک: [ناو] گامێشی نەنێر نەمێو. (گاومیش نەنر و نە مادە)

ئارەمەت: [ناو] داڕێژەر. (ریخته گر)

ئارەو: [ناو]عەرەب. (عرب)

ئارەوی: عەرەبی. (عربی)

+ ئاری: [ئاوەڵناو] گەورە؛ بەختیار؛ مەزن. (بزرگ)

+ئاریا: [ناو](۱) بەشی سەرەکیی مێلۆدییێکی ئۆپێرایە. (قسمت آهنگین اپرا)(۲) دەنگی تاکە کەسی ئاواز لە ئۆپێرا دا. (آواز تک نفره اپرا)(۳) مەڵبەندی ئاگر (جایگاه آتش) (۴)نە-تەوەی نیشتەجێی بووی کۆچەری سپی پێستەکانی هێند و ئورووپایی لە پەنای کێوی ئارارات(ئاگریداغ) و باکووری ئێراندا.(نژاد آریا)

ئاریایی: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەو تیرەکە پەیوەندیان بە نیژادی ئاریاوە هەیە. (آریایی)

+ ئارێخ: [ناو] دارتار؛ دارێکی درێژە لە ئەرابە دا. (چوب بلند ارابه)

+ ئارێز: [ناو](۱) تەپ؛ تەپۆلکی بەرز. (تپه)(۲) بەرێز؛ گەورە؛ مەزن.(بلند مرتبه)

ئاریش: [ناو]هۆش. (هوش)

ئاریشەن: (۱)[ناو] لە ئاوێستادا هاتووە،ئاری: ئاگر+ شەن: ژیان]ئاوری ژیان (آتش و گرمی زندگی) (۲)[ئاوەڵناو] بەهۆش؛ بەوەرە. (باهوش)

ئاریک:ئارووک؛ میچ. (سقف)

ئاریکاری کردن:[چاوگە،ت]کۆمەک کردن.(کمک کردن)

ئاریکاری‌ویستن: [چاوگە،ت]کۆمەک خواستن.(کمک خواستن)

ئاڕین: هاڕین. (خرد کردن)

ئاڕین‌دار: [ناو،ت] ئاڵوودار؛ دەستەکی خانوو. (تیر چوبی سقف)

ئارینگ: [ناو]مەڵاشو؛ مەڵازە؛ ئاسمانەی دەم.

(سقف دهان)

ئارینەک: [ناو]ئاگاداری. (آگاهی)

+ ئاز: [ئـاوەڵـنـاو+ نـاو](١) هێـز؛ وزە؛ سـاغ؛ قەوەت.(قدرت) (٢) ڕاست و دروست؛ سـادە؛ گورج و گۆڵ. (درستکار)(٣) [ئـاوەڵـنـاو]دژوار؛ چەتوون؛ سەخت. (سخت؛ دشوار)

ئاز: [ناو]ف.مشە: (١)تەماح (٢)زیپکەی دەموچـاو؛ جوانـەزمـە.(١.آز.٢.جـوش جـوانی-سروصورت)

+ ئازا: [ئـاوەڵـنـاو]دلێـر؛ گـەڕنـاس؛ خـورت؛ بـەجورئـەت؛ شـێردڵ؛ خۆشـمێر؛ گوسـتاخ؛ بـەجـەرگ؛ چـاڤ سـوور؛ سـەلـەحشـوور؛ جەنگاوەر؛ بێباک؛ بەزات؛ ئەگیـد؛ مێرخـاس؛ ڕەند؛ بەجوربـوزە؛ مـەرد؛ دڵ قـایم؛ لێهـاتوو؛ خێرا؛ ژێهاتی؛ زرینگ؛ گورجوگۆڵ لـە کـاردا؛ شـوجاع. (نتـرس. شـجاع.جنگاور؛سلحشـور؛ بیباک.)(٢)[ناو] لە(ئەعزای) ئارەویەوە هاتوە- تە نێو زمانی کوردی واتا: ئەندام؛ هەندێجار - واتای گشت، هەموو، دەدا وەک: ئـازای ئـە- ندامم دێشێ: هەموو ئەندامم دێشـێ.(اعضـا؛ همه) (٣) ساغ؛ بێعەیب؛ دژی پووچ: گوێزی ئازا. (سالم؛ بی‌عیب)

+ ئازاجەوت: [ناو،ت]توێخلی ژێرەوەی بەڕوو. (پوسته داخلی بلوط)

+ ئازاد: [نـاو، ئـاوەڵـنـاو] فـد: (١) سـیفەتـی سـەوڵ؛ (سـەوڵـی ئـازاد) فـەزای ئـازادی ڕامیـاری؛ سـنوری ئـازاد، دووکـاژێر وەخـتـم ئازادە؛ لە غەم ئازادم، شوغلی‌ئـازاد؛ هـەوای- ئازاد؛ سەری تەنافەکە ئازادە؛ چوونە نـاو ئـەو هۆڵە بۆ هەمووکەس ئازادە؛ لە زینـدان ئـازاد کرا؛ گەردنم ئازادکە؛ نێوی پیاوانە؛ ئـازادەری. (آزاد)(٢) ڕەها؛ وێل؛ بەرەڵا؛ سەربـە خـۆ.(ب

ئافرەتی‌کە خۆی دانە پۆشێ

وشەرم نەکات لە ڕوو داپۆشین .(آزاد)

–ئازادبیری: [ناو] شێوەی بیرکردنەوە دوور لە باوەڕی سوننەتی یـان بـەرچاوتـەنگـی.(آزاد فکری؛ آزاد اندیشی)

–ئازادفکر: فد: [ئاوەڵناو]ئازادبیر. (آزاد اندیش)

ئازاد فکری: [ناو] ئازادبیری. (آزاد اندیشی)

ئازادە: فد: (١)[ئاوەڵناو] دوور لە هەر پەیوەندی و سەرشۆڕییەک لە بەرانبـەر هـەر جۆر ملهوڕێکـدا.(٢) دوور لـە تـەسـک‌بینـی؛ خاوەن ڕەوشتێکی جوامێرانە. (آزادە) (٣) سە-ربەستە. (آزاداست)

ئازادی‌خوازی: [بەرهەمی‌چاوگە] (١) ویسـتی کەسانێک‌کەئاواتەخوازن ژێر چەپۆکەی هیچ ملهوڕێـک نـەبـن.(٢)ویسـتی ئـازادی-خواز.(آزادیخواهی)

ئازادی‌کاتی: لە زیندان بەردانـی بـەنـدی بـۆ ماوەیێکی دیاریکراو. (آزادی موقت)

ئـازادیی مـاڵ و مـەسـکەن: فـد: مـافی هەڵبژاردنی مـاڵ وخـانوو، هـەروەهـا مـافی بەرگری لە وەژوور کەوتنی کەسانی دیکـە. (حق‌انتخاب خانه ومسکن‌داشتن)

+ ئازار: فد: [ناو](١) ئەشـکەنجـە؛ دەرد؛ ژان؛ ئێش؛ ڕەنج؛ تاڵـاو؛ کـوێرەوەری؛ عـەزیـەت. (آزار) (٢) نەخۆشی. (مرض)

ئازاردەر:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] فد: (١) داوخوازی ئازار پێگەیاندن؛ سادیست.

(آزارگر؛ سادیست) (٢) ئەشکەنجەگەر. (شکنجه گر)

ئازارەباریکە: [ناو،]سیل. (سل)

ئـازارەمریشـک: [نـاو،ت] دەردەمریشـک. (مرض مرغ مانند نیو کاسل)

ئازاسەر: [ئاوەڵناو] سەربەست و ئـازاد؛ هەرزان. (آزاد؛ ارزان)

+ ئازایەتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەجەرگی؛ خورتی؛ بێترسی؛ جوامێری؛ چاقسووری؛ پڕکێشی؛ زاتداری؛ خێرایی؛ گورجوگۆڵی لەکاردا؛ لێهاتوویی. (دلیری؛ شجاعت)

ئازتەک: زبان و ئەندامگەلی قەومی سوور پێستانی میکزیکی. (زبان و اعضای قوم سرخ پوست مکزیکی)

ئازرگان: شاری ئەرزنجان. (ارزنجان)

ئـازرەنـگ: [نـاو] (١) چەخماخە؛ بەرقی هەورە تریشقە. (آذرخش)(٢) ڕەگی ئاورین؛ شوڵەی درێژی ئاور. (رگەآتش)

ئازمەند: [ئاوەڵناو] فد: ف.مشه: تەمەعکار؛ تەماحکار (آزمند)

ئازنج: [ناو] خانووی بەردی یەکقاتی. (خانه یک طبقه سنگی)

+ ئازوبەزە: [ناو،ت] دەین؛ ئازوبەزەت وەئەستۆم: دەینت وەئەستۆم. (دین.گناه)

ئازوگوێز: [ناو،ت]ئاڕوگوڕ؛ گۆڕینەوە؛ گوازتنەوە لە جێگایێک بۆ جێگایێکی تر. (نقل مکان.)

ئـازوەر: [ئـاوەڵنـاو]تـەماحکـار؛ زگبرسی؛ چاوبرسی؛ موحتاج. (آزمند)

ئازە: [جێناو] ئەو بۆ مێ. (او برای جنس ماده)

ئازەر: فد: [ناو](١) ئاور ئاگر. (آتش)(٢) ناوی سێهەم مانگی پاییزی ساڵی هەتاوی. (آذر ماه)(٣) ناوە بۆ ژنان. (نامی زنانه)

ئازەربایجان: فد؛ تد: [ناو] دوو هەرێمی ڕۆژ ئاوای باکوور لە ئێران کە کورد و تورک نشینە. (آذربایجان)

ئازەرمە: [ئاوەڵناو] لاو؛ جەحێڵ؛ گەنج؛ عازەو.(جوان)

ئازەرهۆشەنگ: لەقەمی ئەوەڵین پێغەمبەری پارسیەکانە کەناوی(مەهاباد،مەئاباد) بووە. (لقب اولین پیغمبر پارسیان است بنام مهاباد)

ئازەری: فد، تد: (١)[ئاوەڵناو+ناو] پێوەندیدار بە ئازەربایجانەوە. (آذر بایجانی) (٣) ئازەربایجانی؛ جەماوەرێکی کە-ونارا بوون کە لە ناوچەی ئازربایجان نیشتە-جێ بوون و زمانیان ئازەری بوو لە زەمانی مەغوولدا زمانیان تێکەڵ زمانی ئۆراڵئاڵتایی بووە و زمانی تورکیی لێ پەیدابووە .(آذربایجانی)

ئازەرین: فد: (١) لە سەخلەتابوون؛ لە ئازاردابوون، (٢)[ئاوەڵناو] ئاورین. (آذرین)

ئازەو: [ئاوەڵناو]عازەو؛ عازەب؛ جەحێل. (جوان)

ئازین: [ناو] دەستوور؛ شێوە. (متد؛ شیوه)

+ ئاژاڵ: [ناو](١) ئاشغاڵ. (آشغال)(٢) شتی بەکەڵک نەهاتوو و جێگر. (اسباب بی ارزش)

ئاژک: [ناو] ئاژنگ؛ بادامەکێویلە. (بادام کوهی)

ئاژکردن:<ئاژنکردن.

ئاژنکردن:[چاوگە،ت](١)ئاژین کردن. (آب بستن به مزرعه)(٢)بیرازکردنی بەرد یان هەر شت. (آجکاری)

ئاژنگ: [ناو] ئاژک؛ بادامی کێوی.(بادام کوهی)

ئاژنە: [ناو](١) بنچکێکی پرساقەتە بۆ ئاخنینی سەر ڕۆچن.(بته‌پرشاخ و برگ) (٢) چیلکەییکەبێخی ددانی پێ پاک دەکەنەوە. (خلال‌دندان)

(٣) تۆپزی پەڕۆ یا خوری کە زستانان لە سەرکونی ڕۆچن دایدەنێن. (گلوله ای از پارچه برای سرپوش درب روزنه پشت بام)

+ ئاژنین:< ئاژن‌کردن؛ ئاژن چاوگەی کورتکراوەی (ئاژنین)ە. (خلاندن؛ خلالکردن)

ئاژوان: [ناو؛بک](١)لێخوڕین.(راندن)(٢) لێخوڕ.(راننده)

ئاژۆتن: [چاوگە](١) ڕادان؛ بڵاو بوونەوەی ئاژەڵ بە دەشت و سەحرادا. (پخش کردن)(٢)ئاژووتن؛ لێخوڕین؛ ژەندن. (راندن و تکان دادن)

ئاژۆتی: زەویی کێڵراو؛ شێوکراو. (زمین شخم زده)

ئاژۆدان: (١)هەڵکوتانە سەر. (حمله بردن) (٢)شەو لەوەڕی ئاژەڵ لە کێو(درشب چراندن گله درصحرا)

ئاژەڵدار: [ئاوەڵناو،+ناو]خاوەن ئاژەڵ؛حەیواندار.(گله دار)

ئاژیر: فد: (١)[ناو] هۆشیارکەر؛ دەنگی خەبەردارکردنەوەی جەماوەر وەک: ئاژیری (خەتەر؛ ئامبولانس؛ ئاورکوژ) (صدای آژیر)

(٢)[ناو] ناوی کەرەستەی هۆشیار کەر و ئاگادەر لە مەترسی. (آژیر) (٣) [ئاوەڵناو] ژیر؛ زیرەک؛ تێگەیشتوو؛ عەقڵدار.(عاقل.فهیم)

+ ئاژین: بەشێنەیی ئاو کردنە ناو زەوی. (آبیاری کردن)

+ ئاسا: (١) ئەو وەختە؛ ئەوکاتە، ئەوسا. (آنوقت) (٢) ئاش. (آسیاب)(٣)پاشگر:وەک: مینا.(مانند)

+ ئاسار: [ناو] ئەم وشەیە کۆی(ئەسەر)ی فارسییە بە واتای باندۆر بەڵام وەکوو(موفرە-د)لە کوردیدا کەمتر بەکاردێت و بە شێوە-ی(کۆ)لە ئارەوی وفارسییەوە وەرگیراوە بە واتای شوێنەوار و جێپەنجە؛ کارگەلی هونە-ری کە دەخولقێت یان لە پاش کەسێک بە-جێ دەمێنێ؛ ئاسەوار. (آثار)

ئاسارە: [ناو] ئەستێرە. (ستاره)

ئاسارەزلە:[ناو،ت] ئەستێرەی ڕۆژ.(ستاره صبحگاهی)

ئاسامی: فد: [ناو+ ئاوەڵناو](١) خەڵکی ئاسام لە هێند. (اهل آسام) (٢) لقێ لە زبانی هێند و ئورووپایی. (زبان هند و اروپایی)

ئاسان‌بوون: [چاوگە،ت] ئاسانی؛ ساکاربوون؛ هێسان بوون؛ ساناهی. (آسان‌بودن)

ئاسان‌بژیو: [ئاوەڵناو+ناوبک]خاوەن ژیانی ساکار و سادە. (دارای زندگی ساده)

ئاسانتی: زبان و ئەندامانی قەومێکی ئەفریقایی ڕەش‌پۆستاڵ. (زبان و اعضای جماعتی‌ازنژاد سیاه پوستان آفریقایی)

ئاسانسۆر: فد؛ فرد: [ناو]ئامێری کارەبایی بۆ

سەرکەوتن و چوونە خوارەوە لە خانووی بڵێندا. (آسانسور)

ئاسانسۆرچی: [ناو]بەرپرسی ئاسانسۆر. مسئول آسانسور)

ئاسانی: [بەرهەمی چاوگە]سانەهی؛ ساناهی، هاسانی؛ بارسووکی؛ بێ گیروگرفتی. (آسانی)

ئاساوبەتاڵ: >ئاش بەتاڵ. (آسیاب خلوت)

ئاسایش:[ناو] فد: ڕێکخراوی بەرپرسی هێمنی لە هەرێمی کوردستانی عێراقی فیدراڵ. ئاسایشت؛ هێمنی؛ ڕەحەتی؛ ئاسودەیی. (آسایش)

ئاسایش‌خواز:[ناو،بک] فد: ئاسودەخواز؛ ڕەحەت تەڵەو؛ ئاسایشت‌خواز؛ هێمنی خواز. (آسایش طلب)

ئاسپرین:[ناو] اند؛ فد؛ فرد؛ تد: (١) دەرمانێکی ئازاربەر و ئازار شکێن. (٢) تیژاوی (ئەسید) سالسیلیک. (آسپرین)

ئاست: (١) ئاغا؛ جەناب؛ ئەمیر.(جناب) (٢) حاست؛ حاس؛ حان؛ حاند؛ ڕووبەڕوو؛ من لە ئاستی تۆهیچ نیم: من لە چاوتۆ (لەحان تۆ) هیچ نیم.(مقابل)

ئاستانگ: [ناو] ئاستەنگ؛ زەحمەت؛ دەردیسەر؛ تەنگوچەڵەمە؛ لە تەنگی و تەنگانەدا بوون. (گرفتاری)

ئاستە: [ناو]تۆمار. (طومار)

+ ئاستەڕ:[ناو]هەوەڵ ڕەنگی ژێرسازیی تابلۆ بۆ نیگارکێشی. (رنگ آستر)

ئاستە ڕکێشان: فد: [چاوگە،ت] (١) ڕەنگ پیاساوینی هەوەڵ دەست لە ژێر ڕەنگی ئەسڵیدا. (آستر کشیدن) (٢) ژێرسازی. (زیر سازی)

ئاستەڕکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] کاری- ئاستەڕ کێشان.(آستر کشی)

ئاستەمبین: [ناو]هووربین؛ زەڕەبین؛ گەردبین. (ذره بین)

ئاستەی جیا: بەجێ‌هێشتن؛ لێگەڕان؛ دەست لێ‌هەڵگرتن. (جاگذاشتن)

ئاسفاڵت: [ناو]ئیسفاڵت؛ قیرتاو. (آسفالت)

ئاسکاریس: [ناو]کرمی ڕیخۆڵە. (آسکاریس)

ئاسکانی: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕین. (نوعی رقص)

+ ئاسکۆڵ:(١)نێوی ئافرەتانە.(نام زنانە) (٢) ئاسکی چکۆلە؛ ئاسکۆڵە. (آهوی کوچک)

ئاسکەزێڕینە: [ناو] ئاسکۆڵەی چێکراو لە زەنگیانە. (آهوی بافته شده از منجوق)

ئاسکە کە تیرە: [ناو،ت] ئاسکی مێ کە شاخی هەبێت. (آهوی ماده شاخدار)

ئاسکەنێر: [ناو] ئاسکی نێر؛ئاهووی نێر. (آهوی نر)

ئاسکی تاتار: [ناو،ت] ئاسکی‌موشکی.(آهوی مشک

ئاسکی‌خەتایی: [ناو] ئاسکی موشکدار؛ ئاسکی مەڵبەندی خەتاوخوتەن. (آهوی ختا)

ئاسکی موشکی: [ناو]ئاسکێ‌کە لە ژێر زگیدا کیسەیێکی پڕ لە عەتری بۆن خۆشی هەیە. (آهوی تاتار؛ آهوی مشکین)

ئاسکی مێ: مامز. (آهوی ماده)

ئاسم: [ناو]نەخۆشینی نەفەس‌تەنگی؛ ئازاری تەنگەنەفەسی. (آسم)

ئاسمان‌جل: [ئاوه‌ڵناو] لات و بێكاره و فه‌قیر و بێماڵ؛ ئاسمان لێفی زه‌وین دۆشه‌كه .(لات و بیكاره وبیساما‌ن)

ئاسمان ڕووخان: [چاوگه،ت] بۆ ڕوو داوێكی سه‌یر و سه‌مه‌ره ده‌ڵێن.(آسمان خراب شدن)

ئاسمان‌قلیش: [ناو] بینای زۆربه‌رز. (آسمان خراش)

ئاسمان كوڵه‌كه‌ی ده‌وێ: بۆ كاری زۆر سه‌یر و سه‌مه‌ره یا درۆی زۆر زل وه‌ك ئه‌وه وابێ كه ئاسمان بڕوخێنێ ده‌ڵێن. (حیران ماندن)

+ ئاسمانی: [ئاوه‌ڵناو]عاسمانی، هه‌رچی گرێدراو به ئاسمانه‌وه هه‌بێ،كتێبی‌ئاسمانی؛ نه‌دای ئاسمانی(آسمانی)

ئاسمی: [ئاوه‌ڵناو]تووشی ئازاری ئاسم هاتوو. (آسمی)

ئاسنبڕ: [ناو،بك]هه‌ر شت كه بتوانێ ئاسن ببڕێت؛ مشاری ئاسنبڕ. (آهنبر)

ئاسن‌ڕفێن: [ناو]ئاسن‌كێش. (مغناطیس)

ئاسن‌ڕفێنی‌كاره‌بایی: [ناو]مێله‌ئاسنێ به‌ناوی ته‌وه‌ره؛ كه به ده‌وریدا به سیمی تایبه‌ت سیم‌پێچی‌كرابێت و جه‌ره‌یانی كاره‌با له سیمه‌كه‌دا ئه‌و ئاسنه ده‌كاته‌ئاسن ڕفێن. (آهنربای الكتریكی)

ئاسن‌كوت: [ناو،ت] ئاسنگه‌ر. (آهنگر)

ئاسنگه‌ری:فد: (ا)[ناو،به‌رهه‌می‌چاوگه] كاری ئاسنگه‌ر. (آهنگری) (٢)[ناو] كارگای ئاسنگه‌ری؛ ئاسنگه‌رخانه. (كارگاه آهنگری)

ئاسنۆكه: [ناو،ت]پارچه ئاسنی بچووك.(آهن-كوچك)

ئاسنه‌ڵان: [ناو]كانی ئاسن؛ زه‌وینێ كه ئاسنی زۆر بێت. (معدن آهن)

ئاسنی سارد كوتان: (ب) ئیشی‌بێ‌موفا كردن؛ ئیشی بێ‌كه‌ڵك‌كردن. (آهن‌سردكوبید)

ئاسنی‌گاڵوانیزه: [ناو]ئاسنێ‌كه ڕوكێش كرابێ به‌ڕوح (فافۆن)و ژه‌نگ ناهێنێت.(آهن-گالوانیزه)

+ ئاسۆ: ناوه بۆ پیاوان. (اسم مردانه)

ئاسۆری: [ئاوه‌ڵناو+ ناو] پێوه‌نیدار به ئاسوریه‌وه؛ قه‌ومێكی سامی‌نیژادن‌كه له ڕۆژهه‌ڵاتی ناوه‌ڕاست ده‌ژین؛ خه‌ت و زمان و ئه‌ندامانی ئه‌و قه‌ومه. (شاخه قوم سامی؛ خط و زبان و افراد آن‌قوم)

ئاسۆگا: [ناو،ت] جێی ته‌ماشاكردن؛ كه‌ل و به‌رزایی په‌راوێزی عاسمان؛ به‌رچاو؛ جێگای مانگ دۆزینه‌وه له ئه‌وه‌ڵ و ئاخری مانگی-ڕه‌مه‌زاندا له ده‌م ئاسۆ. (دیدگاه)

ئاسۆن: [ئاوه‌ڵناو] ئاسان. (آسان)

ئاسووده‌حاڵ: [ئاوه‌ڵناو،ت]خاوه‌نی ژیانێكی ئاسووده؛ خاوه‌ن حاڵه‌تی هێمنی و بێ‌گیر و گرفتی؛ له‌ئارامشدا. (آسوده حال)

ئاسووده خه یاڵ: [ئاوه‌ڵناو] (١) خاترجه‌م؛ ئه‌رخه‌یان؛ دڵنیا. (مطمئن) (٢) بێ‌خه‌م. (آسوده خاطر)

ئاسووده‌كردن:[چاوگه ،ت] له‌گیروگرفتی یان له ئازارنه‌جاتدان؛هێمن‌كردن (آسوده كردن)

ئاسووده‌گه‌ری: فد: [ناو،به‌رهه‌می چاوگه]حاڵه‌تی، له ڕه‌حه‌تی و ئاسایشدا بوون؛ له ئارامیدابوون. (آسودگی)

ئاسووگە: [ناو،ت]تەپۆڵکە و ئاسۆگەی پەراوێزی عاسمان. (تپه. افق)

ئاسوو: [ناو]ڕۆشنایی؛ ئاسۆ سۆما ڕووناکی. (روشنایی)

ئاسوێنە: [ناو]سۆرانی؛ فەقێیانە. (سرآستین بلند)

ئاسەڕ: > ئاستەڕ. (آستر)

ئاسەڕلێف: [ناو،ت] ئاستەڕی لیفە؛ ڕووە لێفە. (آستر لحاف)

ئاسەڵابوون: [چاوگە،ت]بەدیهاتن؛ پەیدابوون؛ خویا بوون. (پدیدآمدن)

ئاسەنەرەی: داهێشتن؛ ڕۆهێشتن؛ شۆڕ کردنەوە. (آویزان کردن)

ئاسەوان: ئاشەوان. (آسیابان)

ئاسی: عد: (١)[ناو+ ئاوەڵناو] زمانی تاقمێ لە خەڵکی قەوقاس. (زبان عده ای در قفقاز)(٢) وەڕەز؛ ئاسیبوون؛ حاڵەتی بە تەنگ‌هاتن؛ بەتەنگ‌هاتن.(عاصی)

ئاسیاو ئەسپی: [ناو،ت] ئاشێ کە بە وڵاخ دەگەڕێت. (آسیابی که با الاغ می چرخد)

ئاسیاوبازی: [ناو] ئاشە بە تەندورە؛ (گەمەیێکی منداڵانە). (آسیاب بازی)

ئاسیایی: [ئاوەڵناو+ناو] پەیوەندیدار بە ئاسیاوە؛ خەڵکی ئاسیا. (اهل آسیا)

ئاسی‌بوون: [چاوگە،ت] (عاسی‌بوون؛ حاسی‌بوون.(١) حاستی یەک هاتن؛ تووش یەک‌بوون. (برخورد ناگهانی) (٢) بەتەنگ‌هاتن؛ وەڕەزبوون. (عاصی شدن) (٣) سەربزێوی و کەڵەوەکێشی و نافەرمانی کردن. (نافرمانی‌کردن)

+ ئاسیدە: [ناو]کووکی. (کوکو)

ئاسیو: [ناو] ئاسیو؛ زەرەر؛ سەدەمە. (صدمه)

ئاسیودیتن: [چاوگە،ت]سەدەمە دیتن؛ زەرەر پێگەیشتن؛ تووشی خەسار بوون؛ زەرەری ماڵی و لەشی پێگەیشتن. (آسیب دیدن)

ئاسیولێدان: [چاوگە،ت] چزەلێدان؛ زەرەر پێگەیاندن. (آسیب زدن)

ئاسیوناسی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] زانیاری بەراوەردی زەرەر و زیانێ کە لەش لەزام یا لە نەخۆشی پێی دەگا و هۆکارەکانی. (آسیب شناسی)

+ ئاشاخە:[ناو] تد: ئاشاغە؛ لای خواروو؛ شتی پەست؛ نەوی؛ لەتورکییەوە هاتووە. (پائین)

ئاشاردن: [چاوگە،ت]داشاردن؛ حەشاردان.(پنهان کردن)

ئاشاریا: [ناو،بەر]شاردراوە؛ پێواربووگ؛ داشاریاو.(پنهان)

ئاشامبەخێر: شەوبەخێر؛ لە ئاخشامبەخێر؛ یان ئاغشامبەخێری تورکییەوە هاتووە واتا : ئێوارەیێکی درەنگ بەخێر.(شب بخیر)

ئاشباز: [ناو،بک] ئاشپەز. (آشپز)

+ ئاشبەتاڵ: (١)هاوارکردنی ئاشەوان بۆ مشتەری(ب)ئاش دانی‌نییە وەرن بۆئاش لێکردن.(مشتری‌صدازدن آسیابان)(٢) ئەندامی حیزبەکە بڵاوەیان‌کرد و بەجارێک ئاشبەتاڵیانکرد؛ دەستیان لەو کارە هەڵگرت. (از هم پاشیدن)

+ ئاشپەزی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]زانیاری لە چێشتلێنان؛هەروەها: هونەری ئاشپەزی؛ وانەی ئاشپەزی؛

پیشەی ئاشپەزی؛ لە هێندێ ناوچە دەڵێن ئاشپێژی کە لام وایە هەڵەیە چونکا ئاش یا چێشت وەک نان لە قاڵب نادرێت یان پان ناکرێتەوە و ناپێژرێت. (آشپزی)

ئاشتکردنەوە: [چاوگە،ت]رێکخستن و پێک هێنانەوەی دوو یا چەند کەس کە نێوانیان ناخۆش بووبێ.(آشتی دادن)

ئاشتیخوازی: [ناو،بک] فد: (١) مەیل بە ئاشتی؛ مەیل بە ئاشتبوونەوە؛ مەیل بە ئاشت کردنەوە. (٢) ویستنی سوڵح و مەسڵەت و هێمنایەتی.(آشتی طلبی)

ئاش چێکردن: [چاوگە،ت] (١) چێشت دروستکردن. (آش درست کردن) (٢) ئاسیاو چاک کردن؛ ئاسیاو دروستکردن یا دروستکردنەوە. (آسیاب درست کردن)

ئاشخاڵ: [ناو]زبڵ؛ (ب) پیاوی ئاکارخراپ؛ شتی خراپ و بێکەڵک. (آشغال)

ئاشخاڵدان: [ناو] زبڵدان. (زباله دان)

ئاشخاڵی: [ناو] فد:کارگەری شارەداری کە ڕۆژانە زبڵی ماڵان بە سەیارە یا عەرابە دەباتە دەرەوەی شار. (آشغالی)

ئاش خۆری: فد: [ناو] (١) دەفری گەورەی ئاش تێکردن. (٢) کاسە یا پێشدەستییێکی ناو چاڵە بۆ ئاش و گرار و چێشتی ئاوەکی خواردن. (کاسه آش خوری)

ئاش خۆری: [ناو]کاری خواردنی ئاش و گرار. (آشخوری)

ئاشدار: (١) شۆدار؛ نمدار. (مرطوب) (٢) دەقدار؛ ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاشدۆڵ: ئاش بەتاڵ.(خالی بودن آسیاب)

ئاشدۆڵە: (١) ئاش بە تاڵ کردن.(٢) ئاش چۆڵە. (آسیاب خالی است)

ئاشڤانی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشەوانی. (آسیابانی)

ئاشقورت: (١)[ئاوەڵناو] بێتین؛ لاواز. (ناتوان؛ لاغر) (٢) گەرمای کەم. (کم حرارت)

+ ئاشقە: [ناو]گوڵی لاولاو. (نیلوفر)

+ ئاشک: [ناو] جیقە ڵدان؛ جیکەڵدان. (چینە دان)

ئاشکەرا: [ئاوەڵناو]ئاشکرا. (آشکار)

ئاشگە: [ناو] چێشتخانە. (آشپزخانه. غذا خوری)

ئاش گەڕان: (ب)کارکردنی ئاش.کارکردن-آسیاب)

ئاشگەڕێن: [ناو،بک]ئاسیاوان؛ ئاشەوان. (آسیابان)

ئاشم: خواردنەوە؛ وەخواردن. (آشامیدن)

ئاشماست: فد: [ناو] تێکەڵی ماست و برنجی کوڵاو؛ چێشتی تایبەت بۆ نەخۆش. (آش ماست)

ئاشمال: [ئاوەڵناو،ت] (ب) مرۆڤی ماستاوکەر و چاپلووس؛ جامەلووسکی کەر؛ خوڵتەکەر. (خایەمال)

ئاش منال گەل: [ناو] چێشتەقوڵە؛ چەندجۆر چێشت کە منداڵان تێکەڵی دەکەن و دابەشی دەکەن وەک چێشتی مجێور. (مخلوط چندغذاتوسط بچەهاو تقسیم آن)

+ ئاشنا: [ئاوەڵناو] فد: بە کارێک زانین و سەردەر کردن لە کارێک؛ بەڵەد. (آشنا)

ئاشنا گرتن: [چاوگە،ت]دۆست-

پەیداکردن(دوست یابی)

ئاشنانەوە: [چاوگە،ت](١) دامەزرانی ئاش. (آسیاب درست کردن) (٢) (ب) ئاژاوە دروست کردن. (آشوب به پا کردن)

ئاشناورۆشنا: [ناو،ت] دۆست و ناسیاو. (آشنایان)

ئاشنایانە: [ئاوەڵناو،ت+ بەند] (١) ناسیاوانە؛ لەڕووی بەڵەدیەوە.(٢) دۆستانە؛ وەک ناسیاو. (آشنا آسا)

+ ئاشنایەتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]سەرەدەرکردن لە کردنی کارێک؛ تێگەیشتن لە کارێک؛ بەڵەدی. (شناخت و مهارت)

ئاشۆ: [ناو] چڵکی برین. (چرک‌زخم)

ئاش‌وماش: (١)[ناو] گەمەی دەنگ لە خۆ برینی منداڵان. (یک نوع بازی کودکانه) (٢) وتەی قسەبڕینەوەی منداڵان لە باتی هیچمان لە هیچ؛ بێحیساب. (بی حساب)

ئاشۆو: [ئاوەڵناو] پیس و چەپەڵ. (آلوده)

ئاشووت:[ناو]کلیلە بەفر؛ هەرەس؛ ڕنوو.(بهمن)

ئاشووری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خەڵکی ئاشوور. (مردم آشوری) (٢) جەماوەرێک لە نیژادی سامی کە لە بەینی دوو چۆماندا دەژین. (عده ای از سامی ها در بین النهرین)(٣) شێوەی نووسینیان. (خط آشوری) (۴) زمانیان. (زبان آشوری)

ئاش‌وەستایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] وەستایەتی ئاش. کاری چێکردن و چێکردنەوەی ئاش. (مهارت در آسیاب درست کردن یا تعمیر کردن)

ئاشەف: [ئاوەڵناو،بەرر] شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک‌چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ ئاشوفتە؛ ئاشێو. (آشفته)

ئاشەڤان:[ناو]ئاشەوان. (آسیابان)

ئاشەوپاشە: [ئاوەڵناو،ت] ئاڵۆز؛ شێواو؛ تێکەڵاو؛ خەوی ئاشەوپاشە:خەوی تێکەڵ پێکەڵ. (پریشان)

ئاشی: [ناو](تەقلیت؛ لاسایی؛ دەمە لاسکێ)ی کوێرانە و بێسە رنجدان. (تقلید کورکورانه)

ئاشی: [ناو]کوڵۆڵی؛ جێیڕەحم‌بوون؛ ماڵ‌وێرانی؛ کوێرەوەری.(بدبختی)

ئاشی‌ئاو: [ناو،ت] ئاشێ‌کە بە ئاو بگەڕێت. (آسیاب آبی)

ئاشی‌با: [ناو،ت] ئاشێ‌کە بە با بگەڕێت؛ شوبهاندن بە خول‌خواردنی زۆر توند، وەک ئاشی‌با دەخولێتەوە.(آسیاب‌بادی)

ئاشی بێ‌ئاو نانەوە: (ب) کاری بێ‌سوود و بێ‌قازانج کردن. (کار بیهوده)

ئاشی پێدەگەڕێت: (ب) هەر شت کە زۆر بێ، ئەوەندە زۆرە ئاشی پێدەگەڕێت. (کنایه از هر چیز زیاد)

ئاشیت: [ناو]هەرەس؛ بەڵا، موسیبەت. (بلا؛ مصیبت)

ئاشێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاشتێتی؛ هێمنی؛ ئاسایش؛ حاڵەتی ئاشتی و نێوان‌خۆشی. (آسایش)

ئاشیجندۆکان: [ناو،ت]زقرەک؛ گێژاو. (گرداب)

+ ئاشێڤ: [ناو]پەرێشانی. (آشفتگی)

ئاشی کارەبا: ئاشێک کە بە هێزی کارەبا دەگەڕێت. (آسیاب برقی)

ئاشی ماتۆڕ: [ناو،ت] ئاشی مەکینە. (آسیاب موتوری)

ئاشین: [ناو](١) قونێر؛ دومەڵ. (دمل) (٢) ئاخ هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاشی وڵاغی: [ناو،ت] ئاشێک کە بەئەسب یا کەر دەگەڕێت. (آسیاب اسبی)

+ ئاغا: [ناو](١) ئاغە؛ گەورە؛ سەیی؛ سەیید. (آقا) (٢) داشی دامە کە بگاتە ئەوسەری تەختەدامە دەبێتە ئاغا. (آقا در بازی داما) (٣) شوان بە ساحیبی ڕان دەڵێ. (آقا)

ئاغابانی: [ناو،ت]ئاغەبانو. (نوعی دستار)

ئاغادێ: [ناو،ت]گەورە و خاوەنی دێ. (مالک قریه)

ئاغازادە: [ناو،ت](١) وشەی ئیحتیرام بۆ کوڕی کەسێک؛ دوێنێ ئاغازادەم دی واتا کوڕەکەتم دی. (برای احترام آقا زاده) (٢) کوڕی ئاغا. (پسر آقا) (٣) بۆ پرسیار لە جیاتی کوڕی تۆیە دەڵێ ئەوە ئاغازادەیە یانی کوڕی تۆیە. (آقازاده)

ئاغاوات: کۆی ئاغا؛ ئاغاگەل؛ کەسێک کە لە هۆزی ئاغایە. (آقایان)

ئاغاوبانو: [ناو،ت]ئاغا و خانم؛ ژن و مێرد.(خانم و آقا)

ئاغایانە: (١) [ئاوەڵناو] وەک ئاغا؛ ئاغا ئاسا. (آقا مانند) (٢) [ناو] بەشی ئاغا لە داهاتی ڕەعیەت لە قەدیما. (قسمت اربابی از حاصل زارع)(٣) کارێک کە لە ئاغا دەوەشێتەوە. (مانند آقا. آقا آسا)

ئاغایەتی: (ب١) [ناو،بەرهەمی چاوگە] گەورەیی؛ خاوەن ڕەوشتی ئاغایانە. (٢) کاری ئاغا؛ مڵکداری؛ خانیەتی. (آقایی)

ئاغایی: (١) [ئاوەڵناو] گرێدراو بەئاغاوە؛ ماڵی-ئاغایی . (٢) [ناو، بەرهەمی چاوگە] جێنتێلمەنی؛ خاوەنی کەسایەتی؛ گەورەیی؛ مڵکداری .(آقایی)

ئاغچیواش:[ناو] تد: ئاغجەواش.(نام گیاهی-است)

ئاغریداغ: تد: [ناو] ئۆغریداغ؛ وشە تورکییە:کیوی‌دز؛ ئاگریداغ؛ کێوی ئاغری (ئاگری) لە سنووری ئێران و تورکیا. (آرارات)

ئاغڵاغ: سەربەتاڵ؛ سەرئاواڵە. (روباز)

ئاغەبرا: [ناو،ت](١) ڕێزنان لە برای گەورە؛ئاغابرا. (آقا داداش) (٢) ناوە بۆپیاوان. (نامی مردانە)

ئاغەڵان: [ناو،ت]هەوارگە.(جای‌اسکان‌ییلاق-نشین)

ئافار: [ئاوەڵناو] بەرانبەر. (روبرو)

ئافاقە: [ناو]شادمانی. (شادمانی)

ئافاندن: تاواندنەوە؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)

ئافتامات: [ناو]روس‌د؛ فد: (١) جۆرێک موسەلسەلی خۆکار. (اسلحە خودکار) (٢) ناوی کەرەستەی خۆکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیلە خودکار کردن برق ماشین؛ آفتامات)

ئافتاولەگەن: [ناو،ت]کەرەستەی دەست شتن؛ زیاتر پێش نان خواردن و دوای نان خواردن لە قەدیم دا. (آفتابە لگن)

ئافتاوەدار: [ناو،ت]خزمەتکاری ئەفتاوە

هەڵگر بۆ دەست شتن لە دیوەخان.
(آفتابه دار)

ئافتــاوەدز: [نــاو،ت]دزی ئافتــاوە. (ب) دزی گەندەخۆر وگەندەڵـدز؛ دزیٚکـە شـتی بـیٚ-قابیلەت دەدزیٚ. (آفتابه دزد)

ئــافتوش: خۆتیٚهــەڵقورتانــدن؛ خۆتــووش کاریٚک‌کردن؛ گەیشتنەیەک. (دخالت)

ئافر: [ناو](١) ژەک. (آغوز) (٢) جیٚگـەی ئـاو خواردنی ئاژەڵ؛ ئاخوڕ. (آبشخور.آخور)

ئافراد: [ناو]ئافرەت. (زن)

ئافراز: [ناو] بڵیندی؛ هەوراز؛ سـەرەو ژووری. (فراز)

ئافڕانـدە: [نـاو؛ بـک و بـەر] دروسـت‌کـراو؛ دروستکەر. (خلق؛ خالق)

ئافڕانـدی: [ناو،بـک وبـەر](١) ئافـەریـدە؛ دروســـتکراو. (آفریـــدە)(٢) دروســـتیکرد؛ خولقاندی . (خلق کرد)

ئافریٚتن: ئاورشتن. (آب ریختن)

ئافریقا: [ناو] یەکیٚ لە پیٚنج قورنەی وشـکی دونیا. (آفریقا)

ئافریقایی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خەڵـک ئافریقـا. (آفریقــایی) (٢) گریٚــدراو بــە ئافریقــاوە. (آفریقایی)

ئافریکان:دیاردە زبانیٚکە هوڵەندیەکـان لـە ئافریقا کردیانە باو. (آفریکان)

ئافریٚنەر: [ناو،بک]چیٚکەر؛ دروستکەر. (خالق)

ئافزیل: [ناو] هەستیٚل؛ ئەستیٚر. (استخر)

ئافسارک: [ناو] سەرداو؛ ژیٚرزەمینی لە بینـا دا بۆ سارد کردنی ئاو. (سرداب)

ئافسایەد: فـد: [نـاو] تـاوانیٚکی وەرزشـی لـە فووتباڵــدا(تــوٚپی پــا) واتــا پــاس دان بەکایەکەریٚک کـە لـە پـیٚش کایـەکـەرانـی حەریف و نزیکتر بە دەروازە بیٚ.(آفسايد)

ئافەتە: [ناو] بلفەتە. (طاعون)

ئافگیر: زەناو. گۆل. (آبگیر)

ئافەجان: [ئاوەڵنـاو،ت] شـەیتـان و نائـارام و شلۆق.(ناآرام)

ئافەرۆز: بیٚبەش و بیٚبەهرە؛ بیٚپـار. (بـی-نصیب)

ئافەریدەگار:[نـاو،ت] فـد: یـەزدان؛ داهیٚنـەر؛ خودا. (آفریدگار)

+ ئافەرین: فد: وشەی‌تەعریف؛ وەک دەست خۆش؛ چاکت‌کرد. (آفرين)

ئافیدە: [ئاوەڵناو]پاقژ؛ پاک؛ خاویٚن. (تميز)

ئافیر: [ناو]تەشـتی ئـاو خواردنـەوەی ئـاژەڵ. (آبشخور)

+ئــافیش:[نــاو] فــرد؛ فــد: ئیتیلاعیــە بــۆ هـەڵواسـین و ئاگـاداری؛ زیـاتر بـە ویٚنـەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی (ئەکتەری‌حازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم هەڵگرتن.(آفيش)

+ ئاقا: ئاوا؛ گومبوون و لە ئاسۆ چوونـەخـوار؛ نقومبوون لە ئاسۆ.(غروب کردن)

ئاقا ترش: سرکە. (سرکه)

ئاقاتیٚگەڕیای: [چاوگە، ت] ئـاو تـیٚزاو؛ ئـاو تیٚگەریاو؛ میوەی دەمەو گەیشتن.
(آبدار شدن میوه)

ئاقاتیٚوەردان: [چاوگـە،ت]ئـاو تیٚـوەردان. (آب کشیدن)

+ ئاقار: [ناو] سنوور؛ بەرانبەر. (مرز؛ برابر)

ئاقارە: [ئاوەڵناو] (١) ئاوارە؛ سەرگەردان.

(آواره) (۲)[ناو] گوڵچن؛ ئەو کەسانە لە تاو فەقیری لە جاڕدا گوڵەگەنم دەچننەوە. (گل گندم چین)

ئاقارڕەش: [ناو]نەخۆشینی چاوە. (آب سیاه)

+ ئاقاریێ: [ئاوەڵناو] دەربەدەر؛ ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

ئاڤاکرن: [چاوگە،ت] ئاوەدانکردن. (آباد کردن)

ئاڤاگەر: [ناو،بک]ئاوەدانکەر. (آباد گر)

ئاڤاندن: [چاوگە،ت]تاواندنەوە؛ ئاتیواندن؛ قاڵکردن. (ذوب کردن)

ئاڤانی: [ناو](۱) ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبسته) (۲) ئاوەدانی (آبادی)

+ ئاڤاهی: بەو جۆرە؛ بەوێ ئاواهی: بەو جۆرە. (اینطور)

ئاڤاهیکاری: [بەرهەمی چاوگە]بەنناییی؛ ئاوەدان کردن. (بنایی، آبادکردن)

ئاڤبڕ: [ناو](۱) بەند؛ (سد)(۲)[ناو،بک] کەسێک کە ڕێگای ئاو دەبەستێت یا ئاو لەجۆگە دادەبڕێت بۆ شوێنێکی دی؛ (۳)[ناو] جۆرێک نەخۆشینی حەیوانی وردەیە. (کسی که راه آب را می بندد یا بجای دیگر هدایت می کند؛ نوعی مرض بزوگوسفند)

+ ئاڤپەنگ: [ناو]پۆنگاو؛ پەنگاو. (آبی که جلوی آن گرفته شده و جمع شده)

+ ئاڤخێز: [ناو]جێگای کۆبوونەوەی ئاوی جۆگە و ڕووباری هەر هەریمێ؛ زنە؛ ئاوێ کە هێواش دەڕوا؛ جۆگەلەیێک کە بنەکەی زیخ بێ. (آبخیز)

ئاڤخێزداری: [ناو](۱) فەننی کەڵک وەرگرتن لە ئاوی ئاوخێز.(۲) بەرگری لە شۆردنەوەی خاک بەهۆی سێڵاوەوە. (آبخیزداری)

ئاڤدا: [ناو](۱) جۆرە دارێکە. (نوعی درخت) (۲) هەودا. تاڵێ؛ داو. (رشته)

ئاڤدار: [ئاوەڵناو] ئاودار؛ وەک میوەی ئاوگرتووی خۆش و بەتام؛ وڵاتیێ کە خاوەن ئاوی زۆربێ. (آبدار)

ئاڤدان: (۱)[ئاوەڵناو] ئاوەدان. (آباد) (۲)ئاودان. (آبدادن. آبیاری کردن)

ئاڤدایی: [ناو،بەر] ئاودایی؛ ئاودراو. (آبیاری شده)

ئاڤدڕ: [ناو]ئاودڕ؛ کەندەڵان. (آب کند)

ئاڤدڕکە: [ناو]ئاودڕکە؛ ئاودڕ. (آبکند)

ئاڤدە: [ناو]ئاڤدا؛ هەودا؛ تاڵێ؛ داو.(رشته)

ئاڤدەس: [ناو،ت]ئاودەست؛ مەباڵ. (مستراح)

ئاڤدەستخانە: [ناو،ت]ئاودەستخانە. (مستراح)

ئاڤدەلیک: [ناو،ت]لیکیدەم؛ ئاوی دەم. (آب‌دهان)

ئاڤدەم: [ناو،ت]ئاڤدەلیک؛ لیک. (آب دهان)

ئاڤدێر: [ناو،بک]کەسێک کە کاری ئاوداشتنە و ئاو دەدا بە ڕووەک. (آبیار)

ئاڤر: [ناو] تەشتی ئاو تێدا خواردنەوەی ئاژەڵ. (تشت آبشخور گله)

ئاڤر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر؛ ئار. (آتش)

ئاڤراز: هەوراز. (سربالا)

ئاڤراندن: [چاوگە]ئافڕاندن؛ داهێنان؛ هێنانەدی. (آفریدن)

ئاڤراندە: [ناو،بک] داهێنەر؛ ئافڕاندە. (آفریننده)

ئاف ڕتن: [چا.وگه،ت]ئاو ڕشتن. (آب ریختن)
ئاف‌ڕژاندن: [چاوگه،ت](۱) ئاو ڕژاندن؛ چوونه سەرئاوی. (آب ریختن. دست به آب) (۲) (ب) کردن به باو؛ سەرمەشق دادان؛ گەوره ئاو دەرێژێت چکۆلەپای لێدەخا. (بدعت گذاری)
ئاڤرمیش: [ناو] ئارمووش؛ ئاوریشم؛ هەورێشم. (ابریشم)
ئاڤرۆ: [ناو،ت](۱) پاشاو؛ زیاده ئاوی ئاژین-کراو که له زەوی دەردەچی. (آب زیادی که در موقع آبیاری از زمین خارج می شود) (۲) ئاوەرۆ؛ لێژایی سەربان و زەوی که ئاوی پیا دەچێته خوارەوه. (آبریز.)) جێگای ئاو پیارۆیشتن و دەرچوون؛ گونجه. (مجرای آب) (۴) سنووری دوو لێژایی کێو یا دیرەگ. (خط الرإس)
ئاڤروو: [ناو،ت]ئابروو؛ ئاوروو؛ شەرەف. (آبرو)
ئاڤروو بەر: [ناو،بک] ئابروو‌بەره. (آبرو ریز)
ئاڤرووودار: [ئاوەڵناو،ت] ئابرودار؛ بەئابروو. (آبرو دار)
ئاڤروومەند: [ئاوەڵناو،ت] فد. ئابروومەند؛ بەئابروو. (آبرومند)
+ ئاڤرێژ: [ناو] ئاورێژ؛ ئاوی خوڕ؛تاڤگە؛ سەراو؛ ئاودەستخانه؛ توالێت. (آبشار؛ توالت)
ئاڤرێژن: [ناو] دژاو؛ لێژ. (سرازیری رودخانه؛ زمین سرازیر)
ئاڤزوونک: [ناو]ئەڵقەزوونه. (سگک)
ئاڤزەلەک: [ناو] (۱) گیڵاس؛ گیلاس. (گیلاس) (۲) کیسه ئاوێکه له ناو لەشی مرۆڤدا پەیدا دەبی. (کیسه‌آبیکه در بدن بوجودمیآید)
ئاڤزی: زەناو؛ ئاوەزی؛ زوێنگ. (باطلاق)
ئاڤزێڕ: ئاوی‌زێڕ؛ ئاودانەوه به زێڕ.(آب طلا)
ئاڤزیڤ: ئاودانەوه به زیو. (آب نقره کاری)
ئاڤزێل: [ناو] ئاڤڤەک؛ حەوز؛ ئەستێر. (حوض)
ئاڤزیمک: [ناو](۱) ئافزونەک؛ ئاغروونه. (سگک) (۲) لوتەر؛ مەتەڵۆکه؛ هەڵهێن؛ قەوسەڵه. (متل)
ئاڤژەنی: [ناو] مەلەوانی. (شنا)
ئاڤسارک: [ناو] سارداو؛ جێگەی سارد بۆ فێنک کردنی ئاو. (سرداب)
ئاڤسیر: [ناو] شۆرباوی سیر؛ ئاوی سیر؛ سیرئاو. (آب سیر. آش سیر)
+ ئاڤسین: [چاوگه،ت]تێگەیشتن؛ حاڵیبوون. (درک کردن)
ئاڤشۆرک: [ناو]خۆراکێکی فەقیرانه. (خوراک فقیرانه)
+ ئاڤشیله: [ناو] شیله‌ی‌تری و میوه. (افشرده میوه)
ئاڤکێش: (۱) [ئاوەڵناو] ئاوکێش؛ (ب) خواردنی چەور و سوێر. (۲)[ناو،ت] کاری ئاو کێشانه؛کاری‌کەسێک که ئاودەبا بۆ جێگایێک. (آبکش)
ئاڤگۆشت: [ناو،ت]شۆرباوی‌گۆشت؛ گۆشتاو. (آبگوشت)
ئاڤگۆن: ئاسمانی؛شینی‌کاڵ. (رنگ آسمانی)
ئاڤگەردان: [ناو]کەوچکی زۆر گەوره بۆ ئاو هەڵگوێزتن. (آبگردان)
ئاڤگینه: [ناو] مسینەی ئاو؛ شووشەی

گەورەی جێی ئاو. (آبگینه)

ئاقلدانک: [ناو] پـەڕەوڵ؛ ئاواڵمنـداڵ. (جفـت زائو)

ئاقور: [ناو]نێریەکێوی. (بز کوهی نر)

ئاقۆک:[ناو]کوولەکە؛کوودی.(کدوحلوایی)

ئاقێ: [ناو] ئاو. (آب)

+ ئاقی: شینی کاڵ؛ئاوی؛ ڕەنگـی ئاسـمانی. (آبی آسمانی)

+ ئاقیاری:[ناو،بەرهەمی چاوگە] ئاویاری؛ ڕە-وتی ئاودان. (آبیاری)

ئاقیزەر: [ناو]زەردەقـۆرە؛ جۆرێـک مـارمێلکی گەورە کە بە هۆی گـۆڕینی جێگـای ژیـانی ڕەنگ دەگۆڕێت و ڕەنگـی دەوروبـەری بـە خۆیەوە دەگرێت. (نوعی سوسمار)

ئاقیژە: [ئاوەڵناو]پاک؛خاوێن؛پاقژ.(پاک)

ئاقێســـتا:[نـــاو]کتێبـــە پیـــرۆزەکـــەی-زەردەشت.(اوستا)

ئاقێن: [ناو] ئامیان؛ داری لێ چەقابێ. (زمـین درخت کاری شده)

ئاقینـک: [نـاو] خونـاڤ؛ شـەونـم؛ ئاونـگ؛ خوناوە.(شبنم)

+ ئاقار: [ناو] زەوییێک کە داری لێچەقابێـت. (زمین‌درختکاریشده)

ئاقاق: [ناو] دارێکی جەنگەڵییە آقاقیا. (اقاقیا)

ئاقاقیـا:[نــاو] فـد: ئـەقــاقی؛ دارێکـــ جەنگەڵییە.(اقاقیا)

ئاقڵانە: [ئاوەڵناو+بەند،ت] فد: لە ڕووی ئەقڵەوە؛ وەک کەسێکی تێگەیشتوو؛ ژیرانـە. (عاقلانه)

ئاقـڵبـــوون: [چاوگـــە،ت] (١) زانـــابوون؛ ژیربـــوون؛ بوونـــە دارای ئـــەقـڵ. (٢) (ب) تەنبیبوون؛ وای لێدا بۆ عومرێک ئاقـڵبـوو. (عاقل شدن)

ئاقلکردن: [چاوگە،ت](١ب) تە ممێ کـردن؛ وای لێدا بۆ بابی ئاقڵکرد.(کنایەازتنبیەکـردن) (٢) فێری عەقڵ و فامکردن. (عاقل کردن)

ئاقڵی: [ناو،برهەمیچاوگـە]تێگـە یشـتوویـی؛ عاقڵیـت کـرد نـەچـووی دەنـا پـەشـیمان دەبویەوە. (عاقلی)

ئاقووبات: [ئاوەڵناو]پارێزکار؛ خۆپارێز. (پرهیـز کار)

ئاقیله: [نـاو] ئـاموور؛ ئـارەق؛ یـارەق؛ ئاکیـل بەشێک لـەکـەرەسـتەیجـووت؛ باسـکێش؛ باسکەمژانه. (قسمتیازخیش) ئاقیله و ماقیله: [ناو،ت] ئاموور و نیر؛ یارەق و نێـڵ؛ ئاکیلـە و ماکیلە؛ ئارەق و نێـڵ؛ ئاراڤ؛ئاقیلـە وماقیلـە. (خیش)

ئاک: [نـاو] (١) نـاوی پیاوانـە؛ کـورتکراوەی ئاکۆ.(نـام مردانـە مختصـر شـدە ئـا کـو)(٢) کورتکراوەی ئاکبەند. (مخفف آکبند)

ئاکاردئۆن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]گارمۆن؛ گەرەمەشکە؛ جۆرێـک ئـامرازی مۆسـیقاییە. (آکاردئون)

ئاکاردئۆنی: فد: حاڵـەتـی شـتێک، کـە وەک گـەرەمـەشـکە درێـژ و کـورت ببێتـەوە. (آکاردئونی)

ئاکاژۆ: [ناو] سەختەدارێکی گەرمە سێریەکـە دارەکەی خۆشڕەنگ و جوانە لە سـەنعـەتـی دارتاشیدا بەکار دەبرێت. (آکاژو)

ئاکاسیا: [ناو] سەختە دارێکی جەنگەڵییـە لـە

گەرمەسێر دەڕوێت؛ میوەکەی گـری گرێیـە ولقەکانی بۆ سەوەتـە چێکـردن بـەکاردێـت. (آکاسیا)

ئاکان: (١) جەماوەرێکن لە ئـەفریقـای ڕۆژ هەڵات. (قوم آکان در آفریقا)(٢) هەریەک لە ئەندامانی ئەو جەماوەرە. (افراد آن قوم)

(٣) زبانی ئەو جەماوەرە. (زبان آن قوم)

ئاکاو: [ئاوەڵناو] زرینگ؛ زیرەک؛چابوک. (زبروزرنگ)

ئاکبەند: [نـاو+ ئـاوەڵنـاو] انـد؛ فـد: (١) ئـەو بەستەبەندیە کە لە فابریکا دەکرێت. (٢) (ب) تـــازەبـــوون و کـــارپێ نـــەکردوویـــی، کەرەستەییێک.(آکبند)

ئاکرۆلیک: [ناو] جۆرێکـرەنگی وێنـە کێشـی کە بە ئاو شل دەبێتەوە بۆ وێنەکێشی لە سەر قوماش. (آکرلیک)

ئاکسان:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: (کۆژ،دەســتەواژەی مۆسیقایە) لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکـاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتـە لـە ئۆرکێسـترەدا. (آکسان)

ئاکلە:[ناو]فد:(١)سفلیس؛ شانکرِ؛ ئاکێلـە. (٢) سفلیسی. (٣) (ب) بە ژنی بێحـەیـای زمـان درێژ دەڵـێن؛ جوێنـە. (۴) لـە چـەنـدجێ بـە گولیش دەڵێن. (سفلیسی)

ئاکۆ: [ناو](١) ناوی تیرە و هۆزێکی گە ورەی کوردە.(نام قبیلـه ایسـت) (٢) کێـوی- گەورە. (کوه بلند)(٣) ناوە بـۆ پیـاوان. (نـامی مردانه)

ئاکۆ : (ف.مان). لە وشەی (ئـاک) وەرگیـراوە واتا: کەسێک کە بـە شـەرم و خۆپارێزییـەوە دەئاخفێ(آنکه باشرم و احتیاط سخن بگوید)

+ ئاکواریوم:[ناو] فرد،فد،اند:دەفریشووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوەژی. (آکواریوم)

+ ئاکۆرد: [ناو] اند؛ فرد؛ فد:کۆژی مۆسیقاییە؛ چـەنـد نـۆتی مۆسـیقایی هاوفرێکـانس کـە پێکەوە لێبدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: [ناو] فرد؛ فد: چـەڵـەمـە؛ وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەنـد پەرانتیز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتـەوە؛ بـۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێ؛ وەک {}(آکولاد)

ئاکۆیـان: تیـرەیـێکن لـە نزیکـی ڕەوانـدوز نیشتەجێن. (آکویان)

ئـاکۆیی: [بـەنـد]ڕەمـەکـی؛ گـوترە؛ بـێ- سەرنجدان؛ چەکەرداسـی.قـەزاوقۆرتـەکـی. (الکی؛ شانسی؛ بدون تخمین)

ئاکە: [ئاوەڵناو]خراپ؛ نارەسەن. (بدل)

ئاکینجە: [ئاوەڵناو] جێگر؛ ساکین؛ نیشتەجێ؛ ئاکنجە. (مقیم)

ئاکینجـەبـوون: [چاوگـە،ت]جێگربـوون؛ سا کینبوون؛ نیشتەجێبوون. (مقیم‌شدن)

ئاگـاداربوون: [چاوگـە،ت]خـەبـەرداربـوون؛ هۆشیاربوون. (آگاه شدن)

ئاگادارکردن: [چاوگە،ت]ئاگـاکردن؛ خـەبـەر پێــدان؛ تێگــەیانــدن؛ هۆشــیارکردنەوە. (خبردارکردن ؛ فهماندن)

ئاگاداری: [ناو،بەرهەمـی چاوگـە]بانگـە شـە؛ ڕاگەیاندن؛ هۆشیاری. (آگهی؛هوشیاری)

ئاگاداری‌تێلێڤیزیـۆنی. رادیـۆئی. سـینەمـائی: ڕاگەیاندن بـۆ نیشـاندانی چۆنیـەتـی(مـە بـە

ست)یا مەتاع و شتومەک بە خەڵک؛ لە-ڕادیۆ وتیلیڤیزیۆن و سینەمادا. (پیام بازرگانی)

ئاگاداری دیواری: ئاگادارییێک کە لە کووچە و بازاڕ بەدیوارەوە دەچەسپێ.(آگهی دیواری)

ئاگادەر: [ناو،بک]خەبەرگەیێن؛ هۆشیارکەر. (آگاه کننده؛ خبر دهنده)

ئاگاکردن: [چاوگە،ت]وەخەبەرهێنان. پێ ڕاگەیاندن؛ جاڕدان؛ وشیارکردن. (آگاه کردن)

ئاگاڵ: [ناو]ئەگاڵ؛ عەگاڵ. (عگال)

ئاگاڵەخوبڕان: [چاوگە،ت] بێهۆشبوون؛ هۆش‌لەسەرپەڕین؛ حەیران‌بوون.(بیهوش-شدن؛حیران‌شدن)

ئاگا لێبوون: [چاوگە،ت](١) هۆش پێوەبوون؛ ژێرچاوەدێری خستن. (نگهبانی) (٢)خەبەرلێبوون. (آگاهی داشتن)

ئاگا لێ‌هەبوون: [چاوگە،ت](ب) ئاگا لێبوون؛ بەخێو کردن؛ پەروەردە کردن. (سرپرستی کردن. نگهداری کردن)

ئاگایانە: [ئاوەڵناو+بەند]فد: لە ڕووی زانستیەوە؛ شارەزایانە؛ ئاگادارانە؛ بەئانقەست؛ بەدانستە. (از روی آگاهی؛ عمدی)

ئاگایی:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) ئاگاداری؛هۆشیاری. (اطلاع)(٢)[ناو] بەشێ لە ئیدارەی پۆلیس لە ئێران. (اداره آگاهی)

ئاگای لە مەحمووی بێزەواد نییە: بۆ ئینسانی بێخەبەر و گێژ بەکاردێ. (برای انسان بی خبر و نا آگاه گویند)

ئاگایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە](١) پسپۆڕی لەکارێکدا؛ شارەزایی. (٢) تێگەیشتن؛ زانایی. (٣) خەبەرداری؛ هۆشیاری. (آگاهی)

ئاگرباراندن: [چاوگە،ت] (ب) گوللەباراندن. (گلولەباراندن)

ئاگربارانە: (١) (ب) پشێوی و ئاژاوەیە؛ (هرج و مرج است) (٢) هەوای حەریرە و ئاگر بارانە؛ ناوی گۆرانییێکە. (آهنگی است)

ئاگرباز: [ئاوەڵناو+ناو،بک]یاریکەر بەئاور. (آتش باز)

+ ئاگربڕ: [ناو،ت](١) تەواو کوژاندنەوەی ئاور و ئاور تێدا نەهێشتن. (آتش خاموشکردن)(٢) (ب) کوژانەوەی شەڕ و ئاشووب. (خواباندن آشوب یا سرکوب آشوبگران)

+ ئاگربەر: [چاوگە،ت] (١) ماکی کیمیاوی کە زوو ئاوری تێبەربێت وەک بێنزین. (مادە محترقە) (٢) چیلکە و چەوێڵی وشک کە زوو ئاوری تێبەربێت .(خاشاک خشک(٣)کەسێ‌کە ئاور ڕادە گوێزێ ودەیبا بۆ شوێنێکی تر. (کسیکە آتش میبرد)

ئاگربەرەک: [ناو،ت](١) بلوق؛ پۆرگ. (تاول) (٢) ئاگربەر. (آمادە آتش گرفتن. محترقە)

ئاگربەس: [ناو]وێستانی‌تەقە و شەڕ.(آتش بس)

ئاگرپارێز: نگابانی ئاور؛ پارێزەری ئاور؛ کەسێ کە ئاگای لە ئاورە. (آتشبان)

ئاگرپەرەستی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ئاور بە موبارەک زانین و پەرستنی.(آتش پرستی)

ئاگر پێوەنان: (١)[چاوگە،ت] ئاورتێخستن و ئاور دان. (آتش زدن) (٢) داخکردن بە ئاور. (داغ کردن با اتش)

ئاگرتێچوو: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر]بێئۆقرە. (آتش به جان) (٢) ئاور تێکەوتوو. (آتـش در چیزی‌افتادن)

ئاگرتێچوون: [چاوگە،ت]بێئۆقرەبـوون؛ (ب) ئیرەیی و حەسادەت‌کردن. (کنایه از حسادت)

ئاگرخان: [ناو] ئاتەشخان؛ ئاگردانی سەمـاوەر و حەمام؛ توون. (آتشخان)

ئاگرخۆش: [ئاوەڵناو]ماڵخۆش؛ مێهـرەبـان؛ میـوان نـەواز؛ شـیرین‌زمـان؛ ڕووخـۆش؛ گاڵتەچی. (مهمان نواز، شیرین زبان)

+ ئـاگر دان:ئـاگردان: [چاوگـــە،ت](١) تەقاندنی چەک؛ ئـاور دان. (شـلیک اسـلحه) (٢)[ناو،ت] مەنقەڵی گەورەی جێگـەی ئـاور. (منقل) (٣)[ناو]کوانوو؛ کوچک‌ئاور. (شومینه) (۴) [چاوگە ،ت]ئاورتێبەردان. (آتش زدن)

ئاگردانگ: [ناو]کوچک‌ئـاور؛ ئـاوردان؛ جێـی ئاور. (آتشدان)

ئاگردوو: [ناو](١) ئاوردوو. (آتش روشن کـن) (٢) دار و چیلکـەی سـووتەمـەنـی ئاوربـەر. (چوب یا اشیاء سوختنی)

ئاگردەمێن: (١)[ناو،] دەمەی مسـگەری. (دم مسگری) (٢)[ناو،بک] ئەو کـەسـە کـە ئـەو دەمە دەدەمێنێ. (دمه کار،دمنده به‌آتـش) (٣) [ناو،بک]کەسێ‌کە بە فوو یا داوێنی کراس یا بە هە رشت با لە ئاور دەدا. (کسی در آتـش می دمد)

ئاگرسەندن: [چاوگە،ت]پـەرەسـەنـدنی ئـاور. (آتش گرفتن)

ئاگر ڤەکوژتن: ئاور کوژاندنەوە. (آتش خاموشکردن)

ئاگرڤەکوژێن: [ناو،بک](١) ئەو کـەسـە ئـاور دەکوژێنێتەوە.(آتش‌خاموشکن) (٢)[ناو]کەرە-ستەی ئاگر کوژاندنەوە.(کپسول‌آتشنشانی)

ئاگرڤـەمـر: [نـاو،]ئـاگر کوژێنـەوە. (آتـش-خاموشکن)

ئاگر ڤەمراندن: [چاوگە،ت] ئـاورکوژاندنـەوە. (اتش خاموش کردن)

ئـاگرڤێخ: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـک] شـۆفێر؛ ئاژووتکار. (راننده)

ئاگرڤێخستن: [چاوگە،ت]ئاورکردنەوە؛ ئاگربەردانەوە. (آتش روشن کردن)

ئاگرکردنەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کردنـەوە؛ ئـاگر ڤێخسـتن. ئاگرهـەڵـ یسان.(آتش بپاکردن)(٢) (ب) شەڕهەڵایسان. (آشوب بپاکردن)

ئاگرکوژ: [ناو،بک]ئاگرتـەمـرێن؛ ئـاورکوژێن. (آتش خاموش کن)

ئاگرکوژانەوە: [چاوگە،ت] (١) ئاور کوژانەوە. (خـاموش کـردن آتـش) (٢) (ب) شەڕ و گێچەڵ دامرکان. (آرام کردن‌آشوب)

ئاگرکـەوتنـەوە: [چاوگـە،ت] (١)ئاگربـەر بوونەوە. (آتش‌سوزی) (٢) فیتنە بەرپا بـوون. (فتنه بپا شدن)

ئاگرکێش: [ناو،ت]خاکەنـدازی نـاو تـەنـوور؛ مەسێ؛ ئاورکێشی ئاسنگەری. (خاک انداز)

ئاگرگر: [ناو،بەر] (١) ئاورگرتوو. (آتش گرفته) (٢) [ئاوەڵناو،] مرۆڤی زۆر بەهەوەس. (انسان شهوانی)

+ ئاگرگرتن: [چاوگە،ت]ئاورگرتن؛ هەڵبـوون. (ب) تووڕەبوون؛ بێئۆقرەبوون. (آتش گرفتن؛

خشمگین شدن)
ئاگرگرووشک: [ناو،ت]ئێسقانی چەناکە. (فک)
ئاگرگره: [ناو]دەستەچیلە؛ ئاگرگیره؛ پووش و پڵاش کە دەسووتێ و خەڵووزی نییە؛ گروپفێکە. (افروزه)
ئاگرگەرم: [ئاوەڵناو]ڕژدبوون لەسەر کارێک ؛ ژن یا پیاوی زۆر بەهەوەس. (با حرارت؛ شهوانی)
ئاگرگەشکەرەوە: [ناو،بک](١) تاوڵەمە. (آتش گردان) (٢) کەسێ‌کە ئاور خۆشدەکا و دەیگەشێنێتەوە.(کسیکەآتش‌شعلەورمیکند)
ئاگر گەشەوکەر: < ئاگر گەشکەرەوە.
ئاگر لەماڵا هەڵنەبوون: (ب) فەقیر و بێ ئەنوا؛ بێ‌خورد و خوراکی ئاسایی. (اجاق روشن‌نشدن؛کنایه از بی سامانی)
ئاگرلێباران: [چاوگە،ت](١) توورەبوون. (خشمگین‌شدن) (٢) (ب) بەڵا بەسەردا هاتن. (مصیبت و بلا باریدن)
ئاگرلێبوونەوە: [چاوگە،ت] (١) پریشکە هاویشتن. (اخگر پراندن) (٢) (ب) زۆر توورە و ڕق هەڵساو. (خیلی خیلی عصبانی)
ئاگرمەلووچک: [ناو]ئاپلەمەند؛ خەزایی. (سار ملخ خوار)
ئاگرمەلیچ: [ناو]ڕیشۆڵێ؛ گاوانی. (سار)
ئاگرناک: توورە. [ئاوەڵناو] (خشمگین)
ئاگرنانەوە: [چاوگە،ت]ئاگرکردنەوە؛ (ب) ئاشووب دروستکردن. (آتش بپاکردن؛ آشوب بپاکردن)
ئاگرواج: [ناو]ئاگردان؛ کوانوو. (اجاق.

شومینه)
+ ئاگرۆک: (١) (ب) مروڤی ئاشووبگێر. (فتنه انگیز) (٢) شەراییێکە لە زەرحات بدا وشکی - دەکا؛ سەبوون. (باد سبون)
+ ئاگرۆکە: [ناو](١) (ب) ئاورە؛ زەردەبرین. (نوعی زخم دست وپاوصورت) (٢) ئاوری چکۆلەی منداڵان. (آتش کوچک بچه ها)
ئاگر وەربوون: [چاوگە،ت]ئاگرکەوتنەوە؛ سووتمان؛ ئاگر کەوتنە ناو شتێ؛ (ئاگر لەماڵت وەر بێ.) (آتش روشن کردن. آتش در چیزی افتادن)
+ ئاگره: [ناو] ئاگرۆکە؛ ئاورە؛ زەردەبرین. (زرد زخم)
+ ئاگره: [ناو]گیای سەرەتان؛ لەجنسی کەڵەیە و درێژ دەبێ و لە گیای‌تر دەئاڵێ و وشکی دەکا. (نوعی گیاه انگل)
+ ئاگری: (١) ئاوری؛ ئاورین. (آتشین) (٢) چیای ئاغریداغ لە کوردستانی تورکیا.(کوەآرارات)(٣)مرۆڤی بەهەوەس. (شهوانی)
ئاگری‌بێ‌ئامان: [ناو،ت] ئاوری کە بەرهەڵستی نەکرێت؛ (ب) بەڵا و دەردیسەری گەورە. (آتش بی امان)
ئاگریداغ: تد؛ فد: [ناو] ئوغری داغ؛ دوو کێوی سنووری ئێران وتورکیا؛ کیوی دز. (وشە لە تورکییەوە هاتووە.) (آغری داغ)
ئاگری‌قوورەت: [ناو،ت] ئاگری قودرەت؛ (ب) بەڵای خودایی؛ (ب) شوبهاندنی پیاوی زۆر ئازا لە شەڕدا بۆ گوشتنی دوژمن. (بلای آسمانی)

+ ئاگرین: [ئاوەڵناو،ت] ئاورین؛ ئاور ئاسا؛ (ب) مرۆڤی زۆر بەکار و ئازا. (آتشین.) (٢) بەرەنگی ئاور؛ چەکی ئاگرین؛ فرمێسک و شێعری ئاگرین، سووتێنەر. (آتشی رنگ ؛ سوزاننده)

ئاگری‌نەورۆز: [ناو] ئاورێک کە رۆژی ئەوەڵی ساڵ دەکرێتەوە و نەریتێکی کۆنی کوردەواریە؛ و لە زەمانی کاوەوە ماوە. (آتش نوروز)

ئاگووتی: ناوی گیاندارێکە کە لە ئەمریکای باشوور دەژی بەقەد کەروێشکێ دەبێ. (آگوتی)

ئاگۆست: فد؛ اند؛ فرد: ناوی مانگی هەشتەمی ساڵی زایینی. (آگوست)

ئاگوول:[ناو] فێڵ؛ گزی؛ گزە. (نیرنگ)

ئاگوول‌باز: [ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ تەڵەکەباز. (حقه باز)

ئاگە: (١) کاتی تەنگانە و سەخڵەتی نەخۆشی. (شدت مرض) (٢) ئەوێ؛ ئەوجێ؛ ئەوجێگە.(آنجا)

ئاگینجە: [ناو]پۆلیس؛ پاسەبان. (پلیس)

+ئاڵ: [ناو]روخ؛ کن؛ لا؛ رەخ؛ پاڵ.

(پیش؛ بغلدست)

+ ئاڵ: [ناو](١) ئاڵا؛ عەلەم؛ پەرچەم؛ درەوش؛ بەندێر؛ بەیرەق؛ بەیراق. (پرچم) (٢) رەنگی سووری‌ئاچخ. (قرمزخیلی روشن؛ صورتی)

ئاڵئوت: هەرکام لە کەسانی خەڵکی ئاداکانی ئالئوشن لە ئالاسکا و زبانیان کە نزیکە بەزبانی ئیسکیمۆکان. (ئالئوت)

+ ئالا: ناوی شاری کاولبووی مەمی ئالا. (خرابه های شهرمه می ئالا)

+ ئاڵا: [ناو](١) تیپێکی پێشمەرگەی ٤٠٠٠ کەسی؛ ئاڵایی؛ بەندێر؛ تاقمێ عەسکەری عوسمانی کە لە سێ هەنگ پێکهاتبێت. (یک تیپ سرباز ترک) (٢) ئاڵا و واڵا؛ رەنگاورەنگ. (رنگارنگ)

ئالاچیق: فد؛تد: [ناو](ف.مشه) هەرزیل؛ کەپرۆک؛ لەزاراوەی سۆرانیدا (چارداخ)ی‌پێدەلێن.(آلاچیق)

ئاڵا دار: [ناو] پەرچەم هەڵگر. (پرچمدار)

ئالادین: فد: [ناو] عەلادین؛ جۆرێک چرای ئاشپەزی. (علاء الدین)

ئاڵاستن:[چاوگە]لستنەوە؛زبان پیاهێنان.(لیسیدن)

ئالاڤ: [ناو] ئامراز؛ ئاموور ونیر. (وسیله‌خیش)

ئاڵاکەت: [ناو]بژارچن. (بیلچه وجین)

ئاڵاکەر: [ناو،بک]بژارکەر. (وجین کار)

ئاڵامۆد: [ناو،ت] مۆدی رۆژ. (مد روز)

ئاڵامەتاوی: [ئاوەڵناو] هەڵامەتدار. (زکامی)

ئالان: (١) گەرمێن؛گەرمەسێر. (قشلاق) (٢) قەومێکی ئێرانی کە لە قەوقاس دەژین. (قوم ایرانی ساکن قفقاز) (٣)هەریەک لە ئەندامانی ئەوقەومە.(٤) زبانیان. (اعضا و زبان آن قوم)

ئالان: [ناو]شەو چەرە. (شب چره)

+ ئاڵان: [چاوگە](١) پێچان بە دەوری شتێکا؛ ئاڵۆسکان. (پیچ)

ئاڵاندن: [چاوگە،ت] (١) پێچاندن؛ ئاڵۆسکاندن؛ پێچ پێدان؛ بادانی دوو یا چەند شت بە یەکەوە. (پیچیدن) (٢) هاڵاندن؛ پێچ-

دان؛ بەدەوری شتێکدا پێچاندن.(٣)ئاراستە-کردن؛ تیهەڵکردن؛ بەردێکی تێئاڵاند. (پرت کردن. پیچاندن)(٤) کەنووی هەنگ ئاڵۆزاو گشت خۆیان لە سەر و چاوی من ئاڵاند؛ وروژان. (جمع شدن‌دورچیزی؛مانندحمله دسته‌جمعی‌زنبور)

ئالانن: [چاوگە،ت] ئاڵاندن. (پیچیدن)

ئالاو: [ناو]ئالاڤ؛ ئامراز؛ کەرەستە. (وسایل)

ئاڵاو: [ڕابوردووی ئاڵان](١) تێئاڵاو؛ هاڵاو؛ پێچراو؛ ئاڵۆزکاو. (پیچیده) (٢) هاڵاوی‌ئاگر؛ هورم وگەرمای ئاور. (شراره وگرمای آتش)

ئاڵا و واڵا: [ئاوەڵناو] ئاڵ و واڵا؛ ئاڵاهی؛ ڕەنگاوڕەنگ. (رنگارنگ.)

ئاڵایی: تد: [ناو] دەستەیێک عەسکەر کە پێکهاتبێ لە سێ هەنگ لە ئەرتەشی تورکیا. (تیپ در ارتش ترکیه)

ئالبانیایی: [ئاوەڵناو+ ناو](١)زبانی‌هێند و ئوروپایی‌کە خەڵکی‌ئالبانی‌قسەی-پێدەکەن.(زبان‌آلبانیایی)(٢)خەڵکی‌ئالبانی؛ ئەڕنەووت.(آلبانیایی)

ئاڵبردنەوە: [چاوگە،ت]پیران‌کردن و لەهۆش چوونی منداڵ. (غش کردن)

ئالبۆم: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) دەفتەرێکی مقەبا بۆ ڕاگرتنی وێنە یا پارەی قەدیمی یا تەمر یا قەوان. (٢) هەر شت لە ناو ئەو دەفتەرەدا ڕابگیرێت. (٣) چەند کاست لە ناو دەفتەرێکی جەعبە ئاسادا؛ (ئالبۆمی کاسێتی عەزیز شارۆخ) (آلبوم)

ئالبۆیاغ: [ناو،ت]سووراوی ڕوومەتی ژنان.(سرخاب)

+ ئاڵبوونەوە: [چاوگە،ت]چیرپبوونەوەی ددان؛ بۆی هەیە هاڵبوونەوە دروستتربێ. (چونکا هاڵ یانی قۆرە)؛ ئاڵبوونەوە: ددان کولبوون بەترشی. (دندان‌کندشدن‌ازترشی)

ئاڵبە: [ناو]ئۆمێد؛ هیوا. (امید)

ئاڵتاخ: [ناو] ئارتاخ؛ ئەوکەسەیە کە بە نەهێنی شتێ لە جێگاییێک دەردەخا. (کسی که دزدکی چیزی را بیرون آورد)

+ ئاڵتۆ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کۆڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئاڵخورمایی: ئاڵی‌تۆخ. (زرشکی)

ئاڵدار: (١) [ئاوەڵناو] ئاڵوودار. (کسی که لوزه دارد) (٢) ئاڵاهەڵگر؛ ئاڵادار. (پرچمدار)

ئاڵدووزکردن:[چاوگە،ت]ئاڵدوزکاری؛ ڕوکێش‌کردنی شتێ بەزێر یا زیو. (آب طلا یا نقره کاری

ئاڵزایمێر:[ناو] نەخۆشینی‌فەراموشی و چکۆلە بوونەوەی مێشک‌کە مرۆڤ زیاتر دوای تەمەنی جەحێڵی تووشیدە بێ و عیلاجی دژوارە.(آلزایمێر)

ئالفبرین: [چاوگە،ت]گیا دوورین و کۆکردنەوەی ساقەتی‌گیا و گەنم و جۆ بۆتفاق؛ وەک ئاڵفخستن (جمع آوری علوفه)

ئاڵفجاڕ: [ناو]لەوەڕگە.(چراگاه)

ئالقان: پێوەبوون و گیرخواردن؛ تێئاڵان. (گیر افتادن؛ پیچیدن)

ئالقاندن: [چاوگە،ت]تێک ئالاندن؛ پێوەکردن. (پیچیدن)

+ ئاڵقە: [ناو](١) پەپکە؛ جەغز؛ چەمبەرە؛

قەف؛ چەمەرە؛ پاپۆکە؛ ئاخلە؛ خـەلـەک. (٢) ئەنگوستیلەی هاوسەرداری. (٣) قوڵفە؛ بازنە؛ جـەغـز؛ هـەر شـت بـە وێنـەی جـەغـز چـەمابێتـەوە. (٤) دەسـتگرتن بـە دەورە؛ کۆڕبەستن لە دەوری شتێ؛ چەمەرە.(حلقه)

ئاڵقەئاخیە: گرێ‌کوێرە؛ بەنی‌تێک‌هاڵاو. (گـره کوره)

ئاڵقە ئاڵقە: قوڵفە قوڵفە. (حلقه حلقه)

ئاڵقەبەگوێش: [ئـاوەڵنـاو،ت] ئاڵقـەلـەگوێ؛ بەنی؛کۆیلـە؛ بـەنـدە؛ بـەزێرکـردراو. (ب)لـە ژێرئـەمـری کـەسـێکدا بـوون؛ ئامـادەی- خزمەت.لەهەورامیدا زۆرباوە.(حلقەبەگوش)

ئاڵقـەپێکـان: [چاوگـە،ت] قـەفخـواردن؛ پاپۆکەخـواردن. (چنبره)

ئاڵقەتیژ: [ناو]گیای خوژیلک؛ شیرکتک. (گیاهیست)

ئاڵقەداغ: [ناو،ت]جۆرێک داغ پیانان ودیـاری کردنـی ئـاژڵ. (داغ کـردن حیوانـات بـرای نشانه)

ئاڵقـــەدان: [چاوگـــە،ت] (١) کۆبوونـــەوە و بەدەوری شتێکا هاڵـان. (٢) پاپۆکـەخـواردن؛ چەمەرەدان. (حلقه زدن)

ئاڵقەدووگمە: [ناو] کـونی جێگـای داخسـتنی دووگمـــــەی لیبـــــاس(جاتکمـــــه)

ئاڵقـەرێزودوولایـی:[نـاو،ت] ئاڵقـەی سـەر زنجیرێکـی‌چووکـە لـە قوڵفـەی دوولایـی دەخرێت و دەرکەی پێ دادە خەن. (چفـت و بست در)

ئـالقین: [چاوگـە] (١) ئـاوێزان؛ داردا کـری؛ هەڵواسراو؛ (آویزان) (٢) گاڵتە؛ شۆخی کردن؛ گاڵتەکردن. (شوخی کردن)

ئاڵکانـدن: [چاوگــە،ت]ئـاڵۆزکردن؛ تێـک- هاڵاندن. (درهم پیچیدن)

ئاڵکاو: [ڕابـوردووی ئالکـان]شـێواو؛ شـڵەژاو؛ ئاڵۆزبووگ.(پریشان؛ سردرگم.

ئاڵکۆمیتر: [ناو،ت]ئـاڵکوڵ‌پێـو؛ کـەرەسـتەی دیاریکردنی ڕادەی ئاڵکۆلی ناو تراوی ئاڵکۆڵ و ئاوی هەڵمەتکێن. (الکل سنج)

ئالنگار: کۆبوونەوە لە خواردنێک. (جمع شدن دور یک خوراک)

ئاڵۆچنای: [چاوگە،ت]هەڵواسـراو؛ داردا کـری؛ دالقان. (آویزانٚ شده)

ئـاڵۆزان: [چاوگـە] تێکچـوون؛ تێـک‌هاڵـان؛ شێوان. (آشوب شدن. سر در گم)

ئاڵۆزکاوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] پـە شـێوی؛ شێواوی. (ب) ئاڵۆزان و تێکچوونی دەسـتوور و یاسای کار. (سر در گمی)

ئـاڵۆزی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە](١) شـەڕ و پشێوە؛ شێواوی؛ سەردەرگومی و شپرزەیی. (آشـــوب) (٢)حاڵـــەتـــی هـــەودای تێکـەڵـاوبوو.(سـردرگم) (٣) ئـوقرەلێبـڕان و سەرلیشێواوی.(بی‌آرام وقرار)

ئاڵۆشـاوی:[ئـاوەڵناو؛بـەر](١)خارشـتداری؛ مرۆڤـــی خـــورۆشـــاوی.(٢) ئاگرگـــەرم؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئاڵۆشدار: [ئاوەڵناو،ت] بـە خـوروو؛ خـووروودار؛ بەخورۆش.(خارشدار)

ئالۆق: [ناو]بادامە؛ لووی لـەوزەتـەیـن. (گـره لوزه)

ئاڵوگوێز: [ناوەت]گواستنەوە لێرە بۆ ئەوێ. (جابجایی چیزی)
ئاڵوو: [ناو](١) ئالک؛ ئاڵگ؛ ئاڵنگ. (لوزه) (٢) وەک خڕبوونەوەی بنهەنگڵ بەبۆنەی بریندارى پەنجە یا مووچى دەستەوە.(غده)
ئاڵوو بوخارا: [ناو]جۆرێک هەڵووچە. (آلو بخارا)
ئاڵووچ: [ناو]هەڵووچە. (آلوچه)
+ ئاڵوودار: کەسێ کە قورگی پەنمیبێ. (باد کردن لوزه)
ئاڵووز: < ئاڵووس. (غم و اندوه)
ئاڵووس: [ناو] ئاڵووز؛ خەم وکەسەر.(غم-واندوه)
ئاڵووشە: [ناو] ئێسکی لای سەرەوەی شەویلکە. (فک بالا)
ئاڵووکەوتن: [چاوگەەت]پەنمینی گروفەری-گەروو. (آماس لوزه)
+ ئالوولە: (١)[ناو] کۆڵەکە؛ وێستون؛ هەستوون؛ ئەستوندەک. (ستون)(٢) کۆڵانی تەنگەبەر. (کوچه تنگ)(٣)[ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چرووک. (آدم بی آبرو)
ئاڵوێنی: [ناو] قەیسی (شڵانە)ی چەقالە خۆشە. (زرد آلویی که هسته اش تلخ نباشد)
+ ئاڵەبێژ: [ناوی چاوگە](١) دابێژتن بەقوماشی تەنک. (الک کردن با پارچه توری)(٢) زۆر ورد بووو؛ وەک تۆزی ئارد. (مانند گرد آرد)
+ ئاڵەت: [ناو]کەرەستەی تایبەت لە دارتاشی و گەچکاری دیواری ماڵدا. (آلت)
ئاڵەتکاری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]گەچکاری-دیوار بە(ئاڵەت)، (کەرەستەی تایبەت.) (گچ بری دیوار بوسیله آلت)
ئاڵەتی: (١) شتیئاڵەتلێدراو.(٢) وەک ئاڵەت. (٣) (ب) تووڕە و قەڵس؛ ئاڵەتی مەزاج. (فلفلی.فلفلی مزاج)
ئاڵەدین: [ئاوەڵناو] تووڕە. (خشمگین)
ئاڵەکۆکەریخنە: [ناو]شەرواڵبەکۆڵ. (گیاهی است بسیار ملین. پامچال)
ئاڵەکۆکەمشکانە: [ناو]ئاڵەکۆکێکە دارای بنێکی خڕە و لە مشک دەکا. (پامچال پاکوتاه)
ئالەکە: [ناو]نەخۆشینی چاو؛ تەڕاخوم. (تراخم)
ئاڵیاو: ئاڵیاگ؛ ئاڵاو؛ هاڵاو؛ پێچراو. (پیچیده)
ئالیز: [ناو] ئەلیز؛ هەلیز؛ مەشکە. (مشک)
ئالیسک: [ناو] لێسک؛ ئاسنێکی کەوچک-ئاسایتیژە بۆ هەڵکۆڵینیکووپەی تار وکە-وچک.(لیسه)
ئالیسکە: [ناو] زوقم؛ خووس؛ کەرەسیسە؛ گژنیژە. (بژ)
ئالیشت: [ناو] خوروو؛ ئاڵۆش. (خارش)
ئالیف: فد: [ناو]گیایێکە ڕۆنەکەی دە گرن و لە وێنەگەریدا کەڵکی هەیە. (آلیف)
ئاڵیقۆق: [ناو]هەڵاکۆک؛ ئاڵەکۆک. (نوعی گیاه خوردنی ملین؛ پامچال)
ئاڵیقوڵینگ: [ناو] ئاڵی پلینگ؛ زیوانخۆرە. (حشره ای است)
ئالییوڕ: [ئاوەڵناو]ئالیگر؛ ئالییەر؛ هەوادار؛ لایەنگر. (طرفدار)
ئامات: هاتنت. (آمدنت)
ئامادەکەردەی: [چاوگەەت]ئامادەکردن؛ سازکردن؛ تەیارکردن (اماده کردن)

ئامارد: (١) قەومێکی کەوٚنارا کە لە ڕەخی زەریای خەزەردا نیشتەجێ بوون(بووگن)؛ تەپی مارلیک بەجێماوی شارستانیەتی ئەو قەومەیە. (٢) هەریەلە ئەندامانی ئەو قەومە. (آمارد)

ئاماس:[ناو] فد. پەنمین؛ باکردن؛ ماسین؛ هەڵمسان؛ هەڵماسین. (آماس)

ئاماسان: [چاوگە] هەڵمسان؛ پەنمان. (آماس کردن)

ئاماسیان: [چاوگە،ت] ئاماسان؛ پەنمان؛ هەڵمسان؛ پەنمین؛ هەڵمسین. (آماس و باد کردن)

ئاماسیاو:[رابوردووی ماسین] پەنمیاو؛ ماسیو؛ هەڵمساو؛ پەنمیاگ. (آماس کرده)

+ ئامان: (١) ناوی ژنانە. (نامی زنانه) (٢) فرسەت؛ وشەی پەنا و هێمنی ویستن؛ دەخیل. (مهلت خواستن) (٣) ئامان لە دەس توٚ: هاوار لە دەس توٚ. (امان ازدست تو) (۴) هاتنەوە؛ هاتنەوە.(آمد.برگشت)

ئامان ئامان: لە تەنگانە و کەسەردا دەوترێت؛ ئەلئەمان؛ پەنا و هێمنی ویستن. (امان امان)

ئامانگوریٚ: [ناو]جوٚرێک‌مەقامە.(آهنگی‌است)

ئامان و زامان: [ناو،ت]بەهیچ کلوٚجیٚ؛ بەئامان و زامان داناکەویٚ. (به هیچ وجه)

ئامان و شیان: [ناو،ت]هاتن و ڕوٚیشتن؛ هاتن وچوون؛ (ب)هاتوچوٚ. (آمد و رفت)

ئامانەوە: هاتنەوە؛ زڤرین. (مراجعت)

ئاماو چووەر: [ناو،ت]کەتن؛ وەژوورکەوتن؛ چوونە ناوەوە؛ چوونە ژوورەوە. (داخل شدن)

ئاماوە: هاتەوە. (برگشت)

ئامای‌بەر: دەرکەوتن؛ هاتنەدەر.(بیرون آمدن)

ئاماینە: هاتەوە بوٚ سێهەم کەسی مێینەی تاک. (آمده برای‌سوم‌شخص‌غایب‌ماده)

ئامبازد: [ناو،ت]ئامباز؛ دەستەویەخە بوون. (حمله)

ئامبایی: [ناو]دوٚستایەتی؛ برایەتی؛ هامڕایی؛ هاوشانی. (همراهی؛ دوستی)

+ ئامبوٚلانس:[ناو] فد؛ اند؛ فرد: سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخوٚش و برینداو و مەیت. (آمبولانس)

+ ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند:[ناو]ڕێی‌خوێن لەناو دەمارا گیران،کە بەهوٚی دەڵەمە بوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدیٚ. (آمبولی)

ئامبوور: [ناو]ئەمبوور؛ ئاموور؛ ئێرقە؛ یارەق؛ باسکێش؛ ئێلەقە؛ ئاقیلە؛ ئارەق؛ ئاکیلە. (بلند ترین چوب خیش)

ئامبێز: [ناو] ئامێز؛ باوەش. (بغل)

ئامپلی فایێر: اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی بە قووەتکردنی هێزی کارەبا. (آمپلی فایر)

ئامپوول: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]شووشەی چکوٚلەی سەربەستراو،کە تراوی دەرمانی تێدایە یا بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش یا دەخورێتەوە.(٢) تێکەڵاوی گەردی دەرمان و ئاوی‌خالیس کە بە شرینقە دەکرێتە ناو لەش. (آمپول)

ئامپوول‌وەشاندن: [چاوگە،ت]دەرزی‌لێدان؛ ئامپوول لێدان. (آمپول زدن)

ئامپوول‌وەشێن: [ناو،بک]تەزریقاتچی؛ دەرزی‌وەشێن؛ کەسێک‌کەکاری ئامپوول-

وەشاندنە. (آمپول‌زن)

ئامپوولی‌خۆراکی: [ناو] ئامپوولی‌ که تایبەتی خواردنەوەیە. (آمپول خوراکی)

ئامپوولی‌ژێرپێست: [ناو] ئامپوولی‌ که لە ژێر پێست دا دەوەشێنرێت. (آمپول زیر پوستی)

ئامپوولی‌نێودەمار: [ناو] ئامپوولی نێورەگ؛ ئامپوولی‌ که بە شرینقە دەکرێتە نێو وەرید (سووردەمار) کە لە دڵەوە خوێنی تازە دەبا بۆ تەواوی لەش؛ هەروا ئامپوولی ماسولکە.(آمپول وریدی)

ئامپێر: [ناو]یەکەی‌پێوانی تەزووی کارەبا. (آمپر)

ئامپێرمیتر: فـد؛ انـد: [ناو،ت]ئامپێرپێو؛ کەرەستەی دیاریکردنی ڕادەی زەبر و قووەتی ڕەتبوونی کارەبا لە سیمێکدا. (آمپرمتر)

ئامتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوشان؛ هاولف. (همتا)

ئامتایی: [ناو] هاوتایی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری ؛ هاوزۆر و قەوەت. (همتایی)

ئامر: [ناو]فەرماندەر؛ کەسێ کە فەرمان دەدا؛ وەک: ئامرهێز. (فرمانده)

ئامڕایی: [ناو]هاوڕێیی؛ هاواڵیەتی.(همراهی)

ئامریکایی: [ناو،ئاوەڵناو] هەرکەس خەڵکی قۆرنەی ئەمریکا یا دەوڵەتی ئەمریکا بێ؛ هەر شت گرێدراو بە ئەمریکاوەبێ؛ وەک پۆتینی ئەمریکایی. (آمریکایی)

ئامزە: [ناو]دەمنە؛ مۆدنە. (چوب سیگار)

ئامسایی: [ناو] هاوسێیەتی؛ جیناری. (همسایگی)

ئامسەر: [ناو]هاوسەر؛هاوژیانی‌ژن‌یا مێرد.(همسر)

ئامسێ: [ئاوەڵناو]جینار؛ هاوسێ؛ دراوسێ. (همسایه)

ئامشۆکردن: [چاوگە،ت]ئامووشۆکردن؛ هاتوچۆ کردن. (رفت و آمد کردن)

ئاملکان: داماڵران. (جداشدن، مانند پوست)

ئاملکانن: [چاوگە،ت] داماڵینی‌هەر شتی وەک کەول.(پوست کندن)

ئامۆژ: [پێشگر] واتا ئاموز: ئامۆژگاری؛ ئامۆژاری. (آموز)

ئامۆژاری: [ناو،ت] ئامۆژگاری. (نصیحت کردن)

ئامۆژگا: [ناو]فێرگە. (آموزشگاه)

ئامودی: [ناو]دیلان؛ شایی‌لۆغان؛ هەڵپەڕین. (رقص)

+ ئامۆور: [ناو](١) یارەق؛ باسکێش؛ ئاقیلە؛ داری گەورەی نیر و ئامۆور؛ ئارەق؛ ئیرقە؛ ئێلەقە؛ ئاکیلە. (چوب بلند خیش) (٢) مووری گەورە؛ لەتی گەورەی کۆتەدار. (قطعە بلند چوب)

ئامووری‌ڕژد: ئامووری‌کە زۆر لە عەرز دەچەقێ. (خیشی که زیاد در زمین فرورود)

ئامووری‌ماڵ: ئاموورێک‌کە کەم لە عەرز بچەقێ. (خیشی که کم در زمین فرو رود)

ئامێ: (١) کورتکراوەی ئامان . (خلاصه آمان) (٢) هاتن. (آمدن) (٣) هەمیان؛ هەوێن. (مایه ماست و پنیر...) (٤) کورتکراوەی ئامین. (تلخیص آمنه)

ئامیانی حەو مەنجەڵ شیرە: (ب) زۆر فێڵەباز و ئاوانتەچی.(کنایه از حقەباز و پشت هم انداز)

ئامێتەبوون: [چاوگە،ت]ئاوێتەبوون؛ تێکەڵاو-بوون. (آمیخته شدن)

ئامێتەکردن: [چاوگە،ت]،ئاوێتەکردن؛ تێکڵاوکردن. (مخلوط کردن)

+ ئامێژەن: [ناو] (١)ساڵاد؛ سالاد؛ سەلاتە؛ زە لاتە. (سالاد)(٢) [ئاوەڵناو] ئامێژە؛هەوێن؛ ئامیان.(مایه)

ئامێژەنکردن: [چاوگە،ت]تێکڵاو؛ تێکەڵ-کردنی شتێکی باش لە گەڵشتی خراپتر هەر لەو جنسە بۆ چاکتر بوونی.(مخلوط کردن)

ئامین: (١) داوای دۆعا قەبوولبوون. (٢) هەریەک لە بەدیهاتوەکانی ئامۆنیاک لە شیمیدا. (٣) ناوە بۆ ژنان؛ کورتکراوەی (ئامینە)یە. (آمین)

ئامێنێ: هاتن؛ بۆ گەلینێرینە .(آمدند،برای-مذکر)

+ ئان: پاشگر بۆ گەل (کۆ بەستن). شاران، بزنان، کێوان؛ لە کورمانجی ژووروودا دەبێتە (ا) سوارا: سواران؛ هەسپا: هەسپان، ئەسب گەل. (پیشوند برای جمع بستن)

ئاناشتایی: [ناو] ناشتایی؛ لەخورێنی؛ بەرقلیان نەخواردویی. (ناشتایی)

ئانام: [ناو] ئەنام؛ ئەندام؛ لەش. (اندام)

ئاناناس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) دارێکی گەرمە سێریە. (درختی گرمسیری)(٢) میوەی ئەو دارە،کە دەخورێت. (آناناس)

ئاناهیتا : وشە ئاوێستاییە بە واتای ئیلاهەی ئەوین و باران؛ هەمان ئافرۆدیتی یۆنانییە(٢) پەرەستشگە یێکە لە شاری کەنگاوەر لە ئێران.(آناهیتا خدای عشق و باران؛ معبدیست در کنگاور)

ئاناهید : (١)ناوی ئەستێرە یێکە(نام ستاره-ایست) (٢) بە باوەڕی پارسانەکان ناوی فریشتەی ئاوە (نام فرشته آب)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی نەخۆشینگەلی چلکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)

ئانتیتووروس: [ناو]ناوی کۆنینەی وڵاتی هەکارییە. (اسم ایالت حکاری در قدیم)

ئانتیک: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو+ناو] ئەنتیکە؛ ئەنتیقە. (ب) شتی زۆر چاک و باش و نایاب. (١) شتی کەونارا و دێرینەی زۆر بەقیمەت. (٢) (ب)بەقیمەت. (آنتیک)

ئانتین: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) ئامێری وەرگرتنی شەپۆلگەلی (فریکانس) ئێلێکترۆمانیەتیک (میغناتیس) وەک ئانتینی رادیۆ و تەلەویزیۆن. (٢) شاخەکگەلی قۆلانچە. (آنتن)

ئانجاخ: [بەند] ئەودەم؛ ئەوجار. (این‌دفعه)

ئاند: [پاشگر] بۆ کرداری تێپەڕ؛ ئاورەکەی تەمراند؛ دارەکەی سوتاند؛ بەنەکەی قرتاند. (پسوند فاعلی در گذشته)

+ ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ریتمی هێواش لە مۆسیقادا لە بەینی ئالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانته)

+ ئاندۆسکۆپ: فرد، فد: [ناو]کەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کە بە

گڵۆپی تایبەت ناوزک وناخی لەش ڕۆشن دەکا و دەیخاتە پێش چاو بە کەڵک وەرگرتن لە دووربین.(جورێک کامێرا). (آندوسکوپ)

ئانژین: فرد، فد: [ناو]نەخۆشینی سووتانەوە و پەنمینی ناودەم و گەرو و هەست بە گوشار و تەنگیی نەفەس کردن، (آنژین)

ئانژین سەدری: فد: [ناو]گیرانی دڵ بۆ ماوەیێکی کەم بە هۆی نەگەیشتنی خوێنەوە بە دڵ. (آنژین صدری)

ئانفلوئانزا: فرد، فد: [ناو] نەخۆشینی چڵکی (عفونی) گیرۆداری ویروسی کە دەبێتە هۆی تەبی زۆر؛ زوکام و سوورەوە بوونی لووت و گەروو و ئێشی لەش. (آنفلوانزا)

ئانفلوئانزای باڵندە: [ناو،ت]نەخۆشینی (گیر و دار) کە مرۆڤ لە مریشک و ئینسانەوە دەیگرێت. (آنفلوانزای مرغی)

ئانفلوئانزایبەرازی: [ناو،ت]نەخۆشینی گیرۆداری (ویرووسی)کەمرۆڤ لەبەراز و ئینسانەوەتووشیدەبێ.(آنفلوآنزایخوکی)

ئانک:[ناو] شت؛ چت؛ وانێک؛هین. (شیء)

ئانکوو: یان؛ ئان؛ یانی.(یعنی؛یااینکه)

ئانگ: [ناو] شت؛ چت؛ ئانک. (شی ء)

ئانگرەبوون: [چاوگە،ت] بەگژداچوون؛ دەستەویەخە بوون؛ ئامبازبوون. (عصبانی شدن)

ئانگژابوون: [چاوگە،ت] تووڕبوون؛ بە گژدا چوون. (عصبانی شدن)

ئانگلۆ ساکسۆن: [ناو](١) نیژادی خەڵکی ئینگلیزی کە لە ئانگلەکان و ساکسۆنەکان پێکهاتووە.(٢) جەماوەری ئینگلیزی زبان کە لە بریتانیا و ئامریکا و بەشێ لە کانادا و ئۆسترالیا دەژین.(آنگلوساکسون)

ئانگلیکان: [ناو] مەزهەبێکە. (آنگلیکان)

ئانگۆ: [بەند] یانی؛ دەنا؛ ئەینا؛ ئیتر؛ ئیدی.(یعنی؛ وگرنه)

ئانگۆر: [ناو] دۆست؛ هاواڵ؛ هاوڕێ.(دوستویار)

ئانوئین: [ناو] ناز و نێوناز؛ نازونووز؛ دڵبەری؛ عیشوەگەری. (عشوه. ناز)

ئانۆرین: ناوی ویتامینی ب ١. (آنورین)

ئانوفێل: ناوی مێشوولەیماڵاریا؛مێشوولەیێک کە دەبێتە هۆی نەخۆشینینۆبەتیێ.آنوفل)

+ ئانە:(١)[پاشگر] بەناوەوە دەچەسپێ و دە- یانکا بە ئاوەڵناو یان بەند؛ وەک ئەحمەقانە: ئەحمەق ئاسا، و هەروەها، ئاغایانە و مەردانە. (پسوند: مانند) (٢) هەر چەند وەختی تایبەت؛ ساڵانە؛ مانگانە؛ ڕۆژانە. (دوره های زمانی خاص)(٣) پارەدان بابەتی کار یا شوغلێ. شاگردانە؛ جەژنانە؛ مالیکانە.(پول‌دادن‌بابت کار یا مناسبتی)(۴) من؛ ئەمن؛ ئەز. (من)

ئانەت: ناوی جۆرێک گیایە؛ بەری ئەوگیایە. (نام گیاهی‌است وتخم گیاه)

ئانەشا: [جێناو]ئەوەیان. (آن یکی)

ئانەمی: فرد،فد،اند: [ناو] ناوی نەخۆشینی کەم خوێنی، دەستەواژەی پزیشکیە (آنمی)

ئانەنە: هۆئەوەتا؛ ئا هۆئەوە. (آن است)

ئانەهێ: (١) دەستوور؛ ئیجازەدان. (دستور) (٢) ودم. (یمن)

ئانیسک:[ناو](١) ئانیشک. (آرنج)(٢)

هەنیسک، هەنیسکی دوای گریان. (سکسکه)

ئانیسۆن: [ناو]گیائێکە بەرەکەی ناوی ئاڵەت یا ئانیسۆنە. (گیاه فلفل سیاه)

+ ئانیشک: [ناو]ئانیسک؛ (پشت ئانیسک پشت ئەنیشک) هەرەژنی؛ بلەمرگ؛ ئەنیزگ. (آرنج)

+ ئانیشکە: [ناو]پەردەی بەر دەرگای حەسار. (پرده جلوی در حیاط)

ئانین‌جێ: بەجێ‌هێنان.(جاآوردن)

ئانین‌هەڤ: [چاوگە،ت]چەماندنەوە و وێکهێنان.(خم کردن و به مرساندن دوسر چیزی)

ئاو ئاژین کردن: [چاوگە،ت] ئاوبەردانەوە ناو زەوی‌وزار. (آب دادن مزرعه)

ئاوئاهەک: فد: [ناو،ت]تراوێکە بۆ لە بەین-بردنی مووی‌کەوڵ؛ ئاهەک و ئاو. (آب آهک)

ئاو ئۆکسیژنە: [ناو،ت]تراوێکی بێرەنگە بۆ لە بەین‌بردنی میکرۆب (هوورک)، دژی چڵکە و بۆ کاڵ‌کردنەوەی ڕەنگی موو بە کار دێت.(آب اکسیژنه)

ئاو ئەسید: [ناو،ت] تیژاو (ئەسیدی) تاواوە لە ئاودا؛ وەک ئاوی باتری سەیارە. (آب اسید)

ئاو ئەنبار: [ناو،ت]عەماری ئاو؛ عەماراو. (آب انبار)

ئاوئەنگوور: [ناو،ت] ئاوی‌تری؛ (ب شەڕاب.(آب‌انگور)

+ ئاوا: (١)[ناو] دەنگ؛ (خۆش‌ئاوا: خۆش ئاهەنگ: خۆش‌ئاواز). (آوا)(٢) بیچم؛ شکڵ؛ (بەوی ئاواهی: بەو جۆرە). (شکل)

ئاوات هاتنەدی: بە هیوا گەیشتن. (آرزو برآورده شدن)

+ ئاوارە: (١)[ناو] گەوهەر؛ جەواهێرێکە. (گوهر) (٢) [ئاوەڵناو]سەرگەردان‌بوون بە دوای کارێکدا؛ (بۆ گرتنی پاسپۆرت دوو مانگە ئاوارەم بە ئیدارەکاندا). (آواره)(٣) [ناو]ئافارە؛ گوڵچن؛ کەسانێ کە لە جارە گەنمدا گوڵی پەرِیو کۆ دەکەنەوە لە بەر ناچاری و فەقیری. (خوشه چین)

+ ئاواز: [ناو](١)بەشێ لە مۆسیقای کوردی، مەقام.(٢)ئاهەنگ.(٣) دەنگی باڵندە. (آواز)

ئاوازخوێندن: [چاوگە،ت]گۆرانی‌گوتن؛ دەنگ هەڵبرِینی مەل. (آواز خواندن)

ئاوازی‌کوڕ: [ناو،ت] ئاوازێک کە چەند کەس بە یەکەوە دەیڵێن. (آواز کر) ئاواسازی: [بە-رهەمی چاوگە]کار و ڕەوتی بەنایی؛ مێعماری؛ ماڵ کردنەوە؛ ئاوەدان‌کردن . (خانه سازی)

ئاواڵەکردن: [چاوگە،ت]کردنەوە؛ بازکردنەوە؛ وەک. دەرگا خستنە سەر پشت؛ لابردنی سەری مەنجەڵ و دەفر؛ سەربە تاڵکردن. (بازکردن؛ خالیکردن)

ئاوان: [ئاوەڵناو] ڕەوشت گەنیو؛ فیتنەگەر؛ فیتنەکار؛ ئاشووب‌گێڕ. (فتنه‌گر؛ خرابکار)

ئاواناس: [ناو]کەسێک کەکاری ئاواناسییە، دەنگ‌ناس (آواشناس)

ئاواناسی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] زانست و عیلمی فۆنەتیک؛ عیلمی دەنگ ناسی (فۆنەتیک)، زانستی دەنگ‌ناسی لە هەر زاراوەییێکدا. (فونتیک)

ئاواندوڵە: [ناو]بەردی گوڵاوان؛ چاڵی جێی ئاوی سەر تاشەبەرد؛ دوڵە: سوێنە: دەفری هیرباری جێگای هەویرشێلان؛ دوڵەی پڕ لە ئاوی سەر تاشەبەرد. (جای جمع شدن آب روی تخته سنگ)

ئاوانە: (١) [ناو] نرخی ئاو؛ پووڵی ئاو؛ ئاو بەها. (آب بها) (٢) بەوجوّرە نە؛ بەوشێوە نە. (اینطورنه)

ئاوانیگاری: فد: [ناو،ت] نووسینی وشەگەلی زبانێک بە ئەلفو بێی ئاوایی، (فوّنەتیک) (آوانگاری)

ئاواوی: [ئاوەڵناو] ئاو لێکەوتوی تەڕ. (آلوده بەآب)

+ ئاوایی: (١) گرێدراو بە دەنگی پیتەکانە-وهریا، لە قسەکردندا؛ فوّنەتیک. (آوایی) (٢) دێ؛ گوند. (آبادی) (٣) ئاوەدانی.(جای-آباد)

ئاوباب: [ناو] هاوباب؛ دوو برا،لە یەک-باوک.(برادر تاتنی ازیک پدر)

ئاوباریکە: [ناو،ت] زنە ئاوی کەم؛ جوّگەی باریک؛ (ب) ڕزق‌وروّزی کەم و دایمی وەک: مەعاشی کەمی کارکەناری. (آب باریکە)

+ ئاوبڕ: [ناو] (١) شەلەگە(٢) نووکی تیژی پاکڵەی پرد. (آب بر)

ئاوبڕبوون: [چاوگە،ت] ئاژەڵێک کەتووشی ئازاری ئاو بڕ بووبێ. (حیوان دچار نوعی مرض شدن)

ئاو بردن: (١) هەر شت کە ئاو دایماڵێ و ببیا. (٢) ئاو بوّ جێگاییێک بردن. (آب بردن)

ئاوبوون: [چاوگە،ت] (١) قاڵ بوون؛ تاوانەوەی کانزا و سەهوّڵ و بوونەئاو؛ ئاتیوان. (ذوب شدن یخ)(٢) (ب) شەرمەزاربوون؛ تەریق‌بوون؛ عارەق دەردان لە خەجاڵەتدا. (آب شدن از شرم)

ئاوبەئاو چوون: (١) بوّ تووک لێکردن. (نوعی نفرین) (ب٢) چوونێ‌کە گەڕانەوەی نەبێ. (رفتن بی مراجعت)

ئاو بە ئاوراکردن: [چاوگە،ت]کوژانەوەی ئاور؛ (ب)تووڕەیی کەسێک بەسەر چوون. خاموّش‌کردنی شەڕ و کێشە. (آب روی آتش ریختن)

ئاو بە ئاو کەوتن: [چاوگە،ت](١) گوّڕینی ئاو و هەوا بە هوّی سەفەرەوە. (تغییر آب و هوا در سفر) (٢ب) نەخوّشی بە هوّی ئاو و هەوا گوّڕینەوە. (دو هوا شدن)

ئاو بەبێژنگ‌کێشان: (ب) کاری بێهوودە کردن. (با الک آب کشیدن، کنایە از کار بیهودە کردن)

ئاوبەدەمە: [ناو]چێشتی قبووڵی کە هێشتا ئاوی نەچنرابێت. (نوعی آش کە آبش هنوز بخار نشدە باشد)

+ ئاوبەر: [ناو] (١) هەنگی‌کێوی پاش ئاو خواردنەوە هەڵدەفڕن بوّ سەرشانەی ناو کەندووەکەیان و ڕاوکەران جێگاکەیان بەو چەشنە دەدوّزنەوە. (زنبور سیراب)(٢) [ئاوە-ڵناو] (ب) چێشتی ئاو بەر و سوێر و ئاوکێش. (خوراک شور)

ئاو بەردان: (١)[چاوگە،ت] گونجە کردنەوە. (راه آب بازکردن)(٢)شێری‌ئاو کردنەوە.آب-بازکردن)

ئاو بەردانەوە: [چاوگە،ت]دووبارە ئاو بـەردان؛ ئاو بەرەودان؛ ئاوبەردان و سـەرەو خـوار ئـاو ڕژاندن یا ئاژین‌کردن. (آب را باز کردن)

ئاو بەرەودان: [چاوگە،ت]ئاو بەردان؛ ئاو بەردانەوە. (آب جاری کردن)

ئاو بە ستن: [چاوگە،ت](١) گونجە ی ئە ستێر ئاخنین. (بستن راه آب استخر) (٢) شیری ئاو بەستن. (شیر آب رابستن) (٣) ئاو بە سەهۆڵ بوون لە سەرمادا. (یخ بستن آب از سرما)

ئاوبـەن: [نـاو] (١) دەربیجـەی کردنـەوە و بەستنی ئاوی ئەستێر؛ گونجە. (دریچە بستن آب استخر) (٢)ئاوبـەنـد؛ ئیسـقا. (بندآمـدن-میزراه)

+ ئاوبەند: [ناو] ئاوبەن؛ دیواری بەرگری ئـاو؛ سەد. (سد)

ئاوبەندی: [ناو](١) گرتنـی کـون و درز لـە لوولە و دەفـردا. (٢ب) ئـارام کـار پێکردنـی کەرەستەی سوپاپدار بۆ جێکـەوتـن و باشـتر جووت بوونی سوپاپەکان. (آب بندی)

ئاو بێنـەو دەس بشـۆرە: (ب) تـەواو بـوونی ئیش؛ خاتیمەی شت یاکاری هاتن؛ هیچی‌تر؛ تەواو. (کنایە ازاتمام کاریا هرچیز)

ئاوپاچ: [ناو،بک+ ناو] ئاو پاش(١)کـەسـێک-کەئاو پاشی‌دەکا.(٢)کەرەستەی ئاوپاشی (آب پاش)

ئاوپاشی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە](١) ئـاودان بـە ئاوپاش.(٢) ئاو بـە سـەر زەوی یـا باغچـەدا پژاندن. (آبپاشی)

ئاوپرژاندن: [چاوگە،ت] ئاوڕشتن و پرژانـدنی ئاو بە سەر شتێکدا.(آب پاشی)

ئاوپرژێن: [ناو+ناو،بک](١)کە سێک کە ئـاودە- پرژێنێ یان جێگایێک ئاوپرژێن دە کـا.(٢)رە- وتی ئاو بـە سـەر زەوی یـا خوڵـداکردن بـۆ ئەوەی لـە گسـگ دانـدا تـۆز نـەکـات. (٣) [ناو]یاری شەڕەئاو. (آب پاشی)

ئاوپرژێنێ: [ناو]گەمەی شەڕەئـاو. (بـازی آب پاشیدن روی همدیگر)

ئـاوپرژێنی دڵ‌کـردن: (ب) زۆر خۆشـحاڵ کردن؛ دڵ فێنک کردنـەوە نـەوە. (کنایـە از خیلی شاد کردن)

ئاوپژکێن: [ناو،بک+ ناو] ئاوپرژێن؛ شەڕەئـاو؛ ئاو بە یەکداکردن لە سەرچۆم و دەراوان بـۆ یاری. (همدیگر را اب پاشی کردن)

ئاوپژگن: [ناو] ئاوپاش. (آب پاش)

+ ئاوپەڕ: [ناو] کاتی شیلە بـەسـتنی دەغـڵ. (وقتی غلات شیره می بندد)

ئاو پەز: [ئاوەڵناو] کوڵاو لە ئاوا. (آب پز)

ئاوپەنگ: < پەنگاو؛ پونگاو. (برگشتن و راکد شدن آب)

ئـاو پیـادان: [چاوگـە،ت]ئـاو تێـوەردان؛ ئاوکێشـانی دەفـری شـۆراو ؛ بـە دوا ئـاو شووشتن. (آب کشیدن ظرف، آخرین آب کشی وشستن)

ئاو پیاکردن: [چاوگە،ت] (١) ئاو لە کە سێک پرژاندن؛ (٢) ئاو تێوەردان. (٣) ئاو بە سەر شتێک دا کردن. (آب ریختن و پاشیدن)

ئاوپیـای: [نـاو] مـەنـی؛ ئـاوی‌بنیـادەم؛ شاوات.(آبمنی)

ئاو تاڵ: (ب) عارەق و شەراب. (آب تلخ)

ئاو تاڵ و سوێر: [ناو،ت] ئاوی تاڵ و سوێری خواردوتەوە: (ب) ڕەنج و عەزابی ڕۆژگاری-چەشتوە؛ بە مرۆڤی ئەزموون وەرگرتوو دەڵێن. (سرد و گرم چشیده)

ئاوتراش کردن: [چاوگە،ت]کراندنی هەندێ میوە بۆ هاتنە دەرەوەی ئاو؛ وەک کراندنی ناو لەتی شووتی. (آب تراشی)

ئاوترسی: [ناو]حاڵەتی،لە ئاو ترسان بەهۆی کێشانی بەنگ یا هاریەوە.آبترسی)

ئاو تەڵا: [ناو]ئاوی زێڕ. (آب طلا)

ئاوتێکردن: [چاوگە،ت] (١) پڕکردنی دەفر لە ئاو. (پرکردنظرفازآب) (٢) ئاو ڕژاندنی کاتی جووت بوون.(آب منی ریختن در جماع)

ئاو تێگەڕیای: [ئاوەڵناو] (١) ئاو تێگەڕاو؛ ئاو گرتنی دڵی لاوی تازە باڵق؛ ئاو گرتنی میوە، ئاڵوبۆڵبوونی میوە. (آبدار شدن)

ئاو تێوەردان: [چاوگە،ت] ئاو پیادان؛ دوا ئاوکێشان پاش شتن. (آب کشیدن)

ئاوجۆسازی: [ناو،ت](١)کاری دروست کردنی ئاوجۆ. (کار درست کردن آبجو) (٢) کارگای دروستکردنی ئاوجۆ(بیرە). (کارخانە آبجوسازی)

ئاوجە: [ناو] هێوەڕژن؛ ئاوجا. (جاری)

ئاوجەڕ: [ناو،ت] نشوستکردنی ئاوی زەریا بە هۆی گەڕانی زەوی بەرانبەر بە مانگ؛ نیشتاو؛ دژی بەرزاو. (جذر)

+ ئاوچاوسەندن: [چاوگە،ت]ئاویچاو سەندن ڕام کردن بە هۆی ترساندنەوە؛ بۆ ڕام کردنی ورچ بە پێدانی خواردنی سوێر و ئاو پێنەدان لاواز و ڕامیان دەکرد.(آب چشم گرفتن)

+ ئاو چنین: (١) ئاوەچۆڕکردن. (آب گرفتن) (٢) ئاوی پۆڵا گرتن بە گەرمای زۆر بۆ نەرم بوونەوە. (آب کشیدن) (٣) ئاوی میوە گرتن. (آب میوە گرفتن)

ئاوچوون: [ناو](١) چوونە ئاو؛ قوماشێکە بە شۆردن کورت بێتەوە. (آب رفتن) (٢) (ب) لەڕ و لاواز بوون. (لاغر شدن)

ئاوچوونە ژێرپێست: (ب) قەڵەو بوون. جوان بوون. (کنایە از چاق شدن)

ئاوخاکی: [ناو] اند، فد: پاپۆڕێک کە لەوشکی و بەحردا کەڵکی لێ وەر دەگیرێت؛ هاوێرکرافت. (هاورکرافت؛ آب خاکی)

+ ئاوخانە: [ناو،ت]کاسەی چکۆلەی ژێر لانکەی منداڵ. (آبریز گاه گهوارە)

ئاوخواردن: (١)[چاوگە،ت] کاری ئاو خواردنەوە. (آب خوردن) (٢) خەرج زۆر هەڵگرتنی کارێک؛ بۆ من زۆر ئاوی خواردەوە: خەرجی زۆر بوو. (گران تمام شد) (٣) زۆر ئاسان ئاسانە وەک ئاویخواردن وایە. (مانند آب خوردن) (٤) ئاوی تایبەت بۆ خواردنەوە؛ شەربەیێک ئاوخواردنم بەپێ. (آب نوشیدنی)

+ ئاوخواردنەوە: (١)[چاوگە،ت] خواردنەوەی ئاو. (٢) واتای قوول بۆ قسەی ڕەق؛ ئەم قسە زۆر ئاو دەخواتەوە: زۆر بەری درێژە. (٣) ئاسانیی کار (وەک ئاو خواردنەوە ئاسانە). (٤) خەرجی زۆر هەڵگرتن. (آب خوردن)

ئاوخواز: [ئاوەڵناو] (١) ئاوکێش. (ب)

خواردەمەنی سوێر. (خـوردنی آب کـش) (٢) شت یا کەسێک، کە پێویستی بە ئاو هـەیـە؛ توونی؛ تینوو. (تشنه)

ئاوخۆرگە: [ناو،ت] جێگای ئاو خواردنی ئاژاڵ. (آبشخور)

+ ئاوخۆرە: [ناو]ئاسنێکی باریکە لە لـەغـاودا کە دەچێتە نێـو زاری ئـەسـب؛ دەمـاری دار. (آبخوره؛ آوند)

ئاوخۆرەی ئاوکێش:[ناو،ت] دەماری دار و گیا کە شیلەی پەروەردە لە گـەڵـاوە دەبـات بـۆ ساقەت و ئەندامی دار.(آوند آبی)

ئاوخۆرەی چێوی: [ناو،ت]دەمـاری دار و گیـا کە لە ڕیشەوە ئاو و ماکی پێویست دەگەیە- نێ بە گەڵای دار و گیا. (آوند چوبی)

ئاوخوێ:[ناو] تاواوەیخوێ لە ئاودا.(آبنمک)

+ ئاودار: [ئاوەڵناو+ ناو](١) تەڕ و پڕ لە ئاو(٢) (ب)جـەواهێـر و تێخـی جـەوهـەرداری خۆشڕەنگ و بە بریقە. (آبدار)

ئاو داخستن: [چاوگـە،ت](١) لـە شـێلەگـەوە بەری ئاو بەردان. (٢) ئـاو بـەردانـەوە سـەر مەزرا. (هدایت آب به مزرعه)

+ ئاو دادان: ئاو هاتنە دەر لەژێرگۆزە و دەفر؛ ئاو لێتکان؛ ئاو دەڵاندن؛ عەرزی بـۆش کـە زوو ئاو هەڵدەمژێت.(نشت آب)

ئاودارخانە: [ناو] قاوەخانـەیتایبـەتـی؛ چـای خانەیتایبەتی. (آبدارخانه)

ئـاودارچی:[نـاو]بـەڕێـوەبـەری ئاودارخانـە. قاوەچی. (آبدارچی)

ئاوداری:[ناو] ئاڤداری؛ حاڵەتی شـتی ئـاودار. (آبداری)

ئاوداگرتن: [چاوگە،ت]بوون بە ژێر ئاوەوە؛ ئاو بـە سـەردا کشـان؛ ئـاوی لافـاو هـەمـوو مەزراکەی داگرتووە. (آب همه جا را گرفتن)

+ ئاودان:[چاوگە،ت]بە کەرەستەی کارەبـایی و تیژاو زێڕ یا زێو یا هەرچی بە سەرکانزاییک داکێشان. (آبکاری)

+ ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) تێخـی سـوورەوە بوو خستنە ناو ئاو یارۆن بـۆ ڕەق بـوون.(٢) ڕوکێش‌کردنی کـانزا بـە زێـڕ یـا زێـو. (آب دادن)

+ئاودانەوە: [چاوگە،ت](١) وەک: ئاو دەردانی ماست؛[٢] ڕەحەتبوون. (آب دادن)

ئاوددان: [ئاوەڵناو] ئاودنان؛ هاوتەمەن. (هـم-سن‌وسال)

ئـاودل: [نـاو] ئـەول؛ کـورتکراوەی نـاوی عەبدوڵا؛ عەودل. (عبدل)

+ ئاوەدەردان: [چاوگە،ت](١) عارەقـە کـردن. (عرق کردن) (٢) ئاو هاتنەدەر لە هـەر شـت بە هۆی گوشین یـا گـەرمکـردن. (آب پـس دادن)(٣) ئـاوی چـاڵ یـا حـەوز خـاڵی-کردن.(تخلیه آب چاه یا حوض)

ئاوەدەرمـانی: [نـاو] عیلاجـی نـەخۆشـی بـە خواردنەوەی ئاوی زۆر. (آب درمانی)

ئاوەدەستخانە: [ناو]مستەراح. (مستراح)

ئاوەدەڵێن: [ئاوەڵناو،ناو] (١) هەر شت کە ئاوی لێ بتکێتـە دەرەوە. (هـر چیـزی کـه آب آن نشـت کنـد) (٢) درزی دەفـر. (شـکاف ظـرف)(٣) کـونی زۆر وردی دەفـر. (سـوراخ بسیار کوچک)

ئاوەدەم: [ناو](١) هاونشین؛ هـاوەدەم؛ دۆسـت؛

هاوالْ. (همنشین و همدم)(٢) لیک. (آب دهان)

ئاو دەماندن: ئاو لە زەویە کە ئاژین کە با تەواو بیدەمێنیٚ؛ ئاو مژینی زەوی؛ ئاوچەشتن. (آبیاری کامل.جذب آب)

ئاودەنگی: [ناو،]هاودەنگی؛ هاوبیری؛ دۆستایەتی؛ نزیکی و هاودەمی؛ هاواڵی؛ هاو قسەیی. (هم دلی. هم آوایی)

ئاو دیان: [ئاوەڵناو] هاوتەمەن. (همسال)

ئاودیدە:(١ب) بار هاتوو؛ وەک پوڵا ئاودیدە بوون. (بار آمدە)(٢).ئاو دیدە: تەڕبووگ. (خیس شدە)(٣) ئاو لێکەوتوو. (آب پاشیدە شدە) (٤)[ناو] ئاو چاو؛ ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ئەسرین. (آب دیدە)

ئاوڕ: [ناو] ڕوخسار؛ ڕوو. (رخسار)

ئاوڕدانەوە: [چاوگە،ت]ڕوو تێکردن؛ لا لێکردنەوە. (برگشتن و نظارە کردن) ئاوڕا: [ناو]هاوڕیٚ؛ هاوباوەڕ؛ هاوعەقیدە؛ هاوبیر؛ هاومەرام. (همراە؛ همفکر)

ئاوڕایی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]هاوڕایی؛ هاوڕێیی؛ هابیری؛ هاو ئەندێشی. (همراهی و همفکری)

ئاورباران: [ناو،ت](ب) تیر ئەندازی زۆر توند. (ب) گەرمای زۆری ڕۆژ. (آتش باران)

ئاورباز: ئاگرباز؛ کەسێک کە بە ئاور یاری دەکا. (آتش باز)

ئاوربڕکردن: [چاوگە،ت]کوژانەوەی ئاور بە تەواوی. (بکلی خاموش کردن آتش)

ئاور بە پشت دەستەوەنان: (ب)تۆبە کردن لە دووپاتکردنەوەی کارێک؛ دەست داخکردن بۆ نەکردنی کارێک. (پشت دست داغ کردن)

ئاور بەردانەوە: [چاوگە،ت] ئاگربەردانەوە؛ کردنەوەی ئاور و ئاگر تێبەردان. (روشن کردن آتش.)

ئاورتێبەربوون: [چاوگە،ت](١) گڕگرتن. (آتش گرفتن) (٢) (ب) ئۆقرە لیٚبڕان. (بی قراری)

ئاورتێبەردان: [چاوگە،ت] گڕتێخستن و ئاور دان. (آتش زدن)

ئاورچەرخان: [ناو] تاوڵەمە.(آتش‌گردان)

ئاورخان: [ناو]ئاگرخان؛ ئارتوون. (آتشخان)

ئاوردن: [کار]هاوردن؛ هێنان؛ هانین. (آوردن)

ئاوردەمێن: [ناو+ ناوی‌بک] (١) مەشکەی مسگەری. (دمە مسگری)(٢) ئاور دەمێن کەسێک کە بەو مەشکە ئاور دە دەمێنیٚ. (کسی کە مشک را بکار می برد) (٣) ئاور گەشێن. (کسی کە آتش را گیرا می کند)

ئاوردەیویاگی: بەجیٚهێنانەوە؛ بەجیٚ هاوردن؛ بەجیٚ هانین. (بە جا آوردن)

ئاو ڕژان: (١)ڕژانی‌ئاو. (٢ب)توو تکان. (آب-ریختن)

ئاو ڕژاندن: [چاوگە،ت](١) بەردانەوەی ئاو؛ ئاو فڕێدانی یەکسمی میٚ. (آب ریختن) (٢) (ب) باو کردنی کارێک: گەورە ئاو دەرێژیٚ و چکۆلە پای لێدەخات. (مدکردن)

ئاور ژێرکا: [ناو،ت](ب) نەرمەبڕە؛ کەسێک کە بە نەهێنیٚ کاری خۆی دەکات. (آب زیر کاە؛ حیلە باز)

ئاوڕژێن: [ناو،بک] ئەوەی کە ئاو دە-

ڕێژێ.(آبریز)

ئاوڕشـــانن: [چاوگــــە،ت]ئـــاو ڕژانـــدن. (آب ریختن)

ئاورکردنەوە: [چاوگە،ت](١) ئاور هـەڵکـردن؛ چێکردن و تەیار کردنی ئاور؛ ئاور ڤێخستن. (آتــش افــروزی)(٢) (ب) فیتنـــە و شــەڕ هەڵایسان.(فتنە و آشوب بر پا کردن)

ئاورکەوتنەجەستە: [چاوگە،ت] بێئارام و بێئۆقرەبوون؛ حەجمان لێبـڕان؛ بـێهـەدا بوون؛ بێقەراربوون؛ نیگەرانبوون. (آتـش بـە جان افتادن)

ئاورکەوتنەگیان: [چاوگە،ت](ب) حـەجمان لێبڕان؛ سرەوت نەمان. (آرام و قرار نداشتن)

ئاورگە: [ناو] جێگای ئاور. (جای آتش)

ئاورگەردان: [ناو] تاوڵەمە؛ تـۆڕێکی لـە سیم چنراوی ناوچاڵە، دەسکێکی زنجیری هەیە بۆ زوخاڵ گەشاندنەوە. (آتش چرخان)

ئاورگەرم: [ئـاوەڵنـاو] (١) ڕژدبـوون لـەسـەر کارێـک. (مصـر و مصـمم)(٢) مرۆڤـی زۆر بەهەوەس. (آتشی مزاج)

ئاورلـــەچاوبـــارین: [چاوگـــە،ت](ب) زۆر تووڕەبوون. (غضبناک شدن)

ئاورلەکایکـۆن بـەربـوون: (ب) مرۆڤـی بـە ساڵاچوو کە خەریکی دڵداری بێت. (کنایـە از عشق پیری)

ئاورۆچکە: [ناو] ئاگرۆچکـە؛ ئـاوری منـداڵان. (آتش بچە ها)

ئاورۆکە: ئاوری چکۆلە. (آتش کوچک)

ئـــاوڕووبردن: [چاوگـــە،ت]ئـــابڕووبردن؛ ڕیسواکردن؛ ناو بە خراپە زڕاندن؛ سووکایەتی بە سەر هێنـان شـەقڵـی کچێنـی بـە نـاڕەوا شکاندن. (آبرو بردن)

ئاوڕوو چووانـدن: [چاوگـە،ت]ئـابڕوو بـردن. (آبرو بردن)

ئـاوڕووچووگ: [ئـاوەڵنـاو]ڕیسـوا؛ بـەدنـاو؛ ئـابڕووچوو؛ نـاو زڕاو؛ ئـابڕوو تکـاو؛ ئـابڕوو نەماگ؛ لەبواری دەستووری زمانەوە [نـاوی- بەرکارە] بەڵام بە واتا ئاوەڵناوە. (آبرو رفتە)

ئاوڕوودار: [ئاوەڵنـاو] ئابڕوومـەنـد؛ بـەئـابڕوو؛ بەحەیا؛ (آبرومند)

ئاوڕووداری: [ناو](١) ئابڕووداری؛ بە ئابڕوویی؛ ژیانی شەرافەتمەندانە و بەسەربـەرزی. (٢) (ب) بــەرگــری لــە ئــابڕوو چــوون؛ قسـە خواردنەوە و لای بێگانە نەدرکاندنی هەنـدێ نهێنی کە بۆی هەیە ببێتە هۆی سەرشۆڕی؛ (ب) بەزڵە ڕوومـەت سـوور ڕاگـرتن. (آبـرو داری)

+ ئـاورە: [نـاو] (١) ئافـەتـی هـەوربردنـی زەرحاتی نۆک. (آفت نخود) (٢) زەردەزەخـم؛ زەردە برین. (زرد زخم)

ئاوڕەنگ: [ناو] جۆرێک ڕەنگی وێنەگەری کە بە ئاو دەگیرێتەوە. (آبرنگ)

ئاوڕێژ: [ناو](١)تاڤگە. (آبشار)(٢)[ناو،بک]ئـاو ڕێژ، کەسێک کە ئاو دەڕێژێ. (آبریز)

ئاوری ژێرکا: [ناو،ت] (ب) نەرمەبڕە؛ حیلەباز؛ ئەو کەسە بە نەهێنـی کـاری خـۆی دەکـا. (آتش زیر کاه؛ آب زیر کاه)

ئاوڕێژگە: [ناو] تاڤگە. (آبشار)

ئاوڕیشبوون: (١) دەستەویەخەبـوون؛ بـەگـژ یەکتردا چوون؛ تێکگیران. (دعوا و مرافعـە-

کردن)(٢) هاوتەمەن بوون (هم سن)

ئاورێشمباف: [ناو،بک] کەسێک کە کاری چنینی قوماشی ئاورێشمە. (ابریشم باف)

ئاورێشمبافی: [چاوگە،ت](١) کاری ئاورێشم باف. (٢)[ناو] کارگای چنینی قوماشی ئاورێشمی. (ابریشم بافی)

ئاورێشمچن: [ناو،بک]گوڵدۆزی بە ئاورێشم دەکا؛ کاری چنین بە ئاورێشم. (ابریشم دوز)

ئاورێشم چنین: [چاوگە،ت]گوڵدۆزی بە ئاورێشم. (ابریشم دوزی)

ئاورێشمی: [ئاوەڵناو] هەورێشمین؛ لە جنسی ئاورێشم. (ابریشمی)

ئاوریل: [ناو] ئاپریل؛ مانگی چوارەمی ساڵی زایینی. (آوریل)

ئاورێیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هاورێیی؛برایەتی؛کۆمەک و یاری؛ ئاریکاری؛ یارمەتی. هاوەڕامی. (همراهی)

ئاوزا: (١)هاواڵ؛ هاوتەمەن؛(٢) ئاوزاچاوم: چاوم پڕبوو لە ئاو؛ زا: ڕابووردووی (زایین)ە بە هەموو مانایێکەوە.) زۆنگبوو؛ ئاوی تێزا. (همسن؛ پراشکشدن چشم)

ئاوزاینەچاو: چاو لە ئەسرین پڕبوون ؛ ئاو لە چاوا قەتیس بوون.(جمعشدن اشکدرچشم)

ئاوزاینەدەم: بە هۆی دیتنی خۆراکێکی خۆشەوە؛ ئاو لەزارگەڕان؛ (ب) تامەزرۆ بوون. (دهانآبافتادن)

ئاوزەنگیتەقێن: [بەند،ت](ب) بەخێرایی؛ لە تاودانی وڵاخ و چارەوا؛ چوارناڵ؛ تاودانی ئەسپ؛ ڕکێف کوت. (اشاره به چهار نعل تاختن)

ئاوزەنگیدار: [ئاوەڵناو] بەپێی ئەو کەسانەدەڵێن کە ژێر پایان چاڵە.(کفپای-کسانیکهگودباشد)

ئاوزەنگی کوت: [بەند،ت] ڕکێف کوت؛ (ب) چوارناڵ و بەغار لێخوڕینی ئەسب. (چهار نعل)

ئاوزەنگیلێدان: [چاوگە،ت] لێخوڕینی وڵاغی بە زین و بەرگ بە ڕکێف تێکوتان. (رکاب زدن)

+ ئاوزیاگ: [ئاوەڵناو] تێگەیشتوو؛ عاقڵ؛ بەئاوەز؛ ژیر. (عاقل)

ئاوزینە: [ناو] ئافزوونە؛ ئاڵقەزوونە. (سگک)

ئاوزینی: [ناو] هاوشانی؛ هاواڵی؛ هاوتەمەنی؛ هاوسەنگی. (هم شان)

+ ئاوس:[ئاوەڵناو]هاوس؛ دووگیان؛ زگپڕ؛ تلدار؛ تۆڵدار؛ بەزگ؛ زگدار؛ بەتێشت. (آبستن)

ئاوساندن: [چاوگە،ت]هەڵمساندن؛ پەنماندن؛ ئەستوور کردن؛ماساندن؛ وەرماندن. (پربادکردن)

ئاوساڵ: تەڕەساڵ. (آبسال)

ئاوسانە: (١)[ناو]ئەوسانە؛ ئەفسانە؛ چیرۆک؛ حەکایەت. (افسانە. قصە)(٢) وەک ئاوس؛ ئاوس ئاسا؛ (بسان آبستن)

ئاو سەرکەفتن: [چاوگە،ت]سەرکەوتنی ئاو؛ ئاو بە سەردا گەڕان و داگرتنی زەوی یا جێگایێک؛ ئاو بە سەر جێگایێکدا کشان.(بالاآمدنآب)

ئاوسەرکەم: [ئاوەڵناو] هەژار؛ دەستکورت؛ فەقیر؛ بێ ئەنوا؛ هەژیر. هاوسەرکەم؛ کەمدەست؛ زار؛ ئاتاج؛ موحتاج؛ کەمتر لە

ماڵەجیران و دراوسێ. (محتاج)

ئاوسێ: [ئاوەڵناو+ ناو]جیران؛ جینار؛ دراوسێ. (همسایه)

ئاوشار: [ناو] تاڤگە. (آبشار)

ئاوشانی: [ناو] هاوکووفی؛ ئاوکووفی؛ هاوشانی؛ هاوسەنگی؛ بەرانبەری. (هم شانی)

ئاوشۆر: [ناو] ئاو شوران؛ ناوی چۆمێ لە کرماشان. (رودخانه آبشوران)

ئاوشه: [ناو] شەونم؛ ئاونگ؛ خوو؛ خوناوە؛ (شبنم)

ئاوفڕێدان:[چاوگە،ت]ئاوفڕێدانی مایین لە وەختی جووت خوازیدا. (ب) وەک جوین بە ئافرەتی سووک دەوترا. (آب ریختن مادیان در حال فحل)

+ ئاوقا: [ناو،] (۱) تووش؛ دووچار؛ ئەم نەخۆشینەم ئاوقا بووە. (دامنگیر)(۲) هێرش؛(ڕۆژ باشم ئەکرد لەکولم و لێوی، ئاوقایی دەمم بوو سەبری گەستم) «نووری» (حمله)

ئاوقاکردن: [چاوگە،ت](۱) ئاراستەکردن؛ بۆخستن؛ بەرد و گوللە و دار تێگرتن. (چیزی را رو بە کسی انداختن)(۲) تووشکردن؛ هەڵامەتی گرت، ئاوقای (تووشی) منیشی کرد. (مبتلا کردن)(۳) هاندان بۆ شەڕ یان هێرش پێبردن؛ سەگەکەی ئاوقا کرد. (وادار به حمله)

ئاوقۆرەگرتن: [چاوگە،ت](۱) ئاو لە قۆرەگرتن بە گۆشین(گوشین) یا بە ئاو میوە گیری.(آبغوره گرفتن) (۲ب) فرمێسک وەراندن. (اشک ریختن)

ئاوقەد: [ئاوەڵناو] هاوقەد؛ بەقەد؛ هاوئەندازە. (هم قد)

ئاوقەرا: [ئاوەڵناو] بەقەد یەک؛ هاوتا؛ هاوپایە؛ هاوسەنگ؛ هاوشان. (همتا)

+ ئاوکردن: [چاوگە،ت](۱) تاواندنەوە؛ قاڵ-کردن؛ ئاتیواندن. (ذوب کردن)(۲) (ب) فرۆشی ماڵی خراپ و لە سەردەست ماو؛ فرۆشتن؛ لەبازاڕ شتەکانم ئاوکرد. (فروختن)

ئاوکردنەژێر: (ب) جێگای کەسێک لێژکردن و بەرە بەرە دەرکردنی لە شوێنێک. (کنایه از بیرون کردن)

ئاوکوڵاتگ: [ناو،ت] ئاوی کوڵاتوو؛ ئاوی داخ؛ ئاوێ کە داخ کرابێ. (آب داغ)

ئاوکووف: [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوتەراز.(هم-شان)

ئاوکه: [ناو]جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)

ئاوکێشان: [چاوگە،ت](۱) ئاو هەڵگرتن و بردن بۆ شوێنێکی تر. (آب از جایی به جایی بردن) (۲) ئاو دزینی برین. (آب آوردن زخم) (۳) ئاوی جێگاییک یا حەوزێک دەردان. (آب حوض یا چاه کشیدن)(۴) ئاو تێوەردان پاش شتن. (آب کشیدن) بەجۆگە یان بۆڕی ئاوکێشان بۆ شوێنێک.(بەوسیلەجوی یا لوله آبکشیدن)

+ ئاوکێشی: [ناو؛بەرهەمی چاوگە] ئاو تێوە-ردانی پاش شتن. (آبکشی)

ئاوگر: [ناو] (۱) جێگەی چاڵ. (جای پست) (۲) زەوینی بەر سێڵاو.(زمین در مسیر سیل) < ئاوگیر

+ ئاوگرتن: [چاوگە،ت](۱) کاری ئاوکێشان

لە میوە بە گوشین یان ئاو میوەگیری. (آب میوە گرفتن)(٢) ئاڵوبۆڵ بوونی میوە. (میوە نزدیک بە رسیدن و آب گرفتن میوە) (٣) (ب) ئەوەڵی لاویەتی و دڵ ئاوگرتن. (کنایە از اوایل جوانی) (٤) گونجەی ئەستێر بەستن لە لایەن کەسێکەوە کە نۆرە ئاویەتی. (بستن آب استخر)(٥) لە قەدیمدا پاشەکەوت- کردنی ئاو؛ عەمباراو پڕکردن لە ئاو. (پرکردن آب انبار)

ئاوگەرم: (١) گراو؛ کانیاوی گەرم.(چشمە آب گرم) (٢)ئاوی داخ و کوڵاتوو.(آب داغ)

ئاوگەرمکەر: [ناو،بک] ئەوەی ئاوگەرم دەکا؛ کەرەستەی گەرم کردنی ئاو؛ دێئۆتێرم. (آب گرمکن)

ئاوگەز: [ناو،ت] چرزانی تەڕەکاڵ لە باردا. (زدە دار و خراب شدن میوە)

ئاوگەڵە: ئاژاڵێ کە بچێتە ناو هەر مێگەلێک، هەست بە نامۆیی نەکات. (بزوگوسفندیکە داخل هرگلە ای بشود ئاوگەلی ئازاد: [ناو] ئەو بەحرانە کە لە ژێر باندۆری دەسەڵاتی دەوڵەتگەلێکی تایبەتدان. (آبهای آزاد)

ئاولک:[ناو] تۆقلەی ناو دەست و پێ بە هۆی کاری زۆرپێکردن. (تاول)

ئاو لووت: [ناو،ت]ئاوی کەپۆ؛ئاوی لووت. (آبدماغ)

ئاو لەئاشی دوژمن کردن:(ب) بە سوودی دوژمن کارکردن.(بە سود دشمن کارکردن)

ئاو لەئاشی کەسێک کردن: (ب) کۆمەک پێکردن؛ کردنی کارێک کە بەرژەوەندیی کە- سێکی تری تێدابێ.آب بە آسیاب کسی ریختن)

ئاو لە ئاوانداکوتان:(ب)کاری بێسوودکردن؛ (آب درهاون کوبیدن)

ئاو لەئاوەڕۆ دەرکردن: (١) (ب) زۆر بێ حەیایی کردن. (بی حیایی)(٢) لە حەد بەدەر؛ لە سنووری شەرم و حەیا دەرچوون. (از حد گذشتن)

ئاو لە بەر ڕۆیشتن: (١) ئاو لێچوون؛ ئاو دە- ڵاندن. (نشت) (٢) سەرڕێژی ئەستێری لیپاولیپ پڕ لە ئاو. (سر ریز)

ئاو لەجێ ماڵ دەرهێنان: (ب) ماڵی کەسێ خاپوورکردن؛ بەڵای زۆر بەسەر هێنان؛ نابووت کردن (ئاو لە جێ ماڵ نان). (خانە کسی را ویران کردن)

ئاو لە چاوانە لێل بوون: ئاو لە سەر چاوەلێل- بوون؛ (١) (ب) نالەباری کارێک لە بنەڕەتدا. (٢) (ب) سەرچاوە و ئەساسی کارێک لە لایەن گەورەترین مەقامەوە گەندەڵ- بوون.(آب از چشمە گل آلود بودن)

ئاو لە دەس نەتکان: (ب) کاری مرۆڤی ڕژد و خەسیس. (خسیس)

ئاوڵەڕوو: [ئاوەڵناو] گڕوێ؛ کەسێک کە دەموچاوی چاڵوچۆڵی هاوڵەی پێوە دیارە. (آبلە رو)

ئاوڵەفەرەنگی: [ناو]دوا پلەی نەخۆشینی هاڵە، سفلیس. (سفلیس)

ئاوڵەمورغان: [ناو] نەخۆشینی دەرکردنی زیپکەی سوور سوور؛ وشەیێکی فارسییە و هەر بەو ناوەیش لە کوردی دا دەوترێت. (آبلە مرغان)

ئاوڵەکوتان: [چاوگە،ت]سێرۆمی هاوڵە لە

سەرپێست دانان و دەرزی ئاژن کردن وکراندنی بە نەشتەر بۆ بەرگری لە هاوڵە. (آبلە‌کوبی)

ئاو لە کونە مێرولە کردن: (ب) هەژاندنی جەماوەر و پشێوە دروست‌کردن؛ وەک چیلکە لە کونی هەنگەژاڵە ڕۆکردن. (شوراندن مردم)

ئاوڵە‌گایانە: [ناو] خوروٚکەی گا؛ هاوڵەییٚک کە لە سەرگوانی مانگا پەیدا دەبێ. (آبلە گاوی)

ئاو لە‌گیلفان (گیرفان) وەردان:(ب) گیلفان خاڵیکردن و پارە تیا نەهێشتن. (کنایە از جیب خالی کردن)

ئاو لە‌لچ هاتنە‌خوار: (۱) لیک‌چاندن. (۲) (ب) زۆر بەتامەزرۆ و بەهەوەس کەوتن بۆ خواردەمەنییێک. (آب از لب سرازیر شدن)

ئاو لە‌مشتنە‌تکان: (ب) ڕژدی؛ چکووسی؛ خەسیسی؛ دەستقووچاوی؛ چاوچنۆکی. (کنایە از خسیس)

ئاولێل‌کردن: [چاوگە،ت](ب) ئاژاوە دروستکردن. (آب را گل آلود کردن)

ئاولێل‌نەکردن: [چاوگە،ت] (ب) ئەرخەیان بوون و جێی‌باوەڕ؛ بەیەقین: ئەوندە پیاوی چاکە ئاولێل‌ناکات. (کنایە از جای اعتماد واطمینان)

ئاولیمۆ: [ناو] ئاوی لیمۆ؛ (ب) ئاوی لیمۆترش. (آبلیمو)

ئاومژین: [چاوگە،ت]ئاو هەڵمژین؛ کوتاڵ ئاو هەڵدەمژێ؛ زەوی ئاوی هەڵمژی؛ ئاوی ئەو هەنارە بمژە. (جذب آب؛ پارچە یازمین کە آب جذب کند)

+ ئاومل: [ئاوەڵناو] هاوجووت؛ لفی‌گاجووت؛ هاونیر؛ وەک دوو ئەسپی دروشکە.(جفت حیوان برای کشیدن ارابە و درشکە)

ئاومیوە:< ئاوی میوە.

ئاومیوە‌گر: [ناو،بک و ناو] (۱) کاری کەسێک کەئاوی میوە دەگرێت.(۲)[ناو] کەرەستەی ئاوی میوە گرتن.(آب میوە گیر)

ئاونگ و دەستە: [ناو] ئاوان و دەستە؛کەرەستەی کوتان و وردکردن. (هاون و دستە)

ئاونگە: [ناو] (۱) ئاونگ؛ شەونم. (شبنم) (۲) ئاونگی ژێر دەستە بۆ کوتانی شتی ئاشپەزخانە(مدبەق). (هاون)

ئاونگی: [ناو] (۱) ئاونگ؛ تری‌تۆپیگ؛ مێلاق. (انگورآویزان‌شدەباطناب) (۲) شەونم. (شبنم)

ئاونوما: [ناو،ت] (۱) تاڤگەی دەستکرد. (آب نما) (۲) چاوانەی کارێز. (دهانە کاریز)

ئاونەبات: [ناو،] شەکروکە؛ جۆرێک‌نوقوڵ. (آبنبات)

ئاونەبات‌چێوی: [ناو،ت] ئاونەباتێ کە کلکێکی چووکەی چێوی پێوەیە و منداڵ دەی مژن. مژمژۆکە. (آب نبات چوبی)

ئاونەباتی ترش‌وشیرین: [ناو،ت] ئاونەباتی مەیخۆش؛ ئاونەباتی‌کەهەندێ ماکی ترشی لێدراوە.(آب نبات میخوش)

ئاو نەباتی‌کێشدار: [ناو،ت] ئاونەباتێک کە بەددان دا دەچەسپێ و کێشی‌دێ. (آب نبات کشی)

ئاو نەچوونەناوجۆگەییٚک: (ب) ناسازگاری؛ پێک نەهاتن. (آب توی یک جوی نرفتن. کنایە از عدم توافق)

ئاونەدیدە: [ناو] شتێ کەئاوی لێنەکەوتبێت؛ ئاهەکیئاو نەدیدە؛ قوماشیئاونە دیدە؛ ئاو نەدیتوو؛ ئاو لێنەکەوتوو. (آب ندیدە)

ئاو وئاڵف: [ناو،ت] (١) (ب) ڕۆزی و نیعمەت؛ ماڵ و دارایی. (روزی)(٢) ئاو و گیا. (آب و گیاه)

ئاو وخاک: [ناو،ت] سەرزەمین؛ (ب) وەتەن؛ نیشتمان. (آب و خاک)

ئاووڕەنگ: [ناو،ت] (ب) دیمەنی جوانی تەڕ و تازەی ڕوخسار. (آب و رنگ)

ئاووش: [ناو] باوەش؛ ئامێز. (آغوش)

+ ئاووگڵ: [ناو،ت] (١)حەری و قوڕ. (گل و شل) (٢) (ب) کوڕەکان لە ئاو وگڵ دەرهاتوون و گەورەبوون(بووگن) و لە خەم ڕەخسیون. (بزرگ شدن بچە)(٣) نەسەق، من لەم شارە حەقی ئاو وگڵم هەیە. (حق آب و گل داشتن) (۴) جێگەی مردن و ناشتن و خاک بەقسمەتبوون، ئاو و گل هەڵیگرتم هێنامی بۆ ئێرە. (خاکقسمت شدن)

ئاوهاوێژ: [ناو،بک] فوارە؛ ئاوهۆڕشان. (فوارە)

ئاوەچۆڕ: [ناو،ت](١) چۆڕاندنی ئاو لە شتی تەڕ تا دوا دڵۆپ. (٢) تکان و تەواو بوونی ئاوی شتی تەڕ.(آب چلاندن)

ئاوەچۆڕبوون:[چاوگە،ت] چۆڕایی هاتن؛ دوا دڵۆپ تکانی ئاوی شتی تەڕ. (ریختن آخرین-قطرە آب از چیز تر)

ئاوەچۆڕکردن: [چاوگە،ت]ئاو چنین وچۆڕایی پێ هێنانی ئاو لە شتی تەڕ بە هەڵواسین یا گووشین. (آب گرفتن)

ئاوەچەما: [ناو] ئاوی چاو؛ فرمێسک؛ ڕوندک؛ ئەسرین. (آب چشم)

+ ئاوەخانە: [ناو] ئاوخانە؛ دەفرێکی بچوک بە بن بێشکەی منداڵەوە بۆ تێچونی میزی منداڵ. (جای پیش آب بچە در گهوارە)

ئاوەدانکەر: [ناو،بک] ئاڤاکەر؛ کەسێ کە کاری ئاوەدان‌کردنە. (آبادگر)

ئاوەر: (١) هاوەر؛ [پاشگر] ناوئاوەر: دارای ناو؛ جەنگاوەر: شەڕانی؛ دڵاوەر: پڕدڵ؛ (پسوند آور)(٢) کەسێک کە دەهێنێ؛(نان ئاوەر: نان-هاوەر؛نان‌هێنەر) (آورندە)

+ ئاوەڕۆ: [ناو،ت] بەرزترین جێگەی کێو و تەپۆلک کە ئاوی باران نیوەی بەو لاو نیوەی بەم لادا بێتەخوار؛ سەرووی دیرەگ. (خط الراس)(٢) لێژایی سەربان ڕوو بە پلووسک. (آبریز)(٣) جێگای دامەزراندنی پلووسک. (آبریز) (۴) گونجەی ڕێگای ئاو پیا ڕۆیشتن لە حەوز یا ئەستێردا. (آبراهە)

ئاوەڕۆگە: [ناو] ئاوەڕۆ. (آبراهە)

ئاوەژووکردنەوە: [چاوگە،ت] هەڵگێڕانەوە. سەرەو نخوون کردنەوە.(برگرداندن و پشتو روکردن)

ئاوەژی: [ئاوەڵناو] گیانداری ئاوی. (آبزی)

ئاوەستێ: [ناو] مووچیێچی قوڵیکراس؛ جۆرێک سۆرانی؛ مەچەکپێچ؛ ئەنگوچک؛ فەقیانە. (دنبالە آستین)

+ ئاوە سوو: [ئاوەڵناو،بەر] (١) ئاوەسوود؛ جلکێ کە لە ئاودا سووابێ واتا زۆرمابێتەوە؛ چڵک مەردە(مردە). (چرکی کە جذب شدە) (٢) (ب) ڕوو داماڵاو. (بی حیا)

+ ئاوەشکێنە: [ناو] شێلەگە.(جای‌تغییر مسیر

آب)

+ ئاوەشی: [ناو] بارێزە؛ میوەی لە دار کەوتوو (وەریو). (میوه نارس از درخت افتاده)

+ ئاوە کولْ: [ناو] (ب) ناخۆشی؛ بێدرەتانی؛ لێقەوماوی؛ ڕۆژەڕەشی.(سیه روزی)

ئاوەکیبوون: > ئاوەکی کەوتن

ئاوەکی کەوتن: [چاوگە،ت]ئاوارە و سەرگەردانبوون لە غوربەت. (آواره در غربت)

ئاوەگل: [ناو] گلاو؛ پیس؛ سپلۆت. (نجس)

ئاوە گل کردن: [چاوگە،ت]حەوت ئاو(حەوتاو) کردنی شتی گلاو بە گلەسوورە و ئاو؛ حەوت ئاوکردن. (نجسی درکردن)

ئاوەگی: [ناو] ئاوایی؛ دێ؛ گوند. (آبادی. قریه)

+ ئاوەل: [ناو]ئەو گیایە پێش بەهار لە دەم جۆگەدەڕوێ. (اولین رویش گیاه لب جوی آب در بهار)

ئاوەلْچنە: [ناو،بک] ئاو هەلْچنە؛ کاغەزی جەوهەرکێش.(جوهر خشک کن)

ئاوەلْدووانە: [ئاوەلْناو] لفەدووانە. (دوقلو)

ئاوەلْکار: بەند، (لەزانستی دەستووری زباندا).(قید)

ئاوەلْمندالْ: [ناو] پەڕەولْ؛ پزدان. (پرده پوشش جنین هنگام تولد؛ جفت)

ئاوەند: [ناو](١)ئاوەنگ؛ ئاونگ؛ بەند و ڕێسمانی مێلاق.(آونگ)(٢)بەلْگە و بورهان؛ حەجەت. (دلیل؛برهان) (٣) دوو جۆر ڕەگە لە ساقەتی ڕووەکدا.(آوند)

ئاوەندی ئاوکێش: [ناو،ت] ئاوخورەی ئاوکێش، لوولەیێکی باریکەلەئەندامی گیا و داردا کەشیرەیپەروەردە لە گەلْاوە دەبا بۆ ئەندامگەلی ڕووەک.(آوندآبکش)

ئاوەندیچێوی:[ناو،ت] ناونێرک، لوولەی باریکیناو ئەندامی ڕووەک کە ماکگەلی پێویستی ژیان لە ڕیشەوە دەگەیێنێتە گەلْایڕووەک. (آوندچوبی)

ئاوەن و دەستە: [ناو]کەرەستەی کوتانی شتی پێویستی ئاشپەزخانە. (هاون و دسته)

ئاوەن و ڕەوەن: [ناو،ت] هاتوچۆی زۆر؛ (ب) مالْێ کە میوانی زۆری بۆ بێ. (آمد و رفت زیاد)

ئاوەنووس: [ناو] داری ئابنووس. (آبنوس)

ئاوەنە: [ناو] ئاوێنە؛ قودیک. (آئینه؛جام)

+ ئاوەنیا: [ناو]کوڕی هاوسەر لە مێردی پێشووی. (پسرهمسر از شوهر قبلی)

ئاو هۆرشان: [ناو] ئاو هاوێژ؛ فووارە. (فواره)

ئاو هەلْچن: [ناو،بک] ئاو چن؛ وشککەرەوە؛ ئاو هەلْمژ. (خشک کن)

ئاو هەلْگوێزان: [چاوگە،ت](١) ئاو لە حەوز یان بیر دەرهێنان. (٢) ئاولە دەفریا هەر شت هەلْێنجان. (آب کشیدن)

ئاویاری بارانی: [ناو] ئاوداشتن بە لوولە (بۆڕی) و پرشاندنی بە تەوژم بە سەر مەزرا دا بە شێوەی باران. (آبیاری بارانی)

ئاویاری دلْۆپەیی: [ناو،ت] ئاوکردنە بن هەر دار و بنچکێک بە بۆڕیو لوولە بە شێوەی دلْۆپە. (آبیاری قطره ای)

ئاویباتری: [ناو،ت]تراوی تیژاوی سولفوریک. ئێلیکترۆلیتی باتری تەڕ. (آب

باطری)

ئاوی بێلەغاو خواردنەوە: (ب) بار هاتن بە مەیلی خۆ؛ کەسێک کە سەرگری و بەرگری لێنەکرابێت.(کنایه،زندگی‌بدون سختگیری)

ئاوی‌پاک: [ناو،ت] ئاوێک کە شتی پیسی تیدا نەبێت؛ ئاوی‌پاکی بە دەستداکردن: (ب) هومێد لەکەسێک برین. (آب پاک)

ئاوی‌پاکی: (١) دوا هەمین ئاوی ئاو تێوەردان و ئاوکێشانی شتی شۆراو. (٢) ئاوی پاکی کردبە دەستیدا (ب) ئەرخەیانی کرد و یەکجاری ناهومێدی کرد؛ (آب پاکی)

ئاوی پرژ: [ناو]تاڤگە؛ سوولاڤ؛(سوو تورکییە واتا: ئاو. (آبشار)

ئاویی پیرۆزەیی: [ناو،ت] لە تێکەڵ‌کردنی ڕەنگی شینی زۆر ئاخچ و سەوزی ئاخچ و سپی، یان لە سپی و شین و زەرد پێکدێ. (آبی فیروزه ای)

ئاوی‌تاچنۆ: ئاو دەدەڵێنی.(آب‌نشت میکند)

ئاوی‌تاڵ: [ناو،ت] ئاوێ‌کە تاڵ‌بێ؛ (ب) شەراب و عارەق. (آب تلخ)

ئاوی تاڵ‌و سوێر خواردنەوە: (ب) ڕەنج و عەزاب کێشان؛ تاڵی و سوێری ژیان چەشتن.(رنج وعذاب کشیدن)

ئاوێتن‌سەر: [چاوگە،ت] بەسەرهێنان؛ بەسەردا سەپاندن؛ بەسەردا ساخ‌کردنەوە. (بسر آوردن)

ئاوی‌تۆبە: [ناو،ت]ئاوێ کە بەنیەتی تۆبە بە سەردا دەکرێت؛ بۆ ژنی خراپەکار کە تۆبە بکا دەگوترێت(لە هەندێ مەزهەبدا). (آب توبه)

+ ئاویتە: (١) ئاوێتە؛ ئامێتە؛ تێکەڵاو.

(آمیخته) (٢)ناڵین؛ فەغان؛ کالین؛(ناله و فغان)(٣)مەساسەی پاش‌نەقیزەی شێف بڕ ین. بیلچه‌کوچک‌انتهای‌چوبدست‌شخم‌زنی)

ئاوی‌تەبەڕوک: [ناو،ت]ئاوێ کە لە سەر پیر و چاکەوە هاتبێت. (آب تبرک)

ئاوی‌تەڵا: [ناو،ت]ئاوی‌زێڕ؛داپۆشینی کانزایێک بە تەڵا، بە تەواوەی تەڵا لە تیژاودا و کەڵک وەرگرتن لە کارەبا. (آب طلا)

ئاوی‌چاوگرتن: [چاوگە،ت](١) (ب) ترساندن. (زهر چشم یا نسق گرفتن)(٢) ورچ بە منداڵی(پاکوڵی) بەپێدانی خۆراکی سویر و ئاوکێش و تونی ڕاکرتنی، ئاوی چاوی دەچنرا و ڕام دەبوو. (آب چشم گرفتن)

ئاوی‌چڵاو: [ناو،ت]ئاوی وشکەپڵاو؛ ئاوی-برنجی نیوەکوڵ‌کە بە سەلەدا دەکرێ بۆ چڵاو یا پڵاو. (آب چلو)

ئاوی‌چێشت: [ناو،ت]بەشی تراوی چێشت؛ ئاوی خۆرشت. (آب آبگوشت و خورش)

ئاوی چێشت زیادکردن: (ب)تەعارفی (خوڵکی)خۆماڵیانە؛ نەهار وەرە بۆ ماڵی ئێمە ئاوی ئاوگۆشتەکە زیاد دەکەین. (آب آبگوشت را زیاد کردن)

ئاوی‌حەوزکێشی: (١) کاری‌کەسێک‌کە ئاوی حەوز دەر دەدا.(٢) کاری دەردانی ئاوی حەوز.(آبحوضی؛ آب حوض کشی)

ئاوی‌حەیات: [ناو،ت]ئاوی ژیان؛ (ئەفسانەی ژیانی ئەبەدی) (ب) عارەق و شەراب. (آب حیات)

ئاوی خالیس: [ناو،ت](١) هەڵماو؛ ئاوێ کە لە هەڵمی ئاو بە دڵۆپ گیرابێ؛ ئاوی

هەڵمەتکێن. (آب مقطـر)(٢) ئـاوی بـاران و بەفر، ئاوی کە هیچ شتێکی تێدا نەتوابێتـەوە. (آب برف تمیز)

ئاویخواردن:ئاویتایبەت بۆ خواردنـەوە؛ (ب) ئاسانی کار. (آب خوردن)

ئاویخۆشلەگەرونەچوونـەخـوار:(ب) دائیمـە لەڕەنج و عەزابدابوون؛ ئاسایش و ئاسوودەیی بە خـۆوە نـەدیـن.(آبخـوش از گلـو پـائین نرفتن)

ئـاوی دەریـا بـەخشـین: (ب) تـەعـاروف (خوڵک) بە سـەر ئـاوی حـەمامـەوەکـردن؛ شتیکە ماڵی غەیر بێت و ببـەخشـرێت. (آب دریا بخشیدن)

ئاویر: [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)

ئاویرگا: [ناو] جێی ئاگر؛ ئاتەشگا. (جای آتش؛ آتشگاه)

ئاویڕەوان: [ناو،ت]ئاوی کە لە ڕۆیشـتندابی وەک ئاویچۆم یا جۆگە؛ (ب) بیگریوگـوڵ (دەرسەکەم وەک ئاوی ڕەوان لـە بـەرە)(آب جاری؛درسرا روانبودن)

ئاوی زار: [ناو،ت] ئاقدم؛ ڕینگاوی دەم؛ لیک؛ ئاقدەلیک. (آب دهن)

ئـاوێزانبـوون: [چاوگـە،ت](١)شـوڕبوون؛ حاڵەتی شوڕ بوونەوە؛ هەڵواسران؛ دارداکـری. (آویزان بودن) (٢) ڕووبەڕوو ڕاوەستان و لە - ئامێز گرتن (وەرگەڕی ئاوێزانتبم)«فۆلکلۆر» (مقابلشدن ودرآغوش گرفتن)

ئاوێژتن: [چاوگە]هاوێژتن؛ هاڤێتن؛ تێگـرتن؛ خستن؛ فڕێدان؛ پەرتکردن. (انداختن)

+ ئاوێژە: [ناو]ئاڤێژە؛ دەنگدانەوەو گەڕانەوەی دەنگ؛ گەڕانەوەی تیشک. (انعکاس)

+ ئاوێژە: [نـاو](١) جۆرێـک تـرۆزی (نـوعی خیار چنبر) (٢) ئاوەنیا .بـەراو.ڕەپسـتە.(زمـین آبی)

ئاوێژیار: [ناو،بک]هاوێژ؛ هاوێژەر؛ ئەو کەسە-یە کە فڕێدەدا و تیهەڵدەکا. (کسی کە مـی اندازد)

ئاوی ژێرزەمینی: ئـاویکـە لـە ژێـر تـوێژی زەویدا قەتیس مابی. (آب زیر زمینی)

ئاوی سارد بەسەرداکردن: (ب) واق وڕمـان؛ داچڵەکان. لەو خەبەرە وەک ئاوی ساردم بە-سەردا بکەن واملێهات. (آب سـرد روی سـر کسی ریختن)

ئاویسپی: [ناو] ئـاویمـرواری؛ ماشـاو. (آب مروارید)

ئاویسووک: [ناو]ئاوی خۆشنۆش، ئاوێک کـە خـوێ و مـاکی کـانزایی کـەم-تێدابێت. (آب سبک)

ئاویسوێر: [ناو]ئاوی خوێ تێکراو. (آب شور)

ئاویسەنگین: [ناو](١) ئاوی خەنیکراو (پیتێندراو) بە دۆتریۆم بۆ بەکارهێنان لەڕێئاکتۆری ئەتۆمیـدا.(٢)ئـاویکـە خـوێی-کانزایی زۆربی. (آب سنگین)

ئاویسیا: [ناو] ئاویڕەش؛ نەخۆشینی سـفت بوونی ئاوی ناو گـۆیچاو کە هاوڕێیە لەگەڵ ئێشی زۆردا. (آب سیاه)

ئاویش: [ناو] دەرمان؛ دەوا. (دوا)

ئاویشیرین: (١) شەکراو؛ شەربـەت.(٢) (ب) ئاوی کە وەک ئاویدەریا سوێر نـەبێـت. (٣) ئاوی سووک بۆ خواردنەوە. (آب شیرین)

ئـاوی‌عیمالـه: [نـاو،ت] ئـاوی سـابوون یـان تراوی دەرمانیٚ‌که دەکریٚته ناو عیمالەوە؛ (ب) ڕانـەوەسـتان و هـاتن و چـوونی زۆر؛ وەک ئاوی عیماله هەر دیٚت و دەچیٚ. (آب عماله)

ئاوی‌کوٚڕ: [ناو،ت]ئاوی شەرعی لە ئیسـلامدا میکائیٚک پان و میتریٚک بەرزایی ببیٚت؛ یەک ملیوٚن سی سی. (آب کر)

ئاوی کوڵاتوو: [نـاو،ت]ئاویٚـک کـە دەکـولیٚ؛ کوڵـاتوو؛ ئـاوی‌داخ. ئـاوی ۱۰۰دەرەجـەی سانتیگراد گەرم. (آب جوش)

ئاوی کەڵلەتەزیٚن: [ناو] (ب) ئاوی زۆر سـارد؛ سەهوٚڵاو. (کنایه از آب خیلی سرد)

ئـاوی‌گـەرم: [نـاو،ت](۱) ئـاوی بـەتـین.(۲) چاوانەی ئاویٚک کە نزیکە لە کانگای گـوٚگرد کە بە گەرمی‌لە عەرز هـەڵـدەقـولیٚ؛ ئـاوی-گەرمی کانزایی؛ گراو. (آب گرم)

ئاوی‌گویٚ‌دادان: ئاموٚژگاری‌کردن؛ موٚجیـاری کردن. (نصیحت کردن)

ئاوی‌لووله‌کیٚشی: ئاویٚ کە بە بوٚڕی بوٚ ماڵـان دەچیٚ. (آب لوله کشی)

ئاوی‌موزاف: [ناو،لەدینی ئیسلامدا]ئاویٚک‌کـە پاکە بەڵام بوٚ شت پیٚشتن بەکـەڵـک نایێـت وەک ئاوی میوە یا گوڵاو. (آب مضاف)

ئاوی‌میوە: [ناو،ت]ئاویٚک کـە لـە میـوە دە-گیریٚت و بە ناوی میوەکەیـەوە دەناسـریٚت؛ وەک ئاوی(هەنـار؛ شـووتی؛ گرکـە؛ گیٚـزەر؛ سیٚو؛ پرتەقالیٚ؛ نارنج؛ لیموٚ و...) (آب میوه)

ئاویٚنه: [ناو] ئامرازیٚکە لە مەکینەی دروومانـدا. (قطعه ای در چرخ خیاطی)

+ ئاویٚنەدار: [ناو] (۱) کەسـیٚک‌کـە ئاویٚنـەی هەیە؛ (۲) کەسـیٚک‌کـە ئاویٚنـە ڕووبـەڕووی بووک یا کەسیٚک ڕادەگریٚت.(آینه دار)

ئاویٚنـەکـاری: [ناو،بـەرهـەمـی چاوگـە]ڕازاندنەوەی دیوار یا قوماش بە کوتە ئاویٚنە. (آینه کاری)

ئاویٚنه‌ی‌باڵاڕوان: [ناو،ت] ئاویٚنـەی باڵـانویٚن؛ ئاویٚنەی بەقەد باڵای ئینسان کـە تـەواوقـەد بنویٚنیٚ. (آینه قدی)

ئاویٚنه‌ی‌قـەددی: [نـاو،ت]ئاویٚنـەی‌باڵـاڕوان. (آینه‌قدی)

ئاویٚنه‌ی‌کووڕ: [ناو،ت] ئاویٚنەییٚـک کـە هـەر شت گەورە نیشـاندەدا؛ دژی ئاویٚنـەی چـالٚ. (آینه محدب)

ئاویٚنـەی‌ناوچـالٚ: [نـاو،ت] موقـەعـەر؛ ئاویٚنەییٚک‌کە ویٚنە چکوٚلەتر نیشاندەدا. (آینـه مقعر)

+ ئاویه: (۱)[ئاوەڵنـاو] زەوینـی‌بـەراو. (زمـین آبـی) (۲)[نـاو] سـواخ. (گچکـاری؛ گـل-اندود)(۳)[ناو] هاویە؛ کـەرەسـتەی لـەحـیم-کردن؛ چەکوشیٚکە دەم باریک کە بە ئاور یـا کارەبا گـەرمـی دەکـەن بـوٚ لـەحیمکـاری. (هویه)

ئاویه‌دان: [چاوگە،ت]سواخدان. (گچ یـا گـل اندود)

ئاویەو: [ناو] بیرە؛ ئاوجوٚ؛ ئاوی جیٚە. (آبجو)

ئـاویی‌پـرووس: فـد: [نـاو] (دەسـتەواژەی ویٚنەکیٚشیە) ڕەنگی ئاویی بیٚڕلین؛ شینی توٚخ. (آبی پروس)

+ ئاویی‌ژەنگـاری: [نـاو] لـە تیٚکـەڵـاوکردنی ڕەنگی شینی توٚخ و قاوەیی توٚخ و (سەوزی

تـوّخ) یـا زەردی کـەم پێـک دێـت. (آبـی زنگاری)

ئاه: ئان؛ دەمێکی کورت؛ هـەناسـە؛ ئـاهێکی مابوو بمرێت:کەمێکی‌مابوو بمرێت.(لحظه)

+ ئاها: [بەند]بەڵێ؛ وایە. (ها؛ بله)

ئاهار: [ناو] فد؛ تد: جۆرێک کوڵ؛ تراوێکە لـە نیشاستە و کەتیرە و جیوەی گوڵـەهێـرۆ کـە پێش لە ئوتـوو کـردن لـە پارچـە و ملیـوانی کراسی دەدەن بۆ شەق و ڕەق بوون. (آهار)

ئاهاردار: [ئاوەڵناو] فد: ئاهار لێدراو. (آهار دار)

ئاهار لێدان: [چاوگە،ت]لێدان یا ساوینی ئاهار بە سەر شتێک یان کوتاڵێکدا. (آهار زدن)

ئاهای: فد: ئەهای؛ وشەی بانگکردن؛ هـۆی؛ هێی؛ ئاهای لەگەڵ‌تۆمە. (آی؛ هان)

ئاه تێدا نەمان: [چاوگـە،ت](١) لـە کـەڵـک-کەوتن؛ بەرگە نەگرتوویی؛ پرتووکیاگ؛ ئاهی تێدا نەماوە بـەکارنایێـت. (رمـق نمانـدن)(٢) بێ‌هێز بوون. (ناتوان شدن)

ئاهرمەلووچ: [ناو،ت] ئاینەمـەل؛ عایلـەمـەن؛ خەزایی. (نوعی پرنده)

ئاه کێشای: [چاوگـە،ت] ئـاهـەڵکێشـان. (آە کشیدن)

ئاه‌کێشـتەی: [چاوگـە،ت]ئـاهەهڵکێشـان. (آە کشیدن)

ئـاه لـەبیسـاتانەمـان. (ب) مرۆڤـی فـەقیـر کەوتوو. (آە در بساط نماندن)

ئاهن: [ناو]ئاهەن؛ ئاسن. (آهن)

+ ئاهۆ: (١) هە یهۆ. (اوهوی)(٢) ئێش. ئـازار؛ نەخۆشینی گیرۆدار.(درد) (٣) ئاهوو؛ عەیب و نەنگ؛ خراپ؛ ناپەسەند. (عیب)

ئاهۆن: [ئاوەڵناو،بەند] ئەهوەن؛ ئارام؛ هێـدی. (آرام)

ئاهونزا: [ناوی‌چاوگە]دۆعا لێکردن بەکـرۆزان و پاڕانەوە؛ ئاهونزولە. (نفرین کردن)

ئـاهوو: (١) هـاهوو: زۆردوورە؛ زۆر لـە مێـژە؛ (خیلی وقت است) (٢)[ناو] عەیب. (عیب)

ئـاهوورا مـەزدا: [نـاو،ت]لـە ئاوێسـتاوە وەر گێڕدراوەتە سەر پەهلەوی، واتا بەرزە نـووری گەورە؛ [ئا: بـەرز، گـەورە، بـەرێـز، + هـوور: خـۆر.(ب)خـودا لــە ئـایینی زەردەشـتدا.] (اهورامزدا)

ئاهوهـەناسـە: [نـاوی،ت](ب) ئـاهونزولـە، (ئاهوهەناسەم داوێنت بگری). (آە ونفرین)

ئاهووی‌خوتەن: [نـاو،ت] ئاسـکی چووکـەی کێوەکانی خوتەن؛ ئاهووی موشک: ئـاهوی-ناوچـەکـانی (سـیبریا و هیمالیـا و کـورە و ساخالین) کە لە ناوکیان عەترێک دەگیرێـت بە ناوی موشک. (آهوی ختن)

ئاهـەکـی: [ئـاوەڵنـاو] فـد: (١) لـە ئاهـەک هـەڵکێشـراو؛ ئاهـەکـاوی؛ یـا هـەر شـتێ پێوەندیدار بە ئاهـەکـەوە. (٢) زەوییێـک کـە ئاهەکی زۆر بێ.(٣) ئاوی‌کارێز و کـانی کـە دارای ئاهەک بێت؛ ئاوی سەنگین بـۆ خـوار دنەوە. (آهکی)

ئاهەکی زیندو: [ناو،ت] ئاهەکی ئاو نەدیتـوو؛ ئاهەکی نەپشکووتوو. (آهک زندە)

ئاهەکی مردوو: [ناو،ت] ئاهەکی پشـکووتوو. ئاهەکی ئاو لێکـەوتـوو کـە زۆر بمێنێتـەوە و تاماوەیێک بیشێوێنن. (آهک مردە)

ئاهەنگ‌دار: [ئاوەڵناو] دارای ئاهەنگ؛ دەنگی

مۆسیقایی؛ خاوەنی ڕیتم و مێلۆدی مۆسیقایی. (آهنگ دار)

ئاهەنگسازی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دروستکردنی مێلۆدی وئاهەنگی تازە. (آهنگسازی)

ئاهەنگ گرتن: [چاوگە،ت]بەزم سازکردن و کۆکردنەوەی خەڵک بۆ شایی و هەڵپەرکێ وکۆڕ و مەجلیسی بەزم وشادی. (جشن گرفتن)

ئاهەنگگێڕ: [ناو،بک]کەسێک کە بەزم خۆش دەکات و گەرمی دەدا بە شایی؛ (ب) گۆرانی بێژی هەڵپەرکێ. (مطرب)

ئاهەنگی شاد: [ناو،ت] ئاهەنگی هەڵپەڕین و دارای ڕیتم (زەرب ئاهەنگی) توند؛ (ب) بن بزێوکە. (آهنگ شاد)

ئاهەنگیعازیەتی: [ناو،ت] ئاهەنگی ماتەم؛ دارای ڕیتمی هێدی و خەم هێنەر؛ وەک چەمەری و کوتەڵ گێڕان. (آهنگ عزا)

ئاهەنگیمۆسیقا:[ناو،ت] نەزمیمۆسیقا؛ مێلۆدی و ئاهەنگ بە شێوەیمۆسیقایی . (آهنگ موسیقی)

ئاهەڵکێشان: [چاوگە،ت]ئاخ هەڵکێشان؛ ئاهی حەسرەت و کەسەر و خەم هەڵکێشان. (آه کشیدن)

ئاهیتە: [ئاوەڵناو،بەند]خراپ؛کرێت؛بەد. (بد)

ئاهیسارد: [ناویچاوگە]هەناسەیسارد؛ ئاهیخەمباری؛ئاهی ناهومێدی و ڕۆژە ڕەشی.(آه سرد)

ئاهین: (١)ئاهکێشان؛ ناڵین. (آه کشیدن) (٢) ئاسن. (آهن)

+ ئای: [دەنگەناو](١) هەی؛ ئای باڵت نەگەڕێت، ئای بمریت. (ای)(٢) تماشاکە؛ بۆ سەرسووڕمان؛ ئای لەو دونیا بێوەفایە. (آی)(٣) کەسەر؛ ئایحەیف بۆ ئەو کوڕە. (آخ) (٤) هاوار؛ ئای دەستم شکا مەیگووشە. (آخ و درد) (٥) بۆ گەورە یا عەجایببوون؛ ئای لەو لووتە چەن زلە، ئای لەو درۆ. (وای)

+ ئای ئای: [دەنگەناو](١)ناوی جۆرێک گۆرانییە. (اسم آهنگی است)(٢) وشەی بەرەنگاری؛ وا مەکە ئای ئای. (دیهه) (٣)[بەند] پیشاندانی سەرسووڕمان، تماشاکە: ئای ئای لەو کابرا ئەوە شێت بوویی؛ ئای ئای خۆ هێشتا وەڕێ نەکەوتووە (تماشاکن)

ئایرۆ: [ئامراز]ئەیرۆ؛ ئەیەرۆ؛ ژنان بۆ دەربڕینی هاوار لە تەنگانە دا دەیڵێن. (ای وای)

ئایرەقوڵە: [ناو،ت] ئاورۆچکەی منداڵان. (آتش اندک)

ئای. سی: [ناو]کۆمێکی بچووک لە ئەندامانی ئێلیکترۆنیکی کە لە سەر تێغەیێکی بچووکی نیوەهادی(نیوە گە یێن، نیوەڕەسانا) ی کارەبایی دابەسترابێت لە نێو کەرەستەی کارەباییدا وەک ڕادیۆ و تەلەفزیۆن. (آی سی)

ئایسین: [چاوگە]ئایسان؛ گڕان؛ بە شوڵەوە سووتان؛ پێبوون. (سوختن با شعله)

+ ئای. سی. یو:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: بەشێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یا دیداری کەسو-کارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)

ئایشـۆکێ: [نـاو] چـەشـنەگۆرانییێکـە.(اسـم- آهنگیست)

ئایشەوان: [ناو،ت] ئاشەوان. (آسیابان)

ئایفت: [ناو] وشەییێکـی ئاوێسـتاییە: هومێـد؛ هیوا؛ قازانج.(امید؛ سود؛ منفعت)

ئایلەمەل: [ناو] خەزایـی؛ ئایلـەمـەن. (پرنـدە ملخ خوار)

+ ئایلـەمـەن: [ئـاوەڵنـاو] (١) عایلـەمـەنـد؛ عەیاڵوار؛ دارای ژن و منالی زۆر.(عایلە منـد) (٢)[ناو] خەزایی. (پرندە ای است)

ئایننە: [ناو](١) داهاتوو؛ ئایەندە؛ ئاتی. (آیندە)

ئایننەگەل: [جێناو]کەسانێ کە لە داهـاتوو دا دێن؛ داهاتووگەل. (آیندگان)

ئاینوو: [ناو](١) ناوی قەومێکی سـپی پێسـت کە لـە بـاکووری ژاپـۆن دەژیـن. (قـومی در ژاپن)(٢) هەریەک لە ئەندامانی ئەو قـەومـە. (اعضای آن قوم) (٣) زبانیان. (زبان آن قوم)

ئای وای: فد؛ تد:[دەنگەناو]هەی هەوار؛ ئەی هاوار؛ ئەی داد. (ای داد)

+ ئایە: [ناو](١) ڕستەییێکی تەواوی قورعانی؛ کورتکراوەی ئایەت. (آیە) (٢) پوور. (عمە)(٣) سوود؛ قازانج؛ لەگەڵ مایـە بـەکـار دەبرێـت؛ ئایەومایە. (سود و منفعت)

ئایەتەل کورسی: [ناو] چەند ئایەتێک کە لە سوورەی ئەلبەقەرەدایە. (آیت الکرسی)

ئایەختە: [ئاوەڵناو] ڕووت و بـێبـەرگ؛ زیـاتر بـۆ دەرکێشـانی شـیر و خنجێـر لـە کـالان دەوترێت. (آختە)

ئایەرگا: [ناو] ئاورگە؛ ئاورگا. (آتشگاە)

ئایەرە: [نـاو] پێوانـەی دیـاریکراو؛ ئـەنـدازە؛ عەیارە. (پیمانە)

ئایـەخ: (١) [نـاو] ڕەهـەنـدی ئـاودەس. (فاضـلاب)(٢) [ئـاوەڵنـاو] بـێبایـەخ. (بـی ارزش)(٣) جیا کردنەوەی خراپ لـە چـاک. (جداکردن وکنار گذاشتنبدازخوب)

ئایەندورەوەند: [ناو،ت]هاموو شۆ؛ هـاتوچـۆ؛ هەڵس وکەوتی زۆر. (آمد و رفت زیاد)

ئایهۆ: [ئامراز]هەیهـۆ؛ ئـەیهـۆ؛ لـە کـاتی تووڕە بووندا دەگوترێت؛ دەنگدانی ئەسپ لە سەر ئاخوڕ؛ یانی تـەنیشـت؛ یـان ئـارامبـە. (زکیسە. برو کنار)

ئایهۆ ئایهۆ: [ئامراز]حەیەحەی. (بە بە همـراە نیشخند)

ئایێ: [جێناو]ئەوان؛ (ئایێ واتا: ئەوان وتیان.) (آنها)

ئایی: [پاشگر] بەدوای ناو و ئـاوەڵنـاووە دە- لکێت و ناوێکی دیکە(بـەرهـەمـیچاوگـە)ی لـێدروسـتدەبـێ وەک: بـەرد (بـەردایـی) پان(پانایی)(پیواژە)

ئاییسـە: [ئـاوەڵنـاو](١) یائیسـە؛ نـەزۆک؛ ئەستێور؛ (یائسە) (٢) [بەند] ئەلعـان؛ ئێسـتا. (اینک)

+ ئـاییـن: [نـاو](١) دەسـتووری دیـن و مەزهەب؛ (٢) یاسا؛ ڕەسم؛ ئـایینی بـە ڕێـوە بردنی جەژن و زەماوەند.(آئین)

ئایین و ڕەوەن: [نـاو،ت]ئایـەن و ڕەوەن؛ (ب میوانی زۆر هاتن؛ هاتوچۆی زۆر. (رفت وآمـد زیاد)

ئایینە: [ناو]ئاوێنە؛ وێدەچێ(ئاو وێنە) بوو بێت. (آینە)

ئایینەبەنی: [ناو]ئاوێنەبەندی. (آینه بندی)
ئایینەداری لە شاری کوێران: (ب) هونەر نواندن بەکەسانێ کە لێی حاڵی نابن. (آینە داری درشهر کوران)
ئای. یو. دی: [ناو]کەرەستەیێکی چکۆلە کە لە نێو لەشی ژناندا دادەنرێت بۆ ئەوەی ئاوس نەبن. (آی. یو. دی)
ئح: [ئامرازیدەنگ]وشەی دەنگدان. (از ادات صدا)
ئزمری: [ناو] ئەزمەری؛ جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)
ئستڕانە: [ناو] جۆرێک لاوک؛ جۆرێک-ئستڕانی دڵداری. (نوعی آواز)
ئشک:[ناو] پەی؛ دووسەری ماسوولکەی بەلەک کە بە پاژنەوە چەسپاوە لە کرۆژ کرۆژە نەرمترە و ڕەنگی سپیە لە چەق دەکا لە پشت پاژنەدایە. (پی پشت پاشنە)
ئەشکێل: [ناو]دەسەڵات ؛ هێز؛ توانایی. (توانایی)
ئلۆل: [ناو] هەلۆل؛ بۆش؛ ناوخاڵی. (توخالی)
ئلە: [ناو] هەلۆ. (عقاب)
ئلهۆ [نا] هەلۆ. (عقاب)
ئلەهە: دەبا؛با؛بیسە؛جا؛لیگەڕێ.(بگذار)
ئلێمی: [ناو] شاڵی ملپێچ. (شال گردن)
ئۆب: (١) < هۆبە؛ چەند ڕەشماڵ لە پەنای یەکدا. (جمع چند چادر)(٢) هۆب (هوپ) فەرمانی ڕاوەستاندنی ماشێن (سەیارە) کە شاگرد بە شۆفێری دەڵێ، لە ئیستۆپی ئینگلیزیەوە هاتووە. (هپ)
ئۆبژنک: [ناو]بێژنگ. (غربال)
ئۆبلیسک:[ناو] فرد؛ فد: مایل؛ بەرانبەر بە ١٦٠٩میتر. (مایل)
ئۆبنە: [ناو] گرێیدار؛ قووندەر. (گرە چوب؛ اوبنە)
ئۆبوا:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: کەرەستەیێکی مۆسیقایی ئوروپیە لە زوڕنا دەکا. (ابوا)
ئۆبەر: [ناو] بەرگە لێفە؛ ڕووی لێفە. (رویە-بالای‌لحاف)
ئۆبەری: [ناو] لێفەی چکۆلە. (لحاف‌کوچک)
ئۆپال: [ناو]عاقێقی مەشهوور بە عاقێقی سلێمانی. (عقیق سلیمانی)
ئۆپێرا: [ناو](١) جۆرێک شانۆگەری هاوڕێ لەگەڵ مۆسیقا دا.(٢) هۆڵی بەجێهێنانی ئەو کارە. (اپرا)
ئۆتۆمبیل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ماشێن؛ سەیارە؛(باری، سواری، شکاری) (اتومبیل)
ئوتوو: [ناو]تد؛ فد: کەرەستەی سافکردنی قوماش و لیباس؛ ئوتووی: {بەرقی، زووخاڵی، بوخار ("هەڵم")} (اتو)
ئوتووچی: [ناو] تد؛ فد: ئوتووکێش. (اتو کش)
ئوتووکراو: [ناو،بەر]لیباس و قوماشی سافو سوف کراو؛ ئوتووکێشراو. (اتو شدە)
ئوتووکردن: [چاوگە،ت]کاری ئوتوو لێدان؛ ئوتوو کێشان. (اتو کردن)
ئوتووکێش: [ناو،بک]کەسێک کە پیشەی ئوتووکردن و ئوتوو لێدانە. (اتو کش)
ئوتووکێشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی ئوتووکێشان.(١) کاری ئوتووکردنی لیباس.(٢) دووکان یا جێگای ئوتووکردن.(اتو کشی)

ئوتی: تد: [ناو] ئوتوو. (اتو)

ئوجاخ:[ناو] تد؛ فد:کوانوو؛ وەجاخ. (اجاق)

ئوجاخکوێر: [ئاوەڵناو] (ب) کە سێک کە منداڵی نێرینەی نییە؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)

+ ئوٚخ: [ئامراز](١) ئاخ؛ ئوٚف. (آخ برای درد و ناخوشی) (٢) ئوٚخەی؛ ئوٚخەیش. (آخیش برای خوشی)

ئوٚختاپووس:[ناو] یوٚنان د؛ اند؛ فرد؛ فد: هەشت پای دەریایی. (اختاپوس)

ئوٚخچی: [ناو،بک](١) تیرهاوێژ. (تیر انداز) (٢) تفەنگچی. (تفنگچی)

ئوٚخرا: [ناو](١) خاکێکەئوٚکسیدی ئاسنی هە-یە. (٢) ڕەنگی قاوەیی زوٚر ئاچخ (ئاجوٚری یا زەردی مەیلەو سوور؛ ڕەنگی ئوٚخرا.) (اخری)

ئوٚخژن هاتن: کوڵ وکوٚی دڵ دامرکان؛ ئوقرەگرتن. (دل آرام گرفتن)

ئوٚخین: [چاوگە]خەم خوٚری.(غم‌خوری)

ئوٚدوٚکلوٚن: [ناو]فرد؛ اند؛ فد: تراوی عەتر گەلی جوٚرا و جوٚر کە ئاڵکوٚڵ دارە. (ادکلن)

ئورارتوٚریو: [ناو]ئاوازێکی چەند بەشی لە موٚسیقای ڕوٚژ ئاواییدا کە بێژەرەکان بێ شانوٚ گەری دەیڵێن. (اورارتوریو)

ئوٚرارتوٚیی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) خەڵکی مەملەکەتی لە مێژینەی ئوٚرارتوٚ، لە داوێنی کێوی ئاراراتەوە تا زەریای وان. (٢) زبانی ئەو قەومە. (٣) پێوەندیدار بە ئوٚرارتووە. (اورارتویی)

ئوٚراڵ ئاڵتانی: [ناو] زبانگەلی کەونارای تورکی و مەغوولی. (زبانهای ترکی و مغولی)

ئوٚرانیوٚم:[ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تد: کانزایی کە دارای ڕادیوٚ ئەکتیوە؛ بوٚمبی ئاتوٚم ئەنجامی شکاندنی ئاتوٚمی ئوٚرانیوٚمە. (اورانیوم)

ئوٚرانووس:[ناو] فرد؛ فد: حەوتەمین ئەستێرەی نزیک بە گوٚی‌زەوی. (اورانوس)

ئوٚرتزە: (١) هەڵپەڕە. (برقص) (٢) [ناو] قنچکەسڵاو؛ سیتکەسەلام.(سندەسلام؛گلمژە)

ئوٚرتزیان: [چاوگە،ت]هەڵپەڕین؛ هەڵپەڕکێ. (رقصیدن)

ئوٚرتوٚپێد: [ناو] فرد؛ فد؛ اند:دوکتوٚری نەشتەرکاری ئێسک‌بەندی و شکستە بەندی. (ارتوپد)

ئوٚرتوٚدوٚکس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: (١) لقێ لە دینی مەسیحیەت. (٢) کەسێک کە شوێگری کلیسای ئوٚرتوٚدوٚکس و ئایینی کوٚنی مەسیحیەتە. (ارتدوکس)

ئوٚرتوٚدوٚنسی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] کاری-ڕێکوپێک کردنی ددانی خوار و خێچ یان ڕیچ و نالەبار. (ارتدنسی)

+ ئوٚردوو: [ناو] تد؛ فد: (١) سپا؛ هوٚردوو.(٢) زبانی هێند و ئێرانی کە لە هێندوستان و پاکستان وئەفغانستان قسەی پێدەکەن. (٣) تاقمێک خەڵک کە بوٚ ماوەیێک لە جێگاییێکدا کوٚ ببنەوە و بمێننەوە. (١و٢و٣ اردو)

ئوٚردوکێشی: [ناو] لە شکەرکێشی. (لشکر کشی)

ئوٚردوگا: [ناو] فد: ئوٚردووبەز؛جێگای مانەوەی ئوٚردوو؛ ئوٚردووگای: (١) فێرکاری (٢)وە-رزشی(٣)کاری‌ئیجباری(٤) ئاوارەگە ل (٥) پەنابەران(٦) پێشاهەنگی(٧) خوێندکاران(٨)

دیل گەل (٩) هاوینی (١٠) نیزامی (١١) جەنگی(١٢) ئۆردووگای خووگرتووان بە تریاک و هێروویین بۆ تەرک کردن و مالیجەبوون. (اردوگاه)

ئۆردەک:[ناو] فد؛ تد: پەلەوەرێکی ئاویە، چکۆلە تر لە قاز. (اردک)

ئوردیبەهیشت: فد: [ناو]دووەمین مانگ لە ساڵی هەتاوی. (اردیبهشت)

ئورز: [کاری ئەمری]هەڵسە؛ هەستە. (پاشو)

ئورشیان: [لەچاوگەی ئورشین]دڵ تێکچوون؛ ئۆرتێکچوون؛ دڵ بەیەکداهاتن؛ ڕشانەوە؛ ڤەڕشیان. (دل آشوب شدن)

ئورفە: شارێکی کوردنشین، نزیک بە دیار بەکر. (شهر اورفه)

ئورکێستر:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: گرووپێکی مۆسیقا زان کە پێکەوە ئاهەنگێ لێبدەن. (ارکستر)

ئورکێستراسیون: فرد؛ فد؛ (١) سازبەندی و تەنزیمی یەک ئاهەنگ بۆ چەند کەرەستەی جۆراو جۆر.(٢) هونەری دروستکردنی ئاهەنگ بۆ ئۆر کێستر (ارکستراسیون)

ئۆرکێسترسەمفۆنیک: فرد؛ فد:[ناو،ت] گرووپێکی زۆری سازژەن کە لە لێدانی هەر ئاهەنگێدا چەند نەفەر بۆ ژەندنی یەک جۆر ساز تەرخان بکرێن. (ارکستر سمفونیک)

ئۆرکێستری فیلارمۆنیک: فرد؛ فد: ئۆرکێسترێک کە ئەندامی ئەنجومەنی فیلارمۆنیک (کۆڕی مۆسیقازانان و شوێگرانی مۆسیقا) بێ. (ارکستر فیلارمونیک)

ئۆرکێستری مەجلیسی: فد:[ناو،ت]گرو پی بچوو کی چەندکەسی ساز ژەن.(ارکستر مجلسی)

ئۆرگ:[ناو] فرد؛ فد: کەرەستە یێکی موسیقاییە. (ارگ)

ئورگێلان: [چاوگە،]وەرگەڕان؛ ڤەگەڕیان؛ گەڕانەوە؛ وەرچەرخان؛ زڤڕیان. (برگشتن؛بازگشتن)

ئورمیٚ: ورمیٚ؛ شارێکە لە ئازەربایجانی ڕۆژ ئاوا کە کورد و تورک نشینە. (ارومیه)

ئۆرناگ: [ناو]نموونە. سەنبول. (نمونه، الگو)

ئۆرنج : هاوسەری زەردەشت پێغەمبەر (همسر زرتشت پیغمبر)

ئۆرووسی:[ناو] روس‌د؛ ف: عورووسی؛ جۆرێک پەنجێرەی قەدیمی بە چاوانە و شووشەی چکۆلە و ڕەنگینەوە کە بە شێوەی کەشەوی هەڵدەدرایەوە یان دادەدرایەوە. (اروسی)

ئۆزالید:[ناو] فد: جۆرێک کۆپیە گرتن لە وێنە و خەریتە لە سەر کاغەزی هەستۆک (بە هۆی هەڵمی ئامۆنیاکەوە.) (ازالید)

ئۆزنگ: [ناو] زرانی؛ ئەژنۆ؛ ژنۆ. (زانو)

ئۆزۆر: [ناو] ئازار. (آزار)

ئۆزۆن:[ناو] فرد؛فد: گازێکە لە قاتی سەرەوەی هەوای دەوری گۆی زەویدا. (ازن)

ئوزەر: (ف.یاد) [ئاوەڵناو]بەناوبانگ؛ مەزن؛ شکۆدار؛ دەمراست.(شکوهمند)

ئۆزیزە: دوێنیٚ. (دیروز)

+ ئۆستاد:[ناو+ ئاوەڵناو] فد: (١) مامۆستا؛ ناوی باڵاترین مەقامی مودەڕیسی زانستگا. (٢) سەر کارگەری کارئامەد و کارزان؛ ئوستاد کار؛(٣) سوا؛ سواکار؛ وەستا؛ کارزان؛ کارامە.

(استاد)

ئوستاندار:[ناو] فد: پارێزگار. والی؛ بەر پرس وسەرکردەی هەرێم. (استاندار)

ئوستانداری: فد: [ناو](١) بینایێک کە ئوستاندار ئیشی تێدا دەکا. (٢)شوڵی ئوستاندار. (استانداری)

ئوستراڵیایی: [ئاوەڵناو+ ناو](١) خەڵکی ئوستراڵیا.(٢) گرێدراو بەئوستراڵیاوە. (استرالیایی)

ئوسقوف: [ناو]مەقامیکێ لەکلیسادا بانتر لە کەشیش. (اسقف)

ئوسلوواک: [ئاوەڵناو+ ناو]خەڵکی ئوسلوواکی؛ قەومی ئوسلوواکی و زبانیان. (اسلواکی)

ئوش: تد: [ئامراز، دەنگەناو]هوش و هێش؛ کە کورتکراوەی هێشەک یا ئیشەکە بە تورکی یانی کەر، دەنگێ بۆ ڕاوەستانی کەر. (صدایی برای ایستادن الاغ)

ئوشت: [دەنگەناو]ئوش؛ هوش؛ هوئش. (هش)

ئووشن: دەبێژن؛ ئێژن؛ دەڵێن. (میگویند)

ئوغربێ: تد: لە زمانی تورکییەوەهاتووە (١)بوکوێ دەچی؛سەفەر بەخێر. (کجا میروی) (٢ب) سەر خێر چی؛ خێر لە ڕێتا بێت. (سفر بخیر)

ئوغڵانەکەم لەبێ‌لەبێ: <بابی‌بابی ٢

ئوغڵبەگ: گوندێکە لە ئازەربایجانی ئێران کە زیاتر لە قەدیما زورناژەن و دەهوڵکوت- بوون و مەیموون و ورچیان ڕادەگرت و بە دێهاتی کوردستاندا دەگەڕان و بەزمیان دەگێڕا. (قریه ای است)

ئوفتالمی:[ناو] فرد؛ فد: ناوی نەخۆشینی پەنمینی گوێ چاو. (افتالمی)

ئوفسێت: فرد؛ فد: (١) چاپی ئوفسێت؛ (٢) جۆرێک مەکینەی‌چاپ کە لە زینگ و کاغەز کەڵک وەردەگرێت. (افست)

ئوفلاز: [ئاوەڵناو]لەبەردڵان؛ خۆشەویست.(عزیز)

ئوکالیپتول: [ناو]عەترێکە لە داری ئوکالیپتووس دەگیرێ. (عطر درخت اکالیپتوس)

ئوکالیپتووس: [ناو]دارێکی جەنگەڵییە، بەتایبەت لە ئوستراڵیا زۆرە. (اکالیپتوس)

+ ئوگر: [ئاوەڵناو](١) هوگر؛ لایەنگر. (هوادار) (٢) دەستەمۆ؛ ئارام‌گرتوو؛ گیرۆدەبوو؛ تۆتکە؛ ئوقرەگرتوو. (رام شده)

ئول: [ناو]بۆی‌هەیە لەیۆڵی تورکییەوە هاتبێ واتا ڕێ، ڕێبازگە، ڕێگا، بواری دینی.ئایین. (راه)

ئولەمپیاد:[ناو] فد؛ فرد؛ اند:(١) وەرزشگەلی جیهانی کە هەر چوار ساڵ جارێک لە مەملەکەتێکدا بەڕێوە دەچێت. (٢) هەر جۆرە کێبەرکێی جیهانی لە بواری زانستی و لێهاتوویی و وەرزشییەوە. (المپیاد)

ئولەمپیک:[ناو] گرێدراو بەئولەمپیادەوە. (المپیک)

ئولی: [بەند]ژوور؛ ناوەوەی وەتاغ. (داخل اتاق)

ئومەوی: عد؛ فد: پێوەندیدار بە ئومەویانەوە کە دوو زنجیرە لە فەرمانڕەوایانی مەملەکەتەکانی ئیسلامی بوون لە شام و ئەندلوس. (اموی)

ئومێدەوار: [ئاوەڵناو] فد: بەهیوا؛ هیڤیدار؛ بەئاوات؛ هیوادار؛ بەهومێد؛ هومێدەوار؛ بەهیڤی. (امیدوار)

ئونجە: [ناو]وێنجە؛ یونجە. (یونجە)

ئوندا: [ئاوەڵناو] پێوار؛ گوم؛ بەرپێوار؛ بزر؛ وندا. (گم)

ئۆنس:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: سەنگی کێشانە یێکە بەرانبەر بە ٢٨ گرەم. (اونس)

ئوو: [پیتی پێوەندی] وە؛ و؛ پیتی پێوەندی دوو ڕستە. (و)

ئووچک: [ناو]تل؛ قامک. (انگشت)

ئوود: [ناو]ڕێز؛ قەدر. (احترام)

ئوودە: [ئاوەڵناو] بەڕێز؛ بەقەدر. (محترم؛ با احترام)

ئوور: [ناو]سک؛ زک؛ ورگ. (شکم)

ئووربەلیشک: [ناو]دووچەرخەی موتۆڕی؛ موتۆڕ سیکلێت؛ کەرماشێنی ماتۆڕی. (موتور سیکلت)

ئوورت: [ناو]نیشتمان؛ مەزرای نزیکی گوند. (میهن؛ مزرعه نزدیک)

ئوورگ: [ناو]ورگ؛ گەدە. (شکمبه)

ئوورین: [چاوگە]لووراندن. (زوزه)

ئووزۆنبروون: [ناو](١) لە تورکی وەرگیراوە. (ئوزوون برنی) واتا لووت درێژ. (دماغ دراز) (٢) جۆرێک ماسی کە خاویاری لێ بە دەست دێ. (ازون برون)

ئووزەر: [ناو]جێ؛ جێگا. (جا)

ئووسرە: [ناو]کەندووی ئارد. (کندوی آرد)

ئووشی: (١) هێشوو؛ بۆڵ. (خوشه)(٢) ئێژی؛ دەڵێی؛ دەبێژی.(گویی)

ئـۆووول:[نـاو] فـرد؛ فـد:ئۆڤـول توخمـەک؛ جێگەیێک کە ئیسپێرم لە ناوێدا دەگـوروێ و دەبێتە ئاوەلمە. (اوول)

ئوولا: ئەولا. (آنطرف)

ئوولی: [ناو]نهۆمیدووهە مـیخـانوو.(طبقـه-٢خانه)

ئوویفت: باری کەڵلا؛ ئافەرین. (آفرین)

ئۆویرکۆت:[ناو] اند؛ فد: قولەباڵتە؛ زیـاتر لـە قوماشی ئاو نەدەڵـێن چـێدەبـێ و بـەسـەر لیباسدا دەیکەنەبەر. (اورکت)

ئوویـەردە: بووردنـەوە؛ دلسسـتبـوون و بێحاڵبوون. (بیحال شدن)

ئۆوەڕویت: [ناو،ت] ئاوەڕووت. (پر کندن با آب گرم)

ئوهنای: ئۆخەی؛ ئۆخەیش. (آخیش)

ئوێژنگ: [ناو]بێژنگ. (غربال)

ئوێژە: [ناو]گاینجە؛ قایشیجووت. (چرم رابط بین یوغ و خیش)

+ ئـوێن: [نــاو]تــد: عوین؛کایــە؛ گاڵتــە؛ یاری.نیوەی مارسێک لەنەردێندا (بازی)

ئوینبـاز: تـد: [ئـاوەڵنـاو،](ب١) عـوینبـاز؛ گاڵتەچی؛ شـۆخیبـاز؛ (شـوخ)(٢)کایـەکـەر؛ یاریکەر (بـازیگر)(٣ب)[ئـاوەڵنـاو] فێڵـەبـاز؛ مەکرباز. (حیله گر)

+ ئە: (١) ئامرازی هێما بۆ جێناو؛ ئـەو، ئـەم، ئەمن، ئەتۆ، ئەمانە، ئێمە. (حـرف اشـاره) (٢) ئامرازی هێما بۆ نزیک و دوور؛ ئەمە، ئەوانـە، ئەوئەسپە. (اشاره به نزدیـک و دور) (٣) بـە- جێی ئا بە کاردەبرێ؛ ئەئێرە:ئائێرە (به جای آ) (۴) لە جێی دە بە کاردەبرێت؛ ئەچم: دەچم؛

ئەتوانم : دەتوانم. (به جای می در علامت مضارع)

ئەئاوا: ئاوا؛ بەوشێوە؛ بەوجۆرە؛ بـوی‌ئـاواهی. (اینطوری)

ئەبابۆز: [ناو]جەردە؛ ڕێگر؛ تەریدە. (راهزن)

ئەبـابۆزی: [نـاو]جـەردەیـی؛ دزی؛ ڕێگـری. (دزدی؛ راهزنی)

ئەبال: وشەیێکە بۆ وەپاڵدانی قسەی خـراپ؛ ئـەو خراپیـەی ئـەبـاڵ مـەدە؛ چـەسـپاندن؛ وەپاڵدان. (نسبت دادن و چسپاندن)

ئەبجەد: نـاوی چـوار پیتـی ئـەلـف و بێـی عەرەبییە؛ (ئەلف، ب ، ج، د) (ب) هەر پیتـی ئەبجەد لە ئـەلفـو بێـدا ژمـارەیێکـی دیـاری کراوی هەیە.(ابجد)

ئەبدال: [ناو،ئاوەڵناو] عد؛ فد: (١) سەوداسـەر؛ دەروێش؛ (٢) ئەودال؛ عەودال. (درویش)

ئەبداڵان: [نـاو] ڕیوایـەتـە حـەوت سـوارەی عەوداڵان کە بی‌موقابیلە یاریدەری هەژارانـی سەر گۆی‌زەوی بوون. (ابدالان)

ئەبرۆپەیوەس: [ئاوەڵناو]دوو برۆ کە لە یـەک جیا نـە بوونـەتـەوە و پێکـەوەلکـابن. (ابـرو پیوست)

ئەبرۆقەیتانی: [ئاوەڵناو](ب) ئەبرۆی باریـک. (ابروی باریک)

ئە برۆکە وانی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]ئە بـرۆی-چەماوە.(ابروکمانی)

ئـەبرۆناسـک کـردن: [چاوگـە،ت] (ب) نازکردن.(نازکردن)

ئەبرۆ هەڵتەکاندن: [چاوگە،ت]وەڵامی سەلبی دانەوە بە هێمای‌برۆ. (ابرو بالا انداختن)

ئەبرۆ هەڵگـرتن: [چاوگـە،ت] (ب) ئارایشـی ئەبرۆ بە هەڵکەندن و لا بردی مووی زیادیی سەر و ژێری ئەبرۆ. (آرایش ابرو)

+ ئەبرەش: [ئاوەڵناو] هـەبـرەش؛ زۆرتینـوو. (تشنه)

+ ئەبرەش: [ناو]فد: (١) ئەسپی‌شـین‌بـۆرەی گوڵ گوڵ. (ابـرش)(٢) مێینـەیێـک کـە لـە پاش زاینی ژەکی نـەبێـت بـۆ بێچـوەکـەی؛ بێژەک. (زائوی بی شیر)

ئەبلۆقە: < ئابلۆقە. (محاصره)

ئەبلەڕەنج: کەسێک کە لە بـەر بـی‌عـەقڵـی ڕەنج بەخەسارە. (رنج به بادرفته)

ئەبلەمەزێج: زیادە ڕەوی.<ئەبلەڕەنج. ئە بووا: مەشیا؛ ئەشیا؛ دەبوو؛ دەبووایێت. (میبایست)

ئەبووتەیارە: [ناو]ماشێنی سـی‌چـەرخـە؛ (ب) سەیارەی زۆر شـڕ و شـەوێـق و کـۆن. (ابـو طیاره)

ئـەبـوو عـەتـا:[نـاو] عـد؛ فـد: (١) نـاوی گۆشەیێک (کۆپلەیێک)کـی مۆسـیقا کـە لـە دەزگای شووردایە. (٢) بـاوکی عـەتـا. (ابـو عطا)

ئەبوولهەول: ناوی پەیکەرەیێـک لـە میسـر؛ (ب) ترس هێنەر. (ابوالهول)

ئەبوویێد: [ناو]مۆریانە؛ ئەسپێ. (شپش)

ئەبەنووس: [ناو]داری ئابنووس؛ داریێکـی زۆر بە ناویە و جوان بۆ دار تاشی و نەجاڕی کە ڕەنگی قاوەیی زۆر تۆخە. (آبنوس)

ئەبی: دەبی؛ ئەبی بڕوی: دەبی بـڕوی؛ ئـاخر وائەبی: ئاخر وادەبی. (باید؛ میشود)

ئەبیال: [ناو]جاش؛ جاجم؛ پەتوو. (رختخواب-

پیچ؛ پتو)
ئەبێد: جۆرە گەنمێکە. (نوعی گندم)
ئەپراخ:[ناو] یونان‌د؛تد: یاپراخ؛ دۆڵمە .(دلمه)
ئەپلۆک: گیای هەپەلۆک. (گیاهی است)
ئەپەرتەر: [ئاوەڵناو،بەند] زیاتر؛ تەغەر. (بیشتر)
ئەپیۆن: [ناو] بووەتە ئەفیونی ئارەوی و گۆڕدراوە. ڕێنووسی ئارەوی(پ)ی‌نییە (افیون)
ئەت: (١) [پێشگر] نیشانەی داهاتوو، بە جێگای(دەت)؛ ئەتکوژم: دەتکوژم. (علامت مضارع) (٢) ئات؛ خۆشکی گەورە؛ دادە. (خواهر بزرگ)
ئەتابەک: فد؛ تد: [ناو](١) لە ئاتا بیوکی تورکییەوە هاتووە؛ واتا: باوەگەورە؛(ب) ناوی چەند تیرەی فەرمانڕەوا بوون وەک: ئەتابەکانی موسڵ، ئەتابەکانی فارس. (سلسله ای از فرمانروایان)(٢) لەقەبی وەزیر لە مێژینەدا؛ ئەتابەکی ئەعزەم: سەرۆک وەزیر. (لقب وزیر؛ اتابک)
ئەتانێ: (١)[جێناو] ئەوەتانێ. (اینست)(٢) ئەتوانێ؛ لە چاوگەی‌تانین(توانین)(میتواند)
+ئەترەش: [ناو](١) زەندەق؛ زراو؛ زاور. (کیسەصفرا)(٢) جورئەت؛ زات.(جرئت) (٣)فریشتەی‌ئاگاداری ئاو لە ئایینی زەردە-شتدا. (فرشته‌نگهبان‌آب)
ئەتکلێبردن: [چاوگە،ت] ئابڕووبردن؛ ئەتک‌کردن؛ سووک‌کردن.(آبروبردن)
ئەتفک: [ناو]هێشووی چکۆلە؛ بۆڵی چکۆلە. (خوشه کوچک)

+ ئەتڵەس:[ناو] فد: (١) کتێبی خەریتەی جۆغرافیا. (٢) جۆرێک ماشێنی خاک هەڵکەن. (٣) ناوی زەریایێکی بەرینە، ئوقیانووسی(بەحری) ئەتڵەس (٤) جۆرێک قوماش. (اطلس)
+ ئەتڵەسی: فد: (١) [ناو]گوڵێکی کەم باڵایە؛ (٢) [ئاوەڵناو]بەرەنگی گوڵی ئەتڵەس.(٣)[ناو] جۆرێک قوماشی ساف و بریقەدار. (اطلسی)
ئەتۆران: (١)زیزدەبوون؛ دەتۆران.(قهر میکردند) (٢)زەردەشتی.(زردوشتی)
ئەتۆم: [ناو]فد؛ فرد؛ اند: چووکترین بەشی هەر شت کە لە ئلێکترۆن و نۆترۆن پێک هاتووە. (اتم)
ئەتۆمی:[ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە ئەتۆمەوە؛ بۆمی ئەتۆمی؛ نیروگای ئەتۆمی. (اتمی)
ئەتوون: [ناو]ئارتوون؛ دۆژە. (جهنم)
ئەتەر: [ناو](١) نیشانە؛ جێشوێن؛ ئاسەوار؛ هەتەر. (نشانه)(٢) هەتەر: هێزی‌دیتن؛ هەتا چاو هەتەر دەکا دەشتە.(کاراییِ‌دید)
+ ئەتەک: [ناو]پالۆینە؛ پالێو. (صافی)
+ ئەتەم: تەنین؛ تەونچنین.(بافتن)
ئەتێ: [ئامراز] بانگ‌کردنی باجی، خوشکی گەورە؛ (صداکردن‌خواهربزرگ)
ئەجباندن:[چاوگە،ت]عەجباندن‌پەسەند کردن؛ بەرگەم‌کردن. (پسند کردن)
ئەجکاندن: [چاوگە،ت](١) پرووکاندن؛ نابووت‌کردن؛ لە نێوبردن؛ چوواندن. (از بین بردن) (٢) قڕ تێخستن. (کشتارجمعی) (٣) تەفروتوونا کردن. (تارومارکردن)

ئەجووڕیٚ: (١)[لەچاوگەی(جووڕان)] قسەی لە دەمدا تێکدەچیٚ، زمانی بە هەڵە دەچیٚ. (تپق می زند) (٢) دەدوڕێت بە (سووکایەتیە-وە) (می بازد)

ئەجووری: [ناو]جۆرێک خەیار؛هارویٚ. (نوعی‌خیار)

+ ئەجەل: عد؛ فد: [ناو]وەختی مەرگ (اجل)

ئەجەلهاتن: وەختی مەرگ هاتن؛ بزن ئەجەلی‌بێت نانی شوان دەخوات(پەند). (اجل رسیدن)

ئەجێلۆک: بەرگ گۆڕین. (تعویض‌لباس)

ئەحمەدومەحموودکردن: بەقەرزوقۆڵە ژیان؛ ژیانی‌دەساودەس (دەستاودەست)؛ لە کەسێک قەرز وەرگرتن و بە کەسێکی تر دانەوە؛ (ب) دەست و گوێبڕی. (احمد و محمودکردن؛کنایه، با نسیه زندگیکردن)

ئەحمەقانە:[بەند] فد: لە ڕووی بیٚعەقڵیەوە؛ [ئاوەڵناو]وەک ئەحمەق. (احمقانه)

ئەحمەقی: فد:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] گەوجی؛ نەفامی؛ بیٚعەقڵی؛ گەمژەیی. (احمقی)

+ ئەحواڵپرسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) پرس و جۆ لە حاڵی کەسێک‌کردن. (٢) ڕە-وتی سەردان لە نەخۆش و لێپرسین. (٣) (ب) چاک‌وخۆشی‌کردن. (احوالپرسی)

ئەحیا: عد؛ فد: (١) بوژاندنەوە؛ زیندو کردنەوە. (زنده کردن) (٢) شەو بێداری؛ شەو نخوونی؛ (ب) شەوگەلی ١٩ تا ٢١ ی مانگی ڕەمەزان، بەتایبەت لە مەزهەبی شیٚعەدا. (شب بیداری)

ئەخ: (١) وشەی دەنگە. (کلمه صداست)

(٢)پیس بە زبانی منداڵانە.(پلشت‌بچگانه)

ئەخباری: عد؛ فد: [ناو] مەکتەبێکی فیقهی شیٚعەیە کە بۆ حەدیس و خەبەر زیاتر لە دەلیلی کردەوەیی ڕێز دادەنیٚ؛ دژی ئوسووڵی. (اخباری)

ئەخت و چار: [ناو،ت]هەوڵو تەقەلای زۆر. (تقلای زیاد)

+ ئەختە: (١)[ئاوەڵناو] یەختە؛ گون دەرهاتوو؛ خەساو. (٢) (ب) پیاوی خوێڕی و بیٚ جەرگ. (٣) [ناو]یەختە؛ دەسەکی داربی کە لە کەنار ئاودا دەیچەقێنن بۆ شینبوون. (اخته)

ئەختەر:[ناو] فد: (١) هەسارە. (ستاره. اختر) (٢) ناوی گوڵێکە. (نام گلی است) (٣ (ناوە بۆ ژنان. (نامی زنانه)

ئەختەرژمار: [ناو]هەسارەناس؛ هەسارەژمار؛ ئەستێرەژمار. (منجم)

ئەختەرسوٚتی: [ئاوەڵناو] ئەستێرە سوٚتی؛(ب)بەدبەخت؛ بیٚئیقباڵ؛ ڕۆژڕە ش ؛ بیٚشانس.(بی‌اقبال.)

ئەخرەب: [ناو]ئەقرەب؛ دووپشک؛ دومارە-کوٚڵ.(عقرب)

+ ئەخشاڵ: [ناو]ئەشغاڵ؛ ئاشغاڵ؛ زبڵ.(آشغال)

ئەخلەخ: [ناو]تد؛ فد: سوخمە؛ سیخمە؛ کوڵۆنجەی بێقۆڵ‌کە قۆشە و گۆ یا زیوەری پێوە لکێندرابێت. (دوورابێت). (اخلخ)

ئەخمکردن: فد؛[چاوگە،ت] ڕوو ترش-کردن.(اخم‌کردن)

ئەخموتەخم: فد؛ [ناو،ت]ڕووگرژی لەگەل قسەی توند و تیژدا. (اخم و تخم)

ئەخ و تف: [ناو،ت] ئاخ و تف. (اخ تف)

ئەخیار: ئەغیار.(١) [ناو] بێگانە؛ غەیرگەل. (اغیار) (٢) هۆشیار.(هوشیار)

ئەخیاوان: [ناو]شەقام. (خیابان)

ئەخیە:[ناو] فد؛ مێختەویلە؛ مێخزنجیری تەویلە؛کوڵمێخی بەستنەوەی ھەوساری ئەسپ و حەیوانی بەرزە. (میخ طویلە)

+ ئەدا : [لەچاوگەی دان]دەدا؛ کەسێک کە شتێکبەکەسێک ئەدا؛ نان‌دەدا، پارەدەدا، جوین‌دەدا. (می دھد)

ئەدا : (ناو)(ف. ما) (١)ناز وقە مزە (٢) دایک؛ داڵک.(١.کرشمە ٢. مادر)

ئەدا دەرھێنان: [چاوگە،ت]دەمەلاسکێ- کردنەوە؛ لاسایی‌کردنەوە؛ خۆ لە جێی کەسێک نیشاندان؛ تەقلیت و گاڵتە کردن. (ادا درآوردن)

ئەدا و ئەتوار:[ناو،ت] عد؛ فد: (١) ئۆین دەرھێنان؛ کردەوەی شانۆ گەریانە بۆ شۆخی‌و پێکەنین. (٢) ڕەفتاری ناپەسەند و ناشیرین. (ادا و اطوار)

ئەداوەکردن: [چاوگە،ت](١) دووپات- کردنەوەی قسە. (بازگویی سخن)(٢)دانەوە؛ قەرز دانەوە؛ قەرەبووکردنەوە. (ادا کردن)

+ ئەدەبیات:[ناو،ت] فد: (ئات) ڕەوتی(کۆ) ی ئارەویە،(١) نیشان دانی ھونە ری ھەر میلەتێک لە ڕێژەکی کەلام و وێژەدا. (٢) کۆی نوسراوە گەلێ کە ناوەرۆکیان لە لایەن میلەتگەلی جۆراو جۆرەوە پەسەند کرابێ. (ادبیات)

ئەدەبیاتی‌کلاسیک: فد: ئەدەبیاتی کەونارا؛ ھەروەھا شێعری‌کلاسیک: شێعری کۆن؛ دارای وەزن و قافیە. (ادبیات کلاسیک)

ئەدێ: منداڵان دەڵێن؛ دایکە؛ دایە. (مادر)

ئەدێ ئەدێ: بەڵێ بەڵێ. (بله بله)

ئەڕا: [بەند]بۆ؛ بەخاتر؛ لەبەر؛ بۆچی. (چرا)

ئەڕابە:[ناو] فد: ئارەبانە؛ عەرەبانە؛ گاری؛ گاریە؛ عارەبانە. (ارابە)

ئەڕابەی دەستی: [ناو](١) فەرغوون. (فرغون) (٢) ئەڕابەی دەستفرۆش. (ارابە دستی)

ئەڕابەی‌جەنگی: فد: [ناو]دەبابە؛ تانگ.(تانگ)

ئەڕابەی‌کەڵی: [ناو]ئەڕابەی دوو تەگەرە کە جووتێک کەڵ‌گامێش ڕایدەکێشن، زیاتر بۆ کوڵۆش کێشان بە کاری‌دێنن. (ارابە بزرگ دو چرخ)

ئەڕاچووێ: بۆچی. (برای چە)

ئەرارات: < ئارارات. (آرارات)

+ ئەرامەنە: فد: (١)[ناو] کۆی ئەرمەنی. (جمع ارمنی)(٢)[ئاوەڵناو] لانەواز و ھەژار؛ لەوانەیە لە تورکییەوە ھاتبێ(<ئارامەندە)؛ئارامەنە؛ لەناودا گیرخواردوو؛ دەستەوسان. (فقیر؛وامانده)

ئەرانە: [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە. (زینت دماغ)

ئەراوەند: [ئاوەڵناو] ئاراوەند؛ بڵیند؛ بەرز. (بلند)

ئەربابانە: [ئاوەڵناو] (١)ئاغایانە؛ وەک‌ئەرباب. (ارباب اسا) (٢)[ناو] بەھرەی مالیکانە. (بھرە مالکانە)

ئەرباب و ڕەعیەتی: [ناو،ت]ڕەوتێکی ژیانی کۆمەڵایەتی‌بوو کە ئەرباب خاوەنی زەوی و زار بوو.(ارباب ورعیتی)

ئەربابی‌عیلم: فد: [ناو]خاوەنی زانیاری؛(ب)

زانایان؛ زانیاران. (ارباب علم)
ئەربابیقەڵەم: فد: [ناو](ب) نووسەر؛ قەڵەم بە دەست. (ارباب قلم)
ئەربووش: [ناو]ئەسپی شێی سوور هوول. (کرنگ؛ سرخ رو)
ئەڕبە: [ناو]ڕبە؛ بەرانبەر بە٢/٥ کیلۆ دانەوێڵە؛ ڕبە: بەرانبەری شەش مشتی هەردوو دەست دانەوێڵە.(٢/٥ کیلوغله)
ئەرپیزە: [ناو]باوەشێن؛ بارەوشە. (بادبزن)
ئەرتک: [ناو]ئەتک؛ سووکایەتی. (توهین)
ئەرتەش: [ناو]سوپا. هێزی عەسکەری لە دەوڵەتێکدا. (ارتش)
ئەرتەشبود: فد: [ناو]بانترین دەرەجەی نیزامی لە ئێراندا لە ڕابووردوودا. (ارتشبد)
ئەرتەشسالاری: میلیتاریسم؛ حکومەتی ئەرتەشیگەل. (ارتش سالاری)
ئەرتەشی: [ئاوەڵناو+ ناو](١) پێوەندیدار بە ئەرتەشەوە؛ پۆتینی ئەرتەشی؛ فرۆکەی ئەرتەشی؛ سەیارەی ئەرتەشی. (٢) کەسێک- کە لە ئەرتەشدا (دەوام) شوڵ دەکا. (ارتشی)
ئەرجووم: [ناو] ئەرجوو؛ تکا؛ پاڕانەوە؛ داخواز؛ داوخواز. (خواهش)
ئەرخ: چاڵ؛ قووڵکە. (چاله)
ئەرخاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن. (خسته کردن)
+ ئەرخەوانسوور: [ناو،ت](ب) ئەوەڵی بەهار کاتێک باران قوڕاو لەگەڵ خۆیدا دەرێژێتە ناو چۆم و ڕەنگی سوور دەکات. (اول بهار)
ئەرخەوانسووری بەهار: (ب) کاتێ کە چۆم هەڕەتی ئاو زۆریەتی. (موسم بهار کە رودخانه گل آلودو پرآب است)
ئەرخین: ماندوو بوون. (خسته شدن)
ئەردە بێژ: [ناو]ئەردناس؛ زەویناس؛ خاک ناس. (خاکشناس)
ئەردەشێر: (١) ڕق و قینی شێر؛ مەڵبەند و سەرزەمینی شێر. (خشم شیر.سرزمین‌شیر (٢) ناوی ئەوەڵین شای ساسانی کە لەهۆزی کوردان بووە. (اولین شاه ساسانی کە کردبوده)(٣) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)(٤) نەڕەی شێر؛<ئە ڕنین (نعره شیر)(٥)ئەرد واتا قسەڕاست؛ شێریڕاست و دروست.(حقیقت گو)
ئەردەک: [ناو]وڵاخی یەدەک کە سواری بە دوای خۆیدا دەیکێشێ. (اسب یدک)
ئەردەڵ : بەجەرگ؛ دڵدار و نەترس بەجەرگ؛ (شجاع)
ئەردەڵان : (١)کۆی ئەردەڵ؛ دلێران؛(دلیران) (٢)بنزاراوەی سنە و دەردۆری. (لهجه سنندجی)(٣)بنەماڵەی ئەردەڵان کە حوکماتی سنەیان بەدەست بوو.(خانواده امیران اردلان در سنندج)
ئەردەوان : چاودێری زەوی؛ (نگهبان زمین)
ئەردهێژ: [ناو،ت] بوومەلەرزە. (زلزله)
ئەڕڕا: [ناو] مشار؛ ئەڕڕە. (اره)
ئەڕڕەئەڕ: [ناو،ت] زەرینیکەر؛ عەڕ عەڕ؛سەرینی کەر؛سەرەسەڕ؛ (عرعر)
+ ئەرز: [ناو] پووڵی بیانی. (ارز)
ئەرزانجان: [ئاوەڵناو]هەرزانفرۆش؛ دژی گران فرۆش. (ارزان فروش)
ئەرزانفرۆش: فد: (١)[ئاوەڵناو] ئەرزانجان؛

کەسێک کە شت هەرزان دەفرۆشێ.(٢) فرۆشیماڵیا ملکێ هەرزانتر لە قیمەتی خۆی؛ ماڵەکەم ئەرزان فرۆش کرد. (ارزان فروش)

ئەرزانفرۆشی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] هەرزانجانی؛ دژی گرانفرۆشی.(ارزان فروشی)

ئەرزانقیمەت: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]کەم قیمەت؛ کەمبەها؛ کەمنرخ. (ارزان قیمت)

ئەرزانی: [ناو]هەرزانی؛ دژی گرانی. (ب) فەراوانی و نیعمەت. (ارزانی)

ئەرزرووم: فد؛ تد: باژێرێکی کورد نشینە لەتورکیا. (ارزروم)

ئەرزناس: [ناو،ت] ئەردبێژ. (زمین شناس)

ئەرزنج: [ناو]ئانیشک؛ ئانیسک. (آرنج)

ئەرزۆ: ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانه)

ئەرزەنجان: شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارزنجان)

ئەرزیل: [ناو]هەرزاڵ. (سکویی در اتاق یا چادر)

ئەرژن: [ناو] دارێکی بێبەرە.(نام درختی است)

ئەرژەنگ: (١) ناوی دێوی شانامە. (دیو شاهنامه) (٢) شەیتان. (شیطان) (٣) کتێبی وێنەی مانی پێغەمبەر. (کتاب نقاشی مانی)(٤) ترس؛ وەحشەت؛ خۆف. (وحشت)

ئەرژەنگی دێو: (١) ناوی دێوێکی ئەفسانەییە. (ارژنگ دیو) (٢) پیاوی زەبەلاحی پێدەشوبهێنن. (گنده بک)

ئەرس: [ناو]هرس؛ ئەسرین؛ ئەسر؛ ڕۆندک؛ فرمێسک.(اشک)

ئەرسیم: [ناو]مەسە؛ قەڵانگ؛ مەسێ؛ شیشی سەرتەنوور. (میله روی تنور)

ئەرشەک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛ بەخیل؛ چکووس.(بخیل)

ئەرغەن: ناوی شارێکی کوردانە لە تورکیا. (ارغن)

ئەرغەنوون:[ناو] عد؛ فد؛ یونان‌د: جۆرێک ئۆرگی چووکەیە. (ارغنون)

ئەرغەوان: [ناو]ئەرخەوان. (ارغوان)

ئەرغەوانیسوور: [ناو]ڕەنگی ئەرخەوانی مەیلەو سوور؛ لە ئامێتە کردنی ڕەنگی شینی کەم و سووری زۆرتر و سپی پێکدێ. (ارغوانی قرمز)

ئەرفای:[چاوگە] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)

+ ئەرکان: عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان، زیاتر لە کوردستانی تورکیا.(٢) پێنج ڕێخراوەی پادگانی نیزامی (روکنی ١ و ٢ و٣و٤ و٥)کە هەر یەک ئەرکی تایبەتیان لە سەرشانە. (ارکان)

ئەڕک: ئامرازی سەر سووڕمانە. (کلمه ای برای تعجب)

ئەرکدار: [ئاوەڵناو]کەسێک کە کار و دەردیسەری زۆر بێت. (کار مشکل داشتن)

ئەرکە: (١)کاری گرینگ. (کاربزر گ)(٢) ئاگردان. کوانوو. شۆمینە. (شومینه)

+ ئەرگ: [ناو]بارەگای شاهان. (ارگ)

ئەرمان: [ئاوەڵناو] بەڕەحم؛ دلۆڤان. (مهربان)

ئەڕمان:[چاوگە،ت] ڕووخان؛ تێکتەپین؛ ڕمان؛ کەوتن؛ ڕمیان. (خراب‌شدن دیوار یا

(خانه)

ئەرموود: [ناو]ئەمرووود؛ هەرمێ؛ هەمرۆ. (گلابی)

ئەرمەن: [ناو]هەرمەن. (ارمن)

ئەرمەنستان: وڵاتی هەرمەنستان. (ارمنستان)

ئەرمەنی: [ناو](١) هەرمەنی؛ لقێ لە نیژادی هێند و ئوروپایی. (ارمنی)(٢) ئەندامی ئەو قەومە. (ارامنه)(٣) زبانیان. (زبان ارمنی)

ئەرمین: [ناو]ئەستێرەی قیبله؛ ئەستێرەیێک کە لای باشوورەوە هەڵدێ. (ستاره جنوبی)

ئەرن: [ناو](١) ئەرد؛ نەڕڕە. (نعره) (٢) قین؛ ڕک؛ کین. (کینه)

ئەرناڤ: [ناو]ڕق؛ کین؛ قین. (کینه)

ئەرناڤلێچوون: [چاوگە،ت] ڕق نیشتنەوە؛ ئارامبوون. (آرام شدن) ئەرناندن: [چاوگە-ت]زوویرکردن؛ چڕوساندنەوە؛ چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ ڕقهەڵساندن. (آزار دادن؛عصبانی-کردن)

ئەڕناویت: [ناو]ئەڕنەووت؛ ئەلبانی؛ئاڵبانیایی؛ (کشور آلبانی؛ آلبانیائی)

ئەڕنەبووت: [ناو] جۆرێک مەیموون کە شێوە ی ئینسان دەدا. (میمون)

ئەڕنەمووتە: [ناو]تبلا ناوەڕاست؛ قامکی نێوەڕاست؛ هەڵمەقووتە.(انگشتوسطی)

ئەڕنین: [چاوگە]تووڕەبوون؛ ئازارکێشان؛ ئەنرین. (عصبانی شدن)

ئەرۆ: [ئامراز]هەرۆ؛ ئامرازی بانگ‌کردنی پیاوانە؛ ئەرێ؛ هەرێ. (صدا کردن مرد)

ئەروەند: [ناو](١) حیلە؛ فێڵ‌وفەرەج. (حیله)(٢) چۆمی ئەروەند لە باشووری ئێران. (اروند رود)

ئەرەجێ: شێوە؛ لێچوون؛ لێکردن؛ وێچوون؛ وەک؛ شێوەدان.(شبیه؛ پنداشتن)

ئەرەجیا: دەتزانی؛ دەتگوت؛ وەک؛شێوە. (شبیه؛ پنداری)

ئەرەجیای: [چاوگە]وازانین؛ پێوابوون. (پنداشتن.)

ئەرەق: [ناو](١) عارەق؛ مەی. (می) (٢) خوێ؛ ئارەقە. (عرق تن)

+ ئەرەقگیر: (١)[ناو،بک] کەسێک کە هەڵمەتکێن دەکا.(عرق تقطیر کن)(٢)[ناو] ژێرکراس. (زیر پیراهن)(٣)[ناو] نەرمەزین. (نمد زین)

ئەرەکۆتەی: [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

ئەرەمداری: [چاوگە]ڕاوەستان. (ایستادن)

ئەرەمەرزیای: [چاوگە]ئەرەمەرزای؛ دامەزراندن؛ سەقامگرتن.(جایگیر کردن)

ئەرەمەنەی: لە کارکەوتن و ڕاوەستان. ئارامەندی؛ ئارامەنەی؛ دەستەوسانی؛ تیامان. (ایستادن؛ <ئەرامەنە

ئەرەنیای: [چاوگە]دانان. (گذاشتن)

ئەرەنیشتەی: [چاوگە]دانیشتن.(نشستن)

ئەرەوەدە: [ناو،بەر]ئاروینکراو؛ تاقیکراو؛ جەڕباندی. (آزمایش شده)

ئەرەوستەی: [چاوگە](١) داخستن؛ پێوەدان؛ بەستن. (بستن)(٢) پان کردنەوەی فەڕش و لباد. (پهن کردن)

+ ئەرێ:[دامرازی بانگ‌کردن] هەرێ ؛ئامرازی بانگ‌کردنی ژنان، بۆ پیاوان دەڵێن ئەرۆ. (صدا کردن زن)

ئەرێز: [ئاوەڵناو] بەرین؛ پان‌وپۆڕ؛ لە عەریـزی ئارەوییەوە هاتووە. (عریض)

ئەریڤان: [ناو] مەڵبەندی ئێرەوان؛ لـە پێشـدا کورد نشین بووە ئێستا پێتەختی ئەرمەنستانە. (ایروان)

ئەرێن: (١) نەڕڕە. (نعره)(٢) ئەنـدازە کـردن و پێوانەی کووتاڵ. (اندازە ای برای متر کـردن پارچه)

ئەرێنی:[بەند]جوابی بەڵێ؛ ئەرێ. (جواب‌آری)

ئەرێ و نەرێ: بەلێ و نەخێر؛ (ب) دووشـک بوون؛ دوودڵبوون. (آره و نه)

ئەزا: [ئاوەڵناو] ئازا؛ خێرا. (شجاع)

ئـەزانـێ: (١)دەزانـێ.(٢) دەسـتەواژە وەک ، پرسینی‌قیمەتی بزن، وەڵام :بزن‌دەزانـێ واتـا چۆنییەتی و بارودۆخی بزن قیمەت دیاریـدە-کا.(١.میداند.٢.کنایی،وضعیت)

ئـەزایـی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] ئـازایی. (شجاعت)

ئەزبە: [ناو]کەپسوول. (کپسول)

ئەزبەر: [ناو]بەمێشک‌سپاردن؛ لـەبـەر؛ حێفـز کردن؛ دەرسەکەم ئەزبەر کرد: دەرسـەکـەم لەبەرکرد. (حفظ)

ئەزبی کێویلە: [نـاو]نـەعنـای کێـوی. (نعنـای کوهی)

ئەزبێڵە: [ناو]نەعنا؛ جاترە. (نعنا)

ئەزبیە: [ناو]ئەزبێڵە؛ نەعنای کێوی. (نعنا)

ئەزپەرەست: [ئاوەڵنـاو]خـۆویسـت؛ خۆخـواز؛ خۆپەسەند. (خود خواه)

ئەزدین‌زەری:[ناو](١)جۆرێـک هـەڵپـەڕکـێ. (نوعی‌رقص)(٢)جۆرێک‌قوماش.(نوعی‌پارچه)

ئەززا: [ناو]دایکە؛ دایە. (مادر)

ئەزاتە: [ئاوەڵنـاو] نـەزۆک؛ قسـر؛ ئـەسـتێور؛ ستێور.(نازا)

ئەززاوتاتە: [ناو،ت]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەززێ: [ناو]دایک و باب. (پدر و مادر)

ئەزغەنی: شارێکی کوردانە نزیکی دیار بەکر. (شهری نزدیک دیار بکر)

ئەزمان: [ناو]زمـان؛ ئاسـمان؛ زبـان. (زبـان. آسمان)

ئەزمان‌تاڵ: [ئاوەڵناو] قسەناخۆش؛ زمان‌پیس. (بدزبان)

ئەزمان‌تیژ: [ئـاوەڵنـاو]زمـان‌تاڵ؛زمـان‌درێـژ. (بدزبان.)

ئەزموو: [ناو، ئاروین؛ تاقیکردنەوە. (آزمون)

ئەزمەڕ: کێوێکە لـە پـاڵ شـاری سـلێمانیدا . (نام‌کوهیست درکنار سلیمانیه)

ئـــەزمـــین: (١)[نـــاو] زەوی. (زمـــین) (٢) [چاوگە]تام‌تاقیکردنەوە. چە شتن؛ چێژکـردن؛ چێشتن. (چشیدن)

ئەزەلیا: دەئاڵا؛ دەپێچرا. (می پیچید)

ئەزێ: [ئامراز](١) چما؛ داخۆ؛ تۆبڵێی. (تو گوئی) (٢)[جێناو] من؛ ئەمن؛ (من)

(٣) دەزێ؛ منداڵی دەبێ. (می زاید)

ئەزێچ: [جێناو](١) منیش. (منهم) (٢) لەو. (از او)

ئەزیچ: [جێناو]ئەز ژی؛ منیش. (منهم)

ئەزیماندن: [چاوگە،ت] عەزیماندن؛ ڕێز لێنان و میـوانی کـردن؛ حورمـەت‌گـرتن؛ خزمـەت کردن. (تکریم)

ئەزیەتکردن: [چاوگە،ت]عەزیەتدان؛ ڕەنج و

ئازار پێگەیاندن؛ ئەشکەنجەدان. (اذیت کردن)

ئەزیەتکێشان: [چاوگ‌ە،ت]زەحمەت قبوڵکردن؛ ڕەنج و ئازارکێشان. (زحمت کشیدن)

ئەژ: لە. (از)

ئەژدەر: [ناو](١) گوڵەی ئەسڵەحەی ژێر دەریاییە. (اژدر زیر دریایی) (٢) هەژدیها؛ هەزیا؛ حەزیا؛ حەفی. (اژدها)

(٣) سەرە بەیداخ. (سر پرچم) (٤) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)

ئەژدەرئەناز: [ناو،بک](١) پاپۆڕ یا ژێر دەریایی، کە خاوەنی کەرەستەی ئەژدەرخستنە. (٢) ئەسڵەحەیێک کە ئەژدەر دەخا. (اژدر افکن)

ئەژگەڵ: [ناو](١)هەژگەڵ؛ چرووچیلکە؛ دڕک وداڵ. (خار و خاشاک) (ب٢) ئاکار ناشیرین؛ خوێڕی؛ ئاشخاڵ. (بی ارزش و بیکار)

ئەژمار: [پاشگر، ناوی‌بک]شمێر؛ کەسێ کە دەژمێرێت؛ ئەژمێر. (شمار)

ئەژمارە: [ناو،ت]ژمارە؛ ڕەقەم. (شماره)

ئە ژماردن: [چاوگ‌ە،ت](١) ژماریی؛ شماردن؛ بژاردن. (شمارش) (٢) بۆ تاوان‌دانەوە؛ تاوان بژاردن. (غرامت دادن)

ئەژمەت: [ناو]حەیبەت؛ هەژمەت؛ حەجمەت؛ تاو. (هیبت؛ ترس)

ئەژمێر: [ناو،بک]ژمێر؛کاری ژماردن؛ کەس یان کەرەستەیێک کە ژمارە دەکا.(شمار)

ئە ژمێراو: [ناو،بەر]ژمێراو؛ بە حیساب‌هاتوو؛

(ب) پویتە پێدراو. (شمرده شده)

ئەژناس: [ناو،ئاوەڵناو] ئەشناس؛ شناس؛ ناسیاو؛ ناسراو؛ ناس کری. (آشنا)

ئە ژنۆ پێ‌دادان: [چاوگ‌ە،ت] شکستپێ‌دان؛کۆڵ پێ‌دان؛ ئەژنۆپێدادان : بە ئەژنۆ پێداکوتان. (شکست دادن؛ بازانو ضربه زدن)

ئەژنۆ دادان: [چاوگ‌ە،ت](١) لە سەر چۆک دانیشتن. (نشستن بر روی زانو) (٢) کۆڵ دان و تێک‌شکان. (شکست خوردن) (٣) چۆک دادان؛ ئەژنۆ دانانە ئەرز. (زانو خم کردن)

ئەژنۆشکان:[چاوگ‌ە،ت](ب)بەڵای گەورە بە سەر هاتن. (مصیبت بزرگ نازل‌شدن)

ئە ژنۆشل‌بوون: [چاوگ‌ە،ت](ب) هیلاک‌بوون بە هۆی ڕاوەستان یا گەڕانی زۆرەوە. (کنایه از خسته شدن)

ئەژنەوا: [ئاوەڵناو] گوێ‌ڕایەڵ؛ شنەوا؛ ژنەوا؛ گوێ‌دەر؛ بیسەر؛ بەڵبەڵەگۆش. (شنوا)

ئەژنەوتن: [چاوگ‌ە،ت]شنەفتن؛ بیستن؛ ئەژنەفتن. (شنیدن)

ئەژەسەری: [ناو] نیوەشەو؛ بەینی نیوەشەو و بەری‌بەیان. (نیمه شب)

ئەژی: (١) دێنێ؛ دەشێ. (می ارزد) (٢) زیندووە. (زنده) (٣) مار. (مار)

ئەس: [کار،کردار]هەیە؛ هەس؛ گەورەس: گەورەیە. (است)

ئەسان: [ناو،بک]کڕیار؛ ئەستێن. (خریدار)

ئەسپا: [ناو]ماهین؛ مایین؛ لەئاوێستادا ئەسپ و ئەسپا بۆنێر ومێی ئەسپ هاتووە.(مادیان)(٢) ئەسپەکان. (اسبها)

ئەسپاب‌کێشی: [ناو،ت](١) (ب) ماڵ-

گوێستنەوە. (خانە عوض کردن) (٢) کێشانی سامان و کەل‌وپەلی‌ماڵ یا(کۆمێ‌کـەرەسـتە) لە جێگەیێکەوە بۆ جێگەیێکی‌تر.(اسبابکشی)

ئـەسـپار: شـێوکردنی زەوی بـە پێمـەرە؛ کەسێک‌کە دەسـپێرێت یـا ڕادەسـپێرێت. (شخم‌زدن‌زمین‌با بیل؛کسی کەمی‌سپارد)

ئەسپاو خەجاڵەت: هۆی شـەرمـەزاری؛ ئـەو دۆستەم بوو بە ئەسپاو خەجاڵـەتـم، بـوو بـە هۆی شەرمەزاریم.(اسباب‌خجالت)

ئەسـپاو زەحمـەت:ئـەسـپابی زەحمـەت؛(ب) بوونە هۆی زەحمەت. (اسباب زحمت)

ئەسپاو سەفەر: [ناو،ت]کەل‌وپەل و تۆشـەی ڕێگا. (اسباب سفر)

ئەسپاوکار: کەرەستە و ئەسپابی کار؛ ئامرازی کار جێبەجێ‌کردن.(اسباب کار)

ئەسپ تاودان: [چاوگە،ت] (ب) باڵ بە ئەسپ گرتنەوە؛ غاردانی ئەسـپ بـە ڕکێـف‌کـوت و چوارناڵ. (اسب تاختن)

ئەسپرزە: [ناو]کەپەک؛ سپۆس. (سبوس)

ئەسپڕەس: مەیدان. (میدان) <ئەسپە ڕێز.

ئەسپ‌سـواری: (١) سـواری ئـەسـپ بـوون. (سواری)(٢)ئەسپی سواری؛ئە سپی تایبـەتـی سواری. (اسب سواری)

ئەسپ گۆڕینەوە بە کەر: (ب) مامەڵـەی بـێ قازانج‌کردن. (معامله بی سود)

+ ئەسپەر: [ناو]متاڵ. سپەر. (سپر)

ئەسپەردە: [ناوی بەر]سپاردە. (سپردە)

ئەسپەردەکـردن: [چاوگـە،ت] سـپاردن؛ (ب) بـەخـاک سـپاردنی مـردوو. (سـپردن؛ دفـن کردن)

ئەسپەرەدار:[ناو]دارای ئەسپەرە؛ بیڵاسنێ کـە لـە خـوار دەسـکەکـەیـەوە جێگـای پـای-هەیە.(دارای جای پا در بیل‌آهن)

ئەسپەرەم: [ناو]ڕێحانە؛ ڕیون.(ریحان)

ئەسپەڕێز: [ناو]مەیدانەئەسپێک؛ ئەسپڕەس؛ ماوەیێک‌کە ئـەسـپ بـە یـەک غاربیگـاتێ. (میدانی‌برای‌رسیدن‌بایک‌ایلغار)

ئەسپەژن: [ناو]ژنی باڵابەرز و شـۆخ. (زن قـد بلند و ملنگ)

+ ئەسپەک: [نـاو]پێشـەوەی سـەیـارەی ١٨ تەگەری باری (کەفی) کە پاشی سـەیـارەی پێوە دەبەستری. (اسپک)

ئەسپەمار: [ناو]تووله مار. (مار باریک)

ئەسـپەنـەک: [نـاو]ئـەسـپەک؛ نـەخۆشـینی کەوتەیی؛ گرانەتا. (تیفوس)

ئەسپ هـەڵگـرتن: [چاوگـە،ت] سـواری‌کـە ئەسـپی سـەرکـێش دەیرفێنێـت وسـواربۆی ناوێستێتەوە. (اسب برداشتن)

+ئەسپێ: [ناو]سپێ؛ جانەوەرێکە کە لـەشـی ئینسان(بە هۆی‌پیس و پۆخڵییەوە)هەڵیـدێنێ دوو جۆرە(١)ئەسپێی‌سەر کە ڕەنگی ڕەشـە و نابێتە هۆی گیرۆیی و ڕاگوێزانی نـەخۆشـینی ئەسپەک.(٢)ئەسپێی لەش‌کە ڕەنگی سپییە و هووڕگی ئەسپەک لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر ڕادەگوێزێ و دە بێتـە هـۆی بڵـاوبوونـەوە وپەرە سەندنی (ئێپیدێمی) تیفـووس یـا ئـە-سپەک. (شپش)

ئەسپێ‌ئـاوی: [نـاو]جانـەوەرێکـی گیـاخۆری دەست و پێ‌کـورتی ئاوییـە لـە کـەرگـەدەن دەکات، بەڵام شاخی نییە. (اسب آبی)

ئەسپی ئەبڵەق: [ناو]ئەسپی دوو ڕەنگ کە پەڵەی گەورەی سپی و ڕەش یان سپی و سوور لەشیداپۆشیبێ.(اسب‌ابلق)

ئەسپی باری: [ناو]ئەسپی تایبەت بۆ بار کێشان. (یابو)

ئەسپی‌بوخار:[ناو] فد: یەکەی پێوەرەی هێز لە مەکینەکاندا بەرانبەر بە ۷۴۷/۸ وات. (اسب بخار)

ئەسپی‌بۆرە:[ناو]ئەسپێک کە ڕەنگی بۆر بێت. (اسب نیله)

ئەسپی‌بەدرکێف: [ناو] ئەسپێک‌کە سواربوونی ناخۆشە و بەد ئاوزەنگییە؛ ئەسپی‌سەرقورس و نافەرمان. (اسب بد رکاب)

ئەسپی تەعلیم (تالیم) دراو: ئەسپێک کە چاک بارهاتووە و فێری سواری(دانن) کراوە؛ (ب) خۆش‌ڕەوت. (اسب تعلیم دیده)

ئەسپی چەپ: [ناو] ئەسپێک کە لاقێکی سپی و سێ‌لاقی ڕەش‌بێت. (اسب چپ)

ئەسپی چەپەرخانە: ئەسپی پۆستخانە. (اسب چاپار)

ئەسپی چەخمور: [ناو] ئەسپێک‌کە ڕەشێنەی چاوێکی ڕەش و هی چاوەکەی دیکەی قاوەیی یا ڕۆشنتربێ. (اسب چخمور)

ئەسپی خۆشبەز: [ناو] ئەسپی بەکار و ئازا کە درەنگ هیلاک و ماندوو بێ. (اسب با استقامت)

ئەسپی خۆشڕەوت: ئەسپی‌کە بێ‌جیفرک و هەڵبەز و دابەزە و سواربوونی‌خۆشە و سوار هیلاک ناکات. (اسب خوش قدم)

ئەسپی خەزاڵ: ئەسپی‌کە ڕەنگی وەک ڕەنگی ئاسک بێ. (اسبی که رنگش مانند رنگ آهو باشد)

ئەسپیدار: [ناو]سپیدار؛ چنار. (سپیدار)

ئەسپی دووڕەگ: ئەسپی‌کە لە دوو نیژاد بێ. (اسب دو رگه)

ئەسپی ڕاست: ئەسپی‌کە لاقێکی ڕەش و سێ‌لاقی سپیبێت. (اسب راست)

ئەسپێردراو: [ناوی بەر]سپاردراو؛ شتی‌کە درابێتە دەستی‌کەسێک؛ سفارش‌کراو؛ ئەوکورە بە تۆ ئەسپێردراوە ئاگاتلێیبێ. (سپرده شده)

ئەسپی‌ڕەسەن: (۱) (ب) ئەسپی چاک و کەحیل. (۲) دارای‌ڕەسەنی‌ناسراو؛ وەک ئەسپی عەرەبی؛ یا ئەسپی ئارییەن کە نیژادی ئەسپی کوردە {ئەسپی ئارییەن حەقی بەشداریشی لەکێبەرکێ کانی جیهانیدا نییە، (بەداخەوە هۆکەی نازانم)} (اسب اصیل)

ئەسپی ڕەوەک: ئەو ئەسپەی کە لەغاوی بەربێت دەتارێ و هەڵدێت. (اسب فراری؛ اسب رموک)

ئەسپی زینکراو: (۱) ئەسپێ کە زین کرابێت. (اسب زین کرده)(۲) (ب) ئامادە بوونی‌کەسێک بۆ کردنی‌کارێک؛ حازر بەدەست. (آماده)

ئەسپی‌سپی: ئەسپی یەکدەست سپی ڕەنگ؛ سپیلک. (اسب خنگ)

ئەسپی‌سرک: ئەسپی ترسەنۆک و سڵ. (اسب رموک و ناآرام)

ئەسپی سواری: ئەسپی تایبەت بۆ سوار

بوون. (اسب سواری)

ئەسپی سوورخون: ئەسپی سووری‌ئاچخ بە پەڵەی سپی و چکۆڵە چکۆڵەوە. (اسب قرمز با گلهای سفید)

ئەسپی‌سەرکێش: ئەسپی‌نافەرمان؛ ئەسپێک کە بەزەحمەت بۆ سوار دەوێستێتەوە و بە مەیلی خۆی سەر پێوەدەنێ و دەڕوا. (اسب سرکش)

ئەسپی‌سەمەند: ئەسپێک‌کە ڕەنگی زەردی کاڵ‌بێ؛ ڕەنگی‌ئەسپێک‌کە سوهراب‌کوڕی ڕۆستەم سواری بووە. (اسب سمند)

ئەسپی‌سەمەندی یاڵ‌وکلک شۆڕاو: ئەسپی یەزیدی؛ ڕەنگی ئەسپی یەزیدی کوڕی موعاویە کە ڕەنگی زەردی کاڵ‌بووە و یاڵ و کلکی سپی‌بووە. (سمند یال‌ودم‌شسته)

ئەسپی‌شا: لە شەترەنجدا ئەسپێک کە نزیکترە بە شا. (اسب شاه)

ئەسپی‌شەروور: ئەسپی چەمووش و بێ ئۆقرە و تووش و گازگر و جووتە وەشێن و بە-هەڵبەز و دابەز. (اسب چموش)

ئەسپی‌شێ: ئەسپێک‌کە هەموو لەشی ڕەنگی خورمایی‌ئاچخ بێ. (اسب کرنگ یا کرند)

ئەسپی‌شین‌بۆر: ئەسپی بۆرەی ڕەنگ مەیلەوشین. (اسب ابرش)

ئەسپی‌عەرەبی: لە ڕەسەنی ئەسپی ئاریەن (نیژادی ئەسپی‌کورد)ە کە لە قەدیمەوە لە عەرەبستان تەربیەت‌کراوە و ڕاهاتووە و ئەلعان بە ناوی ئەسپی تازی یا عەرەبی دەناسرێت و ئەسپێکی بەتاقەت و تابشتە و کورتەباڵا و دیمەن جوانە. (اسب عربی)

ئەسپی‌فایتوون: ئەسپی‌دروشکە. (اسب درشکه)

ئەسپی قەرەبۆرە: ئەسپی ڕەش‌بۆرە؛ ئەسپی شین‌بۆر کە گوڵ‌گوڵ خاڵی‌شینی تۆخی تێدابێ. (اسب نیله ابرش)

ئەسپی‌قەرەکوێت: ڕەش‌کوێت؛ ئەسپی کوێتی مەیلەو تاریک،کە ڕەشاییەکەی لە دامێنەوە تا نزیک سەرپشتی دە وامی‌هەبێ. (اسب‌قره کهر)

ئەسپی‌کوێت: بەغەیری ڕەنگی بۆرە و شین‌بۆرە و سپی و ڕەش و سەمەند هەر ئەسپێ کە یاڵ و کلکی مەیلەو ڕەشی‌تۆخ یا ڕەش‌بێت،کوێتە بەڵام واباوە، بەتایبەت هەر بە شێی تۆخ دەوترێت. (اسب کهر)

ئەسپی‌کوێتی‌دامێن‌تاریک: ئەسپی‌کوێت کە ڕەنگی‌دەست و پای ڕوو بە خوارەوە بەرە بەرە ڕەشتربێت. (لە هەر ڕەنگێ بۆ ئەسپ پەسندترە.(اسب‌کهردست و پاسیاه)

ئەسپی‌کێبەرکێ: ئەسپی‌گرێو؛ (١ئەسپی پەڕش؛(ئەسپی پەڕین و بازدان). (٢) ئەسپی (کوورس)و توندڕەو بەتایبەت لە غاری تیژ و تونددا بۆ (گرێوەغار) گرێوە وڵاخ. (اسب مسابقه)

ئەسپی‌موراد: سواری ئەسپی‌موراد بوون (ب) شانس و هات ڕووی کردبێتە کەسێک؛ کامڕەوایی؛ ژیانی خۆش و بەدڵ و ڕۆژگار بەدڵ‌چەرخان. (اسب مراد)

ئەسپی مەڕی: ئەسپێک‌کە ڕەوتی ڕۆیشتنی شێوەی ڕۆیشتنی مەڕ دەدا و زۆر نەرم و خۆش دەڕوات. (اسب قدم تند)

ئەسپی نەگیراو: (١) ئەسپی ڕام نەکراو؛ تۆڕ. (اسب رام نشده) (٢) ئەسپێ‌کە فێری سواری نەکرابێت. (اسب رام نشده)(٣) ئەسپی وەحشی و ئازاد؛ ئەسپی کێوی‌کە نەگیرابێ. (اسب‌وحشی)

ئەسپی‌وەزیر: ئەسپێ‌کە لە شەترەنجدا نزیکی وەزیرە. (اسب وزیر)

ئەسپی وێرغە: ئەسپێ‌کە ڕەوتی وێرغەیە و نوقسانی و نەخۆشینی شان و مل زیاتر لە ئەسپی وێرغەدا دەبینرێت. (اسب یورغه)

ئەسپی‌یۆرتمە: ئەسپێک کە بەڕەوتی گورگەلۆق دەڕوا؛ ئەسپی قۆرتە. (اسب یورتمه)< یۆرتە، یۆرغە

ئەسپێی‌برنج: جۆرێک ئەسپێیە لە برنج دەدا. (شپش برنج)

ئەسپێی‌گامێش: [ناو]جۆرێک ئەسپێی‌ڕەش و گەورەیە لە جنسی ئەسپێی‌سەر لە لەشی گامێش پەیدادەبێت. (شپش گاومیش)

ئەسپێی‌گەنم: جانەوەرێک‌کە گەنمی کۆن هەڵدێدێنێ. (شپش گندم)

ئەسپێی‌مامر: جۆرێک سپێی وردی‌باریکە لە لەشی پەلەوەردا پەیداده بێت. (شپش پرنده)

ئەسپێی‌مریشک و بزن: جۆرێک ئەسپێی شینە؛ شینکە. (شپش بز و مرغ)

ئەسپی‌یەکەناس: ئەو ئەسپەیە کە تەنیا بە یەک کەس، (خاوەنەکەی) ڕکێف دەدا. (اسب یکران)

ئەستار: [ناو]ئەستەڕ؛ ئاستەڕ. (آستر)

ئەستارە: [ناو]ئەستێرە؛ هەسارە. (ستاره)

ئەستان: [ناو]بەردەسماتە؛ هەسان؛ هەستان؛ بەردی تیژکردنی تێخ. (فسان)

ئەستان: [ناو]جستان؛ جسان؛ زستان؛ زسان؛ زمسان. (زمستان)

ئەستر: [ناو](١) هێستر، ئێستر. (استر) (٢) دڕوو. (خار)

ئەستراو: [ناو،بەر] سڕاو؛ پاکەوەکراو؛ سڕیاو.(سترده)

+ **ئەستران:** [چاوگە]سڕین؛ ئەسترین؛ پاک کردنەوە (ستردن)

+ **ئەستری:** [ناو]دارێکی دڕکاویە دوو باڵاپیاو بەرز دەبێتەوە.(درختیست خار دار)

ئەستری‌زەردکە: [ناو]دڕووەزەردە. (نوعی خار)

ئەستریشک: [ناو]سریش؛ لە هارینی بنەگیای خۆزە دروستدەکرێت.(سریش)

ئەستۆبەند: [ناو](١) تەوقەی‌مل؛ ملوانکە. ملوێنک. (گردن بند) (٢) < ئاتیل. (آتل)

ئەستۆکورد: [ناو]ملەقۆچە؛ ملەقووتە؛ قۆجەملە. (گردن پرنده)

ئەستوورکان:[ناو،ت]ڕیسی ئەستوور؛ دژی باریکان.(ریس ضخیم)

ئەستوونەزێرینە: [ناو]ئەسوونەزێرینە؛ کۆڵکەزێرینە؛ کەسکەسوور؛ پەلکەزێرینە؛ ئەستوونەزێرینە؛ کۆڵکەزێرینە؛ دوای باران کە خۆر لە هەڵمی چڕی ئاسمان دەدا بەهۆی شکانەوەی تیشکی خۆر حەوت ڕەنگ دروستدەبێ کەدەبێتە کەوانێکی حەو ڕەنگ لە ئاسماندا. (رنگین کمان. قوس و قزح)

ئەستووری: [ناو]قەویایەتی؛ بارستا. (کلفتی)

ئەستەڕ: [ناو]ئاستەڕ؛ بەرە؛ بەر. (آستر)

ئەستەڕک: جۆرێک هەرزاڵی چوارپایەیە.

(نوعی سکو در دهات با چهار پایه)

ئەستەرە: [ناو]ئەستێرە؛ (١) گۆیئاسمانی کە بەرواڵەت لە مانگ چکۆلە ترن و شەوانە لە ئاسماندا دەدرەوشێنەوە.(٢) ئەستێرەی پەنج-پەڕ و هەشت پەڕ: دەرەجەی ئەفسەر لە ئەرتەشی ئێراندا. (٣) هەر شتی پەنج پەڕ دروستکراو بەشکڵی ئەستێرە.(۴) ئەکتەری پایەبەرز و ئوڕناک و نموونەکار؛ ئەستێرەی سینەما.(ستاره)

ئەستەمووڵی: [ناو](١) جۆرێک پڵاو بە قیمە و پێرەڵماسی و تەماتەوە.(نوعیپلوبا قیمەو سیبزمینی وگوجە فرنگی)

(٢) دەفریقوڕکێشان لە بەنناییدا. (ظرف-جابجاییگل) (٣) [ئاوەڵناو]پەیوەندیدار بەئەستەمووڵەوە؛ خەڵکی ئەستەمووڵ. (اهل استانبول)

ئەستێرەشەلە: [ناو]ئەستێرەیێکیکزە لە کلکەی حەوتەوانان هەڵدێت.(نامستارەایست)

ئەستێرەی قیبلە: [ناو]ئەستێرەیێکە لەباشووریئاسمان و ڕوو بەقیبلە هەڵدێت. (ستارە ای رو بە قبلە)

ئەستێرەیکاروانکوژە: [ناو]ناوی ئەستێرەیێکە. (نام ستارە ای است)

ئەستێرەیکلکدار: [ناو]ئەستێرەیێک کەدەخوشی؛ ستێرابدوۆڤ.(ستارەدنبالەدار.)

ئە ستێڵک: [ناو]ئە ستێوڵک. (میلەآهنروی-تنور)

ئەستێم: > ئەستێوڵک.(آهن رویتنور)

ئەستێوڵک: [ناو](١) کاردەکیپان بۆ پاک کردنەوە و ڕنینی هەویری قەراخ سوێنە.

(کاردک پهن)(٢) ئاسنێکی درێژە بەسەر تەنووردا ڕایدەکێشن بۆ ڕاگرتنی مەنجەڵ. (آهنی دراز کە روی تنور میگذارند)

ئەسرار: [ناو]تریاک. (تریاک)

ئە سرارکێش: [ئاوەڵناو+ ناو]تریاکی؛ تریاک کێش. (تریاکی)

ئەسروۆچڵک: [ناو]کەڵەشاخی ڕۆنی دروێنەوانان. (روغندان از شاخ)

ئەسروۆڵک: [ناو]کەڵەشاخی ڕۆن؛ ئەسروۆ چڵک. (روغندان از شاخ گاو)

ئەسرەمۆک: [ناو]گلێرکە؛ گژنیژە؛ دەنکە بەفری وشک و ورد و خڕ کە لە تەرزەی چووک دەکا. (دانە گرد و کوچک برف. بژ

ئەسڕین: [چاوگە]سڕین؛ پاککردنەوە بەدەستماڵ یا شتی تر. (ستردن)

+ ئەسکلۆ: [ناو]ئێسکیڕان.(استخوان ران)

ئەسکوند: [ناو](١) حاڵەتی ڕاوەستانی جگ (قاپ) لە سەر کەڵلە. (حالت ایستادن شتالنگ روی کلە)(٢) بەرزایی. (بلندی)

ئەسکوو: لە کوێیە؛ ها لەکوێ. (کجاست)

ئەسکە: [بەند]ئەوکاتە؛ ئەو وەختە. (آنوقت)

ئەسکەرلەتی: [ناو]جۆرێک قوماشی چاک لە قەدیمدا بۆ جلو بەرگی پیاوان. (نوعی پارچە مرغوب مردانە قدیمی)

ئەسکەری: (١) عەسکەری. (سربازی) (٢) جۆرێک ترێی بێناوک. (انگور عسکری) (٣) پێوەندیدار بە عەسکەرەوە. (نظامی)

+ ئە سکەلە: [ناو]داربەست؛ چێوبەست؛ بۆ سواخدانی دیواری بەرز دروستی دەکەن. (داربست)

ئەسکەنج: [ناو]ئەشکەنجە. (شکنجه)
ئەسکەوسەرە: [ناو]کەوچکەقوڵە. (نوزاد قورباغه)
+ ئەسڵ: [ناو]عد؛ فد؛ تد: (١)عەسڵ؛ بنەما؛ ماک؛ بنەڕەت؛ ڕەگەز؛ بناغە؛ ئەساس؛ ڕەسەن؛ ڕەچەڵەک؛ نیژاد؛ بنەچەقە؛ بنەچەک. (٢) دەستووری پەژێرداو وەک: ئەسڵی ئەرەشمیدوس لە هیندسەدا. (٣) دژی بەدەل؛ وێنەی ناسنامە بە کارنایێت ئەسڵی ناسنامەکە پێویستە، ئەو یاقووتە ئەسڵەیا بەدەڵە. (۴) بنەما؛ ئەساس؛ گرینگترین؛ وەک: ئەسڵی کار زاوایە لە شاییە کەدا. (٥) سەرەتا؛ بناغە؛ من لە ئەسڵدا پێم خۆش نەبوو ئەوکارە سەربگرێت. (اصل)
ئەسڵان: تد؛ عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاو؛ (اسم مردانه) (٢)ئەم وشەیە ئارەویە: شێر. (شیر درنده)
ئەسڵی: [ئاوەڵناو] (١) پێوەندار بەعەسڵەوە؛ بنەڕەتی؛ بنچینەیی؛ سەرەکی (اصلی) (٢) گرینگ؛ بنەمایی؛ ئەساسی؛ دژی فەرعی و شاخ و بەرگ؛ لقی ئەسڵی چەند شاخەی لێ-جیا بووەتەوە. (اصلی؛ مهم) (٣) ڕاستی و سەرەکی و بونیادی؛ شۆڵی ئەسڵیت چیە؟ قسەی ئەسڵیت چیە؟ (اصلی)
ئەسڵی بەقای ماک و ووزە: ماک و وزە دوو بنەمان کە هەتا هەتایە هەر دەمێنن و نافەوتێن؛ جێگۆڕکێ دەکەن و دەبنە یەکتر بەڵام لە بەین ناچن؛ (ئەسڵیپەژێر دراو لە کیمیادا). (اصل‌بقای ماده وانرژی)
ئەسڵیبێتاوانی: بنەمای بێسووچی: تا کاتێک تاوان لە سەرکەسێک ئیسپات نەبێت بێتاوانە. (اصل برائت)
ئەسڵیەت: ئەجدادم هەر خەڵکی سەقز بوون (بووون،بووگن) و منیش ئەسڵیەتم هەر سەقزییە. (اصلیت)
ئەسمبلی: [ناو] زبانی پرۆگرام نووسینی کامپیوتێر. (زبان برنامه نویسی کامپیوتر)
ئەسواران:[ناو] فد: گورهانی هێزی عەسکەریی ئەسپسوار یا ژاندارمەی ئەسپسوار، لە سیدەستەی ٢٧ کەسی پێکدەهات؛ لە ڕابووردوودا. (اسواران)
ئەسوور: [ناو]سەوزەوات؛ گیا وگژی خواردەمەنی. (سبزی خوردن)
ئەسوون: [ناو]چیلکە و داری دەرگای قەفەزی دارین کە دەرگای ڕکە دەکاتە دوو کەرت و کەوی پێداناچێت (فڕندەی‌نێو قەفە-زی‌پێدا ناچی). (شاخه درخت قفس چوبی)
ئەسوەن : ئەسپەن؛ ئەسپەندەر (اسپند)
ئەسە: [بەند]هەردەبێ؛ ئەمەسە؛ ئەمەیە. (بايد بشود؛ این است)
ئەسەد: [ناو]عد؛ فد: (١) پێنجەمین‌مانگی ساڵی مانگی بەرانبەر بە مانگی مورداد لە ساڵی هەتاویدا. (مرداد) (٢) ناوە بۆ پیاوان. (نامی مردانه)
ئەسەل: [ناو](١) ئەسپ. (اسب) (٢) هۆ؛ مایە؛ بۆنە. (بخاطر)
ئەسەی: [چاوگە]سەندن؛ کڕین. (گرفتن؛خریدن)
ئەسیتۆن: [ناو]ناوی تراوێکی بێڕەنگ، بۆ لا بردن و تاوانەوەی لاکێ کە ژنان لە

ناخوونیانی (نانووخ) دەدەن. (استون)

ئەسیْح: [ئاوەڵناو]ڕاست؛ میزان؛ دروست؛ خەبەری ئەسیْحم هەیە: خەبەری ڕاستم هە-یە. (دقیقا)

ئەسیر و عەبیر: فد: [ناو،ت] ماتڵ بوون و گرفتار بوون و دەستەوسان بوون بە دیار شت یا کەسیْکەوە. (اسیر)

ئەشپا: [ئاوەڵناو]بەرزتر؛ چاکتر. (بهتر و بلند تر)

ئەشتر: [ناو]شەتڵ بۆ چەقاندن. (نشا)

ئەشتوور:[ناو]وشتر؛حیْشتر. (شتر)

ئەشتەبا: [ئاوەڵناو،جیْناو،بەند] هیچ؛ هیچ شتیْک. (هیچی)

ئەشرمە: [ناو،بەر] لووت‌بڕاو؛ کەپۆبڕاو. (دماغ بریده)

ئەشرەف: عد؛ فد: وشە ئارەوییە، (١) شەریفترین ؛ بەڕیْزترین؛ ماقوڵترین. (اشرف)(٢) ناوە بۆ پیاوان و ژنان. (نام زنانه و مردانه)

ئەشقونج: [ناو]ئەسکوند. (بلندی)

+ ئەشقەمە: [ناو] ورگ؛ ئەشکەمە؛ ئەشکەمبە؛ گەدە. (شکمبه)

ئەشقەمە ماسای: [چاوگ،ت]زگ-ماسیان.بادکردن‌شکم)

+ ئەشک: [ناو](١) ئەسرین؛ فرمیْسک. (اشک) (٢) لە کاری سەنگ‌چنیندا بە بەردی چکۆلە دەڵیْن کە دەیخەنە بەینی درزی دوو بەردی گەورە بۆ قایم‌بوون. (سنگ کوچک بین درز دو سنگ بزرگ)(٣) چەرمی شۆر بووی ژیْر زگی گا؛کیْرەول.(پوست زیر شکم گاو) (٤) جۆریْک قوماش کە لەتە مووروووی بیْرەنگی شەوقداری پیْوەلکابیْت لە شیْوەی دڵۆپەی فرمیْسک؛ (نوعی پارچه) (٥) پرپرەی شووشەی چلچرا؛ ئاویْزە کە بە شکڵی دڵۆپە ئاو یا دەنکەفرمیْسکبیْ. (آویزه لوستر) (٦) مرۆڤی دەست ولاق‌کورت. (دست و پا کوتاه)

ئەشکاف: [ناو]گەنجە؛ دۆڵابی؛ کۆمۆدی دیواری. (گنجه)

ئەشکانی،یائەشکانیان: [ناو]تایفەییْک لەشا و دەسەڵاتدارانی ئیْرانی‌بوون. (اشکانیان)

ئەشکەپووز: ئەشکەبووس؛ ناوی قارەمانیْکی شانامەیە. (اشکبوس)

ئەشکەر: [ئاوەڵناو] ئەشکەرە؛ ئاشکرا؛ دیار؛ خوویا؛ بەرچاو. (آشکار)

ئەشکەفتە: [ئاوەڵناو] گیْل؛ حۆل؛ نەزان؛ بیْ ئاوەز؛ نەفام. (نفهم)

ئەشکەنجە: [ناو]ئازار؛ ڕەنج. (شکنجه)

ئەشکەنە: [ناو]مزراویلکە؛ مزرۆکە.(اشکنه)

ئەشکەو: [ناو]تەبەکی‌دارینی هەویر؛ تەشتی دارین بۆ ڕاگرتنی هەویر یان نان. (طبق چوبی جای خمیر)

ئەشکیْڕک: [ناو]شلکیْنە.(غذائی‌باتخم‌مرغ و روغن‌وآرد)

+ ئەشکیْل: [ناو](١) ئشکیْل؛ دەسەڵات؛ توانایی. (توانایی) (٢) فەرمان. (فرمان) (٣) داریْک کە دەخریْتە پشت دەرکە بۆ داخستنی دەرکە. (چوب پشت در) (٤) ئازار دان و ڕیسواکردن. (رسوا کردن) (٥) قوڵفە و ئاڵقەی‌ڕەشماڵ.(حلق‌چادر) (٦) سەمەندوک کردنی گیانلەبەرانی چوارپیْ و بەستنی

دەست و پێیان بەشێوەی ڕاست و چەپ. (دست و پا بستن حیوانات) (٧) بەستنەوەی-سپڵۆت یا زنجیری بەستنەوەی سەگ. (قلادە)

ئەشکێڵکە: [ناو]شلکێنە. (خوراکی باروغن و تخم مرغ‌وآرد)

ئەشکیلۆک: [ناو]تۆکڵ؛ تۆخڵ؛ تێکوڵ. (پوستە)

ئەشم: [ناو]کەری‌شین ڕەنگ؛ کەری (شین-کەوە). (الاغ کبود تیرە رنگ)

ئەشناسای: [چاوگە]ناسین. (شناختن)

ئەشناسنای: [چاوگە،ت]ناساندن. (شناساندن)

ئەشنە: [ناو]گوێژ؛ گێوژ. (زالزالک)

ئەشنیا: [لەچاوگەی شنیان]دەشنایەوە؛ دەشنیاوە؛ وەک: لەرینەوەی پەرچەم و گیا بەدەم باوە.(دراهتزازبود)

ئەشەدوو: کورتکراوەی ئەشهەدوو بیللا. (مخفف اشهد بالله)

ئەشەدو مەشەد: بۆتاریف‌کردنە؛ (ب) ئای‌لەو کارەچەن باشە. (بە بە)

ئەشێ: (١) دەژێت؛ دێنێت. (می ارزد)(٢) دەبێ؛ مەشیو؛ ئەشێوابێ:دەبێ وابێ. (باید)

ئەشیا: [بەند](١) ئەژیا؛ دەیهێنا. (می ارزید) (٢) مەشیا؛ دەبوو؛ ئەشیا وابووایە. (می بایست)

ئەشیف: [ناو]بژار؛ گژو گیای زیادی ناو زەرحات. (وجین. علف هرز)

ئەفتەو: [ناو]ڕۆژ؛ خۆر. (خورشید)

ئەفتەوبەر: [ناو](١) چەتر. (چتر)(٢) سەیوان. (سایە بان)

ئەفتیار: [ناو]کەمتیار. (کفتار)

ئەفچکاندن: [چاوگە،ت]جیق‌دەرهێنان؛ تلیقاندنەوە. (لە کردن)

ئە فچکین: [چاوگە]تلیقیان؛ تلیقان؛ جیق-دەرهاتن. (لە شدن)

ئەفراسیاو: (١) ئەفراسیاب؛ پاڵەوانی تووارنی کە دژی ڕۆستەم شەڕی کردوە. (افراسیاب) (٢) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانە)

ئە فراندن: [چاوگە،ت]ئافڕاندن؛ خولقاندن؛ دروستکردن. (خلق کردن)

ئەفریقا: قۆرنەی ئافریقا؛ کەرتێ لەپێنج کەرتی وشکایی گۆی‌زەوی. (قارە آفریقا)

ئەفریقائی: خەڵکی ئافریقا. (آفریقایی)

ئە فریی: [ناو]هێلم؛ چەسپی دارتاشی؛ کە لە پێست و خوێن و ماسی چێدەبێت. (سریشم)

ئەفسار: [ناو]فد: لە ئاوێستادا (ئەئێوسار) هاتووە، هەوسار؛ هەفسار. (افسار)

ئەفسان: [ناو]هەسان؛ بەردەسان؛ سان.(فسان)

ئەفسانە: [ناو]فد: (١) ناوە بۆ ژن. (نام زنانە) (٢) حەکایەت؛ سەرگوزەشتەی دەستکردی خەیاڵی و دوور لەڕاستی؛ چیرۆکی‌خەیاڵی. (افسانە)

ئەفسانەساز: فد: [ناو،بک](١) کەسێک کە چیرۆک سازدەکا. (٢) (ب) درۆ و بوختان‌ساز. (افسانە ساز)

ئە فسانەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) لەباوەڕدا نەگونجاو؛ (٢) گرێدراو بە ئەفسانەوە: قارەمانی ئەفسانەیی.(افسانەئی)

+ ئە فسوونگەر: [ئاوەڵناوی‌بک،ناوی‌بک]: فد:

جادووبـــاز؛ ســـێحرباز؛ چاوبـــەس؛ (ب) عیشوەگەر. (افسونگر)

+ ئەفسەر: فـد: [نـاو](١)خـاوەن مـەقـام و پایەی عەسکەری لە سیتوانیار بـەرە و ژوور؛ (افسر) (٢) ناوە بۆ ژنان.(نام زنانە) (٣) کڵاو و تانجی پادشایان. (افسر. دیهم)

ئـەفسـەری:[نـاو] فـد: (١) کـار و شـوڵی ئـەفسـەری. (٢)[ئـاوەڵنـاو] پێـوەندیـدار بەئەفسەرەوە؛ وەک زانسـتگای ئـەفسـەری، بەرگی ئەفسەری. (افسری)

ئـەفسـەری جـوزء: فـد: (ب) سـیتوان و سەروان. (افسر جزء)

ئەفسـەری جێنشـین: ئـەفسـەرێـک کـە لـە نـەبـوونی ئـامر (فـەرمانـدە)دا بریکـاری بـە ڕێوەبردنی کاروباری پادگان دەبێ بۆ مـاوەی ٢۴ کاژێر. (افسر جانشین)

ئەفسەری سـتاد: فـد: (١) ئـەفسـەرێـک کـە زانسـتگای شـەڕی (جـەنگـی) دیبێـت. (٢) ئەفسەرێک کە لـە ڕێخـراوی سـتاد دا شـوڵ دەکات. (افسر ستاد)

ئەفشار: [ناو](١) خانەی پێنجەمی تەختەنەرد. (افشار) (٢) مەنتەقـەی هـەو شـار. (منطقـە افشـار) (٣) مـەقـامی ئـاوازی ئـەفشـار لـە مۆسـیقادا. (دسـتگاه افشـاری در موسیقی)(۴)تەوژم؛ زۆر (فشار)

ئە فشـاربوهێنان: زۆربۆهێنـان؛ تـە نـگ پێهـە ڵچنین. (فشار آوردن)

ئە فشاری:[نـاو] فـد: مـەقـام و دەزگـایێکی مۆسیقاییە. (افشاری)

ئەفشین: سەردار و ئامرێکی موعتەسەم خەلیفەی عەبباسی بووە؛ناوە بۆ پیاوان. (نامسردارسپاه معتصـم خلیفـه عباسـی.اسـم مردانه)

ئـەفشـین : ف. مـان. سـنوورەوان؛ نـاوە بـۆ پیاوان. (مرز دار؛ نام مردانه)

ئەفغان:[ناو] فد: خەڵکی ئەفغانستان. (افغان)

ئـەفغانسـتان: فـد: وڵـاتی ئـەفغانسـتان. (افغانستان)

ئەفغانی: [ئاوەڵناو،ناو] فد: (١) یەکەی پووڵی ئەفغانستان. (واحد پول افغانستان)(٢) خەڵکی ئەفغانستان.(مردم افغانستان)

ئەفـوایی: [ئـاوەڵناو،بـەنـد] دەمـی؛ قسـەی- ئەفواهی: وتەی خەڵک؛ وتەیێکی بێبەڵگە و نەسەلمێنراو. (افواهی)

ئەفەرۆز: [ناو](١) ئافەرۆز؛ بێحـەیـا؛ بێشـەرم. (بی حیا) (٢) وەلانراو؛ بەجێماو؛ بێبەش؛ بێ- وەری. (طرد)

ئەڤ: [جێناو]ئەو؛ ڤێ؛ ئەو بـۆ نێرینـە؛ ڤـێ؛ ئەو بۆ مێ. (او)

ئەڤان: [جێناو]ئەوان. (آنها)

ئەڤچەند: [بەند]هێندە؛ ئەونە؛ ئەوەندە؛ ئەڤ قاس. (آنقدر؛ اینقدر)

ئەڤدین: [ناو]تۆڵە. (تلافی)

ئەڤرا: [ئاوەڵناو]بڵیند؛ بەرز. (بلند)

ئەڤراز:[نـاو]هـەوراز؛ بڵینـدی؛ ئـەفـرا تـەپ؛ سەرەو ژووری کەل. (سر بالایی)

ئـەڤـڕاختن: [چاوگــە،ت]پیاهــەڵگــوتن؛ تاریفکردن؛ بەشاخ و باڵداهاتن و خوێنـدن. (تعریف کردن)

ئەڤراندن: [چاوگە،ت]ئافراندن؛ دروسـتکردن؛

چێکردن؛ ئافەریدەکردن؛ خولقاندن. (آفریدن)
ئەڤرێست: [ناو]هەڤرێست؛ جۆرە دارێکە. (اسم درختیست)
ئەڤرۆ: [ئاوەڵناو،ناو،بەند] ئەورۆ؛ ئەمڕۆ؛ ئیڕۆ؛ هەڤرۆ؛(ب)لەئەم زەمانەدا. (امروز؛ امروزه)
ئەڤرەنگ: بەولەونە؛ بەورەنگە؛ بەوجۆرە. (اینطوری)
ئەڤشی: [ناو]دەورە دیواری کورتی ئاژاڵ تێکردن. (حیاط جای گوسفندان)
ئەڤشین: [چاوگە]وشکبوونی شیری ئاژاڵ. (خشک‌شدن‌شیرحیوانات.)
ئەڤقا: [بەند]ئەڤقاس؛ ئەوەندە؛ ئەونە؛ هێندە؛ هێند. (اینقدر)
ئەڤک: [ناو]میتکە؛ قیتکە. (چوچوله)
ئەڤۆر: [ناو]نێریەکێوی. (بز کوهی نر)
ئەڤە: (١) <ئەوە بەهەموو مانایێکەوە. (ئەوە هەڵگرە، هەر ئەوە بەتەنیا). (آنرا؛ او؛ آن) (٢) ئەوە بو نارۆی؟: ئەرێبۆ ناڕۆی؟: بەس بۆ ناڕۆی؟. (دیگر؛ چرا؛پس)
ئەڤەڤە: ئەوتا؛ ئەوها. (اینست)
ئەڤەندە: [بەند،ت]ئەوەندە؛ ئەونە؛ ئەڤ چەند؛ ئەڤقاس. (آنقدر؛ اینقدر)
ئەڤهندە:[بەند،ت]ئەڤهێندە؛ئەوەندەهی. (اینقدر)
ئەڤی: [جێناو]ئەوی؛ ئەوەی. (ئەوەی وا لە دواوەوەیە؛ ئەوەی نەیخوا پەشیمان دەبێتەوە؛ ئەوی‌نەیخوا پەشیمانە) (کسیکه)
ئەڤێرێ: [بەند،جێناو]ئائێرە؛ ڤێرێ ئائێرانە؛ ئەئێرە. (اینجا)
ئەڤێها: ئەوتا؛ ئەوەها. (اینجاست)
ئەڤێهانێ: ئاوەتانێ؛ ئەوەهای. (اینهاهاش)
ئەقاقیا: [ناو]ئەقاقی؛ جۆرێک دارە. (اقاقیا)
ئەقچەم: [ناو]شەپۆل؛ پێل.(موج)
ئەقرەبا: فد: لە قوربی ئارەوییەوە هاتووە، قەوم و خێش؛ نزیکانی دەور و بەر. (اقربا)
ئەقفی: [ناو]خنجێری بچووک. (خنجر کوچک)
ئەقڵ‌بڕکردن: [چاوگە،ت] تێگەیشتن؛ لە عەقڵ نزیک؛ ئەقڵ پێ شکان . (فهمیدن)
ئەقڵ‌پێ‌شکان: [چاوگە،ت] سەرەندەرکردن لە کارێک؛ لێزانین؛ تێگەیشتن لەکارێک؛ کورە کە گەورە بووە عەقڵی بە چاکە و خراپە دەشکێت. (فهمیدن)
ئەقڵ‌تێکچوون: [چاوگە،ت] گۆڕانی‌عەقڵ؛ خەرەفان؛ شێوانی هەستی تێگەیشتن. (ب) شێت بوون؛ خەرەفان؛ عەقڵ‌لە دەس‌دان. (زایل شدن عقل)
ئەقڵ‌گەیین: [چاوگە،ت]عەقڵم نایگاتێ پێم وایە درۆیە؛ تێگەیشتن؛ عەقڵ بڕکردن.(عقل‌رسیدن)
ئەقڵ لە چاوابوون: (ب) ڕواڵەت بین. (کنایە از ظاهر بین)
ئەقیق: [ناو]ئاقێق؛ عەقێق؛ ئاقێق. (عقیق)
ئەکبەر: عد؛ فد: ناوی پیاو. (نام مردانه)
ئەکتەر: [ناو]کۆڕی سینەماییە. ئارتیست؛ هونەرپیشەی شانۆ گەری و سینەما. (آکتور)
ئەکتیوڵ: [ناو]پۆماد؛ (جۆرێک وازلین)بۆ درگاکردنی دمەڵ.(اکتیول)
ئەکلیل: [ناو]گەردێکە ڕەنگی کانزای زێڕ و زیوی بە بریقەی هەیە لەگەڵ ڕۆنی ئالیف

تێکەڵیدەکەن بۆ ڕەنگ کردن. (اکلیل)

ئەکلیل کاری: ڕەنگ کردن بە ئەکلیل. (اکلیل کاری)

ئەکوان: ناوی ئەکوانیدێو لە شانامەدا. (نام دیوافسانە)

ئەکوودەک: ئاخ و داخ بۆ لە دەس چوو. (افسوس و دریغ)

ئەکەدی: ناوی قەومێک لە نیژادی سامی کە ٢٠٠٠ ساڵ پێش لەدایک بوونی مەسیح لە بەینی دوو چۆماندا دەژیان. (اکدی)

ئەکید: [ئاوەڵناو] عد: (١) ئەگید؛ مەزن؛ بەڕوومەت؛ گەورە و ڕیش سپی. (بزرگان قوم)

ئەگاڵ: [ناو]< عەگاڵ؛ پەتکێکە جوان و با دراو ئارەوان لەگەل چەفیە لە سەری دەبەستن. (عگال)

ئەگرەنە: (١) ئێرەنا، لێرەنا. (اینجا نه)

(٢) لەگرەنە: لە ئێرەن؛ لە ئەگرەنە: لێرا نەن.(اینجا هستند)

ئەگرەیی: خەڵکی ئەگرە؛خەڵکی ئێرە.(اینجایی)

ئەگوەر : وشەیێکی ئاوێستاییە (گەئوو،گیوو واتاگەورە؛ (بزرگ)

ئەگە: [بەند]هەگە؛ ئەگەر؛ هەرگا. (اگر)

ئەگەربۆ: [بەند،ت]ئەگەر بێتوو. (اگر بشود؛ احتمالدارد)

ئەگەرنە:[بەند،ت] فد: ئەگەرنا؛ ئەینا؛ ئەگینا؛ دەنا. (اگرنه؛ ورنه)

ئەگەر و نەگەر: (ب) کاری کە دەرئەنجامی مەعلووم نییە. (پا در هوا)

ئەگەرێک هەیە: بۆی هەیە؛ شایەد؛ ڕێی تێدەچی. (احتمال دارد)

ئەگید: [ئاوەڵناو] (١) گەورەی ئێل. (بزرگ) (٢) ئازا؛ شوجاع؛ نەبەز. (شجاع)(٣) پیاوماقول؛ بە ڕوومەت. (محترم)

ئەگینە: [بەند]ئەگەرنا؛ ئەگینا؛ دەنا؛ ئەینا. (اگرنه)

ئەڵابەختەکی: عد؛ فد: [ناو] هەڵکەوت؛ شانسی؛ خۆ و بەختی؛ ڕەمەکی؛ تیرێکم-هاویشت ئەڵڵابەختەکی لە ئامانج کەوت؛ قەزاوقۆرتەکی؛ قەزاو قوورەتی؛ ئاکۆیی. (شانسی)

ئەلاجگر:ئەلاجگرد؛ شارێکی کوردنشینە. (نام شهری است)

ئەڵاجووقە: [ناو]کایەی حەقلیمەقۆ.(الا کلنگ)

ئەلالەت: [ناو]تاقم؛ دەستە؛ کۆمەڵ. (دسته)

ئەڵاوەیسی: [ناو]مەقامێکی کۆنی کوردییە. (دستگاه الله ویسی)

ئەلبانی: [ناو]ئاڵبانی؛ ناوی وڵاتێکە نزیکی دوورگەی باڵکان؛ ئەرناویت؛ ئەرنەووت؛ (آلبانی)

ئەڵبەت: عد؛ فد: [بەند] پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەر وایە؛ بێگومان. (البته)

ئەڵبەتتە: [بەند]پاسەن؛ هەڵبەت؛ هەروایە؛ هەڵبەتتە؛ واسە. (البته)

ئەڵبەکی: [ناو]مەنجەڵ؛ قازان؛ بەرۆش. (دیگ)

ئەلپەڕ: [ئاوەڵناو] ڕیاکار؛ دووڕوو؛ زەرقیباز؛ فێڵەباز؛ (ریاکار)

ئەلپەشک: [ناو]بەردیپاشۆر؛ بەردەپێ.

(سنگ‌پا)

ئەلحەو نارینحە: [ناو]گۆرانییێکی چەلەپاییە. (اسم آهنگی است)

ئەلف لە بێ نەکردنەوە: بە قەولی قانێع قول‌بە فول‌حاڵیبوون. (ب) بێسەواد؛ نەفام؛ هەڕ لە بڕ نەکردنەوە. (الف از ب نشناختن)

ئەلفوبێیی بریل: [ناو]ئەلفوبێیی تایبەتی کوێر کە پیتەکانی بەرزە و بە دەست پیاهێنان دەخوێنرێتەوە. (الفبای بریل)

ئەلفوبێیی مۆڕس: [ناو] هەریەک لە دوو دەستەعەلامەتی درێژ وکورت بۆ ناردنی پەیامی دوور بە دەنگی بۆقی درێژ و کورت؛ یان بە نوور یان شەوقی ماوەکورت و درێژ. (الفبای مورس)

•ئەڵق: [ناو]هەڵق؛ گەروو؛ قورگ؛ قوڕوو؛ گەڵوو. (حلق)

+ ئەڵقاوێز: (١) ئاڵقەرێزی دەرکە؛ زریزە و زنجیری دەرکە داخستن. (زنجیر چفت در)(٢) لە سێدارەدان. (حلق آویز)

ئەلقایی: [ناو]دەروازەیگەورەی گوڵمێخی پان لێدراو. (دروازه بزرگ)

ئەڵقەبەگوێ: [ئاوەڵناو] ئاڵقەی غولامی لە گوێ؛ بەنی؛ بەندە؛(ب) حازر و ئامادە بۆ ئەنجامی هەر کارێک. (حلقه به گوش)

ئەڵقەپێکان: [چاوگە،ت]وەک پەپکەخواردنی مار؛ خۆ تێک‌ئاڵاندن؛ چەمەرەخواردن؛ پاپۆکە خواردنی مار. (چنبره کردن)

ئەڵقەدان: [چاوگە،ت]دەورەدان؛ پێچ‌خواردن بە دەور خۆدا؛ وەک پاپۆکەخواردنی مار.(حلقه شدن)

ئەڵقەدووگمە: [ناو]جێگای دووگمەداخستن؛ کونی جێگای‌دووگمە؛ قولفەی‌دووگمە (قۆپچە) داختن. (جادکمه)

ئەڵقەرێز: [ناو،ت]زنجیری داخستنی دەرکە.(چفت)

ئەڵقەرێز و دوولایی: [ناو،ت]ئاڵقە و زنجیری داخستنی دەرکە کە دوولایی دەچێ بە ناویدا. (چفت و بست در)

ئەڵقەمچی: [ناو]ئەلقەقەمچی؛ ئەنگوستیلەیێکە لەباتی نقیم ئەشرەفی یا کانزایێک لە باری قەمچ بەسەریەوە دابەسترابێ؛ قەمچ واتا ڕیخی چکۆلە و پانی قەمچان؛ ئەل تورکییە واتا دەست، پەنجە. (نوعی انگشتر)

ئەلکای: (١)دەلکای؛ دەچەسپای. (می چسبیدی)(٢)[ناو،بەر] لکاو؛ چەسپاو؛ نووساو.(چسبیده)

ئەلکۆل: [ناو]تراوێکی ئاوبەرە کە دووجۆرە: (١) خۆراکی، ئیتانۆل یان ئیتیلیک. (٢) غەیری خۆراکی میتانۆل، میتیلیک،کە زەکەریای ڕازی پاوێری کرد. (الکل)

ئەلکۆمێتر: [ناو]ئەلکۆلپێو؛ کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادەی ئەلکۆل لە ناوی هەڵمەتکێندا. (الکل متر)

ئەلکۆلی: [ئاوەڵناو] (١) هەر شت کە ئالوودە بە ئەلکۆل‌بێ؛ ئەلکۆلی. (آغشته به الکل) (٢) کەسێک کە بۆ ماوەیێکی زۆر خووی بە خواردنەوەی ئالکۆل گرتبێت. (الکلی)(٣) نۆشابەی(خواردنەوەی) ئالکۆل دار: نۆشابەی ئالکۆلی. (الکل دار)

ئەللوو: [ناو]هەڵووژە؛ ئالوو؛ ئاڵووچە. (آلوچە)

ئەلمان: [ناو]دەوڵەتی ئالمان؛ ئاڵمانیا. (آلمان)

ئەلمانی: [ئاوەڵناو+ ناو] (١) میللـەت و زبـانی ئاڵمانی. (مردم و زبان آلمانی)(٢) گرێدراو به ئاڵمانەوە. (آلمانی)

+ ئەلماس: [نـاو]کـەربـۆنی‌خـالیس؛ ڕووژە؛ جـەواهێرێکـە بـۆ شووشـە بڕینـەوە، یـا لـە جەواهێرسازیدا بەکار دێت. (الماس)

ئـەلـمـاس‌نیشـان: [ئـاوەڵنـاو]دابـەسـتراوی دەنکەگەلی ئەڵماس لە سەر شتێ بۆ جـوانی. (الماس نشان)

+ ئەلماسە: فد: [ناو]جۆرێک‌تێغـەی ئـامرازی جۆربەجـۆر و دەمـی برغـووی کـەربۆنـداری سـەخـت و زۆر ڕەق و بـە دەوامـە کـە لـە بەردبڕین و ئاسـنگەری و نـەجاڕیـدا بـەکـار دێت. (الماسه)

ئـەلـمـەدیـن: [نـاو](١) پارچـەی ئـارمووش؛ قوماشی هەورێشمی. (پارچه ابریشمی)(٢) دار دەست. (چوبدست)

ئەلند: [بەند، ناو] بەرەبەیان؛ سبەی‌سـاڵحان؛ سوای ساڵحان. (صبحدم)

ئەلۆ: اند؛ فـد: سـڵاوی تـەلـەفـۆنی؛ هێلـۆی ئینگلیزی. (الو)

ئەلۆئەلۆ: [نـاو] عـەلـەشـیش؛ بۆقلـەموونـە؛ بۆقلەمووتە. (بوقلمون)

ئەلـواتی: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] عـد؛ فـد: ئەلواتی؛کاری‌ئەلۆات؛ هەرزەگی و عەییاشـی و بەرەڵایی و خوێریـەتـی و شـەو گـەردی و شەڵاتی. (الواتی)

ئەلوار: فد: [ناو](١) مووری داری‌درێژی چوار پاڵوکراو. (٢) کۆتەداری‌بڕاوە بـەمـووری درێژ؛ ئاڵودار. (الوار)

ئـەلـوەدا [نـاو]ماڵـاوایی؛ خوداحـافیزی.(خـدا حافظی)

ئـەلـوەن : (١)نـاوی چۆمێکـە لـە قـەسـری شیرینەوە بەرەو خانەقین دەڕوا(نام رودخانـه- ایست) (٢)ناوی کێوێکە لە نزیکی هەمـەدان. (کوه الوند)

ئەلە: [ناو]ئەڵۆ؛ هەڵۆ. (عقاب)

ئەلها: (١) کەڵکەڵە؛ ئارەزوو. (آرزو)(٢) ناوی‌خودا بە زمانی عیبری. (الها)

ئەلەزیز: [ناو]ئەلعەزیـز؛ شـارێکی‌کوردنشـینی تورکیەیە. (نام شهری است)

ئەلەفە: [ناو]ئەشکێل؛ قوڵفەی‌خێوەت.(حلقه- چادر)

ئەلەک: [ناو]هێڵەک. (الک)

ئەلەگا: < ئێورگە؛ بۆسە؛ پەناگا. (پناهگاه)

ئەلەم:[ناو] عد؛ فـد: عـەلـەم؛ دەرد و ڕەنـج؛ ئازار؛ نەخۆشی؛ ئەو دەرمانە بخۆ عـەلـەمـت (ئەلەمت) تیدا نامێنێ. (الم)

ئەلەموت: ناوی قەڵاییێک لە نزیکـی شـاری قەزوێنی ئێران کە حەسەنی‌سەبباح سەرۆکی فیرقەی ئیسماعیلییەکان دروستیکرد.(الموت)

ئەلێ: دەڵێ؛ ئەوشێ؛ دەبێژێ؛ دەبێـژە؛ مـاچۆ (می گوید)

ئەلیبووردۆ:[نـاو] شـۆربای دان‌دار؛ دانوولـە؛ شۆربای دانەوێڵە. (آش بنشن دار)

ئەلیف: [ناو]گیاییێکەڕۆنی ئەلیفی لێدەگیرێـت و لەوێنەکێشانی ڕەنگ و ڕەوغەندا کـەڵکـی لێوەردەگیرێت. (الیف)

ئەلیک: [ناو]کوڵمە؛ ڕوومەت. (لپ)

ئەلێمی: [ناو]شاڵگەردن؛ ملپێچ. (شال گردن)

ئەڵێی: [بەند]ئەوشی؛ دەبێژی؛ ئێژی؛ دەڵێـی؛ ماچی؛ وەکوو؛ ئەڵێـی مانگـە ئـەونـە جوانـە. (گوئی)

+ ئەم: (١) [پێشگر] ئامرازی کەسی یـەکـەم بۆ ڕابوردووی بەردەوام؛ ئەمخوارد؛ ئەمهـاڕی؛ ئەمشت؛ ئەمنووسی.(پیشوند.)(٢) بـەجێگـای دەم؛ ئـەمخـوارد: دەمخـوارد؛ ئـەمنووسـی: دەمنووسی. (می در مضارع)

ئەمارات: عـد؛ فـد: کـۆی ئـەمـارەت؛ کـۆی ئەمیرنشین؛ ئەو وڵاتانە کە جێی فەرمانڕەوایی ئەمیرن. (امارات)

ئەماراو: [ناو]هەماراو؛ عەمـاراو؛ جێگـای ئـاو تێکردن و پاشەکەوتکردنی ئاو لە قـەدیـم دا. (انبار آب)

ئەمارداری: [ناو](١) فەن و زانـستی بـەڕێـوە بردنی کـاری ئـەمبـار و ئـەمبـارکردن. (٢) شۆلی بەڕێوەبردنـی ئـەمبـار.(٣) کرێـی عـە مبارکردنی باری هاتوو لە پۆستەخانە یا گاراج کە ئەمباری دەکەن تا خاوەنـەکـەی بێـت و بیباتەوە. (انبار داری)

ئەمارقەرسێنی: سەرحیسابی پیتەوای ئـەمـار بوون؛ ژماردنی کەلوپەلی عەمبار و پێـکـگـر تنیـان لـەگـەڵ دەفتـەری ئـەمبـاردا. (انبارگردانی).

ئـەمـاری: [نـاو]عـەمبـاری؛ ئـەمبـاری؛ (ب) شوێنێکیبچووک لە ماڵدا وەک خـەڵـوەتـی؛ مەکۆی ئامرازی زیـادی وکـەلوپـەلـی مـاڵ. (انباری) > ئەنباری

ئەماری ئاڵف: کایەن؛ شـوێنی عـەمـارکردنی کاو وێنجە و سەوزاڵف. (انبار علوفه)

ئەماری دانەوێڵە: کەنوو یان شـوێنی ئـەمـار کردنی دەغڵودان. (انبار غله)

+ ئەمان: [نـاو]فرسـەت؛ دەرفـەت؛ مۆڵـەت؛ بەڵام؛ ئەمما؛ دەخیل.(فرصت؛ اما)

ئەمان پێدان: [چاوگە،ت] پەنا بەکەسێک دان و پاراستنی لە ناهێمنی و مەتر سی؛ فورسەت پێدان. (امان دادن)

ئەمان پێنەدان: [چاوگـە،ت]پـەنـا پێنـەدان ؛ دەرفەت نەدان؛ بڕست و فورسەت لێسەندن؛ بە سەردا نەچوون و لێنەبووردن؛ هەر سەری لـە سـەنگـەر دەرکـەوت ئـەمـانی پێنـەدا تفەنگێکی تێگرت. (امان ندادن)

ئە مان خواستن:[چاوگە،ت](١)پە نا بە کەسێک بـردن بـۆ پـارێزران لـە نـاهێمنی و شـەڕ و کێشـەو خـەتـەر.(٢)داوای هـەل و مـەرج و فورسەت و هێمنایەتی کردن. (امان خواستن)

ئەمـان لێبـڕین: [چاوگـە،ت] تـەنـگ پێهـە ڵچنین؛ زۆر بۆ هێنان؛ هەراسان کردن. (امـان بریدن)

ئەماننامە: فد: [ناو] نووسـراوەیێکـی ڕەسـمی یان دەوڵەتی، بریتی لـەوە کـە گیـان و مـاڵی خاوەن ئەماننامە بپارێزرێت.(امان نامه)

ئەمانەتخواز: [ناو]کەسێ کەداوای شـتێ دەکا بە ئەمانەت کە دوایی بیداتەوە. (امانت خواه)

ئەمانەتخوازی: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] کـاری خواستن و داوا کردنی شتێ بۆ مـاوەیێـک. (امانت خواهی)

ئەمانەتدار: [ئاوەڵناو] [ناو،ت]فد: (١) کەسێک کە ئەمانەتی پێ سپێردراوە. (٢) کەسێک کە جێی باوەڕی جەماوەرە؛ ئەمین؛ (ب) ئەمین و دروستکار.(امانت دار)

ئەمانەتداری:فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دەستپاکی و چاک ڕاگرتنی ئەمانەتی خەڵک؛ ئەمینی. (امانت داری)

ئەمانەتفرۆشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی خەڵک؛ (ب) دووکانی فرۆشتنی کەلوپەلی کارکردوو (کۆن). (سمساری)

ئەمانەتی: (١)[ئاوەڵناو] ماڵی ئەمانەت؛ شتی وەرگیراو بە ئەمانەت. (٢) بۆ ماوەییێک؛ بۆکاتێک؛ بۆ ماوەییێک،بە ئەمانەتی لێرە ماومەتەوە سێمانگی تر دەڕۆم. (امانتی)

ئەمانەتی پۆستی: [ناو،ت] شتێک کە بە پۆست دا دێت یان دەنێردرێت؛ بەستەی پۆستی. (امانت پستی)

ئەمبا: (١)[ئاوەڵناو] هەمبا؛ هاوشان. (هم شان)(٢) دەمبا؛ لەگەڵ خۆی دەمبا. (همراه خود می برد)

ئەمبایی: [ناو]هەمبایی؛ هاوقەدی؛ هاوقە-رایی؛ هەمشانی؛ هاوقەدری. (هم شانی)

ئەمبوڕ: [ناو]جۆرێک گاز بۆ گرتنی شت یان دەر کێشانی بزمار لە تەختە و شتی تر وەک گاز ئەمبوڕ؛ ئەمبوڕدەستی؛ دەمباریک. پڵاس. (انبر)

ئەمجا: [بەند]ئەمجار؛ ئەوجار. (ایندفعه)

ئەمجارە: [ناو،بەند]ئەم دەفعە؛ ئەم کەڕەتە. (اینبار)

ئەمدەس بەودەس نەزانین: (ب)کاری پەنامەکی کردن بەتەڕدەستی. (کار سری کردن)

ئەمدەس و ئەودەسکردن: خۆ خافڵاندن. (دست دست کردن)

ئەمدیو ئەودیوکردن: (١) شانەوشان کردن لە ڕاکشانا. (غلطیدن در دراز کشیدن) (٢) سەرکێشان بۆ هەموو وەتاغ و ژوورێک. (سرک کشیدن) (٣) هاتوچۆی لە سنوور پەڕینەوە. (آمد و رفت پیاپی از مرز) (٤) کونکردن بە گوللە و دەرچوونی لە لایێکی دیکەوە؛ ئەم دیو ئەو دیو سمین. (سوراخ شدن سرتاسری بدن با گلوله)

ئەمراز: [ناو]ئامراز؛ کەرەستە. (وسیله)

ئەمڕاز: [ناو]ئامڕاز؛ هامڕاز؛ هاوقسە؛ هاونشین؛ هەمڕاز. (همراز)

+ ئەمڕۆ: [ئاوەڵناو، بەند] ئیرۆ؛ (ب) لەم ڕۆژگارەدا؛ ئێستا؛ ئەمڕۆ چەقۆکێشی باوی نەماوە. (امروزه)

ئەمڕۆکە: [بەند]ئەوڕۆکە؛ لەو ڕۆژگارەدا؛ ئیمڕۆکە؛ ئیمڕۆ. (امروز)

ئەمرونیا: [ناو،ت]لە(ئەمرونەهی)ی فارسییەوە هاتووە، ئەمر و نەهی؛ لە ئەمرو نیای کەسێکدابوون: لە ژێر فەرمان و گوێڕادێری کەسێکدابوون. (تحت امر)

ئەمڕۆ و سبەی: [بەند](١) (ب) لەم ڕۆژانە دا؛ بەم زووانە؛ ئەمڕۆ و سبەی دێتەوە.(٢) ئەمڕۆ نا سبەی؛ دەستاودەست پێکردن؛ ماتڵکردن.(امروز و فردا)

ئەمڕۆ و سبەی پێکردن: خافڵاندن و

دواخستنی کارێک. (امروز و فردا)
ئەمرۆیی: [ئاوەڵناو]ئیمرۆژی؛ مۆدیئەمرۆ؛ بابەتی ئەمڕۆ؛ پێوەندیدار بەکاتی ئێستاوە. (امروزی)
ئەمری‌خێر: کاری‌خێر؛ (ب) هاو سەر مارەکردن؛ زەماوەندی ژن‌هێنان و شووکردن. (امر خیر)
ئەمریکا:ئامریکا: ناوی قوڕنەی ئەمریکا لە - ناوی (ئامەریکۆ وێسپۆچی) هاواڵێکی کریستۆف‌کلۆمب وەرگیراوە لەو کاتەدا کە قوڕنەی ئەمریکایان پاوێر کرد و ناویان لێنا. (قاره آمریکا)
ئەمسا: [بەند]ئیسە؛ ئێسا؛ ئێسە؛ ئێستە. (حالا)
ئەم شاخ و ئەو شاخ‌کردن: (ب) قسەی دژبەیەک‌کردن؛ قسەگۆڕین؛ ڕاڕا بوون. (از این شاخه به آن شاخه پریدن)
ئەمشاسپەند: ناوی هەریەک لەحەوت فریشتەکانی دینی زەردەشت کە هەر کام بەر پرس یان ڕاسپاردەی بە ڕێوەبردنی کارێکن بە ئیرادەی ئاهورا مەزدا. (امشاسپند)
ئەمشەوانە: [بەند،ناو،ت]ئەم چەند شەوە. (این شبها)
ئەمشەوگین: [ئاوەڵناو] هی‌ئیمشەو؛ ئەمشەوین؛ پێوەندیدار بە ئەمشەووەوە؛ شامی ئەمشەو گین: شامی ئەمشەو. (امشبی)
ئەملا: [جێناو]دژی ئەولا؛ لای نزیکتر؛ لایەنی نزیکتر. اینطرف)
ئەملا و ئەولا: [جێناو](١) شانە و شان؛ بەم‌لاو ئەولادا خۆی دە لەنگێنێ. (٢) لای ئەم وئەو چوون بۆ‌ئەنجامی کارێک. (٣) جێگای جۆراوجۆر؛ لەم لا و ئەولا باسی چاکەی تۆ دەکەن. (این ور و آنور)
ئەملک: [ناو]بەرخی ساوا. (نوزاد بره)
ئەملکن: [ناو]بەرخێک کە تەمەنی لە دوو مانگ کەمتربێ. (بره تا دو ماهه)
ئەمماتێخستن: [چاوگە،ت] ئەگەرتێخستن؛ (ب)بەهانە هێنانەوە؛ بڕوو بیانوو تاشین. (اما و اگر)
ئەمن‌وئەمان: [ئاوەڵناو] فد: ئارام و دوور لە ترس و خۆف و ئاژاوە و شەڕوشۆڕ؛ لە- هێمنایەتیدا. (امن و امان)
ئەمنە: (١)[بەند] ئەمەنە؛ ئەمەندە؛ ئەوەندە؛ هێندە. (٢) ئارامە؛ هێمنە. (اینقدر؛ آرم است)
ئەمنەسوورەکە: [ناو] ڕێخراوی (ئیستیخبارات) و زیندان و شوینی ئەشکە- نجەی سەربە ڕێژیمی ملهوڕی بەعس بوو لە شاری سلێمانی کە لە سەرە تای شۆڕشدا بۆ گرتنی ئەو شوێنە خوێنی لاوانی کورد عە- رزی سوورکرد. (سازمان امنیت رژیم صدام درشهر سلیمانیه)
ئەمنیە: [ناو]ژاندارمەی قەدیم. (امنیه)
ئەموئەو: ئیشارە بە خەڵکی نادیار؛ تەواوی ماڵەکەت دا بە ئەم و ئەو. (این و آن)
ئەمووس: [ناو]ئەنگوس؛ قامک؛ تبل؛ کلک. (انگشت)
ئەمووستیلە: [ناو]ئەنگوستیلە؛ کلکەوانە. (انگشتر)
ئەمهاری: زبانی زۆربەی خەڵکی ئێتیۆپی کە لە ڕەچەڵەکی زبانگەلی سامییە. (امهاری)
ئەمەچەو: ئەمە چی‌بوو؛ ئەوشتە چی‌بوو؛

ئەمەچەو هەموو ڕۆژێک دێیت. (این چیه)
ئەمەهای: ئەمەتا؛ ئەمە لێرەیە.(اینست)
ئەمەکحەرام: [ئاوەڵناو] (ب)بێوەفا؛ بێناخوون؛ سپڵە. (بیوفا)
ئەمیان: (١)[جێناو]ئەمەیان.(این یکی) (٢)[ناو]کیسەی پوول؛ هەمیان؛ هەمانە.(کیسه چرمی)
ئەمیر:[ناو] عد؛ فد: (١) پلەی لە سەرهەنگی بەرەو ژوورتر لە ئەرتەشدا(لە سوپای ئێراندا).(٢) ناوە بۆ پیاوان. (٣) سەرکردە. (امیر)
ئەمیرزادە: [ناو] عد. فد. کوڕیئەمیر؛ لە بنەماڵەی ئەمیر. (امیرزاده)
ئەمیرە: عد؛ فد: لەقەبی ژنێک کە لە بنەماڵەی پاشا و ئەمیربووە. (امیره)
+ ئەمین: [ناو] [ئاوەڵناو] (١) هەریەک لە ئەندامانی کۆڕی ئومەنا. (امنا)(٢) کەسێک کە دادگا هەڵیدەبژێرێت بۆ ئاگالێبوونی ماڵی هەتیو یا کەسێکی تر کە پێویستی بە ئەمین هەیە. (امین) (٣) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانه)
ئەمین بوون: [چاوگە،ت](١) ئەرخەیان؛ ئەرخایەن؛ لەو شوێنە ئەمین نیم: متمانەی پێناکەم: جێگای مەترسیە. (امین بودن) (٢) جێی باوەڕ بوون؛ دەست و چاو پاکبوون؛ دەست و چاو پاکی. (امین بودن)
ئەمیندار: [ئاوەڵناویبک+ناویبک] فد: کارگێڕ و سەرکاری ئاغا بۆ بەڕێوەبردنی کار و خەرمان هەڵگرتن؛ دەستوچاوپاک و جێگای متمانە.(امین دار)
ئەمینداری:[ناو،بەرهەمی چاوگە] فد: (١) دەست و چاو پاکی؛ (٢) کاری ئەمیندار. (٣) شوێلی سەرکاری و خەرمان هەڵگرتن لە گونددا. (امینداری)
ئەمینکردنەوە:[چاوگە،ت]ترس ڕەواندنەوە، بڕۆن ئەو دزانە ئەمین کەنەوە: ((ئارام کردنەوە، ئەرخایەنیان کەن))؛ گرتنەوەی بارگینی بەڕەڵا بوو. (مطمئن کردن؛ آرامکردن)
ئەن: [بەند]چەندە؛ چەند؛ هەندێ؛ هێند؛ (چقدر)
ئەناب: [ناو]شیلە ؛ ددانی پێشەوەی ڕەشەوڵاخ ئەگەر پکەوێت نیشانەی ئەوەیە تەمەنی لە چوار ساڵ بەرەو ژوورە. (دندان جوانی گاو)
+ ئەناز: (١) پاشگر: تووڕدەر؛ هاوێژ؛ تیرئەنداز: تیرئەناز، فڕێدەر. (٢) پاشگر: پانکەرەوە؛ ڕاخەر؛ داخەر؛ پانکردنەوەی فەرش و ڕاخستنی بۆ پای ئەنداز؛ پا ئەنداز: پایەناز. (انداز)
ئەناشتا:[ناو](١) سبەینان پێش بەر قلیان خواردن؛ لە خورێنی. (ناشتا) (٢) ناشتایی؛ چاشت؛ خواردنیبەیانی؛ سبحانە؛ بەر قلیان. (ناشتایی)
ئەنام گیان:[ناو]ئازای پێکهێنەریلەش؛ ئازای ئەنام؛ ئازای ئەندام.(اعضایبدن)
ئەنبارداری: [ناو]عەمارداری: (١)پیشەی ئاگاداریلە هەمار و سەرحیسابی شتی هەمار کراو بوون. (٢) کرێی ڕاگرتنی هەر شت کە لە هەمارا ڕاگیرێ. (٣) زانستی هەمار کردن و بە ڕێوەبردنی کاری هەمار.(انبار داری)
ئەنبارکردن: [چاوگە،ت]عەمارکردن: دانان لە ئەنباردا .(لە ڕوانگەی زانستیەوە: کۆکردنەوە

و هەڵچنین و ڕاگرتن و پاراستنی هە-
رکاڵاییێک لە هەمارا. (انبار کردن)
ئەنباری: [ناو+ئاوەڵناو] (١) عەمباری؛ وەتاغێکی بچووک بۆ دانانی کەلوپەل لە ماڵدا؛ هەماری. (انباری) (٢) هەر شت ڕاگیراو لە هەماردا؛ هەر میوە یان خواردە مەنی کە شیاوی هەمارکردن بێت؛ پیازی هەماری؛ پێرەڵماسی ئەنباری. (انباری)
ئەنباریئارد: کەنوو؛ شوێنی عەمبارکردنی ئارد. (انبار آرد)
ئەنبان: [ناو]هەمبانە؛ هەمانە؛ هەوانە؛ هەڤانە؛ هەوان؛ هومبان؛ هەفان؛ هەنبانە؛ کیسە لە پێستی خۆشکراوی وردە حەیوان. (همیان)
ئەنبوڕ: [ناو] مقاش؛ ئەمبوڕ؛ پوولووگر؛ ئامرازی دوو شاخەی کانزایی بۆ گرتنی سکل و پوولووی ئاور. (انبر)
ئەنبوڕدەستی: [ناو] پڵاس؛جۆرێک گازی دەم پانە؛ بۆ بزمار دەرهێنان و قرتاندنی سیم؛ لە کاری سیمکێشی کارەبادا لە نەوعێکی کە دەسکەکەی ڕووکێشی لاستیکییە کەڵک وەردەگرن. (انبردست)
ئە نبۆژە نی: [ئاوەڵناو]ماددی؛سەربەماک؛ (دژی پژۆنی). (مادی)
ئە نبە:[ناو] هێندد؛ فد: عەمبە؛ (١) دارێکە هەمیشە سەوز لە شوێنی گەرمدا دەڕوێ؛ (٢) میوەی ئەو دارە. (انبە)
ئەنتاری: [ناو]کەوا. (لباس بالا تنە)
ئە نتوپەهت: [ناو،بەر]گومان لێکراو؛ جێی شک. (جای شک و شبهه)
ئەنتەر: [ناو]عەنتەر؛ جۆرێک مەیموون. (عنتر)
ئەنجامبوون: [چاوگە،ت]بەگائامەی؛ جێبەجێبوون؛ تەواوبوونی کار؛ هاتنە کرن. (انجام شدن)
ئەنجامدان: [چاوگە،ت] جێبەجێ کردن؛ پێکهێنان؛ پێکئانین؛ تەواوکردنی کار؛ بەگا ئاردەی؛ قەداندن. (انجام شدن)
ئەنجوجە: [ناو] ئەنجووجەک؛ ناوکی هەرمێ بە برژاوی، کە دەیتروکێنن. (تخم گلابی بوداده)
ئە نجومە ن ئارا: [ئاوەڵناو] مەجلیس ئارا؛ کەسێک کە کۆڕ و مەجلیس دەڕازێنێتەوە و گەرمی دە کا.(مجلس آرا)
ئە نجومە نی ئەدەبی: کۆڕی شاعیران و نووسەران و وێژە وانان. (انجمن ادبی)
ئە نجومە نی بەڕێوەبەری: لێژنەی هەڵسوور-اندن و کار ڕاپەڕاندن. (انجمن ادارە کردن)
ئە نجومە نیشار:کۆڕی شوڕایشار و بەر-پرسانی شارەداری: شارەوانی. (انجمن شهر)
ئە نجومە نیلادێ: کۆڕی ئەندامانی شوڕای گوند. (انجمن دە)
ئە نجومە نی ماڵ و مەدرەسە: کۆڕ لە گەڵ بەرپرسانی مەدرەسەدا. (انجمن گرتنی دایکوبابی منداڵە مەدرەسە خانە و مدرسە)
ئەنجە ئەنجە: ئەنجن ئەنجن؛ لەت لەت؛ کوت کوت. (تکە تکە)
ئەنجیر: [ناو]هەنجیر. (انجیر)
ئەنجیر باوا: [ناو]مەوز. (موز)
ئەنداز: [پاشگر] (١)تووڕدەر؛ هاوێژ؛ فڕێدەر؛ (٢) ڕاخەر؛ داخەر؛ پانکەرەوە،

وەک: پائەنداز. (پسوند)

+ ئەندازە: [نـاو]ئـەنـازە؛ قـاس؛ هێـنـد؛ ڕادە؛ میزان؛ حەد؛ قەد؛ قەرا؛ پڕبەپڕ؛ نەزیاد نەکەم؛ نەشل نەتوند. (اندازە)

ئەندازەبوون: [چاوگە،ت]کـەوشـەکـانی مـن ئەندازەی‌پای‌تۆن؛ بە قەدبوون؛ پڕبەپڕبـوون؛ بەقەرابوون. (اندازە بودن)

ئەندازە ڕاگرتن: [چاوگە،ت] (ب) زیادە ڕە وی نەکردن؛ ڕادە ڕاگرتن؛ لە حەد نە چوونـە دەر. (اندازە نگهداشتن)

ئەندازەکردن: تاقی کردنەوەی جل و بـەرگ وکەوش بۆ ئەندازەبـوون؛ سـەر ڕاسـتکردنی زۆر و کەمی؛ ئەندازەگرتن. (پرو؛اندازە کردن)

ئەندازەگر:[ناوی‌بک] فد:کەسێک کە شتێک دەپێوێت و سەنگینی(کێش) یـان درێژایـی و پانایی دیاری دەکات یان بە قەد دەگرێت یـا پێک دەگرێت. (اندازە گیر)

ئـەنـدازەگـرتن: [چاوگـە،ت]بـەقـەدگـرتن؛ بـەراوەردی شـتێک لـەگـەڵ شـتێکی‌تـردا؛ پێکگـرتن؛ پێـوان و کێشـان و گـەزکـردن. (اندازە گرفتن)

ئەندۆک: [ناو]داری بەینـی دوو لۆلـەپ؛ نـاو دۆک؛ نێـــرەژن؛ داری نێـــو مـــەشـــکە؛ داردۆژەنگ. (چوب زبانە دار بالای مشک)

ئە ندونێزیایی: [ئاوەڵنـاو+ نـاو] (١) خـە ڵکـی ئەنونێزی. (مردم اندونزی) زبانیان (زبان آنها)

ئەندەر:لەناو؛ ژناڤدا؛ هۆندوڕ؛ جەدئەندەر جەد: پشتا و پشت. (اندر)

+ ئـەنـدەروون:[نـاو] فـد: نـاخی هـەر شت؛ناو.(اندرون)

ئەندەروونی: [ناو]ئەندەروون؛ هۆندوڕ؛ ژووری ماڵەوە؛ خانووی تایبەت بۆ خێزانی ماڵ؛ دژی بیرووونی. (اندرونی)

ئەنـدەک: [بـەنـد] فـد:(ف.مشـە).هـەنـەک؛ هێندیک؛ هەندەک؛ تۆزێ؛ کـەمێ؛نـەختـێ. (اندک. کم)

ئەندەکۆ: [ناو]وێنجە. (یونجە)

ئنراندن: [لە چاوگەی ئەنڕین) تووڕەکـردن و قەڵس‌کردن. (عصبانی کردن)

ئـەنـڕۆک: [ئـاوەڵـنـاو]جنگـز؛ تـووڕە؛ قـە-ڵس.(عصبانی)

ئـەنریشـە: [نـاو]هـەندرێشـە؛ جۆرێـک-گیایە.(نوعی‌گیاه)

ئەنڕین: [چاوگە]تووڕە و زوێربوون. (عصبانی شدن)

ئـەنـزەلـۆک: [نـاو]کولبـە؛ کۆخـت؛ کـۆخ؛ خانوچکەی خراپ. (کلبە)

ئەنفیە:[ناو] فـد: تێکـەڵاوێـک لـە ئـەجـزا و هەندێ گیا بۆ هەڵمژین و سەرخۆش بـوون؛ برنووتی؛ لە تورکییەوە هاتووە؛ برنـی‌ئـەوتـی واتا گیای لووت: گیای هەڵمژین. (انفیە)

ئەنفیەدان: [ناو]قوتوو یان کیسـەی ئـەنفیـە تێکردن. (انفیە دان)

ئـەنـگ: [نـاو]ڕووپـەڕێکـی نووسـراو کـە نووسـراوەکـەی کـون‌کرابـێ، و دروشـم و نیشانەی فابریکای لە سەرجەبعە(جـەعبـە) و تەلیسی‌کاڵا پێ دەنەخشێنن. (انگ)

ئەنگاو: [ناو]هەنگاو. (قدم)

ئەنگر: [ئاوەڵناو] سڵ؛ تـووڕە؛ قوشـقی؛ زیـز؛ تۆراو. (عصبانی)

ئەنگ‌لێدان: [چاوگەت](١) مۆر و نیشان دانان لە سەر بەستە و جەعبە و تەلیسی پڕ لە کاڵا. (٢) تۆمەت‌لێدان؛ ناوخستنە سەر کەسێک. (انگ زدن)

ئەنگوتکە: [ناو](١) جۆرێک تریێ. (نوعی انگور) (٢) گونگ؛ ئەنگوتک. (چونه)

ئەنگۆڕ: [ناو]تام؛ چێژە. (طعم)

ئەنگووس‌پیانان: [چاوگەت] قامک پێدانان؛ لە جیاتی واژۆ بە سەری قامک مۆر بە بەڵگەدانان. پەنجە مۆر کردن. (انگشت زدن)(ب)پەژراندن.

ئەنگوست تێخستن: [چاوگەت] (ب) شێواندن و ئاژاوە نانەوە؛ خۆتێهەڵقورتاندن؛ (ب) دەست لەکاریٚ وەردان.(آشوب بپا کردن)

ئەنگوستە گەورە: [ناو]کەڵە ئەمووست؛ تبلا مەزن؛ تلیا مەزن؛ قامکە گەورە؛ بەرانیٚ؛ قامکی‌هەرە قەویی دەست وپا. (انگشت شصت)

ئەنگوستیلەی بێکاسە: ئاڵقەی پەنجە؛ ئەنگوستیلەی بیٚ‌نقیم.(انگشتر بی‌نگین)

ئەنگوستیلەی درومانیٚ: ئەنگوسانە؛ قووچکە؛ کلکەوانەی درومانیٚ؛ سەرتلیک؛ هنگوستۆک. (انگشتانه)

ئەنگوشت:[ناو] فد: قامک؛ ئەنگووس؛ تل؛ تبل؛ کلک. (انگشت)

ئە نگوشت نیشان: [ئاوەڵناو] ئەنگوشت‌نوما. (انگشت‌نما)

ئەنگوشتەری: فد: [ناو]ئەنگوستیلە؛ کلکە- وانە؛ (انگشتر)

ئەنگووس‌گەزین: (ب)پەژیوان‌بوونەوە؛ لە حە سرەتدا قامک بردن بە دەما و گازلێگرتن.(انگشت‌گزیدن)

ئەنگووس لە سەردانان: (١) دەست لە سەر شتێک دانان و دیاریکردنی شتی دڵخواز.(٢) هێما بەکاریا باسێک‌کردن و دیاریکردنی خاڵێک لەباسێکدا.(انگشت روی چیزی گذاشتن)

ئەنگووس‌نیگاری: [چاوگەت](١) وێنە هەڵگرتن لە هێڵی سەر قامک بۆ دۆزینەوەی خاوەنەکەی. (٢) وێنە هەڵگرتن لە جیٚ شوێنی سەرپەنجە بۆ دۆزینەوەی دز و خراپە کار. (انگشت نگاری)

ئەنگووسەبراتووتەلە: تبلی پەنای قامکە تووتەلە. (انگشت چهارم)

ئەنگووسە ناوگین: [ناو]تبلی ناوەڕاست؛ زەڕنەقووتە؛ بەرزەملیٚ؛ تلیا ناوین. (انگشت وسط)

ئەنگووسیٚ: قامکێک.(ب)کەمێک.(یک انگشت)

ئەنگووسی ئیشارە: ئەنگووسی شادە؛ دۆشاو مژە. (انگشت سبابه)

ئەنگەبین:[ناو] فد: (١) هەنگوین. (عسل) (٢)شیرەی گەزئە نگەبین. (گزانگبین)

ئەنگەچەری: بێحەیا؛بیٚ‌شەرم. (بیشرم)

ئەنگیر: [ناو]تریٚ. هەنگور. (انگور)

ئەنۆش: نۆش؛ (ب) نۆشی گیانت‌بیٚ:بەگیانت- خۆش و گەوارابیٚ. (نوش)

ئەنووختە: [ناو]پاشەکەوت. (اندوخته)

ئەنووختەکار: [ناو،بک]پاشەکەوت‌کار.

(اندوخته گر)

ئـــەنووختـــەكـــردن: [چاوگـــە،ت] پاشەكەوتكردن.(اندوخته كردن)

ئـەنێشـە: [نـاو](١) بیـر؛ هـۆش؛ فكـر؛ خەیاڵ.(اندیشه)(٢) ترس؛ خۆف. (ترس)

ئەنیگەش: [ئاوەڵناو] (١)ڕووخۆش، (٢) جـوان؛ قـەشـەنـگ؛ خۆشـكۆك؛ نێوچـاو كراوە.(بشاش؛ زیبا)

+ ئەنیماتۆڕ: فد: [ناو،بک]كەسێك كە فیلمـی كـارتۆن (ئـەنیمـەیشـێن) دروسـت دەكـات. (انیماتور)

+ ئەنیمەیشێن:[ناو] اند؛ فد: فیلمێـكـ كـە بـە وێنە گرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەك لە شتی بێگیـان وەك بووكــە چینـــی و وێنـــەی نیگاركێشی چێدەبێ. (كارتون)

ئەنین: داد و هاوار و ڕۆڕۆ. (داد و هوار)

ئەوارە: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ ئەراكێـل؛ دەربـەدەر؛ سـەرگـەردان؛ بێئـەنـوا؛ دەروەدەر؛ تـەرە؛ هەڵوەدا؛ پەڕەوازە. (آواره)

ئەوارەیـی: [بـەرهـەمـی چاوگـە]ئـاوارەیـی؛ دەربەدەری؛ بێ ئەنوایی؛ بێجێگە و ڕێگەیـی. (آواره ای)

ئەوازین: [ناو]وازن؛ زریان.(بادیكـە ازشـمال- میوزد)

ئەوباش:[ناو] عد؛ فد: ئەڵوات؛ هەتیومـەتیـو؛ بەرەڵا؛ ئەلۆجەلۆ؛ لات و لـووت ؛ بێسـەروپـا؛ وێڵگەرد؛ رووتەوپووتە؛ هەرزە؛ گـەدەوگـودە؛ سووكوچرووك؛ شەڕلاتان و شـەڕ فـرۆش. (اوباش)

ئەوباشی: فد: [بەرهـەمـی چاوگـە]ڕەوشـتی ئـەوبـاش؛ كـاری ئـەوبـاش؛ شـەڵـاتی؛ شەڕفرۆشی؛ شەڕلاتانی. (اوباشی)

ئەوباشیگەری: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] لاتـی؛ ئەڵواتی؛ ئەلواتی؛ وێڵگەردی. (اوباشگری)

ئـەبـەری: [نـاو]لێفـەی بچـووك. (لحـاف كوچك)

ئەوپەڕ: [نـاو]ئـەوسـەر؛ ئـەوبـەر؛ نیهایـەت. (نهایت)

+ ئەوت:[ناو] اند؛ فرد؛ فـد: (١) ئـاوت؛ تـۆپ چوونـەدەر لـە سـنووری كایـەی ولیبـاڵ و فووتباڵ وباسكیتبالدا.(٢) وەدەرنان؛ چوونەدەر یان لەكایە یان لە كێبەركێ قرت(قت) بوون. (اوت)

ئەوتا: [ئاوەڵناو] هاوتا؛ هاوئەندازە. (همتا)

ئـەوتـۆ:[بـەنـد،ت] وا؛ وەهـا؛ شـیاوی باس؛كارێكیئەوتۆینەكرد:كارێكیگرینـگ و شیاو و بەرچاوی نەكرد؛ بەچـەشـنێك؛ بـە- جۆرێك. (مهم؛شایان گفتن؛ بەنوعی)

ئەوتەئەوت: وەڕەوەڕ. (عوعو)

ئەوتین: [چاوگە]وەڕین. (عوعو كردن)

ئەوجاریش: ئەمجاریش؛ هەمیسانەكـە؛ هـە- مدیسان. (دوباره)

ئەوجن: [ناو]جۆرێـك سـەختـەداره. (نـوعی درخت)

ئەو دونیا: دونیای پاشـمەرگ؛ ئـاخیرەت؛ (آن جهان)(٢) دونیاییێك‌كە تێیـداین؛ ئـەو دونیا چەند بێوە فایە: ئەم دونیا چەندبێوەفایە.(این- جهان)

ئەو دەم: [بەنـد،ت]ئـەو وەخـت؛ ئـەو كـات. (آنوقت)

ئەوراف: [ناو]هەورێک کە بارانێکی کەمی پێوەبێ. (ابر کم باران)

ئەوراقچی: [ناو]کەسێک کە کەرەستەی کۆن و ئەوراقی دەفرۆشێت. (اوراقچی)

ئەوراقی: [ئاوەڵناو] (١) (ب) شەق-وشڕ.(٢)لێک هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتوو. (٣) شیاوی لێک هەڵوەشاندن. (۴)[ناو] دووکانی فرۆشتنی کەرەستەگەلی هەڵوەشاو. اوراقی)

ئەورام:[ناو] ڕوایی؛ سازگاری؛ دروستی. (سازش)

ئەورترشکی: [ناو]هەورەتریشقە. (رعد وبرق؛ آسمان قرمبه)

ئەورۆکە: [بەند]ئەمڕۆکە؛ ئیمڕۆ؛ ئەم ڕۆژگارە؛(امروزه)

ئەوروو: [ناو]مەڵاشو. (سق)

ئەورە مەزدا: < ئاهورا مەزدا. (اهورا مزدا)

ئەورەنگ: [ناو](١) تەختی شایەتی؛ شکۆ. (اورنگ) (٢)[ناو] تێگەیشتن؛ فامین. (فهمیدن)

ئەورێشم: [ناو]ئاڕمووش؛ هەورێشم. (ابریشم)

ئەوزەڵ : لە ئاوەز بەواتای عەقڵەوە وەرگیراوە. فرەزان؛ زانا؛ (پەیوەندی بە ئەفزەڵی ئارەویەوە نییە) (دانا)

ئەوشان: [ئاوەڵناو]هاوشان. (هم شان)

ئەوشین:<ئەڤشین.

ئەوشۆ: ئیشەڤ؛ ئەمشەو؛ شەوێک کە تێیداین. (امشب)

ئەوقاس: [بەند]ئەوەندە؛ هێندە؛ ئەو ئەندازە. (آنقدر)

ئەوقە: [ناو،ت]ئاوقە؛ شاڵاو؛ هێرش؛ تووشبوون. (حمله؛ برخورد)

ئەوقەدبوون: ئاوقەدبوون؛ هاو ئەندازە؛ هاوشان. (هم قد)

+ ئەوک: کابرا؛ هین؛ وانێک؛ یارۆ.(یارو؛ چیز)

ئەوکات: ئەوسا؛ ئەو وەخت. (آنوقت)

ئەوکردنەوە: [چاوگە،ت]کردنەوە؛ ئاوەڵاکردن؛ درانە ئەو کە واتا دەرگاکە بکەوە. (باز کردن)

ئەوکێ: [جێناو+ناو]ئەوک؛ کابرا؛ یارۆ؛ وانێک؛ هین. (یارو؛ چیز)

ئەوگار: [ئاوەڵناو] پەرێشان؛پەشێو؛دڵبەخەم؛ زگار؛ کز.(مغموم)

ئەولاد:[ناو] عد؛ فد: زارۆک؛ مناڵ؛ فرزەندی کوڕ وکچ؛ عەولاد. (اولاد)

ئەولاولا: [جێناو] ئەملاوئەولا؛ ئەیلاوئوولا. (اینطرف وآنطرف)

ئەولەو: [ناو]لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

ئەولەیی: [ناو]خاترجەمی؛ ئەرخایەنی دڵنیایی؛بڕوایی؛ متمانە؛ جێی ئیحتیبار. (اطمینان)

ئەونە: (١) ڤیٚقاس؛ هێندە؛ ئەوەندە؛ (اینقدر) (٢) ئەوکەسە نە. (او نه)

ئەو وەختە: [بەند،ت]ئەوکاتە؛ ئەو زەمانە؛ ئەو دەمە. (آنوقت)

+ ئەوە: [ناو]شەونم؛ خوناوە. (شبنم)

ئەوەئامای: [چاوگە،ت]هاتنەوە؛ گەڕانەوە. (برگشتن)

ئەوەئێس: دۆزەرەوە. (پیداکننده)

ئەوەئێستەی: ئێستەیوە؛ دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئەوەپڕای: [چاوگە،ت]لە بواردان؛پەڕینەوە. (گذشتن)

+ ئەوەتا: [جێناو] ئێهێ؛ ئەڤەڤە؛ ڤا؛ڤایە ؛ ها؛ هانێ؛ ئەمەسا؛ ئەمەتا؛ ئەتا؛ ئاتانێ؛ ئێنە؛ئەوەتانێ؛ خوێەتی. (اینهاش؛ خودشه)

ئەوەتاوای: [چاوگە،ت]قاڵبوون؛ تاوانەوە؛ ئاتیوان؛ توانەوە.(ذوب شدن)

ئەوەتانێ: ئەوەتا؛ ئەوەتێهێ؛ ڤەیە؛ ئەیەسە؛ یەسە؛ ئەوەسە؛ خوێەتی؛ خوێەسی. (این است)

ئەوەتاهێ: خوێەسی؛ ئەوەتێهێ؛ خوێەتی. (خودش است)

ئەوەتی: ئەوەتی تۆم دیوە هیچ کەسم وەبیر نایە؛ لەوکاتەوە. لەوەتی. (از آنوقت)

ئەوەتێهێ: ئەوەتانێ؛ خوێەسی. (اینست)

ئەوەسیای: (١) حەسانەوە. (استراحت)

(٢) حەپەسان. (زبان بند آمدن)

ئەوەکان:هینەکان؛ ئەوانیدی؛شتەکانیتر . (دیگران؛ چیزها)

ئەوەگۆڕیبێ: (ب) ئەوە دەردیبێ؛ دەبڕو دەی حەقی خوێەتی؛ مافی خوێەتی. (حقش همین بود)

ئەوەندە: ئەو هێندە؛ ئەونە. (آنقدر)

ئەوەندەی: [بەند]هێندەی؛ ئەونەی؛ بە قەد. (آن قدر؛ هر چقدر)

ئەوەها: (١) ئاوا؛ وا. (اینطور)(٢)[جێناو] ئەوەها؛ ئەوەتا؛ ئەوەهای؛ ئەوەتانێ. (اینست)

ئەوەیە: ئەوەسە؛ خوێەتی. (خودش است)

+ ئەوێ: [جێناوی تاکی مێ]ئەوێ گوتە مەن؛ ئەو ژنە بە منی گوت. (او برای زن)

ئەوێستایی: (١) زبانێکە ئاوێستای پێنووسراوە. (٢) پێوەندیدار بەئاوێستا کتێبی دینی زەردەشتەوە. (اوستایی)

ئەوێستێ: [بەند]ئێستا؛ ئێستە؛ ئێسە. (حالا)

ئەوێستێکە: [بەند]ئێستاکە؛ ئێستەکە. (حالا؛ حالاکه)

ئەویسک: ناوی باڵندەیێکە.(نامپرندەایست)

ئەویشان: [جێناو]ئەوان. (ایشان)

ئەویکە: (١)ئەویدیکە؛ ئەویدی؛ ئەویتر. (آن یکی) (٢) ئەوکەسە. هەرکەسێک؛ ئەویکە نەیێت بەشی دەخورێت. (هرکسی)

ئەوێندەر: [بەند]ئەڤێندەر؛ ئەوێ؛ ئەوجێگا. (آنجا)

ئەوێندەرێ: [بەند]ئەوێ؛ ئەڤێندەرێ؛ ئەوجێگایە. (آنجا)

ئەوێها: هۆ ئەوە. (آنست)

ئەهالی:[ناو] فد: جەماوەری دانیشتووی جێگایێک؛ ((ئەو شاهی ماهی میسرە ئەهالی لە ڕێی سجوود)) « نالی»(اهالی)

ئەهرامی میسر:[ناو] فد: سێ هیرەمی بە ناوبانگی میسر. (اهرام مصر)

+ ئەهل: [ئاوەڵناو] ماڵە کەی زۆر ژیر و ئەهلە؛ ئارام؛ ژیر. (آرام)

ئەهل و عەیاڵ:[ناو]فد:(ب)ژن و منداڵ؛ خاوخێزان؛ عال و عەیاڵ. (اهل وعیال)

ئەهلی: [ئاوەڵناو] فد: ڕام؛ دەستەمۆ؛ کەوی. (اهلی)

ئەهلی بەقیە: [ناو،ت](ئەهلی باقیە.(ب) خەیات. (اهل بخیه)

ئەهلیتەسەنون: فد: [ناو،ت]((ب) سوننی

مەزهەب. (اهل تسنن)

ئەهلی‌تەشەیوع: فد: [ناوەت](ب) شیعە مەزهەب. (اهل تشیع)

ئەهلی‌تەقوا: فد: [ناوەت](ب) ئەوەی لە کاری دژی‌دین خۆی دەپارێزێت. (اهل تقوی)

ئەهلی‌حاڵ: فد: [ناوەت](١) ئەهلی‌زکر و عیرفان و سۆفیگەری. (٢) (ب) باحاڵ؛ خۆش گوزەران؛ خۆش ڕابوێر(اهل‌حال)

ئەهلی‌حەق: فد: [ناوەت](١) لایەنگری عەداڵەت و حەق و ڕاستی. (٢) پەیڕەوی دینی حەق. (اهل حق)

ئەهلی‌دڵ: فد: [ناوەت](ب) خۆشبار لە هەڵسوکەوتدا؛ کەسێک کە بە دڵی خۆی دەژی؛ زیاتر بۆ خۆش ڕابواردن و دڵداری بە هەموو مانایێکەوە؛ خاوەن دڵ؛ ئەهلی کەیف. (اهل دل)

ئەهلی عیبادەت:فد:[ناوەت](ب) کەسێک کە ئەرکی‌دینی خۆی بەڕێوە دەبات. (اهل عبادت)

ئەهلی قەڵەم: فد: [ناوەت] (ب) نووسەر؛ ئەدیب؛ قەڵەم بە دەست. (اهل قلم)

ئەهلی‌قەناعەت: فد: [ناوەت] (بۆ ئەهلی قەناعەت لە پڵاو خۆشترە داندۆک) "شێخ ڕەزا". ڕازی و دەست پێوەگر. (اهل قناعت)

ئەهلی‌کتێب: فد: [ناوەت] (١) (ب) پەیرە وانی پەڕتووکی ئاسمانی. (٢)هۆگری موتاڵا وکتێب خوێندنەوە. (اهل کتاب)

ئەهلی‌مەنقەڵ: فد: [ناوەت](ب) تلیاکی؛ تریاکی؛ ئەهلی‌بافوور؛ ئەسرارکێش؛ بافووری؛ وافووری.(اهل‌منقل)

ئەهلی‌نەزەر: [ناوەت](خاوەن ڕا. (ب) پسپۆڕ لە کارێکدا. (اهل نظر)

ئەهلی‌وەفا: (ب) وەفادار؛ ئەمەکدار؛ باوەفا. (اهل وفا)

ئەهوورە: ئاهورا. (اهورا)

ئەهوورە مەزد: [ناو](١) ئاهورامەزدا.(٢) ڕووناکی بەرزی گەورە؛ خودا لە ئایینی زەردەشتدا.(اهورا مزدا)

ئەهوەن: [ئاوەڵناو] ئارام؛ لە سەرخۆ؛ ژیر؛ هێور (آرام)

ئەهەک: [ناو] ئاهەک؛ قسڵ؛ ئەهاک. (آهک)

ئەی ئەی: ئای ئای؛ وشەی سەرسووڕمانە؛ ئائای ئەوە شێت بووگی. (آی آی)

ئەیا: [ناو] ئایە؛ دایە؛ دایک. (مادر)

ئەیتە: هەیتە: [ناو] پۆلیس؛ ژاندارمە. (ژاندارم.پولیس)

ئەی‌چە: ئەی‌چی؛ ئەدی‌چی. (پس چی)

ئەی‌چی: ئەدی‌چی؛ ئەی‌چە. (پس چه)

ئەیدز: اند؛ فد؛ فرد: [ناو] نەخۆشینی لە کار کەوتنی هێزی بەرگری و چارەسەری لە لەشدا کە دەبێتە هۆی چاک نەبوونەوەی برین و نەخۆشینگەلی‌تر، لە کاری سەر جێیی لەگەڵ نەخۆشینداری ئەیدزیدا تووشی مرۆڤ دەبێت یان لە ڕێگای خوێنی ئەیدزیەوە تووشی مرۆڤ دەبێت. (ایدز)

ئەیدزی: [ئاوەڵناو] دووچاری ئەیدز هاتوو. (ایدزی)

ئەیدەر: [بەند] ئێرە؛ ئێستا. (اینجا؛ حالا)

ئەیدی: [ئامراز] ئەدی؛ ئەیتر؛ ئەتر؛ ئیدی؛

ئەیدی بەسمە: ئیتر بەسمە. (دیگر)

ئەیرە: [بەند]ئێرە؛ ئەگرە؛ ڤێرێ. (اینجا)

ئەیرۆ: < ئەیەرۆ. (ای داد)

ئەیزەد: [ناو] خودا؛ یەزدان؛ پەروەردگار. (ایزد)

ئەیزەدی: [ناو] ئیزەدی؛ خودایی؛ خودا پەرەست. (ایزدی)

ئەیزەن:[بەند] فد: لە (ئەیزەن)ی فارسی وەرگیراوە، دیسان؛ دووبارە؛ هەمدیسان؛ هەمیسان. (ایضاً؛ دوباره)

ئەیژی: دەبێژی؛ دەڵێی؛ چما؛ وابزانم. (ب) وادەزانی؛ وابزانم.(می گویی؛ گوئی)

ئەی سووتام برژام: ناوی گەمەیێکی منداڵانە. (نام بازی است)

ئەیڤەز: [ئاوەڵناو]ئامادە. (آماده)

ئەیڤەزاندن: [چاوگەت] ئامادەکردن؛ تەیارکردن. (آماده کردن)

ئەیڤەزین: [ناو]ئامادەیی؛ تەیاری ؛حازری. (آمادگی)

ئەیلا: ئەملا؛ ئێلا؛ لای نزیکتر؛ دژی ئەولا و ئەولا. (اینطرف)

ئەیلۆ: بۆبانگ کردنی کۆمەڵی پیاو؛گەلۆ. (برای صداکردن جمعی مرد)

ئەیلێ: بۆبانگ کردنی کۆمەڵێک ژن.(برای-صداکردن جمعی زن)

ئەین: [ناو]هەین؛ هەینی؛ جوعمە. (جمعه)

ئەینا: [بەند]ئەگینا؛ ئەگەرنا؛ دەنا. (اگرنه)

ئەینوو: هەینی.< ئەین. (جمعه)

+ ئەیە: [بەند](١) ئایا؛ داخۆ؛ داخۆم؛ داخوا. (آیا) (٢) ئەمە؛ یە؛ ئەڤە. (این)

ئەیینی: [ناو]ئەوینی؛ ئەڤینی؛ حەزلێکەری؛ خۆشەویستی؛ مێهرەبانی. (عشق)

ئیبلیس:[ناو] یونان‌د؛ عد؛ فد: وشەی یونانی دیابۆلۆس؛ واتا دووزمان؛ درۆزن؛ شەیتان؛ (ب) شەیتان. (شیطان)

ئیتالیائی: (١) پێوەندیدار بە ئیتالیاوە. (٢)خەڵکی ئیتالیا و زمانیان. (ایتالیایی)

ئیتانۆل:[ناو] فرد؛ فد؛ اند: جەوهەری شەراب؛ ئەلکوڵی خۆراکی؛ لە هەڵمەتکێن کردنی (تەقتیر)ی شەراب بە دەستدێت. (اتانول)

ئیتراک: [ناو]ئەترەش؛ زراو؛ زەندەق؛ زراور.(کیسەصفرا؛ زهره)

ئیتقات: [ناو]ئیتقاد؛ لە ئعتقادی ئارەوییەوە هاتووە ؛ باوەڕ؛ عەقیدە؛ ئیمان؛ بڕوا. (اعتقاد)

ئیتوان: [ناو]هیتوان؛ جووتیار. (شخم زن)

+ ئیتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]دەستەواژەی نیگارگەرییە، موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵەی تەرڕاحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)

ئیتۆن: [ناو]کوێر. (کور)

ئیتوون: [ناو]دۆژە؛ جەهەنم. (جهنم)

ئیتێر: [ناو]تراوێکی بێرەنگە و هەڵچوک؛ بۆن پێوەکردن و هەڵمژینی دەبێتە هۆی لە سەرخۆ چوون و بێهۆشی. (اتر)

ئیجارەدار:[ناو] فد: کەسێک کە شتێک بۆ ماوەیێک بە ئیجارە دەگرێت.(اجاره دار)

ئیجارەداری:[ناو] فد: بارو دۆخ و کاری ئیجارە دار. (اجاره داری)

ئیجارەنامە:[ناو] فد:نووسراوەی شەرت و شرووتی هەر شتی ئیجارەیی.(اجارەنامه)

ئیجارەنشین:[ناو] فد: دانیشتوو لە ماڵی بەکرێگیراودا؛ تێبینی: ئیجارە و کرێ پڕ بە پڕ یەکنین باغوبێستان زیاتر بە ئیجارە دەگیرێت نە بەکرێ، پیاو بەکرێ دەگیرێت نە بە ئیجارە. (اجارە نشین)

ئیجارەیی: [ئاوەڵناو] فد: (١) دانراو بۆ ئیجارە.(٢) ئیجارەکراو (اجارە ای)

+ ئیجازە:[ناو] فد: لێگەڕان؛ بوار؛ئیزن؛ (وەک: ئیجازەی مەرەخەسی، ئیجازەی ڕۆیشتن، ئیجازەی دانیشتن). (اجازە)

ئیجازەنامە:[ناو] فد: نووسراوەی ئیزنپێدان؛ پەروانە؛ جەواز؛ ڕەوادید؛ ویزا. (اجازە نامە)

ئیجباری: [ئاوەڵناو+ناو] فد:ئەم وشەیە ئارەوییە: لە ڕووی ناچاریەوە؛ لە ڕووی ناعیلاجیەوە؛ (ب) دوو ساڵ ئیجباری (سەربازی) خزمەتی وەزیفەی عەسکەری. (اجباری)

ئیجیاوەری: [ناو]تیشکی خۆرەتاو؛ تیرێژ؛ (اشعە خورشید)

ئێچک: [ناو]دارێکی سەر بە قولاپە لە سەر گوریسی دەبەستن.(حلقە چوبی کە بە سر طناب می بندند)

ئیچ قەلا: [ناو]ئوچ قەڵا؛ لە توورکییەوە هاتووە، ناوی سێ قەڵا بەدەم یەکەوە کە میری ڕەواندوز درووستیکردوە. (سە قلعە)

ئیحتیاجی: دەستکورتی؛ پێویستی؛ ئاتاجی؛ ناتەواوی؛ حەوجەیی. (محتاجی)

ئیحتیبار:[ناو] عد؛ فد: (١) جێی باوەڕ قسەکەت جێی ئیحتیبارە. (٢)کەسایەتی ماڵی؛ بە ئیحتیباری تۆ بانگ قەرزی پێدام.

(٣) پارەی تەرخان کراو لە دەوڵەتدا؛ ئیحتیباری دەزگای کارەبا چەندەیە؟ (٤) ڕەواج؛ بڕ؛ ماوە؛ ئیحتیباری پاسپۆرتەکەم سبەینێ تەواو دەبێت. (٥) بەڕێزی و کەسایەتی؛ پیاوێکی بە ئیحتیبارە.(اعتبار)

ئیحتیباردار: فد: (١) بەڵگەیێک کە ماوەی بەسەرنەچووبێت. (٢)[ئاوەڵناو] جێی باوەڕ. (٣) موحتەبەر و دارای کەسایەتی و ڕێز. (اعتباردار)

ئیحتیباریبانکی: بەپێی فورمگەلی بانکی و شێوەی موعامەلەی موشتەری، بانک ڕادەی باوەڕ پێکراوی بەکەس یان شەریکەیێک دیاری دەکا. (اعتبار بانکی)

ئیحتیرام:[ناو] عد: فد: ڕێز؛ حورمەت. (احترام)

ئیحتینا: [ناو]حاڵەتی بەحیسابهێنان؛ لا لێکردنەوە؛ بەراخوەدان؛ ئاوڕ لێدانەوە. (اعتنا)

ئێحسان:[ناو] عد؛ فد: (١) ناوە بۆ پیاوان. (نام مردانە) (٢)ئێسحان؛ خێر و چاکە. (احسان)

ئێحیاکردنەوە: وشە ئارەوییە و زۆر جار لە-دیوانی مەولەویدا هاتووە: ئەحیاکردنەوە: بوژاندنەوە؛ زیندوو کردنەوە؛ هێنانەوەحاڵ؛ (احیا کردن)

+ ئیختیار:[ناو] عد؛ فد؛ تد: (١) دەسەڵات؛سەرپشکبوون.(٢)هۆش؛ بێ-ئیختیارکەوتن: بێهۆش کەوتن. (اختیار)

ئیختیاردار: [ئاوەڵناو] خاوەن؛ بە دەستبوون؛ دەسەڵاتدار؛ باوکم ئیختیاردارمە هەرچی بڵێ وا دەکەم. (اختیاردار)

ئێخدان: [ناو](١)یەغدان؛ جێگای لیباس و شتوو مەک.(صندوق)(٢)جێگای سەهۆڵ.(یخدان).

ئێخدان: [چاوگەت]چۆک پێدادان و خەواندنی وشتر؛ لە تورکیڕا هاتووە؛ یخدان.(خواباندن شتر)

ئێخسیری: [ناو]دیلی؛ کۆیلەتی؛زیندانی؛ بەندی. (اسارت)

ئیخە: [ئامرازیدەنگ]بۆ دەنگ دانی مەڕ و بزن. (صدایی برای دور کردن بز و گوسفند)

ئێخە: [ناو]یەخە؛ یێخە؛ بەرۆک. (یقە)

ئێخە و بەرک: [ناوەت]یەخە و بەرۆک؛ سینگوبەرۆک. (یقە و سرسینە لباس)

ئێخەوبەرۆک: [ناوەت]یەخە و بەرسینگ؛ سینگ و بەرۆک.(یقە و سینە)

ئیدارەجاتی: [ناو]کەسێک کە لە ئیدارەدا ئیش دەکات. (ادارە ای)

ئیداری: [ئاوەڵناو] فد: (١) کاری ئیداری، سەیارەی ئیداری؛ کەسێک کە لە ئیدارە دا دەوام دەکات؛ (٢) پەیوەندیدار بە ئیدارەوە. (اداری)

ئیدز: [ناو]نەخۆشینی لەکارکەوتنی هێزی بەرگری لە ویرووس و هوورک کە دەبێتە هۆیچاکنەبوونەوەی زام لە لەشدا.(ایدز)

ئیدزی: [ئاوەڵناو]کەسێککە نەخۆشینی ئیدزی هەیە.(ایدزی)

ئیدوون: [بەند+ناو]هەنووکە؛ ئەلعان؛ ئێستە؛نهۆ. (حالا)

ئێدەک:[ناو]یەدەک؛ئامرازی ڕەچاوگیراو بۆ جێگۆڕکێ لەگەڵ ئامرازی یەک کەوتوودا. (یدک)

ئێدەک: [ناو]یەدەک؛ چارەوێی زیادی بەدوای سوارەوە بۆ جێگۆڕکێ و هیلاک نەبوونی ئەسپی ژێر ڕکێف. (یدک)

ئێدەن: ئەمەسە؛ ئەمەیە. (این است)

+ ئیرادە: [ناو]هێزی زاڵ بەسەر دەروونداا. (ارادە)

ئیرادەکردن: [چاوگەت]هیمەت کردن و لە خۆبڕیان؛ عەزم جەزمکردن بۆکردنی کارێک. (ارادە کردن)

ئێرانی: [ناو + ئاوەڵناو] خەڵکی ئێران؛ پەیوەندیدار بە ئێرانەوە. (ایرانی)

ئێرج : بە هادار؛ بەنرخ؛ (باارزش)

ئێردانە: [بەند]ئێرانە. (اینجا)

ئێردەک: [ناو]ئێدەک؛ یەدەک. (یدک)

ئێرش: [ناو]هێرش؛ پەلامار. (حملە)

ئێرشت: [ناو]هێرش؛ هەڵمەت. (یورش)

ئێرگا: [ناو]ئاگرگا؛ هێرگا. (آتشگاە)

ئیرلەندی: [ناو+ئاوەڵناو] (١) زبانی سەڵتی.(٢) خەڵکی ئیرلەند؛پەیوەندیدار بە ئیرلەندەوە. (ایرلندی)

ئێرنگە: [بەند]ئەلعان؛ ئێستا. (حالا)

ئێروکووشن: [ناوبک] ئاور کووژێن. (آتش خاموش کن)

ئێرەتی: [ئاوەڵناو] بێتین؛ بێهێز؛خۆنەگر. (بی استحکام)

ئێرەڵ: [ناو](ئێرەڵماسی)؛ لە توورکییەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یرەڵماسی؛ کارتۆڵ؛ کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛

هێـرەڵماسـی؛ کرتۆپـل؛ پۆتیتـە؛ کارتینـک؛ کرتۆفڵ؛ پەتیتە. (سیب زمینی)

ئێرەوان: ناوی پێتەختی ئەرمەنستان. (شهر ایروان)

+ ئێرەیـی: (١) خـەڵکـی ئێـرە.(اهـل اینجـا) (٢)[ناو،بەرهەمی چاوگە] بەخێڵـی؛ بـەغێڵـی؛ بەخیلی. (حسادت)

ئێرێس:[نـاو] سـەرۆکـی فـەلـەکـان.(رهبر عیسویها)

ئیز:[ناو] تد؛ فد: شوێن؛ جێپا. (رد)

ئیز: [جێناو]ئەمە. (این)

ئیزافە: [ناو] فد: ئەم وشە یە فارسـییە بـەڵـام زۆر بـاوە، زیـادکردن؛ زۆرکـردن؛ زۆرتـر لـە پێویسـت؛ لیباسـی ئیزافـی، نـانی ئیزافـی، عەلاوە ؛ زیادی؛ ئیزافە لە حەقەکەی خـۆی دە تمەنم پێدا؛ زیـاتر لـە ئـەنـدازەی دیـاری کراو: ئیزافەبار؛ دوو بە ئیزافەی سـێ دەکاتـە پێنج. (اضافه)

ئیزافەکار: [ناو]کاری زیاتر لە مـاوەی دیـاری کراو.(لە ئیدارات باوە). (اضافه کار)

ئیزافەکـاری: [نـاو](١) کـارکردنی زیـاتر لـە ڕادەی دیاری کراو. (٢) پارەیێک کە بابـەتـی ئیزافە کار وەردەگیرێت. (اضافه کاری)

ئیزافـەکـردن: [چاوگـە،ت]خسـتنەسـەر؛ زیادکردنەسەر؛ لە ماتماتیکـدا دوو ڕەقـەم یـا زیاتر کۆم کردنە سەریـەک؛ عـەلاوەکـردن. (اضافه کردن)

ئێزدان: یەزدان. (یزدان)

ئێزدی: [ئـاوەڵنـاو]پـەیـرەوی دینـیئیـزدی؛ ئیزەدی؛ یەزیدی بەهەڵە وتراوە. (ایزدی)

ئێزدینسەری: [ناو]جۆرێـک بـووزوو. (نـوعی بافته از پشم بز مرغز)

ئیزگومکردن: [چاوگە،ت] شـوێن گـومکردن. (رد گم کردن)

ئێزگە: [ناو]شوێنی وێستان؛ ئیزگـە؛ ئیسـتگا؛ وێستگە. (ایستگاه)

ئیزمک: [نـاو]بیـرۆ؛ نـەخۆشـینێکیپێسـتییە. (اگزما)

ئیـزنخواسـتن: داوایئیجـازەکـردن؛ داوای ئیجـازەی ڕۆیشـتن و خـودا حـافیزیکـردن لەکاتی دەرکەوتن لە کۆڕێکدا. (اجازه گرفتن)

ئیـــزندان: [چاوگـــە،ت]ئیجـــازە دان؛ (ب) مەرەخـەس کـردن؛ ئیختیـار پێـدان. (اجازه دادن)

ئێزەد: [ناو]ئیزەد؛ خودا. (خدا)

ئیزەدی[ئاوەڵناو]: (١) خـودایی. (٢) سـەر بـە دینـی ئیـزەدی کـە بـەهـەڵە بـەیـەزیـدی بەناوبانگن؛ چوونکا زۆر لە پێش یەزید دا ئەو ئائینە هەبووە. (ایزدی)

ئیزەن: [جێناو]ئەمەسە. (اینست)

ئیزیرە: [ناو+ بەند]دوێنێ. (دیروز)

ئێزینگ وان: [ناو]ئێزینـگ ڤـان؛ داربـڕ و دار کۆکەرەوە. (هیمه چوب جمع کن)

ئێـژەن: [نـاو]جاچکـە؛ بنێشـت؛ بـەنووشـت؛ بهنیشت. (سقز)

ئێساکوونێ: [بەند]ئێستاکوونێ؛ ئـە وێسـتاکە. (الان)

ئیساولا: [بەند]لە ئێستا بەولاوە؛ لـەمـەودووا. (منبعد)

ئیسپاتکردن:[چاوگە،ت] عد؛ فد: دەرخستن

و سەڵماندنی ڕاستی و دروستی مەبەستێ بـە سەنەد و بەڵگەوە؛ چەسپاندن؛ سـەڵمانـدن؛ (بادلیل قبولاندن)

ئیسپاگێتی:[نـاو] ایتالیـاییـ‌د؛ فـرد؛ انـد؛ فـد: خۆراکێ‌که لە هـەرشـتە فـەرەنگـی‌دروست دەبێ. (اسپاگتی)

ئیسپانیائی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) پێوەندیدار بـە ئیسـپانیاوە. (٢) خـەڵکـی ئیسـپانیا و زمانیان.(اسپانیایی)

ئیسپانیۆلی: [ئاوەڵناو+ناو] ئیسپانیایی؛ خەڵـک و زبانی دانیشتوانی ئیسپانیا. (اسپانیایی)

ئێسپرانتۆ: [نـاو]زمـانێکی سـاکار کـە سـاڵی ١٩١٧(ز) لە لایـەن (دوکتـۆر زامینهـۆف) ی لەهیستانییەوە دروست‌کرا،کە لـە سـاکارترین وشەی زمانگەلی دونیا پێک‌هاتووە. (اسپرانتو)

ئێسپێرم:[ناو] فرد؛ فد: تۆوی نێرینە کە لەگەڵ ئـوولدا دەگـوروێ و لـە منداڵدانـدا منـداڵ (ئاوەڵمە) دروست‌دەکات. (اسپرم)

ئێسپێرماتۆزۆئید:[ناو] فرد؛ فد: تـۆوی نێرینـە؛ ئێسپێرم. (اسپرماتوزوئید)

ئیست:[ناو] فـد: (١) فـەرمـان بـۆ وێسـتان؛ ڕاوەستە. (ایست) (٢) لە کارکەوتن؛ وێسـتان؛ ئیستی‌قەلبی: ڕاوێستانی دڵ. (ایستادن؛ از کار افتادن)

ئێسـتادیۆم:[نـاو] انـد؛ فـد: سـاڵۆن (هـۆڵی) وەرزشی. (استادیوم)

ئیستارت:[نـاو] انـد؛ فـرد؛ فـد؛ تـد: (١) (ب) دەست پێک. (٢) سلف(کلیل)ی هـەڵکردنـی هەر جۆر مەکینە یان مۆتۆڕ و سەیارە؛ سوییچ لێدان. (٣) کەرەستەیێک لـە سـەیـارەدا. (٤) هێندلی (قەدیمی). (استارت)

ئیسـتالاگتیت:[نـاو] فـرد؛ فـد: ئـەسـتوونی ئاوێزان لە میچـی ئـەشـکەوتـدا لـە بـەردی نەرمی ئاهەکی کـە بـە هـۆی دڵۆپـەکـردن پێکدێ.(استالاکتیت)

ئیسـتالاگمیت:[نـاو] فـرد؛ فـد: ئـەسـتوونی بەردی ئاهەکی (لەقسل) کە لە دڵۆپـەی ئـاو لە تەختی عەرزی ئـەشـکەوت دا چێدەبـێ. (استالاگمیت)

ئیسـتامبوولی: [نـاو+ئـاوەڵنـاو] (١) خـەڵکـی ئیستانبوولی تورکیا. (٢)دەفری قورکێشان لـە بەننابیدا. (٣) پێوەندیدار بە ئیسـتانبولەوە. (٤) جۆرێک هێرەڵماسی چکۆلە و درێژ و مەیلـەو سپی ڕەنگ. (استانبولی)

ئیستانبولی‌پڵاو: [ناو]خۆراکێـک کە بە بـرنج و تەماتە و قیمەی گۆشت وهێرەڵماسـی چـێ- دەبێت. (استانبولی پلو)

ئیستاندارد:[نـاو] انـد؛ فـد: (١) دیـاریکردنی نموونەی (سەنعات و هەرجۆر بەرهـەم) کـە لە دونیا یان لە کیشوەرێکـدا بـەدی دێ بـۆ پەڕاندنی گشتی. (٢) مەتاعێک کە لەگەڵ ئەو نموونەدا یەک بگرێتـەوە. (٣) سـازمان یـان مەرزینگەی بەر پرسی ئەو کارە. (استاندارد)

ئێستردار: [نـاو]هێسـرەوان؛ خـاوەن هێسـتر. (چاروادار)

ئێسترەگاییلـە: [نـاو]ئێسـتری بـاب‌ئـەسـپ (باڵانی). (استری که مادرش الاغ باشد)

ئیستگا: [ناو]فد: (١) ئیزگە ؛وێستگە.(٢) جێی تایبـەتـی وێسـتانی سـەیـارە و قـەتـار. (٣) ساختومانی فـەنـی بـۆ گـەیانـدنی هـەنـدێ

خزمەت. ئیستگای رادیۆ؛ ئیستگای کارەبا. (۴) جێی ڕاوەستانی سپاردە بۆ کاری تایبەت.ئیستگای بازرەسی. (ایستگاه)

ئیستۆپ : فد؛ اند.لەکوردستانی باشوور بە تورمزی سەیارە دەڵێن(استوپ؛ ترمز)

ئیستۆپا: ناوی زیارەتگای بوودایییەکانە کە زیاتر لە بیچمی نیوەگۆ چێدەبێ. (استوپا)

ئیستەبڵ:[ناو] فد: تەویلەی ئەسپ و هێسر. (اصطبل)

ئیستەنسیل:[ناو] اند؛ فد: جۆرێک کاغەز. (استنسیل)

ئیستەیو: دۆزینەوە. (پیدا کردن)

ئیستەیو نەوەشی: [چاوگە،ت] پەیداکردنی چەشنی نەخۆشی؛ شناسینی نەخۆشی؛ ناسینی چلۆنایەتی نەخۆشی. (تشخیص بیماری)

ئێستەیەوە: [ناو،بک]پەیداکەر؛ دۆزەرەوە. (پیداکننده)

ئیستیبداد: [ناو] ئۆتۆکراسی؛ حکومەتی ملهوڕانە و ڕەچاو نەگرتنی ویستی خەڵک و جەماوەر؛ دژی دێمۆکرات. (استبداد)

ئیستیعارە:[ناو] عد؛ فد: دەستە واژەی شێعرییە؛ حاڵەتی دانانی وشەیێک لە ڕەستەیێکدا کە واتا و بۆ چوونێکی دیکە دە داتە دەست؛ ئیستیعارەی نزیک وەک: کەوان و ئەبرۆ یان باڵا و سەول؛ ئیستیعارەی دوور وەک: کچی بەیانی و ڕۆژ؛ چاوم لە دیمەنی کچی بەیانیە، « سوارەئیلخانی زادە». (استعارە)

ئیستیقەلبی: [ناو]ڕاوەستانی دل.(ایست قلبی)

ئیستیلاح:[ناو] عد؛ فد: کۆژ؛ دەستەواژە؛ (۱) وشەیێک یا ڕەستەیێکە کەلەناو هەر گروپ یا سینفێکی تایبەتدا واتایێکی تایبەتی هەیە؛ وەک ئیستیلاحی بازاڕی، ئیستیلاحی پزیشکی، (اصطلاح) (۲) بەئیستیلاح تۆبەی- کردوە. (به اصطلاح)

ئیستیوار: [ناو]فد:دەرەجەی نیزامی ئێران؛ باڵاتر لەگرووهبان. (استوار)

ئیستیوایی: [ئاوەڵناو] فد: ئەو سەرزەوینانەی کە نزیکی هێڵی ئیستیوان. (استوایی)

ئیسحاڵی خوێنی:[ناو،ت]زەحیری بەخوێن و لیمان و زگ ئێشەوە؛زەحیری باسیلی. (اسهال خونی)

ئیسڕاحەت: پشوودان؛ ئیسڕاحەت؛ بێهن وەدان؛ ئاسوودەیی. (استراحت)

ئیسرایلی: [ناو+ئاوەڵناو] خەڵکی ئیسراییل؛ پێوەندیدار بە ئیسراییلەوە. (اسرائیلی)

ئیسفاڵت: [ناو](۱) قیرتاو؛ بە تێکەڵاوەی قیر و زیخی‌داخ، پۆشاندنی شەقام یان سەربان. (۲) جادەیێک کە قیرتاو کرابێ. (آسفالت)

ئیسفاڵتی داخ: ئیسفاڵتی‌کە تا۱۶۰دەرەجەی سانتیگراد گەرم دەکرێت. (آسفالت داغ)

ئیسفاڵتی سارد: ئیسفالتی‌کە بە گەرمای کەم و زیخی گەورەتر چێدەکرێت.(آسفالت سرد)

ئیسفاڵتی گەرم: ئیسفاڵتێک کە تا ۱۰۰دەرەجەی سانتیگراد گەرم دەکرێت. (آسفالت گرم)

ئیسفەند: [ناو]مانگی ئاخری ساڵی هەتاوی.

(اسفند ماه)

ئیسفەنج: [ناو]گیانلەبەرێکی گیا ئاسایە؛ بێ بزوە و جوڵەیە لە ژێر ئاوی دەریادا دەژی و لاشەی دەبێتە کۆگاییکی گەورە لە جنسی وەک بەردی نەرم کە جۆراوجۆرە و ئاهەکی و سیلیسی و شاخیی هەیە و لە بەردەپاشۆرە دەکا. (اسفنج)

ئیسفەهان: (١) شارێکی ئێران. (شهر اصفهان) (٢)ئیسفەهان یا بەیاتیئیسفەهان؛ مەقامێکی مۆسیقایە کە هەندی لە پسپۆرانی مۆسیقا دە ڵێن لە مەقامی شووردایە و هەندێکیش پێیان وایە سەربەخۆیە. (مقام اصفهان)

ئیسقانی: [ئاوەڵناو] (١)پێوەندیدار بە ئێسقانەوە؛ وەک: ئازارە باریکەی ئێسقانی.(٢) لە جنسی ئێسقان. (استخوانی)

ئێسقانیکەشکەک: [ناو،ت] ئێسقانی کاسەی ئەژنۆ؛ئێسقانی سەرزرانی؛ کەشک ئەژنۆ؛ (کشکک زانو)

ئیسقایی: [ئاوەڵناو] کەسێک کە نەخۆشینی ئیسقای هەبێ. (استسقایی)

ئیسکاتیف: [ناو]جۆرێک ڕۆنی گیاییە لە-گەڵ ڕۆنی بەزرەکدا تێکەڵاوی دەکەن بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی نیگارکێشی. (اسکاتیف)

ئیسکاچ: [ئاوەڵناو+ناو](١) پێوەندیدار بە ئیسکاتلەندەوە؛ (٢) جۆرێک چەسپ.(٣) جۆرێک قاپ و قاچاخ شۆر.(اسکاچ)

ئیسکاندیناوی: [ناو]بریتیە لە وڵاتەکانی سوئێد و نۆرویژ و دانیمارک و ئیسلەند و زبانیان. (اسکاندیناوی)

ئیسکلە: [ناو](١) سەکۆ و شەپۆلشکێن و بار ئەنداز لە پەڕاوی دەریادا. (٢) لەنگەرگای پاپۆڕ. (اسکله)

ئیسکۆتک: [ناو]هەنیسک.(حالت شبیه سکسکه بعد از گریه)

ئیسکۆدۆ:[ناو]یەکەی پارەیمەملەکەتی پورتەقاڵ. (واحد پول پرتغال)

ئێسکووک: [ناو]کەوچکی داری کلکدرێژ. (قاشق چوبی دراز)

ئیسکەیت: فد؛ اند: [ناو]کەوشێکی چەرخدار یا ساف بۆ ڕۆیشتن یان خلیسکان بە سەر ئیسفاڵت یا سەر سەهۆڵیان بەسەر زەوی سافدا. (اسکیت)

ئیسکەیتیسەرسەهۆڵ: پاتیناژ؛ خلیسکێن لە سەرسەهۆڵ بە لەپێکردنی کەوشی تایبەت. (پاتیناژ)

ئیسکی: [ناو](١) وەرزشی خلیسکێن و ڕۆیشتن بە سەر بەفردا بەکەوشی تایبەت، کە لە تەختەی درێژ و باریک چێدەبێت.(٢) ناوی ئەو کایە وەرزشیە.(اسکی)

ئیسکیباز: [ناو]کەسێک کە ئیسکی-دەکات.(اسکیباز)

ئیسکییسەرئاو: جۆرێک ئیسکی، بە دەست گرتن بە تەنافی دوای قایقەوە و بە کەوشی پانی تایبەتەوە بە سەر ئاودا خلیسکان . (اسکی روی آب)

ئیسکیمۆ:[ناو] فد: (١) قەومێکی دانیشتووی باکوری کانادا و ئالاسکا و گروئینلەند و خۆر هەڵاتی سیبری. (٢) هەریەک لەئەندامانی

ئەو قەومە؛ (٣)چەشنێ بەستەنی. (اسکیمو)

ئیسڵاح: [ناو]لە ئارەویەوە هاتووە و لە کوردیشدا جێکەوتووە: (١) بەرهەمی ڕاست کردنەوەی چەوتی یا هەڵە؛ وەک : ئیسڵاحی نووسراو. (٢) کارێک کەدەبێتەچاک تر بوونی حاڵەتی هەر شت وەک ئیسلاحی نیژادی حەیوانات. (٣) کاری سەر و ڕیش ڕێکوپێک کردن یا تاشین یا کورت کردنەوەی سەر. (اصلاح)

ئیسڵاحی سەر: قرتاندن و ڕێکوپێک کردنی قژەسەر. (اصلاح سر)

ئیسڵاو: [ناو]چەند دەستە لە زبانگەلی هێند و ئوروپایی وەک زبانی ئوکراینی، رووسی، سێرب، کوڕوات، ئوسڵەواکی، چێک، ئوسلونی، لەهیستانی و نیژادی جەماوەری ئەو وڵاتانە و بوڵغارستان و موڵداوی. (اسلاو)

ئیسلاید: [ناو]وێنە لە سەرفیلم بو نیشاندان بە پرێژێکتور. (اسلاید)

ئیسماعیلییە: [ناو]تیرەیێک لە مەزهەبی شێعە، کە ئیسماعیلی کوڕی ئیمامجەعفەر بە ئیمامی ئاخر دەزانن. (اسماعیلیه)

ئیسم لەسەرکەسێ دانان: لەقەب لە سەرکەسێک دانان وەک: فاتێگاخور و مەجید سەرەگا.(اسم روی کسی گذاشتن)

ئیسم و ڕەسم:[ناوەت] فد: ناوبانگ؛ شورەت؛ ناوداری. (اسم و رسم)

ئیسم و ڕەسمدار: [ئاوەڵناو] بەناوبانگ؛ مەشهوور؛ ناو دەرکردوو؛ بەناو و دەنگ. (اسم ورسم دار)

ئیسمەن: [بەند](١) لەڕووی ناوەوە؛ ئیسمەن دەیناسم خویم نەدیوە. (٢) بەقسە؛ لە ڕواڵەتدا؛ ئیسمەن نوکەریەتی: بەزاهیر، لە ڕواڵەتدا نوکەریەتی. (اسما")

ئیسمیشەو: [ناو]درکاندنی ڕەمزی شەو بو هاتوچو و عەلامەتی خوییبوون؛ بە تایبەت لە عەسکەریدا. (اسم شب) ئیسمیفامیل:فد: شورەت؛ ناویگەورە (شهرت)

ئیسنومبیل: اند؛ فد: [ناو]ماشینی بەفرماڵینی جادە و شەقام؛ سەیارەی سەر بەفر؛ (اسنومبیل)

ئیسوتی: [ناو]ئیسیوەت؛ ئاڵەت.(فلفل سیاه)

ئێسو: بانەگر؛ پەنابا. (پناهگاهی که از باد در امان باشد)

ئیسە: [بەند]ئێستە؛ ئێستا. (حالا)

ئیسەرەم: [بەند]تد:ئیستەرەم: دەمەوێت؛ دەبێ؛ وشەی پێداگرتن؛ حەتمەن و پێویست؛ لە ئیستەرەمی تورکییەوە هاتووە بەواتای:دەخوازم. (باید)

ئیسەنی: [بەند]ئێستاکە. (هم اکنون)

ئیشارە:[ناو] فد: هێما و ئاشیرەتکردن بە دەس و چاو یا هەر شتیتر؛ بە نووسین یا قسەی ناڕاستەوخو، سووکە ئاماژە پێکردن. (اشاره)

ئیشارەت: [ناو]هێما؛ ئاماژە؛ ئاشیرەت؛ (دەمێ تو نەینێی شەو لە نێوی دەم ، خودا بیبرێت ئیشارەت بەچم) (اشارت)

ئیشارەتکردن:[چاوگەت]بەهێما و ئاماژە تێگەیاندن؛ بەقامک نیشاندان و ئاماژە کردن؛ سووکە ناوبردنێ لە قسە یا نامەدا. (اشاره کردن)

ئێشازراف: [ناو]ئازارەباریکە؛ سیل.(سل)

+ ئێشان: (١) جێناو] ئەوان. (آنها)(٢) ژان؛ گل؛ ژان کردن. (دردکشیدن)

ئێشاندن: [چاوگە،ت]وەئێش هێنان؛ وەژان-هێنان. (به درد آوردن)

ئێش‌بەدەست: [ئاوەڵناو]کاربەدەست؛ کەسێک کە لە سەرکارێکە. (کار به دست)

ئێشپیل: فرد؛ فد: [ناو]خشپیل؛ تەلێکی دوو تۆکراو کە دووای بەستنی پێچ و مۆرەی (تایبەتی کوندار) لەو کونەی ڕۆدەکەن بۆ ئەوەی شل نەبێتەوە پەرچی دەدەنەوە؛ لە کوردەواریدا بووە بە خشپیل. (اشپیل)

ئێشپیل: فد: [ناو]گەرای ناوسکی ماسی. (اشپل)

ئێشتیاکردن: [چاوگە،ت]ئارەزووکردن؛ دڵ-پێوەبوون. (اشتها کردن)

ئێشتیاکوێربوونەوە: لە ئیشتیاکەوتن؛ بەسەرچوونی مەیلی خواردن.(اشتها کور شدن)

ئێشتیالێبوون: [چاوگە،ت]دڵ‌بە خۆراک یان شتێکەوەبوون؛ تامەزرۆیی؛ مەیل‌لێبوون. (اشتهاداشتن)

ئێشتیانەبردن: [چاوگە،ت](ب) تێر خواردن و دڵنەبردن؛ ئارەزووی خواردنێک چوونە بەس؛ حەز بە خواردنێک‌نەکردن. (میل‌نداشتن)

ئێشتیاهەڵسان: [چاوگە،ت] پەیدا بوونی مەیل و هەوەس بۆ خواردنی خۆراکێک یان کردنی کارێک. (هوس کردن)

ئێشتیها: [ناو]ئێشتیا. (اشتها)

ئێشدار: [ئاوەڵناو] ژان‌دار؛ ساحیب ئێش. (درد دار)

ئێشدار: [ئاوەڵناو]کەسێک‌کە دارای کارێکە؛ شوڵدار. (دارای کار)

ئێشکاوهاتن: بڕانەوەی‌ئاو. (ب) هەر شت کە دووایی‌بێ. (قطع شدن)

+ ئێشک‌کردن: [چاوگە،ت](١) وشک‌کردن؛ ئاو لێچنین.(٢) ڕێگای ئاو بڕین. (٣) کانییەکە ئێشکی کردووە: ئاوی لێنایێت؛ تەواو بوونی ئاوی کانی.(خشک کردن)

ئێشک‌وبرینگ: [ئاوەڵناو] وشک‌وبرینگ؛ هیچ تەڕایی تیادا نەبوون.(خشک‌خشک)

ئێشکەبەند: وشکە سەرما. (سرمای سخت بدون برف و باران)

ئێشکەپەڕ: [ناو،ت]ڕەحەت بوونی بێ-نزیکایەتی ژن و مێردی؛زیاتر بۆ حەیوانات بەکاردەبرێت. (انزال بی جماع)

ئێشکەجاو: [ناو،ت]ئێشکەجوو؛ نانی وشکی خواردن؛ نانی‌بێ‌پێخۆر خواردن. (نان خالی خوردن)

ئێشکەچن: [ناو]دیواری بەردی بێ‌مەلات و قوڕ؛دیواری بە بەردهە ڵچنراو. (دیوار سنگی بدون ملات)

ئێشکەشیو: [ناو]ئێشکەشۆڕ؛(ب) هەڵگەڕاندووەی لیباس بە دیوی تازەتریدا. (برگرداندن لباس بر رویه تازه تر)

ئێشکەمەلە:[ناو](ب) حەمام چوونی بە لەش پاکی. (حمام بدون جماع)

+ ئێشک‌هەڵاتن:[چاوگە،ت]ڕەق‌بوونەوە و لە سەرما وشک‌هەڵاتن. (از سرما یخ بستن)

+ ئیشکیل: [ناو](۱) دەسەڵات؛ حوکم؛ فەرمان. (حکم) (۲) بە دەستوپا بەستنەوەی وڵاخی بەرزە و هەر چوارپێی دیکە.(دستو پا بستن‌اسب و استر)

ئیشکیل کردن: [چاوگە،ت]دەستبەند و پابەندکردنی وڵاخی بەرزە (پابندو دستبندزدن چهارپایان)

ئیش‌لێهاتن:کار لە دەس‌هاتن. (توانائی کار)

ئیش‌لێهاتوو: [ئاوەڵناو]کارلێهاتوو؛ کەسێک کە توانایی کردنی کاری هەیە؛ (ب) کارزان؛ پسپۆر؛ کارئازموودە؛ سەردەرچوو. (کارآمد)

ئیشن: دەڵێن؛ ئووشن؛ دەبێژن؛ ئێژن. (می گویند)

ئێشوو: [ناو]هێشو؛ بۆڵ. (خوشه)

ئیشەڤ: [ناو+بەند]ئەوشۆ؛ ئەمشەو؛ ئەمشۆ؛ ئیمشەو. (امشب)

ئیشی: ئووشی؛ دەڵێی؛ ئێژی. (میگویی)

ئیعتیادییە: لەکوردستانی باشوور بەواتای (ئاساییە) بەکار دەبرێت.(عادی)

ئیعدامی: فد: (۱) [ئاوەڵناو] ئیعدام کراو. (۲) مەحکووم بووە بە ئیعدام و چاوەڕێی بەڕێوەچوونی حوکمە. (۳) (ب) زۆر بۆی‌هەیە مەحکووم بە ئیعدام بکرێت. (اعدامی)

ئیف ئیف: [ناو]کەرەستەی دەرکە کەرەوەی کارەبایی. (آیفون)

ئیفادە فرۆشتن: بەخۆنازین و دەعیە و دەمار بە خەڵک نیشاندان؛ لووت بەرزی نواندن. (افاده فروختن)

ئیفاقە: [ناو]فایدە؛ موفا؛ حاڵەتی چاکتر کردنەوە؛ دەرمانەکە ئیفاقەی‌نییە؛ واتا کەڵکی‌نییە. (افاقه)

ئیفاقە کردن: [چاوگە،ت]بە لەشت و موفا بوون؛ بە کەڵک بوون؛ بەهەرەدان. (افاقه کردن)

ئیفت: [ناو](۱)زایەبووگ؛ ئیفت لێدەر کردن: دەرهاوێشتنی خەوش وخاڵ؛(۲) کەمکردنی-کێشی دانەوێڵە لە هەماردا بە هۆی وشک بوونەوە؛(۳) خەوش و ناڕاستی و درۆ لە گێڕانەوەی باسێکدا، قسەکانی گشتی وانییە ئیفتی زۆرە. (۳) سووکی و کەسری‌شان؛ (ئەو کارە بۆ تۆ ئیفتی‌هەیە) (افت)

+ ئیفتیخار: لەقەمی عەبدولاخانی ناهید، نووسەر و ئوستادی‌تار و نیگارکێشی کورد کە بۆ ئەوەڵین جار لە ساڵی ۱۲۹۲ هـ) تاری-شیرازی هێنایە کوردستان (گوندی‌سلێمان کەندی لەناوچەی سەقز).(لقب‌استاد عبداله ناهید)

ئیفدار: دوژمندار؛ غەنیمدار.(دشمن‌دار)

ئێڤنۆتە: [ئاوەڵناو] ساغ و سەلیم؛ لەش‌ساغ. (تندرست)

ئێڤەر: [ناو]وانێک؛ هین؛ شت. (چیز)

ئیڤدانەوە: (۱) سەر ڕێژی ئەستێر؛ حێق کردنەوە. (سرریز استخر)(۲) (ب) جەماوەرێکی زۆر کە لە جێگاییێکەوە دەرکەون.(یکباره جمعیت زیاد براەافتادن)

(۳) هەڵهێنانەوەی خۆراک. (استفراغ)

ئێک‌بیر: [ئاوەڵناو] هاوبیر؛ یەک هەڵویست. (همفکر)

ئێکران: فد: (۱)<یەکران.(۲)[ناو] پەردە ی سپیی سینەماکان کە وێنەی‌فیلمیان دە

کەوێتە سەر؛ (ب) نیشاندانی فیلم لە سینەماکان؛ هێشتافیلمەکەمان ئێکران نەبووە. (اکران)

ئێکس: [ناو](١) ناوی پیتێکی ئەلفو بێی فەرانسە و ئینگلیزی. (ایکس) (٢) (ب) ئەو پیتە دروشمی بەرپێوار و نادیارە؛ تیشکی ئێکس: تیشکی نادیار. (مجهول)

ئێکۆ: فرد؛ فد؛ [ناو](١)ئاوێژە و زایەڵەی دە نگ (٢)> ئەوتۆ؛ شایانیباس. (اکو؛ قابل؛ مهم)

ئێکی: [ناو]یەکییەتی؛ یەکێتی. (اتحاد)

+ ئێگرە: [بەند]ئەگرە؛ ئێرە. (اینجا)

ئێگزۆز: اند؛ فرد؛ فد؛ تد: [ناو]بۆڕیی جێی دەرچوونی دووکەڵی سەیارە؛ جێی دەرچوونی دووکەڵی مۆتۆڕ. (اگزوز)

ئیگلوو: [ناو]سپیە یا ماڵی لە بەفر چێکراوی ئیسکیمۆکانی ئالاسکا. (ایگلو)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](١) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (٢) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئیگە: (١) ئەمدانە؛ ئی گلە. (این یکی)(٢) ئیستا. (حالا)

ئیلا: ئەملا. (این طرف)

ئیلاغا: [ناو]ناوی لەوەرگەیێکە لە ماردین. (نام علفچریست در ماردین)

ئیلامی: [ئاوەڵناو+ناو] (١) پەیوەندیدار بە ئیلامەوە. (٢) خەڵکی ئیلام (شارێکەلەئێران). (٣) خەت و زمانی قەومی کەونارای ئیلام. (ایلامی)

ئیلاوئولا: [جێناو]ئەملاوئەولا(اینطرف و آنطرف)

ئیلاهە: ناوی یەکێ لە خوداکانی مێوینە لە ئائینەکەونارا کاندا. (الاهە)

ئیلاهی: عد؛ فد: خودای‌من؛ خودایا؛ یاخودا؛ (الاهی)

ئێلچی: تد؛ فد: [ناو] (١) سەفیر؛ باڵوێز. (٢) دەستەی خوازبێنیکەر.(ایلچی)

ئێلخان: تد؛ فد: (١) سەرۆکعێل.(٢) لە تایفە و هۆزی ئێلخانانی مەغوول. (٣) خاتوونی عیل؛ خانمی‌عیل.(ایلخان)

ئێلخی: [ناو](١) ڕەوەئەسپ. (٢) جێگای ڕاگرتنی ئەسپ. (٣) (ب) بێسەروبەر و بێ ئەدەب لە هەڵسوکەوتدا. (ایلخی)

ئیلدرم بیلدرم: تد؛ فد: [ناو]بەهەڕەشە و گوڕەشەوە قسەکردن؛ هارت و پورت. (الدرم بلدرم)

ئێلغار: تد؛ فد: [ناو]ڕۆیشتن بە ڕکێفکوت ڕوو بە دوژمن لە شەڕدا و کوشتن و بڕین و تاڵان و بڕۆ. (ایلغار)

ئیلم: [ناو](١) هیلم؛ چەسپی دارتاشی. (سریشم) (٢) چیایێکە کە بۆ کوردان ڕێز دارە لە جزیر و بۆتان. (کوهی است کە برای کردها مقدس است)

ئیلمە: [ناو]هیلمە؛ گرێی فەرش. (گره فرش)

ئێلنج: [ناو] هێڵنج؛ دڵبەیەکاهاتن؛ حاڵەتی ڕشانەوە. (دل آشوب شدن)

ئیلۆک: [ناو]هەڵۆ. (عقاب)

ئێلەقە: [ناو]ئاموور؛ ئارەق؛ ئاقیلە؛ باسکێش؛ ئێرە قە. (چوب دراز خیش)

ئێلیان: [ناو]هێلانە. (آشیانە)

ئێمارا: [ناو]قەومێکی سوور پۆستاڵی وڵاتگەلی بۆلیوی و پێروو؛ هەریەک لە ئەندامانی ئەو قەومە و زبانیان. (امارا)

ئیماژ: وێنەی خەیاڵی لەشێعردا؛ بۆی هەیەلە (ئیماژیست)ی فەڕانسەوە هاتبێت. (ایماژ)

ئیماله: [ناو]عیماله. (آبدزدک)

ئیمامجومعه: فد: [ناو،ت] ئیمامیجەماعەت؛ پێش نوێژی هەینی. (امام جمعه)

ئیمامزاده: فد: [ناو،ت](١) کوڕی ئیمام. (٢)(ب) ئارامگای ئەوکەسە.(امامزاده)

ئیمامیجەماعەت: فد: [ناو] پێشنوێژ.(امام-جماعت)

ئیمامیه: فد: (١)[ناو] شیعە؛ (٢) ئەوانەی وا لەسەر ئەو بڕوایەن کە پێویستە ئیمامێک ڕێبەری موسوڵمانان بێت. (امامیه)

ئیمپالا: [ناو] جۆرێک ئاسکی ئەفریقایی. (امپالا)

ئیمجاره: [بەند]ئەمجارە. (این دفعه)

ئیمچوون: [ناو] دەستێناڵی ئەسپ.(یکدست-نعل)

ئیمرۆژی: [ئاوەڵناو] ئەمڕۆیی؛ مۆد؛ باوی ئیمرۆ؛ بابەتیئیمرۆ. (امروزی)

+ ئیمزا: [ناو]واژۆ؛نیشانە و دوروشمێکی تایبەت لەباتی مۆر یاقامک پێدانانی ژێر نووسراوەیێک. (امضا)

ئیمزا لێسەندن: [چاوگە،ت] بەڵگە و سەنەد پێ واژۆ کردن؛ واژۆی یادگاری لە مرۆڤی ناودار سەندن. (امضاگرفتن)

ئیمساڵی: [ئاوەڵناو] ئیمساڵگین؛ پێوە ندیدار بە ئەمساڵەوە؛ شتیئیمساڵ؛ شتی ئیمساڵ. (امسالی)

ئیمشی: فد: [ناو]بەرهەمێکی تراوە لە نەوت دەگیرێت بۆ کوشتنی جرۆجانەوەری ورد وەک مێشولە و مێش. (امشی)

ئیمشی لێدان: (١) ئیمشی پڕژاندن بۆ مێش و مەگەس. (امشی زدن)(٢) (ب) تاراندن؛ ئەرە زنیەی؛ دەرکردن؛ دوور خستنەوە. (پراکندن)

ئیمکه: [بەند]ئێرە. (اینجا)

+ ئیملا: عد؛ فد: [ناو]دەرسێکی مەکتەبە؛ نووسینەوەی گوتەی کەسێک. (املا)

ئێمەیچ: ئەم ژی؛ ئێمەیش. (ماهم)

ئیمەیل: [ناو]پۆستی ئێلێکترۆنیک؛ ناردنی نووسراوە بە کامپیوتێریان مۆبایل. (ایمیل)

ئێمیری: [ناو]جۆرێک خەیار. (نوعی خیار)

+ ئینا: [بەند]ئەینا؛ ئەگەرنا؛ ئەگینا. (اگرنه)

ئینتێرنێت: [ناو]تۆڕی کامپیوتێری عالەمی؛ پێوەندی لەگەڵ کامپیوتێریجۆراوجۆر و زانیاری وەرگرتن.(اینترنت)

ئینجار: [بەند]ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجارەکە: [بەند،ت]ئەمجارەکە؛ ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجاکوو: [بەند،ت]ئەمجار. (ایندفعه)

ئینجیل: [ناو]کتێبی پیرۆزی عیسایییەکانە. (انجیل)

ئینچ: اند؛ فد: [ناو]یەکەی ڕادەی درێژایی بەرابەر بە٢/٥٤ سانتی میتر. (اینچ)

ئیندا: [بەند]ئەگرە؛ ئێرە؛ ڤێرێ. (اینجا)

ئینده: [بەند]هێندە. (آنقدر)

ئینزان: ئینسان. (انسان)

+ ئینسان: عد؛ فد: [ناو] (١) بنیادەم؛ بنی-

ئـادەم. (٢) (ب) پیاوچـاک و ئـیخلاق بـاش. (انسان)

ئینساندۆستی: [ناو،]بەشەردۆستی؛ کـەسێک کـە لـەگـەڵ دیترانـا هـاودەردی دەکـا و تێدەکۆشێت بۆ سەرکەوتن و خۆشـبەختیـی هەموو بەشەرێک. (انسان دوست)

ئینسانسازی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگـە] (ب) کاری بەرهەمی پەروەردەکـردنو بارهێنـانی ئینسانەکان بۆئەوەی کە رێز لە کەسایەتـی ئینسان بگرن. (انسان سازی)

ئینسانیەت: فد: [ناو]رەفتاروکرداریئینسانی و مرۆڤانـە؛ پیـاوەتـی؛ جـوامێری؛ خۆشـمێری. (انسانیت)

ئینشا: عد؛ فد: [ناو]دامەزراندن؛ بـەرپـاکردن. (٢) رێکخسـتن و رازاندنـە وەی قسـە بـە نووســـین؛ نامـــەی ئـــەدیبانـــەو شـــاعیرانە.(٣)دەرسـێکە لـە مـەدرەسـە دەخوێندرێت. (انشا)

+ئینکـەبـەری:[نـاو+بـەرهـەمـی چاوگـە] رقەبەری؛ بەربەرەکانێ.(رقابت)

ئینگلیز: ئینگلیس. (انگلیس)

ئینگلیزی: [ئاوەڵنـاو+نـاو] پـەیـوەندیدار بـە ئینگلیـزەوە؛ خـەڵـک و رەگــەز و زمـانی ئینگلیزی. (انگلیسی)

ئینوو: [ناو]ئینی؛ هەینی. (جمعه)

ئێواران: [ناو]کۆی ئێـوارە؛ ئێـوارەگـەل. (ب) هەموو ئێوارەیێک. (عصرها)

ئێوارووڵ: بارانی ئێوارە. (باران غروب)

ئێوارەباش: عەسـربەخێـر؛ ئێڤاربـاش. (عصر بخیر)

ئێواری: [ناو] ئێوارە. (غروب)

ئێوان: [ناو]هەیوان. (ایوان)

ئێورگە: [ناو]پەسیو؛ داڵدە؛ پەناگا؛ حەشـارگە؛ سەنگەر؛ چەپـەر؛ خـەڵ؛ سـپێر؛ مـەتـەرێـز؛ گەیگە؛ کوڵ؛ کوڵتەنە؛ کوڵە؛ بیسۆ؛ مالیتـە؛ سیپە؛ هۆڵلک؛ گومە؛ مەردەو زیندە؛ کـۆزک؛ کوڵگە؛ رەبەت؛ کاژە؛ کاڵیت؛ پارێز؛ مـەکـۆر؛ داوک؛ کـولیژ؛ کـەلـێن؛ ئـەلـەگـا؛ بۆسـە؛ چەرەمکول؛ بێسوو. (سنگر)

ئێـــوورین: [نـــاو]دامـــەزران؛ حـــەوانـــەوە؛ جێگیربوون. . (جاگرفتن)

+ ئێوەت: [ناو](١) هێوەت؛ هێمات؛ راهێنـان؛ تالیم. (تعلیم)(٢) رێز. (احترام)

ئێـوەتکـار: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـک]تـالیمدەر؛ مودەریس؛ مامۆستای قوتابخانە. (معلم)

ئێـوەر: [نـاو](١) تـەشـت؛ شـت؛ بـەهانـە؛ دەستاوێز؛ (شیئ؛ چیـز؛ دسـتاویز)(٢) هێـوەر؛ برایشوو. (برادرشوهر) (٣) قەباڵـە؛ قـەواڵـە؛ بەڵگە. (سند)

ئێوەرە: [ناو]هێوەرە؛ پاڵاخی سێ ساڵە. (گـاو میش سه ساله)

ئێوەگەل: [جێناوی کۆ]کۆی ئێوە؛ ئێـوەمانـان. (شماها)

ئێهیوئێهم: [ناو،ت] قەرار و بڕیەی ئاوەکی و نەسەلماو. (پیمان آبکی)

ئێی: ئێی،کیماوکیمرد؛ تـا ئـەو دەم. (کلمـه ایست برای صبر کردن)

ئێیار: [ناو]کـەولـی ولـاخ و ئـاژاڵ. (پوسـت-حیوانات)

چەند وشەی بیانی کە لە گۆوار و بڵاڤۆکەکاندا بەرچاو دەکەون یان لەپەیڤیندا بەکاردەبرێن، ئەگەرچی کوردی نین، بەڵام بەپێویستم زانی چەند لاپەڕەیان بۆتەرخان بکەم

ئابار: [ناو]تیژاوی سولفیتی قورقوشم؛تاواوەی تیژاوی سولفوریک و قورقوشم. (سولفیت سرب)

ئاباژوور: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]سەرپۆشی بۆ کەم (مولایم)کردنی نووری چرا؛ بەتایبەت شەوقی گوڵۆپی کارەبا. (آباژور)

ئاب نەبات :ئاو نەبات: [ناو،ت] فد: جۆرێک - شیرینی. (آب نبات)

ئاب وتاب: [ناو،ت] فد: ڕازاندنەوە لە قسەگێڕانەوە دا، لق و پۆپ زیادکردن لەگێڕانەوەی قسەیێکدا. (آب و تاب)

ئابی: [ناو] فد:(ف. گیو) :(١) ڕەنگی ئاسمانی. (آبی آسمانی) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوی؛ هەر شتێ کە پەیوەندی بە ئاوەوە بێ؛ حەیوانی ئاوی؛ زەوی‌ئاوی؛ ئاوەژی. (آبی)

ئابیابی: [ناو،ت] فد: (١) کاری دۆزینەوەی ئاو لە ژێر عەرز. (ردیابی آب زیر زمینی) (٢) کاری قوماربازێک کە بانکی پڕبووە و هەر کایە بەردەوام دەکا. (کارقمار بازیکە بانکش پر شدە وادامە می دهد. آبیابی)

ئاپارات: روس‌د؛ فد؛ تد: [ناو](١) ئامرازی نیشاندانی فیلمی سینەمایی. (٢) ئامرازی گەرم‌کردن و پەنچەرگرتنی تیوپی تەگەری سەیارە. (آپارات)

ئاپاراتچی: تد؛ فد: [ناو]کەسێکە لە سەر ئامێری ئاپارات کاردەکا. (آپاراتچی)

ئاپارتمان: فد؛ فرد؛ اند؛ تد: شوقە؛ بینای چەند قاتی بێحەساو زیاتر هەرقات مڵکی کەسێک بێت؛ یا سەربەخۆبێت. (ساختمان چند طبقه مستقل)

ئاپارتمانسازی: [ناو]کار و ڕەوتی دروست- کردنی ئاپارتمان. (آپارتمان سازی)

ئاپارتمان نشینی: فد: [ناو]نیشتەجێبوون و ژیان لە ئاپارتماندا. (آپارتمان نشینی)

ئاپارتاید: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]جیاوازییی نیژادی؛ ڕەگەز پەرەستی. (آپارتاید)

ئاتۆ: [ناو] فرد؛ فد؛ اند:(١) بەڵگەی سەرکەوتوو لە قوماردا.(٢ب) هۆی پەڵپو بەهانە.(آتو)

ئاتەش: [ناو]فد: ئاور؛ ئاگر. (آتش)

ئاتەشبار: [ناو،ت] فد: (١) گورهانی‌تۆپخانە کە سێ دەستەی ٢٧کەسییە لە ئەرتەش (سوپا)دا. (واحدتوپخانە) (٢) یەکەی تۆپی شەڕ؛ مەترەلۆس. (توپ)

+ ئاتە شپارە: [ناو،ت] و [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاورپارە؛ سکڵی‌ئاور (ب) زبر و زرینگ؛ زیت و وریا؛ هاروهاج؛ نەسرەوت؛ کار لەدەس‌هاتوو. (آتش پارە)

ئاتەشپەرەست: [ناو،بک] فد:ئاورپەرست؛ (ب) گاور، زەردەشتی. (آتش پرست)

ئاتەش‌چەرخان: [ناو،ت] ئاتەشگەردان، تاوڵەمە. (آتش گردان)
ئاتە شدان: [ناو،ت] فد: جێی‌ئاور؛ کوچک‌ئاور؛ کوانوو؛ مەنقەڵ؛ ئاوردان؛ کوانگ؛ کوورە؛ کووری؛ مەنقەڵ؛ وەجاخ؛ ئوجاق. (آتشدان؛ آتش‌زدن)
ئاتەشکێش: [ناو،ت] خاک‌ئەنداز؛ خاکەندازی بچووک کە دەمەکەی کەمێ نوشتاوەتەوە بۆ نزیک کردنەوەی سکل لە کوورەدا؛ خاکەناز. (آتش کش)
ئاتەشگەردان: [ناو،ت] فد: تاوڵەمە. (آتش گردان)
ئاتە شگیر: فد: (ئاوەڵناو،ت](١) شتێک کە زوو ئاور بگرێت. (مواد محترقه) (٢) [ناوی‌تێکەڵاو] مقاش. (منقاش)
ئاتە شی مە زاج: [ئاوەڵناو،ت] فد: (ب) حاڵەتی کەسێک‌کە زوو تورە دەبێت. (آتشی مزاج)
ئاداب: [ناو] عد، فد: (١) زووخاو؛ کێم. (خونابه)(٢) کۆی ئەدەب؛ ئاداو؛ ڕەسمگەل؛ داب و نەریت؛ کۆی یاسا و ڕێ و ڕەسم و نەریت؛ داب. (آداب)
ئاداب‌زانین: [چاوگە،ت] ئاگابوون لە چۆنیەتی ڕەسم و یاسا و داب و نەریت. (آداب دانی)
ئادابی موعاشیرەت: عد؛ فد: ڕەسمگەلی هەڵس‌وکەوت، داب و نەریت و یاساگەلی باو لە کۆمەڵدا. (آداب معاشرت)
ئادمیراڵ: فد؛ عد:[ناو]دەرەجەی‌ژێنراڵی هێزی دەریایی.(درجه نظامی نیروی دریایی)
ئادەم‌کوژ: [ئاوەڵناو] (ف مشە) مروڤ‌کوژ، قاتل.(قاتل)

ئادینە: عد، فد: [ناو]هەینی؛ جومعە. (جمعه)
ئارامبە خش: [ئاوەڵناو] فد: (١) داسراکێن؛ هێدیکەر؛ سوکناییدەر؛ دامرکێن؛ هێورکەر؛ سرەوینەر.(٢ب) [ناوی‌تێکەلاو]دەرمانی ئێش‌بەر. (آرام بخش)
ئارامپەز: [ناو،ت] فد: مەنجەڵی (کارەبایی) کەزۆر بەشێنەیی (بە تینی کەم) چێشت دەکولێنێ. (آرام پز)
ئارامش: [ناو] فد:(١) هێمنایەتی و نەبوونی زەنازەنا و شەڕ و شۆڕ.(٢) سوکنایی؛ هێمنی. (آرامش)
ئارامگا: [ناو،ت] فد: (١) گومەز و بارەگای سەرگۆڕ. (گنبد) (٢) گڵکۆ، قەبر؛ گۆڕ؛ مەزار. (قبر) (٣) جێی حەسانەوە. (جای آرام گرفتن)
ئارامگای سەربازی ون: فد: ئارامگای سەربازی نەناسراو؛ مەزارێک کە بۆ ڕێز گرتن و بە یادی تەواوی شەهیدانی شەڕێک دروست دەکرێت؛ گۆڕی سەربازی ون. (آرامگاه سرباز گمنام)
ئارایشگەر: [ناو،بک] فد: شانەکار؛ خەملێن؛ جوانکەر. (آرایشگر)
ئارایشگەری: فد:[بەرهەمی چاوگە] کاری ئارایشگەر؛ شانەکاری. (آرایشگری)
ئارایشی جەنگی: فد: دابەشکردن و جێگیرکردن و چنینی هێزەکان لە مەیدانی شەڕدا. (آرایش جنگی)
ئارایی: [پاشگر] ڕازینەری؛ وەک: سفرەئارایی؛ سەفحەئارایی؛ مەجلیس ئارایی. (پیواژە ؛ آرایی)
ئارتیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]شانۆکار؛

کایەکەری سینەما و شانۆ؛ ئەکتەر. (آرتیست)
ئارتیستبازی: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری سەیروسەمەرە کردن بۆ خۆنواندن. (آرتیست بازی)
ئارشیتێکت:فد؛ اند: [ناو] ئەندازیاریپلان-کێشی (نەخشە کێشی)بیناسازی (آرشیتکت)
ئارشیو: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] کۆ بەڵگە؛ جێگای ڕاگرتن و ئاگاداریکردن لە بەڵگە و نوسراوە و گۆڤار. (آرشیو. بایگانی)
ئارەق‌گیری: [بەرهەمیچاوگە] ئارەق‌کێشی. (عرق گیری)
ئازارگەری: فد:[ناو]کاری ئازارگەر؛ سادیسم، ئەشکەنجەگەری. (آزار گری. سادیسم)
ئازمایش:فد: [ناو]ئاروین؛ ئەزموون؛ تاقیکاری؛جەرباندن؛ لە (ف.مشە) یشدا هاتووە. (آزمایش)
ئازمایشگا:[ناو] فد: تاقیگە؛ ئەزموونگا. (آزمایشگاه)
ئازمایشگەر:[ناویبک] فد: تاقیکار؛ ئەزموونکار؛ (امتحان کننده. آزمایش‌کننده)
ئازمایشی: فد: بۆتاقیکاری؛ بۆ ئازمایش؛ ئەوەڵ فرینی فرۆکە ئازما یشییە.(آزمایشی)
ئازموون: فد: [ناو]ئەزموون؛ ئاروین؛ تاقیکاری؛ تەجروبە؛ لەوکارە ئەزموونم وەرگرت. (تجربە)
ئاسایشگا: [ناو] فد: جێگای ئاسودەیی و خەوتن و ئیسراحەت؛ وەک ئاسایشگای (بەساڵا چووان؛ قوتابیان؛ ئیفلیجەکان؛ موعتادەکان؛ نەخۆشەکان لە (ف.مشە)یشدا هاتووە (آسایشگاه)
ئاسیستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) دووای تەواو کردنی زانستگای پزیشکی کارکردن و فێر بوون بە کردەوە لە بەردەستی ئوستاد دا.(٢) وەردەست؛ بەردەست؛ کومەک؛ یاریدەدەرر. (آسیستان)
ئاشام: فد: پاشگر: هەڵلووش؛ وەک خوێن ئاشام. (پیواژە: مانند خون آشام)
ئاشپەزباشی: تد؛ فد: [ناو،ت]سەرئاشپەز؛ سەرکردەی ئاشپەزگەل؛ باش لە تورکییەوە هاتووە بەواتای سەر؛ باشی: سەرکردە. (سر آشپز. آشپز باشی)
ئاشپەزخانەی ئوپێن: اند؛ فد: [ناو] ئاشپەزخانەی ئاواڵەی مۆدی تازە کە لە لایێکەوە دیواری نییە و زۆرتر ڕوو بە ساڵۆنی مێهمانی ئاواڵەیە. (آشپزخانه اپن)
ئاشووب:[ناو] فد: ئاژاوە؛ شەڕ و کێشە؛ ئاڵۆزی؛ پشێوە. (آشوب)
ئاشووب‌گێڕ: [ناو،بک+ئاوەڵناو] ئاشووبگەر؛ کەسێک‌کە ئاشووب بەرپا دەکا؛ خومشێوێن؛ ئاژاوەچی؛ پشێوەچی؛ شەڕهەڵخڕێن. (آشوبگر)
ئاشووبگەر: [ئاوەڵناو،ت] فد: ئاژاوە چی؛ پشێوێن؛ گێرەشێوێن؛ تێکدەر؛ شەڕهەڵخڕێن؛ خوم شێوێن.(آشوبگر)
ئاشووبگەری: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری ئاشووب نانەوە؛ پشێوە و ئاژاوەدروستکردن؛ شەڕ دروست کردن.(آشوبگری)
ئاشووب‌گێڕان: [چاوگە،ت]کێشەنانەوە و شەڕهەڵایسان؛ ئاژاوە دروستکردن؛ شەڕهەڵخڕاندن. (آشوب بپا کردن)

ئاشـــووبنانـــەوە:[چاگـــە،ت]کێشـــە هـــەڵایساندن،شـــەڕ دروســـتکردن، ئـــاژاوە بەرپاکردن.آشوب‌بپاکردن)
ئاشوفته: [ئاوەڵناو] (وشە فارسییە بـەڵـام زۆر لەسەر زمانانە) ئاشفتە؛ شێواو؛ شڵەژاو؛ تێک-چوو؛ ئاڵۆز؛ شێویاگ؛ هەڵشیواو. (آشفته)
ئاشوفتەبازار:[ناو]کەس‌لەکەس؛ شێواو؛ شلۆق و پلۆق. (آشفته‌بازار)
ئاشوفتەحاڵ: [ئاوەڵناو] فد: حاڵ‌شێواو؛ شپرزە و شڵەژاو؛ پەشێوحاڵ. (آشفته حال)
ئاشوفتەخەیاڵ: [ئاوەڵنـاو] فـد: فکرشـڵەژاو؛ فکرپەرێشان؛ خەیاڵ‌بڵاو. (آشفته خیال)
ئاشوفتەدڵ: [ئاوەڵناو] فد: دڵ‌نیگەران؛ دڵ-پەشێو؛ دڵ‌پەرێشان. (آشفته دل)
ئاشوفتەیی: [ناو]شپرزەیی؛ بێ‌سـەر و بـەری؛ شێواوی؛ پەرێشانی. (آشفتگی)
ئاشیان:[نـاو] فـد: لـە مـەموزینـدا هـاتووە: ئاشیانە؛ هێلانە؛ هێلوون.(آشیانه)
ئاشی‌ڕشتە: [ناو،ت]ئاشی‌هەرشتە؛ ئاشێک‌کـە بە دانەوێڵە و سەوزی و هەرشـتەفـەرەنگـی چێ‌دەبێت و کەشکی ساوراو لەگەڵ نـەعنا داخی بەسەردا دەکەن. (آش رشته)
ئاشـی شـولە قـەڵـەمکـار: [نـاو](١) ئاشـی شلەقەڵەمکار. (٢) (ب) شوبهاندن بە کـاری ئاڵۆز و تێکەڵ‌پێکەڵ؛ هـەر شـتی دەرهـەم و بەرهەم. (کارشلوغ پلوغ)
(٣) نـاوی چێشـتێکی تـراوە بـە هـەرشـتە فەرەنگی و دانەوێڵە و سـەوزی چـێ‌دەبێـت. (آش شله قلم کار)
ئافتابڕوو: فد: [ئاوەڵناو] وەتـاغی ڕوو بـە ڕۆژ؛ جێگایێک کە تاو بیگرێت. (آفتابگیر)
+ ئافتامات: روس د. فـد. [نـاو](١) جۆرێـک موسەلسەلی خودکار. (ئە سڵە حە ی خودکار)
(٢) ناوی کەرەستەی خودکارکردنی کارەبای سەیارە.(وسیله
خودکار کردن برق ماشین.آفتامات)
ئافتاو: [ناو]خۆر؛ ڕۆژ؛ هـەتـاف؛ هـەتـاو نـاوە بۆژنـان؛ لـە (ئافتـاب)ی فارسـی وەرگیـراوە. (آفتاب)
ئافتاو پەڕ: [ناو،ت]ڕۆژپەڕ؛ (غروب)
ئافتاوی: [ئاوەڵناو] (١) ڕۆژی‌بێ‌هەور؛ خـۆرە-تاو. (آفتابی) (٢) ئاشکرا؛ ئافتاوی بـوون: خـۆ دەرخستن؛ دەرکەوتن. (واضح)
ئافـەت: فـد، عـد: [نـاو] (١) بـەڵـا؛ وەی؛ نەخۆشی. (٢) مێمل. (آفت)
ئافەتی ئاسمانی: فد: بەڵای ئاسمانی؛ وەک : بوومـەلـەرزە؛ قڕکـەوتنـە نێـوماڵـات وشکەساڵی.(آفت آسمانی)
ئافەتی ڕۆح: فد: مێملی ڕۆح، بـەڵـای گیـان. (آفت روح)
ئافەتی‌عەنبار: ئـەو جانـەوەرانـەن کـە شـتی عەنبارکراو لەبەین دەبەن وەک: مشک؛ کرم؛ سپێ؛ مۆریانە. (آفت انبار)
ئافەتی‌گەنم: وەک: هەوربردن؛ سن؛ ژەنـگ؛ بێبـارانی بـۆ دێـم؛ سـپێی‌گـەنم،کـوللە؛ ئـەو شتانەکە گەنم لەبەین دەبەن.(آفت گندم)
ئافەتی‌گیایی: فد. مێملی گیـایی؛ بـەڵـای لـە بەین‌بردنـی بـاغ و زەرحـات وەک: سـن؛ کوللە؛ ژەنگ؛ کرم؛ بژار. (آفت گیاهی)
ئافیش: فرد؛ فد: [ناو]ئیتیلاعیە بۆ هەڵواسـین

و ئاگاداری؛ زیاتر بە وێنەوە؛ دەستەواژەی سینەمایی(ئەکتەری‌حازر بەکار و ئامادە بۆ فیلم بەرداری. (آفیش)

ئاکاردئۆنی: [ئاوەڵناو] فد: حاڵەتی شتێ کە وەک گەڕەمەشکە درێژ و کورت ببێتەوە. (آکاردئونی)

ئاکادیمی:[ناو] فرد؛ فد: جێگای فێربوونی فەن یا زانستێ بەکردەوە و خوێندن، لە ناوی باخێ وەرگیراوە لە یۆنان کە ئەفلاتوون دەرسی(وانە)ی فەلسەفەی تێدا گوتووەتەوە؛ کۆڕی زانیاری؛ ئەنجومەنی عیلمی. (آکادمی)

ئاکادیمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: زانستگایی؛ (ب) خوێندنی زانستگایی. (تحصیل دانشگاهی)

+ ئاکتۆر: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]کایەکەری پیاو لە شانۆ و فیلمی سینەماییدا.آکتور)

ئاکتۆرێس: [ناو]ژنی شانۆگەر؛ ئەکتەری ژن.(زن بازیگر)

ئاکتیڤ: اند؛ فد: پڕکار؛ لەکارا؛ بەکار؛ کارا؛ لەحەرەکەتدا. (فعال)

ئاکسان: فد؛ اند؛ فر: لێدانی نۆتێکی تایبەت لە ناکاو و پێداگری لەسەر ئەو نۆتە لە ئۆرکێستردا. (آکسان)

ئاکواریۆم: فرد؛ فد؛ اند: دەفری شووشە بۆ ڕاگرتنی جانەوەری ئاوە ژی. (آکواریوم)

ئاکۆرد: اند؛ فرد؛ فد[ناو]چەند نۆتی مۆسیقایی هاو فرێکانس کە پێکەوە لێبدرێن. (آکورد)

ئاکۆلاد: فرد؛فد: [ناو]وەک دوو ئەبرۆی پەیوەسی بەرانبەر بەیەک کە چەند پەرانتیز دەگرێتە بەر و جیایان دەکاتەوە؛ بۆ جیا کردنەوەی وشەگەل و ڕەستەگەل بە کار دێت،وەک: {}(آکولاد.

ئاگراندیسمان: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) گەورە کردنەوەی وێنە. (٢) کاری گەورە کردنەوەی وێنە. (٣) (ب) گەورە نیشان دانی ڕووداوێک لە گێڕاندنەوەدا. (٤) کەرەستەی گەورە کردنەوەی وێنە. (آگراندیسمان)

ئاگنۆستیسیسم: فد؛ اند: [ناو]مەکتەبی نەزانین گەری. (اگنوستیسیزم)

+ ئالایش: فد: [ناو]ئالایش؛ ئالوودەیی؛ خوو وخدەی ناپەسەند؛ خەوش؛ تێکەڵاوی. (آلایش)

ئاڵترناتیڤ: [ئاوەڵناو] اند، فرد؛ فد: جێنشین؛ عەوەز؛ یاگەگر؛ جێگر؛ پەسندکراو و بەرگەم کراو بۆ دانانەجێ. (آلترناتیو)

ئاڵتۆ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەنگی زیلی ژنانە لە ئاوازی کۆڕدا. (صدای زیر زنانه در کر)

ئالۆمینیۆم: [ناو] فافۆن. (آلومینیوم)

ئالۆمینیۆمی: [ئاوەڵناو] هەرچی لە فافۆن چێکرابێ؛ وەک:دەفری ئالۆمینیۆمی. (آلومنیومی)

+ ئالوودە: [ئاوەڵناو] فد: شت‌تێوەچوو؛ تێکەڵاو بەشتی‌پیس بوو؛ گیرۆدەبوو؛ تووشبوو بە-خراپە؛ خوو پێگرتوو. (آلوده)

ئالوودەیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) گیرۆدەبوویی؛ حاڵەتی تێوە تلیاوی. (٢) شتی پیس تێچوویی؛ پیسبوویی. (آلودگی)

ئالێرژی: فد؛ اند: [ناو](١) هەستەمەنی؛ هەستۆکی؛ حەساسیەت؛ خورووی لەش بە

هۆی بۆن پیوەکردن یا خواردنی شتێکەوە؛ (٢) بزوتنی هەستی خۆشەویستی یارق لێبوون بەدیتنی کەسێک یا ناو بردنی یان بە بیستنی بابەتێک یاقسەیێکی بەدڵ یا نابەدڵ. (آلرژی)

ئاماتۆر: [ئاوەڵناو] اند؛ فرد؛ فد: کارێک بۆ سەرگەرمی وسەرقاڵی. کارێکی هونەری یا وەرزشی یا هەرچی کە بۆ بژیو نەبێ و نەبێتە پیشە و شوڵی سەرەکی.دژی پرۆفیشناڵ. (آماتور)

ئامادەکراو: [ڕابوردووی ئامادە کردن]سازکراو؛ تەیارکراو؛ حازرکراو. (آمادە شدە)

ئامادەکردن: [چاوگە،ت]سازکردن؛ حازر کردن. (آمادە کردن)

ئامادە کریاگ: ئامادەکراو؛ سازکراو؛ تەیار وحازرکراو. (آمادە شدە)

ئامادەکەر: [ناو،بک]ئەوکەسەیە کەکار یاشتێک سازدە کات و تەداروکی کارێک دەبینێ.(امادەمیکند)

ئامادەیی:[ناو]تەیاری؛ ڕێکوپێکی؛ سازی. (آمادگی)

ئامار: [ناو]سەرژمێری لە هەر شت؛ بژاردنی جەماوەر؛ ئاماری نەخۆشی؛ ئاماری ماڵو مەسکەن. (آمار)

ئامارگر: فد.[ناو،بک]کەسێ کە کاری ئامارگرتن دەکا؛ کەسێک کە کاری سەر حیساب کردنە؛ سەرژمێر. (آمار گیر)

ئامارگرتن: [چاوگە،ت] ئامارگری؛ کاری ئامارگرتن. (آمارگیری)

ئاما و ڕەفت: [ناو،ت]ئامەدورەفت؛ هاتوچۆ.

(ب) هەڵسوکەوت و نزیکایەتی. (آمد و رفت)

ئامبولانس: فد؛ اند؛ فرد؛[ناو]سەیارەی تایبەتی ڕاگوێزانی نەخۆش و برینداو و مەیت. (آمبولانس)

ئامبوولی: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ڕێیخوێن لەناو دەمارا گیران، کە بەهۆی دڵەمەبوونی خوێن بە (هەوا یا گازی نێو دەمار) پێکدێ. (آمبولی)

ئامفی تیاتر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هۆڵی شانۆگەری. (آمفی تئاتر)

ئاناتۆمی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی لەش- ناسی؛ زانستی شروڤە کردنی لەشی گیاندارانی موغرەدار بە تایبەت ئێسکی لەشی ئینسان(دەستەواژەی پزشکی و تە ڕراحیە لە نیگارکێشیدا. (آناتومی)

ئانارشیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئانارش؛ مەکتەبی پشێوەخوازی. (هرج و مرج طلبی)

ئانارشیست: [ئاوەڵناو] پشێوەخواز. (انارشیست)

+ ئانالیز: فرد؛ فد: [ناو]شیکاری؛ جەرباندن و کەند و کاو؛ پشکنین و بە دوادا گەڕان و لێکدانەوەی پاژگەلی هەر شت؛ بەشێ لە زانستی ماتماتیک و کیمیا. (آنالیز)

ئانتراکت: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]زەمانی پشوودان لە بەینی دوو پەردەی شانۆگەری یا سینەمادا؛ یا لە بەینی دوو پرۆگرامی ئۆرکێستری موسیقادا. (آنتراکت؛ فاصلە بین دو پردە نمایش یا دو برنامە موسیقی)

ئانتیبیۆتیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]دەرمانی

نەخۆشینگەلی چڵکی؛ دژی هوورک. (آنتی بیوتیک)

ئانتیم: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ئەنتیم؛ گیانی‌گیانی؛ هاوڕێ و هاواڵی نزیک و گەرموگوڕ. (انتیم)

ئاندانتە: فرد؛ فد: [ناو]زەرب و ڕیتمی هێواش لە مۆسیقادا لە بەینی ئالێگرتۆ و ئاداجیۆدا. (آندانته)

ئاندۆسکۆپ: فرد؛ فد: [ناو]کەرەستەی پشکنینی چاڵوچۆڵی دەروونی لەش کە بە گڵۆپی تایبەت ناوزک وناخی لەش ڕۆشن دەکات و دەیخاتە پێش چاو بە کەڵک وەرگرتن لە دووربین.(جورێک کامێرا). (آندوسکوپ)

ئاندۆسکۆپی: فرد؛ فد:[ناو]کاری موعاینە بە دەزگای ئاندۆسکۆپ. (آندوسکوپی)

ئانژیوگرافی: [ناو]بە کەرەستەی ئانژیۆگراف ڕەگ و دەمار پشکنین، بۆ دەرخستنی گیروگرفت لە ناو دەماردا. (آنژیو گرافی)

ئانۆرماڵ: فرد، فد، اند: [ئاوەڵناو]غەیری نۆرماڵ؛ خیلافی قاعیدە؛ خیلافی یاسا. (آنرمال)

ئانەمی: فرد؛ فد؛ اند: ناوی نەخۆشینی کەم خوێنی. (آنمی)

+ ئانی: (١)[ئاوەڵناو] فەوری؛ لە ئانێکدا؛ بێ-ماتڵی؛ زۆر زوو. (آنی) (٢)[ناو] ئەنییە؛ هەنییە؛ نێوچاوان. (پیشانی)(٣) ئیدی؛ دەنا؛ ئەدی؛ ئەینا. (اگر نه) (۴) ئەمە؛ بۆ کەسێکی مێوینە و نزیک. (این) (۵) ئەمانە. (اینها)

+ ئاوانس: فرد، فد، اند: [ناو] قان؛ کۆمەک؛ چاو پۆشی لە هەڵە؛ ئیمتیاز پێدان. (آوانس)

+ ئاوبردە: [ناو،بەر]ئاوبردوو؛ شتێ کە ئاو ڕای ماڵیبێ و بردبێتی. (آب برده)

ئاوری هیجران: ئاوری دووری.(آتش‌هجران)

+ ئاوگیر: [ناو،ت](١) گۆڵ و ئەستێری گەورە؛ هەرێمێ‌کە چاڵ‌و نەوی‌بێ. (٢) هەر شوێنێ ئاوی تێدا کۆ بێتەوە. (٣) کاری کەسێک کە لە شتێک ئاوبگرێت. (۴) کەسێک کە ئەستێر بۆ نۆبە ئاوی ئاو داشتن دەگرێتەوە. (آبگیر)

ئاوگیری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری ئاوی میوەگرتن؛ کاری ئاو گرتن؛ سەندنی(چنینی ئاوی پوڵا بۆ نەرم بوونەوە؛ پڕکردنی (خەزێنە)ی ئاوی حەمام و عەنباراو. (آبگیری)

ئاهەک‌پەزی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] فد: (١) کاری دروست کردنی ئاهەک. (آهک پزی) (٢)[ناو] کوورەی ئاهەک‌پەزی، (کوورەی قسڵ‌پەزی) (کوره آهک پزی)

ئای. سی. یو: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]بەشێکی خەستەخانە بۆ ئاگالێبوونی تایبەتی نەخۆش و ئیجازەی نزیک بوونەوە یان دیداری کەسو-کارنەدان بۆ چوونە ژوورەوە. (آی. سی. یو)

ئای. کی. یو: اند؛ فد: [ناو]ڕادە بەهرەوەری هۆشی؛ (ئای. کی. یو)ی لە سەرە وەیە: بە هۆشە. (آی. کی. یو)

ئۆپێراتۆر:[ناو،بک] فرد؛ فد: کەسێک کە بە کەرەستەی وەک مەکینەی حیساب یا چاپ یا هەرکەرەستەی ماشێنی کاردەکا. (اپراتور)

ئۆتۆبان: [ناو] المان د؛ فد؛ اند؛ فرد:: ئووتوبان؛ دوو جادەی پان ویەک لایەنە لە پاڵ یەکدا. (اتوبان)

ئۆتۆکرات: [ئاوەڵناو+ناو] دیکتاتۆر؛ خود ڕایی.(استبداد.)

ئۆتۆکراسی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) جۆرێک ئیستیبداد دژی دێمۆکڕاسی.(٢) کاری کەسێک کە هەر جۆر پێیخۆش‌بێ بژی؛ (اتو کراسی)

ئۆتۆمات: [ئاوەڵناو](کورتکراوەی ئۆتۆماتیک)هەر دەستگاییێک کە خۆ بە خۆ کاردەکا؛ خودکاری؛ وەک ئافتامات کە چە- شنێ موسەلسەلی خۆکارە. (اتوماتیک)

ئۆتۆماتیک:روس د؛ فرد؛ فد؛ اند:[ئاوەلناو] دەزگای خۆکار؛ خۆبزوین. (اتوماتیک)

ئۆتۆسرویس: فد: [ناو] جێگای ڕاگەیشتن به کاری سەیارە وەک: شۆردن یان گۆڕینی ڕۆنی مۆتۆر و ئاچارکێشی سەیارە. (اتو سرویس)

ماشێن شۆری. (٢) هەڵەی باوە، بە

ئوتووشۆیی: [ناو،ت] فد: (١) کارگەی لیباس شۆردن و ئوتوکێشان و شوێنی شۆردن و ئوتووی لیباس دەڵێن ئوتووشۆیی، لە جیاتی ئوتو بوخار یان ئوتوکێشی. (اتو شویی)

ئۆرژانس: فرد؛ فد: [ناو]بەشێک لە نەخۆشخانەکان کە بێ ماتڵی دەرمانی نەخۆشگەلی جێی مەترسی وەک تەسادوفی و برینداری جێی مەترسی دەکا. (اورژانس)

ئوستادی ڕانوما: ماموستای ڕێنوێن؛
ماموستای زانستگا کە یاریدە دەری ئەو کەسانەن کە پایان نامە(تێز) ی دوای تەواوکردنی زانستگا دەنووسن. (استادراهنما)

ئوسلووب: فد؛ فرد؛ اند: [ناو]ئوسڵووب؛ شێوە-ی کار؛ تەریقە؛ ڕەوشتی‌کار. (اسلوب)

ئوسووڵی‌دین:عد؛ فد:[ناو،ت] قاعیدە وڕەسمی پەڕژاوی دین؛ لە سونیی دا: تەوحید، نبووەت، مەعاد و لە شێعەدا عەدڵ و ئیمامەتی لێ زیاد بووە. (اصول دین)

ئۆکازیۆن: فرد؛ فد: [ناو]هەل و فورسەت بۆ کردنی کارێکی بەموفا و پڕسوود یا کارێکی زۆر بەدڵ.(اکازیون)

ئۆکتێت: فرد؛ فد: [ناو]بەشێ لە مۆسیقا کە بە هەشت دەنگ یا هەشت کەرەستەی جۆراو جۆری مۆسیقایی لێدەدرێت. (اکتت)

ئۆڵتیماتۆم: فرد؛ فد: [ناو]دوا قسە؛ ئاخرین بریار پێوتن؛ دوایین هەڕەشە. (اولتیماتوم)

ئۆڵگوو: فد: [ناو]نموونە؛ ئۆرناک؛ سەرمەشق؛ کرداری کەسێک کردنە وێنە و سەرمەشق. شکڵ و وێنەیێک کە لە ڕوویەوە دروست بکەن یان بکێشنەوە. (الگو)

ئۆملێت:[ناو] فرد؛ فد: هێلکەوڕۆن کە تەماتەی تێکرابێ. (املت)

ئومەرا: عد؛ فد: [کۆی ئەمیر]وشە ئارەویە و لە کوردییشداباوە؛ ئامرگەل؛ ئەمیران؛کەسانێک کە فەرمان دەدەن؛ سەرۆک گەل. (امرا)

ئۆنیفۆرم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) لیباسی یەک ڕەنگ و یەکسان بۆ گرووپێک؛ وەک ئۆنیفۆرمی عەسگەری.(٢) لیباسی تایبەت بۆ ناساندنی شۆڵی کەسێک وەک ئۆنیفۆرمی خزمەتکاری هوتێل و کابارە و هتد.(یونیفورم)

ئۆویرتۆر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئاهەنگی پێش دەست پێکردنی ئۆپێرا؛ یان ئاهەنگی پێش

دەست پێکردنی ئاهەنگی عەسلّی. (اورتور)

ئەحەد: عد؛ فد: (١) [ئاوەڵناو]تەنیا؛ یەکدانە. (یکە و تنها) (٢) ناوە بۆ پیاو. (نام مردانە)

ئەختەرناسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] زانستی نوجوم؛ ئەستێرە ناسی. (ستارە شناسی)

ئەدەبپەروەر: فد: [ئاوەڵناو]لایەنگری ئەدەب؛ خزمەتکاری ئەدەبیات. (ادب پرور)

ئەدیب:[ناو] عد؛ فد: (١) شارەزای ئەدەبیات. (ادیب) (٢) شاعیر؛ نوسەر. (شاعر. نویسندە) (٣) وێژەوان. (سخنور)

ئەدیبانە: [ئاوەڵناو]ئەدیب ئاسا؛ وەک ئەدیب؛ شاعیرانە. (ادیبانە)

ئەرج: ف.مشە) فد: مەزناتی؛ حورمەت؛ ڕێز؛ گەورەیی؛بڵێندپایەیی.(ارج)

ئەرجمەند: (ف.مشە) فد: [ئاوەڵناو]بەحورمەت؛ ڕێزدار(ارجمند)

ئەساسنامە: فد: [ناو]کۆیقانون و دەستوورێک کە بۆ بەڕێوەچوونی شەریکە یان حێزبێک دیاریدەکرێت. (اساسنامە)

ئەساڵەت: عد؛ فد: [ناو](ئەم وشەیە ئارەویە) حاڵەتی عەسڵ بوون. (٢) (ب) نەجابەت؛ ئەساڵەتی عەشیرەتی: ئەساڵەتی خانەوادەیی.(اصالت)

ئەسڵونەسەب: عد؛ فد: [ناو]ئیلٚوتەبار؛ باو باپیر؛ خانەوادە و عەشیرە و تایفە؛ بنەچە؛ ڕەچەڵەک؛ نیژاد؛ ڕەگەز؛ ئاباوئەجداد؛ جەد و ئابا. (اصل و نسب)

ئە سڵەحە:[ناو] فد: لە(سلاح)ی ئارەویەوە هاتووە، چەک؛ ئامرازی ڕاو و شەڕ؛ لە زمانی کوردیدا جیٚکەوتووە. (اسلحە)

ئەسڵەحەخانە:[ناو] فد: جبەخانە؛ جێگای ڕاگرتنی ئەسڵەحە بە تایبەت لە پادگانی نیزامیدا. (اسلحە خانە)

ئەسڵەحەدار:[ناو] فد: (١) بەرپرسی ئەسڵەحەخانە. (٢) چەکدار. (اسلحە دار)

ئەسڵەحە دانانە عەرز: چەک دانانە عەرز؛ (ب) دەس لە شەڕ هەڵگرتن. (اسلحە زمین گذاشتن)

ئەسڵەحەسازی: فد: [ناو](١) کاری- دروستکردنی چەک. (٢) فابریکای ئەسلەحە چێکردن. (اسلحە سازی)

ئەسڵەحەکێشان: [چاوگە،ت] (١) لە جێکاییێکەوەچەک بردن بۆجێگاییێکیتر. (جابجایی اسلحە) (٢) خنجێر و شێر و دەمانچە دەرکێشان یان هەڵکێشان لەکالان و بەرگ؛ ئایەختەکردنی ئەسلەحە بۆ هەڕەشە یا کوشتن. (اسلحە کشیدن)

ئەسڵەحە هەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١) (ب) تەیاربوون بۆ شەڕ؛ خۆئامادەکردن بۆ شەڕ . (٢) (ب) یاخیبوون و چەک هەڵگرتن بۆ بەرەنگاری. (اسلحە برداشتن)

ئەسڵەحەیخۆکار: [ناو،ت]موسەلسەل؛ چەکیٚ کە بەتیرئەندازی دووبارە ئامادەیتیر ئەندازی دەبێتەوە؛ وەک تەماتیر.(اسلحە خودکار)

ئەسڵەحەیڕاو: چەکی ڕاو؛ (ب)زیاتر تفەنگی دوولوولی ساچمەهاوێژ؛ چەکی ڕاوەنێچیر. (اسلحە شکاری)

ئەسڵەحەیسارد:[ناو،ت]چەکیٚکە تەقەمەنی تێدا بەکار نەبریٚ وەک شمشێر و کارد و

خنجێر. (اسلحه سرد)

ئەسڵەحەی سەنگین: فد: [ناو،ت] چەکی کە تەقەمەنی زۆری تێدا بەکار دەبرێت؛ گوللەی گەورەیە و خۆیشی زۆر قورسە؛ وەک: توپ، مەترەلۆس، یا موسەلسەلی سەنگین. (اسلحه سنگین)

ئەسڵەحەی کەمەری: [ناو،ت] دەمانچە. (اسلحه‌کمری)

ئەسڵەحەی گەرم: فد: [ناو]چەکی گەرم.چەکێک کە تەقەمەنی تێدا بەکاربرێت. (اسلحه گرم)

ئەسیرگرتن: [چاوگ،ت]دیل گرتن؛ یەخسیرگرتن. (اسیر گرفتن)<ئەسیر جەنگی

ئەسیری جەنگی: فد: دیلی کە لە سەنگەر یا لە شەڕدا بگیرێت؛ کە بە پێی یاسای ژێنێڤ دەبێ ڕەفتارێکی تایبەتی لەگەڵدا بکرێت. (اسیر جنگی)

ئەشکەم دوریدە: [ئاوەڵناو] سکدڕاو؛ زکدڕاو؛ گەدەدڕاو. (ب) زۆر خۆر. (شکم دریده)

ئەشکی تیمساح: [ناو،ت] فرمێسکی بەدرۆ؛ گریانی بەڕیایی؛ وەک: کوشتنی کەسێک و گریان و شیوەنکردن بۆی. (اشک تمساح)

ئەشکی حەسرەت: فرمێسکی کە بەهۆی ناکامی و پەشیمانییەوەبێت؛گریان بۆ خۆشەویستی لەدەس‌چوو.(اشک‌حسرت)

ئەشکی شەم: فد: (ب) تکەی مۆم کە وەختی‌سووتان لێی دەتکێت.(اشک شمع)

ئەفسووس: فد: [ناو+ئامراز]داخ؛ مەخابەن؛ دریغا؛ حەیف ؛ئاخ و داخ بۆ لەدەس‌چوو. (افسوس)

ئەفسوونگەری:[ناو،بەرهەمی‌چاوگە،ناو] فد؛سێحربازی؛ چاوبەستی جادووگەری؛ (ب) عیشوەگەری. (افسونگری)

ئەقسات: فد: لەئارەوییەوەهاتووە، کۆی-قیست؛ دابەشکردنی قەرز (مانگانە یان ساڵانە) بە چەندکەرت. (اقساط)

ئەکسیر: [ناو](١) ئیکسیر؛ نایاب.(٢) ماکێکی ئەفسانەیی کە پێیان وابوو بنەمای هەر شتێک دەگۆڕێت وەک: ماکی کیمیایی کە مس بکات بە زێڕ. (اکسیر)

ئەکشێن: [ئاوەڵناو+ناو] اند؛ فد: پڕشەڕ و شۆڕ؛ پڕلە جۆش و خورۆش؛ پڕجم و جۆڵ؛ زیاتر بۆ فیلمی سینەمایی پڕلە کێشە و هەڵڵا بە کاردێنرێت. (اکشن)

ئەلباقی: عد؛ فد: [ناو]باقی؛ ئەوەی ماوەتەوە؛ لە دەتمەن چوارتمەنم خەرجکرد، شەش تمەن ئەلباقیەکەی ماوە. (الباقی)

ئەلکۆڵیزم: فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ئەلکۆڵیسم؛ ڕەوت و کاری عادەتگرتن بە خواردنەوەی ئەلکۆڵ. (الکلیسم)

ئەمپێرسیۆنیست: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو] شۆپگری ئەمپێرسیۆنیسم؛ سەر بە ئەمپێرسیونیسم. (امپرسیونیست)

ئەمپێرسیۆنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ڕێبازێکی هونەری و ئەدەبییە کە شۆپگرانی (هەوادارانی) ویستیان دەربڕین و نیشاندانی بە تەواوی و گشتی هونەرەکەیە بێ‌ئەوە سەرنج بدەنە وردەکاری و پەڕاوێزی هونەرەکە. (امپرسیونیسم)

ئەمپێریالیست: [ئاوەڵناو] خاوەنی دەم ودەزگا

و ڕەوشتی ئەمپێریا لیسم. (امپریالیست)

ئەمپێریالیستی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: ڕەوت و شێوەی کاری ئەمپێریالیست؛ گرێدراو بە ئەمپێریالیستیەوە. (امپریالیستی)

ئەمپێریالیسم: [ناو]دوایین قۆناغی پێشڕەوتی نیزامی سەرمایەداری بە شێوەی پەیدا بوونی تەک قۆرغگەلی مەزن و دەسەڵاتدارانی ماڵی و ناردنی سەرمایە بۆ وڵاتانی ژێر فەرمان و چەوساندنەوە و گیروگرفتی دروستکردن بۆ زاڵبوون بە سەریاندا. (امپریالیسم)

ئە مریە:[ناو] فد: (١)دەستوور و فەرمانیباڵادەست بە نووسراوە بۆ ڕێخراوی ژێر دەست. (٢) نووسراوەی دەستووری گشتی.(امریه)

ئەنتێرن: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]تەلەبەیێک کە کاری خوێندنیڕشتەی پزیشکییە و پاش تەواو کردنی زانستگا لە خەستەخانەکان بۆ ماوەیێک لە بەر دەستی پزیشکی ئوستاددا کار دەکات. (انترن)

ئەنتێرناسیۆناڵ: فرد؛ فد: [ناو]جیهانی؛ ڕێکخراوەی حیزبیٚ یاشۆڵیٚ لە سەرانسەری دونیادا؛ وەک ئەنتێرناسیۆناڵی کرێکاران: ئەنتێرناسیۆناڵ سوسیالیسم. (انترناسیونال)

ئەنتێرناسیۆنالیست: [ئاوەڵناو] فرد؛ فدد: هەوادار و هۆگری ئەنتێرناسیۆناڵیسم. (انترناسیونالیست)

ئەنتێرناسیۆنالیسم: فرد؛ فد:[ناو]بڕوا بە یەکییەتی و بەرژەوەندی گشتی لە ناو تەواوی میلەتگەلی دونیادا بۆ گرووپێک یا چینێک یا سینفێک لە جیهاندا؛ وەک ئەنتێر ناسیۆنالیسمی کرێکاران. (انترناسونالیسم)

ئەندیکاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]دەفتەری سەبتی نامەی (ئیداری یا ڕێکخراوەیێک) کە بۆ ئەو ئیدارە دێت یا بەڕێ دەکرێت بۆ جێگایێکیتر و لێدانی ژمارە و کات و نووسینی کورتەی نامەکە لە دەفتەرەکەدا. (اندیکاتور)

ئەنیماتۆر: فد: [ناو]کەسیکێکە فیلمیکارتۆن (ئەنیمەیشێن) دروست دەکات. (انیماتور)

ئەنیمەیشێن: اند؛ فد: [ناو]فیلمێک کە بە وێنەگرتنی پەیتاپەیتا و لە سەریەک لە شتی بێگیان وەک بووکە چینی و وێنەی نیگارکێشی چێدەبیٚ. (کارتون)

ئەوراق: [ناو]عد؛ فد: (١) کۆی وەرەق و پەڕە. (اوراق) (٢) (ب) هەڵوەشاوە؛ لە بەریەک دەرهاتووی کەرەستەگەلی وەک سەیارە و مۆتۆڕ و هتد. (ورقه ورقه)

ئیٚئۆسین: [ناو]دووهەمین خول لە خولی سێهەمی زەوی شناسی. (ائوسین)

ئێپسیلۆن: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) پێنجەمین پیتی ئەلفوبێی یۆنانی. (حرف پنجم الفبای یونانی)(٢) نزیکبەهیچ. (ب) هیچ. (اپسیلون؛یک سرسوزن)

ئێپوڵ: [ناو]باڵشتەکێکی بچووک کەدە- خرێتەژێرشانی کوٚت.(اپل)

ئێپیکورئایینی: [ناو]ڕێبازێکی فەلسەفی یۆنانی کە ئامانجی ژیان لە خۆشی و ئارامشی ڕۆحیدا دەزانیٚ. (اپیکور آئینی)

ئێپیکوری: [ئاوەڵناو] فد؛ اند؛ مەکتەبی ئایینی عەیش خوازی. (مکتب وآئین عشرت

(طلبی

ئیپیکوریسم: فد؛ اند: [ناو]هەوا داری مەکتەبی ئیپیکور ئایینی. (اپیکوریسم)

ئێتۆد: اند؛ فرد؛ فد: [ناو]موتاڵای سەرەتایی؛ گەڵاڵە؛ تەرڕاحی سەرەتایی؛ مەشق لە بابەت نیگارکێشیەوە. (اتود)

ئێتیکێت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) بەڵگی چووکی قیمەت نووسین و بەسەرکەل-ویەلەوە چەسپاندن لە فرۆشگا و بازاڕدا. (٢) کارتی نووسراوەی ناوی هەرکەس کە لەسەرسینگی درابێت. (٣) (اتیکت)(۴) کە-سایەتی؛ (شخصیت)

ئیختیارکردن: [چاوگە،ت]هەڵبژاردن و بە ساحیب بوون. (اختیار کردن)

. ئیختیاری:[بەند] فد: بەمەیلی خۆ؛ بە ئیرادەی خۆ؛ (اختیاری)

ئیرادەت: فد:[ناو]بۆ تەعاروف بەگەورەتر دە-وترێت، سەرسپێری و دۆستی و ئیمان و باوەڕ بەکەسێک هەبوون. (ارادت)

ئیستریبتیز: اند؛ فد: [ناو]جۆرێک ڕەخسی ڕۆژ ئاوایی کە ڕەقس کەری ژن لەکاتی-ڕەخسیندا تیکە تیکە لیباسەکانی دادەکەنێ تا تەواو ڕووت دەبێتەوە. (استرپتیز)

ئێسترێس: اند؛ فد: [ناو]زەبری ڕۆحی؛ تەوژمیرۆحی. (استرس)

ئیستریل: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد: (١) حاڵەتی بێ‌میکرۆبی. (٢) نەزوک. (استریل)

ئیستیبداد: [ناو] زۆرەملی؛ ئۆتۆکراسی؛ حکومەتی خود سەرانە و ڕەچاو نەگرتنی ویستی خەڵک و جەماوەر؛ دژی دێمۆکرات.

(استبداد)

ئیستیبدادی: [ئاوەڵناو] زۆرەملانە؛ ملهوڕانە؛()استبدادی

ئیستێرلیزە: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]ئیستریل کراو؛ میکروب کوژراو؛ پاقژکراو. (استرلیزه)

ئێستێریۆفۆنیک: اند؛ فد: [ناو] [ئاوە-ڵناو]کەرەستەی تۆمار کردن و بڵاوکردنی دەنگ بەشێوەیێک کە دەنگە جیاوازەکان هەرکام لە بڵیند گۆیێکەوە بڵاوبینەوە؛ ڕەوتی تۆمارکردن بە شێوەی ئیستێریۆفۆنیک. (استریو فو نیک)

ئیستیسمار: عد؛ فد: [ناو]قازانج وەرگرتن لە زەحمەتی دیتران؛ بەهرەوەرگرتن لە بەرهەمی کاری دیتران. (استثمار)

ئیستیعمار: عد؛ فد: [ناو]داگیرکردنی سەرزەمینێک لەلایەن هێزی بیانییەوە بۆ بەهرە و قازانج وەرگرتنی ئابووری و کەلەپووری و هێزی ئینسانی بەناوی لایەنگری و پشتیوانییەوە. (استعمار)

ئیسکادران: ئیتاد؛ اند؛ فرد؛ فد: [ناو]هێزی هەوایی و دەریایی وعەرزی بەرانبەر بە ٣ تا ۶ پاپۆری جەنگی. ٣ تا ۶ فڕۆکەی جەنگی. ٣ تا ۶ دەبابە. (اسکادران)

ئیسکلێت: فرد؛ فد: [ناو](١) ئێسقان بەندی لەش. (٢) ڕێژەک؛ چووارچێوە؛ قاپووڕ و گەڵاڵە. (اسکلت)

ئیسکۆرت: فرد؛ اند؛ فد؛ [ناو] (١) بەدرەقە (ڕەوانەکردن) و ئاگاداری و بەرێکردن؛ چەند فڕۆکەئیسکۆرتی ئەو پاپۆڕەن؛ (٢) موراقەبەی چەند پایەک کەس لە کەسێکی

تر. (٣) ناوی ئەو چەند کەسە(اسکورت)
ئیشارپ: فرد؛ فد: [ناو]قوماشێکی سێگۆشە-یە کە وەک کوڵوانە ژنان دەیدەن بە شانیاندا بەتایبەت لە ئوروپا. (اشارپ)
ئێشانتیۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]نموونەی مەتاع یا دەرمانێک کە بە خۆڕایی دەدرێت بە موشتەری یا خەڵک بۆ ناساندنی زیاتر و کڕینی ئەو شتە. (اشانتیون)
ئێشێل: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ڕادە و میزان؛ پلە و پایەی مووچە وحقووقی ئیداری. (اشل)
ئیعتیاد: عد؛ فد: [ناو](١)عادەتگرتووە.(٢) خووگرتن و گیرۆدەبوون بەکردنی کارێک. (٣) بە هۆیکردن یا خواردن یان هەڵمژین دووچار و گیرۆدەبوون کە تەرک کردنی دژواربێت وەک ئیعتیاد بە ئالکۆل و سیغار و تریاک و.... (اعتیاد)
ئیفتیخارکردن: [چاوگە،ت]نازین؛ شانازی-کردن. (افتخارکردن)
ئیفتیخاری: [ناو+ئاوەڵناو] (١)بەڵگە یان بڕوانامەی پێشکەشی بۆ شانازی، بە بێ تێپەڕکردنی بواری پێویست وەک: دیپلۆمی-ئیفتیخاری. (٢)بە شداریکردن لە کارێکدا بە بێموقابیلە یان بەشداربوون لە کۆڕێکدا بەبێموقابیلە: ئەندامیئیفتیخاری. ٣.کۆمەک-کردن و بە شداریکردن بۆ بەڕێوەبردنی کارێک بە بێموقابیلە: ئەکتەریئیفتیخاری؛ کاری هونەری وخزمەتی بەلاشکردن. (افتخاری)
+ ئیفلیج: [ئاوەڵناو] حاڵەتی گۆجی؛ گۆجبوون یا دەستوپێکارنەکردن و بێجوولە بوونی هێندێئەندامی لەش. (افلیج)
ئیفلیجی: [ناو]حاڵەتی ئیفلیج بوون؛ جاری وایش هەیە زگماکیە. (افلیجی)
ئیکسپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] هەواداری ئێکسپێرسیۆنیسم. (ا کسپر سیو نیست)
ئێکسپێرسیۆنیسم: [ناو]شێوازێکە لە هونەردا کە زیاتر گرینگی بە حاڵەتگەلی هەستی و ڕۆحی دەدا. (اکسپرسیونیسم)
ئێکسیر: یونان‌د؛ عد؛ فد: [ناو]ماک یان گەوهەرێک کە پێیان وابوو چۆنییەت و ماکی هەر شت دەگۆڕێت یان تەواوتریان دەکات؛ وەک ئێکسیری جەوانی کە پیری بکاتەوە لاو یا مس بکاتە ئاڵتوون؛ (ب) شوبهاندن بە هەر شت کە بە دژواری وەدەست بکەوێت. (اکسیر)
ئێکۆسیستم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ژیان و جێی ژیانی هەموو گیاندارێک. (اکوسیستم)
ئێکۆلۆژی: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]زانستی ناسینی زەوی و جێی ژیانی گیانلەبەران. (اکولوژی)
ئێکۆلۆژیست: فرد؛فد؛ اند: [ناو]کەسێک کە کاری ئێکۆلۆژیە. (اکولوژیست)
ئێکۆلۆژیکی: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند: تیگە-یشتوویی لە جێواری ژیان. (زیست محیطی؛ اکولوژی)
ئێکۆنۆمی: فرد؛ اند؛ فد: [ناو]ئابوور. (اکونومی؛ اقتصاد)
ئێکۆنۆمیک: [ئاوەڵناو] فرد؛ فد؛ اند:ئابووری. (اکونومیک؛ اقتصادی)
ئێکۆنۆمیست: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]ئابوور زان؛ ئابوورناس. (اکونومیست؛ اقتصاددان)

ئیگزیستانسیالیست: [ئاوەڵناو] هەوگری ئیگزیستانسیالیسم. (اگزیستانسیالیست)

ئیگزیستانسیالیسم:فرد؛اند؛ فد: [ئاوەڵناو]مەکتەبیکی چەرخی بیستەمە لە ئوروپا سەری هەڵدا، کە بڕوای وایە ئینسان لە هەڵس و کەوت و نزیکایەتی و مەرگدا حاڵەتێکی سەربەستی هەیە و خۆی ژیانی خۆی دیاریدەکات.(اگزیستانسالیزم)

ئێگۆ: فد؛ فرد: [ناو](۱) کانگای نەوتی ژێر زەوی. (۲) ڕەهەندی ئاوە ڕۆی پیساوی شار. (اگو)

ئێلوتەبار: فد: [ناو،ت]تایفە بەگشتی. (ایل و تبار)

ئێلێکتریک: فرد؛ فد: [ناو]ئەلەتریک؛ ئەلەم تریک؛ کارەبا. (الکتریک)

ئێلێکتریکی: فرد؛ فد:(۱)دووکانی فرۆشتنی کەرەستەی کارەبایی. (مغازه الکتریکی) (۲) کەسێک کە پیشەی دروستکردنەوەی کەرەستەی کارەباییە. (برق کار)(۳) کەرەستەگەلێ کە بە کارەبا ئیش دەکەن وەک سەماوەر ، ڕادیو، ئۆتووی کارەبایی. (الکتریکی)

ئیمپراتریس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](۱) ژنێ کە فەرمانڕەوای ئیمپراتورییێکە.(۲) ژن و هاوسەری ئیمپڕاتۆر.(امپراتریس)

ئیمپڕاتۆر: فرد؛ فد؛ اند: شای چەند مەملەکەت. (امپراطور)

ئیمپڕاتۆری: (۱) مەقامی ئیمپڕاتۆر.(۲) چەند مەملەکەت کە لە ژێر حوکماتی یەک ئیمپڕاتۆردابێت.(امپراطوری)

ئیمپێرسیۆنیست: [ئاوەڵناو] پەیوەندیدار بە ئیمپێرسیونیستەوە.(امپرسیونیست)

ئیمپێرسیۆنیسم: [ناو]ئەمپێرسیۆنیسم؛ ڕێبازێکی هونەریە کە شۆپگرانی بڕوایان بەنیشاندانی ناوەرۆکی هونەرەکەیە و بایەخ بە وردەکاری و پەڕاوێز نادەن. (امپرسیونیسم)

ئیمپێریاڵ: [ناو]قۆشە(سکە) ی کۆنینەی پارەی ڕووسیا. (امپریال)

ئیمپێریالیست:[ئاوەڵناو] پەیوەندیدار و خاوەنی دەزگای ئیمپێریالیسم (امپریالیست)

ئیمتیاز: فد.(۱) سەربوون؛ پێشتربوونی ژمارەی سەرکەوتن لە هەر سرویسی والیبالێدا. (۳) ئیجازەی دامەزرانی بنکە یا ڕێکخراوێک لەلایەن دەوڵەتەوە؛ خاونی - ئیمتیازی ڕۆژنامە ؛ قان پێدان؛ مافی تایبەت. (امتیاز)

(ب)

(ب)واتا بە؛ بچاوان: بەچاوان؛ بجارەکی: بەجارێکی؛ بتەنێ: بەتەنێ. (ب)

+ با: [ناو](١) هەوا؛ دەمار؛ فیز؛ خۆ هەڵمساندن؛ لووت بەرزی؛ خۆ بەزل زانین؛ بای کەللە؛ بای کەپۆ. (باد) (٢) دەسپێک و ئەوەڵ؛ لەبای‌بەیانییەوە هاتووم: لەئەوەڵی بەیانییەوە هاتووم؛ لەگەڵ؛ بە؛ باوجودی؛ با ئەم حاڵە؛ (با این حال)

+ با: [پێشگر] خاوەن؛ با ئەدەب؛ با فەرهەنگ. (پیشوند؛ دارای)

بائاورد: [ناو]با ئاوەر؛ باهاورد؛ ڕیوایەتە کە قەیسەر هەشت کووپە خەزێنە باری پاپۆڕ دەکات کە لە شەڕێکدا کە لەگەڵ خەسرەوپەرویز بوویەتی دووری بخاتەوە لە مەیدانی شەڕ،بەڵام با دەیرفێنێ بەرەولەشکری خەسرەوە، وشەی باد ئاورد، باباهاورد یا بائاورد لە ویرا بووەتە باو.(باد آورده)

بائاوردە: داهاتی بێ ڕەنج و هەوڵدان. (بادآورده)

بائەم: بائەمە؛ بەئەم؛ بەم؛ بائەم حاڵە: بەم حاڵەوە. (با این)

بائەمە: [بەند] ئەگەرچی؛ لەگەڵ‌ئەمەدا؛ بائەمە کە نەخۆشبووم هاتم: ئەگەرچی کە نەخۆش بووم هاتم. (با وجود)

+ باب: [ناو]باب؛ باو؛ ڕەواج؛ مۆد؛ بابی ئەمرۆیە: بابەتی‌ئەمرۆیە؛ مۆدە. (پدر؛ مد،باب)

بابا پیارە: [ناو]باوە پیارە. (پدر خواندە)

بابادەم: [ناو]حەزرەتی ئادەم. (آدم؛ شوهرحوا)

باباگوڕگوڕ: [ناو]باوەگوڕگوڕ مەزاری چاکێکە؛ ناوی ناوچەیێکە لە هەرێمی‌کوردستانی-عیراق.(لەسەرسینگە نەوتاییەکەی باوەگوڕگوڕ، نزیک تاقگەی بەرەوژووری زێڕینی‌گڕ(پەشێو) (اسم پیر و نام منطقە ایست)

بابان: [ناو](١)میرسلێمان کەمیرنشینیی بابانی لەسلێمانی‌دامەزراند، لەگەڵ تایفەی فەیزو لابەگی(بەگزادە)دا کە لە بەینی دیواندەرە و سابڵاغدا دەژین لە نەتەوەی فقێ ئەحمەدی دارەشمانەن؛ «مێژووی ئەدەبی کورد، نووسینی عەلادین سەججادی،ل٢٢٨» و گەشتی ڕیچ بۆکوردستان ل٢٩٧وەرگێڕ«محەمەدحەمەباقی»و شەجەرەنامەی-ئێلی فەیزوڵابەگی،نووسینی «حەسەن سەلاح سۆران» (بابان) (٢) باوان. (خانە پدری) (٣) بنەماڵەیێکی دەسەڵاتداربوون لە سنە و سلێمانی ئیمارەتی بابانیان لەو ناوچە دامە زراند.«مێژووی ئەدەبی‌کورد». (بابان)

بابان ئاوا: ماڵەباب ئاوەدان (ب) ئافرەتێ کە خاوەندی کەسوکارە؛ ماڵبات‌ئاوەدان: بابانت ئاوەدان‌بێ. (کسی کەخانەپدری دارد)

بابانوێڵ: [ناو]پیرەپیاوێک بەکڵاوی گوڵینگدار

و چەکمە و جلو بەرگی نا ئاساییەوە کە هـە-
موو ساڵێک لە شەوی لـەدایـکـبـوونی‌عیسا
مەسیحدا دیاری بۆ منداڵان دەبا. (بابا نوئل)
بابان‌وێران: [ئاوەڵناو،بەر] بابانکوێر؛ ماڵی‌دایک
و باب وێران؛ برێتی لە ژنی بی‌کـەس‌وکـار و
تەنیا کەوتوو. (کنایەاز بی کس و کار شدن)
بابانە: [ئاوەڵناو](١) وەک باب. (مانند پدر) (٢)
باوێنی. (پدری)
بابانی: جۆرێک قوماشی بـە نرخـە بـە نـاوی
عەشیرەی بابانەوە ناوی لێنـراوە؛ هـەر شـت
پێوەندیی بە بابانەوە بێ. (نوعی پارچە)
باب برا: [ناو]زڕبرا؛ هاوباب. (برادر ناتنی)
بـابدەسـت: [ئـاوەڵنـاو] وەرشکسـت؛
بـەرشکسـت، نـابووت؛ مـوفلیس؛ مـافینگی.
(ورشکستە)
بابردوو: [ئاوەڵناو،بەر] (١) هەر شـتی سـووک
کە با ڕفاند بێتی. (اشیاء سبک باد بـردە) (٢)
(ب) هـەر شـتی سـووکی بـوودەڵـە. (اشـیاء
سبک) (٣) (ب) لە ناو چوو؛ لەدەسـت چـوو،
مەچۆ بە دوای کڵاوی بـابردوودا.«فۆلکلـۆر»
(از بین رفتە)
بابری: < بابردوو.
بابزەن: [ناو]باوێشک. (خمیازە)
بابک: [ناو]ڕەچەڵەک؛ بەرەباب. (ریشە؛ نژاد)
باب کوشتی: [ناو،بک]باب کوشتوو. (پدرکشتە؛
قاتل‌پدر)
بـابلمعـدە: عـد؛ فـد: [نـاو]درگـای گـەدە؛
جێگایێک کە ڕیخۆڵە بەگەدەوە لکاوە. (باب-
المعدە)
بابلوسک: [نـاو](ف.گیـو) دەوران؛ سـەردەم؛
سەدە. (دوران؛ عصر. سدە)
بابلەکانێ: [ناو]جۆرێ سەمـا و هـەڵپـەڕکێـی
کوردی. (نوعی رقص کردی)
بابلیسـوێک: [نـاو]لـووتی فیـل؛ گێـژەڵووکـە.
(خرطوم. گردباد)
+ بابۆ: بۆن‌هەڵگرتن؛ بـۆن‌گێـڕان؛ سـەگ و
تانجی کە بە بـابۆ نێچیـر دەدۆزنـەوە. (پیـدا
کردن بەوسیلەبو کشیدن)
بابۆر: [ناو] دەرەلینگی‌هەڵپێچـراو (ورمالیـدن
پاچە)
بابۆرە: [نـاو]تیکـەی‌درێـژی پێچـراو؛ بابۆڵـە.
(لقمەبزرگ ودراز؛ ساندویچ)
بابۆنک: [ناو]بابوونە؛ گوڵی بەیبوون. (بابونە)
بابوون: [ناو]جۆرێک عەنتەرە. (بابون)
بابوهێر: بابوێر؛ درزوکەلێنـی دیـوار؛ بـادرۆخ.
(منفذ باد)
بابەلباب: (ب) جەدئەندەرجەد؛ زۆر لە مێژینە؛
چەندین‌پشت.(پدر درپدر)
بابەڕاخ: ناوی شۆڕشگێڕ و شاعیری کورد لـە
ئێلـی داسـنی کـە بـە فـەرمـانی خـەلیفـە
مەنسوری عەبباسی کوژرا. (بابرا.)
بابەڕۆ: باوکەڕۆ؛ لەوەختی مردنی بابدا یـان
لەوەختی کارەساتی دڵتەزێن‌دا دەیڵێن. (بابـا
وای)
بابەژنی: [ناو]زڕدایک. (زن پدر)
بابەقـوورەت: [ئـاوەڵنـاو]چڵـەنـۆک؛ مرۆڤـی
بستەباڵای تەمەن زۆر. (کوتولە)
بابـەک: نـاوی‌بـاوەگـەورەی ئـەردەشـێری
بابەکان‌بووە . (پدر بزرگ اردشیر بابکان)
بابەکی‌خوڕەمدین: ناوی شوڕشگێڕی دەورانی

خەڵیفەیعەبباسی (موعتەسەم) بووە، کە سەرکردەی خوڕەم دینان و خەڵکی مەحاڵی خەڵخاڵی ئازەربایجان بووە، کە دەرئەنجام خەڵیفەیعەبباسی کوشتی.(بابک خرم‌دین)

+ بابەلیٚ: [ناو،ت]باوەلیٚ؛ پیاوی پیری ئایینی وەک بابە وەلی؛ پیاویخوا. (بابا ولی)

بابە لیچ: [ناو]قامکی ئەنگوستیلە؛براتووتەلە. (انگشت چهارم دست)

بابەلیچک: [ناو]بەسەرهاتی ساڵانە. (وقایع سالانه؛ سالنامه)

بابەلیسک: [ناو]بابلیسک؛ گێژەڵوکە؛ باگەڕ؛ گەردەلول؛ شاییجندوکان. (گردباد)

بابە لیشک: [ناو]بۆڕیگەڵوو؛ لوولەیگەروو؛ قوڕقوڕاچکە. (مری)

با بهێر: با بوێر.<بابوهێر. (منفذ باد)

بابی: [ناو]پەیڕەوانی ئایینی میرزا عەلی شیرازی، مەعروف بە باب. (بابی)

بابیٚ: (١) بڵابیٚ؛ بیڵا بابیٚ. (بگذار بیاید) (٢) باوکە. (بابا)

بابی بابی: [ناو](١) باوەگەورەی ئەو. (پدر بزرگ او) (٢) گەمەیمنداڵانە؛ ئوغلانەکەم لەبیٚ لەبیٚ سەرسووری من لەماڵی کیٚ. واتە: کوڕەکەم لەویٚ لەویٚ سەر سوڕی من (سەر سوڕ: شاراوە) لە ماڵی کیٚ؟. هێما بەکام ماڵ دەکەم ؟ ئۆغڵان: منداڵ، وشەیێکی تورکییە. (بازی کودکان)

بابیت: [ناو]تێکەڵاوی قورقوشم و قاڵایی کە زۆر ڕەقە و ناسویٚ یاتاغانی مۆتۆڕی لیٚ چیٚ دەکەن. (بابیت)

بابێتی: ١.باوکی؛٢.<بابییەت. (پدری)

بابیچاویش: [ناو]پیری خێڤزان و غەیبزان. (پیر غیب گو)

بابیخێڤزان: [ناو](١) پیری غەیبزان؛ ناوی پیریٚ بووە لە ئایینی ئێزەدیاندا.(٢) پلەیێکی باڵا لە ئایینی زەردەشتدا. (پیرغیبگو)

بابیزۆک: [ناو]لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی. (سیلاب)

بابیستانە: [ناو]حەقلی مەقۆ. (الاکلنگ)

بابیکۆچەک: [ناو]پلەیێکی خوارتر لەبابیٚ خێڤزان لەلای ئێزەدیان. (یک درجه کمتر از پیر غیب گو)

بابیەت:(١) بابییە؛ ڕێبازگەی بەهاییەکان (بابی) (٢) باوکێتی. (پدری)

باپالێو: فد: [ناو](ب) جلی ناسک و کون-کون؛ فیلتێڕیهەوایسەیارە. (لباس نازک. فیلتر)

باپزوو: [ناو]ئەو بەفرەکە با بیماڵیٚ و لەلاپاڵان سووانەی پیٚبکا؛ کلیلە بەفر؛ ڕنوو.(بهمن)

باپشکێو: [ناو]قنچکە سڵاو.< بویتان (گل مژه. سندەسلام)

باپووسکە: [ناو]بابووسکە؛ خۆڵەمێش؛ سووتکیکاغەز و خۆڵی جگەرە و پەڕۆ. (خاکستر کاغذ و پارچه)

باپووشکە: [ناو] چیلکە وکاینەرم کە با هەڵیدەگرێت؛ باربردەڵە. (خردەخاشاک)

باپەڕ: [ناو]ڕەونج؛ دوای هیلاکبوون-وعارەقکردن لە بەربا دانیشتن و تووشی باپەڕ (ڕەونج) بووون. (سرماخوردگی از جلو باد نشستن بعد از عرق کردن)

باپێچک: [ناو]سووڕ هەڵدانی با؛ بۆران؛

بادەڤ؛ بابلیسوٚک؛ گێژەڵووکە. (طوفان)

باپێچەک: (١) شەتەکدان. (محکم طناب پیچ کـردن) (٢) ژان و پێچـێ کـە بـە هـوٚی-باکردنەوە، لە نـاو زگـدا هـەسـت دەکرێـت. (نفخ)(٣) با پێچەکی نان؛ تیروٚک. (وردنە)

باپیران: باوک و باپیرگەل. (پدران)

باپیرە گەورە: [ناو،ت]باوکی بـاپیر. (پـدر پـدر بزرگ)

باپشتیوان:پشتیواندار؛پاڵپشتدار.(باپشتیان)

باپێشی: [ناو]پزیشکی چاو. (دکتر چشم)

بـاپێکردن: [چاوگـەت] مـووش پێکـردن؛ سکماساندن و سکپەنماندن.

(حـرص کسـی رادر آوردن. بـاد کـردن بەچیزی)

باپێلیک: [ناو]گەردەلوول؛ باگەڕ؛

گێژەبا؛ با گێژە؛ شـایی‌جنـدوکان؛ گـەرەپـێچ؛ گێژەڵووکە؛ باگروٚکە؛ باگـەڕوٚک؛ باگـەڕوٚکـە. (گردباد)

با پێو: [ناو]کەرەستەی ئەندازە گرتنی توندیی و تەوژمی با. (بادسنج)

باپیوان: [ئاوەڵناو]باپیڤان؛ هەتیوچە؛ هەتـیم-چەرەک؛ هەتیم.(یتیمچه.)

بات: بری؛ لەباتی. (بجای)

باتانی: [نـاو]جـاش؛ جـاجم؛ بـەتانی؛پـەتـوو. (جاجیم)

باتریی‌تەڕ: [ناو،ت]عەمباری کـارەبـا کـە لـە دەفرێکـــی (ئێلکتروٚلیـــز) و دوو ئێلیکتـــروٚد پێکدێ. (باطری تر)

باتریساز:[ناو،بک]کاری‌دروستکردن یان شارژ کردن یاچاک‌کردنەوەی باتریە.(باطریساز)

باتریسازی: [ناو](١) کاری کەسێک کـە ئـاوی باتری سەیـارە دەگوٚڕێـت یـان شـارژ(پـڕ)ی دەکاتـەوە یـان لـە کاروبـاری کـەرەستـەی کارەبایی سەیارەدا ئـیش دەکـا. (٢) شـوێنی کردنی ئەوکارە. (باتریسازی)

بـاتری وشـک: [نـاو]قـووە؛ قـەوە؛ قـووەی چراقووە . (باطری خشک)

باتری‌هەتاوی: [ناو]قووە (پیلی) هەتاوی کـە بە خوٚر شارژ دەبیتەوە.(باطری خورشیدی)

باتسی: [ناو]جەژنێکی لە بیرچووی ئیزەدیانـە نزیک بەکاتی جـەژنـی‌کریسـمەس بـەڕێـوە دەچوو. (باتسی)

باتک: [ناو]ئاوگـەردان؛کـەوچکـی گـەورەی ئاوهەڵگوێزتن.(آبگردان)

باتڵاغی: [ئـاوەڵنـاو] حاڵـەتـی زەوینێـک‌کـە باتڵاغبێ؛ حاڵەتـی زەوینێـک‌کـەقوڕاویبێـت و مروٚڤ تی هەڵچەقێت. (باتلا قی)

باتمان: [ناو]قورسایی ٢٦ کیلوٚ. (باتمان)

+ بـاتوو: [نـاو]عـەشـیرەتێکـە لـە بووتانـدا. (عشیرەباتو)

با تووبەند: [ناو،ت]ئـامرازی بـەسـتنی بـاتوو بەتایبەت بوٚ کەسێک‌کە قوٚڕبێت. (خایەبند)

بـاتوودان: [نـاو]هـەویـج؛ پێسـتی گـون. (پوستەخایە)

باتوون: فرد؛ فـد: [نـاو](١) شوشـکە؛ شـیری کورت. (٢) بـاتوٚم؛ قوڵـەدار یـان لاسـتیکی دەستی پاسەبان و پوٚلیسی قەدیم.(باتوون)

باتوونی‌کارەبایی: [ناو] میلـەی‌کـارەبـایی بـوٚ ئەشکەنجەی بەندی. (باتون برقی)

باتە: پاڵ تـوٚ؛ جـەمتـە؛کن‌تـوٚ؛لای‌توٚ؛بـاڵ‌تـە.

(نزدتو)

باتەربیەت: [ئاوەڵناو] بائەدەب؛ خاوەن نزاکەت؛ خاوەن تەربییەت. (باتربیت)

باتەگبیر: [ئاوەڵناو] بەتگبیر؛کارزان؛ بەمشوور. (باتدبیر)

+ باتێدان: [چاوگە،ت] باتێکردن بەناسووس یان بە قەلەمە فووکردنە ناولاشەی ئاژەڵ بۆ جیا بوونە وەی پێست لە گۆشت و باشتر کەوڵبوون. (باد کردن)

باتیسک: [ناو] خوشکی‌شوو؛ دش.باڵدز. (خواهرشوهر)

باتێکردن: [چاوگە،ت] (١) فوتێکردن؛ پڕکردن لە با. (٢) (ب) دنەدان؛ شووتی وەبن هەنگڵنان؛ هان دان (باد کردن و هندوانەزیر بغل گذاشتن، ترغیب)

باج خوازی:<باج؛ بەزۆرەملی پارە یان شتێک ویستن. (باج خواهی)

+ باجگر: [[ئاوەڵناو+ناو،بک]لە ڕابووردوودا پیاوی لات و زۆردار بەزۆر باجیان لە خەڵک- دەستاند. (باجگیر)

باجلێگرتن: (ب) ناخوونەک لە ئەمانەت یان لە شتی کەسێک‌دان. (کنایە ناخونک زدن)

باجووا: [ناو] باجی‌بەباجی؛ ژنێ کە ژن‌بەژنی پێکرابێت. (زن گرفتن تواتری)

باجووج: [ئاوەڵناو] شۆخی‌باز؛ گاڵتەچی. (شوخ)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغەک؛ وەتاغێکی بچووک بۆ فرۆشی بلیتی(پسوولە)ی سینەما یان فرۆشی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باجەلان: ناوی خێڵ و مەڵبەندێکە لە نزیک خانەقین. (سرزمین باجلان)

باجەلانی:خەڵکی باجەلان.(اهل با جلان)

باجەی‌بانگ: شوێنی پارە سپاردن و پارە وەرگرتن لەبانگ. (باجەبانک)

باجەی‌بلیت: وەتاغی چکۆلەی فرۆشتنی بلیت(پسوولە). (باجەبلیت)

باجەی‌تەلەفۆن: [ناو،ت]کیۆسکی تەلەفۆن لە تەلەفونخانە یان سەرشەقام. (باجەتلفن)

باجەی‌پۆست: [ناو،ت] شوێنی نامە پۆستکردن لە ئیدارەی پۆست. (باجەپست)

+ باجی: [ناو] پلەی حەو نۆتەی مۆسیقا. (اندازەگام موسیقی)

+ باجی : [ناو]زڕدایک لە هەندێ بن زاراوە- دا.(نامادری)

باجیڕێ:[ناو،ت]کرێی‌دەربازبوون لەڕێگا یان ئوتۆبان. (عوارض)

باجی‌سمێل: [ناو،ت]باجی ملهوڕی و لاتیگەری و سمێل قەویەتی کە لە قەدیمدا لە خەڵکی بێنەوا دەستێنرا. (باجسبیل)

باجی‌سەربار: [ناو] پیتاکی سەربارانە.(باج سربار)

باچوو: [وتە(حەرف)کاری‌ئەمری]بڵێ؛ باچە؛ بێژە؛ بووشە (بگو)

باچە: [کاری‌ئەمر]باچوو؛ بێژە؛ بڵێ. (بگو)

باچک: [ناو](دێمیلە) دانەوێڵەیێکە لە هەرزن گەورەتر، ساقەتەکەی دەکەن بەگسک. (دانەایست ازارزن بزرگتر)

باحاڵ: فد. [ئاوەڵناو](١) سەر زیندوو. (زبر و زرنگ)(٢) خاوەن ئاکاری لەبەردڵان.

(باحال)(٣) له سەرحاڵ؛ بەکەیف. (سرزنده. سرحال)

باخبڕ: [ئاوەڵناو] [ناوی بکـ]هەرەس کار؛ تەکمیشی باغ دەکات یان داری باخ دەبڕێتەوە. (هرس کنندهباغ)

باخبڕین: [چاوگە،ت] (١) تەکمیشی باغ.
(٢) بڕینی باغ؛ هەرسی باغ. (بریدن باغ)

باخت: فد: [چاوگەی کورتکراو] لە کوردیدا ئەم وشەیە بەدەگمەن بەتەنیا دەوترێت و لەگەڵ کار(فێعل)ی کردندا دەوترێت: ڕەوتی دانان؛ دوڕان؛ باختکردن؛ بەختکردن؛ لەدەستدان؛ دۆڕاندن؛ (مصدر مرخم باختن)

باختەر: لەئاوێستادا بە مانای(باکوور) هاتووە. فد: [ناو](ف.مشه).ڕۆژ ئاوا؛ خۆرنشین؛ (باختر)

باخچەوان: [ناو] ئاگاداری باغچەیە. (باغچەبان)

باخچەی منداڵان: [ناو] جێگەی ئاگالێبوونی منداڵان، پێش لە تەمەنی چوونە مەدرەسە؛ پارکی منداڵان. (کودکستان؛ پارک کودک)

باخدار: [ئاوەڵناو] پیشەی باخدارییە؛ خاوەن باخ؛ باخی هەیە.(باغدار)

باخستن: باکەوتن؛ باکەی خست. (بادخوابیدن)

باخڵە: [ناو]عەمارەشەتل؛ دوو کانەشەتل؛ کەرتەزەوییێک کە تووی پێدادەچێنن بۆ شەتل؛ خەزانە. (انبار نشاء)

باخوا: [ئاوەڵناو]() دیندار؛ خواناس؛ پیاوخاس. (باخدا)

+ باخواردن: (١)هەڵخستنی جلی شۆردراو بۆ وشکبوونەوە. (بادخوردن)(٢) پێچخواردن؛ خول خواردن. (پیچ خوردن)

+ باخۆش: [ئاوەڵناو]لەبار؛ باوخۆش. (خوشدست)

باخۆشە: [ناو]کەوچک یا دارێکی پان بۆ شێواندنی دۆکولیو. (قاشق بهم زدن آش)

باخوە: [کاری ئەمری] باخڤە؛ قسە بکە؛ (حرف بزن)

+ باخە: [ناو]باغە؛ تەزبێحی باغە؛ جنسی جۆرێک مووروو. (باغه)

باخەخواز: [ناو]سواڵکەری باخەگەنم و جۆ. (سائل باقه غلات)

باخەفتن: [چاوگە،ت]با کەوتن؛ وێستانەوەی با؛ (ب) لە بەین چوونی لووتبەرزی؛ لە فیز و ئیفادە و تەکەبورکەوتن؛ باکەت خەفت؟: ئارام بوویەوە؟. (باد خوابیدن)

باخەڵبڕ: [ناو، بکـ] باغەڵبڕ؛ گیرفان بڕ. (جیب بر)

باخەڵە: [ناو]باغەڵ؛ بن باغەڵ؛ گیرفان.(بغل؛ جیب)

باخەوان: [ناو،ت]ئاگاداری باخ؛ ئەوی کە کاری پەروەردەکردنی گیاوگوڵ و دارە لە باخدا. (باغبان)

باخەوانی: (١) زانستی کاری باخەوانی. (علم باغبانی) (٢) ڕەوتی چاندن و پەروەردەکردنی گوڵ و دار و گیا لە باخدا. (باغبانی)(٣)کاری باخەوان. (کارباغبان)

باخیوەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوانگەل بۆ پیشاندان بەخەڵک. (باغ وحش)

باخێ: [ناو]گەورەی فەلە. (بزرگ عیسوی ها)

باخیر: [ناو،بکـ]خەبەرهێن؛ بەرسەف-

هێن.(خبررسان)

باخیره: [ناو]باکرڕوقه؛ بوران؛ با و کرێوه پێکەوە؛ بادەڤ. (بوران)

باخی گولان: [ناو]گوڵزار؛ گوڵستان؛ باخی پڕ لەگوڵ. (گلستان)

+ باد: [ناو]با؛ هەوا؛ (بەوەی بادیهەوایە دەڵێن کورتە باڵایە). (ب) تەکەبور؛ فیز؛ لووت بەرزی. (باد)

+ باد: ببێ؛ زیندەباد: بژی. (باد)

بادئاوردە: (١) < بائاوردە؛ شتێک کە با لەگەڵ خۆی بیهێنێت. (٢) [ئاوەڵناو] (ب) ماڵی بێ تێکوشان هاتنە دەست.<بائاوەرد (باد آوردە)

بادابادا: [ناو]گۆرانییەکە لەئێران بۆ زاوا و بووکی دەڵێن. (بادابادا مبارک بادا)

باداروک: [ناو]دەسرێلەی سەری مناڵیساوا؛ گوڵەسەر. (دستمال کوچک نوزاد؛ گل سر)

باداری: واداری؛ تووشی نەخۆشینی پەنمانی چۆک و جومگە(جومگە)ی لەش هاتوو .(رماتیسم)

باداریتی: [بەرهەمی چاوگە] دووچاری پەنمانی لەشبوون. (دچار اماس بودن)

بادام زەمینی: [ناو]بەری دارێکە تۆخڵێکی قەوی وکفەڵی هەیە و لە ناوکی فەندوق دەکا و کەمێک درێژترە و دەخورێت. (بادام زمینی)

بادام هێندی: [ناو]بەری دارێکە کە لە هێند دەروێت؛ دەخورێت و تێکەلاوی ئاجیل(چەرەز)ی دەکەن. (بادام هندی)

بادامی: [ئاوەڵناو] (ب) لەوێنەی بادام؛ وەک:چاوبادامی؛ هەر شت بە بادامەوە پێوەندی هەبێ. (بادامی)

بادامی تاڵ: [ناو،ت]بادامێک کە تامی تاڵەو ڕۆن بادامی لێدەگرن. (بادام تلخ)

بادامی کاغەزی: پستە بەهیف؛ بادامی توخڵ ناسک. (بادام کاغذی)

بادامی کێوی:بادامەکێویلە.(بادام وحشی)

بادایی: [ڕابووردووی باداں]هەستوو؛ گرژبوو؛ بادراو. (ریسیدە)

بادەبان: [ناو]جۆری پەردە لە قوماشێکی قایم کە بە دەکەڵی پاپۆڕەوە قایمدەکرێت و بە هێزی با پاپۆڕ دەخاتەڕێ. (بادبان)

بادرەوش: [ناو]کونوکەلێنی خانو؛ بادرز؛ بابوێر؛ (درز در و دیوار خانە)

بادرۆخ: [ناو]بادرز؛ بادەلێن؛ بادرەوش؛ بابوێر. (منفذ باد)

بادرەنگبوو: [ناو]بادرەشکبۆ؛ بادرەنجبۆ؛ بادرەنگبۆ؛ گیاییەکە عارەقێکی بۆنخۆشی لێدەگیرێت. (بادرنج بو.)

بادرێزە: [ناو]بارێزە. (میوەباد انداختە)

بادرێسە: [ناو](١) سەڵکەتەشی.سەرە دووخ. (سردوک) (٢) فرفرۆکە؛ فرفرەی منداڵان. (فرفرە) (٣) دەوار. (چادر)(۴) کۆمانج؛ هەورەبان. (کماج)

بادک: عەشیرەتێکە لە وڵاتی بۆتان. (عشیرەایست)

بادکێش: [ناو] باکەش؛ کەڵەشاخ. (بادکش)

+بادە: (١) مەی؛(می)(٢)بایبدە، کرژی بکە. (بریس. بپیچان)

(٣) گشتە،کرژە.(ریسیدەشدە)۴.هەوایە(باد

هواست)؛(وەرە ساقی بەکوڵ بێنە دڵی کەیلم بە هۆی بادە، بە جامێ مەی خەڵاتم کە و سەری تونگەم لە بۆ بادە، شەرابی ئاڵی یاقووتی بدە دەستم فەلک بادە،تەپ و تۆزی خەیاڵات وخەفەتباریم وەبەر بادە.)«حەسەن سەلاح سۆران» (می؛بپیچ؛ریس زیاد؛باد؛ بادهواست.)

بادەچی: [ئاوەڵناو] مەیفرۆش؛ مەیخانەدار. (میفروش)

بادەر: [ناو](١) شتێک کە بای لێدەرچێ. (دارای منفذ باد) (٢) کرژدەکا و بایدەدا. (ریسنده)(٣) جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

+ بادەرچوون: [چاوگە،ت]پەنچەری؛ تەگەر یان تۆپ کونبوون؛ (ب) با نیشتنەوە و لە لووت بەرزی کەوتن؛ (ب) لە فیز و تەکەبور کەوتن. (پنچر)

بادەڤ: [ناو]بادەوە؛ بۆران؛ با و بەفربارین پێکەوە؛ بای توندکە بەفر ڕاماڵێ.(طوفان)

بادەک: [ناو]ئاچار؛ پێچ کوشتی؛ جەرەبادەر. (پیچ کوشتی)

بادەمەک:[ناو] لووی ژێرپێست؛گرۆڤەر. (غده)

بادەنۆشی: [ناو]مەیخواردنەوە. (بادەنوشی)

بادیان: [ناو]بادیانە؛ ڕازیانە. (رازیانە)

بادیلە: [ناو]جامیبچووک؛ دەفریچکۆلە. (ظرف کوچک)

بادین: [ناو](١) گۆلێکی گەورەیە لەبەینی موسڵ و هەولێردا. (دریاچەای نزدیک هولیر)

بادیناوا: ناوی گوندێکە لە نزیکی کێوی قەندیل. (اسم دهی است)

بادینی: [ئاوەڵناو+ناو] زبان و خەڵکی بادینان. پێوەندیداربەبادینانەوە . (زبان و اهل بادینان)

بادیهەڤا: [ئاوەڵناو]لەخۆدەرچوو. (متکبر)

+ بار: [پاشگر] بۆیهەیە لە وشەی جۆبار و ڕۆباردا واتای (بوار) بدا و لە پێشدا جۆبوار و ڕۆبوار بووبێتن. (پسوند، بار)

+ بار: [ناو](١) ئێزنی چوونە بارەگای سوڵتان و گەوران. (٢) باری کارەبایی. (٣) پێشخوانی مەیفرۆشی. (٤) گەنجەی تایبەت بۆ دانانی مەی. (٥) کەڕەت.(دەبار، سەدبار). دەفعە،پات.(٦) ڕەستۆرانی تایبەت بۆ پیاڵەفرۆشی و خواردنەوە؛ جێگای دانانی خواردنەوەی جۆراوجۆر. (بار)

بارئاسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەئاشلێکردن: [چاوگە،ت]بار بۆ ئاشبردن و بە ئاردکردن (بردن بار بەآسیاب وآسیاب کردن). (ب) چەنەدرێژی. (کنایە(وراجی)

بارئەناز: [ناو](١) بارەناز؛ جێگای بارداگرتن. (٢) شوێنی بار لێدان و بارداگرتن لە ئێسکلەی بەندەر. (باراناداز)

باراخودێ: (ف.مشە).(ب) بەش یان پشکاخودێ؛ زەکات. (زکات)

باراڤ: عەشیرەتێکی کورد لە دیاربکر. (اسم عشیرەایست)

بارام: (١)بەهرام ناوی پیاوان. (نام مردانە) (٢) ناوی ئەستێرەی مێریخ. (سیارەمریخ)

+ باران: [پاشگر] بە ناووەوە دەلکێ واتای ڕژاندنەخوار دەدا وەک، توپباران، بەرد باران، گوڵباران. (پیواژە: باریدن)

باران‌بارین: [چاوگە،ت]هاتنە خوارەوەی

باران. (باران باریدن)

باران‌پێوی: [ناو] لقێ‌لەزانستی بوومناسی‌کە لە چلۆنایەتی و ڕادەی باران لـە شـوێنگەل و وەرزگەلی جۆراوجۆر دەدوێت. (باران سنجی)

+ باران‌دادان: [چاوگە،ت]هەر شت یان مـیچ یان ڕەشماڵێ کە ئـاوی‌بـاران دابـدا.(نشـت-باران‌بداخل‌چادر)

+باران‌دن:[چاوگـە،ت]کاتێـک مریشـکێکی جووجکە لەبەر جووجەڵەکانی لە خـۆی دوور دەکاتەوە بە هۆی‌گەورەبوونیانەوە.(وقتی‌مـرغ جوجەهایشرا ازخود دورمیکند)

باران‌دیدە : <باڵان‌دیدە

باران‌کوت: [ناو]سفت‌بوون وکوترانی جێگاییێک بەباران. (باران کوب)

بارانگر: [ناو]هەرشوێنێک‌کە باران بیگرێتەوە. (باران گیر)

بـاران‌لێـدان: [چاوگـە،ت] (١) لـەبـەربارانـدا مانەوە و تەڕبوون. (٢) باران لە هەر شـتێک بکەوێ. (باران خوردن)

بارانـە: (١) کرێـی‌بـار. (کرایـەبـار)(٢) هـەوا وگورانییێکە. (اسم ترانەایست)

بارانەی‌سەربەقەپوچکە:کڵاو بـەسـەر؛ بـارانی بەخوڕڕەم و دەنک گەورە.(باران تند)

بارانـــەی‌ســـەربـــەکڵـــاوە: ڕێژنـــەبـــارانی توند؛کڵاوبەسەر؛ شەسـتەبـارانی بـە تـەوژم. (باران تند)

بارانەی‌ورد: نەرمەباران. (باران نم نم)

بارانەی‌وەشت: ڕهێڵەباران؛بارانی‌بە خوڕڕەم و دەنک گەورە. (باران بشدت)

+ بارانی: (١) [ئاوەڵناو] هەر شت پێوندی بـە بارانەوە بێ؛ هەوری‌بـارانی؛ هـەوای‌بـارانی. (٢)[نـاو] جـۆری باڵتـەی ناسـک کـە بـاران نادەڵێنێ (دای‌نادا) (بارانی)

بارانی‌پەلە: بەبارانێ دەڵێن کە بە ئـەنـدازەی پێویست بۆ شین‌بوونی دەغل بیارێت. (بـاران کافی برای روئیدن غلات)

بارانی توند: شەستەباران. (باران تند)

بارانی دەستگرد: بارانێ کە بەگـۆڕانی ڕەوتـی هەور دەیبارێنن. (باران مصنوعی)

بارانی‌ناوەخـت: بـارانی بێـوادە کـە زەرەر لـە کشت و کاڵ‌دەدا. (باران بیموقع)

بارباج: [ناو]بـاجێ‌کـە لـە هـەرکـۆڵ و هـەر بارێک دەستێنرێت. (بارانە)

بارباران‌ێ: [نـاو]بـارە خوێیـانێ؛ کـوڵ کـوڵێنی. (بازی نوجوانان)

بارباركێ: [ناو]کوڵ‌کوڵێنێ. (بازی نوجوانان)

باربەر: [نـاو](١)بـارەبـەر؛ بـارگینی بـاری.(٢) کـــوڵبـــەر؛ بـــارەبـــەر. (بـــاربر)

باربـەری: [نـاو](١) کۆڵکێشـی. (٢) بنکـەی ڕاگـوێزانی بـاری خـەڵـک بـەمـز؛ بونگـای (نووسینگە)ی باربەری. (باربری)

باربـەژن: [نــاو]تــەلیســمی هــەڵواســراو (ئاوێزانکرا)و بە لەش‌دا. (طلسم آویـزان بـر بدن)

+ باربەسـتن: [چاوگـە،ت] (١) پێچانـەوە و بەستنی بار. (بستن بـار)(٢) (ب) بـەپـوول و پارەگەیین و جێی‌خۆ قـایم‌کـردن لـەژیانـدا. (بەآلاف و ئولوف رسیدن)

+ باربەند:[ناو](١) هەر شـت کـە بـاری پـێ ببەستن. (٢) تەرک یا شوێنی بار لەسەردانان

له سەرسەیارەی‌سواری. (٣) کەسێک کەبار دەبستێ. (باربند)

باربەنیش‌کەردەن: باری پێچاوەتەوە؛ بار بەندیی‌کردوە. (بار بندی کرده)

باربەها: [ناو]بنپشک؛ ئەوکچە کە براکەی دایناوە ژن‌بەژنی پێ‌بکات؛ ڕەسمێکی کۆن و کرێت بوو لەقەدیمدا (خواهری کەبرادرش برای عوض کردن با دختری دیگر و عروسی در نظر میگرفته)

بارپێچ: [ناو، بک و بەر](١) کەسێک‌کە بار دەپێچێتەوە. (٢) شتێک‌کە لە باریەوە دەپێچن. (بار پیچ)

بارچەوتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]بارکەچی(لاری)؛(ب) ناڕاستی و نەگونجاوی. (بارکجی)

+ بارخانە: [ناو](ب) سمتوساتان؛ سمت و بارخانە. (کنایەاز باسن بزرگ)

باردا: [ناو]چۆمێکە لە سوریا. (رود باردا)

+ باردار: [ئاوەڵناو] (١) ئاوس. (٢)[ناو] زمانی باردار و تەم گرتوو یان (بەڵغ‌گرتوو). (باردار)

باردان: [چاوگە،ت]گرژکردن؛ بادان؛ ڕستن. (پیچ دادن)

بارزانی: لەقەمی حەزرەتی مارشاڵ‌مستەفا بارزانی‌خەباتگێڕی نەمری کورد. (لقب حضرت ژنرال‌مصطفی بارزانی).

بارزە: [ناو]جیوەی‌دار.(صمغ درخت)

باری‌ژیان: (١)قورساییو بارگرانی ژیان. (٢) چۆنیەتی ژیان؛ ڕەوتی ژیان(طرزو شیوه زندگی)

بارسا: [ناو]بارست؛ بارستا؛ قیللەت. (ضخامت)

بارسقک: [ئاوەڵناو] کەمبار؛ بارسووک؛ (ب)بێخەم؛ بێ‌پەرۆش.(سبک بار؛بی‌غم)

بارسووکی:[ناو،ت]کەم بوونی کەلوپەلی ماڵ؛ (ب) بێ‌ئەرکی. (سبک بار)

بارقە: [ناو] بۆران؛ ڕەشەبا. (بوران)

باروفت: [ناو] زەوییێک کە با خۆڵەکەی بردبێ؛با و بۆران؛بارەش.(بارفت؛ بوران)

بارفیکس: فرد؛ فد؛ اند:[ناو]کەرەستەی-وەرزشی ژیمناستیک. (بارفیکس)

بارقورس: [ئاوەڵناو] بارگران؛ (ب) وەژێر مەینەت کەوتوو. (بارسنگین)

بارقوول: [ئاوەڵناو] خۆڕاگر؛ بەپشوو بێهن درێژ. (مقاوم)

+ بارکردن: [چاوگە،ت](١) بارلێدان. (بارزدن)(٢) (ب) ماڵ ڕۆیشتن لەجێگایێکەوە بۆ جێگاییێکی‌تر؛ مەڕۆ بارمەکە.(کوچکردن)(٣) (ب) قسەی ناخۆش خستنەسەر. (٣.بارکردن)

بارکۆڵە: [ناو]باری چکۆلە. (بار کوچک)

بارکێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١)بارکێشان؛ حەماڵی. (حمالی) (٢) بارهەڵسەنگاندن و بەقەپان یان بە ترازوکێشان. (توزین کردن بار) (٣) کاری کەسێک‌کە ئەو ئیشەدەکا. (بار کشی)

بارگر: [ناو]حەماڵە بۆ نەڕووخانی دیوار. (چوب حماله دیوار)

+ بارگەچی: [ناو](١) کاروانچی. (کاروانی) (٢) ژنی کارەکەر کە لەگەڵ بووک دەچێ بۆ ماڵی زاوا و بۆ ماوەیێک دەمێنێتەوە. (کلفت کەبا عروس میرود و میماند)

بارلێدان: [چاوگە،ت]باربارکردن؛ بار خستنە سەر بارەبەر. (بار زدن)

بارنج: ڕەنج بەبا. (رنج بەباد)

+ بارنەبردن: [چاوگە،ت] (ب) یاخیبوون؛ سەرکێشی؛ کەلەوەکیشی؛ نافەرمانی؛ ژێربارنەچوون. (بار نبردن. زیر بار نرفتن)

بارنەوەری: [ناو](ب) بارنەبردن و کۆڵنەدان. (نافرمانی)

باروسەرزمانی: [ناو]باری سەرزبان. (بار زبان)

بارۆک: [ناو]شێوازێکی مۆسیقای ئورووپیە. (باروک)

باروبنە: [ناو]ماڵەکۆچ؛ بارگەوبنە. (باروبنە)

باروزگا: [ناو]بارئەنداز؛ بارەناز. (بارانداز)

بارۆشەی کارەبایی: پەنکە؛ باوەشێنی کارەبایی. (پنکە)

بارۆم: بمهێنێ. (بیاوردم)

بارۆن: [ناو]لەقەمی پیاوی گەورە لە ئورووپا؛ عینوانی پیاوی گەورەی ئەر مەنی. (بارون)

باروو: [ناو](١) بورج و باروو؛ دیواری بەرز. (برج و بارو) (٢) باڕووت. باroوت. (باروت) (٣) باربوو؛ یارمەتی زەرەر لێکەوتوو. (کمک بەخسارت دیدە)

باڕووت پێژ: [ناو،بک]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتخانە: [ناو](١) جێگای دروستکردنی باڕووت. (کارخانەباروت) (٢) عەمباری باڕووت. (انبار باروت)

باڕووتساز: [ناو]باڕووت چێکەر. (باروت ساز)

باڕووتکەر: [ناو]باڕووتچێکەر.(باروتساز)

بارووتە: [ئاوەڵناو]خوێڕی؛ لەش گران؛ تەمبەڵ. (تنبل)

بارووتی: باڕووتی.[ناو+ ئاوەڵناو] (١) ناوی جۆرێک چای وشک و وردە. (چای باروتی) (٢) هەر شت پێوندی بە باڕووتەوە هەبێت. (باروتی)

باڕووتی بێدوکەڵ: [ناو،ت]جۆرێک باڕووت کەلەکاتی سوتاندندا دووکەڵی نییە.(باروتبی-دود)

باڕووتی ڕەش: قەرەباڕووت؛ باڕووتی ئاسایی. (باروت سیاه)

باڕووتیلۆکە: [ناو] باڕووتیپەموو؛ ماکێکی لۆکە ئاسایە کە زوو ئاوردەگرێت(باروتپنبە)

بارود: تد: [ناو]باڕووت. (باروت)

باڕووڤ: [ناو]گژەبا. (باد تند)

باڕوون: [ناو]لەقەمی پیاوی مووسایی. (بارون)

بارە: [ناو]وارە؛ بابەت؛ لە بارەی کێوە قسە دەکەن. (بارە)

بارهاوردن: [چاوگە،ت] (١) بار ئانین؛ هاوردنی بار. (آوردن بار) (٢)بارهاوردن؛ هاوردن وەر؛ ڕەعەمەڵهێنان. (بار آوردن)

بارەبی: (١) [ناو،ت]کۆڵێک داربی؛ بارێک داربی. (یک بار چوب بید) (٢) باربوو؛ بارەبوو؛ کۆمەکی ماڵی (کمک مالی)

بارەبی کردن: [چاوگە،ت]باربووکردن؛ کۆکردنەوەی کۆمەکی ماڵی بۆ کەسێک. (جمع کردن کمک مالی برای کسی)

بارەخوێ: (١) بارەخوێی بارکراو.(٢) جە واڵی پڕ لەخوێ. (بار نمک) (٣) گەمە یێکە؛ بار

بارانیٚ. (اسم بازی)

بــــاره دار: (١) [نــــاو،ت]داری لـــه بـــار بەستراو؛کوٚلٚیٚک دار. (بار هیزم) (٢)[ئاوەڵناو] ئاوس؛ تولدار؛ زکپڕ. (آبستن.حامله)(٣) بـارە-دار؛ بەردار؛ بەهرەدار. (بهره دار)

بارەسیاو: [ناو]بارەئاش. (بار آسیاب)

بارەسیاوهاڕ: [ناوی‌بک]باراش لێکەر. (کسی کەبار را آسیاب میکند)

بارەکە: [ناو] مریشکی‌بارِ؛ باڕوٚکە. (جوجه مرغ یکساله)

بارهەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١)کوٚڵ هەڵگـرتن. (بار بردن) (٢) (ب) ژێرباری ژیـان چـوون و ڕەنج و زەحمەت کێشان. (زحمت‌کشیدن)(٣) ژێر بار چوون. (زیر بار رفتن)

بارهەنگ: [ناو]تووی گیای‌ڕکێشە بوٚ قوٚخـە باشە. (بارهنگ)

بارهێنان: [چاوگـە،ت] (١) پـەروەردە کـردن. (بارآوردن) (٢) بار هێنـان.(وەک) لـە بانـەوە، بارێکی هێنا بوٚ سەقز. (حمل بار)

+ باری: (١) هەر شت تایبەت بە بار کێشـی-بێـت وەک ئـەسـپی‌بـاری. (بـاری) (٢) هاتنەخوارەوەی لەسەریـەک لـە ڕابـووردودا؛ وەک: باران باری. (بارید؛)(٣) یەکەی گوشـار بەرانبەر بـە١٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠٠ پاسکاڵ لـە فیزیـک دا. (بـاری)(٤) کـورتکراوەی بـاری تعالا؛ (تا کەس نەڵیٚ بـە کـوردی نـەکـراوە مەدحی باری) «حەقیقی». (باری)

بـاریٚ: (١)دەسـتاوەسـتکردن؛ بـاریٚ بـە هەرحاڵ، هـەر چوٚنێـک‌بێـت. (٢)یـەک بـار؛ یەک کـوٚڵ(٣) یـەک جار؛ یـەک کـەڕەت. (باری)

باریتوٚن: [ناو]دەنگیٚ (پیاوانە) لە بەینی بـاس و تێنوٚردا لە موٚسیقادا. (باریتن)

باری تەعالا: خوای گەورە. (باریتعالی)

باریدوٚخ: [ناو]بارودوٚخ. (وضع؛موقعیت)

بارێزان: گەڵاڕێزان؛ برێتی لە پاییزی درەنگ. (برگریزان)

بارێســـەدوخ: [نـــاو]ســـەلکـــەتـــەشـــی؛ سەرەتەشی.(سردوک)

باری‌سەرزمان: [ناو]بەڵغی سەرزمان. باروسە-رزمانیٚ. (بار زبان)

باری‌سەربار: [ناو]ناوبار. (ب) مـوزاحیم؛ بـاریٚ کە لەسەر کوٚڵ وباری سـەرشـان دادەنرێـت (بار سربار)

باری سەرشان: [ناو](١) وەزیفە؛ ئەرکی سـە-رشان. (وظیفە) (٢) سەربـاربوون؛ زحمـەت و دەردیسەر. (سربار شدن)

باری‌عام: [ناو]ئیزنی‌بە عام چوونـە بـارەگـای گەوران. (بار عام)

باری‌کارەبایی: [ناو]ڕادە و ئـەنـدازەی هێـزی کـارەبـا کـە لـەخـەزینـە یـا (ژنراتـوٚر) وەردەگیرێت.(بار برقی)

باریکایی: [ناو،ت]شوێنی هـەرەبـاریکی هـەر شت. (جای باریک هر چیز)

باریک‌بیر: [ئاوەڵناو] ورد بین؛ بیرتیژ. (باریـک بین)

باریـک‌بیـری: [نـاو] چوٚنیـەتـی بـەوردی تێفکرین؛ بیرتیژی. (باریک بینی)

باریک‌بین: [ئاوەڵناو] وردبین؛ زوٚرسە رنج دەر. (باریک‌بین)

باریک‌بینی: [ناو] وردبینی؛ چۆنیه تی وردبـین بوون. (باریک بینی)

باریکه‌ڕا: [ناو] تووله‌ڕێ؛ ڕێگـای‌تـه‌نگـه‌بـه‌ر؛ ڕێگای‌ته‌سک. (راهباریکه)

باری‌لێو: [ناو]به‌ڵغی سه‌رلێو؛ لێـوی بـارگرتوو (لێو به‌بار و تازیه بارم) (قشر روی لب)

بارین: پاشگر: هاتنه‌خوار. خوڵبـارین: گـولله‌-بارین، باران‌بارین. (باریدن)

باڕین: [چاوگه] باڕه؛ باڕاندنی ئـاژاڵ. (بـع بـع کردن)

باریه: [ناو]بۆریا؛ حه‌سیر؛ ڕایه‌خی له جه‌گـه‌ن چێبوو. (بوریا)

+ بـاز: (١) ئـه‌سـپی نێوچـاوان‌سـپی. (اسـب پیشانی سفید) (٢) باز. (ف گیو) دیسان؛ هـه‌م؛ دووباره؛ ژی. (باز)

+ بازاڕ: ڕوژێ، یاکاتێکی دیاریکراو له مانـک یا حه‌وتـوودا بـۆکڕین و فرۆشـتنی ماڵـات و ئاژاڵ له‌شوێنێکی دیـاریکراودا؛ وه‌ک بـازاڕی قه‌باخکه‌ندی. (بازار)

بازاڕپه‌سـند: [ئـاوه‌ڵنـاو+نـاو]قـابیلی فـرۆش؛ موشته‌ری په‌سند. (بازار پسند)

بازاڕچه: [ناو] گوزه‌ر و شـوێنێک کـه چـه‌نـد دووکانی تێدابێت. (بازارچـه)+ بازاڕگـه رمـی: [به‌رهه‌مـی‌چاوگـه]تـاریفی زۆر و بـه‌درۆ بـۆ فرۆشتنی شتێک یان خۆشیرین‌کردن. (بـازار گرمی)

بازاڕی: [ئاوه‌ڵناو] (١) کاری‌بازاڕی: کاری‌هو-نه‌ری‌بۆ فروش و ڕه‌چاو نه‌کردنی ورده‌کـاری له هونه‌ره‌کـه‌دا. (٢)[نـاو] ئـه‌وه‌ی لـه‌بـازاردا موعامه‌له ده‌کا یا دووکانی‌هه‌یه. (٣)(ب) کـار یا شتی بێبایه‌خ و سه‌رسه‌ری . (بازاری)

بازاڕی ئازاد:کڕین و فرۆشتنی بێ‌گرفتوگیری و به‌بێ‌کۆپۆن؛ بازاڕێک که زیادی و کـه‌مـی قیمه‌ت به هۆی زۆر و که‌می کاڵا یان زۆر و کـــه‌مـــی پێداویســـتی موشـــته‌ری ده‌گۆڕدرێت.(بازار آزاد)

بازاڕی بوورس: شوێنی سه‌ودا و موعامه‌لـه‌ی وه‌ک جه‌واهێرات و نه‌وت؛ هتد. (بورس)

بازاڕی جیهانی: بازاڕێک که جنسـگه‌لـی لـه لایه‌ن ده‌وڵـه‌تگـه‌لـی جۆراوجـۆر بـۆکڕین و فرۆشتن دابین‌بکرێت.(بازار جهانی)

بازاڕی ڕۆژ: ڕۆژگه‌لـی دیـاریکراو بـۆکڕین و فروشتن له شوێنێکی تایبه‌تدا. (بازار روز)

بازاڕی زێڕینگه‌ران: شوێنێک یا ڕاسته بازاڕێک که زۆربه‌ی دووکانه‌کـان زێڕینگـه‌ر بن؛ هه‌روها بازاڕی ئاسنگه‌ران و مسـگه‌ران و قوماشفرۆشـان و تـه‌نـه‌کـه‌سـازان. (بـازار زرگران)

بازاڕی سیا: [ناو،ت] ڕه‌شه‌بازاڕ؛ موعامـه‌لـه‌ی پێدا ویستی به‌گرانتر له‌نرخ و به دزیی یاساوه. (بازار سیاه)

بازاڕی شام: (ب) جێگای زۆرشلۆق و تێکـه‌ڵ و پێکه‌ڵی پێده‌شوبهێنن. (بازار شام)

بازاڕشکێنی:کاری فرۆشتنی کاڵایێک زۆر بـه هه‌رزان یابه نرخی‌که‌م بۆ زه‌ره‌ر لێدان لـه‌و کـه‌سـانه کـه ملـه‌(ڕه‌قابـه‌ت) ده‌کـه‌ن و لـه مه‌یدان ده‌رکردنیان. (بازار شکنی)

بـازاڕی عومـده‌فرۆشـی: شـوێنێ کـه ورده فرۆشه‌کان سه‌رجـه‌م شـتی لێـده‌کـڕن و بـه ورده‌فرۆشی بـه‌گرانتـر ده‌یفرۆشـنه‌وه. (بـازار

عمدەفروشی)

بازاڕی‌کار: ڕاکێشانی هێزی کاری‌ئینسان لەلایەن داخوازانی ئەو هێزەوە لە کۆمەڵدا؛ هەموو ڕۆژ ژمارەیێک خەڵک دەچنە نێوبازاڕی‌کارەوە، شوڵ پەیدا دەکەن. (بازار کار)

بازاڕی گەرم: (ب) بەبرەو. (بازار گرم)

بازاڕی مانگانە: بازاڕێک کە مانگی جارێک لە ڕۆژێکی دیاریکراودا پێکدێ؛ هەروەها بازاڕی ساڵانەو حەفتەیی. (بازار ماهانه)

بازاڕی ناوخۆ: بازاڕی پیشاندان و موعامەلەی کاڵا لە ناوخۆی ولاتدا. (بازار داخلی)

بازاڕنەبوون: بێبازاڕی؛ بازاڕکەسادی؛ بازاڕی چۆڵ‌وهۆڵ و بێ‌موشتەری؛ دژی بازاڕتیژی و بازاڕگەرمی. (بازار کساد)

بازبردن: [چاوگە،ت]پەڕین؛ بە سەر شتێکدا بازدان. (پریدن)

بازبەر: (١.ف.مەر). جێی‌دەربازبوون؛ شوێنی دەربازبوون.(٢)بازدەر.(راه گریز٢.پرش کننده)

بازبەند: [ناو] بازووبەند؛ قۆڵبەند؛ بازیبەند.(بازوبند)

بازد: [ناو] باز. (پرش)

بازدایی: [ناو،بک] دەرچوو؛ هەڵاتوو. (فرار کرده)

بازدبازوکێ: [ناو،ت] بازبازێن؛کایەی بازدان.(پرش)

بازد دان: [چاوگە،ت]باز دان. (پرش کردن)

+ بازدی: [ناو] بازدید؛ دیدەنی‌دانەوە. (بازدید)

بازراقە: [ناو] بازرقە؛ بازراقە دان: لەپڕ دەرپەڕین.(جهش)

بازقەبان: [ناو]باشقەپان؛ تیژمار. (نوعی مار)

+ بازگ: [ناو]بازوو؛ باڵ. (بازو)

بازگۆ: دووبارە وتنەوەی قسەیێک؛ گێڕانەوە-ی قسەیێک. دووپاتکردن. (باز گو)

بازمەلە: [ناو]باسکەمەلە. (شنای کرال)

بازنگ: [ناو]بازند؛خڕخاڵ؛ بازنە. (النگو)

بازنگە: [ئاوەڵناو] (پیتی‌گ منگە) بازننە؛ دۆڕاو. (بازنده)

بازننە: [ناو،بەر] بازندە؛ دۆڕاو لە قوماردا؛ بۆڕدراو لەزۆرانبازی و وەرزشدا. (بازنده)

بازنۆکە: [ناو] بەربازن بۆ دانەکەوتنی بازنە؛ بازنەی چووک. (النگوی کوچک)

بازنەگاسن: [ناو،ت] ئاڵقەی‌ئاسن‌کە دەخرێتە سەرگاسنی درزدار. (حلقه‌گاو آهن)

بازۆ: ناوی‌سترانێکی کوردییە.(نام‌ترانه‌ایست)

بازوپاز: [ناو]جۆرێک زکر لە ئایینی زەردە-شتدا. (نوعی ستایش درئایین زردشت)

+ بازۆر: [ناو] ڕەشەبا؛ بای زۆرتوند. (باد شدید)

بازۆڵە: [ناو]باسک؛ (زیاتر بۆ باسک و قۆڵی قەوی) دەوترێت، ئەگەرچی (لە)نیشانەی چووککردنەوەیە. (بازو)

+ بازوو: [ناو] ئەو چارەوێی‌کەئالقەیێکی باریکی‌سپی‌لەخوارچۆکەکانییەوەبێت؛ ئەگەر هەر لە دەست یاپاییێکی‌دابێت،(چە پە). <ئە-سپی‌چەپ.> ئەسپی‌ڕاست.(اسبی که در پایین بخلق حلقه‌هایی‌سفیدرنگ دارد)

+ بازووبەند: فد: [ناو](١) ئالقەی بۆ جوانی لەقۆڵبەستن. (٢) نوشتە لەقۆڵکردن وەک گوڵلە بەند و تێغ بەند.(٣) بازووبەندی

پاڵەوانی.(۴) بازووبەندیڕەش لەعەزادا.(۵) بازوو بەندی کاپیتانی والیباڵ یافووتباڵ. (۶) بازووبەندی بەرپرسی، وەک بازوبەندی دیژبان.۷) بازووبەندی هیلالی ئەحمەر.(بازوبند)

بازووکا: فد: [ناو]چەکی شەڕ دژی تانگ و زرێپۆش کە لوولەکەی زیاتر لە میترێک درێژی هەیە و بەشان هەڵدەگیرێت. (بازوکا)

بازووی بارهەڵگری نوێڵ: لە خاڵی پاڵگەی نوێڵەوەیە تا ئەو جێگا کە هێزی بارە- کە دەکەوێتە سەر نوێل، کە هەمیشە کەمترە لەبازووی زۆرپێدەر. (بازوی اهرم)

بازووی زۆرپێدەر: ماوەی خاڵی زۆر هێنەر تا پاڵگەی نوێڵ، کە هەمیشە زۆرترە لە بازووی بارهەڵگر؛ (لە فیزیکدا). (بازوی محرک)

بازوەن: [ناو]بازووبەند؛ قۆڵبەند. (بازوبند)

بازوی: < بازوو: ئەسپێ کە چەند ئاڵقەی سپی لەلاقەکانیدابێت؛ (اسبی کە در پایین بخلق پاهاحلقەی سفیدرنگ دارد)

بازووی درگا:[ناو،ت]لاشیپان. (چوبهای دو طرف چهار چوب در)

+ بازە: [ناو](۱) مەیت؛ جەنازە. (جنازە)(۲) ئەسپی نێوچاوسپی. (اسب پیشانی سفید)

+ بازە: بەڵەک؛ ناوە بۆ سەگی بەڵەگ؛ (بۆرە نەبێ بازەبێ، دانەیک تەڕ و تازەبێ) (فۆلکلۆر). (سگ‌دورنگ)

بازەم: (۱) بمهێڵە؛ لێمگەڕێ. (بگذا ر) (۲) دیسان؛ دووبارە. (بازهم)

بازەند: [ناو]مەچەکبەند؛ خرخاڵ؛بازنە. (النگو)

بازەوان: [ناو]کەسێک کە خزمەتی باز دەکا و لە ڕاوادا باز بەردەداتە نێچیر. (بازبان)

بازەی: (۱)[ئاوەڵناو+ بەند] برێوە؛ هەندێ؛ بازێ؛بەعزێ؛ برێک؛ (۲) دیسان. (بعضی) (بازهم)(۳)لێیگەڕێ.(ولش کن)

بازی: فد: [ناو](۱) کایە؛ گاڵتە؛ یاری؛ قومار؛ پاشگر: کایەکەری؛ تەختەبازی، قومار بازی، تورنا بازی، سیا بازی؛ کەڵەشێربازی، کۆتربازی. (بازی)(۲) وەردێنەی گونگ پان- کردنەوە؛ تیرۆک.(غلطک‌پهن کردن‌خمیر)

بازی‌سپی: [ناو،ت] شاباز. (شهباز)

بازیگەر: فد: [ناوی‌بک]کایەکەر؛ ئەکتەری شانۆ؛ ئاکتۆری سینەما و شانۆ. (بازیگر)

بازیلیک: [ناو]جۆرێک مارمێلک کە بە پا لە سەر ئاو هەڵدێت. (بازیلیک)

بازی هەوایی: [ناو] بەرزەحواییلە؛ بەرزە حەوایی. کۆلارە. (بادبادک)

باژ: ف.مشە. باز؛ واتا: دیسان. (باز)

باژرسازی: باژێرسازی. (شهر سازی)

باژاڕگێری: لە کوردستانی خورهەلات : شارەداری؛ لە کوردستانی ئەودیو: شارەوانی. (شهرداری)

باژاڕۆک: [ناو]شارۆچکە. (شهرک)

+ باژەڵە: [ناو]مووروویێک کە دەیساونەوە بۆ دەرمانی نەخۆشینی باژەڵە. (نوعی خرزە)

باژەن:[ناو](۱) باوەشێن. (بادبزن) (۲) نێریە کێوی. (بز کوهی)

باژنە: [ناو]پاژنە؛ پانی؛ پاشنە؛ باژنۆ. (پاشنه)

باژێرگێر: [ناو،بک]شارەدار: لە ئێران؛ شارەوان: لە کوردوستانی عێراق (شهر داری. شهربانی)

+ باس: فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١) دەنگـی گـڕ لـە سازی ئۆرکێستر و ئۆپێرادا؛ دەنگی گڕ (بـەم لـەکوپلـە موزیکێـدا، دەنگـی نێـر و پیاوانـە. (باس) (٢) خەبەر؛ بەحس (ب) نزیک کەوتن؛ کارم بەسەریەوە نییە باسی ناکـەم: لێینـادەم توخنی ناکەوم. نایدوێنم. (کاریش ندارم)

باسارک: [ناو]کوڵێر؛ کوڵێرِی ئـاوی و گـازی. (کولر آبی و گازی)

باسبێژ: [ناو]حەکایەتبێژ؛ چیرۆکبێـژ. (داستان گو)

باس‌پرس: فد: [ناوی‌بک]باس کوڵ؛ تـوێژەر لە باس؛ باسوخواسکەر. (باز پرس)

باسترغە: [ناو]ئاودانی چەڵتووک بۆ چەکـەرە-کردن. (آب دادن چلتوک)

باستووق: [ناو]باسلّخ؛ باسووق. (باسلق)

باسخوون: [ناو]پەلاماری لەپڕ و بێ‌خەبەر لـە شەرِدا بەشەو. (شبیخون)

باسرێژ: [ناو] پروپاگەنـدەچـی؛ ڕێکـلامچـی؛ باڵگاشەچی. (تبلیغات چی)

باس‌زان: [ناو] مێژووزان. (تاریخ دان)

باسقول: [نـاو] لـەپـڕ ئابلۆقـەدان. (محاصـره ناگهانی)

+ باسک: تیرەیێکن کە دانیشـتووی باسـکن لە باکووری ئیسپانیا؛ هەرکام لە کەسانی ئـەو عەشیرەتە و زمانیان. (باسک)

باسکانە: دووبەرەکی؛ دوو قوڵی‌بوون؛ بـەبـە-ربەرەکانیی دوو فیرقەیی. (انشقاق و مخالفت ؛دودسته ای)

باسک‌بەند: [ناو]قوڵبەند؛ بازووبەند. (بازوبند)

باسکراو: [جێناو] نێو براو؛ باس لێکراو؛ لێدواو.

(نامبرده)

+ باسـکڵاو: [نـاو]نـاوی مـەلێکـە.(اسـم پرندەایست)

باسکۆ: [نـاو]قرتانـدنی بـالی باڵنـدە. (قیچـی کردن بال پرنده)

باسـکۆ باسـکۆ: بـال لێـدانی فرِنـدە؛ باڵـە پڕژی؛باڵەفرِی. (بال زدن پرنده)

باسکۆڵ: [ناو](١) قـەپـانی هـەرەگـەورە بـۆ کێشانی باری قـورس. (باسـکول)(٢) بـاس کوڵ؛ ڤەکوڵەر لـە بـاس؛ تـوێژەر لـە بـاس. (بازپرس)

باسکە باسـکانی: دوو بـەرەکـی؛ دەسـتە بـە ندی؛ دوو قوڵی؛ دوو دەستەیی .(دستەبندی)

باسـکە دار: [نــاو]دەسـتەک؛ داری دارەڕا.(تیرک)

باسـکەمژانـە: [نـاو]باسـکێش.(بـازوی دراز خیش)

باسکەو باسک: [ناو،ت] ئەم یال و ئـەو یـال. (از این تپەبەآن تپه)

باسکیتبال: اند؛ فد؛ فرد.: [ناو]وەرزشـێکە لـە بەینی دوو دەستەی پـەنـج نـەفـەریدا کـە تێدەکۆشن تۆپێک بخەنە نێو تـۆڕێکی هـە-ڵواسراوەوە. (بسکتبال)

باسـکیسـیغار: [نـاو]مۆدنـە؛ دەمنـە. (چـوب سیگار)

باسلوق: [ناو]جۆرێک شیرینی نەرم و کـێش-دارە. (باسلق)

+ باس نەکردن: [چاوگە،ت]کـار بـەسـەرەوە نـەبـوون. وەرە مـن باسـت ناکـەم: کـارم بەسەرتەوە نییە. (کار بەکسی نداشتن)

+ باس‌وخواس: [ناو،ت] لێپرسینەوە؛ حیساب و کیتاب لێ‌کێشانەوە و پرسینەوە لە خەرج کردن یا لە چۆنیەتی کارێک. (پرسیدن از خرج و دخل. حسابرسی؛ باز خواست)

باسوون: [ناو]سازێکی نیزامییە کە بەفوو لێدەدرێت وەکوو کلارینێت وایە. (باسون)

باسەری: [ناو]بای‌کەللە؛ بەهەوایی؛ لووت بەرزی. (مغرور)

باسەواد: [ئاوەڵناو](١) سەوادار؛ خوێندەوار؛ خوێنەوار؛ خوێندە ڤان؛ خاوەنی توانایی خوێندنەوە. (باسواد)(٢) (ب) زانا. (دانا)

باسی: [ناو]لاسایی؛ دەمەلاسکێ.(تقلید؛ ادا)

باسی‌کرن: [چاوگە،ت]دە مە لاسکێ‌کردن؛ لاسایی‌کردن . (تقلید کردن؛ادا درآوردن)

+ باش: تد:[پێشگر و پاشگر] وەک:باش مەڵڵا و بەنناباشی؛ سەرۆک؛ سەردەستە؛ نەفەری-سەروو؛ کەسی‌یەکەم لەیاریدا؛ باش‌مەڵڵا؛ سەروەستا؛ (دژی قرە). (سر)٠

باشتی: (ف.مشە) میرات.(ماترک متوفی)

باش‌رۆژ: ڕۆژ باش؛ ڕۆژ بەخێر.(روزبخیر)

باشقە: [ئاوەڵناو] سەروو؛ ژوور؛ سەرباشقە: هەڵبژاردە؛ لە هەموو چاکتر؛ سەرتۆپ؛ هەڵکەوتە؛ لە(باشقا)ی‌تورکییەوە هاتووە واتا بان‌سەر. (لایق؛ تک؛ بالا؛ برگزیده)

باشقیر: خێڵێکی تورکن کە لە ئاسیای نێوە ڕاست نیشتەجێن؛ هەر کام لە ئەندامانی ئەو خێڵە. (باشقیر)

باشکۆ: فد: (ف.مشە) شکۆدار؛ ڕێزدار؛ گەورە. (باشکوه)

باشکێن: [ناو،بک]ریزێک دار کە بەر با بگرێت؛ هۆ یان دەرمانی‌لابردنی بای سک. (بادشکن)

باشگا: فد: [ناو]یانە. نادی؛ کلووب؛ ناوی جێگاییێکە کە چەند کەسی هاو بیروڕا یا هاو شۆڵ لێی کۆ دەبنەوە بۆ ڕابواردن و سەرگرمی؛ وەک باشگای ورزەشی، باشگای ئەفسران،باشگای مامۆستایان. (باشگاه)

باشمە: [ناو]باسمە؛ شەقڵی‌خەرمان؛ مۆری قوماش‌ڕەنگاندن. (باسمه)

باش‌مەڵڵا: [ناو]باش (تورکییە: سەر). کەسی ئەوەڵ‌لەیاریدا؛ سەروەستا. (نفر اول بازی)

+ باش‌وبۆش: [ئاوەڵناو] چاک و پۆشتە؛ پۆشتە و پەرداخ؛ خۆش گوزەران.(خوش گذران)

باشوو: [ناو]باڵندەیێکە لە واشە گەورەترە و زوو کەوی‌دەبێت. (نوعی شاهین)

باش‌وەستا: [ناو]سەروەستا. (استاد کار)

باشەباش: چاکە چاک؛(ب) هەمووی‌دروستە. (درسته)

باشەڤار: ئێڤارباش؛ ئێوارەباش. (ئیوارەبەخێر)

باشی:(١)چاکی(خوبی)(٢)پاشگر: سەردەستە؛ لۆتی‌باشی، بەنناباشی، چاپەزباشی، (باشی)

باشیق: [ناو]باشوو؛ باڵندەیێکە لە سەقر گە-ورەترە و زوو کەوی دەبێ. (نوعی شاهین)

باشیلا: [ئاوەڵناو]باش (تورکییە :سەر). سەرگەردان. (سرگردان)

باشیلە: [ناو]باش: تورکی، لە: نیشانەی بچووک کردنەوە؛ دەستماڵی‌بچووکی‌سەر؛ سەرپۆشی چکۆلە؛ بەرهەڵبێنە و کۆڵوانەی چووک. (روسری کوچک. پیشبند؛ رودوشی)

باشیم: [ناو]باشتی؛ میرات. (ماترک)

باشیمگیر: [ناو]باشتی‌گر؛ کوتگر؛ بەش‌بەر؛ (سهیم در ماترک)

باعاندن: [چاوگە،ت]بالاندن؛ باڕاندن. (نالە گوسفند و بز)

باعەباع : [دەنگەناو] باعەی لەسەریەکی کار وئاژەڵ. (بعبع)

+ باعیس: فد: [ناو]بایس؛ بوونە عیلەتی کارێک؛ هۆ. (ب) بوونە هۆ؛ خودا باعیس و بانیەکەیماڵوێرانکات. (سبب؛ علت)

باغار: [ناو] بەپڕتاو. (چهار نعل)

باغبێن: [ناو] گیای درێژی باخە بەستن. (گیاەبلند مخصوص بستن باقە)

باغچەی‌ساوایان: (ب) شوینێک بۆ ئاگالێبوونی منداڵان لە تەمەنی کەمتر لە حوت ساڵیدا. (کودکستان)

باغدار: فد: [ئاوەڵناو+ ناو]خاوەنی باغ ؛ دارای‌باغ. (باغدار)

باغداری: فد: [ناو]کاری باغدار؛ کاری توانین و زانینی بە ڕێوە بردنی باغ. (باغداری)

باغربودن: [چاوگە،ت] گەورەبوون گەورە-بوون؛ لە خۆگۆڕان؛ لەخۆدەرچوون؛ غورور پەیداکردن. (مغرور شدن)

باغستان: فد: [ناو]دارستان؛ زیاتر بۆ داری بەر. (باغستان)

باغەوانی: [بەرهەمی چاوگە] باخەوانی؛ کاری سەرپەرشتی‌کردنی باغ. (باغبانی)

باغەوبەس: [ناو]باغبێن. (گیاەدراز مخصوص بستن یکدستەگیاە)

باغی‌میللی: [ناو،ت]پارکی میللی؛ باغی کە دەوڵەت سەرپەرشتی دەکات بۆ گەشت و لە-ناودا گەڕانی خەڵک.(باغ ملی)

باغی‌میللت: [ناو،ت] باغی‌میللی؛ پارکی‌میللی. (باغ‌ملت)

باغی‌وەحش: [ناو]جێگای ڕاگرتنی حەیوانی جۆربەجۆر بۆ نیشاندان بە خەڵک.(باغ‌وحش)

باف: چن؛ [پێشگر] وەک: قاڵیباف، جاجمباف، بەرماڵباف. (باف)

بافالۆ: اند [ناو] بووفالۆ؛ گامێشی وەحشی. (بو فالو)

بافڕوک: [ناو]فڕندە. (پرندە)

+ بافرە: [ئاوەڵناو] بادیهەوا. (مغرور)

بافڵ: [ناو]تافگ؛ تاف. (آبشار)

بافوور: فد: [ناو]وافوو؛ حۆقە و دەستەکەی بۆ تریاک‌کێشان. (وافور)

بافووری: [ئاوەڵناو] فد: (وافووری؛ (ب) تریاکی؛ ئە سرارکێش. (تریاکی)

بافەدەنگ: [ئاوەڵناو] بافیش کەر؛ خۆهەڵکێش. (خود پسند)

بافەدەنگی: [ناو]خۆهەڵکێشی؛ تاریف‌کردن لە خۆ.. (خود پسندی)

بافی:فد:[پاشگر]چنین؛قاڵیبافی،جاجم بافی؛ بەرماڵبافی. (بافی)

بافین: [چاوگە]چنین؛ گۆرەوی‌بافین: گۆرەوی‌چینین؛ کاموابافین: کاموا چنین؛ (بافتن)

باف‌ماری: [ناو] زرباب. (ناپدری)

باقی: [کاری‌ئەمری] بهاوی؛ بهاقێ؛ بخە؛ باوێ. (بیانداز)

باقێزە: [کاری ئەمری] بهاوێژە؛ فڕیدە؛ فڕێیدە. (بنداز)

+ باقینی: باقیتی؛ باوکێتی. (پدری)

باق: [ناو](۱) مووچ؛ قولاپە؛ گرێی دەست و پا. (مچ)(۲)سەلکە سیر و پیاز. (غدەسیرو پیاز)

باقباق: [دەنگەناو]باقەباق؛ دەنگی ڕێوی و چەقەڵ. (واق واق)

باقر: (۱) دەفری مسینە کە قاڵاییەکەی سێوراپێب و سوورایی مسەکە دەرکەوتبێت. (ظرف مسی قلع رفته)

(۲) ڕووە داماڵاو. (بی آزرم) (۳)[ناو] ژەنگی مس. (زنگ مس)

باقسمات: [ناو]بیسکویت. (بیسکویت)

+ باقڵ: چما؛ لە ڕووی عەقڵەوە؛ ڕەنگە؛ وادیارە؛ باقڵ نەیزانیبێت: ڕەنگە نەیزانیبێت؛ باقڵ تۆ نازانی من خەڵکی ساباڵاغم؛ چمابە ئەقڵ. (عقلا"؛ شاید)

باقلا قاتق: [ناو]خواردنێکی زۆرمە شەهوری باکووری ئێرانە.(با قلا قا تق)

باقلاوا: [ناو](۱) تێکو شینی ڕۆن و دۆشاو. (نوعی غذا است) (۲) جۆرێک شیرینیات. (نوعی شیرینی)(۳)ناوی گوندێکە لە باکووری شاری سنە ڕەنگە باقرئاوا بووبێت. (نام دهی است.)

باقلک: [ناو] باقلە؛ پاقلە. (باقلا)

باقلەپڵاو: [ناوەت] پڵاو بە باقلە و گۆشتەوە. (باقلاپلو)

باقلە کێوی: [ناو] بۆقلی؛ جۆرێک باقلەی ورد. (باقلای وحشی)

باقلە وا: باقلاوا؛ جۆرێکشیرینیاتە چوارگۆشە دەیبڕن و بادام و پستەی تێدەخەن.(باقلوا)

باقۆتە: [ناو]سەلکی پیازچە؛ نێرتکی پیاز و سیر. (غدەریشەپیاز و سیر)

باقۆشە: [ناو]میوەی نەگەییو؛ بارێزە؛ باکۆڤە؛ (میوەنارس؛ زیردرختی)

باقۆڵە: [ناو]باقۆرە؛ کودەڵەی بەراز؛ بەچکەی بەراز. (بچەی گراز)

باقوور: [ناو]کەتە مەڕ و ڕان. (رمە گوسفند)

باقوەس: [ناوی بک]باقوەز؛ باقەوەس؛(۱) کەسێک کە باخە دەبەستێت. (کسی کەدستەگیاەرا می بندد)(۲)[ناو] باقبین؛باغەبێن؛ (گیاەدراز مخصوص بستن؛ باقە)

باقۆیی: [ناو]بەلەباقە؛ دەردێکی ئاژاڵە. (ناخوشی بزو گوسفند)

باقەباق: [دەنگەناو]دەنگی ڕێوی و بزن وکار. (واق واق)

باقەبزە: [ناو]بەلەباقە؛ نەخۆشینی کوتوپڕی ئاژاڵ. (مرض گوسفند و بز)

+ باک: اند؛ فد؛ فرد: [ناو]عەمباری بێنزین لە سەیارەدا. (باک بنزین)

+ باکردن: [چاوگەت](۱) پەنمان. (۲) سک ماسین؛ تورە و قەڵس بوون.(۳) فیزکردن. (بادکردن).(۴)[کنایی]شتی فرۆشی بە سەر دەستەوە مان و نەفرۆشران.(بادکردن)

باکرن: <باکردن. (باد کردن)

باکردنە قولاپە: بێجێتاریفکردن و هاندان و دنە دان بۆ ئەنجامی کارێک؛ شوتی وەبن هە نگڵدان (تعریف و تحریک بەانجام کاری)

باکردگ: [ناوەبەر] باکردوو؛ پەنماو. (باد کردە)

< باکردوو

باکردوو: (۱) [ناو،بەر] پـەنمـاو. (۲)[نـاو] (ب) شتی فرۆشی کە بەسەردەسـتی فرۆشـیارەوە مابێتەوە و نە فروشرێت. (باد کرده)

باکروقە: [ناو] بۆران؛ بەفربارینبەباوە. (بوران)

باکوت: [ناو]جێگاییکە بای زۆر تێدە کەوێت. (جایی کەباد زیاد بەآن میوزد)

باکووزک: [ناو]باکووسک؛ کـزەبـا. (بـادخیلی سرد)

+ باکـــەش: [نـــاو] لوولـــەی ســـۆبە (بوغاری،کوورە).(لولەبخاری)

+ باکەش گرتن: [چاوگە،ت] کەڵەشـاخ گـرتن بێنەشتەر لێدان. (بادکش گرفتن)

باکـەڵە: [ئـاوەڵنـاو] (۱) کـەڵەدار.(۲) (ب) عەقڵدار؛ هزردار. (باکله)

باکیرە: [ئاوەڵناو]کچیکەبنی هەیە. (باکره)

+ باگا: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ بەخەبەر؛ نەنووستوو؛ هۆشیار.(آگاه)

باگـــار: [نــــاو]باغـــار؛ غـــاردانی ئـــەســـپ بەپڕتاو.چهارنعل)

باگر: جێگاییێک کە زۆر بای تێبکـەوێـت. (در مسیر باد)

باگرتن: (۱)بای ناو بۆڕی پڕ لە تراو گرتن لـە بەر نە تەقـین.(۲) سـەیـارەیێـک بـەتونـدی بەلاما هات لێینەدام ، بەڵام باکـەی گرتمـی وەری چەرخاندم، سـوڕاندمیەوە.(بالێـدان، بـا گرتن). (باد گرفتن)

باگردان گێڕ:[ناوی‌بک]کەسێک کـە بـانگردێن دەگێڕێت لە سەربان. (بام غلطان کار)

باگۆ: [ناو] وەڵام. (جواب)

باگوڕ: [ناو](۱)باگوڕک؛ ئاریکاری؛ زبارە؛ هـە-رەوز. (همیاری)(۲) ئابوونە؛ بەشـداری کـردن؛ ئەندام بوون. (آبونه)

باگۆرە: [ناو]مشار. (اره)

باگەڕێن: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

باگەف: (ف گیو) خشتێک کە تەواو سوور نـە بووبێتەوە. (خشت نیمپز)

باگیر: <باگر؛ شوێنێک کە با دەیگرێت؛ سەر داپۆشی کون کونیسە ر قلیانـاوی. (جـای بـاد گیر؛ در پوش قلیان)

باگییادی: (ف.مشـه) مـانگی یـادی خـودا. (ب)مانگی ڕەمەزان (ماه رمضان)

بـال: [نـاو](۱) سـەرنـج؛ بـالکێش: سـەرنـج ڕاکـێش؛ (توجـه) (۲) ڕەنگـی خـۆڵ. (رنـگ خاک) (۳)باڵ، لە(تورکییەوە هاتووەواتـا هـە-نگوین) (عسل)

+ باڵا: [ئاوەڵناو+ نـاو] بـەرز؛ سـەرەوە؛ ژوور؛ قیمەتیئاڵتوون باڵایە: زۆر زیادە. (بالا)

باڵا بڵند: [ئاوەڵناو] بەژن بەرز. (قد بلند)

باڵا بڵیندی: [ناو] باڵا بەرزی. (بالا بلندی)

باڵـا بـەر: [نـاوی] مـەکینـەی بـاریقـورس هەڵێنان. (بالابر)

باڵابەر: [نـاو]کـەرەستەی بردنـە سـەرەوەی باری زۆر قورس؛ ئاسانسۆر. (بالابر؛ آسانسور)

+ باڵا بەژن: [ئاوەڵناو]بەژنبڵیند؛ باڵابەرز. (قـد بلند)

+ باڵاپۆش: [ناو،ت]هەر شت تـەواوی لـەش داپۆشـێ؛«سـفیدەی کفـن باڵاپۆشـمبـێ» (فۆلکلۆر) (بالاپوش)

باڵاتە: [ناو]گیاییێک کە بەرەکەی لەنـاو گوڵـە

کەیدا دیاربێت؛ وەکوو تووی گوڵەبەڕۆژە. (گلی کەتخمەدر داخل گلبرگش پیدا باشد)

باڵاخوەدان: [چاوگە،ت]سەرنجدان. (توجەکردن)

باڵا دار: [ناو]داری سەرەوەیدارتەون. (چوب بالا در قالی بافی)

باڵاسەر: بانیسەر؛ (١ب) ژوور ئاسمان؛ (٢)سەرپەرشت؛ چاودێر؛ "ژنێکی تەلاق دراوی بێباڵا سەر: ژنێکی تەڵاق دراوی بێ-سەرپەرشت. (بالا سر)

باڵاشیرین: [ئاوەڵناو] (ب)بە ژن جوان.(خوش قد و بالا)

باڵاعەرعەڕ: [ئاوەڵناو] (ب) قەو بلێند؛ باڵابەرز؛ قەدبلێند. (قد بلند)

باڵافڕوان: [ناو]باڵفڕوان؛ فڕۆکەوان. (خلبان)

بالافس: [ئاوەڵناو]کورتەباڵا. (کوتاەقد)

بالاڤخۆش: سیحەتی ئاوی گەرم؛ حەمام کردنت خۆش.(صحت حمام)

بالاڤگە: [ناو]سەرەشۆرگە؛ گەرماو؛ گەرماڤ.حمام)

بالاڤیک: [ناو]وردەبڕویش؛ ساواریورد؛ ساڤاری هوور؛ سماییلۆک. (ریزەبلغور)

باڵاکورت: [ئاوەڵناو]کورتەبالاً؛ کۆتابالاً؛قوڵەبنە. (کوتاەقد)

بالالایکا: فد؛ اند: ناوی کەرەستە یێکی مۆسیقایە. (بالالایکا)

+ بالان: [ناو] باڵان. (١) تەڵەگورگ. (تلەی گرگ) (٢) داڵانی هەوایی؛ شوێنی دیاری-کراوی هاتوچوی فڕۆکە. (دالان هوایی) (٣) ڕاڕەوی نێو بینا. (دهلیز؛ راهرو)

باڵاندن: [چاوگە،ت]باڕاندن. (صدای بز)

باڵاندیدە: [ناو،ت] تەڵە دیتوو؛ وەک: داودۆز (ب)بەئەزموون؛ (کنایی، باتجربە)

باڵانەوی: [ئاوەڵناو] کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

باڵا و داوێن: [ناو،ت]سەر و خواری کراسی-ژنانە. (بالاودامن)

باڵباز: (١) باڵنەبەستراو. (باز وآزاد) (٢) باڵوێز. (سفیر)

بالبالی: [ناو]هومایی؛ مەرمەڕشا. (چلوار)

بالبالووکە: [ناو]تاژیلکە؛ تانجی کێویلە؛ تانجیقولانج؛ حوشترخوا.(آخوندک)

+ باڵبە ستە: [ناو،بەر] کەسێک کەدەستی بەستراوە؛ (ب) کەسێک کە هیچ کارێکی پێنەکرێت. (دست بستە)

باڵ بەسەرداکێشان: [چاوگە،ت] (١) خستنەژێر باندۆر؛ داگیرکردن. (غصبکردن)(٢)باڵ بە سە راگرتن؛ مێهرەبانی و ئاگاداری و بە خێو کردن؛ هەروەها خستنەژێر باڵ؛ چاوەدێری و دەستدانەباڵ. (مهربانی ونگهداری)

باڵ بەسەراگرتن: [چاوگە،ت] (١) چاوەدێری و بەخێو کردن و ئاگا لێبوون.(٢) دەست بە سەردا گرتن.(غصب کردن)

باڵپۆش: [ناو]قاوخی سەرباڵی قالۆنچە و خاڵخاڵۆکە و شتیتر. (بال پوش)

باڵتان: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) ئارام؛ هێدی؛ ژیر. (آرام)

باڵتۆ: [ناو]پاڵتۆ؛ پاڵتاو؛ باڵتە. (پالتو)

باڵتوز: تد: [ناو]باڵدز؛ دش؛ خۆشکی مێرد.

(خواهر شوهر)

+ بالته: [ناو](١) باڵتـه؛ باڵـاپۆش. (پـالتو) (٢) تەور؛ بێور. (تبر) (٣) بـالـتـە؛ لای تـۆ؛ کـن تـۆ.(نـزد تـو) (٤)جـەنجـەڕی گێـرەکـردن. (خرمنکوب)

+ باڵدار: [ناو،ت] باڵندە؛ هەرمەلێک کە بـاڵی هەبێـت (بفڕێـت یـا نـەفڕێـت) (ب) باڵنـدە. (بالدار)

باڵداسووکە: [ناو] تەیرەکوێرە. (پرندەایست)

بالدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب) بە پشوو؛ پشـوو درێـژ؛ بەتاقەت؛ بەسەبر. (صبور)

باڵدوز: تد: [ناو]بـاڵتوز؛ خوشـک(خۆشـک)ی مێرد؛ دش؛ بالدز. (خواهر شوهر)

باڵدەرهێنان: [چاوگە،ت] (١) بـەچکـە مـەل کە خـەرێکـە پـەلـیبـاڵ دەربێنـێ. (٢) لـە خۆشیان لەوانە بوو باڵ دەربێنم. (٣) قۆڵ لە بندا دەرهێنان. (بال در آوردن)

باڵڕاکێش: [ئاوەڵناو] زەین ڕاکێش؛ سـەرنـج ڕاکێش؛ بالکێش. (موردتوجه؛ جذاب)

باڵڕاکێش: [ناو]قۆڵڕاکـێش؛ (ب)چاوسـاغی مرۆڤی کوێر.(راهبرانسان نابینا)

باڵش: [ناو]سەرینی چکۆڵە. (بالش)

باڵشتەک: [ناو](١) باڵشی چووک.(٢) جێگای ساچمەی بۆڵبرینگ.(بالشتک)

بـاڵشـکان: [چاوگـە،ت](١)ئیسـقانی بـاڵ و قۆڵشکان (٢) (ب) بـێهێزبـوون؛ بـێیـاوەر بوون.(بال‌شکسن)

باڵفر: [ناو]فڕۆکە. (هواپیما)

باڵفڕشـــکێن: [ناو،بـــک]فڕۆکـــە شـــکێن. (هواپیمای جنگی)

باڵ فشکردنەوە: [چاوگە،ت] باڵ فشەوکردن. (١) با کردنەخۆ و خۆ بە پاڵەوان زانـین. (٢) باڵـە شـۆڕی؛ شـۆڕبونەوەی بـاڵی مریشـکی نەخۆش. (بال آویزان کردن)

بالقەدان: باڵ لێدان. (بال زدن)

باڵقرتاندن: [چاوگە،ت] (١) قۆڵبرێن. (قطـع کردن) (٢) باڵکردن؛ باسـکۆکردن. (قیچـی کردن)

باڵکردن: [چاوگە،ت]باسـکۆ کـردن؛ شـاپەر قرتاندن بۆ هەڵنەفرین. (بال قیچی‌کردن)

باڵکۆ: [ناو](١)تارمەی بـەر پـەنجـەرە.(٢) > بالکۆن. (بالکن)

باڵکۆک: [ناو]بەڵگە؛ قەباڵە؛ ئێور. (سند)

بالکێش نامە: [ناو]نامەی دادگـا بـۆ ئاگـاهی. (اخطاریه)

بالگاش: [نـاو]شـاتو شـوت؛ ڕێکـلام. پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

باڵگاشە: [ناو]بالگاش؛ باڵگاشە؛ ڕێکـلام؛ پـڕو پاگاند. (تبلیغات)

بالگی: [نـاو]باڵگـە؛ بـالین؛ بـاڵین؛ سـەریـن؛ بالیف؛ بالیفک؛ بالیک؛ بالینگ؛ باڵنج. (بالش)

باڵگیف: [ناو] باڵش. (بالشت)

باڵمۆم: [ناو] باڵمەمی؛ باڵمۆمی؛ لە تورکیـەوە هاتووە واتا مومیهەنگوین؛ هێژای وتنـە کـە مۆم واتا شەم و مۆم(مێو) بە لام شەم واتـای مێوی هـەنگـوین نـادا و مـاکێکیپاترۆڵیـە. (موم)

باڵندەیکەوی: باڵندەی دەسەمۆ. (پرندە رام)

باڵنگی: [ناو]سەرینی ژێرپێ. (بالش زیر پا)

باڵوپاڵ: ڕەواجی؛ فەراوانی. (فراوانی)

بالوپەڕ: [ناو،ت](١)باڵوپەڕ؛ پەڕوباڵ. (بال و پر) (٢) (ب) قودرەت؛ دەست ڕۆیشتن؛ لەباڵ و پەڕکەوتن: لەدەسەڵاتکەوتن (قدرت)

باڵۆر: [ناو]باڵویز. (سفیر)

+ بالۆره: [ناو] دەنگ هەڵێنان و ئا هەنگێکی ڕیتیمیک(چەلەپایی)گوتن و بەسەرپەنجە لە گەروو دان. (نوعی ترانه)

بالوفک: [ناو]باڵنجی چووک. (بالشتک)

بالۆل: [ناو] بۆڕی؛ لوولە. (لوله)

+ بالۆن: [ناو]تونگی ئازمایشگای کیمی. (بالن)

باڵۆن: [ناو](١)گیانلەبەرێکی زۆر گەورەی دەریایی (کە شیر بە بەچکەی دەدا) لەڕۆن و گۆشتی کەڵک وەردەگیرێت؛ نەهەنگ؛ (بالن. نهنگ)تورەکەی زۆرگەورەی پر لە گازی سووک یا گەرما کە دەکەوێتە حەوا.(بالن)

بالووری: [ناو] مەرمەڕشا؛ هومایی؛ بالبالی. (چلوار)

بالووک: [ناو]بالووکە. (زگیل)

بالووکرەش: [ناو]خاڵ. (خال روی پوست)

بالووکێ: [ناو]بالووکە. (زگیل)

+ باڵە: [ئاوەڵناو] گەوج؛ حۆل. (گیج)

باڵە: [ناو]باڵی ماسی. (باڵەی پشت، باڵەی سک، باڵەی کلک، باڵەی سینگ). (بالەماهی)

+ بالە: [ناو]جۆرێک ڕەقس و هەڵپەڕینە لەئوروپا و ئەمریکا. (رقص باله)

باڵهاوردەنەوە: شاپەڕ دەرهێنانەوە. (بال در آوردن دوباره)

بالەبال: [دەنگەناو] بارەبار. (صدای احشام)

+ باڵەبان: [ناو]باڵابان؛ شەیپووری زۆرگەورە؛کەڕەنا، دارای کونی جێگە قامکە و بەپیک کۆکدەکرێت (وەک زورنا). (بالبان)

باڵەخانەیتاوسانی:کۆشکی هاوینی. (ویلا)

باڵەشنە: [ناو]باڵشت. (بالش)

باڵەفڕکە: [ناو،ت]باڵەفڕێ؛ باسکۆ باسکۆ. (پر زدن پرنده وقت اسارت)

باڵەفرتێ: [ناو،ت]باڵەفرتێی پەلەوەر لە کاتی سەر بڕیندا. (بال زدن پرندەوقت سر بریدن)

باڵەکرە: [ناو،ت]بێڵەکرێ. (بیل رابەزمین کشیدن برای جمع اشغال)

باڵەوان: [ناو]باڵەبان. (بالبان)

+ باڵەوباڵ: گوللە باڵەوباڵسمیویەتی؛ (ئەمدیو ئەو دیوکردنیگوللە) (سوراخ شدن بدن با گلوله)

بالەی سەرسەهۆڵ: [ناو] ڕەقسی باڵە کە لە سەر سەهۆڵدەکرێت. (بالەروی یخ)

بالێت: [ناو]ڕەقسیباڵە. (بالت)

بالێدان: (١) حاڵەتێککە با لەشتیبدا؛ بارە-وشەکردن. (٢) با کردنە ناو تەگەر یا تۆپ یا تیوپ یا شتیتر . (باد زدن)

بالیف:[ناو]کیسەیێک کە پڕیدەکەن لە پەل یا شتی نەرم و بەرگی دەگرن بۆ لە ژێر سەر نان؛ سەرین. (متکا)

بالیفک: [ناو]سەرینی گچکە. (بالشتک)

بالیک: [ناو]بالووکە. (زگیل)

بالینە: [ناو]باڵینە؛ جەغزێکی بچوکی لە قوماش (عەگالئاسا)یە لە کاتێکا مەنجەڵ یان تەبەق لە سەرسەر دادەنرێت لە بەینی سەر و بارەکەدا دایدەنێن. (بالشتک زیر باری کەروی سەر حمل شود)

+ باڵینه: [ناو](١) ژێر نیر. (بالشتک گردن گاو در موقع شخم)(٢) کورتانی حەماڵی. (پـالان حمالی)

باڵینەک: [ناو]باڵۆن؛ کیسەی زەلامی پڕ لـە گاز یا گەرما کە بە حوادا دەچێ. (بالون)

بام: [ئاوەڵناو] ڕەشتاڵە؛ ئەسمەر؛ سەوزەڕوو. (اسمر)

+بام: بێم؛ ببم؛ منبام بۆلای‌تۆ فیداتبام؟: من بێم بۆلای‌تۆ فیدات بم؟.(بیایم، بشوم)

بامالْ: جێگای بەرزایی کە با بەفرەکەی یان خۆڵەکەی بماڵێ. (برفروبی شدەبا باد)

بامبو: فد: [ناو]قامیشی هێندی. (بامبو)

بامجانا ڕەش: [ناو]بادەمجان. (بادمجان)

بامجانا سوور: [ناو]تەماتە. (گوجەفرنگی)

بامخەڵتان: [ناو](ف.مشه) بانغەڵتان؛ بانگلێن؛ باگردێن؛ بانگووش؛ بانگۆش؛ باگوردێن؛ بانگلان؛ مەندەڕوونە؛ تپانە؛ لوغ؛ گردەلْ؛ باگوردان؛ بانگلێر.بان‌تلێر.. (بام غلطان)

با مرنیْ: [ناو]بای مردنیْ(ب)تاعوون. (تاعون)

با مرە: [ناو]بنەبان؛ قوونەبان. (کنج بام)

بامشت: [ناو]باگر. (بادگیر)

بامەن: بیمەن؛ کورتکراوەی ناوی بەهمەن. (خلاصەشدەاسم بهمن)

+ بامیه: [ناو](١) شیرینیاتی تایبەتی مانگی ڕەمەزان؛ زولبیا و بامیه. (بامیه) (٢) داهاتێکی بێستانییە و لەشاری بامیانی ئەفغانستانەوە هاتووە. (بامیه)

بان: وان: [پاشگر] بەواتای چاودێر؛ نگهبان: زیرەوان؛ باغەبان: باغەوان. (پیواژه، بان)

+ بان: کورتکراوەی باند. (. باند)

بان: [ناو]جۆرێک دارە لە هێند کە لە بەرەکەی ڕۆنیکی بۆن خوش دەگرن (بان)

+ بان: بووایێن؛ ببونایە. (می بودند)

بانا: [ناو]بانوما. (بادنما)

بانبز: [ناو](ف .گیو) بزنەکێوی. (بز کوهی)

+ بانپۆشین: [چاوگە،ت] (١) سەرنانەوە و شاردنەوەی مەبەستێک؛ دیزەبەدەرخۆنە. (٢) سەری بەتالی دەفر نانەوە؛ سەرپۆش بە سەر هەر شتێکدا دان. (سر پوشیدن)

بانتلێر: [ناو]باگردێن. (بام غلطان)

بانتوو: [ناو](١) جەماوەرێکی زۆر لە خەڵکی ڕەش پۆستاڵی ئەفریقای ناوەڕاست و باشووری ئەفریقا. (٢) زبانیان. (بانتو)

بانجۆ:بانژۆ:[ناو]کەرەستەیێکی موسیقایە لە گیتار بچووکترە.(بانجو)

+بانجێڵە: [ناو](١) تارمە؛ باڵکۆنی بەرپەنجێرە؛ تەختەبەندی بەرپەنجێرە. (بالکن جلوپنجره)(٢) کۆمانج؛ بانیجە. (کماج)

بانچاو: (ب)بەسەرچاو؛ بەلێباش.(روی‌چشم).

بانچەوک: (ف.گیو) سەرلانکە.(روی‌گهواره)

بانخانی:[ناو]سەربان؛بانخانوو.(پشت‌بام)

باندان: [چاوگە،ت]شاردنەوە؛ بانپۆشین؛ بان نانەوە؛ سەرنانە وە. (پوشش. قایم کردن)

باندپێچی: [ناو]پێچانیبرین یا جێگای کوتراو یان هەر شت بەتەنزیف. (بانداژ)

باندرۆڵ:[ناو]کاغەزی چەسبداری وەک تەمر بۆ لکاندنبەسەر شوشە (بتری)ئاڵکۆلْ یاهەر بەرهەمێکیدەوڵەتیدا؛ یاباندی(شریتی‌پان) دریژ بۆسەر بەستە بەندی لەفابریکادا. (باندرول)

باندرۆڵدار: [ناو+ئاوەڵناو] (۱) دارای باندرۆڵ. (۲) برێتی لە نەکراوە؛ تازە و کارنەکردوو؛ ئاکبەند. (آکبند؛ باندرول دار)

بانـدۆر: [نـاو](۱)هـەرێمـی دەسـەڵاتـداری. (قلمرو) (۲) ئەسەر دانان؛ کاردانەوە؛ شـوێن-دانان. (نقش و ایز بجاگذاشتن؛ عملکرد.)

باندوور: [ناو] نیر؛ نیلە؛ نیرێـک کـە ئـامووری پێوە دە بەسترێت. (دنباله یوغ)

باندەر: [ناو]باندەڤ؛ بادەوە؛ بادەڤ. (طوفان)

باندەو: [ناو] بادەوە؛ بۆران. (بوران)

بانژو: [ناو] بانجو؛کە رەستە یێکـی‌مۆسـیقایە. (بانجو)

+ بانسەر: سەرسـەر؛ تـەوقـی سـەر (ب) لـە جیاتی بان‌چاو؛ بەڵێ. (بالای سر، روی سر)

بانکداری: (۱) [بـەرهـەمـی چاوگـە]رە وتـی بەرێوەبردنی بانک؛ (۲) خاوەنی بانک بوون. (۳) شوڵی ئیدارەکردنی(بەرێوەبردنـی) بانـگ. (بانکداری)

بانکوت: (۱)شیڵان و کوتانەوەی‌بـان بـۆ بـەر گری لـە دڵوپـە.(۲)<بـانگلێر. (پشـت بـامرا سفتکردن وکوبیدن)

بان‌کوتانەوە: [چاوگـە،ت] <بـانکوت کـردن. (کوبیدن‌پشت‌بام)

بانکە:[ناو]بۆشکەی‌چکۆلە.(بشکه کوچک)

بانگ بە گویداخوێندن: (ب)ناونان؛ نـاو لـە - سەر دانانی منالّی موسوڵمان. (اسم گذاری)

بانــگدان: [چاوگــە،ت]بانــگ گــوتن. (اذان گفتن)

بانگدەر: [ناوی‌بک]کەسێک کـە بانـگ‌دەدا؛ بانگویژ؛ (اذان گو)

بانگژابوون:گرژبوون؛ ئانگژابوون؛ هێرش‌بردن بۆ یەک. (عصبانی شدن)

+ بانـگ کـردن:[چاوگـە،ت](۱) لێگێڕانـەوە؛ بانگهێشـتن؛ دەعـوتکردن. (دعـوتکردن) (۲) قوماری بانگ کردن. (بـازیکردن قماربانـک) (۳) قاوکردن؛ هەرا لێکردن.(صدازدن)

بانگ کـەر: [نـاوی‌بـک]جـارچی؛ هاوارکـە ر؛ کەسێک کە بانگ دەکا. (بە هەموو مانایێکـە-وە) (چارچی)

بانگلۆر: [ناو]بانگردێن. (بام غلطان)

بانگ‌لێکردن: [چاوگە،ت]هەرا لێکـردن؛ قـاو لێکردن. (صدا زدن؛ فرا خواندن)

بانگ مەل: ئاوازی باڵندە. (آواز پرنده)

بانگۆڵە: [ناو]مێتولکە. (نوزاد شپش)

بانگووێر: [ناو]شانە و شەنەی کۆ کردنـەوەی کڵۆ و بەردی نێو شیناوەرد. (شن کش)

بانگە: [ناو](۱) منارەی جێی‌بانگ‌وتن. (مناره) (۲) سپێی تازە لە ڕشک دەرهاتوو؛ مێتوولکە. (نوزاد شپش)

بانگەڕا: [ناو]بانگلێن. (بام غلطان)

بانگەبانگ: [ناو،ت]هاوارهاوار. (هوار هوار)

+ بانگــەشــە: [نــاو] ڕێکــلام؛ بانگــاش؛ پڕووپاگاند؛ (تبلیغات) (ئەم وشەیە بە جـاڕدان و بانگـە واز نزیکتـرە، بالگـەشـە وبالگاشـە کوردیتر ونزیکترە بە(ڕێکلام) چـوونکی بـال، واتا: سەرنج یاسرنج. (تبلیغات)

+ بانگـەواز: [نـاو،ت]برێتـی‌لـە ڕاگـەیانـدنی خەبەرێک؛یان بۆ ڕاگەیاندنی شتی گـوم بـوو بە خەڵک؛ جاڕدان. (جارزدن)

بانگی‌شێوان: [ناو](۱) بانگی‌مەغرێـب. (اذان-

مغرب) (۲ب) وەختی خۆراوای درەنگ؛ ئێوارەی درەنگ. (وقت غروب)

بانمەک: [ئاوەڵناو] خوێن‌شیرین؛ ئێسک سووک؛ قسەخۆش؛ بامەزە. (بانمک)

باناو: [ناو]بانەناو؛ قوڕەبان.(گل اندود کردن بام)

بانوانک: [ناو] بانبانک؛ ڕزق؛ جۆرێک مشکی گەورە. (نوعی موش)

بانوانە: [بەند] خاتوونانە؛ خانمانە. (خانمانه)

+بانۆک: [ناوی بک] لە چاوگەی(باناندن): قبوولکردن؛ بە بزن و مەڕێک دەڵێن کە شیر بە بێچوو دەدەن، و دەبانێنن. (حیوانی که به نوزاد شیر می دهد)

بانوما: [ناو،ت]کەرەستەی پیشاندەری شوێنی هاتن و تەوژمی‌با. (بادنما)

بانوو: [ناو](۱)خانمی‌ماڵ؛ خاتوون.۲. سەر دیرەگی‌بەرز. (بانو. تپه)

بانووان: [ناو]بەردفەڕش؛ سەنگفەڕش. (سنگفرش)

بانووچکە: [ناو]بانیژە؛ بانی‌چووکە؛ کۆمانج؛ هەورەبان. (کماج)

بانهاڕ: [ناو]سەرەوەی ژێرهاڕ؛ لەئاش ودەستاڕدا. (سنگ روی آسیاب)

بانەسەرە: [ناو،ت]زنجیری بەندکردنی لارەپیچ بە سەرەوە. (زنجیرمحکم کردن دستار زنانه)

بانەک: [ناو]خوو؛ خدە؛ ڕەوشت؛ ڕەفتار. (خو؛ عادت)

+ بانەوبان: [ناو]جەحێڵێ کەزۆر بەبانانەوە بگەڕێت؛ کاتێ بەفر زۆربێ‌وکوڵان پڕبێت لە بەفر بەسەر بەفردا لەو بان بۆ ئەو بان چوون. (جوانی کەزیاد پشت بام ها را گز کند؛ از روی بامی بەروی بام دیگر رفتن)

بان‌هەڵبان: [ناو]باڵەخانەی چەند قاتی. (ساختمان بلند)

بانیجە: [ناو]کۆمانج؛ بانیژە. (کماج)

+ بانیژە:[ناو]کۆمانج؛ بانیجە؛ شوێنی بە پلیکان ڕۆیشتن بۆ سەربان. (کماج)

با نیشتنەوە: (۱) نیشتنەوەی‌ئاماس؛ تەواو بوونی پەنمین؛ (ازبین‌رفتن آماس) (۲) وێستانی با؛ (قطع‌شدن‌باد) لە فیز و لووت- بەرزی کەوتن. (نخوت و باد خوابیدن)

با نێک و دوو هەوا: (ب) قسە یا کاری دژ بەیەک لە یەک کاتدا. (یک بام و دوهوا)

+ بانین: [چاوگە]ناوجێیی؛ بوونەهۆی ئاشت بوونەوە؛ بوونە هۆی ڕێککەوتن و یەکترین پەژراندن.(میانجی؛ آشتی‌دادن)

بانیۆ: [ناو]گەرماو؛ حەمام؛ شۆرگە. (حمام)

+ باو: (۱)لەگەڵ بەند دا دێت: بەندوباو؛ ئستران. (آواز) (۲) مۆد؛ تازە ئەو لیباسە باوی نەماوە. (مد)

باوانە: [ناو] نێرەچۆلەکە؛ نێرەپاساری.گنجشک‌نر)

باوباران: [ناو،ت]بۆران. (بوران)

باوبرا: [ناو] باوکبرا؛ زڕ برای باوکی. (برادر نا تنی)

باوخۆش: [ئاوەڵناو]خۆشباو؛ هەڵخۆش. (خوش دست)

باورە: [کاری ئەمری]بێنە؛ بیهێنە.(بیاور)

+ باوسەندن: [چاوگە،ت] بوونە مۆد

لەجەماوەردا؛ پەرەسەندن. (مد شدن)

باوشکاندن: [چاوگە،ت]باوێشکهاتن. (حالت دهن دره)

باوشکین: [چاوگە]باوێشکهاتن. (دهن‌دره-کردن)

باوکبرا: [ناو] زڕبرا؛ باببرا. (برادر ناتنی)

باوگوڕی: [ناو] ڕاوێژکاری ؛ڕاوێشکاری. (مشاوره)

باوگەرە: (ف. گیو) بابەگەورە. (بابابزرگ)

باولی: [ناو] سندوقی دەستەداری کەلوپەل؛ یەغدان. (صندوق دسته‌دار)

باو و نەریت: [ناو،ت]داب و دەستوور؛ داب و نەریت؛ ڕێوشوێن. (رسم و رسوم)

باوویان: [ناو](ف.مشە) ئارەزوو؛ هومێد (امید)

باوە: (١) باوکە؛ بابە. (پدر)(٢) موّدە؛ بابەتە. (مد) (٣) کەردوو؛ دێراو. (کرت)

باوەجوا: بائەمە؛ بائەمحالە؛ جودالەوە. (بااین وجود)

باوەخولە: [ناو،ت]باوەخولێ. (بازی نوجوانان.چرخیدن)

باوەخوون: [ناو]بوّهەوەلجار کە بووک دە-چێتەوە ماڵیبابی؛ باوەخوّن. (اولین مهمانی رفتن عروس به خانه‌پدری)

باوەرپێکردن: [چاوگە،ت]کار یا قسەی کەسێ بە ڕاست زانین و بڕوا پێکردن. (باور کردن)

باوەرپێهێنان: [چاوگە،ت]باوەرپێکردن. (١) باوڕ بەکەسێککردن. (٢) کاری کەسێک کە باوەڕ بە قسەیێک بکا.(باور کردن)

باوەڕدار: [ئاوەڵناو] بەباوەڕ؛ باوەڕمەند. (دارای باور)

باوەڕدەرمانی: [ناو،ت] مالیجە بە هوّی زیاد کردنی باوەڕ و ئیمان و عەقیدەوە. (باور درمانی)

باوەڕگران: [ئاوەڵناو] دێرباوەڕ؛ گران باوەڕ؛ سەختباوەڕ. (دیر باور)

باوەڕگرانی: دێرباوەڕی؛ گرانباوەڕی (دیر باوری)

باوە ڕگومان: [ناو،ت]دوودڵ؛ دووشک. (دو دل)

باوەڕمەند: [ئاوەڵناو]باوەڕکری؛ بەباوەڕ. (باورمند)

باوەڕوّ: [کاری‌ئەمری]بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

باوەڕوّک: [ناو]بڕوانامە. (ویزا)

باوەرەک: (ف.گیو) بای سەخت. (بادسخت)

باوەزیرک: [ناو](ف. گیو) چزووی دووپشک و هەنگەژاڵە و ئیتر. (نیش عقرب و سایر گزندگان)

باوەژوّ: [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ سەرگەردان. (آواره)

باوەسیر: [ناو] بیّو سیری. (بواسیر)

باوەش‌پێداکردن: [چاوگە،ت]لەباخەڵ گرتن؛ لە ئامێزگرتن؛ لەزوّرانبازیدا مەچەک لە کەمەر قایمکردن. (بغل کردن)

باوەشان:[چاوگە،ت]باوەشێنکەر. باوەشێن-کردن با لێدان. (بادزدن)

باوەشی: [ناو]هەڵوّ. (عقاب)

باوەشین: [ناو] باوەشێن. (باد بزن)

باوەکو: [بەند] ئەگەرچی؛ هەرچەند. (اگر چه)

باوەلە: [ناو]باوەلی؛ چەمەدان؛ یەغدان.(صندوق)

باوەوە: [ناو]بایەوە؛ بادەوە. (بوران)

بـــاوی: [ئـــاوەڵنـــاو]ڕۆمـــاتیزمی؛ بـــاداری. (روماتیزمی)

باویزە: [ناو] با و پێچـی نـاوزگ؛ باپێچـەک. (نفخ)

باویژدان: [ئاوەڵناو]دارای ویژدان. (با وجدان)

باوێژە: [کاریئەمری] بیخە؛ بیهاوێژە. (بینداز)

باویشـــە: [نـــاو](١) بـــارێزە. (میـــوەی بـــاد ریختـــە)(٢) کـــاتی لارەســـێبەری ئێـــواران. (هنگام عصر دیر وقت)

باوین: بەرهەڵست دروستکردن بەگڵ. (با گل جلو گرفتن جائی)

باوی نوێ: مۆدی تازە؛ ئەمرۆیی. (مد نو)

باوێنی: باوکێنی؛ شتی ماڵەباب؛ شتی بـاوک. (پدری)

باهاوردن: [چاوگە،ت](١) باهێنـان؛ بـاکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (آماس کردن) (٢) حاڵـەتـی شتێک کە با بیهێنێ. (چیزی کەبـاد بـا خـود بیاورد)

باهر: [ناو]بایر؛ بایەر؛ چۆڵ. (بایر)

+باهۆ: [ناو] موور و ئەڵوار بۆ کاری نەجارێ؛ تـەختـەی قـەوی و درێـژ؛ دار و کاریتـەی قەوی. (چوب الوار)

باهۆبەند:[ناو]قۆڵبەند؛بازوبەند.(بازو بند)

باهۆس: [ناو]باهۆز؛ ڕەشەبای سەخت؛ تۆفان. (طوفان)

باهۆش: [ئاوەڵناو] وریا؛ زیرەک. (باهوش)

بـــاهوڵ: [نـــاو]بـــاهۆس؛ بـــاهۆز؛ بـــای-سەخت.(بادسخت)

باهۆڵ: [ناو](ف.مشە)چانتە؛ تۆربـە؛ جانتـک. (ساک)

باهینک: [نـاو](ف.مشـە)ڕوماتیسـم؛ هینـک، دروستترە.<باداری. (رماتیسم)

بایا: ببواییێت؛ خۆزگەدونیا بەدڵیمن بایا. (مـی بود)

بـــایبـــەهـــاری: [نـــاو،ت] بـــای دەمـــە و نەورۆز.(بادبهاری)

بای بە یانی: [نـاو،ت] بـای سـەرسـبح. (بـاد صبح)

بایت: [ناو]چکۆلەترین گرووپی بیـرەوەری لـە کامپیوتێردا. (بایت)

بایجومگە: [ناو،ت]ڕۆماتیزم. (روما تیزم)

بایدارئاوس: بایوادە کە لەو کاتەدا دار چـرۆ دەکا. (باد وقت بهار)

+ بایدە: (١)[کار ئـەمـری] کرژیکـە؛ گـرژی بکە؛ بایبدە. (بپیچ و بریس) (٢)[نـاو] باییـە؛ چەرخی؛ دەفری چووکەی کانزا. (کاسەفلزی)

بای ڕۆژئاوا: [ناو،ت] بای بێرین. (باد عصر)

بای زریان: [ناو،ت] باێکی سـاردی پاییزانـە لە لای بـاکوورەوە دێـت. (بـاد سـرد موسـم پاییز)

بـــایزەمـــەن: [نـــاو،ت] بـــایتونـــد.بـــا سەخت.(بادسخت)

بایسەبا: [ناو،ت] شنەبای سەحەر. (باد صبا)

بایسەبوون: [ناو،ت] بای زۆر گەرم کە باغ و بێستان وشک دەکا ودەیپروکێنێ. (بادسام)

بایسەحەر: [ناو،ت] شنەبـای بـەیـانی. (بـاد سحر)

بایسـەرسـەڕ: [نـاو،ت] بـای زۆرتونـد. (بـاد سرسر)

بای سەوا: [ناو،ت] بای سەبا. (باد صبا)

بای شەماڵ: [ناو،ت] بای باکوور (باد شمال)

بایق: [ناو]بەقا. (باور)

بای کەپۆ: [ناو،ت](ب) فیز و غورور؛ لووت بەرزی (باددماغ؛بادغبغب)

بای کەللە: [ناو،ت](ب) غووروو؛ خەیالاتی سیاسی (ڕامیاری). (کنایە. غرور)

بای گەڵوو: [ناو]قرقێنە. (اروغ)

بایلۆز: باڵوێز؛ باڵیۆز (سفیر)

باینجان سیاوە: [ناو]بادەمجانی ڕەش.(بادمجان)

باینە: [ناو]بایەقووش؛ کوندەبوو. (بوف)

بای نەرم: نەرمەبا؛ شنە؛ سروە. (نسیم)

بایواده: [ناو] بایبەهاری؛ (بەفری بەفرانبارە بێبای وادە قەت ناچێتەوە). «فۆلکلۆر» (بادبهاری)

بای وشک: [ناو] وشکەبایسارد.بادبی باران-وسرد)

بایەخدار: [ئاوەڵناو] بەڕێز؛ بەنرخ، بەقیمەت. (باارزش)

بایەدەس: [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەسبڵاو. (ولخرج)

بایەر: [ناو]بەیار؛ بایر.بوورە؛ بەتاڵ؛ خاڵی. (بایر)

بایەڤ: [ناو]دەوەنێکە بۆ سوتاندن.(بتەایست برای بر افروختن)

بایە کۆش: [ئاوەڵناو] وەجاخکوێر؛ دۆعاکردن لە ژن کە وەجاخ کوێربیت؛ واتە منال سەرکۆشت نەچێت. (اجاق کور؛ بچەدار نشدن)

بایەوان: [ناو]بادەبان؛ بادەوان لە پاپۆڕی باییدا (بادبان)

باییبێرین: [ناور،ت] زریان ؛بای ڕۆژانە؛بای ئێواران.(بادروزانە)

باییتووریێ: (ب) بێبایەخبوون؛ نرخی بەقەد نرخی توورێکە.(کنایەاز بی ارزشی)

بایید: [ناو]لەگەن؛ تەشت. (لگن)

باییزەر: [ناو]زەردوویی. (یرقان)

باییس: (۱)[بەند] گەرەکە؛ دەبیێوابێت. (بایستی) (۲)[ناو]هۆ؛باعیس.(سبب.علت)

باییکوور: [ناو،ت] بایشەماڵ(بادشمال

باییگۆر: [ناو،ت] بای توند. (باد سخت)

باییهەوا: [ئاوەڵناو] بادیهەوا؛ بەفیز؛ لووتبەرز (متکبر)

باییهەوایی:[نا و،بەرهەمی چاوگە]ڕەوتی باییهەوابوون. (حالت متکبرشدن)

بدەبستێن: [ناو،ت]ئاڵش وێرش؛گۆڕینە وە لە موعامەلەدا.(بدە بستان) .لە(ف.مشە)یشدا بە واتای گوفتوگۆ؛ هاتووە

بدەرەم: بمدەرێ؛ پێمبدە. (بدەبمن)

بدێکار:<بدیکار

بدیکار: (ف.مشە) دەیندار؛ قەرزدار. (بدهکار)

بران: (۱)لە دایکوبابێکن. (برادرند) (۲)هەر دوو بە سەربازی بران؛ بریان. (بردندشان)

بڕان: (۱)[ڕابوردووی چاوگەی بڕین بۆ کەسی سێهەمی کۆ] قرتیان؛ بڕدران؛ لەتیانکردن.(بریدندشان)(۲) لەیەک بڕیان: دابڕان و جیاوەبوونەوە. (جداشدند)(۳) [پاشگر] بارانبڕان.(پسوند)

براندۆک: [ناو]براندۆخ؛ درۆێنەوان. (دروگر)

برایی کانوونیٚ: <پاییزەبرا.

بردنەسەر: (١)داسەپاندن و جیٚکەوتنی قسە و مەبەست: ئاخری قسەی خوٚی بردەسەر. (سخن بکرسی نشاندن)(٢) حەوانەوە و ژیان و تەواوکردن:چوٚن لەگەڵ ئەو بیٚئەمە-کە دەتووانی ڕوٚژگار ببەیتەسەر؛ وادەی زیندانەکەی بردەسەر.(بسربردن) (٣) کە-سایەتی پیٚدان:ئەوەندەی تاریف کرد و بردیە سەر گەیاندیە عاسمان.(شخصیت بالابردن)(٤) بارەکە زوٚرسووک بوو بەئاسانی بردیە سەر سەیارەکە.(بالابردن)

برسیاتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]برسیٚتی؛ برسیبوون.(گرسنگی)

برکدان: خستن؛ فڕیٚدان؛ هاویشتن (انداختن)

برمە:[ناو]دیزەی چیٚشت تیدا کوڵاندن. (دیزی)

بروا: (١)بچیٚت؛ (٢)بڕوانە؛ تماشاکە. سەیرکە. (٣) باوەڕ.(برود؛تماشاکن؛ باور)

بڕوانە: تماشاکە.<بروا. (نگاەکن)

برووکیای: [چاوگە،ت] برووسکیان برووسکیان؛ ترووسکانەوە؛ درەوشانەوە. (درخشیدن) (٢)وەک: چاوداگرتن؛ چاوقرتاندن. (چشمکزدن)

بریان: (١)[ئاوەڵناو] برژیاو؛ برژاو. (بریان)(٢)بران، ڕابووردووی (بردن) بوٚ کە-سی سیٚهەمی کوٚ. (بردنشان)

بریتک: [ناو](١) شەقەمشار؛ مشاری دوو دە-ستک. (ارە دونفرە)(٢)برینگ.(دوکارد)

بریٚن: گوڕڕەیبا؛ خوڕڕەیئاو؛ قوڕەی زک. (صدای آب و باد و نفخ)

برینە: [ناو]ژانی منداڵبوون. (دردزایمان)

+ بژ: [ناو]داسوو؛ پرژی سەری گوڵە گەنم و جوٚ؛ کاکوٚڵی گەنمەشامی (کاکل ذرت. کاکل گندم)

بژاربڕ: [ناو+ناوی بک]بژارچن؛ ئالاچن؛ بژار لیٚبڕین؛ بژاربڕم کرد: بژارم لیٚبڕی. (بیلچەوجین؛اتمام وجین کردن)

بژارتوو: [ناو،بەر] ژمارده؛ بژارده؛ ژمارە کراو؛ بژیٚردراو؛ هەڵبژیٚردراو.(شمارە شدە.پاکشدە. برگزیدە)

بژارتی [ناو،بەر](١ب)برژاو؛ برژیاگ. (٢)بژیٚردراو.دانەویڵەی پاککراو.(٣)ژمارە-کراو. هەڵبژیٚردراو. (بریانشدە؛ پاکشدە؛ شمارە شدە. انتخاب شدە)

+ بژارە: [ناو] پەروباڵ ڕیٚکوپیٚک کردنی فڕندە بەدەندوکیخوٚی. (مرتب کردن پرها با نوک)

+ بژانک: [ناو]کەرەستەی ئارایشی ژنان. (وسیلەآرایش زنان)

بژاندن: ئیشتیا و هەوەسکردن.دڵپیٚوەبوون. (هوس کردن)

بژن: ژندار. (زندار. متاهل)

بژنین: [چاوگە]هەڵبژاردن؛ بەرگەم کردن. (انتخاب)

بژون: (١) جوانخاس. (جوان) (٢) ورە؛ توانا. (توانایی)

بژوولک: [ناو] برژوٚڵ؛ مژوٚڵ. (مژە)

بژوون: (١) پوٚشتەوپەرداخ؛ تەڕپوٚش. (شیک پوش) (٢) ئازا؛ جوامیٚر؛ گورجوگوٚڵ. (جسور)

+ بژوین: [ئاوەڵناو] خاوین؛ تەمیس. (تمیز)

بڕه: [ناو](١) هەنگوینێک کە پاش‌بڕینەوەی کەندوو بۆ ژیواری‌هەنگ دەمێنێتەوە. (عسل جاماندەدر کندو) (٢) زۆرزان و عەیار. (عیار)

+ بڕی: (١) ئێشکایی؛ بەڕی. (بر) (٢) ڕەشی. (سیاهی) (٣) زیندوو بە؛ بژیت:زیندووبیت؛ زیندووبێت.(زنده باش؛ زنده‌باشی؛ زنده‌باشد)

+ بژیان: ئارەزووکردن. ئیشتیاکردن. (آرزو)

بژیر: (١)[ناو] بژار. (علف هرز) (٢) بژار کردن.(وجین)(٣)[ئاوەڵناو] زیرەک؛ وریا . (زیرک.هوشیار)

بژێرداو: [ڕابوردووی‌چاوگەی بژاردن، ناو، بەر](١)ژمارەکراو.(٢)[ناو،بەر] بژێراو؛ دەغڵی پاک‌کراو. (شمارەشده؛ غله‌پاکشده)

بژیڕەش: [ناو،ت]داسوو؛ گوڵی‌گەنم و جۆ. (سنبله‌گندم‌وجو)

بژێلک: [ناو]برژۆڵ. (مژه)

بڕی و مەمرە: (ب) ژیانی زۆر ساکار و فەقیرانە؛ خۆراکی کەم. (بخور نمیر)

بسات: فد: [ناو]بیسات؛ شتومەکی‌پێویست بۆ ڕێخستنی کاری میوانی یان زەماوەند؛ دام و دەزگا؛ (ڕەببی بیساتتشێوی) شتومەکی سەر عارەبانەی چەرچی. (بساط)

بساز: (١) چێکەر؛ دروست دەکا. (ساز) (٢) دژی ناسازگار؛ کەسێک کە دەحاوێتەوە و دەسازێت. (سازشکار)

بسام: (١)[ئاوەڵناو] بەسام؛ سامدار؛ بەهەیبەت. (باهیبت)(٢)[ناو] جاری گەنم و جۆ. (جای گندم درو شده)

بسانیمەوە: بمسێنەرەوە. (پسم بگیر)

بستام: فد: مەرجان. (مرجان)

+ بستۆکە: [ناو]مەسی؛ ئەستێولک؛ پارچە ئاسنی سەرتەنوور. (آهن روی تنور)

+ بستە: [ئاوەڵناو] بەفیز؛ بەهەوا؛لووتبەرز. (متکبر)

بستە: [ئاوەڵناو] بڕۆ لەلایەن منەوە بستەبە: چیت پێ‌خۆشەبیکە؛ ئازاد؛ سەربەست. (آزاد)

بستێن: [ناوی‌بکەر] بستێنەر. وەردەگری؛ وەرگر. (بستان)٢.کڕیار. (خریدار)

+ بسک: [ناو]کولانەی مریشک؛ باڵەخانە؛ کۆشک. (لانەمرغ. کاخ)

بسکۆ: [ناو] مافوورە. (فرش)

بسکۆکە: [ناو] لەرزانە؛ بسکۆلە. (زیور زنانه)

بسکەبسک: مشقەمشق.(١ب) بە خۆشیەوە هاتن و چوونی‌تازەلاو بەدەورو بەری-کیژاندا.(٢)نێری‌بەدەور بزندا مرقاندن‌کاتی بە تەگەبوون. (گشتن‌شاک‌بدور بز)

بسکەگیا: [ناو] قولی گیا. (یک دسته‌گیاه)

بسمارک: [ناو] بزمارەی‌دستوپیا؛ مێخەکە. (میخچه)

+ بسە: پستە. (پسته)

بسەرخوە: (ف. گیو) [ئاوەڵناو]ئازا؛ جەسوور؛ سەربەست. (جسور؛ مستقل و آزاد)

بسەرکەتن: (١) سەرکەوتن؛ پیرۆزبوون. (پیروزی)(٢) کەوتنە سەر؛ وەک: کەوتنە سەرئاو. (بالا ماندن) (٣) وەک: لە پلیکان سەرکەوتن. (بالا رفتن)

بسەروەهاتی: [ناو] سەربهوری؛ بەسەرهات؛سەرگورەشتە. (سرگذشت)

بسێلاک: [ناو]بسیلاک؛ لمدار؛زیخەڵان؛ زەوینێک کە لم و زیخی زۆربێت. (شنزار)

بشرین: [ناو]بزه؛ لێوکەن. (لبخند)

+ بشکانن: [چاوگە،ت]پشکنین؛ پشکاندن. (جستجو)

+ بشکڤاندن: [چاوگە،ت]تروکاندن؛ لەیەک-کردنەوە؛ کاردۆژەی گوێز. (شکستن یا در آوردن مغز گردو یا تخمه)

بشکڤین: [چاوگە]سەرسووڕمان. (تعجب)

بشکۆفت: [ناو]بشکۆژ؛قۆبچە؛ دووگمە. (دگمه)

بشکۆڵ: برژۆڵ. (مژه)

+ بشێوه‌نه: (١)[ناو،بک] بشێوێن؛ کەسێک کە دەشێوێنێت. (بەهم زن) (٢) فەرمانی شێوان. ئەو دۆخوا بشێوه‌نه(بیشێوێنه) با نە برووسقێت. (مخلوط کن)

+ بغور: [ئاوەڵناو] زۆر خۆر. (شکمو)

بڤ: [ئاوەڵناو] ترکزە. تۆکز. خەتەر؛ مە-ترسی. (وەک) تابلۆی ئاگاداری لە مەترسی لە-سەرشەقام: نیشانەی بڤە(خطر)

بڤار: [ناو]بوار. (گدار)

بڤۆک: [ناو]جەغزێکی تورداری چووک بۆ ماسی گرتن.(انبرک و تورکوچک دسته دار ماهی گرفتن)

بڤە: (١)[ئاوەڵناو]خەتەر؛ (٢)جێی مەترسی؛ وەک: تابلۆی عەلامەتی خەتەر لەسەر جادە. ترکزە. تۆکز.(خطر؛ علامت‌خطر)

بقلیقۆک: [ناو]بڵقی‌ئاو. (حباب آب)

بقە: (ف. گیو) پڵتە. (قرزدن)

بقەبق: فڵتەفڵت؛ پڵتەپڵت، بلمەبلم. (یاوه‌گوئی؛ قرقر)

بکار: فد: [ناو](بێکار) دەنگی‌نۆتێک لە حاڵەتی سروشتیدا؛ دەنگی ئەسڵیی نۆت کە بێمول یان سوری یان کورۆن یان دێز نەبێت لە مۆسیقادا. (بکار)

بکارئانین: [چاوگە،ت]بەکارهێنان. (بە کار بردن)

بکڕ: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کڕیار؛ بسێن. (خریدار)

بکۆ: [ناو]بسکۆ؛ مافوورە. (فرش)

بکوژبکوژ:[ناو،ت]کوشتوکوشتاری‌زۆر. (بکش‌بکش)

بکوژوبڕ:[ناو،ت]کوشتار و سەربڕین. (ب) زەبر و زەنگ خستنەسەر. (بکش و ببر)

بکەر: (١)کارکەر.(٢) بیکە.(٣) (ئەوەی کارێکی لێ ڕوودەدا). ئەوەی کارێک دەکا؛ (فاعیل) (١.کننده ٢. بکن.٣. فاعل.)

بکێشۆ: بکێشێ؛ بە هەمووماناوە.(بکشد)

بکیقۆک: [ناو]بڵقی‌ئاو. (حباب آب)

بکێڵگە: [ناو] زەوی کێڵراو؛ کێڵگە. (زمین-شخمزده)

بگاردان: بواردان؛ ڕێگادان؛ بڤاردان. (گدار داشتن؛ با گدار)

بگرای‌بگر: [ناو،ت]گرتنی‌لە سەریەک. (بگیر بگیر)

بگربگر: [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قاڵمەقاڵم؛<بگرای‌بگر. (دادو هوار.بگیربگیر)

+ بگردن: [چاوگە]بووردن؛ ڕابووردن؛ دابگردن؛ بگردن لەم کووجیەباریکەو سەختە. (گذر کردن)

بگەڕ: [ئاوەڵناو+ ناو] ئەوەی دەگەڕێ؛ خول-خۆر. (چرخان؛ سیاح؛ دوار)

بگێڕ: [ئاوەڵناو+ ناوی‌بک] (١) کارگێڕ. (مدیر)(٢) کەسێک‌کە شتێک دەگێڕێت یا خولی پێدەدا. (گرداننده)

+ بڵ: ناوی تاقگەی بڵ لە نزیکی هەورامان؛ گوندی بڵ لە نزیکی هەورامان؛ میوەی - نەرم‌بووی زۆر گەیشتوو؛ وەک:کاڵەکی‌بڵ. (آبشار بل. دەبل. میوەنرم شده)

بلاجووهەور: [ناو] هەورەتریشقە. (تندر)

بلاچە: [ناو] برووسکە؛ تریشقە؛ هەورە-ترشکێ؛ بڵێسە؛ گڕ؛ شوڵە. (درخشنده. شعله)

بلاڤ: [ئاوەڵناو] دژی‌چڕ؛ بلاو؛پرش وبلاو. (پخش)

بلاڤۆک: [ناو] هەر شت‌کە بلاو ببێتەوە(ب گۆڤار و ڕۆژنامە. (نشریه)

بڵاڵووکەکێویلە:[ناو]دارێکی‌کورتەبنەیە کە بە-ڕێکی سووری‌تۆخی هەیە.(آلبالوی‌کوهی)

بڵام: [وتە] بەڵام؛ بەڵان. (اما؛ ولی)

بلامکەر: [ئاوەڵناو] زۆرخۆر؛ بغور. (پرخور)

بڵان: [وتە]بەڵام. (اما)

بڵانە: [ئامرازی‌ئەمری]ڵێگەڕێ؛ بێڵانە؛ بی-هێڵە؛ بێڵە.(بگذار)

بلاو: [ناو] ددانە لەغاو. (دهنه افسار)

بلاو: [ئاوەڵناو،بک] لاوێنەر ؛ ئەوکەسەیە کە چەمەری دەگێڕێت و مردوو دەلاوێنێتەوە (خواننده عزا)

بلاوێن: [ئاوەڵناوی‌بک] کەسێک‌کە دە لاوێنێتەوە و دڵداری‌دەداتەوە؛ ناز و نەوازش-کەر ؛لاوێنەر. (تسلی دهنده)

بڵاوی: [بەرهەمی چاوگە] پەرت‌وبڵاوی؛ پەخشانی؛ پژیاگی. (پراکندگی)

بڵباس: [ناو](١) ناوی ئێڵێکی‌کوردە. (نام عشیرەای کرد) (٢) ئەلماس. (الماس)

بلبال: [ناو]سەوزەواتی‌خواردن. (سبزی خوردن)

بلبسێن: [ئاوەڵناو] سەرگەردان؛ حەیران. (حیران. سرگردان)

بلبلە: [ئاوەڵناو] (١) زۆر بڵێ. (حراف) (٢) [ناو]پلپلە؛ پرپرە؛ پرپرەی‌گوارە. (آویزەگوشوارە)

بڵبوون: [چاوگە،ت]زۆرگەیین؛ کاڵەکی‌بڵ؛ گرکەی بڵ؛ شل‌ونەرم بوونی میوە وەک کاڵەک و شووتی و گرکە بە هۆی مانەوەی زۆرەوە. (نرم شدن میوە. زیاد رسیده)

بڵحات: [ناو]بیلعەت؛ خراپە. (بلعت)

بڵحانە: [ئاوەڵناو+بەند] وەک بڵح؛ بەشێوەی بڵح و ئاریلە. (بد اطوار اسا)

بڵحەروو: [ئاوەڵناو] ژنی‌حیز و ئاکارخراپ؛ هەرزە و دەم‌بەپێکەنین لەگەل هەمواندا. (زن هرزە)

+ بلسک: [ناو] قولانج. (پاژ)

بڵسک: [ناو] پلوسک. (ناودان)

بڵقاس: [ئاوەڵناو] خۆ بەزل زان. (متکبر)

بڵقن: [ئاوەڵناو] چڵمن؛ بڵقەی دێ: وەک: بڵقەی لووتی دێت. (چلمن)

بڵقە: [ناو+ئامرازی‌دەنگ]دەنگی هاتنە دەرەوەی با لە ژێر تراوەوە. (صدای‌حباباز زیر آب بیرون‌آید)

بڵماندن: [چاوگە،ت]بڵمەبڵم‌کردن. (غرو لند زیر لبی)

بڵمن: [ئاوەڵناو] زۆر دەبڵمێنێ و بوڵە و بڵمەی

دیٚ. (غرغرو)

بڵن: [ئاوەڵناو] بڵیند؛ بەرز (بلند)

بڵنایی: [ناو]بڵیندایی؛ بەرزی. (بلندا)

بلنداهی: [ناو]بڵێندی؛ بەرزی. (بلندی)

بلندبوون: [چاوگە،ت](١) وەحەوا کەوتن؛ بەرزبوون؛ پەنگزین. (بلند شدن).(٢)[ناو] بڵند بوون؛ بەرز بوون؛ بەرزی.(مرتفع بودن)

بڵندێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی بڵیند بوون. (حالت بلندبودن)

بڵندین: [ناو]سەردەرانە؛ ئاسانە. (آستانه)

بڵنگۆ: [ناو]بڵێندگۆ.بەرزەواچ. (بلند گو)

بلۆ: [کاری ئەمری لەچاوگەی لوین:ڕۆیشتن] بڕۆ؛ بچۆ؛ هەرە. (برو)

بلوار: فرد؛ فد: [ناو] شەقامیبەرین و پان کە بوویێتە دوو کەرتی یەک لایەنە بۆ هاتن و چوونی سەیارە. (بلوار)

بلۆدان:زۆرکوڵان و بڵق هەڵدانیتراوێک لە سەر ئاور و هەڵچوونی. (سر رفتن مایع در حال جوش)

بلۆر: [ناو]بللوور؛ مینا؛ پیپۆک؛ هەر شت کە لە بلوور چێبوویێت. (بلور)

بلوور: [ناو](١) بلوول؛ بلوێر. (سازیست) (٢) لولەینێولانکی منداڵن. (لولەای در داخل گهوارە)(٣) شوشە؛ کریستاڵ؛ پیپۆک. (بلور؛ کریستال)

بلوورسازی: [ناو](١) کارخانەی بلورچێکردن؛(٢) کاری بلورچێکردن.(٣) کاریبلورساز. (بلور سازی)

بلوورڤان: [ناو] بلوێرژەن. (نی زەن)

+ بلووری: (١)[ناو] هومایی؛بالبالی؛ شاخبزی؛ مەڕمەڕشا. (چلوار) (٢) [ئاوەڵناو] بلوورین؛ هەر شتی چیٚکراو لەبلوور. (بلوورین)

بڵووک: [ناو] مێگەل. (رمەگوسفند)

بلووک: [ناو](١) چەند ماڵ لە بینایێکدا، لەناو (شۆقە یان آپارتمانێکدا) چیٚبوویێت. (بلوک) (٢) ئاجۆری لە چیمەنتو چیٚبوو. (بلوک-مصالح ساختمانی)

بلووک: [ناو](١) کۆی چەند مەملەکەتی یەک گرتوو دارای ڕێوڕەوشتێکی نزیک بەیەک؛ وەک (بلوکی غەرب)(بلوک) (٢) جۆری خشتی گەورەیە لە چیمەنتۆ چیٚکراو. (بلوک ساختمان)

بڵووکە: [ناو] فش؛ بۆش؛ وەک بەفرەبڵوکە. (نرم و متخلخل)

بلوولژەن: [ناو] بلوێرچی؛ بلوێرژەن(نی زن)

بلوێرپێچ: [ناو]بلوولکپێچ؛ پارچە پەڕوێکە لە بلوول دەپێچرێت.(پارچە ای کەدور لولەداخل گهوارەمی پیچند)

بڵە: (١)[وتە،کاری ئەمری] واچە؛ببیٚ؛ ببێژە؛ بوویش؛ بووشە؛ بڵیٚ.بێژە؛ (بگو)(٢)[ناو] شل و نەرمە؛ ئەو شووتیە بڵە. (میوەی زیادرسیدە)

بلەخش: [ناو] جەواهێر. (جواهر)

بلەزندەر: [ئاوەڵناو] پیاوی زل و لەندەهوور. (لندهور)

بلەگاز: [ئاوەڵناو+ناو] (ف. گیو) بەلەنگاز؛ بێچارە؛ داماو.(بیچارە)

بلەوحەز: [ئاوەڵناو]بلەزندەر؛ لەندەهوور. (لندهور)

بلەوەز: [ئاوەڵناو] زاڵم؛ ملهوڕ. (مستبد)

بلەوەس: [ئاوەڵناو] هەوەسباز؛ هەوەس‌دار؛ بەهەووەس؛ کەڵکەڵەباز. (بلهوس)

بلی:[بەند]جگە؛ بێجگە؛جیا لەوە.(غیراز)

بڵی: [بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی‌زۆرگەیشتن و نەرم‌بوونی میوە.(حالت زیاد رسیدن ونرم شدن میوه)

بڵێ: [وتەی ئەمری]بێژە؛ واچە؛ بووشە؛ ببێژە؛ بڵە. (بگو)

بلیارد: [ناو]بیلیارد؛ یاری دووکەسیی سەرمێزە کە بە چێو بیلیارد لەچەند گۆ دەدەن و دەیخەنە نێو کونێکی دیاریکراو. (بیلیارد)

بلیاق: [ناو]گلێنەی چاو. (مردمک)

بلیان: [چاوگە] پێگەیین؛ زانین؛ پێگەیین. (دانستن)

بلیتچی: [ناو]بلیت‌فرۆش؛چەمووز. (بلیط فروش. گیرندەبلیط)

بڵێسکە: [ناو] بڵێسە؛ وەک فیچقەی‌خوین و بڵیسەی ئاور. (فوران. شراره)

بڵێسە بلێس: [ناو،ت] نێڵەنێڵ: کڵپەکڵپ. گڕپەگڕپ. (زبانەآتش پشت سر هم)

بڵێسەدار: [ئاوەڵناو،]گڕدار.(آتش‌زبانەدار)

بڵێک:[ناو]کرێوە. (بارش برف)

بلیمانە: [ناو] لیمان؛ خەستێکی کێش‌دارە لەگەڵ منداڵ بووندا لە زێی‌مێوینە دێت. (مایع غلیظ کەهمراەبچەاز رحم زائو بیرون می‌آید)

بلیمەتیەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕەوتی بلیمەتی و زۆرزانی و زۆرزیرەکی؛ هەڵکەوتوویی و پسپۆری. (نابغە)

بڵێن: [وتەی ئەمری]ئیوە بڵێن: بێژن؛ ئەوان بڵێن: بووشن. (شماها بگویید، آنها بگویند)

بڵێندایی: [ناو]بەرزایی؛ ترۆپک. (هەرکەسێک بەرز ئەفڕێ زوو ئەمرێ، بایبڵێندایی سەر و دڵ دەگرێ) «ماموستا هەژار». (بلندا)

بڵێند پایە: [ئاوەڵناو] بڵند پایە؛ پایەبەرز. (بلند پایە)

بڵێنەبێژ:[ناو]بڵێندگو؛ بڵێندبێژ.بەرزەواچ. (بلندگو)

بلیوار: [ناو]یەکەی پارەی وینێز وئێلا. (بلیوار)

بڵێین: [وتە،]ئێمەبێژین، بوشین. (بگوییم)

بن‌بەست: [ناو]کۆڵانێک کە سەرێکی گیرابێ.(بن بست)

بن‌بیق: [ناو] خانووی ژێرعەرز. (خانە زیر زمین)

بنپاڵ: [بەند]تەنیشت؛ لا؛ کن؛ نک؛ پەنادەست.(کنار؛جنب)

بنپزوو: [ناو] قوشقون؛ پاڵوێنی‌بن‌کلکی وڵاخی سواری. (پاردم)

بنتان: [ناو]ئێلەک؛ سوخمە؛ سیخمە. (یلک)

بنک: گەڵای‌خوارەوەی ساقەتی‌توتن. (برگهای پایین ساقەتوتون)

بن‌کەن: (١) بن‌کەند؛ لە ڕیشەوە هەڵکێشان؛ لە بێخ دەرهێنان. (از بیخ در آوردن) (٢) (ب) بنەبڕ؛ دواهاتوو. (بەخاو و خێزانەوە لە و شارە بن‌کەن بوون و هیچ کەسیان نەما). (بەیکبارەرفتن از جایی)

بن‌دریایی: (١)قەرزداری؛ موفلیسی (ورشکستگی) (٢) هەر دەفر و هەنبانەییێک کە بنەکەی دڕیابێت. (تەپارە) (٣) (ب) کچی بن‌پژاو. (بی بکارتی)

بندیان: [ناو](١) ڕەچەڵەک فەلە؛ بنە فەلە.

(عیسوی) (۲) ژێردان. (زیر دندان)

بنێشە: [ناو] بنەڕەت؛ بناغە. (اساس)

بواچە: [وتەی ئەمری(حرف)]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛ واچە. (بگو)

بۆتانی: [ئاوەڵناو=ناو] پێوەندیدار بە وڵات و زمانی بۆتانەوە. (بوتانی)

بۆجە: [ناو] پارەی تەرخانکراو بۆ مەبەستێک.(ف.مشە)بۆدجە؛مەسرەف.(بودجە)

بۆخاو: [ناو] بۆنی‌ناخۆشی وەک بۆنی ماسی یاگۆشتی کاڵ.(بوی بد گوشت و ماهی خام)

بۆخە: [ئاوەڵناو] گای دەبە؛ بۆغە؛ مەلقەوی. (گاوگردن کلفت)

بۆدەلە: [ئاوەڵناو] نەزان؛ گەوج؛ حۆل؛ گێژ. (گیج؛ نفهم)

بۆرە: بوەرە؛ بخۆ. (بخور)

بۆرە: [ناو]ڕەنگی ئەسپی ڕەنگ بۆر(اسب نیله)

بۆڕەبۆڕ : [دەنگەناو] دەنگی کەرەنای لەسەریەک؛ گریان و گابۆڕ؛ (صدای کرنا؛ صدای گریه باصدای‌بلند)

بۆرە خزم: [ناو]خزمی دوور؛ خزمایەتی بەبۆنەی ژن و ژن خواستنەوە.(خزمی دووری ژن‌یامێرد) (اقوام دور. اقوام‌سببی‌دور از طرف زن‌یاشوهر)

بۆرەژان: [ناو]بەرەژان؛ دەستپێکی ژانی منداڵبوون؛ ژانەدرۆزنە.(دردکاذب قبل‌از زایمان)

بۆرە مرۆڤ:> بۆرە پیاو

بۆڕی‌لاستیکی : لوولەی لاستیکی ؛ شیلەنگ. (شیلنگ)

بۆڕێوە: [کاری ئەمری بۆ دووهەم کەسی تاک] بۆڕەوە؛ وەڕەوە. (برگرد)

بۆڕیزان: [ناو]بۆڕیزان؛ کەرەناژەن؛ شەیپووڕژەن. (شیپورچی)

بوزە: [ناو]بزن. (بز)

بۆسۆڵی‌هەڵنەسان: (ب) ڕووتوقووت؛ بیخەیتە تەنوور بۆسۆی‌لێ‌نایێت.(کنایی ،لخت وعور)

بولبولە: [ناو] لوولەی تەنگی تۆنگی تراو تێکردن. (لوله‌تنگ تُنگ)

بۆنچی: [ناو]تاجی؛ تاژی؛ تانجی.(سگ تازی)

بۆنسۆ: [ناو] بۆسۆ.(بوی‌سوختن پارچه)

بوو: (۱)بۆن. بۆ. (بو) (۲) ڕابوردوی بوون، کێ لەوێ‌بوو؛ (بود)

بوواچ: [وتە][کاری ئەمری بو چاوگەی وتن]بێژە؛ بڵێ؛ بووشە؛باچە؛ نیشانەی دەرختنی کارێکە، بوواچ بزانم بۆ نەهاتی؟ (بگو)

بوواچۆ: دەڵێم؛ ئێژم؛ ئووشم. (میگویم)

+ بووان: بخوێنە. (بخوان)

بووبایە: (۱)ببوایە؛ ببا؛ ببواییێت؛(۲)کەرە کە بووبایە: بۆبایە، بۆنیگرتووە. (می شد؛ بوگرفته)

بووبایێ: ببوایێ؛ بباییێت. (می شد)

بووبووچک: [ناو]پۆپەی فڕندە. (تاج پرندگان)

بۆوبەرامە: [ناو،ت]بۆنی‌ڕەوان و خۆش؛بۆن خۆشی. (خوشبویی)

بووبیش: [ناو]شوێنی زەبەندی دێم؛ گیاجاری دێم. (گیاەزار دیم)

بووجاڕ: [ناوی‌بک]کەسێک کە کاری بووجارە. (بوجار)

بوو جاڕی: [ناو](١) کاری پاک‌کردنه‌وه‌ی دانه‌وێڵه به بێژنگی گه‌وره، به‌باکردنی یان به‌ده‌ست یان به که‌ره‌سته‌ی موتوڕی و مه‌کینه. (٢) ناوی ئه‌و مه‌کینه.(بوجاری)

بووچکه‌وبوون:چکۆله‌بونه‌وه؛(ب) له ده‌ستدانی‌حورمه‌ت؛ (پێ‌په‌ستبوون). (کوچک شدن)

بووخاک: (ف. گیو) فووکردن و ده‌ماندن (فوت کردن)

بووخێر: [ناو]هێشوی چووکه‌ی ترێی نه‌گه‌ییو (قۆره) (خوشه‌نرسیده‌انگور)

بوودایی: [ئاوه‌ڵناو+ ناو]په‌یره‌وی دینی بوودا. (بودایی)

بوودابیه‌ت: [ناو]بووداسیم؛ دینێکه که بوودا له هێند دایمه‌رزاند؛ (دایمه زراند). (بودائیت)

بووده‌ڵه: [ئاوه‌ڵناو] پیاوی چکۆله و نابووته. (انسان خیلی کوتاه‌قد) گێژوحوڵ. (گیج و منگ)

بوور: [ناو] بوار. (گدار)

+ بوور: (ف. گیو)(١) جۆره عه‌ره‌بانه یێکه. (نوعی ارابه) (٢) بیور. (تبر)

بوورا: (١) تێپه‌ری؛(بوورد؛ڕابورد؛ ڕابرد.) (گذشت)(٢) برای ژن. (برادرزن)

بووراندن: (١)کاری به‌خشین وچاولێ پۆشین (له چاوگه‌ی بووردن).(بخشیدن) گوزه‌راندن؛ بهوراندن؛ڕه‌ت (ره‌د)کردن (گذراندن)

بووراهی: (١)[به‌رهه‌می چاوگه] بۆرایی؛ حاڵه‌تی بۆربوون(٢)[ناو]شتی‌بۆر که له دووره‌وه جوان دیاری نه‌کا؛ تارمایی. (کبودی)

بووردن: [چاوگه](١) ڕه‌تبوون؛ ڕابگردن؛ بهوردن؛ ڕابووردن. (٢) له گوناح خۆشبون؛بووردن. (گذشت کردن)

بوورژان: [چاوگه،ت] وه‌نه‌وز؛ خه‌وه‌نووچکه؛ پینکی(چرت

بوورژانه‌وه: [چاوگه،ت] چاو چوونه خه‌و؛ له وه‌نه‌وزه‌وه چوون. (چرت زدن)

بووروو: [ناو]سووته‌کی ئاور که له‌گه‌ڵ گڕو دووکه‌ڵدا به‌حه‌وادا ده‌چێ. (اشیاء سوخته‌سبک که‌همراه‌دود به‌هوا می رود)

بووره‌دێر: [ناو،ت] زه‌ویی بووره که ئاو بدرێ بۆ نه‌رم بوونه‌وه و کێڵان.(آب دادن‌زمین بایر)

بووری: وه‌ره؛ بێرۆ؛ بێ. (بیا)

بووریان: حاڵه‌تی‌بووردن.[له‌چاوگه‌ی بووردن](١) ئه‌وان ڕه‌ت بوون و ڕۆیشتن، بووریان؛ ده‌ربازبوون؛ گوزه‌ریان؛ ڕه‌تبوون. (رد شدند)(٢) له گوناح خۆش بوون؛ بووردن. (گذشت کردن)

بوورین: [چاوگه](١) تێپه‌رین؛ بهوڕتن؛ ڕابووردن؛ لێوه بووردن.. (گذشتن(٢) به‌خشین؛ لێبووردن.. (گذشتن)

بووزۆ: دابخات؛ ڕابخات؛ فه‌ڕش‌بووزۆ: فه‌رش ڕابخات. (بگسترد)

بووزوو چریشکردن: (ب) کاری سه‌رسه‌ری و ناپوخته،کردن؛ سه‌رهه‌م‌به‌ندی. (کار سرسری کردن)

بووزه: بهاوێ؛ بخه.باوێژه.(بینداز)

بووزه‌ڵه: [ناو] پارچه قوماشێک‌که له کاتی مه‌شکه ژه‌ندندا سنگ‌و باسکی کابان داده‌پۆشێت. (نوعی پیشبند)

بووزی: [ناو]بووزو. (شال دستباف)

بووژان: (١) گیای بێژان(٢) قەژیـان؛ ژیانـە-وە.٣خـــــەوەنووچکـــــــە؛ وەنـــــــەوز. (بومادران؛احیا.چرت‌زدن)

بووژاندنەوە: [چاوگە،ت]ژیاندنەوە؛ قەژیانـدن؛ زیندو کردنەوە. (احیا کردن)

بووس: [ناو] هەڵـم و بـۆق؛ هاڵـاوی گـەرمـا؛ تینی گەرما.(هورم گرما وبخار)

بووسـان: [چاوگـە]خـەوتـن؛ نووسـتن؛ڕازان. (خوابیدن)

بووک‌وزاوا: [ناو،ت]گوڵاڵە؛ گوڵە مێلاقە.(گـل لاله)

بووکێنی: [ئاوەڵناو+ ناو] بووکی؛ پێوەنـد یـدار بە بووکەوە: جلو بەرگـی بووکێنی؛کـەو شـی بووکێنی. (عروسی)

بووڵدان:[ناو]خوڵەمێشدان(جای خاکستر)

بوومڕێـچ: ئوسـتڕالیاد؛فد: [نـاو]تـەختـە یـان کانزایێکی پانە کـە دەهاوێژرێـت ، دەورێـک دەداتەوە و بـە خـول‌خـواردن دەگـە ڕێتـەوە بۆلای هاوێژەرەکەی (بومریچ)

بوونتاڤ: [ناو]هەورەتریشقەیێک کە لە عـە-رزدەدا.(برق رعدکەبزمین برخورد کند)

بـووەرە: (١)[کـاری ئـەمـری، لـە چاوگـەی واردن] بخۆ. (بخور)(٢)[کاری ئەمـری] وەرە؛ بێ. (بیا)

بووهیشک: [ناو]گوێژ؛ بلچ. (زالزالک)

بوهارتن: [لـەچاوگـەی بهـورین] بهـوردن؛ تێپەرین؛ ڕەتبوون؛ڕابگردن.(گذشتن)

بوهتوم: [ناو] بوختان؛ تۆمەت. (تهمت)

بوەرەی: [کـاری ئـەمـری]بـاوەرەی؛ بێنیـە؛ بیهێنە. (بیاورش)

بوەرێ: [کاری ئەمری] بیخۆ. (بخور)

بۆهەڕنەمووت: بۆ مچەو. (بوگند)

بوی ئاواهی: بەوشکڵە؛ بەوجۆرە؛ بەو چەشـنە. (اینطور)

بۆیاخکـار: [ناو،بـک]بۆیـاخچی. ڕەنـگ کـار. (واکسی. رنگ کار)

بویتان: [ناو]بویتک؛ قنجکـەسـەلام؛ سـیتکە سەلام؛باپشکێو. (گل مژه.سنده سلام)

بۆی دێ: (١) چاکی بۆدێ شانسی هەیە (لـە قوماردا). (برایش می آید)(٢) سفارشی کـردوە ،منـــیش دامنـــاوە خـــۆی بــــۆی دێ-دەیبا.(میآیدبرایش) (٣) بۆنی لـێ‌دێ؛ بۆگـە-نە.(بویش‌میآید)واهـەسـت دەکـەم؛ بـۆی‌دێ بقەومێت: وادیارە بقەومێت. (حس میکنم)

بوێری: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەجەرگی؛ نـە-ترسی؛ جەسارەت.(جسارت)

بـوێژە: [کـاری ئـەمـری](١)ببێـژە؛ بێـژە؛ بڵێ؛بواچە. (بگو)

بۆیکردگـە: (١) بـوێکردوە؛ بـۆنی کردگـە. (گندیـدەاسـت) (٢) هـەسـتی کـردوە.بـوبردە است(٣)(من بوم ئە نجام نە داوە ئـەو بـۆی-کردوە: ئەو بۆی کردگە(برایش انجام داده)

بوینووت: بدبینم؛ بتبینم. (ببینمت)

بۆیە : لەکوردستانی باشووربە ڕەنـگ دەڵـێن (رنگ)

بۆیە مـە:[نـاو] مێـزە ری گوڵینـگ‌دار. (دستار منگولەدار)

بـۆی‌هـەنگـەل: بـۆی ژێرباخـەڵ؛بۆکڵیشـە. (بوی زیربغل)

بۆیەی نینۆک : ڕەنگی نانووخ ڕەنگ کـردن؛

ڕەنگی نینۆک؛ (لاک ناخن)
بۆیێ: بەو هۆیە؛ لەبەر ئەوە؛ پۆکی ؛ ئەڕا. (باین‌علت)
بەئابڕو: [ئاوەڵناو]ئابڕودار؛ بەڕوومەت. (با آبرو)
به ئاخری خەت گەیشتن:(١) تا دوایی کارێک‌چوون. (٢) هیوا لێبڕان و نزیک بەمردن. (به‌آخر خط رسیدن)
بەئارمانج: [ئاوەڵناو] خاوەن مەڕام؛ بەهیوای-گەیشتن‌به مەڕام؛ (هدفمند)
بەئارەزوو: (١) [ئاوەڵناو] بەهیوا؛ ئاواتخواز؛ بەهیقی؛ بەهەویا؛ ئارەزوومەند؛ تامەزرۆ؛ ئومێدەوار؛ (٢ب) بەئیشتیا؛ بەتەواوی؛ تیروتەسەل؛ به ئارەزووی دڵ‌تەماشام‌کرد. (با آرزو)
بەئارەزووی‌دڵ: بەئیشتیای‌دڵ؛ تا ڕادەی پێخوش‌بوون؛ بەئارەزووی‌دڵ سەیرم‌کرد. (تا دل بخواهد)
بەئازموون: [ئاوەڵناو] فد: بەتەجروبە؛ ئەزموون وەرگرتوو. (ب) مرۆڤی‌دونیادیدە. (دنیا دید)
بەئازین: بەدەستوور.(٢) (ب) خاوەنی ڕێ و شوێنی تایبەت بۆ ئەنجامی کارێک.(دارای-سبک)
بەئاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت] ئەندازەیێکی زۆرکەم؛ بەحاڵ‌ودووبەلا؛بەعاستەم‌ودووبەلا (خیلی‌کم)
بەئاکار: [ئاوەڵناو] (١) بەکردار؛ ڕەفتارچاک.(٢) (ب). ماقووڵ؛ ساحێبی-کەسایەتی و مەزنی. (نیک کردار)
بەئاگاهێنان: [چاوگە،ت]وشیارکردن؛ بێدارەو کردن؛ لەخەوهەڵساندن؛ لە خەو خەبەرکردنەوە. (آگاه‌کردن.بیدارکردن)
بەئاڵشت: [ئاوەڵناو] خۆروو دار؛ ئاڵۆشاوی. (ب) زۆر نێرخواز یا مێوخواز؛ بەخۆروو. (حشری)
بەئالیقەدان: [چاوگە،ت]نرخاندن؛ هەڵسەنگاندن. (براورد کردن)
بەئامانەت: بەئەمانەت؛ سپاردن بۆ چەند وەخت. (ب) بۆ ئاگالێبوون و چاوەدێری-لێکردن؛ ئەوتفەنگە بە ئامانەت لای‌تۆ دادەنیم بۆم ڕاگرە؛ (ب)بۆکاتێکی دیاریکراو، بۆ ماوەیێک به ئەمانەت لێرە ماومەتەوە چەند ڕۆژی‌تر دەڕوم. (بطور امانت؛ موقتی)
بەئاواچوون: [چاوگە،ت] (١) نوقوم‌بوون‌لە ئاودا. (به‌آب رفتن)(٢) (ب) لەدەست دان و گوم‌بوون؛ سەرتێداچوون. (از دست دادن)
بەئاو و ئاورا دان: ڕیسک؛ حەولدانی بێ مەترسی؛ بێ‌ترس خۆخستنەخەتەر. (به‌آب وآتش زدن)
به ئاوەدانی نەزانین: (ب) بە چ حیساب نەکردن؛ پویتە پێنەدان؛ بەهیچ نەگرتن. (بحساب نیاوردن)
بەئاهەنگ: [ئاوەڵناو](١)خاوەنی ئاهەنگ و ئاواز؛ ئاهەنگ‌دار. (٢) بە پێی زەرب، یان (ڕیتم)ی ئاهەنگی، جووڵانەوە؛ (بەهەوای ڕیتمی خاوی و کرژی). (آهنگین؛ باضرب)
بەئجاندن: [چاوگە،ت]هاندان. (تیر کردن)
بەئجین:[چاوگە،]تووڕەیی دامرکان. (آرام-کردن)
بەئوک: [ئاوەڵناو] ناشیرین.(زشت)

بەئەدەب: [ئاوەڵناو] بەنزاکەت؛ بەعەدەب؛ بەعەوەب؛ ژیر.(باادب)

بەئەرک: (١) بارقورس؛ بەزحمەت. (بار سنگین) (٢)بە ئەرکی خۆزانین: بە وەزیفەی خۆ زانین.(بوظیفه) (٣)کەسێک کە زەحمەتی زۆربێ بۆ کەسێکی تر.(زحمتدار)

بەئەژمارە: بەبژاردە؛ بەدەسەندە. (باحساب و شماره)

بەئەم: بەم؛ بەئیمە. (به این ؛بما) بەئەمانە: بەمانە؛ بەم شتانە؛ من بەئەمانەرازی نابم.(بااین چیزها) (٢)لە دەست ئەوانەدا نییە بە ئەمانە (پیش اینهاست)

بەئەمەدا: بەمەدا؛ بەئەمەدا دیارە، لە ڕووی ئەمەوە.(ازروی این؛ازاین)(٢) بە ئەمەدا مەڕۆ: بەم جێگادا مەڕۆ. (از اینجا)

بەئەو: بەو؛ بەئەو نییە: لە دەسەڵاتی ئەودا نییە؛ بەئەونەبێ ناکرێت.(پیش او؛ دردست او) (٢)بەئەوە: لای ئەوە، لای من نییە. (پیش او) (٣) بەئەوە چت لێ نایێت: بەئەوشتە. بەوشتە. (باآن)

بەئەوانە: (١)بەوانە؛ بەوانە،بە ئێمە نییە:لای ئێمە نییە. (پیش آنهاست)(٢) بە ئەوانە ئەسپەکە ناگیردرێت: بەوکەسانە) (بااین افراد)(٣)بەوشتانە؛ بەوانە ناکەوێت، بەوانە نامرێت. (بەآن چیزها)

بەئەوجۆرە: بەوی ئاواهی؛ بەوی ڕەنگی: بوی-ڕەنگی؛ بەوجۆرە.(اینطور)

بە ئیسراحەت: (١)بە ئیستراحەت و خەوتن لە جێدا چاک دەبێتەوە. (٢ب) بە شێنەیی؛ بە کاوەخۆ؛ بە ئیستراحەت کارەکە دەوام بدە زۆر پەلە مەکە. (بااستراحت؛ بەکندی)

بەئیشتیا: (١) دارای مەیلی خواردن . (با اشتها)(٢) (ب) تەواو؛ بەئەندازەی پێویست؛ بیڵا مەزرا کە بە ئیشتیا بخووسێت.(باندازه کافی) (٣)بە ئیشتیای تۆ نییە: بەمەیلی تۆ نییە. (بەدلخواه)

بەئیمان: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنی باوەڕ و ئیتقاد. (٢) (ب). مرۆڤی ڕاست و دروست. (با ایمان)

بەبادان: [چاوگە،ت]لەدەس دان؛ بەفیڕۆ چوون. لە ناو بردن (ب) خەرمان بەدەمباوە دان؛ (بەباد دادن)

بەبا درياگ: [ناو،بەر] (١)بەبا دراو؛ ئەو شتەی دراوە بە دەم باوە؛ (بەبادادەشدە) (٢) بەفیڕۆلەدەس چوو. (بباد رفته)

بەبارە: (١) بارکراوە، لە ژێر بارداية؛ (بارگیری شده) (٢) بە سەمەر؛ بە بەهرە (٣) بەسەمەرە؛ بە بەهرەیە (بهرەدار؛بابهرەاست)

بەبارێکداخستن: [چاوگە،ت] بەلایێکدا خستن؛ (ب) کاربڕانەوە؛ بیخە بە بارێکدا یا چاک یا خراپ؛ یەکلایی کردنەوەی کاری. (کنایی. تکلیف روشن کردن)

بەباسک و باهۆ: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ زەڵام و شان و قۆڵ قەوی. (گردن کلفت)

بەباڤ: بادراو؛ کرژ. (رسیدەشدە)

بەباکردن: [چاوگە،ت] شت بەدەم باوە دان بۆ پاک بوونەوە؛ (ب) شەنکردن ولاتیل و خەرمان بەباکردن. (با باد تمیز کردن بنشن از کاه)

بەباڵاپران: [چاوگە،ت](١) لێکاڵینەوە؛ بە-نسیب بوون؛ ئەو کارە بابەتی تۆیە؛بە باڵای

تۆ براوه. (شایان)(٢) به ئەندازه بوون؛ ئەو کەوا هەر دەڵێی به باڵای تۆ براوه. (بەاندازه بودن)

به باڵا دا هەڵگوتن: [چاوکەت]تاریف لە کەسێک کردن؛ به شان و باڵدا هەڵگوتن؛ پەسن کردن. (از کسی تعریف کردن)

بەبای‌باڵ: بەباوی باڵ؛ لەسەرەخۆ کارکردن؛ بەکاوەخۆ؛ بەهەوای‌شان. (بدون عجلەوبآرامی کارکردن)

به بای فەنا چوون: (ب) نابووت بوون؛ فەوتان؛ (ب) تەفرو توونا بوون. (بەباد فنا رفتن)

بەبر: فد: [ناو]بەور؛ درندەیێکەخەت خەت.(ببر)

بەبڕ: (١) [ئاوەڵناو] به زاکۆن؛ بەبڕشت. (کاربر)(٣) بێ پێوانه و دیاری کردن؛ دروێنه به بڕ هەڵگرتن. (کنترات تخمینی)

بەبلی‌بەبان: بەبلەبەبان؛ (ب) مندالی ساوا. (نوزاد)

به بۆق و کەرەنا: به هەرا و هوریا. (ب) به باڵگاشه؛ بەرێکلام و بانگەشەی زۆر. (بوق و کرنا)

بەبۆن: (١) بۆندار؛ (هەروەک ڕێحانه به بۆنی (بودار) (٢) به هۆی بۆنەوه: بەبۆنکردن؛ تانجی بەبۆن کەروێشکەکەی دۆزیەوه. (بودار)

بەبە: [ناو](١) بیبیلەی چاو؛ بیلبیلە؛ ڕەشکێنەی چاو. (مردمک چشم) (٢) مندالی ساوا. (نوزاد)

بەبەران: [ئاوەڵناو]مەڕی بەران‌خواز.(گوسفند جفتخواه)

به بەرەوەبوون: [چاوکەت] (١) ژنێ کەمناڵی ساوای به بەرەوەیه، بەباوشییەوەیه. (٢) هەبوونی کات و زەمان و شتی‌تر (شەو زۆری به بەرەوەیه). (کارەکه زۆری به بەرەوەیە)؛ یان زۆری بە دەمەوەیە؛ زۆری ماوه تەواوبێت. (٣) دەوام؛ بەرەکه زۆری بە بەرەوه نەماوه، کۆنە.(مهلت داشتن؛ جاداشتن؛ ماندن؛ دوام.)

بەبەز: [ئاوەڵناو]بەنەفەس؛ بێهن درێژ؛ بەزدار؛ (ب) قەڵەو. (پرنفس.چاق)

بەبەغە: [ناو]بەرخەبەبە؛ چەرمی شۆڕ بووی زێرملی‌گا یا هەرگیانلەبەرێک. (غبغب)

بەبەلە: [ناو](١) بەبەلە؛ مندالی‌ساوا.(٢) کناچەی‌چاو؛ کناچەی‌چەمی؛ بیبۆک. کەچکا چاقێ؛ بیبیلەی‌چاو؛ (مردمک چشم)

بەبیرئانین: [چاوگەت] بیرهێنانەوه؛ یاد کردن؛ تاسه کردن.. (یادآوری. بیاد آوردن)

بەپا: (١)[ئاوەڵناو] ئازا و گورج و گۆڵ له ڕێگا ڕۆیشتندا؛ بەلەپا؛ خیرا و خۆش ڕەوت. (سریع) (٢)[ناو] بەسەر دێم نەک بەپا؛ شەق بەپا دەوەشیندرێت. (با پا)

+ بەپشت:[ئاوەڵناو] دەغل و دانی پڕ و بێ خالیایەتی. (پر پشت)

بەپێچ و قەمچ: (١) به خۆبادان و خۆ هەڵسووران. (باقرواطوار) (٢) چۆ مەکه به پێچ و قەمچەوه له شیوه کاندا دەڕوات. (پیچ و تاب)(٣) (ب) ناز و غەمزه؛ فێڵ و تەڵەکه. (ادا ؛ حیله)

بەت: [ئاوەڵناو]بێ‌ئەزموون؛ بێ‌تەجروبه.(بی-

تجربه)

بەتات: [ناو]درۆ؛ ڕیا. (ریا)

بە تار: (ف. گیو)(١) بەدبەخت؛ شووم. (بد بخت) ٢) چەتال؛ بینایی چاو. (دید چشم)

بە تاراقک: [چاوکە،ت] نقوم بوونی پاپۆر و گەمی لە ئاودا؛ بە ژێر ئاوەوە بوون. (غرق شدن)

+ بە تارە: [ناو] گوڵەنگ؛ مەنگوڵە. (منگوله)

بەتاک: (١) [ئاوەڵناو] بەتاڵ؛ ئاواڵە. (تهی؛ باز) (٢) بەتاق؛ دژی بەجووت. (مفرد)

بەتاڵپا: [ئاوەڵناو] وێڵگەرد؛ بێکار. (ولگرد)

بە تاڵ کردن: [چاوکە،ت] (١) خاڵیکردن. (خالی کردن) (٢) باتڵ کردن؛ پووچ کردن. (فسخ؛ باطل کردن)

بەتاڵووکە: بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)

بەتاڵ و هەتاڵ: [ئاوەڵناو]خاڵیوخوت؛ بێکار و بێ بار. (کاملاً خالی. بی کاره)

بەتالیۆن: [ناو]یەک تیپ سەربازی هەزار کە-سی لە ئەرتەشی تورکیادا.(یک تیپ سرباز درترکیه)

بەتان: [ناو]ئاستەر. (آستر)

بەتانە: [ناو]تێکەڵاوی مێل و ڕۆنی بەزرەک بۆ شوشە پەنجێرە دابەستن و پڕکردنەوەی درز و قلیشی تەختەی دار. (بتونه)

بەتانەکاری:[ناو]کاری تێهەڵساوینی بەتانە بە سەر درز و برینی تەختە و شتی دیکەدا. (بتونەکاری)

بەتاو: بەپڕتاو. (١) بەتاڵووکە؛ بەپەلە؛ بەلەز. (با عجله)(٢) بەخۆڕ. (باتابش آفتاب)

بەتاوار: [ناو]عاقیبەت و دەرئەنجام. (عاقبت)

بەتخوو: [ئاوەڵناو]بەد ڕەوشت. (بد خو)

بەترپێر: [ناو] بەسر پێر. (پس پریروز)

بەترپێرار: [ناو] بەسر پێرار. (پس پیرار)

بەترمە: (ف.مشه)بەترۆمە؛ پەترۆمە؛ پەیوەند لێدانی دار. (پیوندزدن درخت)

بەترمەیی: [ئاوەڵناو]پەترۆمە؛ بەترۆمە؛ تێکەڵ لە چەند وشە یا چەند شت؛ دژی ساکار. (مرکب)

بەتری: [ناو] چاو ئێشە. (چشم درد)

بەتفەڕ: [ئاوەڵناو] بەدفەڕ. (زشت)

بەتکەبەش: [ناو] قوڕەبەشە؛ چاڵەکە. (گورکن)

بەتڵاندن: [چاوگە،ت]ماندووکردن؛ هیلاک-کردن؛ لە بەین بردن. (خستەکردن؛ازبین بردن)

بەتڵە: [ناو]تەپکە؛ داوموووسک؛ تەڵە. (دام)

بەتڵیڕۆژ: چەندکاتێ لە ڕۆژ.(قسمتی از روز)

+بەتلین: [چاوگە][١) تیاچوون؛ بەتڵین؛ بەتڵان؛ (از بین رفتن) (٢) هیلاکبوون؛ شەکەت بوون. (خستەشدن)

بەتۆرە: [ئاوەڵناو] (١) بەشێواز. (بە راه. بطریق) (٢) خاوەنیتێگەیشتن؛ زانا؛ بەئەدەب. (دانش. با ادب)

بەتۆم: [ناو](١) جۆرێک سابوونە لە ڕۆنی فستق دەگیرێ. (نوعی صابون) (٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەنیتوو؛ بەناوک. (دارای تخم)

بەتوون: (١ب) بەجەهەندەم. (بەجهنم) (٢) [ئاوەڵناو] خوێڕی؛ مرۆڤی بێعار؛ مرۆڤی بێئەمەک و خوێڕی و پەست. (انسان لاابالی)

بەتوونە: [ناو](١) بەتانە. (بتونە) (٢) جۆری گوڵ؛ باتوونە. (گل بابونە)

بەتەربییەت: [ئاوەڵناو] (١) بەئەدەب؛ ژیر. (با ادب) (٢) تەربییەت کراو؛ ڕەعەمەل هاتوو. (با تربیت)

بەتەک: [ناو]کوڕکوڕ. کەڕەواڵە؛ بەدبەدە. (با قرقرە؛باغرقرە)

بەتەگە:[ئاوەڵناو] بەتەگ؛ بزنی نێرخواز. (حالت جفت خواهی نر)

بەتەما: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا. (منتظر)

بەتێشت: [ئاوەڵناو] ئاوس؛تۆلدار؛ زگپڕ. (آبستن)

بەجا: (ا)بەجێ؛ بەوەخت؛ بە جا: (٢)[ناو]لەجیاتی؛ دووبارەکردنەوە؛ حاڵەتێ لە پینگ پۆنگدا ئەگەر تۆپ لە تور بکەوێت و نەچێتە دەرەوە، دووبارە سرویس لێدە درێتەوە(بجا)

بەجا: [ناو]حاڵەتی مانەوە؛ مانەوە لە جێگای خوێ؛ بەرەندە بەجا: (ب) لە یاریدا دۆڕاو لادەچێ و یاری کەرێکی‌تر لەگەڵ بەرەندەدا یاری دەکا. (بجا)

بەجەئانین: [چاوگە،ت]بەجێهێنان؛ ئەداوەکردن. (بجاآوردن)

بەجەم: [ئاوەڵناو+بەند] پتەو؛ توند؛ خۆڕاگر. (محکم)

بەجێگە: (١) لەجیاتی؛ لەباتی. (بجای) (٢) بەوەخت؛ پەسەند. (بجا)

بەجێماو: [ناو،بەر](١) کەلەپوور؛ میرات. (ماترک) (٢) دواکەوتوو؛ وەپاش کەوتوو.(٣) (ڕۆیشتن و ماڵەکەیان لێ بەجێماوە). (بجا ماندە)

بە جێهاوردن: [چاوگە،ت](١) بەجێهێنان؛ جێبەجێ کردن؛ ئەداکردن.(٢) ناسینەوە؛ (بمبوورە بەجێم نەهێنایت): نەمناسیت (بجا آوردن)

بەچاودا دانەوە: [چاوگە،ت] چاکی لەگەڵ-کەسێک کردن و باس کردنی لەلای خۆی؛ کۆڵینەوە (ب) بەڕوودا دانەوە. (بروی کسی آوردن)

بەچاوەوەکردن: [چاوگە،ت]چاو پێدا هەڵهێنان؛ بەچاو پێکان؛ بەچاوی پیس پێکان. (چشم زخم)

بەچکوو: [بەند]بەشکەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ بەڵکەم؛ بەڵکی؛ بەڵکین.(شاید)

بەچکەدانان: ترەکین؛ زایینی گیانلە بەری وەک سەگ و پشیلە و جرِ و جووڵەوەر. (بچە گذاشتن)

بەچکە دەوڵەمەند: [ئاوەڵناو+ ناو]منداڵی ماڵە دەوڵەمەند؛ منداڵی ماڵی سامانداڕ. (ب) دەست-بڵاو؛ بەهیممەت؛ دڵئاوا.(بچە دارا)

بەچکەسواڵکەر: [ناو]مناڵەفەقیر و سواڵکەر (ب)[ئاوەڵناو] چاوچنۆک. (بچەگدا)

بەچۆکداهاتن: [چاوگە،ت] کۆڵدان؛ بەزین؛ خۆ ڕانەگرتن؛ چۆکدانانە سەرعەرز. (شکست خوردن؛ زانو زمین گذاشتن)

بەچەخستن: [چاوگە،ت] بەرفرێدانی ئاژەڵ. (بچەانداختن)

بەچەخۆر: ئەو گیانلەبەرە وا بەچکەی خۆی دەخوا.(جانوریکە بچەخودرا میخورد)

بەچەسرکە: [ناو]جۆرێک کەڕووی سەر

خواردەمەنی؛ مێشوولەیێک کە سرکە هە لٚیدێنی؛ مێشوولەییێک کە میوەی کۆن وگەنیو هەلٚیدێنێت.(قارچروی خوراک.پشه سرکه.)
بەحالٚودووبەڵا: [ئاوەڵناو] بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بەحاستە م و دووبەڵا.(خیلی کم)
بەحت: [ئاوەڵناو]گێژ؛ وڕ؛ گێج. (گیج)
بەحری: [ئاوەڵناو] (١) پێوندیدار بە بەحر ەوە. (بحری)(٢) زەریایی؛دەریایی. (دریایی)
بەحسیسەر: باسیسەر؛ قسەیاکاری پڕ- مەترسیکە سەر بەبا دەدا؛ تۆکز؛ بقە. (خطرناک)
بەحشینک: [ناو](١) هەناری‌نەگەیشتوو. (آنار نارس) (٢) (ب) بەحەوت ئاو شۆریاگەسەو: بیٚشەرموحەیا؛ حەیا تکاو؛ بیٚئابڕوو؛ حەیا نەماو. (کنایەاز بی حیایی)
بەحەق: (١) بەمز(٢) لەحەقیقەتدا؛ بەراستی؛ بەحەق پیاوی چاکە. (درمقابل مزد؛ بەحق)
بەخ: فیز؛ ئیفادە؛ فیزکردن بە سەرکە سێکدا. (بەخ مەکەیەخ دەکەی). «فۆلکلۆر» (فخر؛ افاده)
بەخاوکەوتن: [چاوگە،ت] بەجەمامکەوتن بە هۆی شەکەت بوونی زۆرەوە لە ناو (ماسولە)و خوێندا ژەحرێک پەیدادەبیٚ کە ماسوولکەرەق‌دەکا و دێشێت، بەوحاڵەتە دە- لٚێن بەخاو کەوتن. (کوفتگی‌بعلت خستگی)
بەخپوور: [ناو]بەغپوور؛ لەدوو وشەپێک هاتووە، بەخ: خودا؛ پوور: کوڕ؛ واتا کوڕی خودا؛ بە فەغفوری پادشای چین وتراوە. (بەعقیدەچینی ها پسر خدا) +بەخت: [ناو](١)ئەوکچەچووە ماڵیبەخت؛ بەختی- کرایەوە شووی کرد.(ب) شووکردن؛ (بخت)(٢) لەحەرام گێڕان و دوڕاندنی ماڵ و پارەیە؛ لە ئاوێستادا بەختە بەواتای شانس هاتووە؛ لە فارسی و کوردیشدا هەر بەومانا بەکار دەبرێت، لەپێشدا باختی (فارسی) بووە کە چاوگەی کورتکراوی(باختن)ە بە واتای دوڕاندن.(شانس؛دور ریختن‌مال)
بەختان: هات؛ ئامەو؛ ئامەد. (آمد)بەتیز و تانەوە دژواتایە (نەهاتی)
بەخت بلێند: [ئاوەڵناو] بەختەوەر. (بخت بلند)
بەخت تاقیکردنەوە: تاڵا گرتنەوە. (دەچمە سەری سوڵتانی شەو دادی نا پێمەوە، بەختی خۆم و لێو ئاڵی بە تاقی دە کەمەوە. (ب) بەرد بە کیلی قەبری زیارەتگاوە چەسپاندن بۆتاقیکردنەوەی بەخت و شانس. (بخت آزمایش کردن)
بەخت چوونەبەس: بەخت بەستران؛ دژی بەخت کرانەو؛ بەدبەختی و نەهامەتی. (تخت بسته)
بەخت خەوتوو: [ئاوەڵناو] بەدتاڵا؛ بەدشانس؛ بەدبەخت؛ بیٚئیقباڵ. (بخت خفته)
بەخت‌کرانەوە: [چاوگە،ت] بەخت ڕوو تێکردن؛ (ب). شووکردن.(بخت باز شدن)
بەخت‌کەنۆک: [ئاوەڵناو] بەختەوەر؛ خۆشبەخت؛ (ب) لێوکەن لێدانی شانس بە ڕووی کەسێکدا؛ بزە هاتنە سەر لێوی بەخت. (خوشبخت)
بەخت‌کەنۆکی: بەختەوەری؛ ئەوەی‌شانس و ئیقباڵی بزەی لە سەر لێوە.(خوشبختی)
بەخت لە دەرگادان: ڕوو هێنانی ئیقباڵ؛ شانس

ڕوو تێکردن؛ خوشبەختی بەرەو ڕووهاتن. (بخت در کسی را کوبیدن)

بەخت و نێوچاو: [ناو،ت]شانس و بەخت و ئیقبال.(لەنێوچاوی ئەو خانەدانە لەهی چۆنە پیتی بڕاوە)«سوارەئێلخانیزادە». (شانس)

بەختوەرگەڕاو: [ئاوەڵناو] بەخت وەرسووڕاو؛ بەخت هەڵگەڕاو. (ب) نەهاتی و نەدامەت ڕوو تێکردن. (بخت برگشته)

بەختوەکری: [ئاوەڵناو] شانسدار؛ بەخت-کراوە؛ بەختەوەر. (شانس دار)

بەخت نەمەنە: [ئاوەڵناو] بەخت نەمەندە؛ بێ-بەخت؛ بەدبەخت؛ شانس نەماو. (بد بخت)

بەختەباران: [ناو،ت]مانگی دووهەمی بەهار؛ بەختەواران؛ بارانی کاتی بەهاران کە لە جێگاییەک دەباری و لە جێگاییەک ناباری. (باران بهاری شانسی در منطقه‌محدود)

بەختەبەران: [ناو،ت]بەرخی دووساڵە کە دایدەنین بۆ داشت تا ببێتە بەران. (نگهداری برەدو ساله‌برای قوچ شدن)

بەختەک: [ناو] مۆتەکە؛ کابووس؛ سەنگ-سواربوون؛ بەهۆی تەزینی لەش لە خەودا؛ هەستیخنکان لە خەودا؛ (بختک)

بەختەواران: [ناو،ت]بەختەباران. (بخت باران)

بەخت یاری کردن:[چاوگە،ت] باش هاتن؛ بەخت بەپیریەوە هاتن؛ بەخت لەگەڵ بوون؛ شانس ڕووتێکردن. (بخت یاری کردن)

بەختیبەستراو: بەختینووستوو؛ شانسی گرێدراو؛ بەکچیدەڵێن خوازبێنیکەری نەبێت. (بخت بسته)

بەختینووستووە:ئەوەی دایمە تێدەشکێ و سەر ناکەوێ و هەر خراپە دێتە ڕێگای؛بە-دبەخت.بەدئیقبال. (بخت خوابیده)

بەختەوەری: [بەرهەمی چاوگە] بەختیاری؛کامەرانی(بختیاری)

بەخچە: [ناو]باخچە. (باغچه)

بەخشاندن: [چاوگە،ت](١) بە خشین. (٢) عەتاکردن. (٣) بەشکردن . (بخشیدن)

بەخشراو: [ناو،بەر](١) لێبووردرا؛ عافووکراو. (عفو شده) (٢) شتێ کە درابێت بەکەسێک یان بەخشرابێ. (چیزی کەبخشیده‌شده)

بەخۆدا شکانەوە: [چاوگە،ت]خەجاڵەتبوون؛ شەرمەزاربوون؛ تەریقبوونەوە. (شرمنده‌شدن)

بەخودان کردن: [چاوگە،ت]بارهێنان؛ پەروەردە کردن؛ خۆبەساحێب کردن. (پرورده‌کردن)

بەخۆڕاگەیشتن: [چاوگە،ت]خەریکی خۆ بوون؛ خۆ جوان کردن. (ب) چاک ژیان؛ خزمەتی خۆکردن. (بخود رسیدن)

بەخوڕەم: بەتەوژم هاتنە خوارەوی چۆم و سێڵاو؛ بارانی توند و بەخوڕ. (سرعت آب سیلاب ورودخانه‌در حال پائین آمدن)

بەخۆوەبوون: قەڵەو بوون؛ زەلام و زەبەلاح-بوون (چاقبودن؛ تنومندبودن)

بەخۆیەوە: (١) لەخۆیەوە؛ لەخۆڕا. (خود بخود) (٢) لەگەڵ خۆیدا؛ (بەخۆیەوە شەش نەفەرن). (با خودش)

بەخەبەر: [ئاوەڵناو] ئاگادار؛ خەبەردار؛ نەخەوتوو؛ هۆشیار. (باخبر)

بەخێرچی: سەر خێراچی؛ (ب) بڕو بە

سڵامەت.(ب)خودات لەگەڵ. (خیر پیش)
بــەخێرهــاتی: (١)وەڵــامی بــەخێرهــاتنی کەسێک کە دێتە ناوکۆڕ یان سـڵاو دەکـا. (٢) خۆش هاتی: لەکاتی خوداحافیزیـدا. (خـوش آمدی)
بەخێریەت: خێری لەگەڵبێ؛ بەخێرەوە. (خیر باشد)
بەخیلی: [ناو،بەرهـەمـی چاوگـە]چکووسـی؛ بەغیلی؛ وەرچەم تـەنگـی؛ بـەرچاوتـەنگـی؛ ڕژدی؛ چرووکــی؛ چــاوچنۆکی؛ ئێــرەیــی. (حسودی)
بەخێو: [ناو] دژی بێخێو؛ خاوەن‌دار(٢) بـە-خێوکردن:بەخاوەن کـردن؛ پـەروەردەکـردن. (صاحبدار؛ سرپرستی کردن)
بەخێوبوون: [چاوگە،ت] بـەرێچـوون؛ گـوزە-ران کـردن. (ادارەشــدن؛پرورش شــدن) بــە-خێوکـار: [ناو،بـک] بـەخێوکـەر؛ بـەرێبـەر؛ پەروەردەکەر؛کەسێک کـە بـەخێـو دەکـات. (سرپرست؛ پرورش دهنده)
بەدئادگار: [ئاوەڵناو] ناشـیرین؛ ناحـەز؛ دزێـو؛ خوێن‌تاڵ؛ بەدفەڕ. (زشت)
بەدئاکار: [ئـاوەڵنـاو]کردارخـراپ؛ کـارخراپ؛ کەسێک کەکردەوەی خراپە؛ ئاکارخراپ. (بـد عمل)
بەدئاهەنگ: [ئـاوەڵنـاو] (١) دەنـگ‌نـاخۆش؛ ئاهەنگ ناخۆش.(٢) ڕیتم و زەربی ناپەسەنـد لە مۆسیقادا. (بد آهنگ)
بەدئوتوو: [ئاوەڵناو]کووتاڵو جل و بەرگی‌کـە ئوتوو(ئۆتوو)هەڵنەگری.(بداتو)
بــەدئــۆغر: [ئــاوەڵنــاو] بــەدیــومن.شــووم؛ ناموبارەک.(شوم)
بەدئەحواڵ: [ئاوەڵناو] فد: (١) حاڵ‌خـراپ.(٢) ناساغ و دەستکورت؛ ژیان‌تاڵ؛ ژیوارنـاخۆش. (بداحوال)
بەدئەسڵ: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ خراپ.(بـد اصل)
بەدئەنجام: [ئاوەڵناو] فد: عاقیبـەت خـراپ؛ دواڕۆژ ڕەش؛ عاقیبەتشەڕ. (بد انجام)
بەدئیخلاق: [ئـاوەڵنـاو] بـەدخـوو؛ بـەدفـەڕ؛ بەدکردار؛ ڕەفتارخراپ. (بد اخلاق)
بەدئیقباڵ: [ئاوەڵناو] بەخترەش؛ بەدشـانس؛ بێبەخت. (بد اقبال)
بەدارڤەکرن: [چاوگە،ت] (١) دارداکری، هە-ڵواسـین؛ ئـاوێزان کـردن بـەدیـوار یانـداردا. (آویزان کردن) (٢) لەسێدارەدان. (دار زدن)
بەداری‌نەحلەتاچوون: ڕازی‌نەبوون بـە هـیچ کلـۆجی؛ پاچـەقانـدن لـە مـەبـەسـتی. (بەهیچوجەراضی نشدن. لج کردن)
بــەدانســتە: (١) لــەڕوی‌ئـەقڵـەوە. (٢) بـە ئاگاداریەوە.(٣)بەئانقەس؛دەس‌ئەنقـەس. (از روی عقل؛ باآگاهی؛عمدی)
بەد بدی: [ئاوەڵناو] (١) کـەسێک‌کـەخـراپ دەدا یان دەداتەوە. (٢) (ب) قەرزکـوێر. (بـد بده)
بــەدبســێن: [ئــاوەڵنــاو] زۆر ڕژد لــەســەر سەندنەوەی قەرز. (بدبستان)
بەدبۆ: [ئـاوەڵنـاو] بۆگـەن؛ بـۆدڕن. (بـد بـو)
بەدبـەختانـە: فـد:لـەبـەختـی خراپـەوە (ب) بەداخـەوە؛ مـەخابـەن؛ لـەشانسـی‌خراپـەوە. (متأسفانه)

بەدبەختی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (ب)چارەڕەشی؛ خاکبەسەری؛ قوڕ بەسەری؛ کوڵۆڵی؛ بەلەنگازی؛ ڕۆژە ڕەشی؛ نەهامەتی؛ نەدامەتی؛ داماوی؛ هەژاری؛ بەدچارەیی؛ سیابەختی.(بدبختی)

بەدبێژ: [ئاوەڵناو]خراپەوێژ؛قسەناخۆش؛ زبان ناخۆش؛ قسەتاڵ. (بدگو)

بەدپەسەن: [ئاوەڵناو] بێسەلیقە لە بەرگەم-کردندا؛ گەن پەسەند؛ شتی خراپ پەسەنەکەر. (بد پسند)

بەدپۆز: [ئاوەڵناو] خۆبەزلزان؛ پۆزو فیزی-بێجی. (متکبر)

بەدتوخم: [ئاوەڵناو] (١) نارەسەن. (٢) نێرەی گیاندارێک کە بەچکە یا منداڵی چاکی لێ-نەکەوێتەوە. (بد تخم)

بەدچاپ: فد: نووسراوەیێک کە چاپەکەی باش نەبێت؛ کەرەستەی چاپ کە باش چاپ نەکات. (بد چاپ)

بەدچاو: [ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم شور)

بە دحاڵ: فد: [ئاوەڵناو] (١) بەد ژیوار.(٢) حاڵنەدار، نەخۆش. (بدحال)

بەدحیساب: فد: [ئاوەڵناو] خووگرتوو بە بەدحیسابی؛ حیساب کوێر؛ قەرزکوێر؛ (ب) ماڵیخەڵکخۆر (بدحساب)

بەدخواز: [ئاوەڵناو] خراپە ئارەزوو دەکابۆخەڵکیتر. (ب) دوژمن. (بدخواه)

بەدخۆراک: [ئاوەڵناو] (١) خووگرتن بە خواردەمەنی خراپ. (٢)هەموو خۆراکێ نەخواردن و قیزوبیزکردن. (بدخوراک)

بەدخووکردن: [چاوگە،ت] ئاژەڵ یا مرۆڤ فێری خوو و خدەی خراپکردن؛ ڕەوشتی-خراپ فێر کردن. (بد خوکردن) بەدخوویی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]کاری بەدخوو؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەوشتی؛ پلمەروویی؛ لاساری؛ نەگونجاوی؛ ناوچاوگرژی. (بدخویی)

بەدخەت: خەتناخۆش؛ خەتناشیرین؛ دژی خۆشخەت. (بد خط)

بەدخەو: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کە درەنگ-خەوی لێدەکەوێ؛ (٢) کەسێک کە لە خەو ڕاچەنێ ئیترخەوی لێنەکەوێتەوە و بەدخەوبێ؛ خەو زڕاو. (بدخواب)

بەدخەیاڵ: [ئاوەڵناو] خەیاڵخراپ. (ب) دڵ-پیس؛ بەدگومان. (بدخیال)

بەددەست : [ئاوەڵناو] (١) دەشت خراپ؛ (دە-شت، هەوەڵین پارەیێکە کە دووکاندار لە موشتەری وەریدەگرێ) هەرگا لەدەستی کەسێک وەریبگرێتکە ودمیخراپبێت - دەڵێن بەد دەستە یان بەد دەشتە.(٢) دەست-قورس بۆ لێدان یا قەرز لێوەرگرتن . (بددست)

بەددیمەن: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین.(بدمنظر)

بەدر: فد: [ناو]دیاربوونی بازنەیتەواوی مانگ لە شەوی چواردەهەمدا. (بدر)

بەدڕا: [ئاوەڵناو] (١) خاوەنیبیروباوەڕی خراپ. (٢) کەسێککە ڕێگای خراپی-گرتبێتەبەر. (٣) لاڕێ: ڕێگای خراپ (٤) جێگایێک کە ڕێگا کەی سەخڵەتە. (بد راه)

بەدڕایی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] (١) بەڕێگەی-

خراپدا ڕۆیشتن؛ (٢) خاوەنی بیر و ڕای خراپ. (٣) لاڕێیی کردن. (بدراهی)
بەدرک: [ئاوەڵناو] ڕقهەستوو؛ کەڵە ڕەق؛ سەر سەخت؛ کینەیی. (کینەیی. سر سخت)
بە درۆخستنەوە: [چاوگە،ت] درۆ بە ڕوودا دانەوە؛ دەرخستنی درۆ؛ ڕاستی وتنی قسەی درۆزن. (نمایاندن دروغ)
بەدرۆژ: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەڕۆژ خراپ و تووڕەیەو بەشەو چاکترە. (بد روز)
بەدرەفتاری: [ناو،بەرهەمی چاوگە] نیشاندانی-کردەوەی دزێو؛ کردەوە خراپی و ئاکارخراپی لەگەڵ خەڵک. (بدرفتاری)
بەدرەگ: [ئاوەڵناو] لەشی کەسێک دەماری دیارنەبێت و بەزحمەت دەماری بۆ دەرزی وەشاندن پەیدابێت(بدۆزریتە وە). (بدرگ)
بەدرەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگناشیرین؛ ناحەز.(بد رنگ)
بە درەنگخستن: [چاوگە،ت] وە درەنگ-خستن؛ کار ڕاگرتن بۆ ماوەیێک؛ خستنە دوواوەی ئەنجامی کارێک. (بەتأ خیر انداختن)
بەدرەوشت: [ئاوەڵناو] بەدکردار؛ بەدرەفتار؛ بەدخوو. (بد روش)
بەدرەوشتی: [بەرهەمی چاوگە]کار و ڕەوتی بەدرەوشت؛ بەد خوویی؛ ئاکارخراپی؛ بەدرەفتاری. (بد روشی)
بەدرێبوون: [چاوگە،ت] لاڕێبوون؛ ڕەوشتخراپبوون. (بدراەشدن)
بەدزمان: [ئاوەڵناو] جنێوفرۆش؛ زمانپیس، بەدبێژ؛ زمانشڕ؛ دەمشڕ. (بد زبان)
بەدسروشت: [ئاوەڵناو] بەدزات؛ بەدئەسڵ؛ بەدخوو.(بدسرشت)
بەدشانس: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقباڵ؛ بختڕەش.(بدبخت)
بەدشەو: [ئاوەڵناو]کەسێک کە بەشەوا ڕەفتاری خراپ بێت و بەڕۆژ چاکتربێت (کسی کەشب ها بد اخلاق باشد)
بەدشێوە: [ئاوەڵناو] ناشیرین؛ بەدقیافە؛ ئێسکگران؛ دزێو. (بد قیافه)
بەدفەڕ: [ئاوەڵناو] شووم؛ بێ‌ودم ناشیرین؛ ناحەز؛ ئێسکگران. (بد یمن)
بەدفەرجام: فد: (ف.مشە)پاشەڕۆژخراپ؛ ئاخرشەڕ.(بدفرجام)
بەدقومار: [ئاوەڵناو] لە قوماردا-گزەون؛کایەشێوێن؛ (بد قمار)
بەدقەدەم: [ئاوەڵناو] قەدەمشەڕ؛ کەسێک کە نەها مەتی ببێت، بچێتە هەرجێ دەبێتە هۆی شەڕ و ناخۆشی؛ قەدەمڕەش. (بد قدم)
بەدقەوارە: [ئاوەڵناو] قەڵافەتناشیرین؛ قەدوباڵا ناشیرین.(٢) زەوییێک کە نارێک و نالەبار و نارێژە بێ بۆ دروستکردنی خانوو. (بد قواره)
بەدکارە: فد: [ناو] ژنی خراپەکار؛ ژنی کردەوە خراپ. (بدکارە؛ فاحشه)
بەدکردار: فد: [ئاوەڵناو]کردەوەناشیرین؛ کارناشیرین؛ بەدرەوشت. (بد کردار)
بەدگڵ: [ئاوەڵناو] بەدگڵ؛ (ف.مشە)بەدخاک؛ ناشیرین و کرێت و نا ڕێک(بدگل)
بەدگۆشت: [ئاوەڵناو] (١) خوێنتاڵ؛ ناشیرین.(٢)کە سێک کە برینی درەنگ سارێژ دەبێت.(بدگوشت)

بەدگومان: [ئاوەڵناو] بەدبین؛ دڵپیس؛ دووشک؛ دڵچەپەڵ. (بد گمان)

بەدگووز: [ئاوەڵناو] ڕەوشت خراپ و تووڕە؛ بیانوو گر. (بد ادا)

بەدگۆیی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] بەدبێژی؛ بەدزبانی؛ خراپەبێژی؛خراپەی کەسیک گۆتن. (بد گویی)

بەدڵ: [بەند](١)پەسەند(بەدڵمە).(پسند) (٢) [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ (بەجورئەت)؛ بوێر. (باجرئت)

بەدڵوداو: [بەند،ت]بەداوخوازیکی لە دڵەوە؛ (ب)داخوازێک لەکانگای دڵەوە؛ بەئیشتیای دڵ. (از تەدڵ)

بەدڵوگیان: [بەند]بەدڵوداو؛ بەگیان ودڵ داوخوازکردن: داوخوازکردن لە ناخی دڵەوە. (از جان ودل)

بەدلەغاوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] سەربادانی ئەسپ لە کاتی لەغاوکردندا؛ کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نا فەرمانی (نافرمانی)

بەدڵەوەگرتن: [چاوگە،ت] لە دڵدا مانی باندۆری کردەوە یان قسەی ناخۆش و لەبیر نەبردنەوەی.(بدل گرفتن)

بەدڵەوە نووسان: (١) گوشین بەسینگەوە؛ پێخۆشبوونی خۆراک و خواردنەوە، نۆشی گیان کردن؛ (نەت هێشت نانەکەم بەدڵەوەبنووسێ، لێت کردم بەژەهری مار) (بەسینە چسپاندن؛ نوش جان کردن)

بەدموعامەلە: [ئاوەڵناو] لە موعامەلەدا جیڕ و بیانووگر؛ سەرسەخت لە مامەڵە کردندا. (بد معامله)

بەدمەزە:بەدمەززە. [ئاوەڵناو] تامناخۆش؛ مەزەخراپ؛ تام ناخۆش. (بد مزه)

بەد مەزهەب:بەدمەسسەو: خاوەنی دین و ئایین و مەزهەبی ناشایست و دژی دینی جەماوەر؛ زیاتر بۆ جوێنە(ب) بێ دین؛ بێ-ئوول. (بد مذهب)

بەدمەست: [ئاوەڵناو] ئاکارخراپ لەکاتی مەستیدا؛ ئاگا لەخۆبڕان لەکاتی مەستیدا.(بد مست)

بەدمەسەب: بەدمەزهەب؛ بۆجوێنە. (بدمذهب)

بەدمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) ڕوو پێدان؛ بە دەمەوە دان.(٢) شل کردن؛ گوریسەکە شۆڕ کەرە وە وکەمکەم بیدە بەدەمیەوە. (٣) ماوە پێدان بۆکردنی کاری. (۴) شتێ خستنە سەرشتیکی تر لەجنسی خۆی؛ باغچەکە دە دەمە دەم حەسارەکە. (روودادن؛ بەسرانداختن؛ میدان‌دادن. شل کردن)

بەدمینگتۆن: فد: [ناو]وەرزشێکە کە بەڕاکێت و تۆپی پەڕدار دەکرێت. (بد مینتون)

بەدناوکردن: [چاوگە،ت] ناو بەخراپە زڕاندن؛ ناوی یەکێ بەخراپە خستنە سەرزمانان. (بد نام کردن)

بەدنوما: [ئاوەڵناو] ڕواڵەت ناشیرین. (بدنما)

بەد نیژاد: [ئاوەڵناو] بەد ڕەسەن؛ بەدئەسڵ؛ بەد توخم؛ بەد ڕەگەز. (بد نژاد)

بەدنییەت: [ئاوەڵناو] ئارەزوی خراپە دە-کا؛بەدخواز؛بەدنیهاد؛ نییەتخراپ؛ دەروون-خراپ. (بدنیت)

بەدوادا چوون: [چاوگە،ت] (١) چوون

بەشوێندا بۆ بانگکردن. (رفتن بەدنبال کسی) (٢) لە پشتسەرەوە ڕۆیشتن. (پشت سر رفتن) (٣) ڕێگا و ئاکاری کەسێک هە ڵگرتن؛ (دنبالەرو) (٤) وە شوێن کارێک کەوتن. (پیگیر بودن)

بەدوادانااردن: [چاوگەت] (١) بەدوادا هەناردن؛ ناردنی کەسێک بۆ بانگ کردنی کەسێکی تر. (دنبال فرستادن) (٢) دوابەدوای کەسێک، ڕەوانەکردنی کەسێکی تر. (پشت سر کسی روانەکردن)

بەدواداهاتن: [چاوگەت] (١) بەربوونەوە یا شل بوونەوەی بار لە سەرپشتی بارەبەر بۆ پشتەوە. (افتادن بار از عقب ستور) (٢) کەسێک کە هاتوەبەشوێن کەسێکداکەبیباتەوە. (دنبال آمدن) (٣) لە پشتسەر کەسێکەوە ڕۆیشتن. (پشت سر آمدن) (٤) چەمینەوە یان کەوتنبەپشتا. (ب) نوشوست هێنان .(بەپشت افتادن؛ تنزل)

بەدوور زانین: کاری کە دوور لە چاوەڕوانی بێت؛ دوور لە خەیاڵ؛ دوور لە چاوەڕوانی؛ دوور لە باوەڕ؛ (دور از انتظار)

بەدەرەتان: (١) بەمۆڵەت؛ فورسەت پێدەر. (دارای مهلت) (٢) [ئاوەڵناو] بەرئاواڵە؛ بەرنە-گیراو؛ پان و بەرین. (جلوباز؛ وسیع؛ گسترده)

بەدەرەک: (ب)بەتوون؛ بەجەحەندەم. (بەجهنم)

بەدەستوبرد: [ئاوەڵناو] (ب)لەکاردا خێرا؛-کارامە؛ دەستسقک؛ زیرەک.(سریع درکار)

بەدەستەوام: بەهەرەوەز؛ بەگەل کردن و بە دەستەواو؛ بەکۆمەکێ کە قەرەبوو بکرێتەوە هەربەو جۆرەکۆمەکە؛ قەرزی کۆمەک بە-کۆمەک. (کمک متقابل)

بەدەستەوەبوون: [چاوگەت] (١) شتێ کە لە ناو دەست دایە. (٢) نزیکیتەواوبوونی-کارێک؛ بە دەستەوەیە تەواوبێت، خەریکە تەواو دەبێت. (٣) کەرەستەیێک کەدایم لەبەر دەستدا ئامادەبێت. (٤) کەسێک کە دایم بۆ ئەنجام دانی کار و بار لە بەردەستدابێت. (٥) خەریکبوون بە دەسپێکی کارێک؛ کارێکم بە دەستەوەیە. (در دست بودن)

بەدەم ئاوەوە دان: [چاوگەت] (١) شتێک خستنە ناو ئاوێک کە دەڕوا. (بەآب جاری انداختن) (٢) (ب) بەفیڕو لە دەستدان. (از دست دادن)

بەدەمباوەدان: [چاوگەت] (١) سپاردن بەبا؛ بەبادان؛ تۆزەکەیدابەدەم باوە. (٢) بەوێلخەرجی سامانەکەیخۆیدا بەدەم باوە: (ب) لە ناوبردن. (بەدست باد سپردن)

بە دەم دادان: [چاوگەت] (١) قسەلێبڕینەوە و بێدەنگ کردن؛ لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (ساکت کردن) (٢) وەڵامی ڕەق دانەوە. (تودهن زدن)

بەدەمدا دانەوە: [چاوگەت] بەرپەرچدانەوەی قسە. (حرف کسی را قطع کردن)

بەدەمدانان: [چاوگەت] (١)بەدەمدا چەسپاندن؛ ئاورەکەی بەدەمدا نا، چزاندنی بە دەمیا؛ (٢) ڕشانەوە.(٣) (ب) شێوەدان؛ ئە و منداڵە چەند لە بابی دەچی دەڵێی بەدەم داینااوە.(گذاشتن روی دهان؛ با دهان گذاشتن)

بەدەمداهاتنەوە: [چاوگە،ت] جوابەجەنگی؛ شەڕەدەندووکی. (جوابگویی)

بەدەم ڕێگاوە: لەحاڵ و لەکاتی ڕێگە ڕۆیشتندا؛ بەدەم ڕێگاوە گۆرانی دەڵێ. (ضمن راه)

بەدەم کەسێکەوە چوون: [چاوگە،ت] (١ب) بەفریای کەسێک کەوتن؛ چوون بۆ ئاریکاری کەسێک؛ (ب) بەدەنگ و هاواری کەسێکەوە چوون؛ (٢)پێشوازی کردن. (بە کمک کسی شتافتن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەمەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) شتێک کە بەدەمەوەیە؛ سێوەکەی بەدەمەوەیە. (دردهان بودن) (٢) بوونی کات و مۆڵەت؛ زۆرم بە دەمەوەنییە پیربوومە. (مهلت) (٣) بە بەرەوە بوون؛ بەرینبوون. (وسعت)(٤) لە بەردەستدابوون و بە دەور و پشتدا هاتن وخزمەتکردن. (خدمت کردن) (٥) ئەو بەرە زۆری بەدەمەوە نەماوە دەدڕێت؛ واتا بەرگەی نەماوە. (استحکام)

بەدەمەوەدان: [چاوگە،ت] (١) بەدەمەوە کردنی خۆراک. (دهن گذاشتن)(٢) ڕوو پێدان و ڕوودارکردن. (رو دادن) (٣) وردە وردە شلکردنیتەناف. (شل کردن طناب) (٤) ئەو قوماشەکورتە بدە بەدەم لەتێکی ترەوە. (اضافەکردن)

بەدەمەوە ڕۆیین: [چاوگە،ت] (١) هەڵکەوتن و بەسەرەوە ڕۆیین؛ سەرەنگردان. (سکندری خوردن) (٢) ئە و دیوارە بڕوخێنی زیاتری بەدەمەوە ئەڕوات و ئەیداتەدەمی. (بیشتر شدن؛ اضافەشدن)

بەدەمەوەهاتن: [چاوگە،ت] (١) لایێک لە دێوارەکە دەڕوخێنی ئەولاکەی تریشی بەدەمەوە دێت. (اضافەشدن وهمراه) (٢) بەفریای کەسێکەوە هاتن. (٣)پێشوازی-لێکردن. (بەکمک آمدن؛ بەپیشواز رفتن)

بەدەم یەکەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەهاواری یەک گەیشتن. (بەداد هم رسیدن) (٢) پێکەوە چەسپاو؛ یەکپارچە. (یکپارچە)

بەدەورا هاتن: [چاوگە،ت] (١) خولانەوەوگەڕان بە دەوری شتێکدا. (دور چیزی گشتن) (٢) لەدەورگەڕان و خۆ بە قوربانکردن؛ (قربان صدقەرفتن) (٣) (ب) خزمەت کردن و ئاگالێبون و خەمڵاندن و جوان بەخێوکردن. (خدمت کردن)

بەدەهەن: [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ دەسبڵاو؛ دەهەندە و بەهیمەت. (بخشندە)

بەدیارەوەبوون: [چاوگە،ت] (١) بەدیارو بوون؛ شتێ کەدیاربێت؛ لە بەرچاو؛ دیاربوون؛ خویابوون؛ (مرئی؛ پیدا بودن) (٢) بەلاوەدانیشتن؛ ئاگا لێبوون. (نگهداری)

بەدیارەوە دانیشتن: (١[چاوگە،ت]) (ب) چاوەڕوانی بۆ پێگەیشتن و هاوسەری،تاگە-ڕانەوە و یەک دیتن؛ وەک، چاوەڕوانیی-کچێک و شوو نەکردنیتا گەرانەوەی دە-زگیرانەکەی لە دوور وڵاتان . (در انتظار نشستن) (٢) ئاگا لێبوونی نەخۆش. (پرستاری)

+ بەر: (١) ببە؛ دڵشادبەر: دڵشادبە؛ (٢)لەپ؛ بەریدەست: لەپیدەست. (باش؛کف دست)

+ بەر: [ناو]دەرەوە؛ بەرکەردەی: دەرکردنە-

دەرەوە؛ ئامایبەر:هاتەدەرەوە؛ (بیرون).

+ بەر: [ناو](١)ئەو پانایيە کە پاڵە لە درویٚنەدا دیارییدەکا بۆ دوورینەوە >پاڵە. (انتخاب عرض درو)(٢) دوورینەوەی یەک کەرت و بێ وچان گرتن (درو یک عرض معین در یک بار)(مەودا؛ ماوە؛ بەری تەنگانە کورتە. (چشم انداز؛ مدت)

بەر: [ناو]قەراغ؛ کەنار؛ لێو؛ لێوار. (کنار)

بەرئاڤ:[چاوگە،ت]پەڕاو؛ قەراغ زەریا . (کناردریا،ساحل)

بەرئاڤیٚتن: [چاوگە،ت] بەرخستن؛ بەر فڕیدان؛ منداڵ لەبارچوون. (سقط شدن بچە)

بەرئاگر: [چاوگە،ت] (١) کوڵەوەژ. (چوب آتش بهم زن) (٢) بەر ئاگر؛ پیشەوە و ڕوو بە ئاور. (روبەروی اتش) بەرئانین:[چاوگە،ت](١) پێشکەش کردن.(پیشکشی) (٢) بەرهێنان؛ سەمەرهێنان. (بهرەدادن)

بەرئاو: گیای قناوڵێ؛ بۆ چڵکی سی باشە. (مندآب)

بەرئاوەڵە: [ئاوەڵناو] پێشبەتاڵ؛ بەرنەگیراو؛ بەر فراوان. (وسیع)

بەرئەندام: [ناو] خۆ دیاری کردن بۆ دەنگ - دان و بەرگەم بوون. (کاندیدا)

بەرئەندامی:کاری خۆ دیاری کردن بۆ هەڵبژاردن و دەنگدان و بەرگەم بوون. (کاندیدایی)

بەرا: [ناو]بڵا؛ با. (بگذار)

بەرابەرێتی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] بەرامبەری؛ ڕووبەڕوو ویٚستان؛ ڕەوتی ملانێ و بەرەنگاری و هاوهێزی. (حالت برابری و رقابت)

+ بەرات:(١)تاجریٚنامەییٚکیدەنووسی بۆ تاجریٚکیدیکە پارەی دیاریکراو لە نامەکەدا بدا بەساحیبینامەکە (لە قەدیم دا) ئەمڕۆ بانگ هەر بەو شێوە ئیش دەکا و بەو نامەی بانکییە دەڵێن (بەرات) (٢) جەژنی بەرات. (٣) مووچە(مۆچە)ی کرێکار و نوکەر و ڕەنجبەر. (برات)

بەرات: (ف.مشە) بەڵگە؛ ئاوەند؛ دەلیل؛ ڕەزا- یەتنا مەی گەوران.(رضایتنامە بزرگان)

+ بەرات: [ناو] بەڵگەییٚکە کە لە سۆنگەیەوە کەسێک لە کەسێکیتری دەویٚتکە لە کاتێکی دیاریکراودا پارەییٚک بدا بە کەسێک یان شوێنێک. (برات)

بەراتکێش: [ناویبک]بەرات نووس؛کەسێککە دەروەستە پارەی بەرات لەکاتی دیاریکراودا بدا بە بەرات گر. (براتکش)

بەراتگر: [ناویبک](١)کەسێککە پارەی- بەراتەکە لە وادەی دیاریکراودا لە براتکێش وەردەگرێ. (برات گیر)

بەرارۆ: دەربینێت؛ دەرکێشێت. (دربیاورد)

بەراڕەوی: [بەند]بەراگوزەری؛ بەهەڵکەوت؛لەناکاو. (اتفاقی)

+ بەرازە: [ناو](١)تەختەداری کورت و قەوی لە بەینی کوڵەکە و کاریتەدا؛ سەرکوڵەکە؛ تانجکوڵەکە.(٢) ئاغزوونە؛ ئافزوونە. (١.سر ستون.٢.سگک)

بەرازی مێ: ماڵوس. (خوک مادە)

بەرازی نێر: یەکانە. (گراز)

بەراژۆ: [ئاوەڵناو]بەرەوژوور؛ سەرەوژوور. (سر بالا)

بەراژۆیی: [ناو] سەرەوژووری. (سربالایی)

بەڕاست: (١) بەلای ڕاستدا. (بطرف راست)
(٢) بە ڕاستی و بێدرۆ. (براستی) بەڕاش: [ناو]جۆرێک چێشکەیە. (نوعی گنجشک)

بەراشۆ: [ناو] بەرشیو؛ جل و بەرگێک کە بۆ شووشتن دادەنرێت. (رخت برای شستن. رخت چرک)

بەراشە: [ناو]جۆرێک باڵندەیە. (نوعی پرنده)

بەراڤ: پەڕاو؛ قەراغ زەریا. (کناردریا،ساحل)

بەراڤیتن: [چاوگە،ت] بەرهاوێژتن؛ بەرخستن؛ بەر فڕێدان. (انداختن جنین)

بەراڤێژک: [ناو] بەرهاڤێژک؛ زێڕەوشان. (زرافشان)

بەڕاکردن: بەغار؛ بەهەڵاتن. (با دویدن)

بەراگر: (١) بەرئاگر. (٢) کوڵەوەژ.
(١)جلوآتش.(٢)چوب بهمزدن آتش‌تنور)

بەرامبەری کردن: (١)وەک یەکهاتنەوە و یەکسانی. (یکسان بودن)(٢) بەربەرەکانی کردن؛ و نەبەزین. (رقابت)

بەرامپێل: [ناو،ت](١) بەرانپیل؛ بەرهەڵبێنە. (پیشبند) (٢)[چاوگە،ت] بەرانبەری کردن؛ بەرامبەرەکی.(٣) بەرانبەر. (برابری ورقابت؛ پیش افتادن و دور زدن)

بەرانبازی: [ناو] شەڕە بەران. (جنگ قوچ)

بەرانبەربوون: (١) ڕوو بە ڕووی یەک بوون. (٢) هاوتابوون؛ هاوکێش بوون؛ هاو ئەندازە- بوون؛ هاو قەدبوون. (٣) (بەران بەر بوون)(ب)کاتی بەران بەردان بۆ نێو مێگەل. (روبەروی هم بودن؛ برابر بودن؛رهاکردن قوچ بەمیان‌گلە)

بەران بەردان: (١) بەران کردنەنێو مێگەل. (تگەرا با گلەهمراەکردن)
(٢) بەرانبەر دان. حاڵەتی بە یەکگرتن؛ هەڵسەنگاندن؛ پێکگرتن؛ ڕووبەروو دانان (مقابلە)

بەرانبەری‌نەکردن: بەرگەی شتێک نەگرتن؛ نەواندن؛ کۆڵدان؛ بەزین؛ هێز پێنەشکان؛ هاوسەنگ نەبوون؛ هاوشان نەبوون. (مقاومت نکردن. برابری نکردن)

بەران‌پۆز: پۆزبەران؛ لووتبەران؛ کەپوی کووڕی دەرپەڕیو. (دماغ عقابی) بەرانکێ: [ناو]بەرانەک؛ تلیامەزن؛ قامکە گەورە. (انگشت شست)

بەرانە جەنگی: (١) بەرانی تایبەت بۆ شەڕ.(قوچ جنگی)(٢) شەڕە بەران. (جنگ قوچ)

بەرانەک: [ناو] قامکە گەورەی دەست؛ تلیا مەزن. (انگشت شست)

+ بەرانی: بەسەر لە یەک دانی کەڵ و حەیواناتی دیکە؛ کشانەوە دواوە بۆ خۆ بە یەکدادان.(هاڕەی گۆ و دوو قرانی، لێک دەکشانۆ بەرانی)(فۆلکلۆر). (شاخ بەشاخ)

بەرانیخۆدادان: (ب) پەشیمان بوون و داخ و حەسرەت دەربڕین بۆ لەدەس چوو بە دەست بەسەر ڕانـدا دان. (کنایەی اظهار تأسف و بادست بەزانو کوبیدن)

بەراوان: [ناوی‌بک]پارێزەر؛ چاودێر. (محافظ)

بەڕاوەبەر: [ناوی‌بک] ڕێبەر؛ بەڕێوەبەر.

(مدیر)

بەراوەرد: (١) هەڵسەنگاندن لەگۆترە. (برآورد) (٢) هاتنەدی؛ ئاواتەکەم بەراوەرد بوو. (رسیدن به آرزو) (٣) بەراوەردن؛ دەرهێنان؛ ڕیشەش بەراورد؛ ڕیشەی دەرهێنا.(درآوردن)

بەراوێژ: [ناوی‌بک]بەرهاوێژ؛ بەرفڕێدەر؛ ئاژەڵی‌کە بەردەخا. (بچەانداز)

بەڕاوێژ: [ئاوەڵناو] خاوەن ڕاوێژ؛ بەتەگبیر. (با تدبیر)

بەراویژتن: [چاوگە،ت] بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بەر هاوێژتن. (بچەانداختن و سقط شدن)

بەراویژتوو: لە بارچوو؛ بەرهاوێژتوو؛ بەرخستوو. (بچەانداختە)

بەراویلکە: [ناو]بەرگاییلکە؛ بەرگاییلە؛ جۆرێک چۆلەکەیە کەکاتی‌شێو بڕینی زەوی لە نزیکی‌جوتیار کرم لە زەوینی‌تازە شێو بڕاو هەڵدەگری و دەی چنێتەوە. (اسم پرندەایست)

بەراهک: بەراهی؛ بەرایی. (دیدگاە)

بەرایی: (١) پەژراندن و فتوا دان؛ دڵم-قەبوول‌ناکا: دڵم‌بەرایی‌نادا. (قلبا" قبول کردن) (٢) سەردەلیل؛ سەرکاروان؛ پێشەنگی‌کاروان؛ پێشەوەی ڕانە مەڕ؛ بەرفراوانی. (پیشرو کاروان؛ وسعت)(٣) قوچەقانی؛ بەردهاوێژک؛ بەرەقانی؛ بەرەقان.(فلاخن)

بەراییل:<بەرایی. ١و٢.

بەربات: [ئاوەڵناو]بەرباد. (برباد)

بەرباد بوون: [چاوگە،ت]تەفر و توونا بوون؛ لەناو چوون؛ بەفیڕۆچوون (بربادرفتن)

بەربچاف: لەبەرچاو؛دیار؛بەرچاو؛ خویا.(جلوچشم)

+ بەربار: (١)بەرپرس. (مسئول)(٢)گوێ‌لە-مست.(گوش‌بفرمان) بەرباران: (١) لە ژێرباراندا. (زیر باران) (٢) چەتر؛ سەیوان. (چتر)

بەرباری: [(١) بەرپرسی. (مسئول) (٢) گوێ-ڕایەڵی؛ گوێ‌لەمستی. (شنوا)

بەربای‌گوێ‌کەوتن: [چاوگە،ت] سووسەکردنی دەنگوباسێ؛هەست-کردن.(حس‌کردن؛ باد بەگوش رساندن)

بەربایی: ئاشکرابوون؛ خەبەری‌ڕوداوێک کە بڵاو بێتەوە. (برملا)

بەربچاف: [ناو]سەرکار؛ (ئەمیندار)(١) ئەو کەسە ڕادەی مافی ئاغا، یا دەوڵەت لە ماڵی کاسب و ڕەنجبەران دیاری دەکا. (ممیز)(٢) دیار؛ خویا. (پیدا)(٣)گرینگ؛ لە بەرچاو. (چشمگیر)

بەربچان: ئەوەی‌کەڕەفتار و ئاکاری لە خەڵک نەچی.(آنورمال؛دارای‌رفتار غیرعادی)

بەربخوار:(١)سەرەو ژێر؛ ڕوو بەخوارەوە. (سراشیب؛ روبە پایین)

+ بەربڕ: [ئاوەڵناو+ناو] (١) بەربەند؛ بەرلی-بڕینەوە. (سد؛ مانع)(٢) بەرانبڕ دانەوە، پێشکەوتن و دەور دانەوە لە ڕێگادا. (دورزدن)(٣) کەسێک‌کە بەرانبڕ دەداتەوە یا پێش بە کاریان کەسێک دەگرێ. (حالت پیشی گرفتن) (۴) هەر شت کە بەرد دەبڕێت؛ کەسێک‌کە بەرد دەبڕێتەوە . (سنگ بر)

بــەربرینــەوە: [چاوگــە،ت] پــێش‌پێگــرتن؛ نەهێشتن و ئیجازە نەدان؛ بەرهەڵستدانـان لە بەر ڕێدا. (جلوگیری)

بەربژوور: سەرەوژوور. (سربالا)

بەربژێر: (١) بەردهەڵبـژاردن لـە دانـەوێڵـە و زەوی؛ نیسـکەکـە بـەربژێـر بکـە. (سـنگ- جداکردن) (٢)[ناو،ت] بەربژێـر؛ بـەرەوخـوار؛ سەرەوخوار. (سراشـیب) (٣) بـەرد هـەڵبژێـر. (کسی کەسنگ جدا می کند)

بەربسک: [ناو] ئەگریجە؛ قژی لاسەر. (گیس طرفین صورت)

بەربڵاو: [ئاوەڵناو]پێش‌ئاواڵە؛ پان‌وبەرین؛ بـە- رنەگیراو. (وسیع)

بەربۆر:کەسێک‌کە تووشی‌گێچەڵـێ بـووە و لێی ڕزگارنابێت. (گرفتار مخمصەلا علاج)

بەربوار: [ناو،ت](١) بەربوارد؛ ساڵی قسربوونی ئاژڵ. (یکسال نازایی)(٢)بەر بوار؛ لەسـەرڕێ؛ لەسەربوار و بەرەگە.(گذرگاە)

بەربووز: [ناو]چۆغە؛ چۆخە؛لـەبـووزووچێکراو. (لباسی از شال دستباف محلی)

بەربووق: [ئاوەڵناو] ژنی بەدکار و خـۆفرۆش؛ جننە؛ جوننە. (جندە)

بەربووکانە: خەڵاتی زاوا بۆ شاییگێڕ لـە کـاتی گەیشتنی بووکدا.(خلعت داماد بە مطرب)

بەربوونەوە: [چاوگە،ت](١) دیسان بەربـوون؛ (دوبارەرها شدن) (٢) کـەوتنـە خـوار؛ خـلار بوونەوە لە سەرەوە. (افتادن)(٣)ئاوربەربوونـە- وە. (سرایت)

بەربـەت: [نـاو]ئـامرازێکی‌مۆسـیقایە؛ عـوود. (بربط؛عود)

+ بەربەر: [نـاو]قـەومێکـی دوا کـەوتـوو لـە شارسـانییەت لـەبـاکووری ئـەفریقـا. (ب) وەحشی و بی‌فەرهەنگ. (بربر)

بەربەرۆژگ: [ناو،ت]بەربـەرۆچکـە؛ شـوێنی- بەرهەتاو؛ خۆرگر. (روبەآفتاب)

بەر بەروو: [ناو]بەر بەرۆک. (یقە)

بەربەرەڵا: [ئاوەڵناو]پێش‌نەگیـراو؛ بـەرئاواڵـە. (ب) بی‌خاوەن. (آزاد. بیمانع)

بەربەری: [ناو] (١) دوژمنایەتی. (دشـمنی(٢) چاولێکەری. (هم چشمی)

بەربەڕی: [ناو]جۆری کولێرەی درێژ و قەوی. (نان بربری)

بەربەزە: تاڵان کردنی ماڵی دوژمنان. (غـارت مال دشمنان)

بەربەسەر: بەربەژوورقە؛ بـەرەوبـان؛ سـەرەو ژوور. (روبەبالا)

بـەربـەسـکردن: [چاوگـە،ت](١) پێشـگرتن؛ بــەربــەســت کــردن. (مــانع شــدن) (٢) هەڵکێشـانی بـەن لـە زاخـاودا بـۆ مانـەوە و بەردەوامی ڕەنگ. (نخ را در مواد فرو کـردن برای دوام رنگ)

بەربەگوار: [ناو]ئاژەڵێک کە گوشتێکی زیادیی وەک گوڵنیگ لە بەر ملـی‌دایـە. (گوسـفندی کەگردنش گوشتی گوشوارەمانند دارد)

بەربەڵاکردن: [چاوگـە،ت]بـەڵـاگێڕکردن؛ بـە قوربان کردن. (قربان و صدقەرفتن)

بەربەند: [نـاو،ت](١) سەد؛ بـەنـداو؛ لـەمپـەر؛ ئاوبـەنـد؛ (سـد) (٢)ژێرچـەنـە؛ خشـڵی ژێـر چەناکەی ژنان. (زیور زنانە)

بە ڕبە نەپێوان: پۆیتەپێنەدان؛ بایەخ پێنەدان؛

بە چ نەگرتن. (اهمیت ندادن)

بەربەهەڤ: [بەند+ ئاوەڵناو]بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (روبرو)

بەربەیار: [ناو] بوورە؛ وەک چاندنی گەنم لە زەویی نەکێڵراودا.(زمین‌شخم نشده)

بەربێر: [ناو]شوان. (چوپان)

بەربێژ: (۱)[ناو] پێش وتار و سەرەکی؛ (دیباچه) (۲) [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ فرەوێژ؛ چەنە درێژ؛ درێژ دادڕ؛ پڕبێژ. (پر حرف)(۳) [ناوی-بک] مزگێنی‌دەر؛ موژدەهێنەر.(مژده‌آور.)

بەربیست: سەرەتای‌لاوی؛ تەمەن لە بیست ساڵ کەمتر. لە هاوتای(تین ئیجێر)ی ئینگلیزی وەرگیراوە. (کمتر از بیست سالگی)

بەربێندە: [ناو]بەربێن؛ بەن‌کەڵەوە.(نخ چنبر گاو)

بەرپابوون: [چاوگە،ت]ڕوو دان؛ قەومان؛ دروست بوون؛ ساز بوون. (شەڕ بەرپابوو؛ شەڕ هەڵسا؛ شەڕهەلایسا. (برپا شدن)

بەرپاڵ:[ناو]قەدپاڵ؛داوێنی‌کێو.(دامنه‌ی کوه)

بەرپان: [ئاوەڵناو] بەرین؛ دووبەر؛ قوماشێ‌کە بەری زۆر پان بێت. (برپهن)

بەرپشت: [ناو]کورتانی سەر پشتی کۆڵ هەڵگر. (پالان حمالی)

بەرپرسییەتی:حاڵەتی‌دەروەستبوون. (ب ڕەوتی سەرۆکایەتی. (حالت مسئولیت)

بەرپشین: [چاوگە،ت]بەرپشێن؛ تووچاندن؛ توو وەشاندن. تۆڤ‌هاوێتنا پەرێزی. (تخم پاشی)

بەرپۆز: بەرلووت؛ بەرانبەر؛ بەردەم. (در برابر؛ جلو دماغ)

بەرپەرچدانەوە: [چاوگە،ت](۱) قسە لێبڕین و جواب دانەوە.(صحبت‌قطع کردن)(۲) بەرانبڕدانەوە.(راه‌سدکردن)

بەرپێش کرن:[چاوگە،ت]پێشکەش کردن. (پیشکش کردن)

بەرپێن: [ناو]پاشقول؛ پێ وەبەر پێدان. (لنگ)

بەرپیوار: [ئاوەڵناو] گوم؛ نادیار؛ بزر. (گم)

بەرتا:بەرەتا: [ناو،ت]گەنە تا؛ سووکە تەب و لەرزی پێش نۆبەتێ. (پیش تب)

بەرتاسە: [ئاوەڵناو] بەتاسە؛ ئارەزوودار. (آرزومند)

بەرتاشت: [ناو،ت]بەرچاشت؛ بەرتێشت؛ بەرچا؛ بەرقەندە؛ نانی بەیانی؛ بەرقلیان؛ ناشتایی. (صبحانه)

بەرتر: [بەند]پێشتر؛ لەمەوبەر؛ بەر لە ئیستا. (قبلا"؛پیشتر)

بەرتل: [ناو]متە؛میتە؛ میچکە؛ هەر شت کە لە هەڵماتێندا دادەکرێ بۆ یاریی مێشێن. (نشانه‌برای تیله‌بازی)

بەرتەر: [بەند]بەرتر؛ پێشتر؛ لەمەوبەر. (قبلاً)

بەرتەسک: [ئاوەڵناو] کەم پانایی؛ بەرتەنگ-؛کۆلانی بەرتەسک: باریک؛ قوماشی بەرتەسک: کەم بەر. (کم عرض)

بەرتەق: بارتەقا؛ بەقەد؛ هێندەی؛ ئەوندەی. (اینقدر)

بەرتەلان: (۱)(بەر تاشە بەردان،(تەل: بەرزایی). بەر واتا: (سا، ژێر، بن، پاڵ؛ پەنا). پەنای بەرد. (سایه؛ پناه سنگ) (۲) بەر ڕەوەزی بەرز؛ بەر بەردی قیت و قووچی

سەرکێوان. (پای‌دیوارەی سنگی)

بەرتەنگ: [ئاوەڵناو](١) تەسک؛ بەرتەسک؛ کوڵانی بەرتەنگ: کوڵانی باریک. (تنگ)

(٢)[ناو] بەر تەنگە؛ قایشی ژێرسینگی ولاخ کاتێک کە زین دەکرێت. (تنگەزین)

بەرتەونانە: [ناو]گۆرانی تایبەت لە کاتی تەون کردندا. (آواز مخصوص فرش بافتن)

بەرتیل‌خواردن: [چاوگە،ت]ڕێشوەت وەرگرتن. (رشوه‌گرفتن)

بەرتیلخۆر: [ناو،بک] وەلیقەتخۆر؛ ڕیشوەتخۆر. (مرتشی)

بەرتیل‌کردن: [چاوگە،ت](ب) پارە و ماڵ لێ‌کێشانەوە؛ موفتەخۆری و لەسەرسکی کەسێک لەوەڕان. (سر کیسه‌کردن)

بەرجا: [بەند]بێجگەلە؛ جگە؛ جگەلە؛ با بمێنێ. (بجز؛ بماند)

+ بەرجل: [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (تنگ‌نظر)

بەرجڵانەکێ: [ناو]جوڵانێ؛ هەلۆرتک. (تاببازی)

بەرجلیێتی: بەرچاوتەنگی؛ ڕژدی؛ چکووسی. (تنگ نظری)

بەرجەستە: [ئاوەڵناو] (١) هەڵکەوتە؛ مومتاز. (٢) قوت؛ بەرز؛ زوپ. (برجسته)

بەرجەوەنگ: [ناو]بەرجەوەن؛ ڕوانگە؛ دیمەن؛ بەرچاو. (منظره)

بەرجی: [بەند]بەرجێ؛ بەرجا؛ بێجگەلە؛ جگەلە؛ بابوەستێ. (بماند؛ بجز)

بەرجیس: [ناو]ناوی ئەستێرەی موشتەری. (ستاره‌مشتری)

بەرجینک: [ناو]بەرچیغ؛ ئەستوندەکی چیغی مەڕ و ماڵات. (دیرک چادر)

بەرچاو تاریک‌بوون: [چاوگە،ت](١) (ب) زۆر تووڕە بوون و ئاگا لە خۆ بڕان لە تووڕەییدا. (خیلی عصبانی شدن)(٢) هیچ نەدیتن لە بەر بیستنی خەبەری ناخۆش و دڵتەزێن. (جلو چشم تاریک شدن)

بەرچاوتێر: [ئاوەڵناو] دڵئاوا؛ دەستودڵباز؛ دژی چکووس. (مستغنی)

بە رچاوتێری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]دڵفراوانی؛ دڵئاوایی. (استغنا)

بەر چاو و دەم کەوتن: (ب) بەچاوی پیسەوە-بوون؛ پیکران بەچاوی پیس. (چشم زخم خوردن)

بەرچچاک: [ناو]تریان؛ بەرچنۆک؛ بەرچن؛ بەرچنە؛ قەرتاڵەی میوەچنین. (سبد میوه‌چیدن)

بەرچۆ:کارێکی دژوار کە هەموو کەس بۆی نەکرێ. (کارسختی کەاز همه‌برنیاید)

بەرچۆکنان: [چاوگە،ت] ژێرچۆکنان؛ زەوت‌کردن؛ داگیرکردن. (غضب کردن)

بەرچوڵەمە: [ناو]بەر چێڵە؛ پێستی‌شۆڕەوە بووی ژێر ملی گا. (پوست زیر گردن گاو)

+ بەرچەپ: [ئاوەڵناو+ناو،ت] مێملێ؛ دژ. (آفت)

+ بەرچەق: [ناو]دەستە خنجێر و شمشێر؛مشتووک.(دسته‌خنجر و شمشیر)

بەرچەنگ: بەردەست. (جلو دست)

بەرچیت: <پەردە؛ پەردەی جیا کردنەوەی خانوو یان ڕەشماڵ‌کە پیاوان لەژنان

جیادەکاتەوە. (حائل؛ پردەمیان چادر)
بەرچیچک: [ناو]نزگەرە. (سکسکە)
بەرحوزور: [بەند] لەبەرانبەر و لە خزمەتا؛ لەخزمەت دا؛ لە حوزووردا؛ لە رووبەروودا. (درحضور)
بەرحەق: [ئاوەڵناو] حەقبەدەست؛ حەقدار؛ لە سەرحەق؛ حەق؛ ڕاست. (برحق)
بەرحەلینگ: [ناو]بۆتە؛ بۆتەی بەردین؛ دەفری تاوندنەوەی کانزا. (بوتە)
بەرخ ئاهو: [ناو]کار مامز. (برەآهو)
بە رخدان: [ناو]پزدان.منالْدانی مەڕ.(رحم-گوسفند)
بەرخستن: [چاوگە،ت] (١) وە پێش خستن بۆ ڕێز لێگرتن. (جلو انداختن)(٢) نان خستنە بەر سەگ. (نان پرت کردن جلو سگ) (٣) بەر هاویشتنی تۆڵدار. (بچەانداختن)
بەرخستن: [ناو] نەخۆشینی بەرخستن، تایبەتی ئاژاڵە کە بۆ ئینسانیش گیرۆی هەیە بە ناوی (یاوی ماڵت)؛ ناوی عیلمیەکەی(برو سلۆز)ە. (تب مالت)
بەرخ خنکێنە: [ناو]گیاییکی (نووسەک و چەسپانە) لە مێرگدا دەڕوێ. (نوعی گیاەچسپناک)
بەرخوار: [ئاوەڵناو] پێش چەوت؛ زەوی-لارەولار و نارێک؛ قوماشێ کە لار ببڕ دریێ. (کج)
بەرخواردن: (١) تووش‌بوون؛ گەیشتنە یەک. (بهم رسیدن) (٢) گران هاتن؛ پێم بەری خوارد(برخوردن) (٣) بەرخواردن: لە سەمەر و (بەر) خواردن. (از بهرە خوردن)
بەرخوەدان: سەرنجدان؛ تماشاکردن؛ ڕوو تێکردن؛ بەراخوەدان. (نظر کردن)
بەرخوەر: بەرخۆر؛ (١) کەڵک؛ سوود؛ مفا. (مفید) (٢) لە سەمەرخۆر؛ بەرهەم خۆر. داهاتخۆر. (از بهرە خور) (٣)گران‌هاتن؛ قسە یا هەر شت کە دەبێتە هۆی سوکایەتی و تەوهین (برخواردن). (برخوردن)(٤) بەر ڕۆژ. (رو بەآفتاب)
بەرخە بەران:[ناو،ت]کاوڕبەران؛ کاوڕی نێر. (برەنر)
بەرخەفج: مۆتەکە؛ بەرخەفچ؛ سەنگ سوار بوون لە خەودا. (کابووس)
بەرخەکەم: (١) بەرخەکەی من.(٢) شو بهاندنی منداڵ یا کیژوڵە بە بەرخ.(هەی لاوە لاوە بەرخەکەم لاوە). فۆلکلۆر. (برەکوچک)
بەرخەلەوان: [ناو،ت]شوانیبەرخەل. (چوپان-برە)
بەرخەمێ: [ناو،ت]وەرەما؛ بەرخی مێ. (برەمادە)
بەرخەنێر: [ناو،ت]وەرەنێر؛ بەرخەبەران. (برەنر)
بەرخەساوا: [ناو،ت] ئەملک؛ بەرخی تازە زاو. (برەنوزاد)
بەرداسی: [ناو] دەغلێک‌کاتی دروێنەی هاتبێت. (مزرعەغلات رسیدەبرای درو)
بەر داس‌نەکەوتن: دەغلی کەم باڵا کە بە داس نەدروێتەوە. (دم داس نیافتادن)
+ بەردان: (١) وەختی دەست لێک بەردان و جیا بوونەوە. (جدا شدن)(٢) ئازاد کردن. (رها کردن)(٣)بەر دان: سەمەر و فایدە دان. (بهرە

دادن)(۴) وەبەر دان؛ دارەکەی بەردە: وەبەردە با نەکەوێت. (حایل کردن) (۵) وە- بەردان:کردن بەژێرسەیارەوە. (زیرگرفتن)

بەردانک: بەردامێن؛ دانگ: دانک: دامین، خواروو؛ دانگی چیا: داوێنی چیا. (دامنه)

+ **بەردانەوە:** [چاوگە،ت](۱) با لە کونێکەوە بەتاڵ کردن؛ بای تەگەری سەیارەکەی بەرداوە. (خالی کردن)(۲) خلارکردنەوەی لە سەر بۆ خوار؛ تۆپەکەی بەرداوە: خلاری کردەوە؛ کەوتنەخوار؛ بەربوونەوە؛ ئاولە شێلە- گە داخستن وبەردانەوە. (پائین انداختن)(۳)بۆنبەردانەوە: بڵاوکردنەوە . (پخشکردن)

بەرداوەتی: [ناو]گۆرانی داوەت. (آواز عروسی)

بەردایی: [ناو] (۱) بەردەڵان؛ پڕلەبەرد.(سنگلاخ) (۲) بەربووگ؛ ڕهابوو؛ بەرەڵابووگ؛ بەرداو؛ وێڵکراو. (رهاشده)

بەرد باران: [ناو]بەرد بە سەردا باراندن؛ سەنگەسار؛چەشنێ سزای شەرعییە. (سنگسار)

+ **بەردبڕ:** [ئاوەڵناو+ناو] (۱)هەر شت توانای بڕینیبەردی هەبێت. (۲) کەرەستەی بەردبڕین.(۳)کەسێک کەکاری بەرد بڕینە. (سنگ بر)

بەردبڕی: (۱)[ناو] کاری بەرد بڕین و بەردبڕ. (۲) توانایی بڕینی بەرد. (۳) کارخانەی بڕینی بەرد(۴) مەتە و کەرەستەی بەردبڕی؛ مەتەی بەرد بڕین.(سنگ بری)

بەرد بژێر: (۱) ئەونیسکە بەرد بژێرکە؛ بەردەکەی جیا کەوە. (جدا کردن سنگ)

(۲) زەویەکەی بەردبژێر کردوە و پاکی کردوە تەوە لەبەرد. (چیدن سنگ زمین) (۳) کاری بەرد بژێرکردن. (کارجداکردنسنگ)

بەرد بەردانێ: [ناو](۱) قەمچێن؛ بازەڵێن. (بازیبا سنگ؛یک قول‌دو قول)

(۲) بەرد بەسەر بەردەوە بەند نەبوون: هیچ بەسەر هیچەوە نەمان. (ب) وێرانبوون؛ کاول بوون.(سنگرویسنگ بند نبودن)

بەردتاواندنەوە: (ب) کەسێک توانای خواردنی هەموو خۆراکێکی ببێت و گرفتی پێنەکا. (سنگ هضم کردن)

بەردخستنە بەرپا: چەت خستنە کاریێ؛بە- رگری لە ئەنجامی کاریێ؛ بەرهەڵست دروستکردن بۆ ئەنجامی کارێک. (سنگ جلو پا انداختن)

بەر دڕ: [ناو] جل و بەرگێک کە بۆ پێشگیری لە دڕانی لێباسیچاک لە بەردەکرێت؛ جل و بەرگی کار.(لباس کار)

بەرد ڕێژ: [ناو]سەنگفەڕش؛ داپۆشینی زەوی یا شەقام بە بەرد؛ بانوان. (سنگ فرش)

بەردڕێژکردن: [چاوگە،ت]جێگایێک بە بەرد داپۆشین وەک سەنگفەرش . (سنگ فرش کردن)

بەردشکێن: [ئاوەڵناو+ ناویبک](۱) پیک یا هەر شت کە بەرد بشکێنی. (۲) کەسێک کە بەرد دەشکێنی. (۳) (ب)کەسێککەبەرد ڕێک دەکات بۆ کاری ساختومانسازی. (سنگ شکن)

بەردکردنە ئاو: (ب) ڕوحم و بەزەیی ڕاکێشان بەلای خۆدا. (کنایی، رحم وشفقت کسی را

برانگیختن)

بەردکوڵاندن: [چاوگە،ت](ب) کاری بێ سوود و موفا کردن.(کنایی،کار بیهوده)

+ بەردڵ: تیکەیێکم لە و بیسکویتە خوارد بەردڵی گرتم؛ لە ئیشتیا کەوتم. (رفع گرسنگی)

بەردلک: [ئاوەڵناو] ئۆفلاز؛ نازەنین؛ خۆشەویست. (محبوب)

بەرد لە ئەژنۆ دان: [چاوگە،ت] (ب) پەشیمانی لە کار و کردەوە.(سنگ‌بەزانو زدن)

بەرد لەسەردانان: [چاوگە،ت](ب) دیزەبەدەرخۆنە؛ شاردنەوە و لە بیر بردنەوە و باس نە کردنی مەبەستێک. (سرپوش گذاشتن)

بەرد لێبارین: [چاوگە،ت] (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت بوون؛ بەردباران بوون؛ (کی تەفرەی داوی بەردی لێباری) (فۆلکلۆر).

(دچار مصیبت شدن سنگسار شدن)

بەردۆش: (١) تەکان‌دان. هەژاندن. (تکان دادن) (٢) بەرهەڵبێنە. (پیشبند)

بەردوولاقێ: [ناو]هەواو بەستەیێکە، ژنان لە بەر خۆیانەوە، لەکاتی خوری‌ڕستن و ڕایەخ چێکردندا دەیڵێن؛ بە شێوەی بەرتەونانە. (آهنگی است)

+ بەردۆڵیان: [ناو]بەرئاوێ کە لە دۆڵیانی ئاشەوە دێت و لە ژێر پەرەی ئاشەوە دەرژ- ێتەدەرەوە. (آبیکەاز آسیاب بیرون میر یزد)

بەردوئەسێ: [ناو،ت]ئەستێ‌وبەرد بەردوچەخماخ. (قطعەآهن و سنگ آتش زنە)

بەردوو: [ناو،ت] بەر دووگ؛ شوێنی بێ مووی ژێر دووگ. (زیر دنبە)

بەردووگ: [ناو،ت] ئەو جێگا لە دووگ کە بە ڕانی مەڕەوە دەنووسێت و مووی نییە. (جای بی موی دنبە)

بەردە: (١) ئەو تاپۆ بەردە، ئاسن نییە؛ (سنگ است) (٢) شو بهاندن بە بەرد؛ ڕەقە دەڵێی بەردە. (ماننددسنگ‌است) (٣) ڕهای کە؛ بەریدە. (دەبڕو بەرۆکم بەردە). (رها کردن) (۴) بیدە دەمی؛ وەبەریدە؛ جارەکە شێو کە بوورەیشی بەردە واتا وەبەریدە. (اضافەکن) (۵) دارە کە بەری زۆرە کوڵەکەی بەردە، کوڵەکەی وەبەردە؛ (حایل کردن) (۶) کویلە؛ خوڵام. (بردە)

بەردەئاش: [ناو،ت]بەرد ئاسیاو؛ بەردێکی سەخت و ڕەقە و (سیلیسیە) دەی‌تاشن و دە- یکەن بە هارە بۆ هاڕینی دانەوێڵە؛ هارەی ئاش. (سنگ آسیاب)

بەردەبێل: [ناو]مەڕی سێ‌ساڵە.(گوسفندسە- سالە)

بەردە خوێ: [ناو](١) بەردێکە پان کە خوێ دەکەن بەسەریدا بۆ ئاژاڵ. (سنگ نمک پاشیدن برای حیوانات) (٢) بەردی خوێڵێن؛ بەردی خوێ کە لە (سۆدیۆم و کولۆر) چێ بووە؛ خوێی مەعدەن(کانگا) کە وەک بەرد وایە. (سنگ نمک)

بەردەخوین: بەردی‌خوێن: [ناو]جۆرێک بەردە.(حجرالدم.سنگ خون)

بەردەرکانە: [ناو]پارەیێک کە لە زاوا وەردەگیرێ تا درگای ماڵی بووکی لێبکەنەوە.(پول‌گرفتن ازداماد جلو خانەعروس).

بەردەزوورک: [ناو]بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردێکە لە هەسان زبرترە بۆ تیژکردنی دەمەتیخ. (سنگ خارا)

بەردەسپیلە: [ناو]بەردەچەرمەڵە. (سنگ سفید)

بەردەستک: [ناو]دستە کەوشە؛دەستەندوو؛ دەستەمشتە؛ جێگای دەستپێوەگرتن لە سەرباسکێش لە شێو بڕیندا. (جای دست گرفتن در خیش)

بەردەسماتە: [ناو]بەردەماتە؛ بەردی جەهەندم؛ هەسان؛ بەردی تێخ تیژکردن. (فسان)

بەردەسمبادە: [ناو] بەردەچخماخ کە بە قاڵب و چەسب دەبێتە تەختە بەردێکی ناسک و بە جەغر دەیبڕنەوە بۆ سەر مەکینەی سومبادە بۆ ساوینی کانزا و شتی دی. (سنگ سمبادە)

بەردەسووری: تیرەییێکی کوردن لە ئێران، لە مەحاڵی بەردەسوور. (اسم طایفەایست)

بەردەسەبر: [ناو]بەردێکی ئەفسانەییە کەقسەی بۆ دەگێڕنەوە هەتا دە-قەڵشێ.(سنگ‌صبور)

بەردەفڕکێ: [ناو](١)بەردختن بۆنیشانە یان بویەکترین؛ بەرد هاویشتنی زۆر. (بهم سنگ اندازی کردن) (٢) بەرد فڕێدانی لەسەریەک. (سنگ اندازی پیاپی)

بە ردە فرۆشی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]کاری فرۆشتنی کۆیلە. (بردەفروشی)

بەردەڤ: [ناو] دەمراست؛ نوێنەر؛ قسەزان. (سخنگو؛ نماینده)

+بەردەڤک: (١)هاودەم؛ هاوراز. (همدم) (٢) موننە؛ موونە؛ دەمنە.(چوب سیگار)(٣)لەلایەن کەسێکی‌ترەوە ئاخافتن و دووان.(سخنگو بجای کسی)(٤)سەربار؛ موزاحیم. (مزاحم)

بەردەڤکر: [ناو] قلیاندار. (قلیاندار)

بەردەقسڵ: [ناو،ت]بەردێک‌کە لە ناو ئاوری بەتیندا دەبێتە قسڵ؛ بەردەئاهەک. (سنگ آهک)

بەردەکۆڵەکە: [ناو،ت]بەردی پانی ژێر کۆڵەکە؛ بەردی ژێر وێستوون. (سنگ زیر ستون)

بەردەگونجە: [ناو،ت]بەردێکی‌کونە دەیکەنە گونجەی حەوز و ئەستێر. (سنگ آبرفت)

بەردەگێچ: [ناو،ت]بەردێ کە بە گەرما پێدان لە کوورە دا دبێتە گەچ (گێچ). (سنگ گچ)

بەردەمانگ: [ناو]جۆرێک بەردی‌بە-نرخە.(سنگ‌قمر.حجرالقمر)

بەردەمۆرە: [ناو]خشتێکی چکۆلانەیە کە لە مەزهەبی شیعەدا وا ڕەسمە بۆ موبارەکی لە سوجدەی نوێژدا نێوچاوان دەنێنە سەری. (مهر نماز)

بەردەمووکە: [ناو]دەمامک؛ نیقاب؛ دەمۆکانە؛ دەمکانە؛ دەم و لووت پێچ. (صورتک.نقاب)

بەردەمەرمەڕ: [ناو](١) بەردێکی جوان و ڕەنگاوڕەنگ بۆ نومای‌بینا بەکەڵکدێ. (٢) بەردێ کە هەڵماتی لێ‌چێدەکەن. (سنگ مرمر)

بەردەنگ: [ناوی بەر]بیسەر؛گوێگر. (مخاطب)

بەردەنما: [ناو]بەردەنوێژ. (سنگ نماز)

بەردەنووس: [ناو](١) لەوحی بەردین. (٢)نوسراوەی سەربەرد. (سنگ نوشته)

بەردەوام: [بەند] بێبڕانەوە؛ هەمیشە؛ دایم؛ بێبڕانەوە. (مدام)

بەردهەڵکەن: [ناوی‌بک]کەسێک‌که لەکان (مه عده ن) بەرد هەڵدەکەنی؛ بەردهەلقەن. (کسی کەکارش در آوردن سنگ از کان است)

بەردەیی: [بەرهەمی چاوگە]حاڵەتی بەردەبوون؛ کۆیلەتی؛ خولامی. (بردگی)

بەردیپا: [ناو]سەنگیپا؛ بەردێکی (سیلیسیه)ڕەش و ناو کفەڵە بۆ شۆردنیژێر پیٚ بەکاری دێنن لە گەرماودا. (سنگپا)

بەردیترازو: [ناو]سەنگیترازو؛ بەردی ئایەرە بۆ کێشان. (سنگ ترازو)

بەردیچەخماخ: [ناو]بەردێکی ڕەقە لە جنسی سیلیس کە لە یەک بدرێن ئاوریان لێدەبێتەوە و بۆ چێکردنی کاغەزپەرداخ کەڵکیلیٚوەردەگرن؛ بەردەسیٚ. (سنگ چخماخ)

بەردی سارد و گەرم وەبەر ڕیٚهاتن: (ب) تووشی بەڵا و موسیبەت هاتن؛ (کنایی ،دچار مصیبت و بلا شدن)

بەردی سەرمەڵۆ:کاتیگیا و درک و داڵ دووروا دەیکەنە مەڵۆ و بەردیکی لە سەر دادەنین کە با نەیبا؛(ب) ئاماژەیە بو بەلێنی سەرزارەکی؛ بەو قەرارە دەڵێن کە خوازبینیێکی سەرزارەکی لەکچیٚبکریٚ وجوابی ئەرێنیێکی سەرزارەکی وەرگیرابێت. (پیمان معاملەنامحکم و آبکی)

بەردی قەبر: [ناو](١) بەردێک‌کە لە سەر گوریچەی قەبر دادەنرێت؛ بەردی-ئەلحەد.(سنگ‌الحد)(٢)کێل.(سنگ-گور)

بەردی کفتە: [ناو] لەڕا بووردوودا بەردیٚ بوو کەگۆشتیان لە سەر دەکوتا بۆ کەبابی لوول و کفتە. (سنگ گوشت کوب)

بەردی کوموریٚ: [ناو]بەردی ڕەژی؛ سەنگەزوخالٚ؛(کومور):تورکییە. (ذغال سنگ)

بەردی گورچیلە: [ناو]بەردیٚ کە لە ناو گورچیلەدا چێدەبێت و ئیمڕۆژە بە تیشکی لەیزیر چارەسەری دەکەن. (سنگ کلیه)

بەردیگێچ: [ناو]بەردەگەچ؛ بەردێک کە لە ناو کوورەی گەرمدا دا دەبێتە گەچ. (سنگ گچ)

بەردێلک: [ئاوەڵناو]هاونرخ؛ هاوتا؛ هاوشان. (هم‌شأن)

بەردێلی: [ناو](١) ژن بە ژن. (زن درمقابل زن) (٢) گۆڕینەوەی شت بە شت. (معاملەی تهاتری)

بەردی مەحەک: [ناو]بەردێکی ڕەق و ڕەشە کە لە تیژاودا ناتوویتەوە و بۆ دیاری کردنی ڕادەی زێڕی خالێس لە لیرە یا شتی زێڕیندا بەکاردیٚ. (سنگ محک)

بەردی مەسانە: [ناو]بەردێک کە لە بەر میزەڵدان‌دا دروستدەبێت و زۆر بە ئێش و ئازارە، جارجار دەخزیٚ و لەگەڵ میزدا دێتەدەر و جاریش هەیە کە بە دەرمان یا نەشتەرکاری یا تیشکی لەیزێر مالێجەدەبێت. (سنگ مثانه)

بەر ڕادان: (١)[چاوگە،ت] بەر پێش ماڵین یا

پاک کردنەوە بە گسک یا بە بێل ڕادان. (جلو جاروب کردن)(٢) کایە و یاری. (بازی کردن) (٣) دۆڕاندن لەکایەدا. (باختن)

بەرڕەتخستن: وەگیرخستن. (گیرآوردن)

+ بەرزاخوڕ: [ئاوەڵناو] وڵاغێکە بە ئاڵفی خۆش فێر بووبێت و ئاڵفی ناخۆش نەخوات. (ب)ئینسانی بەفیز. (اسب و استری کەعادت بەعلف خوش خوراک گرفتە؛ متکبر)

+ بەرزان: (١)بەرزەکان؛ (بلندیها) (٢)بارزان؛ مەڵبەندێکە لە بەین زێبار و ڕەواندزدا کە عەشیرەی بارزان لە و مەڵبەندەدان (سرزمین وعشیرە بارزان)

بەرزاو: [ناو]بەراو؛ زەناو. (زمین آبی)

بەرزاو: [ناو]هاتنە سەرەوەی ئاوی زەریا بە هۆی بارودۆخی مانگەوە؛ دژی (نیشتاو یا ئاوجەڕ). (مد)

بەرزپەڕین: [چاوگە،ت](١) هەڵخستنەوە؛ زۆر خۆ حەوادان.(پریدن بلند)(ب٢)حاڵەتی لووت-بەرزی و بە هیوای گەیشتن بە پلەوپایەی بەرز. (بلند پروازی) (٣) هەڵفڕینی مەل بە ئاسماندا و زۆر بلیند بوونەوەی. (پرواز بلند)

بە رزگ: [ناو،ت](١) خوارووی زگ. (پائین شکم) (٢) پێستی ژێر زگی حەیوان. (پوستە-زیرشکم حیوانات)

بەرزواچ: [ناو]بەرزوێژ؛ بڵیندگۆ؛توندبێژ. (بلندگو)

بەرزۆخە: [ناو]بەرزوڵە؛ منارە. (منارە)

بەرزوڵە: [ناو]بەرزوخە؛ منارە. (منارە)

بەرزە بڵێسە: [ناو](١) ئاورێک کە بڵێسەی زۆر بە حەوادا بچێ. (آتش شعلەبلند) (٢) [ئاوەڵناو]چەنەباز؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ (حراف)

بەرزەبوون: [چاوگە،ت]گومبوون؛ بزربوون؛ زایەبوون.(گم شدن)

بەرزەپێ: تەواو ڕاستبوونەوە و لە بەر هەڵسان. (تمامقد جلو پای کسی بلند شدن)

+ بەرزەحەیوان: [ناو،ت]وڵاغیبەرزە؛ یەک-سم؛ ئەسب، ئێستر، و کەر.(مال سواری و باری)

بەرزەخ: [ناو](١) بەرزەق؛ ماوەی سنووری جەهەندم تا بە بەهەشت گەیشتن. (برزخ) (٢) [ئاوەڵناو] تووڕە. (عصبانی)

بەرزەفتکردن: [چاوگە،ت]سەرڕێگا لێگرتن؛ پێش پێگرتن. (جلوگیری کردن)

بەرزەفڕ: [ئاوەڵناو] (١ب) بیر لە کاری گەورە دەکاتەوە و هیوای کردنیکاری گەورەی لە دڵدایە. (بلند پرواز)(٢)فرندەیێککە زۆر بلیند هەڵدەفڕێت.(بلندپرواز)

بەرزەقانی [ناو]قۆچەقانی؛ قەڵماسک. (فلاخن)

بەرزەکرن: [چاوگە،ت] بەرزەکردن؛ بزرکردن؛ گومکردن؛ دۆڕاندن؛ زایەکردن. (گم کردن)

بەرزەکوڵ: پڕکردنی دەفر لە شتی وەک دانەوێڵە ،زیاتر لە دارماڵ بە شێوەیێککە لە سەرەوە قیت ببێتەوە. (زیادپرکردن غلەدر ظرف)

بەرزەکەوە: [ناو،ت] لقی داری بە لق و پۆپ بۆ چێکردنی پەرژین؛ لقی بەرزی سەوز. (چوب با شاخەو برگ)

بەرزەلنگ: [ناو،ت]زەنگوڵەگیا؛ گیاییێکە دژی کرمی ڕیخوڵە و تەوژمیخوێنە. (یوشن؛

ورک؛ درمنه)

بەرزەوکردن: [چاوگە،ت]هەڵگرتن و لە عەرز بڕین؛ بەرزکردنەوە. (ب) ژن و کچ هەڵگرتن(سازکردن). (بلند کردن)

بەرزەیی: [بەند] بەدزیەوە؛ شاراوە؛ نادیاری؛ پەنامەکی. (پنهانی)

بەرزیلە: [ناو] ئاتەک؛ شاقەل.(تریچ؛ تریز.)

بەرزیکان : ناوی دەسەڵاتداری کوردی شارەزوور کە ناوەندەکەی دینەوەر بوو (نام امارت شهر زور با مرکزیت دینور)

بەرزین: [ناو](١) قەڵتاخ؛ قاڵتاخ؛ قەرپوز؛ قەڵپۆز. (قالتاغ)(٢) جوانووی ئامادەی گرتن کە وختی زین کردنی هاتبێت. (اسب سەسالە) (٣) نەرمەزین؛ خلۆرتە. (نمد زین)

بەرژوور: [ناو،ت]سەرەوژوور؛ بەرەو ژوور؛ سەرەو ژووری. (سربالایی)

بەرژەند: [ناو]بەرژەوەند؛ ڕەچاوگرتن و بەراوەردی چەخش و بەهرە و داهات و سوود و قازانج و دەرفەتی بە موفا. (صلاح ومصلحت)

بەرژەوەند: [ناو]بەرژەند؛ ڕەچاو گرتنی (چەخش و بەهرە و قازانج و دەرفەت و موفا و هەل و ڕێکەوتی خێر). (براورد مصلحت و منفعت)

بەرژەوەندی: چەخشی؛ بەرژەندی؛ موفایێ-خۆدیتن؛ ڕەچاوکردنی قازانج. (درراستای-مصلحت بودن)

بەرژەوەندی پەرست: سوود پەرەست؛ قازانج پەرەست. (مصلحت پرست)

بەرژێر: [ناو،ت]سەرەوخوار؛ بەرەو ژێر.

(سراشیب)

بەرستک: [ناو]بەرستۆ؛ بەریێخە؛ بەریەخە؛ (جلویقه)

بەرستۆک: [ناو]بەرسکوور؛ بەرۆک. (جلوسینه)

بەرسفکە: [ناو]هەیوان. (ایوان)

بەرسکوور: [ناو]بەرمل. (یقه)

بەرسم: [ناو]گەڵای دار؛ لە ئاویستایشدا هەربەو مانایە هاتووە.(برگ درخت)

بەرسمیل کردن: [چاوگە،ت]سمێل-کورتکردنەوە.(ب) ڕووکەمکردنەوە؛ ئازار و زەرەر پێگەیاندن. (کنایی؛ ضرر زدن؛روکم-کردن)

بەرسووچ: [ناو،بەر] بەرتاوان؛ تۆمەت لێدراو؛ تاوانبار. (متهم)

بەرسوورکە: [ناو]قالۆنچە؛ سوورکە؛ (سوسک قرمز)

بەرسیچکە: [ناو]نزگەرە. (سکسکه)

بەرسیسانی: [ناو]ئامرازی مشتومال کردن. (وسائل مشت و مال)

بەرسێلک: [ناو]تەندوور؛ تەندووری بەرد.(تندرسنگی)

بەرش: [ناو]بەنگ. (بنگ)

بەرشکستە: [ئاوەڵناو] نابووت؛ وەرشکستە؛ مافینگ. (ورشکسته)

بەرشۆ: دەرچێت. (فرارکند؛ بیرون شود)

بەرشۆ: [ناو]بەرشۆر؛ جلێکە لەکاتی شیوکوڵدا دەیکەنە بەر. (لباس تعویضی برای کارشستشو)

بەرشە: [کاری ئەمری بو دووهەم کەسی

تاک]دەرچوٚ؛ دەرکەوە. (دررو)

بەرشەنوم: [ناو](دەرهاویشتن)جیاکردنەوە و جیاراگرتنی گیانداری نەخوٚش دوور و جیاواز لەساخ (لە بەر ئەوەی گیروٚدەی نەخوٚشی-نەبن). (قرنطینه)

بەرشیا: [بهووری لەچاوگەی بەرشین] دەرهات؛ دەکەوت.(بیرون آمد)

بەرشیان: [چاوگە]دەرهاتن؛ دەرکەوتن.(بیرون آمدن)

بەرشێڤ: [ناو]عەسروٚژە. (عصرانه)

بەرشین: [چاوگە]چوونەدەر؛ دەرچوون؛ جەحەد بەرشیەن: لەحەد دەرچووە. (بیرون شدن)

بەرغەبەبە: [ناو،ت](ف. گیو) بەرخەبەبە. (غبغب)

بەرغەموٚت: [ناو،ت]جوٚرێک میوەیە. (میوە ایست)

بەرفرمان: فرمانبەر؛ ئامادە بوٚ بەجێهێنانی فرمان.(حاضربه فرمان)

بەرفرە: [ئاوەڵناو] زوٚر؛ گەلێک؛ زەحف؛ بەرمشە؛ بەرفراوان؛ بەرپان. (زیاد؛ وسیع)

بەرفماڵ: [ناو] بەفرماڵ؛ ووەرماڵ؛ وەروەرە؛ بەفرەلوٚ. (پاروی برف روبی)

+ بەرفەک: [ناو](١) ئەو بارستا سەهوٚڵە کە دیوارەی یەخچاڵ(سەلاجە) لە ناوەوە دەیگرێ. (٢) مەغشوش بوون و خەتخەت بوونی شاشەی تەلەویزیوٚن لەکاتی روٚشن بووندا.(٣) پەڵەی سپیایی(خوێ) دەردانیدیوار بە هوٚی تەڕەشووە. (برفک)

بەرفەندە: [ناو]هەرەسی بەفر؛ شکانی کلیلە

بەفر. (بهمن)

بەرفیمالک: [ناو]بێڵی بەفرماڵین؛ وەروەرە. (پاروی برف روبی)

بەرڤان: شوان. (چوپان)

بەرڤانەک: [ناو]بەرهەڵبێنە؛ بەروانکەی منداڵ؛ بەرڤانک. (پیش بند)

بەرڤە: (١) قەد؛ دووتوٚ نووشتانەوە. (تا؛ لایە) (٢) بەربە؛ ڕووبە. (روبە)(٣) بەرەوە؛ پێش؛ پێشەوە. (روبەجلو)

بەرڤەکری: [ئاوەڵناو]گوشاد؛ بەرئاواڵە؛ بەرکراوە. (گشاد)

+ بەرق: فد: [ناو](١)کارەبا؛ (سێفاز، دوو فاز، یەک تەرەفە، دوو تەرەفە، ساکین) (٢) درەوشانەوە؛ بریقە؛ شەوق.(برق)

بەرقتین: [چاوگە،ت]قەڵشین؛ لەتبوون. (قطع شدن)

بەرقخستن: [چاوگە،ت](١) بریقەدان؛ بەرقخستنی هەور؛ هەورەتریشقەلێدان. (برق رعدوبرق) (٢) ساوینولووس کردن و بریقەدارکردن. (ب) زوٚر خاوین کردنەوەی سامانی ماڵ. (برق انداختن)

بەرقگر: فد: [ناوی بک]تریشقەگر؛ برووسکەگر؛ میلەیێکلەکانزا لە سەرخانوو دەچەقێت و بە سیمێک بەعەرزەوە دەی-لکێنن کە باری کارەبایی بوٚ عەرز ڕابگوێزێت، هەروەها زنجیرێکە لە لوری و ترێلیی نەوت کێشدا لە پاشەوە لە عەرز دەخشی بوٚ ڕاگوێزانی باری کارەبایی بوٚ عەرز. (برق گیر)

بەرقگرتن: [چاوگە،ت]کارەبا کە کیانلە بە-

ڕێک دەگرێت بە هۆی هەورە تریشقە یان کەوتن لە سیمگەلی کارەبا. (برق گرفتن)

بەرق لێدان: (١) درەو شانەوە؛ بریقە خستن؛ بریقە دان. (٢) بە بەرق سەری کەچەڵ مالیجەکردن (کارەبا)(٣) بەر بروسکەی هەورەتریشقە کەوتن. (۴) بروسکە دانی هەورەتریشقە. (برق زدن)

بەرقەپ: [ئاوەڵناو]بەرقەپ؛ داری پوواو؛ پڕتووکیاگ و نزیک بە قرپ بوون. (پوسیده)

بەرقەد: [ناو](١) ناوقەد؛ (کمر) (٢) قەدپاڵ. (کمر کش کوه)

بەرقەدێر: [ناوی،بک]پارێزەر. (محافظ)

بەرقەم: [ناو]جۆرێک ڕەنگی‌سوور.(رنگیست-سرخ)

بەڕک: [ناو]بەڕەی بچووک. (گلیم کوچک)

+ بەرکار: (١) ئەوەی کارێک بە سەریدا دێت (دژی کریار و بکەر) (مفعول) (٢) دانیشتن لە پای کارێک وەک جۆڵایی و قاڵی چنین. (پای کار) (٣) بەردەست. (وردست)

بەرکردن: [چاوگە،ت](١) جل پۆشین؛ لەبەرکردن. (پوشیدن)(٢) بە مێشک سپاردنی نوو سراوە؛ ئەزبەرکردن: لەبەرکردن. (حفظ کردن)

بەرکردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)

بەرکزە: [ناو،]هاوردە؛ دژی دەرکزە. کاڵای توجاری کە دێتە ناو وڵاتێک. (واردات)

+ بەرکوت: [ناو،ت]لە ڕوی نیازەوە بەشێکی کەم کلۆش گێرە دەکرێت بۆ ئەوەی گەنمەکەی زوو بگەیێنن‌بەئاش یا زوو بیفرۆشن. (قسمت کم. غله کوبیدن)

بەرکوڕ: [ناو]جیقەڵدان؛ قیسک.کوڵ (چینە-دان)

بەرکۆز: [ناو،ت]جێگای تفاق پێدانی ئاژەڵ لە زستاندا.(جای علف دادن بەگوسفندان)

+ بەرکوژە: [ناو،ت]قەیتانی بۆ داخستنی یەخەی کراس بەگرێدان؛ بەن‌یەخە. (بند یقە)

بەرکۆستە: [ناو]بەرکۆسەر؛ بن‌دیوار؛ پای-دیوار؛ سای‌دیوار. (پای دیوار)

بەرکۆسەچ: [ناو] پیاوی بێ‌ڕیش؛ پیاوی کۆسە؛ پیاوی‌ڕیش‌تەنک یا بێ‌ڕیش.(کوسە)

بەرکۆشک: [ناو،ت]بەربالەخانە؛ بەرهەیوانی باڵەخانە. (بالکن)

بەرکۆڤ: [ناو،ت]پنا بەرد؛ پاڵ بەردێ کە پەنا و پەسیوبێت. (درپناهسنگ)

بەرکۆڵ: [ناو]شتی نەرم بۆ سەرپشت کە بار ئازاری نەدا. (روپشتی زیر بار)

+ بەرکوڵ ّکردن: [چاوگە،ت](ب) خواردنی کەمێک خۆراک پێش نەهار و شام؛ زۆر برسیم نییە بەرکولێکم کردوە. (چند لقمەخوردن قبل از حاضر شدن غذا)

بەرکە: (١)[ناو] چوار بەرکەی قورسی؛ چوار لاشانی قورسی کە زستانان دایان دەنا. (بغل کرسی؛ اطراف کرسی) (٢) لابکەوە. (تو گیانی کاکەت بەرکە بەم لاوە). «فۆلکلۆر» (برگرد ونگاه کن)

بەرکەردەی: [چاوگە]دەرکردن. (بیرون کردن)

بەرکەشۆک: [ناو]کەشەفی چکۆلانە. (سینی-کوچک)

بەرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بەرکەوتن؛

بەرخستنی ئاژەل. (بچەانداختن، افتادن)
(٢)بەرکەوتن؛ لە پێش کەسێکەوە ڕۆیشتن. (جلو افتادن) (٣) بەش پێبڕان لە بەش-کردندا. (قسمت شدن) (٤) پێکران؛ ئەنگێوران؛ وە بەر گوللەکەفتن. (اصابت کردن) (٥) دابڕان: حەوشەکەمان بەرخیابان کەوت.(جزوشدن)

بەرکەڤ: هەل؛ دەرفەت: (فرصت)

بەرکەنار: (١) قەرەنەکەوتوو؛ لە کەنارەوە؛ لە ڕەخەوە؛ (برکنار) (٢) جیا؛ بیجگە؛ بەرجا؛ بەرجێ؛ (بجز) (٣) دەرکراو لەکار؛ لابراو؛ وەلانراو. (راندەشدە)(٤) خانەنشین؛ کارکەنار. (باز نشستە)

بەرکەناری:(١) دوورکەوتویی؛ (فاصلە گرفتن) (٢) حاڵەتی وەلا نراوی و لا براوی و دەرکراوی. (راندەشدە)(٣) تێکەڵی جەماوەر نەبوون و لە پەراوێزدابوون. (گوشەگیری و برکناری)

بەرکەواندن: پێکان؛ لە نیشانە دان. (زدن بەهدف)

+ بەرکەوتن: [چاوگە،ت](١) بەردا خستن؛ لە بار چوونی منداڵ. (جنین انداختن)(٢) ماڵەکەم وەبەر خیابان کەوت. (جزو شدن) (٣) بەش پێ گەیشتن. (قسمت) [٤]وەپێش کەوتن.(جلوانداختن)

بەرکێش: [ناو،بک+ناو]بەردکێش.(١)کەسێک کە بەرد دەکێشێ.(سنگ‌کش) (٢) خەرەکی. (وسیلە حمل سنگ.

بەرکێشک:[ناو،ت] کەشەوی مێز؛ چەکمەجە. (کشوی میز)

+ بەرگ: [ناو] بەڵگ؛ وەرەق؛ لاپەڕە. (برگ)

+ بەرگ: [ناو]ڕووکێش؛ وەک بەرگی دۆشەک و لێفە و دەمانچە و کتێب و سەرین و باڵش و پشتی و زین و نووشتە و کێلانی خنجێر..... (روکش؛ برگ)

بەرگ پێداگرتن: [چاوگە،ت]بەرگی لێفە و دۆشەک و کتێب دوورین... پێداگرتن؛ بەرگ‌گرتن؛ (برگ گرفتن)

بە رگ: پێش(گ)کورتەبزوێنە:[ئاوەڵناوی بەر] بەرگین؛ پێشوو؛ لەمەوپێش. پێوەندیدار بە ڕابوردووەوە.(قبلاً)

+ بەرگاز: [ناو]خلێف و قوونووی مێش هەنگوین. (کندوی عسل)

بەرگر: [ناو،بک+ ناو](١)نەهێل؛ بەربەند؛ پێش‌پێگر؛ بەر بەست؛کۆسپ. (مانع) (٢)بە-دەوام؛ بەرگەگر. (مقاوم)) (٣) داری ناوتەون بۆ ڕاست ڕاوەستان؛ بەرگرد. (چوب دستگاەقالیبافی)

بەرگ‌تێگر: [ناوی‌بک](١) کەسێک کە بەرگ دەگرێ بەرووی شتێکدا.(برگگیر)

بەرگ‌ساز: [ناوی‌بک] خەیات؛ ڕوکێش ساز. کەسێک‌کە بەرگ دروستدەکا.(خیاط؛ جلد دوز)

بەرگ‌گر:[ناوی‌بک]بەرگ‌پیاگر.(برگگیر)

بەرگوارە:[ناو]زنگەتەترێ.(خوشەانگور)

بەرگووز: [ناو]بەربووز؛ چۆخە؛ چۆغە. (لباسی کەدستباف و از پشم ریسیدە درست شدە)

بەرگۆهەک: [ناو،ت](١) گۆشیی تەلەفۆن؛ بیستۆک. (گوشی)(٢) گوێ‌پۆش. (گوش پوش)

بەرگوێ‌کەوتن: [چاوگە،ت](ب) بیستن، بە-
سووسە بیستن. (شنیدن)

+ بەرگە: [ناو](١) بەڵگە؛ سەنەد. (سند) (٢)
وەرەقە. (ورقه)(٣) تا بشت و توانا و قایمی و
خۆ ڕاگری؛ لە توانادابوون و پێ‌وەستان؛
(توان) (٤) زمانە چکۆلە؛ (زبان کوچک) (٥)
ئاسۆ؛ دیمەن؛ بەرەگە. (منظره)

بەرگەشت: [ناوی‌چاوگە](١) زڤرین؛
گەڕانەوە؛ (برگشت) (٢) پەشیمان بوونەوە.
(پشیمان) (٣)[ناو] لە مۆسیقا دا دوو هێڵی
ئەستوونییە بە دوو خاڵەوە لە سەر پنج هێڵی
نۆت بە واتای ئەوەیە تا ئەوجێگایە،نۆتەکان
دووپات بینەوە. (دوخط برگشت)

بەرگەگرتن: [چاوگە،ت](١) وەرەقە گرتن؛
بەرگە وەرگرتن؛ زیاتر بۆئیجازەنامەی هات-
وچۆ یا ئیزنی مەرەخەسی لە سەربازخانە.
(برگه‌گرفتن) (٢) خۆ ڕاگری لە کارێکدا؛
دەوام هێنان. (دوام آوردن)

بەرگەگر: [ئاوەڵناو](١) بەدەوام؛ خۆڕاگر.
(بادوام. مقاوم) (٢)[ناوی‌بک] کەسێک کە
بەرگە(بەڵگە) وەردەگرێ. (کسی
کەورقه(برگه) بگیرد)

بەرگەگری: بەدەوامی؛ خۆڕاگری؛ ڕاوەستاوی.
(دوام آوردن)

بەرگێ: (١) بنا گوێ. (بنا گوش) (٢) یەک
بەرگ. (یک برگ)

+ بەرگیر: (١) بەرهەڵست؛ کۆسپ؛ پێش
پێگر؛ بەرگر؛ ڕێ‌بەست؛ نەهێڵ. (مانع) (٢)
بەرگەگر؛ خۆڕاگر. (مقاوم) (٣)حاڵەتی
وەدەستخستن؛ بەرچەنگ؛ وەگیرهێنان؛
هیچم بەرگیر نەکەوت . (گیر
انداختن؛بچنگ‌آوردن)

بەرگین: (١) [ناو]برگ‌دار. (جلد دار)(٢) [بەند]
پێشوو. (قبلی)

بەرگێو: ناو،بک] بەرهەڵست؛کۆسپ؛ لەمپەر؛
بەرگر؛گلدەرەوە؛ (مانع)

بەرلۆغە: [ناو،ت]بەرچێڵە؛ بەرخەبەبە. (غبغب)

بەرلیکە: [ناو،ت]بەرسینگەی منداڵان. (پیش
بند بچەها)

بەرماڵ بەسەر ئاواگەڕان:(ب)پیاو چاکی و
دینداری. (تعریف برای خوبی و دینداری)

بەرماڵان: [ناو] پێش ماڵان؛ خوار مالان زیاتر
لە دێهاتدا دەوتری. (جلو روستا یا شهر)

بەرماڵک: [ناو](١) بەورماڵک؛ ووەر ماڵک.
بەفرماڵ؛ وەروەرە. (بیل برف روب) (٢)
بەرهەڵبێنە. (پیش بند) (٣) جاجم و جاش و
مەوجی چکۆلە. (رختخواب پیچ)

بەرمالووسکە: [ناو،ت]خەوشوخاڵ و کۆتەڵی
خوار مالوسکە لە خەرمانی‌دەغڵدا. (خاشاک
پائین ماسولەخرمن)

بەرماما: (١) هەڵسا؛ بەرزبووەوە. (بلند شد؛
ایستاد) (٢) [ناو]یاریدەدەر و بەردەستی
مامان؛ ژنێک‌کە کۆمەکی دوکتۆری ژنان
دەکات لە منداڵ بوونی ئاوسدا.(وردست ماما)

بەرماوەخۆر: [ناو،بک] پاشخوان‌خۆر؛ (ب)
نۆکەر.(پسمانده خور)

بەرماوەخۆری: [ناو] پاشخوان‌خۆری. (ب)
نوکەری و چڵکاوخۆری. (خوردن ماندەاز
خوراک سفره)

بەرمل: [ناو] یەخە؛ ئەو خوریە کە بۆ جوانی

لە بـەرملـی مـەڕدا دەمێنێتـەوە و نایبڕنـەوە. (یقه؛ موی یقه‌گوسفند)

بە ڕمووڕە: بە ڕمووڕ؛[نـاو،ت](١) ملوانکـە. (٢) مورو یا قاشی گەورەی خوار ملوانکـە؛ پـای ملوانکە. (پائین گردنبند)

بەرمیت: [ناو] مێو؛ مۆم. (موم)

بەرمیز:[ناو]کەمێڵە. (گال)

بەرمێشک:[ناو،ت] جۆرێک قەزوان؛ جۆرێـک وەنەتەق. (چاتلانقوش)

بەرمیلە: [ناو]بەرمیل؛ بۆشکە. (بشکه)

بەرمێن: شـتێ‌خواهـانی زۆربێـت؛ بـەبـرەو؛ بەبازاڕ؛ بەرەواج. (خواهان و رواج داشتن)

بەرناخ: [ئاوەڵنـاو] فێڵبـاز؛ زرینـگ؛ بـاهۆش؛ شەیتان و سەربزێو؛ مەردوڕەند؛کـەڵـەکـباز. (حقه‌باز؛ زرنگ)

+ بەرناڤ: [ناو]هـەوەڵـی شـیو و دەرە. (اول دره)

بەرناڤدان: [چاوگە،ت]ئامێتەکـردن؛ تێکـەڵـاو کردن. (مخلوط کردن)

بە رنامە نووسـین: [چاوگـە،ت] (١) داڕشـتنی بـەرنامـە و جیـا کردنـەوەی کـاتی دەرسـی هـەریـەک لـە وانـەکـانی مـەدرەسـە و دیـاریکردنی مامۆسـتای هـەر سـاتێ، کـە مودیری مەدرەسە دەی‌نووسێت. (٢) نوسینی پرۆگرام بۆ ئەنجامی‌کـارێ کـە پلـە بـە پلـە دیاری‌دەکرێت. (برنامه‌نوشتن)

بەرنانەوە: بنی بێسـتان و دار بـۆش کـردن و خۆڵ دانە پاڵی. (خاک زیر بته‌ریختن)

بەرناو: ناوی‌گەورە؛ لەقەم؛ لەقەب؛ بـەرنـاڤ؛ شۆرەت؛ (شهرت)

بەرندێر: [ناو]مەڕی سـێ‌سـاڵە.(گوسفندسه-ساله)

بەرنە: (١)[ئاوەڵناو]بـەرنـدە؛ سـەرکـەوتـوو. سـەرکـەوتـووو لـە قومـار و یـاریدا. (٢) کەسێک‌کە جایزە(خەڵات) بە ناویەوە دەردێ. (٣) سەرکەوتوو لە کێبەرکێدا.(٤) کەسێک‌کە شتێک دەباتەوە.(برنده)

بەرنووت: [ناو] وشـەیێکـی تورکییـە؛ (بڕنـو، برنی :لووت) ئەنفییە، کەبەلـووت هـەڵـی‌دە-مژن؛تۆزی‌تووتن کەپشمەدێنێ. (گرد توتون)

بەرنەگر: (١) دارێک کە بەر نـەهێنـێ. (بـی بر)(٢) کەسێک کە بەر هەڵستی لـە کارێـک نەکات و بەرەنگـاری نـەبێـت. (حالـت مـانع نشدن)

بەرنیا: [ناو] بەرنیـان؛ دەمـەزەردە؛ زیـاتر بـۆ گاسنە. (تعمیرگاوآهن و داس)

بەرنیر: [ناو،ت](١) گایێک‌کە نیـری لـەسـەر ملە. (گاو شـخم زن) (٢) جوانـەگایێـک کـە وەختی جووت‌کردنـی هاتبێـت.(گـاوآمـادەی شخمزنی)

+ بـەرۆ: (١) بـەرەوە؛ پێشـەوە. (جلـو)(٢) دە رە وە. (بیرون)(٣)ببات. (ببرد) (٤) لەبەرۆیە: لەبەرەوەیە. (جلواست)

بەرۆێنک: [ناو] هـەنیـە هـەڵگـرتن؛ مـووی زیادیی ئەبرۆ و ناوچـاوان دەرکێشـان. (ابـرو برداشتن)

+ بەروار: (١) مێژوی مانگ و سـاڵ؛ تـاریخ. (تـاریخ)(٢) ڕێکـەوتـی کـات. (مصـادف) (٣) ئەندازەی پانایی زەوی. (مساحت)

بەروارک: [ناو] قەرتاڵە؛ قەرتاڵەی میوەچنین؛

تریان؛ بەرچن. (سبدکوچک)
بەرواژی: [ئاوەڵناو] (١) ئـاوەژوو؛ پێچـەوانـە. (برعکس) (٢) بەرواژی وی‌یەکی: بەو باری-ئەوەدا؛ بەوباری‌دیکەدا. (برعکس این)
بەروباو: (١) بەرەجووت؛ داهاتی‌جـووت وگـا. (حاصل کشت و زرع)(٢) کارەسات؛ گێچەڵ. (آشفتگی)
بەروخوار: [ئاوەڵناو،]بەرەوخوار؛ سـەرەوخـوار؛ سەرەولێژ؛ (سراشیب)
بەرورِوو: (١) رِواڵەت؛ سـەر و سـیما؛ خـۆش بەرورِوو: رِواڵەت جوان؛ پشـت و رِووو. (سـرو سـیما؛ پشـت ورو)(٢) بـەرە و رِووو؛ حاڵـەتـی رِووبەرِوو بوون. (رودر رو)
بەرِۆژ: (١) رِۆژانە؛ حیساب بە رِۆژانە (روزانـه) ٢) رِوبەرِۆژ؛ بەربەرِۆچکە. (روبه‌خورشـید) (٣) ناوی قەدیمی بانە؛ (اسم قدیم شهر بانه) (۴) لەکاتی رِۆژدا. (در روز)
بەرِۆژە: (١)بەپێی رِۆژە، رِۆژانـە بـارودۆخ دە-گۆرِدرێ؛ وەک، قیمەتی ئاڵتوون بەرِۆژە؛ دە-ستەواژەی بازارییە. (روزانه) (٢)بەرِۆژایە، بـە-شەوانییە.(در روزاست)
بەروک بەردان: [چاوگە،ت]واز لە کـەسـێک هێنان؛ لێ گەرِان. (دست از کسی برداشتن)
بەرۆک‌گرتن: [چاوگە،ت]یەخەی کەسی‌گرتن و شەرِپێفرۆشتن. (یقه‌کسی را گرفتن)
+ بـەروو: [ئـاوەڵنـاوی بـەر] (١) رابـووردوو؛ بهوری؛ پێشوو؛ بـەرگـین.(گذشـتـه)(٢) [نـاو] سینە و بەروک. (سینەو پستان)
بەرووداکەوتن: [چاوگە،ت](١)بـەرِوودا کـە-وتن؛ بەسەرا کەوتن. (سرزده دیدن مسئله یـا کاری) (٢) شەرم لە رِووی کـەسـێکداکردن. (شرم کردن)(٣) لـەسـەر سـک پاڵکـەوتـن. (روی شکم افتادن) (۴)سـەرەنگـرێ‌بـوون و بەدەمەوەکەوتن. (روبه‌جلو افتادن)
بەرِوولەخۆر: [ناو،ت] بەرِوولەخۆرە؛ هەر شـت کەپێویست‌بێ بەرِولەی تێـوەبچـێ؛ جێگـای بەرِوولە؛ وەک:کونی شیلەپە کـە بـەرِوولـەی تێدەخرێ بۆ توندکردنی باسکێش. (سوراخی-در وسایل وماشین آلات که لازم باشد پیم یا میله کوچکی درآن فرو کنند،)
بەروون: ببەم؛ بیوەم؛ بوەم؛ بەرم. (ببرم)
بەروونکار: [ناوی‌چاوگـە]بـەرەنگـار؛ ئاسـت؛ هەمبەر. (مقابله و سد راه)
بەرِووەکووپە: [ناو،ت]جـۆرێ بـەرِوو کـە لـە کووپەڵە دەکا. (نوعی دانەبلوط)
بەروە: دەرەوە؛ رِوو بە: بەر بە؛ بـەروە بـا: رِوو بە با: بەرانبەر بە با. (بیرون.روبرو)
بەروەبەر:کەم‌کەم؛ نەختە نەختە؛ بـەرە بـەرە. (کم کم)
بـەروەدان: [چاوگـە،ت]بـەرقـەدان؛ بـەردان؛ رِەهاکردن؛ بەرەڵا کردن؛ بەرەودان؛ ئاوبەروە-دان: ئاوبەردانە وە. (آزاد کردن)
بەروەدە: [ئاوەڵناو]بەرئاوەڵە؛ بەربڵاو. (وسیع)
بـەروەسـت: بـەرگـە؛ تابشـت؛ دەوام؛ تاقەت.(دوام)
بەروەستن: [چاوگە،ت] بەرگـەگـرتن؛ دەوام-هێنان؛ لەباراندا بوون. (با دوام)
بەروەسێڵ: [نـاو،ت](١) ئـاووردان؛ ئـاگردان؛ کووانوو. (آتشدان) (٢) بەربەسێڵ؛ خواردنێکی کـوردەوارییـە زیـاتر بـە گۆشـتی گیسـک و

ماست چیٚدەبێت. (نوعی غذا)

بەروەشێن: [ناو،ت]ئەو تووەیە کە پێش کێڵان دەوەشێت بەعەرزدا. (تخم قبل از شخم)

بەروەنن: بەرخستن؛ لەبارچوون؛ بەرهاوێشتن. (سقط شدن)

بەروەنە: [ناو،ک] بەرها وێژتوو؛ بەرخستوو. (بچەسقط کرده)

بەروێ: [ناو] بەرۆک. (سرسینه)

+ بەرە: (١) ئاستەر؛ وەک، بەرەلێفە؛ (آستر) (٢) فەرمان بۆ بردن؛ ئەم پارە بەرە بۆ بانک. (ببر) (٣) دژی هۆرتە لە جووت کردندا. (ندا بەگاوی کەشخم می کند)

+ بەرە: [ناو،ت]دەستە؛ دوبەرەکی‌لە جەبهەی شەڕدا. (دو دستەیی)

بەرە: [ناو،ت] قایشی بەرسینگەی زین و بەرگ؛ (تسمەزین در جلوسینە)

بەرهاوێشتەکردن: [چاوگە،ت] (١) زووتر لە موٚڵەت. (قبل‌ازموعد)(٢)پێش خستن. (جلو انداختن)

بەرەباب: [ناو،ت]نەتەوەی باب؛ تایفەی باب؛ ڕەچەڵەک. (طایفەپدری)

بەرەپو: [ناو،ت]بەرە؛ گڵێم؛ مافوورەی بێتووک؛ بەڕ؛ لەی. (گلیم)

بەرەپاش: بەرەوپاش؛ ڕوو بە دواوە؛ بۆ دواوە(روبەعقب)

بەرە پێش: (١) بەرەوپێش؛ بۆبەرەوە.(٢) بیبە پێشەوە.(روبەجلو؛ببرجلو)

بەرەجۆ: [ناو،ت](١) بەرەجووتی جۆ. (حاصل جو) (٢) چەند کەرت زەوی کە لە بەر جۆگەلەییێکدابن و لەو جۆگەیە ئاو بدرێن. (چند قطعەزمین کەاز یک‌جوب‌آبیاری شوند)

بەرە دار: (١)بەرە دار؛ مەودای بەینی دوو کارێتە لە خانوو دا. (فاصلەبین دو بالار) (٢)بەرە دار؛ سەمەری دار. (بر درخت) (٣) بەهرەدار. (بهرە دار)

بەرەدووڤ: [ناو،ت]بەردووگ؛ پێستی بنی دووگی مەڕ. (پوست بیخ دنبە گوسفند)

بەرەدێ: [ناو،ت](١) زەویی خوارووی دێ و نزیک بەدێ. (زمین پائین دەو نزدیک) (٢)(ب)دێ‌بەر؛ خوارەوەی گوند. (جلو دە)

بەرەڕەت: [ناو،ت]بەرەگە؛ سەر ڕێگە و شوێنی ڕابووردن؛ بەرەگەی ڕێوی لە ڕاودا دیرەگاو دیرەگە. (مسیر راه)

بەرەڕز: [ناو]بەرەڕزا؛ ئەو گیایە کە بە زوڵفی جوانان دەی‌شوبهێنن. (اسم گیاه پر سیاوشان)

بەرەزقر: [ناو،ت] بەردەزوورە؛ بەردەزبرە؛ بەردی تیژکردنی دەمەتێخ؛ جۆرێک بەردە-پاشۆر. (نوعی سنگ خارا)

بەرەزوونە: [ناو،ت]ئاغزونە. (سگک)

بەرەزیڤ:<بەرەزقر.

بەرەستە: [ناو،ت]بەردەئەستێ؛ بەردەستێ. (سنگ آتش زنە)

بەرەشکۆن: بۆی‌هەیە بەرئەشکەوتبێ؛ بەردی گەورەی سێبەردار بۆ دانیشتن. (سنگ بزرگ سایەدار)

بەرەشۆر: [ناو] بەردەشۆر؛ نیسکەشۆر. (جدا کردن شن و ماسەاز حبوبات باآب)

بەرەشۆڕکە: جووڵەوەرێکە وەک قۆلانچە.

(سوسک)

بەرەڤی: [ناو] مەجلیس؛ کۆڕ. (مجلس)

+ بەرەک: [ناو](١) بەرۆک. (سرو سینه) (٢) ئەستێرەی سیوەیل .(ستارەسهیل)

بەرەکونار: [ناو] بەری کونار؛ بەری شیلان. (میوه نسترن کوهی)

بەرەکە: [ناو] نۆ بەرە. (نوبر)

بەرەکە بەرەک: وتووێژ؛ گوفتوگۆ. (گفتگو)

بەرەکەت: [ناو](١) موبارەکی؛ پیت. (برکت) ((٢) (ب) دۆشینی مەڕ و مالات؛ بەرەکەتت کردن؟ واتا دۆشیتن؟دەستەواژە بۆ ڕێزگرتن لەمەڕو ماڵات. (برکت؛دوشیدن حیوان)

بەرەڵابوون: [چاوگە،ت](١) ڕەهابوون؛ وێڵ-بوون. (آزاد شده) (٢) باغێ یان زەوییێک کە قەدەغە نەکرابێت یان بێخاوەن بێت. (باغ یا زمینی کەصاحب نداشتەباشد)

بەرەڵا کریاگ:[ئاوەڵناوی،بەر+ ناو،بەر] بەرەڵا بوو؛ بەرەڵاکراو. (آزاد شده)

بەرەڵایی: [ناو،ناوبەرهەمی چاوگە](١) ئازادی؛ سەربەستی؛ ڕەهایی؛ ڕەهایی؛ وێڵی. (آزادی) (٢)بێعاری؛ بێکار سووڕانەوە. (ولگردی)

بەرەم: [ناو] عەمبار؛ عەمباری تفەنگ. (انبار)

بەرەمەشکانە: [ناو](١) بەخشینی کەرەی ئەوەڵین مەشکەی ساڵ.(بخشیدن اولین کرەی مشک)(٢) داهات و بەرهەمی کەرەی یەک جاری مەشکە ژەندن. (فراوردەیکبار مشک)

بەرەنان: [ناو،ت]بەنان کردنی یەک کەوڵی پڕلەگونک.(پختن یکسری چونەحاضرشده)

بەرەنگ: (١) خاوەن ڕەنگ. (رنگدار) (٢) بە ربرینگ.(آمادگی گوسفند برای پشم چینی) (٣)وەک: بەرەنگی سوور داپۆشە.(بوسیله رنگ)

بەرەنیا: [ناو]بیراز. (آجدارکردن سنگ آسیاب)

بەرەو: (١) پێش؛ پێشەوە؛ بێبەرەو: وەرە پێشەوە. (جلو) (٢) ڕووبە؛ بەرەو خۆشی چوون: ڕوو بە خۆشی چوون؛ بەر بە خۆشی چوون. (روبه)

بەرەوان: [ناو]بەرەڤان؛ نێوبژیکار؛ناوجێییکەر . (میانجیگر) بەرەوان: [ئاوەڵناو]لایەنگر؛ هەوادار.

(مدافع)

بەرەوانی: [بەرهەمی چاوگە] ڕەوتی لایەنگری؛ پاراستن؛ بەرەڤانی(دفاع)

بەرەوبڕدانەوە: [چاوگە،ت] بەرانبڕدانەوە. (درحالت دویدن پیچیدن جلوی کسی)

بەرەوبوونەوە: [چاوگە،ت] (١) بەربوونەوە؛ تێبەربوون؛ ئاورتێبەر بوون. (افتادن؛ گرفتن)(٢) ڕژاندنی ئاوەکی؛ ئاوەکە بەرەو بوو: قڵم بووەوە(ریختن)(٣)بەردانەوە و کەوتنەخوار؛ خلاربوونەوە لە لێژی؛کەوتنە خوارەوە (قل خوردن؛افتادن)

بەرەوپێش: بەربەپێش؛ بۆپێشەوە؛ ڕوو بەپێشەوە. (روبەجلو)

بەرەوپێشەوە چوون: (١) پێش‌چوونی کار. (پیشرفت)(٢)بۆپێشەوە ڕێ‌پێوان.جلورفتن)

بەرەوپیل: [ناو،ت] بەرەوپیر؛ پێشواز.(پیشواز)

بەرەودان: بەردانەوە؛ بەروەدان. (١) بۆن بڵاوکردنەوە: بۆن بەرەودان. (پخش کردن)

(۲) ئاوی ئەستێر بەرەودان؛ بەردانەوە؛ قڵـم- کردنەوە.(آب استخر را باز کردن)

بـەرەودووایـی: ڕو ولـە تـەواوبـوون؛ ڕوو لـە تەواوی؛ نزیک بە دوایی هاتن. (روبەاتمام)

بەرهەڤکار:[ناو،بـک]کـۆوەکـەر؛ خڕکـەرەوە. ئامادەکار. (جمع کنندە)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ فیڕۆ؛ بێفایـدە؛ بێ سوود؛ بەرباد؛ بەربات. (برهوا)

بەرهەوا: [ئاوەڵناو] بێموفا؛ بـێمانـا؛ بێواتـا. (بی معنی)

بەرەهووت: [ئاوەڵناو] فد: بیابانی چۆڵ و قاقر و چۆڵوهۆڵ. (برهوت)

بەرهەڵدا: [ئاوەڵناو] (۱) ئازاد ؛ بـەرەڵـا. (آزاد) (۲)(ب) خوێڕی و بێکارە. (بیکارە)

بەرەیخۆ نـەخسـتنەژێرکـەس: ئیجـازە بـە کەسێک نەدان بۆ خاپاندن و مـاڵ خـواردن؛ خۆ نەخستنە ژێر بـاری منـەتـی کـەسێک. (اجازەسوء استفادەکردن بکسی ندادن)

بەرەیکار: [ناو] بەرهەمیکار؛ سەمەریکـار. (بهرەکار)

بـەری: (۱) وەلانـراو. (بـری) (۲) بێبـەری: بێـوەری: بێبـەش.ئافـە ڕۆژ.(محـروم؛ بـی قسمت)(۳)بەروو؛ بەرگ؛ پێشـوو؛ لـە پـێش. (قبلاً)

+ بەرێ: [ناو](۱) پێشێ؛ پێشەوە؛ وەرە بەرێ: واتا وەرە پێشەوە. (جلو)

بە ڕێخستن: بـەڕێکـردن[چاوگـە،ت](۱) (ب) کاری کەسێک جێبەجێکردن. (۲) پـارە بـە- کارگەر دان پاش تەواو بـوونی کـار و بـەڕێ خستنیان؛ (۳) بەرپاکردن؛ میوانداریی بێکەم وکوڕی سازدان؛ بـەڕێـوەبـردن.(۴) نـاردنی- کـەسـێک بـۆ جێگایێـک؛ بـەڕێکـردن (راەانداختن) بەرێخـوەدان: [چاوگـە،ت] ڕوو تێکردن؛ سەرەنجدان؛ تەماشا کـردن؛ زەیـن پێدان. (نگاەکردن)

بەری دەست: [ناو،ت]لەپی دەست؛ ناو لـەپـی دەس؛(کف دست)

بـەڕێـز: [ئـاوەڵنـاو] بـەڕوومـەت؛ بـەقـەدر؛ بـەحورمـەت؛ مـاقوڵ؛ سـەنگـین و گـران. (محترم)

بە ریش: [نـاو]نـەخۆشـینیئـاژەڵـە.(مـرض- بزوگوسفند)

بەریشەوەبـەسـتن: [چاوگـە،ت]خسـتنەمـل؛ بەسەردا سەپاندن. (بەریش بستن)

بەریگ: [ناو]تیر؛ گوللە. (تیر؛ گلولە)

بەریما: بنچینـەیـی؛ ڕەچـەڵـەکـی؛ نیـژادی، (نژادی)

بەرینـە: (۱) پێشـینـە؛ مێژینـە. (قـدیمی) (۲) پانە؛ مەودای زۆرە. (پهن است)

بەرینی:(۱)پانایی.(عرض)(۲) پێشویی (قبلی)

بەریـوارە: [نـاو،ت]بـەرئێـوارە، دوای نیـوەڕۆ؛ کاتی لارە سێبەر؛ زەردەی خوراوا. (عصر)

بەرێـوەبـەر: [نـاویبـک](۱) بـەرپـرس. (۲) مودیر؛ ڕابەر. (مسئول) (ادارەکنندە)

+ بـەرێـوەچـوون: [نـاو،ت](۱)بـەخێوبـوون؛ بەرێچوون. (ادارەشدن)(۲)بەرێگادا ڕویشتن. (راەرفتن)

بەریەمێ: [ناو]گیای کـووزەڵـە؛ ڤیتـامین(ئـآ و ئی)زۆرە، خواردنی بۆ ژنی توڵـدار بـاش نییـە

جارنا منداڵ لەباردەبا.(بولاغ اوتی؛ شاهی آبی؛ علف چشمە)

+ **بەزا:** (١) [ڕابووردووی‌بەزین] بەزی؛ شکستی خوارد.(شکست خورد)(٢) [ئاوەڵناو] ئەو شتە یا ئەو کەسە کە زۆر شکست دەخوا. (شکست خور)(٣) [ئاوەڵناو]خۆشبەز؛ ئەسپی بەنەفەس.(راهوار)

بەزابتە: [ئاوەڵناو] بەهەیبەت؛ بەسام؛ بەتوانا؛ (باقدرت)

+ **بەزاخ:** [ئاوەڵناو] بەکار؛ ئازا؛ بەدەستوبرد؛ خۆشمێر؛ جوامێر. (کاری. کارا)

بەزافتە: [ئاوەڵناو] بەزابتە؛ بەهەیبەت؛ بەسام؛ (باهیبت)

بەزاڤیت: [ئاوەڵناو+ناو،بک] ئیرادگر؛ڕەخنەگر؛ عەتەبگر. (عیب جو)

بەزاندن: (١)[چاوگە،ت] بڕاندن؛ شکست دان. (شکست دادن) (٢) [پاشگر]لەگەڵ (هەڵ) و(دا دا دێ، هەڵبەزاندن، دابزاندن، (جهاندن، پیادە کردن) (٣) غارپێکردن. (دواندن)

بەزاوا بوون: [چاوگە،ت](١) ژن هێنان. (٢) چوونە پەردە لەگەڵ تازەبووک بۆ ئەوەڵ‌جار و دەست تێکەڵاوکردن. (داماد شدن)

بەزداخ: [ناو،ت]بەپیوداخکردن؛ داخکردنی قڵیشی دەست و پا بە دووگ بۆ نەرم بوون و چا کەوە بوون. (پیەداغ)

بەزدار: [ئاوەڵناو] (ب) قەڵەو. (کنایە. چاق)

بەزدۆک: [ناو]جێگای‌بازدان؛ پلیکانی تایبەت لەتەختە جێگای خۆ هاویشتنە ناو ئەستێر بۆ مەلە و کێبەرکێ. (جای پریدن. پلەپرش)

بەزرەک: [ناو]گیاییێکە ڕۆنەکەی دەگرن و لە نەقاشی (وێنەکێشی) ڕەنگ و ڕەوغەندا کەڵکی هەیە. (بزرک)

بەزک: (١)[ناو] قوماریێکە بە پەڕە دەکرێ. (نوعی قمار) (٢) [ئاوەڵناو] ئاوس. (آبستن)

بەزکە: [ناو]بەزەک؛ ڕازاندنەوە؛ ئارایشت؛ جوان کردن و خەملاندن. (بزک؛ آرایش)

بەزکەکەر: [ناوی‌بک]خەملێن؛ ڕازێن؛ جوانکەر؛ شانەکار. (آرایشگر)

بەزل: بەرانبەر؛ هەڤبەر. (برابر)

بەزمان: (١)[ئاوەڵناو] بەقسە؛ قسەزان؛ بەدەموپل؛(٢) بەزبان؛ هەر بەزمان ڕازییان-دەکا. (سروزبان دار؛ بازبان)

بەزم پێگرتن: [چاوگە،ت]تووڕەبوون و شڵتاخ کردن بە سەرکەسێکدا؛ (ب)سەر خستنەسە-رکەسێک و گاڵتە پێکردن. (از کسی عصبانی شدن و دری وری گفتن؛ سربسرگذاشتن)

بەزمیگ: [ناو](١) بزنمژە؛ جۆرێک مارمێلک. (بزمجە) (٢) مچ؛ گەنە. (کنە)

بەزمشک: [ئاوەڵناو]بەدەموپل؛ <بەزبان. (حراف)

بەزمگە: [ناو،ت]بەزمگا؛ جێگای بەزموڕەزم. (بزمگاه)

بەزم‌گێڕان: (١ب)کێشە سازکردن. (ئاشوب درست کردن) (٢) شایی و زەماوەند بەڕێوە-بردن. (بزم درستکردن)

بەزموڕەزم: [ناو،ت](١) شادی و زەماوەند. (٢) (ب) شادی و شادمانی‌کردن بە هەراوهوریاوە . (بزن بکوب)

بەزۆک: (١) [ئاوەڵناو]خۆشبەز.(اسب راهوار)

[ناو]سەیارە. (ماشين)

بەزۆکەوان: [ناو]شوفێر؛ ئاژوان. (راننده)

بـەزەک: [نـاو]بـایـیُزەر؛ زەردوویـی(مـرض یرقان) <بەزکە

بەزەوزۆ: زۆر سک و زا کەر؛بەزاوزوو؛ حاڵەتی منداڵ بوونی زۆر. (مادەای کەزیاد بزاید)

بەزەویـاچوون: [چاوگـەت](١)ڕۆچـوون بـە-زەویدا(٢) (ب) خەجاڵەت بوونی زۆر. (بزمین فرورفتن)

بەزەوی پیاهاتن:(بەزەیی) [چاوگەت] ڕەحـم و دڵسـوو تانـدن بـۆ هـەر شـت؛ بـەزەیـی پیاهاتن(دلسوزی

بەزەویدا دان: [چاوگەت]بەعەرزدا دان؛ (ب) شکست دان؛ نکوول پێ‌هێنان. (بـزمین زدن)

بەزەویدا کوتان: [چاوگـەت]بـەعـەرزدا دان؛ بەزەوی‌دا دان. (ب) شکست پێ دان. (بزمین زدن)

بەزەیی‌دار: [ئاوەڵناو] بـەڕەحـم؛ مێهـرەبـان؛ دڵسۆز. (دارای رحم؛دلسوز)

بـەزیـادکردن: [چاوگـەت](١) (ب) کـۆ کردنەوەی سفرە وخوان پـاش نـان‌خـواردن. (٢) (ب) شـکورکردن؛ سپاسـکردن.(جمع- کردن سفره)

بەزیاگ: [ناوی‌بەر]بەزیو؛ شکسـت خـواردوو؛ بۆڕ خواردوو؛بەزاو. (شکست خورده)

بـەزیـان: [لـەچاوگـەی بـەزیـن] بـەزیـن؛ بۆڕخواردن.(شکستخوردن)

بـەزیپـک و زاکـون: [ئـاوەڵنـاو]مێرخـاس و کارامە؛ بەدیسیپلین و نەزمونیزام؛ ڕێکـوپێکی و لێهاتوویی لەکاردا؛ بەزابتە؛ بەسام. (بانظم و كارآمد)

بەزی‌چاو: [ناوەت]چەوری و گۆشـتی زیـادی لە سەرسـپینەی‌چـاو؛ وەردێنـە؛ ناخوونـەک. (ناخنک)

بەزیو: [ناو،بەر]بۆڕخواردوو؛ شکاو لـە زۆرانـدا؛ تێشکاو لە شەڕ و کێبەرکێدا. (مغلوب)

بەژئاقی: [ناوەت]وشکاوی؛زیندەوەری کە لـە وشکایی و ئاودا دەژی.(ذوحياتين)

بەژاف: [ناو]زەوینی دێمی و بـێ‌ئـاو. (زمـين ديم)

بەژاقیت: [ئاوەڵناو+ ناو] بەزاقیت؛ ڕەخنـەگـر؛ عەتەب‌گر؛ بەبیانوو؛ بـەپـەڵـپ. (بهانـه‌گيـر؛ رخنه‌گير)

بەژانەوەبوون: [چاوگەت](ب) ژنێک کـە لـە حاڵی منداڵ بوونایە و ژان و ئێشی هەیە؛ بـە ئێش و ئازارەوەبـوون. (در حـال درد زايمـان بودن)

بەژگی: ناکۆکی؛ ناتەبایی؛ ئاژاوە. (نابسامانی)

بەژمنێر: [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ. (باشكوه)

بەژمێر: ژمێراو؛ بەژمارە؛ بەحیسـاب هێنـراو؛ شیاو؛ شایان. (بەحساب آوردن)

بـەژن‌شـووش: [ئـاوەڵنـاو] ناتلـەنـگ‌زراو؛ قەدباریک؛ بەلەباریکە؛ (باریـک انـدام؛ كمـر باريک)

بەژن‌کورت: [ئاوەڵناو]کورتـەبنـە؛ کورتـەباڵـا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

بەژن‌وباڵ: [ناوەت]بەژن وباڵا. (قد وبالا)

بەژنە دار: [ناو]تەنەی دار؛ کۆتەرە؛ ساقەتـە - هەرە قەویەکەی دار. (تنەدرخت)

بەژن‌هورت: [ئاوەڵناو] بەژن‌کورت؛ کورتەباڵا؛ کوڵەبنە. (کوتاەقد)

بەژۆک: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ پرپێژ. (پرچانە)

بەژەک‌کەوتن: [ناو،ت]نەخۆشی منداڵی ساوا بەهۆی زۆر خواردنی ژەکەوە. (مریضی بچەبعلت آغوز زیاد خوردن)

بەژەوەند: [ئاوەڵناو+ناو] پەسەند؛ بەرگەم؛ هەڵبژاردە. (پسند؛ ممتاز)

بەژی: (١) دێمی. (دیمی) (٢) ئێش و ئازارێک‌کە بە لەشدا بڵاو دەبێتەوە. (درد پخش شدەدر بدن)

بەژێراداں: (١) بەرز کردنەوە. (بلند کردن) (٢ب) حاشا لێکردن. (حاشا کردن)

بەژێر لچەوەکردن: <بە ژێر لێوەوە کردن: (ب) نەدرکاندنی نەهێنی کەسێ؛ چاوپۆشی‌کردن و شاردنەوەی هەڵە؛ دیزە بەدەرخۆنە کردن. (کنایە؛ چشم پوشی کردن)

+ بەس: (١)[پاشگر] کەسێک‌کە دەبەستێ؛ چاوبەس؛ باغەبەس. (اسم فاعل بستن) (٢) کیفایەت؛ تەواو؛ بەسمە ئیدی نامەوێ. (کافی) (٣) (تەنیا؛ قوتار) بەس‌مەن‌دەچم؛ تۆیت و بەس. (فقط) (۴) بەست؛ قفل و بەس. (بست)

بەساڵاچوو: [ئاوەڵناو] پیر؛ بەتەمەن؛ زۆرهان. (پیر)

بەساڵدا چوون: [چاوگە،ت] پیر بوون؛ گەیشتنە سنوری پیری؛ تەمەن زۆربوون. (پیر شدن)

بەس‌بێژ: [ئاوەڵناو] زۆربڵێ؛ چەنەباز. (حراف)

+ بەست: [ناو+ناوی‌بک][١) جێگای داخستنی درگا بە ئالقەرێزودوولایی. (جای قفل (٢) هەرچێ کە دوو شت پێکەوە بەند بکا. (بست)(٣) بەشی جارێک کێشانی تریاک کە بە سەر وافوریەوە دەچەسپێنن. (چسپ)

بەست: [ناو] وەحی؛ سەروا؛ ئیلهام؛ گەیشتن بەمەبەستێ لە خەیاڵدا؛ خەیاڵی. (الهام)

بەست: [پاشگر] دربەست؛ مالی‌دەربەست؛ سەیارەی‌دەربەست؛ چێوبەست؛ داربەست؛ (بست)

بەست: ڕابووردووی بەستن؛ دەرکەکەی بەست. (ماضی،بستن)

+ بەست: [ناو](١) دەشت. (دشت) (٢) بەستێن. (مرز دو مزرعە)

بەستام: [ناو](١)شاری بەستام لە ئێران. (شهر بسطام) (٢)ناوی خاڵی‌ئەردەشێری بابەکان. (دائی اردشیر بابکان)

بەست دانیشتن:کاری دانیشتن و پەنا بردنی گوناحباران بە مەرقەد یان جێگایێکی موبارک بۆ خۆ پاراستن لە سزادان، ڕیوایەتە کە دەست و پایان‌بەمەزارەکەوە بەستوەتەوە (بست نشستن)

بەست لێ‌ڕابوون: گەیشتن بە هەستێکی دەرونی‌لە بەرپێوارەوە؛ لە نادیارەوە بە دڵدا هاتن؛ سەروا هاتن. (الهام. سروش)

+ بەستن: [چاوگە]گرێدان؛ دانانی قەرار و پەیمان و شەرت؛ شەرتبەستن: پەیمان‌بەستن (بستن)

بەستن: [چاوگە]بهیستن؛ بیستن؛ شنەفتن. (شنیدن)

بەستن بەڕیشەوە: [چاوگە،ت]شتیٚ داسەپاندن بە سەر دا؛ بەکوڵدا دانی تۆمەت. (بریش بەستن)

بەستوو: [ئاوەڵناو] (١) بەستراو؛ مەییو. (بەستەشدە) (٢) تەزیو؛ ڕچیاو؛ ڕچیاگ؛ سڕبووگ؛ چوو؛ دەستم لە سەرمادا بەستوویەتی. (چائیدە)

بەستوورک: [ناو] بەرستوورک؛ ملیوان و یەخەی کراس. (یقەپیرهن)

+ بەستە: گۆرانی و ئاهەنگ کە خاوەنی زەرب و ڕیتمە(جیاوازە لە مەقام) بەستە(تەرانە)ی فارسییە گۆرانییەکە کە جاران لە بەینی مەقامێکدا ئیجرا دەکرا و ئەمڕۆ لەکوردوستاندا پێش یا دوای مەقام (بەستە دەوترێت خۆی مەقام نییە، بەڵام هەر لەسەر ڕەوتی موسیقایی ئەو مەقامە دا دەوترێت،(پەردە) و حاڵەتی نۆتەکانیشیان یەکێکە. (ترانە)

+ بەستە: بێترس؛ بێباک؛ ئازاد؛ بستە؛(بیباک)

+ بەستە : هێڵی بەینی دوو مەزرا؛ هێڵی دیاری کردنی سنوور.<بەسە. (مرز)

بەستەبەند: [ناوی‌بک]بەستەپێچ؛ کاری بەستەپێچی دەکا. (بستەبند)

بەستەبەندی: ڕەوتی دەستەکردن و پێچانەوە و بەستن؛ بەستە بەستەکردن؛ پرێسکە و پیازکە دروستکردن؛ شت خستنە ناو قوتوو و سەرچەسپاندن و پێچانەوەی. (بستەبندی)

بەستەکار: [ناو،بک]بەستە دانەر؛ بەند ڕێکخەر؛ هەوادانەر؛ ئاهەنگساز. (ترانەساز)

بەستەکاری:بەستە دانان؛ بەند ڕێکخستن؛ ڕەوتی هەوادانان؛ ئاهەنگسازی. (ساختن ترانە)

بەستەڵە:[ناو،ت]بەستەڵۆک؛ بەستەڵەک . (یخ بستە)

بەستەم: [ناو] ئەستێ و بەرد. (سنگ چخماخ)

بەستەوانی: میزگیران. (بستەشدن میزراە)

+ بەستی: (١) [ناو]چاوتێری؛ بەقنیات. (قانعی) (٢) [ناو]بارەکەوێک کە فێری ڕاو دەکرێت. (کبک تعلیمی‌برای‌شکار)

+ بەستی: (١) چاوتێری. (قانعی) (٢) کوولەکە. (کدو) (٣) تەرم .(جنازە)(٤)[ڕابوردووی بەستن] دای‌خست؛ ژەندی گرێیدا. (بست)

بەستیار:بیستیار:[ناو،بک]گوێڕادەر؛ بیسەر؛ بهیستیار. (شنوندە)ناو،ت

+ بەستێن: [ناو](١) زەمینە؛ بواری هونەری.(زمینە) (٢) حوودوود؛ مەرز. سنووری بەینی دوو مەزرا. (مرز)

بەس ڕوویین: <بەستچوون، پەنابردن؛ بەست دانیشتن، هانابردن. (بست نشستن)

بەسکیتباڵ: [ناو]یاریی دوو دەستەی پێنج نەفەری لە زەویی تایبەتدا. (بسکتبال)

بە سکیتبالیست: [ئاوەڵناو+ناو]کەسێک کە کایەی بەسکیتباڵ دەکا. (بسکتبالیست)

بەسڵامەت: بێمزەڕەت؛بێوەی؛ بەساغی؛ جوابی خوداحافیزی؛ بەدوعا. (بسلامت)

بەسڵامەتی: بەلەش ساغی؛ بەخێریەت؛ توسڵامەتبیت؛تەعاروفی پێش خواردنەوی-

مەی. (بسلامتی)

بەسلک: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) سەهول. (یخ) (٢) بەستەنی؛ دۆندرمە. (بستنی) (٣) سەهولبەندان. (یخبندان)

بەسلکە: بەسلک: بەستەڵەک.(یخزده)

بەسلەمە: (مە،لە(ماخ)ی تورکییەوە هاتووە. دابەستراو؛دابەسته؛تەغەر بۆ دابەستنی ئاژاڵە کە بۆ قەڵەو بوون دابەستە دەکری.(بستەشدە؛ پروار)

بەسمین: [ناو،ت] لێوکەن؛ بزە؛ کەنین. (لبخند)

بەسە: [ناو](١) بەستە. (بسته) (٢) حەوددوودی بەینی دوو مەزرا؛ بەستێن. (مرز) (٣) قەراری تایبەتی لە قوماردا هەرکەس ئەو دەستەی(عوین) بردەوە ئەو پارە هی خۆیەتی. (بستەدر قمار)

+ بەسە: (١) کیفایەتە؛ ئەیترنا؛ ئەوەم بەسە. (کافی است) (٢) بەستە؛ بەسراو؛ داخراو. (بسته)

بەسەختی: [بەند] بەدژواری؛ بەچەتوونی؛ بەسەخڵەت. (بسختی)

بەسەر: (١)[ئاوەڵناو] حازر؛ ئامادە؛ خەرمانەکەم بەسەرە. (آماده) (٢) بەفری بەستوو؛ بەفرەبەسەرە ناچەقم. (یخ بسته)

بەسەراچوون: [چاوگە،ت]چوون بە سەر کەسێکدا لە کاتی کردنی کارێکدا. (مچ گرفتن)

بەسەراکەوتن: [چاوگە،ت] (١) دۆزینەوە. (پیداکردن)(٢)کەوتن بە سەرشتێکدا.(افتادن روی چیزی) (٣) بەسەرمیراتداکەوتن؛ بەدەستهێنانی ماڵی موفت. (مالی بدست افتادن)

+ بەسەراهاتن: [چاوگە،ت]ڕووداوێک بە سەردا قەومان؛ ئاخ چیم بە سەرهات. (بەسر آمدن)

بەسەربردن: [چاوگە،ت]ڕابواردن؛ ژیان؛ زینگانی کردن؛ تەواوکردن. (بسر بردن)

بەسەرپاییکەوە: سووکە سەردان؛ چوون بۆ ماوەییێکی کوورت. (کنایه. یک لحظه رفتن و سرزدن)

بەسەرپەڕین: [چاوگە،ت] (١) ئەسب سواری مایین بوون. (جفتگیری‌اسب) (٢)پیاوێکە بە سەر ژنەوە بگیری.(کسی‌کەبازنی گرفته شود)

بەسەرچوو: (١) (ب) ڕۆیشت و لێبووەوە؛ لە سەرلاچوو؛ تەواوبوو. (گذشت) (٢)بەسەرچوو؛ فریوی‌خوارد؛ بەسەهوچوو؛ بەهەڵەچوو. (فریب خوردن)

بەسەرخولانەوە: ئەوەندەسەرم دێشی بە سەر دەخولیمەوە. (باسر چرخیدن)

بەسەردابڕین: [چاوگە،ت]داسەپاندن بە زۆر؛ کچی‌خۆی بەسەرشۆڕشدا بڕی: خۆی بڕی بە ملیا (تحمیل کردن)

بەسەردادان: [چاوگە،ت](١)لە سەری‌کەسێک ڕاکێشان و لێدان. (توی سرزدن) (٢)خۆ داسەپاندن و بە میوان بوون بە ناوەخت و لە ناکاو. (آوار کسی شدن) (٣) مەدە بەسەر ماڵەکەیدا قەڵب و چرووکی مەکە.(توی سرمال زدن) (٤) هێرش‌بۆبردن؛ هەڵکوتانە-سەر. (حمله کردن)

بەسەردا دانەوە: [چاوگە،ت]شتی وەرگێڕاو یا کڕدراو کەبەدڵیان نەبێ و بیبەنەوە بۆ ساحێبی پێشووی(پس دادن)

بەسەردا قیژاندن: [چاوگە،ت]هەڕەشە و توورەبوون و سەرکۆنە بە دەنگی‌بەرز؛ بە سەرداگوڕاندن؛ نەڕاندن بە سەردا. (هوار کشیدن برسر کسی)

بەسەرداکردن: [چاوگە،ت](١)شتی لە بەرکردن بە سەر جلوبەرگێکی‌تردا؛ شتی‌کردن بەسەر شتێکی تردا؛(بەتن کردن لباس برروی لباس دیگر) (٢)بە سەردا ڕژاندن. (ریختن بروی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت]لەپڕ؛ ناکاو؛ نشکێڤە؛ بەسەرداکەوتن؛کارێک بەسەردا قەومان. (ناگهانی)

بەسەرداهاتن: [چاوگە،ت] (١)سەرکۆنەکردن سرزنش کردن(٢) بیروکە یان هەوەسی کارێک کەوتنە مێشک. [به مغز خطورکردن]

بەسەرزگەوەچوون: مردنی ژن بەدەم منداڵ بوونەوە. (سرزا رفتن)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ڕەوان کردنی پێچ و مۆرە. (روان کردن پیچ و مهره)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]بەرز ڕۆیشتنی گوللە؛ (سرکردن گلوله)

بەسەرکردن: [چاوگە،ت]ژماردن؛ سەرحیساب بوون. (حساب کردن). (٢) سەرلێدان؛ هەواڵ پرسین؛ ئەحواڵ پرسین. (ملاقات رفتن)

بەسەرکردنەوە: [چاوگە،ت]سەرلێدان؛ لێپرسین؛ لێ تۆژینەوە. (بازدید. پرسیدن احوال)

بەسەرگێران: سەرلێ‌شێواندن و ڕاگرتنی کاری کەسێ. (دست بسر)

بەسەروبەر: [ئاوەڵناو] ڕێک و پوخت و پاراو؛ ماڵێکی بەسەروبەر و مورەتەبە؛ بەنەزم و نیزام. (منظم)

بەسەروبەرەوە: (١ب)بەیەکجاری. (یکجا؛باسروبر)(٢)بە خۆیەوە و بەسەمەرەکەیەوە.(باسروبر)

بەسەروبەرەوە تیاچوون: (ب) دوایی هاتنی بنەماڵە؛ قڕتێ‌کەوتنی بنەماڵەیێک؛ لەبەین چوونی گیان و ماڵ‌بەیەکجاری. (ازبین‌رفتن جان و مال)

بەسەر و زمان: [ئاوەڵناو] زیرەک و وریا و قسەزان و خۆڕێک‌خەر.(زیرک‌وزبانباز)

بەسەرهاتن: [چاوگە،ت](١) وەختی شتێ تەواو بوون؛وەک > بەسەرچوونی ماوە. (بەاتمام رسیدن) (٢)(بە سەر هاتن) تۆ ئیشارە بکە بە سەر دێم نەک بە پا. (باکلەآمدن) (٣) قەومان؛ نازانی چەم بەسەرهات. (پیش‌آمد؛ بسرآمدن)

بەسەرەو ڕۆیین:[چاوگە،ت]سەرەنگرێ‌بوون. (باسر بجلو رفتن؛ سکندری)

بەسەرهەڤ: [ناو](١) سەلەم. (پیش خرید) (٢)بەسەریەکەوە؛سەرجەم.(کلی؛ سرجمع)

بەسەزمانی: [ناو](ب) لێقەوماوی؛ هەژاری؛ بەستەزمانی؛ بێ‌سەروزمانی. (حالت زبان بستەبودن)

بەسی: [ناو]گۆزە؛ جەڕە. (کوزە)کەسێک کە لە بەستدابێت؛ پەنا بردوو؛ بەستنشین؛ هانا بردوو؛ لەبەستدا دانیشتوو. (بەستی)

بەسێ: ناوی ئافرەتانە. (اسم زنانه)
+ بەسیان: (١) بەسێدانە؛ بەسێ کەس؛ شەرەکە یەک بە سیان بوو. (سەتایی) (٢)[چاوگەت] بەستن؛ بەسران؛ داخران. (بستن) (٣) بەسیان کرد: تەواویان کرد. (تمام کردند) (۴)[ڕابوردووی بەستن] دووکانەکان بەسیان؛ داخریان؛ دایان خست.(بسته شدند)
[چاوگەت] بەسران؛ داخران؛ بەستن. (بستن)
بەسی کە: بی‌برەوە؛ تەواوی کە. (بس کن)
بەش بڕاو: [ناوی بەر]بێبەش؛ بێوەری؛ ئافەرۆز. (بی بهره؛ عاق)
بەشبەش کردن:[چاوگەت]پشک پشک کردن؛ پاژ پاژکردن؛ پارپارکردن.(قسمت قسمت کردن)
بەشت: [ناو]کارێتەی خانوو. (بالار)
بەش چوونەوە سەر بەشان: نزاو دوعای مەرگ بۆ کەسێ خواستن کە پێش ئەوە بەشت پێ‌ببڕێت و میرات وەربگری، خۆت بمری و بەشە کەت میراتبەرەکانی‌تر ببەن؛ یا ئەوەی هەتەمیراتبەر ببیا. (آرزوی مرگ خواستن برای کسی)
بەش خواردن: [چاوگەت] (١) خواردنی ماڵێ کە بەرکەسێک کەوتووە. (٢) بەناحەق ماڵ یا حەقی کەسێک داگیرکردن. (سهم خوردن)
بەش خوران: [چاوگەت]بێ‌بەهرەبوون؛ ئەوەی درەنگ بچێ بەشی دەخورێ؛ ماف خوران. (سهم خوردن)
بەش خوراو: [ناوی بەر] کەسێک ماڵی خورابێت یان لی داگیرکرابێت؛ (زوڵم لێکراو، ماف خوراو). (بی بهره‌شدن؛ مظلوم واقع‌شدن و خورده‌شدن‌سهم)
بەش خوراوی: [ناو] بێبەشی؛ قسمەت خوراوی؛ (ب) زوڵم لێکراوی. (بی بهره‌ای)
بەشدارەکی: ئەندام بوون؛ بەشداری؛ شەریکی؛ هەڤپایی (عضوشدن)
بەشداری: [ناو] هاوکاری؛ بەشدارەکی؛ شەریکی؛ هەڤپایی. (عضویت؛ همکاری)
بەشداری کردن: [چاوگەت]شەریک بوون؛هاوکاری کردن؛ئەندامبوون.هکاری کردن)
بەششاندن: [چاوگەت]دابین کردن؛ قایل کردن؛ ڕازیکردن. (رازی کردن)
بەشقەم: [بەندت]بەشقەم؛ بەشکوو؛ بەڵکوو؛ تەقاو؛ هاتوو؛ بەشکم؛ وێدەچی؛ بۆی هەیە؛ دوورنییە؛ شایەد. (بلکه)
بەش کریاو: [ناوی بەر]بەشکریاگ؛ بەش کراو.(قسمت شده)
+ بەشکۆ: (١) [ئاوەڵناو] خاوەن شکۆ؛ بەرمێز؛ گەورە. (شکوهمند)(٢)بە شکۆ: بە شکەوە لەگەڵ دوو دڵیدا. (باتردید)(٣)[ناو]بەشکۆ. شەریکە؛ شیرکەت. (شرکت)
بەشگە: [بەند]بەشکە؛ بەشکوو؛ شایەد؛ بەشکەم؛ بۆی هەیە؛ بەڵکوو. (شاید)
بەشلانە: [ناو]فەقێی فەلەیان. (فقیه‌عیسوی)
بەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ شۆدار. (نمدار؛ دارای ترشح)
بە شوێنا ڕویین: [چاوگەت]بە دوادا ڕۆیشتن؛ بە شوێنا چوون؛ کەوتنەدوا. (دنبال کردن)
بە شەرتی چەقۆ: فرۆشتنی میوەی وەک

شووتی بەو مەرجە لەتی بکا ئەگەر چاک نەبوو نەیکرێت. (بەشرط چاقو)

بەشەردۆست: [ئاوەڵناو] مرۆڤدۆست؛ ئینساندۆست. (انساندوست)

بەشەردۆستانە: بە شێوەی بەشەر دۆستی؛ کۆمەکی بەشەردۆستانەی گرۆپی مۆسیقا بۆ نەخۆشخانەی بەساڵاچووان. (بشر دوستانە)

بەشەردۆستی: [بەرهەمی چاوگە] حاڵەتی خۆشویستنی مروڤ و دڵسۆزی و هاودەردەی بۆ خەڵک. (بشردوستی)

بەشەروەکری: [ئاوەڵناو] ڕووخۆش. (خوش رو)

بەشەری: [ئاوەڵناو] (۱) گرێدراو بە ئینسانەوە. (۲) ئینسانی. (بشری انسانی)

بەشەن: [ناو] قەڵافەت؛ هەیکەڵ؛ لەش؛ ئەندام؛ دیمەن. (جسم. هیکل)

بەشەن خۆش: [ئاوەڵناو] دڵگر؛ دیمەن جوان؛ دڵڕفێن. (دلگیر)

بەشەنی: بەدەنی؛ لەشی؛ پەیکەری. (بدنی)

بەشەوکردن: [چاوگە،ت] (۱) بەش کردنەوە؛ دابەش کردن. قسمت کردن) (۲) بە شەو کارکردن سەختە؛ بەشەو کاری کردن سەختە. (شب کارکردن) (۳) (ب) خەوتن؛ درەنگ وەختە با بیکەین بە شەو : واتا بخەوین. (کنایی خوابیدن)

بەشێنەیی: [بەند،ت] بەئارامی؛ لەسەرە خۆیی؛ بێ لەزو بەز. (آرام)

بەشینی خواردن: [چاوگە،ت] (ب) فرۆشتنی حاسڵات پێش ئەوەی بگا؛ پێش فرۆشی حاسڵات لە بەر دەس تەنگی. (فروختن حاصل کشاورزی قبل از رسیدن)

بەعاستەم و دووبەڵا: [بەند،ت] بەئاستەم؛ زۆرکەم؛ بە هێواشی. (خیلی کم)

بەعام: [بەند،ت] گشت؛ گشت پێکەوە؛ بەکۆمەڵ؛ هەموو. (همگی)

بەعجی: [ئاوەڵناو] ترسەنۆک. (ترسو)

بەعەج: [ناو] ترس؛ خۆف. (ترس و بیم)

بەعەرز نەکەوتن: [چاوگە،ت] (ب) کالایێک کە بە سەردەستەوە بیکڕن و لە عەرزدا نەمێنێتەوە؛ پێویستی هەمووان. (کنایی کالایی کەروی دست ببرندش)

بەعیجین: تووڕەبوون؛ ڕەق هەڵسان. تۆقین لە ترسێکی زۆر. (عصبانی شدن.ترسیدن)

بەعیفتەڕ: [ناو] بادامی تەڕ؛ چوڵەبادام؛ (چقالەبادام)

بەغدا: [ناو] بەغداد؛ لە وشەی ئاوێستایی (بەغوداتە) واتا (خودای زانا) وە هاتووە. (بغداد)

بەغیلی پێبردن: [چاوگە،ت] ئێرەیی پێ- کردن؛ حەسوودیپێکردن . (حسودی کردن)

بەفتاچوون: [چاوگە،ت] تووڕەبوون و شەڕ پێفرۆشتن؛ بەگژداچوون. (گلاویز شدن)

بەفراو: [ناو،ت] بەفراڤ؛ (۱) ئاوی بەفری تواوە. (برف آب شدە). (۲) (ب) ئاوی سارد؛ سەهۆڵاو؛ ئاوی فرە چاییگ. (کنایەآب یخ)

+ بەفرماڵ: [ناو،بک] ئەو کەسە بەفر دەماڵێ. (کسی کەبرفروبی می کند)

بەفر نیشتن: بەفر کەوتنەزەوی؛ داپۆشرانی زەوی بە بەفر بارین. (برف نشستن)

بەفرووپشـوٚ: [نـاو،ت] شـلّێوە. (بـرف و بـاران باهم)

بەفرو دوٚشاو: [ناو،ت]زیاتر بەفری دانار دانـار لەگەلّ دوٚشاودا تێکەلّیدەکەن بـوٚ خـواردن. (برف و شیره)

بەفرەبەسەر: [ناو،ت]بەفریٚکە بەستوویەتی و پای‌تیٚناچەقیٚ.(برف‌یخـزده کـەپـادرآن فـرو نرود)

بەفرەخوٚرە: [ناو،ت]بەفری بلّوٚکە و کەم کــە بــە ســەر بــەفــردا ببــاریٚ زووتــر دەیتوویٚنیٚتەوە(برف برف خورک)

بەفرەشینە:[ناو]کاسەلّکەشینە؛ کاسەلّەشینکە. (مرغ زنبور خوار)

بەفرەمبار: [ناو]بەفرانبار. (دی ماه)

بەفری‌پیری: [ناو،ت](ب) سـپی‌بـوونی مـوی سەر. (برف پیری)

بەفریک: [ناو]سەهوٚلّدان؛ بەفـردان؛ جیٚگـای بەفرو سەهوٚلّ.بەفـر مـالّ . (یخـدان.پـاروی برف روبیدن)

بەفرینە: (١)[ناو] بەستەنی؛ دوٚندرمە. (بستنی) (٢) [ئاوەلّناو] هەر شت گریٚدراو بە بـەفـرەوە. (هرچیزی وابستەبەبرف)

+ بـەفشـک: [نـاو]باریکـایی دەسـت و لاق. خوارەوەی لوولاکی پیٚ و مـەچـک؛ مـووچی دەست و پیٚ. (مچ دست و پا)

بەقر: [ناو](١) تەور؛ بیٚور؛ بیٚقر؛ بیقر. (تبـر)(٢) بەور؛ بەبر. (ببر)

بەقر: [ئاوەلّناو] دروٚزن؛ ئاوانتەچی. (دروغ گو)

بەقرا: [بەند]بەهەقرا؛ پیٚکەوە. (باهم)

+ بەقل: هاوپایە؛ هاوشان. (هم شأن)

+ بەقا:[ناو] فد: (١) دەوام؛ باقی‌بوون؛ حالّەتی ماندنەوە؛سەرت سلّامەت، بەقای عـومری‌تـوٚ بیٚت. (باقی)(٢) بڕوا؛ بەقات پیٚناکەم: باوەڕت- پیٚناکەم. (باور)

بەقالّی: [ناو]دوکانی ئازوٚخە فروٚشی؛ کـاری- ئازوٚخە فروٚشی. (بقالی)

بەقانامە: [ناو،ت]باوەڕنامـە؛ بڕوانامـە. (اعتبـار نامه)

بەقبەقی: [ناو]گوٚزەلّەی دەم چکوٚلە،کاتیٚ کە ئاوەکەی برژیٚ دەنگی بلّقـەبلّقـی لیٚـوە دیٚ. (کوزەدهان تنگ)

بەقم: (١) ڕەنگ‌هەلّگەڕاو؛ ڕەنگ بڕووسـقاو. (رنگ باختن)(٢) بە قوڕ کون‌وکەلینـی دیـوار سوواخدان؛ دەرگا سـوواخدان؛ بـەقـوڕگرتن: ویٚران کردن. (ویران کردن)

بـەقـەسـتی: لـەقـەسـتی؛ بـە شـوٚخی وگالّتە.(ازسرشوخی)٢.بە قەستی؛ بە —دانسته؛ دەس‌ئەنقەس؛ ڤیـانی؛ خـوازەکـی؛ لـەڕووی ویستەوە. (ازقصد)

بەقەو: بەقەد؛ بەقەی. (باندازه)

+ بەقەم: [ناو]گەنـم و جـوٚی گـەیشـتوو بـوٚ درویٚنە. (گندم و جو رسیده)

بەک: اند؛ فد: [ناو]یاریکەری دواوە لە فوتبالّ دا لە(توٚپی پا) دا. (بک)

+ بەکـار: (١)[ئـاوەلّـناو] بـەکـەلّـک. (بـدرد خور)(٢) حازر بەکار؛ لەکارا بوون؛ بە کـاردیٚ: بە کەلّک دیٚ. (آمادەکار)(٣) [ئاوەلّناو] ئازا؛ خیٚرا. (کاری)

بەکارئـانین: [چاوگـە،ت]بـەکارهیٚنـان.(بکـار گرفتن)

بەکاری: [ناو] خێرایی؛ ئازایی؛ زۆرکارکەر. (کاری)

بەکاسە هاوسێ ژیان: (ب) بە سووال و سەدەقە و لە سایەی کۆمەکی خەڵکەوە ژیان. (کنایی باگدایی زندگی کردن)

بەکتاش: (ف.مشه)(۱)نازناوی خزمەتکاری میران.(۲)ناوی عارفێکە.(۱نام خدمتکارامیران؛ ۲ نامعارفی است)

بەکڕ: [ئاوەڵناو]کاتی لە سەر هێلکە کڕ کەوتنی باڵندە. (کرچبودن)

بەکرێگرتن: [چاوگە،ت]وەرگرتنی هەر شت بۆ ڕاپەراندنی ئیش و کار لە بە رانبەر پارەدا بۆ ماوەی دیاریکراو. (کرایەگرفتن)

بەکرێگیراو: [ناوی‌بەر](۱) هەر شت بۆ ماوەیێک لە بەرانبەر پارەدا بەکرێگیرابێت. (کرایە) (۲) ئەوەی کە بە پارە خزمەتی کەسێک یا ڕێکخراوێ یا کۆمەڵێک بکا. (اجیر)(۳) (ب) جاسووس و نیشتمان فرۆش. (کنایەجاسوس)

بەکلکگوێزشکاندن:(ب) زۆربەکەیف و خۆشحاڵ. (بادم گردوشکستن)

بەکۆ: [بەند] بەکۆمەڵ؛ بەعام؛تێکڕایی. (دستجمعی)

بەکۆمەڵ: [بەند] بەکۆ؛ بەعام؛ بەتێکڕایی؛ بەگەل. (دستجمعی)

بەکوناکردن: [چاوگە،ت] (۱) (ب) بەزاندن.(۲)بەکوناکردنی نێچیر لە کاتی ڕاودا. (کنایی شکست دادن؛توی سورا خ راندن شکار)

بەکێودا دان: [چاوگە،ت] (۱) (ب) یاخیبوون. (یاغی شدن) (۲) (ب) شێت بوون. (دیوانەشدن)

بەکێوداکردن: [چاوگە،ت] (ب) بەشێتزانین؛ لەوانەبوو بیکەن بەکێودا؛ چەپڵە لێکوتان و ڕیسواکردن. (دیوانەپنداشتن)

+ بەگ: ناوی خودای هەخامەنشیان. (خدا در زمان هخامنشیان)

+ بەگا: [ئاوەڵناو] بەجێ؛ بەجا؛ ڕەوا. (بجا)

بەگانە: [ئاوەڵناو] ئاغایانە؛ وەکوو بەگ. (بیگ آسا)

بەگرتن‌دان: [چاوگە،ت]بوونە هۆی گرتن. (سبب بازداشت‌کسی شدن)

بەگزادە: [ناو،ت]دوو هۆزی گەورەی کوردن.(۱) تایفەی فەیزوڵابەگی کە لە گەورە هۆزەکانی کوردستانی ئێرانن و لە بەینی (دیواندەرە هەتا بۆکان) نیشتەجێن.(۲) عەشیرەی ناوداری بەگزادە لە ناوچەی تەرگەوەڕ و مەرگەوەڕن. (دو طایفەبزرگ کرد)

بەگشتی: [بەند] (۱) بەبادراوی؛ بەگرژی. (باریس زیاد) (۲) بەگشتی؛ بەهەموان.تێکڕا؛بەتەواوی؛تەقڕا(همگی؛ بتمامی)

بەگلک: لە(بەگلخ،بەگلیک)ی تورکییەوە هاتووە، بەگییەتی و بەگێتی. (حالت‌بیگ-بوودن)

بەگوڕ: [ئاوەڵناو](۱) بەهێز؛ بەتین. (زوردار)

بەگوڕەگوڕ: بەگوڕاندن و هەراو هوریای زۆر. (نعرە زن زیاد)

بەگۆشت: [ئاوەڵناو] (۱) قەڵەو. (چاق)(۲)

زەوینی نەرمانی بێبەرد؛ گۆشتەزەوی. (زمین نرم و بدون سنگ)

بەگۆشەیچاو ڕوانین: (١)(ب) نازکردن؛ بەنازەوە ڕوانین. (٢) بەتووڕەییەوە ڕوانین. (باگوشەچشم نگاه‌کردن)

+ بەگون: ([ئاوەڵناو]١) (ب) پیاوی جەسوور و بە جەرگ. (٢) نەخەساو؛ زیاتر بۆ ماڵات دەوترێت. (خایەدار)

بەگوێ: گوێڕایەڵ؛ قسە وەرگر؛ دژی بێ-گوێ. (حرف شنو)

بەگویچکەداهاوردن: > بەگوێدا هاوردن.

بەگوێداهاوردن: [چاوگە،ت] تێگەیاندن و بەگوێدا دان و ئیشارەپێکردن؛ بەگوێچکەدا خوێندن. (نصیحت کردن. حالی کردن)

بەگوێرە: لەوشەی(گوێرماخ)ی تورکییەوە هاتووە:(واتا:دیتن) لەبوار؛ بەهەڵسەنگاندن؛ بە بەراوەرد؛ بەدیتن؛ لەرێک؛ بەپێی.(برطبق؛ بنابەنظر)

بەگەرووی شێرداچوون: (ب) بوێر و ئازا بوون. (تو دهن شیر رفتن)

بەگەم: بەکەڵک؛ بەدەردخۆر؛ بەکارهاتوو؛ گرینگ. (بدردبخور)

بەگیان‌گەییشتن: لە دەست نارەحەتی تەواو عاسی‌بوون؛ ئیتر بەگیانم گەییوە ناتوانم قەبووڵی کەم؛ تاقەت تەواو بوون. (بجان رسیدن)

بەگیێتی: حاڵەتی بەگ‌بوون. (بیگی)

بەل: (١) ماسین؛ ئاووسان؛ هەڵمسان؛ پەنمان؛ (باد کردن) (٢) بزنی گوێ لول. (بز گوش لوله‌ای)

بەلادا: (١)بەتەرەفێکدا(یەکێلە چووار تەرف).(٢) کراسەکەی کرد بەلادا کراس-کردنی(ژنان) بە بەر پشتوێندا.(یک طرف)

بەلاشە: (١)[ناو] جۆرێک قوماشیهەرزان و خراپە.(٢) بەخۆڕاییە.(نوعی‌پارچه؛ مفت‌است)

بەلاڤکەر: [ناوی‌بک]پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (ناشر)

بەلاڤی: (١) بڵاوی؛ پڕش‌وبڵاوی (پراکندگی). (٢) هەراشی؛ شاشی؛ وەک: قوماشی هەراش و زبر چندراو، یان مەزرای داچێندراوی کەم توو. (فاصله‌داری؛ کم‌پشتی)

بەڵاکێش: [ناو،بک] دەردکێش؛ زەجرکێش؛مەینەت‌کێش. (بلاکش)

بەڵاڵووێ: [ناو]بڵاڵوک. (آلبالو)

+ بەڵام: (١) بەڵایێک کە دێتە خوار بۆ من)؛ بەڵام لێتدا: قەزاوبەڵای من لە تۆ کەوێ(٢)وەلێ؛ ئەمما؛ بەڵان؛ لێ. (بلایم؛ ولی؛ اما)

+ بەلان: [ئاوەڵناو] وەک: پیاوی توند و تۆڵ و ئازا و چەلەنگ. (چابک)

بەڵاو: (١) [ئاوەڵناو] بڵاو؛ پڕژاو؛ بەلاڤ؛ بڵاو؛ پراگەندە. (٢) بەڵات: بەڵای تۆ(بەڵاو لە من). (١پراکنده؛ بلایت)

بەڵاوکردن: [چاوگە،ت]بڵاوکردن؛ پەخش-کردن. (پخش کردن)

بەلاوە: (١)[بەند] لە پێشدا. من بەلاوە گەیشتم: من لە پێشدا گێەشتم. (قبلا") (٢) تۆم بە لاوەیە: تو نزیکی منی، ئاگاداری منی.(پیش نزد.کنار)

بە لای‌خۆداتاشین: [چاوگە،ت] (ب) قازانج و

بەرژەوەندیی خۆ ڕەچاوگرتن.(نفع خود را در نظر گرفتن)

بەلبەلاسینگ: [ناو]پەرپەڕۆک. (پروانه)

بەلبەلەشوانی: [ناو]جۆرێک گیای خۆراکیە. (نوعی گیاەخوردنی)

بەلبەلیتانگ: [ناو]پەپوولە. (پروانه)

بەلبەنی: [ناو]پەلۆپینە؛ دۆڕاخ. (نوعی گیاه)

بەلچەم: [ناو] گەڵا؛ بەرگ؛وەڵگی دار. (برگ درخت)

بەڵخ کوچک: [ناو] خەنەگورگە؛ گڵەوەز؛ خەنە تیلکە؛ قریژەبەرد؛ کریژەبەرد؛ گەنمەبەردیلە؛ بیرۆبەرتک؛ خەنەبەردیلە. (گل سنگ)

بەلشاندن: [چاوگە،ت]هاندان بۆ دەستەو یەخەبوون و پێکدا هەڵپرژاندن؛ ئاوقاکردن. (تیر کردن)

بەڵغوبۆ: [ناو،ت] پیس و بۆگەن؛ چڵکن و بۆن ناخۆش.(چرکین وبوگندو)

بەڵغە: [ناو] بەڵغ؛ بەڵخ؛ دووکەڵ و ڕەشایی کە لە سەر شووشەی چرا نەوتی دەنیشێ؛ بەڵغی حەوز؛ قورم. (بلغ؛ دوده)

بەڵغی: [ناو] سەرەتای چنینی بەڕە و مافوورە. (ابتدای بافتن قالی)

بەلفاندن: [چاوگە،ت]خڵافاندن؛ فێڵ وتەڵەکە لێکردن؛ خاپاندن. (گول زدن)

بەلاف: [ناوی بک]خڵافێنەر؛ خاپێنەر. (گول-زن)

بەلقاندن : [چاوگە،ت] بڵقاندن؛ دەنگی هەڵقوڵینی ئاو؛ بڵق دان؛ بڵقەی ئاوی کە لە زەوی هەڵدەقولێ. (صدای آب که از چشمه جوشد)

بەلقاندن: [چاوگە،ت]قەڵەشاندن؛ قەڵاشتن. (شکافتن)

بەلقەتین: [چاوگە]قەڵەشان؛ قەڵەشیان. (شکافتن)

+ بەڵگ: [ناو]بەرگ؛ گەڵا؛ وەڵگ. (برگ)

بەڵگ چاو: [ناو] پێلووی چاو. (پلک چشم)

+ بەڵگە: [ناو] وەرەقە؛ پەڕە. (ورقه)

بەڵگی لووت: [ناو،ت]پەرەی لووت. (پره دماغ)

بەڵمەریشە: [ئاوەڵناو] (ب) ڕیشی پانی تێک-ئالاو. (ریش پهن آشفته)

بەلوتنەک: [ناو] پیک؛ پیق؛ پیکی زورنا؛ فیقەنە. (زبانەسر سرنا)

بەلۆق: تروسکەدار؛ بەبریقە. (درخشنده)

بەلوو: [ناو](١) بەڕوو.(٢) دارگەزۆ. (درخت گز علفی؛ بلوط)

بەلووچ: [ناو]خەڵکی بەلووچستان. (بلوچ).

بەلووچکە: [ناو](١) بەلووچە؛ بەڕوولە؛ خڕەداری چکۆلە و کورت کە دەچێ بەنێو دوو داری کونکراودا بۆ توندکردن وەک بە ڕوولەی بەینی دەند و پاشبارە لە ئامووردا، هەروا لە کانزایش چێ دەبێت.(٢)بەڕوولەی- بێستان. (پیم؛ میله مخروطی)

بەلووچی: [ئاوەڵناو+ ناو] زمان و خەڵکی بەلووچستان؛ گرێدراو بە قەومی بەلووچەوە. (بلوچی)

بەلووەر:[]گۆزە. (کوزه)

بەلوەشین: [ناو]نەخۆشینی گولی. (جذام)

بەلە: [ناو]مەڕی گوێچکە درێژ و لوول. (گوسفند گوش دراز و پیچیده)

بەلەبۆر: [ناو] مەڕی ڕەنگ بۆری گوێ (ڕاست

و دریژ (گوسفند رنگ کبود)

بەلەبۆز: [ناو](ب) گورگ. (کنایەاز گرگ)

بەلەبەش: [ناو]بزنیرەشی نیوچاوان سپی. (بز سیاەپیشانی سفید)

بەلەپا: [ئاوەڵناو]گورجوگوڵ و ئازا لە رۆیشتندا. (سریع در راەرفتن)

بەلەتوورکە: [ناو] نەخۆشینی بەلەفیرە. (ناخوشی حیوانات)

بەڵەدیٚ: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]شارەزایی. (بلدی)

بەلەزوواد: [ناو]ئاڤزونە؛ ئاغزوونە. (سگک)

بەلەسوور:[ناو]کەڵەکیوی ئاماڵسوور. (بز کوهی رنگ مایل بەقرمز)

+ بەلەسە: [ناو،بەر] گویلکیبەلەسە بووە: تاراوە، بەڵام بۆ ئینسان هەر (بەلەزە) بە کاردە بری. (فراری؛ باعجلە)

+ بەلەشین: [ناو] بزنەکیوی ئاماڵشین (بزکوهی رنگ مایل بەکبود)

+ بەلەک: [ناو]گیای بەلەک.(گیاەمجو؛ شیرین بیان)

بەڵەک: [ئاوەڵناو] لە حەیوانگەلدا دوورەنگ؛ گوڵگوڵی؛ پلینگ پلینگ. پڵنگ و(خاڵ خاڵی گەورە). (خال خال)

بەڵەکچاو: [ئاوەڵناو] خاوەنی‌چاوی پان کە رەشکینەکەی زۆر رەش و سپینەکەی زۆر سپی‌بێت. (چشم قرنیەسیاەو سفیدەچشم خیلی سفید باشد)

بەلەکناچی: [ئاوەڵناو] بلەژنانیٚ؛ ئاریلە؛ پیاوی ژنانیلە. (مرد با اخلاق زنانە).

بەڵەکی: (١)[ناو] خاڵخاڵبوونی بەفری کیوان؛ کاژو واژ (خال خال شدن برف کوهستان) (٢)[ناو]نەخۆ شینی‌دوو رەنگ- بوونی پیست. (مرض‌برص)

بەلەگ: (١)[ناو] سەرمایە. (سرمایە)(٣) شیوەی بەرگ پۆشین. (شیوەپوشیدن لباس)

بەلەگەور: [ئاوەڵناو] (ب) بەدبەخت؛ (بەختی بەلەگەورە، بە شەو سایەقەیە و بە رۆژ هەورە). (بدبختی)

بەلەمرک:[ناو] ئانیسک؛ ئانیشک.(آرنج)

بەلەمکیش: [ناوی‌بک]پاپۆری موتۆری بۆ کیشانی پاپۆری بی‌مۆتۆر. (یدک کش)

بەلەمیسکە: [ناو]شوڕاوەی کەمی تراو. (ریزش کم مایعات)

بەلەندیبڕ:[ناو،ت]کاتی برینەوەی خوری لە کاورە میی دوو ساڵە(برەدو سالە کە وقت پشم چیدنش رسیدە باشد)

بەلەنگازی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] هەژاری؛ نەداری؛ لیقەوماوی؛ بینەوایی؛ دەسەوسانی. (بیچارگی)

بەلەوا: [بەند] لە پیشدا. (قبلاً)

بەڵەوبوون: [چاوگە،ت]بەڵەدبوون؛ زانین؛ شارەزایی. (بلد بودن)

بەلی: [ئاوەڵناو]ئاشکرا؛ لەبەرچاو؛دیار؛ خویا. (آشکار)

بە لیبۆر: ئارامی؛ حاڵەتی‌هیدی‌بوون؛ هیمنی. (آرامی)

بەلیتانک: [ناو] پەپوولە. (پروانە)

بەلیتە: [ناو]ناوی‌گۆرانییکە.(اسم‌آهنگی است)

بەلینا: ماسیی گەورە. (ماهی بزرگ)

بەڵینی: [ناو،ت]قەولی ئەرینی؛ پەیمان؛ سوز؛

نەهاتی گەرچی پێتدابووم بەڵێنی.« هێمن»
(پیمان؛ قول)

بەمانە: < بە ئەمانە. (باینها)

بەمبا: [ناو]بۆمبا؛ بۆمب؛ بۆم. (بمب)

بەمبوو: [ناو] جۆرێک قامیشیِهێندی. (بامبو.)

بەمجۆرە: ئاوا. بەم چەشنە. (اینطور)

بە مز: بەکرێ؛ بە پارە. (بەکرایە)

بەمزدەر: [ناو،بک] بەکرێدەر. (کرایەدهند)

بەمزدان: [چاوگە،ت]بەموزد دان؛ بەکرێ دان. (کرایەدادن)

بەمووی‌مابوو: بەموو بەندبوو؛ کەمێکی مابوو؛ بەمووی‌مابوو بکەوێ. (نزدیک بود)

بەمینەوە: بەگریان و فینگەفینگەوە؛ بە مینگەمینگەوە. (همراەباصدای گریە)

بەن: [< بەند ١و٢](١) بەند؛ پێوەندەی؛ بەستراو؛ (سیامەند بە دارەبەنێکەوە بەن- بوو)؛ (٢) گل: دوو رۆژە منت بەن کردووە بۆ ناهێڵی برۆم.(مانع؛ معطل) (ب) ماتڵ کردن. (٣) رێسمان؛ ریسراوی خوری و موو، (ریسمان) (۴) وەن؛ دارەوەن؛ دارەبەن. (درخت ون)

بەناحەق: فد: دوورلەحەق و ماف؛ دوور لە حەقیقەت؛ دوور لەراستی ودروستی. (بناحق)

بەنارومی:[ناو] گیای تاوڵێ؛گژنیژ. (گشنیز)

بەناشرمە: [ناو] ملوانکەی‌پیاوانە.(گردنبند مردانە)

+ بەناف: (١)[ناو] بناو؛ بناوچ؛ دارێکی قورسە لەناو ئاودا دەکەویتە بن‌ئاو. (درختزبان گنجشک) (٢) [ئاوەڵناو]بەناو و دەنگ؛ ناو دار. (نامدار)

بەناغ:[ناو]بناغە؛بنچینە؛ئەساس.(اساس)

+ بەنان: [ئاوەڵناو] (ب) بەخشندە؛ دڵفراوان؛دەس بڵاو؛ نان بدێ.(بخشندە)

بەنان هات و بەئاو چوو: (ب) بێسەر و شوێن بوون؛ گوم بوون. (کنایەگم شدن)

بەناوبانگ: [ئاوەڵناو] بەنێوبانگ؛ ناودار؛ بەناوودەنگ. (مشهور)

بەناوکردن: ناوی کەسێک لەسەر شتێ دانان؛ ماڵەکەم بە ناو کورەکەمەوەکرد: بە ناویەوە تاپۆکرد. (بنام کردن)

بەن‌پرچ: [ناو،ت] بەنی زولف پێ‌بەستن. بەن جەلە.بەن‌پەلکە. (بند گیس)

بەن‌پێڵاو: بەن‌کەوش. (بند کفش)

بەن‌تفەنگ: قایشی تفەنگ. (بند تفنگ)

بەن‌تەرک: بەن‌سامۆرتە. (بند ترک؛ فتراک)

بەن‌تەزبێح: بەنێک کە تەزبێحی پێ دەهوننەوە. (بند تسبیح)

بەنجەلە: [ناو](١) بەنی جەلە پێوەکردن و هۆنینەوە. (بند ردیف کردن و نخ کردن چیزی) (٢) بەنی زولف بەستن؛ (بند زلف)

+ بەند: [ناو](١)بەن؛ تەناف؛ هەودا؛ پەت؛ (طناب) (٢) بەندی سەعات؛ بەندی کەوش؛ [پاشگر وپێشگر:بەندکەڵەوە، گەردن- بەند،رووبەند؛ (٣) پابەند؛ گیرخواردوو؛ (سەبارەت بەتوو لەم شارەبەندم)] (پایبند)(۴) [ناو]بەینی دوو ئاجۆر لەبینا سازیدا؛ بەندکێشی: بەنکێشی: سواخ دانی بەینی دوو ریزە ئاجۆرلەدیواردا. (بند) (۵) جومگە. (بند) (۶)[ناو] بەربەست؛ بەند؛ بەنداو. (سد) (٧) زیندان. (زندان)(٨) گرێی ساقەتی گەنم و

قامیش. (بند) (٩) تەنافی هەڵواسراوی ئاسۆیی بۆ بەندبازی و تەنافبازی. (١٠)سەد؛ ئاوبەند. (١١) وێستانەوە؛ خوێن بەند هاتن(بند)(١٢)بەند لە ڕوانگەیدەستووری زمانەوانییەوە، قەید.(قید)

+ بەند: ماتڵ؛ گرفتار؛ کەسێک کە لە زیندان(لەبەندداڵی) وەک بەندکراو.(گرفتار؛ تاخیر؛)

بەند: [ناو] بەشێکی تایبەت لە زیندان وەک: بەندیچوار؛ (بند)

+ بەندان: (١)[پاشگر] بەستران ،ڕێگابەندان، ڕێبەندان، پێوەبەستن، وەک خەنەبەندان، جەمدین: سەهۆڵبەندان. (بستن)(٢)کۆیبە-ند؛ گۆرانی و ستران.(بەندان دەڵێم بە زاری (فولکلۆر). (ترانه)

بەندار: [ئاوەڵناو، بۆندار؛ خاوەنیبەن. (بودار؛بنددار)

بەنداو: [ناو]گۆل؛ ئەستیر؛ سەد. (استخر)

بەندباز: [ناویبک]تەنافبازیسیرک؛ ئەوەی لە سەر تەنافی هەڵبەستراو یاریدەکا. (بندباز)

بەندبڕ: بەنبڕ؛(ب) تێغ؛ تیغە؛ چەقۆ. (تیغه)

بەندبێژ: [ناویبک]گۆرانیبێژ؛ ئسترانبێژ. (آواز خوان)

بەندبێژی: [ناو] شایەری؛گۆرانیبێژی.(آواز خوانی)

بەندپساندن: < پەت برین < پەت بڕ.

بەندخستن: بەنخستن؛ ڕوومەت هەڵگرتن. (بند انداختن)

بهندخوه دان: [چاوگە،ت]بۆن لە خودان؛ گوڵاو لە خۆ دان؛ عەتر لەخۆ دان.(بخود عطر زدن)

بەندکران: زیندانیکران؛ گیران؛ گیریان (٢)(زندانی شدن)(٢) ماتڵ کران. (معطل شدن)

بەندکردن: [چاوگە،ت] (١) ماتڵکردن؛ گل-دانەوە؛ بەرگری لە ڕۆیشتن.(معطل کردن) (٢) زیندانیکردن؛ گرتن. (زندانی کردن)

بەندکێدوو هەمبانی: بەندی دوو هەمانە؛ (ب)مرۆڤی بەکارنەهاتوو.(بی کفایت)

بەندگێڕانەوە:گۆڕانیسەندنەوە.(تکرار کردن آواز خواننده دیگردرمراسم)

بەندگیس: [ناو](ف. گیو) بەنپرچ. (بند زلف)

بەندوبەس: [ناو،ت]زیاتر بۆ پەیمانی نهێنی و بەدزی بەکاردێ. (ب) ساختوپاخت. (بند و بست)

بەندوبەستچی: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] کاری-کەسێک کە بەند و بەست دەکا. (ب) دەستوگوێبڕ. (بند و بستچی)

بەنەدوشک: [ناو]بەنیەخە. (بند یقه)

بەندە: (١) بەنی؛ کۆیلە؛ واتا: من، بە تەوازوعەوە؛ (٢) گیرە؛گیراوە؛ ؛ دەستم بەندە. (غلام؛ بنده؛ بند است)

بەندەری: [ئاوەڵناو] فد: هەر شت پێوەندی بە بەندەرەوە بێ؛ گورانیی بەندەری؛ ڕەقسی بەندەری. (بندری)

بەندەڤان: [ناو]بەندوان؛ زیندانەوان؛زێرەوان (زندانبان)

بەندەک: [ناو]لنگەبار. (یک لنگه‌بار)

بەندەک: [ناو] بەز و چەوراییی سەر لاتە-

ڕافەی ئاژاڵ.(چربی‌روی دنده وشکم‌حیوان.
بەندەمان: [ئاوەڵناو]مەحتەل‌مان و لە سەر وێستان؛ چاوەڕێ. (منتظر)
بەندەمانی: [ناو]چاوەڕوانی.چاوەنواری.(انتظار)
بەن‌دەمبێن: [ناو]بەنی بەستنی دەمبێنیی گاگێرە. (نخ بستن دهان بندگاو)
+ بەندەوار: [ئاوەڵناو] (١) چاوەڕێ؛ بە هیوای کە سێک بوون. (منتظر)(٢) زیندانی؛ دیلی؛ بەندی.(زندانی)(٣) وەک کۆیلە.(غلام‌آسا)
بەندهەڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جۆگە کێشان لەلای ژوورەوەی چۆم یان لە چاوانەوە بۆ سەر مەز را.(جوی آب کشیدن) (٢) ڕوومەت هەڵگرتن بە بەن. (بند انداختن)
بەندەهۆن: [ناو،ت]بەنەخوێن، هۆجەنە؛ دۆخین؛ بەن‌شەرواڵ. (بند شلوار)
بەندەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەندەگی؛ خوڵامی؛ حاڵەتی بەندەبوون. (بندگی)
+ بەندی: [پاشگر] (١)ڕاگیراو؛ زاوابەندی؛ (٢) دەستەکردن، بەش‌کردن، جیرەبەندی؛ دەستەبەندی؛(٣) جیی‌کەوتن؛ ئاوبەندی مۆتۆڕ.(٤) کون‌گرتن؛ ئاوبەندی.(بندی)
بەندیخانەوان: [ناو،ت] زیندانەوان؛ پاسەوانی بەندیخانە. (زندانبان)
بەندی‌دڵ‌پچڕان: [چاوگە،ت]بەندی‌دڵ‌بڕیان. (ب) دڵ داکەوتن لە خەبەرێکی جەرگبڕ یان داچڵەکانی زۆر.(بند دل پارەشدن)
بەندیرە: < بەندێر.
بەندی‌گوارە: [ناو] زریزەیان قەیتانی‌کە گوارەی قورسی پێدا هەڵدەواسرێت‌کە گوێ ئازار نەدا. (بند گوشوارە)

بەندیل: (١) پیاسکە؛ بوخچەی چکۆلە. (بقچەکوچک) (٢) لەگەڵ (بار) دا دێ. باروبەندیل: کەل‌وپەلی‌کە پێچراوەتەوە بۆ بارکردن. (بار و بندیل)
بەندی‌مارکرنێ: پەیمانی ژن‌مارەکردن. (عقدنکاح)
بەندی‌ناوک: [ناو]ئەو لوولەکە بژیو دەگەیێنێتە ئاوەلمەکاتێ لە منداڵداندایە. (بند ناف)
بەندیوار: پەیوەند؛ بەندیواری: پێوەندی، نزیکی. (بستگی)
بەنزوئەن: [ناو] ناوی عیلمی ڕۆن‌بادامی تاڵ. (بنزوئن)
بەنزین: [ناو] بێنزین؛ تراوێکی ئاوربەرە کە لە زۆربەی سەیارەومەکینەدابەکاری دێنن بۆ سووتاندن لە مۆتۆڕیاندا (بنزین)
بهنژین: [ناو]باویشک. (خمیازە)
بەن‌ساماتە: [ناو] بەن‌سامۆرتە؛ بەن‌تەرک. (فتراک)
بەن‌سەعات: [ناو،ت] بەندی‌کاتژمێر؛ قایش یا زنجیر یا دەسبەندی کاتژمێر. (بند ساعت)
بەنشتۆک: [ناو] بنێشتوک؛ دارەبەن؛ دار قەزوان؛ داربنێشت. (درخت ون)
بەن‌شەواڵ: [ناو،ت] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛ هۆجەنە. (بند شلوار)
بەن‌قادە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرە)
بەن‌کاڵە: [ناو،ت] بەنێک‌کە کاڵەی لە پادا پێ توند دەکەن. (بندگالە)
بەن‌کڵاوە: [ناو،ت] بەن‌کەڵەوە. (بند چنبرەگاو)

بەن کەڵـەمـە: [نـاو،ت] بـەن کـەڵـەوە. (بنـد چنبره گاو)

بەن کەوش: [ناو،ت] قەیتانی قۆندەرە؛ بـەنـی کەوش. (بند کفش)

بەنکـەی شـاخ: [نـاو] گرێـی شـاخی ئـاژەڵ (گرەشاخ)

بەنکـی خسـتۆک: [نـاو،ت]گـرێ پووچکـە. (گره کور)

بەنگـاڵی: [ئـاوەڵنـاو+نـاو] زبـان و خـەڵکـی بەنگاڵ. (بەنگالی)

بەنگبوون: [چاوگە،ت](١) بـەنـدبوون. (بنـد شـدن) (٢) بێهـۆش‌بـوون و مـەنـگ‌بـوون. (معطل شدن. بیهوش شدن)

بەنگ کێش:[ئاوەڵناو+ ناو،بک] خووگرتوو بـە کێشانی بەنگ، فێـری کێشـانی بـەنگـە یـا بەنگ دەکێشێ. (بەنگی)

بەنگۆڵە: [ناو] مێتولکە. (نوزاد پشی)

بـەنگـەژ: [نـاو] ڕوخسـار؛ دیـم؛ دەم و چـاو. (صورت)

بەنگەی‌شاخ: [ناو] بەنکەی‌شاخ؛ گرێی‌شاخی ئاژەڵ. (گرەشاخ حیوانات)

بە نگەی‌ناخوون: [نـاو] جومگـەی‌قامک؛یـە-کەمین گرێی‌سەر قامک(بند سر ا نگشت)

+ بـەنگـین: (١) هـاوارکردن؛ گـازی‌کـردن؛ بانگکردن. (هوار) (٢)ناوی هاواڵی مـەم، لـە-کتێبی مەم وزیندا. (دوست مم)

+ بەنگین: [ئاوەڵناو] عاشق. (عاشق)

بەن‌مووتاوین: [ناو] مـووی‌بـادراو؛ بـەنـدروو. (بند دوختن جوال)

بەننە: [ناو]کۆیلە؛ بەنی؛ بەنـدە؛[جێنـاو] بـە-ڕێزەوە لە جیاتی من دەگوترێ. (بنده؛غلام)

بەنۆش: [ناو] گیای وەنـەوشـە؛ (دژی یـاوە). (بنفشه)

بهنـۆک: [نـاو] گوڵـاو؛ خـاوەن‌بـۆن؛ بۆنـدار. (گلاب؛ بودار)

بەنۆکە: [ناو] دارەبەن؛ داربەنۆک؛ بەنیشتۆک؛ دارقەزوان. (درخت ون)

بهنۆلێدان: عەترِ لێدان. (عطر زدن)

بەنووشت: [ناو] بنێشت؛ جاچکە. (سقز)

بەنووکە: [ناو] بەنۆکە؛ دارەبەن. (درخت ون)

بەن هاتن: [چاوگە،ت] وێستانەوە وێسـتانەوە؛ دووایی‌هاتن؛ خوێنی لوتم بەر ببوو بەن‌هات، یا بەند بوو. براپەوە. (بندآمدن).

بەنەفش: [ناو]بەنەوش. (بنفش)

بەنەک: [بەند]پشووێیک؛ دەمێک؛بە ینێک؛ هەناسەێیک. (نفسی؛ دمی)

بەنەوش: [نـاو]بـەنـەفـش؛ ڕەنگـی(سـوور و شین)ی تێکەڵاو. (بنفش)

بە ن هە ڵکردن: [چاوگە،ت] بەن کۆوە کـردن و بە گوڵۆلە کردن. (کلاف کردن ریسمان)

بە ن هە ڵگرتن: [چاوگە،ت](١) جۆگـە کێشـان بۆ ئاو پێـدا چـوون. (جـوی آب کشـیدن)(٢) مـووی دەموچـاو بـەڕێسـمان هـەڵکێشـان. (بنداناختن)

بە نی‌زاوا: [ناو] زاوا ڕێوی؛ زاوابەندی. (دامـاد سر خانه)

بەنیو: [ئاوەڵناو] بـەنـاو؛ بـەناوبانـگ؛ نێـودار. (مشهور)

بـەنیـوان: [نـاو] زیندانـەوان؛ بـەنـدەڤـان.

(زندانبان)

بەنێوبانگ: [ئاوەڵناو] ناسراو؛ نێودار. (مشهور)

بەن‌یەخە: [ناو] بەرکۆژە. (بندیقه)

بەو: (١) [ئاوەڵناو]بەد؛ خراپ. (بد) (٢) بـەئـەو. (باو)(٣) وەرە(بیا)

بەوا: [ناو] بووا؛ بابە؛ باب؛ باوە؛ باوک؛ باوکـە. (بابا)

بەوا: (١)[ئـاوەڵـناو] بـەبـا؛ (دێـڵ)ماسـەگـی نێرخواز. (وقت جفت گیری سگ مـاده) (٢) بـەوا؛ بـە ئـەوا؛ بـەئـەودا؛بـەوا بـوٚم بنێـرە. (وسیلەاو)

بەوار: [ناو] چەوتی؛ چەفتی؛ خواری. (کجی)

بەواسی: [ناو] بێوەسیری. (بواسیر)

بەوپێودانە: (ب) بەو ڕەوشتە؛ بەو پێوانە؛ بـەو پێوەرە؛ بەو ڕەوتە. (از روی این معیار)

بەوجوٚرە: بەو جـوورە؛ بـەو چـەشـنە؛ بـەوی ئاواهی. (آنطور)

+ بەور: [ناو] بوار؛ گوزەر. (گدار)

بـەور: (١) [ئـاوەڵـنـاو] بهـوج؛ گـەوج؛گێـل. (احمق)(٢) [ناو] بەبر. (ببر)

بەوروو: [ناو] بووروو کە لەگەڵ شوٚڵەی ئـاوردا سـەردەکـەوێـت؛ سـووکەبـوول. (خاکسـتر کەبەهوا بلند شود)

بەورەوە: [کاری‌ئەمری] بگەڕێوە؛ وەرەوە. (باز گرد)

بەورین: [چاوگە] ڕابووردن. (گذشتن)

بەوز: [ناو] بەقز؛ زقیرک؛ جوٚری زەرگـەتـە و زەردەواڵە. (نوعی زنبور)

بهوست: [ناو] بست؛ بنگووست. (وجب)

بهوشت: [ناو] بەهەشت. (بهشت)

بەوش‌مل: پشتمل. (پشت گردن)

بەوناوی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدناوی. (بـد نامی)

بەوون نیشتەیەرە: زەحیری خوێنی. (اسـهال خونی)

بـەوە: (١) لای ئـەوە بـە مـن نییـە. (پـیش اوست) (٢) خراوە؛ بەدە؛ خراپە. (بد است) (٣) بەئەوە؛ بەو شتە؛ بەوە بادی هـەوایـە دەڵـێن کورتەباڵایە. (با این)

بەوەی‌کەم: (ب) سوێند بەو کـەسـە. (قسـم بەاو)

بەوی‌ئاواهی: بەوتەرزە؛ بەوشـێوە؛ ئـاوا؛ بـەو جوٚرە. (با آن شکل)

بەوی‌ڕەنگی: بەوڕەنگە؛(ب) بەو تـەرزە؛ بـەو جوٚرە. (آنطور)

بـەهـادار:[ئـاوەڵـنـاو] فـد: نـرخدار؛ بـەنـرخ؛ بەقیمەت. (بهادار)

+ بە هاران: فـد:(١) هـەمـوو بـەهارێـک.(٢) وەرزی بـەهـار.(بهـاران خوٚشـە زمزیـران). (٣)نـاوی شـاروٚچکەیێـکـە لـەشـاری‌سـنە. (بهاران)

بەهاربەن: [ناو] بەهاربەند؛ تەویلەی سەربە- تاڵ بوٚبە ستنەوەی چارەوی‌لە هـەواخوٚشـیدا. (طویلەسر گشاد)

بەهارخەو: [نـاو] وەتـاغی(ژووری) لـە قـاتی سەرەوەی باڵە خانەدا کە دەوری نەگیرابی یا لایێکی نەگیرابی. (بهار خواب)

بەهارخێر: سەرەتای شـینایی گیـای بـەهـار. (اولین سبزەبهاری)

بەهارنـارنج: فـد: [نـاو]پـەڕەی گـوڵی‌نـارنج؛

غونچەی گوڵی‌نارنج کـە لـە عـەترسـازی و مورەبا چێکردندا بەکەڵکە. (بهار نارنج)

+ بەهـارە: [نـاو](١) نـاوی سـترانێکە. (اسم آهنگی است)(٢) گەنمی بـەهـارە،بـەهـاروو؛ بەهارە کێڵ. (گندم بهاره)

بەهارەکانی: [ناو]کانیە درۆزنە؛ کوێرەکانی کە هاوینان وشک دەکا. (چشمەای کەفقط بهار آب دارد)

بە هاریئـازادی: فـد: نـاوی سـکەی زێـڕی ئێران. (بهار آزادی)

بەهاز: :[ئاوەڵناو،]بەهێز؛ زۆردار. (باقدرت)

بەهایی: فد:[ناو]پـەیـڕەوی دینـی بـەهـایی. (بەهایی)

بەهایی‌گەری: فد: بەهاییەت. (بهائیگری)

بــەهاییـــەت: فــد: [نـــاو] دینـــێ کـــە ساڵی(١١٩۶کۆچی) حوسەینعەلی نووری واتە بەهائوڵا هێنای وئیدیعای وابوو کە هـەر ئـەو کەسەیە کە عەلی موحەممەدی‌باب موژدەی هاتنی داوە. (بهائیت)

بەهتاندن: [چاوگـە،ت]ترسـاندن؛ گێژکـردن؛ وڕکردن. (ترساندن)

+ بـەهتـین: [چاوگـە]ترسـان؛ واق وڕمـان. (بوهت)

بهجین: [چاوگە] بێهجین. (١) تووڕە بوون.(٢) تـۆران؛ وەڕەزبـوون؛ هـیلاکبـوون. (قهـر کردن؛ خستەکردن)

+ بە هرە: تد: فد: [ناو] سووت؛ سوود؛ نزوول؛ ڕیبا؛ (١) سوودی بانگی.(٢) بەهرە و سوودی پوولی بە ڕیبا و نزوول دراو. (بهرە)

بەهرەچە: [ناو] سەمەرە؛ داهات. (درآمد)

بەهرەک: [ناو]بەش؛ پشک. (سهم)

+ بـەهـرەمـە: [نـاو](١) دڕیـڵ؛ برغـوو.(٢) سەری‌دڕیل، مەتە؛ بەهـرەمـەی‌تاییـەت بـە دیوار و ئاسن و چێو. (دریل. متە)

بەهرەوەر: فد: :[ئاوەڵناو]بەهرەمەنـد؛ بـەهـرە بردوو؛ بەهرە وەرگرتوو . (بهرەور)

بەهرەوەری: [ناو]حاڵەتی بەهرە وەرگرتوویی؛ بەهرەمەندی. (بهرەوری)

بەهمەن: [ناو](١) ناوی مانگی یازدەهـەمـی ساڵی هـەتـاوی. (٢) وەهمـەن؛ یـەکـێ لـە ئەمشاسپەندان.(٣) کلیلـەبـەفـر؛ ڕەنیابـەفـر؛ ڕنوو.(۴) ناوی پیاوانە. (بهمن) (۵) بیر و خە-یاڵ چاک؛ ()نیک اندیش

بەهناق: ناوچاک؛ ناوە بۆ پیاوان. (بهنام)

بەهۆرە: :[ئاوەڵناو]خاوەن ئیرادە؛ بـەورە. (با ارادە)

بــەهــۆش‌هاتنــەوە: [چاوگــە،ت]هــۆش‌بــە بەرداهاتنەوە؛ دژی‌بێهۆشی؛ وشـیار بوونـەوە؛ ئاگادار بوونە. (بهوش آمدن)

بەهۆک: [ناو]بەهێ؛ بێ؛ بەی. (بە)

بە هووردە :[ئاوەڵناو] بلیمەت؛ بەسەلیقـە. (با سلیقە)

بەهەست‌وپێستەوە خواردن: خواردن بە ناوک و پێستەوە؛ خواردن (بەهەسـتە و پێسـتەوە)؛ (ب) خواردن بە یەکجاری. (یکجا بلعیدن)

+ بەهەشت: فد: [ناو]لە ئاوێستادا وەهەشـت هاتووە واتا جەننەت؛ (ب) گـوڵزار و جێگـای خۆش و بەدیمەنی پێ‌دەشوبهێنن. (بهشت)

بههەڤ: [بەند] پێکەوە. (با هم)

بههەڤ شابوون: [چاوگە،ت]بەیەک گەیشـتنی

دوو خۆشەویست و دڵدار؛ بەدیتنی یەک شاد بوون. (بدیدار هم شاد شدن)
بەهەڵم: (١) بەهەڵم و بۆغ. (دارای بخار) (٢) [ئاوەڵناو] بەهەڵمەت؛ خێرا. (تیز چنگ)
بەهی: [ناو](١) ماتەم؛ ئازیەتی؛ ڕەشپۆشی؛ پرسە. (عزا؛ تعزیه)(٢) ژاکاو؛ چرمسی. (پژمرده).
بەهیپۆش: [ئاوەڵناو] ڕەشپۆش؛ عازیەتبار. (سیاەپوش)
بەهێسانی: بەئاسانی. (بەآسانی)
بەهیڤتەڕ: [ناو] چوولەبادام؛ تەڕەبادام. (چاقالەبادام).
بەهین: (١) هەڵبەز و دابەز. (جست وخیز) (٢)بە هین: بە وانێک؛ بە شت. (بە چیز) چرمسین؛ سیس‌بوون؛ ژاکان .(پژمردن)
بەهێندگرتن: گرینگی‌پێدان؛ بەگرینگ‌زانین؛ پۆیتەپێدان. (اهمیت‌دادن)
بەی: بەیی (١) بەدی؛ بەڵێ؛ با. (آری) (٢)بێی؛ (بەقوربان کەردەی ناڵەی ڕەنگ نەی، چێش مەبۆ ئەربەی وەی پەی من ئەر نەی). «مەولەوی» (بیایی)
بەی: (١) بە؛ بەو؛(بەی جیلوەی جەلالیتەوە): بەو جیلوەی جەلالیتەوە. (٢) بدەی؛ ئەتوانی کتێبێ بەی بەمن؟ (بدهی) (٣) وەرە؛ بێ (بیا) (۴) بەهی. (بە)
بەیا: [ئاوەڵناو] بێفایدە. (بیفایده)
+ بەیات:[ئاوەڵناو] (١)کۆن؛ ماوە؛وەک : نانی بەیات. (بیات) (٢)[ناو] ناوی چەند مەقام (دەستگاه) ی ئێرانی لە مۆسیقادا وەک بەیاتی‌زەند (تورک)، بەیاتی‌ئیسفەهان، بەیاتی کورد، (کورد بەیات). (نام چنددستگاەموسیقی ایرانی)
بەیاتی‌کورد: [ناو]ناوی مەقامێکە لە مۆسیقای ئێراندا. (کورد بەیات) (دستگاەبیات کرد)
بەیاربڕ: [ناوی‌بک]بوورە کێڵ. (کسی کەزمین بایر را شخم می کند.)
بەیاز: [ناو](١)دەفتەری شیعر. (دفترشعر) (٢)داشی دۆمینەی سپی (بێ خاڵ). (طرف سفید مهرەدو مینه)
بەیان بەربوون: [چاوگ،ت]ڕۆژ بوونەوە.(آمدن سحر؛ صبح‌شدن)
بە یانیان: [ناو،ت](١) سبەینان. (٢) [بە-ند]هەموو بەیانیێک. (صبحها. هر روزصبح)
بەیانی‌باش: بەیانی بە خێر. (صبح بخیر)
بەیانی‌دا: ڕۆژ بووەوە؛ بەیان بەربوو (لە دوگمەی سینە دوێنێ نوێژی شێوان، بەیانی-دا سپیدەی باغی سێوان) «نالی» (سحر شد)
بەیایی کردن: [چاوگ،ت]یادکردن. (یاد کردن)
بەیتار:[ناو]بەیتاڵ؛دوکتۆری‌ئاژەڵ.(دامپزشک)
بەیتاک: [ناو] چۆلەکە. (گنجشک)
بەیتاڵ: [ناو] بەیتار. (دامپزشک)
بەیتک: (١)چۆلەکە. (گنجشک)(٢)شتی بێ-سود و بێ‌کەڵک. (اشیاء بی فایده)
بەیتوباو: [ناو،ت] (ب)دەنگۆ داخستن؛ قسە هەڵبەستن؛ تۆمەت و درۆ و دەلەسە؛ بەیت و بالۆرە؛(برای کسی‌حرف درستکردن)
+ بەیتەشە: (١)[ئاوەڵناو] سەرکێش؛ وە-ک:ئەسپی سەرکێش؛ قاتری کە بۆ سواری و بارلێنان ڕانەوەستێ. (اسب و قاطر سرکش)

(٢) دەمهەراش و بێحەیا. (زن زبان دراز و بد دهن)(٣) بێ چاو و ڕوو. (ناسپاس و بی چشم و رو)

بەیتیبلە: (ب) درێژە پێدان؛ نەبڕانەوەی ڕووداو یان قسە. (کنایەمانند خون‌سیاوش)

بەیتی بەشکردنیئاو: لە هەورامانی کۆندا بەوتنی بەیت ئاویان بەشدەکرد؛ ڕەنگە لە جیاتی کاتژمێر بووبێت. (آهنگ سهمیەبندی آب)

بەیدانە: [ناو]ناوکیبەهێ بە بڕژاوەکەی دەڵێن: ئەنجووجەک یان بەیجووجەک. (دانەبە)

بەیداماڵی: [ناو] دارهەنجیرێککە بەری ئەوەڵی بوەریێ و چەند دەنکی پێوە بمێنێ. (درخت انجیرکە میوە اش ریختە باشد)

بەیر: [ناو] بەهرە؛ سەمەر. (بهره)

بەیستار: [ناو،بک] بیسەر؛ شنەوا؛ گوێدەر. (شنوا)

بەیستۆک: [ناو] بهیستوک؛ کەرەستەی بیستنی دەنگ وەک گۆشیی تەلەفۆن. (اسباب صوتی و گوشی تلفن)

بەلیسە: [ناو]سەهۆڵ؛ یەخ؛ چلوورە. (یخ؛ دنگالە)

بهێقرا:بهەقرا: [بەند] بەیەکەوە؛ پێکەوە. (با هم)

بەیەکڕێیان: [بەند] بەیەکجێیان؛ بەیەکجاری؛ تێکرا؛ پێکرا؛ بەیەکرا؛ بەیەکەوە: پێکەوە. (با هم)

بەیەکرا: [بەند]بەجاریێ؛ تێکرا؛ بەیەکەوە. پێکەوە؛ بەیەکجار. (با هم)

بەیگەیشتن: (١) پێگەیشتن. (باورسیدن)(٢) بەهێگەیین.(رسیدن‌بە)

بهێنە: [کاریئەمری لە چاوگەی هاوردن] بێنە؛ باوەرۆ؛ بێرا؛ (بیار)

+ بەین: [ناو] پەیمان؛ (من دوور و تۆ دوور بەینی بەستین) (فولکلۆر) بەینەت. (پیمان) لەهەندێ جێ بە(دوور) مانا کراوە بەڵام لەم شێعرەدا واتای عەهد و پەیمان دەدا.

بەینەشە:< بەیتەشە؛ بێچاو و ڕوو. (بی چشم و رو)

بەینێ: بەینێک؛ ماوەیێک؛ مەودایێک؛ پەیمانێ. (مدتی؛ عهدی؛ پیمانی)

بەیۆ: بێت. (بیاید)

بەیواستن: پێویستی؛ زەروری؛ خوازە. (ضروری)

بەیەخەداکێشان:کردنە هیخۆ؛ وەک: منداڵی بیانی کردنە منداڵی خۆ.(مال خود کردن)

+ بەیەکەودان: (١) پێکەوەنان؛ دانە دەم یەک؛(بهم چسباندن) (٢) داخستن؛ پێوەدان و جووتکردنی دەرکە. (بستن)

بەی هەڵگەڕیان: [چاوگە،ت]پیا هەڵگەڕان؛ پیا هەڵچوون. (بالا رفتن از)

بەیی: [ناو] (١)بەدی؛ بەڵێ (بلی) (٢) خرابی؛ خراپی؛بەدی؛ بەوی. (بدی)

بەییجە: [ناو] پەیژە؛ نێردیوان؛ پەینجە. (نردبان)

بەیین: ژاکاندن؛ وشککردن. (خشک کردن)

+ بی: بیی؛ بووی. (باش؛ باشی)

بێئابڕوویی: [ناو] بێئاوروویی؛ چرووکی؛ ئابڕوو نەمان؛ ئابڕووتکاوی؛ ڕوو سیایی؛ بەد

ناوی؛ ناو بە خراپە زڕاوی؛ ڕیسوایی. (بی آبرویی)

بێئار: [ئاوەڵناو] (١) بێعەیب؛> بێعار. (بی عیب)(٢) کەسێک کەعەیبەی لانییە(ب) بێشەرم؛ کەسێک کە ئەزموونی لە عەیبە وەر نەگرتووە و تەمێ‌نەبووە و عەیبەی پێ- عەیب نییە.> بێعار(بیعار)

بێئازار: [ئاوەڵناو] (١) بێدرد و ڕەنج؛ساغ(سلامت) (٢) ئەوەی کە عەزیەت و ئازاری بە کەس ناگا. (بی آزار)

بێئاف: [ئاوەڵناو] بێئاو؛ وشک؛ هەر شت کە ئاوی نەبێت. (بی آب).

بێئامان: [ئاوەڵناو] بێدەرفەت، بێمۆڵەت. (بی امان)

بێئاوی: [ناو] باغە کە لە بەر بێئاوی و شک بووە؛ (ب) وشکەساڵی؛ کەمئاوی. (بی آبی)

بێئایین: [ئاوەڵناو] بێدین؛ خودانەناس. (بی آئین)

بێئەدەب: [ئاوەڵناو] فد: فێری نزاکەت نەکراو؛ بێنزاکەت؛ بێئاکار. (بی ادب)

بێئەدەبانە: بەشێوەی دوور لە نەریت و نزاکەت. (بی ادبانە)

بێئەدەبی: [ناو] بێعەدەبی؛ بێنزاکەتی؛ کاری نەگونجاوکردن؛ (ب) بێئیحتیرامی- کردن. (بی ادبی)

بێئەندازە: [ئاوەڵناو+ ناو] بێحەد؛ لە ئەندازەبەدەر؛ بێ ئەژمار؛ لە حەدبەدەر؛ بێشوو. (بی اندازە)

بێئیحتیبار: [ئاوەڵناو] (١) جێی‌باوەڕنەبوون؛ بێڕێز.(٢) بێبرەو؛ لە ڕەواج‌کەوتوو؛ بی کەڵک کەوتن و کات بەسەرچوون؛ بلیتەکەم دوێنی ئیحتیباری تەواو بوو. (بی اعتبار)

بێئیساف: [ئاوەڵناو] دوور لە ڕاستی و دروستی؛ کەسێک کە خاوەنی کردەوەی ڕەوا نییە؛ لە عەسڵدا وشە ئارەویە و لە سەر زبانی خەڵکیش وەک کوردیی لێهاتووە. (بی انصاف)

بێئیسافی: [ناو،ت]ناحەقی؛ حەق‌کوژی؛ بێ- عەداڵەتی؛ بێمروەتی؛ کردەوەی نارەوا. (بی انصافی)

بێئیشتیا: [ئاوەڵناو] بێمەیل؛ بێمەگێز؛ حاڵەتی دڵ نەبردن. (بی اشتها)

بێئیشتیایی: [ناو]بێمەیلی؛ دڵ پێوەنەبوون؛ حاڵەتی دڵنەبردن و حەز لە خۆراک نەکردن. (بی اشتهایی)

بێئیمان: [ئاوەڵناو] بێباوەڕ؛ کافر؛ بێدین؛ بێعاقیدە و بڕوا. (بی‌ایمان)

بیابان‌گەرد: [ئاوەڵناو] فد: بیاوان‌گەرد؛ چۆڵ- گەرد. حاڵەتی کۆچەریبوون لە دەشت و بیاباندا. (بیابانگرد)

بیابان‌گێل: [ئاوەڵناو] بیابان‌گەرد؛ چۆڵگە- رد.(صحراگرد)

بیابان‌نشینی: [ناو]چۆڵ‌نشینی؛ سە حرانشینی؛ ژیان لە چۆڵ و سەحرادا. (بیابان نشین)

بیانگە: بیانگ؛ بینک؛ پەڵپ؛بەهانە (بهانە)

بیانی: [ناو] (١) بێگانە. (بیگانە) (٢) بیانوو؛ بیانک. (بهانە) (٣) بەیانی؛ سبح؛ سبحا؛ سبەینێ؛ شەوەکی. (صبح. فردا)

بیاوانی: [ئاوەڵناو] سەحرایی؛ پێوندیدار بە بیاوانەوە؛ (غوولی‌بیاوانی). (ب) دوور لە

شارسـانییەت؛ وەحشـی و ئـاداب نـەزان. (بیابانی)

بیاوە: [کاری ئەمری]بگە؛ وەرەوە. (برس).

بیاوشەرە: [کاری ئـەمـری] ڕاپخـە؛ بـەرە و ڕایەخ ڕابخە. (پهن کن؛ بگستران)

بیاوەم: [کاری ئەمری] بمگـەرێ، بمگـەیـە؛ پێم بگە.(بەمن برس)

بیایی: [ناو](ف. گیو) سەهۆل بـەستنی ئـاو؛ سەهۆڵ بەستن. (یخ بستن)

+ بیبـا: (١) بیبوایـە. (میداشـت)(٢) جێگـەی بیێ؛ گڵێنەی خۆم دە هێنمە خزمـەتـت بـۆم تێکە تا بیبا. «(ماموستا هـێمن» (جا داشـتە باشد)(٣) لێیگەڕێ لەگەڵ خۆی بیبـا. (ببـرد؛ ببردش)

+ بێبار: (١)[ناوەت] کە سێک کـە بـاری نییـە. (بدون بار) (٢ ب). [ئاوەڵناو] نالەبار؛ بەدئـەدا. (ناراست) (٣) بێسەمەر؛ بێبەر. (بی بهره)

بـێـبـارانی: [نـاو] بـاران نـەبـارین؛ (ب) وشکەساڵی. (بی بارانی)

بێباکی: [ناو] پاوێری؛ ئازایی؛ بوێری؛ دلێری (بیباکی)

بێباڵ: (ف.گیو) بێدەسـت؛ دسـتکورت؛ بـێ هـاوالْ؛ بێکـەس؛ فڕنـدەی بـاڵ قرتـاو. (بیکس.بیدست.بیبال)

بێباوک: [ئاوەڵناو] (١) هـە تیو؛سێوی؛ بـاب مردوو. (یتیم)(٢) (ب) بیژوو؛ زۆڵ؛ حـەرام زا؛ حەرام زادە. (حرامزادە)

بێباوەڕ: [ئاوەڵناو] بێئیتقـات؛ بـێعـەقیـدە؛ ڕەش بین؛ ئەوەی باوەڕی بـە کـەس یـا بـە شتێ نەبێ. (بی باور)

بێبرانەوە: [بەند] بێپسانەوە؛ لە سەریەک و بێبەین کەوتن. (لاینقطع)

بێبڕشـت: [ئـاوەڵنـاو] (١) کـول. (کنـد) (٢) زەوی یا هەر شتێکەحاسلێ چاکی نـەبێـت. (بی حاصل) (٣) نەبوونی توانـایی و زافتـە و بڕڕایی لە کار و فەرماندا. (بی قاطعیت)

بێبڕوا: > بێباوەڕ. (بی باور)

بیبکە: (ف. گیو) بیبیلەی چاو.(قرنیەچشم)

بێبنیات: > بێبونیاد.

بێبنگە: [ئاوەڵنـاو]بـێڕیشـە؛ بـێعـەسـڵ و نەسەب؛ بێڕەچەڵەک. (بی ریشە)

بێبو: [ئاوەڵناو]بێبۆن؛ بێبوو؛ بێبێن؛ بـێ-بێهن. (بی بو)

بیبوک: (ف. گیو) بیبیلە. (مردمک)

بێبوار لە ئاودان:(ب)بێتاقیکردنەوەی ڕێگای چارەسەری، کارێک کردن. (بی گـدار بـەآب زدن)

بێبوونیات: [ئاوەڵناو] بێئـەساس؛ بـێپایـە؛ بێڕیشە؛ (ب) درۆئین. (بیاساس)

بێبەرقی: (١) بـێبریقـە و تریفـە. (٢) بـێ-کارەبایی. (بی درخشندگی؛ بی برقی)

بێبە ندوبار: [ئـاوەڵنـاو] بـێڕێوشـوێن؛ بـێ-دەروەستی؛ قەفان؛ بەرەڵا؛ بێعار.(بیبند و بار)

+ بی‌بی: []ناو(١) خانم؛ خاتوون. (بی‌بی) (٢) پوور. (عمە)

بیبیجان‌خانم: [ناو] هاواڵی پاڵەوان‌کەچەڵ لە بەزمی چادر هەڵدانی دەستەی لۆتیـان لـە ڕابـووردوودا.(عروسـک لوتیهـای عروسـک گردان)

بیبی‌چەو: [نـاو] بیبیلـەی‌چاو؛ گلێنـەی‌چاو.

(قرينه‌چشم)

بی‌بی‌مه‌تۆ: [ناو] تووتی. (طوطی)

بیبێن: [ناو] بیبین؛ پشتوێن. (شال کمر)

بی‌بێین: [ئاوه‌ڵناو] (١)بی‌بێهن؛ بی‌سه‌بر؛ بێ-پشوو؛ بێن ته‌نگ؛ بی‌بۆن.(بی بو؛ بی صبر)

بی‌پار: [ئاوه‌ڵناو]بی‌به‌ش؛ بی‌پشک؛ بی‌وه‌ری؛ بی‌نسیب؛ ئافه‌رۆز. (بی سهم)

بی‌پاڵ: [ئاوه‌ڵناو] ته‌نیاباڵ؛ بی‌په‌نا؛ بێ‌یاوه‌ر؛ بی‌پاڵپشت. (بی پناه)

بی‌پاڵپشت: [ئاوه‌ڵناو]بی‌لایه‌نگر؛ بێ‌پناه؛-لانه‌واز و بێکه‌س. (بدون حامی)

بی‌پشت‌وپه‌نا: [ئاوه‌ڵناو]لانه‌واز؛ بێ‌پاڵپشت؛ بێکه‌س. (بی پشت و پناه)

بی‌په‌ربوون: [چاوگه‌،ت](١) هه‌ر شت که په‌ڕی وه‌ری بێت. (بی‌پر)(٢) (ب) په‌ڕوه‌رین و فیز نیشتنه‌وه. (از آفاده‌افتادن)

بی‌په‌رداخی: بێ‌زه‌وقی؛ شێواوی؛ (دڵنه گه‌رده لوول بی‌په‌رداخیه‌ن) (مه‌وله‌وی). (بی نشاطی)

بێ‌په‌رده: (١) [ئاوه‌ڵناو] قسه‌ی ڕاست و ڕه‌وان و به ئاشکرا؛ ڕێک و ڕه‌وان. (بی پرده) (٢) هه‌ر شت په‌رده‌ی نه‌بێ .(٣ب)بن پژاو. (بی پرده)

بی‌په‌رگ: (ف. گیو) به‌تاڵووکه؛ به‌له‌ز؛ به په‌له. (با عجله)

بی‌په‌روا: [ئاوه‌ڵناو] فد: (ف. گیو) بێترس؛ بێباک؛ جه‌سوور. (بی پروا)

بی‌په‌روایی: فد: [ناو] پاوێری؛ گوستاخی؛ ڕیلاسی؛ بوێری؛ به‌جه‌رگی؛ نه‌ترسی. (بی پروایی)

بی‌په‌روباڵ: [ناو] بی‌په‌لوپۆ؛ (ب)[ئاوه‌ڵناو] بێنه‌وا؛ هه‌ژار و بێ قودره‌ت؛ (ب) بێ-یاریده‌ده‌ر و ته‌نیا باڵ. (بینوا)

بی‌په‌ڕه:(١) بی‌وه‌ره‌ق؛ بی‌به‌رگ؛ بێ‌لاپه‌ره. (بی برگ)(٢) (ف.گیو) به‌فیرۆ؛ به خۆڕایی؛ موفته. (مفت)

بی‌په‌نا: [ئاوه‌ڵناو] بێکه‌س؛ بی‌پاڵپشت؛ بێ-یاریده‌ده‌ر. (بی پناه)

بی‌پیر: (١) جۆری جوێن. (٢) بێ‌گه‌وره و پیری ده‌ستگیر. (بی پیر)

بی‌پیژه‌ن: بی‌ده‌ست و پا وه‌شاندن؛ ئارام؛ له سه‌ره‌خۆ؛ هێدی. (آرام)

بی‌پێشگر: بی‌به‌رهه‌ڵست؛ بێ‌کۆسپ؛ ئازاد؛ سه‌ربه‌ست. (آزاد؛ بدون مانع)

بی‌پێش‌ودووا: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌سه‌روبن؛ بێ-به‌رودووا. (بی سروته)

بی‌پیشه: (١)[ئاوه‌ڵناو] بێ‌شوڵ؛ بێ‌ئیش؛ بێکار. (بیکار) (٢)[ناو] په‌ڵپینه(گیاه‌خرفه)

بی‌پێشه: [ناو،ت](ب) گوشته‌نه‌رمه‌ی بێ-ئێسقان. (بدون استخوان)

بیپێله‌که‌ره:بیپیله‌که‌ره: (ف. گیو) مارمێلک. مارمێلکه. (مارمولک)

+ بی‌پیوان: (١) به‌بی‌پیوانه؛ له گۆتره؛ له‌بڕ. (با تخمین) (٢) به بێ‌ئه‌ندازه گرتن. (بی اندازه‌گرفتن)

بیتا: (١)[ناو] خه‌وه‌نووچکه؛ چوڕت؛ چوڕتم. نقروسک؛ پونژین؛ بهێنژین.(چرت)(٢)[ئاوه-ڵناو]ئیوه‌ک؛بی‌لنگه؛ بی‌هاوتا. (بی‌همتا)

بی‌تاقه‌ت: [ئاوه‌ڵناو] بێ‌تاب؛ بێ‌توانا و تابشت؛ بی‌تاو؛ بی‌حه‌وسه‌ڵه. (بیطاقت)

بیٚتان: [ئاوەڵناو] ئاشکرا. (آشکار)

بیٚتانوپۆ: [ئاوەڵناو] (ب) بیٚعەسل ونەسەب؛ بیٚ رایەڵ و پۆ. (بی اصل و نسب ؛ بی‌تاروپود)

+ بیٚتاو: (۱) [ئاوەڵناو] بیٚتین و گەرما.(بی حرارت)(۲)یەکسمی تەپ،کە نەتوانی بە توندی غار بکات. (اسب کندرو) (۳) بیٚ-خۆرەتاو؛ ڕۆژیبیٚخۆر. (ابری)(۴) [ئاوەڵناو] بیٚ ئۆقرە؛ بیٚئارام؛ بیٚتاب. (نا آرام بیتاب)

بیٚتاوی: [ناو] بیٚتابی؛ بیٚتاقەتی؛ بیٚئارامی؛ بیٚئۆقرەیی؛ نیگەرانی.(بی‌آرامی)

بیٚترس: [ئاوەڵناو] بیٚواهیمە؛ بیٚباک؛ بیٚ-پەروا. (بیباک)

بیٚتک: [ناو] چۆلەکە. (گنجشک)

بیٚتلشا: (ف. گیو) وڵاخ. (الاغ)

بیٚتن: [چاوگە](۱) بیٚژتن؛بیٚژان؛دابیٚژان. (غربال کردن)(۲)گوتن؛ وتن.(گفتن)

+ بیٚتۆ: (۱) بیٚتە؛ دونیام ناوی بە بیٚتۆ (فۆلکلۆر) (بی‌تو) (۲) بیٚتۆ؛ بیٚتەوە؛ بگەڕیٚتەوە؛ ئەگەرکاکەمبیتۆ: ئەگەرکاکەمبگەڕیٚتەوە. (بیاید؛برگردد)

بیٚتوافەت: [ئاوەڵناو] بیٚتەفاوەت؛ بیٚجیاواز؛ بیٚتەوفیر؛ وەکوویەک. (بی تفاوت)

بیٚتوافەتی: [ناو](۱) حاڵەتی یەکسان بوون؛ بیٚفەرق و جودایی.(۲) پوٚیتە پیٚنەدان؛ لەلا گرینگ نەبوون؛ بیٚ مشووری؛ کەمتەرخە-می. (بی تفاوتی)

بیٚتۆر: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) بیٚکار؛ دەستەوسان. (بیکار)

بیٚتۆرە:[ئاوەڵناو] بیٚئەدەب؛بیٚڕیٚوشویٚن. (بی ادب)

بیٚتۆک: [ئاوەڵناو] (۱)بیٚتۆخل.(بی‌پوسته) نە-ڕموونیان.(کنائی:نرم ونازک)

بیٚتۆن: فد: [ناو] تیٚکەڵاوی زیخ و چیمەنتۆ وئاو؛ سمینت . (بتون)

بیٚتوونئارمە: فد؛ اند: [ناو] میلەی ئاسن (ئارماتۆڕ) لە ناو چیمەنتۆدا بۆ موحکەمی کە لە بیناسازیدا بەکاردیٚ. (بتن آرمه)

بیٚتۆنڕیٚژی: پڕکردنەوەی بنچینەی دیوار بە بیتۆن؛ داکردن و فەرٚش کردنی شەقام و سەربان بە بیٚتۆن. (بتن ریزی)

بیٚتۆنکاری: [ناو] سواخدان بەبیٚتۆنیان بیٚتۆنڕیٚژی؛ کاری بیناسازی بە بیٚتۆن. (بتن کاری)

بیٚتونەبیٚت: بیٚونەبیٚ؛ هەر؛ ئیسەرەم؛ بیٚونەبیٚلەلایئەوە: حەتمەنلەلایئەوە. (باشد و نباشد)

بیٚتۆنی: [ئاوەڵناو] هەر شت لە بیٚتۆن چیٚ-کرابیٚت (بتنی)

+ بیٚتوو: (۱) بیٚ تۆو؛ تووی نییە؛ ئەمساڵ ڕەحیم نان و تووی نییە. (بی تخم؛ بی بذر (۲)[بەند] هاتوو بیٚ؛ ئەگەر بە ڕاست بگەڕیٚ؛ ئەگەر بیٚتوو خودا بیکا... (اگر بشود)

+ بی تووک: (۱) [ئاوەڵناو] لە ڕوٚلاواز. (لاغر) (۲) بیٚگلە یی؛ بیٚدوعاونزا. (بدون گلە) (۳) [ئاوەڵناو] ڕووتو ڕەجاڵ. (ندار) (۴) [ئاوەڵناو] مرۆڤ یان هەر شت کە مووی پیٚوەنەبیٚ. (بیمو)

بیٚتەجروبە: [ئاوەڵناو] (۱) بیٚئەزموون؛ کەسیٚک کە تەجروبەی کەم بیٚ.(۲)بیٚ-

جرباندن وتاقی کاری (٣) (ب) بێ‌ئاوەز و دونیا نەدیتوو.(بی تجربه)

بێ‌تەربیەت: [ئاوەڵناو] فێری تەربیەت نەکراو؛ (ب) دوور لە زانستی ئەدەب و ڕەسمی کۆمەڵایەتی؛ بارنەهاتوو؛ بێ‌ئەدەب. (بی تربیت)

بێ‌تەرش: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) بەدخوو؛ بەدڕەفتار؛ کەمتەرخەم. (بد اخلاق)

بێتەڤزوتیز: بێتەوس‌وتیز؛ بێتوانج. (بی کنایەو طعنه)

بێتین: ([ئاوەڵناو] ١)سارد؛ بێ‌گەرما .(بیحرارت)(٢) بێ‌هێز؛ بێ‌توانا؛ بێ‌تابشت؛ چلەکی؛ ئێرەتی. (ناتوان)

+ بێج: [ناو] ڕەنگی بێژ: ڕەنگی چێرەیی مەیلەوکەوە. (بژ)

+ بێجا: (١)[ناو] بێجێ‌وڕێ. (٢) (ب) غەڵەت؛ بێجای‌کرد: غەڵەتی‌کرد. (٣) نابەجێ؛ بێ‌جێگا؛ نە لە جێگەی خۆیدا. (بیجا)

بیجادە: [ناو] یاقوتی‌سوور. (بیجاده)

بێجاکردن: [چاوگە،ت] غەڵەتکردن؛ شەکەرخواردن؛ (بیجا کردن)

بیجامە: [ناو] بیژامە؛ بیژامە؛ بێجامە. (لیباسی تەنیایی و خەوتن)

بیجبیجانخانم:[ناو] جۆرێک شانۆگەری‌بوو لە ناو چادرێکی چکۆڵەدا. (نوعی‌خیمەشب بازی)

بێ‌جقە: [ئاوەڵناو] بێ‌نیشان و نەخش؛ ساکار،سادە. (ساده)

بیجەک: [ناو]کاغەزی فاکتۆر؛ سیاهە و لیستەی کڕینی کەل‌وپەل و ئەشیا کە فرۆشیار دەیدا بە مشتەری. (فاکتور خرید)

بێجێ: > بێ جێگە.

بێ‌جیازی: (١) بێ‌جیایی؛ بێ‌جیاوازی.(بی جدا یی)(٢) بووکێ‌کە جیازیی نەبێت. (بی جهاز)

بێ‌جێگە: (١) بێ‌جێ‌وڕێ؛ بێ‌شوێنی مانەوە. (بی مکان) (٢) قەرزێ کەبۆدانەوەی سامانێ لە جێگایدا نەبێ؛ (بیجا) (٣) کەم(کەسر)هێنانی‌پارە لە لایەن سندووقدار یا حیسابدارەوە؛سندووقدارەکە هەزارتمەن‌بێ‌جێیە. (کم آوردن)(٤) (ب) جێگەی تەنگ و کەم. (جاتنگی)

بیچارەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (١) بێ دەرەتانی. (٢)(ب) چارەڕەشی؛ بەدبەختی؛ نەداری؛ فەقیری؛ هەژاری؛ دستکورتی. (بیچارگی)

بێ‌چاڵ‌وچۆڵ: ساف و بێ‌گرێ؛ (ب) بێ‌دەست ئەنداز. (صاف؛ بی دست انداز)

بێ‌چاوسوور: [ئاوەڵناو] بێ‌داشدار؛ بێ‌سەرپەرشت؛ بێ‌چاودێر. (بی سرپرست)

بێ‌چاوەڕوان: (١) لە ئینتیزاردانەبوون. (٢) کەسێک‌کە بە هیوای وەرگرتنی حەق یا پارە یا پاداش نییە؛ دوور لە چاوەڕوانی و ئینتزار و هیوا. (بی انتظار؛ بی‌توقع)

بێ‌چاوەڕوانی: (١) بێ‌هیوای پاداش و حەق و مز. (بی توقع)(٢) بە هیوای هاتنی کەسێک نەبوون. (نا منتظر) (٣) بێ ئینتیزاری. (بی چشم انتظاری)

بێ‌چرتە: [ئاوەڵناو] بێ‌چرپە؛ بێ‌چرکە؛ بێ‌ترپە؛ بێ‌دەنگ؛ بێ‌خوست. (بی صدا)

بێ‌چرکە: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌حەرەکەت؛ بێ‌جووڵە؛ بێ‌جوولە. (بی حرکت)(٢) بێ‌دەنگ و

ئارام و بێخوست. (بی صدا)

بێچرۆچاو: [ئاوەڵناو] (١) چاو مژومۆڕ؛ چاوکز. (دید ضعیف) (٢) بێئەمەک؛ نمەکنەناس. (ناسپاس)

بیچک: [ئاوەڵناو] بووچک؛ چکۆلە. (کوچک)

بێچنە: بێبەڵگە؛ بێدەلیل؛ بێهۆ؛ لەخۆڕا؛ بێسەبەب و عیلەت. (بی دلیل)

+ بێچوون: (١)[ئاوەڵناو] بێوەک؛ بێوێنە. (بیچون) (٢)بێ چوون: بەبێ ڕۆیشن. (بدون رفتن)

بێچووە مامز:[ناو،ت]کارمامز؛ کارژیلە؛ کاژیلەی ئاهوو. (آهو بره)

بێچووەوان: [ناو] شوانیبەرغەل؛ بەرخەوان؛ کارەوان؛ بێچڤان. (نگهدار برەها)

بێچەن‌وچوون: بێچەندوچوون؛ بێ لە سەر ڕۆیشتن و چەنەلێدان؛ بێشەرت‌وشرووت و بەهانە هێنانەوە. (بی چند و چون)

بێچیک: [ئاوەڵناو] حوڵ ؛ گێژ. (گیج)

بێح: [ناو] مامەڵە؛ بێع: موعامەلە. (ب) پارەی پێشەکی لە موعامەلەدا؛ چەشنێک بارمتە لە سات وسەودا دا (بیع)

بێحاڵ: [ئاوەڵناو] (١) لە هۆش‌چوو. (٢) شەکەت؛ ماندو؛ هیلاک. (٣) تەنبەڵ و بێکارە؛ سست و خاو.(۴) بێحاڵ‌و حەوسەڵە.(۵) حاڵنەدار؛ نەخۆش. (بیحال)

بێحاڵبوون: [چاوگ،ت] دڵبووردنەوە؛ لەهۆش‌چوون؛ لە حاڵی‌نەخۆشی و هیلاکەتدا بوون. (بیحال شدن)

بێحودوود: [بەند] [ئاوەڵناو] بێمەرز؛ بێسنوور؛ (ب) لە ئەندازە بەدەر. (بی مرز؛ بیحد)

بێحورمەت: [ئاوەڵناو] بێڕێز؛سووک‌وچروک. (بیحرمت)

بێحەلاب: لەکایەی مێشێن یان یاری تردا وشەیێکە واتا ،حیساب‌نییە؛ هەڵەیە، قەبووڵ‌نییە. (قبول نیست)

بێحەمدی: [ناو] غەیری ئیرادی؛ بێئاگالێبون؛ نە لە ڕووی قەستەوە؛ وێدەچی‌لەوشەی(عەمد)ی ئارەوی یافارسییەوە هاتبێ. (غیر عمد)

بێحەو: [ئاوەڵناو]بێحەد؛ بێئەندازە؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێحودود. (بیحد)

بێحەوسەڵە: [ئاوەڵناو] بێتابشت؛ بێتاقەت. جاڕز. (بی حوصله)

بێحەیا: [ئاوەڵناو] بێئاوڕوو؛ حەیاتکاو؛ ڕوو داماڵاو؛ بێشەرم.(ب)شەڕانی و شەڕفرۆش.(بی‌حیا)

بێحیساب: [ئاوەڵناو] (١) لە ژمارەبەدەر؛ بێ هەژمار؛ (ب)لە ئەندازەبەدەر.(بیشمار) (٢) پاک لە پاک. (پی حساب)

بێحیسابی: [ناو،ت](١) (ب) غەدر؛ زوڵم؛ ناحیسابی. (ظلم) (٢) حاڵەتی لە بەین چوون یا پاک‌کردنی حەساب‌وکیتاب؛ حاڵەتی نەمانی قەرز و قوڵە. (بی حسابی)

بێحێل: [ئاوەڵناو] (١) خەستە؛ بێحاڵ ؛ نەخۆش. (٢) ناتەوان؛ بێهێز. (بیحال)

+ بێخ: [ناو](١) بێخ‌دیوار: بن‌دیوار.(٢) کونجی لای‌خواروو: لە بێخ ماڵەکەدا دانیشتوە.(بیخ) (٣) بن: بێخ حەوزەکە پڕە لە قوڕ؛ چێشتەکە بێخی گرتووە.(بیخ) (۴) ڕیشە، گێژەڵووکە

گیاکەی لە بێخەوە دەرکیشا. (ریشه)

بێ‌خاڵ: (١) [ئاوەڵناو]بێ‌نیشانە ؛ بێ‌نوختە؛ سادە و ساکار .(٢) بێ‌خاڵۆ. (بیخال؛ بی نقطه؛ بدون دائی)

بێ‌خاوخێزان: [ئاوەڵناو] بێ ژن و منداڵ؛ سەڵت. (بی زن و بچه)

بێ‌خاوەن: [ئاوەڵناو] بێ‌ساحێب؛ (ب) بەرەڵلا؛ وەک باغی بەرەڵلا. (بی صاحب. ول)

بێخ بەستن: (١) ریشە داکوتان. (محکم شدن ریشه) (٢) بێخ گرتنی چێشت، لەتاوە و تیانەدا. (بیخ گرفتن)

بێخپەیداکردن: بەدرێژەکێشانی کاری؛ لق و پۆپ لێ‌بوونەوە و دژواربوونی کاری؛ کارەکە بێخی پەیداکردووە بەم زووانە تەواونابێ. (بیخ پیدا کردن)

بێخدیان: بن‌دیان؛ پووک؛ ریشەی ددان. (بیخ دندان)

بێخدیوار: فد: پای‌دیوار؛ بن‌دیوار.(بیخ دیوار)

بێخریش: فد: (١) بن‌ریش. (٢)ماڵی قەڵب بێخی‌ریشی‌ساحیبی؛ داسەپاو؛ مانەوە بەریشەوە؛ بەریشەوەبوو. (ب) بەسەر دەستەوە مان. (بیخ ریش)

بێخ گرتن: [چاوگە،ت](١) سووتان یا لکانی چێشت بەبنی تیانە و تاوەدا. (٢) نیشتنی خڵتەی تراو. (بیخ گرفتن)

بێ‌خڵتە: ساف؛تراوی رۆشن؛ بێ‌لیتە؛ تراوی روون. (ساف)

بێخ مل: [ناو،ت] بنامل؛ ژێرمل؛ بینەقاقا. (بیخ گلو)

بێخ ناخوون: [ناو،ت]ژێرناخوون؛ بنی ناووخ. (بیخ ناخن)

بێ‌خۆ: (١) [ئاوەڵناو] نابەجێ؛ بێ‌خود؛ بێ-خوی‌کرد: غەڵەتی کرد، بێجای-کرد.(غلط)(٢)[بەند] بێ‌هۆ؛ بێ‌جیهەت؛ لە خۆرایی؛ قسەی‌موفت؛ بێ‌دەلیل. (بیخود)(٣)(ب) [ئاوەڵناو] بێ‌هۆش؛ بێ‌حاڵ؛ لە حاڵ-چوون؛ دڵبووردنەوە. (بیحال)

بێخوبن: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ بنەڕەت؛ ریشە و دەمار؛ بنچینە. (بیخ و بن)

بێخوبناوان: [ناو،ت] ریشەورەگەز؛ بنەما؛ بنچینە؛ وەک: سەرەتا و چاوگەی-خەبەرێک.(بیخوبن)

بێخوبنج: [ناو،ت] بنجوبناوان؛ رەگ و ریشە.(بیخ و بن)

بێ‌خودان: (١) [ئاوەڵناو] بێ‌ساحیب؛ بێ‌خێو. (٢)بێ‌خوان: خودایان‌نییە. (بیصاحب؛ بیخدایند).

+ بێ‌خوڵک: [ئاوەڵناو] (ب)ساردوسڕ؛ بێ-تەعاروف. (ئێوارە دیتم بە جەلالەوە خوڵکی نەکردم. بێمە ماڵەوە). (فۆلکلۆر) (بی تعارف)

بێ‌خەو: [ئاوەڵناو] (١) حاڵەتی کەسێک کە خەوی زڕاوە و خەوی لێناکەوێ؛ خەو لێنەکەوتن. (٢) کەسێک کە مەرکەز (ناوەندی) خەوی شێواوە و قەت خەوی لێناکەوی. (هۆکەیشی زەربە لە سەرکەوتنە). (بیخواب)

بێ‌خەوش: [ئاوەڵناو] خالیس؛ بێ‌تێکەڵاوی؛ بێ‌گەرد؛ پاک؛ بێ‌عەیب. (بیغش. ناب)

بێ‌خەوی: [ناو](١) کەسێک کە خەوی‌زڕاوە

و خـــــەوی لێناکــــــەوی.(بیخـــــوابی) (٢)
شەونوخوونی. (٣) (ب) کەم خـەوی. (کـم-
خوابی)

بێخەیاڵ: [ئاوەڵناو] (١) کەسێک کـە فکـر و
خەیاڵی نییـە؛ ئاسـودەخـەیـاڵ. ٢) سست و
مشوور نەخۆر و لاقەید و کەمتەرخـەم. (بـی
خیال)

بێخەیاڵی: [ناو](١) بێخەم و خـەیـاڵبـوون.
(٢) کەمتـەرخـەمـی؛هیچ شـت بـە گرینـگ
نەگرتن. (٣) بێمشووری. (بی خیالی)

بێخێر: [ئاوەڵناو] بێسوود؛ بێکـەڵـک؛ بـێ-
قازانج؛ بێموفا. (ب) بێبۆ و بێخاسیەت. (بی
خیر)

بێخێروبـەرەکـەت: [ئـاوەڵـنـاو] بـێسـوود و
قازانج؛ بێکەڵک. (ب) بێبەرەگەگری و بـێ-
دەوامی و بێبەرەکەتی مـاڵ و سـامان. (ب)
خێر نەدانەوە. (بی خیّر و برکت)

بێخێو: <بێخودان

+ بێداد: [ناو] بێداد؛زوڵم؛دوورلەدادگەری؛ دوور
لە عەداڵەت. (بیداد)

بێداخ: (١)[ناو] بەیداخ؛ ئاڵا؛ پەرچەم؛ بەیرەق؛
بەنـدێر. (پـرچم) (٢) [ئـاوەڵنـاو] بـێدەرد و
کەسەر؛ بێداخ و دەرد. (بیغم)

+ بێداد: [ناو](١)بێداد؛ زوڵم؛ ناعەداڵەتـی؛ بـێ
عەداڵەت. (ب) بـێعـەداڵـەتـی. (بیـداد) (٢)
گۆشەیێکە لە(دەستگا) مـەقـامی هومایونـدا.
(گوشه‌ای در دستگاه همایون)

+ بێداد: [ئاوەڵناو] (ب)بـێحـەد؛ بـێسـنوور؛
بێژمــــار؛ جـــەمــــاوەرێکـــی بێـــداد ڕاوە-
ستابوون.(بیحد)

+ بێدار: (١)بێ دار؛شوێنی کە داری لێنەبـێ و
ڕووتەنبێ. (بی درخت) ٢) [ئاوەڵناو]بەخەبەر؛
هۆشیار. (بیدار)

بێدارخــەو: (١) ســووکەخــەو؛ وەنــەوز. (٢)
حاڵەتی بەینی بە خەبەری و نووستوویی. (٣)
حاڵەتی کەسانێ کە لە خەودا هـەڵـدەسـتن و
دەڕۆن بەرێدا. (بیدار خواب)

بێداروردەخت: زەوییێک کەڕووەکێتێدانەبـێ.
ڕووتەن. (بی دار و درخت) بێداروماڵ: [ئاوە-
ڵناو] بـێسـەروسـامان؛ هـەژار؛ بـێ مـاڵ و
دارایی. (بی سرو سامان؛ بینوا)

بێداڵدە: (١)[ئاوەڵناو]بێپشتیوان؛ بێ
پەنا. (٢ب) بێبناوان. (بی پناه؛ بیخانه دار).

بێدانە: (١) [ئاوەڵناو] بـێنـاوک؛ بـێدەنـک؛
بێتۆم. (بی هسـته) (٢)[نـاو] جۆرێـکترێـیـە
کەدەنکی نییە. (انگور بیدانه)(٣)[نـاو] نـاوکی
بێ؛ دەنکی بەهی. (دانه‌به)

بێداوی: [ئاوەڵناو] لەبڕانەنە هاتوو. بێ دوایی.
بێتەواو بوون. (بی‌پایان)

بێدایی: [ناو] بێدادی؛ هاوار لـە زوڵـم و بـێ-
ئینسافی و بێعەداڵەتی و بێدایی. (بیدادی)

بێددان: [ئاوەڵناو] کەل؛ تەواو دیان کەوتـوو؛
بوونەوەری بێدیان یا بێ مینای دیـان وەک
ئارمادیلۆ یان مێلوورەخۆرە. (بی دندان)

بێدڵ: [ئاوەڵناو] (١) بێجەرگ؛ ترسـەنـۆک.
(تر سو) (٢ب) : دڵمردوو؛ بێهەوەس وئارە-
زووی دڵـداری؛ بـێدڵودەمـاخ و خـەمبـار.
(دلمرده)

بێدلخە: نـاوی هـەفتـەی دووهـەمـی ئـاخر
مانگی زستـان. (نـام هفتـەدوم اسـفند مـاه

بیدمشک: [ناو] جۆری ڕووەکی بۆن خۆشە کە لە شیرینیسازیدا کەڵکی هەیە، عارەقەکەیشی دەگرن. (بید مشک)

بیٚدوا: بیٚپاش؛ بیٚداوی؛ بیٚئەنجام؛ دوا براو. (بی‌انجام)

بیدۆر: (ف. گیو)[ئاوەڵناو] (١) بەهیٚز؛ بەقووەت. (زورمند) (٢) بەڕیٚز؛ ڕیٚزدار. (محترم)

بیٚدۆژەندن: (١) هەڵپەرین بیٚدۆت. (رقصیدن بدون دختر) (٢) (ب) بە هە موو شت و هەموو بارودۆخیٚ ڕازیبوون. (کنایه‌بهر چیز راضی بودن)

بیٚدوندان: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) (ب) وجاخ-کویٚر؛ نەزۆک؛ شوینبراو. (ابتر. اجاق کور)

بیٚدونده: (ف. گیو) منداڵ لە دووا بەجیٚ نەماو. (بی فرزند)

بیٚدوو: [ئاوەڵناو] (١) بیٚدووکەڵ؛ (٢) (ب) بیٚکەڵک بیٚخاسیەت؛ بیٚخیٚر.(بی‌دود؛ بی-خاصیت)

بیده: فد: (١)[ناو]فووارەی ئاودەس فەرەنگی.(٢)[کاری ئەمری] بیدە بە ئە-و:بیدەریٚ. (١و٢بیده؛بده)

بیٚدەراڤ: بیٚدەراف؛ بیٚدەرفەت؛بیٚمۆڵەت. (بی‌فرصت)

بیٚدەرد: [ئاوەڵناو] (١) بیٚغەم؛ بیٚڕەنج؛ بیٚ ئازار.(بیدرد).(٢ب) سست و بیٚخەیاڵ و بیٚ-مشوور؛ کەمتەرخەم. (بی درد)

بیٚدەردی: [ناو] بیٚژانی؛ حاڵەتی بیٚڕەنج-بوون؛ بیٚپەرۆشی؛ بیٚهەستی لە ئاستی ڕووداوی دڵ تەزیٚندا؛ (ب) بیٚڕەگی؛ بیٚ-دەماری؛ بیٚخەیاڵی. (بیدردی)

بیٚدەردیسەر: [ئاوەڵناو] بیٚگرفتاری؛ بیٚ-ئەرک؛بیٚکیٚشە؛ بیٚگرفتوگیری؛ بیسەرئیٚشە. (بیدرد سر)

بیٚدەرمان: [ئاوەڵناو] (١) بیٚعیلاج؛ لە عیلاج نەهاتوو؛ لە چارەنەهاتوو. (٢.ب)دەردیٚ کە چارە ودەرمانی نییە. (بیدرمان)

+ بیٚدەس: (١ب) [ئاوەڵناو] بیٚدەسەڵات. (بی قدرت) (٢) دستی نییە. (بیدست)

بیدەستەر: ف اند: ناوی سەگی‌ئاوی. (بیدستر؛ سگ آبی)

بیٚدەسنویٚژ:کەسیٚک کەدەسنویٚژیشکابیٚ یان دەستنویٚژی نەبیٚت. (بی وضو)

بیٚدەسوپا: [ئاوەڵناو] بیٚدەستوپا؛(ب) سرووسەپۆل؛ دەسەوسان؛ بیٚدەسەڵات؛ کارلیٚنەهاتوو . (بی دست و پا)

بیٚدەسەڵات: .[ئاوەڵناو] حاڵەتی دەست نەڕۆیشتن و کارلیٚنەهاتوویی؛ بیٚقودرەتی. (بی تسلط)

+ بیٚدەم: (١)خاوەخاو دەکا لە خواردنا؛ (٢) [ئاوەڵناو]تانجییٚک کە لە وەختی ڕاودا درەنگ نچیر هەڵدەگریٚ و دەمساردە. (کم و یواش خوردن؛ تازی کەدرگرفتن شکارفرزنباشد.)

بیٚدەموزمان: [ئاوەڵناو] سرووسەپۆل و قسەنەزان؛ کەمقسە. (بی سرو زبان)

بیٚدەمی: [ناو](١) حاڵەتی حەیوانیٚ کە خاوەخاو دەخوا یا کەم دەخوا؛ دەمساردی. (حالەت حیوانی کەکم غذاست یا یواش غذا می خورد)(٢) قسەنەزانی؛ بیٚدەموپلی. (کم حرفی. نافصیح)

بێدەنگ کردن: [چاوگە،ت] ڕازیکردن بۆ نەدرکاندنی نەهێنی و قسە نەگێڕانەوە؛ خامۆشکردن وەک:ڕادیۆکە بیدەنگ کە؛ بەستنی دەم و دەنگ لێبڕین؛ دەمکوتکردن.(ساکت کردن)

بێدەنگی: [ناو](١)حاڵەتی دەنگ لێوە نەهاتن پەنەمووسی. (بی صدایی)(٢) ماتی و پیش خواردنەوە؛ ئارامی. (خاموشی و افسردگی)(٣) باسی نەهێنی نەکردن؛ بێدەنگی لێهێنان. (خاموشی)

بێدەوام: (١) [ئاوەڵناو] شتێکە قایم نەبێ؛ بەرگە نەگر. (دڕی پتەو) (٢) [ئاوەڵناو] بێ-داوی؛ بێدوایی؛ ناپایەدار.(زوڵمی زاڵم بێ-دەوامە). (بیدوام)

+ بێر: [ناو] زەوی وشک و بایێر.(زمین-خشک‌وبایر)

+ بیرا: [کاری ئەمری] بێرا؛ بێرانە؛ بیهێنە؛ باوەرە. (بیاور)

بێڕا: [ئاوەڵناو] بێ‌ئایین؛ بێ‌عەقیدە؛ بێ-ڕەوشت؛ بێ‌نەزەر؛بێ‌ڕێگە.(بی عقیده؛ بیراه)

بێراخ: [ناو] پرچم؛ ئاڵا؛ بەیداخ؛ بەندێر؛ بەیرەق (پرچم)

+ بیرازتن: ڕەهندلێدان بۆ لە بەین چوونی تەرەشۆیی و زۆنگی لەزەوە یدا. (زەکشی)

بێراقک: [ناو] سەول؛بێلێی بەلەم؛ بێلاوک. (پارو)

بێراق: [ناو] بەیرەق؛ ئاڵا؛ <بەندێر. (پرچم)

بیراهی: لەفکردا؛ لە بیرکردنەوەدا؛ لەئەندێشەدا.(دراندیشه‌بودن)

بێڕایی: [ناو]لاڕێیی؛کەچڕەوی. (گمراهی)

بیربڕ:[ئاوەڵناو] (ف.گیو)زیرەک؛ وشیار. (هوشیار)

بێربێرۆک:[ناو]کرمێکی فوسفوریە بەشەو دەدرەوشێ؛ گوڵئەستێرە. (کرم شب تاب)

بیرتەسکی: [ناو] مێشک وشکی؛ مژی هشکی؛(ب)نەزانی.(تنگ‌نظری.نادانی)

بیرتیژ: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ زانا؛ زیرەک؛ وشیار. (اندیشمند)

بێردۆش: [ناو] بێرەدوش؛ سەتڵی دۆشینی ماڵات؛ بێری.(سطل‌شیر دوشی؛ شیردوش)

بیرقووڵ: [ئاوەڵناو]تێگەیشتوو؛ عقڵدار؛ بەفکر. (اندیشمند)

بیرکردن: [چاوگە،ت](١) فکرکردن لەکاری. (تفکر)(٢) تاسەکردن؛ تامەزرۆی دیتن؛ (مشتاق دیدار)(٣) هەروەها لە بیرکردن: فە-ڕامۆشکردن. (فراموش کردن)

بیرکردنەوە: [چاوگە،ت] فکرکردنەوە؛ بەدڵ ورد بوونەوە لە مەبەستێ. (اندێشیدن. تفکر)

بیرکووڕ: [ئاوەڵناو] بیرقووڵ؛ بیرتیژ؛ بەئاوەز. (با هوش اندیشمند)

بێرکۆت: زێدی شاعیری ڕۆشنبیر عەبدولا پەشێو. (اسم دهی دست)

بیرکەر: [ناو،بک](١) فکردەکاتەوە. (فکور) (٢) بیرهەڵکەن. (چاه‌کن)

بیرکەفتن: [چاوگە،ت](١) بیرکەوتن؛ بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە یاد. (یاد آمدن) (٢) کەوتنەوەیاد. وەبیر خۆ هێنان. (بیاد آوردن)

بیرکەوتنەوە: هاتنەوە یاد. (یاد آمدن)

بێرگ: شوێنی بێری کردن؛ بێرگە. (جای جمع شدن گله‌برای دوشیدن)

بیرگە: [ناو](ب) مێشک. (نفر)

بیرگـەش: [ئـاوەڵنـاو]ڕۆشـنبیر؛تێگەیشـتوو؛ پێشـکەوتـووی هـزری؛ دژیدواکـەوتـە. (روشنفکر)

بێرم: (١)[لەچاوگـەی هێنـان] بێـنم؛ بهێـنم (بیـاورم) (٢)[نـاو] بـەنـداڤ؛ بـەنـداو. (سد)

بیرمشک: [ناو] بیدمشک؛ دارێکە لە بـی دەچـی؛ عـارەقـی بیدمشـکی لێـدەگیـرێ. (بیدمشک)

بیرمۆک: [ناو] داری قەزوانی کـە بـەرەکـەی وردە؛ بەنەوشۆک. (درخت ون ریزدانه)

بیرنامە: [ناو] یادنامە. (یادنامه)

بیرۆبەرتک: [ناو] خەنەگورگە؛ خـەنـەتیلکـە؛ قرێژەبەرد؛ گەنمـەبـەردیلـە؛ بـەڵـخ کوچـک؛ گلـەوەزە؛ خـەنـەبـەردیلـە؛ بـەڵغـەکوچـک؛ کرێژەبەرد. (گل سنگ)

بێرۆ: [کاری ئەمری](١) وەرە؛ بـێ. (بیـا) (٢) وەرەوە؛ بێرەوە. (برگرد)

بیروڕا: [نـاو،ت](١) پـرس‌ومـەسـڵەحـەت(٢) ئاقیـدە و بۆچـوون؛ ئـەندێشـە و ڕا. (اندیشـه ونظر)

بیـرورد: [ئـاوەڵنـاو] بیرهـووڕ؛ وردبـین؛ زۆر سەرنج دەر. (اندیشمند)

بـێ‌ڕۆزی: [ئـاوەڵنـاو] (ب)کـەمڕزق؛ کـەم-دەرامەد؛ چۆڵەکەڕۆزی. (بی روزی)

+ بیروڤ: [ناو] تووکی بەرزگ.(موی زهار)

بیرۆکە: خەیاڵی‌بە مێشکداهاتن؛ گەڵاڵەی ئە-ندێشەیی وفکری.(خیال)

بێـرووت: بـەیـرووت؛ پێـتـەختـی لوبنـان. (پایتخت لبنان)

بێرووک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بێ‌ڕوومەت: [ئاوەڵناو] بێ‌ئـابڕوو؛ بـێ بایـەخ؛ بێ‌ڕێز. (بی آبرو)

بێرە: (١)بیهێنە.(بیاور)(٢)ڕە وتی‌بێـری کـردن؛ ڕانەبێرە. (کارشیردوشی‌درجای‌مخصوص)

بیرهاتن: وەبیرهاتنەوە. (یاد افتادن)

بێرەبا: [ناو،ت]بەبێڵ‌شەن کـردن و خـەرمـان بەباکردن؛ بێڵەبا. (بابیل خرمن راباد دادن)

تێبینی:(ل) هەندێ‌جار دەبێتـە(ر) وەک بێـڵ: بێر ، ماڵ: مار

بیـرەبیـرە: [نـاو،ت] وازوازی؛ ڕاڕایـی. (وەک مەرەکێوی بیرەبیرە خـۆم). (فۆلکلـۆر) (فـرار کردن و واپس نگریستن آهو؛حالت تردید)

بێرەحم:[ئاوەڵناو]دڵڕەق؛بێ‌بەزە(بیرحم)

بێـرەدا: بـەئیـرەدا؛ ویڤـە؛ ڤێـرەڕا؛ ڤێـرێدا. (ازاینجا)

بێـرەزا: [ئـاوەڵنـاو] (١) ڕەزاگـران؛ ناشـیرین. (زشت) (ب٢) :درندە و بێ‌ئەمان؛ ئەو سەگـە زۆر بێ‌ڕەزایە ئاوقەی هەمـوو کـەس دەبـێ. (درندەخو)

بێرەو: [<بێرۆ](١) وەرە؛ بێ. (بیا) (٢) وەرەوە؛ بگەڕێوە. (برگرد وبیا)

بێ‌ڕەواج: فد: [ئـاوەڵنـاو] بـێ‌بـرەو؛ قـەڵـب. (بیرواج)

بێرەواجی: [ناو،بەرهەمی چاوگـە]کـەسادی؛ بێ‌برەوی. (بیرواجـی) بیـرەوخـەر: [ناو،بـک] ئەوکـەسـە وەبیـر دەخاتـەوە؛ بـە یادهێنـەر؛ بیرخەرەوە. (بیاد آورنده)

بیرەوکـردن: [چاوگـە،ت] بیرکردنـەوە؛ فکـر کردنەوە؛ چوونە نێو فکرەوە (فکر کردن)

بێرەونەق: [ئاوەڵناو] (١) بێ ڕەواج. (٢) بێ شەوق. (٣) سیس؛ ژاکاو. (بی رونق) بیرەوەر: [ئاوەڵناو] خاوەنی بیر و هۆش. (هوشمند)

+ بیرەوەری: [ناو] لە بیرماو؛ بەیاد ماو؛ سەرگورەشتە و ڕووداوی قەدیم؛ خاترە. (خاطره)

بیرهەڵقەندن: [چاوگە،ت] بیر هەڵکەندن؛ چاڵاوچێکردن. (چاه کنی)

بێ ڕیا: [ئاوەڵناو] بێ گزی؛ ڕاست؛ موخلیس؛ بێ گری؛ بێ درۆ؛ بێ فێڵ سەمیمی؛ دۆستی بێڕیا: دۆستی گیانی. (بیریا)

بێری بێری: فد؛ اند؛ فرد: ناوی نەخۆشینێکی ماسوولکە و پووکە بەهۆی کەم بوونی ویتامین بیوە تووشی ئینسان دەبێ. (بری بری)

بێ ڕێزی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] ڕیسوایی؛ بێ حورمەتی.(بی حرمتی)

بێ ڕیش: (١) [ئاوەڵناو] کۆسە؛ لووسکە؛ بێ تووک. (کوسه) (٢) ڕیش تاشراو. (بی ریش)

بێری کرن: (١)ئاژاڵ دۆشین لەبێرگە.(٢) مەڕهێنانەوە بۆ بێری. (گوسفندان را در جای مخصوص دوشیدن بردن)

بێریک: [ناو] بەرک؛ گیرفان. (جیب)

بێز: [ناو] ئیشتیا؛ (١)ئەگەر بێز لە بێزاریەوە هاتبێ واتای ئیشتیا نادا. (٢) ئەگەر وها نەبێتوو واتای ئیشتیا بدا دەبی قیزیش بە واتای ئیشتیابێ دەنا (قیزوبیز) دەبێتە دوو وشەی دژ مانای لێکدراو، یاخۆ (قیز)یش دەبێ واتای ئیشتیا بدا،کە ڕەنگە ئەمە لە ڕاستییەوە نزیکتربێ چوونکی دەڵێین: قیزم دەبا: بێزم دەبا، بەڵام لێرەدا جێگای(قیزو بیز) بڕێک لێژ دەبێ. بڕوانینە قیزوبیز لە فەرهەنگەکانی دیکەدا، کە واتای دڵ هەڵشێوان دەدا.

بێزاری:[ناو](١) هەراسانی؛جاڕزی؛ وەڕەزی.(٢) بێ زاری ؛ بێ دەمی. (بیزاری؛ بیدهانی)

بێ زاڵە: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ترسەنۆک؛ بێ زراو؛ بێ زاور. (ترسو)

بێ زراڤ: [ئاوەڵناو] بێ زاور؛ ترسەنۆک؛ بێ زاڵە؛ دژی دڵ قاییم. (ترسو)

+ بێزراو: [ناو،بەک و بەر](١) لە بەرچاوکەوتوویی؛ لە خواردنێ قیز هەڵشێوانەوە (زدەشدە) (٢) مەلی تۆراو لەهێلانە؛ لەهێلانە بێزراو. (پرندەاز آشیان فراری) (٣) [ئاوەڵناو] بێ زراو؛ ترسەنۆک؛ بێ زاڵە. (ترسو)

بێ زمان: (١) زمانی نییە؛ (٢) [ئاوەڵناو] لاڵ؛ (ب)خامۆش؛ بێ قسە. (ب) بێ دەموپل. (بی زبان)

بێزوبۆکردن: [چاوگە،ت] قیزو بیز کردن. (احساس اشمئزاز بکسی دست دادن)

بیزۆک: [ناو] بیزبۆ؛ ئەو ژنە کە حەیزدەبێت؛ (ژنەک کۆ مەهان دەبەت). (زنی کە حیض می شود)

بێزۆک: ژن لەکاتی ئاوسبووندا تا مندال بوونی. (زن آبستن تاروز وضع حمل)

+ بێزە: [ناو](١) بێزگ؛ بێزوو؛مەگیرانی. (ویار) (٢) جۆرێک دراوی بێ نرخە. (نوعی پول بی ارزش)

بیزە: [ناو] سیراج؛ سیرێژ؛ ژاژی. (کتخ. شیراز)

بێزهاتن: [چاوگە،ت] قیزهاتن؛ دڵهەڵگرتن؛ چوٙن بێزت هات ئەو شتە بخوٙی؛ (مشمئزنشدن از دیدن یا خوردن چیزی)

بێزەحمەت: (١) بێئەرک و دەردیسەری؛ (٢)وشەیێکە بوٙ ئیجازەگرتن یا ڕێگە دان؛ (ب) زەحمەت نەبێ. (بی زحمت)

بیزەر: [ناو] جوٙری داربێ؛ بیزەرد. (نوعی بید)

بێزەوق: [ئاوەڵناو] (١)بێشەوق؛ سیس؛ ژاکاو؛ بێکەیف.(٢) بێسەلیقە؛کەچ سەلیقە.(بیذوق)

بێزەوەر: (ف. گیو) ڕزیو؛ پیس؛ قیزهەڵشێوێن؛ چڵکن؛ چەپەڵ؛ بێزهێنەر. (فاسد؛ چرکین)

بێزیان: (١) <بێزران. (٢)بی زیان؛ بێ زەرەر. ٢(بی زیان)

بیژاما: پیژامە؛ لیباسی ناسکی تایبەت بوٙ ناو ماڵ و خەوتن. (بیژامه)

بێژان: (١) گیای شابەنگ؛ بووژان؛ (بومادران) (٢) دابێژان؛ گوللە بارانی بەتوندی و کون کون کردنی ئامانج؛ (تیرباراندن) (٣) تەقاندنەوە بە هێڵەک؛ بێژانەوە و دابێژان. (الک کردن)

بێژاندن: [چاوگە،ت](١) دابێژاندن؛ وەبەرگوللە دان بە موسەلسەل یا بە تیرئەندازیی لە سەریەک. (گلولەباران) (٢)بە هێڵەکدا کردن. (الک کردن)

بێژانەسیاوە: [ناو]گیای بووژانەسیاوە؛ ڕەشە شابەنگ؛ بووژانەی کێوی. (برنجاسف)

+ بێژین: [لەچاوگەی بێژتن](١)بلێین؛ بووشین؛ ببێژین؛ .لە(بێژە و بیژتن: گوتن و وتن). (•بگوئیم .گفتن)

بێژگە: [وتە]جگە؛ جیا لەوە؛ بێجگە؛ بەجگە؛ ژبلی؛ بلی (بجز)

بێژلک: [ناو] بێژلک؛ بیژوو؛ ویدەچی (لک لە(لخ)ە وە هاتبێ و تورکیبێت. (حرامزاده)

بیژموٙتە: [ناو] بیژک؛ بیژوو؛ بیژلک؛ بیژی؛ زوٙڵ؛ حەرامزا؛ حەرامزاو؛ حەرامزاد. (حرامزاده)

+ بێژن: .(١)[ئاوەڵناو] بێوەژن. (زن بیوه) (٢) .[ئاوەڵناو] بێژن؛ پیاوێ کەژنی نییە. (سەڵت). (بی زن) (٣)[وتە] بڵێن؛ ببێژن؛ بووشن. (بگویند)

بێژندە: [ناو،بک]بێژەر؛قسەکەر.(گوینده)

بێژنی: [ناو] ڕەبەنی؛ سەڵتی؛ حاڵەتی پیاوی بێهاوسەر. (مجردی. بی زنی)

بێژوٙ: .[ئاوەڵناو] زوٙربڵێ؛ پڕبێژ. (وراج)

بێژوٙک: [ناو](ف. گیو)(١) جێگای کوٙ بوونەوە بوٙئاخافتن. (جای‌تجمع‌برای‌حرف زدن)(٢) [ئاوەڵناو] بێژوٙک چەنەباز؛ زوٙرویژ؛ فرەویژ. (حراف)

بیژوٙکە: [ناو](١) زوٙڵەک؛ دەنکەگەرمەشانی نەتوٙقیو لە برژاندندا. (دانەذرت نشکفتەدر چسفیل).(٢ب) بە منداڵی نەسرەوت و شەیتان و هاروهاج؛ دەڵێن.(بچەناآرام) (٣) دانەوێڵەی نەکوڵ. (دانەبنشن دیر پخت) (٤)دەنکە دانەوێڵەی نەکوڵیو لە ناو گرار و چێشتدا. (دانەبنشن نە پختە)(٥)دەنکە میوەی نەگەیشتوی ناو کوٙگای میوەی گەییو. (دانە میوە نرسیدە در انبوەمیوە).

+ بێژە: (١)[کار، ئەمری] بلێ؛ ببێژە؛ بووشە. (بگو)(٢) وتە؛ قسە. (سخن)

بێژەر:[ناو،بک]ویژەر؛قسەکەر.(سخنگو)

بێژی: [ناو]بیژوو؛ غەیریعەسڵ؛ شاخەولقی زیادیی دار؛ زۆڵەکی برێشکە. (حرامزاده)

بێژیار: [ناو،بک] وێژەر. (گوینده)

بێژێتی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] زوڵی؛حەرام-زایی؛ بەفێڵی. (حرامزادگی)

بیسات: [ناو] بسات؛ ئەسپابی سەر سفرەی زماوەند و میوانی؛ بیساتی سەماوەر: وەک ئیسکان و ناڵبەکی و قوری و کەشەف... سفرە یا گاریەی وردە واڵە فرۆشی کەنار شەقام. (بسات)

بیسات شێواندن: [چاوگە،ت](ب) کاری کەسێک تێکدان؛ بیساتتێکدان؛ (ب) مەجلیس شێواندن. (بساط بهم زدن)

بیسار: فد: فیسار؛ جێناوی کەسی گوم (نادیار)؛ لەگەڵ فڵاندا دێ؛ فڵانوبیسار؛ فڵان-وفیسار. (بسیار)

بێسام: .[ئاوەڵناو] بێترس؛ بێواهیمە؛ ترسهێنەرنییە؛ بێزافتە. (بدون واهمه؛ بی-ابهت)

بێسامانی: [ناو] بێسامانبوون؛ فەقیری و هەژاری و بێئەنوایی.(بیسامانی)

بێسانچی: [ئاوەڵناو+ناو] بێستانەوان؛ بێستان دەچێنی وئاگای لە بێستانە. (بوستانچی)

بێستانچایی:ند. [ناو] چای بە تورکی: چۆم، بێستانی بەرچۆم؛ بێستانیئاوی؛ بێستانی بەراو کە لە چۆم ئاوبدرێ.(بوستانلبرودخانه)

بیسترۆ: اند؛ فد:[ناو]جێگای خۆراکو نۆشابە فرۆشتنی هەرزان بایی کە لە هێندی کیشوەر(ولات)دا تایبەت بە چینی هەژارانە. (بیسترو)

بیستۆک: [ناو]کەرەستەی یاریدەدەری گوێیگرانە بۆ باشتربیستن.(سمعک)

بیستۆک: ئامێری دەنگ هێەر و دەنگ بەر لە تەلەیفووندا.(گوشی)

بێستوون : (١)بەغستوون؛ بەغستان، وڵاتی خودایان و گەوران؛ (سرزمین خدایان) بی کۆڵەکە؛ (بدون ستون) (٣) کێوێکە لە کرماشان. (کوهیست در کرمانشاه)

بێستە: [کاری ئەمری لەچاوگەی وێستان]بێسە؛ بویستە؛ ڕاوەستە. (بایست)

بیستیار: (١) بیسەر؛گوێگر؛ گوێداتەپێن؛ گوێهدار. (شنونده) (٢) (ب) سیخوڕ؛ فسوٚس. (جاسوس)

بیستیک: [ناو] ئەستێوڵک؛ ئاسنی سەر تەنوور. (تکه آهنی روی تنور که دیگ رانگه میدارد)

بیستەمین: [ئاوەڵناو] لە پلە و پایەی بیستەمدا؛ لە ژمارەی بیستەمدا. (بیستمین)

بیسک: [ناو] ئان؛ دەمێکی کورت. (آن)

بیسکادن: ئانێکیتر؛ تاوێکیتر.(لحظه دیگر)

بیسکار: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) جنێوفرۆش؛ ئازاردەر. (بد دهن؛ آزارنده)

بیسکاری:[ناو](ف.گیو)بیسکانی؛ جنێوفرۆشی؛ ئازاردەری. (نا سزا)

بیسکانی: <بیسکاری.

بیسکویت: فد: [ناو] جۆری توٚشە لە ئارد و شەکر. (بیسکویت)

بێسەمەت: [ئاوەڵناو] بێسەمەت؛ بێترس؛ بێئیحتیات. (بی‌احتیاط)

بیٚسوو: نه مانی هێزی دیتن؛کەمسوو. (کم سو و بیفروغ)

بیٚسووا: (١) [ناو] بێسوٚ؛ بوٚسە؛ ڕەبەت؛ کوڵە. (کمین) (٢)[بەند] بیٚسووا؛ بێ گومان؛ بێ- شک. (بی گمان)

بیٚسوود: [ئاوەڵناو+ناو]بیٚموفا؛ بیٚقازانج؛ بیٚ- سوود؛ بیقازانج؛ بیٚڕیبا؛ بێبەهرە. (بیسود)

بیسە: [کاری ئەمری لە چاوگەی ویستان] بێسە؛ بوەستە؛ ڕاوەستە. (بایست)

بیٚسەبر: [ئاوەڵناو] بیٚموٚڵەت؛ نائارام؛ بەلەز؛ بیٚتاقەت. (بی صبر)

+ بیٚسەر: [ئاوەڵناو]هەر شت کە سەری نەبیٚ؛ بیٚ کەڵک؛ بزر؛ بیٚشوێن. (بی سر.گم)

+ بیٚسەروبن: [ئاوەڵناو] (١) زوٚر دوور و درێژ؛ بیٚ ئەول و ئاخر. (بی سروته) (٢ب) تێکەڵ پێکەڵ. (بی سرو تەو آشفته)

+ بیٚسەر و زمان: [ئاوەڵناو] (١) نەخوٚشیٚکە لە زمان کەوتبیٚ. (مریض از حرف زدن عاجز. (٢) بیٚ دەموپل وقسەنەزان. (بی سرو زبان)

بیٚسەروسامان: فد: (١[ئاوەڵناو]) بێسەروبەرە و شێواو؛ ئالۆز. (٢) بێدار و مال و بیٚئەنوا؛بیٚ- ماڵوهاوسەر. (بیسروسامان)

+ بێسە روسە دا: (١)[ئاوەڵناو]بیٚدەنگ ؛بیٚ- هەراو هوریا .(بیسرصدا)[بەند](٢) جیٚگای خەڵوەت و بیٚدەنگ؛ ئەم وەتاغە زوٚر بیٚ- سەروسەدایە. (دنج)(٣ب) کردنی کاریٚ بەپەنامەکی و بە هێواشی و بیٚدەنگی. (بی سر و صدا)

بیٚسەرە: .[ئاوەڵناو] بیٚخاوەن؛ ئالۆز. (بیصاحب.بینظم)

بیٚسەرەتا: .[ئاوەڵناو] ئەزەڵی؛ بیٚچاوگە؛ بیٚ- چاوانە و بیٚسەرچاوە. (بی ابتدا)

بیٚسەلیقە: .[ئاوەڵناو] (١) بیٚزەووق. (بی ذوق) (٢ب) تێنەگەییو و بیٚعەقڵ. (بیشعور)

بیٚسەمەر: .[ئاوەڵناو]بیٚموفا؛بیٚبەهرە؛ بیٚ- سوود؛ بیٚبەر. (بی بهره)

بیٚسەواد: .[ئاوەڵناو] نەخوێندەوار؛کەسێک نەتوانێت بنووسێت و بخوێنێتەوە. (ب) کەسێک کە لە باری زانستییەوە زوٚر پڕبار نەبیٚ. (بیسواد)

بیٚسەوادی: [ناو] نەوانایی؛ بیٚسیواتی؛ نەخوێندەواری؛ (ب) کەم ئاگایی لەباری زانستەوە. (بیسوادی)

بێسیرەت: [ئاوەڵناو] (١) بیٚئەخلاق؛ بیٚ- ئاکار.(بی اخلاق)(٢)ئابڕووچوو؛بیٚبن کراو بە- نارەوا؛ بن پژاو. (بی سیرت)

بیسیک: [ناو] لەزمانگەلی پڕوٚگرام نووسینی کامپیوٚتێر. (از زبان های برنامەنویسی کامپیوتر)

بێسیمچی: [ناو] لەسەربێسیم (بێتە ل کاردەکا؛ بێسیم هەڵگر لە ئەرتەشدا. (بیسیم چی)

+ بێش: .[ئاوەڵناو+ بەند] زیاد؛ کەموبێش: کەم تا بێش: کەم تا زوٚر. (بیش)

بیٚشاتوشووت: بیٚهەراو هوریاوشیتەشیت؛ (ب)[ناوەت] بیٚڕێکلام؛ بیٚتەبلیغات؛ بیٚ- بانگەشە؛ بیٚبالگاشە؛ بیٚپڕوپاگاندە. (بی تبلیغات)

بیٚشاخ: کوٚڵ؛ هەر حەیوانی شاخدارێک (وە-

ک بزن)که شاخی نەبێت. (بی شاخ)

بیشتر: فد: [ئاوەڵناو+ بەند] بیشتەر؛ زیاتر؛ فیشتەر. (بیشتر)

بێشک: (١)[ناو] لانکە؛ بێشکە (گهواره) (٢)[بەند] بێ‌شک؛ بێ‌گومان. (بی شک)

بێ‌شکست: [ئاوەڵناو] (١)کۆڵ‌نەدە؛ بێ نکوول.(٢)ساغ؛ نە شکاو. (بی شکست)

بێ‌شۆخی: راستەقینە ؛بێ‌گاڵتە؛ (ب) بۆ پرسکردنە، بەراستە؟ شۆخی ناکەی. (جدی؟)

بێ‌شوو: [ئاوەڵناو] (١) بێشوو؛ بێژمار؛ بێداد؛ بێ‌حەد؛ (بیشمار) (٢) [ناو] بێ‌مێرد؛ (بێوەژن). (بی شوهر)

بێ‌شەرت:بێ‌مەرج؛ بێ‌دانانی‌مەرج؛هیچ شەرتێ لە بەین دانە بێ. (ب) [ئاوەڵناو] شەرت شکێن و بێوەفا. (بی شرط؛ بی وفا)

بێ‌شەرتوشۆ: [ئاوەڵناو] بێ‌شەرتوشوێن؛ بێ‌وەفا؛ بێ‌قەول؛ بێ‌قەول‌وقەرار؛ بێ‌بەڵێن. (بیوفا)

بێ شەرتوو شوێن: <بێ‌شەرتوشۆ.

بێ‌شەرتی: [ناو] شەرت نەبردنەسەر؛ شەرت بەجێ‌نەهێنان؛ بێوفایی بە قەرار و پەیمان. (بی شرطی)

بێ‌شەرعی:کاری دوور لە ئایین وشەرع ؛ کاری خیلاف؛ کاری خراپ وغەیری شەرعی . (بی شرعی)

بێ‌شەریک: [ئاوەڵناو] بێ‌هاوبەش؛ (ب) :تە نیا؛ ب.(خوای بێ‌شەریک)(بی شریک)

بێشەنگ: (١)[ئاوەڵناو]گرینۆک؛ کەسێک کە زۆر بگری یا زوو دەستبکا بەگریان؛(٢)بێ-شەنگ شۆڕەبی

(همیشه‌گریان؛ بیدمجنون)

بێ‌شەهامەت: [ئاوەڵناو] بێ‌جەرگ؛ بێ جگەر؛ قزە؛ ترسەنۆک؛ بێ‌غیرەت؛ بێ‌زاڵە (بی‌شهامت)

بێشی: بێشە؛ مێشە. (بیشه)

بێ‌شێل: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) ناشیرین؛ ناپوخت. (زشت)

بێ‌شیلەوپیلە: [ئاوەڵناو]بێ‌دەغەڵ و فێڵبازی؛ پاک و سادە.«گۆڤاری‌مهاباد١١٢» (بی‌شیلە-پیله)

+ بێعار: فد: بۆی‌هەیە لەوشەی (بیعار)ی فارسییەوە هاتبێ) عار واتا عەیب و نەنگ لەفارسییشدا ئەم دژواتایە هەیە.(بیعار)

بێ‌عارەق دەرچوون: [چاوگە،ت] (ب) بێ-دیتنی ئازار و عەزیەت دەربازبوون؛ (ب) لە سزای تاوان دەربازبوون. (معادل مفت در رفتن)

بێ‌عورزە: [ئاوەڵناو] بێ‌لیاقەت؛ سووک و چروک؛ نالایق؛ (ب) کار لێنەهاتوو. (بیعرضه)

بێ‌عوزروبەهانە: بێ‌لاموجوومی؛ بێ‌بڕوبیانوو . (بی عذر و بهانه)

بێ‌عەجمان: [ئاوەڵناو] بێ‌حەجمان؛ نەسرەت؛ بێ‌ئۆقرە؛ بێ‌ئارام و قەرار. (ناآرام)

بێ‌عەجەلە: بە کاوەخۆ؛ بەئارامی؛ بێ‌لەزوبەز. (بی عجله)

بێ‌عەمەل: [ئاوەڵناو] بێ‌حەمەل.(١) بێ کردەوە. (٢) (ب) کابرا پیاوێکی بێ‌عەمەلە؛ هیچ کارێکی خراپ ناکا. (بی عمل)

بێ‌عەیب: [ئاوەڵناو] ساغ؛ دروست؛ بێ‌ئیراد؛ بێ‌ئاهوو؛ (بی عیب)

بێغەرەز: [ئاوەڵناو] بێ‌کینە؛ بێ‌بوغز؛ ڕاستوڕەوان؛ (ب) بێ‌لایەنگرییان دوژمنی؛ بێ‌نەزەر لە قەزاوەتکردندا. (بیغرض)

بێغەم: [ئاوەڵناو] غەمی‌نییە؛ کەمتەرخەم. (ب) ئەرخایەن‌بە، بێ‌غەم بە: خەمت نەبێ: نیگەران مەبە. (بی غم)

بێغیرەت: [ئاوەڵناو] نامووس‌فرۆش؛(ب) نیشتمان فرۆش؛ ناپیاو؛ خوێڕی؛ بێ‌ڕەگ. (ب) ترسەنۆک؛ قزە؛ بێ‌شەهامەت. (بی غیرت)

بێفرمان: [ئاوەڵناو]بێکار؛ ئیش و فرمان پێ‌نەسپێردراو؛[ناو]بێ‌فەرمان؛ سەیارەیێک کە ڕۆڵی نەبێ‌یان ؛ ڕۆڵەکەی خەلاسیی(بۆشی) ببێ یان خراپ بێ. (بیکار؛بیفرمان)

بێفەڕ: [ئاوەڵناو] بەدفەڕ؛ ناشیرین؛ ودم خراپ؛ شووم. (شوم و بدیمن)

بێفەرهەنگ: [ئاوەڵناو] بێ‌کەلتوور؛ بێ‌ئەدەب.(ب) دوا کەوتوو؛ ئادابنەزان؛ دوور لە شارستانییەت. (بی فرهنگ)

بێفەهێت: [ئاوەڵناو] بێ‌شەرم؛ بێ‌ئابڕوو؛ بێ‌حەیا. (بی آبرو)

بێقان: (۱) هین؛ وانێک؛ ئەوکێ. (چیز)

بێقل: [ناو] بیقل؛ کەپو؛ لووت. (بینی)

بێقابیلە ت: [ئاوەڵناو] سووک و چرووک؛ نالایەق؛ ناقابیل؛ بێ‌ڕێز. (بیقابلیت. نالایق)

بێقاچ: (۱) دوور لە پەژراندنی‌عەقڵ‌غەیری مەنتیقی؛ دوور لە پەسەندی عەقڵ. (غیر منتقی) (۲) کەسێک‌کەپای‌نییە؛ بێ‌پا. (بی‌پا)

بێقاعیدە: (۱)دوور لە ڕەسم و ڕسووم؛ (۲)بێسەرەوبەرە.(۳ب) عەیب.ئیراد؛ بێقاعیدە نییە من بچم بۆلای ئەو دۆستەت؟: واتا عەیب نییە؟ (بی قاعده دوراز رسم و رسوم)

+ بیقام: [ناو] حەوز یا گۆلی بەقەد باڵا پیاوێ قووڵ‌بێ؛ حەوزیا گومێ پەی‌نەدا. (حوض یا استخر،درحدود دومترگود)

بێقانوونی: (۱)[ناو]کەس‌لەکەسی، بێسەرەوبەرەیی. (۲ب) زوڵم؛ غەدر؛ نا حەقی؛ دوور لە یاسا. (بیقانونی؛ ظلم)

بێقوڵاخ: [کنایی] بێسەروشوین؛ لە تورکییەوە هاتووە قولاخ واتاگوێ؛ وا باو بوو ئەگەر مەڕێک گورگ زگی دڕیبا، شوان گوێچکەکانی‌دەهێناوە بۆ نیشانەی ئەوە کە گوم نەبووە؛ بێسۆراخ؛ وندا؛ بزر. (کنایەگم شدن)

بێقەدر: [ئاوەڵناو] سووک‌وچرووک؛ بێ‌ڕێز؛ بێ‌حورمەت. (بی ارزش)

بێقەراری: [ناو](۱) نائارامی؛ بێ‌ئۆقرەیی.(۲) زەوت‌نەبوون و بەندنەبوون لە جێگایێک. (۳) نیگەرانی. (بیقراری)

بێقەوارە: [ئاوەڵناو] ناقۆلا؛ ناشیرین؛ لە ئەندازە و قەوارەدا نەبوون؛ زەوی یان شتی پان کە دارای کەچ و کووری‌بێ یان چوار گۆشە نەبێ و لار و خێچ بێت. (بیقواره)

بێقیمەت: [دژ واتا](۱) بێ‌بەها؛هەرزان؛ چروک؛ بێ‌ئەرزش؛ناقابیل.(۲) بەخۆڕایی: بێ قیمەت بۆ تۆ.(۳ب)(دژواتا) زۆر بە قیمەت و لە قیمەت نەهاتوو.(بی‌قیمت)

+ بێکاری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (۱) ڕەوتی نەبوونی کار. (۲) بەتاڵی و کاتی پشوودان و

سەر پەرژین؛ (٣) لەسەرکار دەرکران و بێکار مانەوە. (بیکاری)

بێکاریی وەرزی:کەسانێ‌کە شوڵەکەیان وایە کە چەند مانگ لە ساڵدا کاریان نەبێ؛ وەک: فەلاو دروێنەوان کە زستانان بێکارن. (بیکاری فصلی)

بێ‌کنج: ڕووت و بێ‌لیباس؛ بێ‌جل و بەرگ. (بی لباس)

+ بیکوانە: [ناو] بنێشت؛ جاچکە؛ شیلەی قەزوان. (سقز)

بێکول: > بیکوڵ.

بێ‌کوڵ: [ئاوەڵناو] بێ‌کەسەر؛ بێ‌دەرد؛ بێ‌آزار؛ ئاسودە. (آسوده)

بێ‌کوڵ:[ناو] کوڵەبێ؛ بێ‌زەر؛ بێ‌زەرد؛ بنجەبێ کە لە مێشەدا سەوز دەبێ. (بتەبید کوتاه)

بێکەس‌وکار: [ئاوەڵناو] بێ‌فەکوفامیل؛ بێ-قەوم و خێش. (بیکس و کار)

بێکەسی: [ناو] (١)بێ‌خزم وکەسی؛ تەنیابالی.(٢) بێ‌هاودەمی؛ بێ‌هاواڵی؛ تەنیایی. (بیکسی)

بێ‌کەلک: [ئاوەڵناو] بێکەڵک؛ بێ‌سوود؛ بەکار نەهاتوو. (بدردنخور).

بێ‌کەللە: [ئاوەڵناو] (ب) بێ‌ئیحتیات و سەرە ڕۆ؛ کەللەڕەق؛(ب)بێ‌مەغز؛ بێ عەقل. (بی کله)

بێ‌کەموزیاد: (١) بە اندازە؛ نە کەم نە زیاد. (٢)(ب) تەواو وکەماڵ. (بی کم و زیاد)

بێ‌کەم وکەسر: [ئاوەڵناو] تەواوکەماڵ؛ بێ کەمایەسی؛ بێ‌کەموکووڕی.(بی کم وکسر)

بێ‌کەیف: بێ‌حاڵ؛ بێ‌شەوق؛ پەشێو؛ خەمبار؛ نەخۆش. (غمگین)

بێ‌کێر: [ئاوەڵناو] (ک)بڵاوەوە وتری: بەکارنەهاتوو؛ بێکەڵک. (بدردنخور)

+ بێگ: [ناو] پیادەی شەترەنج. (پیادەشطرنج)

بێگا: [ناو+ بەند] بێگاڤ؛ ناوخت.درەنگ وەخت.(بیگاه)

+ بێگاڤی: [ناو](١) ناوەختی؛ درەنگ وەختی. (ناوختی) (٢) زۆرەملی. (زور گویی)

بێگانەخوازی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە (ب)نیشتمان فروشی؛ فسۆسی بۆ بێگانەکردن؛ کاری بێشەرەفی و دوور لە نیشتمان پەروەری کردن بۆبێگانە. (بیگانەخواهی)

بێگانەیی: [ناو](١)حاڵەتی خزم نەبوون و دوور لەخزمایەتی.(٢)نەناسراوی و غەریبی؛ نامۆیی؛ غەوارەیی؛ ناس نەکری. (بیگانگی)

بێ‌گرێ: [ئاوەڵناو] ڕاستوڕەوان؛ (ب) بێ قۆرت و خواری؛ سەولێ بێ‌گرێ: سەولی ڕاست و بێ‌کەچ وکووڕی؛(ب) بێ‌فیل (بی گره)

بێگلەیی: لەوەختی بەرێ‌کردنی میواندا دەڵێن واتا: هیوا دارم میواندا ریمان جێی گلەیی و گازندە نەبووبێ. (بی گلایە) بێگۆ: [ناو] بۆژۆ. (علف بو گرفتە)

بێگومان: [بەند] بێ‌شک؛ ئەرخەیان. (بی گمان)

بێ‌گوناح: [ئاوەڵناو] بێسووچ؛ بێتاوان. (بیگناە)

بێگەف: [ئاوەڵناو] گەوج؛ سەرسەری. (احمق)

بیل: [ناو] ئاخ؛ خۆڵ؛ خاک. (خاک).

بێڵا: (١) دوو نهۆم. (دوطبقه)(٢)باران نەگر؛ پەسیو. (جائیکەباران نخورد) (٣) لێ گەڕێ؛ لێی گەڕێ. (بگذار)

بیلاتەشبی: (ب) دوور لە ڕووت؛ تەشبیهاتی نەبێ؛ دوور لەشوبهاندن.(بلا تشبیه)

بێڵاسن:[ناو] بێڵی ئاسنی؛پێمەرە. (بیل آهن)

بێڵاسنی ئەسپەرەدار: [ناو،ت]پێمەرەیێک کە ئەسپەرەی خراوەتە سەر بۆ جێگای پا. (بیل آهن ئەسپەردار)

بیلامانێ: (١) دوور لە مانای شاراوە. (بدون معنی‌دیگر) (٢) بیلامانیع؛ بێ‌بەرگری و عیب و عار. (بلامانع) (٣) (ب) دوور لە ڕووت؛ بیلاتەشبی. (دورازحضور)

بێڵانە: [کاری ئەمری]لیگەڕێ؛ بڵا. (بگذار)

بیلانیسبەت: [بەند] بەڵا نیسبەت؛ (ب) دوور بێ لە نیسبەت بە تۆ؛ بێ‌پێوەندی لەگەڵ تۆدا. (بلانسبت)

بێلایەن: [ئاوەڵناو] حاڵەتی بێ هۆگری. (بی طرف)

بێلایەنی: [ناو] حاڵەتی کەسێک‌کە لە حوکم کردندا لایەنی هیچکەس نەگرێ. (بی طرفی)

بێڵتەکرن: [چاوگە،ت] تەکمیش؛ بۆش کردن و شی کردنەوەی بنی دار. (بیل زدن و نرم کردن زیردرختان)

بێلشا: (ف. گیو) لاوی گێژ و حوڵ و بێ مێشک و گەوج. (خول)

بێلکاری:[ناو](١)بەبێل کارکردن(٢)زەوی شێوکردن بە بێل.(٣) پێمەرەکاری. (بیل کاری)

بێڵۆتە: [ناو] داوەتی بێ دۆ(دۆت)؛ (داوەتی فەقێیان) (جشن و سماع فقهها)

بێلوژە: جۆرێک هەرمێ. (نوعی گلابی)

بێ‌لۆک: ڕۆیشتنی ئارام و بێ‌لۆقە کردن. (راه‌رفتن آرام)

بێ‌لووت: (١) بێ‌دەماخ؛ سەیارەیێک کە مۆتۆرەکەی لە پاشەوەبێ و پێشەکەی ساف-بێ. (٢) نۆکە بێلووتە: نۆکە سپیلکە (بیدماغ)

بێلە: [ناو] جۆرێ پێڵاوی ژنان بوو لە قەدیم-دا. (نوعی کفش قدیمی)

بێڵەبا: [ناو] شەن‌کردنی جەغزی دانەوێڵە بە بێڵ. (باد دادن گندم و خرمن با بیل)

بیلەکۆ: [ناو،ت] بوول؛ خۆڵەمێش. (خاکستر)

بێ‌لەنجی: [ناو]خوێن‌گەرمی؛ بێ مان گرتن؛ تەبا. (خون گرم)

بیلەوار: [ناو] مەحاڵێکە لە ئازربایجانی ڕۆژ هەڵاتدا لە ئێران. (بیلەوار)

بیلیارد: اند؛ فد: [ناو](١) جۆرێک یاریە بە چەند گۆی دارین و دارە دەستێ دەکرێ(٢) کورسی(مێزی)ئەویاریە. (بیلیارد)

+ بێ‌لیتە: [ئاوەڵناو] ساف؛ بێ‌قوڕ و لیتە؛ تراوی بێ‌خەوش‌وخاڵ؛ تراوی بن نەگرتوو. (ساف و بی تەنشین)

بێڵی میکانیکی: [ناو،ت] جۆرێک مەکینە بۆ هەڵکەندنی زەوی کە بێڵێکی گەورەی بە سەرەوەیە. (بیل مکانیکی)

بیلیۆن: فد؛اند؛فرد: [ناو] لە ئامریکاهەزار ملیۆن و لە ئینگلیس یەک‌ملیۆن-ملیۆن.(بلیون)

بیٚماتڵی: [بەند] فەورەن؛ بیٚمەحتەلی؛ بیٚ ڕاوستان. (بی معطلی)

بیمار: [ئاوەڵناو] نەخۆش؛ ناساز؛ نەساخ؛ خەستە؛ (بیمار)

بیٚماریفەت: [ئاوەڵناو] لە فارسییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گۆڕدراوە بیٚمەعریفەت. (ب) ئەمەک نەناس؛ بیٚپیاوەتی؛ بیٚجوامیٚری؛ (بیمعرفت)

بیٚماف: [ئاوەڵناو] بیٚبەهرە؛ بیٚبەش؛ بیٚ حەق. (بیبهره)

بیٚماک: (١) نیٚریٚ کەهیٚلکەگونی نەبیٚ. (نربی خایە) (٢) کار و بەرخی بیٚدایک. (بزغالەو برەبی مادر)

بیٚماڵ: [ئاوەڵناو] (١)بیٚخانەولانە؛ کەسیٚک ماڵی نەبیٚ.(٢ب)فەقیروبیٚئەنوا. (١بی خانە. ٢ فقیروبی چیز)

بیٚمانا: [ئاوەڵناو] بیٚمەعنا؛ بیٚواتا؛ قسەی پڕ و پووچ و بیٚمانا. (بیمعنی)

بیٚمایە: [ئاوەڵناو] (١) بیٚپووڵوپارە. (٢) زۆرشل و تراو. (٣) (ب) بیٚسەواد؛ بیٚزانست. (بیمایە)

بیٚمحەلی: [ناو] بیٚتەوەجوهی؛ بەچ نەزانین؛ ڕیٚز لیٚنەگرتن؛ بە چ نەگرتن؛ خۆ تیٚنەگەیاندن؛پویتەپیٚنەدان.(بیمحلی)

بیٚمرۆس: [ئاوەڵناو] (ف. گیو) غەمگین؛ ڕوو تاڵ؛ مرو مووچ؛ مرو موٚچ. (غمگین؛ روترش)

+ بیٚمریٚس: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) بیٚ ئیشتیا. (بی اشتها)

بیٚمزەڕەت: [ئاوەڵناو]ساغ وسڵامەت؛ بیٚوەی.(بیضرر)

بیٚمشوار: [ئاوەڵناو] (١) بیٚوەدم؛ بیٚ-فریشک.(بدیمن)(٢) نا پایە دار. (ناپایدار)

بیٚمشوور: [ئاوەڵناو] بیٚتەگبیر و بیٚ سەلیقە لە بەڕیوەبردنی کاریٚکدا. (بی تدبیر)

بیٚمشووری: [ناو،ت] بیٚتەکبیری بەتەنگی کاریٚکەوە نەبوون؛ حاڵەتی لیٚنەهاتوویی لە سەرپەرەشتی کردنی کار یان ڕیٚخراویٚکدا. (بی تدبیری)

بیٚموٚخ: [ئاوەڵناو] بیٚکەللە؛ بیٚمیٚشک. (ب) ئەوەی کردەوەی لە ڕووی عەقڵەوە نییە (بیمخ)

بیٚموٚل: [ناو] نشانەییٚکە لە نوٚت نووسیدا کە دەنگی نوٚتی ئەسڵی نیو پەردە دەهیٚنیٚتە خوارەوە. (بمل)

بیٚموو: (١) [ئاوەڵناو] هەویز؛ سەرتاس؛ بیٚ-تووک؛ (٢) هەر شت کە مووی نەبیٚ. (٣) لووسکە و موو دەرنەهاتوو. (٤) موو تاشراو. (بیمو)

بیمە: فد: [ناو] مەختە؛ بەڵام لە سەر زمانی خەڵک هەر بیمە دەوتریٚ و لە کەسم نە بیستووەکە بڵیٚت مەختە ئەگەر چی وشە کوردیەکەی مەختەیە. (بیمە)

بیٚمەزە: [ئاوەڵناو]بیٚتام؛ بیٚچیٚژ؛ هەروها. قسەی بیٚمەزە؛ شوٚخیی بیمەزە و بیٚنمەک و بیٚتام. (بیمزە)

بیٚمەزەیی: [ناو] بیٚتامی؛ کار و قسەی بیٚ نمەک و بیٚتام کردن. (بیمزگی)

بیٚمە غز: [ئاوەڵناو] (١) بیٚمیٚشک. (٢) بیٚ-ناوەڕوٚک. (٣) پووک؛ پووچەڵ. (٤) (ب) بیٚ-ئاوەز. (بی مغز)

بـێمـەیلـی: [نـاو] پێخـۆشنـەبـوون؛ بـێ-عەلاقەیی؛ سارد و سڕی؛ بێئیشـتیایی. (بـی میلی).

بێمێر: [ناو] بێشوو؛ بێمێرد. (بی شوهر).

بێمێزی: (ف. گیو) گەورەیی؛ پانی. (بزرگـی؛ وسعت).

بێمێهـری: [نـاو] بـێموحیبـەتی؛نـەبـوونی مێهرەبانی و خۆشەویستی؛ بێمـەیلـی. (بـی مهری)

+ **بـین:** [نـاو] بـینخواردنـەوەی زوڕنـاژن و شمشاڵژەن. (عمل دم و بازدم در حین زدن نی)(٢) پیران کردن و توند خولانـەوەی مـــەزرەق و شـــێلاق. (بســـیار بســـرعت چرخیدن)(٣) [پاشگر]واتا بینا(ناوی کـرداری-دەبەخشی) ئەوەی کە دەبینێ وەک دوور بین، نزیک بین، هـووربین. (بـین) (٤) بینـە قاقـا. قوڕگ. قوڕوو. (خرخره)

+ **بینا:** (١)[ناو] سـاختومان.(٢) [نـاو] قـەرار؛ بەنا. مەگەر بینا لە سەر ئەوە نەبوو تۆ بچـی. (بنا) (٣) [ئاوەڵناو]کەسێ کە دەبینێ. (بینا)

بینافسۆک: [ئاوەڵنـاو] (ف. گیـو) غـەمگـین؛ خەمناک؛ بەپەرۆش. (غمگین)

بێناق: [ئاوەڵناو]بێناو؛ ناونادیار؛بێناوک؛ بێ-ناوکە. (بی نام؛ بی هسته)

بێناموس: [ئاوەڵناو] ناپیاو؛ بـێغیـرەت؛ > بێشەرەف. (بیشرف)

بیناندن: [چاوگە،ت] بار بارکردن و بـەستن. (بستن)

بیناندنەوە: [چاوگە،ت](١) دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (٢) بەستنەوە. (پیدا کردن. بستن)

بینانەوە: بەستنەوە. (بستن)

بێناوکە: [ئاوەڵناو] بێناوک؛ بێناوەڕۆک؛ بۆش؛ بادامیبێناوکە: بادامیبێمەغـز. (بی مغز و تهی)

بینای: بەستن؛ بەسەهوڵبوون؛ یەخ بـەسـتنی ئاو. (یخ بستن)

بێنبێن: [بەند] بەیـن بـەیـن؛ بـەینابـەیـن؛ ناوبەناو؛ جارجار. (هرازگاهی؛ گاه گاه)

بێنتەنگ: [ئاوەڵناو] بێهنتەنگ؛ پشووسـوار؛ بێتاقەت. (بی صبر)

بینخواردنەوە: [ناو،ت] شمشاڵیا زوڕنا ژەندن بەیەکنەفەس و بێبڕانـەوە و بـێپشـوودان. (یکنفس در نیدمیدن)

بێندرێژ: [ئـاوەڵنـاو] پشـوو درێژ؛بـەتاقـەت؛ خۆڕاگر؛ بێهن درێژ. (صبور)

بێندن: >بەستن. (بستن)

بێنژین: [چاوگە] پشیمین. (عطسه کردن)

+ **بێنشک:** (١) باوێشک. (٢) وەنەوز؛ پۆنژین؛ خەوە نووچکە. (خواب آلودگی زیاد)

بێنفەرە: [ئـاوەڵنـاو] بـەتابشـت؛ بـەتاقـەت؛ بەسەبر. بێندرێژ؛ بێهندریژ؛ بێهنفـەرە؛بـە-پشوو. (صبور)

بێنقەدان: بێهنقەدان؛وچان گرتن؛ هیلاکـی دەرکردن؛حەسانەوە.(خستگی درکردن)

+ **بینگ:** [ناو](١) بەرقوڕوو؛ بەربین. (جلوگلو) (٢) هەناسە؛ بێن؛ بێهن. (نفس)

بین گرتن: [چاوگە،ت](١) پیران گرتن و تونـد سـووڕانەوە. (سـریع چرخیـدن) (٢) بین خواردنەوەی زوڕناژەن. (یـک نفس سرنا زدن) (٣) بەر بینە قاقای کەسێک گرتن.

(يقه كسى را گرفتن)
بێنه: [كارى ئەمرى] بارە؛ باوەڕۆ؛ بێرە؛ باورە؛ بێرا؛ بێرانه؛ بیهێنه. (بیار)
بینەر: [ناو،بک](١) تماشاچى. (٢) ئەوەى كە دەبینى. (بیننده)
بێنەسیو:[ئاوەڵناو] بێپار؛بەشبڕاو؛بێبەش؛ ئافەرۆز. (بى نصيب)
+ بینى: [پاشگر] حاڵەتى دیتن؛ جیهان بینى، تاڵا بینى، خۆشبینى، بەدبینى. (پيواژه. بينى)
+ بێنیازى: [ناو](ب) تێروتەسەلى؛ دەوڵەمەند؛ هیچ نەخوازى؛بێحەوجەیى. (بى نيازى
بێنیشان: [ئاوەڵناو](١) يەكدەست و بێ خاڵ. (٢) بێشوێن. (٣) بێمیداڵ. (٤) گومبوو؛ سەرهەڵگرتوو؛ بێسەروشوێن. (بى نشان)
بینین: چاوپێکەوتن؛ دیتن؛ بەستن؛ جەمدین؛ بەسەهۆڵبوون.(ديدن؛ بستن)
بینینەوە: [چاوگە،ت] دۆزینەوە؛ دیتنەوە. (پيدا كردن)
بێنیوبڕ: [بەند] پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ بێپسانەوە. (بدون وقفه)
بێنیه: [كارىئەمرى لە چاوگەى هێنان] بیهێنە؛ ئەو شتە بێنە؛ باوەرەى؛ بێرانییە. بێراى. (بیاورش)
بیو: [ناو] بیڤ؛ فورسەت؛ دەرفەت؛ بیف. (فرست)
بێوادە:[بەند] بێگاف؛بێوەخت؛ ناوەخت؛ (ب) درنگ وەخت. (بیموقع)
+ بێوار: [ئاوەڵناو] (١) بێشوێن. (بينشان)(٢) وەجاخ كوێر. (اجاق كور)
بێواری: [ناو] بێشوێنى؛ وەجاخ كوێرى. (بى نشانى. اجاق كورى)
بێواز: [ئاوەڵناو] بێحەوسەڵە؛ حاڵنەدار؛ بێ- تاقەت؛ بێحاڵ؛ جارس؛ جاڕز؛ بێزار. (بيحال)بیماڵ وسامان؛ هەژار؛ ژیان- ناخۆش.(بيوضع)
بێواسیتە: [ئاوەڵناو+ بەند] بێپێوەندەدەر؛ بێ- دەڵاڵ؛ بێنێوجێیى كەر؛ بێنێوبژ؛ ڕاستەوخۆ. (بيواسطه)
بێوجوو: [ئاوەڵناو]بێوجوود؛ شتێک كە بوونى نییە. (ب) بێكەسایەتى؛ بێقەدر؛ بێ- بایەخ. (بيوجود)
بێوچان: [بەند] بێحەسانەوە؛ بێڕاوەستان؛ لەسەریەک و پەیتاپەیتا.(بى وقفه)
بێوكە: [ناو](١) مووریانەى خورى و بەن. (٢) مۆركە. (موريانه‌پشم)
بێوڵەت: [ئاوەڵناو] نەگبەت؛ نەهامەت؛ ندامەت؛ جۆرى جوێن؛ شووم. (بى يمن)
بیوم: بووم؛ بووگم. (بودهام)
بێونەبێ: بیێونەبێ؛ بێتونەبێت؛ لە هەر حاڵدا. (باشد و نباشد)
+ بێوەخت: تد؛ فد: [بەند] ناوەخت؛ زیاتر بۆ درەنگ وەخت؛بەمئێوارەبێوەختە هاتى؟ (بيوقت)
بێوەسیری: مایەسیرى؛ باواسیر؛ واسى. (بواسير)
بێوەفا: [ئاوەڵناو] بێبەقا؛ بێقەولوقەرار؛ بێ شەرتوشۆ. (بيوفا)
بێوەک: [ئاوەڵناو] بێهاوتا؛ دایكا بێوەكا من: دایكى بێوێنەى من. (بى همتا)
بێوێرى: [ناو](١) بیڤێرى؛ بێدەرفەتى. (بى مجالى)(٢) نەخۆش كەوتووى بێعیلاج و چارە. (مريض لاعلاج)
بێویژدان: [ئاوەڵناو] ویژدان خەوتوو؛ كەسێک كە ویژدانىنییە. (بى وجدان)
بێهایى: [ناو] بێئاگایى؛ ئاگا لە خۆ نەبوون.

(نا آگاهی)
بێهش: [ئاوەڵناو]بێهۆش. (بیهوش)
بێهن: [ناو](١) نەفەس؛ هەناسە. (نفس) (٢) بۆن. (بو)
بیەن: (١)بوون؛ بووە؛ بووگە.(٢)بووگن؛ (بوده؛ بوده‌اند)
بێهناخوەبەردان: حەسانەوە؛ پشوودان. (تنفس استراحت)
بێهنام: ناوە بۆ پیاوان؛ ناوچاک؛ خۆشناو. (بهنام)
بێهن‌پێکەتن: [چاوگە،ت] بۆنگرتن؛ بۆگەن-بوون. (بوگرفتن)
بێهندار: [ئاوەڵناو] بۆندار. (بودار)
+ بێهن‌دان: [چاوگە،ت](١) پشوودان؛ حەسانەوە. (استراحت) (٢) بۆن‌دان؛ حاڵەتی هەر شت کە بۆنی لێ‌دێ. (بو دادن)
بێهنژین: [چاوگە] پشمین.(عطسه کردن.)
بێهنشک: [ناو] پشمە. (عطسه)
بێهن قەدان: [چاوگە،ت] پشوودان. (استراحت)
بێهن لێ‌چکاندن: [چاوگە،ت] نەفەس لێ-بڕین. (نفس قطع کردن)
بێهن‌لێ‌چکین: نەفەس تەنگ بوون. (نفس تەنگ شدن)
بێهوودە: فد: [ئاوەڵناو] (ف.مشە) بێ‌سوود؛ بەفیڕۆ؛بێ موفا. (بیهوده)
بێهۆرک: [ناو] بەهی؛ بێ؛ بەی. (به)
بێهۆشکردن: [چاوگە،ت] لەسەرهۆش بردن؛ لە هۆشبردن؛ زیاتر بۆ نەشتەر کاری. (بیهوشکردن)
بێهۆشکەوتن: [چاوگە،ت]بێ‌هوشبوون؛ لە-سەرخۆ چوون. (بیهوش شدن)
بێهۆشی:[ناو](١)حاڵەتی لەسەرخۆچوون و هۆش لە دەستدان. (٢) بێ‌هۆشی؛ کەم بیر و هۆشی؛ فەراموش کاری؛ گێژی. (بیهوش)
بێ‌هونەر: [ئاوەڵناو] ئەوەی هیچ هونەرێکی نییە؛ (ب) بۆرە پیاگ و بێ جەوهەر. (بی هنر)
بیەوی و نەیەوی: بقێ و نەقێ. (ب) مەجبورە؛ ناچارە. (خواهی نخواهی)
بێ‌هەتک: [ئاوەڵناو]بێشەرم؛ بێحەیا؛ ڕوودار.(بیحیا)
بێ‌هەست: [ئاوەڵناو] بێ‌خوست؛ بێ‌خشە؛ بێ‌دەنگ و ئارام؛ بێ‌حیس. (یواش؛ بیحس)
بێ‌هەقبەر: [ئاوەڵناو] بێ‌هەمتا؛ بێ-هاوشان.(بی همتا)
بێ‌هەمبەر: [ئاوەڵناو] بێ‌بەرابەر؛ بێ هاوتا؛ بێ‌هەقبەر؛ بێ‌ڕەقیب؛ بێ‌هاو تەراز. (بی همتا)
بێ‌هەمپائی: [ناو] بێ‌هاوشانی؛ بێ‌هەقبەری؛ بێ‌بەانبەری. (بی همتایی)
بێ‌هەمدی: [ناو] بێ‌حەمدی؛ غە یریئیرادی؛ بەدەست‌خۆنەبوون؛ بێ‌ئاگایی.(غیر عمدی)
بێهەناقی: [ناو] ترسە نۆکی؛بێجە رگی؛ بێزراقی. (ترسویی)
بێ‌هێڤی: [ناو] ناهومێدی؛ ناهومێد؛ ناهمێ؛ بێ هیوا؛ بێ‌هیوایی. (نا امید. نا امیدی)
بێ‌یارویاور: [ئاوەڵناو] بێ‌دۆست و رفێق؛ بێ-پشت گر و یاریدە دەر. (بی یار و یاور)
بێ‌یاوەر: [ئاوەڵناو]بێ‌یاریدەدەر؛ بێ‌ئاریکار؛ بێ‌هاواڵ و پاڵپشت. (بی‌یاور)
بێیی کو: بێ‌ئەوەی. (بدون اینکه)
بێ‌یومن: [ئاوەڵناو] بێ‌ۆدم؛ بەد قەدەم؛ بێ-یۆم؛ ناموبارەک. (بی یمن)

بادی گارد: اند: [ناو] پارێزەری گیانی کە سێک لەبەرانبەر کوشتن یا هەر چەشنە هە- ڵمەتیکدا.(بادیگارد)

باتەجروبە: [ئاوەڵناو] بەئەزموون. (ب) دونیادیدە. (باتجربه)

باربکیو: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] کەبابرژێنێکی مۆدیرۆژە. (باربکیو)

باردارکردن: [چاوگە،ت] ئاوسکردنی گیانلەبەر؛ ڕەوتی بەرهەمدارکردنی ڕووک. (باردار کردن)

بارداری: [ناو] تۆلپڕی؛ تۆلداری؛ زگپڕی؛ ئاوسی؛ دووگیانی. (بارداری)

باجە: [ناو] بۆتکە؛ گیشە؛ دەککە؛ وەتاغەک؛ وەتاغێکی بچووک بۆ فرۆشی بلیتی سینەما یا فرۆشی وردەواڵە. (باجە. گیشە)

باداباد: هەرچی دەبێ ببێ. (باداباد)

بادگیر: [ناو](١) هەورەبان ئاسا لە سەر سەربان چێدەکرێ و بۆ ناو ماڵ هەوای سارد دێنێ لە هاویناندا.(٢) کراسی ناسکی با نەبوێر کە بەسەر لیباسدا لە بەر دەکرێ. (بادگیر)

بازپرس: [ناو] دادرەسێک‌کەکاری لێپرسین لە تۆمەت لێدراو و شاهیدانە بۆ ڕوون کردنەوی چۆنیەتی گوناح و حوکم دەر کردن لەو بارەوە. (بازپرس)

بازپەروەر: فد: [ناو،بک](١)بەخێوکەری باز. (٢) کاری کەسێک‌کە بەندی و تریاکی و بەنگی پەروەردە دەکا بۆ ئەوەی بەژیری و سلامەتی بگەڕێنەوە ناو جەماوەر و ژیانی ئاسایی؛ دیسان پەروەردەکردن. (بازپرور)

بازپەروری:فد:[ناو]کار و ڕەوتی‌گەڕاندنەوەی ژیری یان لەش ساغی و ڕاهێنانی(گیرۆدە بووان‌بەماکگەلی‌سڕکەر) بەرەو ژیانیکی ئاسایی. (بازپروری)

بازجۆ: [ناو،بک]باسوخواسکەر؛ کەسێک- کەکاری لێپرسینەوەی سەرەتاییە لەلایەن ڕێکخراوی ئینزیبات (شارەبانی) یەوە بۆ دروستکردن و تەکمیلی پەروەندەی تۆمەت لێدراو؛ پرسکەری دادگا و بەرپرسی حکوومەت . (بازجو)

بازخرید: فد:[ناو]کەسێک‌کە چەند ساڵ لە- ڕێکخراوێکدا شۆل دەکا و لەسەر ئەو کارە بێکاری دەکەن و یەکجێ بابەتی ئەو ساڵانە کە خزمەتی‌کردوە پارەیێکی دەدەنێ. (باز خرید)

بازداشت: فد: [ناو]زینداتی‌کردنی کاتی (موەقەت)ی تۆمەت لێدراو هەتا ڕوون بوونەوەی تۆمەتەکە لە لایەن دادگاوە. (بازداشت)

بازداشتی: [ناو،بەر]ئەوەی‌بازداشت- کراوە.بازداشتی)

بازدید: [ناو] دیدەنی دانەوە؛کاری بازڕەسی لە ڕێکخراوێ بۆ ئاگاداری لە چلۆنایەتی کاروباری ئەو ڕێکخراوە. (بازدید)

بازپرس: فد: [ناوی‌بک]پشکێنەر؛ ئەوەی بازپرسی دەکا. (بازرس)

بازپرسی: فد: [ناو](١) پشکنین؛ سەنگ- وسوژن کردن. (٢) لێکۆڵینەوە و توێژینەوەی کاروباری ڕێکخراوێ. (٣) توێژینەوە لە چلونایەتی ڕوداوێک؛ سەرلێدان و سەرنجدان لە کاری ڕێخراو یا کارێکی دی. (بازرسی)

بازسازی: فد؛ [ناو](١) دروستکردنەوەی شتی تێکدراو. (٢) تێکدان و لە سەرەنوێ دروستکردنەوە.(باز سازی)

+ بازگەشت: فد؛ [ناو]گەڕانەوە لە سەفەر؛ زفریان. (بازگشت)

بازگەشتی: فد: [ناو] (١)کەسێک کە بازگەشت بووە و پەشیمان بووەتەوە.(٢) کاڵایێک کە بازرگان بەدڵی‌نییە و دەینێرێتەوە بۆ فابریکا (کارخانە).کاڵای بازگەشتی:کاڵای بەرگەشتی. (بازگشتی؛ برگشتی)

بازنشوست: [ناو] کارکەنار؛ خانە نشین. (بازنشست)

بازنشوستەیی: [ناو](١) کارکەناری.(٢) مووچەی‌ئەوکارە؛مووچەی بازنشوستەیی (بازنشستگی)

باستان: فد: [ئاوەڵناو] لەمێژینە؛ کەونارا. (باستان)

باستان‌ناس: [ناو]کۆنینەناس. (باستان شناس)

باستان‌ناسی: فد: [ناو]کاری‌کونینەناس؛ کۆنینەناسی. (باستانشناسی)

باستانی: فد: [ئاوەڵناو]هەر شتی زۆرکۆن؛ هەر شت پێوەندی بێ بەباستانەوە. (باستانی)

باستانی‌کار: فد: [ناو،ت] وەرزشکاری زۆرخانە. (باستانی کار)

باسمەیی: [ناو،بەر] شەقڵ‌کراو؛ مۆرکراو؛ قوماشی مۆرلێدراو. (ب) کاری سەرسەری وبێ‌سەرنجدان.(باسمەای)

باسەن: فد: کەفەل؛ بەرزایی‌کەمەر لە پشتەوە؛ سمت؛ ئەندازەی دەوری ئەندام لە خوارکەمەرەوە، (دەستەواژە زیاتر لە جل- دروروندا). (باسن)

+ بافت: فد: چن؛ چنراو؛کاری‌چنین؛ بافتی شارەکەکۆنەیە؛ ئەو بەردە بەردی مسە، بافتەکەی ڕەگەڕەگاویە؛ کومێک یاختەی یەکسان بۆ ئەنجامی کاری ژیان لە لەش‌دا؛ بافتی کروژ کروژە. (بافت)

+ بافتە: فد: [ناو،بەر]چنراو. (بافتە)

بافتەنی: فد: [ناو]هەر شت بە شیش یا قو ڵاپ یا مەکینە لە بەن یا کاموا بچنرێ. (بافتنی)

باڵانس: فد؛ فرد؛ اند: [ناو](١) میزان‌بوون؛ لە وەرزشی ژیمناستیکدا لە سەردەست ڕاوێستان و یا سەرمەو قولانج لێدانی‌لاتیل. (بالانس)(٢) تراز؛ میزان سووڕانی تەگەر؛ هاوسەنگ بوون؛ تەرازبوون؛ (بالانس)

باڵانس‌کردن: هاوسەنگ‌کردن؛ تەگەرێ کە واڵە دەکا باڵانس نییە. (بالانس)

بالرین: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] پیاو لەڕەقسی باڵەدا. (مرد رقصندەبالە)

بالرینا: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژن لە ڕەقسی باڵەدا. (زن رقصندەبالە)

باڵشویست: فـد؛ روسد: ڕەوتـی باڵشـویک بوون. (بالشویست)

باڵشویسم: فـد؛ روسد: [نـاو] بۆڵشویسم؛ مەرامی بۆڵشویکی هـەوا داری حوکومـەتـی میللی. (بالشویسم)

باڵشویک: فد. روسد: [ئاوەڵناو]بۆڵشـویک؛ فراکسیۆنی حیزبـی سوسیال دیمـوکراتی شورەوی قەدیم. (بالشویک).

باڵکۆن: فد: [ناو] (١) قاتی سەرەوەی سالۆنی سینەما. (٢) هەیوانی بـەر پـەنجێـرە؛ تارمـە. (بالکن)

باڵیستیک: فد؛ اند: دارای سیفەتی باڵستیکی. (بالستیک)

باڵیستیکی: فد؛اند: [ناو] مووشەکـیباڵستیک دارای تایبەتمنـدی ئاراستەکـردن بۆمـەودا یێکی دوور. (بالستیکی)

بامـەزە: [ئـاوەڵنـاو] (١) شـتی تـام دار و خـۆش.(٢) (ب) ئینسـانی قسـەخـۆش و مەجلیس ئارا و بانمەک. (بامزه)

باند: [ناو] (١) پارچە قوماشی باریک و درێـژ؛ تەنزیـف؛ بانـدی بـرین پێچـان؛ بانـدی قـژ بەسـتن؛ ڕوبـانی قـژ پێچـان؛ (٢) دەسـتە و گروپ وەک: باندی تروریستی. (٣) جـادەی-پان؛ ئۆتۆ باند؛ بانـدی فرودگـا. (بانـد پارچـه. دسته؛ باند فرودگاه)

باند: [ناو] شەپۆل (فرێکانس)؛ (ب) شـەپـۆل لە کەرەستەی وەک ڕادیۆ و بێتەلدا شەپۆلی کورت و بڵیند و نـاوەنـدی؛ ڕادیـۆ کـەم دوو باندە. (باند)

بانداژ: [ناو] پێچانیبرین بە بانـد؛ بانـدپێچی. (باند پیچی)

باندبازی: [بەرهەمی چاوگـە] ڕەوتـی دەسـتە وگروپ سازکردن بۆ ئە نجامیکاری؛ دەسـتە و گروپ بازی. (باندبازی)

بایگان: [ناویبک][ف.مشـە) ئـەوکـەسـەی کاری بایگانی دەکا. (بایگان)

بایەگان: [نـاو،بـک]کـەسـێک کـە نامـە یـا بەڵگەگەل دەستەبەندی دەکـاو ڕایـدەگـری. (بایگان)

بایەگـانی: [نـاو]ئـەوجێیـە بایـەگـان کـاری هەڵگرتن و دەستەبەندیی بـەڵگـە و نامـەی لێدەکا. کاری بایەگان.ئارشیو. (بایگانی)

بلۆف: اند؛ فد؛ تد: [ناو] تۆپوتـەشـەری بـێ ناوەرۆک؛ تۆپوتەشەری بەدرۆ؛ تۆپ لێـدانی خاپێنەر لە قوماردا. (بلوف)

بلۆندۆر: اند؛ فرد؛ فد: [ناو،بـک] تراوێکـە لـە موو دەدریٚ بو ئەوە ڕەنگـی مـوو بلۆنـد بکـا (کالی بکاتەوە) (بلوندور)

بلووز: فد؛ فرد: [ناو] جوری کـراس؛ کراسـی ئەستوور؛ بۆلیز؛ (بلوز) (بلوز)

بلووکە: اند؛ فد: داگیرکـردن و دەسبـەسـەر پـارەی دەوڵـەتێکـدا گـرتن لـە لایـەن دوڵەتێکیدیکەوە. (بلوکه)

بـۆرژوا: [نـاو] ئـەنـدام یـان هـەواداری بۆرژوازی.(بورژوا)

بۆرژوازی: [ناو] بورژوازی:شارستانیگەلیٚ کـە سەرمایە و ئامێرگەلی بەرهەم هێنانیان بەدە-ستەوەیـە(لـە وڵاتگـەلـی سـەرمایـە-داریدا.(بورژوازی)

بۆرس: فرد؛ فد: [ناو] شوینی یـەکتـر دیتنـی

بازرگانان بۆ موعامەلەی کاڵاییێک.(بورس)

بۆرسی خویندکاری: [ناو،ت] فەرحانە ییێک یان پارە ییێک کە بۆ خوێندن بە خوێندکارێک دەدرێ (زیاترلە لایەن دەوڵەتەوە).

بوروکرات: فرد؛ فد: [ئاوەڵناو]هۆگری دامودەزگای مەرزینگەیی؛ مەرزینگەوان.(بوروکرات)

بورۆکراسی: فرد؛ فد: [ناو] یاسای مەرزینگەیی؛ (ب)نامەبازی؛کاغەزبازی. (بوروکراسی)

بەئیجرا دانان: [چاوگە،ت] (۱) بردنی چەک بۆ بانک و لە بانگەوە بۆ دادگا بۆ ئیجرا. (بەاجرا گذاشتن)(۲) بەرێوەبردن. (اجرا کردن)

بەتاڵەت: فد؛ عد: [ناو] وەخت بە فیرۆ دان؛ بێ کار سوورانەوە. (بطالت)

بەتەرتیب: فد: (۱) ریزکردن و ریزبەندی؛ لە چووکەوە بۆ گەورە یا بەو باردا. (۲) [ئاوەڵناو] بەنەزم؛ مورەتب. (بەترتیب؛ منظم)

بەخش: فد: (۱)پەخش؛ بڵاو.(۲)پاشگر: بەخشندە؛ وەک: ئارامبەخش، رەهاییبەخش. (بخش)

بەخش: فد: [ناو](۱) شاری گەورە کە بە چەند بەشی دیاریکراو دابەش کراوە و هەر بەشە بەخشدارێکی‌هەیە و بەخشدارەکان ژیر دەستی فەرماندارێکن. (۲) چەند گوند لە ناوچەییێکدا کە گوندێک دەبێتە ناوەندی بەخش و بەخشدار و بەخشداریی تێدایە. (بخش)

بەخش: فد: [ناو](۱) بەش.؛ (۲) بەشێ لە رێکخراوێ؛ { بەخشی‌تایبەت، بەخشی دەوڵەتی، بەخشی کاردۆژەی نەخوشخانە(جەراحی)}(۳) چەندگوند کە بەخشدارێکی‌هەیە. (۴) کاری دابەشکردن لە ماتماتیکدا.(۵) بەخشی کرێکارنشینی شار.(۶) بەخشی حیسابداریی ئیدارەی کارەبا. (بخش)

بەخشدار: مقامی هەرەگەورە لە بەخشدا؛ بەرپرس و بەرێوەبەری شارۆچکە یا بەشێکی دیاریکراو لە شاردا بەناوی بەخش. (بخشدار)

بەخشداری: [ناو](۱) کاری بەخشدار.(۲) هەریمێ کە لە ژیر باندۆری بەخشدار دایە. (۳) شارۆچکەداری.(۴) جێگای کار تێدا کردنی بەخشدار. (بخشداری)

بەخشکردن:[چاوگە،ت]پاژکردن(بخش کردن)

بەخشنامە: فد: [ناو] ناردنی دەستووراتی گشتی بۆ ئیدارات و رێکخراوەکانی ژیردەست بە نووسین (بخشنامه)

بەدئەختەر: فد: [ئاوەڵناو] بەدئیقباڵ؛ بەدشانس؛ ناوچاورەش. (بد اختر)

بەدئەخم: فد: [ئاوەڵناو] خوێنتاڵ؛ رووترش؛ رەزاگران؛ ناوچاوتاڵ؛ ئێسک‌گران؛ مرو موٚچ؛ ناوچاوگرژ؛ گرژومۆن. (بداخم)

بەدئەندام: [ئاوەڵناو] فد: قیافەناشیرین؛ لەش‌خێچ و خوار. (بد اندام).

بەدئەندێش: [ئاوەڵناو] نییەت‌خراپ؛ بیرچەپەڵ؛ فکر چەوت؛ بیرچەوت؛ گومان-رەش؛ دڵپیس؛ (بد اندیش)

بەدئەندێشی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]بەدئەندێشی؛ فکرچەوتی؛ کاری بەدئەندێش؛ دڵپیسی؛ کاری کەسێکەفکری خراپ لەسەری دایە. (بد اندیشی)

بەدجنس: [ئاوەڵناو] فد: نارەسەن؛ جنس-خراپ؛ بەدزات. (بدجنس)

بەدجنسی: [ناو،بەرهەمی چاوگە] فد: نارەسەنی؛ بەدرەسەنی؛ بەدزاتی؛ خراپی. (بد جنسی)

بەرخورد: (١) لێککەوتن؛ لەیەک کەوتنی دوو شت. (٢) چۆنیەتی هەڵسوکەوت.(٣) تووش بوون؛ بەیەک گەیشتنی دوو نەفەر لەپڕ .(٤) بەر هەڵست و دژ ڕاوستان؛ بەر خوردی پۆلیس لەگەل خراپەکاردا.(نوع بەرخورد. برخورد)

بەرقەرار: فد: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجا؛ ماندگار؛ دامەزراو؛ بەردەوام. (برقرار)

بەرقراری: فد: [ناو]جێگرتوویی؛ ڕاوەستاوی؛ بەردەوامی؛ دامەزراوی. (برقراری)

بەرگوزیدە: فد: [ئاوەڵناو] هەڵبژێردراو؛ بەرگەمکراو؛ پەسەن کراو؛ مومتاز. (برگزیده)

+ بەرگەشتە: فد: [ئاوەڵناو] سەرنخوون؛ سەروبن بوو.؛ سەرنگوون هەڵگەڕاوە؛ هەلە-وگەڕیاگ؛ وەرگەڕاو؛ بەراوەژوو؛ (برگشته)

+ بەرگەشتی: فد: (١) کەسێ کە بەرگەشت بووە. (٢) [ئاوەڵناو] کالاییێک کە تاجری کڕیار بەدڵی نییەو دەینێرێتەوە بۆ کۆمپانیاییێک کە لێی کڕیوە. (اجناس برگشتی)

بەرنامەڕێژی:[ناو] دارشتنی ڕێوشوێنی ئەنجامی کارێک؛ بەرنامەچنین. (برنامە ریزی).

بەشارەت: فدد؛عد: [ناو] موژدە؛ مزگانی؛ (مژدگانی)

بەفرخۆر: فد: [ناو،ت]جۆرێ کەرەستەی بەفر ماڵی شەقام و جادەیە. (ماشین برف روب)

بەکالۆریوس: فرد؛ [ناو] لیسانس.(لیسانس)

بەکهەند: اند؛ فد: [ناو] زەربە بە پشت ڕاکێت لێدان لە یاری پینگ پۆنگدا.(بکهند)

بەلادیدە: [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] بەلادیە؛ موسیبەت دیدە ؛ بەڵا بەسەر هاتوو. (بلا دیده)

بەلغەمیمەزاج: [ئاوەڵناو] مرۆڤی بەشێنەیی و ناوچاو تاڵ و گرژو مۆن. (بلغمی مزاج)

بەندەرگاە: [ناو]ئەسکەلە؛ جێگای بار گیری و بار خاڵی کردنی پاپۆڕ. (اسکله)

بەندەگەری: [ناو] نۆکەری؛ کۆیلەتی. (بندگی)

بەندەگی:[ناو]کۆیلەتی.(ب)حاڵەتی چووکایە-تی. (بندگی)

بەندەنەوازی: [ناو](ب) ژێردەست نەوازی؛ مێهرەبانی لەگەل ژێردەست. (بندەنوازی)

بەهرەبەرداری: فد: [ناو] ڕەوتی بە دەست هێنانی حاسل ومەنفەعەت؛ کەڵک وەرگرتن لە داهات. (بهرەبرداری)

بەیانگەر: فد: [ناو،بک] ڕۆشن کەرەوەی مەبەستێ؛ وادەردەکەوێ؛ وادیارە: قسەکانیبابم بەیانگەری ئەوەبوو کە کەوشم بۆ ناکرێت. (بیانگر)

بەیانییە: فد: [ناو] بەیاننامە؛ ڕاگەیاندن بە

نووسراوه. (بیانیه)

بەین شەکەراوبوون: (ب) بەین تێکچوون؛ لەیەک زیزبوون یا تۆران. (میانەشکر آب)

بێ‌ئەسل‌ونەسەب: فد: [ئاوەڵناو]بێ‌خانەواده و بێ‌ئیل وتەبار؛ بێ‌بنەچەک و ڕەچەڵەک؛ بێ بنە چەکە؛ (ب) نارەسەن. (بی اصل و نصب)

بێ‌بوخار: (لە فارسییەوە هاتووه) (١) بێ هەڵم. (بی بخار) (٢) [ئاوەڵناو] (ب) بێ‌زابتە و زاکۆن؛ خوێڕی و بێ‌خاسیەت. (بی بخار)

بێ‌تەرتیب:[ئاوەڵناو] ناڕێک شێواو؛ بێ-سەروبەر؛ بێنەزمونیزام. (بی ترتیب)

بێداری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بەخەبەری؛ ئاگاداری. (ب)هۆشیاری. (بیداری)

+ بێدەماخ: [ئاوەڵناو] (١) بێ‌کەیف.(بیحال) (٢)بێ‌لووت؛ وەک سەیارەی بێ‌دەماخ کە مۆتۆرەکەی لە دواوەیە.(بیدماغ)

بێڕاهە: [ناو،ت] بێڕێگە؛ کویرەڕێ؛ لاڕێی سەخڵەت؛ (بیراهه)

بێ‌شعوور: فد؛ ند: [ئاوەڵناو] بێ‌ئاوەز؛ بێ-عەقل؛ نەفام. بێ‌هەست ؛گەوج؛ تێنەگە-یشتوو. (بی شعور)

بیفتەک: فد: [ناو]تیکەگۆشتی سوورەوەکراو لە گۆشتی چەرخ نەکراو. (بیفتک)

بێ‌گۆش: [ئاوەڵناو] بێ‌گوێ؛قسەنەبیس. (حرف نشنو)

بیلان: فرد؛ اند؛ فد: [ناو](١) تەراز نامە؛ بەراوەرد و سیایی گرتن لە کاری یەک یان چەند ڕێکخراوێ. (٢) حیسابی کارکردی موعامەلە و خەرج و درامەت و قازانج و زەرە لە کاتێکی دیاریکراوی ڕێکخراوێکدا. (بیلان)

بێ‌موبالات: [ئاوەڵناو] بێ‌بەندوبار؛ بێ-تەوەجوە؛ بێ قەید. کەم تەرخەم. (بی مبالات)

بێ‌مولاحە زە: [ئاوەڵناو+ بەند]بێمەلاعەزە؛ ڕەچاو نەکردنی داب و دەستووری سەلمێنداو لە کۆمەڵدا؛ بێ سرنج؛ بێ-ئاوڕدانەوە و تماشاکردن؛ بێ‌موباڵات؛ بێ-ڕوودەربایستی؛ بەبێ شەرمی حوزوور. (بی ملاحظه)

بیمەکراو: (١) مەختەکراو؛ مەختەبوونی گیان یا ماڵ لە لای بیمەگەر.(٢) هەر شت کە بیمەکراوە؛ وەک ماڵ و سەیارە...و.. (بیمه گزار)

بیمەگەر: فد: [ناو،بک]کەس یا ڕێخکراوێکە کە بیمە دەکا لە بەرانبەر وەرگرتنی پارەی دیاریکراودا، کە لە بیمەکراوی دەسێنی. (بیمه گر)

بیمەنامە: [ناو] مەختەنامە؛ قەراردادێکی نوسراوە لە بەینی بیمەگەر و بیمەکراودا کە شەرت و شروتی هەردوولایەنی تێدا نوسرابێ. (بیمەنامە)

بیمەی ئیجباری: مەختەی ئیجباری جۆرێک بیمە کە بۆ گرووپێک لە شوڵگەل پێویستە وەک بیمەی کەسی دووهەم بۆ خاوەن سەیارە یا بیمەی موسافیر. (بیمەاجباری)

بیمەی باربەری: بۆ ئەرخایەن بوون لە زەرەری زۆر نەکردن ، کاڵای توجاری یا هەر بارێکی تر، بە پێی قیمەت بیمە دەکری. (بیمەباربری)

بیمەی (مەختەی) بێکاری: بیمەیێک بۆ قەرەبووی ڕۆژەکانی بێکاری؛ هەروەها بیمەی کارگەری و کارمەندی و دزی و سوتمان و بیمەی سەیارە و بیمەی عومر و بیمەی دەوا و دەرمان. (بیمەبیکاری)

بیٚنەزم: فد: [ئاوەڵناو] بێنیزام؛ بێتەرتیب (بی نظم)

بیۆگرافی: فرد؛ فد: [ناو] نوسینی بەسەرهات و ئەحوالات. (بیو گرافی)

بیۆلۆژی: فرد؛ اند: فد: [ناو] ژیانناسی. (بیولوژی)

بیۆلۆژیست: اند؛ فرد؛ فد: [ناو] ژینەور ناس؛ زیندەوەرناس. (بیولوژیست)

بێهداری: فد: [ناو] ڕێکخراوێکی پزشکییە دەروەستی ساغی و سڵامەتی جەماوەرە. (بهداری)

بێهداشت: فد: [ناو] باش ڕاگرتن؛ ڕێ وڕە-وشت و کارگەلێ کە بۆ پاراستنی سڵامەتی و ساغی جەماوەر پێویستە. (بهداشت)

بێهداشتی ڕۆحی: فد: [ناو،ت] بێهداشتی ڕەوانی؛ پێشگرتن و پاراستن و مالیجەی نەخۆشینگەلی ڕۆحی. (بهداشت روانی)

پـا: [نـاو] یـەکـەی ئـەنـدازە گرتنـی درێژایی،پێوەرێکی ئورووپییە بەرانبەبە ۰۴۸/ ۳۰ سانتیمیتر.(فوت)

پا ئـەوشـار: [نـاو] تـەختـەی ژێرپێـی جوڵـا. (تختەزیرپای جولا)

پابازی: فـد: [نـاو] گـەمـەکـردن بـەپـا (ب) گەمەکردنی دوو دڵدار بە پا، وەک دەسبازی. (پابازی)

پـابڕین: [چاوگـە،ت] (۱) پاقرتانـدن یـا برینـدارکردن و برینـیپـا. (پابریـدن)(ب) دووریکـردن و نـەچـوون بـۆ شـوێنێ؛ سـەر لێنەدان؛ تۆ خوا پام لێمەبڕە زیاتر سەرم بدە؛ پات لێرە ببڕە قەت مەیێ. (پابریدن)

پابلقـە: [نـاو] قادرمـە؛ نێردیـوان؛ پێپلیکـان نەردَیوان؛پەیژە؛ پەینجە.پاپلیکان؛ (نردبان)

پابۆچ: [ئاوەڵناو+ ناو] پێبەند؛ پابەند. (پایبند)

پا بۆس: [ناو،بک] پا ماچکەر. (پابوس)

پابۆسی: [ناو] پا مـاچکـردن (ب) بۆخزمـەت پیاوی زۆر گەورە چوون. (پابوسی)

پا بە پا: بـەیـەک ڕەوت لـەگـەڵ کـەسێکا ڕۆیشتن، شان بە شان. (قدم بەقدم؛ پا بەپای کسی رفتن؛ شانەبەشانە)

پا بە پا: [ناو]پا و پـا؛ پـاوەپـا؛ لنگـەبـەلنگـە کەوش کردنە پا. (لنگەبەلنگە)

پابەپەردە: [ئاوەڵناو] پەنجەپێـکـە بـەینـی قامکەکان، بە پەردە پێکەوەلکابن وەک پەردەی پای مراوی و قاز. (پای پردەدار)

پابەرجا: [ئاوەڵناو] پاوەرجا؛ پابەرجێ. (پابرجا)

پابەرجێ: [ئـاوەڵنـاو] پابـەرجـا؛ پـاوەرجـێ؛ ڕاوەستاو؛ بەرقەرار لەسەر شوێنیخۆ؛ خۆڕاگر؛ جێگر؛ دەوامدار. (پا برجا)

پابەرێ: [ناو] شەروال؛شوالْ؛ دەرپـێ. (شـلوار زیر)

پابەس: <پا بەست.

پابەستە: (۱)[ناو،بەر] پێبەستراو. (پابستە) (۲) [ئاوەڵناو] گیرۆدە؛ گیرخـواردوو؛ پابـەسـتەی ئەو دووکانەم ناتوانم بۆ شوێنێ بچم. (پایبند)

پابـەسـتی: [نـاو] ڕەوتـی پابـەسـتبـوون؛ گرفتاری؛ گیرۆدەیی؛ گیرخواردوویی بەدەست ئیشێکەوە. (پایبندی)

پا بە عەرزا کوتان: (۱) لەقە بـەعـەرزدا دان (زمین لگد زدن)(۲) (ب) قینگرتن و تـووڕە-بوون (عصبانی شدن)

پا بەعەرز نەکەوتـن: (ب) لـە خۆشـی و بـە دەماخیدا پا بـەزەوی نـەکـەوتـن؛ زیـاتر بـە گەیشـتنی خـەبـەری خـۆش. (روی پـا بنـد نبودن)

پابەمانگ: [ئاوەڵناو] ژنـی تۆڵـدار لـە مـانگی ئـاخری دووگیانیـدا؛ (ب) لـەو مانگـەدا دەزێ.(پابەماە)

پابەند: [ئـاوەڵنـاو] (۱) دەروەسـت؛ دەرووەس. (متعهـد) (۲) گیـرۆدە؛ دەسـتەبـەر

(پایبند)(۳)[ناو]هەر شت کە پای پێ‌ببەستن.(وسیله پابستن) (۴)[ناو] پاوەند؛ بەستنەوە بە پا.(باپابستن)

پابەنی: [ناو] پابەندی؛ بارودۆخی پابەندبوون.(پایبندی)

پابەوی: [ناو] جیازی وەوی؛ جیازی بووک(جهاز)

پا بەیەکاهاتن: (۱) لاق تێکهالان. (پا بهم پیچیدن)(۲) حاڵەتی ورە بەردان لە ڕۆیشتندا. (پا بهم پیچیدن)

پابێل: [ناو] پێمەرە؛ بێلاسن؛ مەرپیل. (بیل آهن)

پاپ: [ناو](۱) پیاوی گەورەی ئایینی مەسیحی گەورەتر لە کەشیش. (پاپ) (۲) ناوی جۆرێک مۆسیقای ڕۆژ ئاوایی و ئوورووپییە. (موسیقی پاپ)

پاپرەگ: [ناو]پەپرەگ؛ گیای کولێرە مارانە؛ سەوکا ماری. (اسم گیاهی)

پا پۆرەنیای: (۱) پا پێدانان؛ ژێرپاخستن؛ پاشێل‌کردن؛ تلیقاندنەوە بەپا؛ پا لەسەر دانان. (زیر پا انداختن) (۲ب) ماف پێ‌نەدان؛ حاشاکردن و پێشێلکردنی ماف. (زیر پاگذاشتن)

پاپۆش: [ناو] (۱) هەر شت کە لای خوارووی لەش دادەپۆشێ؛ کەوش، پاتۆل، دەرپێ، گۆرەوی، بە تایبەت بە قۆندەرە دەڵێن (پاپوش. کفش)(۲) پیلان؛ داو؛ (ب)لە مەخمەسە خستنن (پاپوش)

پاپۆش دروستکردن: [چاوگە،ت](۱) پا پۆش چنین؛ کەوش دوورین. (کفش دوختن) (۲) گێچەڵ سازکردن؛ بەناڕەوا تووشی مەخمەسە کردن؛ پیلان نانەوە و لە دەردیسەرخستن. (پاپوش دوختن)

پاپۆکە: [ناو] ئاڵقەدان؛ چەمەرە؛ خۆ کۆکردنەوە و قەف خواردنی مار. (چمبرەزدن)

پاپەجانی: [ناو] پیلاوی چووکەی منداڵان. (کفش کودکان)

پاپەجینە: [ناو] پەیژە؛ پاپەینجە؛ پێپەلیسک؛ نێردیوان. (نردبان)

پاپەڕ: [ئاوەڵناو] فڕندەیێک‌کە تا سەرپەنجەی پەلی لێ‌ڕوابێ؛ وەک کۆتری پاپەڕ. (پاپر)

پاپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پێ پەستکراو؛ لە ژێر پێ نراو؛ پاپەست بوو: بەرپێ‌خراو. (لگد کوب ؛ پایمال)

پاپەستی: [ناو] حاڵەتی ژێرپا خراوی و پێخوست بوون. (پایمالی)

پاپەل: (۱)[ناو] لقەکانی خوارووی دار و گیا. (برگ ساقه پائین گیاه) (۲) [ئاوەڵناو]پاپەڕ؛ فڕندەی پا بە پەڕ. (پرندەپر پا)

پاپەنج: [ناو] سیخوڕ؛ جۆرێ ژووژووی تیر هاوێژ. (نوعی خارپشت)

پاپەی: (۱) بەدوای مەبەستێکدا ڕۆیشتن؛ پاداگرتن و سووربوون لەسەر داوخوازێ. (۲) سۆراخ‌گرتن و حەول و تەقەلا بۆ دۆزینەوەی کەسێک یان شتێک. (پیگیر)

پاپیادە: [ناو،ت] پیادە؛ سوارنییە؛ (ب) بە پیادە ڕۆیشتن. (پیاده)

پاپێچ: [ناو،ت] موزپێچ؛ بەلەک‌پێچ؛ هەر شت کە بە دەوری پا دا پێچ بخوا. (پا پیچ)

پاپێچبوون: بەپای‌کەسێکا پێچان و پیلان

گێڕان و بەهانە پێگرتن؛ بەدوای چزە لێدان و ئازاری کەسێکەوە بوون؛ بەپادا ئالآن. (پا پیچ شدن)

پـاپیرووس: نـاوی گیاییێـکـەکـە یـەکـەمجـار کاغەزیان لێ دروست کردووە. (پاپیروس)

پا پێژ: [ناو،بەر] دەوەی بە پا پێژراو؛ گـەمـرە. (سرگین پا خوردەوسفت شده)

پاپیلکە: [ناو] قادرمـە؛ نێردیـوان؛ پێپلیکـان نـەردیوان؛پـەیـژە؛ پـەینجـە. : پاپلیکـان؛ (نردبان)

پاپێو: [ناو] ئەندازەگرتن بـە هـەنگـاو؛ بـەپـا پێوان. (با پا متر کردن)

پاپیۆن: [ناو] جۆرێک قـەرەوێتـە لـە شـکڵی پەپوولە، بەلأم وەک بۆین باخ شۆڕ نابێتـەوە. (پاپیون)

پات: (١) حاڵەتێکە لە شەترەنجـدا، بـەرابـەر بوونی بـێ (بردنـەوە و دۆڕانـدن). (پـات)(٢) پـات؛ جـار؛ دووپـات: دووبـارە؛ تیکـرار. (مرتبە)(٣) هەویر. (خمیر)

پاتار: [ناو] (١) لە هەندی شـوێن (ل) دەبـێ بە(ر) یا بە(غ) پاتال؛ ئاژەڵی وەک مەڕ و بـزن و گا؛ پاتاغ؛ پاتاڵ؛ پرو پاتاڵ. (حیوانات اهلـی) (٢) لە کارکەوتوو؛ پیروپاتاڵ (پیرو پاتال).

پاتاغ:<پاتاڵ.

پاتاک:<پاتاڵ.

پاتان: [نـاو] جـەمـاوەریکـی سـپی پێسـتی نیشتەجێی ئەفغانستان و پاکستان. (پاتان)

پاتاوە: [ناو] (١) پووزپێچ؛ مووزپێچ؛ مووچپێچ. (موچ پیچ) (٢) کاڵە. (پاتاوە)

پاترۆتـــــک: (١) [ئـــاوەڵنـــاو] ڕزیـــو. (پوسـیـدە)(٢)[نـاو] پـرزۆڵ؛ تیتـوڵ؛ بزگـوڕ. (رشتەباریک پارچەکهنە)

پاتڵاخ: [ناو] باتڵاغ؛ زەوینی زۆنگ و شلەقـوڕ؛ زەلکاو؛ زۆنگاو. (باتلاق)

پاتن: پات: هەویر: هەویرپاتن: هەویر پێـژان: هـــەویرپانکردنـــەوە و لـــە بیچمـــی نـــان دروستکردن؛ (ب) نان کـردن. نـان پێـژان. (خمیر را بشکل چونە درآوردن)

پاتۆرپاتۆر: [ئاوەڵناو] (١) پترۆ پتـرۆ؛ ڕیشـاڵ-ڕیشاڵ؛ پرزۆڵ پرزۆڵ. (تکـەتکـە)(٢) شـڕ و کون کون و لە کارکەوتووو. (سوراخ سوراخ)

پاتۆرە: [ناو] دەنکی بـەفـر؛ کولـووی بـەفـر؛ (دانەبرف)

پاتۆرە : دیاری؛ خەڵات؛ (سوقات؛ خلعت)

پـاتۆس: [نـاو] پـاتۆز؛ کۆمبـاین؛ مـەکینـەی دروێنە. (کمباین)

پاتۆق: [ناو] جێگای ڕابواردنی کاتی پشوودان و بێکاری؛ پاتۆقی من مەیدانی هەڵویـە هـەر وەخت پێت خۆش بوو لەوێ دەمبینی؛مەکـۆ (پاتوق)

پاتۆڵێ: [ناو] پاتۆڵ؛ دەمەقۆپان. (تنبان)

پـاتووک: [ئـاوەڵنـاو] پتروکـاو؛ پرتووکـاو؛ شرِوکۆنە. (پوسیدە)

پاتەرۆ خ:<پاتاڵ.

پاتەرۆک: پاتاڵ.

پاتی: (١) چێشتی لە ناو پاتیلدا کوڵاو؛ کوڵـاو؛ نیوە سووت. (آمادەشدەدر پاتیل)(٢) لـەگـەڵ قاتیدا دێ، قاتیپاتی: تێکەڵ پێکـەڵ. (قـاتی پاتی)

پاتیل: (١) [ناو] مەنجـەڵـی گچکـە؛ تیانـەی

چکۆلە(دیگ کوچک)(٢) [ناو] سوێنەی دار؛ جێگای پات شێلان؛ جێگای هەویر شێلان. (پاتیل خمیر)(٣) [ئاوەڵناو] زۆر مەست؛ ڕەشەمەست؛ قەرەمەست. (سیاەمست)

پاتیل‌بوون: سیامەست‌بوون؛ زۆر سەرخۆش‌بوون؛ قەرەمەست‌بوون و ئاگا لەخۆنەمان. (پاتیل بودن)

پاتیلۆک: [ناو] گۆشتی پاتی؛ کەبابی پل. (کباب)

پاتێنان: کەوتنە ناوکاریێ؛ تێوەتلیان لە کاریێ؛ زیاتر بۆکاری‌خراپ دەوترێ. تێکەوتووە: پای‌تێناوە.(افتادن توی کاری)

پاجا: یەکسەر؛ یەکجاری؛تێکڕا؛بەجاریێ. (یکجا)

پاجۆربوون: [چاوگە،ت] لەڕادەی پێویستدا حەریفی یاری هەبوون. (پا جور بودن)

پاجۆرکردن: [چاوگە،ت]پەیدا کردنی حەریفی یاری لە ڕادەی پێویستدا. (پا جور کردن)

پاجووت‌کردن: [چاوگە،ت] پا چەسپاندن (چەسپ لێدان)ی پلەی خوارتر بۆ پلەی بانتر لە سەربازی (عەسکەری)دا؛ (ب)مردن. (پاچسباندن؛ کنایه ازمردن)

پاجە: [ناو] (١) باجە؛ پەنجێرە؛ پەنجەرە. (پنجره)(٢) دەربیجەی چکۆلەی پسوولە فرۆشتن لە سینەمادا.(٣) دوکانچە؛ بوتکە. (باجه)

پاجەچی: پەنجێرەساز. (پنجره‌ساز)

پاجی: [ناو] جیێپا؛ پاجیێ؛ شوێن پیێ؛ ڕچە. (جای پا)

پاچرا: (١) [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی زۆر کورتەباڵا. چڵە نۆک؛ باوەعەمرە؛ باوەقوورەت. (کوتوله)(٢) [ناو] پارەیێک‌کە قوماربازبە ساحێبی قومار خانەی دەدا. (شتیل)

پاچڤەزان: پاچڤان؛ وەرگێڕ. (مترجم)

پاچک: [ناو] (١) پیێ؛ پا؛قاچ؛ قول؛لینگ. (پا.لنگ) (٢) پەڕۆی لەت و شڕ؛ پەڕۆی دەستگرە؛ دەستگرەی‌ئاشپەزخانە. (دستگیره‌آشپزخانه) (٣)پاچکە؛ پایەی چرپا و کورسی. (پایه)

پاچکە: (١)لەبن ڕانەوە هەتاپەنجەی-پیێ.(ازبیخران‌تاپنجەی‌پا)(٢)پایەی‌کورسی و چرپا و قەرەوێڵە. (پایەمیز) (٣) دەرەلینگ. (پاچه)

پاچکە بەدەمابردن: وەک قولاپە بردن بەدەما؛ لیێتووڕەبوون بەشیتەشیت و شاتوشووتە-وە، شوبهاندن بە سەگ .(پاچە کسی راگازگرفتن)

پاچکەهەڵمالیاگ: [ئاوەڵناو] دەرەلینگ هەڵمالراو؛ (ب) بیێحەیا و ڕوو داماڵراو.(پاچە ورمالیده)

پاچەبەند: [ناو] (١) دەرەلینگ‌بەند؛ پاچکە-بەند؛ (٢) بەنی دەرەلینگ پێبەستن. (پاچەبند)

پاچەسپاندن: [چاوگە،ت] چەسپ لێدان و سڵاوی سەرباز و عەسکەر بۆ باڵا دەست. (پاچسپاندن)

پاچین: (١) [پاشگر] قرتاندن؛ هەڵپاچین، داپاچین. (پسوند چیدن)(٢) [ناو] ئەوەڵین چینی خوارەوەی دیوار. (پاچین دیوار)(٣)[ناو] لێوار و دامێنی خوارەوەی کراسی ژنانە.

(پاچین)

پاچینەوە: (هەڵ پاچین و برینەوەی خوری لە ئاژەڵ)؛ برینەوە. (پشم چینی)

پاخ: [ناو] ترس؛ سام؛ باک؛ هەراس.(ترس؛ بیم)

پاخاف: [ئاوەڵناو] گوێقوڵاخ و ترساو؛ لە سەرهەست؛ بەترسەوە. (گوش بزنگ و بیمناک)

پاخاوکردنەوە: [چاوگە،ت] ڕەوتیڕۆیشتن هێواش کردنەوە. (آرامتر راەرفتن)

پاخستن: [چاوگە،ت] لەپاکەوتن؛ هێزی ڕۆیشتن لێبڕان بەهۆی ئازار و هیلاکی زۆرە-وە؛ (ب)حاڵەتینەخۆشیکە نەتوانیهەڵسێتەسەرپا. (ازپاافتادن)

پاخلیسکان: [چاوگە،ت](١) پاخزان. (لغزیدن)(٢) (ب) تووشی هەڵە و لاڕێبوون. (اشتباەکردن)

پاخواردن: [چاوگە،ت](ب) کارکردنی ژێرپاخەر، وەک مافوورە، زیاتر بۆ کۆنبوون و هەناردە، (دەرکزە) کردن واتا ناردن بۆ وڵاتی دەرەوە بۆ فرۆش (هەڵبەت لە بەر ئەوە ماڵیاتی شتی کارکردە کەمترە). (پا خوردن)

پاخوڕ: [ناو] پاشاخوڕ (پاش‌ئاخوڕ).چیلکە و چەویلی بەرماوەی لەوەڕ لە ئاخوڕدا. (پسماندەآخور)

پاخەند: [ناو] یاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)

پاداشت خراوی: [ناو](١) سزا؛ قەرەبووی ئاکاری خراپەکردنەوە؛ خراو هاتنەڕی.(٢) هەروا پاداش خاسی: چاکە هاتنەڕی و قەرەبووی چاکی‌کردنەوە.(پاداش بدی و خوبی)

پاداڤ: [ناو] (١) پاداو؛ تەپکە؛ داو مووسک. (دام)(٢) کەوی بنە(کبک داخل کمینگاەشکار)

پادان: [چاوگە،ت] پاکەوتن؛ هەڵڕەخسین؛ لوان؛ ئەگەر پابدا بۆم بەهاردێم؛ واتا ئەگەر بۆم بلوێ بەهاردێم. (پا افتادن)

پادای: [چاوگە،ت] پاڵێدان؛ پا لەڕکێفی کەرماشێن (بایسیکل) وەردان؛ ڕکێف لێدان لەسواری اسبدا؛ پا جووڵانەوە لە مەلەدا. (پا زدن)

پادزە: [بەند] پێدزە؛ بێدەنگ هەنگاو هەڵگرتن؛ بێچرپە ڕۆیشتن. (پاورچین)

پادگان: فد: [ناو] یاگەی‌سپا؛ سەربازخانە؛ شوێنی فیربوونی کاری عەسکەری؛ جێگای ژیانی سەربازگەل. (پادگان)

پادەرهەوا: [ئاوەڵناو] (ب) کاریکە دەرئەنجامی دیارنییە دروستبێیاخەێر، موعامەلە کەمان بۆیهەیە پێکنەیێت هێشتا پا دەرهەوایە: تەقولەقە.(پادرهوا)

پادەری: فد: [ناو] ڕایەخێکە لە بەر درگای ژووری ڕادەخرێ. (پا دری)

پادەم: [ناو] دەمەی ئاسنگەری. (دمەآهنگری)

پاڕابلۆم:[ناو]جۆرێکدەمانچەیە(پارابلوم)

پارازۆ: پارێزەر و ئێشکچی؛ چاوەدێر. (نگهبان)

پاراستن: [چاوگە] چاوەدێری؛ مەلاحەزەکردن و بەزەیی پیاهاتن لە لێداندا، دەست پاراستن واتا ڕەچاوگرتنی دەست و پێ شکان یا

کوێربــوون لــە کــاتی دارکــاری و کوتــەک لێداندا. (در نظر گرفتن و پر هیز کردن)

پاراف: فرد؛ فد: [ناو] پێش واژوو؛ پێش ئیمزا؛ ئیمزای پێش نووس . (پاراف)

پارافین: [ناو] جۆرێک ڕۆن کە لە نـەوت بـە دەستدێ لە قەدیما دەیاندا لە سـەر و قـژ بـۆ جوانی؛ دوو جۆرە(تراو و ڕەق) (پارافین)

پاراگراف: فرد؛ قد: [ناو] بەشێ لـە نووسـراوە کـە لـە بابـەتـێ دەدوێ و بـە دەسـتپیکی دیرێکی تر بابەت دەگۆڕی و لە بەشی پێشوو دادەبڕێت. (پاراگراف)

پارالێـل: [نـاو]کـەرەسـتەییکـی وەرزشـی ژیمناستیکە کە لە دوو میلە پێکهاتووە کە لە ڕاستی یەکدان و هەرکام بە دوو پایە لە سەر عەرز دابەستراون (پارالل)

پاراندن: <دەڵاندن. (نشت)

پاراوی: [ناو،بەرهـەمـی‌چاوگـە] (١)حاڵـەتـی پاراوبوون؛ تێرئاوی؛ ڕوەکـی ئـاودار و تـەڕ و تازە و بە نەشە. (سیراب و شـاداب) (٢) بـێ-نیـازی و ژیـان خـۆش‌ڕابـوێری؛ (ئـەوانـەی کە(پاراو)ی ئاون بژارن). «سوارەی ئێلخـانی زادە». (متنعم بودن)

پـارچ: [نـاو] سـوراحی؛ تـۆنگی ئـاو؛ تۆنگـە. (پارچ)

پارچمک: [ناو]کەوشی‌دەمپـایی؛ سـەرپـایی؛ مداس. (دمپایی)

پارچە: فد: [ناو] (١) قوماش.(٢) لـەت؛کـوت. (٣) یەکەی قەوارە بۆ ژماردنی مڵک و زەوی؛ سێ پارچە ئاوایی؛ دوو پارچە زەوی.(پارچە)

پارچەپارچە: فد:[ئاوەڵناو]کەرتکـەرت؛ لـەت لەت؛ پاژ پاژ؛ پل پل. (پارچەپارچە)

پارچەپارچەکردن: [چاوگە،ت] پل‌پـل‌کردنـی گۆشـت یـا هـەر شـت تیکـە تیکـەکـردن؛ بــەلقــەتــین؛ بــەلقــەتانــدنی زۆر. (پارچەپارچەکردن)

پارچەچی: (١ب) [ئاوەڵناو] ئاوانتەچی؛ درۆزن؛ لافلێــــدەر؛ خۆهــــەڵکــــیش. (لاف زن)(٢)[ناو،ت]بـەزاز؛پارچـەفرۆش؛کووتـاڵ و قوماش فرۆش.بزاز)

پارچەفرۆش: فد:[ناو،ت]کووتـاڵ و قومـاش-فرۆش؛ بەزاز. (بزاز)

پارچەفرۆشـی: فـد: [ناو،بـەرهـەمـی‌چاوگـە] جێگای‌فرۆشتنی‌قومـاش؛ دووکـانی قومـاش فرۆشتن. (پارچەفروشی)

پارخان: [ناو] پەراسوو. (دندە)

پارخووان: [ناو] سمت؛ کەفەڵ. (کپل)

پارزنین: [چاوگە] پاڵاوتن؛ پالأفتن. (پالایش)

پارزونـک: [نـاو]کوڵوانـە؛ چارۆکـەی ژنـان. (رودوشی زنانە)

پارس: [ناو] (١) هۆزێکی کەونـارای ئاریـایی کە لەهەریمـی فـارس (باشـووری ئێـران) دا دەژین؛ (٢) حەپـە؛ وەڕە؛ دەنگـی سـەگ.(٣) سـەرزەوینـی هـۆزی پـارس.(۴) هـەژار و گەدا.(پارس)

پارستن: [چاوگـە]بـەشـکردن؛ جیاکردنـەوە؛ جیاوە کردنـی بـەش؛ پارڤـەکـرن. (قسـمت کردن)

پارسکرن: [چاوگە،ت] سواڵکردن؛ گـەدایـی-کـردن؛ وەڕینـی سـەگ.(گـدایی) پارسکەر: [ناو،بک] سواڵکەر؛ گەدا. (گدا)

پارسۆن: [ناو] پارزون؛ پاڵۆینە؛ پاڵێو.(پالا؛ صافی پالونه)

پارسەنگ خستنەپاڵ: [چاوگە،ت] (ب)ناونیتکە و قسەی سووک بۆ کەسێک دروستکردن و دانە پاڵ؛ ناو زڕاندن لە خۆرایی لەقەمی کرێت خستنەپاڵ. (بکسی- نسبتبددادن)

پارسەنگ گرتنەوە: [چاوگە،ت] قورسایی دەفری خاڵی دیاریکردن بۆکێشانی هەر شت کە بکریتە ناو دەفر و بکێشرێ؛ سەر ڕاستکردنی دوو تای ترازوو. (تعیین وزن- ظرف محتوی شیئ‌توزینی؛پارسنگ)

پارسی: فد: [ئاوەڵناو+ ناو] (١)خەڵکی وڵاتی پارس؛ زمانی پارسی یا فورسی.(٢) ئەندامانی هۆزی پارس.(٣) زەڕدەشتیەگانی دانیشتووی هێند. (پارسی)

پارڤەکرن: [چاوگە،ت] بەشکردن؛ قیسمەت- کردن؛ دابەشکردن. (قسمت کردن)

پارک: فرد؛ فد: [ناو] (١) سەیرانگای خاوەن دار و درەخت و گوڵ و زیاتر جێگای یاری کردنی منداڵان بە کەرەستەگەلێ کە لە سەیرانگاکەدا دامەزراوە.(٢) شوێنی ڕاگرتنی تایبەت بە سەیارە لە شەقامدا؛ (ب) گاراجی سەیارە زیاتر لە قاتی یەکەم یا ژێر زویدا؛ بەدەگمەن لە بینای گەورەدا لە قاتی دووهەم و یا زیاتر چێدەکرێ. (پارک)

پارکار: اند؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک باڵتەی کڵاو داری قەوی و درێژە؛ زیاتر تایبەت بەئە- ندامە کانی عەسکەرییە. (پارکا)

پارک‌کردن: [چاوگە،ت](١) فەننی فێر بوونی ڕاگرتنی سەیارە لە شوفێریدا.(٢)ڕاگرتنی سەیارە لە شوێنی دیاریکراودا.(پارک کردن)

پارکێت: فرد؛ فد: [ناو]چێوفەڕشی تایبەت بۆ ناو ماڵ‌کە لە تەختە و چێوی ناسک چێکراوە. (پارکیت)

پارکی‌جەنگەڵی: [ناو،ت](١) لێڕەواری تایبەتی سەیرانگا. (٢) لێڕەواری پاوان کراو، (قۆرخ) بۆ ژیانی گیان‌لەبەرانی وەحشی و کێوی. (پارکی جنگلی)

پارکی‌شار: [ناو،ت] پارکی‌گشتی سەیرانگای- گشتی زیاتر لە ناو شارەکاندا. (پارک شهر)

پارکی‌گشتی: <پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارکی‌مۆتۆڕی: [ناو،ت] شوێنێ لە پادگاندا کە کەرەستەگەلێ وەک سەیارە و دەبابەی لێ پارک دەکەن. (پارک موتوری)

پارکی‌میللی: [ناو،ت] (١) شوێنێ بۆ پاراستنی گیان لەبەرانی نایاب. (پارک‌ملی)(٢) (ب) پارکی‌شار. (پارک شهر)

پارگین: [ئاوەڵناو] پێوندیدار بە پارەکەوە. (پارینه)

پارلمان: فد؛فرد؛اند: [ناو] پەرلەمان شوێنی کۆ بوونەوەی نوێنەران بۆ کاری تایبەت و دەستووردانان. (پارلمان)

پارلمانی: [ئاوەڵناو] پەرلەمانی؛ گرێدراو بە پەرلەمانەوە. (پارلمانی)

پاروا: بێستانێ کە درەنگ دەگا. (بوستان دیر رس)

پاروینکە: [ناو] جۆگەلەی دەوری‌چیغ و چادر و خێوەت بۆ بەرگری لە ئاوی‌باران.(جوی- دورچادر)

پاڕوو: [نـاو] (١) بێـڵ؛ بێڵـی داری؛ وەروەرە؛ بەفرماڵ. (پارو) (٢) سەوڵ؛ چێوی گەمی بە-ڕێوەبردن؛ بێڵی گەمی ئاژووتن. (پارو)

پاڕووکێشان:<پاڕوولێدان.

پاڕوگرتن: [چاوگە،ت] تیکە گرتن بۆ خواردن. (لقمەگرفتن)

پاڕوولیدان: [چاوگە،ت] (١) بێڵ‌لێدان؛بـەبێـڵ پاک کردنەوەی شوێنێ؛ بێڵ‌ماڵ. (بیـل زدن) (٢) بە پاڕوو بەفری سەربان خستنەخوارەوە و سەربان ماڵین بـە وەروەرە. (بـرف روبـی)(٣) گەمی ئاژووتن بە سەوڵ؛ سەوڵ‌لێدان. (پارو زدن)

پاڕووی: [ناو] سەوڵ؛ پاڕووی گەمی. (پارو)

پارەخشت: [ناو] لەتەخشت؛ تیکەیێک خشت؛ خشـتی شـکاو؛دەسـتە واژەیبـە نابییـە، واتا:نیوەخشت. (پارەخشت)

پارەخۆر: [ئاوەڵناو] بەرتیل‌خۆر؛ لـە ئاوێسـتادا هەر بەو واتا هاتووە؛ (رشوەخور)

پاڕەس: [ناو] (١) بوار. (گدار) (٢) جێگای پـێ لە قەراخ بیردا، وەک پلیکانی چـووک بـۆ پـا دانان لە سەر و خوارکردن لە بیردا.(پلـەهـای دیوار چاه)

پارەکردن: [چاوگـە،ت] دڕانـدن؛ هـەڵـدڕین؛ دادڕیـن؛ کـوتکردن؛ لـەتکـردن؛ بچڕانـدن؛ بچکڕاندن؛ (میرووەحت زولفە وکەبابیش جـە-رگی پارەی نالییە) «نالی»(پارەکردن)

پـارەکـە: (١) [نـاو] سـاڵی ڕابـووردوو؛ لـە ئاوێسـتادا هـەر (پـارەکـە)هـاتووە. (پارسـال)(٢)[کـاری ئـەمـری] بدڕێنـە؛ بدڕە؛(جەرگم بە خنجێر پارەکە) (پارەکـن)(٣) [ناوی ناسکری]دڕاوەکە: دڕیاوەکە. (آن پـاره معلوم)(٤)[ناوی‌ناسکری] دڕاوە کە: پووڵەکـە. (آن پول ، اسم معرفه)

پارەنگا: [ناو] پیٚ‌مێو؛ ئەو دارە کە دەیدەنە بەر تەرزی مێو. (ستون نگاهدارندەتاک)

پاڕەو: [ناو] پیادەڕەو؛ کەناری شەقام تایبـەت بۆ پیاسە. (پیادەرو)

پاریا: [ئاوەڵناو] خراپ؛ کەنەفت؛ کرێت. (بد)

پـارێزتن: [چاوگـە] پاراسـتن؛ چـاوەدێـری؛ پارازتن. (نگهداری)

پارێزکەر: [ناو،بک] ئەوەی کە پـارێز دەکـا و خۆ دوور ڕادەگرێ لە هەر شت کە بە خراپـی بزانێ؛ خۆ بوێر. (پرهیز کننده)

پارێزکـــەردەی: [چاوگـــە،ت] پـــارێزکردن؛ پارێزگاری. (حفاظت)

پاری زل: [ئاوەڵناو] (١) (ب) بەرتیـل خـۆری تەماحکار؛ زاڵم. (رشوەخور ظالم)(٢)پـارو زل؛ تیکەقەوی(ب) زۆرخۆر. (لقمەبزرگ؛ شکمو)

پارێڤ: [ناو]گۆشتی برژاو. (گوشت برشته)

پاریک:<پاڕوو.

پـارین: [ئـاوەڵنـاو] پـارگین؛ پێـوەندیـدار بـە پارەکەوە. (پارینە)

پارینە: [ناو] پاڕوٚنە؛ مریشکی‌دووساڵە.(مـرغ-دوسالە)

+ پاز: [ئاوەڵناو] (ف. مشـە) ناسـک؛ نـەرم و نیان. (نازک)

پازاچ: [ناو] (ف. مشە) داپیرک؛ ماما. (ماما)

پـازار: [نـاو] پـاژار؛ دژی ژار؛ دژیژەحـر. (پادزهر)

پازەن: [ناو] نێریەکێوی. (بز کوهی نر)

پاژمله: پاش مله؛ پشتسەر. (پشت سر)

پاژنە: [ناو](١) بەشی دوواوەی پا لە ژێر قولاپەدا.(٢) ناڵچە؛ وەک ناڵچەی کەوش.(٣) ڕێسمە؛ گرێژەنە؛ پاژنەی درگا.(۴) تەختەی ژێرەوی قۆناخی تفەنگ. (پاشنەقنداق)

پاژنەبەرز: [ناو،ت]کەوشی ناڵچەبەرز. (پاشنەبلند)

پاژنەتێگرتنەوە: [چاوگە،ت]گۆڕینی پاژنەی کەوش. (تعویض پاشنە)

پاژنە مێشوولە:[ناو،ت]کەوشی ناڵچە بووچک کە تایبەت بەژنانە. (کفش پاشنەکوچک)

+پاژنەهەڵکێشان: [چاوگە،ت] (ب)قۆڵ هەڵماڵین و خۆ تەیارکردن و ئامادە بوون.(پاشنە ورمالیدن)

پاژنەی‌درگا هەڵکێشان: [چاوگە،ت] درگا لە ڕێسمە بردن. (ب) هاتنی پەیتاپەیتای کەسێک. (پاشنە دراز جا در آوردن)

پاژە: [ناو] سەروپێک. سەروپێ. (کلەپاچە)

پاژەر: [ناو]کۆڵەکە؛ ئەستۆن؛ وێستۆن؛ ڕاگر. (ستون)

پاژەرەش:[ناو]گەڵای تازە دەرهاتووی دارگویز. (اولین برگ تازه درخت گردو درآمده)

پاس: [ناو](١) خستنی تۆپ بۆ هاوال لە یاری تۆپی پا و باسکێت باڵ و والیبال و هەند باڵدا. (٢) ئێشک؛ کێشک.(٣)ڕەتکردن وتەواوکردن و دەرچوون لە ئەزموونی دەرسی؛ ئەدەبییاتم پاسکرد. (۴) هێشتا چەکەکەم پاس نەکردوە واتا پارەکەیم نەخستوەتە بانک. (۵) ئاگادارکردن و وەڕینی سەگ. (پاس)

+ پاساداان: [چاوگە،ت] عافووکردن؛ بەخشین؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ چاوپۆشیکردن؛ داپۆشینی هەڵە و عەیب. (گذشت وچشم پوشی)

+ پاسار: [ناو]کەسەر؛ خەم؛ خەفەت؛ کوڵوکۆ. (غم واندوە)

پاساردان:کوڵی‌دڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ دەرکردن؛ غەشی دڵ ڕشتن. (دق دل خالی کردن)

پاساودان: پێشگری لە بەدناوی بە پاکانە؛ حەولدان بۆ شاردنەوەی تاوانی کەسێک. (جلوگیری از بدنامی کسی)

پاس‌دان: [چاوگە،ت] (١) کێشک دان. (پاسداری) (٢) خستنی تۆپ لە یاری توپێندا بۆ هاوال. (پاس دادن) (٣) شت یا کەسێک لە سەر خۆ داماڵین و حەواڵەی کەسێکی ترکردن. (پاس دادن)

پاستۆڕ: [ناو] لوویی پاستۆڕ زانای فەرەنسی کە میکروبی پاوێر کرد و کاری میکروب کوژی (پاستوریزەکردن) بە ناوی ئەوە وەیە. (پاستور)

پاستۆڕیزە: فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکی کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ؛ وەک شیری پاستۆڕیزە. (پاستوریزە)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لە بەین بردنی (هوورک و باکتێری) لەخواردەمەنیەکاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستێل: فرد؛ فد: [ناو] جۆرێک تەباشیر بە ڕەنگەگەلی جۆراو جۆر کە لە وێنەکێشیدا کەڵکی لێ وەردەگرن. (پاستیل)

پاسست بوون: [چاوگە،ت] ئەو قسەم بیست هەردوو پام سست بوو، ئەژنۆم شکا؛ هێزی پانەمان.. (پا سست شدن).

پاسکاری: [ناو] لە سەریەک و پەیتا پەیتا پاس بە یەکدان لە یاری تۆپی پادا. (پاسکاری) (ب) ئازاردانی کەسێک لە ئیدارەیێکی حکومەتیدا و جێبەجێ نەکردنی کارەکەی و ناردنی بۆلای ئەم و ئەو. (پاسکاری)

پاسکاڵ: (١) ناوی زانای ئینگلیسی کە دانەری یاسای پاسکاڵە.(٢) یەکەی پێوەرەی تەوژم، بەرانبەر بە یەک نیوتۆن لە سەر میکاییک (٣) یەکێ لە زمان گەلی پرۆگرام نووسینی کامپیوتێر. (پاسکال)

پاس کردن: [چاوگە،ت] (١)حاڵەتی سەگێ کە دەوەڕێ. (پارس کردن) (٢) تۆپ خستن بۆ هاواڵیاری یا پاسکردنی تۆپ بۆ سەر تۆڕی والیبال بۆ ئیسپەک لێدان. (پاس دادن) (٣) پارەی چەک لە بانگ هاوێشتن بۆ بەرگری لە گەڕانەوەی چەک. (پاس کردن) (۴) لە سەر خۆداماڵین و بەکەسێکی دیکە حەواڵە دان وەک پاسکردن لەم ئیدارەوە بۆ ئەو ئیدارە. (پاس کردن) (۵) وەڕینی سەگ لە بێگانە. (پارس کردن)

پاسوور: [ناو] جۆرێک یاری بە پەڕەی پەڕانتۆ. (پاسور)

پاسووکبوون: [چاوگە،ت]دەڵێن لە دەستپێکی کارێکدا ئەگەر کەسێک پای سووک بێت و ڕابوورێ بە سەرکارەکەدا زوو تەواو دەبێ، لە دەستپێکی تەون کردندا منداڵێکی خوێن شیرین بانگ دەکەن کەبێ بە سەر کارەکەدا. (پاسبک بودن)

پاسە زانای: [چاوگە،ت] پێ‌وابوون؛ وا لێ-حاڵیبوون؛ وا زانین. (پنداشتن)

پاسەن: بەوجۆرەسە؛ واسە؛ وایە.(اینطوراست)

پاسەنگ: [ناو]پارسەنگ. (پارسنگ)

پاسەمەبۆ: واناب؛ وانییە بەوجۆرەنابێ. (اینطوری نمی شود)

پاسەوانە: [ناو]خەرجی ئێشکچی؛ پارەیێک کە بە جەزایەرچی دەدرێ. (هزینەپاسداری)

پاسە یچە: وایچە؛ وایشە؛ ئاوایشە؛ (پاسە یچە نییە تۆ وینیت وە چەم): وایش نییە تو بە چاو دیت. (اینطور هم)

پاسیاوان: [ناو] پاسەوان؛ زێرەوان؛ زێرەوان. (پاسبان)

پاسین: [چاوگە] پەسندکردن؛ تاریفکردن؛ پیا هەڵخوێندن. (تعریف و تمجید کردن)

پاشار: باشار؛ دەرەقەت؛ مشوور. (مقابلە؛ بفکر بودن)

پاشا فر: <پاشا خوڕ.

پاشام: (١) پادشای من. (شاەمن)(٢) [ناو] پارشێو. (سحری)

پاشاو: [ناو] (١) پایناو؛ ئاوێک کە لە کاتی ئاو داشتنی زەوی دا بە فیڕۆ دەچێ و لە خوار زەوییەکەوە دەردەچێ؛ (قووناو) (پساب آبیاری) (٢) پاشماوەی ئاوی خوراوە لە

شەربەدا. (پس ماندەآب در لیوان)

پاشای: (١)[چاوگە] شانای؛ پاشین؛ پڕژانـدن. (پاشیدن) (٢)[ڕابوردووی پاشـین] پڕژانـدی؛ پاشاندی. (پاشید)

پاشایەتی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتـی پاشا بوون؛ شایەتی؛ میرایەتی. (پادشاهی)

پاشایی: (١)[ناو] جۆرێک ترێ. (نوعی انگور) (٢) [بەرهـەمـی‌چاوگـە]سـوڵتانی؛ پادشـایی؛ شایی. (پادشاهی)

پاشـــــایی کـــــردن: [چاوگـــــە،ت] (١) خوونکـاریکردن؛ کـار و ڕەوتـی سـوڵتانی. (پادشاهی کردن)

پاشبارە: دارێکە لە باسکێش (ئاموور) چەقیـوە و دەسـتەکـەوشـەی لـە سـەرە. (پایـەی دستگیرەخیش)

پاشبەر: <پاشەبەر.

پاشبین:<پاشەڕۆژ بین.

پاشـپاریز: [ناو،بـک]پاسـاوڵێکـە ئاگـای لـە دواوەی لەشکرە؛ پاشـدار؛ دواپـارێز(نگهبـان. عقبەلشکر)

پاشتر: دوواتر. (عقبتر، بعدا)

پاشتن: [چاوگە] لوولدان و گرێدان و هەڵبـە-سـتنی ڕیشـوەی شـەدە و مێـزەر. (آویـز عمامەبستن)

پاشخســـتن: [چاوگـــە،ت] (١) دوواخســـتن؛ وە پاش‌خستن؛ (عقـب انـداختن)(٢) سـپلۆت ڕاکشاندن بـە عـەرزدا. (بـەزمـین خوابانـدن سگ)

پاشخوڕ[ناو] پاشاخوڕ. (علف ماندەدر آخور)

پاشدڕ: (١) سەگێکە بێدەنـگ لـە دواوە گـاز دەگرێ.(سگی که پنهانی حمله میکند) (٢) (ب) مرۆڤـێ کــە بــە نــەهێنــی زەرەر و زیـان دەگەیێنێت.(کسی کەدر خفا ضرر میزند)

پاشدوو: [ناو،بک] لە پاشملە غەیبەت دەکـا . (پشت سر غیبت میکند)

پاشـــڕۆژ: [نـاو] دوارۆژ؛ داهـاتوو؛ پاشـەڕۆژ. (آینده)

پاشڕۆیی: [ناو] ڤڕین و گـەڕانـەوە؛ بـەدوادا گەڕانەوە؛ بەپاشـداگەڕانـەوە؛ پاشـڤە چـوون. (برگشتن)

پاشـڤەدان: (١) خـۆ خسـتنە دواوە. (خـود را عقب انداختن)(٢) کشانەوە؛ گەڕانەوە. (عقـب کشیدن)

پاشڤەلێـدان: [چاوگـە،ت] هـەڵچـەرخانـدن؛ ڤەزڤڕاندن. (برگرداندن)

پاشقاوەتوون: [ناو] نان‌خواردنی بەینی (نـانی بەیانی و نیمەڕۆ)قاوەتوون و فراوێن. (غـذای بین صبحانەو نهار)

+ پاشقول: [ناو] ئاخرین قروش یا قەرەپـوول یا میتە یان دراوێ کە بە قومارباز دەمێنیـت؛ و بـە قـەولـی قومـار بـازان لـە قولیـدا دایشـاردووە؛کە قـانی‌پاشـقول یـان قـانی دواقولی پێدەڵێن. (آخرین دینار قمار)

پاشکرێ: [ناو] دواکرێ؛ پاشماوەی‌کـرێ کـە دوای گەیشتنی بـار یـا موسـافیر دەدرێ بـە شوفێر. (پسکرایە)

پاشگر: [ناو] وردەوشە و واژۆکە کە بـە دوای وشەدا دێ و واتای وشەکـە دەگۆڕێـت وەک (پاشی) لە وشەگەلی ئاوپاشی، ژارپاشی، وتۆم پاشیدا. (پسوند)

پاشکەمە: [ناو] پاشکۆم؛ خوارەوەی قەفی گۆچان. (پایین خم عصا)

پاش کەوتن: [چاوگە،ت](١) بەجێمان لە ڕێگا ڕۆیشتندا؛ وەپاشکەوتن. (٢) دواکەوتن لە ژیان یا دەرس خویندندا. (عقب ماندن)
(٣) پاشکەوتن؛ پاڵکەوتنی سەگ و تانجی. (خوابیدن سگ)

پاشکی: دەرئەنجام؛ لەپاشان؛ دووایی؛ ئەوجار؛ ئەوسا. (بعدا)

پاشگۆ: [ناو،بک] پاشدوو؛ قسەی پشتملە؛ قسەی پشتەسەر. (غیبت)

پاشگوتن: [چاوگە،ت] پاشگۆیی کردن؛ قسە لە پشتسەرکردن. دوا قسە، دوا گوتن. (غیبت کردن. آخرین حرف)

پاشماگ: [ناو] میرات؛ کەلەپوور؛ بەجێماو. (بجامانده)

پاشماگ گر: [ناو،ت] میراتبەر؛ میراس-گر.(سهم گیر ازمال بجا مانده مرده)

پاشماوەخۆر: [ناو،بک] بەرماوەخۆر. (ب) چڵکاوخۆر؛ نوکەر. (پس ماندەخور)

پاشمەڵڵا: [ناو] دوای مەڵڵا؛ دوای باشمەڵڵا؛کەسی دووهەم لە یاریدا. (نفر دوم در بازی)

پاشمێر:[ناو،بک] پشتگر لە شەڕدا؛یاریدەدەر لە شەڕوکێشەدا. (کسی کەدر جنگ بەکسی کمک می کند)

پاشمێر: [ناو،بک] بەرگری دواوە لە یاری تۆپی پادا. (دفاع عقب)

پاشنوێژ: (١) دوای نوێژ. (پس از نماز) (٢) (ب) دوای نیوەڕۆ. (بعد ازظهر) (۴) پاش-نیڤرۆ؛ پاش‌نیوەڕۆ؛ دوانیمەڕۆ. (بعد ازظهر)

پاش‌وپێش: بەرودوا؛ سەروبن؛ دووشت کە جێگای سەری‌یەکێکیان لە دواوە بێ و جێگای دواوەی لە پێشە وەبێ . (سروته)

پاشۆر: [ناو] (١) پا دەشوا. (کسی کەپا شوید)
(٢) هەر شت و هەرکەرەستە کە پای پێدەشۆن. (وسایل پا شستن)
(٣) (ب) بەردێکی ڕەشی کفەڵە (بەردە پاشۆر) (سنگ پا) (۴) شوێنێکە لە قەراخ حەوز بۆ دسنوێژ گرتن و پا شۆردن. (پاشوره)
(۵) پاشۆرەکردن بۆ فێنک بوونەوە یا بۆ مالیجەی نەخۆشی. (پاشویە)

پاشۆرەکردن: [چاوگە،ت] پا شتن؛ پێ شووشتن؛ پاشۆرە بە گەڵا بی یا دەرماناوی‌تر بۆ لەبەین بردنی یاو؛ پا شۆردن بۆ فێنک-کردنەوە. (پا شویە)

پاشەڕۆژبین: [ئاوەڵناو] دوورئەندێش ئایەندەبین. (آیندەنگر)

پاشەسەر: [ناو،ت] پشتەسەر؛ پشتە سەرە ،جۆرێ خشڵی ژنانە کە لە دواوەی لارەپیچی دەدەن. (نوعی زیور زنانە)

پاشەکشە: <پاشەکشێ. [ناو](١) گەڕانەوە بەدواوادا؛ پاشەکشە. (عقب-نشینی)(٢)(ب)پەشیمانی؛ پاشگەزبوون. (پشیمان شدن)

پاشە ڵپیس: [ئاوەڵناو](ب) ڕابووردووخراب؛ ڕابوور دووی خراپ وگەندەڵ. (بد سابقە)

پاشەنگ: [ناو]پاشدار؛پاشمێر.(عقب دار)

پاشەوانە: [ناو]کەندووی زیادی کە دەنری بە پاش کەندووی سەرەکییەوە بۆ شانە بەستنی

هەنگ. (کندوی یدک.

کندوی دوم)

پاشـــەوپـــاش: پشتاوپشـــت؛ (ب) بـــێ ڕوو وەرگێڕان و سـووڕان هـەنگاونـان بـۆ دواوە. (عقب عقب)

پاشی: (١) لە دوایی؛ لە پاشان. (بعد)

پاشـــی: [پاشـــگر] واتـــا: پرشـــان؛ وەشـــان؛ تووپاشی، ئاوپاشی، خوێپاشی. (پیواژه)

(٣)[ڕابـــوردووی پاشـــین] پاشـــاندی؛ بڵـــاوی کردەوە. (پاشید)

پاشـێڵ: [نـاو](١) پاشـڵ؛ قافیـەی شـێعر. (قافیەشعر) (٢) پووز و پاژنەی پا.(ساق‌پا)

(٣) فـلان کـەس پاشـێڵکی تـەڕە؛ واتـە: ڕابوردووی خراپە.(سابقە)

پاشین: (١)لاق شین؛ پا بەڕەنگی شـین. (پـا آبـــی) (٢)[چاوگـــە] پرژانـــدن؛ پـــرژان. (پاشیدن)(٣) [ئاوەڵناو] دووا هەمین. ئـاخرین. (واپسین)

پاشێنەر: [ناو،بک] هەر شتکە دە پرژێنێ یـا دەپاشێنێ؛ پرژێنەر. (پاشنده)

پـــاقژی: [نـــاو] تـــەمیســـی؛ تـــەمیـــزی و پاکی.(پاکی)

پاقلۆک: [نـاو] ئێسـکی قـەڵـەمـە؛ ئێسـقانی لوولاک؛ئێسکی‌درێژی‌دەست وپێ.(قلم دست وپا)

پاقلەی‌کێوی: [ناو]پۆڵکـە؛ جۆرێـک پاقلـەی دەشت. (با قلای وحشی)

پاقلەمارانە: [ناو] پاقلەی‌کێوی؛ پۆڵکـەمارانـە. (با قلای کوهی)

پا قلێرە: [ناو]گوێزی‌کـە پێسـتە شـینەکـەی دانەماڵرابێ.(گردوباپوست سبز)

پاقڵێس: پاقژکردن؛ پاککردن؛ تەمیس کردن؛ دەفری خۆراک پاش تەواو کردنی‌خۆراک،بە-نان‌لستنەوە.(پاک‌کردن)

پاقورس‌بوون: [چاوگـە،ت] دژی پاسـووک - بوٚن. (پا سنگین بودن)

پاقوڵاخ:[ناو]سمکوڵ.(سم‌برزمین‌کوبیدن)

پاکاسـە: [نـاو] لـە یـاری ڕامیـدا کـەسـێک کەدەستی ئەوەڵی بردووەتەوە پای‌کاسەیـە و ئەگەر دەستی دووەمیش بەرێتەوە کاسەیـش دەبا تەوە. (پای کاسه)

پاکایی: [ناو، بەرهەمی چاوگە] (١)جێگاییێکی پاک لە چاو دەوراندەوری ؛(٢) ئەوەندە پیسـە هەرچەند دەیشۆم پاکایی نابێـت؛ واتـا پـاک بوونـــەوە؛ حاڵـــەتـــی بـــەپـــاکی-گـــەیشـــتن.(ئایی،پاشـــگرێکە وەک تـــە-ڕایی،وشکایی،ساردایی.) (حالت پاک شدن)

پاکتـــاوکردن: [چاوگـــە،ت](١) پاککردنـــەوە؛ بژارکـردن؛ کـار و ڕەوتـی تـەمـیس‌کردنـی شوێنێ لە گەمار و پیسی و خراپی؛ جەڕباندن و ئاڕوین کاری و ناسینی ئەندامانی ناپەسەند و وەدەرنانیان لـە ڕێکخراوێیـک. (٢) پـاک-کردنەوە؛ لە بین بردنی بە ڵگەگەلی قاچـاخ و کتێـب و...کـە دەبنـە هـوێ گرفتـاری و گیرکەوتن؛ پاککردنەوە. (پاکسازی)

پاکدامان: فد: [ئاوەڵناو] پاکـداوێن؛ دەهمـەن پاک؛(ب)بێ‌گوناح.(پاک‌دامان)

پاکداو: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پارێزکار؛ داوێن-پاک. (پاک دامن)

پاکداوێن: [ئاوەڵناو] پاکدامێن؛ پاکداو. (پـاک

دامن)
پاکدڵ: [ئاوەڵناو] بێفڕوفێڵ؛ ساکار؛ دڵپاک؛ بێغەرەز. (پاکدل)
پاکڕن: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] (١) دروێنە وانیێک کە لە بنەوە دەستی دەگرێ و بنبڕ دەیدورێتەوە و گوڵ ناخا. (پاک درو کننده)
(٢) (ب) بە سەر چاک و خراپ یا جوان و ناشیریندا نەچوون. (ب) یا لە خواردندا گوێ نەداتە خۆش و ناخۆش و هەموو شت بخوا و لە سەرسفرە هیچ بەجێنەهێڵێ. (همەچیزپسند)
پاکڕەوشت: [ئاوەڵناو] خۆشخوو؛ پاکڕەفتار؛ پاککردار. (پاک روش)
پاکژ: [ئاوەڵناو] پاقژ؛ پاک. (پاک)
پاککردن: [چاوگە،ت](١) قەرز دانەوە و قەرز پاک کردن. (تسویەحساب) (٢) توێکڵ لێکردنەوەی میوە و دار و پێست داماڵینی لاشەی ئاژەڵ. (٣) ئاوە ڕووتکردن یا موو لە پێست کردنەوە. (پوست کندن)(٤) پاقژکردن؛ تەمیس کردن. (پاک کردن)
پاکنووسی: [ناو] نووسینی دووبارە لە ڕووی پێشنووسەوە؛ نووسین لەڕووی چڵکنووسەوە. (پاکنویسی)
پاکنیژاد: فد: [ئاوەڵناو] پاکنیژات؛ (ب)ئەسڵزادە. (پاکنژاد)
پاکنیهاد: [ئاوەڵناو] دڵ و دەروون پاک؛ پاکسروشت؛ (ب) ئەوەی بۆ هەمووان ئاواتە خوازی چاکە دەکا. (پاک نهاد)
پاکوپاراو: [ئاوەڵناو] پاکوپاریاو؛ تەڕوتازە؛ پاقژ؛ خاوێن. (تمیز و تر و تازە)

پاکوپاریاو: [ئاوەڵناو] پاکوپاراو؛ تەڕوتازە و ئاودار؛ (تمیز؛ تر وتازە)
پاکوتکی: (١) بە پا شێلان. (لگد کردن)
(٢) پا بەعەرزدا کوتان و سمکوڵکردن. (سم بزمین سائیدن و کوبیدن)
پاکوڵ: [ناو](١) بەچکەی ورچ. (بچەخرس)(٢) سمکوڵ. (سم بزمین سائیدن)
پاکوڵ: (١)کورتتربوونی پا لە ژووروی لەش. (پاکوتاە) (٢) پایەکورت؛ هەر شتی پایە داری کورت. (پایەکوتاە)
پاکە: (١)[کاری ئەمری] برنجەکەپاکە؛ پاکیپکە.(پاککن) (٢) تەمیزە؛ بێخەوشە. (پاک است)
پاکەتی: (١) لە بیچمی پاکەت. (٢) (ب) جوێنی پاکەتی جوێنی سەربەستە.(قسە پێ-وتن) لە توێ نزاکەتدا. (٣) لە ناو پاکەتدا؛ ماستی پاکەتی، شیری پاکەتی، (پاکتی)
پاکەتیپۆستی: [ناو،ت] (١) پاکەتێکە لە ئیدارەی پۆستەوە دێ.(٢) پاکەتێکە نامەی تێدەنێن. (پاکت پستی)
پاکەرەشێڵە: [ناو]گیای (یاوز) بۆ درگاکردنی دومەڵ کەڵکی هەیە. (اسفرزە)
پاکەمتار: [ناو] پاکەمتیار؛ گیاخەروو. (گیاخوروو). بۆ نەخۆشینی گاڵ (گەڕوڵی) کە زۆر دەخورێ باشە. (خر نوب)
پاکەند: [ناو] پاخەند؛ پاکەند؛ یاقووت. (یاقوت)
پاکەوپاک: [ئاوەڵناو] پاکلەپاک؛ بێحیساب. (بیحساب)

پاکەوتن: [چاوگە،ت] هەلڕەخسان پێکهاتنی دەرفەت و هەلومەرج؛ لوان؛ ڕێکەوتن. (پا افتادن)

پاکەوکردن: [چاوگە،ت] (١) پاککردنەوە و دەستماڵ کێشان. (دستمال کشیدن) (٢) گسکدانی ماڵ و بەر دەرکە. (آب و جارو) (٣) دەردانی خەوشوخاڵ لە چاڵ یا حەوز. (پاک کردن) (٤) لە بژار پاک کردنەوەی دەوری دار و باخچە. (وجین کردن)(٥) هەژگەڵی دار قرتاندن. (هرس)(٦) شتن و تەمیس‌کردن و خاوێن‌کردن. (شستن و تمیز کردن)

پاکەوکریاگ: [ناو،بەر] دەستماڵ کێشراو و پاقژ کراو؛ تەمیس‌کراو. (پاک شده)

پاکی: (١)[ناو،بەرهەمی‌چاوگە]تەمیسی؛ پاکیێتی. (تمیزی) (٢) [بەند]سەرتاپای؛ گشتی؛ هەمووی؛ تەواوی. (پاکی با بیبا) واتا: هەمووی با بیبا. (همەاش)

پاکیێتی: [بەرهەمی‌چاوگە]ڕەوتی تەمیسی؛ خاوێنی. (پاکی)

پاکێشان: [چاوگە،ت] پای کە سێک کێشانە ناوکاری؛ (ب) لەکارێکەوە تلاندن و تووشی کێشەکردن. (پاکشیدن)

پاکێشانە دواوە: دەست هەڵگرتن لەکاری؛ واز لەکاری هێنان و خۆکێشانە دواوە لەکاری. (پا بیرون کشید ن)

پاگر: (١) پاگیر؛ گرفتار؛ پابەند؛ دووچار؛ هۆی پێش‌نەچوونی‌کار؛ دەستوپێگر. (دست و پا گیر)

پاگران: [ئاوەڵناو](١ب) ئاوس؛(٢) پێقورس؛ دژی پاسووک. (پا سنگین)

پاگرتن: [چاوگە،ت] (١) منداڵێکە فێری ڕێگاڕۆیشتن بێ. (٢) کەوشێکە لە شوێنێکدا ئازاری پا بدا لە بەر تەنگی؛ کەوشەکەم پام دەگرێ. (پا زدن) (٣) کاری - گرتنی‌پا لە زۆرانبازیدا. (زیر گرفتن)

پاگۆدا: ناوی پەرەستگەیێکی ڕۆژ هەڵاتی دوورە. (پاگودا)

پاگوشادانە: [ناو] پێشکەشێکە، بە میوانێ دەدرێ کە بۆ هەوەڵین‌جار بە میوانی هاتووە.<پاکردنەوە. (پیشکش مهمان)

پاگەرد: فد: [ناو] جێگاییک بۆ دەوردانەوە یا وەرچەرخان لە ڕێگەی پلیکانی بێنای چەندقاتیدا. (پاگرد)

پاگیر: (١) هەر شت بێتە لەمپەر و بەرگر؛ گیرۆدە. (٢) حاڵەتی دڵبەستن بە شتێ یان کەسێک‌کە بەرگری بکا لە ڕۆیشتن و بەجێ هێشتنی جێگاییک.(٣) هۆی گرفتاری و دە- ردیسەری و نارەحەتی.(پاگیر)

پاگیربوون: [چاوگە،ت] (١) تێوەتلان بەتاوانی کەسێکی دیکەوە. (پاگیر) (٢) پابەند بوون؛ حاڵەتی دڵبەستن بەشتێکەوە؛ گیرۆدە بوون. (پاگیر شدن) (٣) حاڵەتی‌گیر خواردویی لە تەنگ و چەڵەمەییێکدا یا لە سووچێک (گوناحێک)دا. (پاگیرشدن؛گیر افتادن)

پاگێرە: [ناو] خەرمانێ‌کە بە پا ورد دەکرێ. (خرمن کوبی با پا)

+ پاڵ:(١) [ناو] سیستمێکی نیشاندانی ڕەنگ لە تەلەویزیۆنی ڕەنگیدا؛ هاوتای سێکام. (پال) (٢) (ب) حەمە خوشکی ئەحمەدی لە

پاڵ دایە واتا ژنییەتـی. (کنایـەهمسـری) (٣) (ب) تـەجـاوەز؛ پیاویـان کـردە پـاڵی واتـا ئەتکیان کرد. (کنایەهم خوابگی)

پالاردانان: [چاوگە،ت] (١) (ب) هە لەکـردن؛ لارێکـردن؛ کـاری خـراپ کـردن؛ کـاری نائاسایی کردن. (٢) (ب) لە ئەمری گەورەتر و باڵادەست دەرچوون. (پا کج گذاشتن)

پاڵـادروو: [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـک] پێڵـاودروو؛ کەوش‌درووو. (کفش دوز)

پاڵانـدروو: [ئـاوەڵنـاو+ناو،بـک]کورتـان‌درووو؛ کۆپان‌دروو. (پالاندوز)

پاڵاندن: [چاوگە،ت] پاڵاوتن؛ پاڵێوتن؛ پاڵافتن. (پالودن)

پاڵانقەجەری: [ناو] کورتانی قەجەری؛ جۆری کۆپان کە لە زەمانی قاجارڕدا دروست‌کـراوە. (پالان قجری)

پالاوشـــــک: [نـــاو] جێگـــەی پێڵـــاو؛ کەوشکەن.(کفش کن)

پاڵ بە پاڵ: [بەند] شان بـە شـانی یـەکـەوە بوون؛ لە تەنیشت یەکدا. (شانەبەشانە)

پاڵ پێوەنەر: [ناو،بک](١) پاڵنەر؛ ئـەوەی کـە پاڵ بە شتێکەوە دەنێ. (فشار دهندە)(٢)(ب) هاندەر. (محرک)

پاڵتاو: [ناو] باڵتە؛ باڵاپۆشی شۆڕ. (پالتو)

پاڵچم: [ناو] پـەلچـم؛ گـزرە لـە گـەڵـای دار تایبەت بۆ خۆراکی بزن. (برگ درخت خشک خوراک بز)

پاڵخریاگ: [ناو،بـەر] پـاڵخـراو؛ ڕاکێشـراو. (خواباندەشدە)

+ پاڵخستن: [چاوگـە،ت] (ب) خـەوانـدن و درێژکردن لە سەر عەرز. (خواباندن)

پاڵدانە پاڵ: شان بـە شـانییـەکـەوەنـان بـۆ ئـەنجـامی کـاری. (ب) کۆمـەککـردن؛ ئاریکاری؛ گەلەکۆمەکی. (کمک کردن)

پالدای: هەڵسپاردن؛ هەلێسپارد. (تکیەدادن؛ تکیەداد)

پاڵـدراو: [ڕابـوردووی پاڵـدان] هـەڵسـپاردە؛ هەڵسپارددراو؛ هـەر شـت‌کـە پـاڵی دابێتـەوە. (تکیەدادە)

پاڵدیوار: [ناو،ت] پای‌دیـوار؛ پـەنـای دیـوار. (جنب دیوار.)

پاڵس: [نـاو]یـەکـەی دیـاریکردنی خـەرج و پارەی تەلەفۆن و مۆبایل. (پالس)

پاڵسەنگ:[ناو] پارسەنگ کە بۆ قـەرەبـووی تای ترازووی سووک لە سەری دادەنرێ. (پـار سنگ)

پاڵکورسی: [ناو،ت] پاڵقورسی؛ نزیکی‌قورسی؛ بەرکەی قورسی. (جنب کرسی)

پاڵکەفتگ: [ڕابوردووی پاڵکەوتن] پاڵکەوتوو؛ ڕاکشاو؛ درێژبوو. (درازشدە)

پاڵکەوتن: [چاوگـە،ت]درێژبـوون؛ ڕاکشـان. (دراز کشیدن)

پاڵگان: [ناو] پاڵگانە؛ باڵکۆن. (بالکن)

پاڵگـە: [نـاو] جێگـای پـاڵ پێـوەدان؛ بـاڵنج؛ پشتی؛ پاڵپشت. (پشتی)

پـاڵیدانــەوە: [چاوگـە،ت] پـاڵدانــەوە و پشووەدەرکردن؛ بێهن‌وەدان دوای ئەنجـامی-کاری؛ (ب) ئاسوودە بوون؛ دڵنیـا بـوون؛ ئـەر خایەن بوون. (تکیەدادن. آسودەشدن)

پاڵنگان: پلێنگان؛ گوندێکی دیمەن جووانە لە

ڕۆژ ئاوای باشوری شاری سنه. (پالنگان)

پاڵنەگەران: [چاوگە،ت] باڵنەگەڕان؛ پاڵت نەگەڕێت؛ (ب) خودا دەوامت نەدا؛ جۆرێک تووک لێکردن؛ هیوای خراپ خواستن بۆ کەسێک(لە گەر بکە ویت)(خواستاربدی برای کسی)

پالۆش: [ئاوەڵناو] پرش؛ تێکەڵ. (مخلوط)

پالۆنە: [ناو] پاڵۆنە؛ کەفگیر؛ کەوگیری کون کون. (کفگیر)

پالووتە: [ناو] (١) گەل؛ گەلە دروێنە وگەلە جووت.(٢) بێگار بەگەل؛ کاری بێمز بەگەل. (بیگار جمعی)

پاڵوو دان: [چاوگە،ت] (١)بە تە نیشتە وە پاڵکەوتن؛ پاڵەو دان؛ پال‌وەدان؛ پالڤەدان؛ پاڵدانەوە. (تکیەدادن)(٢) کەژووی ژێرسکی بارە بەر و تەنگەی زین بەستن. (تنگ زین بستن)

پالووف: [ناو](١) لاتەرافە؛ تەنیشت. (پهلو) (٢) تەنگە و پاڵووی ژێر سکی وڵاخ؛ پاڵوو. (تنگ زین)

پاڵە: [ناو] (١) وشەییێکی ئاوێستاییە واتا شار، پاڵەوان: چاودێری شار. (٢) بە هەڵە باوە کە بە هەموو دروێنەوانێ دەڵێن پاڵە، بەڵام پاڵە ئەو دروێنەوانەیە کە لە هاوالانی بەکارترە و خەتی دروێنە دیاری دەکا لە پاڵەوە، ودروێنەوانانی‌تر لە خوار دەستیەوە دروێنە دەکەن.(دروگر ممتاز)

پا لە بەرە درێژترکردن: [کنایی] پای‌زیادی داکێشان؛ (ب) ڕوو داری و زیادەڕەویی؛ لە ئەندازە بەدەر کردن؛ تەماح و ویستی زۆرتر لە ئەندازە؛ (ب) بە تەمای ئەنجامی‌کاری کە لە وزە دا نەبێ. (پا را از گلیم دراز کردن)

پاڵەپەسێو: [ناو] (١) گەمەی پاڵ لە یەکەوە-نان زیاتر لە پاڵ دیواردا؛ پاڵەپەستێ؛ شانە-چرکێ. (بازی هول دادن.بافشار) (٢) بە زۆر ئاخنینەوە؛ پاڵەپەستۆ. (بافشار آکندن)

پا لە پەی دان: [چاوگە،ت] پاقاویژ؛ لە-ڕۆیشتندا پانییە لە قولاپەی پاکەوتن. (پاشنەزدن بە قوزک یا موقع را رفتن)

پا لەپەیین‌دان: [چاوگە،ت](ب)بێ‌کاری‌وبێ‌باری؛ گەڕان و سووڕانەوەی بێ موفا. (بیکار)

پا لە حەق‌خستن: [چاوگە،ت] پا لەسەرحەق-دانان؛ ماف و ڕاستی پاماڵکردن ؛ حەق وە شاردن؛ حەق کوژی. (حق را زیر پا گذاشتن)

پا لە ژێردەرچوون: [چاوگە،ت] (ب) هە-ڵخلیسکان؛ (پالغزیدن)

پا لە سەردانان: [چاوگە،ت] پا لێنیان؛ پا لێنان؛ بە ژێر پاوەکردن (ب)شاردنەوەی مە بەستێ. (لگد کردن)

پا لەسەرلێوی‌قەبربوون: (ب) سەر لە گوێی قەبر لەرزین؛ پیری زۆرهان؛ بەیەکی‌دەڵێن‌کە عومری‌کەم مابێ و زۆر پیر بووبێ. (پا لب-گوربودن)

پالەقۆچە: [ناو] سەرمەوقولات؛ سەرمەقولانج. (محلق)

پالەقە: [ناو،ت](١) لەقە لێدان؛ بە ژێر پێ بە سە رشتێکدا دان،ئەگەر بەسەرپەنجەی‌پابێ (شەق)ە. (٢) بۆ وڵاخ ئەگەر بە یەک پابێ لەقە و پاش لەقەیە و ئەگەر بە هەر دوو پا بێ جووتەیە. (لگد)

پاڵه‌کی: فد: [نـاو] دوو سـندوقی داریـن کـه به‌ینی ته‌خته‌کانیٚ هه‌راشه (بلاٚوه) و له سـه‌ر باره به‌ر دایـده‌بـه‌سـتن بـوٚ کیٚشـانی بـه‌رد و خشت. سه‌ره‌که‌یشی به‌تاڵه. (پالکی)

پاڵه‌میٚر: [ئاوه‌ڵناو] ئاخووه‌نـد؛ هونـه‌رمـه‌نـد؛ زیره‌ک؛ وریا؛ زانا. (هنرمند. دانا)

پاله‌نگ‌بوون: [چاوگه‌،ت] (١) شه‌لبوون. (شل شدن) (٢)بارچه‌وت بوون. (بدبیاری) ٣. کـه‌م بوونی پای یاری.(پالنگ بودن دربازی)

+ پاڵه‌وان: (نـاو)(١) وشـه‌یێکـی ئاویٚسـتاییه؛ شاره‌وان؛ چاودیٚری شار. (٢) ئه‌کته‌ری ئه‌وه‌ڵ له سینه‌مادا. (آرتیست)

پاڵه‌وان‌که‌چه‌ڵ: [ناو] ئاواڵی بیجبیجان خانم له به‌زمی لوٚتیاندا که له ناو چادریٚکی چووکدا به‌ڕیٚوه ده‌چوو. (پهلوان کچل)

پاڵـــه‌وانـــه: [نـــاو] پاڵوانـــه؛ باڵداســـووکه؛ ته‌یره‌کویٚره؛ ته‌یره حه‌واییله. (پرستوی سیاه)

پاله‌وی: (ناو)(١) پیٚوه‌ندیـدار بـه پالـه‌ویـه‌وه، کڵـاوی پالـه‌وی، زمـانی‌کـوٚنی پالـه‌وی، (٢) بنه‌ماڵه‌ی شای ئیٚران له ده‌ورانی قاجار هه‌تـا دامه‌زرانی کوٚماری ئیسلامی. (پهلوی)

پـاڵی: زمـانی ئـه‌ده‌بـی و دینـی تـاقمیٚ لـه بووداییه‌کانی هیٚند. (پالی)

پالیٚبـڕین: [چاوگـه‌،ت] هـاتوچوٚ نـه کـردن؛ سه‌رڵی‌نه‌دان؛ ئه‌حوال نه‌پرسین. (پا از کسـی بریدن)

پالیٚدان: [چاوگه‌،ت] (١) به پا له شتیٚک دان. (٢) پا جوڵاندنه‌وه له پا مـه‌لـه‌دا. (٣) ڕکیٚفـی دووچه‌رخه سووڕاندن به پا. (۴) به ڕکیٚف لـه ته‌نیشتی ئه‌سب کوتان. (۵) ناسووسـی پـایی لیٚدان و با کردنه ناو توٚپ و تیوپ. (پا زدن. به‌تلمبه‌باد پازدن)

پالیٚنان: [چاوگه‌،ت] (١) پانیان به سه‌رشتیٚکدا. (پـا گذاشـتن) (٢) ڕاسـتی وتـن؛ درکانـدنی نهیٚنـی و سـووچ و گونـاح ؛ دان پیٚـدانان. (اعتراف)

پاڵیٚو: [ناو،بک] ئه‌وه‌ی‌که ده‌پاڵیٚوی؛ ئـامرازی پاڵاوتن؛ (پالا)

پاڵیٚوگا: [نـاو] (١) (ب) پاڵایشـگاه؛ فابریکـای پاڵـاوتنی پـاترولیٚ (نـه‌وت) و گـاز و.. (ب) فابریکای پاڵاوتن و جیاکردنه‌وه‌ی ماکگـه‌لـیٚ کـــه لـــه نـــه‌وت بـــه‌ده‌ســـتدیٚ. (پالایشگاه‌نفت)(٢)جیٚگه‌ی پاڵـاوتن. (جـای-پالایش)

پامالیٚ: [ئاوه‌ڵناو] خسـتنه ژیٚـر پـیٚ؛ پیٚشـیٚل؛ پایه‌مـالیٚ؛ لـه ژیٚـر پـیٚدا وردکـردن؛ پتیـوار. (پامال)

پاماچیٚ: (ب) قه‌ت ناچم؛ هه‌رگیز ناچم؛ پای تیٚ نانیٚم. (پا نمی گذارم)

پاموٚره: [ناو] (١) پاماو؛ لووسکردنی گه‌چ لـه گه‌چکاریدا به قوماش یالوٚکه‌ی‌ته‌ڕ(صافکردن گچ با پنبه‌تر) (٢) پامووره؛ پیٚمووره؛ پاوانه لـه مووروویی هوٚنراوه. (زینت‌مچ پا)

پاموزه: [ناو] پامز؛ حه‌قه‌پیڵاو. (حق القدم)

پامووره جوانیٚ: گورانییه‌کی‌کوٚنه کـه بـه‌ریٚـز میسباح دیوان، (ئه‌دب) به‌شیٚعری (نوسره‌تیٚ-جوانیٚ) دای ناوه و بوٚی هه‌یه که‌سانیٚکی‌دی که مه‌به‌ستیان نوسره‌ت نه‌بوه کردوویانـه بـه پامووره جوانیٚ چونکا هه‌ردوو یه‌ک (میٚلوٚدی) و یه‌ک (ئاهه‌نگ) و گوٚرانین. (اسم ترانـه‌ای

است)

پامەس: [ناو] وتار؛ گوفتار؛ نوسراوەی وتار. (مقاله)

پا مەنبەری: [ناو](١) لاواندنەوەی مردوو لە بواری قسەی ئاخونددا لەلایەن دانیشتوانی دەوری مەنبەرەوە. (٢) (ب) وتەی کەسێک بە شیاو زانین و سەلماندنی بە خەڵکی تر بەوتنی بەڵێ و ئەری یا قسە و کەلام هاویشتن لە بواری قسەکەدا. (پا منبری)

پامەنقەڵی: [ناو] جۆرێک ئاوازی ئێرانی لە را بووردوودا تایبەت بوو بە ئەسرار کێشانی دەوری مەنقەڵ کە لەبواری هونەرییەوە بایەخێکی ئەو توی نەبوو، بەڵام بەشێعرەکانی زیاتر بایەخ دەدرا. (پامنقلی)

پاناڤ: [ئاوەڵناو] پانتاو؛ پاناو؛ زەوینی تەخت؛ دەشتایی. (میدان؛ پهنایی زمین)

پا نان بەجەرگدا: (ب)زاتکردن؛ نەترسان؛ وێران؛ خۆ خستنە مەترسی و خەتەر. (پاروی جگر گذاشتن)

پا نانە جێپا: (١) کەسێک کردن بە نموونە بۆ ژیان و حەول دان بۆ ئەوەی وەک ئەو ژیان بەرنە سەر و جێگای ئەو پڕ بکەنەوە. (پا جای پای کسی گذاشتن) (٢) لاسایی کردنەوە؛ دەمەلاسکی کردن و وەک کەسێک خۆنیشاندن. (تقلید در آوردن)

پا نانەناو: چوونەناو؛ چوونە تێوی؛ پامناوەتە حەفتا ساڵ. (پا گذاشتن)

پاناوک: [ناو] ئەو جێگا کە چۆم پان و تەنک دەبێتەوە؛ تەنکاو؛ زیاتر بۆ بواری چۆم دەوتری.(گدار)

پان‌بوونەوە: [چاوگە،ت] (١) خۆ پان کردنەوە و خەوتن لە عەرزدا. (٢) خۆ شلکردنی مێوینە بۆ جووت‌بوون و خۆ پاڵ خستن.(پهن شدن)

پانتومیم: [ناو] لاڵبازی؛ نیشاندان و گێڕانەوەی مەبەستێ بە جووڵانەوەی هەموو ئازای لەش جگە لە زبان جار و بار مۆسیقایشی لەگەلدایە. (پانتومیم)

پانجاڕی: [ناو] پانجاڕچن؛ گیاچن؛ گیای خواردەمەنی هەڵکەن. (سبزی جمع کن)

پانچ: اند؛ فد: [ناو] ئامرازێ کە ئاگاداری دەدا بەکەرەستەگەلی کارەبایی و کامپیوتێری، بە کون کون کردنی شریتی کاغەزگەلێک.(پانچ)

پاندا: فرد؛ فد؛ اند: [ناو]گیانلەبەرێکی ورچ ئاسای چکۆلەیە زیاتر بە ڕەنگی بەڵەکی سپی و ڕەش، دەوری چاویشی ڕەشە. (پاندا)

پانک: [ناو] مەڵاشوو؛ مەڵاشک. (سقف دهان)

پانک: اند؛ فد: [ناو] تاقمی لە لاوەکانی ڕۆژ ئاوایی کە دژ بە بیر و باوەڕی کۆمەڵگایانن. (پانک)

+ پانکە: [ناو] جووجە؛ غەریب سنجان؛ تەختە پیتی.<پەنکە. (ساس)

پانکی: [ناو] شوێگرانی پانک؛ کەسانیٰ کە وەک پانک لیباس لە بەر دەکەن و سەر و قژیان بە شێوەی ئەوان دە ڕازێننەوە. (پانکی)

پانگ: [ناو] قولانج؛ درێژایی بە ئاندازەی کردنەوەی قامکی گەورە و شادە. لە بست کەمتر. (باژ)

پانگولەن: [ناو] مروچە خۆر و میلوورە خۆر، گیانلەبەرێکە بەقەد ڕێوییێک دەبێ و لووتی وەک (بابلیسۆک)خورتوومی فیل وایە.

(پانگولن)

پانگهه: [ناو] پشتێر؛ هـوڵ؛ تـەویلـە؛ گـەوڕ؛ پشتیر؛ هەمـار؛ عـەنبـاری گـەنـم و خـەڵـە. (طویله؛ انبار)

پانوپۆڕ: [ئاوەڵناو](١) مەکانی پان و بەریـن. (مکان وسـیع) (٢)مرۆڤـی تـەژەی ناوشـان پان؛ تێک سمڕاوی قەوی‌وقۆڵی ناوشان پان. (گردن گلفت؛ شانه‌پهن)

پانۆڕاما: اند؛ فد: [ناو] وشەی اینگلیـزی واتـا: دیمەن؛ جیهان‌نوما؛ بە سینەمایێک دەڵێن کە وەک (سینەڕاما) بـەچـەنـد پرۆژێکتـۆر فـیلم دەخاتە سەر پەردەی سینەما و وێنەکان پـان و بەرین. (پانوراما)

پانۆڵـە: [ئـاوەڵنـاو] قـولـوپـان؛ تێکسـمڕاوی کوڵبنە؛ قوڵە بنەی قەڵەو. (چاق و قد کوتاه)

پانومـا: [ئـاوەڵنـاو] گـۆرەوی ناسـک کـە پـا دەنوێنی وەک کایزە، لە تۆڕێکی ناسک چێ-بوو. (پانما)

پانەستە: [ناو] پێست؛ پۆس. (پوست)

پا نیان‌بـەگیانـا: (ب) زات‌کـردن؛ جورئـەت-کردن؛ خۆخستنە خەتەر. (از جان گذشتن)

پا نیانە پێش: (ب) ئامادە بوون؛ حـازر بـوون؛ پێشقەدم بوون و داخوازی بۆ کردنـی‌کـاری. (داوطلب)

پا نیانە جێپا: بـە ڕچـەی کـەسێکا ڕۆیشـتن حەول دان بۆ گرتنەوەی جێگای‌کەسێک لـە جەماوەردا؛ (ب) لاسایی‌کردنەوە و کـەسێک بە نموونە و ئورناگ‌کـردن. (پـا جـای پـای کسی گذاشتن)

پانیە فەڕشی:[ناو] کەوشی سەرپایی ناومـاڵ؛ دەمپایی ناوماڵ. (دمپائی مخصوص منزل)

پانیەکێش: [ناو] پاژنەکێش؛ پاژنەهـەڵکـێش؛ کوتە کانزاییێکی بچووکە لە کەوچک دەکا بۆ هــەڵکێشــانی پشــت پاژنــەی کــەوش. (پاشنه‌کش)

پاوانـدار: (١) ئێشـکـچـی‌و چـاودێری قـۆرغ و پاوان.(نگهبان‌محوطه حفاظـت‌شـده)(٢)هـە-رجێگاییێک‌کە ئێشکچی بـۆ دانرابـێ. (دارای نگهبان)

پا و پا: تابەتا کەوش‌کردنە پا. (لنگه‌به‌لنگه)

پا و پاکردن: [چاوگە،ت] خۆ خافڵاندن؛ شک و گومان و دوودڵی‌کردن؛ ماتـڵ‌کردنـی‌کـار. (تردید و دو دلی)

پاوپووز: [ناو،ت] پێ و بەلەک؛ (پاوپووز دەڵێ زێڕە پێوەنەی تێکراوە) فۆلکلۆر.(ساق پا)

پـاودان: [نـاو،ت] بـارو دۆخ؛ دۆخ؛ حاڵـەت. (موقعیت)

پاوقەدەمڕەش: [ئاوەڵناو] بێ‌ودم؛ بـەدقـەدەم؛ بێ‌یومن؛ شووم؛ پـاش گوێزتنـەوەی بـووک ئـەگـەر ڕوو داوێکـی خـراپ لـە مـاڵی زاوا بقەومێ دەڵێن بووک پاوقەدەمی ڕەشـە. (بـد قدم)

پاوند: اند؛ فد: [نـاو] (١) یـەکـەی کێشـانەی ئەمریکایی و ئورووپی بەرانبـەربـە٤٥٤ گـرام. (٢) یەکەی پارەی باوی ئینگلیز. (پاوند)

پاوەپا: لنگەکەوشی پای ڕاست لە پـای چـپ کردن و لنگەکەوشی پای چپ لە پای ڕاست کردن. (لنگه‌به‌لنگه)

پاوەڕا: پا بەڕێ؛ بـەڕێگـەوە؛ کـەسێک کـە خەریکە بکەوێتە ڕێ بۆ سەفەر. (پا براه)

پا وەرمانگ: >پا بەمانگ؛

پاوەرە: [ناو] پا وەریٚ؛ پیٚوەرە؛ دەرپیٚ؛ ئاوەلٚکراس؛ پاتۆلٚ؛ شەروالٚ؛ شوالٚ.(زیر شلوار)

پاوەرجایی:پاورجیٚیی؛ بەردەوامی؛ڕاوەستاوی.(پابرجائی)

پاوەرجیٚ: [ئاوەلٚناو] ڕاوەستاو؛ پابەرجیٚ؛ پتەو؛ قاییم؛ بەردەوام؛ پایەدار؛ پاوەجیٚ.(پابرجا)

پاوەیۆ: [ناو] پیٚخەسوو؛ پاوەوی؛ پاخەسوو.(ینگە)

پاویٚر: (١) [ئاوەلٚناو] نەترس؛ بەجورئەت. (نترس)(٢) [ناو] دۆزینەوە و پەیداکردن و ناساندن بۆ هەوەلٚین جار. (کشف کردن)(٣) پالٚپشت؛ لایەنگر. (تکیەگاه)

پا هەلٚکەوتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەنگردان؛ شتیٚ وەبەر پا کەوتن؛ سەرسمدانی ئەسب؛ سەرەنگریٚ. (سکندری)(٢) (ب) هەلٚەکردن. (اشتباه کردن)

پای ئیمانت: تۆ ئیمانت؛ هەروها: پای شەرافەتت، پای پیاوەتیت، پای مەردانەگیت، پای دۆستیمان. (بەحساب ایمانت)

پایتوون: [ناو] فایتوون؛ دروشکە؛ گالیسکە. (درشکە)

پایزە: (١) ناوی بەیتیٚکی کوردیە. (نام آواز کردی) (٢) هەرمیوەییٚک کە درەنگ بگا. (میوە پاییزی) (٣)[ئاوەلٚناو] پیٚوندیدار بەپاییزە-وە. (منصوب بەپاییز)

پایزەبرا: [ناو] سەبارەت بە دەستکەوتی حاسلٚات لە کاتی پاییزدا سەرلیٚدان و پەیدا بوون؛ (ب) دۆستی نانی؛ بەکەسیٚکیش دە لیٚن کە درەنگ دە بیندریٚ.(دوستی بە خاطرنفع مادی؛ کنایە از دیر ملاقات کردن)

پای زیادی داکیٚشان: [چاوگە،ت] (١ب) زیادەڕەوی؛ ڕووداری زیادە لەحەد. (٢) ویستی زیادە لە ئەندازە.(٣) دەستدانە کاریٚک کە لە وزەدا نەبیٚت.(پا از گلیم دراز کردن)

پای سیٚدارە: [ناو] (١) لە بەرپەتی سیٚدارەدا ڕاگیراو بۆ لٚە سیٚدارە دان. (٢ب) بەندییٚک کە زۆر بۆی هەیە لەسیٚدارەبدریٚ. (٣) بەندییٚک کە مەحکوم بووە بە مەرگ و لە زینداندا ماتلٚی بەڕیٚوەبردنی حوکمە. (پای اعدام).

پای کەسیٚک نووسین: [چاوگە،ت] (ب) خەتابارکردن و تاوان خستنە سەر کەسیٚک؛ گوناحەکەی پای من نییە پای خۆتە؛ خودا بە پای منی نەنووسیٚ. (پای کسی نوشتن)

پای من نییە: (١) لاقی من نییە. (٢)پای من نییە (ب) پیٚوندیی بەمنەوە نییە؛ بەحیسابی من نییە.(پای من نیست)

پای ویژدانت: (ب) تۆ و ویژدانت؛ بیٚعی - ویژدانت؛ تو بیت و ویژدانت؛ بیٚحی ویژدانت؛ بۆ سویٚنددانە. (ترا وجدانت)

پایە: [ناو] (١) ستوون؛ ویستوون؛ ڕاگر؛ کۆلٚەکە؛ (پایە))(٢) بنچینە؛ بنەڕەت؛ هیم؛ بنەما. (پایە) (٣) پاچکە؛ پایەی - کورسی:پاچکەی کورسی. (پایە) (۴) دەرەجە؛ پلەوپایە. (پایە) (۵) پیٚیە، دەست نییە. (پا است)(۶) ئەندامە ؛ ئەویش پایە؛ پاییٚکی یاریە. (پاست)

پایەبلٚیند: [ئاوەلٚناو](١) پایەبلٚن؛پایەبەرز.(٢) هەر شتیٚک خاوەندی پاچکەی دریٚژ بیٚت.(٣)

مەزن؛ ڕێزدار؛ خاوەن پلە و پایە.(پایەبلند؛ بلندپایە)

پایەبەرزی: [ناو] (ب) شان‌وشکۆداری؛ گەورەیی و مەزنی؛ پایەوەری. (پایەبلندی)

پایەدار: [ئاوەڵناو] (١)بنەڕەتدار؛ هەر شتێک پاچکەی بێ؛ خاوەنی پلە و پایە و دەرەجە و مەقام. (پایەدار؛ مقام دار) (٢ب) ڕاوەستاو؛ بێ‌داوی؛ دەوامدار؛ بەرقەرار؛ جێگرتوو؛ بەردەوام؛ بێ‌دوایی. (پایدار)

پایەڕێژی: [ناو] (١) بناغە دانان؛ بنەڕەت دانان. (پایەریزی) (٢) داڕشتنی پایەی- دیوار(خەندەک‌داڕشتن).(پی‌ریزی.)

پای‌یاری: [ناو] هەریەک لە ئەندامانی‌یاری؛ پای‌کایە؛ هاوکایە. (پای بازی)

پاییزی: [ئاوەڵناو] سەربە پاییز؛ پێوەندیدار بە پاییزەوە؛سەرمای پاییزی، بارانی پاییزی. (پائیزی)

پت: [ناو] (١) تبل؛ تلی؛ قامک، ئەنگووس؛ کلک؛ ئەنگوست. (انگشت) (٢)[ئاوەڵناو] ژیکەڵە: خشپیلە و جوان؛ نازدار. (قشنگ کوچولو)(٣) سووری‌تۆخ؛ پل؛ شوتیەکە وەک پتی‌خوێن وایە واتا زۆر سوورە.(قرمز تیره)

+ پتپتۆک: [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ؛ نوختە نوختە؛ پنپنۆک. (نقطه‌نقطه)

پتدان: چلدان. (نبض زدن)

پترووکاو: [ئاوەڵناو] پتورکاو؛ داڕزاو لە بەرکۆنی؛ پوواو؛ پرتووکیاگ. (پوده)

پتری: (١) زوری؛ پرانی؛ زۆرتری؛ فیشتەری. (بیشتر) (٢)بتری؛ خراپهێنان لە یاری و قوماردا. (بطر آوردن) پتک: [ناو] (١)پت؛ قامک؛ تبل؛ تل؛ کلک. (انگشت) (٢) شەمچە؛ شقارتە؛ گۆگرد. (کبریت)

پتکۆ: [ئاوەڵناو] خشپیلانە؛ جوان؛ ناتلەنگ- زراوی ژیکەڵە. (کمر باریک و قشنگ)

پتکە: [ناو] پرتکە؛ پترۆکە. (تکه)

پتوپیازگ: [ناو،ت] بوخچە؛ پیاسکە؛ پرێسکە. (بقچه)

پتوورکاو: [ئاوەڵناو] پترووکاو؛ پوواو؛ داڕزاو؛ زۆرکۆن و دافەتراو. (پوده)

پتوون: [ئاوەڵناو] تەواو؛ یەکجێ؛ «گۆڤاری‌مهاباد ژ١١٢» (بکلی)

پتە: [ناو] (١) پللە؛ چەقەنە. (بشکن)(٢) پتەلێدان؛ چەقەنەلێدان. (بشکن زدن)(٣) پلتۆک؛ پەلەپیتکە. (تلنگر)

پتیوار:[ئاوەڵناو]پامال؛ تەفروتوونا؛کاول.(پایمال)

پچ: چک؛ تۆز؛کەمۆکە. (کمی.اندکی)

پچپچ: (١) هەویرەکەم پچپچیە واتا هەویرەکەم ترشاوە و زۆر هەڵاتووە. (ور آمدن زیاد خمیر) (٢) سرتەسرت. پچ پچ. (پچ پچ)

پچڕانەوە: (١)دووبارەپچڕان. (بازپارەشدن) (٢) پچڕان؛ تەزبێحەکەمت پچڕانەوە واتا پچڕاندت. (قطع شدن)

پچڕاوە: (١) [ڕابوردووی دووری پچڕان] لە- مێژە پچڕاوەتەوە (قبلا"پارەشدە)(٢) پچریاو؛ کۆن بووگە و پچڕاوە: (پچڕاو، پچڕیاگ)(٣)دیسان پچڕایەوە.(پارەشدە است؛پارەشد؛ پارەشدە)

+ پچڕپچڕ: (ب) لەتکردن وڕفاندن هەرکەس بۆ خۆی؛ کەس‌لەکەس؛ بڕفێن

بڕفێن. هەرکەس فریا کەوت بەشی خۆی پچڕی. (معادل بخور بخور)

+ پچڕینەوە: [چاوگە،ت](١) پچڕانەوە. (پارەشدن)(٢)(ب)کێشانەوەی ماڵ و پارە لەکەسێک ؛وەک: ڕفاندنیان دەس کەوتنی شتێ. (کنایی، سرکیسه کردن)

پچۆز: (١) خاترخازی؛ بەدۆعایی؛ خودا حافیزی. (خداحافظی) (٢) ژنی پەست و بێئابڕوو. (زن بی شرم)

پچووکاهی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] چکۆلەیی؛ چووکی؛ منداڵی؛ بچووکی. (کوچکی)

+ پچووککردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) سووک و چرووک کردن‌لەلای‌خەڵک بەڕوو شکێنی‌یا بایەخ پێنەدان وپۆیتەپینەدان؛ پی‌پەستکردن(چکۆلەکردنەوە) (کوچک کردن)

پچەڕان: پچکڕان؛ پچڕان. پسان. پڕچیان. (پارەشدن)

پچەڕاندن: [چاوگە،ت]پساندن؛ چڕاندن؛ پچڕاندن؛ پچکڕاندن.(پارەکردن)

پچەڕپچەڕ: (١) پچڕ پچڕ؛ تیکەتیکە؛ کوت کوت. (پارەپارە)(٢) بڕفێن بڕفێن. (ب) کەس‌لەکەس؛ هەرکەس بۆ خۆ ڕفاندن. (معادل بخور بخور)

پچێ: (١) بڕوا؛ بچە. (برود) (٢) کەمێ؛ چکێ؛ تۆزێ. (کمی)

+ پچین:(١)[داهاتی(چوون)بۆکۆ]؛بڕۆین. (برویم)(٢)[چاوگە،ت] تێهەڵدان؛شەق لێدان. (تیپا زدن)

پچێن: [ناو،بک]وەشێن؛ کەسێ‌کە توو دەچێنێ:توو وەشێن. (پاشنده)

پخپخ:(١)[ناو]هەڵگلۆفین و ختیلکەدانی منداڵان.(غلغلک)(٢)بۆ دەنگدانی‌ئاژاڵ. (پخ پخ)(٣) هێما بۆ سەربڕین. (پخ پخ)پخوهوڕ: [دەنگەناو]پرخەی زۆر بەهێز؛ پرخوهوڕ. (خرناسەبلند و زیاد)

پخەپخ: [ناو،ت] پرخەپرخ. (خرناسەزیاد)

پخین: [چاوگە] پرخاندن. (خرناسەکشیدن)

پدی: [ناو]پدوو.پدۆ.پووک.گۆشتی‌بن‌ددان. (لثه)

+ پڕ: [ئاوەڵناو] دژی تەنک؛ تووی زۆر بەزەویداکردن؛ چڕ؛ چنارەکان زۆر پڕن: زۆر لەپاڵ یەکدان. (تنگ هم)

پڕئێش: زۆر بەئازار. (دردناک)

پراکریت: [ناو] هەموو زمانەکۆنەکانی هێند جگە لە سانسکریت. (پراکریت)

پڕانی: گشتی؛ زۆری؛ بەپڕانی: بەگشتی؛ بەتەواوی. (تمامی)

پڕاو: [ئاوەڵناو] (١)پڕئاو؛ چۆمێ‌کە ئاوی زۆر بێ. (پر آب) (٢) ئاودار. (آبدار)

پڕبوون: [چاوگە،ت](١) لیپاولیپ بوون؛ تەژی بوون. (٢) بڵاو بوونەوەی قسە لە شاردا. داکەوتنی‌قسە پڕبەشار.(پر شدن)

+ پڕبوونەوە: [چاوگە،ت] وەک: تۆز و خۆڵ چوونەچاو؛ چاڵ پڕبوونەوە. (چیزی‌درچشم-افتادن)پرشدن

+ پڕبەپڕ: [ئاوەڵناو+ بەند] بە اندازە بوون؛ بەقەد؛ نە زیاد نەکەم؛ ئەو پێچە پڕبەپڕی مۆرەکەیە: (تواو بەئەندازەیەتی) : تەواو فیتی خۆیەتی؛ (کیپ: فیت؛ بەاندازە بودن)

پڕبەپێست: بەئەندازە؛ تەواو پڕبەپڕ.(بەاندازە))

+ پڕپیاکردن: [چاوگە،ت] قەپ گرتنی سەگ؛ نچیرگرتنی سپلۆت. (گاز گرفتن سگ)

پڕپێچ: [ئاوەڵناو] جادەکە پڕپێچ و پلووچە؛ پڕپێچ و قەمچ. (ب) مرۆڤی فێڵبازی ناڕاست. (پرپیچ؛ کنایەاز آدم حیلەباز)

پڕتاندن: [چاوگە،ت] لە ژێر لێوەوە بۆڵاندن. (غرولند)

پڕتاندن: [چاوگە،ت]پەڕتاندن؛پەڕتاوتن؛ قرتاندن؛ دڕاندن.(قطع کردن ؛ پارە کردن)

پرتە : [ناو] (١) پرتە و بۆڵە.(٢)پرتک؛ کوتی چکۆلە؛ پرتک. (غرولند؛ تکە)

پڕتەم: تەمی زۆر؛ مژی چڕ. (مەغلیظ)

پرچە کوڵ: [ناو]گوێژەکێوی؛ گوێژەکەژی؛ بلچەکێفی. (دژی شەکەرمز و بەردی گورچیلە)یە. (زالزالک کوهی)

پڕخۆر: [ئاوەڵناو] (ف.مشە)خۆرا؛زۆرخۆر. (پر خور)

پڕخۆری: [ناو،ت](١) زۆرخۆری(٢) نەخۆشینی ئاژاڵ کەزاوریان دەماسێ؛ ئاوردەڵ؛ کوڵەش؛ زاڵەماسە؛ ئاو دور دڵ؛ ماختە؛ (مرض کیسەصفرای حیوانات)

+ پرخە: هێمایە بۆ خەو لێکەوتن وخەوی خۆش؛ (گیانە لە پرخەیخەویخاومدا، (پێ-بنێبەسەر هەردوو چاومدا) لەپرخەی خەودایە:لەخەونێکی گراندایە. (کنایەاز خواب رفتن)

پڕخەتەر: [ئاوەڵناو] پرمەترسی؛ بقە. (پر خطر)

+ پڕدان: (١)پڕپێداکردن؛ لە پڕگرتن. (گرفتن)

(٢) [ئاوەڵناو] گەنمە کە پڕدانە؛ دانیزۆرە. (پردانە)

پڕدڵ: [ئاوەڵناو] ئازا؛ مێرخاس؛ جوامێر؛ بەزات؛ نەترس؛ بەجورئەت. (پردل)

پردۆکە: [ناو] (١) پردەڵە؛ پردی چکۆلە. (پل کوچک) (٢) دوو تەختە دارە لە کەرەستەی جەنجەڕدا.(دو قطعەچوب خرمنکوب)

پردوو: [ناو] پەردوو؛ کورتەدارەکانی بەینی دەستەک و هەڵاش لە سەربانی خانوودا. (پردوو)

پردووخیاگ: [ئاوەڵناو] هەڵپڕووزاو؛ هەڵپڕووزیاگ؛ (پشم و موی سوختە)

پردووخیان: [چاوگە] هە ڵپڕووزان .(سوختن-پشم و مو)

پردەباز: [ناو] پردی پیداڕۆیشتن؛ بەردەباز؛ چەند بەرد کە لەناو تەنکاوی ئاودا بەڕێز دادەنرێ بۆ پا نانەسەر و پەڕینەوە. (پل.از روی سنگ پریدن ورفتن بەطرف دیگر آب یارودخانە)

+پردەڵە:<پردۆکە.(پل کوچک)

پردی ئاسنی: [ناو،ت] پردی چێبوو لە ئاسن؛ هەر وەها پردی خشتی، پردی بەردین، پردی دارین. (پل آهنی)

پردی پیادەڕەو: پردی تایبەت بە پەڕینەوەی پیادە. (پل عابر پیادە)

پردی پشتسەر شکاندن: (ب) هومێدی گەڕانەوە بڕین. (ب) پێوەندی لەگەڵ ڕابووردوودا قرتاندن؛ ڕێگای گەڕانەوە تێکدان. (پل را پشت سر خراب کردن)

پردی تەنافی: [ناو] پردی هەڵواسراو؛ پردێ-کە بەتەناف یا بەکابل (چەند رشتەسیمی

بادراو) کێشرابێ و ناوەکەی تەختە پۆش کرابێ زیاتر بۆ سەرچۆمی بێبوار. (پل آویزان‌طنابی)

پردی قەتار: [ناو،ت] پردی تایبەت‌بەقەتار کە هێلی ئاسنی بە سەردا کێشراوە بۆ ڕابووردنی قەتار.(پل قطار)

پردی‌کەوانی: [ناو] پردێ‌کە هیلالی و کووڕ دروستکرابێ. (پل قوسی)

پردی هەوایی: [ناو] (١ب) هاتوچۆی فڕۆکە لە بەین دوو شوێندا.(٢) پردی‌بەرز لە سەرجادە بۆ پەڕینەوە. (پل هوایی)

پڕڕوو: [ئاوەڵناو] ڕوودار؛ ڕووهەڵماڵراو؛ بێشەرم؛ ڕیلاس. (پررو)

پڕڕوویی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] ڕووداری؛ بێشەرمی؛ ساوازی؛ سەوازەکریاوەیی؛ بێ-حەیایی؛ ڕوو هەڵماڵراوی. (پررویی)

پڕڕەنگ: [ئاوەڵناو] ڕەنگی‌تۆخ؛ ڕەنگی‌خەس‌وخۆڵ وەک: چای پڕڕەنگ؛ (ب) ڕەنگی دژی ئاچخ. (پررنگ)

پرزۆڵە: [ناو] پرزۆڵە؛ پرپۆڵە. (زواله)

پرزە: نەفەس؛ تاقەت؛ فورسەت؛ برست.هێز؛ تین؛ هەست؛ پرزەی‌بڕیم: لەهێزی خستم. (توان؛ فرصت)

پرزەبڕین: [چاوگە،ت] دەسەوسانکردن؛ بەیدەسکردن؛ هیچ بۆ نەهێشتنەوە؛ ماڵ-وێرانکردن؛ برستلێبڕین؛ لەتوانا خستن. (توان بریدن)

پرزەکورت: [ئاوەڵناو] بێهن‌تەنگ؛ بێ‌تاقەت و توانا. (ناشکیبا)

پرژ: [ناو] پەڕ؛ لقی ورد و باریکی دار؛ پرژوبال واتا پەڕوبال. (پر؛ ساقەنازک بالای درخت)

پرژوبڵاو: [ئاوەڵناو] پرشوبڵاو؛ پەخش و بڵاو.(پخش‌وپلا)

پرژە: [ناو] (١) پرشە؛ پرشە؛ وردەی هەر شت کەبپرژێ و بڵاو بێتەوە. (٢) پرشکە؛ وەک پرشکەی ئاو؛ پرشکەی خومپارە؛ پرشکەی ئاور. (پشنگ؛ ترکش)

پرسان پرسان: [بەند] بە پرس کردن لەم و لەو. (پرسان پرسان)

پرس‌پێکراو: پرس‌لێکراوە؛ پرس و ڕا لێ-خوازراو؛ (ب) ئیجازە لێوەرگیراو. (پرسش از او شده)

پرس پێکردن: [چاوگە،ت] بیروڕا لێخواستن. (ب) ئیجازەخواستن؛ بێ‌پرسی باوکم شوو ناکەم. (عقیدەو اجازەخواستن ازکسی)

پرسکار:[ناو؛بک]پرسکەر؛پرسیار(پرسندە)

پرس کردن: [چاوگە،ت] پرسکرن؛پرسین. (پرسیدن)< پرسیار

پرسکەر: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسیار؛ پرس-دەکا و دەپرسێ. (پرسندە)

پرسوجۆ: [ناو،ت] پرسین و گەڕان لە مەبەست؛پرسین و جۆیابوون.(پرس‌وجو)

پرس‌وڕا: [ناو،ت] پرسکردن و ڕا و بۆچوونی پرسلێکراو زانین؛ پرس و مەسڵەحەت؛ ئاقیدە و ڕا لە بارەی کارێکەوە پرسین؛ پرسین و ڕێی چارە ویستن لە کەسێ. (مشورت؛ عقیدە ورای خواستن)

پرسەخەسوو: [ناو] (ب) ئەحواڵپرسی نە بەڕاستی؛ لێپرسینی سەرزارەکی. (احوال پرسی سرسری)

پرسەدار: [ئاوەڵناو]عازیەتبار؛ مردوو لێمردوو؛

عەزادار؛ سەرەخۆشیدار. (عزادار)

پرسەک: نیشانەی پرس لەپاش ڕستەداداده-نرێت وەک(؟) (علامت سوال)

پرسەکەر:[ناو،بک]کەسانێکە دەچن بۆ سەرەخۆشی. (کسانیکەبەعزاداری‌میروند)

پرسی: (١)[پاشگر] ڕەوتی پرسین؛ ئەحواڵپرسی، جواوپرسی. (٢) پرسیکرد؛ [ڕابووردووی پرسین]. (پرسید)

+ پرسیار: [ناو،بک] پرسکار؛ پرسکەر. (سوال کننده) .(بەڵام بە هەڵە بە پرس دەوترێ پرسیار، پرسیار واتا کەسێک‌کە پرس دەکات وەک جووتیار، کریار .

پرسیارپێچ: کاری‌کەسێک کە بە پرس‌کردنی جۆراوجۆر بە تایبەت لە کاتی بازجۆیی پۆلیسدا سەرلە گومانلێکراو دەشێوێنێ؛ بە پرس لێکردنی زۆر، تەنگ پێهەڵچنین و زۆر بۆ هێنان؛ حاڵەتی کەسێک‌کە کەوتووەتە بەر تەوژمی پرس‌لێکردنی پرسکەر. (سوال پیچ)

پرسیارۆکێ: بەپرس؛ زۆر پرسکەر؛ کەسێ کە زۆر پرس دەکا. (خیلی سوال کننده)

پرسیاری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]ڕستەی پرسینەوە لەلایەن پرسیارەوە؛ وەرەقەی پرسیاری: وەرەقەی ئەزموون وەرگرتن بەپرس‌کردن. (پرسشی)

پرشان: [چاوگە] پرژان. (پاشیدن)

پرشاندن: [چاوگە،ت] پرژاندن. (پاشیدن)

پرشکە: < پرژە؛ پرشە؛ پرشە.

پرشەپرش: [ناو،ت] پرشەی لە سەریەک. (پاشیدن پشت سرهم)

پرشە لێکەوتن: [چاوگە،ت] (١) تراو بە کەسێکا پرژان؛کەوتنە بەر پرشکە. (با آب تر شدن) (٢) (ب) تاوان و خراپەی کەسێ داوێنگیر بوون؛ بەدناو بوون بە هۆی کەسێکی دیکەوە. (بدنام شدن)

پرشەنگ: (١) زۆر شۆخ و شەنگ.(خیلی قشنگ) (٢) چریسکە؛ پزیسک؛ پرشنگ؛ پزوسک؛ پزووسکە. پرشە. (شراره)(٣) پرشنگ؛ تیرۆژ؛ تیشکی ڕۆژ. (تابش آفتاب)

پرشێنەر: [ناو،بک] پرژێنەر. (پاشنده)

پرق: تریقە؛ قاقا؛ پرقەی پێکەنین: تریقەی پێکەنین. (قهقهه)

پرقوورەت: [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقووەت؛ زۆردار. (پرقدرت)

پرقین:(١) لە تریقە و قاقای پێکەنین‌دان. (قاەقاەخندیدن) (٢) قرقێنە. (آروغ)

پرک: (١) پردی چکۆلە؛ پردۆکە؛ پردەڵە. (پل کوچک)(٢) خڵتە؛ تڵتە. (درد)

پرکاندن: [چاوگە،ت] تروکاندنی چاو. (پلک زدن)

+ پرکردن: (١[چاوگە،ت]) لیپاو لیپ کردن؛ تەژی کردن. (٢) پرکردنی دادانی هەڵۆڵ.(٣) قاوداخستن؛ قوو داخستن لە ناو شاردا، شارەکەی پرکردووە لە باسی من و تۆ.(٤) بە قسە هەڵفریواندن و قسە بۆکردن و هاندان بۆکاری؛ پریان کردوەتەوە. (٥) نەوارێکی پرکردەوە: شریتێکی پرکردوەتەوە .(پرکردن)

پرکردنەوە: [چاوگە،ت](١) داگرتنەوەی تفەنگی ڕەشۆکی. (پر کردن) (٢) پرکردنەوەی چاڵ و چۆڵ. (پر کردن)(٣)

دووبارەپڕکردنی دەفر و هەر شتی خاڵی. (دوباره پر کردن) (۴)لاپەڕەیێکی پڕ کردوەتەوە. (پرکردن) (۵) هەڵفریواندن و دنەدان و هاندان بەقسە و ئامۆژگاری بارودۆخ ڕەخساندن بۆ ئەنجامی کاری.(تیرکردن) (۶) ددان پڕکردنەوە؛ (۷)شارژکردنیباتری؛(دندان- پرکردن.شارژکردن باطری)[۸] وەڵام نووسینەوەی پرسنامە. (پرکردن پسشنامە)

پڕکە: [دەنگەناو] تریقە؛ پریقە؛ قاقا. (قهقهه)

پڕکەردەی: [چاوگە،ت] پەڕکەردەی؛ تەپنای؛ پڕکردن. (پرکردن)

پڕکێش: [ئاوەڵناو] زاتدار؛ ئازا؛ پڕروو. (پررو)

+ پڕکێشی: [بەرهەمیچاوگە] زاتکردن؛ لە ڕوو هەڵاتن؛ جورئەتکردن؛ جەسارەتکردن؛ پڕکێشیم نەکرد بێمە خزمەتت:جەسارەتم نەکرد بیمە خزمەتت. (جسارت)

پرمانن:[چاوگە،ت]پرماندن.(صدای بینی اسب)

پرماندن: [چاوگە،ت] دەنگی لووتی چارەوێ و یەکسمی تر. (صدای بینی اسب و استر)

پرمایە: فد: [ئاوەڵناو] (۱) مایەدار؛ خەسوخۆڵ؛ چاییەکە مایەدارە واتا زۆر پڕ ڕەنگە؛ (مایەدار) (۲) (ب) بە کەسێکی زانا و ئاگا دەڵێن؛ مێشک پڕ؛ باسەواد و زانا. (پرمایە) (۳) (ب) دارا و پووڵدار. (پولدار)

پرموهوڕ: [ناو،ت] (۱) پرمەپرمی زۆری لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب). (۲) لە پرمەی گریان دان و بە تەوژم گریان. (زیر گریەزدن)< پرمەپرم

+ پرمە: [دەنگەناو] (۱) دەنگی بە تەوژمی گریان. (صدای گریەو شیون) (۲) دەنگی لووتی چارەوەی و هێستر. (صدای بینی اسب و استر) (۳) تریقە؛ پریقە. (قهقهه)

پرمەپرم: [دەنگەناو] پرموهوڕ؛ دەنگی پەیتا پەیتای پرماندن. (صدای پیاپی بینی اسب)

پرمەیگریان: [ناو] بەتەوژم و نەهێم گریان. (زیر گریەزدن)

پرمین: [چاوگە دەنگەناو](۱) پرمان؛ پرماندن؛ دەنگی لووتی ئەسپ. (صدای بینی اسب (۲) دەنگی گریانی بەرز و لە ناکاو. (زیرگریەزدن)

پرنا: [ناو] قاش؛ بە قاش بڕراو. (قاچ)

پرنۆ: [ناو] بەڵگە؛ دەلیل؛ سەنەد. (برهان)

پرنە: [ئاوەڵناو] پرپیاکەر؛ گورجوگۆڵ و ئازا. (چابک)

پرۆ: فرد؛ فد: [ناو] پمنرۆڤ؛ (پێکەوە چەسپاندنیقوماشی براوی جلوبەرگ بەسنجاخ یا کۆک(تەقەڵی درشت) بوئەندازە گرتنی لیباس لەخەیاتیدا.(پرو)

+ پرواندن: [چاوگە،ت] (ب)وردکردن؛بۆت هەڵسم دەت پروێنم. (خردکردن)

پرووپاتاڵ: [ناو،ت](۱) کەرەستە و ئەسپابی بێ نرخ و بێ بایەخ. (آت و آشغال)

+ پرووپووچ: [ناو،ت] بەهیچکردن؛ پارە کەیلە دووڕۆژدا پرووپووچ کرد و تەواوی کرد.(بربادادن و ازبین بردن دارایی)

پرووپووش: [ناو،ت] پلووپووش؛ چیلکە و چەویڵ؛ هەژگەل؛ پووشوپلاش. (ساقەهای قطعشدە باریک و خشکیدە درخت وگیاە)

پروپیتاڵ: [ناو،ت] شتومەکی ژنان؛ خرتە و

پرته؛ شرۆشیتاڵ؛ جلوبەرگی شڕ. (آت و آشغال؛ وسایل زنانەو لباس فرسودە)

پرۆتستان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] مەزهەب و شوێگرانی مەزهەبی پرۆتستان، لقێ لە دینی مەسیحییەت. (پروتستان)

پرۆتێز: [ناو] (کۆڕی پزشکییە)کاری دانانەجێی ئەندامگەلی لەش وەک دەستێ دانی دەستکرد. (پروتز)

پرۆزە: [ناو] پەخ شان(نثر)

پرۆستات: [ناو] لوو یا گرۆڤەرێکی کەلە قەندی ئاسای چکۆلەیە لە ژێر میزەڵدانی مرۆڤدا. (پروستات)

پرۆفسۆر: فد؛فرد؛اند: [ناو] لێزان؛ مرۆڤی زانا و بلیمەت؛ باڵاتر لە دەرەجەی دوکتۆرا لە بواری زانستییەوە. (پروفسور)

پرۆڤانس: [ناو] زمانی تاقمێ لە خەڵکی فەڕانسە، نیشتەجێی پرۆڤانس. (پرووانس)

پرۆڤە: [ناو] تەمرین؛ مەشق؛ ڕاهێنان. (تمرین).

پرۆگرام: اند؛ فد: [ناو] بەرنامە؛ ڕێنامە؛ پێڕەو؛ ڕیچ؛ پێڕەو بۆ جێبەجێکردنی کارێ. (برنامە) لەزمانی کوردیدا جێکەوتووە.

پرۆم: [ناو] لووتکەی چیا؛ لووتکە. (قلە)

پرۆناڤ: [ناو] جێناو؛ پیتێکە هێمایە بۆ ناو. (ضمیر دستوری)

پرۆنیو: [ناو] جێناو؛ پرۆناو؛ پرۆناڤ؛ پیتێ کە هێمایە بۆ ناو؛(ضمیر دستوری) پرووزکاندن: [چاوگە،ت] پرووسکاندن؛ پرووسقاندن؛ بچڕاندن؛ پچکڕاندن؛ قرتاندن؛ لەتکردن. (قطع کردن)

پرووزە: [ناو] وردەسووتاوی کاغەز و موو. (خاکستر ریزکاغذ و مو)

پرووزە بابردن: (ب) بوون بە قەقنەس؛ سووتان؛ ئاور تێبەربوون و بوون بە سووتوو. (آتش گرفتن و خاکستر بە هواررفتن)

پرووزیاگ: [ئاوەڵناو] هەڵپرووزاو.(مانند موی سوختە شدە)

+ پرووسقان: [چاوگە] بڕووسقان بچڕان؛ قرتان؛ (گیاکە بەریشەوەدەر نەهات لە دەستم دا هەڵپرووسقا: قرتا؛(قطع شدن) هەڵپرووسقان: هەڵپچڕان؛ شیر و دۆکولیو بڕووسقان: بریان. (حالت بریدن شیر)

+ پرووسقیان: [چاوگە](١) بروسقان؛ بریانی شیر و دۆکولیو؛ خراپبوونی شیر و دۆکولیو؛ (بریدن شیر) (٢) پچڕیان؛ قرتیان؛ قرتان؛ بریان؛ لەتبوون؛کەرتبوون.(قطع شدن) (٣) ڕەنگی ڕوخسار پەڕین. (رنگ باختن)

پرووش: [ناو] پورز؛ زۆپی سەرتەختە وەک وردە تۆڵاش؛ پرزۆڵ؛ کوڵک و مووی سەر قوماش؛ کەواکەم پرووشی هەڵداوە. (پرز)

پرووکان: [چاوگە](١) پسانی گیانداران بە هۆی هیلاکی زۆرەوە. (مردن از خستگی) (٢) مردن بە هۆی گەرمای زۆرەوە. (هلاک-شدن از گرما)

پرووکاندن: [چاوگە،ت] وەک تررووکاندنی-چاو(پلکزدن)

پرووکاندن:[چاوگە،ت]کوشتن بەماندوو کردنی زۆر یان گەرمای زۆر؛ پساندن؛(کشتن با خستگی و گرما)

پرووکە: [ناو] ترووکە؛ پرووشە؛ بەفر بارین بە

دەنکی ورد وئارام.(بارش برف آرام و ریز)
پڕووش: [ئاوەڵناو] زۆرخۆش؛ خۆشبەز؛ خۆشڕەو؛ بەڕەوت؛ ئەسپی پڕووش:ئەسپی تالیم دراوی بەکار. (خوش.خوش قدم)
پڕەمله: [ناو] جۆرێک ملوانکەی تەنگ و پڕ بەمل و چەسپیمل. (نوعی گردنبند تنگ)
پڕهەنگ: [ناو] پەڕهەنگ؛ وشەدان. (لغتنامه)
پڕی: تەژێتی؛ حاڵەتی پڕبوون. (پری)
پڕیانکردگەسەو: (١)ئەوان دانیان کولۆر بوو پڕیانکردووەتەوە؛ ئەوان چاڵە خاڵیە کەیان پڕکردگەسەو. (پر کردەاند) (٢) هانیان داوە؛ فێریان کردوە؛ بەڕاست یا درۆ مێشکیان پڕکردووەتەوە کە کاریٚ بکا؛ پڕیان کردووەتەوە. <پڕکردنەوە.(پرش کردەاند)
+ پڕێزە: (١) پەرێز؛ زەوییەک کە دوروابێتەوە(دوورابێتەوە)و دەغل و گیای تێدا نەمابیٚ؛ جاڕەگەنم و جۆ. (مزرعەدرو شده)(٢) ڕەبەت؛ حەشارگە. (کمین) (٣) بەدزە چوون بۆ نچیر. (پاورچین نزدیک شدن بەشکار)
پڕێس: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) مەنگەنە؛ ئامرازی گووشینە پالٚ یەک بەگوشاری زۆر. (پرس) (٢) جۆرێک هاڵتێر لێدان (بە-رزکردنەوە) بیٚ هەڵخستنەوە،لە ڕابووردوودا؛ یا پڕێسی سەرسینگ. (پرس)
پڕیسکە: [ناو] نەردیوان. (نردبان)
پڕیقوهۆڕ: [دەنگەناو،ت] پرقوهۆڕ؛ تریقوهۆڕ؛ پریقوهووڕ؛ پریکەپریک؛ پریکوهۆڕ؛ پێکە-نین بە دەنگی بەرز و حیلکەحیلک؛ لەقاقای پێکەنین دان. (قاەقاەخندیدن)
پڕیمووس: [ناو] پەرەمێز؛ جۆرێک چرای ئاشپەزیە. (پریموس)
پرینت: اند؛ فد: [ناو] چاپ؛ لەچاپدراو. (ب)کاری چاپکردن بە ئامێری پرینتێر. (پرینت)
پرینتر:اند؛ فد: [ناو،بک]چاپگەر؛ کەرەستەی چاپ. (چاپگر؛پرینتر) لە زمانی کوردیدا جیٚ-کەوتووە.
پرینگان: [چاوگە] سڵەمین؛ ترسان؛ پارێزکردن و نزیک نەکەوتن. (ترسیدن و دوری کردن)
پرینگاندنەوە: [چاوگە،ت] داچڵەکاندن؛ ترساندن؛ سڵەماندنەوە و ترساندن و ڕادانەدوواوە. (ترسانیدن)
پرینگانەوە: [چاوگە،ت] سڵەمینەوە؛ کۆکردن؛ مەترسیکردن؛ هەڵبەزینەوە لەترسان؛ داچڵەکان؛ سڵکردن. (ب) خۆ لە قەرەنەدان؛ دووری لیٚ کردن.(جاخوردن. ترسیدن و نزدیک نشدن)
(پ.ز):کورتکراوەی وشەی (پێش لە زایینی حەزرەتی عیسا مەسیح. (قبل از میلاد. ق. م)
پز: (١) منداڵٚلەتۆلداندا؛ ئاولەمە؛ ئاوەلمە(جنین) (٢) بڵیند؛ گەورە؛ بەرز. (بلند) (٣) دوومەڵٚ؛ برین (دمل؛ زخم) (۴)پس؛ کوڕ؛ پزمام :پسمام: کوڕمام.(پسر)
پزپزۆک: جگەرە؛ سیغار؛ سگار (سیگار)
پزدۆک: [ناو] گرۆڤەر یا گۆشتی زیادی یا زیپکەی گەورە بە سەر پێستی لەشەوە. (گوشت زیادی روی پوست بدن)
پزرووک: [ناو] بارانیبەخورەم؛ بارانی زۆر و توند. (بشدت باران باریدن)

پزگـورِ: [نـاو] ڕیشـاڵی جلکـی دڕاو؛ بزگـوڕ. (بزگور)

پزماریٚ: [ناو] بزماره؛ میٚخه‌که(میخچه)

پزمام: پسمام؛ کوڕی مام (پسر عمو)

پـزوو: [نـاو] نـه‌خۆشـینی کلٚـاوره‌ش؛ مشـه؛ سیه‌ڕه‌شه؛ میٚشه‌پزگ؛ سیه‌زینـه؛ سـی‌ده‌رده؛ هه‌نووه‌کوتـه؛ کـه تایبـه‌ت بـه ئاژاڵـه، نـاوه عیلمیه‌که‌ی (پنۆسۆنی) یه. (پنوسونی)

+ پـزوو: [نـاو] (۱) جیٚگـای تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی دوٚخین (نیفه) (۲) به‌فـره‌بلٚووکـه‌یٚـی کـه بـا ده‌یهیٚنـیٚ و بـه‌رده‌رکـه ده‌گـریٚ. (بـژ. بـرف بادآورده) (۳) جیٚگـه‌ی بـه‌ن تیٚهـه‌ڵکیٚشـانی جـه‌مسـه‌ری سـه‌ریـن (نیفـه) (۴) جـۆریٚ نه‌خۆشینی مه‌ڕ که چلٚمن ده‌بیٚت و مووشه‌ی دیٚ و نالـه‌وه‌ڕیٚ. (مـرض گوسـفند) (۵) گیاییٚکه ده‌یکه‌ن به په‌تیٚکه‌وه ده‌یکه‌نه ملی مه‌ڕ بۆ شیفای نـه‌خۆشـینی پـزوو. (گردنبنـد گوسفند برای بهبودی مرض)

پزیشکی قانوونی: [ناو،ت] پزیشکی به‌رگـه‌م کراوی دادگا که چۆنییه‌تی بریندار بـوون یـا کـوژرانی مـروڤ بـه دادگـا ڕاده‌گـه‌یێنیٚـت. (پزشکی قانوونی)

پزیشکی ماڵات: [ناو،ت] پزیشکی تایبه‌ت بـۆ ئاژه‌ڵ. (دام پزشک)

پژا: [ڕابوردووی پژان](۱) کوڵـا؛ پیشـا؛ کوڵیـا (پخته‌شد)(۲) پرژا؛ بڵاو بووه‌وه؛ پرشـیا؛ پرشـا (پاشید)

پژقانـدن: [چاوگـه،ت] ڕژانـدن(بـۆ تـراو)؛ پرشاندن (پاشیدن)

پژلٚ: [ناو] (۱) هه‌ژگه‌لٚ؛ (خار و خاشـاک)(۲) پرژ و لکی باریکی سه‌ره‌وی دار. (شاخه‌نازک درخت)

پژمـان: [ئـاوه‌ڵنـاو] (۱)دڵسـارد؛ پشـمان؛ په‌شیمان؛ پاشگه‌ز .(پشیمان) (۲) [ناو]ناوه بۆ پیاو (اسم مردانه)

پژمانـدن: [چاوگـه،ت] پشـماندن؛ پنـژین؛ بیٚهنژین. (عطسه‌کردن)

پژمل: [ناو] پشتگه‌ردن. (پس گردن)

پژمل‌پان: (۱) پشتمل‌پان (پس گردن پهن) (۲) (ب)به‌تیـزه‌وه بـه مرۆڤـی تـه‌ژه و خوێڕی ده‌وتریٚت. (کنایه‌تن لش)

پژمین: [چاوگـه] پشـمین؛ بیٚهنـژین؛ پژمـای (عطسه)

+ پژنچــــــه:[نـــــاو](۱)شـــــانه‌ی جوٚلاٚیی(شـانه‌بافنـدگی) (۲) قاشـاو؛ ڕنـه‌ک (قشـــو) پژۆنـــی: [ئـــاوه‌ڵنـــاو] واتـــایی؛ مه‌عنه‌وی؛پیٚوه‌ندیدار به بیر و هه‌سته‌وه؛ دژی دونیایی و ماددی: دژی ئه‌نبۆژه‌نی. (معنوی)

پژی: < پژلٚ.

پژیاو: <پژیاگ؛ پرش و بڵاو بوو. (پاشیده)

پژین: [چاوگه](۱) پیشان؛ کوڵان و برژان بـه گه‌رمای بیٚ شوڵه. (پختن) (۲) پشان؛ پرژان؛ وه‌ک خوێنی لـووت بـه‌ربـوون؛ (ماننـدخون دماغ‌پاشیدن)

پژیٚن: [ناو،بک] پرشیٚن؛ پرشیٚنه‌ر؛ ده پرشیٚنیٚ. (پاشنده)

پسا: [ڕابوردووی چاوگه‌ی پسان](۱) پچکـڕا؛ قرتا؛ که‌رت‌بوو؛ پسیا؛ له‌ت‌بوو؛ پچڕا؛ قرمسـا؛ قورمسا؛بڕووسقا. (پاره‌شد) (۲) ئه‌سپه‌کـه لـه غاری زۆردا پسا؛ بریـا. (بریـدن‌اسـب‌بعلـت-

خستگی)

پسات: [ناو] (١)<بیسات؛ دەمودەزگا. (بسات) ٢) کەلوپەلێ کە لە کەنار شەقام لەسەر سفرە یا تەختە، پانی دەکەنەوە بۆ فرۆش؛ (٣)بیساتی سەماوەر: کەلوپەلی سەماوەر) (بسات)

پسپسەکەڵە: پەزپەزەکێفی؛ پەز پەزەکێویلە؛ جۆرێ جاڵجاڵۆوکەی تووکن و بێئازار (نوعی عنکبوت)

پسپێری: پێشبینی. (پیشبینی)

پستانەک: فد: [ناو] (١) مەمکەمژە؛ لە فارسییەوە هاتووە و باوە.(پستانک)(٢) جەرێکی کونە لەکەرەستەی گازیدا کە گازی-لێدەردەچێتە دەرەوە.(پستانک)(٣) سەرپێچێکی کونە لە چراتۆڕیدا کە نەوت لەو کونەوە دەپرژێتە ناو تۆڕی چرا. (پستانک چراغ توری)

پستەی زەمینی: بادامزەمینی(بادامزمینی)

پستەی شامی: [ناو] بادام زەمینی. (بادام زمینی)

پستەی کێوی: [ناو] بەری دارەوەن؛ وەنەتەق؛ قەزکەوان؛ قەزوان؛ قەسخەوان؛ قسقەوان؛ قەزکەوان. (پستەکوهی. چاتلانقوش)

پستی:[ناو]بسە؛پستە؛لەسلێمانیبەپستە دەڵێن فسدق یا فستق (پستە)

پسخاڵ: [ناو]کورەخاڵ؛ خاڵۆزای-نێرینە(پسردایی)

پسدار: [ئاوەڵناو] پزدار؛ تۆڵدار؛ ئاوس؛ زگپڕ. (آبستن)

پسدان:[ناو](١) پزدان؛پزدانک مناڵدان. (زهدان) (٢) زەرف؛ دەفر. (ظرف)

پسڵ: [ناو] گیای چەمەمارە(ترتیزک وحشی)

پسڵی: [ناو]گیادۆخەوا؛ گیادۆخوا؛ دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (گندنای کوهی)

پسمار: [ناو] بزمار؛ مێخ (میخ)

پسماری: [ناو] بزمارە؛ مێخەکە(میخچە)

پسوڵمان: مسوڵمان (مسلمان)

پسوولە: [ناو] بەرگە؛ بەڵگەی ئیجازەدان؛ پاسپۆرت؛ بەڵگەی هاتن و چون؛ بلیت؛وەرەقە. (برگە.بلیط)

پسە: (١) وەک؛ وا. (اینطور)٢. پستە. (پستە)

پسە زانای: [چاوگە،ت]پاسەزانای؛ وازانین؛ پێوابوون؛ بەخەیاڵ؛ وادانان؛ گومانکردن (گمانکردن)

پسەژەنی: [ئاوەڵناو] ئاریلە؛ ژنانیلێ؛ ژنانێ. (زن آسا)

پسەیوی:[ئاوەڵناو] وەک خۆی؛عەینی شت. (شبیە)

پش: [ناو]نەخۆشینی گەڵای دارمێو و باخ. (آفت برگ درخت مو و درختان)

پشارەش[ناو،ت]جەرگ؛جگەر(جگرسیاە)

پشاسپی:[ناو] سپیەلاک؛سی.(جگرسفید)

پشافتن: [چاوگە] پشاوتن؛ هەڵپشاوتن؛ هەڵگلۆفین. (مچالە کردن)

پشبەن: [ناو] (١) پشتبەند؛ دوایی؛ دووماهی. (پشت بند) (٢) شەوژەن؛ پشتوەسی دەرکە؛ پشتبەس؛کولۆم.(٣) دوابەند؛ ڕستەیدوابەندی گۆرانی.(پشت بند)

پشپشۆکە: [ناو]گیاکتک؛ گیابۆندار؛ ئەشەدبۆ؛ ڕیخەداڕوو (علف گربە. سنبلطیب)

پشپشیان: پشلیان؛ پچپچ بوون؛ هەڵاتن؛ هە-
ڵماسین. (ورآمدن خمیر)

پشلیان: [چاوگە،ت] هەڵـاتن و هـەڵماسـینی هەویر. ترشان؛ گەلێک پچپچ بوون. (ورآمدن خمیر)

پشپۆ: [ناو] پشتپۆ؛ جیگـای ئـاوێزان کردنـی بەن تەون لە فەرشچێکردندا (چـوبی کـەنـخ فرشبافی را با آن می آویزند)

+ پشت: [ناو] پـاش؛ پشـتیسـیڕۆژ: پاشـی سیڕۆژ؛ هـەنـدیجار،واتـا(سـەر،بـان)وەک، پشتدەست :سەردەست؛ پشتزین:سەرزیـن. (بعد ، بالا)

پشت ئاواڵە: [ئاوەڵناو] [ناو،ت] هەر شـت کـە پشتی بەتاڵ بێت و نەگیرابێت وەک کراسـی پشت ئاواڵە؛ پشت ماڵـەکـەمـان سـەحرایـە: پشت ئاواڵەیە. (پشت باز)

پشت ئێشە: [نـاو،ت] ئـازار و ژانـی پشـت و کەمەر. (پشت درد)

پشتباقی: [ناو] هەتیـوێ کـە بـابی مردبێـت؛ هەتیوی باوکی. (پدر مرده)

پشتبـەرگ: [نـاو] بـەرگـی ئـاخری جلـدی کتێب؛ (پشتبەرگ دژی ڕووبەرگە) بەڵام بـە هەڵە هەردوو وشە بۆ سەر جلدی کتێب بـە-
کاردێنن (پشت جلد)

پشتبەسێل: [ناو] جۆرێ کولێرەی سـەرساج. (نوعی گردەکەروی ساج درست شدە)

پشت بەیـەکـۆ دان: [چاوگـە،ت] پشـت بـە یەکەو دان؛ پشت بەیەکـەوە دان؛ پشـت بـە پشتەوەنان؛ پشت دانەپاڵیەک؛ پاڵدانە پاڵ-
یەک؛ (ب) پشـتی یـەکـگـرتن؛ هاوکـاری-
کردن؛کۆمەکییەکبوون(همپشتی)

پشتپەردە: (ب) شاراوە؛ نەهێنی. (پشت پردە)

پشتپێ: (١) شەق. (تیپا) (٢) پشت پێی تـۆ ئەویش ڕۆیی واتا دوای ڕۆیشتنی تۆ ئەویـش ڕۆیی. (بعد از رفتن) (٣) پاژنەی پا؛ پاشـنەی پا. (پاشنە)

پشت چاق: [نـاو] پێلوو؛بـە ڵکـیچـاو.(پلـک چشم)

پشت چەپەر: [ناو،ت] (١)پشـت دەرکـەیلـە شوولچێکراو؛(پشتدرطنیـدەشـدە از شـاخە درخت)(٢) پشت سەنگەر؛ پشت بۆسە.<چە-
پەر. (پشت سنگر)

پشت چەمانەوە: [چاوگە،ت](١) پشـت چـە-
مینەوە (ب) کورنۆش بردن و دانەویـن (خـم شدن) (٢) لە بەر بار قورسی یا ژیانی سەخت و دژوار یـا ڕووداوی دڵتـەزێـنکـۆم بوونـە-
وە.(پشتخم کردن)(٣)کۆم بـوون بـە هـۆی پشتشکان یاپیرییەوە(پشتخم شدن)

پشتچەمین: [چاوگە،ت](١) پشتکووڕبوون؛ پشت چەمینەوە لە بەر پیری. (٢) پشت کـۆم بوون لەژێر باری قورس یا بـاری نالـەبـاری ژیان یا پشت شکاندا.(پشت خم شدن)

پشت حۆچک: [ئاوەڵناو] پشتکـووڕ؛ پشـت-
کۆم؛ پشت خوار؛ پشت چـەمـاوە؛ پشـتقوق. (کوژ پشت)

+ پشت دانەوە: [چاوگە،ت] پـاڵدانـەوە. (لـم دادن)

پشتدەست: [ناو] ئەودیـوی بـەری دەسـت؛ بان دەست. (پشت دست)

پشـتدەسـت داغکـردن: [چاوگـە،ت](١)

ئاورنان بەپشت دەستەوە. (آتش گذاشتن بەپشت دست) (٢) (ب) تۆبە لە دووبارەکردنەوەی کاریٚ. (پشت‌دست‌داغ-کردن)

پشت‌دەست گەزین: [چاوگە،ت] دەربڕینی پەشیمانی؛ وەک بە بەرد لە ئەژنۆ دان.(پشت دست گزیدن)

پشتڕاست: [ئاوەڵناو] پشتگەرم؛ پشتیواندار؛ بەپشتەڤان؛ دڵگەرم؛ ئەرخایەن؛ دڵنیا؛ خاترجەم. (دلگرم؛ مطمئن)

پشتڕاست بوون: [چاوگە،ت] دڵنیابوون؛ خاترجەم بوون؛ ئەرخەیان بوون؛ موتمانەکردن. (مطمئن بودن)

پشت ڕاست کردنەوە: [چاوگە،ت] (ب) دووای هاتنی بەلاٚو نکوولی‌هیٚنان دوو بارە گەڕانەوە سەر دۆخی پیٚشوو؛ پار نابووت بوو (بەرشکست) ئەمساڵ پشتی ڕاست کردەوە. (بعد از ورشکستگی بحال اول بازگشتن)

پشتڕاستی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] خاترجەمی؛ دڵنیایی؛ ئەرخەیانی. (مطمئنی؛ اطمینان)

پشت‌زین: [ناو،ت] (١) دواوەی زین؛ جیٚی تەرک (عقب زین) (٢ب) سەر زین؛ دانیشتە پشت زین و بەغار چوو. (روی زین)

پشت‌سارد: [ئاوەڵناو] مەیل بەکاریٚ نەمان؛ ناهومیٚد بوون لەکاریٚ؛ بیٚ‌هیوا؛ دڵسارد. (دلسرد)

پشت‌سەر: [ناو] (١) دواوەی سەر؛ پشتمل. (عقب سر) (٢) پاشملە(در غیاب؛ پشت سر)

پشت‌سەریەک: (١)[بەند] پەیتا پەیتا؛ بەدووای یەکدا. (پشت سر هم) (٢) لە پشت سەریەکەوە بەڕیز ڕاوەستان (پشت سر هم)

پشت شکاندن: [چاوگە،ت] (١ب) بەڵای زۆرگەورە بە سەردا هیٚنان. (پشت شکستن) (٢) شکاندنی پشتی کەسیٚ (پشت شکستن)

پشت‌شکیٚن: [ناو،بک](ب) موسیبەتی گەورە؛کەس یان شتیٚک، کە پشت بشکیٚنیٚت. (پشت شکن)

پشت‌قایم: [ئاوەڵناو] (١) دارای پشتیوانی بە قودرەت؛ (٢) ئەرخایان‌بوون‌لەلایەنگری و هۆگریی کەسیٚ؛ پشتڕاست؛ پشتگەرم؛ پشت-ئەستوور.(داراىٚ پشتیبان)

پشتکۆم: [ئاوەڵناو] پشتقۆڤ؛ پشتکووڕ؛ پشت خوار؛ پشت حۆچک (کوژ پشت)

پشتکوول: [ناو] پشکەڵ (پشکل)

پشتکووز: < پشتکۆم.

پشتگر:[ئاوەڵناو]لایەنگر؛هەوادار؛داشدار؛ یاریدەدەر؛ کۆمەک. (حامی)

+ پشتگرتن: [چاوگە،ت] (١) کە وتنە دوای کاریٚ و دەست هەڵنەگرتن؛ پشتی کارەکەم گرت تا دروستم نەکرد لیٚی نەگەڕام (پشت گرفتن) (٢) پشتیوانی‌کردن (حمایت کردن)

پشتگری: [ناو] پشتەڤانی؛ هۆگری؛ یارمەتی؛ کۆمەک کردن؛ پشتیوانی؛ لایەنگری. (حمایت)

پشت‌گۆهاڤیتن: < پشتگویٚ‌خستن.

+ پشتگویٚ‌خستن: [چاوگە،ت] پویتە پیٚنەدان؛ لە بیر خۆ بردنەوە. (پشت گوش انداختن)

پشتگەرم: [ئاوەڵناو] (١) دڵگەرم؛ بەهیوا؛ بە-دڵ‌وداو خەریکی کاریٚ‌بوون. (پشتگرم.جدی)

(٢) ئەرخایەن لەکۆمەکی پشتیوان.(پشت گرم)

پشتگەرمی: فد: [ناو،بەرهەمی چاوگە]
(١)حاڵەتی دڵگەرمبوون لە کردنی کارێکدا؛ هیواداری بە کردنی کارێ. (پشتگرمی)(٢) بەهۆی هەواداری کە سێکەوە دڵقایم بوون.(اتکابەپشتیبانی حامی)

پشتلەئەردی: ژنکا پشتلەئەردی: (ب) ژنی مارەکراو (عقد کردە)

پشتلەرزین: [چاوگە،ت] (ب)تۆقین و لە ترسا دڵ بە لاوە نەمان؛ (ب) هەست بە مەترسیی گەورە و ترسانی زۆرکردن. (پشت لرزیدن)

پشت لە عەرزدان: [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازی دا لە عەرزدانی پشتی حەریف. (٢) (ب) شکست پێهێنان لەهەربوارێکی دیکەوە. (پشت بەخاک مالیدن)

پشتماز: [ناو] پشتەمازە؛ پشتمازە؛ موغەرەی پشت؛ بربڕەی پشت. (پشت مازە)

پشتماکی: [ناو] هەتیوی دایک مردوو.(مادرمردە)

پشتماڵە: [ناو] پاشماڵە؛ ژێرماڵە(سرایدار)

پشتمێزنشین: [ئاوەڵناو] (ب) موچە خۆری دەوڵەت؛ یەخەسپی؛ کاربەدەستی ڕێکخراوی دەوڵەتی.(پشت میز نشین)

پشتۆ: [ناو] (١) دەمانچە(طپانچە)(٢) دواوە؛ پشتەوە. (عقب)

پشتوڕوو: [ئاوەڵناو]پێچەوانە؛بەرووپشت؛ بەراوەژوو؛ بەرواژی؛ هەڵگەڕاوە؛ هەڵەوگەڕیاگ. (برعکس)

پشتوو: [ناو] زمانی پەشتوو؛ کە لە پاکستان و ئەفغانستان پێی دەدوێن. (زبان پشتو)

پشت وەرگێڕان: [چاوگە،ت] (١)لەشەڕدا هەڵاتن، و پشتکردنە دوژمن. (پشتکردن-بدشمن)(٢ب) ڕوو وەرگێڕان و بایەخ پێ نەدان؛ پشت تێکردن. (پشت کردن و اهمیت ندادن)

+ پشتە: [ناو] (١) پشتدێراو؛ پشتەی کەردوو؛ بڵیندایی بەینی دوو کەردوو. (پشتە)
(٢) دووایین بیرەکانی کارێز و هەوراز و بەرزاییەکانی پشتیەوەی. (زمین های مرتفع پشت چاههای کاریز)(٣) هەوراز؛ تەپ؛ تەپۆڵکە؛ زەوینی بەرز و قوت. (تپە)

+ پشتەسەر: [ناو] پاشەسەر؛ (١) خشڵێ کە لە پاش لارەپێچەوە قایمدەکرێ؛پشتەسەرە. (زیور پشت سر زنان) (٢) لە نەبوونی کەسێکدا باس کردنی؛ پاشملە. (غیبت)

پشتەڤان: [ناو] پشتیوان؛ پاڵپشت؛ هۆگر؛ هەوادار؛لایەنگر. (پشتیبان)

پشتەماڵ: [ناو] هەولە؛ خاولی (حولە)

پشتەملە: [ناو] پشتەسەر؛ پاژملە؛ پا شملە؛ وەک: قسەکردن لە بارەی کەسێکە وە کە خۆی لەوێ نەبێ. (پشت سر؛ در غیاب؛ غیبت)

پشتەوڕوو: [ناو](١) پشتەوقەپاڵ(تاق‌باز)

پشتەوسوور: [ئاوەڵناو] پشتئەستوور؛ خاترجەم و دڵقایم؛ ئەرخایەن.(مطمئن)

پشتهەڤ: بەیەکەوە؛ لەگەڵیەکدا؛ تەڤی هەڤ؛ پشتبەپشت. (با هم)

پشتیکێش:کوڵهەڵگر؛کوڵکێش؛ باربەر؛

حەماڵ. (باربر)

پشدان: [چاوگە،ت] بـیـهن‌وە دان؛ پشـوودان؛ هەناسە کێشان؛ هیلاکـی دەرکـردن (نفس تازە کردن؛نفس کشیدن)

پشدەری: [ناو+ ئاوەڵناو] (١) خـەڵکـی پشـدر (اهـل پشـدر)(٢) پێوندیـدار بـە پشـدەرەوە (وابستەبەپشدر)(٣) [ناو] پارچە و قوماشێ کە لە سەر شوشەی پەنجێرە دادەبـەسـترێ لـە بەینی پەردە و پەنجێرەدا. (پشت دری)

پشقەڵ: [ناو]قشپل؛کشپەڵ؛ پشقل؛ پشکەڵ؛ پشقڵ؛ بوشکوول؛ کوشپل؛ بشکوول (پشکل)

+ پشـک: [نـاو](١) دەو؛ پشـکیل؛ قورعـە. (پشـک)(٢) بـەش؛ سـەهـم؛ قیسـمەت (سهم)(٣) گۆپکەی دار؛چرۆ.(تژەدرخت)

پشکاندن: [چاوگە،ت] (١) هـە مـوو کـونج و قوژبنێ گەڕان و پشکنین. (وارسی کردن)(٢) پشماندن؛ پژمین؛ پشـمین؛ پنـژین؛ پشـکین. (عطسەکردن)

پشکاوتن: [چاوگە،ت] هەڵوەشـاندنی چنـدراو یان تەقەڵی دووراو. (شکافتن)

پشـــکخســـتن: [چاوگـــە،ت]دەوکـــردن؛ قورعەکێشان. (پشک انداختن)

+ پشـــکۆ: [نـــاو] چـــرۆ و گۆپکـــەی دار. (تژەدرخت)

پشـکۆدان: (١) [نـاو،ت] ئـاوردان؛ مـەنقـەڵ (آتشدان)(٢)[چاوگـە،ت] پشـکۆ دان؛ پشـکۆ دەرکردنی دار؛ و خونچە و گوپکە دەرکـردن؛ پشکۆدەردان. (درخت در حال غنچەدادن)

پشکۆژە: [ناو] پشکۆ؛ چرۆی دار (تژەدرخت)

پشکۆڤ: [ناو] خونچە؛ خونچـە لـەحاڵـەتـی دەم‌کردنەوەدا. (غنچەدر حال باز شدن)

+ پشـکۆڵ: [نـاو] (١) داری‌داخسـتنی‌پشـت دەرکە بۆ خاتر جەمی؛ ئـەشـکیل‌ئـەشـکێل؛ پاڵپشـتی دەرکـە. (چـوب پشـت در بـرای اطمینان. کلون) ٢) > پشکەڵ.

+ پشکول: [ناو] (١) بشکول؛ قـوڕ؛ قـوڕاوی. (گل آلود) (٢) پاشەکشێ؛ خۆدزینەوە. (عقب نشستن؛ فلنگ بستن)

+ پشـــکووتن: [چاوگـــە](١)دەم‌کردنـــەوەی گۆپکە ی داروگـول.(٢)خیڤبـوون؛ ورد‌بـوون، کرانەوەی بەردی قسڵ کە ئاوی لێ‌بکـەوێ. (٣) هـەڵتـۆقینی گـەرمـەشـانی لـە وەختـی برژاندنـدا.(۴) (ب) کـەیـف خـۆش بـوون؛ ڕووگەش بوون؛ ڕوو گەشانەوە. (شکفتن)

پشکووژا مەمکا: [ناو،ت] دوگمەی مـەمـک؛ گۆی مەمک؛ گۆپکەی مەمک. (نک پستان)

پشـکهاوێشـتن: [چاوگـە،ت] دەوکـردن؛ قورعەخستن؛ قورعەکێشان. (قرعەکشی)

پشکەگوڵ: [نـاو]گیاییکـە(بلـوێر) یشـی پـێ دەڵێن. (بادبیز)

+ پشکیلان: [ناو] (١) ڕۆیشتنی زاوا و برا زاوا بۆ ماڵی بووک لە شەوی شەوگـەڕدا. (رفـتن داماد و دوستانش بمنزل عروس در شب قبل از عروسی) (٢) گۆرەوی بازی.(جوراب بازی)

پشکین: [چاوگە] پشمین؛ پنـژین؛ بیهنـژین؛ دەڵێن یەک جار سەبرە، دوو جـار جـەختـە و چـاکی هێنـا. (عطسـەکـردن) پشـۆر: [نـاو] نەحلەت. (لعنت)

پشۆرەیی: [ئاوەڵناو] نەحلەتی. (لعنتی)

پشوودار: > پشوودرێژ.

پشوودان: [چاوگە،ت] بێهن‌وەدان؛ هیلاکی دەرکردن؛ حەسانەوە؛ وچانگرتن. (خستگی در کردن)

پشوودرێژ: [ئاوەڵناو] خۆڕاگر؛ بەنەفەس؛ بەرگەگر؛ پشوودار؛ بەتاقەت؛ بەسەبر؛ دلفرە؛ مەند؛ لەسەرەخۆ. (صبور و مقاوم)

پشیلە خستنەدەرپێ: جۆرێ هەڕەشە بۆ تەمبێ‌کردن، لە ڕابووردوودا جۆرێ تەمبێ‌کردن؛ زیاتر بۆ ژنان بوو. (نوعی تنبیه‌در گذشته‌گربه‌بەتنبان انداختن)

پشێونی: > پشێوێنی.

+ پف: (١)[ئاوەڵناو] کفەڵ؛ پفەڵ؛ فش؛ دژی پتەو؛ تووری کفەڵ واتا تووری قانگ.(متخلخل)(٢) [ناو] سپیەلاک؛ پشاسپی؛ سی. (ریه)

+ پفدان: [چاوگە،ت](ب) سگ ماساندن و توورەکردن. (کنایەعصبانی کردن)

+ پف کردن: [چاوگە،ت](١) فووکردن لە گڕی چرا بۆ کوژاندنەوەی.(٢) خۆشکردنی ئاور؛ بە فوو تۆز لابردن لە سەرشتێ. (فوت کردن)(٣) باکردن؛ پەنمین؛ هەڵمسان؛ ماسین. (باد کردن؛ پف کردن)

پفکردن بە سەرەگەورەکەیدا: (ب) ناشارەزایی لەکارێکدا وەک فووکردن بە سەری گەورەی زوڕنادا. (کنایە. نا وارد بودن در کار)

پفکە: [ناو] پفلەک؛ بلۆق؛ تۆقلە؛ ئاورگ. (تاول)

پفڵە: [ناو] پفکە. بلۆق. پفلەک. تۆقلە. (تاول)

پفلە: (ب) کێشانی‌تریاک؛ وافوور؛ ئەهلی پفلەیە واتا تریاکییە. (اهل وافور)

پف لە خوڵەمێش کردن: پف لە خوڵەمڕکردن؛ (ب) کاری بێسوود و بێهوودە. (کنایەکار بیهودەکردن)

پفڵەکە: > پفڵە.

پفلیان: [چاوگە] پشلیان؛ وەک هەڵاتنی هەویر؛ ماسین؛ باکردن؛ پەنمین. (بادکردن)

پفیان: [چاوگە،ت](١) توورە بوون؛ بایان‌کرد؛سکیان ماسی.(عصبانی شدند) (٢) باکردن؛ توورە بوون. (عصبا نیت)

پفەک: [ناو] پوفەک؛جۆرێک خواردنە بۆ منداڵان لە هێرەڵماسی و هێلکە و خوێ بە شکڵی بەڕوولەی کفەڵ دروست دەکرێت (پفک)

پفیۆ: [ئاوەڵناو] پەست؛ بێ‌غیرەت؛ بۆی هەیە هەر (پفیوز)ی فارسی بێ بە واتای بێ‌غیرەت بەڵام لە ئەسڵ دا بەکسێ دەڵێن کە لەکۆڕی مەی خواردنەوەدا تەنیا مەزە و خۆراک دەخوا. (پفیوز)

پڤۆک: [ناو] (١) باڵۆن؛ کیسەی زۆر گەورە کە بە گازێکی سووکتر لە هەوا، یان بەگەرما هەڵدەماسێ و بە بار و موسافیرەوە دەچێ بەحەوادا.(بالون؛ بالن)(٢)کیسەی پڕلە با لە ناوزگی ماسیدا.(کیسەهوادر شکم ماهی)

پکەنە: (١) پێپکەنە. (بخند) (٢) هەڵکەنە؛ ئەو جێگا پکەنە: چاڵی کە. (بکن. گودکن) (٣) لیباسەکانت پکەنە؛ دایکەنە. (بکن)

پکێت: [ئاوەڵناو] ڕاوەستاو؛ قایم؛ پتەو (محکم)

پکێش: [ناو،بک] ئەوەی کە دەکێشێ؛ بکێش

(به هەمو ماناییێکەوە) (بکش)

پکێشە: [کاری‌ئەمری] بکێشە؛ (١) هەناسە پکێشە؛ سیگار پکێشە. (بکش) (٢) وێنە پکێشە؛ ڕەسم بکێشە: عەکس و وێنە هەڵگرە: بگرە. (بگیر)(٣) نەقاشی پکێشە؛ هێلێ پکێشە. (بکش)(٤) لە دەس ڕوزگار تاڵی پکێشە. (از دست روزگار بکش)(٥) ئەو ئەرابە پکێشە؛ ڕاپکێشە. (بکش) (٦) بەترازوو برنجەکە پکێشە. (توزین کن)(٧) تەنافەکە پکێشە: تەنافەکە لەو بەرهەیوانە هەڵخە: بیگێڕە. (بکش)

پلاتین: [ناو] پلاتین؛ ئالتوونی‌سپی؛ زێڕی سپی. (پلاتین)

پلارەقسە: [ناو،ت] تانووت؛ قسەی ناخۆش، زیاتر لە توێ نزاکەتدا؛ توانج؛ تەشەر؛ تەوس؛ قسەی بەتێکوڵ. (متلک)

پلاژ: فرد؛ فد: [ناو] لەکوردیشداباوە، چیغ و چادر یاماڵ و خانووی دروستکراو لە پەڕاوی دەریادا. (پلاژ)

پلاژداری: [ناو] (١) کەسێ‌کە پلاژی هەیە.(٢) کاری بەڕێوەبردنی پلاژ.(پلاژ داری)

+ پلاس: [ناو]گاز ئەنبوڕ؛ جۆرێ گازی دەمپانە. (انبردست)

پلاس‌ئاخوڕ: [ئاوەڵناو] (ب) ژنێک کە شەرمی گەورەبێت (کنایه‌فرج گشاد)

پلاستێڕ: اند؛ فد:[ناو]چەسپی‌موشەمایی بۆ چارەسەرکردنی ئێش و ئازار. (پلاستر)

پلاستیک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکێ لە بەرهەمەکانی پۆلیمێڕی کە بەگەرما پێدان نەرم دەبێتەوە و بیچمی دڵخوازی پێدەدرێ. (پلاستیک)

پلاستیکی:[ناو،ئاوەڵناو]هەر شت لە پلاستیک بێ؛ پێوەندیداربەپلاستیکەوە. (پلا ستیکی)

پلاسما: [ناو] بەشی‌تراوی خوێن کە لە ئاو و ماکگەلی کانزایی و پرۆتوێین پێکهاتووە. (پلاسما)

پلاڤ: [ناو] پلاف؛ پڵاو؛ چڵاوێ‌کە ئاوکێش-دەکرێ و نانی لە ژێردا دادەنێن بۆ بنکڕ و پێش دەمکێشان ڕۆنی بەسەردا دەکرێ؛ هەروەها، هەرشتەپڵاو، لووبیاپڵاو، ئیستامبوولی‌پڵاو، بڵالووکپڵاو، شیرین‌پڵاو، پلاوبرۆێش، پڵاو بامیە، پاقلەپڵاو، سەوزی-پڵاو، زرشک‌پڵاو؛ پڵاو گۆشت، پڵاو و خۆرشت. (پلو)

پلاک: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (١) قەوارەی جیا کراوی زەوی.(٢) قاشی ملوانکەی کانزایی کە ناو و ژمارەی لەسەر نووسراوە و سەربازان دەیکەنە مل لە بەر بێسەروشوێن نەبوونی تەرم لە شەڕدا.(٣)ڕەقەمی نوسراو لە سەر دەرکەی خانووبەرە.(٤) ژمارەیێک کەپاش لەدایکبوونی منداڵ لە نەخۆشخانە دەیکەنە دەستی بۆ نەگۆڕان. (پلاک)(٥) ڕێژەکی ڕەقەمی سەیارە. (شمارەماشین)

پلاکت: فرد؛ اند؛ فد: گردەی خوێن کە زە-ڕەگەڵێکی لاپانی زۆر وردن، لە گرسانەوە و دەڵەمە بوون و مەیینی خوێندا بانۆریان هەیە و بە هووربین دەبینرێن. (پلاکت)

پلان: اند؛ فد: [ناو] (١) گەڵاڵە؛ نەخشەی

خانوو؛ بەرنامە و پرۆگرامی بەڕێوەبردن. (پلان)(٢) پیلان؛ تەشقەڵەودوڵاب.(کلک) (٣) فیلم هەڵگرتن لەدیمەنێک بێ برانەوە لە کاری سینەمادا (پلان)
پلانگتۆن: [ناو] گیاندارانی وردیلەی ناو زەریا کە بەشێکی زۆر لە خۆراکی ئاوەژیان پێک دێنن. (پلانکتون)
پلاوبرۆیش: [ناو،ت] پلاڤساوار؛ پلاوێ کە لە ساوار چێ دەبێ. (پلوبلغور)
پلاوپارزن: [ناو] پلاوپالێو؛ سەلەیا دەفری کون کون بۆ دارشتنی پلاو (پالاوتنی پلاو) (آبکش پلو)
پلاوپارێن: > پلاوپارزن.
پلاوپەز: [ناو](١) پلاو لێنەر؛ دەفری پلاوتێدا چێکردن؛ (پلوپز) (٢) [ناو،بک] ئاشپەزی پلاو لێنەر؛ وەک چاپەز و ئاشپەز.(آشپز پلو)
پلاوپەزی کارەبایی: [ناو] دەفرێکە بە کارەبا گەرم دەبێ و برنج لێدەنێ بێئەوەی بیپالێون، (بێدارشتن). (پلوپز برقی)
پلاوخۆری: (١) پێوەندیدار بە پلاو خواردنەوە؛ لیباسی پلاوخوری: لیباسی میوانی: لیباسی تازە و جوان. (لباس پلو خوری) (٢) [ناو] دەفری گەورەی پلاوتێکردن (دیس) (٣) (ب) میوانی و جەژن و بانگهێشتن بۆپلاو خواردن.(دعوت‌بەجشن)
پلاوماش: [ناو،ت] پلاوێکە لە برنج و ماش دروست دەبێت. (پلو ماش)
پلپلێ: [ئاوەڵناو] زۆربلێ؛ چەنەدرێژ. (پر حرف)
پلتانگ: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانە)
+ پلتە: [ناو] تلتە. (١) خلتە و خوڵ و لێڵایی نیشتوو لە ژێر(بن)تراوادا. (درد)(٢) پاشماوەی چایی لە ناو قۆریدا؛ پلتەچایی. (تفالەچای)
پلتەپلت: [ناو،ت](١) فلتەفلت؛ قسەی بێتام و بێ جێ فلتەفلت مەکە: واتا قسەی قۆڕمەکە.(حرف بی ربط)(٢)قسە کردنی بێ-دداان. (صحبت کردن آدم بی دندان)
پلتەخۆری: [ناو، بەرهەمی‌چاوگە] پیس-خۆراکی؛ بەرماوەخۆری. (بد خوراکی،)
پل‌تەقێن: [ناو،بک] پللە لێدەر؛ چەقەنە لێدەر. (بشکن زن)
پلچاندنەوە: [جاوگە،ت] فلیقاندنەوە؛ پان و فلچ کردنەوە؛ تلیقاندنەوە. (لەکردن)
پلچی: (١) [ناو] بلچ؛ گوێز؛ گێوژ. (زالزالک)(٢) پلیخاوی؛ پان‌وفلچی. (لەشدگی)
پلحە تکە: [ئاوەڵناو] دەستراست؛ پللەراست لە مەر مەرێندا. (هەف زن در تیلەبازی)
پلخ: [ناو] فلق؛ پلق؛ پلخ دەرهینان:فلق دە-رهێنان؛ فلیقاندنەوە. (لە؛ پهن)
پل لێتەقاندن: [چاوگە،ت] چەپلەلێتەقاندن؛ (ب) ئاشکراکردنی نەهێنی و ریسوا کردن؛ لە قاودان. (کنایەانگشت نما کردن)
پلم: [ئاوەڵناو] پلم؛ گرژ؛ موون؛ موۆن؛ پلمە-روو: روناخۆش (تند خو. بد اخم)
پلماندن: [چاوگە،ت] بلماندن؛ لە بەرخووە بۆلەبۆلکردن. (غرولند کردن)
پلمژیان:[چاوگە،ت] پلژیان؛سیس بوون. (پژمردە)
پلمەروو: [ئاوەڵناو] رووترش؛ رووناخۆش و رووگرژ؛ پەلپگر؛ ناوچاو گرژ؛ تووڕە(ترش رو؛

عصبانی؛ اخمو)

پلند: [ناو] جەمسەری بڕبڕەی پشت؛ بەندی خـوارەوەی مۆغـەرەی پشـت. (آخـرین مهرەپشت)

پڵنگ پڵنگ: [ئاوەڵناو] گـوڵ گـوڵ؛ پنـۆک پنۆک؛ خاڵ خاڵ؛ پەڵە پەڵەی چـووک. (گـل گلی)

پڵنگی: [ئاوەڵناو] پڵنـگ ئاسا.(ب) ڕەنگـی وەک پڵینگ؛ گوڵ گوڵ؛ پەڵە پەڵە. (پلنگی)

پلۆ: [ناو] پلە؛ پایە؛ ڕادە. (اندازە؛ مقام)

پڵۆخین: [چاوگە،ت](١) لەگـەل (دا) دا دێ، داپلۆخین، داپلۆسین،لێدان و داگرتن بە شەق و دار.(لەو لوردەکـردن) (٢) زۆر کوڵـان.(لـە-شدن‌ازپختن زیاد)(٣)پێست داماڵـانی سـوتاو (پوست انداختن از سوختن)

پلووپـۆ: [نـاو،ت] (١) (ب) کـەوتنـە سـەر هەوای‌کردنی‌کارێ؛ گل‌وخـول خـواردن بـە دوای‌کردنـی‌کارێکـا. (بهـوای انجـام کـاری بودن) (٢) بۆنکردن و گەڕان بەدوای شتێکدا زیاتر بە سەگیش دەڵێن کە بە دوای نچیـردا بابۆ دەکا و دەگەڕێت. (گشتن دنبـال چیـزی. بو کشیدن)(٣)پەڕوپۆ.(پرهای پرنده)

پلوورە: [ناو] (١)شۆڕاوەی ئاوی نەپساوە لـە شـێری سـەمـاوەر یـا پلووسـک یـا شـێری دەستشۆری.(شرە)(٢)سەهۆڵی شۆڕەوە بوو لە پلووسک یائەشکەوت؛ کێرەکەڵ (دنگالە)

پلووکەبەرد: [ناو] بەردی ورد؛ بەردی چکۆڵە؛ لەتی چکۆڵەی بەرد. (پارەسنگ کوچک)

پـلـوەشـانـدن: [چاوگـە،ت] (١) دەسـت وەشـانـدن؛پەل‌وەشـانـدن.(ضـربەزدن بادسـت)(٢)پـل‌تـەقـانـدن. پللـە وەشـانـدن؛ پللەلێدان. (بشکن زدن)

پلـوێن: [نـاو] (ف. گـیـا) گیاگۆچـان؛ گیاوەگۆچانە؛ سێپەڕی؛ سێپـەڕ؛ بۆگـەدە و میزەسووتە و سووزاک باشە. (ناخنک. اکلیـل الملک)

+ پلە: [ناو] دەرەجە؛ پایە؛ ڕادە؛ پلەی سارد و گەرمی هەوا.(حد؛ میزان) (٢)یەکەی پێوانی-گۆشە(سووچ)لە هێندسەدا؛ وەک بڵێین پلەی گۆشەی وێستاو(٩٠) و جـەغـز(٣٦٠) پلـە-یە.(درجە)

+ پلە ترازیان: [چاوگە،ت] لەپلـەم ترازیـا:(ب) لـەدەسـتـم دەرچـوو؛ هـەڵـەی-خۆنەویست.(اشتباەغیر عمد)

پلە پلە: [بەند]کەمەکەمە؛ قۆناخ قۆناخ؛ پایـە پایە؛ هەنگاو بە هەنگاو (ب) ئەنجـامی کـار بەتەرتیب و بەرە بەرە.(پلە پلە)

+ پلـەگۆشـت: [نـاو] (١) تیکـەگۆشـت؛ جنچکەگۆشت (تکەگوشت) (٢) (ب) مرۆڤـی قەڵەو و شل و نەرم. (انسان تپل و چاق)

پلەمەتێ: [ناو] مەتـێ. (١) مـەتـە؛ مـەتـەی دەستی؛ مەتەیێک کە بە کەوان دەخولێتەوە. (متە دستی) (٢)مـەتـەی دەسـتی ئامرازێـک کەکەوانی نییە، بەڵام بە بادانی دەسکەکـەی مەتە دەچەرخێت. (دەسوورێت) . (متەدستی)

پلەوەر: [ناو] پایەوەر؛لە مەقامدا سەرکەوتوو ؛ دارای پلە و پایە. (پایور)

پل‌هەڵسان: [چاوگە،ت] (ب) لە پڕ هەسـت-کردن بە مەیـل و ئیشتیا، بـۆکردنی کـارێ. (بەناگاەهوس انجام کاری کردن)

پلەی‌سەرما و گەرما:ڕادەی ساردی و گەرمی. (سطح. درجه‌حرارت)

پلی: [ناو] قاڵدرمە؛ قادرمە. پلیکان؛ نێردیوان، نەردیوان؛ دەرەج. (نردبان)

پلیان: [چاوگە،ت] کەوتن. (افتادن)

پلیت: بلیت؛ پسوولە؛ بڵێت. (بلیط)

+ پڵێتە: [ناو] فتێڵە. (۱) فتێڵەی چرای نەوتی (فتیله) (۲) پەڕۆی بادراو (تەنزیف) بۆ ناو برینی قووڵ.(فتیله‌زخم)

پلیخین: زۆرکولاٚن؛ پلۆخین؛ پلخ دەرهاتن،پلۆخین. (له‌شدن)

پلیسه: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] (۱) جۆرێ دامێنی لیباسی ژنانەکە چین لە سەر چین (لەدریژی دا) ڕادەوەستێ. (پلیسه) (۲) پەڕەسریلکە؛ پلیسرک؛ پلیسگەرد؛ پلیزگرد؛ پەڕەسلێرکە<پەڕەستوو. (پرستو)

پلیقان: [چاوگە] فلیقان؛ پلیشان؛ پلۆخان. (له‌شدن)

پلیکانێ: [ناو] هەلووکێن (الک دولک)

پلیکانی نەجات: [ناو] پلیکانی چێکراو لە دەرەوەی ڕووکاری خانووی چەند قاتی بۆ دەربازبوون لە کاتی تەنگانە و سووتمان دا. (پلکان اضطراری)

پنالتی: اند؛ فد: [ناو] جۆرێ جەریمەی تاوان لە یاری وەرزشیدا؛ وەک باسکیتباڵ، تۆپی پێ، هەند باڵ، و فووتساڵ. (پنالتی)

پنپنی: [ئاوەڵناو] پنۆک پنۆک؛ پەڵە پەڵە؛ گوڵ گوڵ؛خاڵ خاڵ.(نقطه نقطه)

پنجک: [ناو] پنجی چکۆڵە؛ بنەگیای کورت؛ دەوەن. (بته)

+ پنج و مۆر لە خۆ نان: خۆگرتن؛ لووت بەرزی و خۆ بەزل زانین. (تکبر نشان دادن)

پندر بوونەوە: [چاوگە،ت] وشکبوونەوە؛ کزربوونەوە؛ تەواو بوونی زگچوون.خشکشدن؛ بندآمدن‌اسهال)

پندرپۆزە: [ناو] ڕووەکێکە لە قەراخ جۆگە و ڕۆبار دەڕووێ. (نام گیاهی است)

پندریسک: [ناو] باڵندەیێکی چکۆلەو هار و هاج و نەسرەوتە بە ڕەنگی بۆر. (اسم پرنده‌ایست)

پندەپیر: [ناو]داپیرۆشک؛ جاڵجاڵووکە (عنکبوت).

پنر: [ناو]پندر؛حاڵەتی‌چرچبوونی‌دەستو پێ‌کە زۆر لە ناوئاودابمێنێتەوە.(آبکیس)

پنس:[ناو]کەڕوو. (کپک)

پنک: [ناو]پەڵەی چووک؛ خاڵ؛ پنت؛ پەڵەی چکۆلە. (نقطه. لکه)

پنک پنک: [ئاوەڵناو] (۱) پەڵە پەڵە؛ خاڵ‌خاڵ؛ پنۆک پنۆک. (لکه‌لکه. خال خال)(۲) خاڵ-خاڵ بوونی بەفری‌کوێستان؛ کاژو واژ. (خال خال شدن برف)

پنکدار:خاڵدار؛دارای پەڵە و خاڵ.(خالدار)

پنکەهەور: [ناو] پەڵەهەوری گچکە.(پاره ابر)

پنگاڤ: < پونگاو؛ پەنگاو.

پنگ خواردنەوە: [چاوگە،ت] (۱) پونگ خواردنەوە< پۆنگاو. (۲) (ب) بە خۆدا چوون؛ پیش خواردنەوە؛ زوێر دانیشتن.(غمگین نشستن)

پنگر بوونەوە: < پندر بوونەوە.

پنۆرە: [ناو] داری سەردوو فلیقانە بۆ کۆ

کردنەوەی دڕک و گژاڵک. (چوب خارجمع کنی)

پنۆسۆنی: [ناو] ناوی نەخۆشینی مقاو لە ڕوانگەی پزیشکییەوە. (پنوسونی)

پنەدای: [چاوگە] پێدان (دادن)

پنەزانای: [چاوگە،] (١) پێزان، پێزانین؛ بە-سوپاس بوون؛ بە ئەمەک بوون. (قدرشناسی)(٢)پێ‌وابوون؛ وا زانین(فکر کردن؛خیال کردن)

پنەشۆر: [ناو] هەرچی کە شتی پێدەشۆن؛ وەک سابوون؛ سپۆن. (چیزی کە با آن میشویند)

پنە یاوان؛ [چاوگە،ت] پێگە یشتن؛ گەیین (رسیدن)

+ پنی: [ناو] (١) پینە؛ پنوو. (پینە) (٢) پەنامەکی؛ نهێنی؛ سوڕ؛ سڕ. (سر. راز)

پنێ: [ناو] پنە؛ پنەکە. (تختەخمیر پهن کردن)

پنیا: (١) [ئاوەڵناو] پەنامەکی (نهانی) (٢) پینەکردن(پینە کردن)

پنی‌سیلین: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] هەوەڵین دەرمانی میکرۆب‌کوژ کەکەمتر لە سەد ساڵە پاوێر بووە و بۆ چارەسەرکردنی نەخوشینگەلی چڵکی بەکار دەبرێ؛ کە لە چەشنێ کەڕوو بەدەستدێ؛ جۆرێک ئانتی-بایۆتیکە. (پنی سیلین)

+ پۆ: [ناو] (١)کوێرووی گەنم. (سیاهە ک گندم) (٢) بەڕوو؛ نانی پۆ واتا نانی بەڕوو. (بلوط)

پۆئیم سەمفۆنی: [ناو] پارچەمۆسیقاییێک کەبۆ ئۆرکێسترسەمفۆنی دروستدەکرێ و بە ڕواڵەت دەستوپێگرێی کەمترە و لە سەر مەبەستێکی تایبەتی ئەدەبی چێ-دەکرێت.(پوئیم سمفونی)

+ پوان: [ناو] (١) شیلان؛ جڵیق؛ ڕوەکێکی دڕکاویە. (نسترن کوهی) (٢) بەری ئەو دارە. (میوەنسترن کوهی)

پۆ بە دەمەوە نەبوون: (ب) دەمهەراشی؛ بێ-حەیایی (بی چاک دهن)

+ پۆپ: [ناو] (١) لق‌وپۆپ؛ لقی سەرووی دار. (بالاترین شاخەهای درخت.) (نووچکەی چیا و دوند. (قلە)

پۆپ‌چەرمگ:[ناو]سەرسپی؛پۆپ چەرموو. (موی سر سفید)

پۆپ‌چەرموو: [ناو](١) سەرسپی؛ مرۆڤی پیری سەرسپی؛ تەغەر بە پیرێژن دەوترێ و بەپیاو ڕیش‌چەرموو دەڵێن. (پیر گیس سفید)(٢) (ب) مرۆڤی بە ئەزموونو دونیادیدە. (گیس سفید)

پۆپلین: [ناو] جۆرێ قوماشی ناسک بۆکراسی پیاوان و مەلافە کەڵکی هەیە. (پوپلین)

پۆپە شینە: [ناو] پۆپەڕەشە؛ جۆرێ نەخۆشینی باڵندە. (نوعی بیماری ماکیان).

پۆتک: جل‌وبەرگی شڕوکۆن.(لباس‌مندرس)

+ پۆتە: [ئاوەڵناو] بەرکەتی؛ هەڵبژاردە؛ پێش کەوتوو. (موفق، جلو افتادە، ممتاز)

پۆتەکە: [ناو] لاتەڕاف؛ کەلەکە(پهلو)

پۆچ: [ناو]کیمیا. (شیمی)

پۆجزان: [ناو]کیمیاگەر؛ کیمیازان. (کیمیاگر)

+ پوخت: [ئاوەڵناو] جێکەوتوو؛ ڕسکاو؛

بارهاتوو؛ کاری تەواو و تەمیس؛ خۆش کـراو؛ بێ گرێوگۆڵ. (جا افتادن؛ مرتب)

+ پوختکردن: [چاوگە،ت] خۆش کردنی قوڕ و هـەویـر و ڕەنگـی وێنـەکێشـی. شـێلان و تێکەڵاو کردن و گرێوگۆڵ لێبرین؛ ڕاهێنان. (پختەکردن)

پوختوپاراو: [ئاوەڵناو] بێکەم و کەسری و بێ-گرێوگۆڵ؛ ڕسکاو؛ تەواو خۆش و ئامادەکـراو؛ کاری بێعەیب. (بی‌نقص و آمادە)

پوختەیی: [ناو،بەرهەمی‌چاوگـە] (۱) خـۆش-کراوی؛ ڕێـکوپێکـی؛ (ب) دونیـا دیتـوویی؛ لەکار دەرهاتوویی؛ کارزانی؛ پوختـوپـاراوی؛ لە کل دەرهاتوویی؛ بەئەزموونی؛ سارد و گە-رم چەشتوویی. (پختگی)

پوختی: [ئاوەڵناو] ڕێکوپێکـی؛ بێخـەوشـی؛ تەمیزی؛ خاوێنی لەکاردا؛ بەئەزموونی؛ ڕەوتی پوختبوون. (تمیز. مرتب. باتجربە)

پۆخدەرکەوتـن: [چاوگـە،ت] بـۆیهـەیـەلـە (پـۆخ)ی تورکیـەوە هـاتبێ، گـەنـدیکـاری دەرهاتن؛ گەنـدەلـی لـێئاشـکرابوون. (گنـد درآمدن)

پۆخڵکار: [ئاوەڵناو]کـارپیس؛ ناپوختکـار؛ کـار ناشیرین؛ کارنەزان. (کارنامرتب؛ بی نظم)

پۆخەکە: [نـاو] جـۆری پووشـووی نـەبـاش. (برهو)

پۆخەڵە: [ناو] گیای کـەرکـۆڵ؛ درەدەوا. (بـاد آورد؛ خار مقدس)

پۆدر: فرد؛ فـد: [نـاو](۱) تـۆز و خـۆڵ ئاسا؛ هـاڕاوەی ورد. (۲) پـۆدر؛ جـۆری دەرمـانی هاڕاوە بۆ بەرگری لە عـارەق سـووت بـوون.

(۳)هـاوـاڵی ماتیــک و ســووراو؛ جــۆری سپیاو.(پودر)

پۆدریبەرد: [ناو،ت] خاکەسەنگ؛ کەلەگـەڵ چیمەنتۆی سپیدا تێکەڵدەبێ لە بینا سازیدا کەڵکی هەیە. (پودر سنگ)

پـۆدری‌تاڵــک: [نــاو،ت] پــۆدری‌منــداڵ؛ پۆدرێکەبە لەشی منداڵی ساوایدا دەساون بـۆ ئەوی عارق سووت نەبێ. (پودر تالک)

پۆدری منداڵ:<پۆدری تاڵک. (پودر تالک)

پۆڕاندن: [چاوگـە،ت] تـێترنجانـدن؛ بـەزۆر پیاکردن؛تێتەپاندن. (سپوختن؛ چپاندن)

پۆڕاو: [ئاوەڵناو] ئامادە؛ دروست بوو. (مهیا)

پـۆڕاڕۆیین: (ف. گیـو) بـەپـوورا ڕۆیـین؛ چاوەدێری؛ ئاگالێبوون؛ (مراقبـت؛ زیـر نظـر داشتن)

پۆرت: (۱) پۆڕما؛ سـەروقـژ. (مـوی سـر)(۲) تاریف کردن؛ گۆرانی پیاهەڵخوێندنی شـایەر؛ بەشاخوباڵدا خوێندن. (تریف کردن)

پـۆرتخ: [نــاو] چڵکـیبـرین؛ کـیم(کـێم)؛ زووخاو.(چرک‌زخم)

پۆرترە: فرد؛ فد: [ناو] دەستەواژەی نیگارگـە-رییە، وێنەی سیما و سەروچاو. (پرترە)

پورتەقاڵ: (۱) [ناو] دار و میوەی پورتـەقـاڵ. (۲) [ناو] مەملەکەتی پورتەقاڵ. (۱و۲پرتقال)

پورتەقاڵی: [ئاوەڵناو] (۱) پورتەغاڵی؛ خەڵک و زمانی مەملەکەتی پورتەغاڵ. (پرتغـالی) (۲) ڕەنگی پورتەقاڵی؛ زەردی مەیلە و نارنجی؛ لە تێکەڵکردنـی ڕەنگـی زەرد و سـووری کـەم پێکدێ. (رنگ پرتقالی)

پۆرتـک: [نـاو] مـەنـدیل؛ سـەروپـۆتراک؛

مێزەر.عمامە
پورخ: [ناو] پلیش؛ پڵخ؛ جیق. (لە)
پورخانــدن: [چاوگــەت] تلیقانــدن؛ جیــق دەرهێنان. پلیشاندن (لەکردن)
+ پۆرخز: [ئاوەڵناو] ناقۆڵا؛ زەلام؛ تەوەزل؛ تەمبەڵ؛ تەواسا؛ زەمتە؛ زلحۆرتیتەمبەڵو سست؛ قرخە مەرەس. (شکم گندە؛ تنبل)
پۆرسان: [ناو]کاوێژ (نشخوار)
پۆرسپی: [ناو](١) پۆپسپی؛ پۆپچەرمگ؛ سەرسپی. <پۆپچەرموو. (مو سفید) (ب٢) پێخەسوو؛ ژنیکە لەگەڵ بووک دەچی بۆ ماڵی زاوا بۆ ماوەییەک؛ پاخەسوو. (ینگە)
پۆرقوت: [ناو] (١) موو قرتێن؛ سەرتاش؛ سەر تراش. (سرتراش؛ آرایشگر) (٢) قژ هەڵچوو. (موی سر بالا ایستادە)
پۆرگ: [ناو] (١) لوو؛ قونێر؛ کوان؛ دومەڵ؛ کروڤەر. (دمل) (٢) بلۆق؛ تۆقلەی لەش کاتی سووتاندن. (تاول) (٣) پەنمانی برین و بن دان؛ کیس. (کیس) (٤) تویژی برین؛ قرتماغە؛ پترۆک؛ قەتماغە.(پوستەنازک روی زخم) (٥) تۆخڵی پەرشە و برنج. (چلتوک. شلتوک) (٦) پینەی دەست و پێ. (پینەدست و پا)
پۆرەکەردەی: [چاوگەت] پێوەکردن؛ کردن بە ناوا؛ هۆنینەوە. (فروکردن .رشتن)
پۆرهەلەک: [ئاوەڵناو] قژ لوول؛ موو پێچ پێچ؛ موو فر؛ مو قەف قەف؛ (زیاتری رەش پوستال پۆر هەلەکن). (مجعد)
پۆرین: (ف. گیو) پۆریان؛ خەم و خەفەت و سکالاهەڵرشتن؛ بەیانی خەم و کەسەر و دەردی دڵ. (درد دل کردن)
+ پـۆز: [نـاو] فـرد؛ فـد:[نـاو] (١) دەعیە؛ تەکەبور؛ لووتبەرزی. (تکبر) (٢) پۆز؛ وشەییکی فەرەنسیە واتا رازاوەییجل و بەرگ، (خۆ لە دەقدان) وێدەچی، ئەو رازاوەییە بووبێ بەدەعیە و لووتبەرزی. (پز)
+ پۆز: [ناو] (١) قەپۆز؛ لووت. (پوزە)(٢) لووتەی کێو (قلە) (٣) دەمار؛ دەعیە؛ خۆگرتن؛ لووتبەرزی. (تکبر)(٤) پوواز؛ هۆرە. (پغاز) (٥)[ئاوەڵناو] هەراو؛ فش؛ گوشاد. (گشاد)
پۆزبەران: (١) [ناو] قەپۆزبەرانی؛ لووت کەمانی؛ لووت کەوانی؛ ناوەراستی لووت دەرپەریو. (دماغ عقابی) (٢) (ب) کەیف خۆش؛ بەدەعیە. (سرخوش)(٣)[ئاوەڵناو] جوامێر؛ بەجەرگ. (دلیر)
پۆزەبەند: [ناو] دەمبێن؛ دەمبێنی رەشەولاغی گێرە. (دهان بند)
پۆزەوانە: [ناو] ئالقەییەک کە دەخرێتە لووت و لمۆزی گامێش و گا.(پوزەبند)
پۆژمین: [ناو] ئیسکیکەڵلەسەر؛کلۆخیسەر. (جمجمە)
پوژن: [ناو]خەم؛ پەرۆش (پژمردگی. غصە)
پۆژنای:[ناو] پۆشاندن؛ داپۆشین. (پوشاندن)
پۆژنەی:[چاوگەت][ف.گیو]تیتەپاندن؛ تی- ئاخنین؛ پیاکردن. (فرو کردن)
+ پۆس: [ناو] پۆست: پلەوپایە؛ بەرپرسبوون لە مەقامێکدا یان لە رێکخراوێکدا؛ پۆستی رەئیسی؛ پۆستی وەزارەت.(پست)
پۆسئەرەنیای:کەولکردن پێستراین؛ پێست

داماڵین. (پوست کندن)

پۆسان: [چاوگە] پرتووکان؛ ڕزین (پوسیدن)

پۆس بەپێشەوەلکیان: پێست بە ئێسقانەوە نووسان.(ب) زۆر لەڕ و لاواز بوون. (پوست بەاستخوان چسبیدن)

پۆس بەمەشکە دەرهێنان: (١) کەولٚکردن و گرتنەوەی پێستی لاشە بەشیوەیێک کە بە سەریدا داماڵرێت، بۆمەشکە. (پوست کندن برای مشک درست کردن) (٢) (ب) هەڕە-شە کردن، کە پێستی لەشت بەسەرتدا دادەماڵم و بۆ مەشکە دەریدێنم.(پوست کسی را قلفتی کندن)

پۆسپارە: (١) پارچە پێست. (تکەپوست)(٢) پێست دڕاو. (پوست پارەشدە)

پۆسپەنیر: [ناو] (١) خیگە؛ خیگەی پەنیر؛ (خیک) (٢) پیاوی زەبەلاحی قەڵەوی پێ دەشوبهێنن. (تشبیەآدم چاق و خیکی)

پۆس پیاگرتن: [چاوگە،ت] پیاگرتنی پۆسی دەهۆڵ و دومبەک و تار و کەمانچە و دایرە و دەف(پوستانداختن)

پۆستاڵ: [ناو] (١) پۆس؛ پۆست؛ پێست؛ کەول؛ ئێیار. (پوست) (٢) لەکوردستانی باشوور بە پۆتینی سەربازی دەڵێن پۆستاڵ. (پوتین)

پۆستچی:فرد؛تد؛فد:[ناو]پۆسەچی؛ چەپەر؛ نامەگەیێن. (پستچی)

پوستیئێکسپرێس: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] پۆستی کە بەخێرایی کار ئەنجام دەدا؛ پۆستی فەوری. (پست اکسپرس)

پوستی ئێلێکترۆنیکی: ئیمەیل؛ فرد؛ تد؛ فد: [ناو] جۆرێک پەیامنێر بە نووسین لەکامپیوتێرێکەوە بۆ یەکێکی دی. (پست الکترونیکی)

پۆستی دەرەکی:کاری بردنی نامە و بەستەی پۆستی بۆ دەرەوەی وڵات. (پست خارجی)

پۆستێر: [ناو] (١) لاپەڕەی وێنەدار بۆ ڕێکلام و چەسپاندن بە دیواردا. (پوستر) (٢) وێنەی گیراو لەدیمەن یا لە نەقاشی. (پوستر)

پۆستیژ: فرد؛ایتالیاد فد: [ناو]کڵاوقژ؛ قژی دەستکرد. (پوستیژ)

پۆستیکارەبا: [ناو،ت] بنکەو جێگەی دابەش کردنی هێزی کارەبا. (پست برق)

پۆستیهەوایی: [ناو،ت]کاری پۆست بە فرۆکە کردن؛ هەروها پۆستی زەوینی؛ (پست هوایی)

پۆس خستن: [چاوگە،ت] (١) کاژخستن؛ کراژ فرێدانی مار؛ پۆس فرێدان.(پوست انداختن) (٢) هاتنەدەرەوەی پەپوولە لە قاپووڕی گەرا.(پوست اندازی) (٣ب)گۆڕان؛ هاتنەسە-ربارودۆخیکی تر.(عوض شدن)

پۆس ڕنیای: [چاوگە،ت] پێست کلاشای، خوراندن؛ پێستڕنین.(خاراندن و خراشیدن پوست)

پۆس فرێدان: [چاوگە،ت] (١) پێست فرێدانی مار؛ کراژفرێدان. (٢) پێست فرێدانی برین؛ پێست لێبوونەوەی برین. (پوست انداختن) (٣) (ب) گۆڕان؛ هاتنە سەر حاڵێکی دی؛ ڕواڵەت گۆڕین و ڕەنگ گۆڕین. (عوض شدن؛ پوست عوض شدن)

پۆس کردن: [چاوگە،ت] (١) پۆستکردن؛

نامە خستنە ناو سندووقی پۆست یا بە ئیدارەی پۆست تەحویلدان. (پست کردن) (۲) (ب) دەست بەسەرکردن و خافلاندن و فریودان و ناردن بۆ جێگایێک. (پست کردن)

پۆسکەنن: [چاوگە،ت] (۱) پێست لێکردنەوە؛ پێست داماڵین. (۲) هەرەشە بۆ کەوڵکردن؛ دەستم پێت بگا کەوڵت دەکەم: پۆستت ئەکەنم. (پوست کندن)

پۆسکەنە: [ئاوەڵناو+ بەند] (۱) پۆست داماڵاو؛ پێست لێکراوە و پاککراو. (پوست گرفتەشدە)(۲) (ب) ڕاست و پۆسکەنە: پێست و پەردە لە سەرلابراو. بێپەردە، بە ئاشکرا و بێشاردنەوە. (پوست کندە)

+ پۆشان: (۱)[ڕابوردووی پۆشین] کردیانەبەر؛ پۆشایان؛ پۆشییان؛ (۲) ئەوانەی کە لەبەر دەکەن؛ (گوڵ چوون ڕووی ئازیز نزاکەت پۆشان). (مەولەوی) (پوشیدە. پوشیدند.پوشان) (۲) لیباس پۆشان: لیباس پۆشین لە بەرکردن. (پوشیدن)(۳) کراسی منداڵەکەیان پۆشان واتا کردیانە بەری. (پوشاندند)

پۆشاندن: [چاوگە،ت] (۱) کردنە بەر؛ کردنە بەرکەسێ. (پوشاندن) (۲) داپوشینی سوڕ؛ سەری شتێ داپۆشین. (پوشش دادن)

پۆشتەیی: [ناو] سازی و بەکەیفی؛ خاوەن لیباسی تەڕوتازە؛ حاڵەتی پۆشتەبوون. (شیک و مرتب بودن)

پۆشراو: [ناو،بەرا] (۱) سەرنراوە؛ سەربەستە؛ بەر پیوار؛ داپۆشیاگ؛ وەشارتوو؛ شاراوە؛ شاردراوە؛ سەرسوڕ؛ سوڕ؛ لە نەهێنیدا. (پوشیدە) (۲) لەبەرکراو. (پوشیدەشدە)

پوشکووتن: [چاوگە] دەمکردنەوەی گوڵ؛ بشکفتن؛ پشکووتن. (باز شدن شکوفە)

پۆشنای: [چاوگە] پۆژنای؛ پۆشین. (پوشاندن)

پۆشەر: (۱)[ناو،بک]کەسێک کەدادە پۆشێ؛ داپۆش. (پوشندە) (۲) پێداپۆشەر؛ سەرپۆش؛ ڕووکێش. (پوشش) (۳) کەسێ کە لە بەردەکا. (پوشندە)

پۆشەمەنی: [ناو] جلوبەرگ (لباس)

پۆشی: (۱)[ڕابوردووی پۆشین] کردیەبەر. (پوشید) (۲) [پاشگر] پۆشاندن؛ پەردەپۆشی، چاوپۆشی، تاوانپۆشی. (پوشاندن)

پۆشیدە: [ئاوەڵناو] (ف. گیو)داپۆشراو؛ شاراوە(پوشیدە)

پۆشێن: [ناو،بک]داپۆشەر؛ ئەوەی جل دە- کاتە بەر کەسێک. (پوشانندە)

پۆقە: [دەنگەناو] (۱) دەنگی تەقینەوە(صدای انفجار) (۲) لەگەڵ تەقەدا دێ، تەقەوپۆقە، دەنگ و سەدای بەرز. (صدای بلند انفجار)

پۆکێ: بۆیێ؛ ئەڕا؛ لە بەرئەوە؛ پۆکێ گریا: بۆیێ گریا. (برای این)

پۆکێڕ: [ناو] جۆرێک یارییە بەپەڕەی(پەڕانتۆ) (پوکر)

پۆل‌بوار: [ناو،ت] ڕاوی سەرلەسبەینانی کە لە سەرڕێگای کانیاو؛ ڕاوی پۆلە باڵندەی کۆچەری لەبەرەگەی گەڕانەوەیاندا لە گە- رمێن. (شکارکبک و پرندگان درراەچشمە و گرمسیر)

پۆڵکە: [ناو] پاقلەی کێوی؛ سێ جۆرە پوڵکە خاتوونە و پوڵکە گایانە دەخورێن و پوڵکە

مارانە ناخورێ. (باقلای کوهی)

پولۆتقـــە:[نـــاو]کلکـــەســـووتێ. (١) کلـــک ڕاتەکاندنی سەگ بەنیشانەی ڕەزامەنـدی و خۆشەویستی. (٢) (ب) زمان لووسی و ڕیایی. (تملق؛ ریا؛ چاپلوسی)

پولووس: فد.اند. [ناو] پوڵووس؛ئامرازیبـەدە- وردا چەرخینی تەگەری سەیارە. (پولوس)

پۆلیپ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]گروڤـەرێکـی پایـە دارەکە لە سەردیوارەی لووت یان گەدە یـان ڕیخۆڵە گەورەیـان منداڵـدان پـەیـدا دەبـێ. (پلیپ)

+ پۆلیس: فرد؛ تـد؛ فـد: [نـاو]کـۆی هێـزی بەرپرسی هێمنایەتی لە وڵاتێکدا. (پلیس)

پۆلیش:[ناو]تـۆزی سـماتە لـە نـاو جۆرێـک ماسڵەدا؛ بۆ بریقەدارکردنی ڕەنگی سەیـارە و شتی‌تر. (پولیش)

پۆلیش‌لێدان: [چاوگـە،ت] ڕۆنـی پـۆلیش بـە پەڕۆ بە سەر ڕەنگی ڕەوغەنی وشکەوەبـوودا ساوین بۆ بریقەداربوون. (پولیش زدن)

پۆلیکـا: [نـاو] نێـوی توجاڕەتیـی لوولـەی پلاستیکی، تایبەت بەلوولە کێشی پلاسـتیکە. (پولیکا)

پۆلیکـۆپی: فـرد؛ فـد: (١) [نـاو] ئـامرازی کۆپیـەگـرتن. (٢) بـەرهـەمـی کۆپیـەی ئـەو کەرەستەیە. (پلی کپی)

پۆلین: [چاوگە] دەسـتە دەسـتەکـردن؛ پـۆل پۆل‌کردن؛کۆگاکۆگا کردن.(کپه کپه کردن)

پۆمپ:فرد.فد:[نـاو](١)ئـامرازیهـەڵکێشـانی ئاوەکی و با؛ ترومپای کارەبایی. (پمپ)(٢) لـە سەیارەدا بۆ پـومپیئـاو و پـومپی ڕۆن زیـاتر وشەی (واتر پمپ و ئویبل پمپ) بەکار دێنن. (پمپ آب. پمپ روغن)

پومپی بـا: [نـاو،ت] ئـامرازی بـا کردنـە نـاو تەگەری سەیارە. (پمپ باد)

پۆمپیبێنزین: [ناو] (١) ئامرازی بێنزین کردنە ناو باکی سەیارە.(٢) ناوی جێگای فرۆشـتنی بێنزین. (پمپ بنزین)

پومپی ڕەنگپاشی: [ناو]کـەرەسـتەیێـک کـە ڕەنگی ڕەوغەنی و با تێکەڵ دەکا و بەگوشـار دیپرژێنێت. (پمپ رنگ پاشی)

پۆنگ: [ناو] پەنگ؛ کۆبوونەوە و گەڕانـەوەی تراوی بەرگیراو و ڕاوەستاو. (جمع شـدن آب رابسته)

پۆنگاو: [ناو] پەنگاو؛ ئاوی بـەرگیـراو کـەکـۆ بووبێتەوە و پـۆنگی خواردبێتـەوە. (آب جمع شدەپشت سد یا دیوار)

پونگـەڕێـوی: [نـاو]پنگـەڕێـوی؛ گیـای پونگەڕواس؛جۆرێک نەعنـا؛ دژی زەردوویـە کە نەخۆشینی پەنمانی زاورە. (نعناصحرایی)

پۆنیس: [نـاو] بزمـارێکی کـورت و باریکـە و سەری زۆر پانە کە بە پاڵ پێـوەنـان دەچێتـە نێو تەختـە و دیـواری گـەچـی بـۆ ڕاگرتنـی عەکس و کاغەز. (پونز)

پـوو: [نـاو] (١) پـووک؛ گوشـتی بـنددان. (لثـە)(٢) پەڕۆ؛ پووشوو؛ دەستەچیلـە. (کهنـە. برهود)

پووار: [ناو] گیایێکە کورتەبالاّ خوراکی ئاژاڵـە. (اسم گیاهی است)

پووتانـــەوە: [چاوگـــە،ت](١) ڕووتانـــەوە؛ چرووسانەوە؛ (٢) چرمسانەوە؛ (لخت کردن)

لەتبوون و پچڕاندنەوە. (پارەکردن)

+ پووتک:[ناو](١)گول؛خورە(مرض خورە؛ جذام) (٢) دەستگیرەی مدبەق. (دستگیرەآشپزخانە)

پووتەل: [ئاوەڵناو] پووچ؛ پووک؛ ناوخاڵی؛ بێ ناوەرۆک؛ بێناوک؛ پوچەڵ. (پوچ)

پووچاڵ: [ناو] پووشاڵ؛ پووشوپڵاش. (پوشال)

پووچانەوە: [چاوگە،ت] (١)پووکانەوە؛ کاغەزەکەی لە دەستیدا پووچاندەوە؛ نایلۆن ئاور دەگری دەپووچێتەوە: دەپووکێتەوە؛ لەپاڵیەک چوون و چکۆلە بوون و چرچ بوون. (کوچک شدن و هم رفتن مچالەشدن) (٢) (ب) کردن بە هیچ؛ پووچ کردنەوە. (پوچ کردن)

پووچەوبوون: [چاوگە،ت] پووچبوونەوە؛ (ب) بە هیچبوون؛ جێنەگرتن؛ لەرۆژێکدا پارەکەی پڕوپووچ کرد؛ پووچبووەوە: پووچەوبوو. (پوچ شدن)

پووچە وکردن: [چاوگە،ت] پووچکردنە وە؛ بە هیچ بوون. (ب) خەرج کردنی بێجێ. (کنایە برباد دادن)

پووچی: [ناو،بەرهەمی چاوگە]خاڵیایەتی؛ پووچبوون؛ پووچایەتی؛ پووچێتی؛ پووچەڵی. (پوچی)

پووچی: [ناو،بەرهەمیچاوگە] بێناوەرۆکی؛ ڕەوتی بێناوەرۆک بوون؛ بەتاڵەت. (پوچی)

پوودی: [ناو] پدی؛ پدۆ؛ گۆشتی بنددان؛ پووک. (گوشت بیخ دندان)

پوورئایشۆکە: [ناو] پوورایشێ؛ ڕووەکێکی دڕکاوی ڕەنگ کەوەیە دەیدوورنەوە بۆ تایە و دانگۆی بزن. (نوعی خار بیابانی)

+ پوورت: (١) پۆرت. (٢) لەگەڵ هارت دێت، هارتوپوورت: شاتوشووت؛ هارتوهورت؛ خۆهەڵکێشان. (لاف و گزاف)

+ پوورە: (١) کۆم؛ کۆ؛ پوورەیاندابوو واتا کۆ ببونەوە؛ تەموورە. (جمع شدن)(٢)فد؛ اند: ڕەندەکراو و وردکراو؛ پوورەی سێف زەمینی؛ وردکراویدانەوێڵەی نیوەکوڵ. (پورە سیب زمینی)(٣) شڵخە و بەچکەی مێشهەنگوین و کوڵلە. (جمع شدن نوزادان زنبور)(٤) پووری؛ بانگ کردنی پوور وەک پوورە ئامین. (صدا کردن عمە)

پوورەگوڵ: [ناو]گیای یاسەکەوە؛ لە باکووری سە قز زۆرە، دەرمانی کۆخەیە. (یاس بنفش)

پوورەهەنگ: [ناو،ت]شڵخەهەنگ.(جمع شدن زنبورهای عسل)

پووری: (١) بانگکردنی پوور. (صدا کردن خالە وعمە)(٢)بانگکردنیژنیگەراوە بۆ ڕێزلێنان و بە پوور بانگ لێکردن.(خطاب زنان بعنوان خالە و عمە)

پووزپێچ: [ناو] (١) گیای بناوەتۆم؛ بۆ نەخۆشینی باداری جومگە (ڕوماتیزم) و شەکەرمز کەڵکی هەیە.(٢) < مووس پێچ.(ساق پیچ)

پۆزکە: [ناو] لووتی ماسی؛ بابلیسۆک، لووتی-فیل.(دماغماهی؛خرتومفیل)

پووزەر: [ئاوەڵناو] پۆڕزەرد؛ قژ زەرد؛ موو زەرد. (مو زرد)

پووزی: [ناو]هەراوی؛ گوشادی؛ فشی. (گشادی)

پووزنه: [ناو،بک+ناو] پۆزنه؛ پۆشەر؛ داپۆشەر؛ پاکەت. (پوشاننده؛ پاکت)

+ پووشاڵ: [ناو] (١) پرووپووشاڵ؛ پووش و پلاش. (٢) دەمەڕەندەی دارتاشی بۆ قەراخ کۆلێری ئاوی.(پوشال)

پووشاڵی: فد: [ئاوەڵناو] (ب) درۆیین؛ خۆنەگرتوو؛ نەمەییو؛ بێبۆش. (پوشالی)

پووش‌برنج: [ناو] (١) پێستی چەڵتووک. (پوست چلتوک) (ب٢) کاتی بارانبڕان. (ایام قطع شدن بارش باران)

+ پووشپەڕ: [ناو] (١)کاتی پەڕینی گوڵی گیا و وشکبوونی. (ایام خشک شدن گیاه)(٢) یەکەمین مانگیھاوین.(تیرماه)

پووش‌خستن: > پووش فڕێدان.

پووش‌خورما: [ناو] گەڵای دارخورما؛ بۆقەرتاڵەچێکردن بەکەڵکە.(پوش خرما)

پووشدیان: [ناو]ئاژنەی ددان؛ چیلکەی ددان ئاژن. (خلال دندان)

پووش‌فڕێدان: [چاوگە،ت] (ب) بێمەیلی-کردن؛ لە بیر بردنەوەی دۆستی. (بی محبت شدن)

پووشی: > پووشوو.

پووشێت: فرد؛ فد: [ناو] دەستماڵێ کە بۆ جوانی لەگیرفانی بەرسینگی چەپی کوتی دەنێن و گوشەیێکی بەدەرەوەیە (پوشت)

+ پووک: [ئاوەڵناو]کفەڵ؛ قانگ.(متخلخل.)

+ پووکە: [ناو] (١)کەرەگۆشە.(لوئی)(٢) قاپوور؛ قاوخ؛ پووکەفیشەک:قاپورە فیشەک. (پوکه)(٣)جۆرێ بەردی کفەڵ و سووک بۆ بانەناوی خانووبەرە. (پوکه)

پووکی: [ناو] پفەڵی؛ دژی پتەوی؛ کفەڵی. (متخلخل بودن)

پووڵ‌بەفیڕۆدان: پارەخەرج کردنی بەفیڕۆ (ب)شتی بێکەڵک کڕین. (پول بباد دادن)

پووڵ‌پەرس: [ئاوەڵناو] پووڵ پەرەست؛ ماڵ خۆشەویست. (ب) سەقیل؛ ڕژد؛ چکووس. (پول پرست)

پووڵ پەیداکردن: [چاوگە،ت] (١) پووڵ دۆزینەوە.(٢) (ب) کاسپی کردن؛ پووڵەوە-دەستخستن؛ خاوەنی دەرامەت بوون.(پول پیدا کردن)

پووڵ ڕژاندن: [چاوگە،ت] (ب)لەپای مەبەستیکدا پارەی زۆر خەرجکردن. (پول ریختن بپای خواستهای)

پووڵ‌کۆکردنەوە: [چاوگە،ت] (١)کۆکردنەوی پارەیێک کە بەسەر بووک و زاوا دا دەکرێ (پووڵی زێڕووەشان). (٢) (ب) پاشەکەوت کردنی پارە و نیانە سەریەکی پووڵ.(٣) پووڵ خڕکردنەوە لای‌ئەم و ئەو بۆ کۆمەک کردن بەکەسێکی دەستەتەنگ؛ خەرمانکردن. (پول جمع کردن)

پووڵ‌گۆڕینەوە: [چاوگە،ت](١) پووڵی درشتە دان و پووڵی وردە وەرگرتن یا بەراوەژووی ئەوە. (پول عوض کردن)(٢) پووڵی بیانی-کڕین بەپووڵی ناوخۆ؛ یا بەراوەژوویی ئەوە. (تبدیل پول)(٣) (ب)یەکێ جەژنانە دەدا بە منداڵی کەسێک ئەویش جەژنانە دەدا بە منداڵی ئەوی دی. (تعویض پول)

پووڵ‌گێڕان: [چاوگە،ت] کاسپیکردن بە پووڵی کەسێکی دیکەوە کە لە قازانجەکەیدا

بەش دەبا بەپێی بڕیار. (پول بەجریان انداختن؛ با پول کسی معامله‌کردن)

پووڵ‌لەپادا دانان: [چاوگە،ت] بۆگەیشتن بەئامانج یان مەبەستێک پووڵ ژماردن و خەرجکردن؛ هەتا عیلاجی نەخۆشیەکەی-کرا پارەیێکی زۆرم لەپادا دانا؛ تاکردم بە دوکتۆر پووڵێکی زۆرم لەپادا دانا. (پول بالای چیزی دادن)

پول‌لەسەر دانان: [چاوگە،ت] (١) پارە خەرجکردن لە ڕێی دروستبوونی کارێک یا مەبەستێکدا. (در راه‌چیزی پول خرج کردن)(٢) بۆکڕینی هەر شت پارەخەرج کردن.(پول‌خرجکردن)

پۆنی: ژن لەحاڵەتی‌حەیزدا؛ ژنەکەکۆ مەهان-دەبت.(قاعدگی)

پووڵ و خۆڵ بەیەکزانین: (ب) بایەخ بە ما-ڵی دونیا نەدان.(کنایه(اهمیت به‌پول‌ندادن)

پووڵو دڵی‌گیفانێ:گیلفان‌پووڵی.(پول‌توجیبی)

پووڵەسپی: [ناو،ت] لەڕابووردوودا قەرەپووڵی ئێران، بە تایبەتەت ٢ قڕانی و ٥ قڕانی بەشێ زۆری لە زیو بوو، ناوی پووڵەسپی بوو. (پول خرد قدیم)

+ پووڵەکی: [ئاوەڵناو] پووڵ‌دۆست؛ پارەپەرەست؛ بۆ ماڵی‌دونیا حازر بە ئەنجامی کاری ناشایست بوون. (ب) کار بەدەستی بەرتیلخۆر. (پولکی)

پووڵەوردە: [ناو،ت] قەرەپووڵ؛ پەرەهووڕ. (پول خرد)

پووڵی: [ئاوەڵناو] ئەنجامی کارێک یان پێدانی هەر شت بە پووڵ؛ بەخۆڕاییە یا پووڵیە؟ واتا بەپووڵە. (پولی)

پووڵی: اند؛ فد: [ناو] جەغرێکی خولخۆڕ لە مۆتۆڕدا کە هێزی مۆتۆڕ بەتەسمە یان زنجیر دەخاتە سەر بەشێکی تری مۆتۆڕ. (پولی)

پووڵی پێشەکی: [ناو] (١)کرێ‌خانوەکەت دوسەد هەزار تمەنە و یەک ملێون پێشەکی. (پول پیش) (٢) بێعانەی موعامەلە؛ دەهەزار تمەن پێشەکی وەرگرە ئەو فەرشە ڕاگرە، مەی فرۆشە سبەینێ دێم باقی پارەکە دێنم و فەرشە کە دەبەم. (پیش پرداخت)(٣) ئەوڕادیۆ دەکڕم، سی‌هەزار تمەن پێشەکی دەدەم باقیەکەی بە قیست، مانگی دوو هەزار تمەن دەدەم (پیش قسط)

پووڵی حەرام: [ناو،ت] دراوێ کە لە ڕێگای نارەواوە بەدەستدێ؛ پووڵی نارەوا؛ وەک سوود؛ (سووت). (پول حرام)

پووڵی حەلاڵ: [ناو،ت] پارەیێک کە لە ڕێگای ڕەوا وکاسپی و ڕەنجی شانەوە پەیدا دەبێت. (پول حلال)

پووڵی خوێن: [ناو،ت] (١) خوێن بایی؛ بەهای خوێن؛ پارەی تاوانی کوشتنی کەسێک بە میراتبەر دان. (خونبها) (٢) (ب) پووڵی خوێنی بابی دەوێ، بە فرۆشیاری زۆرگران فرۆش دەڵێن.(پول‌خون پدرش رامیخواهد)

پووڵی‌خەوتوو: پارەیێک خرابێتە حیسابی بانگ؛ پارەکەم لە بانگ خەواندوە. (پول خواباندندربانک) (٢)(ب) پارە یێک کە نە-کەوتبێتەگەڕ؛ پارەی ڕاگیراوی بێ‌موفا و بێسوود و قازانج. (پول راکد)

پووڵیٚ‌درشت: دژی قەرەپووڵ؛ پارەی زور بەها؛ دراوی پرباىەخ و رەقەم زۆر. (پول درشت)

پووڵی کاغەزی: [ناو] پارەی قاقەز؛ ئەسکەناس. (اسکناس)

پووڵیکیٚش: [ناو]کەرەستەی تایبەت بوٚ دەرکیٚشانی پوولی لە جیٚگەی خوٚی لە موٚتوٚردا. (پولیکش)

پووڵی نەغد: [ناو] پووڵ و پارەییٚک کە بە دەستەوە بیٚ؛ (بەقەرزی نادەم بەپووڵی نەغدی دەفروٚشم. (پول نقد)

پووە: [ناو]کەرەپوو؛ گیامەترەق؛ گیای قامیشی کەرەگوٚشە،کەبەرەکەی دەکرا ناو گەچ بوٚ ئەوە دوای گەچکاری نەقەڵەشیٚ. (لوئی)

پووەدای: [چاوگە،ت](١) پیٚوەدان؛ داخستن؛ دەرکە داخستن. (بستن) (٢) پیٚوەدانی هەنگ و مار. (نیش زدن مار)

پوەڵە کارگ: [ناو،ت] قارچکی دار؛ قارچکە جنوٚکانە؛ قارچکە جنانە؛ پیفیٚ،کە وشکەوە دەکریٚ بوٚ پووشوو. (غاریقون؛ قارچ سمی)

پویتە: [ناو] گرنگیٚ؛ بایەخ؛ پویتە پیٚدان: حورمەت گرتن. (اهمیت)

پوینەچەرمە: [ناو]گیای‌پوینەچەرموو؛ پونگەسپیە؛ بوٚنەخوٚشینی‌گەدە و ریخوٚڵە-باشە.(نعنافلفلی)

پەپتوول: [ناو] تلٚف؛ تلٚپ. (تفاله)

پەپوو تیاخویٚندن: [چاوگە،ت] (ب) جیٚگای چوٚڵ‌وهوٚل؛ ویٚرانە. (کنایەاز برهوت؛ ویرانه)

+پەپووسیٚمانە: [ناو] (ف. ب) بوبووکەرە، پاپی‌سلیٚمونی؛ پوپی؛ پەپووسلٚەمانکە؛ پەپووسولەیمانە؛ پەپووسلٚیمانی؛ پەپووک؛پەپووکەرە؛ هەپووک؛ دوونکول؛ دوونکولسولەیمانوٚ؛ شانەبەسەر.(شانەبسر؛هدهد)

+ پەپوولەکلک: پرپوولە؛ پەپوولە؛ نەخوشینی جەرگی ئاژاڵ. (کلک)

پەپەرک: [ناو] بەردە تراویلکە؛ زیخە شینە کە دەبیٚتە هوٚی خەیاڵی دیتنی ئاو لە سارای زیخەڵاندا. (شنی کەمعلول دیدن سراب است)

پەتبڕ : [ئاوەڵناو] (١) شیٚت؛ سەرەروٚ؛ شیٚت و ویٚت؛ کەم ئاوەز. (دیوانە؛ بی شعور) (٢) نافرمان؛ یاخیٚ؛ سەرکیٚش. (نافرمان)

پە تپساندن:[چاوگە،ت](ب)سەرکیٚشی کردن؛ نافرمانی کردن؛ کەڵەوەکیٚشی کردن؛ سەرەروٚیی کردن؛ پەتبڕین. (نافرمانی)

+ پەتپەتی پیٚکردن: [چاوگە،ت] بەڵا بەسەر هیٚنان و عەزیەت و ئازاردان؛ ئەتککردن. (بلابسرآوردن)

پەتروٚکە و زامی: [ناو،ت] قەتماغەی سەر برین. (قشر نازک روی زخم)

پەترووڵ: فـ؛ انـ: [ناو] پاتروٚل؛ دەستکەوتەکان لە نەوتەوە؛ وەک: بیٚنزین، نەوت، گاز، مازووت. (فرآوردەهای نفت)

پە ترووی‌برین:[ناو،ت](١)توێژ و قەتماغەی برین. (قشر زخم) (٢) گوشتە زوونی برین. (گوشت التیام زخم)

پەتشان: [چاوگە] پەتشین؛ داڕزان؛ دافلیقان. (پوسیدن)

پەتکراو: [ناو،بەر](١) پەت لە ملکراو. (طناب بر گردن آویختەشدە) (٢) ژیکەوانی-

کێشراوی ئامادەی تیر هاویشتن. (زەکشیدە)
پەتکەر: [ناو] (١) خاوەنی تیر و کەوان؛ تیرەنازی کەوان.(تیرانداز، با کمان) (٢) [ناو،بک] ئەوەی کەپەت دەکا و ڕستەدە-کا.(کسیکەطناببەگردنکسی می بندد) (٣) پەتچێکەر.(کسیکەطناب درست می کند)
پەت لە سەر داماڵین: [چاوگە،ت] (١) بەرەڵاکردن.(٢) هەوسار لەسەر داماڵین؛ (ب) زیاتر بە تەڵاقدانی ژنی ئاکارخراپ دەڵێن.(افسار از سر بازکردن)
پەتۆت: [ئاوەڵناو] پرتووکاو؛ پوواو. (پوسیدە)
پەتۆن: [ناو] پشوو؛ بێهن؛ هەناسە. (نفس)
پەتوورە: [ئاوەڵناو] شڕ و پەتوورە؛ کۆن و شڕ؛ شڕ و پرتووکاو. (پلدسیدە)
پەتە: [ناو]پەتەک؛ کۆپۆن؛ کۆپین. (کوپن)
پەتەفینگە: [ناو] قۆچەقانیبەن؛ قڵماسکە. بەرەقانێ؛ کەهینک. (فلاخن)
پەت هەڵخستن: [چاوگە،ت] (١)(ب)سێدارە تەیارکردن؛ سێدارە ئامادەکردن.(طناب-دارآمادە کردن) (٢)تەناف گێران؛ تەناف هەڵبەستن بۆ هەڵخستنی جلی شۆراو. (نصب طناب)
پەتیس: [ناو] (ف. مشە) زەرەر؛ خەسار. (زیان)
پەتینە: فد: [ناو] (کۆژی ڕەنگکاریە) جۆرێک ڕەنگ‌کردنی تێکەڵ پێکەڵ؛ تایبەت بۆ دیواری خانوو. (پەتینە)
پەچەخووز: [ناو] ماڵاتکردنە ناو جاڕ و زەوی لە بەر پشکەڵەکەیان کەدەبێتەکووت بۆ زەوی.(گلەداخل زمینکردن؛برای کودگیری)

پەچین: بەپالێدان. (با پازدن)
+ پەخ: [ناو] لارییێک کە لە گۆشە و پاڵوودا پێکدێ؛(١) پەرچ؛ وەک: پەرچدا دانەوەی بزمار؛ سەر داشکاندنەوە. (پرچ کردن میخ) (٢) پەخکردن: لابردنی پاڵوی دار یا هەر شت کە تیژبێت، گردەماسی کردن؛ کووڕکردنی گۆشە و پاڵوو. (کوژ کردن)(٣) لێژکردنی شوێنێ لە چاو دەور و پشتی؛ مارودووکردن؛ پشتەماسی کردن. (پخ)
پەخشای: [چاوگە] پەخشکردن؛ بەشکردن؛ بڵاوکردن.(پخشکردن)
پەخشەر: [ناو،بک] پەخشکەر؛ بڵاوکەر. (پخش کنندە)
پەدمان: [ناو] پەیمان؛ عەهد؛ قەرار؛ لە ئاوێستادا (پەتمان) هاتووە. (پیمان)
پەراسووخوار: [ئاوەڵناو] (ب) دەغەڵ؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (حیلەگر)
پەڕانتۆ: [ناو] وەرەقیباری؛پەڕەیقومار. (ورقبازی)
پەراش: [ئاوەڵناو] لەئاش کراو؛ هاڕراوە؛ وردوخاش. (ریز ریز)
پەراشتی: [ناو] پشتوپەنا؛ داشدار؛ لایەنگر. (پشت و پناه)
پەراش پەراش: [ئاوەڵناو] وردوخاش. (ذرەذرە؛ خرد خرد)
پەراف: [ناو] پەڕاو؛ قەراخئاو؛ کەناری-زەریا.(ساحل)
پەڕانتوو: <پەڕانتۆ
پەڕانتێز: [ناو] دوو کەوانە ڕووبەڕووی یەک لەنووسراوەدا کە چەند ڕەستە دەگرێتە بەر بۆ

ڕوون کردنــەوەی واتــا و جیــا کردنــەوەی سەربەخۆیی ڕەستەکـانی نـاو کـەوانـەکـان. (پرانتز)

پــەرانتێــز کردنــەوە: [چاوگــە،ت] دانــانی کەوانەیێک ڕوو بەچـەپ؛ (پرانتێـز بـەسـتن: دانانی دوهەمین کەوان ڕوو بەڕاست) (پرانتـز باز و بسته)

پــەڕانـدراو: [ناو،بــەر] پــەڕێنـدراو؛ قرتێنــراو؛ پەڕیاو؛ پەڕیو. (قطع شده)

پەڕاندن: [چاوگە،ت] (١) قرتاندن؛ قرساندن؛ پەڕاندنی لقی دار بەداس؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)(٢) خستن؛ بـەرد پـەڕانـی؛ خسـتن؛ پەرتکردن. (پرت کردن) (٣) نامـەپـەڕانـی، نامە ناردن؛ نامە گۆڕینـەوە. (نامـەپرانـی)(٤) قەڵەم پەڕانی؛ زیناحکردن(زناکردن) لـەسـەر لاچوون، مەستی لە سەر پەڕاندن. (مسـتی از سر پریدن) (٥) هەڵفڕانـدن؛ کـۆتر پـەڕانـی، بازپەڕانی، (کبوتر پراندن)

(٦) نێر بە سەر مێو گێران؛ پەڕاندنی ئـەسـپ لە ماییـن. (جفـت گیـری) (٧) قسـە لـە دەم دەرچوون؛ بە هەڵە لە دەمی پەڕی. (از دهـن در رفتن)(٨) توانج خستن؛ تەشەری بۆپەڕاند. (متلـک پرانـد) (٩) پێـنج تیـری پـەڕان، فیشەکـەکـەی پـەڕانـدە دەرەوە . (پـنج تیـر پەران)

+ پەڕاو: [ناو،بک+ ناو] (١) قرتاو (قطع شده) (٢) قەراخ زەریا؛ قـەراخ ئـاو. (سـاحل دریـا) ٣.پەرتووک؛ کتێب. (کتاب)

پەڕاوپەڕ: [بەند] سەرانسـەر؛ ئـەمسـەر تائـەو سەر؛ ئەم پەڕ تا ئەوپەڕ . (سراسر)

+ پەڕاوێز: [ناو](١) پەردوو؛ کورتـە دارەکـانی بەینی دەستەک و هەڵاش. (پوده)(٢) کەنارە؛ لێوار؛ حاشیە. (حاشیه)

پــەڕبــار: [ئـاوەڵنـاو] پڕبـار؛ زۆربـەسـەمـەر؛ پڕسەمەر؛ (پربار)

پــەڕبــەڵــەکـە: [نـاو] (ف. ب) تــۆرەمــەی پەڕبەڵەکە ،شەش جۆر باڵندەن، بە ناوی پـە-ڕبەڵەکە، سەقری مێش خـۆر، قجـی، قجـی بـەڵـەک، قجـی چـاوڕەش، چۆلـەکـەگـرە، (پەڕبەڵـەکـە، کـەحـەوت تیـرەن١- بـۆری بچـووک، ٢- بــۆری گــەورە، ٣- پاشــەڵ خەنەیی، ٤- پشت سوور، ٥- پشتشـیێ، ٦- سەرشیێ، ٧- قەشان).(سنگ چشم)

پــەڕپتانـدن: [چاوگــە،ت] پێچانــدن؛ بـادان؛ کرژکردنی بەنی بادراو. (پیچاندن)

پەڕپووت: [ناو] (١) پەڕپووت؛ جۆرێ مـراوی. (نوعی مرغابی) (٢) کۆن و شـڕودڕ؛ (کهنـەو پاره) (٣) (ب) مرۆڤـی بـوودەڵـەی چکۆلـە. (کوتوله‌لاغر)

پەڕپەڕ: [ئاوەڵناو] (١) گوڵەکە پـەڕ پـەڕبـووە: هەڵوەریوە؛ کتێبـەکـە پـەڕ پـەڕبـوو: وەرەق وەرەق بوو؛ گەڵا گەڵا بـووە. (پـر پـر)(٢) (ب) مردنی لاوێک، یان ئازیزێک، گوڵەکـەم پـەر پەر بوو. (کنایەمرگ جوان)

پەڕپەڕۆچکە:[نـاو،ت]تـەشـقیعاسـمان.(اوج آسمان)

پەڕتاف: [ناو](١) لەرز و یاو؛ نۆبەتیێ. (تب)(٢) تیرێژ. (اشعه‌خورشید)

+ پە ڕتاوتن: [چاوگە،ت]قرتاندن؛ هـەڵـبڕین؛ هەڵپاچین؛ قەڵتکردن. (قطع کردن)

پەڕتەڤ: [ناو] پەڕتاڤ؛ پەڕتەو؛ تیشک؛ تیرێژ؛ ڕۆشنایی. (پرتو؛ اشعه)

پەرتین: [چاوگە] دڕان؛ دڕیان. (پارەشدن)

پەرجوو: مۆجزە؛[ناو] ڕووداوی سەیروسەمەرە ودوور لە پێوەری عەقڵ و مەنتیق. «گوڤاری مهاباد ١١٢» (معجزه)

پەرچڤاندن: [چاوگە،ت] هەڵمساندن؛ پەنماندن؛ با پێکردن. (باد کردن)

پەرچۆ: [ناو] تەرچۆ؛ مەهەدەر؛ کرمزی؛ مۆجیزە؛ کاری کەلەدەس هەمووکەس نایێت.(معجزه)

پەرچە: [ناو] پەچە؛ هەڤێز؛ هەوێز؛ جێی خە-واندنی مێگەل. (جای خواباندن گله)

+پەرچەم:تد؛فد:[ناو](١)مووی سەرهەنیە. (موی پیشانی) (٢) بەیداخ؛ لیوا؛ بەیاخ؛ ئاڵا؛ بەیداغ؛ بەندێر؛ دروشمی مەملەکەت یان هێزی عەسکەری. (پرچم)

پەرچەمدار:[ئاوەڵناو] [ناو](١) بەیداخ هەڵگر. ئاڵاهەڵگر؛خاوەن پەرچەم (٢) بوونە ڕچە شکێن و ڕێبەر وەک کاوەی ئاسنگەر کە ئاڵاکەی پێشبەندە چەرمیەکەی بوو. (پرچمدار)

پەرچەمی چەرمگ: [ناو،ت]پەرچەمی سپی- نیشانەی تەسلیمبوون یا کۆڵدان یا یەخسیربوون و خۆ بە دەستەوەدانە. (پرچم سفید)

پەرچەمی سپی: [ناو،ت] پەرچەمی چەرموو. ئاڵای سپی؛ نیشانەی تەسلیم بوون.(پرچم سفید)

پەرخاندن: [چاوگە،ت] گەمراندن؛ نیوەکوڵ کردن. (نیم پخته کردن).

پەرخین: [چاوگە] داپڵۆخین؛ پیربوون و لە کار کەوتن؛ خراپبوون؛ زایەبوون. (از کار افتادن و پیر شدن)

+ پەرداخ: (١)[ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و پۆشتە و ڕازاوە. (پرداخته)(٢)[ناو،بک] شتێ کە لووس دەکا؛ وەک، کاغەز پەرداخ. (صاف کن)

پەرداخ کراو: [ناو،بەر]گرێوگۆڵ لێبڕاو؛ لووس کراو؛ ئامادەکراو؛ تەیار. (ساخته و پرداخته)

پەرداخکردن: [چاوگە،ت] تەیارکردن؛ ئامادەکردن؛ لووس کردن و تیف تیفەدان. (مهیا و پرداخته کردن)

پەرداخی: تەیاری و گورجوگۆڵی و ئامادەیی. (آمادە سرحال بودن)

پەرداڵ: [ناو] سۆفار؛ پەڕی تیر. (پرانتهای تیر)

+ پەردە: [ناو] (ب) ڕەمز و ڕاز؛ سوڕ؛ سڕ؛ ڕاز؛ نهێنی؛ پەردەدار: ڕازدار؛ پەردەپۆش: سوڕپۆش. < پاردە. (راز)

+پەردە: [ناو] پەردەیتار؛ پەردەی پەنجێرە و درگا؛ پەردەی گوێ؛ پەردەی نەقاشی، پەردەی شانۆ و سینەما؛ پەردەی کچێنی و پەردەی پا. (پرده)

+ پەردە: [ناو] سێ وشەی پەردیسی فارسی و فەردەوس (فیردەوس)ی ئارەوی و (پاردۆس)ی هەرمەنی سەرچاوەیان وشەی (پەئیریدە ئیزە)ی مادییە بە واتای جەغزی دەورە دراو، کە لە کوردیدا هەمان پارێز و پە-ڕژین وپاردەیە؛ وشەی (پارازیسۆس)ی

یونانی واتا پاریٚس هەر لەو ڕیشەیە کە لە فارسیدابووە بە پالیز و لە کوردیدا بووەتە پاریٚز و پەرژین، و پاردە: باغ وبیٚستانیدەورە دراو بە دیواریا قوماش؛ زۆر بۆی هەیە ووشەی پە-ردە نزیکایەتی زۆری لەگەلْ(پاردە)دا هەبی. (پردە)

پەردە بەستن: [چاوگە،ت] (١) گریٚدانی پەردە لە سەر دەسکی تار بەگریٚی تایبەت. (پردەبستن) (٢) پەردە هەلْبەستن بە پە نجیٚرە و دەرکەدا. (آویزان کردن پردە)

پەردەپۆشی: [بەرهەمیچاوگە]بە ژیٚرلچەوەکردن و چاوپۆشی لە سووچ و گوناح و ئاشکرا نەکردنی هەلْەی کەسیٚک . (پردەپوشی)

پەردە پەردە: توێ توێ؛ توێژتویٚژ؛ چەند پەردە دوابەدوای یەک. (پردەپردە)

+ پەردەدار:[ئاوەلْناو] (١) خزمەتکار.(٢)بە پەردەوە؛خاوەن پەردە.(٣) ڕازدار؛ سوڕدار.(۴) جیٚگایموتمانە بوون بۆ نەدرکاندنی ڕاز.(پردەدار)

پەردە دامالْین: [چاوگە،ت](١) پەردە لیٚکردنەوە؛ (پردەکندن) (٢) (ب) ئابڕو بردن و ئاشکراکردنینەهیٚنی(پردەدری)

پەردە دڕین: [چاوگە،ت](١) (ب) ئابڕو بردن و نەهیٚنی درکاندن.(رسوا کردن)(٢) لابردنی پەردەی کچیٚنی. (پردەبکارت پارەکردن) (٣) لابردنی دیواری نزاکەت لە بەینی دوو کە-سدا، بەکردەوەی بێ ئەدەبانە. (پردەحرمت دریدن)

پەردەکیٚشان: [چاوگە،ت] (١) هوٚلْی بە پەردە گیٚران دوو کەرتکردن. (٢) شاردنەوە و نە درکاندنی نەهیٚنی؛ چاوپوشی لە هەلْە. (٣) سەر داپۆشین و قوماش یا هەر شت بە سەردادان. (۴) پەردەی پەنجیٚرە لادان یا بە سەر پەنجەرەدا دان.(پردەپوشی. پردەکشیدن)

پەردەلادان: [چاوگە،ت] (١) پەردە هەلْدانەوە یا بەلادا خستنی پەردە لە بەر پەنجیرە و دەرکە. (کنار کشیدن پردە) (٢) ئاشکراکردنی نەهیٚنی. (پردەاز روی چیزی برداشتن)(٣) پەردە هەلْدانەوە لە سەر تا پۆ یا ئاسەواری هونەری بۆ ئەوەلْین جار. (پردەبرداری)

پەردە لە سەرلادان: [چاوگە،ت] (ب) نەهیٚنی ئاشکراکردن. ڕوون کردنەوەی مەبەستیٚکی نادیار؛ خویاکردن. (پردەاز رو برداشتن)

پەردەنشین: لە توێ پەردە و نیانیدلْازیان؛ دانیشتن لە سەراپەردە (ژوور) و دەرنەکەوتن؛[ئاوەلْناو] (ب) ناسک و نازداری و پاکی؛ زۆر خۆ دەرنەخستن. (پردەنشین)

پەردەی ئاسوێیی: [ناو،ت] پەردەی کرکرە؛ لە شکلْی پەردەی ئەستونییە بەلْام پاژەکانی کانزایی و باریک ترە و ئاسوێیی دادەبەستریٚ. (پردەکرکرە)

پەردەی ئەستوونی: [ناو،ت] جۆریٚک پەردەکە لە پاژگەلیٚکی دریٚژ چیٚبووە و بە شیٚوەی ئەستوونی لە بەر پەنجەرە دادە-بەستریٚت و بەتەنافیٚک بەسەر پەنجەرەدا دەکشیٚت یان دەکریٚتەوە. (پردەعمودی)

پەردەی بووک و زاوا: (ب) ژووریٚکە زاوا و

بووک بۆ ئەوەڵێن جار لەو ژوورەدا پێکەوە دەبن. (حجله)

پەردەی‌پا: زۆربەی بوونەوەرانی ئاوی بۆ چاکتر مەلەکردن، لە بەینی قامکەکانیاندا پەردەیێک هەیە. (پرده‌پا)

پەردەی پەنجێرە: [ناو،ت] قوماشێ‌کە دەدرێ بە پەنجێرەدا بۆ دیارنەبوونی ناوماڵ لە دەرەوە. (پرده‌پنجره)

پەردەی تار: [ناو،ت] ریخۆڵەی با دراو (کات کوت) کە لە سەر دەسکی‌تار دەبەسترێ؛ وەک ژی‌کەوانێکی باریک وایە. (پرده‌تار)

پەردەی‌چاو: [ناو،ت] هەریەک لەسێ‌تویژی دەروونی چاو. (پرده‌چشم)

پەردەی حەسیری: [ناو،ت] جۆرێک پەردە لە قامیش چنراو بۆ بەرگری لە هەتاو کە بە رووکاری دەرەوەی پەنجێرەدا دادەبەسترێ. (پرده‌حصیری)

پەردەی سینەما: [ناو،ت] (۱) جێگایێک‌کە وێنەی فیلم دەکەوێتە سەری یا قوماشی سپیە یا دیواری‌گەچکاری‌کراوە. (۲) پەردەیێکە دەکەوێتە بەینی (جێگەی وێنەی فیلم کەوتنەسەر) و بینەرانی فیلم لە هۆڵی سینەمادا. (پرده‌سینما)

پەردەی شانو: [ناو،ت] (۱) پەردەیەکە لە بەینی ئەکتەرەکان و بینەراندا. (۲) بەشێکە لە شانۆ لە ماوەی هەڵدانەوە و دادانەوەی ئەو پەردەدا؛ شانۆکە لە سێ‌پەردەدا بەرێوەچوو. (پرده‌نمایش)

پەردەی کچێنی: [ناو،ت] بن؛ پۆسێکی تویژ ئاسای ناسک لە ناو شەرمی کچاندا کە بە هۆی زەربە و گوشار دەدرێت. (پرده‌بکارت)

پەردەی‌گوی: [ناو،ت] تەپڵی‌گۆش؛ تەپڵی گوێ. (پرده‌گوش؛پرده‌سماخ)

پەردەی مۆسیقا: [ناو،ت] ژمارەی لەرانەوەی (فرێکانسی) هەردەنگێ هەتا دوو بەرانبەر بوون دەبێتە یەک هەنگاو(ئوکتاو)کە لە مۆسیقای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا دابەش کراوە بە۷ پردە کە هەرپەردەیش بە بەشی چووکتر وەک دێز و بێمۆل و سۆری و کورۆن دابەشکراوە. (پرده‌موسیقی)

پەردەی نزاکەت: [ناو،ت] (۱) (ب) حورمەت ڕاگەتن لە بەینی دوو یا چەند کەسدا. (ادب نگه‌داشتن) (۲) لەتوێ پەردەدا، مەبەست درکاندن بە هێما. (پرده ادب)

پەردەی نەقاشی: [ناو،ت] (۱) یەکەی ژماردنی تابلۆی وێنەگەری و نگارکێشی. (پرده‌نقاشی) (۲) قوماش یا تەختە یا هەر شت کە وێنەی لە سەر دەکێشرێ. (پرده‌نقاشی)

+ پەرزان: [چاوگە] هەل و دەرفەت بۆکردنی کارێ؛ سەرم ناپەرژێ: فورسەتم نییە. (فرصت)

پەرژین‌هێنەر: [ناو،بەر]داڵدەخواز؛پەناهێنەر؛- ئەوەی کە پەنادێنێ. (پناهنده)

پەرژینی قایمبێ:(ب) نزاکەت لە بەیندابێ؛بێ‌ئەدەبی نەبێ؛دوورلەڕووی‌مە- جلیس؛ بیلاتەشبی. (کنایه‌دور از حضور)

پەرسار: [ناو] پەرستار؛ پەرەستار؛ ئاگاداری نەخۆش؛ تیمارکەر و چاوەدێری نەخۆش. (پرستار)

پەرسوجۆ: [ناو،ت] (١)پرسوجۆ؛ جۆیابوون بە- پرس کردن لەم و لەو. (پرسوجو)(٢) بە دوادا گەڕان و جۆیابوون. (جستجو)

پەرسۆم: [ناو] پەیینکە؛ ئەو ئاردە کە بە گونکە هەویر یەوە دەکەن تا بە تیرۆک و پنەدا نەچەسپێ.(آردیکەروی چانەخمیر میپاشند)

پەرڤەند: [ناو] دیواری بڵیندی بێستان و ڕەز. (حصار بلند باغ).

پەرکەم: [ناو](١)گلاراو؛ (چشمدرد؛ تراخم (٢)فێ.(صرع)

پەرکێشان: [چاوگە،ت] (١) پەلی باڵ- هەڵکەندن؛ (پر بال چیدن)(٢ب)باڵلێدان و هەڵفڕین. (پرکشیدن)

+ پەرگاڵ: [ناو] بنەماڵە؛ ماڵ و خێزان. (خانوادە)

پەرگر: [ئاوەڵناو]لاگر؛ گۆشەنشین؛ خۆ لەخەڵک و جەماوەر دوورگرتن. (گوشەنشین)

پەرگرتنەوە: [چاوگە،ت] (١)باڵگرتنەوە؛ هەڵفڕین. (پرواز کردن) (٢) (ب) لە خۆشیان باڵ دەرهێنان. (بال درآوردن) (پرواز کردن)

پەرگی: [ناو] تووش؛ بەیەک گەیین. (برخورد.)

پەرمان: [چاوگە] پەرمین؛ پەرمیان؛ لێڕادین و چاوەڕوانی کردن بۆ کردنی کاری. (باور و انتظاربرای انجام کاری)

پەرنساندن: [چاوگە،ت] ئەحیاکردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە (احیاکردن)

پەرنسین: [چاوگە] بووژانەوە؛ ئە- حیاکردن.(احیاشدن)

پەرنیان: [ناو] جۆری قوماشی ئاورمووشی نەرم؛ حەریر. (پرنیان)

پەرواربەندی:فد:[ناو]کاروەوتی پەروار دابە- ستن؛ قەڵەوکردنەوەی ئاژاڵ بەشێوەی تایبەت. (پروار بندی)

پەرواسە: [ناو] پەراسوو. (دندە)

پەروا نەکردن: [چاوگە،ت] کۆنەکردن؛ نەپرینگانەوە؛ نەترسان؛ بێپەروابوون. (پروا نکردن)

پەروباڵپێدان:چاوگە،ت](ب)ژێربالگرتن؛ دەستئاوالەکردن بوئەنجامی کاری؛ بەربۆشکردن. (پر و بال دادن)

+ پەروباڵ دەرکردن: [چاوگە،ت](١)(ب) گەورەبوون و بە خۆداهاتن. (بزرگ شدن بچە)(٢) (ب) لەکارێکدا سەرکەوتوو بوون و دەسەڵات پەیداکردن. کنایە. موفق شدن و قوی شدن)(٣) پەل لەسەر لەش و باڵی فرندە ڕوان. (پردر آوردن)

پەروباڵ دەرهێنانەوە: [چاوگە،ت] (١ب) بە- هێز بوونەوە؛ بە دەسەڵات گەیشتنەوە؛ (دوبارەبەقدرت رسیدن) (٢) فرندەی باڵ- کراو کە باڵ دێنێتەوە. (دوبارەبال در آوردن پرندە)

پە روباڵ قرتاندن: [چاوگە،ت] (١) باڵکردنی مەل بۆ هەڵنەفڕین؛ باسکۆکردن.(قیچی- کردن بال) (٢) (ب) لەقودرت و دەسەلات خستن. کنایە(از قدرت انداختن)

پەروباڵ وەریو: [ئاوەڵناو] (ب) هەژار و بێدەسەلات و لاواز بوو. (کنایە.ناتوان‌شدن)

پەڕۆشان: [ناو] پەڕۆی سەرشانی منداڵ؛ پەڕۆی دەم و لووت سڕینی منداڵ کە بە شانیدا دەی لکێنن. (دستمال روی شانەبچە)

پەڕۆشدار: [ئاوەڵناو] بەپەرۆش؛ خەمبار. (غمگین)

پەرۆش‌دڵ: [ئاوەڵناو] دڵ بەخەم؛ جارِز؛ دڵ بەپەزارە؛ دڵ پەرێشان. (دل پریش)

پەڕوشک: [ناو] پڕشە؛ پڕشکەی ورد؛ پرووشە؛ بارانی ورد و کەم. (قطرات ریز باران)

پەرۆکردن: [چاوگە،ت] پینەپەرۆکردن. (پینەکردن)

+ پەروەراندن: [چاوگە،] (١) بارهێنان؛ تەربیەتکردن؛ ڕەعەمەڵهێنان. (تربیت کردن) (٢) پەروەراندنی قسە و مەبەست؛ ڕێکوپێککردنی وشە بۆ سەفرەنگ‌کردن و شروڤەکردنی بابەتێ بە جوانی و تەواوی. (پروراندن مطلب)

+ پەروەردە: فد: [ئاوەڵناو]عاملاو؛ بەخێوکراو؛ بارهاتوو؛ قۆرەپەروەردە: قۆرەی ڕەعەمەڵ هاتوو و بارهاتوو. (پرورده)

+ پەروەردەکردن: [چاوگە،ت] بارهێنان؛ بەخێوکردن؛ ڕاهێنان؛ پەروەراندن؛ عاملاندن؛ بەرهەم هێنان؛ ڕەعەمەڵهێنان. (پرورده‌کردن)

پەروەردەکەردەی: [چاوگە،ت] پروەردەکردن؛ بارهێنان؛ پێگەیاندن؛ ڕەعەمەڵهێنان؛ ڕەنێوهێنان؛ هێنانەنیو. (پرورده‌کردن)

+ پەروەرشت: [ناو] ڕەوتی بارهێنان. (پرورش)

پەروەرین: [چاوگە،ت] (١) پەل وەرین (پر ریختن)(٢) (ب) لە دەسەلاّت کەوتن؛ لە هێز و قودرەت کەوتن و ئارام بوونەوە و لاواز بوون. (آرام شدن. ضعیف شدن)

پەروەنێ: [ناو+ بەند] پەسرپێر؛ سێرۆژ لەمەو بەر. (پس پریروز)

پەروێز: (١) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانه)(٢) [ئاوەڵناو] پیرۆز؛ سەر بەرز؛ سەرکەتی؛ سەرکەوتوو. (پیروز)

پەروین: فد:[ناو](١)ئەستێرەی سورەییا(پروین) (٢) ناوەبۆ ژنان. (اسم زنانه)

پەرەتیر: [ناو] پەڕی بەستراو بە بنی تیرەوە؛ سۆفار؛ پەرداڵ.(پرەناوک)

پەرەجگەرە: [ناو]کاغەزی سیغار. (کاغذ سیگار)

پەرەزیلە: [ناو] مێوینەی گیا؛ پایەی سەرلینج و نەرم لە ناو گوڵی گیادا کە دەبێتە هۆی بەرهێنانی گیا و ئاوسبوونی. (کلاله)

پەرەستگە: [ناو] پەرەستگا؛ جێگەی عیبادەت. جێگای پەرەستن. (پرستشگاه)

+ پەرەسلێرکە: [ناو] (ف. ب) تەیرەبەڵەک؛ پزلگرد؛ پلۆزگردی؛ پلیزرگ؛ پلیسر؛ پلیسرک؛ پلیسرگ؛ پلیسری؛ پلیسگر؛ پولیسور؛ پەرەستوو؛ پەرەسلێرکە؛ پەرەسێلکە؛ پەرەسێولکە؛ حاجی حاجک؛ حاجی‌ڕەش حاجی‌ڕەشک؛ حاجی‌ڕەنگ؛ دومقەسک؛ دومقەس. دومقەسوک؛ حەجەجک؛ حەجحەجک؛ کە لە بن‌میچ و بەرقەدی شاخی بەرزدا بە قوڕ هێلانە سازدەکا. (چلچله‌یا پرستو)

پەرەسە: [ناو] ڕێژە؛ ڕادە؛ پلە و پایە و مەرتەبە. (سطح؛ مرتبه)

پەرەک: [ئاوەڵناو] نێرێک‌که زۆر دەپەرێت. (نری که زیاد جماع میکند)

پەرەمریشکە: [ناو] سیچقە؛ لەسەرما مووی لەش ڕاستبوونەوە. (مو سیخ شدن ازسرما)

پەرەمووچە: [ناو] قەڵەمموو؛ قەڵەمی نیگار کێشی. (قلم مو)

پەرەمێز: [ناو] پریمووس؛ چرای چێشتلێنانی نەوتی کە بەناسووس بای تێدەکرێ. (پریموس)

+ پەرەناو: [ناو]کڵۆشی بەرپای گاگێرە هەڵگێڕانەوە؛ ژێر و ڕووکردنی کوڵۆش لە پێخوێی گێرەدا. (زیر و رو کردن خرمن در وقت خرمنکوبی)

+ پەرەوازە: (۱)[ناو] باڵەوازە؛ پەرتەوازە؛بەچکەی مەل کە فێری هەڵفرین ببێ. (اولین پرواز پرنده) (۲) (ب) دوورکەوتنەوەی کوڕوکچ لە ماڵی باب و هەریەک ڕوو بکەنە وڵاتێ؛ (ب)هەلوەدابوون بە وڵاتاندا؛ تەرە و ئاوارە بوون بەوڵاتاندا. (آوارەشدن درغربت)

پەرەی جەنجەڕ: [ناو] تێخی جەنجەڕ؛ ئەو پارچە ئاسنانەکەکوڵۆش ورد دەکەن لەگێرەی جەنجەڕدا. (تیغەخرمنکوب) پەرەی گوێ: [ناو،ت] نەرمەی گوێ؛ جێگای گوارە ئاوێزانکردن.(نرمەگوش)

پەرەی ماسی: [ناو،ت] باڵ؛ باڵەی ماسی. (بالە ماهی)

پەری‌ئەندام: فد: [ئاوەڵناو] بەژن‌پەری. (ب) ژنی جوان و ڕێکوپێک و چەلەنگ و شۆخوشەنگ و دەلال. (پری اندام)

پەریتانک: [ناو] پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانه)

پەریخان: پەری‌خاتوون؛ پەری‌خانم؛ ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانه)

پەریی دەریایی: [ناو،ت] فرشتەی‌خەیاڵی کە تا کەمەر ئینسانە و خوارەوەی ماسییە.(پری دریایی)

پەریڕوو: فد: [ئاوەڵناو](ف. گیو) سەروچاو جوان. پەری‌ڕوخسار. (پری‌رو)

پەری‌ڕەشک:[ناو،ت]شەیتان؛ئەهریمەن. مەرنەمووک. (ابلیس)

پەریز: [ناو] نێردیوان؛ پەیژە. (نردبان)

پەریزاد: فد: (۱) [ناو] کچی‌پەری؛ لە پەری بوو (ب) کچی جوان. (پریزاد) (۲) ناوە بۆ ژنان. (اسم دخترانه)

پەریسا: فد: (۱)[ئاوەڵناو] وەک پەری؛ پەری ئاسا؛ پە ری‌شێوە.(پریسا) (۲) ناوی ژنانە.(اسم زنانه)

+ پەرێش: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ پەرێشان. (پریش)

+ پەرێشان: (۱) بوێان. (برایشان) (۲)پەری شان؛ بۆشان و مەقام. (برای مقام) (۳))[ئاوەڵناو] ئاڵۆز؛ دڵ پەشێو. (پریشان) (۴))[ئاوەڵناو] پەراگەندە؛ پرش و بڵاو. (پراکندەو پریشان)(۵) ناوە بۆ پیاوان. (اسم مردانه)(۶) ناوی گۆلێکە لە خۆرهەڵاتی ئێران. (دریاچەپریشان در شرق ایران)

پەرێشان‌حاڵ: [ئاوەڵناو] حاڵ شێواو؛ کەلەلا؛ ناتەواو؛ دەستکورت؛ بێتاقەت و هێز؛ زار؛

ناکۆک؛ لێقەوماو. (پریشان حال)

+ پەڕین: [چاوگە] (١) فڕین؛ باڵگرتنەوە. (پریدن)(٢) خۆ هەڵخستنەوە. (پریدن)(٣) داچلەکان لە خەو؛ لە خەو پەڕین: لە خەو ڕاپەڕین (پریدن)(٤) داچلەکان و ترسان. (یکەخوردن)(٥) پەڕینی نێر لە مێو. (جفتگیری)(٦) لێواری کاسەکە پەڕی؛ شکا. (پریدن)(٧) هەڵپەڕین:ڕەخس. (رقص)(٨) ڕەنگ برووسکانی دەموچاو یا ڕەنگی قوماش؛ ڕەنگ پێوە نەمان؛ڕەنگپەڕین. (رنگ پریدن)(٩) بازدان؛ بەسەر جۆگەدا پەڕین؛ داپەڕین . (پریدن)(١٠) بەهەڵم - بوونیتراو. (بخار شدن مایع؛پریدن)

پەڕێنەر: [ناو،بک] (١) فڕێدەر (پرت کننده)(٢) نێر بە سەر مێو پەڕێن. (سوار کننداسب بر مادیان)(٣) دەپەڕێنیتەوە؛ نەجاتدەدا. (نجات دهنده)(٤) دەقرتێنیٚ و سەری گیا دەپەڕێنیٚ. (قطع کننده)

پەڕینە قوروو: خۆراک چوونە ناو بۆڕیەی هەناسە؛ لە گەروو پەڕینی ئاویا خۆراک. (بەگلو پریدن)

پەڕینە کۆڵ: (١) سوار پشتبوون؛ سوار بوون. (بر پشت پریدن)(٢) (ب) زاڵبوون. (غالب شدن)

+ پەڕینەوە: [چاوگە،ت] دەربازبوون؛ نەجات-بوون؛ لە سەربازی پەڕیمەوە؛ لە خەتەر پەڕیمەوە. (گذشتن. نجات پیدا کردن)

پەڕیوە: (١)[ڕابوردووی پەڕین] هەڵپەڕیوەتەوە؛ هەڵی خستووەتەوە. (پریدە. جهیدە)(٢) هەڵفڕیوە. (پرواز کردە) (٣)][ئاوە-

ڵناو]هەڵودا؛ دوورکەوتوو؛ سەرگەردان؛ ئاوارە. (سرگردان. آوارە) (٤) پەرداخەکە لێوەکەی پەڕیوە؛ واتا شکاوە لەت بووە. (پریدە)

پەزپەزەکێفی: [ناو] پەسپەسەکێوی؛ جاڵجاڵووکەیەکی بیٚئازاری کورکدارە.(نوعی عنکبوت)

پەزدی: [ناو] مێشولە؛ پێشکە؛ پەخشە. (پشە)

پەزشەن: [ناو] پەسند؛ پیاهەڵخوێندن؛ پەسندان و تاریفکردن، بۆی هەیە لە(پەسن) ی ئاوێستاوە هاتبێت. (پسند؛ مدح)

پەزکدانک: [ناو] هاوڵەی جەرگی ئاژەڵ. (نوعی مرض جگر حیوانات)

پەزەکێفی: [ناو] مەڕەسوور؛ مەڕەکێوی.(میش کوهی)

پەزی قەرگاش: [ناو،ت] پەزی چاوڕەش، پەزی بەرازی. (میش چشم سیاە)

+ پەژ: [ناو] پرژ؛ لق و پۆپ. (شاخەنازک درخت)

پەژاج:[ناو]ژنی یاریدەدەری تۆڵدارلەکاتی مندالٚ بووندا. (ماما)

پەژراندن: [چاوگە،ت]قسەوەرگرتن؛قبوو ڵکردن؛ وەرگرتن؛ پەزیران.(پذیرفتن؛)

پەژقین: [چاوگە] تراو بەسەرەوەنان و خواردنەوە؛ هەڵقوڕان؛ هەڵقوڕاندن. (هورت کشیدن مایعات)

پەژک: [ناو] پرژ؛ لقی سەرەوەی دار؛ پژ؛ پەشک. (ساقەهای بالای درخت)

پەژلاندۆک: [ناو] مووبەر؛ داڕو؛ دەرمانی

تووک‌بەر. (واجبی)

+ پەژم: [ناو] ئاڵشتە؛ سیخوار؛ سووخ؛ خووسار؛ خووس؛ زوقم؛ خویز؛ ئەڵماسە؛ سەرماوەردە؛ پەژ؛ وردە سەهۆڵ یا دەنکە بەفری زۆر ورد کە سبەینان بە ئارامی دێتەخوار لە هەوای زۆرساردا. (پژ)

پەژمینە: [ناو] پەژینە؛ کەروو؛ کەرەکیفە. (کپک)

پەژەڵ: [ناو] هەژگەڵ؛ لق و پۆپی وشک؛ چرو چیلکە؛ دڕکوداڵ. (ساقەهای خشک شدە)

+ پەژیک: پەژی نەرم و ناسک؛ خەڵف؛ لقی نەرم و شلی دار. (شاخەترد و تازەدرختان)

پەژینە: [ناو] پەژمینە؛ کەرەکیفە؛ کەروو. (کپک)

+ پەس: فد: (١)[ئامراز] بەس؛ ئەدی؛ دەنا؛ ئیتر؛ ئەی؛ ئاخر؛ پەس بۆچی ناڕوی، پەس بۆچی وای کرد. (پس) (٢)[دەنگەناو] تەس؛ دەنگدانی کەڵ بۆ چوونە دواوە. (پس رفتن) (٣)[ناو] پاش؛ پەسمەنە: پاشماوە. (پسماندە) (۴) [ئاوەڵناو؛ پست،(پست)

پەسا پەسا: پەسایپەس؛ پەیتا پەیتا؛ لەسەریەک؛ گوڕایگوڕ. (پی‌درپی، متوالیا)

پەساکردن: [چاوگە،ت] ئاو لێپڕشاندن و تەڕکردنی پێخوێی‌قوڕ؛ نماندن؛ فیساندن؛ خووساندن. (خیساندن)

پەسایپەس: یەک لە دوای یەک پەیتا پەیتا؛ یەک لە سەریەک. (پیاپی)

+ پەسبوون: پیرۆز نەبووگ؛ لەدواوەبوون لەقوماردا دۆڕاو؛ لەپاش‌بوون. (عقب بودن)

+ پەستان: [لەچاوگەی پەستاوتن] گوشاردان؛ گوشین؛ حاڵەتی ئەوشار دانەسەر. (فشردن)

پەستاو: [ناو] پاسا؛ پەسا؛ پەستاو دەرهێنان: قوڕ گرتنەوە بۆ خشتبڕین. (خازە)

پەستبوون: [چاوگە،ت] پێخوستبوون؛ سەرشۆڕبوون. (خوار شدن)

پەستکردن: [چاوگە،ت] نزمکردن؛ زەلیل- کردن؛ پاپەستکردن. (پست کردن)

پەست و بڵیند: [ئاوەڵناو] پەس و بڵیند؛ هەوراز و نشێو؛ چاڵوچۆڵ؛ بەرز و نزم. (پست و بلند)

پەستەکە فیشەک: [ناو] پەستەکێکە فیشەکدانی لە سەر دروستکرابێت. (چوخەنمەدین با جای خشاب)

پەستەوان: [ناو] پسوولەی ئیجازەدان بۆ هاتوچۆ. (اجازەنامەعبور)

پەس‌چوون: [چاوگە،ت] بە پاشداهاتن؛ نکوولهێیان کەوتنە دواوە؛ ڕووەوکەمی- چوون؛دژی پێشڕۆیشتن. (پس رفتن)

پە سدان: [چاوگە،ت](١) بۆڕدان. (شکست دادن)(٢) پەس‌وەدان؛ دانەوە؛ (قەرز دانەوە). (ادا کردن) (٣) پاڵپێوەنان و تەس دانی حەیوانی بەرزە. (عقب راندن)

پەس سەندن: [چاوگە،ت] (ف. گیو) پەس- سەنن؛ لێسەندەوە؛ ئەستاندنەوە. (پس گرفتن)

پەسقەرەوڵ: [ناو] پاشقەرەول؛چاودێری پاش سپا. (نگهبان عقبەلشکر)

پەسندکەردەی: (١)[چاوگە]ت بەدڵبوون؛

جیا کردنەوە و بـەرگـەمکـردن.(پسندکردن)
(٢) (ب) پەژراندن؛ لە پەرلـەمانـدا یاسا کـە پەسەندکرا: پەژێردرا. (پذیرفتەشدە)
پەسکەفتن: [چاوگـەت] وەپـاش کـەوتـن کەوتنەدواوە. (عقب افتادن)
پەسمار: [ناو،بەر]شکایەت لێکراو. (متشاکی)
پەسن کراو: [ناو،بەر] (١) پەسەندکراو؛ پەسن- کریـاگ (پسـنـد شـدە) (٢) هـەڵبژێـراو؛ هەڵبژێردراو؛ بەرگەمکراو. (انتخاب شدە)
پـەس و بڵـن: [ئـاوەڵنـاو] پـەسـت و بڵێنـد؛ چاڵوچۆڵ. (پست و بلند)
پەسـەر: پـەسـر؛ لـە پـێش؛ پـەسـەرپێـرێ: پەسرپێرێ؛ سێ ڕۆژ لەمەوبەر؛ پەسر پێـرار؛ (پس)
پەسەند: فد: [ناو] پەسـند؛ پـەسـن؛ بـە دڵ ؛ پاشگر: هەڵبژێر: جوانپەسەند، گەنپەسەنـد، دێر پەسەند. (پیواژە)
+ پەسیسە: [ناو] کەرەسیسە؛ وردیلەبـەفـری خڕ کـە لـە سـەرمـای زۆردا دەنـک دەنـک دەبارێ (پژ)
پەسیلە: [ناو] پەسیرە؛ بەرسیلە؛ قۆرە؛ هـاڵ. (غورە)
پەسیرەمارانە: [نـاو] بـەرسـیلە مارانـە؛ قـۆرە مارانە؛ هاڵە مارانە. (نوعی غورەو انگور)
پـەشـتوو: [نـاو] خـومرە؛ دەفـری گـەورەی کاشی بۆ ترشیات و مورەبا تێکـردن.(خمـرە- کاشی)
پەشتەپەشت: [نـاو،ت]خولانـەوەی مرۆڤـی بێکارە لەکۆڵانان. (کوچەگردی انسان بیکارە)
پەشتە ویۆی: [ناو+ ئاوەڵناو] لە دوای یـەک؛ دوابەدوا؛ درێژەدار؛ دەوامدار؛ (سریال)
پەشـک: [نـاو] پرشـە؛ پڕشـەی وردی ئـاو؛ پڕشکە؛ پژکە؛ پڕیشک؛ پژگ. (پشنگ)
پەشکاپیس: [ئـاوەڵنـاو] پڕشـکەپـیس. (ب) حەرامزادە. بیژوو. (حرامزادە)
پەشلاندن: [چاوگـەت] پژانـدن؛ پڕژانـدن؛ پڕشاندن. (پاشاندن)
پەشلین: [چاوگە] پڕش و بڵاوبوون؛ پاشین؛ پڕشان؛ پڕژان. (پاشیدن)
پەشمە: [ناو] ڕانک؛ پاتۆڵی لە بووزو چێکـراو. (شلوار از شال پشم)
پەشمەنە: [ناو] پەسمەنە؛ پاشماوە؛ پاشخوان؛ لە دوا بەجیماو. (پسماندە)
پـەشـەنـگ : پێشـاهەنـگ؛ سـەرجـەلـە. (پیشاهنگ)
پەشێوان: (١) پەشێویان (پریشان شدن) (٢) پەشێوگەل. (پریشانان) (پەشێواوە لە بەر پەرچەم پەشێوان). (نالی)
پەشێواندن: [چاوگـەت] ئـاڵۆزکردن؛ (بهـم- ریختن)
پەقلی: تەقلی؛ لەگەڵ؛ پێکەوە. (باهم).
پەقرەنج: [ناو] پەقرەج؛ دوڵچە. (سطل)
پەقیان: تەقیان؛ تەقین؛ تـرەکیـان؛ پـەقـین. (ترکیدن).
پـەکـەری: [نــاو] غــەمگینــی؛ وەڕەزی؛ داگیراوی؛ قەڵسی. (پکری)
پەلاپیسکە: [نـاو] کرمـی نـاو گـەلای گیـا؛ پەلەپیسکە. (نوعی کرم آفت گیاه)
پەلاتە: [ئاوەڵناو] دواکەوتە؛ پاشماوی عەقڵی. (عقب ماندەی ذهنی)

پەڵاتە: [ناو] سواڵ؛ دەست درێژکردنەوە بۆ یارمەتی؛ پاڕانەوە.(خواهش و تمنا)

پەلاتەمان: [ناو] (ف. گیو) مەجلیس؛ کۆڕ؛ جێگەی کۆبوونەوە. (انجمن)

پەلار: [ناو] پلار؛ تەشەر؛ تانووت؛ دارە دەست تێگرتن. (تشر زدن.پرت کردن چوبدست)

پەلاڤساوار: [ناو،ت] پڵاوی ساوار؛ پڵاوبرویش. (پلوی بلغور).

پەلاماردان: [چاوگە،ت] پیاهەڵپرژان و هێرش بۆ بردن؛ پەل هاویشتن و بەدەست گرتن؛ بۆچوون و گاز گرتنی سەگ. (حمله کردن. گرفتن)

پەلاندن: [چاوگە،ت] پەل بۆهێنان دەست-پێداساوین؛ دەستلێدان؛ دەست لێخشاندن. (دست زدن؛ لمس کردن)

پەلاوێژ: [ناو] ڕەوتی هەڵبەز و دابەزی (دە-ستی)ئەسب لە قەدەم و وێرغەدا؛ ئەو ئەسپە پەلاوێژی جوانە؛ پەل هاوێژ. (رقص پای اسب)

پەلت: [ناو] پەڵک؛ جۆرێک چنار. (نوعی چنار)

پەڵت: زمان شکان؛ توانای قسە بڕیان. (قدرت تکلم نماندن)

پەلچقاندن:[چاوگە،ت]هاڕین؛وردکردن؛جیق دەرهێنان. (لەکردن. خرد کردن)

پەلچفین: [چاوگە] فلیقاندن؛ پلیشاندن؛ وردکردن. (لەکردن؛ خرد کردن)

پەلچموک: [ناو] شەمشەمەکوێرە. (خفاش)

پەڵخاندن: [چاوگە،ت] پەلخاندن؛ پلیخاندن؛ پان و فلچ کردنەوە. (لەکردن)

+ پەلخوڕ: پەڵخوڕ: [ناو] جۆی کوتراو بۆ مەڕ و ماڵات. (جو کوبیدەشدە)

+ پەڵخورد:[ناو]خەرمانی تەواو وردکراو و گێرەکراو. (خرمن خوب کوبیدەشدە)

پەڵخە:[ناو]پالاخی چووک؛پەڵخەگامێش: بەچکەی گامێش. (گوسالەگاومیش)

پەلدێز: [ناو]گەڵای مەیلەو تاریک و ڕەش؛ (وەک گەلای ڕەشەڕەیحانە) پەلدێزە. (برگ تیرە)

پەلسین: [چاوگە] مەلسین؛ وردوخاشکردن؛ هاڕین. (خرد کردن؛ پودر کردن)

پەلشاندن: [چاوگە،ت] پلیشاندن؛ وێرانکردن. (لەکردن؛ ویران کردن)

پەڵک:[ناو]بی چەرمگ؛سپیدار؛پێستە کەی دەرمانی زەردوویە.(درخت تبریزی؛ سپیدار)

پەلکێش: [ناو،ت] (١) چاوساخی کوێر؛ دەسکێشی کوێر. (راهنمای کور) (٢) پنگرگر؛ مەقاش؛ ماشە. (انبر)

پەلکین: [چاوگە]گاوڵکێ؛ بەچوارپەل ڕۆیشتن. (چهار دست و پا رفتن)

پەللووس: [ناو] قاپ و جگی پەل؛ زۆر لووسکراو. (شتالنگ خیلی سابیدەشدە)

پەل لەئاسمان‌کوتان: (١) (ب) ڕەوتی یاخی-بوون؛ کۆڵنەدەری. (تمرد) (٢) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ بەرزەفڕ. (خودخواه)(٣) (ب) ئەسپێکە پەلاوێژی جوانە. (کنایەاز رقص پای اسب در قدم)

پەل لەئەستێرەکوتان: پەل لە ئاسمان کوتانی ئەسپ. (رقص‌پای‌اسب‌درحرکت)

پەلم: [ناو] قیز؛ بیز؛ قین؛ نەفرت.
(نفرت) < قیزوبیز بۆ ڕوون بوونەوەی دژواتا.
پەڵۆشە: [ناو] گیای کوڵوو؛ لە بنەکەی بۆ سوتاندن کەڵک وەردەگرن. (گیاهی است کەریشەاش سوخت زمستانی است)
پەل وەشاندن: [چاوگە،ت] (١) دەست وەشاندن؛ (کسی رازدن) (٢) مەلەکردن بە دەست؛ (شنا کردن با دست) (٣) پەلەکوتێ و پەل‌کوتان. (کورمال کورمال)(٤) پەلەقاژێ‌کردن. (دست و پا زدن)
پەل‌هاویشتن: [چاوگە،ت](١) دەست و پێ جووڵاندنەوە و پەل فڕێدان لە مەلەدا. (شنا کردن با دست) (٢) دەست بەرزکردنەوەی ئەسپ لە ڕەوتی قەدەمدا. (رقص اسب با دست) (٣) دەست درێژی؛ تەجاووزکردن. (دست درازی)
پەلەبزووت: (١) سەلکە بزووت؛ سەرەسووت؛ دار دەست و تیڵای سەر سووتاو. (چوبدست سر سوخته)(٢)دەست بزێوی. (دست درازی)
پە لە پسیاگ:لەحاڵەتی پەلەپسکێ‌کەوتوو؛ وەعەجەلەکەوتووو؛ وەپەلەکەوتوو؛ بەلەزی؛ بەتاڵووکەبووگ؛ بەپەلە پرووزکێ. (بەعجلە- افتادە؛ شتابزدگی)
پەڵە پەڵە: [ئاوەڵناو](١) گوڵ‌گوڵ؛ (لکە- لکە)(٢) خاڵ خاڵ؛ بەهارە، کویستانان پەڵە پەڵەبوون؛ کاژوواژ. (خالخال)
پەلەپیتکە: [ناو](١) ئامرازی تەقاندنی چەکی گەرم؛ پەلەپیتکەی تفەنگ. (ماشە) (٢) پلتۆک. پتە. (تلنگر)
پەلەپیتکە وەشاندن: [چاوگە،ت] پلتۆک لێدان؛ (ب) پلارە قسەتێگرتن؛ تەشەر و تانە و تانووت لێدان. (کنایەطعنەزدن)
پەلەپیسکە: مێملێ‌گەڵای دار و گیا میشوولەی توێ گەڵای‌دار.(آفت‌برگ‌وگیاه)
پەڵەدار: (١) پنۆکدار؛ خاڵدار. (خالدار)(٢) پەڵە دار؛ دارستانی چکۆلە. (باغ کوچک)
پەلە دار: [ناو]کوتەدار؛ تیکە دار. (قطعەچوب)
پەڵەدان: [چاوگە،ت]ئەو بارستا بارانەیەکەزەوی دەخووسێنێ بە ئەندازەی یەک بست و نیو. (بارانی کەزمین را سیراب کند)
پەلەسوور: [ناو]گیای قومام؛ لە کوردستاندا زۆرە دەرمانی خوێن بەستی برینە. (اذخر؛ گورگیا؛ سنبل هندی)
پەلەشت‌بەر: [ناو،ب‌ک] پەلەشت شۆڕ؛ گەماڵابەر؛ پیسی لابەر. (پلشت بەر)
پەلەفرکێ: [ناو] (١) پەل‌کوتان؛ پەلەکوتێ؛ باڵ لێدانی مەلی سەربڕاو؛ باڵەفرێ. (پرپر زدن)(٢) پەل فڕێ دان و دەست کردنەوە. (مقابلە)
پەلەکەرگ: [ناو] دارێکە بە ناوی باوەشێن. (درخت بفایج)
پەلەماشێ: [ناو] پەلەکوتێ؛ کوێرەکوێر ڕۆیشتن بە پەل‌کوتان. (کورمال)
پەل‌هوورک: [ناو] پەڕەی ورد؛ پەڕانتۆ. (ورق‌بازی)
پەڵەهەور: [ناو] تیکە هەور؛ لکە هەور؛ گەواڵە هەور؛ پارچە هەور. (لکەابر)
پەلیار: [ناو] ئەستووندەک؛ کۆڵەکە. (ستون)
پەلیک: [ناو] هەلووک؛ هەلویک؛ پلیک.

(الک)

پەلیکانی: [ناو] هەلووکێن؛ پلیکانێ. (الک دولک)

پەماو:پاماو: [ناو] ساف کردنی دیواری گەچکاری کراو بە لۆکەی تەڕ. (ساف کردن گچ کاری پاپنبەتر)

+ پەمبلۆکێ: [ناو]کەرەکیفە؛ کەڕوو. (کپک)

پەمگ: [ناو] پەموو. (پنبە)

پەمۆخ: [ناو] (١) پەمۆغ؛ چێوپەمە. (چوب پنبە) (٢) دارێکی نەرمە کە پەمۆخی لێ‌- دروست دەکرێ. (درخت چوب پنبە)

پەمووجاڕ: [ناو] جاڕی پەموو؛ کێڵگەی پەموو. (پنبەزار)

پەمووی کێوی: [ناو] پەمووکێفی؛ جۆرێک پەمووی نەسوچ؛ بە ڕیشاڵگەلی خۆشڕەنگ و نەرمەوە. (پنبەکوهی)

پەمووی نەسوچ: [ناو] لۆکەی نەسوچ؛ پەمەی نەسوچ؛ لۆکەیێ کە لە بەرانبەر ئاوردا خۆڕاگرە و ناسووتێ. (پنبەنسوز)

+ پەن: [ناو] با؛ نەفەس؛ هەناسە؛ پەنمین: پەنمان: باکردن؛ پەنکە: باوەشین؛ پەنەموس: نەفەس‌بگرە؛(خەفە بە) پەنمی: بای کرد؛ ماسیا؛ بەم بەڵگانەی سەرەوە. بۆی هەیە پەن واتای (با) بدا. (باد؛ نفس)

پەنابەربوون: [چاوگە،ت] (١) ژیان لە مەملەکەتێکی بێگانەدا بە ئیزنی ئەو دەوڵەتە و ڕەچاوگرتنی یاسای پێویستی پەنابەری.(پناهندەبودن)(٢) لە داڵدەی کەسێک یان دەوڵەتێکدابوون .(پناهندەبودن)

پەنابەری: [ناو] (١) داڵدەخوازی؛ کار و ڕەوتی پەنا بردن بۆ دەوڵەتێکی بیانی بەهۆی کێشەی سیاسی یا هەرچی .(پناهندگی)

پەنابەری ڕامیاری: [ناو،ت] کەسێکە بە هۆی خەباتی (سیاسی) و دژایەتی لەگەڵ حکومەتی وڵاتی خۆی و دژوار بوونی ژیانی، پەنا دەباتە بەر دەوڵەتێکی بیانی. (پناهندەسیاسی)

پەنابەری کۆمەڵایەتی: [ناو] لەبەرتوندوتیژی و گیروگرفتی کۆمەڵایەتی یان ئایینی یان نەبوونی هێمنایەتی، پەنا بردنە بەر وڵاتی بیانی. (پناهندەاجتماعی)

پەنادان: [چاوگە،ت] داڵدەدان؛ جێگاپێدان و خستنە ژێر چاودێری و دابین کردنی هێمنایەتی؛ حاواندنەوە. (پناەدادن)

پەنار: [ناو] چاوگە؛ سەرچاوە؛ کارێز؛ کانی. (چشمە)

پە ناسیلە: [ناو] قوژبنی خۆحەشاردان؛ جێگای نادیار و نە لە بەرچاو. (پناگاە)

پەناگە: [ناو] (١) قوژبنی نادیار؛ پەناو پەسیوو؛ پەرگە؛ جێگای پەناگرتن؛ ڕەبەت؛ پەناگا.(٢) < ئێورگە. (پناهگاە)

پەنامکردن: [چاوگە،ت] پەنهانکردن؛ شاردنەوە؛ نادیارکردن؛ پەنام لە گۆڕینی (پە-نهانی)فارسییەوەهاتووە بەڵام لە ڕەستەدا وە-ک (پەنامکردن و پەنامەکی‌زیاتر بەکاردە-برێ. (پنهان کردن)

پەناهێنان: [چاوگە،ت] پەرژین‌خوازی؛ هاتن و داوای پاراستن‌کردن؛ هاتنە بەر داڵدەی پارێزەر. (پناەآوردن)

پەنج چاوگەی هۆش: <پەنج چاوگە ی هە-ست

پەنج چاوگەی هەست: (ف گیو) پێنج چاوگەی هۆش؛ پێنج هێزی:(١- بیستن ٢- بۆنکردن ٣-هەستیدەستلێخشاندن. (پەلاندن)٤-چێژتن ٥- دیتن)(حواس- پنجگانه)

پەنجدەری: [ناو] پێنجدرگایی؛ ژوورێکی هە-راو بووە لە بینای قەدیمیدا، بە پێنج دەرکی دووتاییەوە. (پنجدری)

پەنج ڕۆژیعومر: دونیا پەنج و دوو ڕۆژێکە، ئیشارەیە بە پێنج ڕۆژ ژیان و دوو ڕۆژی هاتن و ڕۆیشتن. (پنج روزەعمر)

پەنج گەنج: (١) < پەنج چاوگەی هەست.(٢) ناوی کتێبەکانی نیزامی گەنجەوی (خەمسەی نیزامی یە.(خمسەنظامی)

پەنجۆڵە: [ناو] (١) پەنجەی چکۆڵە. (پنجەکوچک) (٢) پووکاوڵ؛ چەمۆڵە؛ (پنجەبازدست،روبکسی گرفتنبعلامتتنفر)(٣) پە نجەیحەیوانیدڕندە(ناخن و پنجەدرندگان)

پەنجولەژەن: [ناو]گیاپەنجە؛ لەکوردستاندا زۆرە و گیا (خاوێنی)یشی پێدەڵێن. (کف مریم)

پەنجەبۆکس: فد: [ناو] جی؛پەنجەی کانزا کە لەدەستی دەکەن بۆ مشت وەشاندن لە شەڕدا. (پنجەبوکس)

پەنجەتەلایی(ب)کارجوان.(پنجەطلایی)

پەنجەداڵ: [ناو]گیای (گوڵ ئارام) یشی پێ دەڵێن کە بۆ خەنازیل و چاو قووڵکە (بڵفەتە، تاعوون) باشە. (ماميران)

پەنجەکەڵە: [ناو] تلیامەزن؛ قامکەگەورە؛ کەڵەموست؛ تبلامەزن؛ ئەنگووسەگەورە. (انگشت شصت)

پەنجەگیا: [ناو] (ف.گیا) تاقەگول؛ گوڵێکی -پڕپەڕە بۆ زیپکەی دەموچاو باشە.(گل- صدتومانی)

پەنجەموڕ: [ناو] قامک بە ژێر نووسراوەدا نان لە جیاتی واژۆ. (انگشت زدن)

پەنجەمۆڕکردن:[چاوگە،ت](١ب)پەژراندن؛ قەبوولکردن .کنایە (قبولکردن؛ پذیرفتن) (٢)قامک پیانان لە باتی ئیمزا (واژۆ) (انگشت زدن)

پەنجە نەخشین:)ئاوەڵناو+ ناو] (١) (ب) کەسێککە دەست ڕەنگین و هونەرمەندبێ. (هنرمند)(٢) ئافرەتی پەنجە نەخش کراو بەخەنە؛ (دۆی چاو بە سورمە و پەنجە نەخشینم دەوێ) (هێمن). (پەنجەنقش ونگار دار)

پەنجەوانە: [ناو] (١) دەستکێش. (دستکش) (٢) جۆرێک دەستکێشی چەرمی کە دروێنە-وانان لەکاتی دروێنەکردندا، لە بەر درک و داڵ لە دەستیان دەکرد. (نوعی دستکش درو)

پەنجەوانەی بۆکس: [ناو،ت] دەستکێشێکی نەرم کە لە چەرم دروست دەکرێ و ناوەکە-ی بەشتێکی نەرم دەئاخنن بۆ کێبەرکێی بۆکس، (شەڕەمشت) (دستکش بوکس)

پەنجەهەڵپێکان: [چاوگە،ت] قامکی دوو دەست لەیەک قوفڵکردن یا گرێدان (ب) مات دانیشتن. (نجەقفل کردن)

پەنجەی‌پا: [ناو] (١) لە قولاپە بەرەوخوار بە قامکی‌پاوە.(پنجەپا)(٢) قامکی پا.انگشت‌پا)

پەنجەی‌تار: [ناو] (١) جێگای ڕاگرتنی شەش (گۆشی) پێچی کۆک‌کردنی‌تار کە سیمی تیٚ‌ڕۆدەچی و دەپێچرێ؛ لە دەستە بەرەو ژووری تار. (پنجەتار)(٢) چێژنیکی کۆنی ئێرانیانە.(عیدباستانی‌ایرانیان)<پێنجەی تار.

پەنجیەک: [ئاوەڵناو] لە پێنج بەش بەشێ.(یک‌پنجم)

پەنچەر: اند؛ فد: [ئاوەڵناو](١) حاڵەتی تەگەری بادەر چوو؛(٢) (ب) پەکەر؛ جاڕز؛ دەسەوسان.(پنچر)

پەنچەرگر: [ناو،بک] وەستایێک کە پەنچەری لاستیکی تەگەر چاک دەکا. (پنچرگیر)

پەنچەرگرتن: [چاوگە،ت]کاروەوتی گرتنی-کونی تیوپی تەگەری لاستیکی. (پنچر گیری)

پەنچەری: فد: [ناو، بەرهەمی‌چاوگە]حاڵەتی پەنچەربوون؛ کون بوون و بادەرچوونی تە-گەری سەیارە (پنچری)

+ پەندپێدان: [چاوگە،ت]کردنەپەند؛ کاری بەسەردا هێنان کە ببێتە دەرسی تەمەی بوونی خۆی و دیتران. (بلا بسر آوردن)

پەندوەرگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە گوی گرتنی ئامۆژگاری.(٢) تەمەی بوون و ئەزموون وەرگرتن.(پند گرفتن)

پەنزەهار: [ئاوەڵناو] شڵەژاو؛ پەشۆکاو. (هول؛ آشفته)

پەنس: اند؛ فد: [ناو] (١) ماشەی گچلە، لە مووچین گەورەتر. (٢) گیرە:(پنس)

پەنسی کاغەز: [ناو،ت] گیرەی کاغەز،کە دەستەیێک کاغەز دەگرێ. (پنس کاغذ)

پەنسی‌نەشتەرکاری: [ناو،ت]گیرە و ماشەیێک‌کە لە (کاردۆژە) نەشتەرکاریدا بەکاردێت. (پنس جراحی)

پەنکە: هیندد؛ فد: [ناو] پەن: واتا (با) پەنکە باوەشێن؛ واژەن؛ باژەن؛ ئامرازی فێنک کردنەوەی کارەبایی. (پنکە)

پەنکەی‌دیواری: [ناو،ت] (١) پەنکەیێک کە بە دیواردا هەڵدەواسرێت. (پنکەدیواری)(٢) هەروا پەنکەی میچی؛ کە ئاوێزان دەکرێ بە میچەوە. (پنکەسقفی)

پەنگاندن: [چاوگە،ت] ڕاوەستاندن؛ ڕاگرتن؛ ماتڵ‌کردن. (متوقف کردن)

پەنگرگر: [ناو] ماشە؛ مقاش؛ ئامرازێکی کانزای دوو لقانەیە سکڵی ئاوری پێدەگرن. (منقاش)

پەنگرەئەستێرە: [ناو] گوڵ‌ئەستێرە؛ کرمێکی باڵدارە لەتاریکیدا دەدەرەوشێتەوە.(کرم‌شب تاب)

پەنگزین:[چاوگە،]هەڵبزینەوەی هەر شت کە بەتەوژم بە عەرزدا بدرێ؛ وەک بەرزەوە بوونی تۆپی یاری؛ هەڵسانەوە. (بلند شدن)

پەنگوئەن: فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پەلەوەرێکی ڕەش و سپییە و ناتوانیٚ هەڵفڕێت، لە ناوچەی ساردی جەمسەری باشووری گۆی زەویدا دەژی. (پنگوئن)

پەنگەپیش: [ناو] پیش خواردنەوە؛ قین و رک خواردنەوە؛ بەرتووڕەیی گرتن. (خودخوری)

پەنگەمووس: [ناو] (١) پـەنـەمووسـی یـەک جاری: خەوی یەکجاری (ب) مردن. (مردن)
(٢) باکردن؛ پەنمین؛ ماسین. (باد کردن)

پەنگهین: (١) بافیشـکـردن؛ خـۆ هـەڵمسـان (ب)فیز؛ دەمار.(تکبر)(٢) پۆنگ خواردنـەوەی ئاو. (راکد شدن و برگشتن و جمع شدن آب)

پەنمای: [چاوکە] هەڵماسـین؛ بـاکردن. (بـاد کردن)

پەنمیان: [چاوگـە،ت] هـەڵماسـین؛ بـاکردن. (باد کردن)

پەنوموونی: [ناو] سینەپاڵوو. (زاتالریە)

پەنەزانای:[چاوگە،ت]پێزانین؛پـەیپـێ بـردن. (پی بردن)

پەنەکەوتەی: [چاوگە،ت] لێکالاَن؛ پێکەوتن؛ لێجوانبوون. (برازنده)

پەنیرە: [ناو] گیای تۆڵەکە؛ تۆڵەکـێ؛ تۆڵـک؛ قەرەتۆرە؛ نانەحاجیلە؛ پەنیرۆکە؛ نانی حاجی-لـەقلـەق؛ کـولێرەچـەورە؛ پـەپـەچـەور؛ پەپکەچەور؛ گیانانەشـان؛ کـە لـە سـەقـز و مەهاباد و شنۆ زۆرە. (پنیرک)

پەنیرەبوون: [چاوگە،ت] (١) کاتێ دانیدەغڵ شیرەی تێدی و هێشتا ڕەق نـەبـووە. (نـیم رسیدەدانەغلە) (٢) بەردی نـەرمـی نـاو زاور کە هێشتا ڕەق نەبووە؛ خواردنی شـووتی لـە خورێنی چارەی ئـەو نـەخوشـینەیـە.(سـنگ صفرای سفت نشدە)

پەنیری پاستۆڕیزە: [ناو] پەنیرێکە لە دەفری سەربـەسـتـەدا هـەڵـیدەگـرن وشـیرەکـەی پاستۆڕیزەکراوە. (پنیر پاستوریزە)

پـەنـیری پیتـزا: [نـاو،ت] جۆرێـک پـەنیـرە دەیکەنە نێو پیتزا و خۆراکی جۆربەجۆر. (پنیر پیتزا)

پەنیری خێگە: [ناو،ت]وەک پەنیـری کووپـە وایە بەلاَم دەیکەنە ناو خێگەوە(پۆس پەنێر). (پنیر خیک)

پەنیری سەلک: [ناو،ت] دوای هەوێن کردنی شیر؛ دەیگوشن و لە بیچمی گونکـە هـەویـر خڕی دەکەن و هەڵیدەگـرن لـە ئـاوە کـەی خۆیدا، یا لە ئاو و خوێدا. (پنیر خرد نشدە)

پەنیریکووپە: [ناو] پەنیریجـەڕە: پـەنیـری سەلک ورد دەکـەن و لـە جـەڕەدا بـە نهـێم دایدەگرنەوە و لە ژێر خاکدا دەیشـارنەوە تـا پاییز. (پنیر داخل کوزە کوچک سفال)

پەوچی: پـۆکێ؛ بـۆیێ؛ لـە بـەرئـەوە؛ ئـەڕا؛ لەبەرئەمە. (برای اینکە)

پەوکی: پەوچی؛ پۆکێ؛ پەوکەی؛ ئەڕا. بۆیێ؛ لە بەرئەوە. (برای اینکە)

پەوینە: [ناو] پەوێنە؛ پاوانە. (خلخال مچ پا)

+ پـەهـەـتن: [چاوگـە]پانکردنـەوە؛ پێـژان. (پهنکردن)

پەهڤان: ئاگاداری لاشانی لەشکر؛ ئێشکچیی لاپاڵی لەشکر. (پهلودار)

پەهلەوانپەمبی: پاڵەوان پەموو؛ (ب) مرۆڤی زلی بێهونەری ترسەنـۆک. (پهلـوان پمبە)

پەهناوەر: فد: [ئاوەڵنـاو] (ف.مشـە) پانـاتی و فرەیی.(پهناور)

+ پەی: فد: [ناو] (١)ڕەگـوریشاڵ و چـەقـی گۆشت. (٢) ڕشـتەی هـەسـت پێکـردن لـە لەشدا. (٣) دوو سەری ماسوولکە.(٤) بناغەی

دیوار. (پی)(٥)بۆ؛ ئەرا؛ پەی‌چێش: بۆچی.(چرا)
پەیاغ: [ناو]تێلا؛ داردەستی قەوی. (چماق)
+ پەی‌پەی: [ئاوەڵناو+ بەند] پەیتاپەیتا؛ لە سەریەک؛ پاتکردنەوەی لە سەریەک. (پی درپی)
پەیجۆ: [ناو،بک] پەیجۆر؛ شوێن‌هەڵگر؛ شوێنگێڕ؛ پەیدۆز. (پیگیر)
پەی‌چێش: بۆچی؛ ئەڕاچە؛ ئەرای چی.(چرا)
پەیخامکیان: [ناو،بک] پەیغامنێر. (پیغام فرستنده)
پەیدۆز:)[ناو،بک] پەیجۆر؛ پەیجۆ؛ پەیخواز. (پیگیر)
پەی دیوار: [ناو،ت] خەندەکی‌دیوار. (فونداسیون. خندق دیوار)
پەیروون: [ناو] پیرۆزە. (فیروزه)
پەیژۆ: [ناو،بک] پەیجۆ؛ شوێن‌هەڵگر؛ شوێن-گێڕ. (پیگیر)
پەیڤاندن: [چاوگە،ت] قسەپێکردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف آوردن)
+ پەیک:[ناو](١)پێک؛جۆرێک ئیسکان.(٢)پرئەو ئیسکانە لەتراو.(پیک)
+ پەیکان: فد: [ناو] (١)سەرەتیر؛(٢) ناوی-سیارەیێکی ئێرانییە. (پیکان)
پەیکانە: [ناو] پەیکان؛ نیشاندانی ڕۆیشتن بۆ شوێنی لە ڕاستای نیشانەی ← دا سەرەتیر. (فلش)
پەیکەر: [ناو] بەدەن و ئەندام؛ لەش؛ پەری پەیکەر، غوول پەیکەر. (پیکر)
پەیکەر بەندی: [ناو،ت][کۆڕی‌پەیکەر تاشییە) گەڵاڵە گرتن و سەقامگیرکردنی پاژگەلی سەرەتایی کەرەستەیێک،یان تاپۆیێک پێش ئەنجامی وردەکاری. (پیکربندی)
پەیکە رتاشی: [بەرهەمی‌چاوگە]کاری دروستکردنی تاپۆ؛ کۆتەڵ‌تاشی. (پیکر تراشی)
پەیکەنی: [ناو] ڕەوتی پەی‌کەندن؛ بن‌دیوار دانەوە؛ خەندەقی دیوار دانەوە.(کە لە پاشان بە بەرد و چیمە نتۆ پری‌دەکەنەوە) ئیمڕۆ باوە فۆنداسیۆنی پیدەڵێن. (خندق کندن)
پەیگر:)[ئاوەڵناو] پەیجۆ؛ پەیجۆر؛ دەرەدوا؛ شوێنگر؛دواگەڕ؛بەدوادا گەڕ؛ پەیدۆز؛ بە دوای کارێکا چوون؛ بەدووی کاری‌کەوتن. (پیگیر)
پەیگری: [ناو،بەرهەمی‌چاوگە]کاری پەیگر بوون و بە دوادا چوون و پەیدۆزی. (پیگیری)
پەی‌گێلان: [چاوگە،ت] پەیجۆری؛ بە دوادا گەڕان؛ تۆژینەوە؛ بۆگەران. (تحقیق)
پەی لێدان: < قاپ‌هاوێژی ولاخ. (پا بهم زدن در راەرفتن)
پەی‌مان: فد: (١) بۆمان؛ پەرێمان. (برای ما)(٢)پەی‌مان؛ بەدوامانـدا. (پی ما؛ دنبال ما)(٣) پەیمان؛ قەول و قەرار. (پیمان)
پەیمانە: فد: [ناو] (١) پەیک؛ پێک؛ پیاڵەی شەڕاب خواردنەوە. (پیمانە) (٢) کیلە؛ ئایەرە. (پیمانەاندازەگیری)
پەیمانی ئاشتی: فد: [ناو،ت] بەڵێن بۆ ڕاگرتنی شەڕ یا تەواو کردنی حاڵەتی شەڕ؛ پەیمانی بەین خۆشی. (پیمان صلح)
پەیمانی دۆستی: [ناو،ت] (١) بەڵێنی برایەتی

له بەین چەند نەفەردا. (٢) بەڵێنی دوو یا چەند لایەنە بۆ بەرقەرار بوونی دۆستایەتی و ئاڕ و گۆڕی فەرهەنگ و توجارەت و ڕامیاری و ئابووری لە بەینی دەوڵەتگەلدا. (پیمانی دوستی)

پەیمانی عەسکەری: [ناو،ت] بەڵێنی دوو یا چەند دەوڵەت بۆ هاوکاری سەربازی هەروها؛ پەیمانی ئابووری؛ ڕامیاری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی. (پیمان نظامی)

پەیناو: [ناو] پەیین تێکەڵاوی ئاو کردن بۆ ئاودانی شیناوەرد، چەشنێک کووت پێدان. (نوعی کود دادن)

پەی نەدان: [چاوگە،ت] پا لەعەرز نەکەوتن لە ڕۆباری قووڵدا؛ (ب)بوارنەدان.(پابەعمق آب نرسیدن؛ بی گدار)

+پەیوەند: فد: [ناو] (١)موتوربە؛ موتربە. (پیوند) (٢)گرێدانی وەک:ڕابیتەی تەلەفۆنی و مارەبڕین.(ارتباط؛ عقد)

پەیینکە: [ناو] گەڵاوگژی دار کە دەرزێ و دەبێتەگیاخۆڵ (کووت). (وەک بەروو بە پەیینکەی ژێر خۆی دەژی) (فۆلکلۆر). (خاک برگ)

پەیینگە: [ناو] پەیینگا؛ سەرانگوێلک. سەلوێنک. (شوله؛ سرگینگاه)

+ پێ: [پێشگر] پێم نیە: بەمن‌نیە؛ پێت نیە: بەتۆنیە؛ بەوشتە، پێمردن: بەو شتە مردن؛ پێنازین: بەو شتەنازین. (پیشوند)

پیا: [ناو] پەیا؛ پیادە؛ نە بە سواری هیچ ڕۆیشتن. (پیاده)

پیا: [ناو]کورتکراوەی پیاو؛ پیا بەلێ؛ پیا دەی: پیاو دەی؛ پیا بەسە:(پیاو بسە). (مرد)

پیا: پێیدا؛ بەئەودا؛ بەوا؛ بەئەوا؛ نامەکەی پیابنێرە: نامەکەی پێدا بنێرە.(بوسیلەاو)

پیابوون: [چاوگە،ت] دابەزین؛ پەیا بوون؛ پیادەبوون. (پیادەشدن)

+ پیاچزان: [چاوگە،ت] (١) چزوو لێدان؛ هەنگەژاڵە پیاچزان؛ پێوەدان؛ پووەرەدای. (نیش زدن)(٢) (ب) لێدان و تە ممێ کردن. (تنبەکردن)

+ پیادە: فد: [ناو] (١)سواری هیچ نەبووە؛ (پیادە) (٢) هەشت سەربازی شەترەنج؛ (پیادە) (٣) لێفەکەی پیادە: داپۆشە؛ (بپوشان) (٤) ئەودارەی پیادە: لێیدە؛ (بزن) (٥) بەسەردادان و هێرش بردنەسەر؛ پیادە؛ پیا بدە:بدە بە سەریدا: بەسەریا بدە: هێرش(هێڕش) بەرە سەری؛ (حملە کن) (٦) کارێکی بە موفایە خۆتی پیادە (پێدادە).(ریسک برای انجام کاری)

پیادەکردن: [چاوگە،ت](١) دابە زاندن. (٢) ئیجراکردن و دارشتنی نەخشە و پلانێ بە ڕێوەبردن. (پیادەکردن)

پیاڕاکێشان: [چاوگە،ت] (١)دارێکی پیاڕاکێشا: لێیدا؛ پیادا. (زدن) (٢) پیاڕاکێشا:(ب) ئیلاقەی کرد؛لێڕاکێشان. (تجاوز کردن) (٣) لە پڵاو و گۆشت ڕاکێشان (ب) خواردن. (خوردن)

پیارزە: [ناو] پیاسکە؛ پیارسکە؛ پریاسکە؛ پریسکە؛ پرێسکە؛ بوخچە؛ تورەکەی چووک. (بقچەکوچک)

پیاڕۆیشتن: [چاوگە،ت] (١) بەرێگاییکدا ڕۆیشتن. (از راهی رفتن) (٢) ڕۆیشتنەناو؛ بە

ناوا ڕۆیشتن؛ تێوەچوون.(گذشتن از توی چیزی)

+ پیاز: فد: [ناو] (١) پیازی‌کەوکەب؛ پیازی؛ زەعفەران؛ سەلکی هەرگیاییێک کە وەک پیواز وابێ؛ (٢) بنی موو: پیازی موو. (پیاز)

+ پیاز پاککردن: [چاوگە،ت] فرمێسک داوەڕاندن؛ (ب) گریان و دلسۆزی بەڕیایی (پیاز پاک کردن)

پیازچە: [ناو] پیازی چووک کە لەگەڵ ساقەتەکەیدا هەڵدەکەندرێت بۆ خواردن؛ تەرەپیاز بە سەلکەوە.(پیازچە)

پیازەکەوڵی: [ناو] پیازەمارانە. (پیاز کوهی)

پیازەگولە: [ناو] گیای پیازی ورچ؛ پیازی هورچ؛ بۆ نەخۆشینی ڕیخۆڵەی دوانزەگرێ بەکەڵکە. (سورنجان. گل حضرتی)

پیاسڕین: [چاوگە،ت]پیاساوین؛قورەکەی پیاسڕی: قوڕی تیوەدا: قوڕاوی کرد (آلوده‌کردن‌باگل)

پیاقی: (١) پیاوەتی؛ پیاوی؛ مەردی (٢) مەردانەگی؛ جوامێری؛ مێرخاسی. (مردانگی)

پیاکەوتن: [چاوگە،ت] (١) بەسەر شەڕەکەدا کەوتم؛ ئاگام لە و میوانییە نەبوو پیاکەوتم؛ کەوتن بەسەردا. (روی چیزی‌افتادن اتفاقاًواردشدن) (٢) بەسەر ماڵ و میراتدا کەوتن.(مال ودارایی‌بکسی رسیدن)

پیا گەیشتن: [چاوگە،ت] (١) خۆگەیاندن؛ لە ئاخری شەودا پیاگەیشتم و هاتمە داواتەکە. (رسیدن)(٢) بەکەسێکدا ڕاگەیشتن و ئاگا لێبوون و چاودێری کردن. (رسیدگی)(٣) بەشی هەموان کردن. (بهمەرسیدن)

پیا گەیین: [چاوگە،ت] (١) چاودێری و ئاگالێبوون. (رسیدگی)(٢) بەشی هەموان-کردن. (بهمرسیدن) (٣) فریا کەوتن. (بموقع رسیدن)

پیاگی: [ناو] پیاوی؛ پیاوەتی؛ جوامێری؛ (مردانگی)

پیاڵ: [ناو] پیاڵە. (پیاله)

پیام: [ناو] پەیام؛ پەیغام؛ ڕاسپاردە.(پیغام)

پیانۆ: ئیتالیاد؛ فرد؛ اند؛ فد: [ناو] پیانوو؛ جۆرێک کەرەستەی موسیقایە. (پیانو)

+ پیانووسان: [چاوگە،ت] گرتنی نەخۆشی؛ قۆخەڕەشەم پیانووسا؛ پیالکان؛ تووشهاتن؛ تووشبوون. (دامنگیر شدن)

+ پیاو : [ناو] زۆرجار واتای مرۆڤ بەخۆوە دەگرێ، (لە تەمومژی چڕدا پیاو سەری لێدە-شێوێ) واتا: ئینسان سەری‌لێدە شێوێ. (انسان)

پیاوماقووڵ: (١) پیاوی بەڕوومەت و بەحورمەت.(مرد معقول) (٢) ڕیش سپی و قسەزانی‌گوند و شار.(ریش سفید)

پیاوی کاری نەبوون: (ب) لەدەست نەهاتن؛ شیاوی‌کردنی‌کاری‌نەبوون. (مرد کاری نبودن)

پیاهاتن: [چاوگە،ت](١) بەتوندی لۆمە کردن و سەر کۆنە کردن و بەزم پێگێڕان و بە سەر داهاتن؛ (سرزنش کردن)(٢) پەیتا پەیتا ماڵ لێدان و پیاهاتنی تانجی لە نچیر. (نزدیک شدن پشت سر هم تازی بەشکار)پێداهاتن؛ جۆگەکەم پاک کردوەتەوە بۆ ئاو پیاهاتن. (گذشتن) (٤) بەگژدا چوون. (حمله

ویرخاشکردن)

+ پیا هەڵکاڵان: [چاوگـەت] تـوورەبـوون و دوعا و نزا لێکردن. (عصبانی شدن و نفـرین کردن)

پیا هەڵگوتن: [چاوگـەت] تـاریفکـردن لـە شاییدا بەگۆرانی و شێعر؛ پەسنددان؛ تـاریف- کردن. (تعریف)

+ پێبڕان: [چاوگەت] (١) حاڵەتی پابڕین لە جێگاییـک و سـەر لێنـەدان؛ پـێبـڕین؛ ئامووشـۆنەکـردن. (پـا بریـدن از جـایی)(٢) وەبەرکەوتن؛ پێبڕان. (سهم رسیدن)

پێژاردن: [چاوگەت] (١)شماردنی شـتێ بـە کەسێکیتر (٢ب) قـەرەبـووی زەرەر و زیـان پـێ کردنـەوە.(١.واداار بـە شـمردن؛٢.تـاوان گرفتن)

پێبووکی: [ناو] پێبووکێ؛ پاکردنەوەی بووک بۆ ماڵی بـاوک؛ بـاوەخـۆن. (اولـین مهمـانی عروسی در منزل پدری)

پێ بەدەمـا بـردن: [چاوگـەت] قولاپـە بـە- دەمابردن؛ وەک سەگ گاز لە قولاپـەگـرتن؛ (ب) بێحەیایی و شەڕفرۆشی. کنایە(پاچەگـاز گرفتن)

پـێ بـەعـەرزەوە بـەنـد نـەبـوون:(ب) زۆر خۆشـحاڵ و خۆشـکەیـف لـە گـەیشـتنی خەبەرێکی خۆش یان ڕووداوێـک. کنایـە(پا روی زمین بند نبودن)

پێبەقوونە: [نـاو] (ف. ب) جۆرێـک باڵنـدەی قەراخ ئاو. (پینج جـۆرن) (١)پـێ بـەقوونـەی سەر بەکڵاوە.(کشیم بزرگ)(٢) پێ بەقوونـە- یچووک. (کشیم کوچک)(٣) پێ بەقوونـەی شاخدار. (کشیم گوش دراز)(۴) پێ بەقوونەی گـەردن ڕەش.(کشـیم گـردن سـیاه)(۵) پـێ بەقوونەی گەردن سوور؛کە لاقیـان زۆر لـە پاش لەشیانەوەیە و لـە ژێـر ئـاودا بینـەیـان زۆرە. (کشیم گردن سرخ)

پێ پاراستن: [چاوگەت] پا بەسەردا نـەنـان؛ (ب) هۆشیار بوون بۆ بـەژێـر پـاوەنـەکـردن. (پرهیزازپاگذاشتن)

پێپان: پاپان؛پێزل.(پابزرگوپهن)

پێپرکێ: [نـاو] خـۆڵ بـەسـەر خـۆدا کردنـی فرندە؛ چینـەکردنـی مـەل لـەخوڵـدا؛ پێپـڕە. (چینەکردن در خاک)

پێپـوک:[نـاو]شووشـەی تراش؛کریسـتاڵ. (کریستال)

پێپەتی: [ئاوەڵنـاو] پێخـاوس؛ (ب) ئاسـمان لێف؛ بەرەڵڵا؛ گەدە و گودە. (پا برهنه)

پێپەرخ: [ناو]دەلاک؛کیسەکێش.(دلاک).

پێپەست: [ئاوەڵناو] پێخوست؛ پاماڵ. (پامال)

+ پیت: فد: [ناو] دەفری تـەنـەکـە؛ دەفـری نەوت تێکردن؛ تەنەکەی نەوت؛ چەلـەنـگ؛ دەفری حەڵەبی ؛ بانکەیتەنەکە. (پیت)

پێتا پەریگە؟: پێتا پەڕیوە؟ پیاتاپـەڕیـوە؟ (ب) جنۆکـەت پیاهـەڵپـەڕیـوە؟ شـێت بوویـت؟ (دیوانەشدەای)

پیتاس: [ئاوەڵناو] تووکیسەر وەریـو؛ سـەری بێموو؛ تاس؛ هەویز. (طاس)

پێتاک: [ناو] پـووره هـەنگ؛شـانک؛ خلێـف؛ قوونوو.(تجمع زنبور عسل؛ شانە؛کندو)

پیتاکدان: [چاوگەت] یارمەتـیکـردن؛ ئـە-

رکی‌مالی (پووڵی) ئەداکردن (کمک کردن).
پیتاندن: [چاوگە،ت] بەرەکەتدارکردن؛خەنی-کردن؛ بەپیتکردن؛ دەوڵەمەنەکردن؛ وەک پیتاندنی‌ئۆرانیۆم. (غنی سازی)
پێتقی: پێویست. (لازم)
+ پیتگ: [ناو] شەنگەبی؛ شۆرەبی. (بید مجنون)
پێتەزک: [ناو] بەفرەچاڵ؛ یەخچاڵ؛کونە بەفر. (یخچال)مەبەست(سەلاجە)نییە
پیتێک: (١) [ناو] یەک پیت لەئەلفوبێ. (یک حرف) (٢) تۆزێ؛ کەمێ. (کمی)(٣) یەک چەلەنگ؛ یەک حەلەبی. (یک حلبی)(٤)[ئاوەڵناو] پاقژ؛ پاک؛ خاوێن؛ تەمیس. (پاک؛ تمیز)
پیجامە: [ناو] لیباسی تەنکی نێومال؛ پیژامە. (بیژاما)
پێجێ: (١) [ناو] جێگەی پێ (٢ب) کاتێکی-کەم چرکەیێک؛ دەمێ. (جای‌پا.لحظەای)
+ پـێچ: (١) [پاشگر] هەر شتێک کە تێدەئاڵێت. موس‌پێچ؛ پاپێچ؛ مەچەک‌پێچ؛ مل‌پێچ؛ (پیچ)(٢)[ناو] جەڕ. (پیچ)
+پیچ: [ناو] (١) جە ڕ. (پیچ)(٢) ناڕاست؛ خوار؛ لار. (کج)(٣) ژان و ئێشی سک. (درد شکم)(٤) (ب) فروفێل؛ زۆر بە پیچ. (حیله)(٥) خول؛ سووڕ. (پیچ)
پێچاف: [ناو] هەنیە؛ نێوچاوان. (پیشانی)
پێچاقک: [ناو] قووڵکەی چاو؛ کالانی چاو؛ قاپیلکی چاو؛ قووتەی چەمێ. (حدقه)
پێچاڵ: [ناو](١) کەسێک‌کە لە پای چاڵ‌دایە، لە کایەی چاڵێندا. (پای‌چال)(٢) چاڵی ژێر سندان لە ئاسنگەریدا. (گودزیر سندان)
+ پێچان: [چاوگە](١)پێچاندن؛ شێوان؛شێواندن؛(سەرلێ شێواندن بە پرسی زۆر لێکردن؛ بە لێپرسینی زۆر تەنگاو کردن). (پیچاندن)(٢) تێئاڵان؛ بە دەوردا ئالاندن.(پیچیدن)(٣)لادان لەرێ؛ وەرسووڕان و پێچان بە لای چەپ یان ڕاستدا. (پیچیدن)(٤) سەری پێچ بادان. (پیچ دادن)
+ پێچانەوە: [چاوگە،ت] (ب) بەستنی دەرکەی ڕیخراوێک و تێکدانی بیسات؛ پێچانەوە؛ ئاشبەتاڵ پێکردن؛ بار پێچانە وە (پیچیدن)
پێچ بادەر: [ناو] جەرەبادەر (پیچگوشتی)
+ پێ‌چرا: (١)[ناو] بەرزایێک کەچرای لە سەر دادەنرێت؛ پایەی‌چرا. (جا و پایەچراغ)(٢))[ئاوەڵناو] (ب) بە مرۆڤی کورتەباڵا دەڵێن. (کنایی کوتول) (٣) پارەیێک کە قومار بازان بە خاوەن قومارخانەی دەدەن. (شیتیل)(٤)پێچرا؛ پێچراوە؛ ئالاً؛ ئالیا؛ ئالۆزرا.(پیاپێچرا: پیائاڵا). (پیچیدەشد)(٥)تووشبوون؛ نەخۆشینم پیاپێچرا.(دچارشدن)
پێچک: (ف. گیا) [ناو] گیای لووشە لەکوردستاندا باوە دەیکەن بە دۆخەوا؛ دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (کرمی ئاسکاریس و کرمەک) (والکا)
+پیچکردنەوە: [چاوگە،ت] (١) (ب) قسەگۆڕین و بادان بۆ سەر مەبەستێکی دی.(پیچاندن صحبت)(٢) لادان بەلای ڕاست یا چەپ لە ڕێگادا.(پیچیدن از راه)(٣)

جەڕ شلکردنەوە یـا دەرهێنـان.(بـازکردن یـا شل کردن پیچ)(٤) مێزەر لـە سـەر کردنـەوە. (پیچ و عمامەازسر بازکردن)

پێچوتاو:[ناو،ت](١) پێچ و باو؛ پێچ و قـەمچ؛ پێچ وخول؛ ئاڵقە ئاڵقەبـوونی زولـف. (پـیچ و تاب) (٢) بەناز و خۆ بادان بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (پیچ و تاب)

پێچـــۆز: پچـــۆز؛ خوداحـــافیزی؛ بـــە دۆعـــا. (خداحافظ)

پێچوقـــەمـــچ: [نـــاو،ت](١) (ب) فرۆفێـــل (حیله)(٢ب) لار و لەنجە.(قروغمره)(٣) پێچی لە سەریەکی کوڵان و چۆم و... (پیچ در پیچ)

پێچوواندن: [چاوگە،ت] (١) وێچوواندن؛ پێ-شوبهاندن (تشبیەکردن)(٢) لـەڕکـردن؛ لاواز کردن؛ (لاغر کردن)

+ پێچوون: [چاوگە،ت] (١) لـە ڕبـوون؛ لاواز بـوون؛ (لاغـر شـدن) (٢) درەنـگ کـردن؛ لەمیوانی زۆری پێچوو: وەدرەنگ کەوت (دیر کردن)

پێچە:[ناو]گیای نەرمیلـی.لـە کتێبـی(تـەقـویم لئەبـدان) دا هـاتووە کـە بـۆ دڵ و جورئـەت پەیدا کردن باندوری هدیە و باسی دەکـا لـە شەڕی ئەسکەنـدەر لـە ناوچـەی پیرانشـاردا سـەربـازەکـانی کـورد بـە خـواردنی پێچـە چاکتریان شەڕدەکرد؛ ئەویش هۆی مـاکێکی وەک (پیکرو تۆکسـین)ەکـە جورئـەت زیـاد دەکا. (سداب)

پێچەک:[ناو](١) هەر شت کـە ببێتـە هـۆی پـێچ دان وەک پێچـەکـی گـوریس لـە بـار کردندا، پارچە دارێکی کورتـە کـە گوریسـی پێتونە دەکەن. (پیچک)(٢) هـەر شـت کـە بپێچرێ بە دەوری شتێکی تردا. (پیچک)

پێچەکدان: [چاوگە،ت] شەتـەکدان؛ شـە-دانـدن؛ پێچاندنـەوە.(ب) دەسـت بـەسـتن و ڕاماڵین و بردن.(گلولەپیچ کردن وبردن)

پێچەنـە: [نـاو] دەسـرازە؛ پـەتێکـە پـان بـۆ پێچانەوەی منـداڵـلە بێشـکەدا.(قنـداق‌پـیچ گهواره)

پێچیلـە: [نـاو] موورگـەگیـا؛ مـووروەگیـا؛ لەعیلاجی شەکەر مزدا کەڵکی هدیـە. (گـل لادن)

پێدافسین: [چاوگە،ت] سووار بودن و جـووت بوونی فڕندە .(چسیدن پرنده)

پێداڤ: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تله؛ دام)

+ پێداگرتن: [چاوگە،ت] (١)شتێکـلـە سـەر ڕەوفحە و بەرزایـی پـێ‌هێنانـە خـوار. (پـایێن آوردن‌چیزی‌توسـطکسـی) (٢) پا لـە سـەر پاشبارە دانان بـە نهـێم بـۆ زیـاتر چـەقینی گاسن. (با پافشار دادن انتهای خیش)(٣) پـێ چەقاندن و سوور بوون لە سەر مـەبـەسـتێ. (پافشـاری) (٤)پێـداگرتن؛ بـەرگ و مـە-لافە(چەرچەف) بە سـەرسـەرین و دۆشـە-کداگرتن. (ملافە وجلدکردن)

پێدال: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] جێگای پێ لە سـەر دانانی بەرپێی شوفێری سەیارە؛ پێـداڵی گـاز، پێداڵی‌تورمز، پێداڵی کلاچ. (پدال)

پێدانان: [چاوگە،ت] (١) پێ دانان؛ پێدانانـە سـەر بـەردەبـاز؛ ددان پێـدانان: پالێنـان. (پاگذاشـتن)راسـت گفـتن)(٢) بـەکـەسێـک دۆڕانـدن. (بـاختن)(٣) ددان ئێشـە بـە دەوا

پێدانان ئێشی ناشکێ:(لە سەردانان) و پێوەچەسپاندن؛ (گذاشتن روی) (٤) گوزە پێدانانە عەرز. (اجباراً کوزەاش را زمین گذاشتن)

پێداهێنان: [چاوگە،ت] پیاساوین و لێخستن؛ پەلاندن؛(سائیدن روی چیزی)(٢) ئەو لقەدارەی پێ داهێنا: پێدانەواند. (بەکسی خم کردن)(٣) قژەسەر بە شانە داهێنان. (مو شانەکردن) (٤) شتێ بەکەسێک هەڵگرتن و پێهێنان. (آوردن چیزی بوسیلە کسی دیگر) (٥) موور یا تەختە پڕینەوە بە کەسێک یان بە شتێک؛ بە مشار دارەکەی پێ داهێنا؛ (چوب را با ارەبریدن توسط کسی،یاچیزی)

پێ ڕازی بوون: [چاوگە،ت] پێخۆشبوون؛ پەسن کردن و پەژراندن. (بەچیزی راضی بوون)

پێ ڕاگەیاندن: [چاوگە،ت]ئاگادارکردنەوە و خەبەر پێگەیاندن. (خبری بەکسی رساندن)

پێڕاگەیشتن: [چاوگە،ت] پێڕاگەیین؛ چاودێری کردن و خزمەت کردن. (رسیدگی کردن)

پێ ڕاگەیێن: [چاوگە،ت] خەبەرپێدەر؛ ئاگادارکەر. (آگاەکنندە)

پیران کردن: [چاوگە،ت] (١) دڵ بووردنەوە. (بیهوش شدن) (٢) منداڵە کە پیرانی کردوە لە بەرگریانی زۆر ڕەش و شین هەڵگەڕاوە(بیحال شدن) (٣) مەزرەقەکە پیرانی کردووە لە جێی خۆی واتوند دەخولێتەوە وادەزانی وێستاوە(خیلی با سرعت درجا چرخیدن)

پیرزال: [ناو](١)گیای یازقاک. (گیاهیست مدر)(٢) (ب) ژنی زۆر پیری فێڵەباز. (پیرزال)

پێرسپێکتیڤ: [ناو] دەستەواژەی نیگارگەرییە؛ قوولایی وێنە نیشاندان لە وێنەکێشیدا. (پرسپیکتیو)

پیرگ: [ناو] پیری؛ پێشواز؛ پێشباز. (پیشواز)

پیرگیا:[ناو]گیای وێشن؛ بۆعیلاجی بێوەسیری و دومەڵ باشە. (اگیرترکی. وج)

پێرگین: (١)شتی پێری.(پریروزی)(٢)پەرگین؛ تووشی یەکتربوون و یەکتردیتن.(بهمرسیدن)

پیرماما: [ناو] پیرێژنی بەرمامان؛کە کاری-کۆمەکبە منداڵبوونی ژنانیان گرتبوە ئەستۆ لە هەورامانی کۆندا؛ پەزاج. (ماماى پير)

پیروپاتاڵ: [ناو،ت] حەیوان و زیندەماڵی پیرو لاکەفتە؛ پیر و پاتاڵ. (دامهای اهلی پیر) (٣) بە سووک باسی کۆمەڵێ پیرکردن؛ (پیر و پاتال)

پێروو: ناوی مەملەکەتێکە. (کشور پرو)

پێرووت: [ئاوەڵناو+ ناو] پێخاوس؛لاق ڕووت؛ بێکەوش. (پابرهنه)

پیرەزاڵ: [ناو](١) پەنیری لە ناو ڕۆندا سوورەوە بوو (پنیر سرخ شدە)(٢) (ب) پیرێژنی زۆرهان. (پیر زال)

پیرەژنە: [ناو]گیای زوفا؛ زڵفان؛ بۆ تەنگە نەفەسی باشە. (زوفا)

+ پیرەکەمۆ: [ئاوەڵناو] (ف. مشە) بە ئەزموون.بەئاروین؛ شارەزا؛ جڕباندی. جە-ڕباندی. (باتجربه)

پێڕەو: [ناو] (١) جێگای پیاڕۆیین. (مسیر)(٢) شوێن کەوتوو؛ بەشوێنداچوو. (پیرو)(٣) یاسا؛

پرۆگرام؛ بەرنامە. (برنامە)
پێڕەوکە: [ناو] منداڵ کە داره داره دەکا و فێری ڕێگارۆیشتن دەبێ.(یادگرفتن راەرفتن-بچە).
پیرێژنی‌دۆڕاو: [کینایی] یا لۆتی‌عەنتەر تۆپیو. (ب) کەسێ دەڵێن کە پەژارەو خەمی زۆربێ لە بەر زەرەر و نەهامەتی‌گران و دەستە و ئەژنۆ و زۆر خەمبار دانیشتبێ. (کنایەاز درد و غم زیاد از رویدادی ناگوار)
پیری موغان: [ناو] گەورە پیاوی ئایینی زەردەشتی. (پیرمغان)
پیز: فرد؛ فد: ناوی یەکەی ئەندازەگرتنی تەوژم بەرانبەر بە ١٠٠٠ پاسکاڵ. (پیز)
پێزان: [ئاوەڵناو] (ب) ئەمەکناس؛ قەدر شناس.(قدرشناس؛باوفا)
+ پیزل: [ناو]گیاگۆپاڵ؛ بەرەکەی لەبیچمی هێلکەچۆلەکەیە و دڕکاوییە گەلاپان و ژاراوییە، دووکەڵی بەرەکەی بۆ کوشتنی (هوورک) میکروب باشە. (تاتورە)
پێزۆ: [ناو] یەکەی پارەی وڵاتانی: کۆبا، میکزیک ئارژانتین، شیلی، کۆلۆمبیا، و ئوروگوای. (پزو)
پیزۆک: [ناو] پیشۆک؛ پیفۆک؛ پیزگ. (گیاهیست پیاز دار و خوردنی)
پێژان: [چاوگە،ت] پێژتن؛ پێژان؛ پەهتن؛ لەقاڵبدان؛ پانکردنەوە وشکڵ پێدان. (پهن کردن؛ قالب زدن)
پێژکە: [ناو] پێژک؛ پێشکە؛ مێشوولە.(پشە)
پێژگە: [ناو] جێگای پێژان.(جای‌پهن کردن و قالبزدن)
پێژنا: [ئاوەڵناو] پێشوو. (قبلی)
پیژوکی:[ناو]گیای پیژۆک؛ پووشەک. (جوقاسم؛ زعفران وحشی؛ پوشک)
پێست و ئیسقان مان: (ب) زۆرلەڕولاواز بوون. (پوست و استخوان ماندن)
پێستە: [ناو]کەول؛پۆس؛ ئیبار؛ پێستی هەرحەیوانێ کە بە ناوی حەیوانەکەیەوە دەناسرێ. (پوست)
پێستەی‌خاو:کەوڵی خۆش نەکراو. (پوست دباغی نشدە)
پێستەی‌کەمانچە: پێستێ کە بە سەر کەمانچەدا دەکێشرێ؛ هەروها پێستەی (تار،زەرب، (دومبەک)،دەهۆڵ، دەف، دا یرە و قانوون و تارباس). (پوست کمانچە)
پێستی ئاوەلمە: [ناو] پیستێ کە بە تاریدا دەگرن، پێستی ئاوەلمەیێکە مانگێکی مابێ بۆ زایین کە دایدەماڵن و بۆتار خۆشی‌دەکەن. (پوست برەتودلی)
پێ‌سڕی: پێ‌سڕبوون؛ پێ‌تەزین؛ پێ قەرمین؛ لەدەس‌دانی هەستی پێ. (بی حس شدن پا).
پێسڕین: [چاوگە،ت] بەشتێ‌پاککردنەوە؛ بەکەسێک پاککردنەوە. (وسیلەی ستردن). پێ سڕین؛ پاککردنەوەی پا (ستردن و پاککردن پا)
پێسۆر: [ئاوەڵناو] پێسۆڵ؛ (لام) بە(ری) دەگۆڕێت لە هێندێ ناوچەدا وەک(مار) واتا(ماڵ) پێسوڵ واتا، پێسور، پێ‌کەوش و پیخاوس؛ واتا (پای کەوشە)و کەوشی‌نییە؛ پاپەتی. (پابرهنە)
پێسوٚنە: (١) پاسوٚنە؛ پامراوی (ب) پا بەپەردە.

(پـای مرغـابی)(۲) پاسـنـه؛ پاسـەن؛ وایـە. (اینطور است)

پێسـوور: [نـاو] قـەتـارە چیـا؛ زنجیـرەچیـا. (سلسلەجبال. سلسلەکـوە)(۲)جۆرێـک یـاری پەڕانتۆ؛ پاسوور (پاسور)

پێسە ی خاراو: [ناو،ت] پێستەیخـۆش کـراو. (پوست دباغی شدە)

+ پیشان: (۱)[چاوگە] برژان لە گەرمـای بـێ شوڵەدا.(کفیدن) (۲) نیشان؛ حاڵەتی بـەرچاو خستن و نیشاندان. (نشان)

+ پیشـاندن: [چاوگـە،ت] (۱) برژانـدن بـە گەرمای بێ گڕدا؛ بـەهـێ بـە بـووڵی گـەرم برژاندن. (کفیـدن)(۲) دەنگـی بـەردانـەوەی نەفەسی گـامێش و نـەهـەنـگ؛ پیشـقاندن. (صدای نفس بیرون دادن گاومیش و نهنگ)

پیشاندەر: [ناو،بک] نیشـاندەدا؛ بـەرچاوخـەر. (نشاندهندە)

پێشانی: [ناو] نێو چـاوان؛ هـەنیـە (پێشـانیم هەوەس زانووش جازمەن، تەعزیم جـەنـاب پێری لازمەن). «مەولەوی» (پیشانی)

پێشـباز: [نـاو] پێشـواز؛ بـەپیرییـەوەچـوون (پیشواز)

پێشبرکێ: [نـاو]کـێبرکـێ؛ ملـە؛ ململانـێ. (مسابقە)

پێشبەر: [ناو] جۆرێک یاری پەڕانتۆ کـە هـەر کـــەس دوو دەســـــتی بـــــردەوە سەرکەوتووە.(پیشبر)

پێش بەرەڵا: [ئاوەڵناو](۱) بـێسـەرگـری و بەرگری؛ بەربەرەڵا. (بیمـانع و آزاد) (۲) بـەر ئاواڵە؛ بەربەرەڵا؛ پێش‌نەگیراو. (جلوباز)

پێشبەستن: [چاوگە،ت] بەرگرتن؛ بەرلێگرتن؛ ڕێگەلێگرتن؛ بەرهەڵستبوون. (جلو گرفتن)

+ پێشبەنـد: [نـاو] (۱) ڕەوتـی بـەسـتنەوەی دەسـتی چـارە وێ. (عمـل بسـتن دسـت ستور)(۲) پەت یا زنجیری دەست پێبەستنی چارەوێ. (زنجیر دست بستن)(۳) بـەروانکـە؛ بەرهەڵبێنە؛ بەرانپێل پارچـە قوماشـێکە بـەر سینگ و پێشەوەی لـەش دادەپۆشـێ. سـە- درییە. (پیشبند)

پێشپەڕ: [ناو](۱) لە پێشدا بازدەدا یا دەپەڕێت. (پرندەنفز اول). (۲) پاسووری کە زۆربـوونی پەڕەکانیش ڕەچاو دەگیرێ. (پاسورپیشبرگ)

پێشپەردە: [ناو]کورتەشانۆی پێش دەستپێکی شانۆ؛ زیـاتر بـێ‌لادانـی پـەردەی شـانـۆ لـە پێشەوەی پەردەدا دەکرێ. (پیش پردە)

پێش پـێش:(۱)[بـەنـد]پێشـترلە دەسـتپێکی کـاری؛ لـەپێشـدا؛ بـەلـەوا. (۲) زۆر پـێش؛ پێشەکی. (پیش پیش)

پێشتر: [ئاوەڵناو] لەمەوبەر؛ بەرووتـر؛ بـەرتـر. (پیشتر) (۲) نزیکتر. (نزدیکتر)(۳) پێشکە تیتر؛ پێشکەوتووتر. (جلوتر)

+ پێش‌خستن: [چاوگە،ت] (۱)زووتر دە ست بە کاری کردن؛ سەفەرەکەم دوو ڕۆژ پـێش- خست؛ (۲)خستنە بـەرەوەیکـەسـێک و لـە پشت سەریەوە ڕۆیشتن. (جلو انداختن)

پیش‌خواردنەوە: [چاوگە،ت] بین(بێن، بێهن)- ڕاگرتن؛ مـان‌گـرتن؛ خـۆ خواردنـەوە؛ رک و قـین‌ڕاگــرتن؛ پـەنگـەپـیش(خودخـوری و عصبانیت‌دردرون‌نگهداشتن)

پێش‌خۆراک: [ناو]خواردەمەنـی سـارد وەک:

زەلاتە(سالاد) و سەوزی و خەیارماست
(دۆغرمە)کە پێش لە خوراک خواردن دە-
خورێ (پیش غذا)

+ پێشخۆری: (١) [ناو] پیشدەستی؛ دە وریی
بەردەست لە سەرسفرە. (پیشدستی)(٢)[بە-
رهەمیچاوگە] حاڵەتی لە پێش بەرهەم هاتن
و وەختی پێگە یشتنی داهات دەست بە
کاری فرۆشتنیکردن، (پیشدستی)

پێشدا: (١) پێشەوە؛ پێشداکەتی: پیشکەوتوو.
(٢) پابنیۆپێشدا: پابنێ پێیدا؛ (رویش)(٣) لە
پێشدا وانەبوو: لەبهووریدا؛ لە
رابووردوودا.(قبل ازاین) (٤)پێیدا: دای-
پی:دایپێی؛بەئەویدا.(باو داد)

پێشدار: [ناو] رێبەر؛ پێشەنگ؛ سەرجەلە.
(جلودار)

پێش‌ژان: [ناو]ژانی پێش ژانی منداڵ بوون.
(پیش درد)

پێشدەست: [ناو(ف مشە) ئامادە؛ بەرئەمر؛
بەردەست. (وردست)

پێش‌ژمارە: [ناو] رەقەمی(پێشەوەی) تەلە-
فۆنی هەروڵات و هەرشار؛ کۆد. (کد)

پێش‌شەرت: پێش‌مەرج؛ مەن ئامادەم
وتووێژی لەگەڵدا بکەم بەلام پێش شەرتم
ئەوەیە تەنیا سەبارەت بە داهاتوو قسە
بکەین. (پیش شرط)

پێش‌فاکتۆر: فد: [ناو] وەرگرتنی نووسراوە-
یێک بۆ قیمەت دیاریکردن؛ (پرسینی) رادە-
ی قیمەتی کەلوپەل لە چەند فرۆشیار بە
نووسراوە. (پیش فاکتور)

پیشقەپیشق:[دەنگەناو]پیشکەپیشک؛دەنگی
لووتی گامێش (صدای بینی گاو میش)

پێشقەدەم: فد: [ناو](١) لە پێش هەموانـدا
ئامادە بوون بۆ دەستپێکی کارێ. (٢)
رچەشکێن؛ لەنووسینی چیرۆکی درێژ
(رومان)دا ماموستا فەتاحی ئەمیری لە بوکان
پێشقەدم بووە. (پیشقدم)

پێشکرِ: [ناو،بک] پێشخرِ؛ کریارێک کە
بەسەلەم دەکرِێ؛ پێش(ئامادەبوون)ی بە-
رهەمدەیکرِێت.(پیش خر)

پیشکوهۆرِ: [دەنگەناو] زۆر پێکەنین بەدەنگی
لە قاقا کە ترە؛ تریقوهۆرِ (زیاد خندیدن)

پێشکەفت: (١)[رابورووی پێشکەوتن] کەوتە
پێشەوە؛ پێشکەوت (جلو افتاد)(٢)[چاوگەی
کورتکراوی پێشکەفتن] کار و رەوتی
پێشکەوتنی کارێ. (پیشرفت)

پێشکی: هاوڵەگرتوو؛ گورِوێ (ئابلە گرفتە)

پێشکێلک: [ناو] بەرایی هەر شت؛ پێشایی؛
بەراهی؛ قەلاوێز؛ قەرەوڵیپێش‌لە-
شکر.(جلودار؛ رهنما)

پێشگاییلە: [ناو] بەرگاییلە؛ فرندەیێکی
چووک کە لەکاتی جووتکردندا لە سەر
خەتی جووت بەدوای کرمدا دەگەرێ. (اسم
پرندەای کوچک)

پێشگۆ: [ناو] بەراوردی رووداو دەکا و لە
پێش رووداندا دەیدرکێنێت. (پیشگو)

پێشگۆتن: [چاوگە،ت] (١) سەرەتا بۆ کتێبێ
نووسین. (پیشگفتار؛ دیباچە)(٢) کاری
درکاندنی پێشگۆ. (اظهارات پیشگو)

پیٚشلک: [ئاوەڵناو] پیٚخرِک؛ پیٚگران؛
پاقورس. (تنبل در راەرفتن)

پیٚشلکرن: [چاوگەت] (۱) هیٚواشتر ڕۆیشتن. (آرامتررفتن) (۲) پیٚشلکردن؛ پێفشکردن؛ پیٚجووڕکردن؛ لیٚئەستاندن بەزۆر. (گرفتن؛ اخ کردن)

پیٚشمال: [ناو] حەوشە؛ حەسار. (حیاط)

پیٚشمان: [ناو] حەمام چوونی ئەوەل جاری ژنی زەیسان. (اول حمام زائو)

+ پیٚشمەرگە: [ناو] گیان‌فیدا؛ فیدایی؛ (ب) سەرباز. (سرباز؛ فدایی)

پیٚشنیاد: [ناو] پیٚشنیار؛ پیٚشنیهاد؛ پیٚشنیاز. (پیشنهاد)

پیٚشۆر: (۱)ئامرازی پیٚشتن؛ وەک سابوون و سپۆن و ڕیکا؛ پنەشۆر. (عامل شستن (۲)پێشۆر: کەرەستەی شووشتنی پا وەک(بەردەپاشۆر)(سنگ‌پا)

پیشە: فد: [ناو] (۱)شۆل؛ شوغل؛ کار؛ئیش؛ (۲)پاشگر:وەک هونەرپیشە، ستەم پیشە. (پیشه)

+ پیٚشە: (۱)چەقالە و ناوکی‌ڕەقی‌میوە. (هسته)(۲) لە بەرەوەیە؛ لە یاریدا لە-پیٚشە.(پیش است)(۳) پیٚیەتی؛ پیٚشەن. (نزد اوست) (۴) ئیسقان (استخوان)

پیٚشهات: [ناو] بەسەرهات؛ ڕوواداو؛ هاتنەڕێ. (پیشامد)

پیٚشەسەر: [ناو] (۱) ئیسقانی کەللەسەر؛ پۆژم؛ پۆژمین. (جمجمه) (۲) < پیٚشەسەرە.

پیٚشەسەرە: [ناو] خشلٚ و گولٚنگی بەرەوەی لارە پیٚچ؛ یان خشلٚی سەرەوەی هەنیە.(زیورجلوسر

پیٚشەن: بەوە؛ پیەتی؛ پیٚیەتی؛ پیٚوەیە تی(هە-رچی بوینوون شیٚوەی تۆ پیٚشەن،دلٚ وەهە-تیتەی حەسرەتدا کیٚشەن) (پیش‌اوست؛ بەهمراەدارد)

پیشیاگ: پیشاو؛ پیشیاو. (کفیده)

پیٚفیربوون: [چاوگەت] (۱) دەسەمۆکردن و ڕام‌کردن؛ بەکەسیٚک فیٚربوون و کاریٚ بەسەر هیٚنان؛ (پی در پی بسر کسی‌بلاآوردن)(۲) دەست هەلٚنەگرتن لەکەس یا جیٚگایی؛ ژاندارمە بەو گوندە فیٚربووە هەموو ڕۆژیٚ دیٚ.(راه جائیرا یادگرفتن) (۳) من بەو ئەسپە فیٚری سواری بووم: بەو ئەسپەفیٚربووم سواری‌بکەم.(با آن یاد گرفتن)

پیٚفیرکردن: [چاوگەت] (۱) فیٚری‌شویٚنیٚ یا کاریٚ‌کردن. (یاددادن وآشناکردن‌بەجا یا کاری)(۲)بەجیٚگاییٚک یان بەکەسیٚکیٚتر فیٚرکردن؛ ڕیٚمونی‌کردن و ڕیگا پیشاندان. (پای کسی را بجایی باز کردن)

پیقیٚ:< پوولٚەکارگ.

پیٚقیان: [ئاوەلٚناو] پیٚویست؛ زەروور؛ حە-وجە.(ضرور؛لازم)

پیقک: [ناو] پیٚوانە؛ عەیارە؛ کیلە؛ سەنگی ترازوو؛ پیٚوەرە. (وزنه؛ پیمانه؛ معیار)

پیٚقیایی: [ئاوەلٚناو] پیٚویستی؛ زەرووری. (ضروری)

پیک: فرد؛ فد: [ناو](۱) خالٚیٚکی ڕەشی سەر پەڕەی پەڕانتۆی یاری. (۲) پیق؛ جیکەنە؛ جیٚدەم لە زوڕنادا. (جا دهنی سرنا)(۳) نویٚلٚیٚ-بەرد شکیٚن.(میلەسنگ شکن)(۴) کور تکراوەی پیک‌نیک. (مختصر شده پیک

نیک)
+ پێکان: [چاوگـە](١) (ب) دۆزینـەوی واتـا؛ تێگەیشتن لە مەبەست؛ لـەئامـانج دان.(زدن بەخال سیاه؛ درک کردن) (٢) بەستن؛ سەف پێکان: سەف بەستن؛ سف پێک هێنان؛ سف دروستکردن. (بستن) (٣)[ڕابوردووی چاوگـە] پێکایان: ئە نگاوتیان. (بە هدف زدند)(٤)بـە-ستیان؛ سەفپێکان:سەفیانپێکا: سەفیان بە-ست(بستند)

پێکاهاتن: [چاوگە، ت] (١) پێکـداهـاتن؛ بـە دەور یەکدا هاتن؛ ئەو پوورە هەنگـە ئـاڵۆزاوە هـەر پێکـادێن.(شـلوغی و آشـفتگی) (٢) پێکـداهاتن؛ لـەیـەک ڕوبـوون؛ پێکـدادان. (جنگ کردن)

پێکچوواندن: [چاوگە،ت] وێچوواندن؛ بەیەک شوبهاندن. (بهم تشبیه کردن)

پێکرا: [بەند] تێکڕا؛ هەموو پێکەوە. (همگی)

پێکراو: [ناو،بەر] (١) ئـەنگاوتـە؛ ئـەنگیـوراو. (مـورد اصـابت قـرار گرفتـە) (٢)پـێ‌کـراو: کـــەســـێک کـــە کارێکیـــان پـــێ-کرابێت.(مجبوربکاری شدە) (٣) واوا پێکـراو: کاری خراپ بەسەرهاتوو؛ ئەتک کراو؛ ئابڕوو نەماو. (بسرآمدە)

+ پێکردن: [چاوگـە،ت] (١) لـەغـاوەکـە بـە دەمی ناکا؛ پێی‌ناکا؛ کـەوشـەکـەت بـەپێـی کردی؟ جەرەکە بە مۆرەکە ناکا: بە ئەندازەی نییە؛ (بـەچیـزی خـوردن؛ انـدازەبـوون) (٢) سـەگ بـە حدوشـە پێکـردن. (بلابـەسـر آوردن)(٣) کـاری بـەزۆر بـە کـەسـێک کردن.(وادار بەانجام کاری کردن) (٤) چـرا و ئاگر هەڵکردن؛ داگیرساندن؛ چرا پـێ‌کـردن. (مشتعل کردن)

پێکڤە: [بەند] پێکەوە؛ بەیەکەوە(با هم)

پێکگـرتن: [چاوگـە،ت] هـەڵسـەنگانـدن و بـەراوەردی چـاکی و خراپـی یـا سـووکی و قورسی دوو شت پێکەوەکردن؛ بەرانبەر دان. (مقایسە)

پێکۆز: [ناو] بەرپا خستنی گیا و کـای وشـک لە ناو کۆزی بەرخ و بێچوودا. (گیاەخشکەزیر پای بزغالەو برەپهن کردن در آغل)

پێکـۆ:(١)[نـاو]سـمکۆڵ؛پیکۆڵ؛پێکۆڵ.سـم-برزمینسائیدن)(٢) [بەند] پیکەوە؛ بەیـەکـە-وە.(باهم)

+ پێکهاتن: [چاوگە،] سـازدان؛ دروستبوون؛ ڕێککەوتن؛ ئەمکارە پێک‌نای: دروسـتـنـابی. (درست شدن؛موافق شدن)

پێکهاتوو: (١)[ناو،بەر] دروستبوو؛ ئەم شتە لـە سێ‌بەش پێکهاتووە: لە سـێ‌بـەش دروست بـووە(درسـت شـدن؛ تشـکیل شـدن)(٢) موعامەلەکەیان پێکهـاتوە: سـازیان هـاتووە؛ ڕێککـەوتـوون. (توافـق کـردە)(٣) ئاشـت بوونەتـەوە: پێکهـاتوون(هـاتگن) و ئاشـتیان بووەتەوە؛ کۆک‌بوون(بووگن)؛ سازاون. (آشتی کردەاند)

پێکەنۆک: [ناو] جەفەنگ؛ حەنـەک؛ نوکتـە؛ قسەی گاڵتـە؛ کۆمیـدی؛ پێکـەنـین هێنـەر؛ شانۆی پێکەنۆک: شانۆی کۆمێـدی. (جـوک. کمدی)

پێکەوتـن[چاوگـە،ت]: (١) پێکـەفـتن؛ لـێ-کاڵانـەوە؛ لـێ جـوان بـوون؛ ئـەوکراسـەت

پێناکەوی: لێت جوان نییە، لێت ناکالێتەوە. (برازندەبودن) (۲) چاک و بەموفابوون؛ سازگاری؛ ئەو دەرمانەم پێناکەوی: (سازگاری)(۳) هەل ڕەخسان؛ ڕێکەوتن؛ پاکەوتن. (ئەگەر وا پێی بکەوێ بێمەوە، پێم خۆشە. (پیش آمدن)

+ پێکەوەنان : [چاوگە،ت] (ب) ماڵ-کۆکردنەوە؛ پارەکۆکردنەوە؛ پووڵ فرەیکی پێکەو نیاگە: پوولێکی زۆری کۆکردووەتەوە؛ پارە نیانە سەریەک. (مال اندوختن) ئەوکچەجیازییێکی زۆری پێکەوەناوە. (فراهم کردن و جمع کردن)

پێکهینان:[چاوگە،ت]سازکردن؛دروستکردن؛ چێکردن. (درستکردن)

پێکیاگ:>پێکراو (مورد اصابت واقع شده)

پێکیان: (۱)[چاوگە] ئەنگێوران؛ پێکران (مورد هدف قرار گرفتن) (۲) پێکایان؛ بەستیان؛ سەفیان پیکا؛ (سەف پێکیان: سەفیان بەست). (صف بستند)(۳) هۆنراو؛ هۆنراوە؛ (پێکیای تای دەرد ڕیشەی خەم گوڵەنگ). « مەولەوی ». (برشتەکشیدەشدە)

پێکیایی: [ناو] پێکراوی؛ لێدراوی. (مورد هدف واقع‌شدە).

پێگاف: [ناو] پێنگاف؛ هەنگاو؛ قەدەم؛ شەقاو.(قدم؛ گام)

پی‌گران: [چاوگە،ت][ئاوەڵناو] (۱) > پاگران؛ پاقوورس.(۲) قەدەم شەڕ. (بدقدم) (۳) (ب) ژنی ئاوس. (کنایەزن حاملە). پێگرانبوون؛ لەلادژوار؛ (۳)لەلاگرانبوون: دژی لا هەرزانبوون؛ (برای کسی،دشوار)

پێگرتن: [چاوگە،ت] (۱) (ب) فێری ڕێگا ڕۆیشتن بوون. (راەرفتن آموختن)۰(۲) پی‌گرتن؛ لە زۆراندا پای حەریف گرتن، لاق گرتن. (زیر گرفتن در کشتی)(۳) دامەزران؛ سەقامگیربوون.(برپاشدن.پاگرفتن)(۴) مەجبوور بەگرتنی‌شتی‌کردن.(مجبورکردن بە-گرفتن) (۵) بەهانەپێگرتن.(بهانە گرفتن)

پی‌گرۆک: [ناو] تەڵە؛ داو؛ تەپکە؛ باڵان؛ پاگر. (تلە)

پێگرۆک: [ناو]کەرەستەی شت -پێگرتن.(وسیلەگرفتن اشیا)

پی‌گوڵوڵە: [ئاوەڵناو]پاقورس؛ پی‌شلک؛ پاگران لە ڕێگا ڕۆیشتندا. (تنبل در راەرفتن)

پیگمە: فرد؛ فد: ناوی هەندێ خەڵکی ڕەش پوستالێ،کورتە بالای پۆرهەڵەک (سەر و قژ لوول)ی ئەفریقا. (پیگمە)

پێگەییک: [ئاوەڵناو] پێگەیشتوو؛ پێگەییو؛ بارهاتوو؛ گەورەبوو، گەییو؛ گەورە بووگ. (بزرگ شدە؛ رسیدە)

پێگیرە: [ناو] پاهوڵە؛ پاگیرە؛ گێرەی بەپێ؛ گێرەکردن بە ڕەشەوڵاخ. (خرمنکوبی‌با پا)

پێلاف: [ناو] پێڵاو؛ کەوش؛ پاپۆش. (کفش)

پێلاف‌چێکەر: [ناو] [ناو،بک] کە وشدروو؛ پیلاوچێکەر. کفاش)

پێلامز: [ناو](۱) حەقەپێلاو؛ پارەی کەوش کرینی کاسبکار کە خاوەن کار دەیدا. (هزینەکفش) (۲) کاڵە درانە؛ پالامز؛ مزی بەرێگادا ڕۆیشتن؛ کریێ ڕێگا. (حق القدم)

پیلانکەر: (ب) ڕاسپاردەی ماڵی زاوا بۆ ماڵی بووک پێش زەماوەند. (قاصد قبل از عروسی

از خانه داماد به‌خانه‌ی عروس)
پیل‌بڕ: [ئـاوه‌ڵنـاو] ده‌سبڕ؛ قـوڵبڕ؛ فێڵـه‌بـاز. (کلاه‌بردار)
پێل‌پیلۆک: [ئاوه‌ڵناو] پڕبه‌رزونه‌وی؛ شه‌پۆلدار؛ پڕ شه‌پۆل؛ چاڵوچۆڵ(مواج)
پێلچۆک: [ناو] شه‌پۆل. (موج)
پیلۆت: [ناو](١) یه‌که‌م قاتی خانوو کـه زیـاتر بۆگــاراج و مۆتۆرخانــه‌ی شــۆفاژ و هــه‌مــار به کاردێ.(پیلوت)(٢)شه‌معه‌ک (مۆ مه‌ک)ی-که‌ره‌سته‌ی گازی؛ مۆمه‌ک. (پیلوت)
پێلووی‌چاو قورس‌بوون: (ب) خه‌و زاینه چـاو؛ خه‌واڵووبوون؛ خه‌وهاتن. (خواب آلود شدن)
پـێ‌لـه‌پـه‌یـین‌دان: [چاوگـه‌،ت] (ب) بێکـار سووڕانه‌وه. کنایه(بیکار گشتن)
پێ‌له‌جێ: [ئاوه‌ڵناو] پابه‌رجا؛ ڕاوه‌سـتاو؛ قـایم (مقاوم)
پیله‌خۆر: [ناو] که‌ڵه‌سمه؛ که‌لووه‌سمه؛ کرمی-نۆک؛ هاریه. (کرم آفت نخود)
پێ‌لێخسـتن: [چاوگـه‌،ت] (١) سـاوینه‌وه‌ لـه ژێرپێــدا. (لــه‌کــردن زیرپــا) (٢) (ب) پـا نانه‌سه‌رگوناح و چاوپۆشـی کـردن. (کنایـه‌از چشــم پوشــی)(٣)مــه‌جبــوورکردن بــه‌-لێخستن.(مجبوربه‌سابیدن کردن)
پــێ‌لێنــان: [چاوگـــه‌،ت] (١) ڕاســـتی قسه‌درکاندن؛ دان پێدانان؛ پاپیانان. (اعتـراف کردن)(٢) پێخوست کـردن و پـا بـه سـه‌ردا دانـان (پـا روی چیـزی گذاشـتن)(٣) بـه پـا شـێلان. (مشـت و مـال بـا پـا)(۴) پێلێنـان؛ چێشت به ئاشپه‌ز لێنان؛ ئاشـپه‌زی پێکـردن. (وادار کردن به‌آشپزی)

پێ‌لێداگرتن: [چاوگه‌،ت] (١) پێ‌داگری کردن؛ سووربوون لـه‌سـه‌ر مـه‌بـه‌سـت و ئیسـراری زۆرکردن. (بکسی اصرار کردن)(٢) قورسـایی خسـتنه سـه‌ر پاشـباره و ده‌نـده لـه جـووت (شێوبڕین)دا.(فشار آوردن به‌خیش بـا پـا)(٣) قورسایی خستنه‌سه‌ر هـه‌ر شـت بـه پـا (ب) زۆرگازدان و پا له‌سه‌ر پێداڵی‌گازی سه‌یاره - داگرتن.(با پافشار دادن)
+ پیم: (١)[ناو] پیوو؛ پیڤ؛ چـه‌وری نـاوزگ. (پیه) (٢)[ئاوه‌ڵناوی لکاو]پێم؛ به‌پیم: پێم‌بـده‌، بده‌پیم: بده‌پێم. (بمن)(٣) < ئیشپیل. (پیم)
پێمـردن: [چاوگـه‌،ت] ئـه‌و شـته‌کـه ده‌بێتـه هۆی‌مردن. (با چیزی مردن)
پێمزک: [ناو]کرێی ڕێ؛ پامز.(حق‌القدم)
پێمه‌له: [ناو] پامه‌له؛ مه‌له‌کردن به‌پا. (شنا بـا پا)
پێمێرد: [ناو] عیزرایل. (عزرائیل)
+ پێناسه: [ناو] به‌ڵگـه‌ی ناسـاندن؛ سـجیل؛ ناسنامه. (مدرک شناسایی)
پێنج پالۆ: بیچمێک که خاوه‌نی پێنج گۆشه و پێنج پاڵوێت. (پنج ضلعی)
پێنج په‌ڕ: [ناو] لـه‌بیچمـی ئـه‌سـتێره‌ی پـێنج گۆشه. (پنج پر) هه‌ر شت که پێـنج پـه‌ڕه‌ی هه‌بێت (هر چیزی دارای پنج پره)
پێنج‌تمه‌نی: [ناو] له‌ئێراندا ئه‌سکه‌ناس‌بوو کـه ئه‌مرۆ بووه‌ته قه‌ره‌پووڵی‌کانزایی.پنج‌تومانی)
پێنج چاوگه‌ی‌دڵ: (ف گیو)< پەنج چاوگـه‌ی هه‌ست.
پێنج چاوگه‌ی‌هـۆش: (ف. گیـو) < پـه‌نـج چاوگه‌ی هه‌ست.

پێنجشەممەشەو:[ناو]شەوی پێش لـە ڕۆژی هەینی.(پنجشنبه شب)شەوی جومعە. (شـب-جمعه)

پێنجشـەممـە:[نـاو]پێنجشـەمـۆ؛ڕۆژێ دوای چوارشەممە و پێش هەینی. (پنجشنبه)

پێنج فەرزە: [ناو] پێنج فەرزان.(ب)پێنج کاتی نوێژکردن. (کنایه ازپنج وقت نماز در روز)

پێنج گا: مەقامێکی ئاوازی ئێرانی. (پنجگـاەو راست پنجگاه)

پێنج گۆشە: [ناو] بیجمێکـی پێـنج قـوژبن و پێنج پاڵۆ. (پنج ضلعی)

پێنج گەنج: [ناو] پێـنج گـەنجینـە. ١) نـاوی کتێبەکانی نیزامـی گـەنجـەوی(خـەمسـەی نیزامی). (پنج گنج) (٢) (< پەنـج چاوگـەی هەست.

پێنج لەتیفە: لەعیرفاندا لەتایف یا پێنج لەتیفە ئەو پێنج جێگایەن کە لـە دەروونـدا نـووری خودایـان دەکـەوێتـە سـەر. ١، دڵ ٢، ڕۆح ٣،سەر٤،خەفی ٥ ،ئەخفا.(پنج لطیفه)

پێنجوم: [ئاوەڵنـاو]پێنجـەم؛ خـاوەنـی پلـە و پایەی پێنج. (پنجم)

پێنجەی‌تار: پێنج ڕۆژەی هەوەڵی بەهار، (لـە ساڵی کەبیسەدا دەبێتە شەش ڕۆژ). کە هـەر ڕۆژ لە سەر مانگێ حیسـاب دەکـەن لـە ڕۆژ ژمێردا؛ تا پێنج مانگی ئەوەڵی ساڵ. (پنج روز اضافی سال از ٣٦٠ روز اول سال)

پێندقە:[ناو]کرێژی هەنگوین کەلە کەنـدوودا دەمێنێەوە.(آشغال عسل درکندو) پێنکی: فـد: [نـاو] پینـەکی؛پینۆکی؛خـەواڵـوویی؛ خـە-وەنووچکە بردنەوە؛ حاڵەتی وەنەوزدان.(خواب آلودگی)

+ پێنوانـدن: [چاوگـە،ت] (١) پـێ‌نیشـاندان (نشان کسـی دادن)(٢) مـەجبـوورکردن بـە نیشاندانی شتێ. (مجبوربەنشـاندادن)(٣) (ب) جەزای ئاکار دیتن؛ (ب) جەزای کاری خراپ بە سەر هێنان؛ سەبرکـە پێـت دەنـوێنم واتـا پێتی دەرێژم نیشانتی دەدەم؛ خـودا سـوێندی درۆی پێنوانـد؛ نیشـانی دا. (انتقـام و جـزای بدی نشان دادن)

+ پینە: [ناو] پۆرگ؛ پینەی دەست و پـێ بـە هۆی کاری زۆر یا پیاسەی زۆرەوە؛ توێخێکی ڕەق لە پاش تۆقلەکردن لە بەری دەست یـا قامکی یا پێکدیێ. (پینه)

پین‌هـاڤێژ: [ناو،بـک+ئـاوەڵنـاو]پـێن‌هـاوێژ؛ جووتەوەشێن؛ شەمبۆز. (جفتک انداز)

پین‌ەزان:[ئاوەڵناو]سپڵە؛ناسوپاس؛بێ ئەمەک. (ناسپاس)

پینەهـەڵنـەگـرتن: [چاوگـە،ت] (١) کووتـاڵ یاکەوشێک، هێندەی پینە لێـدرابێت جێگـای نەبێت بۆ پینەی دیکـە، یـا زۆر پووابێـت. (از بس پینەشـدەجـای پینـەنداشـتن) (٢) (ب) کەسێ هێندە ریسوایی ئاشـکرای بارهێنـابێ بەهیچ کلۆجێ نەشاردرێتەوە. (کسی کەاینقدر مرتکب جرم شدەباشد کەنشود آن را پوشاند)

پـــێوابـــوون: [چاوگـــە،ت] وازانـــین؛ واهـەسـتکردن؛ گومـان کـردن؛ پنـەزانـای. (گمان کردن)

پیوار: [ئاوەڵناو] پێوار؛ ون؛ نەلەبـەرچـاو؛ بـزر؛

بەرزە. (ناپیدا و گم)

+ پیواز: سەڵکی هەرگیای سەلکدار. (پیاز)

+ پێوانی بەرزەپێو: [ناو] پێوانی قەلاٚچـن؛ لـە دارماڵ زیاتر. (بیشتر از مالامال)

پێوپلڕەش: (١)[ئاوەڵناو] بێفەڕ؛ نەحس؛ (٢) [ناو] قاچوقول ڕەش. (منحوس)

پیۆرە: فرد: فد: [ناو] نەخۆشینی چڵک‌کردن و ماسین و ئێشانی پووک. (پیوره)

پێوشوێن: سـالخ؛ نیشـانەی لـە جێگاییـک بوون؛ سۆراغ. (سراغ)

پێ وەبەر پێدان: [چاوگـەت] پاشـقول دان. (لنگ کردن)

پێوەتلیان: [چاوگەت] تێوەتلان؛ تێـوەگـلان تـووش‌بـوون و گیـرۆدەی ڕووداوێ‌بـوون. (درگیر شدن)

پێـوە تـەقیـان: [چاوگـەت] (ب) لێـدان و هەڵشاخیان (کتک زدن؛برخورد)

+ پێـوەدان: [چاوگـەت] (١) تۆپـەلـەقـوڕ پێوەدان؛ قوڕبە دیواردادان؛ نـان پێـوەدان بـە تەندووردا، چەسپاندنی‌نـان بـە تـەنـدووردا. (چسپاندن)(٢) چزوو لێدانی‌هەنگ؛ مـارپێوە- دان. (نیش زدن)(٣)بەستن؛ داخستن؛ ژەندن؛ دەرکە پێوەدان (بستن)

پێوەدران: [چاوگەت] داخران. (بسته‌شدن)

پێـوەڕووان: [چاوگـەت] (١) جووتبـوونی سپلۆت. (جفتگیری سگ و روباه‌و گرگ) (٢) گرسـان و سـەوز بـوونی لکـی پێوەند(موتوربە)کراوی دار و درەخت. (گرفتن پیوند)

پێـوەرە: [نـاو] (١) دارە دارە کردنـی منـداڵ. (تاتی تاتی بچە)(٢) دوابەری وێنجە. (آخرین بـر یونجـه)(٣) کیلـە؛ پێوانـە؛ پـەیمانـە. (پیمانە)(٤)بەیەکەوە؛ پێکڕا. (با هم)

پێوەربینای: [چاوگەت] پێوەبەستن. (بستن به چیزی)

+ پێوەکردن: [چاوگەت] (١) تووشی بـەلاٚی خراپ کردن؛ (٢) (ب) بەشۆفاری بەگرتن‌دان و بە داوەوەدان؛ بە داوەوەکردن. (بـەدام بـلا انداختن) (٣) هەڵبەستنی مووروو؛ مووروو بە ڕێسمانەوەکردن. (برشته کشیدن دانـه‌های خرزه)

+ پێوەن: (١) لەگەڵ دەسـت دێ؛ دەسـت و پێوەن؛ تـاقمی خزمـەتکـارەکـان؛ کـەسانی بـەردەسـت. (نزدیکـان. خـدمتکاران) (٢) پێوەیەتی؛ پیانەوەیە؛ پێشەن؛ (بـاڵای ئـاڵای شـەنـگ سـەد بـەڵا پێـوەن) (مـەولـەوی) (همراه‌دارد)

+ پێـــوەنـــان: []چاوگـــەت(١)لکانـــدن؛ بەیەکەوەنان. (چسباندن)(٢) نەخۆشین پێـوە نوساندن؛ پێـوەلکانـدنی نـەخۆشـی. (انتقـال مریضی)(٣) داخکـردن و داخ پێـوەنـان (داغ کردن)(٤) تێ‌گرتن؛ بۆ خستن؛ ئاراستەکردن؛ تیریکی پێوەنا. (انداختن)

+ پێوەند: (١) پێوەن؛دەستوپێوەند؛ خزمـەت- کارگـــەل.(خـــدمت کـــار)٢.پێـــوە بـــە- ستراو؛گرێدراو.(وابسته)٣.گوریس یازنجیر بـۆ پابەستنەوە؛ پابەند. (ریسمان پابند)

+ پێوەنیشتن:[چاوگەت][(١)نیشتنەوەی باڵندە

لــە ســەر شــتێک.(نشســتن پرنــدەروی چیـــزی)(٢) خـــۆڵوخـــاک پێـــوە-نیشتن.(گردگرفتن)

پێویست: [ئاوەڵناو] زەروور؛ حەوجە؛ ویســت؛ (ضرور)

پێ هەڵکەوتن: [چاوگە،ت] پا هـەڵکـەوتـن؛ هـەڵـەنگـووتن؛ بۆچـارەوی،(سـەرسـمدان). (سکندری)(ب) هەڵەکردن. (اشتباه کردن)

+ پێهەڵگرتن: [چاوگە،ت] (١)بـار پـێ بـە-رزکردنەوە. (واداربـەبلنـدکردنبـار)(٢)پاهـە-ڵگرتن؛ بەلەز رۆیین (تندتررفتن)

پێهەڵێنان: [چاوگە،ت] (١) پا بەرز کردنەوە. (پا بلند کردن) (٢) پێهەلێنان؛ بـار پـێبـەرز کردنـــەوە. (بـــەکســـی بـــار را بلنـــد کردن)(٤ب)پێهەڵێنان؛ هێلکەبەمرشک کردن بە جووجەڵە؛ جووجکـەپێهـەڵێنـان. (وادارب‍ـه جوجەدر آوردن)

پێهـــێلان: [چاوگـــە،ت] لێخۆشـــبوون؛ لێبووردن؛ گوزەشتکردن؛ بەخشین وگـەردن-ئازادکردن. (گذشتکردن)

پییانـەڕێ: [نـاو] ڕێگـای پیـادە پیاڕۆیشـتنی قەراخ شەقام. (پیادەرو)

پێـی‌نـاوی: پێویسـت نییـە؛ نایـەوێـت.(لازم نیست)

پائەنداز: [چاوگە،ت]کۆکەرەوەی چەند نەفەر بۆ یاری ، مەجلیسی یاری وەڕێخستن؛کە-سێک کەکاریک پائەندازی دەکا. (پا اندازی)

پا ئەندازی: [ناو] پیشەیپائەنداز؛ دەڵاڵی و یەک خستنی ژن و پیاو بەناڕەوا؛ کاری ڕاخەریپایەناز. (پا اندازی)

پاتیناژ: فد؛ فرد؛ اند.[ناو] خلیسکێن و یاریکردن و ڕەخسی تایبەتکردن لە سەر سەهۆڵ، بە لە پێکردنی ئیسکەیت (جۆرێک پاپۆشی تایبەت). (پاتیناژ)

پادرەختی: فد: [ناو] بارێزە؛ میوەی وەریو لە پای داردا. (پا درختی)

پادەو: [ناو] شاگردیبەردەست زیاتر لە دووکاندا.(پادو)

پاڕازیت: فرد.فد [ناو] (۱) لامژ؛ چەورە؛ مـوزاحیم؛ وەک ویرووس و کرمی ڕیخۆڵە.(۲) دەنگ و شەپۆلی زیادی کەدە-خرێتە سەر شەپۆلی ڕادیۆیی بۆ خراپکردن وتێکدانی دەنگ. لە بێتەل و تێلێڤیزیۆنیشدا هەر بەو شێوەیەیە (پارازیت)

پاڕازیت خستن: [چاوگە،ت] شەپۆل و دەنگی موزاحیم خستنە سەر شەپۆلی کەرەستەگەلی کارەبایی دەنگبەر یا ڕەنگبەر وەک بێتەل و ڕادیۆ و تەلەڤیزیۆن و یا خشە و بەفرەک دروست کردن بۆیان؛ (ب) بە قسە پەڕینە ناو قسەی کەسێک. (پارازیت انداختن)

پاراشووت: فرد؛ فد: [ناو] چەتری نەجات؛ چەتری دەربازبوون و چەتری ڕزگاری، چەترێکە لە قوماشی تایبەت بۆ پەڕینە دەرەوە لە فڕوکە و ئارام هاتنە سەر زەوی. (پارشوت. چتر نجات)

پاڕاوان: ایتاد؛ فرد؛ فد: [ناو] (۱) پەردەیێکی پایە دارە لە کاتی دەرزی وەشاندن یا موعاینەی (ویزیتی) دوکتوردا لە بەر تەختی نەخۆش دادەنرێ بۆ ئەوەی لە چاوی دیترانەوە دیارنەبێ. (پاراوان)(۲) جۆرێک پارتیشێنی گچکە. (پاراوان)

پارتی: [ناو] (۱) جەژن گرتن و میوانی ڕیخستن وەک: گوودبایپارتی، چایپارتی و کۆکتێلپارتی. (پارتی) (۲) ئەو بەشە لەکاڵاییک کە هەر جار بۆ تاجر یا بۆ شوێنێ دەنێردرێت. (پارتی)(۳) گرووپ؛ دەستە. (دسته؛ پارتی)(۴) جەماوەری هۆزی پارت. (پارتی)(۵) لایەنگر؛ هۆگر؛ پشتگر. (پارتی)

پارتیبازی: فد:کارپێکهێنانبەهۆی سفارش و سپاردەی دۆست و ئاشناوە ؛کەسکەسانێ؛ (ب) خۆمانەخۆمانە. (پارتی بازی)

پارتیدار: [ئاوەڵناو]پشتگەرم بوون بەهەوادار و لایەنگرەوە؛ خاوەن هەوادار و لایەنگر، کە کاری بۆ ئەنجام دەدەن ودەی سپێرن. (پارتیدار)

پارتیزان:فرد؛فد؛اند:[ناو] چریک؛ گەریلا؛ (گەریلا)کۆمەڵ یان گرووپ و دەستەی شەڕکەری شێوە پێشمەرگە و عەسکەر. .

(پارتیزان)

پارتیشن: اند؛ فد: [ناو] دیواری باریک یان چیغی بە تەختە یا قوماش کە ژوورێک دە- کاتە دوو کەرت. (پارتیشن) پارچەبافی: [ناو](١) پارچەچنین؛ کووتاڵ چێکردن کاری چنینی کووتاڵ. (پارچەبافی)(٢) شوینی چنینی کووتاڵ و قوماش. (کارگاەپارچەبافی)

پارسا: فد: [ئاوەڵناو] (١) لە هێندێ ئائینـدا: (تەرکەدونیا). (پارسا؛زاهد) (ب٢) پارێزکار؛ لە خوا ترس؛ دیندار. (پارسا)(٣) هەژار؛ سواڵکەر. (گدا. فقیر)

پارسایی: [ناو؛بەرهەمی‌چاوگە] (١) کار و ڕەوتی دینداری و لە خواترسی و لە خراپە پرینگانەوە. (پارسایی)(٢) هەژاری؛ گەدایی. (گدایی)

پارکوەی: فرد؛ اند: [ناو] ئینگلیزی(وەی: ڕێ،جادە)جادەی پان و بەرین کە بەناو دارستاندا تێدەپەڕێ؛ زیاتر دوو جادەی یەک- لایەنە لەپاڵ‌یەکدا(پارکوی)

پارکینگ: فد؛فرد؛اند: [ناو](١)گاراج؛ شوێنی- پارککردن و ڕاگرتنی سەیارە. (پارکینگ)(٢) ئەزموونی پارککردنی سەیارە بۆ وەر گرتنی پسوولەی شۆفێری.(پارکینگ)

پارکی‌وەحش: [ناو] شوێنێکی پارێزراوە بۆ ڕاگرتن و پاراستنی گیانلەبەران کە بە شێوەی ئاسایی تێیدا بژین و پیشاندانیان بە خەڵک. (پارک وحش)

پارەبوون: [چاوگە،ت] (١) دریان؛ بچڕان. (پارەشدن)) قرتان؛ بڕیان؛ لەتبوون. (قطع شدن)

پارە پارە: فد: (١) [ئاوەڵناو] لەت لەت؛ بچڕ بچڕ؛ تیکە تیکە؛ ونجڕ ونجڕ؛ کوت کوت.(٢) شڕو دڕاو؛ دڕاو لە چەند لاوە. (پارەپارە)

پارەوپوورە:پارەوپوورە: [ئاوەڵناو] لەت وپەت؛ شڕودڕ.(پارە پورە)

پارین زیوی: ئەوەڵین دەورەی زەوین ناسی- کە ژیان لەو دەورەدا بە ئاو دەستی‌پێکرد. (پارین زیوی)

پاساژ: [ناو] پاساج؛ بینای گەورە کە هەموو ژوورەکانی موغازە و دووکان بێ. (پاساژ)

پاساسروشتی: [ئاوەڵناو] غەیری سروشتی؛ غەیری تەبیعی. (غیر طبیعی)

پاستارخانە: [ناو] شوێنی پشوودان و ماندوویی دەرکردنی پاسەوانان و زێڕەوانان. (پاسدار خانە)

پاستاری: [ناو] نگابانی؛ زێڕەڤانی؛ چاوەدێری؛ چاودێری؛ ئاگالێبوون؛ ئێشککگرتن؛ کێشک دان؛ پارێزەری؛ ئاگاداری؛ (پاسداری)

پاستاری ئاشتی: [ناو،ت](١) هێزی پاراستنی ئاشتی سەربە ڕێکخراوی جیهانی، زیاتر لە سنووری دوو مەملەکەتدا کە نێوانیان ئاڵۆز بێ. (٢) ئەندامی ئەو هێزە. (پاسدار آشتی)

پاستۆڕیزاسیون: فد؛ اند؛ فرد: [ناو]کاری لەبە ین‌بردنی هوورگ و باکتێری لە خواردەمەنیە کاندا بەشێوەی گەرما پێدان بۆ ماوەی دیاریکراو و تێکنیکی تایبەت. (پاستوریزاسیون)

پاستۆڕیزە: فرد؛ فد؛ اند: [ئاوەڵناو] هەرماکێ کە میکروب (هوورک) و باکتێریەکانی بە شێوەی پاستۆڕیزاسیۆن لە بەین چووبێ،

وەک شیری پاستۆڕیزە. (پاستوریزه)

پاسیفیسم: [ناو] مەکتەبێکە کە چاوەڕوانە، ئاشتیی جیهانی لە بواری یەکسانی و خەباتی تێکڕاییەوە چاوەدێری بکرێ (پاسیفسیم)

پاسیۆ: فرد؛ فد؛ [ناو] نووورگیر؛ جێگەی ڕۆشنایی وەرگرتنی پەنجەرەیێک کە بەر ئاواڵە نییە. (پاسیو)

پاکسازی: [بەرهەمەیچاوگە] (١) خاوێن کردنەوی شوێنێ لە پیسی و بژار؛ دە-رهاوێژتنی شتی پیس و خراپ. (٢)دەرکردنی کەسانی نا شایست و نالایق لە ڕێکخراوەیێکدا؛ پاکتاوکردن؛(٣) دوورکردنەوەی شتی قۆرخ و قاچاخ لە شوێنێ بۆ ئەوەی لە دەست پشکنین نەجاتیبدا.(٤)ڕەوتیخاوێنکردنەوەی ماڵیا شوێنێ لە شتی نالەبار و پیس.(پاکسازی)

پاکون: فد:[ناو،بک]کورتکراوی پاککوون؛ هەر شت کە پاکەوە بکا. (٢)[]ناو (ب) مەساحە؛ میداداپاککون. (پاک کن)

پاگوون: [ناو] (١) پارچە قوماشی سەرشانی سەرباز کە دوای شەش مانگ پێی دەدری. (٢) هەر ئەو قوماشە بۆ دروونی دەرەجە و ئەستێرەی ئەفسەران لەسەری.(پاگون؛ سردوشی)

پالئوسێن: ناوی خولی یەکەمی دەوری یەکەمی زەوین ناسی. (پالئوسن)

پالئولتیک: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ڕۆژگاری کەونارا لە پێش خول و دەورانی بەردینە(حەجەر) دا. (پالئولتیک)

پالیت: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] تەختەیێکی دوو تۆیە بۆ ژێر کاڵای عەمبارکراو؛ لەکانزایش چێدەکرێ؛ تەختەیێکی پان و ناسک و جەغز ئاسایە بۆ تێکەڵاوکردن و دانانی ڕەنگ، لە نگار کێشیدا بە کاردێ.(پالت)

پان ئیسڵاویسم: [ناو] یەکێتی ئیسلاوەکان و وڵاتگەلی ئیسڵاو. (پان اسلاویسم)

پان ئیسلامیسم: فرد؛ فد: [ناو] یەکگرتوویی وڵاتە ئیسلامیەکان و هەروها ئیسلامەکان. (پان اسلامیسم)

پانتورکیسم: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکێتی تورکەکان و هۆز و وڵاتیان. (پان ترکیسم)

پانتۆگراف: فرد؛ فد: ئامرازی وێنە کێشان . (پانتوگراف)

پانتەئیسم: فرد؛ فد: [ناو] ئایین و دینێک کە هەموو وزەیێکی سروشت بە خودا دەزانێ. (پانتەئیسم)

پاندۆڵ: فرد؛ فد: [ناو] ئاونگی هەندێ کاتژمێری دیواری کە وەک جۆلانە لە خواریەوە هاتوچۆ دەکا. (پاندول)

پانسمان: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] دەرمانکردن و پێچانی برین؛ برین پێچان؛ کاری شتنی برین بە دەرمان و پاک کردنەوە و مەڵهەم لێنان و پێچانی بە تەنزیف. (پانسمان)

پانسیون: [ناو] جێگایێکی وەک میوانخانە کە لە بەرانبەر وەرگرتنی پارەیێکی دیاریکراودا، شوێنی مانەوە و خەو و خۆراکی کەسێک دابین دەکا. (پانسیون)

پانعەرەبیسم: فرد؛ فد؛ اند؛ عد: [ناو] یە کگر توویی هەموو وڵاتانی ئارەو و هەموو ئارەوی. (پان عربیسم)

پانکراتین: فرد؛ فد: [ناو] بەرهەمی پـانکراس لە لەشدا. (پانکراتین)

پانکراس: فرد؛ فد؛ اند: [نـاو] لـەوزە لمعیـدە؛ ئەندامێکی نـاو لـەش لـە ژێـر گـەدە دایـە. (پانکراس)

پـاوەرەقـی: [نـاو](١) پـەراوێـز؛ ژێرنـووس. (زیرنویس.) (٢) ڕۆمانێکە لە چەنـد ژمارە گۆڤاردا چاپ ببێـت؛ زنجیـرە نووسـراوە لـە گۆڤاردا؛ نووسـراوەیسـریاڵ لـە بڵاوکراوەدا. (پاورقی)

پایەندە: [ئاوەڵناو] پایەدار؛ بێداوی بێلەبەین چوون؛ پابەرجێ؛ ڕاوەستاو. (پاینده)

پراتیک: فرد؛ فد: [ناو] کردەوە بـۆ فێربـوون؛ مـەشـق کـردن؛ فێربـوون و کارامـەیـی بـە کردەوە. (پراتیک. عملی)

پراگماتیک: فرد؛ فد: [ئاوەڵنـاو] گرێـدراو بـە پراگماتیسمە وە. (پراگماتیک)

پراگماتیسم: [ناو] مەیل و داخواز بە مەشق و کردەوە؛ بیرێکـی فـەلسـەفـیکـە دەڵـێ بـۆ واتاکان لە تۆی مـەشـق کـردن و کـردەوەدا بگەڕێن. (پراگماتیسم)

پرسیارنامە: [ناو] پرسنامە؛ پەڕەی کاغەزیکە لەلایەن پرسیارەوە پرسی جۆراوجـۆری تێـدا نووسراوە بۆ وەڵامدانەوە، تەغەر بۆ ئەزمـوون یا بەرگەمکردن. (پرسشنامە)

پـرەنـس: فـرد؛ فد؛انـد: [نـاو] پـرێنس؛ شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسێس: [نـاو] پـرەنسـێس؛ کچـەشـازادە. (پرنسس)

پروپاگاند: فرد؛ [ناو] پروپاگەندە؛ ڕاگـەیانـدن؛ ڕاگەیینی؛ ڕێکلام؛ باڵگاشە. (تبلیغات)

پرۆسە: فرد؛فد: [ناو] ڕەوەند؛ بەڕەوت؛ ڕەهەند؛ وشەیێکی فەڕەنسیە و لەکوردیشدا بەکارد ەبرێ.(پروسە)

پرولیتاریـا: فـد؛ فـرد؛ روس: [نـاو]چینـی کرێکاران. (پرولتاریا)

پرۆلیتێـر:فرد؛فد؛روسـد:[ئـاوەڵنـاو]کرێکـار. (پرولیتر)

پـرەنـس: فـرد؛ فـد؛ انـد: [نـاو] پـرێنس. شازادەبوێر.(پرنس)

پرەنسس: [ناو] پرەنسێس؛ شازادەی مێوینە. (پرنسس)

پرەنسـیب: فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] پرێنسـیب؛ جێکەوتوویی کرداری؛ کەسایەتی ئیخلاقـی. (پرنسیب)

پریز: [ناو] جێگەیدووشاخە یان سێشاخەی سیمیکەرەستەی کارەبایی یان تـەلـەفـۆن. (پریز)

پرێزیدنت: اند؛ فد: سەرکۆمار؛ سەرۆککۆمار. (پرزیدنت)

پرێستیژ: فد؛ فـرد؛ انـد: [نـاو] کـەسـایەتـی. (پرستیژ).

پسیکۆلۆژی: فرد: [ناو] دەروونناسـی؛ ڕۆح و ڕەوانناسی. (روان شناسی)

+ پشتەک: [ناو](١) سەرمەقولات؛ سـەرمـەو قولانج لەسەردەست؛ تـەقڵـە لێـدانی فرنـدە. (پشـــتک) (٢)پشـــتە؛ کـــەرت؛ کـــەردوو. (کرت)(٣) لـەژیمناسـتیک داهـەڵگەڕانـەوە و مەحەلەقلێدان لەسەردەست. (پشتک)

پشتەکلێدان: [چاوگە،ت] تەقڵەلێدانی فرندە؛

به تایبەتکۆتری تەقڵەباز؛ سەرمە و قـولانج لێدان؛ سەرمەقولاتلێدان؛ محەلـەقلێـدان و خۆ هەڵگێرانەوە. (پشتک زدن)

پلاکارت: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) قوماشـی نووسراو بۆ هـەڵواسـین لـەیاسـای تازیـە یـا خۆپیشـاندان و باڵگـاشدا. (٢) کاغـەز یـان مقەبـا یـان قوماشـی نووسـراو کـە لـە خـۆ پیشاندانا بە دەستیەوە دەگرن.(پلاکارت)

پلومــب: فــرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] (١) کـاری مۆرکردن بـە قورقوشـم ، شـەقـڵ و دیـاری کردنی دەرگـای گاڵـە دراوی هـەر شـت بـە قورقوشـم؛ (٢) ئـامرازی پلۆمـب کـردن. (پلمب)

پوئەن: اند؛ فد: [ناو]ژمارەی سەرکـەوتـن لـە یاریدا؛ لە والیباڵدا سێ پوئەنی لە سـەریـەک گرت؛ ڕەقەمی ئیمتیاز. (امتیاز. پوئن)

پۆڕتابل: فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمندی هەر شـت کە بە دەست بگوێز ڕێتـەوە؛ ڕادیـۆ و تـەلـە ڤیزیۆنی پۆڕتابل: دەستکدار. (پرتابل)

پورز: [ناو]پۆرز:(١) زوپ و قوتکـەگـەلـی ورد لەسەر ڕیخۆڵە(لەدیـوی نـاوەوە) و لـە سـەر زمان. (٢) پرووش؛ گرنجی و قوت بوونەوەی سـەر شـتی سـاف وەک پـورزی فـەڕش و خاولی (هەوله) (پرز)

پۆرزی ریخۆڵە: [ناو] قیتکـەی وردی دەوری ڕیخۆڵە لە ناوەوە کە ماکگەلـی پێویسـت لـە ناوڕیخۆڵـەوە دەبـا بـۆ نـاوخوێن و لـەشـی بوونەوەر. (پرز روده)

پۆرزیزمان: [ناو] زوپ و قیتکەگەلـی وردی سەرزبان کە لە هەر لایێکـەوە دەستەیێـک لەوانە هەسـت بـە جۆرێـک تـام دەکـەن و پەیغام بەمێشک دەدەن کە تاڵی و سوێری و ترشی و شیرینی هەست بکرێت. (پرز زبان)

پۆرس: [نـاو] دەسـتێ خـۆراکی خـواردن لـە چێشتخانە؛ دەستێکەباب: پورسـێکـەبـاب. (پرس)

پۆرسێ: دەستێک؛ ژەمێ خۆراکی یەک کـە-س؛ پۆرسێکەباب بەچەندە: دەستێ کـەبـاب بەچەندە. (یک‌پرس)

پۆزیسیون: فرد؛ فد:[ناو]حاڵەت؛بارودۆخ؛ فۆڕم و حاڵەتزیاتر لە مۆسیقا دا.(پوزیسیون)

پۆستمۆدێرن:(پاستمۆدێرن)فد؛اند: [ئاوەڵناو] پاش مۆدێرن؛ تـازەتـر لـە مـۆدێڕن. (پست مدرن)

پۆســـتمۆدێرنیســـت: [ئـاوەڵنـاو] پـاش مودێرنیست. نوێخوازترلە مۆدێڕنیست. (پست مدرنیست)

پوستمۆدێڕنیسم: فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] پـاش نـوێ خـوازی؛ هونـەری دوای مۆدێڕنیسـم؛ نوێتر لە مۆدێڕنیسم. (پست مدرنیسم)

پۆس کولۆوفت:پۆسکڵفت: [ئاوەڵنـاو] (١) هـە ر شــت کــە پێســتی قــەویبــێ. (٢) (ب) ڕووداماڵاو؛ هیچ پێ مەنزور نەبوو؛ بـەهـیچ قسە و جوێنی شەرم نەکردن. (پوست کلفت)

پۆسیدە: فد: [ئاوەڵناو] پۆسیاو؛ ڕزیو؛ دافە تراو؛ لە (ف. مشە) یش دا هاتووە. (پوسیدە)

پۆلێتیک: فرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو]کـردەوەی درۆ ودەلەسە لەڕامیاریـدا؛ فێڵـەبـازی لـە کـاری ڕامیاریدا؛ (ب) زرنگی و دەسوگوێبڕی و درۆ و دەلـەسـە. (پولتیـک) پۆلێتیـکلێـدان:

[چاوگەت] فیلۆفەرەجکردن؛ کلاو کردنە- سەر و کەڵک لێدان. (پولتیک زدن)

پۆلیوێر: فرد؛ تد؛ فد: [ناو] چاکەتی چندراو لەکاموا یا بەن. (پولیور)

پۆماد: فرد؛ ئیتالیاد؛ فد: [ناو] مەڵهەم؛ مەلحەم؛ ڕۆنی دەرمانی زام. (پماد)

پۆمپاژ: فرد؛ تد؛ فد: [ناو]کاری هەڵکێشانی ئاوەکی بە پۆمپ. (پمپاژ)

پوود: [ناو] پۆ؛ بەن یا داوێ کە لە سەر ڕایل (تاڵ)دەچنرێت. (پود)

پوورسان: [ناو] کورتکراوەی پوورسانت ئەویش کورتکراوەی پوورسانتاژە. > پوورسانتاژ. (پورسان)

پوورسانتاژ: [ناو] مزی، چەن لە سەدی جۆر کردنی موعامەلە؛ جۆرێ مزی دەلاڵی موعامله. (پورسانتاژ)

پووشە: [ناو] جۆرێک موقەبای ناسک و نەرم بۆ بەرگی پەروەندە (دۆسیە) (پوشه)

پووشەک: فد. [ناو] (١) > پیزۆکی. (٢) جۆری پێچراوەی لۆکە و قوماش لە بەینی پای زارۆکاندا دایدەنێن بۆ ئەوە کە پیسی بگرێتە خۆی. (پوشک)

پەراگەندە: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) پرشوبڵاو؛ پرژ؛ بەلاڤ؛ جیا جیابوو؛ پەخشوپەلا؛ ئاوارە؛ پەخش؛ لەیەک پساو. (پراکنده)

+ پەرت: (١)پەرتکردن:کاری هاوێشتن و خستن و فڕێدان. (پرت)[ئاوەڵناو](٢)شوێن و جێگەی دوور کەوتوو؛ تەرت؛ جێگەی دوور لە هاتن و چوون؛ گوندەکەی ئێمە زۆر پەرتە: پەرە؛ چەپەک؛ تەریک؛ دوورەدەس. (پرت) (٣) بەحت و نا ئاگا و ناحاڵی. (پرت)

پەرت بوون: (١)[ئاوەڵناو] (ب)پەرتبوون؛ دووربوون لە مەبەست؛ کابرا زۆرپەرتە هیچ حاڵی نابێ؛ نائاگا لە مەبەست. (پرت- بودن)(٢)[چاوگەت] کەوتنە خوار لە بەرزایی؛ هەڵدیران؛ پەرت بەستن؛ پەرت بوون؛ فڕێدران(پرت شدن)

پەرت بەستن: [چاوگەت] فڕێدران؛ پەرتم- بەست: فڕێ درام: هەڵدێرام: کەوتمە خوارەوە. (پرت شدن)

پەرتدان: [چاوگەت] فڕێدان؛ خستن؛ هاوێژتن؛ هاوێشتن. (پرت کردن. انداختن)

پەرتکردن: [چاوگەت] فڕێدان؛ هاوێشتن؛ فردان. تووڕدان؛ هەڵداشتن.(پرت کردن)

پەرتکریاگ: [ناو،بەر]پەرتبووگ؛ پەرتبوو؛ پەرتکراو. (پرت شدن)

پەرتگە: [ناو] (پەرت+ گە) پەرت: (خستن، فڕێدان)، جێگەی فڕێدان؛ جێگەی کەوتنە خوار. (ب) جێگەی بەرز. (پرتگاه)

پەرتگە: [ناو] هەڵەمووت؛ هەڵدێر. (پرتگاه)

پەڕوەزن: فد: [ناو] سووکترین ئەندامی دەستەی هاڵتێر لێدەران؛ لە دەستەی پەڕ وەزندا هاڵتێر لێدەدا. (پر وزن)

پەروەندە: فد: [ناو] (١) هەڤ نقیس؛ کۆمەڵێ زانیاری و بەڵگە و نووسراوە لە بارەی ڕابووردووی کەسێکەوە یا کارەساتێکەوە. (٢) جێگای ڕاگرتنی ئەو بەڵگانە. (پرونده)

پەروەندەسازی: فد: [ناو](ب)پاپۆش دروستکردن بە بەڵگەی درۆ؛ پیلان نانەوە. (پروندەسازی)

پەرەستاری: فد:[ناو](۱)شوڵی پەرەستار. (۲) کاری ئاگا لە نەخۆشبوون و خزمەتی نەخۆش کردن. (۳) پێوەندیدار بە پەرەستارەوە. (پرستاری)

پەرەند: [ناو] جەوهەری سەرتێخی خنجێری دەبان و پۆڵا. (خطوط روی تیغەخنجر فولادی)

پەزان: فد: [پاشگر] واتا: کوڵان؛ هەڵوا پەزان؛ خورما پەزان:کاتی گەیشتنی خورما. (پیواژە؛ پختن)

پەزانن: [چاوگە،ت](۱) لێنان؛ کوڵاندن (پختن)(۲) (ب) نەرم کردنی لایەنێکی موعامەلە؛ نەرم کردنی کەسێک بە قسەکردن و ڕازی کردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزیدن)

پەزین: [چاوگە](۱)پەزاندن؛ (ب) نەرمکردنی کەسێک بە قسە و ڕازیکردنی بۆ ئەنجامی کارێک. (پزاندن)(۲) کوڵین؛کوڵاندن.(پختن)

پەندنامە: فد: [ناو] پەرتووکێ کە ناوەرۆکی(ناوەرۆک)ی نووسراوەکەی قسەی نەستەق و پڕ لە ئامۆژیاری بێت. (پندنامە)

پە نهانکار:پەنامکار: فد:)[ئاوەڵناو] ئاوژێرکا؛ کردەوە شاراوە؛ ئەوەی کار دوور لەچاوی جەماوەر دەکا؛ وەشێر. (پنهان کار)

پە نهانکاری:پەنامکاری: فد:[بەرهەمی چاوگە](۱) کاری شاردنەوەی مەبەست یا کردەوەییێ. (۲) ڕەوتی کردنی کاریێ بەرپێوار و دوور لە چاوی خەڵک.(پنهان کاری)

پەهلوو: [ناو](۱) پاڵوو؛ پەهلی؛ خاڵیگە؛ لاتەڕافە؛ لاتەنیشت؛ کەلەکە. (پهلو) (۲) تەنگەی زین و کورتان؛ پاڵوو. (تنگ زین)

+ پەیزەنی: فد: [ناو]کاری چەن باوەقوورەت لە قەدیمدا کە شەڕی شیر و گورز باو بوو خۆیان دەکرد بە ناو لەشکری دوژمن دا و ڕەگی پشت پا ژنەیان دەبڕین؛ پەی لێدان. (پی زنی)

پەیمانی: فد: (۱) موچەخۆری قەراردادی و بڕیاری و غەیری ڕەسمی؛ بەپێی بڕیار؛ (۲) پێوندیدار بە پەیمانەوە. (پیمانی)

پێرسپێکتیڤ: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قوڵایی وێنە نیشاندان لە نیگارکێشیدا. (پرسپیکتیو)

پێرسۆناژ: فرد؛ فد: کەسایەتیی هەریەک لە قارەمانانیێ کە لە فیلمێکدا کایەدەکەن؛ (ئەکتەرەکانی سینەما و شانۆ). (پرسناژ)

پێرسۆنێل: فرد؛ فد: [ناو] ئەندام؛ هەموو کارگێڕانی ڕێکخراوێک؛ کادر؛ کادێڕ؛ (پرسنل)

پێرسۆنێلی: فد؛اند: [ئاوەڵناو] پەیوندیدار بە پێرسۆنێلەوە؛ لیباسی پێرسۆ نێلی(پێرسونێل گەل) وێنەی پێرسۆنێلی برێتیە لە وێنەی۴×۶ سانت. (پرسنلی)

پیرفیراژ: فرد؛ اند؛ فد:کونکردنی ورد و نزدیک بەیەک لە کەنار پەڕە بلیت و تەمر دا بۆئاسانتر لەتبوون ولێبوونەوە.(پیرفراژ)

پێرمیەن: فرد: ئاخرین خولی چەرخەی هەوەڵی زەوی ناسی. (آخرین دورەاز دوران اول زمین شناسی)

پێرێکامبیریەن: فرد؛ فد: سەرەتای مێژووی زەوین. (پیرکامبرین)

+ پێشڕەفت: [ناو]ڕادەی چوونە پێشەوەی-

کارێک یان کردنی کارێک؛ کاری بینا کە چەندەی پێشڕەفت کردووە؟ (پیشرفت)

پێشڕەوی: [ناو](١) کاری بەرەو پێش چوون؛ لە شکری دوژمن نەیتوانی پیشڕەوی بکا: نەیتوانی بێتە پیشەوە. (پیشروی)(٢)(ف.گیو)ڕابەری؛ ڕێنیشاندان. (رهبری)

پیکنیک: فرد؛ فد: [ناو](١) کار و ڕەوتی چوونەسەیران و گەشت و هەرکەس خەرجی لە عۆدەی خۆی؛ (پیک، پیکی)، کورتکراوەی پیکنیک و پیکنیکی؛(٢) دەستە جەمعی شت یا خۆراکی کڕین کە هەرکەس پارەی خۆی بدا. (پیک نیک) (تێبینی) بەشە پارەیێک کە هەرکەس بابەتی پیکنیک دەیدا پێی دەڵێن (پیک) یابەش.(پیک)

پیکنیکی: [ناو](١ب) ئەزبەی گچکەی گاز تایبەت بۆ پیکنیک چوون. (گاز پیک نیکی) (٢) چوونە سەیران بەشێوەی پیکنیک. (پیکنیکی)

+ پیل: فرد؛ فد: [ناو] قووە؛ باتری وشک؛ ئامرازێ بۆ وەدەست هێنانی گەڕیانی کارەبای یەک‌لایەنە لە وزەی‌کیمیایی. (پیل)

پیلیۆسێن: فرد؛فد: پێنجەمین و ئاخرین‌خول لە خولی سێهەمی زەوین ناسی. (پلیوسین)

پیلی‌هەتاوی: [ناو] ئامرازێکە لە هێزی هەتاو هێزی کارەبایی پێک دێنێ. (پیل خورشیدی)

تئۆک: [ناو] تاووک؛ چادر؛ ڕەشماڵ؛ تـاوڵ؛ خێوەت.(خیمه)

تاب: [ناو] فد. (ف.مشه) (١) تاو؛ توانا (تاب) (٢پاشگر) تریفە؛ ڕوونـاکی(روشـنی)(٣)پـێچ وتاب.(پیچ وتاب)

تابان: [ناو] فد. ناوی ژنانەیە(اسم زنانه)

تابڕ: [ناو] دوعای لـەرز و یـاو کـە بـەسـەر ڕێسمانێکدا دەخوێندرێت و لە مەچـەک دە-بەسترێت.(دعای تب بر) <لوبڕ

تابڕ: لوبڕ: [ناو] پچڕانی تاڵی تەون؛ پچڕانـی لۆییێک لە تان.(قطع رشته ای درقالیبافی)

تابلۆ:تابڵۆ: [ناو] فد.تد.(١) یەکـەی ژمـاردنی وێنـەی کێشـراو (نـەققاشـی) یـان ڕەسـم و نووسراوەی لـە قـاپ گـیراو.(٢)نووسـراوەی سەرتەختەی دار یا شووشە و کانزا و..کە لـە سەر دەرکی ڕێکخراوەکان هەڵـدەواسـرێت (٣) نیشانەکانی ئاگادەر و ڕاگەیـێن لـە سـەر شەقام، یان لە ڕێکخراوەکـاندا بـۆ ڕێنـوێنـی دادەندرێن. (تابلو)

تـابلۆ: [نـاو] تـابڵۆ؛(ب) لـە بـەر نائاسـایی بوون،سـەرنـجڕاکـێش و زەق؛ کـەس یـان شتیٚ‌کە بە زەقی نیشاندەری کار یان خوو و خدەییێکە، (ئەو کابرایە تابلۆیـە) بـە ڕەنـگ و ڕوویدا دیارە تریاکییە. (تابلو)

تابلۆی ڕێنوینی سەر شەقام: تابلۆی دانـراوی سەر ڕێگەی هاتوچۆی سەیارە بۆ ڕێنموونی و ئاگادارکردن(تابلوی راهنمایی)

تابلۆی شێوەکاری: (١) تابلۆی ئامادە کراو بۆ نیگارکێشان.(٢).تابلۆییێک کە نووسراوە یـان وێنەی لە سەر کێشراوە. (تابلوی نقاشی)

تابوشت: [ناو] تاقەت؛ خۆڕاگری.(تحمل)

تابوو: [ناو] اند. هەر شتی بە خراپ یا حەرام لە قەڵەم دراوی ناوکۆمەڵگا یـانلـە بـواری ئایینییەوە.(تابو)

تابوو: [ناو] فد. شتی پیرۆز وکەونارا کـە دە-بیٚ بپارێزرێت و تێکـنـەدرێـت وەک گـۆڕی چاک و پیری قۆرغ‌کراوی ئـایینی و کۆمـە-ڵایەتی. (چیزهای باستانی ومقدس).

تابوورە: [ناو] (١)فەوجی هـەزار کـەسـی لـە سپادا. (فوج هزارنفری سرباز) (٢) یاسـا؛ دە-ستوور.(قانون)

تابووق: [ناو] خشت؛ کەرپوچ.(خشت)

تـابیلا : [نـاو] دووپاتکردنـەوەی داوخـواز. (تکرارکردن‌تقاضا)

تابێتی:[ئاوەڵناو]تایبەتی؛ تاویەتی؛ تـایوەتـی. (مخصوص)

تابیە: [ناو] مەتەرێز؛ سەنگەر.(سنگر)

تاپۆ: [ناو] پەیکەرە.(مجسمه).

تاپیر: [ناو] فد: گیاندارێکی گیاخۆری ناوچە-ی گەرمەسێری مالایا و سووماترایە.(تاپیر)

تات: [ناو] فد: لە وڵاتە تورک نشینەکاندا بەو کەسانە دەڵێن کە بە زمانی فارسی دە

دوێن.(تات)+< تاتی

تاتار: [ناو] فد: تەتەر؛ ناوی ئێلێکی تورکی مەغوول،لە نیژادی زەردپۆستاڵی ئاسیای ناوەندی .(تاتار)

تاتاڵە:[ناو] تاجکوڵەکە؛ سەرکوڵەکە. (سرستون)

تاتک: [ناو] ئارەو؛ زمانی ئارەوی؛ برای‌باب؛ ئاپ.(عرب؛عربی؛ عمو)

تاتۆڵە: [ناو] گیایێکە بەرەکەی لە هێلکە ڕیشۆڵی دەکا و دەسووتێنرێت دووکەڵەکەی هوورک کوژە؛ گیاگۆپاڵیشی پێدەڵێن.(تاتوره)

تاتوو: [ناو] فد: جۆرێک ئەسپی کورتەباڵای کلک ویاڵ درێژە. (تاتو)

تاتەنوێژ: [ناو] بەردی پان بۆ نوێژ لە سەر کردن.(تخته سنگی که روی آن نمازمی-گذارند)

تاتی: [ناو] حاڵەتی تات بوون؛ کچی‌کە کرۆژکرۆژە بەر مندالدانی گرتبێت.(حالت-دختریکه‌جلوزهدانش راغضروف گرفته‌باشد)

تاتیزۆک[ناو]گەردەلوول؛گێژەڵووکە.(گردباد)

تاج: تاز. تاژ. [ناو] فد: ناوی باپیرەی زوحاکە بەواتای تانجی، چونکی ئارەو لە بنەچەکی ئەون، فارسەکان پێیان دەڵێن تازی. (تاج؛ تاز)

تاجخورووز:[ناو] تانج خورووس؛ گوڵێکی سوورە؛ گوڵە مەخمەری؛ گوڵ‌قەدیفە؛ کۆفکا دیکی. (تاج خروس)

تاجوتەخت:[ناو،ت] فد: نیشانە و دروشمی پاشایەتی.(تاجوتخت)

تاجەگوڵ:[ناو] تاجەگوڵینە؛ کڵاو یان جەغزی لە گوڵ چێکراو بۆ پێشواز یان ڕێزگرتن .(تاج گل)

تاجی‌سەر: [بۆ ڕێزگرتن][ب] واتا: جێگات لە سەر سەرە؛ بەڕێز و سەروەر. (تاجسر)

تاجیک: [ناو] فد. <تاجی؛ خەڵکی تاجیکستان؛ ڕیوایەتە لەڕەچەڵەکی(هۆشەنگ)ی برای(تاج)ن (تاجیک)

تاچک: [ناو] بونچاخ؛ تاپۆ؛ قەواڵە. (بنچاخ)

تاچنای: [چاوگە] دەڵاندن.(نشت کردن)

تاچیک:تاجیک: [ناو] بێگانە؛ بیانی؛ زەردە-شتیەکان بە غەیری زەردەشتیەکانیان دە-گوت، بەتایبەت بە ئارەویان دەگوت. (تاجیک)

تاخت: [ناو] فد: (ف.مشه) غارە ئەسپ بە چوارناڵ. (تاخت)

تاخچە: [ناو] تاقچە؛ ڕەفحە. ڕەفە. (طاقچه)

تاخووک:[ناو]کالیسکە وعەرەبانەیقە دیمی سەر بەفر؛ بە مۆدی ئەوڕو(ئیسنۆمبیل) (گاری روی برف)

تاخە: [ناو] پاکەت؛ بەستە.(پاکت؛بسته).

تادرگا [ناو] لنگەی دەرکە؛ تای دەرکە .(لنگەدر)

تار: [ناو] فد: (١)ئامێری مۆسیقایە؛ دووتار؛ سێتار؛ سیتاری(هێندی)؛ تاریشیراز؛ تاری - قەفقاز؛ (٢)تاڵی هەموو سازێکی تە-لدار(سیمی).(تار).

تارانی: [ناو] خەڵکی تاران.(تهرانی).

تاراوگە: [ناو]جێگای مرۆڤی تاراو؛ جێی کە-سێکی هەڵداشتراو (دوورخراوە). (تبعیدگاه)

تاربوون: [چاوگە،] تەرەبوون؛ هەتلەبوون؛

ئاوارەبوون. (آوارەشدن)
تاربوون: [لە ریشەی تاریک] لێڵ بوون؛ تاریکبوون. (تارشدن)
تارپ: [ناو] دیاری؛ سەوقات.(سوقات)
تارژەن: [ناو،بک] تارلێدەر.(تارزن)
تارشە: [ناو] پەیامبەر؛ چەپەر؛ پۆستچی؛ تەتەر؛ (پستچی)
تارلێدەر: [ناو،بک] تارژەن.(تارزن)
تارمە: [ناو] نەردە و مەحجەریی قەراخ پلیکان؛ چیخ و چاردای لەشوول چێکراو، باڵکونی نەردەداری بەر پەنجێرە(تارمی)
تارنان: [چاوگ،ت] راونان؛تارنیان؛ راونیان.(دورکردن.دنبالکردن)
تاروپۆ: [ناو] (ف.گیو) تان و پۆ. (تاروپود)
تاریکبیر: [ئاوەڵناو] تاریکمەژی؛ سیاویر؛ دژی رۆشنبیر.(تاریکاندیش)
تاریکخانە: [ناو] فد: ژووری تاریک بۆ رەعەمەل هێنانی فیلم و (نیگاتیف). (تاریخانە)
تاریک و روون: (١) ناوی کتێبێکی شێعری ماموستا هێمن.(نامکتاب استاد هیمن)
(٢)[ئاوەڵناو] تاریک و لێڵ؛ گورگ و مێش؛ تاریک و روون. (تاریک وروشن)
تارێنەر: [ناو،بک] دەتارێنێ؛ راونەر.(آوارەکنندە)
تازە: فد:(ب١)[وتە] ئیتر؛ ئەیتر؛ تازەپێیناگەم: ئیتر پێی ناگەم. (دیگر)(٢) [ئاوەڵناو] نەو؛ نوێ. (تازە)
تازەبووک: [ئاوەڵناو] نۆبووک؛ تازەوەوی؛ ژنی تازە شوو کردوو. (تازەعروس)
تازەجەوان: [ئاوەڵناو] لاو؛ تازەلاو؛ (سروە هات خونچە گوڵی باغی ئەدەب پشکووتن، باخەوانی گەرەکە، تازەجەوان، مـن چبکەم «هێمن» (نوجوان)
تازەزاوا: [ئاوەڵناو+ ناو] مرۆڤێ کەتازە ژنی هێناوە؛ زاوا لە مانگی هەنگویندا. (تازەداماد)
تازەسوو: [ناو+ ئاوەڵناو] تازەساو (ب) تیژ. (تازە تیزشدە)
تازەقڵا: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ناشی؛ نابەڵەد ؛تازە دەستی بەکارێک کردووە؛ تازەکار؛ شتی تازە داهاتوو.(تازەکار؛ تازە مد شدە)
تازەنەفەس: [ئاوەڵناو] فد:ماندوویی دەرچوو. پشوو دەرچوو؛ (ب)کاتی دەستپێکی کار؛ دژی ماندوو. (تازەنفس)
تازەیی: فد: [ناو] حاڵەتیتازەبوون؛ نوێبوون؛ (ب) حاڵەتی کەرەستەی تازە،کارنەکردوویی.(تازگی)
+ تازیە: [ناو] گەنمی دەستاڕکراو؛ گەنمی نیوەکوتراو. تازیمانە.(گندم نیمکوب)
تازیەدار: [ئاوەڵناو] عەزادار؛ رەشپۆش؛ ئازیەتبار.(عزادار)
تاژ: رەشماڵ و دەواری بەرزی پەشمینە.(چادربلند پشمی)
تاژانک: [ناو] تازانک؛ شێلاق؛ قەمچی؛ تازیانە. (شلاق)
تاژلۆرە: [ناو] تاوێرە بەردی خلۆرەوەبوو لە بەرزاییەوە. (سنگبزرگ کە ازبلندی غلـ دادە شود)
تاسوتەبەق: [ناو] (ب) خشڵوخاو؛ زیوەریژنان. (زیورزنان)
+ تاس: [ناو] (١) فد: مۆرەی تەختە نەرد.

(طاس) (٢) [ئاوەڵناو] هەویز؛ مووی سەر وەریو. (طاس) [ناو] دەفری گەورەی تایبەتی گەرماو. (طاس)

تاس‌بازی: فد: مۆرە بازی؛ قومار بە مۆرەهەڵخستن. (تاسبازی)

تاسبی: [ناو] دوژمنایەتی؛ نەیاری(دشمنی)

تاس‌هەڵخستن: [چاوگە،ت] تاس‌هەڵاویشتن؛ (ب)تاسبازی. (تاس‌انداختن)

تاسکەتاسک: [ناو] بە ناز ولەنجە ڕۆیشتن؛ (کە دەکەن تاسکەتاسک ڕەوەکترن لە ئاسک) (خرامیدن)

تاسگرتن: [چاوگە،ت] حاڵەتی تەختەبازیٚ کە بتوانی مۆرە بگریٚت و هەر خاڵیٚ دڵخوازی بیٚت بیهیٚنیٚت. (تاسگرفتن)

تاسمە: [ناو] (١) مەزرای چکۆلە. (٢)کاسمە؛ بەلەچەک(١)مزرعە کشتکاری کوچک (٢)قاچ کدوی خشک شدە) (٣)سیرمەی پانی قایش یان جیر، هەڵسووریٚنەری (پوولی) لە مەکینەدا.(تسمە)

تاسنای: [چاوگە] تاساندن.(نزدیک‌بەخفگی)

تاسوولقە:[ناو]سواڵەت؛ئەشکەولەت.(تکە کوزەسفالین)

تاسەدار: [ئاوەڵناو] ئارەزوومەند. (آرزومند)

تاشت: [ناو] چاشت؛ بەرقلیان.(صبحانە)

تاشتەی:[جاوگە]تاشین؛ تراشین.(تراشیدن)

تاشەبەرد: [ناو] تراشەبەرد؛ تیشەشاخ؛ تاتەتەوەن. .(تختەسنگ)

تاشە تەوەن: [ناو] تاتەبەرد. (تختەسنگ)

تاشەوان : پسپۆڕی لە بەرد سەرکەوتن؛ (صخرە نورد)

تاف: (ف.گیو) هیٚرش؛پەلامار؛ هورووژم. (حملە؛ یورش)

تافال: [ناو] سیڤاندە؛ سوانە؛ سواندە؛پاسارە. (اضافی لب بام)

تاڤاندن: ئاتیواندن؛ تاواندنەوە.(ذوب کردن)

تاڤزەرک: [ناو] زەردەی خۆرئاوا؛ دەمە وئێواریٚ.(قبل ازغروب)

تاڤک: [ناو] ڕوونـاکی؛ ڕۆشنایی؛ نوور.(روشنی)

تاڤکەتن: [چاوگە،ت] خۆرکەوتن. (طلوع آفتاب)

تاڤە هەیڤ: [ئاوەڵناو+ ناو] مانگەشەو؛ ڕووناگیی مانگ. (مهتاب)

تاق‌تاقە: [بەند]تاقە تاقە؛ یەک یەک؛ چنارەکان تاق‌تاقەیان ماون؛ زۆربە یان وشک بوون؛ تاقولۆق. (تک تک)

تاقمانە جفت : [ناو] تاقمانە جووت.(بازی‌تاک یاجفت)

تاقنما [ناو] کۆنگرەی کەوانی(هیلالی) لە دیواردا. (طاق نما)

تاقەتکردن: [چاوگە،ت]حاواندنەوەی ئاژەڵ ؛(ب)ئالف کردنە بەرماڵات. (رسیدگی بە حیوانات)

تاقەجانە: تەقەجانە: [ناو] گیرخواردنی نچیر لە جیٚی سەخڵەت و بیٚدەرەتاندا.(گیرافتادن شکاردرجای دشوار)

تاقی‌برۆ: [ناو]کەوانی‌برۆ؛ شوبهاندنی برۆ بە تاقی کەوانی. (طاقابرو)

تاقی پیروٚزی: [ناو] تاقیٚک کە لە سەرشەقام و جادە، بە هۆی جەژن گرتن یان ڕیٚزگرتن

به هۆی هاتنی کەسێکەوە چیێ دەکرێت. (طاق نصرت)

تاقیزەر: [ناو] زەرکڵاو؛ تاسکڵاوی نەخشێنراو بە لیرە و خشڵ. (کلاە ئارایش شدە باسکە زر)

تاقیکـەردەی: [چاوگـەت] تاقیکردنـەوە؛ ئازوین کاری. (آزمایشکردن)

تاکانەوە:[چاوگەت] تاکیانەوە؛ بەجێهێشتن؛ تەرک کردن. تاسیانەوەی مەل لـە هـێلانـە. (ترککردن؛ جاگذاشتن)

تاکسی: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: سەیارەی ڕاگوێزانی مسافیر، زیاتر لە ناوشاردا(تاکسی)

تاکسیبار [ناو] سەیارەی بارکێش زیاتر سە- یارەی چووکی سەر بەتاڵ پیکاپ (وانێت)ی بارکێش. (تاکسیبار)

تاکسی تەلەفۆنی: [ناو] فد: جۆرێک تاکسی کە بە تەلەفۆن بانگ دەکرێت. (تاکسی- تلفنی)

تاکولۆ: [بەند] تەکولۆ؛تاقولۆق؛ تاک- وتروک؛ درێژ وکورت.(تک تک؛ بلند وکوتاه)

تاکوێ: [بەند]تا چ جێگایێ؛ تا چ ڕادەیێ. (تاکجا)

تاکە: (١)تاقە، جووت نییە.(تک است) (٢) [پێشگر]تاکە کەسێک: تاقە کەسێک. (یک)(٣) [بەند] تا؛ تاکو؛ هەتاکو؛ تاکەتێ. (تا)

تاکەتێ : [بەند]تاوەکو؛ تاکو؛ تائەوکاتە. (تاوقتی کە)

تاکەوبوون: [چاوگەت] دابڕان؛ جیابوونەوە لە کۆڕ.(اشتقاق)

تاکەی: [بەند] هەتاکەنگێ؛هەتاکەی؟. (تاکی)

تاکی: (١) تۆ تاکی: تۆ تەنیای.(تنها هستی) (٢) [ناو] تەنیایی. (تنهائی).(٣) [بەند] هەتا؛ تاکەتێ؛ تاکی تۆهاتی ئەو ڕۆیی: هەتا تۆ هاتی ئەو ڕۆیی.(تا)

تاڵش: [ناو] ناوچەیەکە(ناوچەیێکە) لە باشووری ئێران. (طالش)

تاڵوتوون: [ئاوەڵناو] (١)تاڵوتیژ؛ تاڵ- وتوند.(تلخ وتند) (٢)ڕق هەڵساو؛ ناوچاو گرژ.(عصبانی)

تاڵەبانی: ناوی بەڕێز مام جەلال تاڵەبانی هەوەڵین سەرکۆماری کوردنیژادی دەوڵەتی- عێراق، و ناوی عەشیرەتەکەی(اولین رئیس جمهور کرد عراق، جلال طالبانی ونام طایفە ایشان)

تاڵەبانی: ناوی خێڵێکیگەورە لە هەرێمی کوردستانی باشوور. (طالبانی)

تاڵەبۆر: [ناو] مەڕی بۆری ئامالڕەشی یە کدەست، بێ پەڵەی سپی. (رنگ گوسفند)

تاڵەبۆربەڵەک:[ناو] مەڕی ڕەنگ بۆری پەڵە سپی کە جەغزی ڕەش یان سوور بە سەر سەریەوەبێت.(رنگ گوسفند)

تاڵەڕەشبەڵەک: [ناو] مەڕی ڕەش بە پەڵەی سپییەوە و چەند جەغزی سوور بە سەر سە- ریەوە. .(نوعی رنگ گوسفند)

تاڵەڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش کە چەند جە- غزی سوور بەسەریەوەبێت. (رنگ گوسفند)

تاڵەسوور: [ناو] مەڕی سوور کە چەند جە- غزی ڕەش لە سەریدابێت. (رنگ گوسفند)

تاڵەسووربەڵەک: [ناو] مەڕی سووربەڵەک بە چەند جەغزی ڕەشەوە لە سەر سەری. (رنگ گوسفند).

تاڵەشین بۆر: [ناو] مەڕی بۆرە بە چەند جەغزی شین و سوورەوە لە سەر سەری. (رنگ گوسفند).

تاڵەشینسپی: [ناو] مەڕی سپی بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لە سەر سەری. (رنگ گوسفند)

تاڵەشینسوور: [ناو] مەڕی سوور بە چەندجەغزی شینە وە لە سەر سەری. (رنگ-گوسفند)

تاڵەشینڕەش: [ناو] مەڕی ڕەش بە چەند جەغزی سوور و شینەوە لەسەریدا. (رنگ-گوسفند)

تاڵیتوسک: [ناو] تاڵیتۆز؛ تانتۆز؛ گیاییکی باڵا بەرزە بە گوڵی زەرد وگەورەوە. (نام گیاهی است)

تاموخوا:[ناو] تاموخوێ؛(ب)تام و لەززەت؛ (ب) تامیقسە؛ نمەک. تام و مەزە. (مزه؛ نمک)

تام وخوێکردن : [چاوگە،ت] لە چێشتیسەر ئاگرچێشتن بۆ تاقیکردنەوەی ڕادەی خوێ و ڕۆن و ئەدوا. (چشیدن غذای روی آتش ازنظرنمک و روغن)

+ تان: [جێناوی لکاوی کەسی دووهەم کە-سیکۆ] وەک: براتان،کوڕتان، ماڵتان. (ضمیر متصل دوم شخص جمع).

تانجکوڵەکە : [ناو] کۆتە داری سەر ئە-ستوون کە دەکەوێتە بەینی کاریتە و وێستوون.تاج کوڵەکە. (سرستون).

تانجکەڵەشێر: [ناو] پۆپەی کەڵەشێر.(تاج-خروس)

تانجی قولانج: [ناو] حوشترخوا؛ بالووک؛ تاژیلۆکە؛ کە دوای جووت بوون، مێوە نێرە کەی دەخوا. (آخوندک)

تانکێڕ: [ناو] اند؛ فد: (١)بۆشکە و بەرمیلی زۆرگەورە. (٢)سەیارە و پاپۆڕی تراوکێش،زیاتر نەوتکێش. (تانکر)

تانگ: [ناو] دەبابە.(تانک)

تانگۆ: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: [ناو] جۆرێک هە-ڵپەڕکیێ(رەخس)ی ئارام و نەرمی دوو کە-سیی ئورووپیە. (تانگو)

تانویۆ ئاورێشم: [ئاوەڵناو] لە لایەن دایک و بابەوە ئەسل زادە؛ (ب)بەر و پشت ئەتڵەس. (از دو طرف پدر و مادر،اصیل)

+ تانە: [ناو]تەشەر؛ تیز؛ تانووت؛ قسەیی بۆ سەر کۆنە کردن؛ تەعنەی ئارەویە و کوردکاری بووە.(طعنه)

تانە : [ناو] تەیمان؛ دیواری بەچەپەر. (دیوار با ساقەهای باریک درخت.)ف.هن لکەی سەر چاو.

تاوار : <تەوار ف.هەن

تاوان: [ناو] فد: دانی پارەی دۆڕاو لە قومارا بە حەریف.(تاوان) +

تاواندەر: [ناو،بک] تاوانبژێر؛ (بەهەموو مانایێکەوە) زەرەربژێر. (دهندە تاوان)

تاوای: [چاوگە] تاواندنەوە؛ ئاتیوانەدن.(ذوب کردن)

تاوبازی: [ناو] جۆلانیێ.(تاببازی)

تاو- تاو: [بەند] دەم- دەم؛ جار- جار؛ چەل چەل. (هردم؛گاهی)

تاوتویٚکردن: [چاوگە،ت] پشکنین؛ بنج- وبناوانی مەبەستی ڕوون کردنەوە؛ شیکردنە- وە؛ شروڤەکردن. (تحقیق وبررسی)

تاودار: [ئاوەڵناو] لار؛ تابدار؛ خوار؛ لوول- خواردوو؛ قژی تاودار: قژی لوول. (تابدار)+

تاودان: غاردانی ئەسپ بە چوارناڵ؛ تەنگە- تاوکردن؛ زۆر بۆ هێنان؛ بەتایبەت بۆ دەسبە- ئاو چوون. (فشارآوردن)

تاوشت: [ناو] تابشت؛ تاقەت؛ هێز؛ وزە؛ توانایی. (توانائی)

تاوکار:[ناو،بک]ڕێختەگەر؛ قاڵب ڕێژی کانزا. (کارش ریخته گری است)

+ تاوڵە: [ناو] یاریی تێنیسی سەر مێز؛ پینگ پۆنگ. (پینگ‌پنگ)

تاوڵەکێفی: [ناو] گژنیژە کێویلە.(گشنیز کوهی)

تاوڵێ: [ناو] گیای بەناڕۆمی؛گژنیژ؛ دەرمانە بۆ نەزۆکی و بەهێزکردنی گەدە و (لەوزە- لمیعدە) و بۆ دەڵەمیزیی شەوانەی منداڵ. (گشنیز)

تاووک: [ناو] چادر؛ ڕەشماڵ؛ تاوڵ؛ خێوەت؛ تێۆک. (خیمە)

تاووگ: [ناو] تایلە؛ دارێکی کەژییە.(درختی- کوهی‌است)

تاوەسووت: [ئاوەڵناو] لە بەر خۆر سووتاو؛ تاوانگاز. (آفتابزدە)

تاوهەڵگرتن: [چاوگە،ت]گێڕبوون؛ گێریان؛ وەک تەختەی تەڕ کە لار وگێڕ دەبێت.(تاب برداشتن)

تاهۆڕ: [ناو] تاجەواڵی گەورە. (جوال‌بزرگ)

تای: [ناو] (١) هۆزی زەردپۆستاڵی ولاتی تایلەند و دەردۆری.(٢)زمانی سیامی و هێندوچینی.(تای)

تایاخ: [ناو] پاپۆش؛ کەوش.(کفش)

تایپ: [ناو] اند: فد: مەکینەی نووسین(پیت چن). کارکردن بەو مەکینە.(ماشین‌تایپ؛ تایپ)

تایپیست:[ناو]اند؛ فر؛ فد: پیت‌چن. (تایپیست)

تاییس: ناوی ئافرەتێکی خایین کە میللەتی خۆی فرۆشت و پاڵیدا بە ئەسکەندەری مە- قدوونیەوە. (تائیس)

تایینجە: [ناو] نیوەی تاڕەشکەی یەکسەری بە دوان دەبنە ڕەشکەیێک؛ نیوەی دووتایی. (لنگه‌تور کاه کشی)

تاییە: [ئاوەڵناو] دڵمردوو؛ خۆپارێز. (دل‌مردە)

تبل: [ناو] قامک؛ پەنجە؛کلک؛ ئەنگووس. (انگشت)

تبلابەرانێ: [ناو] قامکەگەورە؛ تبلامەزن؛ کەڵە مووس. (انگشت شصت)

تبلاڕۆخێ: [ناو] قامکی براتووتەڵە؛ براتووتە.(انگشت بنصر)

تبلاقچیلک: [ناو] قامکە تووتە. (انگشت کوچک)

تبلانێوەکی: [ناو] قامکی قووتێ.(انگشت وسط)

تبلەکلسەرنینە: تبلێکی لە سەرنیە.(ب)عە- یبی نییە؛ عەیبی لە سەرنیە.(بی‌عیب ولکە)

+ تراتین: (١)هاتوچۆی شتی هەڵواسراو،

وەک جووڵانەوەی جوڵانیٚ. (آمدورفت تـاب)
(٢) تەراتین؛ گێرانی ئەسب بۆ وشک بوونـە-
وەی عارەقی لەشـی.(راەبـردن اسـب بـرای
خشکشدن‌عرق تنش)
تراشه: [ناو] توڵاشەی دەمە تیخ و ڕەندەی
نەجاری. (تراشه)
تراوەری : [نـاو] ڕاگـوێزی؛ هـاتن وچـوون؛
بردن و هێنانی کاڵا؛ ئەم وشە کوردیە چووە-
تە نێو زمانی فارسـی و بـووەتـە (ترابـەری)
(ترابری)
تربووس: [ناو] شوٚ؛ شیٚ؛ نم؛ شە. (نم)
تربەسپی: خوٚڵەسپی؛ ئاخا سـپی؛ ڕەنگـە لـە
(تور بـەت)ی ئـارەوی کوردکـاری کرابێـت.
(گل‌سفید)
+ ترتـــــرە: [نـــــاو] موٚتوٚرسـ‌ـــــیکلێت.
(موتورسیکلیت)
ترچک: [ناو] گیاگوڵەنگ. (مارچوبە)
ترسوٚ: [ئاوەڵناو] ترسەنوٚک: (ترسو)
ترسوٚک: [ناو] ترسوٚ؛ ترسەنوٚک. (ترسو)
ترس‌هێنـەر: [ئـاوەڵنـاو] بوونـە هـوٚی سـام
لێکردن؛ ترس بەدیهێنەر. (ترس‌آور)
ترسێنەر: [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسیک ٚکە دە-
ترسێنی؛ ترس هێنەر؛ بەسام. (ترسناک)
ترشکە: [ناو] ترشوٚکە؛ گیـای خـوٚراکی کـەو.
(ترشک)
ترشەکشمیش: [ناو] کشمیشەکەولـی؛ سـە-
رچک؛ زریشک. (زرشک)
ترشەکە : < ترشکە
ترشێنە: [ناو] هەویرترش.(خمیرمایە)
ترکزە: [ناو] (١) دلٚنیگەرانی؛ گێژەن؛ توٚکز؛
گێچـــەلٚ؛ بقـــە. (تـــرس‌ونگرانـــــی؛
پاپوش؛خطر).(٢) تەڵە؛ داو؛ تەپکە. (تلە؛دام)
ترگـار: [نـاو] تـرار؛ دەفـری گـەورە.(ظـرف
بزرگ)
ترگژوٚک: [نـاو] تـەیـروٚک؛ تـەرزە.(تگـرگ)
ترمسک: [ناو] ترماسک؛ تیلماسک؛ زەنگەتە
تریٚ؛ بوٚڵە تریٚ. (خوشەانگور)
ترمە : [ناو] فد: تێرمە؛ قوماشی پەشمینە یان
لە ئارمووش. (ترمە)
تـرنگین: [چاوگـە] زیـاتر بـوٚ دەنگـە وەک:
ئـاوێژەی دەنـگ؛ گـەڕانـەوەی دەنـگ؛ دە-
نگدانەوە؛ زڤرینا دەنگی. (طنین)
تروان: [چاوگە] چڵدان؛نەبز؛ وەک: پتـدانی‌دە
مار .(نبض)
ترواندن: [چاوگە،ت] نەبزلێدان؛ پتلێدان؛ چلٚ
لێدان.(نبض زدن)
تروٚمبوٚن:[ناو]ئامرازێکی موٚسیقایە(ترومبون)
تروٚمپێت: [نـاو] فـرد؛ انـد؛ فـد: ئـامرازێکی
موٚسیقایە سیٚ کلیل (کون)ی هەیە و بە فوو
دەژەندرێت. (ترومپت)
ترولاق: [ناو] تەپاڵە: (تاپالە)
ترووسکایی: [ناو] ڕووناکیی‌کەم؛ بەحاسـتەم
دیتنی چاو. (کم‌سویی؛ دیدکم چشم)
ترەکای‌دەلٚی: ترەکینی سپلٚوت.(زائیدن سگ)
ترەوراویٚ: [ناو] چەنەدرێژی و هەڵیتەپە
لێت قسەکردن. (چرت‌وپرت و رودە درازی)
ترێبانتین: [نـاو] دەرمانێکـە لـە بنێشـت دە-
گیرێت، لە نیگارکێشیدا بـوٚ تراوکردنـەوەی
ڕەنگی خەست کەڵکی هەیە و تاوێنەری (ڕە
نگی ڕوٚن)ی نیگار گێشییە. (ترێبانتین)

تریبل: [ناو] دەنگ لە حاندێکی بـەرزدا؛ دە-ستەواژەی مۆسیقایە. (تریبل)
تریشک: [ناو] تریشکە؛ تریشق؛ تیشک؛ وە-ک:تیشکی ڕۆژ. (اشعه)
تریشین: [ناو] فرد؛ فد: کرمی نێو لەشی بـە-راز، بەخواردنی گۆشتی بـەراز بـۆ ئینسـانیش گیرۆی هەیە. (تریشین)
ترێلیۆن:[ناو] فرد؛ اند؛ فد: یەکملیۆنملیـۆن .(ملیۆن × ملیۆن). (تریلیون)
ترینگوهوڕ: [ناو]ترینگە ترینگ؛ خرینگوهوڕ. (صدای برخوردکردن زیورآلات بهم)
ترینگە: [ناو] دەنگی وێککـەوتنـی دەفـری-مس. (صدای‌بهم خوردن کاسەهـای‌مسـی)
تزۆک: [ئاوەڵناو] ژنـی ئـەتـوار خـراپ.(زن-بدکاره)
تسەگورگ : [ناو] فسە گورگ؛ کارگە فسـە؛ جۆرێک‌کارگی ژەهراویە. (نوعی‌قارچ سـمی)
(٢)<فسە گورگ
تشپۆ: [ناو] (١)زیرکە؛ پیزۆکە؛ زیپک؛زیپکـە. (جوش پوست) گرۆڤە و لووی ناو لـەشـی گیاندار.(غده)
تشپۆک: < تشپۆ
تشتومشت: [ناو،ت] شتومەک؛کـەلوپـەل. (خرت‌وپرت)
تفال: [ناو] پەڕۆیێکە بە بەسەرگـونکی هـە-ویردا دەدرێت.(رواندازچانەهای خمیر)
تفتیک: [ناو]کورک. (کرک)
تفتیلک: [ناو] کۆترەباریکە.(قمری)
تفرە: [ناو] کراژ.(پوستە؛ شورە).
تفکردنەوە: [چاوگە،ت] فڕێدانی هەر شتێ لە دەمدا. (٢) تف فڕێدان. (تف‌کردن)
تفرەمار: [ناو] کراژەمار. (پوستە مار)
تفکـە: [نـاو] ئـاگردانی لـە قـوڕچێکراو؛ کووانووی قورینە؛ (آتشدان گلی)
تفل: [ناو] توێژ؛ تۆکڵ؛ تویخڵ؛ تفە. (پوستە)
تفڵ : [ناو] بۆی هەیە لە (تفل)ی فارسیەوە هاتبێت. تڵف؛ منداڵ؛ زارۆک. (بچە)
تفە: [ناو] تفل؛ تۆخڵ؛ تۆیکڵ.(پوستە)
تفە: [ناو] دیوارێک بـە مـۆرە(قـوڕ)دروسـت بووبێت.(دیوارگلی)
تفەزڕێ: [ناو] تووە کێوی. (توت وحشی)
+ تفەنگچی:[ئاوەڵناو](ب) دەست ڕاسـت لـە تیرەندازیدا.(وارد درتیراندازی؛تیرانـداز خبـره)
تفەنگیڕەشۆکی: [ناو] تفەنگێکی قەدیمی و سەر پڕ کە لە سەر لوولەکـەیـەوە بـاڕووت و ساچمەی تێدە کرا و بە زەمە دادەگیرایـەوە. (تفنگ سرپر)
تفەنگیساچمەیی: [ناو] زیاتر بۆڕاوە و فیشە کی سا چمەیی دەخوا. (تفنـگ سـاچمە زن)
تفیسەر بەرەوژوور: (ب)کارێکی‌کرێت کـە-زیان بە کریاریشی بگـەیێنـی، و وەک تفـی بەرەو ژوور بگەڕێتەوە بۆ نێو چاوی خاوەنی . (تف سربالا)
تڤرۆکە: [ناو] خەردل؛ خەردەل.(خردل)
تڤسک: هەنجیری کێوی.(انجیر وحشی)
تڤل:<تفل
تڤو : [ناو] ترپ؛ توور؛ تڤر.(ترب)
تڤێ: [بەند] دڤێ؛ ئـەشـێ؛ دەبـێ؛ گـەرەک. (باید)
تڤیای: تووڕە بوون.(عصبانی شدن)

تک:[ناو](۱)دک؛دوو؛ هەرتک چاوی دێشـێ: هەردوو چاوی دێشێ.(دو) (۲) دڵۆپ؛ دڵۆپـە؛ تکە. (قطره)

تک: [ناو] نوختە؛ خەوش؛ خەش؛ لکە؛عەیب وئیراد؛ چ تک تێدا نینە: بێعەیب و لکـەیـە. (غش؛ لکە) دڵۆپ.(چکە)

تکەتک: (۱)[دەنگەناو]چرتەچرت؛ وەک:دە-نگـی کـاتژمێر؛ (تـکـتـک).(۲) دڵۆپـە - دڵۆپ.(چکەچکە)

تکـەکـردن: [چاوگـە،ت] هاتنـەخـوارەوەی دڵۆپە.(چکەکردن)

تلاسان : [چاوگە،] هەڵخلیسـکان.(لغزیـدن)

تلبژار: [ئاوەڵناو] بە قامک بژارکـراو؛ دەسـت چن ؛ هەڵبژاردە؛ تلبژێـر؛ (انتخـاب) (۲) لـە ڕادەی قامکی دەستێک تێناپەڕێت.(ب)نایاب. انگشتشمار)

تلخە: [ناو] کۆگابەفری بە سـەهـۆڵ بـووی پەڵە پەڵە لە سەر عـەرز مـاو.(کپـە برفهـای بجامانده دربهار)

تلدار: [ئاوەڵناو]تۆلدار؛ تۆڵـدار؛ ئـاوس؛ تـۆلپڕ؛ سکپڕ.(آبستن)

تلگەنی: [ئاوەڵناو]زکگەنیو؛ سکبۆگـەن.بـۆ جوێنە. (شکمگندیده)

تلمسـک: [نـاو] تلماسـک؛ زەنگـەتـەتـرێ. (تلسک)

تلنایۆ: [چاوگە،ت]تلین؛ تلانەوە.(غلطیدن

تلۆفک : [ناو] (ف. گوڵچنینەوە) گلۆفک؛لکی هـەرە سـەرەوەی دار. (شـاخەهـای بـالائی درخت)

تلی: [ناو] (۱)گلە؛ دانە؛ دەنک. (دانە)(۲)تبل؛ قامک.(انگشت)

تمتم: [ناو] سماق.(سماق)

تنتیک: [ئـاوەڵنـاو] بـەدئـەسـڵ؛ بـەدنیـژاد. (بداصل)

تنگژ: [ئاوەڵناو] ئانگژا؛ توورە.(عصبانی)

تنگژی: [ناو] توورەیی.(عصبانیت)

تۆبەی گورگ مەرگە:(ب) دووری نەکـردن و دەست هەڵنەگرتن لە خـدە و خـوو؛ تۆبـەی بێبایەخ؛ تۆبەی بە درۆ.(توبە درو غین ؛ توبە گرگ)

تۆپز: [ناو] (۱)تۆپەوانەی کونی ئە ستێر و ڕۆ چن. (دها ن بندروزن)(۲) مێکوت و مێگوار؛ دۆق؛ کوتەکی سەر بزمارڕێز؛ گورز. (گرز)

توپزەگیاوە: [ناو] گیاسپۆن؛ دەرمانـە بـۆ ژە-ردوویی. (میخک وحشی؛چوبک؛صابونی)

تۆپڵەگیا: [ناو] شەلەمەباخی. (کلمصـحرایی؛ خردلبری)

تۆپەکەلەم: [ناو] گیـا گـەلـەرم؛ کالیسـیۆمی زورە بۆ پتەو بـوونی ئێسـک و نـەخۆشـینی ئێسک بەکەڵکە. (کلم پیچ)

تۆتۆ: تواتوا؛ چینچین. (لایەلایە؛ قشرقشر)

+ توخماخ: [ناو] قەتماغە؛ پێست؛ توخماخی سەرت هەڵدەکەنم: پێستی سەرت هەڵدەکە-نم(پوست)

توخمەتخێڵ: [ئاوەڵناو] زۆڵ؛ بیژوو؛ توخمی-حەرام؛حەرامزا. (حرامزادە)

تۆڕئاوس: [ئـاوەڵنـاو] پابـە مانـگ؛ هـەراش ئاوس؛ نزیک بە زائین. (پابماه)

تۆراخ: [ناو] خەسە؛ دۆی خەسـتی ئـاوچنراو بۆ کەشک چێکردن؛ دۆڕاخ. (دوغ چکیدە)

تۆراق:<تۆراخ.

تۆراقدان: [ناو] ئامانی تۆراق. تووره‌که‌ی هه‌- لواسینی تۆراخ. (ظرف دوغ چکیده)

تۆراک: [ناو] جۆری په‌نیر.(نوعی پنیر)

تۆربه: [ناو] تووره‌که؛ توورێن؛ کیسه.(توبره)

توربچه: [ناو] تووره سووره؛ جۆرێک تووری چووکه‌ی پێست سووره.(تربچه‌نقلی)

تورتان: [ناو] مقه‌س؛ قه‌یچی؛ دوێرد. (قیچی)

تۆرکردن: [چاوگه‌،ت] تۆران؛ زیزبوون.(قهر کردن)

تۆڕکردن: [چاوگه‌،ت]به‌تۆڕگرتن؛ ڕام‌کردن؛ خسته‌تۆڕ؛ زیاتر بۆ کوڕ و کیژ ده‌وترێت که‌ مه‌یلی یه‌کترین ڕابکێشن. (تورکردن)

تورکمان: [ناو] تورکمه‌ن؛ تورکه‌مه‌ن؛جه‌- ماوه‌ری سپی پێستی تورکه‌کانی ئاسیای ناوه‌ندی. (ترکمن)

تورکی: [ناو] زمانی تورکی؛ زمانی تورکه‌- کانی ئۆرال ئالتایی وئازه‌ری. (ترکی)

تورکی: [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به‌ تورکه‌وه. (ترکی)

تورکی‌ئازه‌ری:جه‌ماوه‌ری تورکی ئازربایجان. (ترک‌آذربایجانی)

تورکی‌لاو: (ب)تورکه‌کانی پاش شۆرشی ئاتاتۆرک له‌ تورکیا. (ترکهای پس‌ازانقلاب آتاترک)

تورکیی‌ئه‌سته‌مووڵی: زمانی‌یاسایی ده‌وڵه‌تی تورکیا. (زبان‌رسمی ترکیه)

تورمز: [ناو] روس‌د؛ فد: ئامێری ڕاوه‌ستاندنی هه‌ر که‌ره‌سته‌ی ته‌گه‌ردار؛ چه‌ند جۆره، کاره‌بایی، ڕۆنی، پایی، ده‌ستی، کومپێرێسی و هیدرۆلیکی؛ له‌ کوردستانی باشوور وشه‌- ئینگلیزییه‌که‌ی ده‌ڵێن، و ئیستۆپی پێده‌ڵێن. (ترمز)

تورمزبڕیان: [چاوگه‌،ت] تورمزبڕین؛ له‌ کارکه‌وتن و عه‌یبدار بوونی تورمز.(ب) خۆ پێ‌نه‌گیرانه‌وه. (ترمزبریدن)

تورنابازی: [ناو] فد: یاریی شا و وه‌زیر و دز و جه‌للاد. (ترنابازی)

تۆرۆس: [ناو] تۆرۆس وئانتی تۆرۆس، دوو کێون له‌ مه‌ڵبه‌ندی کوردستانی تورکیان. (نام‌دوکوه)

توره‌هات: [ناو] فد: توڕره‌هات؛ هه‌ڵێت و په‌- لێت؛ قسه‌ی پڕو پووچ.فشقییات. (ترهات)

تۆڕی‌چرا: [ناو] چنراو و هه‌ڵدووراوێکی تۆڕی کیسه‌ئاسای بچووکه‌ له‌ ده‌زووی نه‌سووج، ده‌یکه‌ن به‌ سه‌ر پستانه‌کی(مه‌مکه‌)ی چراتۆڕدا. (طورچراغ)

تۆزته‌کاندن: [چاوگه‌،ت] (ب) لێدان؛کوتان و بۆ تێوه‌شاندن. (کنایی ،کتک زدن)

تۆزه‌ڵانیه: [به‌ند] تۆزه‌ڵانه؛ تۆزێکی‌که‌م؛ نه‌- ختێک؛که‌مێک. هه‌ندێک. (کمی. خیلی کم)

تۆشکه: [ناو] کریش وه‌ک:کرێشی سه‌ری چڵکن یان گه‌چه‌ڵ. (شوره)

تۆشه‌ل: [ناو] تۆخڵ؛ تیقل. (پوسته)

+ تۆف:[ناو]تۆڤ؛ توو؛ تۆم؛ تۆو؛ توخم.(تخم)

تۆفانه‌وه: [چاوگه‌،ت] گێچه‌ڵ به‌رپاکردن؛ کورتکراوه‌ی تۆفانانه‌وه. (شلوق‌کردن)

تۆڤئاقێتن: [چاوگه‌،ت] تۆڤچاندن؛ تووچاندن؛ توو وه‌شاندن (تخم‌پاشی)

تـوْقی: تـەرِەکـاڵی بـۆ تـوو رِاگیـراو. (میـوە بوستانی تخمی)

توْقە: [ناو] تەوقە؛ دەستومشتاق. (بهم دست دادن)

+ توْقین: [چاوگە]زیادکردنی ئـاوی کـارێز و کـانی؛ ژیانــەوەی کــوێرەکــانی. (پرآبــی کاریز؛پرآبی چشمه خشکیده)

تـــوْقین : [چاوگـــە] (١ب) ترســـان .(ترسیدن).(٢) دریـانی پـۆرِگ (پـارەشـدن تاول).(٣) ژیانەوەی کوێرەکانی. (زنـدەشـدن چشـمه خشـکیدە)(٤)تـەقینـی قومبولـە. (ترکیدن نارنجک)+

توْکز: [ئاوەڵناو] ترکزە؛ بڤە. (خطر)

توْڵانەوە : [چاوگە،ت] داتولـان؛ نـەرمبـوونی میوە بەهۆی زۆر گەیینەوە؛ بل بوون. (نـرم- شدن میوه بەعلت زیاد رسیدن)

توْلپر:<تلدار

توْل دان : [چاوگە،ت] زکدانی دیوار.(شکم- دادن دیوار؛ طبلک کردن)

توْڵدان: [ناو] منداڵدان؛ (بچەدان)

تولومپا: [ناو] تورومپا. (تلمبه)

+ توْڵە: باتی؛جیاتی؛ بری؛ قەرەبوو؛ لە توْڵەی قەڵمێکدا کتێبێکم پێدا. (عوض)

توْڵەکە مارانە: [ناو] مارتوْڵەکێ؛ لەکوردستان زۆر دەروێت، تامی تاڵـە و هـەنـدێک مـاکی ژاری (ئامیگــداڵ) ی‌تێدایــە و دەرمــانێکی- ئێش‌بەرە.(افسنطین کبیر)

توْمارکردن : [چاوگە،ت] دەنگ خستنە سـەر شریت و قەوان؛ <سەبت (ضبط‌کردن نـوار وکاست)+

توْمانج: [ناو] بوختان؛ توْمەت. (تهمت)

توْماندن: (ف.گیـو) توْمـەت لێـدان. (تهمـت زدن)

توْمپز: [ناو] مشتەکوْڵە. (مشت)

توْمقفە: [ناو] گیاچەورە؛ لەمیراوای بۆکـان و پاوە و کێوەکانی داڵـاهوْ زۆرە و دەرمانـە بـۆ سینوْزیت. (گل‌مرو)

توْم‌گیر: [ناو] گیـای بـالووکبرِ؛ گـوی‌بـەرخ؛ گوڵەکەی بە توْپ لە پاڵ یەکـدان،دەرمـانی بروْنشیت و ئازاری سینگە و گەڵا تووکنەکە- ی بۆ خنازیر باشە. (گل ماهور)

توْمەز: <تومەیژە

توْمەیژە: توْمەڵێ؛ تومەز؛توْمـەزانـە. (تونگـو)

توْن: [ناو] فد؛ انـد؛ فـرد: راوە و رێـژەی دە- نگ،دەستەواژەی موْسیقایە. (تن)

توْن: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: کێشێکە بەرانبەر بـە هەزار کیلوْ. (تن)

توْن: [ناو] فـد؛ فـرد؛ انـد. گوْشـتی کوڵـاوی ماسی (توْن) کە لـە نـاو قوتـووی سـەربـە- ستراوی تەنەکەدا رای دەگرن. (تن)

توْن: [ئاوەڵناو] مروْڤی چاوبرسی و تێرنەخوْر. (حریص)

تـوْن: [نـاو] فـرد؛ فـد؛ انـد: نـاوی جوْرێـک ماسییە. (نام ماهی تن)

توْن :[نیشانەی ملْکی بـۆ دووهـەم کـەسـی تاک] هەموو عالەم گرفتاری توْن. (علامـت ملکی)

+ توند: [ئاوەڵناو] خەسـت؛ دژی شـل.(تنـد؛ سفت)

+ توند و تیژ: [بەند] (١)توند و تیـژ رِابـوورد:

به لەز ڕابوورد. (سریع).(٢)[ئاوەڵناو] تاڵ-وترش؛ زۆر توون. (طعم خیلی تند)

توندە تەبیات : [ئاوەڵناو] ئەوەی زوو تووڕە-دەبێت، تەبیات لە (تەبیعەت)ی ئارەوییەوە هاتووە. (تندخو)

توونی: [ناو]توندی؛ توونی؛ خەسی؛ تام تیژی.قاییم. (تندی)

تووتکان: [چاوگە،ت] (١)ڕیوایەتە کورێک چاوی بە خواردنێک بکەویت و ئیشتیای-بکات و نەیدەنێ تووی دەتکێت و منداڵی نابێت. (عقیم شدن مرد). (٢) هەڵتروو شکان. (چمباتمه)

+ تووتەک: [ناو] نەرمەنایە.(نوعی نی زبانە-دار)

تووجی: بەلاڤکرن؛ پشک‌کرن؛ بڵاوکردن؛ پرش و بڵاو کردن. (قسمت کردن)

تووڕدک: [ناو] تووترک؛ تەمشک؛ تێمشک. (تمشک)

تووڕدۆکە: [ناو] خاکشیرەکەشیلە؛ گیایێکە دە نکەکەی بۆ سێبەرۆ (ماڵاریا) بەکەڵکە.(قدومه کوهی)

تووڕ: هاوێژ؛ تووڕدان؛ هاوێژتن. (انداز)

تووڕ: [ناو] فرد؛ اند؛ فد: گەشتوسە-یران،زیاتر بردنی چەند کەس پێکەوە بۆ گە-شت و وڵات گەڕان لەلایەن ڕێکخراوێکەوە. (تور)+

تووڕەکێوی: [ناو] گیای تورەدەیمی؛ لە مهاباد، پیران شار و پاوە زۆر دەڕوێ گە ڵاکەی دەکوڵێنن بۆ دەرمانی برین و دومەڵ. (علف خر)

تووریست: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: گەشتیار؛ گەڕۆک. (توریست)

تووزەک:[ناو]تەڕەتیزە؛تەڕەتۆرە؛تەرەتۆڵە؛ (ترەتیزک)

تووش: [ناو] فرد: (١) لە زمانی فەڕانسەشدا بەمانای تووشی یەکبوونە؛ڕووبەڕووی یەک هاتن. (٢) چەتوون و تووش ودژوار. (سخت)(٣)جگی زۆرساوراو؛ جگی تووش. (شتالنگ‌زیاد سابیدەشدە) (٤)شەڕانی. (خشن)

تووشک: [ناو] چوێشتیر؛ توێشتیر؛ گیسکە مێی لە دوو ساڵە کەمتر. (بزغاله ازدوساله کمتر)

تووشکەلە: [ناو] تووشک؛ کاوڕە مێ کە پای‌نابێتە دوو ساڵان. (میش در اول دوسالگی.)

تووفەڕەنگی: [ناو] شیلک؛ بنەگیایێکی خزۆ کە، میوەکەی سوور و ترش و شیرینە. (توتفرنگی)

تووکە: [ناو] ترووکە؛ پرووشەی بەفر و باران. (نم‌نم برف و باران)

توولی: [ناو] وشتری تووکن و بەرگن‌درێژ. (شترپشم دراز)

توولیایی: (١)هلهلیایی؛هەلوپەلبوون لە بەر کوڵانی زۆر.(لە شدەاز زیادپختن) (٢) توندڕەوی: زێدە ڕەوی؛ زیادەڕۆیی. (افراط)

+ توون: [ئاوەڵناو] تووژ؛ تیژ (تامی تیژ و توند).(طعم، تیز و تند)

توونکە؛ [ناو] تنۆکە؛ دەرپێی زۆرکورت. (شۆرت) مایۆ ی گوشاد. (تنکە؛ شورت)

تـوونوتیژ: [ئاوەڵناو](١) بەکار؛ خێرا توندوتۆڵ. (کاری). (٢) توون و تیـژ؛ تـامی زۆر تونـد و تیژ؛ تاڵ و تیژ. (طعم خیلی تند)

توونەگیواو: [ناو] توونیلە؛ توونەگیا؛ تەر خون. (ترخون)

توونەدار: [ناو] دارچین؛ دارچینی؛دارێکە لە چین و مالیزیەوە هاتووە،پێستی ئـەو دارەدە-رمانی بڕۆنشیت و سی و زوکامە. (دارچین)

+ توونی؛ [ناو] توندی؛ تاڵی؛ تیژی، دژی نە-رمی؛ تووتنەکـە توونـە: نـەرمنییـە. (تنـدی)

توونیلە:< توونە گیواو

تووە قەسپە: [ناو] جۆرێک‌تووشیرینی دەنـک گەورەی سپی(نوعی‌توت سفید)

+ تۆی: من نیم،تۆی. ئەتۆی. (تو هستی)

تۆیخمچـوو: پێـستم سـاورا؛ (ب)شـەکـەت بووم؛ ماندوو بووم. (خستەشدم)

تەبانە: تەپانە.<بانگلێر

تەبتاندن: [چاوگـە،ت] ئـارام‌کردنـەوە؛ حـە-جماندن؛ دڵخۆشی‌دانەوە. (آرام‌کردن)

تەبتـین: [چاوگـە،] ئـارامگرتن؛ حـەجمین؛ داسراکان.(آرامگرفتن)

تـەبخاڵـە: [نـاو] تیمسـک؛ لێوهـەڵزریـان. (تبخال)

تەبرێز: [ناو] تەورێز؛ شارێکە لە ئازربایجـانی ڕۆژهەڵاتی ئێران. (تبریز)

تەبسی: [نـاو] کـەشـەفـەی چـایی. (سـینی کوچک)

تەبع: [ناو] نـەخۆشـین بـە هـوێ خـواردنی چـــەوریـــی زۆرەوە. (مریضـــی ازچربـــی زیادخوردن)

تەبلەی‌سەر: [ناو] تەپڵی‌سەر؛ تەوقـی سـەر. (فرق سر)

تەبەتۆر: [ناو] تەونی جاڵجاڵووکە. (کارتنک)

تەپتەپی : [ئاوەڵناو] کەسێک کە تەنیا تە وقەسەری هەویزە.(کسیکە فقط وسط سرش طاس است)

تەپساندن: [چاوگە،] (١)ڕاخستن؛ پان‌کردنە-وە. (پهـن کـردن) (٢)لێـدان؛ کوتـان. (زدن؛ کوبیدن)

تەپکەر: [ئاوەڵناو+ ناو،بک] تـەپـۆ؛ فێڵـەبـاز. (حیلەگر)

تـەپـڵ: [نـاو] دمـەک؛ زەرب؛ ئـامێرێکی مۆسیقایە. (ضرب)

تەپڵەک: [ناو] باکردنی گەچی دیوار بە هۆی تەڕەشۆیی(نـم)ەوە. (طبلـک).(٢) ژێرسـیغار. (زیرسیگاری)

تەپلەکردن: [چاوگە،ت] هەڵەکردن لە قسە-کردندا. (تپق زدن)

تەپڵەکی‌ڕۆژ: [ناو] گۆی ڕۆژ. (گوی خورشید)

تەپلەگوێنی: [ناو] ئگوێنییک کە کـەتیـرەی لێدەگیرێت. (گون کتیرا)

تەپ لێنەکوتان: (ب)بیٚزانستـی لـەکارێکـدا. (سردرنیاوردن)

تەپودۆڵ: [ناو] کێو و شیو.(ب)هـەردی پـڕ-کۆسپ و کەندالٚ. (زمین ناهموار)

تەپوودووکەڵ: [ناو] تـەمودووکـەڵ؛ مـژوودوو؛ تەم‌تۆمان. (مە و دود)

تەپولوول:[ناو]تەمو مژلەکاتی بەفر و بـاران-باریندا. (مە همراە با بارش)

تەپۆڵەگیا: [ناو] گیاگزگانـە. (گیـاە طاوسـی-

(رنگ)

تەپە: [دەنگەناو] دەنگی کەوتنی شتی قورس؛ وەعەرز کەوتنی شتی قورس؛ دەنگی بەدار تەکاندنی لێفە و مافوورە. (صدای افتادن اشیأ سنگین ونرم)

تەپوهۆڕ: [ناو] هەراوهوریا و زرموکوت. (تق-وپوق وسروصدای بلند)

تەپەسەر: [ناو]و[ئاوەڵناو] بێدەسەڵات؛بێدەنگ؛ ستەم دیتوو؛ سەرکوتکراو؛ سەرکۆنەکراو. (مظلوم)

تەپەوتەلان: هەردی پڕکەند و کۆسپ.(زمین ناهموار)

تەپی: [ناو] تەپلۆسی؛ سستی؛ لەش گرانی. (لشی)

تەتن: [ناو] قوڕ. (گل‌وشل)

تەتە: [ناو] دۆڵ و کەلی تەتە بەینی هەورامانی تەخت و هەورامانی لهۆن.(گردنە و درە ای در اورامان)

تەتەپێچ: تەختەپێچ؛ پێچاندنی دەست و پێی شکاو بە تەختە. (با تختە بستن استخوان-شکستە)

+ تەتەڵە:[ناو] ئامرازی هەورگەری، تەختە یان چەرمێکە بۆ لووس کردنی هەوڕ و هیربار. (ابزار کوزەگر)

تەتەڵە: [ناو] (١) کەوانە؛ لاتراسەکردنی گوڵلە کە لە بەرد بکەوی. (کمانە).(٢) هەڵبەزینەوەی پەیتا پەیتای زاپ کاتێ لاتیل بۆ سەر ئاو دەهاوێژرێت. (نان و ماس). (کمانە)

تەحر: [ناو] تەرح؛ شێوە. (طرح)

تەخار : [ناو] تەغار؛ (ب)سی؛ تەغارێک تەپاڵە سی دانەیە، تەغارێکی چوار پووتی گەنم سی ڕبەیە.(بە سی عدد اطلاق میشود)

تەختخاو:[ناو]قەرەوێڵەی لەسەرنووستن. (تختخواب)

تەختە: (١) [ناو] چاڵوچۆڵ نییە (تەخت)ە،(تخت است) (٢) [ناو]یەکەی ژمارەی بەری قوماشی پێکەوە لکاو و (دووراو)داوێنی کراس چوار تەختەیە. (تختە).(٣) [ناو] یەکەی ژماردنی جاش و بەتانێ و قاڵی، سێ تەختە قاڵی.(تختە). (٤ب) [ناو]تەختەنەرد، تاوڵە. (تختەنرد).(٥) [ئاوەڵناو] شتی پان وتەخت وەک: تەختەبەرد، تەختەگەمڕە. (هرچیزصاف وپهن). (٦) [ناو]تەغەر بۆ داری تاشراوی پان دەگوترێت. تەختە دار. (تختە-چوب)

تەختەپیتی: [ناو]تد: غەریبسنجان:جووجە. (ساس)

تەختەدامە: [ناو] تەختەیێکە خانە خانە کراوە و٦٤ خانەی هەیە بۆ یاری دامە؛ (چەلان چابوو هەمانبوو تەختەدامە)«هێمن» (تختە-داما)

تەختەسڕ: [ناو] پارچەیێ(لباد یان هەور)کە نووسراوەی تەختە سیای قوتابخانەی پێ-پاک دەکەنەوە. (تختەپاکن)

تەختەسێلا: [ناو]سێ تەختەی ناسک کە ناوە ناوە بە باری ڕاست و ڕا پووتدا (بۆدەوامی زیاتر) پێکەوە لکاون. (تختە سەلا)

تەختەشنۆ: [ناو] تەختە دارێکی ٨٠×٨ سانتیمیتر بۆ وەرزشی شنوکردن لە سەری.

(تخته شنا)
تـەختـەكـورت: (ب)عقـڵسـڤک؛ کـەم عقلْ.(کنایی، کم عقل)
تەختەنەرد: [ناو] تاوڵە. (تختەنرد)
تەختیسـینگ: [نـاو] پانـایی سـەر سـینگ. (تختسینه)
تەختیناوشان: [نـاو] پانـایی لای ژووروەوەی پشت. (پهنای شانه)
تەخر: [ناو] تەرک؛ وازلیْهێنان. (ترک)
تەخلیت: [ناو] (١) تەقلّیت؛ سواعبەت؛ گاڵتە. (شۆخی) (٢).لاسایی؛ دەمەلاسکیْ.(تقلید)
تەخم: [ناو] شوێن؛ جێگا. (مکان)
تەخەر: [ناو] (١)عەشیرە. (٢) [بەند] تەغـەر؛ زۆرتر. (١.عشیره ٢.بیشتر)
تەدووانە: [ئاوەڵناو] جێمک؛ لفەدووانە؛ بۆمیوە (شملّوبەرەکەت). (دوقلو)
تەرئەنداز: [ئاوەڵناو] پیرەمێردێک خۆ قیـت و ڤیت کەت. دڵتەڕ؛ تەڕپۆش. (شیکپوش)
تەڕا : بەتۆ؛ بۆتۆ؛ لۆتۆ. (ترا)
تەڕاتی: [بەرهەمیچاوگە] تـەڕایـی؛ تـەڕی؛ نمداری. (تری)
تەڕاڤ: [ناو] دێلاندن؛ دەڵاندن. (نشت)
تەڕاح: [ئاوەڵناو] (١) مروی لەبـلاق و درێـژ. (آدمخیلیدراز قد) (٢) [ناو] عـەلاف؛کرپـار و فرۆشیاری دەغلْ بەکۆم. (علاف)
تەرازیا: [ناو] شەونم؛ خوناوە. (ژاله)
تەراشكاری: [بەرهەمـیچاوگـە] تراشـكاری. (١) ڕەوتی تاشین. (٢)جێگـا و کـەرەستـە و کـاری کـانزا تاشـین(لـە چـەشـنی خـە-ڕڕاتی)(تراشكاری)

تەڕاکتۆر: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: تراکتـۆر؛ کـەرە-ستەی شێو برین. (تراکتور)
تەڕاکردن: [چاوگە،ت] بـەردانـەوە؛ خسـتنە-خوارەوە. (پائین انداختن)
تراموا: [ناو] قەتار(شمەنـنـەفـەر)ی نـاو شـار. (تراموا)
تەرانە: [ناو] ترانە؛ قەشمەری؛ گەمە. (بازی)
تەڕاوس: [ئاوەڵناو] تەڕئـاوس؛ هـەردیهـە-میشە شێدار. (زمینهمیشهنمدار)
تەڕاوەری: [نـاو] هـاتن وچـوون؛ تـراوەری؛ هاتوچۆ کەر؛ ئەم وشە کوردیە و چووەتە نێـو زمانی فارسـی و بـووە بـە ترابـەری.(تـردد؛ ترابری)
تەربەل: [ئاوەڵناو] پیرێژنی تەڕپۆش. (پیـرزن شیکپوش)
تەرت: [ناو] کەستەک؛ کوڵۆیخاک. (کلوخ)
تەرتلین: [چاوگە]گێژبوون؛ شێوان. (آشـفتە-شدن)
تەرجۆ: [ناو] پەرجۆ؛ کرمزی؛ مەهدەر؛ کاری کەس نەکردوو. (معجزه)
تەرجە: [ناو] شەبباک؛ دەلاقە. (شباک)
تەرجەمە: [ناو] پاچڤـە؛ وەگێڕانـی نووسـراوە یێک بە زمانێکی تر. (ترجمه)
تەرخانمەجلیس: مرۆڤی تایبەتی دانیشتن لە کۆڕ و مەجلیسدا؛ (ب) پیاوماقوولْ. (مجلس-نشین)
تەڕدەماخ: [ئاوەڵناو] کەیف خۆش؛ بەدەمـاخ. (خوشحال)
تەڕزەنوو: [ئاوەڵناو] شتیتازە و نویْ؛ خەبەر و باسی تازە (جدید و نو)

تەرسا: [ئاوەڵناو] دیان؛ فەلە؛ عیسایی؛ (لە-چەند شوێنیدیکە بە گاوریش وتراوە). (عیسوی)

تەرفە: [ناو] تەفرە؛ خاپ؛ فریو. (فریب)

تەرقال: دۆستایەتی لەگەڵ کەسێکی خراپ-دا. (دوستی با آدمناباب)

تەرک: [ناو] (١)دواوەی زینی ئەسپ ، یان دوواوەی هەرسوارێک.(ترک).(٢)تەرخ؛ دە-ست لێبەردان. (ترک)(٣)بێخ ؛ بن؛ تەختی ژێرەوە؛ (تە؛ کف)

تەرکاڵ: [ناو] مەزرای دەغڵی ئاوی. (کشت آبی)

تەرکبەند: [ناو] بەن‌سامۆرتە. (ترکبند)

تەرکزە: [ئاوەڵناو] تۆکز؛ مەترسی؛ بڤە.(خطر)

تەرکەخەم: [ئاوەڵناو]کەمتەرخەم؛ بێخەم. (لاابالی)

+ تەرکەدونیا: [ئاوەڵناو] دووری کردوو لە خۆشیەکانی دونیا؛ زیاتر بە (ڕاهیبە)ی کلیسانشین دەڵێن. (تارک دنیا)

تەرکەز: [ناو] دارتەقڵە لە ساقەتی خەیزەران. (چوب چوگان ازخیزران)

تەرکەزا: تەرکەزێد؛ جێهێشتنی نیشتمان؛ تەرکەدیار (ترکوطن و دیار)

تەرکەوڵات : لە وڵات دەرچوو؛ ئاوارە؛ تەرکە-دیار. (آوارەغربت)

تەرمەک: [ناو] تایەی درێژ و باریکی گڕاڵک و درک و داڵ.(کپەخارمکعب‌شکل)

تەڕوتلیس: [ئاوەڵناو، تەڕ و خووساو. (تر و خیس)

تەڕ و وشک هاوێشتن: تێرووپشک.(نوعی-قورعە)

تەڕووک: [ناو] داری تەڕە ژیبا؛ بەرێکی سووری هەیە بۆ نەخۆشینی سی و دڵ بە-کەڵکە. (طویلک)

تەڕووندە:[ناو]تازەڤێراگەیشتی؛نۆبەرە.(نوبر)

تەڕوونە: [ئاوەڵناو] پەرش‌وبڵاو؛ ئاوارە. (پراکندە)

تەڕەتیزە گیوێلە: [ناو]کووزەڵە.(ترتیزک آبی)

تەڕەژیە: [ناو]گیای تەڕوو؛ لەکوردستان زۆرە و دەرمانی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سنجد صحرایی)

تەڕەشۆ: [ئاوەڵناو] شێدار؛ نمدار؛ شەدار؛ تە-ڕەشوع؛ ڕتووبەتدار. (نمدار)

تەرەفاندن: [چاوگە، بڕین؛ بەلکردن؛ قرتاندن. (قطع کردن)

تەرەفە: [ناو] سکلەوەڕێن؛ پلەندەر. (تفیلی)

تەرەک: [ناو] تیک؛ درز؛ قەڵەش. (ترک)

تەرەکان: [چاوگە]ترەکیان؛قەڵەشان؛ قەڵە شین.(ترکیدن)

تەرەلەیلان: [ناو] نێرتکەپیاز. (پیازچە)

تەرەمێر:[ئاوەڵناو] پیاوی دڵتەڕ و خۆڕازێنەر. (مردی کە زیاد بەخودش‌میرسد)

تەریانە: [ناو] ساقۆڕ؛ سەوەتە؛ تریان. (سبد بزرگ)

تەریب: [ناو] بەلاڤ؛ تەرس؛ تەپالە؛ تەپاڵە. (تپالە)

+ تەریب: [ئاوەڵناو]دوو هێڵ لە ڕاستی یە-کدا، کە هەرگیز بە یەگ نەگەن مەگەرلە نیهایەتدا، وەک ڕواڵەتی هێڵی قەتار. (موازی در هێندسە)

+تەریب: [ئاوەڵناو] تەراز؛ هاوتەریب:هاوشان ، هاوەمەرام؛ هاوڕێ. (موازی؛ همسان)
تەریفە:[ناو] تریفە؛ نەخۆشینی ئاژاڵە کە نابێ گۆشتەکەی بخورێت.(نوعی‌مرض حیوانات)
تەریکی: [ناو] تـەنیـایی؛ تـەنیاکـەوتـوویی؛ گۆشەگیری. (عزلت)
تەرییە: [ناو] تەریدە؛ ڕێگر؛ چـەتـە؛ جـەردە. (راهزن)
تەزەرد: [ناو] مەڕی سپی کە سەروچاوی زەردبێت. (رەنگ‌گوسفند)
تەزاندن: [چاوگە،ت] سڕکردن؛ لەئاوی سارد یان بەفـردا ڕاگرتنـی ئـەنـدامی گیانلـەبـەر؛ (ب)تەممی کردن. (کنایی،تنبیه کردن)
+تەزین: [چاوگە] (١) مێلـووره کردنـی ئـە-ندامی لەش؛ (مورمورکردن اعضـا)(٢)چیـان؛ چوون و سڕبوون بە سەرما. (کرخـتـشـدن).
تەژ: [ئاوەڵناو] پڕ؛ دوڵدر؛ لیپاولیپ. (پر)
تەژە: [ناو] (١) تەگە، نێری(نهـاز).(٢) یـاری قەلەمنـداری. (نـوعی‌بـازی).(٣) ئـەسـتوون (ستون). (۴)باڵار. (الوارسقف)(۵)[ئاوەڵناو] زە-بەلاح. (لندهور)
تەژندەر: [ئاوەڵناو] زەبەلاح؛ درێـژ و ناقوڵـا. (لیلاق؛ لندهور)
+ تەس: [دەنگەناو] فەمانی دەنگـدانی کـەڵ گامێش و ئەسپ بۆ پاشەوە چوون. (فرمـان پس رفتن اسب و گاومیش)
تەسکوتروسک: بەرتەنگ؛ باریک و تەسـک. (کم‌عرض وباریک)
تەسمە: [ناو] وشەیێکی بیانیە بەڵـام بـە بـاو بوونی سەیارە، لە سەر زاری جەمـاوەر وەک کوردی بە کار دەبرێت وکوردکاریش کراوە و بووەتە تەسوو یان تەسوە بەڵام زیـاتر هـەر تەسمە دەوترێت. (تسمە)
تەسمەپەروانە: [ناو،ت] ئاڵقەلاسیقێکە کە بە هێز ی ماتۆڕ پەروانە هـەڵـدەسـووڕێنێت بـۆ فێنک کردنەوەی ڕادیاتۆر. (تسمەپروانە)
تەسوو: [ناو] سیرمە؛ تەسووە. (تسمە ، نواری از پوست وچرم)
تەسەل: ئارام؛ تێروتەسەل، بـۆی‌هـەیـە(تێـر وتـەسـەلا) بـێ و تـەسـەلای ئـارە-وی(سوکنایی)یە(آرام)
تەسیقی‌شوفێری: [نـاو،ت] گـەواهـی‌نامـەی شۆفیری؛ شەهادەی شـۆفیری. (گواهینامـە-رانندگی)
تەشائوم: [ناو] شێوە و شوبهاندن؛ وێدەچێ لە وشەی(تـەشـابوهەوە)کوردکـاری بوویێـت. (تشابە)
تەشریف:عد؛ فد: وشە ئارەویە بەڵام بە واتای (بەڕێزەوە هاتن) بەتایبەت لـە هـەورامـان و موکو ریان زۆر دەگوترێت. (تشریف)
تەشرین: [ناو] عد: ناوی دوو مانگی ساڵە لـە بەینی ئەیلوول و کـانوونی یـەکـەمـدا.(نـام دوماه)
تەشکەلێ: [ناو] داوێن؛ دامێن. (دامن)
تەشەخوس: [ناو]کەسایەتی؛ دەمار و لووت بەرزی ،لە ئارەویەوە هاتووە . (شخصیت؛تکبر)
تەشەنە: [ناو] پەرە؛ تەنینەوە.(پخش)
تەشەنەکردن: [چاوگە،ت] تـەشـەنـا و هـە-وکردنـەوەی بـرین. (بـازچرک‌کـردن‌زخـم).

(٢)تەنینەوە. (پخش شدن)

تەشیبریق: [ناو] برووسکە. (برق)

تەشیکە: [ناو] موغموغە؛ میشوولەی لاق-درێژ کە هەندێکیان سەرپشتیان کوڵکنە. (پشەبزرگ)

تەشیمل: [ناو]کولیچە گیواو؛ گوڵەکانی زەرد و لە پاڵ یەکدان، ڕیشەکەی تامتاڵە دەرمانی ئێشی گەدە و ڕەوانەوەی تووڕەییە. (جینتیانا)

تەشیۆک: [ناو] جۆرێک هەڵپەڕکێ. (نوعی رقص)

تەعارفکردن: [چاوگە،ت] فد: ئارەویە بەڵام بە واتای خوڵککردن لە زمانی کوردیدا باوە. (تعارفکردن)

تەغمە: [ناو] شەقڵی ئاژەڵ داخکردن؛ تاغمە. (مهر داغکردن حیوانات)

تەغەر: [بەند] زۆرتر؛ زیاتر. (بیشتر؛غالبا)

تەفت: [ناو] قەرتاڵە. (سبد میوه)

تەفتی: [ناو] گەنمی وەک بڕوێش کوتراو. (گندم نیم کوب)

تەفرەباز: [ئاوەڵناو] تەفرەدەر؛ فریودەر؛ لە خشتە بەر؛ خەڵەتێن؛ خاپێن. (فریبکار)

تەفەش: [ئاوەڵناو+ ناو] خایین؛ خۆفرۆش. (خائن)

تەقتەقیک: [ناو] کەمانچە. (کمانچه)

تەقجڤان: [ناو] لەگەڵ کەسێک زۆرنزیک-بوون؛ پەیوەندی. (رابطه)

تەقدا: زەرەرگەیێن؛ زیانیخورۆ. (زیانرسان)

تەقرزین: [ناو] تەبەرزین. (تبرزین)

تەقسک: [ناو] تەفزک؛ تەقزک؛ تەفاریک؛ هەژیر؛ (هەنجیر)ی کێوی. (انجیرکوهی)

تەقش: [ناو] قەمچ؛ چەوی پان. (تکەسنگ پهن سابیدەشدە)

تەقگر: [ئاوەڵناو] هەمووگر؛ هەموولایەنێک دەگرێتەوە؛هەمووان دەگرێتەخۆ. (همە-گیر؛شامل)

تەقل: [ئاوەڵناو] تێکەڵ. (مخلوت)

تەقپیر: [ناو]تەقنە جنۆکە؛ تەونی جاڵجاڵووکە؛ تاڵی داپیرۆشک. (کارتنک. تار عنکبوت)

تەقوو: [بەند] تەقوو؛ تەقاو؛ بەڵکوو؛بەشکوو. (بلکە)

تەقاندن: [چاوگە،] (١)بەشوێن شتێکیدا گە-ڕان و پشکنین؛ هەموو جێگاییێکیان تەقاند بەشوێنیدا تا دۆزیانەوە. (پی گشتن)(٢) چە-ک ئاوردان. (شلیک کردن).(٣) داتەقاندنی دەغڵ.(بیختن). (۴) ترەکاندن.(منفجرکردن)

+ تەقاو: [بەند] تەقوو؛ تەڤوو؛ هاتوو؛ بەڵکوو؛ بەشکوو؛ بەشکەم. (بلکە)

تەقاو: [ڕابوردووی تەقین] بە هەموو مانایێکەوە؛ تەقەکردوو: شەقبردوو؛ ترەکیو. (منفجرشدە)

تەقتەقان: [ناو] پلیکان لە بەردی خۆرست. (پلە سنگیطبیعی)

+ تەقلە: [ناو] جەواڵی گەورە کە سەرێکی بچێت بە ناو خۆیدا لە کاتی باران بارینا وەک کەپەنک دەیدەن بە سەردا.(نوعی بارانگیر)

تەقەتێکەوتن: [چاوگە،ت] بەرەو خەلاس-بوون چوون؛ یەکەیەکە و دووان دووان مردن یان کوژران، بەرە بەرە چۆڵکردنی

جێگایێک.(روبەانقراض رفتن)

تەقەڕاو: [ناو] جۆرێک ڕاو کە بە دەنگوهەرا نچیر دەردەپەڕێنن. (شکار باسروصدا)

تەقەکردن: [چاوگە،ت] (١)ترەکین؛ ترەکیان؛ قەڵەشان؛ (ترکیدن) (٢)بە چەکی گەرم تیرهاوێژتن. (تیراندازی کردن)

تەقەڵبەربوون: [چاوگە،ت] باقیەی برین پچڕان؛ لە یەک بەربوونی تەقەڵی دووریاو. (بخیەپارەشدن)

تەقەلۆ: [ئاوەڵناو] شڕودڕ پۆش. (ژندە پوش)

تەقیاو: [ڕابوردووی تەقین] تەقیاگ(١)دابێژراو. (بوجاری‌شده). (٢) تەقیو؛ وەک: قومبولەی ترەکاو؛ تەقاو.) (منفجرشده)

+ تەکان‌خواردن:[چاوگە،ت]داچڵەکان(یکه خوردن)

تەکاندەر: [ناو] و[ناو،بک] هەژێنەر؛ جمێنەر؛ ڕاوەشێنەر. (تکان‌دهنده)

تەکان‌لەخۆدان: (ب) هەڵمەت بردن بۆ کردنی کارێک. (تکان خوردن برای انجام کاری)

تەک‌تیرەناز: [ناو] تەک‌تیرهاوێژ؛ تیرەنازی زۆر دەست ڕاست و ئەنگێوە لە عەسکەریدا کە بۆ مەبەستی تایبەت کەڵکی لێ وەردەگرن. (تک‌تیرانداز)

تەک‌خاڵ: [ناو] فد: چوار بەرگی تەکە لە دەستێک پەڕەی پەڕانتۆدا. (تکخال) < تەکە١

تەکنای: [چاوگە] تەکاندن. (تکاندن)

+ تەکە: (١) بێوێنەیە؛ تەنیایە. (تک است (٢)تاقە؛ جووت نییە. (فرداست)(٣) بجوە؛ تەکەئەولاتر: بچۆ ئەولاتر. (بروآنطرف)(۴) چوار پەڕی تەک‌خاڵی دەستێ پەڕانتۆ.(تکخال‌ورق).(۵) حاڵەتی تەکان خواردن؛ شەکەی شتی‌ئاوێزان. (تکان خوردن؛ اهتزاز)

تەک‌هاوسەری: [ناو] (ب)یەک ژنی؛ دژی فرەژنی. (تک همسری)

تەگەر: [ناو] تایێر؛ تایەر؛ چەرخ؛ پای خولخۆری ئەرابە و سەیارە. (تایر)

تەلابی: [ناو] بەو ئارەوانەیان دەگوت، کە پیشەیان لەکاتەیی بوو ؛گوڵچنی ئارەو. (خوشه چین تازی)

تەلاق: [ناو] لەسەرتەنیشت یان ئانیشک پاڵدانەوە. (لمیدن‌روی آرنج)+

تەلپ: [ناو] تڵپ؛ سلپ؛ تڵف؛ لیتەی نیشتووی بن تراو؛ پڵتە. (تفاله ؛ درد)

تەلچن:[ناو] تۆڕی بە تەلچنراو(طورسیمی) واباوە بە (شەبەکە، تۆڕ)ی ئینتێرنێتی دەڵێن، کە پێموایە وشەی(تۆڕ، یان ڕاهێڵە، یان ڕایەڵە) شیاوترە لە تەلچن.< ڕاهێڵە

تەلدڕوو: [ناو] تێل‌دڕوو؛ تەلی دڕکدار؛ تەل‌دڕکین. (سیم‌خاردار)

تەلواسە: [ئاوەڵناو] پەشێو؛ ئاڵۆز؛ ئالۆز؛ خەمبار. (آشفته)

تەلووکی: [ناو] چاڵووک؛ تەنگز. (سفیدخار)

تەڵباو : [ناو] قوڕ ولیتەی بەجێماو لە سێڵاو. (گل‌ولای‌جامانده ازسیل)

+ تەڵزم: [ناو] هەرشتی باریک و درێژ بڕراو وەک سیرمە.(٢)جیابوونەوە وسەرهەڵدانی تۆڵاشەیێ لە پێست یان ناخوون.(تراشه)

تەلەسەنگ: [ناو] گابەرد. (سنگ بزرگ)

تەڵەکە: [ناو] پارەییٚکە قوماربازان بە خاوە-نی قومارخانەیان دەدا؛ پاچرا. (شتیل)< فیّلّ وتەڵەکە

تەڵەمار: [ناو]گیای مەرگەمار؛ لە ڕابوردوو دا لە ناوچەی ژاوەروٚ گەڵاکەیان دەکوڵاند و بوٚ نەوەرینی مووی سەرکەڵکیان لیٚ وەردە گرت. (کبر)

تەلەیفوون: [ناو] فرد؛ فد؛ اند؛ تد: ئامیٚری تیٚلداری ئاخاوتن لە دوورەوە(ئەوروٚ بیٚتەلیشی هەیە). (تلفن)

تەلەیفوونچی: [ناو] کەسیٚک کەکاری پیٚکهیٚنانی پەیوەندی تەلەیفوونی لە نیٚوان-تەلەیفوون کەرانە؛ تەغەر لە تەلەیفوونخانە. (تلفنچی)

تەلەیفوون کردن: [چاوگە،ت] (جەرەس)زە-نگ لیٚدان و پەیوەنی گرتن. (تلفن کردن)

تەلەیفوون گراِم: [ناو] فرد؛ فد؛ اند: نووسینی پەیغامی تەلەیفوونی. (تلفنگرام)

تەلەیفوونی بیٚسیم: [ناو] تەلەیفوونیٚ کە لە سوٚنگەی شەپوٚلی ڕادیوٚییەوە پەیوەندی پیٚکدیٚنیٚ؛ تەلەیفوونی بیٚتەل. (تلفن بیسیم)

تەلەیفوونیهاوڕێ: موٚبایل. (مبایل)

تەڵەو: [ناو] (۱) قەرز.(قرض).(۲) داوخواز. (خواستن)(۳)چوونەزگ،زیاتر زوٚر بوٚ هیٚنانی جنسی، ئەحمەد چووە تەڵەو فاتم.(۴) کاتی جووت خوازیی یەکسمی میٚوینە؛ بەتەڵەب. (فحل)

تەماتەجنانی: [ناو] گیاییٚکی گەڵاپانە و بەرە-کەی لە تەماتە وردترە و عیلاجی باداڕی و بەردی مسوڵدانە. (عروسک پشت پردە)

تەماتەمارانە: [ناو] میٚوەمارانیٚ؛ هەندی ژاری(بریونین)ی تیٚدایە، لە ڕیشەکەی بوٚ چارەی شەکەرمز کەڵک وەردەگرن. (انگورمار)

تەماتەمروٚژە: [ناو]گیای ڕیٚزەڵە؛ تەماتە مروٚچە؛ دەرمانە بوٚ زیپکە و پاڵاوتنی خویٚن. (تاجریزی)

تەماشاکردن: [چاوگە،ت] بالاخوەدان؛ بە-راخوەدان؛ سەیرکردن ؛ ڕامان؛ چاولیٚکردن؛ نهیٚرین؛ میٚزەکرن؛ تواشاکردن؛ سەرنجدان. (نگە کردن)

تەماشاگە: [ناو] بەرجەوەن؛ دیمەن؛ جیٚی روانین. (تماشاگە)

تەماکوٚجنانە: [ناو] گوٚشەن وەنا؛ گیاییٚکە بوٚ لابردنی بەردیمسوڵدان بە کەڵکە. (تنباکوی کوهی)

تەمایەر: [ئاوەڵناو] چاوەڕوان؛ بەهیوا؛ هیڤیدار؛(چارەنووست خوٚت ئەبی دیاری بکەی، نەک تەمایەربی کە بوٚت دیاری- بکەن«قانع» (امیدوار)

تەمباز: [ناو] تەپوٚڵک؛ کەمباز. (تپە کوچک)

تەمباسک :<تمباز

تەمبوورڤان: [ناو] تەمبوورژەن. (تنبورنواز)

تەمتوٚمان : [ناو] تەم و مژ. (مە غلیظ)

تەمخە: تەخمە؛ تەغمە؛ داخمە.< تەغمە

تەمر: [ناو] پارچە قاقەزیٚکی چاپکراوی چووکەیە ونرخی لە سەر نووسراوە و لە بە-رانبەر هەر خزمەتیٚکدا دەوڵەت لە جەماوەری دەستینیٚ و موٚری پووچ(بەتاڵ)بوونی لیٚدە-داوەک:تەمری سەر پاکەتی پوٚست. (تمبر)

تەمرى‌هێندى: [ناو] دارێکی ئارانییە و بەرە - کەی کەڵکی‌پزیشکیی هەیـە. (تمبرهنـدی)
تەمس: [ناو] لێخشاندن؛ پەلاندن؛ پیاهێنان. (لمس)
تەمشک: [ناو] تەمیشک؛ توورک؛ تـووترک. (تمشک)
تەمومژ: [ناو] تۆز و غمار؛ (ب) هەورێـک‌کـە بە سەر عەرزدا دەکشێ. (مەغلیظ)
تەمووورەدان: ئاپۆرەدان؛ ئابڵۆقەدان؛ تێ‌ئاڵان؛ کۆبوونەوە بە دەور شتێکدا. (جمـع‌شـدن دور چیزی)
تەمەریز: [ناو] شەرەکەڵ؛ (ب) گرمە وگوڕە؛ قەرەباڵغ و شێوانی جەمـاوەر،شـەڕ و هـەڵـا. (جنگ‌کل؛ شلوغی)
تەمەل: [ناو] هەڵماتی‌مەرمەر؛ کەللا. (تیله)
تەمەڵ: [ناو] جۆرێک گیانلەبەری مەیمـوون ئاسای تیسک درێژی خاوکـەری جـە- نگەڵیە. (تنبل)
تەمەن‌درێژ: [ئاوەڵناو] بەعـومر؛ پیـر؛ عـومر- درێژ. (مسن)
تەمینە : (۱) ناوە بۆ ژنان (تهمینه) (۲) شـە- ستە باران (باران تند)
تەنتەڵ: [ناو] مۆتەکە؛ مێردەزمە؛ حالـەتـی- سەنگ سواربوون. (کابوس)
تەنخوا: [ناو] بری؛ باتی؛ لـەبـاتی؛ (شـێعری وێم تەنخوای سەمتوور و سازی) «مـەولـەوی». (تنخواه؛ عوض)
تەندروسی: [بەرهەمی‌چاوگە] تـەندروسـتی: لەش‌ساغی.ساخڵەمی. (تندرستی)
تەنک‌وتیواڵ: [ئاوەڵناو] شـتی زۆر تـەنـک و ناسک. (بسیارنازک)
تەنگاڵ: [ناو] و[بەند] رەخ؛ پاڵوو؛کەنـار؛ بـە- رەدە؛ کەلەکە؛ قەراخ. (پهلو؛ جنب)
تەنگاوتیلکە: [ناو] شەتەکدانی کۆڵەبـار بـە- پشـتەوە بـە شـێوەی ڕاسـت‌وچـەپ و زۆر توند.(راست‌وچەپ بستن کولەبار)
تەنگوترش: [ئاوەڵناو] تەنگ‌وترووسک؛ بـە- تایبەت بە لیبا سی(جل‌وبەرگ)ی تەنگ دە- وترێت.(لباس تنگ)
تەنگەزی:[ناو] وامکێوی(بادەم‌کێوی)؛دارجە- وگ ؛ لە کێوەکانی زاگرۆس زۆر دەڕوێـت و ماکێکی تێدایە بـەنـاوی(پرۆتئـاز) هـەربـەو هۆیەوە زووتر لە هەموو ڕووەکێـک لـە بـە- هاردا گوڵدەکا،گـەڵاکـەی وردە و دەرمـانی- کرمەک وکرمی(ئاسکاریس)ە (بـادام کـوهی مریوانی)
تەنگەکێش: [ناو] کەمەربەند؛ نێوقەد بـەنـد؛ کەژووی ژێرسینگی بارەبەر. (کمربند؛ تەنگه اسب)
تەنگی‌ئێوارە: ئەنگۆری؛ ئێوارەی‌درەنگـوە خت. (تنگ‌غروب)
تەندووراو : [نـاو] گێـژاو؛ تـەنـدوورەی ئـاو. (گرداب)
+ تەنوورە: [ناو] (۱) ناخی‌گێژاو؛ گێژاوی زۆر بە هێز. (گرداب سـهمگین)(۲) گیـژەلۆوکـە. (گردبـاد) (۳) شـوڵەی بـەرزی ئـاور. (شـعله بلندآتش)
تەنەسوور : ناوی کەسێک کە بە دەستووری ئەردەشێری پاپەکان بەشەکانی ئاوێستای کۆ کردەوە. (جمع آوری کننده بخشهای آویسـتا

بەدستور اردشیر بابکان)
تـەنـەکـە: [نـاو] ڕووپـەڕی ناسـکی کـانزا؛ گیانــداری لاوازی پێــدەشــوبهێنن، وەک: مایین تەنەکە. (حلبی)
تەنەکەپووتی: [ناو] چەلەنگی نەوت؛ (ئایەرە-یێکە بۆ دەغـڵ، بـەرانبـەربـە ١٦کیلـۆ یـان پووتێک).(حلبی‌نفت)
تەنەی‌دار: [ناو] ساقەتـی دار؛کۆتـەی دار،لـە ڕیشەوە تا لقی دار. (تنەدرخت)
تەنی: [ئاوەڵناو] لە دایک و بابێـک؛ دژی زڕ. (تنی)
تەوارە: [ناو] دەغڵی پێگەیشتوو. (غلە رسیدە)
تەوازی: [ناو] بۆی هـەیـە لـە (تـەوازوع)ی ئـارەویـەوە هاتبێـت، و واتاکـەی گۆڕابێـت؛ داوخوازی لێبووردن. (پوزش)
تەواشیر:<تەباشیر
تەوان: [ناو] هێز؛توانایی. (توان)
تەواو عەیار: [ئاوەڵناو] تـەواو؛ بـێ‌کـەموکـە سری؛ لە سەتاسەت. «گۆڤاری‌مهاباد١١٢» (صـد درصد)
تـەورلـەق: [ئـاوەڵنـاو] ئاکـارخراپ.حیـز؛ ئاریلە.(لوس؛ بدرفتار)
تەورێز: [نـاو] تـەبرێـز؛ شـاری تـەبرێـز لـە ئازربایجانی خۆرهەڵات. (شهر تبریز)
تەوقات: [ناو] ئیشت؛ بە شەپڵاخە بە پشتملدا دان. (سیلی بە پشت‌گردن‌زدن)
تەوقەگوڵ: [ناو] گوڵێکی‌لە هەمـوو ڕەنگـە و گـەڵاکـەی دەکـوڵێنن بـۆ دەرمـانی دداتـە-کیرە.(گل‌شاەپسند)
تەوم: [ناو] تەگبیر. (تدبیر)

تەون‌وبەست: [ناو] بەن‌وبەست؛ بەندوبەست. (بندوبست)
تەوەرک: [ئاوەڵنـاو] ممبـارەک؛ تـەبـەڕوک؛ پیرۆز.(تبرک)
+ تەوەرە: [ناو] مازە. (محور)
تەوەنۆدۆزەخی:[ناو]بەردەسماتە؛بەردی جـە-هەندەم. (فسان)
تەوەنی‌ڕژنی: [ناو]بەردەمەرمەڕ.(سنگ مرمر)
تەهتاقک: [ناو] تەحتاقک؛ نەعنـا؛ پوونگـە ؛ پینک. (پونە)
تـەهلـەک: [نـاو] تـەحلـک؛ تاڵـک؛ خرچـە-تاڵ؛گرکەتاڵ. (خربزە و طالبی نرسیدە تلخ)
تەی: [ناو] مەڕی یەکدەست سپی.(گوسـفند سفید)
تەیرین:[چاوگە]لەش‌گرانبوون؛سست بـوون. (سست‌شدن)
تەیسان: [چاوگە،ت] بریقـەدان؛ برووسـکان؛ ترووسکان؛ [لەچاوگەی‌تەیسین]. (برق زدن؛ سوسو)
تەیەوبووگ: [ئاوەڵناو] (ب)مرۆڤی لەکـڵ‌دە-رهاتوو؛ بەئەزموون و قاڵبوو.(انسان‌پختە)+
+ تێ‌بەربوون: [چاوگە،ت] بەدار تێبەر بـوون و لێدان؛ تێ‌ڕۆ بوون تێ‌هورووژان. (کتـک-زدن؛ جمع شدن)
تێبینی: [نـاو] چاوپیـاگێران؛ چـاڤ لێگێـران؛ وردبوونــەوە؛ وردەوبـــوون بـــۆ ئاگــاداری؛ (ملاحظە)
تیپ: [ناو] برێتییـە لـە سـێ گورهـان؛ لـە-شکرێکیش سێ تیپە. (تیپ).
تێت: (١) [داهاتووی هاتن]بەڕیـوەیـە دێـت.

(میآید).(۲) [ناو] تاتەبەردێ کە گـۆلاوی لـە سەر بێت. (تختەسنگ دارای چالە پرآب)

تیت: تێیت؛ دێیـت؛ دی ؛ دێـی ؛دیـت ؛تـی. (میآیی)

تێترۆن: [ناو] قوماشی چێـبوو لـە هـەودای پۆلیستێر. (تترون)

تێداامان: [چاوگە،ت] لە نـاو جێگایێـک یـان مەکانێکدا مان. (ماندن در جائی) (۲) لە کارێکداامان و دەسەوسان بوون. (درماندن)

تێڕامان: [چاوگـە،ت] سـەرنـج پێـدان؛ تـە-ماشاکردن؛ لێ‌نهێڕین؛لێ‌نۆڕین؛ مێزە کردن؛ لێ‌ورد بوونەوە. (بادقت نگاه کردن)

تیرتیرک: [ناو] سیسرک. (جیرجیرک)

تێردوهن: [ئاوەڵناو] تێربەز؛ چەور.(ب) قەڵەو. (دنبەدار؛ چاق)

تێڕژان: [چاوگە،ت] سـەتڵـی ئـاوی تێـڕژان: ڕژاندیە ناویەوە؛ ڕژاندناو؛ لـەشـکرتێڕژان و گوندەکەیان گرت. (درآن؛ ریختن؛ ریختند)

تیرکردن:[کینایی] (ف.گیو) هاندان؛ فیتـدان. (تیرکردن).

تێڕۆهـاتن: [چاوگــە،ت] هێــرش‌بردن؛پــە لاماردان؛ پرپێدا کردن . (حملەبردن)

تێز: [ناو] دواهەمین نامیلکـە بـۆ وەرگرتنـی بروانامە لە زانستگا، کە پێویستی بـەلێـدوان وسەلماندن هەیە. (تز)

+ تێز: [ناو] بـاڕووتی ورد؛ گـەردی بـاڕووت. (باروت سابیدە)

تێزار: نازناوی ئیمپراتوورەکانی ڕووس. (تزار)

تیزاندن: [چاوگـە،] هـەڵهـاتن و لـە پـر دەر چوونی حەیوانی بەرزە، بەتایبەتکەر بەتـڕ و زەڕەزەڕەوە. (عر وتیز)

تیزماڵک: [ناو] باریکە؛ هەر شتی‌باریکەوەبوو؛ باریک‌بوونەوە بۆ خۆ دزینەوە. (باریکـە؛جیم-شدن)

تیزەجاڕ: [ناو](۱) گاڵتەجاڕ؛ کەسێک کە گاڵتە ی پێـدەکرێـت.(کسیرامسـخرەکـردن)(۲) شوێنی‌گاڵتەکردن. (جای شوخیکردن)

تیژاو: [ناو] تراوێکی ترش و تاوێنەرە تەنانە-ت کـانزایـش دەتاوێنێتـەوە؛ وەک تیـژاوی باتریی(پاتریی) سەیارە. (اسید)

تیژبیر: [ئاوەڵنـاو] وردبـین؛ هزرقوول؛عاقـڵ؛ بیرۆمەند؛ کەسێک زوو لە مـەبـەسـت بگـا. (تیزبین)

تیژبین: [ئاوەڵناو] خاوەنی چاوی بە هێـز؛(ب) زۆرسـەرنجـدەر؛ هویربین؛هـووربین؛وردبین. (تیزبین)

+ تیژپەڕ: [ئاوەڵناو] نێرەیی‌کە زۆر دەپەڕێـت و زۆر ناخایێنێ (نرینەای کـە زیـاد وسـریع جفتگیری میکند)

تیژکەڵە: [ئاوەڵناو] بەلەباریک؛ ناتلەنگ‌زراق؛ بـەژن‌باریــک؛ بــەژن‌شووش؛تیشــکەڵــە. (قدباریک؛کمرباریک)

تیــژەوکــردن: [چاوگــە،ت] (۱) تیژکــردن؛ تیژکردنـەوە؛ وەک تیـژ کردنـەوەی دەمـە-تێخ.(۲)< تیرکردن.دنەدان.

تێســرماندن: [چاوگــە،ت] تێســرەوانــدن؛ پێــداماڵین و تێکوتــان؛ لێـدان؛ پیاکێشــان. (کتک زدن)

تێشتەنگاو: [نـاو] (۱)خـواردنی بـەینـی بـەر قلیان و فراوێن. (خوراک بین صبحانە و

نهار)(٢) کاتی بەیانی. (صبحزود)

تیشکشکانەوە: [چاوگـە،ت] هـەر٧ ڕەنگـی تیشکی خۆر لە ناو تراو یـان هـەڵمـدا ڕادەی شکانەوەیان(لاترانسکه) جیـاوازە کـە دەبێتـە پێکهاتنی کەسکەسوور؛ هەمـوو نـوورێکی - تـــریش ڕادەی شـــکانەوەیـــان جیـــاوازە. (انکسارنور)

+ تێشکان: [چاوگە،ت]تانجی بـەردانـەکـە- روێشک ڕووبەڕوو لە بەرەگە و سەرڕاوڵا دە- بێتە هۆی تێشکان و لێک ترازانی تـانجی و نچیر. (بسرعت‌ازهم‌دورشدن)

تیک : [ناو] درز؛ قەڵەش. (درز؛ شکاف)

تێکڤـەدان: [چاوگـە،ت] تێکـدان؛ شـێوانن؛ ئـــاڵۆزی؛ ئـــالۆزی؛ پشـــێوە دروســـتکردن. (خرابکردن؛ بهم‌زدن)

تێکردنەوە: [چاوگە،ت] درێژکردنەوەی داوێن بەقومـاش‌دانـەدەم.(دوخـتن تکـەای‌پارچـە- بدامن‌کوتاه)+

تێکڤرمان: [چاوگە،ت] ڕووخان؛ تێکـشـکان؛ وێران‌بوون. (ویران شدن)

تیکله: [ناو]کیتەڵە؛ لە گۆزە چووکتر و دەمـی گەورەترە؛ دیزەی چووک. (کوزه دهن گشاد)

تیکمە: [ئاوەڵناو] تۆکمە؛ قەوی‌وقۆڵ؛ تەنگە- قەوی؛ تەژە؛ زەبەلاح؛ تێکسـمڕاو. (هیکلـی وشکم گنده)

تێکۆشەر: [ناو،بک] هـەوڵـدەر؛ تـەقـەلادەر؛ خەباتکەر.(کوشا)

تێکەوتن: [چاوگە،ت] ژنێک کـە دەکـەوێتـە عادەتی مانگانە؛ ژنەک کۆ مەهـان دەبـەت. (افتادن به‌عادت‌ماهانه)

تێکـوەردان:[چاوگە،ت]شێواندن؛تێکەڵکردن. (هم‌زدن)

تێکـەوەپێچـان: [چاوگـە،ت] بارپێچانـەوە؛ (بارگەیان تێکەوە پێچا و بەڕێ بوون یـاران) «هێمن». (بار وبنديل بستن)

+ تێکەوەدان: [چاوگە،ت] تێکدانەوە؛خـراپ- کردنەوە؛ ڕووخاندنـەوە؛ ڕووخانـدن.(خـراب- کردن)

+ تی گرتن: [چاوگە،ت] پێـداگرتن؛ مـەلافـە (چەرچەف)تێگرتن؛ بـەرگ تێگـرتن.(بـرگ- دوختن؛ جلدگرفتن)

+ تێگیـــران: [ڕابـــوردووی چاوگـــە ،ت] (١)کێشەیان لە بەینـدا پـەیـدا بـوو. (درگیـر شدند) (٢)[چاوگـە،ت]کێشـە پـەیـدا بـوون. (درگیرشدن)

تیلەکۆ: [ناو] ناوچەیێکە لە بەینـی سـەقـز و سنەدا. (منطقه‌ای بین سقز وسنندج)

تێلیسان: [نـاو] بـەرهـەتـاوگر؛ قـایش یـان لێواری پێشەوەی کڵاو. (آفتابگیر کلاه)

تەلەفزیۆن: [ناو] ئامێری ڕاگەیانـدنی دەنـگ ورەنگ. (تلویزیون)

تیمساح: [نـاو]عـد: خزۆکێکـە لـە چـەشـنی مارمێلک بەڵام زۆر گەورەیە. (تمساح)

تینتینۆکە:[ناو] بینەقاقا؛بەرقوڕوو.(بیخ گلو)

تێنۆر: [ناو] دەنگی هەرە بـەرزی پیـاو (بـەم، بـۆڵ، بـۆڕ) لـە کـۆڕی مۆسـیقادا؛ کـۆڕی مۆسیقاییە.(بلندترین‌صدای مردانه ، بم)

تینەگیا: [ناو] تاس‌ئەور؛ خـەردەڵـەچـەرمـە- ڵە؛دەرمانە بۆ لەرزینی دەست و سەر.(خـردل سفید)

تیوار: [ئاوەڵناو] بەرتەسک؛ تەنگ؛ باریک. (تنگ)

تیواندن: [چاوگە،]تاواندن؛ ئاتیواندن؛ تاواندنەوە. (ذوب کردن)

تێول: [ناو] تەوێل؛ نێوچاوان. (پیشانی)

تێووشین:[چاوگە،ت] تێکوشین.تریت.(تلیت-کردن)

تێوەشێن : [ناو،بک] کەسێک کەکاری تێوە-شاندنی لیباسە(جل‌وبەرگ) لە ناو تەندووردا؛ یان خۆڵ دەپرژێنێ بەسەر قوڕدا. (تکان دهنده لباس؛ پاشنده)

تێوەتلاندن: [چاوگە،ت] تێوەگلاندن؛ تێوە-پێچان.(ب)تووشی کارێک کردن. (درگیر کاری کردن)

تێوەرێخ: [ناو] داوی پۆی جۆڵایی کە لە نێو ماسوولە (ماسوورە)دایە. (ریسمان و نخ پود جولائی)

تێوەشاندن: [چاوگە،ت] (ب) لێدان؛ پێداماڵین.کاری<تێ وەشێن (کتک‌زدن)+

تێمپۆ: [ناو] کەرەستەیێکی موسیقایە لە دومبەک دەکا.(تمپو)

+ تێهەڵدان: [چاوگە،ت] تێوەردان؛ ئاوێکی-تێهەڵدە: ئاوێکی‌تێوەردە. (آبکشی)

تێهەڵقورتان: تێهەڵقوتان؛ خۆ هاویشتنە ناو کار یان قسەی دیتران. (فضولی)

+ تێهەڵکردن: [چاوگە،ت] تێگرتن؛ تیر-تێگرتن؛ ئاوقەکردن . (هدف‌قراردادن)

تییە: [ناو] قەبارە. (حجم؛ تیراژ)

تاچەک: [ناو] بن‌چەک؛ دوای واژۆکردن ولێکر دنەوەی چەک کوتێکی چووک لە پاش چەکەکە بەجێ دەمێنێت. (تەچک)
تاخستن: (ف.گیو) بێخ‌گرتن؛ بن‌گرتن؛ نیشتنی خڵتەی شلەمەنی.(تەگرفتن)
تاقیب: [ناو] لەوشەی(تعقیب)ی ئارەوییەوە کورد کاری کراوە، وەشوێن کەوتن. (تعقیب)
تاکردن: قەدکردن؛ نووشتاندنەوە؛ دوولاکردن بە سەریەکدا. (تاکردن)
ترانزیت: [ناو] فد؛ فرد؛ اند؛ایتاد: ڕەوتی پەرینەوەی ڕێبوار، یان شتومەک گواستنەوە لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی‌تر. (ترانزیت)
ترانس: [ناو] فد؛ فرد؛ اند:کورتکراوەی ترانسفۆرماتۆر؛ ئامێرێکی کارەباییە بۆ کەم و زۆرکردنی هێزی کارەبا. (ترانس)
ترانسپۆرت: [ناو] فد؛ فرد؛ اند: ڕاگوێزی؛ ئاروگوێز؛ تراوەری. (ترانسپورت)
تراوێرس: [ناو] فرد؛ فد؛اند: تەختەکانی ژێر هێڵی قەتار. (تراورس)
ترەیلێر: [ناو] اند؛ فد: ترێلی؛کەرەستەی باری قورس ڕاگوێزان کە بە ترەیلیکێش(ئەسپەک)ە وە دەبەسترێت. (تریلر)
تریکۆ: [ناو] قوماشی کێشباف؛ جل و پۆلیوێری کێشباف. (تریکو)
توالێت: [ناو] اند؛ فرد؛ فد: (ب) ئەدەبخانە. (توالیت).
توستێر: [ناو] کەرەستەیێکی کارەبایی بۆ برژاندن یان گەرم‌کردنەوەی نان. (تستر)
توونێل: فرد؛ اند؛ فد: [ناو] قومەش؛ ڕەهوڵی گەورە؛ بوارگەی قەتار و سەیارەی، دەسکردی ناو دڵی کێو یان ژێر عەرز. (تونیل)
تەرکەش: [ناو] ساچۆری تیران؛ تیردانک؛ تیردان. (ترکش)
تەکنەوازی: فد: دەستەواژەی مۆسیقایە و کورد بە کاری نابا و هەندێ موسیقازانانی ئێرانیش پێیدەڵێن(سۆلۆ) کە دەستەواژەیێکی مۆسیقای ئورووپییە واتاتاک‌ژەنی. (تکنوازی؛ سۆلۆ)
تەن‌خواگەردان: [ناو] فد: پارەیێکە بە کە سێکی بەرپرس دەدرێت بۆ خەرجی پێویستی ڕێکخراوێک کە دوای ماوەیێکی دیاریکراویان تەواو بوونی پارەکە دێتە حیساب.(تنخواه‌گردان)
تیراژ: فرد، فد، [ناو] تییەی دەرچوونی گۆڤار و بڵاوک لە یەک جار چاپ کردندا.(تیراژ)
تێرمینال: [ناو] فرد؛اند؛فد: (ب) جێگای سوار کردن و پیادە کردنی ڕێبواران(موسافیرگەل)ی شارەکان؛ جێی گاراجەکانی چەند شەریکەی ڕاگوێزانی مو سافیر.(ترمینال)
تێزاریسم:فد؛ فرد؛ اند: ڕێژیمی ڕامیاری و کۆمەڵایەتیی زاڵی دەورانی قەیسەرەکان بە سەرعورو و سیات (ڕووسییە)دا. (تزاریسم)
تێرۆر: فد؛اند؛ فد: [ناو] ڕەوتی‌کوشتن؛ تەغەر کوشتنی ڕامیاری. (ترور)

+ تیره:[ئاوەڵناو] تـۆخ؛ دژی ئـاچخ؛ سـووری تیرە:سووری تۆخ. (تیره)

تێکست:اند؛ فد؛فرد: دەقی نووسراوە؛ ئایـەت؛ ناوەرۆکـی نووسـراوەیێکـی پـەڕاو.(تکسـت؛ مطلب)

تێکنیک:اند؛ فرد؛ فد: ڕێگا وشێواری زانسـت و زانایی. (تکنیک)

تێلێکس:فرد؛ فد؛ اند: ئامێری پەیوەنـدی و پەیغامناردن و وەرگرتنی پەیغام. (تلکس)

تیمارستان: [ناو] شێتخانە ؛ جێی دینـەکـان. (تی مارستان)

تیـــوپ: [نـــاو] انـــد؛ فـــرد؛ فـــد: (١)لاسیق(لاستیک)ی نـاو تـەگـەری سـە- یارە.(٢) کەمەربەندی لاستیکی پڕ لـەبـا بـۆ مەلەکردن و نەکەوتنە بن ئـاو. (٣) لوولـەی جێگـەیڕەنگـیڕۆنیـی (ڕەوغـەنـی) نیگـار کێشان . (١،٢،٣ تیوپ)

جائسته : بەجێمان وشەیێکی ئاویستاییە هە-ربەو واتا و مەبەستە. (جاماندن)
جائــەســـمە : [چاوگــەت] بــەجێهێشـــتن. (جاگذاشتن)
جابڕ : وتەی بێواتا. (سخن بی معنی)
جاترۆک : [ناو] جاترە؛ گیای نەعنـای کێـوی. (نعناوحشی)
جاجرم : [ناو] جاجم؛ جاش. (رختخواب پیچ)
جاجگ : [ناو] جاچکە؛ جاچک؛ بنێشت. (سقز)
جاجۆلکــە : [نــاو] جۆڵاتــەنــە؛ جاڵجاڵووکــە؛ داپیروشک. (عنکبوت)
جاچۆلگــەر: [نــاو، جادووگــەر؛ جاچوولکــەر. (جادوگر)
جاحێل : [ئاوەڵناو] جەحێل؛ لاو؛ گەنـج؛ هـە-رزەکار. (جوان)
جادوویی : [ئاوەڵناو] ئەفسووناوی؛ سێحراوی؛ پەیوەندیدار بە جادووەوە. (جادویی)
جادەیئاسفاڵت:جادەی قیرتاو. (جادەآسفالتە)
جادەی ترانزیتی : جادەی تایبەت بەهێنـان و نـاردنی کاڵـای دەرکـزە و بـەرکـزە. (جـادە ترانزیتی)
جادەیخاکی : [نـاوەت] ڕێگـاییَکـە خـۆڵ و خاکییە. (جادەخاکی)
جادەی زیخڕێژ : [ناوەت] جادەی خۆش کراو کە زیخ و چەو بــە ســەریـدا ڕێـژراوە و پـان کراوەتەوە. (جادەشوسـە؛ جـادە شـن ریـزی شدە)

جارجیم : [ناو] جارجم : < جاش١
جارەوجاڕ :[ناو] (ب) داچەندنی مەزرا لە هـە-موو ساڵێکدا، دوای ڕنینـەوەی گـەنـم و جـۆ دیسان شێو بڕین و داچاندنی مەزرا؛ پـەرێـزاو پەرێز. (کنایەهمە سالەکاشتن‌زمین)
جاریَ :[بەند] هێشتا؛ جـاریَ نـەگـەیشـتووە: هێشتا نەگەیشتووە. (هنوز)+
جارێکیان : (١)[بەند] جارێک لە چـەنـدجـار. (دفعەای). (٢)یەک‌جار؛ جارێکیان میوان دەبم : یەک جاریان میوان دەبم. (یک‌بار)
جـارێو : جـاریَ؛ (جارێوتــەر : جـارێکی‌تــر). (یکبار)
جارێوتەر : [بەند]کەرەتێکــی‌تـر؛ جـارێکی‌تـر. (دفعەدیگر)
جاز : [ناو] اند؛ فد: مۆسیقای ڕەش پۆسـتاڵانی ئەمریکا کە ئەمڕۆ لە دونیادا باوە. (جاز)
جاسووسی دوولایەنە : سیخوڕیَ کە فسۆسی بۆ هـەر دوو لایـەنـی دژ بـە یـەک دەکـات. (جاسوس‌دوجانبە)
جـاش : [نـاو] (١) مـەوج؛ جـاجم؛ جـارجم؛ جاجرم؛ جارجیم. (جاجیم). (٢)هوڵی‌کەر؛ بـە-چکەکەر. (کرەخر) (٣) هەندیَ جار کە ژنێـک سیَتەڵاقە بکردرابێـت دەبـوو لـە کـەسـێکی دیکە مارەی بکـەن و پـاش تـەڵاقـدانی، بـۆ مێردەکەی مارەی بکەنەوە، بەو کـەسـەیـان دەگـوت جـاش و بـەو کـارەیشـیان دەگـوت (مارەبەجاش) (محلل) +

جاش‌باڵته : [ناو] قوڵـه‌باڵتـه‌؛ باڵتـه‌ی كـورت. (اوركت)
جاش‌ماكه‌ر: جاشه‌مێو؛ هوڵی‌كـه‌رێ كـه‌ مێـو بێت. (كره‌خر ماده)
جاش‌نێره‌كه‌ر : هـوڵی‌كـه‌رێ كـه‌ نێـر بێـت؛ جاشه‌نێر. (كره خر مذكر)
جاش‌هێستر : هێستری چكۆڵه‌ تا سێ ساڵان. (استری كه‌هنوزكره‌است)
جافی : [ئاوه‌ڵناو] په‌یوه‌ندیدار به‌ جافـه‌وه‌؛ وه‌-ك هۆره‌ی جافی؛زاراوه‌ی جافی. (مربـوطـبه‌ طایفه‌جاف)
جاكه‌شی : [ناو، گه‌وادی؛ قورمساخی؛ پیشه‌-ی ده‌ویت؛ ده‌ویتی. (جاكشی)
جالۆ : [ناو] پـرد؛ زیـاتر بـه‌ پـردی‌داریـن ده‌-وترێت. (پل‌چوبین)
جامبازه‌ :[ناو] غاری‌وشتر؛ وشتر لۆقی بـه‌لـه‌ز. (نوعی‌دویدن‌شتر)
جامتا : [ناو] جانتا؛ ساك. (ساك)
جامزڕیان : (ب) ڕیسوابوون. (رسواشدن)
جامه‌ڕبه‌ : [ناو] ده‌فرێ‌كه‌ شه‌ش مشت (ڕبه‌ یێ) ده‌غل بگرێ. (كیل۴ كیلویی‌غلات)
جامه‌لووسكێ: [ناو] كلكه‌سووتێ وه‌ك ماستاو كـردن؛ خوڵتـه‌ كـردن؛ ڕیـا و زبانلووسـی. (چاپلوسی‌وتملق)
جامی : ناوی مه‌لاجامی زانـایێكـی گـه‌وره‌ی كورد كه‌ گڵكۆكه‌ی لـه‌ سـابڵاغه‌ و مـه‌یـدانی مه‌لا جامی به‌ ناویه‌وه‌ ناو نراوه‌. (جامی)
جامی‌جه‌م : [ناو،ت] ئاوێنه‌ی ئه‌فسانه‌یی جه‌-مشید كه‌ شای ئێران بووه‌؛ (ب)جامی جیهان نوما. (جام‌جم)
جامیلكه‌ : [ناو] (۱)جـامی چـووك؛ ئاوێنـه‌ی گچكه‌ (آینـه‌كوچـك). (۲) ده‌فـر و بادییـه‌ی چووك. (ظرف‌كوچك)
جامی وه‌رزشی : [ناو،ت]كـاپی وه‌رزشـی؛ ده‌-فرێكی گوڵدان ئاسا بـۆ خـه‌ڵـاتی یاریزانـانی سه‌ركه‌وتـووی وه‌رزشـی؛ جـامی قـاره‌مـانی. (كاپ قهرمانی)
جانبێزار:ناوی‌تفه‌نگێكی قه‌یمییه‌(نـام‌تفنگـی-بوده‌)
جاندارم : [ناو] جاندارمـه‌؛ ژاندارمـه‌؛ پۆلیسـی ده‌ره‌وه‌ی شار. (ژاندارم)
جاندارمه‌ : < جاندارم
جانك : (۱)كیژی پێگه‌یشـتوو. (دخترجـوان). (۲) جوانوو. (كره‌اسب)
جانكان : [ناو] گۆڕ؛ گڵكۆ؛ گۆڕ. (قبر)
جـانگۆڕی : [نـاو] گیـان‌فیـدایی؛ گیانبـازی. (جانبازی)
جانگیر: جیهانگیر؛ ناوی پیاوانه‌. (جهانگیر)
جانه‌گا : جوانه‌گا. (گاوجوان)
جانیك : [ناو] جوانـوو؛ جوانوومـاهین. (كـره‌-اسب ماده‌)
جاورس: [ناو] گاورس؛ گارس؛ دێمیله‌. (ارزن-تلخ)
جاوه‌جاو : [ناو] خـاوه‌خـاو قسـه‌كـردن؛ قسـه‌ جوونه‌وه‌. (من و من‌كردن‌درسخن‌گفتن)
جاوی گازری: [ناو] جاوێك بوو تا مـاوه‌یێـك ده‌خرا ناو شیاكه‌ بـۆ سـپیتر بوونـه‌وه‌، و پـاش شۆردن ده‌كرا به‌ كراس و ده‌رپێ.(نوعی‌كرباـس‌سفید)
جبله‌ : [ناو] كه‌لـه‌شـێر؛ كـه‌ڵـه‌بـاب؛ دیكـل. (خروس)

جبه : [ئاوەڵناو] مەرەخەس؛ سەربەست؛ بە-خشراو؛ عافوکراو؛ چاوپۆشی لێکراو له گوناح؛ ئازاد. (عفوشده؛ مجاز)
جخاره: [ناو] جغاره؛ جگەره؛ سیغار. (سیگار)
جخـل : [ئـاوەڵنـاو] دوژمـن؛ نـەیـار؛ ناحـەز. (دشمن)
جرتوفرت :(ب)هاتوچۆی بەلەز و لەسەریە-ک؛ فرته فرت هاتن و چوون. (آمدورفتن‌با-عجله و زیاد)چرپوچۆپ؛ هاتوچۆی لەسەر یە-ک و بەلەز. (رفتوآمدزیادوباعجله)
جرتەجرت :(۱)دەنگی با لیبەر بوونی لەسەر -یەک. (گوزیدن‌زیاد). (۲ب) خوتەوبوڵە؛جرت -وپرت. (غرولند)
جرتیٚ : بە سووکایەتی بە ژنیٚ دەڵێن سووکو-چرووک و بیٚئارام و قەرار بێت. (زن جلف و ناآرام)
جرجاڵ : > جەجاڵ
جرسه : [ناو] جلسه؛ جۆرێک کووتاڵی قە-دیمی. (ژرسه)
جرم :[ناو] بەڵغ و خڵتەی شتی تراو کە وردە-وردە بە سەر شتێکیتـرەوە دەنیشیٚ و وەک بەردێکی (نـەزۆر ڕەق) پێیـدا دەلکیٚ وەک : خڵتە بەردی ڕووکاری نـاوەوەی سـەمـاوەر و کتری و بنی ددان. (جرم)
جرمگر : [ناو،بک] بەڵغگر؛ ماکێکی کیمیاییە کە جرم لە خۆیدا دەتاوێنێتـەوە و لای دەبـا. (جرمگیر)
جرم گرتنی ددان : (۱)کرانـدنی بـەڵغـی بـن ددان بەکارد یا ئامێری تایبەت کە دوکتـۆری ددان دەیکا. (جرمگیر ی‌دندان) (۲) بەڵغ چیٚ بوون لە سەر ددان (جرم‌گرفتن)

جرناوفڕنا : > جورناوفڕنا
جرنگ : [ناو]جرینگ؛ دەنگی لەیەک کەوتنی ماميٚز یا هەرجۆر کانزاییٚ. (جرینگ)+
جڕوجانەوەر : [ناو] جووڵەوەر و گیاندارانی ورد و کچکە؛ وەک: کـرمومـێشومێـروو. (کـرم-وحشرات)
جروکەجروک: [ناو،ت] دەنگیخوێندنی چۆلە-کە؛ جووکە جووک؛ (صدای‌گنجشـک) (ب) گریانی لە ژێر لچەوە و بە نووزە نـووز. (۲ب) [ناو] پرتە و بۆڵەی لـە ژێـر لچـەوە؛ بۆڵـە و خوتەی لە بەر خۆوە. (غرولند؛ مویه)
جرووسکه : [ناو] چرووسکە؛ تروسکە؛ بریقە لێدانی هەور. (برق زدن؛درخشش)
جریـد : [نـاو] جریـت؛ جلیـت؛ دارتـەقڵـەی کورت.(چوبدست سوارکاران‌درنوعی‌بازی)
جریفک : [ناو] گەسک؛ گسک. (جارو)
جرینگاندن : [چاوگە،ت] بۆڵـە و خوتـەی لـە ژێر لچەوە. (غرغرکردن)
جرینگەجرینگ :[ناو،ت] جرینگ‌وهوڕ؛ (۱)دە-نگی لەیەک کەوتنی(خشل وکانزا و ماميٚز)ی لە سەریـەک و زۆر. (جرینـگ‌جرینـگ). (۲) [ناو] پرتە و بۆڵە و قسەی لە ژێر لچەوە خوتە و بۆڵە لەبەرخۆوە. (غرولند)
جزار: [ناو] ڕەنج؛ ئازار؛ جەزرەبە؛ جزیا؛ بێگـار. (عذاب؛بیگاری)
جـزاڵ جـزاڵ : [ئـاوەڵنـاو] ڕێـزاڵ‌ڕێـزاڵ؛ ونجڕونجڕ؛ لەتلەتی چکۆڵە. (تکەتکە)
جژوێن : [ناو] دژوێن؛ جوێن. (دشنام)
جسوجۆ: [ناو] لە(جستوجوو)ی فارسیەوە وەر گیراوە گەڕان و پشـکنین؛ بـەدوای شـتێکدا گەڕان. (جستجو)

جغه :[ناو] مووی تەوێڵ کە بە شێوەی چەتری بقرتێ. (مو ی پیشانی چتری)
جفتکردن : [چاوگە،ت] (١)کێڵانی زەوی. (شخم کردن). (٢)پێکەوە چەسپاندن؛ جووتکردن. (٣)دووەدەنک لەهەر شت نانە پاڵ یەک، وەک: کەوش جووتکردن. (٢و٣جفتکردن)
جفتەجفتە : (١)[ناو] بەزمی شانۆ ئاسا کە لایەن
دەستەی لۆتیانەوە کە لە قەدیمدا بەڕێوە دەچوو. (نوعی بازی لوتیهای دوره گردبود) (٢)[بەند] جووتەجووتە؛ دوواندووان. (جفتجفت)
جفتەدووانە : [ئاوەڵناو] لفەدووانە؛ ئاوەڵدووانە؛ جێی. (دوقلو)
جڤات : [ناو] بزوتنەوە و شۆڕشی بەکۆمەڵ؛ بزاو؛ خەباتی بەکۆمەڵ؛ ڕاپەڕین؛ جووڵە؛ جووین. (جنبشوشورش)+
جڤراندن : [چاوگە،ت]جەفلاندن؛ جنقاندن؛ جەنقاندن؛ ترساندن؛ داچڵەکاندن. (ترساندن)
جڤلین : [چاوگە]کەوڵکردن؛ پێست داماڵین. (پوست کندن)
جقە : [ناو] خشڵێک بۆ ڕازاندنەوەی کڵاو یان تانجی سوڵتان و گەوران. (جقە). (٢) چوۆ؛ نینۆک (نانووخ)ی بەینی دوو پەنجەی کەڵەشێر.(ناخنبینپایخروس)+
جقەشینە : [ناو] جوقەشینە؛ کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینکە. (سبزەقبا)
جگمە : [ناو] جمگە؛ جومگە؛ بەند؛ جمزگە. (مفصل؛ بند)
جگە :[بەند] بێجگە؛ جیا؛ ژبلی؛ جودا. (بجز)
جگەرخوێن : جگەرخوون؛ زۆر جاران جگەر
لە جیاتی دڵ بەکار دەبرێت : واتا دڵ پڕ لە خوێن؛ناوی شاعیرێکی نیشتمان پەروەر (شێخ مووسا حەسەن) لە سووریا. (نامشاعربزرگکرد)
جلخوز : [ئاوەڵناو] جلف؛ بێمێشک؛سووکوچرووک. (جلف)
جلشۆری : [ناو](١)کاری باڵاڤ کردن؛ شیووکوڵکردن. (لباسشستن) (٢) [ناو] مەکینەیێ کە جلک دەشوا و بە کارەبا ئیش دەکا. (لباسشویی)
جلکدروو: [ناو،بک] جلدروو؛ بەرگدروو؛ جلوراز؛ خەیات. (خیاط)
جلوراز : < جلکدروو
جلە : [ناو] جۆرێک قەوزەیە کە دەکەوێتە سەرئاو. (نوعیجلبک)
جلە :[ناو] جلەلاوێن؛ گیای سەرەتان؛ (شێرپەنجە)وەک دەزوو وایە و ڕەنگی زەردە و لامژە لە هەر زەرحاتێبدا (بەتایبەت لە وێنجە)وشکی دەکا.(نوعیانگل گیاهی)
جڵەوشل کردن : [چاوگە،ت] (ب)بەربەرەڵاکردن و بەرگری نەکردن؛ قەدەغە و قورخ لێ نەکردن؛ ڕوویێدان و سەربەست کردن؛ (ممانعتوجلوگیرینکردن)
جڵەوگرتن: [چاوگە،ت] (١) لە غاوگرتن. (گرفتن افسار).(٢ب)بەرگری کردن؛ پێشگرتن.(جلوگرفتن)
جلیتقەی دژیگوللە: [ناو،ت] جلیسقەی چێکراو لە ماکێک کە گوللە نەیبڕێ. (جلیقەضدگلوله)
جلیتقەی نەجات : [ناو،ت] جلیسقەیێکە پردە بێت لەبا، بۆ بەرگری لە نقوم بوون و خنکان

له ئاودا.(جليقه‌نجات)

جلیسقه : [ناو] جلیقه؛ جلیتقه؛ جۆرێک سینگ پۆشی بێقۆڵ که له ژێر کۆتەوە دەکرێتە بەر و له جنسی قوماشی کۆ تەکەیە و پشتەوەی له جنسی ئاستەری کۆتەکەیە. (جلیقه)

جمژگه : < جگمه

جموجووڵ تێکەوتن : [چاوگە،ت] (ب)سەرەتای بزاف؛ جووڵە کەو تنە ناو جقات؛سەرەتای سەر بزێوی. (ابتدای جنبش و شورش)

جموور : ژموور؛ حیساب ڕاگرتنی ڕۆژ و مانگ و ساڵ له هەورامانی قەدیمدا. (شـمارش‌روز-وماەسال؛ نوعی‌تقویم‌دراورامان قدیم)

جناخه : [ناو]کرمەک؛ زەنبەر و زیوەرێک کە لە ژێر چەناکەوە لە دووڵای لارە پێچ یان دە-سرۆکە و کڵاو قاییم دەبێت؛ ژێر چەنە. (زیوریست‌زنانه)

جناره : [ناو]خەیارە؛ جۆرێک قوونێر و دومەڵ و کوان. (نوعی کورک)

جن‌جن : [ئاوەڵناو] ئەنجن ئەنجن؛ لەتلەت؛ تیکەتیکە؛ کوت‌کوت؛ جنینی‌ورد. (قطعه‌قطعه)

جنچک : [ناو] پـل؛ جنچـک، وەک: جنچکـە گۆشت؛ پلەگۆشت. (چنجه)+

جنـدۆکـەدار (١)[ئـاوەڵنـاو] شـێت؛ جنـدار. (دیوانه). (٢)[ناو] جێگایێک کە بـەڕیوایـەت و ئەفسانە دەڵێن خێوی هـەیـە یـان جنۆکـەی هەیە. (به جائی‌گویندکه‌جن وپری‌دارد)

جنراو :[ئاوەڵناو، بەر+ناو،بەر] ئەنجن ئەنجن-کراو؛ لەتلەت‌کراو؛ پل‌پل‌کراو؛ (تکه‌تکه‌شده)

جنگل : [ناو] گێنگڵ؛ پاپۆکە؛ وەک : بـە دەور خۆدا کۆبوونەوەی مار. (حلقه؛ چمبره)+

جنەنار : [ناو] جن‌هەنار؛ هەنارەجنانە؛ هەنارە-جنانێ؛ دارێکە لە هەنار دەکا. (اناروحشی)

جواب کـردن : [چاوگـە،ت]کـرێنشـینێ کـە خاوەن‌ماڵ پێی ڕابگەێنێ ماڵەکەی چۆڵ بکا. (جواب‌کردن)+

جوات : [ناو] جڤات؛ جووڵـە؛ جـووین؛ بـزاڤ؛ بزاو؛ ڕاپەڕینی بەکۆمەڵ؛ کۆمەڵ؛ جـەمـاوەر؛ جەمهوور. (شورش)+

جواده : [ناو] جۆرێک مەشکەی ئاو تێکـردن. (نوعی مشک‌آب)

جوان : [ئاوەڵناو] (١) قەنج؛ قەشەنگ. (زیبـا). (٢) جەحێڵ؛ هەرزەکار. (جوان)

جوانڕۆ : [ناو] مەحاڵێکە سەر بە شـاری سـنه. (جوانرود)

جوانمێر : [ئـاوەڵنـاو] (١)جوانمـەرد؛ جـوامێر؛ مێرخاس. جوانمرد). (٢) پیاوی جـوان و جـە-حێڵ. (مردجوان)

جوانەزمە : [ناو]جوانەزوە؛ عـازەبـە؛ زیپکـەی جەحێڵی؛ جوانەژۆ. (جوش‌جوانی)

جوانەژۆ : [نـاو] جوانـەزمـە؛ ئـازەوە؛ ئـازەبـە. (جوش‌جوانی)

جواوکردن : [چاوگە،ت]جوابکردن؛ نەخۆشـی کە پزیشک لێی ناهومێدبێت و مالیجەی پـێ نەکرێ و مالیجەکردنی ڕەت بکاتەوە. (جواب رد دادن؛ ردکردن)+

جواهێرنیشان : [ئـاوەڵنـاو] گـەوهـەرنیشـان؛ شتێ‌کە بە جواهێرات ڕازاوەتەوە و لە سـەری دامەزراوە؛ نقێم بەند. (جواهرنشان)

جوایەز : [ئاوەڵناو] جیاواز؛ جوێ. (جدا)

جۆبوار : [ناو] جۆبار؛ لە ئەسڵدا جۆگەبوار بووە و بووەتە جۆبار و لە کوردیەوە چـووەتـە نێـو

فارسی. (جویبار)
جۆبه : [ناو] (۱)جنـدەخانـە؛ جێگـای لـەش-فرۆشی. (فاحشه خانه). (۲)مەیدانی بـەر چـاو خستنی کاڵا بۆ فرۆش وەک مەیدانی ماست و دانەوێڵە فرۆشتن. میدان‌فروش کالای‌خوراکی)
جۆبێ : بەوهۆیە؛ لەبەرئەوە؛ ژبەرڤێ‌هەنـدێ. (بەسبب)
جۆتقۆچ : [ئاوەڵنـاو] جـووتشـاخ؛ خـاونی-دووشاخ. (دارای‌دوشاخ)
جۆتکه : [ناو] جووته؛ پێن هاڤێتنا دەواران بـە هەر دوو پاشێ خۆ؛ لەقە خستنی حەیـوان بـە هەر دوو پاشوو. (جفتک)
جۆخینـە : [نـاو] خـەرمانـەی دەوری مانـگ. (هاله‌ماه)
جودابوونەوه :[چاوگە،ت] دەست لێک بەردان؛ جیا بوونەوەی ژن و مێـرد؛ لێـک دوور کـە-وتنەوە؛ لێک هەڵبڕان؛ (ب) بەشکردنی ماڵ و سامانی شەریکی. (جداشدن)
جوداجودا :[بەنـد] بـەش‌بـەش؛ جـویێجـویێ. (جداجدا)
جوداکاری : :[بەرهەمی‌چاوگە][ناو] جوێکاری؛ کاروڕەوتی لێک هـەڵبـڕین و جیـا کردنـەوە. (جداسازی)
جودایی‌خوازی : [ناو] ویست و داوخوازی جیـا بوونەوە؛ (ب) هەوڵ بۆ جیاکردنەوەی بەشـێ لە وڵاتێک و کردنی بە وڵـاتێکی سـەربـەخـۆ. (جدایی‌طلبی)
جۆدۆ : [ناو] وەرزشێکە لە ڕۆژهەڵاتی دوورەوە هاتووە و مرۆڤ ئامادە دەکات بۆ خۆ پاراستن و زاڵ بوون بەسەر حەریفدا. (جودو)
جۆربوون : [چاوگە،ت]تەبابوون؛ بەین خـۆش بوون؛ ڕێکوپێک بوون؛ پێکهاتن؛ ڕەخسان؛ دابین‌بوون. (جوربودن)
جـۆرابێن : [نـاو] جـۆراوێن؛ گـۆرەوی‌بـازی. (جوراب‌بازی)
جورناوفرنا : [ناو] ورینە؛ وڕاوە؛ لە بـەر خـۆوە قسەکردن. (هزیان)
جۆ ڕووته : [ناو] یەوە ڕووتە؛ گیایێکی گـەنـم ئاسایە دەیدورنەوە بۆخۆراکی‌ئـاژاڵ(جودوسـر)
جۆش : [ناو] تاو وتین؛ هەڵپەڕین بە هەڵخە و داخەی زۆر و بەتاو و تینـەوە. (حرارت؛تـب‌و-تاب)+
جـۆش‌خـواردن : [چاوگـە،ت] ڕەوتـی چـاک بوونە
وەی ئیسقانی شکاو؛ لکان و جۆش خواردنی متوربە. (جوش خوردن)+
جـۆش‌دان : [چاوگـە،ت] (ب)گـەرم کردنـی کۆڕی هەڵپەڕکێ. (گرم کردن‌وتب‌وتـاب‌بـە-گروەرقص‌دادن)+
جۆشکاری :[بەرهـەمـی‌چاوگـە][نـاو] شـوڵی جۆشکار؛ کاری لکاندنی پارچەگەلی کانزا بە-گەرم کردن و تاواندنەوە بە گـاز و هـەوا و... کارگەی ئەوکارە. (جوشکاری)
جۆش‌وخورۆش : [ناو،ت]تاو و تین؛ کوڵ‌وکۆ؛ جرپنی و بێ ئارامی لە هەڵپـەڕینـدا؛ ویسـتی گەرم و گوڕ بۆ کردنی کارێ.(گرمی‌و حـرارت درکاروررقص؛ جوش و خروش)
جۆشی‌شیرین : [ناو] مـاکێکی سـپی‌ڕەنـگ و خۆراکییە بەڵام خواردنی دبێتە هۆی کفـەڵـی ئیسقان؛ بۆ شۆردنی ناو باتری(پاتری) سەیـارە بەکەڵکە. (خوش‌شیرین)
جۆغ : [ناو] نێڵ؛ ماقیلە؛ نیر. (یوغ)

جوقە : [ناو] فرندەیێکە لە چۆلەکە مەزنتر؛ بەشەو و ڕۆژ ناڵەم دێ لە چۆڵ و لە بەریدا، وەک بەردێکی گۆلاوان وەک جوقەی خاسە-سیا «فۆلکلۆر» (نوعی پرنده)

جۆقی : [ناو] لە ئاویستادا بەواتای ڕێبەر و مورشیدی زانا، هاتووە و لە کوردیشدا هەر بەو مانایە. (مرشد)

جۆگمە : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ جمشیرگ؛ بە-ند.

(بند)

جۆگە داخستن : [چاوگە،ت] (١)جۆگە هە-ڵگرتن؛ جۆگە کێشان. (جوی آب کشیدن).

(٢)ئاوی جۆگە بەردانەوە لە شەلەگەوە. (سرازیر کردن آب ازجوی اصلی)

جۆل : [ناو] لە زۆر جێدا پیتی(ل)لە کوردیدا ناوترێت و لە ئەسڵدا جۆگەل و جۆگەلەبووە. (جوی)

جۆڵ : [ناو] و[ئاوەڵناو] ئاوێتە؛ (١)تێکەڵاو؛ تە-ڤلیهەڤ؛ بەسەریەکداکراو. (مخلوط)

(٢)زنجیر. (زنجیر). (٣)کەرت؛ وەک کەرتە - مەڕ. (دستەچندتایی). (٤)جۆرێک گەنم. (نوعی گندم)

جۆڵەمێرگ : [ناو] جۆلەمێرگ؛ شارێکی کوردنشینە، پێتەختی وڵاتی هەکاری بووە، ئێستە سەر بە وڵاتی تورکیایە. (نام شهری- درکشورترکیه)

جوملە : کۆ؛ جملە. گشت؛ تاقم؛ دەستە .(بۆ من لە جوملەی عەبدی خودانیم؟ ، سەعاتێ لە دەس مەینەت ڕەها نیم؟). «فولکلۆر» (جملە)

جونگە : [ئاوەڵناو] (١)جنگز؛ بەهانەگر؛ بیانووگر؛ لەسەر چز بۆ شەڕ فرۆشی. (٢)< جوگمە

جونگە : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ ئەسپی نائارام و شەروور (شەڕوور) و جووتەوە شێن و چە-مووش. (چموش)

جووانن: (١)[چاوگە،ت] بزاوتن؛ بزواندن؛ تە-کاندان؛ جووانـدن و هانـدان. (تکـان دادن؛ تحریککردن) (٢) جوانن؛ قەنجن؛ قەشەنگن. (قشنگ‌هستند)

جووتباقیە : [ناو]جۆرێک دروومانە.(یـکـنـوع-دوخت)

جووتبوون :[چاوگە،ت] (١)کاریسەرجێیی- کردن؛ پێوە ڕووانی سپلۆتی نێرومێ. (همخوابگی؛جفت‌شـدن‌سـگ‌نرومـاده).(٢) لکان؛ چەسپین. (چسبیدن)

جووتبەندە : [ناو] وەرزێری خاوەن جووت- وگا؛ دژی ڕەشایی. (کشـاورزدارای‌گاوشـخم-زنی)

جووتپەروانە : [ناو+ ئاوەڵناو] جۆرێک فرۆکەی قەدیمی کە دوو پەروانەی(پە-ڕوانە)ی هەبوو. (دوپروانـه) هەر شت کە خاوەندی دوو پەروانەبێت. (جفت پروانه)

جووتخاڵ : [ناو] دووخاڵ بە شێوەی(:) بۆ شروقە کردن و مانالێدانەوە لە پاش ڕەستەدا دادەنرێ. (دونقطه)

جووتزگ : [ئاوەڵناو] جوتزک؛ لفەدووانە. (دوقلو)

+ جووتکردن: [چاوگە،ت] بە هاوتاکردن و نزیکدانانی دووتاق.وەک: کەوش جووتکردن < جفتکردن. (جفت‌کردن)+

جووتگیری : بەڕواڵەت وشە فارسییە، بەڵام

دەستەواژەی دارتاشی و ناسک کارییە؛ واتا لە-
بەین بردنی ماوەی بەینی دوو تە ختەی
لکاو بەچەشنیٚ کە شەبەقندا یان ئاو نەدە-
لٚینیٚ. (جفتگیری) (٢) کاری وەسەر گێڕانی
نێر و میٚ(جفتگیری)

جووت لوولە : [ناو] (ب)تفەنگی دوولوول.
(تفنگ‌دولول)

جووتلەقە : [ناو] جووتە؛ پاشلەقە بەهەر
دوو پا، یان پاشوو. (جفتک)

جووتماقە : [ئاوەڵناو] شملٚوبەرەکەت؛ شە-
نگڵەبەرەکەت؛ دوو دەنک میوەی پێکەوە
چەسپاو. (دودانەمیوەبهم چسبیدە)

جووت‌وگا : [ناو] کەرەستەی جووتیاری و شێو
برین؛ ڕەوتی داچاندنی مەزار بە گاجووت.
گاوواسباب‌کار شخم‌زنی)

جووتەی‌سەران : (ب) دوو دۆستکە هەمیشە
پێکەوە بن. (کنایی،دو دوست‌کەهمیشەباهم
باشند)

جووتیٚ : جووتێک؛ جفتیٚ؛ جفتێک؛ یەک-
جووت. (یک جفت)

جووجکەلەقیٚ :[ناو،ت] (ب)زەحمەتی زۆر؛ بە
هەزار جووجکە لەقیٚ کارەکەم خەلاس‌کرد؛
کلکە لەقیٚ. (کنایەاززحمت‌فراوان)

جووحە : [ئاوەڵناو] زۆرزان؛ فرەزانا؛ زانا. (دانا)

جووڕکردن : [چاوگە،ت] فش کردن و تاوانی
قومار بە حەریفدان؛ (هەڵبەت وشەیێکی بیٚ
ئەدەبانەیە) بە هێلکەکردنی مریشکیش دەڵێن
کە نە لە هێلانەی خۆیدا بیدوڕێنیٚ. (اخ-
کردن‌وتحویل‌دادن)

جووقەوار لیٚبرین : کەس نەهێشتن و هە-
مووان کوشتن، هیچکەس کە کۆمەڵیٚ یا لە
ئێلیٚ نەهێشتن. > جنیوسایذ. (کنایە
ازکشتن‌کلیەکسان)

جووکەلیٚبرین : بێدەنگ‌کردن؛ (ب) هەناسە
بڕکردن؛ خنکاندن. (خفه‌کردن)

جووکی : [ئاوەڵناو] (١) مرۆی نووکەنووک
کەر؛ جووکن. (نق نقو)(٢) [ناو] مورتاز؛ هە-
ندیٚ لە پیاوانی(ڕەنج و عازاب) دیتووی تەرکە
دونیا لە هێندوستان. (جوکی.مرتاض)

جوولبڕ : [ناو] قرژانگ؛ قرژالٚ. (خرچنگ)

جووڵێن : [ٚناو،بک] بزوێن؛ کەسیٚکە دە-
جووڵێنیٚ و دە بزوێنیٚ.(تکاندهندە). ڕاژێن؛
ڕاژێنەر؛ (ب) [ناو] هەژێنەر؛ هاندەر. (محرک)

جوومار : [ناو] کەوەمار؛ جۆرێک ماری شینی
کوڵە. (نوعی‌مار)

جوومەکار : جوومەکڤان؛ کەسێک‌کە ڕایەخ و
بەڕە دروست دەکات. (بافندەگلیم)

جهالٚ : [ناو] جوهالٚ؛ جەوالٚ. (جوال)

جەبر : [ناو] دەرسێکی زانستگایە وەک جەبر
و موسەللەسات. (جبر)+

جەبرا : [ئاوەڵناو] چەپلەر؛ کەسێک کە بە دە-
ستی چەپی زیاتر کاردەکا. (چپ‌دست)

جەبعە : [ناو] سندوق؛ مجری؛ سنووق. (جعبە)

جەبعەی‌ڕەش :[ناو] جەعبەی ڕەش؛ ئامرازی
تۆمارکردنی هەموو چەشنە ڕووداوێک لە
فڕۆکەدا کە زیاتر دوای کەوتنە خوارە وەی
تەیارە، هۆی ڕووداوەکە ڕوون دەکاتەوە.
(جعبە سیاە)

جەبلە : [ناو] پیٚخوێیقوڕ؛ کۆگای‌قوڕ. (کپە
آب‌وگل)

جەبوٚرە : [ناو] جێهیبوٚر؛ جوٚی‌ڕەش.
(جوسیاە)

جەبەش : [ناو] ژەبەش؛ شمستی؛ شمتی؛ شووتی؛ شامی؛ شفتی؛ هەنی.زەبەش. (هندوانه)

جەبیل‌خانە : [ناو] جبەخانە؛ قۆرخانە؛ هەماری چەک و تەقەمەنی. (اسلحه‌خانه)

جەتان : [ئاوەڵناو] ڕقەن؛ کڕاڵ؛ بوورە. (زمین‌سفت و سخت)

جەجاڵ : [ناو] جرجاڵ؛ کەرسوارێکی ئە فسانەییە لە داها توو دا ڕۆژێک دەردەکەوێ و جەماوەر بانگ دەکا بچنە سەر ئایینی ئەو. (ب) ساختەچی؛ درۆزن؛ فێڵەباز. (دجال)

جەخت هێنان : [چاوگەت] چاک هێنان؛ دووجار پشمین؛واتا جە ختی هێناوە و ماتڵ- مەبە و لەسەر ئە وکارە لەزبکە. (دوباره‌عطسه؛خوب‌آمدن)

جەخسی : [ناو] چیلانگەری؛ شیلانگەری؛ چە

کسازی؛ وە ستایی لە چەکسازکردندا. (اسلحه‌سازی)

جەدرقە : [ناو] نانی تەنووری کە لە کولێرە ناسکترو پانترە. (نوعی‌نان)

جەدوبن‌جەد : جەدوئابا؛ بنەوبنەچەک؛ پشتاوپشت؛ ڕەچەڵەک؛ (وشە بیانییە و لەسەر زارانە). (جداندرجد)

جەڕ : [ناو] بزمارێکی پێچدارە بە بادان توند دەبێت و بە باری دیکەدا شل دەبێتەوە. پێچ. (پیچ)+

جەربەزە : [ناو] جوربوزە؛ شەهامەت؛ غیرەت؛ بوێری؛ کارامەیی؛ لێهاتوویی. (جربزه)

جەرجوو : [ناو] قاپوڕە فیشەک. (پوکه‌فشنگ)

جەرجەهـ : [ئاوەڵناو] لێزان؛ پسپۆڕ؛ وریا؛ هونەرمەند؛ زانا؛ زیرەک. (زیرک‌ودانا)

جەردام : [ناو] گۆلاو؛ قوڵکی پڕ لە ئاو. (چاله-پرآب)

جەڕدان : (١) پێچ بادان و بستن. (بستن‌پیچ). (٢)شەتە کدانی بار؛ بە توندی بەستن.(بستن-بار).(٣ب) بەستنی‌ئاو؛ بە سەهۆڵبوونی ئاو لە سەرمای زۆردا. (یخ‌بستن)+

جەردە : [ناو] (١)جرج؛ مشک. (موش). (٢)دز؛ تەریدە؛ جەردە. (راهزن)

جەردەیی : [ناو] ئەبابۆزی؛ تەریدەگەری؛ چە- تەیی؛ ڕێگری؛ ڕاوە ڕووت کردن. (راهزنی)

جەردی :[ئاوەڵناو] ڕاستی؛ بایەخ؛ بەگرینگ- گرتن؛ پۆیتەپێدان؛ دوورلە گاڵتەوگەپ؛کۆشا ؛ تێکۆشەر؛ پێداگر. (جدی)

جەرسی : [ناو] ڕیسوایی؛ بێئابڕوویی. (رسوائی)

جەرگ هەڵقرچاو : (ب)فرزەند مردوو؛ جە- رگبڕاو؛ جەرگسووتاو. (جگرسوخته)

جەرگبڕین : (ب)کوشتن. (کنایه‌ازکشتن)

جەرگدار :[ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ نەترس؛ ئازا؛ جوامێر. (نترس)

جەرگسۆز : [ئاوەڵناو] خەمخۆر؛ جگەرسۆز؛ دڵسۆز. (دلسوز)

جەرگەبەز : [ناو] (١)ڕەشبەڵەک؛ داوەتێک کە ژن و پیاو پێکەوە هەڵپەڕن .(رقصیدن زن و مردباهم). (٢)جەرگێکە لە ناو چەوریدا سوور بووبێتەوە. (جگردرچربی‌سرخ‌شده)

جەرگهەلین : [ئاوەڵناو] سووسرەت؛ سەیرو- سەمەرە. (عجیب)

جەرلەدەم : [ئاوەڵناو] ئاکبەند؛ نەکراوە؛ دەست لێنە دراو. (آکبند)

جەڕنە : مەڕی شاخدار. (گوسفندشاخدار)
جەڕەبابە : (١) توندکردنی دوو شت بە پـێچ و جەڕ؛ بەستنی توندی کوڵ و بار؛ بەنهێم شـە-تەکدان؛ جەڕاندن. (محکم کردن). (٢ب)سە-هوڵ بەستن لە سەرمای زۆردا و پێکەوە چە-سپینی دوو شت بەهۆی سەهۆل بـەسـتنەوە. (یخ بستن‌وبهم‌چسبیدن‌درسرمای‌زیاد)+
جەڕەبادەر : [ناو] ئاسـنێکی دەسـتکداری دوو یان
چوار سووچە بۆ بـەسـتن و کردنـەوەی جـەڕ. (پیچ‌گوشتی)
جەڕەباییلە : [ناو] پشتوێن ئاساییکە پڕ لـە بـا کە لە ناوقەدی دەبەستن بۆ ئەوەی لـە ئـاودا نقوم نەبن. (کمربند پرازباد برای‌شنا)
جەریمـە نووسـین :[چاوگـە،ت] دیـاریکردنی ڕادەی پارەی سزا بە نووسین وەک جەریمەی سەیارە بەهۆی ڕەچاو نەکردنی یاسای سەیارە ئاژوتنەوە. (جریمه‌نوشتن)
جەریمەی نەغدی:[ناو،ت] نوقرەداخ؛ سزا دان بە شێوەی پارە لێسەندن. (جریمه‌نقدی)
جەز : [ناو] مالووسکەی گەنم لەخەرمان، کـە دوای شەنکردن سوور دەبێت و پاک دەبێتەوە لە کا. (گندم پاک‌شده‌ازکاه‌درخرمن)
جەزیا : (١) [ناو]جەزرەبە؛ جەزرەوە؛ سزا؛ عە-زیەت؛ ئازار؛ جەزا؛ (اذیت؛ آزار؛جزا) (٢) [ناو] پاداشت؛ قەرەبوو. (جزا؛ پاداش)
جەژنـی ئـایینی : لـە هـەر ئایینێکـدا ڕۆژی واهەیە کە دیاریکراو وجێی ڕێزوحورمـەتـە و لەو ڕۆژەدا جەژن دەگرن. (جشن‌دینی)
جەژنی‌سەدە : [ناو] جـەژنێکـی ئـایینی زەردە شتیانە؛ بەرانبەر بە دەهەمی مانگی ڕێبەندان. (جشن سده)
جەژنی سەرساڵ : جەژنی دەسـتپێکی سـاڵی نـوێ؛ وەک: جـەژنـی نـەورۆز و جـەژنـی کریسمەس. (جشن‌اول‌سال)
جەژنی میللی : بـۆ ڕێـز نـان لـە ڕووداوێکـی میللی
و نەتە وایەتـی ڕۆژی سـاڵهاتی ئـەو ڕووداوە دەکەن بە جەژن و شادی. (جشن‌ملی)
جەعبـە : [نـاو] جـەبعـە، مجـری؛ سـندوقی چووک. (جعبه)
جەغزێن : [ناو] نـاوی دوو کایـەی بـاوە لـە-کوردەواریدا؛(١)بە زاپ میتە دەرخستن لە نـاو جەغزێکـی چووکـدا کـە لـەسـەر عـەرز دە-کێشری؛ زاپێن (٢) جۆرێک گەمـەی تـۆپێن کە لە ناو جەغزێکی گەورەدا دەکرێ؛ تۆپێنی نـاو جـەغـز (١و٢.نـام دوبـازی‌متـداول درکردستان)
جەغەتاو : [ناو] ڕۆن و ئـاوی پـاش کوڵانـدن گۆشت کە وەسەر چێشت دەکـەوێـت. (آب و چربی‌گوشت پخته)
جەغەتوو : [ناو] جەخەتوو؛ ناوی چۆمێکە لە کوردستانی خۆر هەڵات کە دەرژێتە زەریای ورمێ. (نام رودخانه‌ایست)
جەغەتە : [ناو]جەڵغە؛ تویژی‌ناسکی سەرتـراو یان تویژی ناسکی سەهۆڵی سەر ئاو. (یخیـا-قشرروی مایعات)
جەفا : [ناو] ئازار؛ ڕەنج؛ جەور؛ زوڵم؛ دژیەو-فا؛ جەزرەوە؛ جەزرەبە. (جفا)
جەفتین : [چاوگـە،ت] جـەفتکردنـی پێسـتی ئاژەل؛ پێستی‌کە بە جەفت(جەوت، تال‌وجـە-وت) خـۆش بکرێـت وەک مـەشـکە.

(مهیاکردن‌پوست حیوانات‌بوسیله میوه‌بلوط)
جەفل : [ناو] ترس؛ بیم. (ترس)
جەفلاندن :[چاوگە،ت]ترساندن؛داچڵەکانـدن. (ترساندن)
جەفلین : [چاوگە] ترسان؛ کـۆ (سـڵ)کـردن؛ دەست نەچوونەکار؛ دەست شـلبوونـەوە لـە کردنی کارێک .(ترسیدن ؛ اباداشتن)
جـەفلـین :[چاوگـە] سـیس بـوون؛ ژاکـان. (پژمردن)
جەفەنـگ: [نـاو] حـەنـەک؛ گاڵتـە. شـۆخی. (شوخی)
جەڤلاندن:[چاوگە،ت] هەژاندن؛ داچڵەکاندن؛ تەکان‌دان؛ جووڵاندن. (تکان‌دادن)
جەکۆ : لەکوێ؛ لەکوورە؛ لەکوێنـە. (ازکجـا)
جەلا: لەلا؛ لەڕوخ؛ لەکن. (ازطـرف؛ ازجانـب)
جەلا : [ناو] ناوی ڕۆنێکە بە سەر نیگـار(نـە-قاشی) یان تەختە داردا دەساوری بۆ بریقە دار کردنی. (جلا)
جەلال: [ناو] ناوی پیاوان؛ ناوی شۆڕشـگێڕی ڕێزدار و بەناوبانگ، مام جەلال تاڵەبانی هـە-وەڵێن سەرۆک‌کۆمـاری کـوردی عێـراق لـە مێژووی کوردستاندا. (جلال)
جەلجەلوّت : [ناو] زانستی جادوو؛ زانینی ئەو فسوون و سێحر. (علم‌جادوگری)
جەلۆ : لەگەل‌عەلوّدا دێت، عەلۆجـەلـۆ، واتـە: گەدەوگودە، بێ‌سەرووپا. (بی‌سروپا)
جەلە :[ناو]جەڵە؛هەرشتی ڕەستەکراو و هۆنرا وە وەک: جەڵە ماسی و جەڵە وشتر.(هرچیزی

راردیف کردن‌وبەصف‌کردن)
جەڵەب : [ئاوەڵناو] ئەم وشـە لـە ئـارەویـەوە هاتووە، مرۆڤی ئاکار خراپ؛ نائەسـڵ و عـە-ییدار.(جلب)+
جەلەبەستکردن : [چاوگە،ت] پێکەوە بەستنی وشتر و دەوار و ڕیزکردنیـان. (ردیـف‌کـردن-وبهم‌بستن‌حیوانات)
جەلەبەند : [چاوگە،ت] جەلەبەسـت؛ ڕیزکـەر؛ پێکڤەگرێدەر؛ پێکڤە گرێدان؛ پێکەوە بەسـتن؛ بەجەلەکردن. (ردیف‌کردن)
جەلەوک :[ناو] جەلەبک؛ پەلەپیتکـەی تفـە-نگ. (ماشەتفنگ)
جەمام : [ناو] بەخاوکەوتن؛ بـەهـۆی مانـدوو بوونی ماسوو لکەی لەشەوە ژەهرێک لـەنـاو ماسووڵکەدا کۆدەبێتەوە ئەگەرئەو ماندووییـە، لە پاش ماوەیێکی زۆرکارنەکردنی ماسوو ڵکە بێ، ژەهرەکە درەنـگ دەڕەوێتـەوە و ماسـوو ڵکە ڕەق دەبێت و ژان دەکا و بەو حاڵەتە دە-ڵێن بە جەمامکەوتن (کوفتگی)
جەماوەری : (١)جڤاتی؛کۆمەڵی؛سـەربـەجـە-ماوەر.(جمعی) (٢) کۆکردنەوە: ئاژڵەکانم جـە-مـاوەری کـرد: کـۆمم کردنـەوە.(جمـع کـردن؛ گردآوری)
جەماهی :[ناو] جەژنێکی ئێزەدیانە؛ بـەرانبـەر بە جەژنی مێهرەگانی زەردەشتیان. (نام‌جشن-ایزدیان)
جەمبازی : [ناو](١) جامبازی؛ چۆداری؛ کڕین و فرۆشتنی ئاژاڵ و وڵاخ. (٢) تەنافبازی؛ جـە-نبازی. (طناب‌بازی) . (٣) فیـڵ و تـەلـەکـە-کردن؛ حیلەبازی. (حیله‌بازی؛ حیله‌گری)
جەمداندن : بە سەهۆڵکردن. (بەیخ‌کردن)
جەمرە : [ناو] پۆلوو؛ سکل. (اخگر)
جەمسەر : [ناو] سەروبنی هەر شت بە تایبەت

شتی درێژ؛ به دوو سەری باکوور و باشووری-
گۆی زەوینیش دەڵێن. (ابتدا وانتها؛ قطب)
جەموجۆر :[ئاوەڵناو] گردوکۆ؛ تەکووز؛ ڕێک و
پێک. (جموجور؛ جمع‌وجور)
جەمەک : [ناو] مز؛ کرێ؛ پێمز؛ حەقدەست.
(مزد)
جەمەلۆن : [ناو] ڕووپەڕی کانزای ڕووکێش-
کراو بە ڕۆح، واتا گاڵوانیزە کە سەربانی پێ
داپۆشرابێت. (شیروانی)
جەمهوور : [ناو] جەماوەر؛ کۆمار. (جمهور)
جەمهووری : [ناو] کۆماری؛ جەماوەری؛
(ب)حوکماتی سەروکێک کە لە لایەن جە-
ماوەروە بەرگەم کرابێت. (جمهوری)
جەندەرە : [ناو] تەنگوچەڵەمە؛ سەرگەردانی؛
حەیرانی؛ نارەحەتی؛ تەنگانە. (تنگنا؛
سرگردانی)
جەنقاندن:[چاوگە،ت] جەنقین؛ ترساندن؛ جە-
فلاندن ؛داچڵەکاندن.(ترساندن)
جەنگەپۆپێ : [ناو] شەڕەدەنووکێ؛ شەڕە-
جوێن.
(جنگ‌لفظی)
جەنگەڵی : [ئاوەڵناو] پێوندی‌دار بە لێڕەوارەوە؛
(ب)کێوی؛ دوور لە شارسانییەت؛ وەحشی.
(جنگلی)
جەنەگرتن : [چاوگە،ت] مانگرتن؛ بیانوو-
گرتن. (بهانەگرفتن)
جەوادە : [ناو] جەواڵە؛ خێگەی ئاو؛ مەشکەی
ئاو. (مشک‌آب)
جەواز : [ناو] ئیجازە و ئیزنی کارکردن کە لە
لایەن دەوڵەتەوە بە کەس یان ڕێکخراوە-
یێک دەدرێت پەروانە؛ بەرایی؛ ئیجازەنامە.
پەساپۆرت. (جواز)
جەواهێرساز : ئاوەڵناو+ [ناو] کەسێک کە گە-
وهەرکاری دەکا؛ کاری دروستکردن و
ڕازاندنەوەی کەرەستەگەل بە جەوا هێر.
(جواهرساز)
جەوجەو : [ناو] جەوجەوک؛ توڵۆ؛ توڵەی-
گچکە؛ توڵەی‌کونەڕۆی چووک. (تولەسگ-
کوچک)
جەودک :[ناو] خێگەی گچلە.(خیک‌کوچک)
جەورک : [ناو] تووتکە تانجی هەتا یە-
کساڵان. (تولەتازی)
جەوز : [ناو] (١) جیوە؛ جەوە؛ شیلەی‌وشکە-
وەبووی ڕووەک.(صمغ).(٢)
گوێز.(گردو،گردکان)
جەوزا : [ناو] سێهەمین بورجی ساڵ بەرانبەر
بە جۆزەردان. (جوزا)
جەوشەن : [ناو] زرێ؛ کنجی کانزایی کە دە-
یانکردە بەر بۆ شەڕی شیر و گورز، لە قە-
دیمدا.
(جوشن)
جەولەخ : [ناو] جەواڵ؛ جوهال. (جوال)
جەوە : [ناو] شیلەی وشکەوە بووی ڕووەک؛
جیوە. (صمغ)
جەوەر : [ناو] جەوهەر ؛ ناوی پیاوانە؛ ناوی
سماییل ئاغای سمکۆ. (اسم‌مردانە)
جەهتەر : [ناو] نەعنای کێوی؛ جاترە؛
عارقێکی لێدەگیرێ کە بۆ ژانی گەدە بەکە-
ڵکە. (نعنای‌وحشی)
جەهر : [ناو] پێداگری و سووربوون لە سەر
بوغز و کینە و قین. (جهر)+
جەیران : [ناو] ناوە بۆ ژن؛ ئاسک. (نامزنانە؛

آهو)
جیٚ : [پیٚشکر] بەواتای جیٚگا؛ جیٚشەکر، جیٚ-سەهوڵ، جیٚلیباسی، جیٚکلیل. (پیشوند.جا)
جیات : [ناو] جیاتی؛ جیێ؛ بات؛ بری؛ لە جیاتی : لەبری، لەباتی. (عوض)
جیپ : [ناو] جۆریٚ سەیارە تایبەت بە کەژ و کێو و جادەی ناساف. (جیپ)
جیپ ئیستەیشێن : [ناو] جیپیٚکە زیاتر لە دوو ریز سەندەڵی هەبێت. (جیپاستیشن)
جیٚپاگێران :[چاوگە،ت]شوێن گێران؛شوێن هەڵگرتن. (ردپا گرفتن)
جیٚت : [ناو] اند؛ فد: کەرەستەییٚک کە بە دە-رچوونی گاز بەلای دیکەدا دەردەچیٚ و دەروا؛ (ب)جۆریٚک فڕوکەی تیژباڵ. (جت)
جیٚخاڵیانە : [ناو] چوونە لای کەسوکاری سەفەرکردوو زیاتر بە دیاریەوە. (بەدیدن-کسان‌سفرکرده‌رفتن‌وکادوبردن)
جیٚخەرمان : [ناو](١)گۆڕەپانیٚ لەبەرد و کوڵو پاک‌کردنەوە و ئاوپڕشین‌کردن و کوتانەوە و گسک‌لێدان بۆ کێشەوگێرە و خوێان. (جای-خرمن). (٢) بن‌خەرمان؛ پاشماوەی گەنمی بن‌خەرمان پاش خەرمان هەڵگرتن کە باو بوو دەیاندا بە ڕەنجبەر و سەپان. (پس‌مانده غلات‌پس‌از بردا شت خرمن)
جێدار : [ئاوەڵناو] (ب)کەسێک کە کوڕی هە-یە. (کنایە؛ دارای‌فرزند ذکور)+
جێدار : [ئاوەڵناو] بەرفراوان؛ هەراو. (جادار)+
جیٚدووگمە : [ناو] ئاڵقە دووگمە؛کونیٚ لە لیباسی(جلوبەرگ)ی دووگمەدارا بۆ داخستنی دووگمە. (جای دکمە درلباس)
جیر : [ناو] جۆریٚک چەرمی خۆش کراوی بیٚبریقەی زبر و کوڵکن بۆ چیٚکردنی(کەوت) وقوڵەباڵتە و کەوش وهتد (جیر)
جیرِدۆ : [ئاوەڵناو] چرِدۆ؛ ئاژاڵی کەمشیر؛ ئاژاڵیٚکە بە زەحمە بۆ دۆشین ڕادەوەستیٚ. (حیوان‌ناآرام دروقت دوشیدن یا کم‌شیر)
جیرە : [ناو] پوولیٚ گیلفانی ڕۆژانەی منداڵ. (جیرە)+
جیرەبەندی: [ناو،ت] ڕەوتی دەست پێوەگرتنی شتێک کە کەم بێت یان بۆ ئەوەی زیاتر بەش بکات؛ لە ڕادەییٚکی‌کەمدا ڕۆژانە یا هەر جەم دابەش بکرێت بەسەر بەشداراندا. (جیرەبندی)
جیرەوشکە : [ناو،ت] ئازۆخە و دانەوێڵە بۆ دروستکردنی چێشت و خۆراک؛ لە جیاتی نە-هار و شام پێدان. (جیرەخشکە)
جیرەومەواجب : [ناو،ت] (ب)مووچە. (حقوق)
جێریفک : [ناو] گسک؛ گەسک. (جاروب)
جیفرِک : [ناو](١) دەرپەڕین و هەڵاتن. (پریدن‌وفرارکردن). (٢) دەرچوون بە (لووشکە، جووتە، و لەقە)وە. (جفتک)
جیقاندن : [چاوگە،ت] (١) قیژاندن. (دادکشیدن).(٢)ڕیقنەکردن.(فضلەکردن‌پرندە)
جیقن : [ئاوەڵناو] (١)ڕیقنەکەر؛ (٢ب)لاواز؛ زەحیر. (ریغو). (٣) جیقەجیق‌کەر. (جیغو ویغ کنندە)+
جیقنە سپیلکە: [ناو] ڕیقنە سپیلکە؛ جۆرێک نەخۆشینی‌کوشندەی مریشک و کەڵەباب و فرِندەیە. (نوعی‌مرض پرندە)
جیقەجیق :[ناو،ت] زریکاندنی زۆر؛ قسەکردن بە تووڕەیی و زریکاندن و بە دەنگی بەرزەوە؛ قیژەقیژ. (جیغ وویغ)
جیکەبرِین: جووکەبرِین؛ لە زریکە و قیژە

خستن؛ لـه دەنـگ خستن؛ (ب)خنكانـدن.
(خفه‌كردن)
جیكەنە : [ناو] ئامرازێک کە ژێکەوانی هـە-
لاجی دەلەرێنێتەوە؛ کوتکی هەلاجی. (وسیله
چوبی‌کوبنده دستگاه ندافی)
جێگا : [ناو] یاگە؛ جیٚ؛ شوێن؛ جێگـە؛ جاگـە.
(جا)
جێگاکردنەوە :[چاوگە،ت] (١)جـی کردنـەوە؛
جیگـا دابـین‌کـردن بـۆ شـت یـان کـەسـیٚ.
(جاکردن). (٢)جیٚ بۆ کـەس یـا شـتیٚ ئاوالـە
کـردن و دانیانـە ئـەو جێیـە. (جابـاز‌کردن-
وگذاشتن‌درآنجا) (ب) تـی‌ٚترنجانـدنی شـتێک
بەناو شتێکی دیکەدا، بە زۆر (سپوختن)
جێگاگـۆڕکیٚ : [نـاو،ت] ڕەوتـی جێگـۆڕین و
شوێن‌گۆڕین؛ جێگۆڕکیٚ : (جاعوض‌کردن)
جێگرتنەوە : [چاوگە،ت](١)جیٚ داینکـردن؛ [
لە پێش موسافیرەکاندا چوومە نێو ئوتوبووسە-
(باسە)کە و لە ڕیزی هەوەڵدا جێگەم گرتەوە].
(جاگرفتن). (٢) جیٚ پڕ کردنـەوە؛بـەجێنشـیی
کەسێک بوون؛ ئەوکوڕەجێی باوکی‌گرتـووە-
تەوە. (جانشین‌شدن)
جێگرتوو : [ئاوەڵناو] حـاواوە؛ نیشـتەجـی‌ٚبـوو؛
حەواوە؛ دامەزراو؛دامـە رزیـاگ. (جاگیرشـدە؛
مستقر)+
جێگـۆڕکیٚ :[نـاو] ڕەوتـی شـوێن‌گـۆڕین.
(تعویض‌جا)
جێگۆڕکی‌ٚپێکردن: [چاوگە،ت] گوێزانـەوە لـە
جێگایێکەوە بۆ جێگایێکی‌تر. (جابجا کـردن؛
حالت نقل‌مکان‌کردن)
جێگەبەجێگە : (١)[ناو] جێبەجیٚ؛ ئەنجامدانی
کاریٚ. (جابجا) (٢) [بەند] شـوێن بـە شـوێن.
(مکان مکان؛ جای جای)
جی‌ٚگەرم کردن : [چاوگە،ت] (١)لە زستاناندا
کە مرۆڤ ساردەجیٚ دەخەوێت تا مـاوەیێـک
ناو جێوبانەکەی ساردە وردەوردە بە گەرمـای
لەش گەرم دەبێت (٢) (ب) جی‌ٚخۆش‌کردن و
مانەوە لە جێگایێک. (جاگرم‌کردن)
جێگەماگ : [ناو] بەجێماو؛ کەلەپوور؛ جێماگ
دواکەوتوو. جائسته. (بجامانده؛ جامانده)
جێگەوبان : [ناو]جێوبان؛نوێن؛ لێفە و دۆشـە-
کە؛ جێوان. (رختخواب)
جێگەهێشتن : [چاوگە،ت] بەجی‌ٚهێشتن؛ بە-
جیٚ هێڵان؛ جائاسمە. جاگذاشتن)
جێل : [ئاوەڵناو] جیل؛ جەحێل؛ٚ جوان و جێل :
جوان و جەحێلٚ. تولاز؛ گەنج. (جوان)
جیل: [ناو] تۆرەمە؛ بەرەی تەمەنـی. «گۆڤـاری-
مهاباد١١٢» (نسل)
جیلە : [ناو] سیخوار. (بژ)
جی‌ٚلێژکـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بوونـە هـۆی
بێرێزبوون یان دەرکردنی‌کەسێک لە(جێیێـک
یان لـە سـەر شـوێڵێک) زیـاتر بـە شـۆفاری.
(زیرآب‌کسی‌رازدن)
جین : [ناو] (١)دەستەواژەی بازاڕییە واتا شە-
ش‌دانە و دووجین واتا دوازدەدانە. (جین). (٢)
قوماشێکی قوتوقایم و قەوی زیاتر شـەرواڵـی
لـیٚ دروسـت دەکـەن. (جـین). (٣) جۆرێـک
خواردنەوەی ئاڵکۆڵدارە؛ خواردنەوەیێکە زیا تر
لە ئینگلیز دروست دەکریٚ. (جین)
جینار: [ناو] جیران؛ هاوسیٚ؛ هاوسا. (همسایە)
جینگز : [ئاوەڵناو] لەسەر بیانوو؛ لـەسـەرگـزە؛
پەڵپ‌گر؛ نەگونجاو. (بهانەگر؛ستیزەجو)
جینۆساید : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] بەرەکوژی نـە-

سلˇکوژی؛ جووقەوار لێبڕین؛ وشە بیانییە بەـ
ڵام زۆر بەکار دەبرێت. (نسل کشی؛ جینوساید)
جێوار :[ناو] شوێنی نیشتەجێبوون؛ جێیـ -
مانەوە؛ جێگەی ژیان؛ جێهەوار؛ ئاسەوار.
(جای ماندن)
جێوان : [ناو] جێوبان؛ جێگاوبان؛ پێخەفی
نووستن. (رختخواب)
جێوان : < جێگەوبان
جیوبڕی : [ناو] گیلفان(گیرفان)بڕی؛ دزینی
پارەی ناوگیلفانی کەسێک. (جیب بری)
جیوە : [ناو] (١)کانزاییێکی ڕەنگ زێوینی لەـ
رزۆکە.(جیوە) (٢)جەو؛ شیلەی وشکەوە بووی
دار. (صمغ درخت)
جیوەتێکراو : (ب) [ناو] نەسرەوتوو؛ بێئارام؛
فرە بزێو؛ (کنایی، ناآرام)
جێوەلەک : [ئاوەڵناو] سووکوچرووک؛
عاسمان لێف؛ ئاوارە؛ هەرزە. (هرزە؛ آوارە)
جیهان بینی : [ناو] بیر و بۆچوون و ڕوانین بۆ
گشت دیاردەکانی دونیا. (جهان بینی)
جیهان دیتوو : [ئاوەڵناو] دونیاگەڕاو؛ دوونیاـ
دیتوو؛ (ب) سەردەرچوو؛ کارزان؛ عاقڵ؛ بە
ئەزموون. (جهان دیدە)
جیهان نوما : [ناو] دونیانوێن؛ خەریتەی تەـ
واوی سەرگۆی زەوین کە لەسەر ڕوو پەڕێک
کێشرابێت. (جهان نما)
جیهانی ئازاد : [ناو] ئەو دەوڵەتانە کە پێشکەـ
وتوو ترن لە باری دیموکراسی و ئازادییەوە؛
وڵاتگەلێ کە دیواری جیاواز بوونیان بەدەوری
خۆیان و میلەتەکەیاندا نەکێشاوە و
هاتوچۆیان بێگرفوگیرتەرە و هەڵبەت
خۆیانئەو ناوەیان لەسەر خۆیان داناوە.
(جهان آزاد)
جیهانی سێهەم : [ناو](ب) ئەو بەشە لە وڵاتانی
دونیا کە پاشکەوتووترن لە چاو وڵاتەکانی
پێشکەوتووتر. (جهان سوم)
جێ هێشتن : [چاوگە،ت] (١)بەجێهێشتن؛
لەسەر ڕانەوەستان و ڕۆیین.(٢)کارەکەم
جێهێشت : لێی گەڕام و دەستم لێیبەردا.
(ولکردن)
جێی خۆکردنەوە : [چاوگە،ت](ب) بە ئاکاری
لە بەردڵان لە ناو دڵی کوڕ یان کۆمەڵدا خۆ
شیرینکردن و خۆ گونجاندن و خۆ خۆشەـ
ویست کردن. (جای خودراباز کردن)
جێی لێنەبێت: دووربێت لە ڕووی مەجلیس؛
دوور بێت لەم جێ و لە ڕووی تو یا ئێوە؛ حەـ
ددی نەبێت ؛ پەرژینی قایم بێت؛
حاشاحازری. (دوراز حضور)

چابوکدەست:[ئاوەڵناو]بە دەستوبرد؛تـەڕدە-ست.(تردست)

چابوکسوار :[ئاوەڵناو] سوارچاک.(چابکسوار)

چابوکی : [ناو] توندوتۆڵی؛ قۆچـاخی؛ بـە دە-ستوبردی. (چابکی)

چابووغ : [ناو] (ف.مشه) سنوور. (مرز)

چاپارزەن : [ناو] چایی‌پاڵێو. (صافی‌چای)

چاپان : [ناو] (١)ئەندازە؛ بارست. (اندازه).(٢) جاو؛ خام. (کرباس)

چاپانەسەرێ : [ناو] گیاییێکە لە کەرتەشـــیدە-کا، بەڵام دڕووی نییە. (گیاهی است)

چاپباز : [ئاوەڵناو] درۆزن؛ فێڵەباز. (حیله‌باز)

چاپکراو : [ناوبەر] لە چاپدراو. (چاپشده)

چاپکە : [ناو] دەفری ماست تێدا هەوێنکردن. (ظرف ماستبندی)

چاپگـــەر : [نـــاو] (١)ئـــامێری چـــاپ-کردن.(٢)شۆڵێ کەسێ کە چاپ دەکا. (١.٢. چاپگر)

چاپوک : > چابوک.

چاپوگووپ :[ناو] چاپوچووپ. فڕوفێڵ؛ درۆ و دە لەسە. (نیرەنگ)

چاپـەزی : [نـاو]پیشـەی چـایچێتی.(قهـوە-چیگری)

+ چات : [ئاوەڵناو] گەورە؛ گوشاد. (گشاد)

چاتکردن :چاککردنی ماین لە ئەسپ.(مادیان راگشن کشی کردن)

چاتکێش : [ناو] ئاسنێکی باریکە بە سەر شریتی پاککردنـەوەی لوولـەی تفـەنگـەوەیـە. (وسیله‌تفنگ پاک‌کنی)

چاتەڕێ : [ناو] چەند ڕێیان. (چندراهه)

چاچۆڵەباز : [ئاوەڵناو] تـەشـقەڵـەبـاز؛ داوبـاز. (حقه‌باز)

چاخانچی: [ئاوەڵناو] (ف.گیـو) درۆزن؛ دەلـە-سەباز. (چاخانچی)

چاخچاخ : [بەنـد] جارجـار؛ کـاتکـات. (گـاه بگاه)

چاخکردن : (١) قەڵەوکردن. (فربه‌کردن).(٢) داگرســـاندنی‌جگـــەرە.(گیرانـــدن سیگار).(٣)ئامادە کردن.(آماده‌کردن)

چاخموور : [ئاوەڵناو] قاییم؛ (محکم)

چاخوەی : چیدەخۆی؛ چ دەخـۆی؛ چـیئـە-خۆی. (چه‌میخوری)

چاخی : [ناو] قەڵەوی. (چاقی)

چادرهەڵدان : دامەزراندنی ڕەشـماڵ و چـادر. (برپاکردن چادر)

چادرچی : [ناو] خێوەت چێکـەر؛ خێڤـەتسـاز. (خیمه ساز)

چاربەری : [ناو] بزنی چوارساڵە. (بزچهارساله)

چارپـانی : [نـاو] جـورە هـەڵپـەڕینێکـە؛ چاپانی.(نوعی رقص)

چارتیکـــانێ : [نـــاو] چوارمـــەشـــقی؛ چوارمشقی.(چهار زانو)

چارچەڤ : [ناو] چارشێو؛ چارشەو. (چادر)

چارچی:[ناو]جەڕەبـادەری چوارسـووچ؛جەڕە-

بادەری چوارگۆشە. (چهارسو)
چاردۆر :[ناو]چواردەور؛چوارکەنار؛(ب)دە-وراندەور.(چهارطرف)
چاردیو : چوارلا. (چهارلایه)
چارسوو :چوارگۆشە؛(ب)جەرەبادەری چوارسووچ.(چهارگوشه)
چارکەوت : [ناو] چاردەمسال؛ چواروەرز.(چهار فصل)
چارگاف :[ناو]چوارنال؛ غاری بەپرتاوی ئە-سپ. (چهارنعل)
چارلنگ : [ناو] چوارپێ. (چهارپا)
چارلەپک :[بند]چواردەستوپا؛ گاگۆلکێ.(چهار دست و پا)
چارماک : [ناو] (ب) چوار ماکی سەرەکی: ئاو، ئاور ، با ، خاک. (چهارعنصراصلی)
چارمەدۆر :[ناو] چوارکەنار؛چوارگۆشە؛چواردە-ور. (چهاردور)
چارمەکووک:[ناو] جۆرێک بووزوو.(نوعی شال)
چارمێرکی : <چوارتیکانێ.
چارنیچک : [ئاوەڵناو]چوارگۆشە. (چهارگوشه)
چارۆخ : [ناو] جۆرێک پاپۆشی وەک کاڵەیە. (چاروق)
چارۆکە : [ناو] پارچە قوماش، زیاتر لە هومایی کە ژنان لە کۆڵی دەکەن؛ کۆڵوانە.(پارچه روی دوش)
چاروێ : [ناو] چارەوا؛ چاروا. (مال سواری)
چارەساز:[ئاوەڵناو] بەئیفاقە؛چارەسەرکەر؛دە-رمان کەر. (چارەساز)
چارەشل:[ئاوەڵناو] دەموچاو سوورهوولی-خاڵخاڵ.(صورت سرخ نقطەدار)

چارەکردن : دەرمانکردن؛ چارەسەرکردن. (چاره کردن)
چارەگران :[ئاوەڵناو]خوێنتاڵ؛ ڕەزاگران؛ ناشیرین.(بدگل؛ زشت)
چارینی : [ناو] چارینە؛ چوارینە؛ چوارخشتەکی. (رباعی)
چازووگەر : [ئاوەڵناو] جادووگەر؛ فێڵەباز؛ جامباز.(جادوباز)
چاژوو :[ئاوەڵناو] چاژوو؛خاپینۆک؛ فریودەر؛ حیلە گەر؛ جامباز. (حیله‌گر)
چاژی : [بەند]لەوێ. (آنجا)
چاشاندی : [ناو، بەر] وشەیێکی ئاوێستاییە لە کورمانجی ژووروویشدا هەربەو واتایەیە؛ فێرکری؛فێرکراو؛ چێشتەکراو؛ (تعلیم گرفته)
چاشیدەر : [ناوی بکەر] فێرکەر. (یاد دهنده)
چاشین : [چاوگە] فێربوون. (یادگرفتن)
چاغوبەنگ : [ناو] تەفرە؛ فریو. (فریب)
چاقبرچی :[ئاوەڵناو] چاوبرسی؛ چاو چنۆک؛رژد.(خسیس)
چاقبەلۆق :[ئاوەڵناو]چاوبۆق؛چاو دەرپەڕیو. (چشم برجسته)
چاقپارسەک:[ئاوەڵناو]فریودەر؛تەفرەدەر. (فریبنده)
چاقتاری : [ناو] چاوکزی. (کمسویی چشم)
چاقتەنگ : [ئاوەڵناو] رژد؛ چکووس؛ چاوبرسی؛ بەرچاو تەنگ. (خسیس)
چاق چەرینک : [ئاوەڵناو]چاوەچاوکەر؛ چاوحیز؛چاولەوەرێن. (نظرباز؛ چشم زال)
چاقدێری : [ناو] چاولێبوون؛(ب) ئاگالێبوون؛ ئاگاداری. (مراقبت)
چاقری :[ئاوەڵناو]چاوەڕێ؛ چاوەڕوان؛بەتەمای

کەسیٚ بوون. (چشم‌براه)

چاقسپیک : [ناو] مارمیٚلک. (مارمولک)

چاقکلدایی : چاوبەکل. (چشم سورمه‌کشیده)

چاقکوور : [ئاوەڵناو] چاوکویٚر؛ (ب) چاوبرسی؛ ئازوەر؛ ڕژد. (خسیس)

چاق کەروٚک : [ناو] چاولیٚکەر؛ لاسایی‌کەر. (همچشمی)

چاقگرتی : [ئاوەڵناو] چاونەکراوە؛ دونیانەدیتوو؛ نابەڵەد. (چشم‌بسته)

چاقگەڕوٚک : [ئاوەڵناو] چاوگیٚڕ؛ چاولەوەڕیٚن. (چشم چران)

چاق لی‌کەتن : چاڤپیٚ‌کەتن؛ دیتن. (دیدن)

چاقلیٚگەڕاندن : چاولیٚگیٚڕان؛ (ب) بە تەماشا بە دوای کەسیٚکدا گەڕان. (دنبال گشتن)

چاق هاقیٚژ : چاولیٚدەر؛ بە چاوە وەکەر؛[ئاوەڵناو] چاوپیس. (چشم‌زخم‌زن)

چاقهشک : [ئاوەڵناو] ڕووداو؛ پڕروو. (رودار)

چاقهەولی :[ناو]خیٚلی؛ چاوچەپ وچیری.(لوچی)

چاقی :(١)سەرچاوە؛ چاوگەی کاریٚز.(سرچشمه)

(٢) ویٚچوون؛ لیٚکردن؛ شیٚوە. (شبیه)

چاقینوٚک : > چاڤ‌هاقیٚژ.

چاکل : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبر)

چاکله : [ناو] چاتوٚڵ؛ داوەڵ. (مترسک)

چاک هیٚنان : دووجار پشمین؛ جەخت هیٚنان. (خوب آوردن)

چاک هیٚنان:لە یاریی‌تەختە و پەڕانتوٚدا موٚرە و بە لگی باش‌هیٚنان؛(ب)لە سەر شانس‌بوون. (شانس آوردن)

چاڵ : [ناو] (١) قووڵک؛ جیٚگەی نزم.(گودی).(٢)ئەسپی ئەستیٚرەدار؛ ئەسپی ناوچاوان سپی. (اسب پیشانی سفید)

چاڵ : بزنی سەرسپی. (بز سرسفید)

چالاکی :[ناو]فد:(١)تونودوتوٚڵی؛ بەکاری؛ چوستی. بە دەستوبردی. (چالاکی). (٢ب) دەورگیٚڕان و بە شداری لە ئەنجامدانی‌کاریٚکدا. (فعالیت)

چاڵبیٚستان : [ناو] دیٚراو؛کەردوو. (کرت)

چاڵبیٚش : ئاژاڵی سەر و پا سپی. (بز و گوسفند سر و پا سفید)

چاڵتینک:[ناو]قووڵکی بەرگەردن(گودی-جلوگردن)

چاڵ چەناکە : [ناو] چاڵی‌چەنە. (چاه زنخدان)

چاڵ زنیان :[ناو] سیاچاڵی زیندان(سیاه‌چال-زندان)

چاڵەقووت : [ناو] چاڵی‌کووڕ؛ چاڵایی.(گودی)

چاڵەکە : [ناو] گوٚڕەنبش؛ گوٚڕەنەفش؛گوٚڕەبەشە؛ قورەبەشە؛ جووالوو. (گورکن)

چاڵەویٚن :[ناو] قووڵکەی ئاو؛ چاڵاو؛ دەفری ئاو خواردنەوەی سپلوٚت. (ظرف آب خوردن سگ)

چام :[ناو] چەپەریٚکی سیٚگوٚشەیە بوٚ جوٚماڵکردن. (ابزار لایروبی)

چامە : [ناو] جوٚریٚک لاواندنەوە بە شیٚعر وهوٚنراوەی پاشیلداری دریٚژ بە بالوٚرە و لاوکەوە.(نوعی عزاداری)

چامەڕەش : [ناو] بەلایێ‌ڕەش؛ بەڵای گەورە. (بلای سیاه)

چانتە : [ناو]تورەکەی شتومەک؛ جانتا؛ جانتک.(ساک چنته)

چاندە : [ناو] فەرهەنگ. (فرهنگ)

چانقووش : [ناو] جانکووش؛ مجێوری کلیسا. (خادم کلیسا)

چاو ئاو نەخواردن: هومێد پێنەبوون؛ نەپە-رمیان. (ناامیدی)

چاوانکی : (ف.گیو) چۆنەکی؛ چلۆنی. (چگونه)

چاو باشقاڵی : [ناو] چاولەوەرێنی؛ چاوحیزی؛ چاوبەلی. (چشم چرانی)

+ چاوبڕکێ : [ناو] کێبرکێی نەقونجاندنی چاو.(بازی پلک نزدن)

چاو بلین : چاو ولین؛ هەڵگڵۆفینی پێلووی چاو. (چشم مالیدن)

چاو بەرایینەدان:دڵ هەڵنەگرتن؛ (ب)نە-بوونی توانا بۆ دیتنی هەندێ حاڵەتی ڕووداوی دڵتەزێن. (توانائی دیدن بعضی مناظررا نداشتن)

چاو بەستن:(ب) خاپاندن؛ فریودان.(فریب-دادن)

چاو بەل: چاوحیز؛ (ب) زیاتر بە مێیینە دەوترێت؛ ژنێکە زۆر تەماشای پیاوان دەکا. (چشمهیز)

چاو بە مۆلەق وێستان : زەق بوونەوەی چاو بەبێ ترووکاندن؛ (ب)حاڵەتی چاوکاتی مە-رگ. (حالت چشم هنگام مرگ)

چاو پربوونەوە : تۆز و خۆڵ چوونە ناو چاو.(گردو خاک توی چشمرفتن)

چاو پرووشە :کوس‌کوسک؛ چاو مژومۆر، هاورێ لەگەڵ تروکاندنی لە سەریەکی چاودا. (کم سویی چشم باپلک زدن پیاپی)

چاو پێداخشاندن : بە پەلە چاو پێدا گێران.(سرسری نگاهی انداختن)

چاو پێوەبوون: [چاوگە،ت] چاو تێوەبوون؛ (ب)ئاگا لێبوون؛ چاودێری. (مراقبت)

چاو ترساو :(ب) پەند گرتوو؛ تەمبێبووگ. (چشمترسیده)

چاو تێوە بڕین :(ب)بەتەمابوون؛ تەماح تێکردن؛ چاو تێبڕین. (چشم طمع‌داشتن)

چاو چەپوراس : [ئاوەڵناو] چاو چەپوچیر؛ خێل؛ خوێل. (لوچ)

چاوچڵکن :[ئاوەڵناو] (ب)چاوپیس؛ چاقینۆک. (چشمشور)

چاوخومار :[ئاوەڵناو]چاومەس؛ چاومەست؛ دیدە مەس. (دیده خمار)

چاوداتەکاندن:هێما بە چاو، بۆکردنی کارێک یان وەڵامی ئەرێنی.(بله بااشاره چشم

چاورا :[ناو]چارەوێ؛ چاورە؛ چارەوا.(مال-سواری)

+ چاو قرتاندن : چاو داگرتن. (چشمک‌زدن)

چاوقووڵکەی گا : [ناو] لاڕەشە؛ قوڕە؛ گاقڕان؛ بامرنێی ڕەشەوڵاغی. (طاعون گاوی)

چاوقووڵکەی مامر : [ناو] ئازارەمریشک؛ پۆپە ڕەشە. (طاعون پرنده)

چاوکاڵ: [ئاوەڵناو] چاوکەژاڵ. (چشمقهوەئی روشن)

چاوکراوە : [ئاوەڵناو] (ب) دونیا دیتوو؛ شار و بەرە گەڕاو؛ (ب)شارەزا و ئاگا.(چشم وگوش-باز)

چاوکولی : [ناو] چاوئێشە. (چشمدرد)

چاو گرێدای : [ئاوەڵناو] چاوبەستە؛ (ب)چاونە کراوە؛ تێنەگەیشتوو. (چشمبسته)

چاو گلکردن : چاوئێشان. (چشمدرد)

+ چاوگە : دەمی برین؛ چاوانە؛ سەرچاوە. (دم

زخم؛ مصدر؛ سرچشمه).
چاوگه :سەرچاوە؛لەزمانەوانیدا، وشەییٚکە بە-بیٚ ڕەچاوگرتنی(کات،مەکان،کەس)کردنی-کاریٚک دەگەیینی(مصدر)
چاوگیٚر : [ئاوەڵناو] (١) چاو لەوەریٚن؛ چاوبە-ڵ. (چشمچران). (٢) چاو چەپوچیڕ؛ خیٚل. (لوچ)
چاولار : [ئاوەڵناو]چاو تاوەتا؛ چاو لاوەلا؛ قیچ؛ چاوچەپوڕاس. (لوچ)
+ چاوڵە : [ناو] چاڵاو.(چاەآب)
چاو لەبڵیندان : (ب)بەرزەفڕ.(بلندپرواز)
چاولەبەر: چاوشۆڕ؛(ب) شەرمەزار؛چاو لەدە-ست. (شرمنده)
چاو لیٚبوون : (١) دیتن.(دیدن). (٢) مەلاعە-زەکردن؛ ئاگالیٚبوون. (مراقبت)
چاو لیٚپۆشین:(١)خۆ بەگیٚل کردن؛ چاو نووقاندن.(چشمپوشی) (٢) لیٚبووردن؛ گوزە-شتکردن؛ بەخشین. (گذشتکردن)
چاو مچاندن : چاوقونجاندن؛چاوقووچاندن؛ (ب)مردن. (چشم بستن)
چاومۆڕ : [ئاوەڵناو] چاوزەق؛ چاو دەرپەڕیو؛ چاوبۆق. (چشمبرجسته)
چاونیٚرگسە : [ناو] جۆریٚک ماسی. (نوعی ماهی)
+ چاوە : [ناو] یەکەی شماردنی ژوور و ئۆدە و بیری کاریٚز. (واحدشمارش اطاق)
+ چاوە : [ناو] لە دارەڕای خانوودا بەینی دووکاریتەیە. (فاصله دو بالار)
چاوەڕیٚیی:[ناو] چەمەڕایی؛ چاوەنواڕی؛ تە-مایەری.(منتظری؛ درانتظار)
+ چاو هەڵتەکاندن : برۆ هەڵتەکاندن؛ بە چاو وبرۆ هیٚماکردن بۆ نەکردنی کاریٚک، مەچۆ، مەکە، یان وەڵامی سەلبی و نەریٚنی، نە، نا. (ابرو بالا انداختن) .
چاو هەڵیٚنان :چاوکردنەوە؛ (ب) بە خۆداهاتنەوە. (چشمبازکردن)
چاویلکەدان :جزمە و قوتووی جیٚگای چاویلکە. (کیفعینک)
چاپیاڵوون : [ناو] چاپارزەن؛ چایپاڵیٚو. (صافی چای)
+ چای :[ناو] چا؛ چایی؛ بنجە داری چایی؛دەم
کراوی گەڵای پەروەردە کراوی دارچایی.(بته و برگ و دمکرده چای)
چایچی:[ناو]چاپەز؛ قاوەچی؛ چایپەز.(قهوه-چی)
چای هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی کە فرۆکە لەپڕ تیدەکەویٚ و دادەچیٚ . (چاەهوایی)
چتگەڵ : کۆی چت؛ شتگەل. (چیزها)
چتومەک : [ناو] شتومت؛کەلوپەل. (اشیا)
چتۆنە : چتۆ؛ چۆن؛ چاوا؛ چلۆن. (چطور)
چتیٚ : [بەند]شتیٚ؛ شتیٚک؛ وانیٚکیٚ. (چیزی)
چرابزر : چراییٚکی قەدیمی بوو بە فتیٚلە و شیلەیگەرچەک هەڵدەکرا (چراغ روغن گرچک)
چرا پیٚبوون: چراهەڵکردن؛ گڕاندنی چرا.(٢) خاوەن چرا؛چرا پیٚبوون:کەسیٚککەچرای پیٚیە. (چراغ روشنکردن)
چرادەسی :[ناو] چراییٚکی پلیٚتەداری کەم شوڵە بوو. (چراغ موشی)
چرالخ : [ناو] لە تورکیەوە هاتووە، لکی داریٚک وەک مۆم دەسووتیٚ. (درختی است

مانند شمع میسوزد)
چـڕاو :(١)پـڕ و تێـکئاڵـاو. (تـوی‌هـم-رفته)(٢)پچڕاو.(قطع شده)
چراوی : [ناو] چرا. (چراغ)
چرای : بانگ‌کردن. (صدازدن)
چرپه‌ی پیٚ : ده‌نگێکی که‌می کاتی هه‌نگاونان ؛ (شتی‌نیه که خۆشتر بیٚ له چرپه‌ی پیٚ و چپه‌یچپه) .«په‌شێو» (پچ پچ)
چـڕدۆ :[ئـاوه‌ڵنـاو]ئـاژه‌ڵێـکـکـه بـاش شـیرنادا(حیوانیکـه مشـکل‌دوشـیده‌شـود) < جڕدۆ
چڕده‌ڕیێ : [ئاوه‌ڵناو] (ب) ژنێک‌که دره‌نگ خۆ به ده‌سته‌وه ده‌دا. (کنایی،زنی‌که به‌سختی خودرا دراختیاربگذارد)
چرژ : [ئاوه‌ڵناو] پرژ؛ بڵاو؛ پرش. (پخش)
چرژان :چوون به‌ناو یه‌کدا و تێک هاڵان؛لکی داره‌کان تێکچرژاون. (توی هم‌رفتن)
چرسـک :[نـاو]ترووسـکه و چرووسـکه‌ی ڕووناکی؛ترووسک. (سوسو)
چرڤاندن :پرش‌وبڵاو کردن.(پخش‌وپراکنـده-کردن)
چرڤـری :[نـاو] بڵـاوی؛ پـرژی؛ پـه‌رێشـانی. (پراکندگی)
چرقه :[ده‌نـگ] قرچـه؛ ده‌نگـی شـکانی دار. (قرچ)
+ چرکه‌چرک : به چرکه‌چرک پیـاچوون: زۆر و به زه‌حمه‌ت و گوشار پیاچوون. (بافشار)
چڕگاو : [ناو] زه‌لکاوی پڕ و چڕ. (نیزارانبوه)
چڕگه :جێگـای دژوار و چـڕ.(جـای سـنگلاخ ودشوار)
چڕگه‌ر : [ناو] گۆرانی بێژ. (آوازخوان)

چرمسـان :چرمسـین[چاوگـه] سیسـبوون و ژاکان. (پژمردن)
چرۆچێو:[ناو] چیلکـه و چـه‌وێـڵ؛ لقـی داری وشکی باریک و ورد. (خرده چوب‌خشک)
چرۆنه‌ک: حه‌شار؛ نادیار؛ په‌نهان. (پنهان)
چرووسـکه‌ڕاو : شـه‌وڕاوی پـه‌لـه‌وه‌ر بـه چرا.(شکارپرنده درشب با چراغ)
چـرووس :[نـاو]ترووسـک؛ چرووسـکه؛ ترووسکه.(سوسو)
چڕه‌که‌و :خوێندنی‌که‌و؛کێبـه‌رکێـی خوێـندنی دوو یان چه‌ند که‌و. (مسابقه خواندن کبک)
چریسکان : ترووسکان. (درخشش)
چز : [ناو] نووکی قولاپی ماسی‌گرتن؛ وه‌ک: قولاپی دووچز. (نک قلاب ماهی گیری).+ <دریشووشک.
چزرین:[چاوگه] سیس‌بوون؛ ژاکـان؛ چـرچ-بوون. (پژمرده‌شدن. چروکیدن)
چزلیک : [ناو] جۆرێک‌کێردی‌که‌وانییه وه‌ک خنجێر. (گزلیک)+
+ چزه لیٚهه‌ڵساندن : (ب)زه‌ره‌ر لێدان؛ ئازار پێگه‌یاندن؛ پێوه‌دان. (ضرر وآزار رساندن)
چسک : [ئاوه‌ڵناو] چوست؛ چالاک. (چست)
چغر : < چقر.
چغراندن : به گژداکردن؛ هاندان. (تحریک کردن)
چفتوبه‌س : [ناو] ئاڵقه‌ڕێز ودوولایی. (چفت وبست)
چفتـه : (١)[نـاو] (تفـه‌نگـی ڕاو. (تفنـگ شکاری).
(٢)[ئـاوه‌ڵنـاو]سـیابه‌خـت؛ بـه‌دبـه‌خـت؛ داماو(بیچاره)

چفکرن:فێڵ‌وفەرەج کردن؛ گـزی کـرن؛ تـە-شقەڵەکردن. (حیله کردن)
چفەچف : [ناو] سرتەسرت؛ پچەپچ. (پچپچ)
چڤاتگە :[ناو]جڤاتگە؛ جێی کۆبوونەوە؛کۆمـە-ڵگا.(جای اجتماع‌کردن)
چڤۆ :[ئاوەڵناو]حیلەباز؛ فێڵـەبـاز، گـزی کـە-ر؛جامباز.(مکار)
چڤوونی : [ناو] جوان و جەحێڵی؛لاوی؛ هـە-رزە کاری. (جوانی)
چڤین :[چاوگە]خواربوون؛ چەمین؛ هاتنـەوە-یەک.(خمیدن)
چقر :[ناو]چغر؛ خاچ؛ خاڵی‌خاچ لە پـەڕی پـە-ڕانتۆدا. (خاج)
چقڵەکەوی : [ناو] دڕووەزەردە. (نوعی خار)
چقڵەکەوە : [ناو] پوورئایشێ؛ جۆرێک دڕووی کورتەباڵایە. (نوعی خار)
+ چک :کۆتایی؛ بڕان؛ بێهن چکـبـوون: هـە ناسە بڕیان. (قطع)
چکۆن: جەکۆن؛ لەکوێن؛کێدەرێن؛ لەکوورە-ن؛ وەکوورەن. (کجایند)
چگزین:ئەنتوپەھتبوون؛ بـەشـکبوون؛بـە-دگومانی؛چاقزۆرک. (شکاکی)
چگووڕانـدن:[نـاو]ئاوسـاندن؛ هـەڵمسـاندن؛ باپێکردن؛ڕق‌هەڵساندن. (عصبانی کردن)
چلاب : [ناو] زریزەی ئاڵتوون. (زنجیرطلا)
چلپایی : [ناو] هەزارپا. (هزارپا)
+ چڵپولێس :خـواردنی بـە لـەز و بـە دەنـگ وسەداوە.(خوردن‌باسروصدا وعجله)
چڵتووکجاڕ:مەرەزە و شەڵتووکجاڕ ؛مـەزرای-برنج.(شالیزار)
چلتیکە:[ناو] ڕووەی لێفەی چێبوو لـە تیکـە-
گەلی قوماشی دەمە دوێرد. (چهل‌تکه)
چلچراو : [ناو] چلچرا؛ لووستێر. (لوستر)
چل‌چلە : زۆر بەساڵاچوو؛ چەندجار چل‌ساڵ. (چهلچهله؛چل‌چله)
چلچەمە:کێوێکە لـە بـەینـی سـەقـز و مـە-ریواندا‌کە سەرچاوەی چۆمی قزلـوەزانـە.(نـام کوهی است)
چڵخووس: [ئاوەڵناو] ڕژد؛ چکووس. (خسیس)
چڵدان : (١) پتدانی دەمار و برین. (٢) ئێشان؛ دادانــم چڵــدەدا:دێشــێت.(١انــبض-زدن.٢تیرکشیدن،دردکردن)
چل‌درۆ : (ب) زۆر درۆزن. (خیلی دروغگو)
چلقلین :[چاوگە]چریسکین؛بریقە دانەوە؛ شە-وق‌دانەوە؛ تروسکە دانەوە. (درخشیدن)
چلقۆک : [ئاوەڵناو] بە بریقە؛ بە درەوشانەوە؛ برووسکەدار. (درخشان)
چڵکبــەر : دەرمــانی دژی چڵکــی بــرین و هوورگ (میکرۆب)؛ ئـانتی‌بایۆتیـک. (آنتـی-بیوتیک)
چلوان : [ناو]چلـەکـانی زسـتان.(چلـەهـای-زمستان)
چلوو : [ناو] مەودای بێنوێژ بوونی ژن لە پاش منداڵبوون هەرچەند لە چل ڕۆژیش کەمتـر-بێت. (مدت‌قاعدگی زن پس‌از زایمان)
چلەشۆر : (١)ڕێژنە بارانی پاش چلەی زستان؛ (٢) وسڵی دوای چلـوو. (١بـاران‌پـس‌ازچلـە-زمستان؛ ٢،غسل پس ازچله)
چڵەکان : (١) لکەکان. لقەکـان. (شـاخەهـا). (٢) شڵەژان؛خورپان؛چڵەکیان؛ سڵەمان.(یکە-خوردن)
چڵەکاو : شڵەژاو؛ خورپاو. (یکه‌خورده)

چلەکیانەوە : سڵەمانـەوە؛ داچڵـەکـان.(یکـە-خوردن)
چلیٚهامنیٚ : چلەیهاوین. (چلەتابستان)
چم : [ناو] سم؛ سمی وڵاخ. (سم)
چمبل: [ناو] دەستکی هیربار. (دستەظـروف-سفالین)
چنچکـان:[نـاو] چینچکـان؛ بـە چنچکانـەوە دانیشتن: هەڵترووشکان. (چمباتمە)
چنک : [ناو] ڕیٚزەولٚ؛ ورتکەنان. (ریزەنان)
+ چنگ گرتن:[چاوگە،ت]بە ناخوون ڕووشاند-ن وبریندارکردن. (چنگ‌زدن)
چنگۆڵگرتەی : چنگگرتن. (چنگ گرفتن)
چنگەپلْماسیٚ:[ناو]هاشاولٚبردن بـەپـەنجـە و چنگ گرتن؛شەڕەچنگ؛ حاڵەتی کەسیٚکە لە شەڕدا وە ژیٚرکەوتووە لە ژیٚرەوە بە چنگ دە-ست دەکاتەوە. (باچنگ‌از زیر دفاع کردن)
چنینە : شتیٚنییە؛ تشـتیٚنینـە؛ (ب) گرینـگ نییە.(چیزی نیست)
چنینەوە : [چاوگە،ت] هەڵگرتنەوە وکۆکردنە-وە؛نان چنینەوەی شوان لە ئیواراندن. (جمـع-کردن)
چوٚ :[ناو] چق؛ چقە؛ چوٚب؛ قیتکەی ژوور پە-نجەی کەڵەشیٚر و فڕندە.(انگشت شاخی پـای خروس)
چوٚ؟ ار : [ناو] بـەینـی واو و ئـەلـف (د)یٚکـی سووا هـەیـە کـە بـەحـاڵ‌هـەسـتـی پیٚـدە-کریٚت.چوٚدار.(چوبدار)
چوارپارە :[ناو] چواربەش.(ب)فیشەکی‌تـاپڕی چوار ساچمەی ڕاوی گەورەنچیر .(چهارپارە)
چوارجامە : [ناو] چوارمشقە. (چهارزانو)
چوارچـوٚ : [نـاو] چوارچیٚـوە؛ قـاپی ویٚنـە و ئاویٚنە؛قاپ. ڕیٚژەک. (چهارچوب)
چوارخرت : بەران و بـزن و بوٚقلـە و مـەڕی چوارساڵە. (بز و گوسفند چهارسالە)
چواردانگ:(١)[کوٚژی موسیقا]لە موٚسیقادا دە-نگی گوٚرانییٚژەکان بە سـیٚ پلـە دابـەشـدە-کریٚت٢،٤،٦ ،دانگ.(٢)چواردانـگ لـە شـەش دانگی‌هەرملْکیٚک. (چهاردانگ)
چوارشەممەسووریٚ : [ناو] وشەیەکی فارسییە ولە کوردیشدا دەوتریٚت؛ کوڵـەچوارشـەممـە. چوارشـەممـەی ئـاخری سـاڵ. (چهارشـنبە-سوری)
چوارقـــاپ : [نـــاو]جوٚریٚـــک یاریـــە بـــە میچ(جگ،قاپ)(چهارقاب)
+ چوارقەد :[ناو] (ب) سەرپوٚش و ڕووسەریی چوارگوٚشە. (روسری چهارقد)
چوارگا :[ناو] مەقـامی چوارگـا لـە موٚسـیقادا. (چهارگاە)
+ چوارلا : چوارتوٚ؛ چوارهیٚندە. چوار بەرانبـەر. (چهاربرابر)
چواروەرز :چوارفەسلْ.(ب)سال.(چهارفصل)
چوٚپ : [ناو] درۆ. (دروغ)
چوٚپەمە : [ناو] چیٚوپەمە. (چوب‌پنبە)
چـوتیر : [نـاو]چویٚشـتـیر؛ بزنـیدووسـاڵە. (بزدوسالە)
چوٚخیٚ : [ناو] چوٚغە. (بلیز از شال)
چوٚدەرچوو : [ئاوەڵناو] چق دریٚژبوو. (ب)خاوە-نی ئەزموون و دونیادیتوو. (کنای،دنیادیدە)
چوٚڕ :[ناو]چوٚڕپوٚڕ؛کەڵەشیٚری جەنگـەڵیٚ؛قـە-رقاولٚ. (قرقاول)
چوٚڕاوگە : [ناو] پلووسـکی سـەربـان.(نـاودان پشتبام)

چۆرت شێوان : چۆرت بڕیان؛ چۆرتی ترپاکی پچڕان؛خەوە نووچکە شێویان.(چرت پاره شدن)

چوڕەبڕ :چوڕبڕ؛ وشک‌کردنی دوادڵۆپی تراو.(تاآخرین قطره خشکاندن)

چوڕەچوڕ :شوڕەشوڕ هاتنەخوارەوەی تراو.(شرشر)

چوڕەگەڵوازە :[ناو] جورەقازڵاخە. (پرنده ای-کبودباندازه سار)

چۆق:[ناو] پۆک؛مژ؛ نەفەسێکە لە جغارە دە-درێت. (پک)

+ چۆقان :چۆقین؛[چاوگە] لەرزین لە ترس یان سەرما یان یاو. (لرزیدن)

چوقڵی : سەرچڵ؛ سەرلک؛ خونچەی سەرلق وپۆپی دار. (غنچه و ساقه بالای درخت)

چۆقین :[چاوگە](١) هەڵقرچانی ڕۆن لە سە-رئاگر.(تفیدن؛ تفت دادن)(٢) <چۆقان.

چۆکار : [ناو] چێوکار؛ دارتاش؛ چوگەر. (نجار)

+ چوک دادان : چوک لە عەرزدا دانان.(ب) کوڵدان؛شکستی‌هێنان؛ بەزین.(شکست-خوردن)

چوکڵەشەمچە : [ناو] چیلکەی شقارتە. (چوب کبریت)

چوڵخە :[ناو]کەسێ‌کە خوریی ئاژاڵ بە برینگ دەبڕێتەوە. (پشم‌چین با دوکارد)

چوڵگەرد :[ئاوەڵناو]بیابان گەرد؛چوڵبڕ؛کۆچە-ری بیاوان نشین. (بیابان گرد)

+ چوڵە:[ناو] قەیسی و بادامی سەوزی نەگە-ییو.(چغاله)

چوڵەبادام : < چوڵە

چوڵەپێچ : [ناو] (١) چوڵەمەپێچ ؛ دارێکی دوو فلیقانە بۆ دەرهێنانی نچیری وەک کە-روێشک و ڕێوی لە کون. (چوبدوشاخه شکار)

(٢) ڕاوە کەوی کاتی کرکەوتنی ماکە-و.(شکارکبک‌درایامی کە مادەکبک کرچ-است).(٣) گولۆڵە پێچ؛ تەناف پێچ؛ شەدادن و شەتەکدان. (گلوله‌پیچ)

چوڵەپێچەن : <چوڵەپێچ

چوڵەکەگرە : [ناو] سەقری مێشخۆر. قجی. فرندەیێکە لە تۆرەمەی پەربەڵەکە چوڵەکە و مشک دەخوا.(سنگ‌چشم)

چوڵەوانی : [ناو] دەشتەوانی.(ب)کشتوکاڵ لە کێو و دەشت. (کنایی، کشتوزرع درصحرا)

چوماو : ئاوی چوم. (آب رودخانه)

چونگە : چینە. (چینه)

چوواندن : (١) پووچ‌کردنی گوڕەوی لە جوڕابێندا.(پوچکردن).(٢)دەرکردن و قت‌کردن لە کوڕی یاری. (اخراج)

چوواو : [ناو، بەر] قت‌کراو لە کایەی پشکیلاندا. (کنارگذاشته‌شده در جوراب‌بازی)

چووزانم :چەدزانم؛ چیەزانم؛ چازانم، چە-بزانم.(ب) نازانم؛ (چەمیدانم)

چووزەرە:[ناو] تازەترین چووزەی ڕووەک؛ چووزە ڕەکردن: سەردەرهێنانی گیا لە توو یان لە خاک. (جوانە)

چووزەلاو : [ئاوەڵناو] لاوی منداڵکار و کەمەر باریک، ناوقەد زراڤ. (نوجوان‌کمرباریک)

چووکێتی : [ناو] پچووکی؛ چکۆڵەیی؛گچکە-یی. (کوچکی)

چوولیت : [ناو]خەزێم؛ لووتەوانە.(زینت پره-دماغ)

چوونــــــه : (١)ڕابـــــــووردووی چـــــــوون. چووگن.(رفته‌اند). (٢) [ناو] ئه‌نگووتک؛ گونکه هه‌ویر؛ تۆپه‌ڵه قوڕ.(چونه)

چوونه‌ئاو : (١)کورت بوونــه‌وه‌ی قومــاش لــه ئـاودا.(٢ب)لاواز بــوون ؛ تاوانــه‌وه لــه ئـاودا. (لاغرشدن؛حل شدن)

چوونه‌بـه‌س : بـه‌ســتران. قفـلٚ‌بـوون؛ وه‌ک: زمان چوونه به‌س. (بسته شدن)

چوونه به‌س :(١) پنا بردنه به‌ر مه‌رقه‌د و باره‌گای چاک و پیر.(بست رفـتن).(٢) دوابڕیـان؛ ته‌واو بوون. (تمام‌شدن)

+ چوونه جه‌سته :به شه‌ڕه‌وه چوونه سه‌رکه‌سیٚ بۆ لێدانی. (پیش کسی‌رفتن بقصـدکتک‌زدن)

چوونه‌سه‌ر:(١)دان بـه‌سـه‌ردا؛ هێـرش‌کردنـه سـه‌ر؛ لـه‌شـکربردنه‌سـه‌رکـه‌سیٚ.(حمله‌بردن).(٢)سه‌رکه وتن؛ پله و پایـه وه‌رگـرتن؛ چوونه‌بان، له نێردیوان چوونـه بـان. (ترقـی‌کردن)

چوونه‌لا : (١)ڕۆیشــتنه کــه‌نار؛ چوونــه لاوه؛ (کناررفتن)(٢)چوونه‌کن؛ڕۆیشتن بۆ (خزمه‌ت، نزیک،کن،لا)ی که‌سیٚ. (پیش کسی رفتن)

چوویت :(١)[ڕابوردووی چوون بۆ هه‌وه‌ڵکه‌ســی تـــاک]ڕۆیشـــتووی؛ ڕۆیشـــتگی؛ ڕۆیشـتی.(رفتـه‌ای؛ رفتـی)(٢)[نـاو] هـه‌ش. (نیل).(٣ب) تد. [ئاوه‌ڵناو]چقیت، پاک له‌پـاک. (بیحساب)

+ چووین : چوون بۆ هه‌وه‌ڵ که‌سی کۆ؛ ئێمه چووین؛ ڕۆیشتین. (رفتیم)

چه‌پازلله : [ناو] شه‌قه‌زلله؛ شه‌پلاغه. (سیلی)

چه‌پاڵه : [ناو] چه‌پک؛ چه‌پاڵه‌گول:ده‌سته‌گول. (دسته)

چه‌پخووس : [ئاوه‌ڵناو] به‌دواز. خراپه‌خواز. نیاز خراپ. (بدخواه)

چه‌پخوون : (١) [ئاوه‌ڵناو] خێل. چاولار.(لوچ). (٢)[ناو] هێرش بردنه سه‌ردوژمن بێخه‌بـه‌ر و به شه‌و. (شبیخون)

چه‌پده‌ست : <چه‌پله‌ر.

چه‌پڕاست : ئه‌سپیکٚ‌کـه ده‌سـتی چـه‌پ و لاقی ڕاستی،بازنه‌یێکـی سـپی ڕه‌نگـی هـه‌بێـت.(اسـبی‌کـه دسـت‌چـپ وپـای‌راسـتش دربخلق‌سفیدباشد)

چه‌پله‌ر:[ئاوه‌ڵناو]چه‌پده‌ست؛مرۆیێ‌که بـه ده‌ستی چه‌پ کارده‌کا یـان ده‌نووسـیٚ. (چـپ‌دست)

چه‌پ و گوپ : [ناو] ڕاوه‌ڕووت. (راهزنی)

چه‌په : وه‌رگه‌ڕانی سه‌یاره. (چپه)

چه‌په‌رچی : [ناو] پۆستچی؛ په‌یـک و نامه‌هێنه‌ر؛ نامه‌به‌ر. (پستچی)

چه‌په‌رخانه : [ناو] پۆستخانه. (پستخانه)

چه‌پـه‌ڵکـاری:[نـاو] کاریپیســی؛ کارنـاپوختی. (گندزدن)

چـــه‌پـــه‌ڵـــی : [نـــاو] پیســـی؛ گـــه‌مـــاری؛ قرێژی؛پۆخڵی. (چرکینی؛ گندی)

چه‌په‌نداز :[ئاوه‌ڵناو] ده‌غه‌لٚ؛ فێڵـه‌بـاز؛ حیلـه‌باز(حیله گر)

چه‌پی :[ئاوه‌ڵناو](١)ئه‌نـدامی حیزبـی چـه‌پ بوون. (چپی).(٢)[ناو]چه‌له‌پایی؛هـه‌ڵپـه‌ڕکێـی کرژ.(نوعی‌رقص‌تند)

چه‌ت :[ناو](١)کـۆزری خـه‌رمـان؛ سـاقه‌تـی گوڵه‌گه نمی نه‌کوتراو. (ساقه‌نیم‌کوب‌خـرمن) (٢) ته‌گه‌ره.(چت)

چەتاندن : قتاندن؛ قرتاندن. (قطع کردن)
+ چەترهەڵدان:سەیوان کردنەوە؛ چـەترپـان-کردنە وە؛ چەترپێکانی بۆقلە و تـاوس. (چـە-ترباز کردن)
چەتوەر : [ناو] نیوەی نیوبتری شلەمەنی بـە-رانبەبە ۲۵۰سی سی(سانتیمیتری چوارگۆشە). (چتول)
چەتەبرژێن :[ئاوەڵناو] برژاندنی بە پەلە و نیوە برژ. (نیم پختە)
چەتەڕی :[ناو]لاڕێ؛ ڕێگـەی باریـک وچـە-توون؛کوێرەڕێ. (کورەراه)
چەتەوڵ : [ناو] پۆلیسی ئێشکگر. (پاسبان)
چەتیان:[ناو] دەرزیلە؛ دەرزیعورووسـی؛ دە-رزی سنجاخ؛ دەرزی بـەرسـینگ و بـەرۆک. دەرزیلە.(سنجاق قفلی)
چەتیم : چەتیوە؛ کچەتیو. (یتیمچەدختر)
چـەتـین:[ئـاوەڵنـاو]چـەتوون؛دژوار؛سـە-خت.(مشکل)
چەچەکوڵە :[ناو] چەچەقوڵە؛ جۆرێک ناساخی حە یوانی بەرزەیە. (نوعی مرض اسب وگاو)
چەخت: [ئاوەڵناو] بێشەرم. (بیشرم)
چـەختـی : [نـاو]بێشـەرمی؛چـەقـە-سوویی.(بیشرمی)
چـەختـی:[نـاو]چوختی؛لـە کـاردەرهـاتوویی؛ وریایی؛کارامەیی. (کارامدی)
چەخش : [ناو] بەرژەوەندی؛ قازانج. (منفعت)
چەخموور : [نـاو] فـد. ئـەسـپێـکـە گلێنـەی چاوێکی کاڵتربێـت لـە چـاوەکـەی دیکـەی. (چخمور)
چەخموور : [ئاوەڵناو] چاخموور؛ پتەو؛ قەوی؛ خۆڕاگر؛ قاییم. (محکم)

چەدما : [بەند]جە دما؛ لە دووماهی؛ لەپاش؛ لەدوو. (بعداز؛ سپس)
چەراخۆخ:بـەشـی ژوورەوەی سـەرتـەنـوور و مدبەق. (قسمت بالای مطبخ)
چەرت :[نـاو]سـەتڵـی گـەورەی ئـاو.(سـطل بزرگ)
+ چەرچەف : ڕوو تەختی؛ مەلافە. (روتختی)
چەرخەتوون : [ناو] سۆبا؛ کوورە. (بخاری)
چـەرخـی : [نـاو] بایـدەی مسـی؛ کاسـەی چووکی مسی. (بادیەمسی)
چەرخیای : [چاوگە] چەرخین؛ خول خـواردن. (چرخیدن)
چەرخی‌خەیاتی:[نـاو] مـەکینـەی دروومـان. (چرخ‌خیاطی)
چەرقوبەز:[ناو]هەڵپـەڕیـن و دوو دەسـماڵەی دووکەسییە. (رقص دونفری)
چەرمای چەما : چـەرمێنـەی چـاو؛ سـپێنەی چاو. (سفیدی‌چشم)
چەرمە : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] چـەرمـوو؛ سـپی. (سفید)
چەرمەڵە : [ئاوەڵناو] سپیکەلە. (سفید)
چەرنای : لەوەڕاندن. (چراندن)
چەڕەدووکەل : <چڕەدووکەڵ
چەس : [جێناو]چییە؛ چێشە. (چیست)
چەسپ :(۱)[ناو] چەست؛ سلاوی عەسکەری بە پاکوتانن بە یەکدا. (چسپ).(۲) [ئـاوەڵنـاو] جلوبەرگی پڕبەپڕی ئەندام؛دژی فش و هەراو (چسبان)+
چەسپی‌ئاوەکی:[ناو،ت]چەسپی دارتاشی.چـە-سپتراو. (چسب مایع)
چـەسـپنای :[چاوگـە]لکاندن؛چـەسـپاندن.

(چسباندن)
چـەسـپێن : [ناو،بـک] نووسـێن؛ لکـێن. (چسبانده)
چەسپی‌نەواری : [نـاو] چـەسـپی‌کاغـەزی و نایلۆنی. (چسب‌نواری)
+ چەشتە :[ئاوەڵناو] (ب) کـاربـەدەسـتیٚ‌کـە فێری بـەرتیـل وەرگـرتن بوویێـت. (کنـایی، کارمندرشوه بگیر)
چـەشـتەی : [چاوگـە]چـەشـتن؛ چێشـتن. (چشیدن)
چەشنە : پشک؛[ناو] قورعە. (قرعه)
+ چەشنی : [ناو] تەقێنەری فیشـەکـەکـە لـە بنی هەر فیشەکێدا هەیە. (چاشنی فشنگ)
چەفتوچیر: [ئاوەڵناو]چەوتوگێـڕ؛ چـەفـت- وخوار.لاروگێڕ. (کجومعوج)
چەفتیاگ : [ناو،بەر] لاربووگ؛ خواربوو؛ گـە- ڕاو. (خم‌شده)
چەفر : [ناو] چغر؛ خاچ؛ چقر. (خاج)
چەڤی: [ڕابوردووی چەڤین:چەمین]چەما؛چە- می؛ خەم بوو؛ گەڕا؛لار بوو؛ چەمیـا؛ چـەڤیـا. (کج‌شد)
چـەڤـی: [نـاو] حاڵـەتـی‌کـووڕ بـووگ؛ کووڕی؛لاری؛(خمیدگی)
چەق : [نـاو] (١)لای ناوچـاڵی قـاپ. (طـرف گودشتالنگ)جۆرێک ڕیشە و دەمـاری سـفتی ناوگۆشت ؛گۆشت یـان مـەمکـی داشـۆڕاو و چەق. چەق وداشۆڕاو.«سینەی ڕەقم مەمکی- چەقم«فۆلکلۆر»(پی؛پستان شل و افتاده)
چەقماق : [ناو] تد،فد: چەخماخ؛ئامێرێکە بـە- سەر گێلەنگێدەنەوە؛ (چخماخ)
چەق‌وتـەفـی‌ڕۆژگـار : (ب) چـەرمـەسـەری ڕۆژگار. (کنایی، محنت‌روزگار)
چەقوڵوور : حەپـەی بـە کۆمـەڵـی سـپڵۆت. (عوعو دستجمعی سگها)
چەقوچو : [ناو] چەقوچۆ لی‌بڕین: قرتەلێبڕین؛ مژینی‌گوان و مەمک تا دوا دڵۆپ. (تاآخرین قطره مکیدن‌پستان)
چەق‌وچـۆق : تـەقـەی ددان لـەکـاتی لـەرز لێهاتندا. (صدای بهم‌خوردن‌دندان)
چەقۆی‌زامندار : [ناو] چەقۆیێکی زبانەدارە کە بـە بـێ گوشـاری ئـەو زبانـە دەمـەکـەی ناووشتێتەوە. (چاقوی ضامندار)
چەقەتە : [ئاوەڵناو] زۆربڵێ. چەنەباز. (وراج)
چەقەدووکەڵ : [ناو] چڕەدووکەڵ؛ تـەپـەدوو. (دودغلیظ)
چەقەڕۆ : سەگوەڕ؛ هەراوهوریا؛ هەڵا. (عوعو؛ همهمه)
چەقەسرۆ : [ئاوەڵناو] زۆر بڵێ؛ قـەرەچـەنـاخ؛ ڕوو داماڵاو. (پررو؛ بیشرم)
چەقەل : [ناو] چەقەڵ. (شغال)
چەقەڵاخ :[ناو] کەمێڵـەی ژێـر دووگـی مـە- ڕ.(گال؛پوستاله)
چەقەڵتە : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز. (ضعیف)+
چەقەوانە : [ناو] ئامرازێکی مۆسیقایە، چەنگ. (چنگ)
چەقی‌مەرگ :[ناو] بە هـەزارحـاڵ و کێشـە- کێش. (بازحمت)
چەقی‌نەحلـەت :[نـاو] مـانگرتن و ڕازی نـە- بوون. (لج‌کردن)
+ چەقیو : [ڕابوردووی چەقین] (ب) بێجوولـە و تەکان، مەزرەقەکە پیرانیکردووە و لە جێـی خۆی چەقیوە؛ ڕاوەستانی بێ بزوە. (بیحرکت

ایستادن)
چەکاڵ :[ناو]گۆشتی لەش کە لەرەی دێـت و سیس و چرچە. (گوشت شل وآویزان بدن)
+ چەکمەڕەق: خانزادە؛ بەگزادە؛ (کۆنەچـە-کمـــــە ڕەق: خـــــانزادەی لێکـــــە-وتوو.)(خانزاده؛نجیبزاده)
چەکمەسوور:[ناو] فرندەیێکـە لـە تـۆرەمـەی مەلـە ڕۆژ، لـەشـیبچووکـە و لاقـی درێـژە. (چوبپا)
چەکوچۆ : <چەقوچۆ
چەکو چـۆڵ :[نـاو] چـەک و ئـامرازی شـە-ڕ.(اسلحه و اسباب جنگ)
چــەکوکــەوان:[نــاو]ئــامێرەکــانی هــە-لاجی.(دستگاه حلاجی)
+ چەکەرداسی :[بەند] تد، وشەیێکی تورکییە، (داس کێشان بیٚتێفکرین)لەئاکۆیی؛لاپرەسە-نی؛ بیٚپێوانە و کێشانە و بەراورد و هـەڵسە-نگاندن. (بدون قیاس وتفکر؛سرسری)
چەکەرەکـردن : هـەوەڵـین نیشـانەی سـە-وزبوونی ڕووەک. (جوانەزدن)
چەلاپە:ڕاوی بـەفـرە بـەسـەر. (شـکارکردن برروی برف یخبسته)
چەلاندن : چەراندن؛ لەوەڕاندن. (چراندن)
چـەلتـین : [چاوگـە] کـەوڵ کـردن. (پوسـت کندن)
چەلچەلە :[بەند] جارجارە؛ جاروبار. (گاهی)
چەلخوور : [ناو] چەلخوور؛ چەلغوور؛ گسکی لە لکی گزیچار. (جارو از شاخه درخت گز)
چەلخووسیجۆ: گوڵە جۆی پروێنراوی بۆدراو بۆ چێشت. (جو نارس بوداده)
چەڵخووسیگەنم : گەنمی فەریکی لە ئاوی کوڵاتوو هەڵکێشراوی وشکەوەبووی لـە دە-ستاڕکراو. (خرده گندم نارسخشکشده)
چەلغوور : چەلغوو.< چەلخوور.
چەلماندن : وەقسەهێنان. (بحرفآوردن)
چەلمین :[چاوگە]قسەکردن؛ ئاخەفتن(حرف-زدن)
چەڵەبی : [ناو] جەڵەبچی؛ چۆدار. (چوبدار)
چەلەحانی:لە سەرقسە ڕۆیشتن بە هەرا و دە-نگی بەرز. (حرفزدن باصدای بلند)
+ چەلەپایی :[ناو] (١)هەڵخە؛ هەڵپـەڕینێکـی تونـد و کـرژی کوردییـە.(٢) ئاهــەنگێکــی مۆسیقاییە بە ڕیتمـی تونـدەوە؛ ئاهـەنـگ و گۆرانی کرژ بە زەربی تایبەتەوە بۆ هەڵپەڕینـی چەلەپایی. (آهنگ و رقص تند)
چەلەکی : [ناو] جۆرێک ماسی. (نوعی ماهی)
چەلەنگی : [ناو] جوانی؛ شۆخ و شەنگی.تونـد و تۆڵی .(جوانی؛خوشگلی.چابکی)
چـەمـاش : [ئـاوەڵنـاو] چـەمـووش. نائـارام. (چموش)
چەماو : < چۆماو +
چەمبرسی : [ئاوەڵنـاو] چاوبرسـی؛ چکـووس؛ ڕژد.(کنس؛ خسیس)
چەمبریای :[نـاو]چاولێکـەری.(تقلید؛چشـم و هم چشمی)
چەمبلوول : [ناو] پلووسک. (ناودان)
چەمتەنگ : [ئاوەڵناو] بەرچاوتەنگ. (حسود)
چەمچ :[ناو]کەوگێز؛کەوچـک؛ چـەمچە؛کـە-وچکی دەمپانی بەنایی. (چمچه)
چـەمچقـین :چـاوفرین؛ پێلـووی چـاو پـە-ڕین.(چشم پریدن)
چەمچۆچای : [ناو] کـەوچکـە چـایی(قاشـق

چایخوری)
چـەمچـوڕ : [ئـاوەڵنـاو] مرۆڤـی لـەڕ و لاواز. (انسان لاغرونحیف)
چەمچەماڵ: شارۆچکەییّکە لە بەینی سلیمان و کەرکووکدا. (اسم شهرکی است)
چەمچەقازان: [ناو] کەوگیّزی گەورەی ئاو هە ڵگویّزان. (آبگردان)
چەمچی : [ناو] چەرچی. (پیلەور)
چەمداری : [ناو] چاودیّری. (مواظبت)
چەمـزەق:[ئـاوەڵنـاو]چـاو دەرپـەڕیو؛چـاوزە-ق.(چشم برجستە)
چـــەمســـاخ :[نـــاو]دەسکیّشـــی کـــویّر؛ چاوساخ.(راهنمای کور)
چەم کـز : [ئـاوەڵنـاو]کـەمبـین؛ چـاومژومۆڕ؛ چاوکز؛ چاوپرووش. (چشم ضعیف)
چەمل : [ناو] قولفەی هیربار. (دستە کوزە)
چەمنای : [چاوگە] چەماندن. (خماندن)
چـەموچـوغر :[نـاو] قـۆرخ وچـۆم؛ چـۆم و دارستان؛ لیّرەوار و چۆم. (درختستان کنار نهر)
چەموخەم :[ناو] پیّچوپلۆوچ؛ڕاز و ڕەمز.(چـم-وخم)
چەموز : [ناو] ۆشەییّکـی هـەورامییـە و دە-کریّـت لـە جیـاتی کـۆنترۆڵچی بـەکـار ببریّت.چاودیّری شتیّک بـوون (کنترولچـی؛ نظارت کنندە)
چەمۆک : [ناو] چۆمی چکۆلە. جۆگە. (جوب)
چەنانی پیّشوو :[بەنـد] هـەر وەک چـەلانـی-پیّشوو؛ وەک جاران. (مانندزمان گذشتە)
چەنتە : [ناو] جانتا؛ جەنتک. (ساک)
چەنچووز : < چەم برسی
چەنخووس : <چەم تەنگ

چەنگەپرچە : قژکیّشان لە شەڕدا. (چنگزدن بمو دردعوا)
چـەنگـەک : [نـاو] چفتـە؛ قـولاپ؛ قـە-نارە.(چنگک)
چەنەئامـەی:[نـاو]لـەدەسـتـهـاتن؛ توانـا و لیّهاتنی کار. (قادربوودن)
چەنەدریژ: [ئاوەڵناو] زۆربلّی؛ چەنەشکاو؛ دەمە وەڕ؛ سویّرقسە؛ فرەویّژ. (پرگو)
چەنەگە :[ناو]ئەرزینگ؛ ئارزەن؛ئارچەن؛ چە-ناکە؛ چەنە. (چانە)
چەنەم :(١)چەناکەم؛(چانەام).(٢)لیّم. لـەمـن. (ازمن)
چەنیدان : [ناو] دەرزیـدان؛ جیّگـەی دەرزی. (جاسوزنی)
+ چەو : چیبوو؛ چبوو. (چەبود؛چەشد)
چـەوت و چیـر : [ئـاوەڵنـاو] چـەوت و چـە-ویّل؛خوار وخیّچ. (کج و کولە)
چەوچە : [ناو] مەتەڵۆکە؛ هەڵهیّن. (متل)
چەوچەو : [ناو] هەوهەو؛ شڵەژاوی.(آشفتگی)
چەودما :[بەند] لـەوەدوا؛ لـەمـەودوا.(سـپس؛ منبعد)
چەمەرانـە : هـەوای(مۆسـیقای) چـەمـەری. (آهنگ عزای چمری)
چەمەرچۆپی :[ناو]چەمەری؛دەستگرتن بەدە-ورە و ئاڵقـە پیّکـان بـۆ ماتـەم و عـەزا کـە جۆریّک هە لپەڕکیّیە.(عزادای حلقەوار)
چەمەرەخەیار : [ناو] ترۆزی. (خیارچمبر)
چـــەمـــەزەخـــم :[نـــاو](١)بـــەچـــاوەوە-بـوون.(٢)نووشـتەی چـاوەزار. (چشـمزخـم. طلسمچشمزخم)
چەمـەقووڵـە:[نـاو]چاوقووڵکـە؛ چـاوەقووڵـە؛

بامرنیٚ؛ بای مردنیٚ. (طاعون)
چەمەنزار: میٚرغوزار؛میٚرگ؛چیمەنزار.(چمنزار)
چەمیاگ : [ئاوەڵناو+ ناوبەک] لاربوو؛ چەماوە. (خمیدە)
چەناکەشکیاگ : [ئاوەڵناو] چەنە شکاو؛ (ب چەنەوەر؛ زۆربڵێ؛ دەمەوەر؛ فرەویٚژ. (پرگو)
چەنان : چەندان؛ هیٚندە؛ (چندان)
چـــەودان : [نـــاو]چـــەوار؛ چوٚدان؛جـــە- هداس.(چودار)
چەوروچڵێک :[ئاوەڵناو]پیس و ڕۆناوی.(چـرب وچیلی)
چەوس : [ناو] ئازار؛ مەینەت؛ ڕەنج. (آزار)
چەوکیٚش : [ناو] کەرەستەییٚکە وەک شەنکە سەرەکەی چەماوەتەوە بۆ دەردانی کوڵۆ و ور تکە بەردی زەوی و زار. (شنکش)
چەوگان : [ناو] فد. جۆری یاری کە بەسواری ئـەسـپ و گۆچـانی تایبـەت و گـوٚ دە- کریٚت(چوگان)
چەوگە :چەبووگە؛ چیبووە؛ چبووە.(چی شدە)
چـەولٚ : [نـاو]چـەویٚـلٚ؛ چیلکـەوچـەویٚـلٚ؛ پاشاخوڕ. (پسماندەعلف درشت درآخور)
چـەویـر : گیـاییٚکی بـۆنخۆشـە کـە لـە کوردوستانات. زۆرە(آویشن)
چەییگ : [ئاوەڵناو] تـەزیـو؛ چیـاو؛ چاییـگ؛ سارد؛ ڕچیاو. (سرد)
چـیئـەویٚ :(١) چشـتیٚکی گـەرەکـە.(چـە- میخواهد).(٢)چەئەوی؛ چەئەبیٚت؛چیـدەبیـت؛ چدەبیٚت.(چە میشود)
چیاو :[ئاوەڵناو] (١)سارد؛ چاییگ. (سـرد). (٢) ڕچیاگ؛ بەسەهوڵبووگ. (یخ بستە)
چیای‌ئاگری : > ئاگری‌داغ

چیای‌باڵەکیان :کیٚـویٚکی بـەرزە لـە ناوچـەی باڵەکایەتی. (نام کوهی است)
چیای‌بستی : کیٚویٚکـە نزیکـی ڕەوانـدز. (نـام کوهی است)
چیای‌زینی‌دەرگـەڵـە : کیٚویٚکـە لـە ناوچـەی حاجی‌ئومەران.(حاجی‌عومران) (نـام کـوهی- است)
چیٚبوون : [چاوگە،ت][(١)چەشتەبوونی تـانجی لــــە هـــــەوڵ ڕاودا.(شـــــکاریادگرفتن تازی).(٢)دروست بوون. (درستشدن)
چیتـین : [ئـاوەڵنـاو] فرنـدەی چیـلـچیـل؛ خاڵخاڵ؛ پڵنگ پڵنگ. (نقطە نقطە)
چیچکە : [ناو] ڕیٚزەولٚ؛ ورتکەنان؛ (ڕیٚزەنان). > چنچکە.
چیچیٚست:ناوی زەریای ورمـیٚ.(نـام‌دریاچـە- ارومیە)
چیـخ :[نـاو]چیـغ؛ پـەردە لـە حـەسـیری قامیش.(پەردە حایل از نی)
چیٚدار : [ناو]کەلەپچە. (دستبند؛کلیچە)
چیٚدەمای :[بەند] لەمەودووا؛ لە ئیٚستە بەولاوە. (ازاین ببعد)
چیٚر : [نـاو] غـەیبـەت؛ پاشـملە باسـکردن. (غیبت)
+ چیر : [ئاوەڵناو] لەگەلٚ چەپدا دیٚت بەواتای لار و گیٚر،دەدانی چەپ و چیر و ناریٚک.(کـج- وکولە)
چیٚش : چی؛ چیبە. (چە؛ چی)
چیٚشـتلیٚنـان :[چاوگـە،ت] گـرار و چیٚشـت دروستکردن. ئاشپەزی‌کردن. (آشپزی کردن)
چیڤانۆک : [ناو] حەکایەت. (داستان)
چیڤـک: [نـاو]چیڤـک؛ چوٚلـەکـە؛ چڤیـک؛

کویشکه؛ کیشکه؛ مەلیچک؛ میرچک؛ مەلیچک؛ مەلیشکه؛ چوول؛ جیقک.(کنجشک)
چیق : [ناو] قاڵاوەڕەشه؛ قڕکا ڕەش؛ قەلەڕەشە.(کلاغ)
چێکه : (١)دروستیبکه.(درست کن).(٢) ئەگرە. لێرە. وێڕێ. ئەیرا. ڤێرێ. (اینجا)
چێگه : چێکه؛ چێگا؛ لێره؛ ڤێرێ.(اینجا)
چێگەولا : [بەند] لێرەولا.(ب)چێدمای؛ لەمەودوا. (منبعد)
چێلکرن : [چاوگە،ت] یادکرن؛ وەبیرهێنانەوە. (یادکردن)
چیلکەوچەوێڵ: [ناو] پووشوپڵاش. (خاروخاشاک)
چیلەک : [ناو] چێل؛ مانگا. (مادەگاو)
چێلەکی : [ناو] جۆرێک ماسییه.(نوعی ماهی)
چیلەوچەوتە : [ناو] سیلەوچەوتە؛ سیلەوچەفتە؛ بەوردی ڕووانین؛ سێرەگرتن له تفەنگ هاوێشتندا.(دقیقنگریستن؛ نشانەرفتن)
چین :[ناو] تویژ؛ وەک چینی دیوار؛چینی کرێکار: توێژی کرێکار.(طبقه)(٢) کوێ چی؛ ئەوانه چین؟چشتێکن.(چیستند)(٣)ناوی وڵاتی چین(کشورچین)
+ چێو : [ناو] شت؛ چت. (چیز؛ شییئ)
چێوک :[ناو] دەمار؛(ب)دەماری توتن.(رگبرگ توتون)
چێوک : [ناو]قنچک؛ قنچکی کشمیش و مێوژ و ترێ. (دم کشمش)
چێولای :[بەند] لەمەودووا. (بعدازاین)
چێوەخرتێ :[ناو،ت] چێوخشاندن لەجێگای تەنگ. و تێوەژەندن ؛ (ب)دارگێڕاندن لەکون و نچیردەرپەڕاندن. (شکاررا با چوب ازسوراخ بیرون کردن)

حارەب : [ناو] ئارەو. (عرب)
حارەبگاگۆزی:[بەند] سەرسەری؛لاپرەسەنی چەکەرداسی. (سرسری)
حازربیەی : [چاوگە] حازربوون. (حاضرشدن)
حاڵ : [ناو] (١)بارودۆخ. (حالت) (٢ب) کێشە بەهەزارحاڵ بارەکەم بردەسەر: حاڵەحاڵ؛ رەنج و کێشە . (مشکل)
حالۆری : [ناو] فیزداری ؛ بزۆزی .(تکبر)
حالووک : [ناو] هەلووک، هەڵووچە . (آلوچە)
حاڵی‌حازر : [بەند] ئەلعان؛ ئیستە؛ ئەمکاتە. (حال‌حاضر)
حاملان :[ناو] پەروەردە؛ پەروەرشت(پرورش)
حاملاندن : [چاوگە،ت] رەنێوهێنان ؛ پەروەردەکردن . (به عمل آوردن)
حاوێن : [ناو،بک] کەسێک کە دەحاوێنێتەوە . (آرام کننده)
حاوێنەر : [ناو،بک] حاوێن ؛ بەخێوکەر؛ ئارامکەر. (پرورنده؛آرامش دهنده)
حل : [ناو] هێل؛ جۆرێک بهاراتی بۆنخۆشە؛ بەری داری هێل. (هل)
حنچک : < حەنگ.
حۆپلە : حۆپلەر.< حۆپە
حوپن : [ئاوەڵناو] زەبەلاحی ناقۆڵا؛ زەلام و گمتە. (دراز بی قواره)
حوپە : [ئاوەڵناو] زەلام ؛ زەبەلاح؛ ناقۆڵا(یغر)
حوتە : [ناو] حەوتوو؛ حەفتە ؛ حەوتە. (هفته)

حوجرە : [ناو] ژووری چکۆلەی فەقێیان لەمزگەوت؛ ژووری چووکی کاری توجارەتلە بازاڕ. (حجره؛)
حوققە : [ناو] (١) قوتوو. (قوطی) (٢) فیڵ؛ گزی. (حقه) (٣)سەری بافوورکە تلیاکی پێدا دەچەسپێنن.(حقه؛ سرواڤور)
حوکم : [ناو] جۆرێک یاری بە پەرەی پەرانتۆ. (بازی حکم)+
حوڵبوون:[چاوگە،ت] سەرسامبوون گێژبوون. (گیج شدن)
حوڵک : [ناو] کەپر. (کپر)
حوڵگێل : [ئاوەڵناو]گێژە گێژ؛ گێژ وحوڵ؛ گێژو وێژ . (گیج و ویج)
حولویسک : [ناو] شیلاوک. (عضوی در شکم گوسفند برای پنیر مایه)
حوڵی:[ناو] (١)ئۆلی؛ نهۆمی سەرەوەی خانوو . (طبقه آخر ساختمان).(٢) گێلی؛گێژی؛ (گیجی)
حولیچەک : [ناو] هەڵووژە؛ هەڵووچە.(آلوچە)
حونەر : [ناو] حوننەر؛کاری کە تەنیا کەسانێکی تایبەت دەتوانن ئە نجامی بدەن؛ کاری‌شیاو، ئەوتۆ ؛ بۆیەهەیە وشەی هونەر لەپێشداحوننەر بوویێت.(هنر)
حەبان : [ناو] جەرەی ئاو . (کوزه آب)
حەبداڵ : [ناو]مرۆڤی ماقووڵ؛ خوداناس؛ سەوداسەر؛ عەوداڵ. هەلودا؛(انسان خانه بدوش؛ خداشناس)

حەبدالّی : [ناو] سەوداسەری ؛ هەلوەدایی . (خانه بدوشی)

حەبدوّیی : [ناو] ئێلی سماییل ئاغای سمکوّ لە نزیکی شاری سەلّماس و گوندی چەهریق نیشتەجێن. (طایفه اسماعیل آقای سمیتقو)

حەپنای : [چاوگە] حەپین؛ وەڕین حەپەکردن. (عوعوکردن)

حەپوّنە : [ئاوەڵناو] حەپوّلە؛ کەمهوّش؛ مروّڤی زل و تێکسمڕاو ؛ حەپلوّس . (آدم یغر و کودن)

حەپە مێش‌خوّر : (ب) مروّڤی گێل و گەوج و نەزان. (کنایی، آدم گیج و بیشعور)

حەتالْ : [ئاوەڵناو] لەگەلْ بەتاڵدا دێت. بەتالْ-وحەتالْ. خاڵی‌وخوت ؛چوّلْ؛ بێکار.(خالی بیکار)

حەتتار : [ناو] عەتر فروّش؛ عەتتار. (عطار)

حەجمان : [چاوگە] حەجمین؛ تەبتین؛ عەجمان؛ ئارام و قەرار؛ هەدا. (آرام وقرار)

حەجماندن : [چاوگە،ت] ئارامکردن؛ تەبتاندن . (آرام کردن)

حەجمین : <حەجمان.

حەرد : [ناو] ئەرد ؛ عەرز؛ زەوی ؛ حەرز؛ عەرد. (زمین)

حەرز : [ناو]ئەرد؛ زەوی؛ عەرز. (زمین)

حەرەمخانە : [ناو] فد: ژووری جودا لە میوانخانەی گەوران؛ ئەندەروونی. (منزل مخصوص‌خانواده؛ حرمخانه)

حەرمەل : [ناو] گیایێکە بوّ نەخوّشینی باداری بەکەڵکە . (نام گیاهی ایست)

حەرەسناک: [ئاوەڵناو] حەسوود؛بەئێرەیی. (حسود)

حەریر : [ناو] شارێکە نزیکی شەقڵاوە؛ گوندێکە نزیکی‌شاری کرند لە باشووری ئێران.(نام‌شهر ونام دهی است)+

حەزار : [ئاوەڵناو] هەزار. (هزار)

حەز وەنەئامەی : [چاوگە،ت] حەزلێکردن. (دوستداشتن)

حەسابی : <حیسابی

حەساوکەردەی: [چاوگە،ت] حیساب کردن. (حساب‌کردن)

حەساوی : [ناو] کەری بەکار و ئازا. (خر پر توان و طاقت)

حەسەس: [ناو] پاسەبان؛ کێشکچی؛(عسس)

حەسەنەسستە : [ناو] باڵندەیێکە لاق درێژ وکلک کورت . (اسم پرنده ایست)

حەسێرەئاو : [ناو] هەسێراو؛ هەماراو؛ ئەستێر. (آب‌انبار؛ استخر)

حەسیل : [ناو] حەسیر . (بوریا)

حەسیلک : [ناو] حەسیر . (بوریا)

حەشاکەردەی : [چاوگە،ت] حاشاکردن؛ وەئە-ستوّنەگرتن؛ نەپەژراندن. (انکارکردن)

حەشرکردن : [چاوگە،ت] حەشر بەرپاکردن؛ (ب)کارێکی ئەوتوّ کردن؛ نواندنی ئازایی و کوشتاری زوّر لە شەڕدا . (حشر بپا کردن)

حەشروحەلەلا : [ناو] هەلّلاّ و هەنگامە؛ زەنا زەنا. (هیاهوی بسیار)

حەشیا : تشت؛ شت؛ لە ئەشیای ئارەوییەوە هاتووە، کوّی شەیئ. (اشیاء)

حەشیڤاندن : [چاوگە،ت] نووسین . (نوشتن)

حەفتبرالّی : [ناو] حەوت ئەستێرەی حەوتەوانان.(هفت‌ستاره دباصغر)

حەفتم : [ئاوەڵناو]حەوتەم؛ حەوتە؛ حەو ڕوّژ پاش

له دایک بوون یا مردن . (هفتم)

حەفتەیی :[بەند] حەوتــەیــی؛ هــەر حــەوت ڕۆژ جارێک . (هفته ای)

حەفتیر : [نــاو] حــەوتیــر ؛ جۆرێــک دەمانچــە . (هفت تیر)

حەڤە : [ئاوەڵناو] حەڤدە؛ حەڤوە. (هفده)

حەقیق : [ناو]حاقیق؛ عاقیق؛ عاقێق. (عقیق)

حەکلوو : حەککوو ؛ پەککوو. (وە)

حەلاقی : [ناو] جۆرێک ترێ. (نوعی انگور)

حەلاوی : [ناو] بەفرینە؛ پەروەردەکراوی شـیر و شەکر لە نێو بەفردا . (نوعی بستنی)

حەڵقەبەگۆش : [ئاوەڵناو] ئاڵقە بەگۆش؛ [ناو] زێرخرید؛ زێرکڕ؛ بەندە؛ بـەنـی؛ ئاڵقـە لـەگـوێ؛ (حلقه به گوش)

حەلوا : [ناو] بەلاقێک هەڵبەزینـەوە و ڕۆیشـتن. هەنگڵەشەلە؛ حەلەکە.(لی – لی)

حەڵەبی : [ناو] (١)تەنەکە؛ (ب) چەلەنگە پووتی؛ خەڵک و پەیـوەندیـدار بـە شـاری حـەڵـەبـەوە (١و٢حلبی)

حەڵەوی : <حەڵەبی

حەلیشیش : [ناو] عەلەشیش؛ بۆقلەمووتە؛ قەل؛ کەرگامیسری؛ قەلەموون؛ گزگـل؛ عـەلۆعـەلـۆ. (بوقلمون)

حەلیم : [ناو] خۆراکێکـە لـە گـەنـم و گوشـتی بۆقلە . (حلیم)

حەمبارۆزی : [چاوگەت] ئامباز بـوون؛ هێـرش. (هێرش)بردن . (حمله کردن)

حەمتەر : [ناو] عەمتەر؛ عەنتەر . (عنتر)

حەمس : [ئاوەڵناو] هەمس جۆرێک ڕەنگی بـزن و نێری . (نوعی بز)

حەمەڵی : [ئاوەڵناو] عەمەلی؛ گیرۆدە بە شـەراب و تریاک یان شتیتر. (عملی؛ معتاد)+

حەنزەڕووت :[ناو] ئەنزەڕووت ؛ شیلەی وشـکە وەبووی تۆسی . (شیره چوغان)

حەنک :[ناو] ژەنین ؛ جینچک؛ کوت. (کله زدن)

حەنەق : [ناو] حەنـەک؛ گاڵتـە؛ شـۆخی؛ گاڵتـە وگەپ. (شوخی)

حەد : [ناو] حەد. (١) ڕادە؛ ئەندازە؛ مەقـام؛ حـەوی بەچییە : قابیلی بەچییە. (٢) سنوور؛ تخووب؛ حوددوود. (١و٢ حد)

حەورانەوە :[چاوگەت] پۆنگ خواردنەوە . (جمع شدن آب و بر گشتن)

حەوزخانە : [ناو] زووری که حەوزی تێدابێت. (حوضخانه)

حەوشی : [ناو] حەوشە؛ حەسار. (حیاط؛ زمین محصور)

حەول و دەول : [ناو] هەوڵ و تەقالا. (جـد یـت وکوشش)

حەیاس : [ناو] حەیاز؛ جقە؛ چوِ. (انگشت شـاخی پای خروس)

حەیتاندن : گوڕڕەکردن؛ هـەو هـەوی سـواران. (هوراکشیدن دستجمعی)

حەیتە : [ناو] (١) چـەتیـو (نـوعی ناسـزا).(٢ ب) نیشانەی نێربوون؛ کێر (آلت تناسلی مرد)

حەیس‌وبەیس : [ناو] فد: (ب)گێرەوکێشە؛ هـەنگامە؛ دەمەقاڵە. (حیص‌وبیص)

حەیش : [ناو] عەیش؛ خۆش ڕابواردن؛ وەشـی؛ کەیف و خۆشی. (خوش گذرانی)

حەین : [ناو] حان؛ لە حەینی گەرمـادا : لـە وەختی گەرمادا؛ (وقت)+

حیچ : [ئاوەڵناو] هیچ :نەتشت؛ هیچنەزان (هیچ)
حیچ: [بەند] هیچ زانیوتە دەستم شکاوە؟(هیچ)
حیچ: [پێشگر] هیچکارە؛ بەهیچجۆرێ. (هیچ)
حـیچ: [جێنـاو] هیچـێ؛ هیچێـک؛ هیچکـەس. (هیچ)
حیچشتێ: [جێناو] هیشتێ؛ (هیچ چیز)
حیچکارە: [ئاوەڵناو] بێئیش؛ بێکار؛ بێدەسەڵات. (هیچکارە)
حیچکام: [جێنـاو] حیچکامیـان: هیچکامـەیـان: هیچکەسیان؛ (هیچکدام)
حیچکـەس: [جێنـاو] کـەسـێکـنـە؛ هیچکـە؛ (هیچکس)
حیچنەزان:[ئاوەڵناو] بێئـاوەز؛ ناشـارەزا؛ گـەوج. (دانائی‌نداشتن؛ نادان.(هیچمدان)
حیچوەخت: [بەند] هیچ کـات؛ قـەت؛ هـەرگیـز؛ (هیچوقت)
حیز و سڵامەت : بۆپاراستنی بەرژەوەندی، سـە-رشـۆڕی قبـووڵکردن. (بخاطرمنفعـت، خفـت قبولکردن)
حیزەفرسەت : [ناو،ت] ناپیاوانە لە دەرفەت کـە-ڵـک وەرگـرتن. (بانـامردی از فرصـت اسـتفاده کردن)
حیزەفێل : [ناو،ت] فێڵی بێ ئابڕوانە و شـەرمـە-زارانە و ناپیاوانە. (حیله ناپسند)
حیزەڵە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی سووک و چرووک و ترسەنۆک. (ترسوی بی ارزش)
حیسابی : [ئاوەڵناو] (١) بـەرێ و جـێ؛ بـاش؛ قسەی حیسابی: قسەی بەرێ و جێ. (٢) چاک؛ مـاقوول؛ پیـاوی حیسـابی: پیـاوی چـاک و ماقوول(حسابی)
حیسابی: [بەند] بەتـەواوی؛ تێـر و پـڕ؛ حیسـابی دارکاری کرا. (حسابی)
حیشووە : [ناو] عیشووە؛ نازوئەدا؛ لارو لـەنجـە. (عشوه)
حیشووە باز : [ئاوەڵناو] عیشووەگەر. (عشوەگر)
حێل : [ناو] عێل؛ تایفە؛ ئێل. (طایفه)
حێل : پتەو. (محکم)
حێلاتی : [ئاوەڵناو] عێلاتی؛ ئێلاتی؛ عەشیرەتی. (ایلیاتی؛ عشیرەیی)
حیلاندن : [چاوگە،ت] شەهـین؛ کوڕانـدنی ئـە-سپ. (شیهه کشیدن)
حێلم :[ناو] هێلم؛ چەسپی نەجـاڕی.(دارتاشـی) . (نوعی چسپ چوب)
حیلەحیل : [دەنگەناو] چەند شەهینـی لـە دوای یەک. (شیهه پی درپی)
حێلەزووک : [ناو] حەقلیمەقۆ. (الەکلنگ)
حیلەمار : [ناو] کوڵەکۆرە؛ کوێرەمار. (افعی)
حینوان : [ناو] عینـوان؛ حیشـووە؛ فیـز و دەمـار. (دەچیە گوێی بانان کراس زەردێ، حینـوان دە-فرۆشی) «فۆلکلۆر» (غمزه و تکبر)

خاراج : [ناو] خەراج؛ باج و پیتاک. (خراج)
خازی : [ناو] خاز؛ گوڵخاز؛ گیایێکە بۆ سوٚمای چاو یان لابردنی زەرداو بەکەڵکە. (گل‌شیپوری) +
خازی : [ناو] خۆزگە؛ ئاوات؛ خوزیا؛ هیوا؛ هیقی؛ داوخواز؛ کەڵکەڵە؛ (آرزو)
خاسەسی : [ناو] قازی کێوی. (قازکوهی)
خاشەبڕ : [ناو] لە بێخ دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (ازبیخ کندن؛نسل‌کشی)
خاشەکێشان : [چاوگە،ت] (١ب) سەربڕین؛ کوشتن.(کنایی، کشتن؛ سربریدن) (٢ب)خۆراک تەواو کردن و هیچ نەهێشتنەوە. (خوردن خوراک وچیزی‌باقی نگذاشتن)
خاک‌بەسەر: [ئاوەڵناو+ ناو] قوڕبەسەر؛ خاکەسار؛کڵۆڵ؛کوڵۆڵ. (خاکبرسر)
خاکشیر: [ناو] زیندەوەری وردیلەی ناو ئاوی زۆرماو لە نێو عەماراوداو، کە خۆراکی ماسییە. (خاکشیر)
خاکشیرەکەشیلە : [ناو،ت] تووڕکە؛ گیایێکە دژی نۆبەتێیە (یاوی‌مالاریا)یە و لە کوردوستان زۆرە. (قدومه‌کوهی)
خاک‌نشین :[ئاوەڵناو] بووڵنشین؛ماڵوێران؛ مافینگی؛ پووش‌لەدەم. (خاکسترنشین)
خاک‌وەج : [ناو] جووتیار؛ فەلا. (کشاورز)
خاکینە و خۆڵینە : [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی بێ‌ فیز و دەمار. (انسان متواضع)

خاڵوبەڵەک : [ناو] کاژ و واژ؛ خاڵخاڵ بوونی بەفری کوێستانان. (خالخال شدن برف کوهستان)
خام‌حەلاوە : [ناو] جۆرێک خام؛ جاو؛ (بەرهەڵبێنەی خام حەلاوە، هەردەڕۆیی و دەکراوە.) «فولکلۆر» (نوعی متقال؛کرباس)
خانەشاری : [ناو،ت] بۆ ئەم وشە دوو هۆ ڕەچاو دەکرێت (١)خانە واتا ماڵ، کۆچ پێکردن بۆ شار. (٢) گوێزتنەوەی جێگای ژینی بەگ و خانەکان لە گوندەوە بۆشار؛ کە دەگەڕێتەوە بۆ زەمانی ڕەزاشای پالەوی لە ئێران ١٩٤١ز؛ (ب)بە زۆر کۆچ پێکردنی خان و سەرۆک عێلی دیاریکراوی دەوروبەری شاری سەقز لە دێهاتەوە بۆ شار . (خانە- شهری)+
خانەمیری : [ناو] جۆرێک هەڵپەڕین و گۆرانی تایبەتی ئەو هەڵپەڕینە. (نوعی رقص و آهنگ مخصوص)
خانی‌خانان : [ناو] سەرۆکی خانگەل. (خان خانها)
خانی‌لەپزێڕین : [ناو] قارەمانی قەڵای دمدم. (نام یکی‌ازقهرمانان کرد)
خاو : [ئاوەڵناو+ ناو] هێواش؛ ئارام؛ ئاهەنگی خاو دژی ئاهەنگی بزێوکە و کرژ. (ملایم؛ آرام)+
خاو: [ئاوەڵناو] بانەداو؛ دژی گرژ.(ریس زیاد

نتابیده)

خاوشکاندن : [چاوگەت] ڕاهێنانی وەرزا بۆ جووتکردن لە ئەوەڵی بەهاردا بە چەند هێڵ جووت پێکردن. (آماده‌کردن ورزا برای شخم).< جەمام.

خاوک : [ناو]بەن و فرێتی پێویستی تەون؛ خاوە. (مواداولیه قالیبافی)

خاوکان : [ناو] بەنی زۆر با نەدراوی باریک کە دوو تاڵی پێکەوە بادەدەن و دەبێتە دوولا؛ (شیرین تەشی‌دەڕێسی خاوکانە یان دوولایە) «فولکلۆر» (ریس زیاد تاب‌نخورده)

خاوکردنەوە : [چاوگەت] هێواشکردنەوەی ڕەوتی‌ڕۆیشتنی توند و بەلەزی سەیارە یان هەر شت کە توند و بە تاو دەڕوا. (یواشکردن)

خاوکێش : (ب)پەتکێش؛ لێدان و پەتپەتی پێکردن و گەوزاندن. (کنایی، کتک‌زدن)

خاوە : <خاوک

خاوێرخاوێر : [بەند] هێواش هێواش؛ خاوەخاو. (یواش‌یواش)

خاویلکە : [ئاوەڵناو] خاوەخاوکەر؛ تەمبەڵ. (تنبل و شل‌و ول)

خاوێن : (١)[ناو]گیای‌ژانەدڵ؛ لەکوردوستان زۆرە و بۆ نەخۆشینی بای‌سوور بەکەڵکە. (گیاه‌دم‌روباه)(٢) [ئاوەڵناو] پاک. (تمیز)

خایەن : [پاشگر] واتا پێچوون؛ درێژخایەن. (پسوند به معنی طول کشیدن)+

خرمانلۆغە : [ناو] خەرمانلۆغە؛ دەغلێک کە لە سەر خەرمان دەدرێت بە هەژاران. (ازخرمن چیزی‌به‌فقرا دادن)

خڕنە : [ناو] کوودەڵە؛ بێچووی بەراز. (بچه گراز)

خڕوپڕ : [ئاوەڵناو] توند و تۆڵ و قەڵەو. (تپل و فرز)

خشپەگیا : [ناو] دارخەڵاتە؛ زەرداو پەڕێنە؛ لە کوڵێندراوی خەستی گەڵاکەی مەڵهەمێک چێدەکەن و دەیساون بەسەر بیرۆدا، بە-موفایە. (شونگ؛ پلاخور)

خشە : [دەنگەناو] دەنگی بەیەکدا ساوینی دوو شتی زبر و ڕەق. (خش‌خش)

خشیل : [ناو] کەوڵەگیا؛ شیلەکەی هەوێنی بە پەنیرکردنی شیرە. (علف‌پنیر؛ شیرپنیر)

خفتان : [ناو] خەفتان؛ توو چاندنی پاییزی درەنگ وەخت. (تخمپاشی درپائیزدیرهنگام)

خلخلە : [ناو] خلخل؛ فڕندەیێکە لە جورە گەورەتر، سەر باڵی شینە و سینگی قاوەییە. (خوتکا)

خوان : [ناو] پنە؛ پنەکەی گونک لەسەر پانکردنەوە. (تخته خمیر پهن کردن) +

خۆ ڕاژاندن: [چاوگەت] بزواندنی لەش لە کاتی ئێش و پەژارەدا. (خودرا جنباندن)

خۆڕانان: (ب) هووشەکردن؛ خۆهەڵکێشان. (تعریف از خود)

خۆردۆس: [ناو] لالەعەباسی؛ بۆ لەبەین-بردنی جوانەزمە و زیادکردنی مەیلی جنسی پیاوان باشە.(لاله‌عباسی)

خوردەک: [ناو] ئوردەک؛ جۆرێکمراوی. (اردک)

خۆرکە: [ناو] مۆرانەی کتێب و دار. (موریانه چوب)

خوریشۆڕ: [ناو] تەختە دارێکی لاپانە جلک و خوریی پێ دەکوتن لە کاتی شۆردندا؛ (ب) لێدانی زۆر و بە توندی وەک شتنی خوری. (کتک زدن زیاد)

خۆزگەخواستن: [چاوگە،ت] ئاوات خواستن. (آرزو کردن)

خۆلێدان: قەرەکەوتن؛ نزیککەوتن. (خودرادرگیرکردن؛نزدیکشدن)

خومەهەردە: [ناو] گیا وەسمە؛ گیایێکە خومی لێ‌دەچێدەکەن لە جوانڕۆ و مەریوان و شنۆ زۆرە. (نیل کوهی.وسمه)

خوێنپالێن: [ناو] گیایشاتەرە؛ دژی جوانە زمەیە. (شاەتره)

خەربەنگ: [ناو]گیای شادانە؛ مەنگە-گیا؛گوڵەلێوە. (شاهدانه)

خەرتەل: [ناو] داڵەکەرخۆرە؛ شانەکوورە. (نوعی کرکس)

خەرمانلۆغە : > خرمانلۆغە.

خەروو : [ناو] پاکەمتیار؛گیایێکە بۆ نە خۆ-شینی گەرۆلی بەکەڵکە. (خرنوب)

خەزال: [ناو] قشقەرە؛ قشقەڵە. (زاغی)

خەزالی: [ناو] خەزایی؛ کەشوشک؛ تووخۆرە؛ عایله مەل. (سارصورتی)

خەڵاتەگیا: [ناو] گوڵەئەوین؛ لەکوردوستان بەتایبەت لە ژاوەرۆ زۆرە و بۆ نەخۆشینی واریس(گرێ‌کرێ بوونی دەماری بەلەک) بەکەڵکە. (گل‌فراموشم‌مکن)

خەستەخانەی دەروونی : تایبەت بە نەخۆشینەکانی مێشک و عەسەب و نەخۆشینی ڕۆحی. (بیمارستان روانی)

خەستەخانەی دەوڵەتی: بیمارستانێک‌کە لە ژێر چاوەدێری دەوڵەتدایە و پارەی کەم لە نەخۆش دە ستێنێ یان هەر ناستێنێ. (بیمارستان دولتی)

خەستەخانەی سە حرایی: خەستەخانەی ناو چادر یا ناو سەیارەبۆ برینداراني شەڕ یا بوومە لەرزە و ئیتر لە محەلدا. (بیمارستان صحرایی)

خەستەخانەی عمومی(گشتی): (۱) خەستە-خانەیێک بۆ مالیجەی هەموو نەخۆشینێک. (۲) بیمارستانێک کە بۆ تەواوی جەماورە و تایبەت بە کەسانێکی تایبەت نییە. (بیمارستان عمومی)

خەمەخۆرە: [ناو] واقواق‌کەرە؛ شاوە-شینە.(اگرت‌ساحلی)

خەنجەربالێ : [ناو] پەرەمەساسە؛ تەیرە کوێرە. (بادخورک)

خەنجەردەم :> دارتەقێنە

خەنەدێمی : [ناو] خەنەکرمانی؛ خەنێ؛ گیایێکە گەڵاکەی بۆلابردنی خورووی پێست و بەهێز کردنی ڕیشەی موو بەکەڵکە. (حنای کرمانی)

خەنێ : > خەنەدێمی

خەو :[ناو] خاو؛ باریلار بوونەوەی تووکی فەرش و ڕایەخ و قوماشی تووکدار. (خواب)+

خەوێن: [ناو] گیای دەرمانەبرک؛ بۆکەم-کردنەوەی چەوری و تەوژمی خوێن بەکە-ڵکە. (ملیس)

خەیارەمارانە : [ناو] خەیارەدێمی؛ گیایێکە بۆ ڕەواندنەوەی ماس و پەنمانی ئەندام بەکە-ڵکە. (خیارخر)

داڵاویستن : [چاوگە. ت]هەڵواسین. (آویزان-کردن؛ آویختن)

انهەردە . بژاردە . (بۆمیوە و چتی تر)

داپڕکردن: [چاوگە،ت] بڕدان؛ جوێکردنەوە؛ کوتکردن و زەوتکردت.(جداکردن.غصب کردن)

دابگڕدن: [چاوگە،ت] ڕەتبوون؛تێپەڕین. (گذشتن)

دابووراندن: [چاوگە،ت] تێپەڕاندن. (گذراندن)

دابوورین : [چاوگە،ت] دابووردن؛تێپەڕین. (گذشتن)

دابەزێنراو: [ناو،بەر] کەسێک کە لە سواری هێنرابێتە خوارەوە؛ پیادەکراو.(پیادە شدە)

دابێژاندن: [چاوگە،ت] دابێژتن. (غربال کردن)

دابێنان : [چاوگە،ت] دابەستن؛ گرێدان. (بستن)

دابین کردن:[چاوگە،ت] شاردنەوە.دەستەبەر کردن. (پنهانکردن. فراهم کردن)+

داپڕژان: [چاوگە،ت] پرش و بڵاو بوونەوە. (پخش و پلاشدن)

داپڵۆخین : [چاوگە،ت] (١)داپلوسین ؛ بە توندی لێدان.(کتک زدن)(٢) بە گەرمای زۆر یان ئاوی کوڵاتوو سووتانیلەش سوختگیبعلتحرارتزیاد)

داپۆی:> پێوەدان.

داپەڕ: [ناو،بک] ئەوەی دەپەڕێتەخوارەوە. (پائین پرندە)

داپەڕین : [چاوگە،ت] بازدان لە سەرەوە بۆ خوار. (پایین پریدن)+

داپەستان: [چاوگە،ت] ئاخنینەوە؛ پەستاوتن.(تپا نیدن)

داپەستراو: [ناو،بەر] ئاخنراو؛ داتەپاو. (تپاندەشدە)

داپەنەی : [چاوگە،ت] پێدان؛ بەخشین. (دادن)

دات : [پیشگر] وەک، داتخست؛ داتنا؛ داتکرمان. (پیشوند)

داترازان: [چاوگە،ت] لێکهەڵبڕان. (دررفتن)

داتراشین: [چاوگە،ت] تاشینی سەرەوخوار. (روبە پائین تراشیدن)

داتووکان : [چاوگە،ت] هەڵترووشکان. (چمباتمە زدن)

داتەپاو :[ئاوەڵناو+ ناو،بەر]شێلراو؛ تەپێنراو؛ داسمراو؛ هێما بۆ مرۆڤی کورتەباڵا و قەڵەو و شلوشەویق؛ داتەپیو.(آدم شل و ول چاق)+

داتەپیو: [ناو،بەر+ ئاوەڵناو] ڕۆچوو؛ قوپاو؛ داتەپاو (نشست کردە)

داتەکیان :[چاوگە،ت]بەتاڵبوون؛تەکیان.(خالی شدن) +

داتەمیان : [چاوگە،ت] داتەپیان و سیسبوون بە هۆی خەم و کەسەرەوە. (افسردە شدن)

داجۆڕان: [چاوگە،ت] شۆڕبوونەوە؛ چەمینەوە؛ ئاوێزان؛ داهاتنی لقی دار.(خمیدن.آویزانشدن)+

داقبسک : [ناو]داوموووسک؛ داوی تەپکە. (دام از رشتە مو)

داچەکاندن : [چاوگە،ت] مزین؛ دڵۆپ لێبڕین. (تاآخرین قطرە مکیدن)

داچەکاو :[ناو،بەر](١) مەمکی‌کە زاروک مژ-
بیبێتی. (٢)هەڵواسراوی شلوشەویق؛
داچۆڕاو.(مکیده وآویزان)
داچەمان: [چاوگە،ت] چەمینەوە؛ کووڕبوونەوە؛
چەمانەوە. (خمیدن)
داچەماندن : [چاوگە،ت]کووڕکردن.(خم کردن)
داحەلاندن :[چاوگە،ت]داهێشتن؛ شۆڕکردنەوە.
(آویزان کردن)
داخاز : <داوخواز.
داخازتن : [چاوگە،ت] داواکردن؛ ئاوات خواستن.
(درخواست‌کردن؛ آرزوکردن)
داخرا : [ڕابوردووی چاوگەی‌داخستن] تەنوور
داخرا: تەنوور هەڵکرا؛ پێ‌کرا.(روشن شد)(٢)
پێوەدرا؛ بەسترا (بستەشد) +
داخران :[چاوگە،ت] (١) بەستران؛ پێوە-
دران.(بستەشدن).(٢) ڕاخران؛ پان‌کران؛
ڕاخستن.(پهن‌شدن)
داخرماندن :[چاوگە،ت] داکرماندن؛ داکرۆژتن.
(مانند، جویدن‌قند و غضروف)
داخزاندن: [چاوگە،ت] داخلیسکاندن؛ خزاندن؛
خزین.(سراندن‌روبپائین)
داخشان: [چاوگە،ت] داخوشین؛ خشکەکردن
ڕوو بە خوار. (خیزش‌روبپائین)
داخکەردەی :[چاوگە] داخ‌کردن. (داغ‌کردن)
داخکێشان : [چاوگە،ت] دەردکێشان؛ ئاخ هەڵ-
کێشان. (آه کشیدن)
داخمە : [ناو]تەمخە؛ ئامێری مۆری دروشم و
داخ‌کردنی‌ئاژاڵ. (انگ‌داغ)
داخودۆخان : [ناو] خەم و خەفەت. (غم واندوه)
داخوراو :[ناو،بەر] داڕووخاو؛ دیوارێکە
خوراێتەوە یان باران لایێکی شۆردبێتەوە.
(خوردگی‌دیوار)
داخورت : فاڵگرتنەوە و پێشگۆیی. (پیشگوئی)
داخوڵا : [بەند] داخوا؛ داخۆ؛ داخۆم؛ ئاخۆ؛ ئایا.
(آیا)
داخی‌بەجەرگم :(ب) داخی‌گرانم؛ حەیفی
(افسوس)
دادپرستەی : دادپرسین. (داد پرسیدن)
دادڕەمردم : ناوی جۆرێک قوماشی ژنانە بوو.
(اسم پارچه)
دادنووس : [ناو] شکایەتنامە نووس؛سکاڵا
نووس (عریضه نویس)
دادو ڕۆڕۆ : [ناو] شیوەن و هاوار؛ داد وهاوار.
(شیون)
دادووراندن : [چاوگە،ت] پێدا دروون؛ دوورین.
(دوختن)
دارئالینگ : [ناو] لاولاو؛ لاڤلاڤ. (نیلوفر)
دارات : دارەت؛ خۆت لەو داراتە مەدە: خۆت وا
نیشان‌مەدە؛ خۆت لەورێیە مەدە. (وانمودکردن)
داربازی :[ناو] دارەوان.(استاد در بالارفتن ازدرخت)
داربەسقەنە : [ناو] جۆرە دارێکە دارجگەرەی لێ-
دروستدەکرێت. (چوبدرستکردن چوب‌سیگار)
داربە دەم سەگەوەکردن: (ب)بێ‌حەیایی.(کنایی
شرارت و بی‌حیایی)+
دار بەڕۆحدا دان : زەبرلێدان.(ضرر و ضربەزدن)
دارپزو : [ناو] جۆرێک دارە؛ پارچە دارێکی پزوو
دەکەنە ملوانکە و دەیکەنە ملی پەز بۆ ئەوەی -
نەخۆشینی پزووی چاک بێتە وە (لە بری نو-
وشتە) (گردن‌آویزگوسفندبرای بهبود مرض پزو)
دارپێچ : [ناو] گوڵی لاولاو؛ گیای ملەگەوی ؛

دارخـز؛ بـۆ تـەنگـەنـەفـەسـی بـەکـەڵکـە (لبلاب؛نیلوفر).

دارپێچی کێوی : [ناو] ملەگەوی ؛گیای لاولاوی کێـوی؛ بـۆ ڕەوانـی بـەکـەڵکـە (لـبلاب ؛ نیلوفرصحرایی)

دارتاوگ : [ناو] گیایتەیلی؛ تایلە؛ بەرەکەی بۆ تاعوون (بامرنی) و پەنمانی سی و زەردوویی بە کەڵکە. (داغە اغان ؛ تاغوت؛ تاقوت؛ درخت طا)

دارتەپان : [ناو] چێوتەپانە؛ دارێکە لەکەرەستەی جۆڵاییدا. (چوبدستگاه جولایی)

دارتەقێنە : [ناو] فرِندەی دارتەقنە؛ دارەسمە؛خە-نجەردەمە. (دارکوب)

دارجـووت : [نـاو] نـەقیـزەی جـووت کـردن. (سیخونک دراز گاوآهن)

دارچەسپ : [ناو] گیای لاولاوی دیواری؛ کە بە دیواردا هەڵدەکشێ و دیوار دادەپۆشـێ و خـۆی بە دیوارەوە دەچەسپێنێت؛ بـۆ زمـان بـەربـوونی منداڵ بەکەڵکە . (موچسب؛ پیچگ دیواری)

دارچەنگاڵ : [ناو] ئاڵقە و دووپشکە؛ ئامرازی نێو کەرەستەی گێرە. (قطعەای در خرمنکوب)

دارچینی : [نـاو] دارچـین پێسـتی ئـەودارەیـە و ماکی(ئانتی سپتیک وئانتی میکۆتیک)یتێدایـە-کە دژی هوورک و قارچکی پێستە . (دارچین)

داردوولەکان : [ناو] جۆلانێ؛ جۆلانە.(تاب بازی)

داردەغان : [ئاوەڵناو] (دەروداغـان؛ کـورتکراوەی دەرب وداغان یاندەردوداغانە).لە بـەریـەکـدەر هێنراو.(دربوداغان)

داردەماخ : [ناو] داری سەول؛ دارێکی هەمیشـە سەوزە. (سرو)

دارسم : [ناو] فرِندەی دارتەقێنە؛ شەشجۆرن:بە-لووچی، ڕیڕی، باڵسپی،شـین، خاڵخـاڵ، ڕەش .(دارکوب)

دارسۆرک : [ناو] پەیوەند(متوربـە) کـراوی داری هەرمێ لە بەڕوو . (پیوند درخت بلوط و گلابـی)

دارسەوڵە : [ناو] (۱)بێڵی لۆتکە.(پاروی قایقرانی) (۲)داری سەول. (درخت سرو)

دارسیان : [چاوگە،ت] هێرش‌بردن؛ پەلامـاردان. (حملە بردن)

دارشاخکرن : [چاوگە،ت] سەرکۆنەکـردن؛ پێـدا هەڵکاڵان؛ پێدا هەڵشاخان. (سرزنش کردن)

دارشکێن :[ناو،بک] کەسێک کە دار دەشـکێنێ؛ داربڕ. (هیزم شکن)

دارشەق : [ناو] چێوشەق؛ چێوی ژێرباخەڵـی پـا شکاو یان شەل. (چوب زیربغل)

دارشین : [ناو] دارێکی کێوییە لە کاتی سوتاندندا گڕێکی ڕۆشنی هەیە، لە جیاتی لەنتەر هەڵیان دەکرد.(اسم درختی است)

دارشێنە : [ناو] دارکونکەرە. (دارکوب)

دارفرسەق :[ناو] نیشانەی ماوەی ڕێگـا.(تـابلوی کیلومترشمار)

دارقەندە : [ناو] کلکەقلیان. (چوب قلیان)

دارکافوور : [ناو] دارێکە لە هێندوستانەوە هاتووە و بۆ گەروڵی و بیرۆ بەکەڵکە؛ کافووری لێدەگرن کە بۆ گەروڵی و بیرۆ بەکەڵکە. (درخـت کـافور)

دارکەکەو : [ناو] دارکێکف؛ کەیکوف؛ چێـوێکی ڕەنگ جوانە بۆ ناسک کـاری وخـەراتـی باشـە؛ گەڵاکەیدەکوڵێنن بۆ هاوڵە وسووورێجە بـەکـە-ڵکە. (کرکف.ککم)

دارگەزۆ : [ناو] مازگ دار؛ نەرە؛ داربەڕوو؛ جیـوە (شیلە)ی دارمازگ بۆ شـەکـەرمـز بـەکـەڵکـە .

(کزغلفی؛ بلوط)
دارلۆق : گـاڵۆک؛ وەکـاز؛ چێـو شـەق؛ گۆچـان.
(عصا)
دارمۆق : [ناو] تابووت. (تابوت)
دارمەڵهەم : [ناو] دارێکە لە هێند و ئەفغانسـتانە وە هاتووە و لە هەورامانی لەهۆن زۆرە دەرمـانی نەخۆشینی تەنگەنەفەسە.(درخت برنـگ کـابلی)
دارِنین :[چاوگە،ت]داماڵین؛ وەک:ڕوومەت ڕنین؛ ڕنینیڕوومەت بە ناخوون لە سەرەوە بۆ خوارەوە (خراشیدن)+
دار و لەلە : [ناو] داری داڵیە؛ (ب) ئاگاداری لە حیساب‌وکیتاب و لە ژێر چاوە دێریدا.(کنایە از زیر نظربودن)
دارونەدار : [ناو] هەست‌ونیست(ب) هەموو شت.
(دارونداز)
دارِووشاندن : [چاوگـە،ت] ڕووشـاندن و دارِنـین ڕوو بە خوارەوە. (خراشیدن روبپائین)
داروەنی:[ناو] دارەوەن؛ دارقەسقەوان؛ لە شـێلە-کەی بنێشت دەگیرێت کە دەرمـانی پـەنمـان و برینی گەدە و ڕێخوڵەیە و بۆ شەکەرمزیش بـە-کەڵکە . (درخت بنە؛ پستە وحشی)
دارۆێنە : [ناو] جۆرێک کاری هونەرییە؛ وێنەگە-ری، بەکەڵک وەرگرتن لـە پارچـە داری ڕەنـگ جۆراوجۆر؛(لە ڕوانگەی ڕەنگ و ئاچخ و تۆخیـە-وە) .(معرقکاری)
دارەبەجینگۆڵ : [ناو] داریچاکی. (درختسرمزار مبارک)
دارهەنە : [ناو] دارتەون. (دارقالی)
داریدنێ :یادارایی دونیا؛ لێرە دا بە هـەڵکـەوت داری ئـارەوی:(ماڵ،خـانوو) لـەگـەل دارایـی و سامان(ماڵ)ی کوردیهاومانان کە دبێتە، (مـاڵی دونیا)کە جێی سامانی دونیا یا دارایـی دونیـایش دەگرێتە وە. (داردنیا)
داری‌نان : [ناو] دارێکە لە هەندێ ناوچەی ئـە-فریقا جۆرێک کولێرە و نانی لێ‌دروست دەکەن.
(درخت نان)
داریووش : [ناو] ناوی شایێکی هـەخامـەنشـییە
(داریوش)
داژی : لارە سێبەری عەسر.(قبل از غروب)
داسراکی : [کاری ئەمری] بسـرەوە ؛ زەوتبـە ؛ دامرکێ؛ ئارام بە.(آرام باش)
داســـراکێن : [ناو،بـــک] ئـــارام کـــەرەوە؛ دامرکێن.(آرام بخش)
داسقاڵە : [ناو] داسوولکە؛ داسـی چـووک.(داس کوچک)
داس‌کێش : [ناو،بک] دروێنەوان. (دروگر)
داسمراو :[ئاوەڵناو] مرۆی قەڵەوی شل‌وشەوێق.
(آدم شکم گندە وکوتاە قد)
داسن : [ناو] خوازبێنی‌کەر. (خواستگار)
داس‌وەشێن : [ناو،بک] دروێنەوان. (دروگر)
داســەپانــدن : [چاوگــە،ت] بــە ســەردابـڕین.
(تحمیل)
داش : [ناو] (١)تـەنـدوور؛ تـەنـووری ئاسـنگەر. (کورەآهنگر) (٢) تد: بەرد؛ داشی دامـە: بـەردی دامە. (سنگریزە داماە)
داش‌بەداش :[ناو،ت] لە دامەدا بـەرد بـە بـەرد ؛ واتا بەردی لە جیاتی بـەردێ دەچـووێ . (داش به داش)+
داش‌دامە : [ناو] داش تورکیە واتا بەرد؛ بەرد یان زیخی دامە پێکردن .(سنگ ریز داما)

داشکان:[چاوگـەت] خوارکردنـەوە؛ شـەلـەگـە داختن. (خم کردن؛ تعویض مسیرآب)+

داشـکاندن : [چاوگـەت] داگیـران؛ مـەرەکـان داشکێنە بۆ داوێنی کێو.(پـائین بـردن گلـە).(۲) شکاندن؛ شکست پێهێنان.(شکست دادن)

داشۆ : [ناو] برایی مەزن. (داداش)

داشێ : [ناو] خوشکامەزن. (خواهربزرگ)

داشیار : [ناو] تەنوور داخەر؛ کابانی‌ماڵ. (روشن-کننده تنور؛ خانەدار)

داشی دامە:[ناو] زاپی‌دامە؛ بەردی دامـە. (مهـرە داما)

داغان‌کردن : [چاوگەت] شەق و شڕکـردن؛ لـە بەریەک هەڵوەشاندن. (داغان‌کردن)

دافسین: [چاوگەت]فس خواردن؛ قزەبوون؛خە-وتنی مریشک بۆ کەڵەشێر. (خوابیدن مـرغ زیـر خروس)

دافلیقاندن : [چاوگەت] پان‌وفلـچ کـردن. (لـە-کردن)

داڤ_داڤ : [بـەنـد] تـاڵ تـاڵ؛ هـەودا هـەودا. (رشته رشته)

داچـوون : [چاوگـەت] ڕۆچـوون؛ چـەقـین. (فرورفتن)+

داکردن : [چاوگـەت] بـەئامـانجکردن؛ میتـەی هەڵماتێن و نیشانەی تیـرەنـازی دانـان.(نشـانە تیلەبازی و سیبل گذاشتن. +

داکوتـان : [چاوگـەت] (ب) بـەمیـوانی لـە جێگایێک زۆر مانەوە؛ جێخۆشکردن .(جـاخوش کردن) +

داکەتێ: [بەند] باکـەتـێ ؛ تاکـەتـێ؛ تـاوەکـوو؛ تاکوو.(تا)

داگرتنەوە : [چاوگـەت] کوتانـەوە؛ پـەسـتاوتن؛ ئاخنینەوە. (لگدکوب؛کوبیدن)+

داگژاندن : [چاوگەت] گووشین. (فشاردادن)

داگیراو : [ناو،بەر](۱) ڕابووردووی‌داگیران؛ لـەش داگیراو.(تن سنگین شدەازمرض)(۲) ئـەوەی لـە سەرەوە هێنراوەتە خوارەوە . (پایین آوردە شدە).

(۳) لێم داگیـراوە واتـا لـێم داگیرکـراوە.(غضـب شدە). (۴)تایێک توتن داگیراوە: ئاخنراوە. (آکندە شـدە).(۵) زەویـە کـە بـە ئـاو داگیـراوە :ئـاو دایگرتووە، زەوتی‌کردووە(آب گرفتە) (۶) ف.هن. گڕ تێچوو(شعلەور) .

داڵاش : [ناو]تۆرەمەی داڵاش پێنج جـۆرن:کـە-شکە خـۆرە(پیـرۆزە) ، پشـتـسـپی ،ڕەشـەداڵ، سیسارگ، شانەکوورە.(هما؛کرکس)

داڵانداری:[نـاو؛ بـەرهـەمـی‌جاوگـە] (۱) شـۆڵی چاودێری گـاراج؛ تـەویلـەداری.(دالانـداری).(۲) کرێی باری هەمارکراو لە گاراج.(انبارداری)

داڵانی‌هەوایی : [نـاو] شـوێنگەلـی دیـاریکراوی هاتوچۆی فڕۆکە لە بەینـی دوو وڵاتـدا. (دالان هوائی)

داڵبەش : [ناو] دابەش؛ بەشکردن بە سەر چەند کەسدا . (پخش)

داڵقاندن : داردارکرن؛ هەڵواسین. (آویزان‌کردن)

داڵکەپیران : [ناو] کەنگـر وەختـێ پیـردەبێـت . (کنگر پیرشدە)

داڵکـەدزان : [نــاو] دەس‌کـیس؛ دز دەسـک. (راهنمای دزد)

داڵکەماران : [نـاو] جۆرێـک مـارمیلکی گـەورە. (سوسمار)

داڵگۆشت : [ئاوەڵناو] لەڕ؛ لاواز؛ ڕەقەڵـە؛ ئـاژاڵی

که درەنگ قەڵەو دەبێت. (لاغر)
داڵووت : [ناو] چێوبەستی باخ؛ داربەستی باخ. (داربست باغ)
داڵووشاندن: [چاوگە،ت]فەم‌کردن و لووت پاک- کردنەوە. (فین‌کردن)
داڵە : [ناو] باخچەی بەرماڵان. (باغچە جلومنزل)
دالە : [ناو] پیشگۆ.(پیشگو)
داڵەکەرخۆرە : [ناو] داڵاش. (کرکس)
داڵەواز : (١) زیندەوار. (جاندار).(٢) لە سەرپێ‌ڕاوە ستاو. (روی‌پا ایستاده)
دالینگ : [ناو] دەستوور؛ قانوون. (قانون)
دالینگۆک: قانوون‌نامچە و نیزام‌نامچە.(قانوننامه)
داماگ : [ناو] گیای کەلپوری؛ بۆ لووی گەروو (لەوزەتەین) و دەست لەرزین بەکەڵکە (مریم- گلی؛ مریم نخودی)+
دامانگر : داوێنگر؛ دامان‌گیر. (دامنگیر)
داملە : [ناو] گوێلکی نێری دووساڵە.(گوساله نر یکساله)
داملەماچ : [ناو] ناوچەیەکی ئاسوری‌نشینە لە نزیکی مووسڵ. (منطقه‌ای‌آسوری نشین نزدیک موصل)
دامنە : [ناو] دامەنە؛ داوێن؛ خوارووی بمنی خوارەوە. (دامنه، مرابگذار پایین)
دامووسکان : [چاوگە،ت] هەڵاواسین. (آویزان- کردن؛ آویختن ، دارداکرن)
دامەزران :[چاوگە،ت](١) مامۆستا دەرسی دامە- زران یا دامەرزاند: دەستی‌پێکرد (شروع کردن).(٢) بناغە دامەزراندن.(پایە ریزی کردن) (٣) (ف.هن) جێگرتن . (جایگیرشدن)
دامەزرێنەر : [ناو،بک] دابینکار؛ حاوێنەر. (فراهم کننده)
دان‌ئیشە : [ناو،ت] ددان‌ئێشە . (دندانددرد)
داناش : [ناو] دانەوێڵەی تایبەت بۆ هاڕین لە ئاش. (بنشن برای آردکردن)
دانان : [بەند] گریمانە کردن؛ وادانان؛ داینێین وابوو: گرتمان وابوو: هاتوو وابوو. (بەفرض)+
دان‌بەجەرگی‌خۆدانان : (١) پشوودرێژی. (تحمل کردن). (٢) وێران؛ زاتکردن. (جرئت کردن)
دان‌پەی : وەدووکەوتن؛ وەشووێن‌کەوتن. (دنبال کردن)
دان‌پیانان : پەژراندن؛ حاشالێنەکردن؛ درکاندن. (قبول کردن)+
داندار : [ئاوەڵناو] دەنکدار؛ پڕدەنک وەکوو هە- نار و گوڵە گەنم کە دانی زۆربێت. (پردانه)
داندۆقە : [ناو] کەرەکێوی . (گورخر)
داندۆڵ : [ناو] کەڵەک؛ جەنجاڵ؛ گێچەل . (هچل؛ معرکه)
دانرسکێ : [ناو] دادە چیرە . (دندان قروچه)
دانرێوی : [ناو] دانە ڕیوی؛ خشڵێکی جوانە زێڕینگەران چێی دەکەن. (نوعی زیور)
دانزلین : [چاوگە،ت] هەراسان بوون؛ جاڕس بوون . (پریشان‌شدن)
دانستە : بە ئاگاییەوە؛ (ف.مشە) تایبەتی؛ هە- ڵبژاردە؛ بژاردە. (بخصوص)
دان‌کردن : [چاوگە،ت] هەڵوەراندنی هەنار و بۆڵی‌تری‌و... (دان کردن)
دانووشتاو : [ناو،بەر] داچەماو؛ داهاتوو. (خم شده)+
دانوولە : [ناو] دانەوێڵەی کوڵاو بەهەوێ ددان‌دەر

هێنانی منداڵەوە دروستی دەکەن. (بنش پخته)

دانە :(١)دانێ؛ داینێ؛ بارەکەت دانە: بارەکەت دابنێ؛ دای‌بنە. (بگذار)(٢) دەنک؛ گلە. (دانە؛ عدد) +

دانەبنار : دان بە بناردا؛ ڕووله بناری کێوکردن. (روبەدامنەکوە نهادن) +

دانە قود : [ناو،بەر] (ف.یاد) : گەنمە کوتراو. (گندم کوبیدە)

دانەبەر : (١) لێخوڕینی ئاژاڵ؛ (ب)ڕاونان و دەر کردن.(دنبال کردن).(٢) بەژێرسەیارەوەکردن؛ وەبەردان.(مانند،زیرماشین گرفتن)(٣) وەپێش کە وتن.(جلوزدن)

دانەبەزە : [ناو] مەمکی ژن یاگووانی وڵاخ و ئاژاڵانە لە دەمێکدا کە وشک بکا.(پستان شیردهی کەخشک‌شود)

دانەخاڤ : [ناو] گەنمی کوتراو و لەت بوو. (گندم نیمکوب شدە)+

دانەدانە : [بەند]دەنک دەنک؛ دانادانار؛ (دانە- دانە)

دانەدوواوە : [چاوگە،ت] (١) ڕەتکردنەوە؛ وەرنە- گرتن؛ گەڕاندنەوە؛ گل‌نەدانەوە. (پس‌زدن؛پس- دادن) (٢)کشانەدوواوە؛پاڵدانەدوواوە. (عقب- کشیدن)

دانەدەست : ئەسپاردن؛ پێ‌ئەسپاردن؛ بەدەستەوە سپاردن . (سپردن)

دانەرێژە :[ناو] ڕەوتی کۆمبایینی‌دەنک ڕژێن و ئاشێ‌کە لەگەڵ ئارد دەنکی ساخ فرێدەدا. (دانە- ریختن کمباین وآسیاب)

دانەسەر : ڕشک داویەتە سەری. (دامەسەر خوە- ما:دام‌بەسەرخۆمدا)بە سەر و پۆتراکی خۆدادان؛ بەسەرددان؛ پەلامار بردنەسەر.(بسروروی خودکوبیدن؛ حملەبردن)

دانەشاخ : [چاوگە،ت] (ب)یاخی بوون؛ بە- کێودادان . (یاغی شدن)

دانەکوژتن : [چاوگە،ت]دان بەکوشتن؛ بە- کوشتندان (بە کوشتن دادن)

دانەگرتن : [چاوگە،ت] دان‌بە گرتن؛ بوونەهۆی گرتن و گیران؛ بەگرتن دان. (سبب بازداشت شدن)

دانەوە : (١) بنوشتێوە؛ دابە؛ کورنوش بکە . (خم شو)(٢) ئەداوەکردن؛ پێدانەوە؛ (پس‌دادن)+

دانەوێڵەدێمی:[ناو]گیایێکە لە ناو جارەگەنمدا دەڕوێت و تێکەڵی گەنم دەبێت، بەرەکەی لە گەنم دەکا وخواردنی بۆ ئینسان ژارێکی بکووژە و چارەی ژەهرەکەی خواردنی هەنار و بەڕووە. (گەنمڕەنگ)یشی پێدەڵێن (چچم؛ تلخک،علف چین)

دانهەڤ :کۆکردنەوە؛ بەرهەڤ کرن.(جمع کردن)

دانی کرمۆڵ : ددانی کرمێ و ڕەشەوەبوو. (دندان کرم خوردە)

دانێڵە : [ناو] دانەوێڵە . (بنشن)

داواخواز : [ناو] داواکار؛ خووازبێنیکەر. (خواستگار)

داوارین : [چاوگە،ت] داباریین . (باریدن)

داواکردن : [چاوگە،ت] (١)داخازکرن؛ لە کە- سێک ویستن. (تقاضاکردن).(٢)شەڕکردن. (دعواکردن)

داواکەر : [ناو][ئاوەڵناو] شەڕکەر؛ شەڕانی. (خوازەلۆک) (جنگی؛ جنگیدە؛ خواهان)+

داواڵ : [ناو] لقە گەنمی بەپاوە بەجێماو لە پە-

ریٚز. (ساقه درو نشده بجا مانده در مزرعه)
داوباز : [ئاوەڵناو] حیلەباز؛ فیٚڵباز. (حیله‌باز)
داوبسەت : [ناو] داد و بسەد؛ ئاڵش ویٚرش؛کڕین و فرۆشتن. (خریدوفروش)
داوداو :[بەند] هەوداهەودا؛ بڵاو و پەریشان؛ تاڵ-تاڵ. (تارتار)
داوداوەکۆسته : [ناو] شوان خەڵەتیٚنه.(اسم‌پرنده ایست)
داودۆز : [ئاوەڵناو] داو دۆزەرەوە؛ داڤدۆز؛ داودیه؛ داودیتوو (ب) فیٚلەباز.وەک باڵان دیده. (دام‌دیده؛ حیله‌گر)
داوک : [ناو] سپیه؛ ڕەبەت؛ کەمین؛ بۆسه. (کمین)
داوڵنا : [ناو] فد:(دابلنا، رووس.د.) لۆتۆ. (دابلنا)
داونانەوە : [چاوگە،ت] (١)نەخشەی فیٚڵ و تە-شقەڵە کیٚشان.(٢) داو و تەپکە نانەوە؛ تەڵە نانە-وە. (١و٢ دامگستری؛ تله‌گذاری)
داوودڵ : بەدڵ و بە گیان ئارەزوومەندی؛ بەتاسە وە (آرزو)
داوودی : [ناو] (١) جۆریٚک قوڵەباڵته؛ (٢)(ئاوە-ڵناو) دەنگی داوودپیٚغەمبەر ئاسا؛ (ب)دەنگی سیٚحراوی و خۆش. (نوعی تنپوش؛صدای داودآسا) (٣) ناوی گوڵیٚکه.(نام‌گلی‌است)
داوور داووڕ:[بەند] دابڕدابڕ؛ شەق شەق؛ لەت-لەت ؛ بڕدراوی هیٚل هیٚل. (بریدن درپی‌هم)
داووڕین : [چاوگە،ت] دابڕین؛ قسەدابڕین: قسه بڕینەوە. (بریدن)
داووسیان : [چاوگە،ت] ئاوابوون؛ بزربوون؛ وەک ئاوابوونی مانگ و خۆر. (گمشدن؛ غروب‌کردن)
داو و ناو : [بەند] بەدانستە؛ بەتایبە-تی.(مخصوصاً)
داوەرانن : [چاوگە،ت] دابارانـدن ؛ داڕژانـدن . (باراندن)
داوەڤاندن : [چاوگە،ت] داوەراندن؛ ڕووتاندنە-وەی دار؛ دارخاویٚنکردنەوە لە گەڵا و وشکەڵ. (تکاندن میوه‌درخت)
داوەڤین : [چاوگە،ت] داوەرین . (تکانیدن)
داوەرە : [کاری ئەمری] ئاوەرە؛ ساوەرە؛ ئابۆرە؛ دابیٚرۆ؛ دابیٚ. (بیا)
داوەزیان : [چاوگە،ت] دابەزیان؛ دابەزین.(پیاده شدن)
داوەسته : [ئاوەڵناو] دابەسته. (پرواری)
داوەشاندن : [چاوگە،ت] وەشاندن؛ چاندن؛ بڵاوکردنەوە. (پاشیدن)+
داوەکا : [ناو] شەڵتە؛ ڕەشکەی کاکیٚشان. (طورحمل‌کاه)
داوەمشار: [ناو] مشاری وەک موو باریک؛ مشاری ناسککاری. (اره مویی)
داویٚ : دەهاویٚ؛ دەخا؛ دەهاویٚژیٚ. (می‌اندازد)
داویٚنگر : [ناو]دامیٚنگر؛ داویٚنگیر؛ هاتنەریٚ و تووشبوونی سزای کردەوە. (دامنگیر)
داویٚنگرتن : [چاوگە،ت] دامیٚنگرتن؛ دستە-داویٚن بوون. (دامن‌گرفتن)
داهات : (١)چاوم لە بەرخۆر داهات.(چشم درد) (٢)دارەکە داهات: بڕدرا.(قطع شد).(٣)باو کردن. ڕادیۆ داهات، حەکایەتبیٚژ نەما. (پیداشد).(٤) ڕۆچوون؛ قوپان؛ بەفر زۆربوو سربان داهاته خوارەوە.(نشست‌کرد) (٥)تاشین؛ سافکردن؛ ناسک کردن، تەختەکە بەڕەندە داهات: تەنک بووەوە (تراشیده شد).(٦) گەییشت؛ بەسە-

رداهات. شەوداهات: بوو بەشەو. (رسیدن) بە-شانە مووی سەر داهێنان: ئاڵۆزابوو چەتوون بە شانە، داهات. (شانە شد)(٧)چەما؛ لقەکە زۆر داهات، شکا. (خمید).(٨)ڕاهاتن؛ دلم بەم شارە داهاتوە.(انس گرفت) (٩)دانان دروست کردن؛ هە تا ئەو ئاهەنگەم بۆ داهات، ماندوو بودم. (ساخته شد). (١٠) لارە سیبەرداهات : (سایە-بعدازظهرپیدا شد) (١١)بەهەرە؛ دەرامەت (ف.هن) بهره؛ درامد)

داهاوردن : [چاوگە،ت] (١)پاوێرکردن. (نوآوری؛ کشف کردن).(٢)کردن بە باو. (مدکردن.)

داهژاندن : [چاوگە،ت] تێترنجاندن؛ لقاندن؛ کردنە نێو قاڵب. (درقالب ریختن)

داهۆ : [ناو] گزی؛ هەژاری سەر دەبەرخۆ؛ پیلان؛ (جادووگەر و گەپدەر و بە داهۆ «هەژار» (حیله)

داهەژ :[ناو،بک] هەژێن؛ جووڵێن. (جنباننده)

داهێزاو : [ناو،بەر] داهێزراو؛ لەشگران‌بوو. (بیحال شده از تب یاگرما)

داهێنەر :[ناو،بک] دۆزەرەوە؛ قەداندەر؛ خولقێنەر؛ پاوێرکەر(کاشف) چەمێنەوە ؛ داچەمێن.(خم کننده)+

داپیۆوە : [ڕابووردووی پیۆەدان]؛ داپیەوە؛ پیۆدا؛ پیۆەیدا.دای پێیەوە. (نیشش زد)

دایک‌برا : [ناو] زربرای دایک؛ دووبرا لە دایکێ. (برادر مادری)

دایک‌مردگ : [ئاوەڵناو] دایک مردوو؛ (مادر مرده.)

دایەبەری : (١)دایە دەمی؛ بەدەمییەوەدا؛ درێژە-ی پێدا؛(دایەبەری لە هەموو بابەتێ قسەی‌کرد (طول‌دادن به صحبت. (٢)بەشێکی خستە سەر بەشێکیتر. (جزو آن کرد) (٣) بە سەیارە دایە بەر،لاقی شکاند. (زیرکردن)

دایەگەورە :[ناو] دایکی باب، یان دایکی دایک. (مادربزرگ)

دایەنگا :[ناو] جێگەی ئاگالێبوون و پەروەراندنی مندا لێ ساوا. (پرورشگاه اطفال)

ددان‌ئیشای : [چاوگە،ت] ددان ئێشان. (دندان-دردکردن)

ددان‌بەجەرگانان : [چاوگە،ت] (١)خۆخواردنەوە؛ هیچ نەدرکاندن بەرانبەر بەئێش و ئازار. خۆڕاگری. (دندان روی جگر گذاشتن)

ددان‌پێدانان :[چاوگە،ت] پێلێنان؛ درکاندن؛ پالێنان؛ ڕاستیی‌مەبەستێ ئاشکراکردن(اعتراف کردن)

ددان‌پێدانەر : [ناو،بک] درکێنەر ؛ پالێنەر . (معترف)

ددان‌شاش : ددان‌بڵاو . (دندان فاصله دار)

ددان‌شکێن: (ب)جوابی ڕەق؛ بەرسڤا تەحل؛ جو-ابی تاڵ. (جواب تلخ)

ددانکەل : [ناو،ت] کەسێکە یەک یا چەند ددانی کەوتبێت . (دندان افتاده)

ددان‌مرواری : (ب) ددانی ڕێکوپێک و سپی . (دندان سفید و ردیف)

ددانە : (١) ئەوە ددانە .(این دندانست)(٢) [ناو،ت] هەر شتی زۆپ یا ددان ئاسا وەک ددانەی‌سێسوو، ددانەی بڕبەند، ددانەی پێچ و مۆرە، ددانەی کلیل.(دندانه.آج)+

ددانەچیرە : [ناو،ت] حاڵەتی کەڵپە نیشاندانی دڕندە بە نیشانەی هەڕەشە. (دندان نشاندادن

درندە)+

دانەپڕیچیٚ : < دانە چیرە .

دانەڕێوی: [ناوەت] دانڕێوی؛ جۆرە خشڵێکیٚ-ژنانەیە. (نوعی زیورزنانە)

دانیخیرپیانەهێنان: [چاوگەت] (ب)باس بە-چاکە نکردن.(بد گفتن)

دانی شیری : [ناوەت] ئەو دادانانەیە؛ کەلە تە-مەنی ۶ و ۷ ساڵیدا دەکەون . (دندان شیری)

دڕ : [ئاوەڵناو] بەهێزیی ڕەنگ لە نیگارکێشیدا وەک: ڕەش و شین؛ دەستەواژەیە. (قدرت رنگ درمخلوط کردن)+

دڕ : [پاشگر] دڕین: دڕێنەر؛ قەڵەشێن، شەقکەر، دربە لەشکردان. (دونیم‌کردن و راەبازکردن)

دراڤگەنی : [ئاوەڵناو] پارەپیس؛ بەرچاوتەنگ . (خسیس)

داوکر : [ناو] بەدراوکراو ؛ زێڕکر . (زرخرید)

درژانگ :[ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ لەڕ. (لاغر)

درکانەدراو : وتراو؛ درکێنراو؛ پێیڵێنراو؛ ئاشکراکراو. (کفتە شدە)

دڕکەئاڵەت : [ناوەت] گیای زڕوی؛ گەنم ڕەنگ؛ دەڵێن، دەرمانی بەرگری لە وەرینی مووە . (چوغان؛ چچم؛ علف چمن)

دڕکەپەرچین : [ناوەت] گیای دڕەباخی؛ بە ئاور ڕۆنەکەی دەگرن و دەیساون بەسەر بالووکەدا، بۆ چاکەوەبوون؛ بۆ تیراوێش بەکەڵکە. (خارباغی)

دڕکەخەنجەر : [ناوەت] تۆسی . (نوعی شوقاق)

دڕکەدەرزی : [ناوەت] گیای دڕووە بزمارە؛ پاش کوڵاندنی لە ئاودا بۆ شۆردنی بیرۆ و گەڕۆڵی بە-کەڵکە . (خارزرد؛خارشیری)

درکەژاڵیٚ : [ناوەت] گیای کوڵەوار؛ دڕکێکە ترنجەبینی لێدەگرن و بۆکەوتەیی و سکەشۆرە و هاوڵە بەکەڵکە . (خارشتر؛ خارترنجین)

دڕکەکەرە : [ناوەت]کیای دڕکە وڵاخ؛ دڕەهەریٚ؛ دەرمانی بێوەسیرییە . (کنگرفرنگی)

دڕکەگورزە : [ناوەت] گیای‌کەرتەشی؛ گورزەگیا؛ بەراوەژووی‌کەرکوڵ؛ بۆ زیادکردنی ڕادەی شە-کری خوێن بەکەڵکە.(خارشکر تیغال)

درواز : (ف. گیو) بەرگدروو؛ دروومان‌کەر.(خیاط)

درواری : [ناو] بەرگ دووری. (خیاطی)

دروانگە : [ناو] ڕۆچن؛ ڕۆچنە؛ کولاوکە. (روزن بام)

درواو : [ناوبەر] (۱)دووراو؛ دوراو؛()۲ ڕنراوە. (۱)دوختە شدە؛(۲)دروشدە)

دروودالیٚ : [ناوەت] دڕکودالیٚ. (خاروخاشاک)

دڕۆودەلەسە : [ناوەت] بافیش کردن؛ چاووڕاو. (چاخان بازی)

درووکردن : [چاوگەت] دڕک دەرهێنان؛ (دڕک کردن)ی هەندیٚ گیا وەک کەنگر. (خاردرآوردن گیاە)+

درووەدای (۱)درۆکردن؛(۲) درۆی کرد. (دروغگویی؛ دروغ‌گفت)

دڕۆهەڵبەستن : [چاوگەت] قسەی درۆسازکردن. (دروغ پردازی)

دڕەدەوا : [ناوەت] دڕووەدەوا؛ دڕکەدەوا؛ گیای-کەرکوڵ؛ لە زۆربەی ناوچەکانی کوردستاندا زۆرە و دەرمانی تەوژمی خوێنە. (خارمقدس)

درەوشدار : [ناوەت] ئالادار؛ پەرچەمدار؛ بەیرە-قدار؛ درووشمدار. (پرچمدار)

دڕیپل :اند:فد: [ناوەت] تۆپ ڕاگرتن و یاری

پێکــردن و درەنــگ پاســدان لــە تــۆپیپــا و باسکیتباڵدا. (دربیل)
درێخ‌کردن : [چاوگە،ت] درێـغ‌کـردن: کۆتـایی-کردن لەکارێکدا . (کوتاهی در کار)
درێژاهی : [ناو] درێژایی. (درازی)
درێژکێشان : [چاوگە،ت] تلۆربوون؛ تلۆرکەفتن؛ پاڵکەوتن. (دراز کشیدن)
درێـــژەوکـــردن : [چاوگـــە،ت] درێژوکـــردن؛ درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان؛ (دراز کردن)
درێشووشکە : [ناو] درێشووشک؛ چـز؛ چـزووی مار و دووپشک . (نیش و مار و عقرب)
دریڤ : [ناو، دراڤ؛ دراو؛ پوول؛ پارە. (پول)
درێلە : [ناو، گیای درێلەباخی؛ قەیسەکوژ (مـە-جنون‌کوژ) گیایێکی‌کورتەباڵایە؛ دەیکوڵێنن ئاوە-کەی بۆ خەم وخەفەت ڕەواندن باشە . (ترتیزک چمنی) +
دزبازاڕ : [نـاو] (ب)جیگایێـک کـە دزی بـرەوی هەیە. (دزدبازار)
دزجاڕ : [ناو] شووێنێکە دزی زۆربێـت؛ جێـی‌دز. (مسکن دزدها)
دزخەندە : [ناو] لێوکەنـی پـەنامـەکـی. (لبخنـد دزدکی)
دزداشـە : [نـاو، کراسـی درێـژ؛ زیـاتر کراسـی مرۆڤی‌دینی و ڕاهیبە. (پیراهن بلند)
دزگین : [ناو، هەوسـار؛ لـەغـاو ؛ دەسـتەجڵـە-و.(افسار)
دزنێرۆ : [ئاوەڵناو] شۆفار؛ تێچێن. (نمام)
دزۆک : دز . (دزد)
دزە خورجێنی : کردنی‌کارێـک یـا شـتێک بـە-دزییەوە (پنهانی)

دزەکردن : [چاوگە،ت] خۆدزینەوە . (جیم شده)
دزیار : [ناو،ت] دەسکیس؛دایکە دز؛ دەستکیس. (راهنمای دزد)
دزی‌کردن : [چاوگـە،ت] ئـەبـابۆزی و دەسـت-پیسی کردن. (دزدی‌کردن)
دژاو : (١) مەزرایێک کە لێژبێت و چاک ئاو نە-خوات. (مزرعه شیبدار)(٢) ئـاژەڵـیێـکـە مـەیلـی ئاوخواردنەوی نییـە. (حیـوانی‌کـه میـل بـه آب خوردن را ندارد)+
دژخمان : [ناو،]دوژمن . (دشمن)
دژدوێن : [ئاوەڵناو]کـەمقسـە؛ کـەمـدوو . (کـم حرف)
دژلەوەڕ: ئاژەڵیێکە چاک نالەوەڕێت . (حیوانی‌کـه نمی چرد)
دشپۆکە :[ناو، ووردە زیپکە و قنچکـە لـە سـە-رپێست.(جوش پوست)
دفتەری : [ناو، خوناق؛ وەناق؛ بوغمە؛ دەردێکە پشوو تەنگ دەکات و تویژێکی‌سپی لـە سـەر-شەرمی ژن و ناو گـەروو چێـدەبێـت (دیفتـری)
دفنان : قەرەبووی چاکە کردنەوە؛ تۆڵەی چاکە کردنەوە . (جبران نیکی کردن)
دفن‌بەران : قەپۆزبەران؛ کەپۆبەران ؛> پۆزبـە-ران . (مغرور)
دکراندن : [چاوگە،ت] حورمەت‌گرتن؛ ڕێزگرتن؛ قەدرگرتن. (احترام‌گذاشتن)
دگوور : جۆرە بووزوێکە. (نوعی‌شال)
دڵئازا : [ئاوەڵناو] دڵقاییم؛ ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونە ترس. (دلیر)
دڵئاوپرشێن‌کردن : (ب) زۆرپیێخۆش‌بوون؛ دڵگەشانەوە. (کنایی،دلشا دشدن)

دڵ ئێشان : [چاوگه،ت] (١)ژانکردنی دڵ (دل درد) (٢)زیزبوون؛ دڵمەندبوون؛ دڵگرانبوون؛ ڕە نجیان؛ دڵگیربوون. (دلخورشدن)
دلاخێڤ : [ناو] گرانی ؛ قاتوقڕی. (قحطی)
دڵارام : [ئاوەڵناو] سوکنادەری دڵ؛ ئارامی دڵ؛ داسراکێن. دۆست؛ یار؛ ناوی ژنانە؛ (دڵاراما هیلالی‌نەو بە دیدارت موبارەکبێ،)(دلارام)
دڵاودڵ :[ئاوەڵناو] دووشک ؛ دوودڵ . (دودل)
دڵباز : [ئاوەڵناو] بەرفراوان؛ دڵواز؛ دڵگوشا. (وسیع؛ خوش‌منظر)
دڵبزوێن : هەست بزوێن؛ دڵگر. (احساس‌برانگیز)
دلبکول : [ئاوەڵناو] دڵبەکوڵ؛ خەفەتبار؛ دڵپڕلە کەسەر؛ خەمبار . (غمگین)
دڵبووردنەوە : [چاوگه،ت] دڵ سستبوون؛ بێ-حاڵبوون.هاتن بەلادا. (ازحال رفتن)
دڵبەجێ‌هێنان : [چاوگه،ت] دڵنەوایی و دڵنە-وازی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (دلجویی‌کردن)
دلپارسەک : ژنپەرست؛ مێباز؛ دلبژۆک. (زن باز)
دڵپەڕینە سەر : دڵچوونەسەر؛ ئارەزووکردن. (پسندکردن)
دڵپێسووتان: [چاوگه،ت] زگ پێسووتان؛ بەزە-یی پێداهاتن؛ پەژارە هەڵگرتن بۆ کەسێک. «گۆڤاری مهاباد١١٢» (دلسوزی)
دڵحەسانەوە : [چاوگه،ت] دڵنیابودن؛ خاترجەم بوون . (مطمئن شدن)
دڵخاڵی : (ب) لە خورێنی؛ ناشتا. (ناشتا)
دڵخاڵی : دڵساف؛ دڵ پاک. (دلپاک)
دڵخاوبوونەوە : [چاوگه،ت] دڵسستبوون؛بێحا-ڵبوون . (بیحال شدن)

دڵداخورپاندن : [چاوگه،ت] داچڵەکاندن . (ترساندن)
دڵدوێن : [ئاوەڵناو] دڵحەوێن؛دڵداری‌دەر. (دلنواز)
دڵدەرهاتن : [چاوگه،ت] (ب)تامەزرۆی دیتن؛ دڵم دەرهات بۆی: دیقمکرد بۆی. (دل یک ریزه شدن)
دڵڕفێن : [ئاوەڵناو] هەر دیمەنێکی جوان و دڵرفێن؛ سەرنجڕاکێش. (دلربا) +
دڵسووتان : [چاوگه،ت] جەرگ سووتان؛ (ب) ڕۆڵە مردن.(دلسوختن) +
دڵسووتێن : [ئاوەڵناو] (ب) خەمی جەرگبڕ؛ پشتشکێن. (جگرسوز)
دڵغەلینەک : [ناو] ڕشانەوە. (استفراق)
دلقاییم : [ئاوەڵناو] بەورە؛ ئەرخەیان؛ پشتگەرم. (مطمئن)
دڵقفڵبوون : [چاوگه،ت] (ب) بێتاقەت و دڵتە-نگ بوون. (دلقفل شدن)
دڵکلاڵفەبوون : [چاوگه،ت] دڵداگیران؛ دڵخە-فەبوون؛ دڵتەنگی؛ دڵگوشران. (دل کلافه شدن)
دڵکوژتن : دڵکوشتن؛ پا بەسەردڵدانان؛ لە عە شق بووردن . (دل کشتن)
دڵکەر : بێخەم و خەیاڵ؛ (ب) دڵداری نەزانین. (بی‌خیال)
دڵکەفکردن :[چاوگه،ت]دڵهەڵچوون.(دل کف-کردن)
دڵگرتن : < دڵپەڕینە سەر
دڵلەخۆکردن : [چاوگه،ت] لەخۆ زوێرکردن. (رنجاندن)
دڵلەدوا : [ئاوەڵناو] نیگەران؛ چاولەدوا؛ چەمە-

ڕای لەدەستچوو. (دلواپس)

دلنگان : [ناو] بـێبانگهێشـتن چوونـە میـوانی . (تفیلی)

دڵنەرم : [ئاوەڵناو] مێهرەبان؛ دڵناسک. (مهربان)

دڵنەرم بوون : [چاوگە،ت] ڕام بوون؛ ڕازی بوون بۆکردنی کارێک. (دل‌نرم شدن)

دلۆق : [ناو،] بلۆق ؛ پۆرگ . (تاول)

دڵویسـتن : [چاوگـە،ت] دڵخـووازتن؛ ئـارەزووکردن؛ حەزکردن . (دل‌خواستن)

دڵەدەرد : ئازار و ئێشـی دڵ؛ بـۆ جنێـویش بـەکاردەبرێت. (نوعی دشنام) +

دڵەودوا : [ئاوەڵناو] چاولەدوا. (نگران جا گذاشته)

دڵهەڵکەندران : [چاوگە،ت] مەیلـی جێگایێـکنان. دڵم لەم شارە هەڵکـەنـدراوە لێـرە نـامێنم. (دل کنده شدن)

دڵهەڵگرتن : [چاوگە،ت] تووانای قبوولکردن. (دل‌قبولکردن)

دڵهێنانەجێ : [چاوگە،ت] ئاشتکردنەوە؛ ڕازی کردن. (راضی کردن)

دڵیلووای : [چاوگە،ت] چوونەژوور؛ چوونـەنـاو. (داخل‌شدن)

دلیمە : [ناو] کەڵلەسەر (داوەڵ)ی ناو بێستان. (مترسک)

دمارۆ : دوارۆژ؛ (ب)داهاتوو. (آینده)

دمەکدرپاگ : [ئاوەڵناو] ئـاوەسـوو؛ بـێئـابڕوو؛ ڕیسوا. (بیآبرو) (٢)[ناو] کەسێک دمبـەکـی لـێ درابێت. (پوستەضرب پارەشده)

دنج : [ئاوەڵناو] (ف .گیو) ئارام؛ ئاسوودە؛ خەڵوەت. (دنج)

دنگز : [ئاوەڵناو] فیتنە؛ ئاژاوەچی؛ (فتنە)

دنگە : [ناو،] بەردی ناوچاڵی چەڵتووک و دانـەوێڵە تێدا کوتان. (دنگ)

دنیاداری : [ناو] سامان پێکەوەنان؛ خەریکی پەیداکردنی ماڵی‌دونیابوون. (دنیاداری)

دوائاژۆ : <دواوان.

دواباش : [ناو،ت] دووهەمین کەس‌لە مێشـێندا؛ پاشمەڵلا . (نفردوم)

دوابەگ : [ناو] جێنشین. (جانشین)

دوابەند : کۆپلەی ئاخر؛ پاشـبند . (آخـرین بنـد؛ بستن پای چارپا)

دواپاریز: <پاشەنگ؛ پاشکۆی‌سپا.

دواجار : جاری ئاخر؛ لە دواییدا؛ لەپاشان . (دفعە آخر؛ سپس)

دواخ : [ناو،] ڕووبەند ؛ نیقاب.(نقاب)

دواخستن :[چاوگە،ت] وەپاشخستن؛ پاشقەبـرن. (عقب انداختن)

دواژە: <دواوان

دواسک : (١) قولینچکی لای لاجانگی چاو . (-گوشە بیرونی چشم) (٢) دواهەمین منداڵ بوون. (آخرین‌زایمان)

دواکەوتوو : شوێنکەوتوو؛ دوای‌کەسێک کەوتوو؛ بەدوای کەسێکدا ڕۆیشتوو.(دنبال افتادن).+

دواگیان : سەرەمەرگ؛ ئاویلکـە؛ ئاوزینـگ . (دم مرگ)

دوان‌دوان : [بەند] جووتەجووتە . (دوتا–دوتا)

دواوان : [ناو،] کومەکی شوان؛ مێرمنداڵێک کە لەپاش ڕانەوە دەڕوا . (کمک شبان)+

دوانە :[ئاوەڵناو] بۆئیئسان؛ لفە دوانە بۆ ڕووەک شملۆبەرەکەت. (دوقلو)+

دوێبە : [ناو،] دوێبە؛ ڕنگاڵ؛ شیلە؛ (شیرە؛ شهد)

دۆت : [ناو،]کیژ.؛ بنەمای(دۆ) لە داواتی ڕەشبە- ڵەکدا (دختر)+

دۆتر : [بەند] ئەیتر؛ ئیدی؛ ئەدی. (دیگر)

دۆتمیر : [ناو،ت] کچی‌میر؛ پـرەنسـیس. (دختـر امیر)

دۆخڕشمە : [ناو،ت] دۆخڕەشـمە؛ دەسـکەوسـار؛ دەستەوسار؛ هەوسار؛ پەتی ڕەشمە . (افسار)

دۆخوین : [ناو،] دۆخین؛ هۆجەنـە.(کمربندشـلوار کردی)

دۆخین شل : [ناو+ ئاوەڵناو] دۆخین سست؛(ب) سووک؛ حیز؛ بێئابڕو؛ بێ‌ناماووس . (بی‌آبرو)

دۆراخدان : [ناو،ت] تۆراخـدان؛ تـوورەکـەی دۆ. (کیسه دوغ چکیده)

دۆربەند : چوارچێوە. (چهارچوب)

دۆرج : [ناو،] سندووقی چکۆلەی جێکەی شـتی بەنرخ. (صندوقچه چیزهای بهادار)

دوروۆک : [ناو] دیروۆک؛ مێژوو. (تاریخ)

دوروولبا : [ناو] بەردێکی قاوەیی ڕەنگی بەنـرخ و وریشەدارە . (نوعی سنگ قیمتی)

دۆرەمەڕ : [ناو،بک] مەڕدۆش؛ بێری؛ ماڵاتدۆش. (گوسفند دوش)

دۆز : (١)[پاشـــکر] دۆزەرەوە؛ پشـــکێن؛ وەک: داودۆز (پیدا کننده) (٢)فـد؛ فـرد: دەسـتەواژەی پزیشکییە واتا ڕادەی خۆراکی هەر ژەمێکـی دە- رمان. (دوز)

دوزام : [ناو،] بەلوەشین؛ گولی . (جذام)

دۆژ : [ناو،] ئاور؛ ئاگر؛ دۆژە: جەهەننەم. (آتـش)

دۆژم : دەڵێم؛ ئێژم؛ دێژم؛ ماچۆ؛ دەبێژم؛ ئووشم. (می‌گویم)

دۆستودۆ : (ب) کەسوکار؛ دۆست و خزم. (کس- وکار)

دۆسۆڵ : [ناو،] تۆراخ ؛ تۆراخێک کـە کـەشـکی لێ دروست دەکەن . (دوغ چکیده)

دۆشخواردن : [چاوگە،ت]کوڵـان؛ هاتنـە کـوڵ. (جوش خوردن)

دوشڤان :[ئاوەڵناو] نیەت خراپ؛کیناوی؛ دوژمـن (دشمن)

دۆڵابی : [ناو،] ئەشکافی نێو دیوار؛ کەنتۆر؛ وەک جێگای نوێن و لیباس؛ جاریش هەیـە دەرکـەی تێدەخەن و دەبێت بە کۆمۆد (گه نجه).(دو لاب)

دۆڵاخ : [ناو] جۆرێک چارشێوی دووراو لە شێوە- ی کیسەیێکی سەر و بن بەتاڵ‌کە دوو کونیشـی هدیە بۆ دەست هێنانە دەرەوە . (چاقچور)+

دۆڵار : [ناو،] یەکەی پارەی ئەمریکـا و کانـادا و ئوستراڵیا و چەند وڵاتی دی. (دلار)

دۆڵاو : [ناو،] دۆلاڤ؛ دۆڵیان؛ (دۆڵ تورکییە: پـڕ پڕئاو ؛ چاڵی پڕ لە ئاوی بارانی سەر تاشـەبـەرد؛ یان بۆی هەیـە لـە دۆڵ بـە واتـای شـیو وەر- گیرابێت؛ لوولەی ئاوی ئاش‌کـە دەڕژێتـە سـەر پەڕەی ئاش. (لوله ریختن آب آسیاب؛ چالـه پـر آب روی سنگ)

دۆڵاو : [ناو،] (١)دوو لوولەی تەنەکە ئاسایە لـە کانزای زەرد کە دەچن بە ناویـەکـدا و جێگـەی دەرزیی دروومان ڕاگرتنە، دەیکەن بە بـەرمـوور (پـای‌ملوێنـک) یـان لـەبـەر یـەخـە دەدرێـت. (جاسوزنی پـای گردنبنـد) (٢) قوڵفـەی کـانزای داخستنی سووخمە. (بست یلک)

دۆڵبە :[ناو] پاڵاخ؛ پەڵخە؛ گوێلکی گامێش . (بچه گاومیش)

دۆڵەدۆڵ : لەرزە لەرز؛ دەڵەدەڵ؛ جووڵـە جـوول؛

لەرەلەر؛ لەرانەوە. (لرزیدن)
دۆڵەماج : [ناو،] دۆغرمە . (آبدوغ خیار)
دۆڵەمکارە : [ناو،ت] ئەسکەنەی ناوچاڵ؛ دۆڵە
موغارە . (اسکنه قاشقی)
دۆڵەهەویر : [ناو،ت] تەبەک؛ سوێنەی هەویر
.(تاغار خمیر)
دۆڵیان : <دۆڵاو
دومارەکوڵ : [ناو،ت] دووپشک . (عقرب)
دۆماست :[ناو،ت] ماستاو. (ماست مخلوط با آب)
دومبەران یا دومبەڵان: گیاییکە بنەکەی دە-
برژێنن چێژی لە کەبابی گونی بەران دەکا . (-
دمبلان)
دۆنقە : قاپ و جگی ڕەشەوڵاخ . (شتالنگ گاو)
دووئاوان :[ناو] زەریب؛ جێگەی تێکەڵاوبوونی د-
ووچۆم.(محل تلاقی دو رودخانه)
دووئەلۆ: [ناو،]:دوئێل؛ شەڕی تەنبەتەن .<دۆ
ئێل. (دوئل)
دووئەنداز : [بەند] دووچەندان؛ دووهێندە؛ دووئە-
نازە. (دوبرابر)
دووبایی : دوو بەرانبەرحیسابکراو .(دوبرابرارزش)
دووبلە : [ناو] کاری وەرگێڕانی قسەی ئاکتەرە-
کان بە زمانێکی دی لە سەر فیلم.(دوبلە)
دووبنەکی : [ناو،] ماڵ لە دووجێ؛ وەک کە-
سێک لە شار و لە دێ ماڵی هەبێت. (داشتن دو
منزل)
دووبەرخ : مەڕێ کە دوو زگی کردبێت . (میش
دو بار زائیدە)
دووبەیانی : [ناو+بەند] دووسبەی . (پس فردا)
دووبین : چاوخێل. (چشم چپ)
دووپشکە: [ناو،] قوبەی کانزای سەر دەسکی
خنجێر. (قبه روی دسته خنجر)+
دووپینگ : فد؛فرد؛اند:[ناو،ت]کاری کەڵک وەر-
گرتن لە ماکی وزە زیادکەر بۆ کێبەرکێ.
(دوپینگ)
دووتایی : [ناو] ڕەشکەی ناوقەد بەستراو.(طور
دو نیمه بسته شده کاهکشی)+
دووتەرکە : [ناو،ت] دووپشتەکی؛ دووکەس
سواری یەکسمێ یان هەرچی . (دوترکه)
دووتێغە : [ناو،ت] دووجار لە سەریەک تیغ بە
ڕیشدا هێنان و تاشین.(دو تیغه)
دووجارەزێ : ئاژەڵێ کە لە سا لێکدا دووجار
بێچووی دەبێت. (حیوانی که سالی دو مرتبه
میزاید)
دووچەرخ : [ناو،ت] (١)دووتەگەر؛ (٢)گۆشت کە
دووجار لە چەرخی گۆشت بدرێت . (١ و٢.دو
چرخ)
دووچەنگە : [ناو،ت] دوو وشەی لێکدراو؛
دووبڕگەیی؛ وشەی دووبڕگە، وەک شا+ قە-
ل:شاقەل . (دو سیلابی)
دووخۆر : [ناو،ت] چەقەڵ؛ دووگ خۆر. (شغال)
دوودەقۆک: [ناو،ت] پاچی دوو دەم؛ قوڵنگ؛
قوڵینگ. (کلنگ)
دووراهی : [بەرهەمیچاوگە]دوورایی؛ دووری .
(دوری)
دوورگەیمەرجانی : [ناو،ت] دوورگەی پێکهاتوو
لە لاشەی مەرجان. (جزیره مرجانی)
دوور لەتۆ : دووربێت لەتۆ؛ دوو لەتۆ . (دورازشما)
دوورلەرویتۆ : (ب)بیلاتەشبی؛ دوو لە ڕووی-
تۆ؛عەیب نەبێت. (دورازحضور)
دوورلەزەین : جێی سەرسووڕمان؛ دوورلە باوڕە؛

شتێکە لە عەقڵدا ناگونجێت. دوور لەچاوەڕوانــی.
(دور از باور)
دووروونزدیک : کەوتنە شوێن کەس یا جانــەوە-
رێک نە زور نزدیک کە هەسـت بکـات نـە زۆر
دوور کە لە چاو گوم بێت . (دورونزدیک)
دوورەتفـەنـگ : [نـاو،ت] تفـەنـگ خسـتن بـۆ
ئامانجی زۆر دوور . (تیراندازی به هـدف خیلـی
دور)
دوورەدێ : [ناو] (١)دوورلە دێ؛ (دور از آبـادی)
(٢)دێی چەپەک و دوور. (ده خیلی دور)
دوورڕەنگ :[ئاوەڵناو] (١) بەڵـەک؛ بـازک؛ بـازی.
(ابلــق؛ دورنــگ). (٢) ڕیابــاز؛ دووڕوو؛ دوو ڕاز.
(دورنگ)
دووزەردێنە : هێلکەیێک کە دوو زەردێنەی هـە-
بێت. (دوز رده)
دووســێ : دوو یــان ســێ؛ دووســێ ڕۆژی تــر:
دوویاسێ ڕۆژی‌تر . (دوسه)
دووش : فرد؛ فد: [ناو،] وشەیەکی بیانییە و لـە-
سەر زاری جەماوەرە بە شێری حەمام دەڵێن کە
وەک ئاوپاش سەرەکەی کـون‌کونـە و ئـاو دە-
پرژێنێت لە سەرەوە بۆخوار لە گەرماودا . (دوش)
دووشەقە : دوولەتکراو؛ وەک کـەلاکـی شـەق-
کراوی ئاژەڵ لە قەسابی. (دوشقه)
دووفپشک : دووپشک؛ دومارەکۆڵ . (عقرب)
دووفکوت : کلک قرتاو؛ کلک براو . (دم بریده)
دووکان : [ناو،] تیکە زەوینێکی چکۆلەی خۆش
کراو بۆ چاندنی شەتـڵ. (جـای پـرورش نشـا)+
دووکوڕ : [ناو،] قوڕەبەشـە؛ چالـەکـە. (گـورکن)
دووکەڕێسە :[ناو،ت] گۆرەویلە؛ گوریەچنە؛ فرندە
یێکە، هێلانەکەی وەک گۆرەوی بە دارادا شۆڕ
دەبێتەوە . (اسم پرنده ایست)
دووکەڵکێش : [ناو،ت] کونی‌کوانووی ناوماڵ کە
هەتا سەربان درێژەی هەیە و دووکەڵ لـە سـەر
بانەوە دەردەکات؛ یان بۆری دووکڵکێشی سۆبا و
بوغاری.(دودکش)
دووگوڵەنگی : دوو گڵەنگـی؛ بـەربـە دووگـوارە؛
ئاژەڵێک کە لەبـەرملیـدا دوو گۆشـتی شـۆڕەوە
بووی هەیە لەچەشنی گـوارە. (گوسـفندیکه دو
آویزه گوشتی جلو گردنش دارد)
دووگــوێ : [نــاو،ت] کۆڵــەکــەی دووحاچــە
(دووفلیقانە) . (ستونیکه از بالا دو شاخه‌باشد)
دووگێ : <دووگوێ.
دوولا :[ناو+ ئاوەڵناو] دژی خاوکان؛ دووتاڵ بـە-
نی بەیەکا بادراوی گـرژ . (ریسـمان دو لایـه)+
دوولاچـەنـگ : [نـاو،ت] لـە نـۆت نووسـینی
موسیقادا (بەشێک لە شازدە بەش)ی یـەکـەی
کات؛ نیوەی چەنگ.(دولاچنگ)
دوولایی : [ناو،] قایشی جووت کە دەبـەسـتری
بە یەکی لە سێ چوکڵەی نیرەوە ئەگەر گاییێـک
کەم هێزتربێت دوولایی دەخرێتە سەر چوکڵەی
نزیکتر بەگای بەهێزترەوە.(وسیله ای‌درخیش)+
دوولپ :دووحاچە؛ دووفلیقانە.(چوب دوشاخه)
دوولچ : [ئاوەڵناو] لچی پان و قەوی‌کە لە بـاری
درێژی چاڵـاییێکی وەک هێـلـ تـیـدابێت . (لـب
کلفت شکاف دار)
دوولقەدەرە : [ناو،ت] زەردەقۆرە؛ زیندەوەرێکە -
ڕەنگ دەگوڕێ و ڕەنگـی دەوروبـەری دەگرێتـە
خۆی.(نوعی‌سوسمار)
دووله پشت : <دووپشک.
دوومشقان : لە سەرچۆک دانیشتن . (بزانو)

دووموهر : [ناو] دوومۆڕ؛ ئەسپی ئامورکێش؛ ئە-
سپی شێوبڕین . (رسب شخم زنی)

دوون : [ئاوەڵناو] پەست؛ بێبایەخ . (دون)

دووناودوون : [ناو] ڕەوتـی جێگـۆڕکێی ڕۆح لـە
قاڵبێکەوە بۆ قاڵبێکیتر؛ لەلایەن کـەسـانێکەوە
کە بڕوایان بەو مەبەستە هـەیـە. (تناسـخ روح)

دووناودوون : هەندێک ڕایان وایە کـە هـەمـان
(توووناوتوونە) واتا لە چەقەرەیەکەوە بۆ چەقـەرە-
یێکی دیکەیجەهەندەم . (از جهنمی به جهنمی
دیگر)

دوونیکڵ :[ئاوەڵناو] دووپۆپە؛ فرندەی دووکڵـاوە.
(دو تاج)

دووهۆنی : [ناو] دووڕوویی؛ دووڕەنگی.(دورویی)

دووێنەر : [ناو،بک]کەسێک کـە وەقسـە دێنـێ.
(به حرف آورنده)

دوێ : [ناو+ بەند] دوێنێ؛ دوێکە.(دیروز)

دویچە : [ناو،] گلۆڵە بەن.(گلوله ریسمان)

دەب : [ناو،] ئابڕوو؛ ڕوومەت؛ حورمـەت. (آبـرو)

دەبـا : جێگـای دەبێتـەوە؛ وەک: ئـەم کیسـە
دووکیلۆ دەبا . (جامیشود. ظرفیت)+

دەباراندابوون : لەتواناداىوون؛ لـە دەسـتـهـاتن.
(توانائی‌داشتن)

دەبرە : [ناو،] مووچە؛ مزی قەرەواش و نۆکـەر و
ژێردەستان؛ بەرات. (حقوق ؛ دستمزد)

دەبوو : ئەشیا؛ دەشیا؛ دەبووا؛ مەشیا . (میبود)

دەبە : [ناو،] بەرمیل؛ بۆشکەی چـووک؛ دەبـە .
(دبه)+

دەبە : جوانەگای نەخەساوی مل‌ئەستوور و شە-
ڕانی. (گاوگردن کلفت)+

دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] خۆ دانـەبـەرکارێـک؛
دەستپێکردنی کارێک.لەبەر نیشتن. (مشغول بـە-
کاری‌شدن)

دەبەرنیشتن : [چاوگە،ت] چوونەبەر کۆشـی ژن
بۆ کاری سەرجێیی. (بردامن زن نشستن)

دەبـەگولـوو : [نـاو،ت] کـۆمکردنی هـەر شـتی
دیاری کراو تا دەجار و هەرجار دوو بەرانبەر دە-
بێتـەوە، وەک ٢/۴/٨/١۶ واتـا ١٠٢۴ بـەرانبـەر
(تصاعد هندسی تا ده بار)

دەبیر : [ناو،] سەیدا و سیت کە لە دەبیرستاندا
وانـە (دەرس) دەڵێنـەوە؛ ڕازنـووس؛ نووسـەر.
(دبیر)

دەپودۆغر :[بەند] (دوغر تورکییە: ڕاست)قسەی
ڕاستوڕەوان؛ قسەی ڕاستەوخۆ و بێڕوو بینـی.
(رک وراست)

دەجاڵ :[ئاوەڵناو](ب)درۆزن.(دروغگو) <جەجاڵ

دەخشتە : [نـاو،] دەشـتان؛ مـەهـان؛ بێنـوێژی.
(قاعدگی)

دەخل : داهات؛ ماف؛ پێوەندی؛ دەخڵی بە منە-
وە نییە: پێوندی بەمنەوە نییە. (ارتباط)+

دەراغ : [ناو،] جێگەی چنینی فیشەکی دەمانجـە
و تفەنگ کە دەخرێتە خەزانە؛ جێی فیلم کە لە
گەڵ فیلمەکەدا دەخرێتە ناو کامێرا . (خشاب)

دەرانـە : [نـاو،] درانـە؛ دەرک؛ دەرگـا؛ دەرکـە.
(درب)

دەراوردن: [چاوگـە،ت] دەرهـاوردن؛ دەرهێنـان
(درآوردن)

دەربەس :[ناو] دەربەست؛ ترس؛واهیمە؛دەربەس
نیم: ترسم نییە ؛ ڕەنگە هەر بەمانای ئـەوەبێـت
دەرووەس نیم: بەرپرس نیم یا وەبەرخوم نەگرتوە
و زامن نیم . (ترس یا تعهد)+

دەربەند: [ناو+] گەلی؛ کووچەی بن بەستراو؛ کۆلانا بن گرتی. (دره؛ بن بست)

دەرپ : [ناو،] تەور . (تبر)

دەردان : سەرهەڵدانی زیپکە و هاوڵە. (سربیرون آوردن)+

دەرد دامرکان : [چاوگە،ت] ئێش و ئازار نەمان؛ داسەکنینی ئێش و ئازار. (درد آرام شدن)

دەردمردە : گیاندارێک کە لەبەر لاوازی و نەخۆشی مردبێت. (ازمریضی‌مردن)

دەردەستکردن : [چاوگە،ت] ئامادەکردن. (آمادە کردن)

دەردیبێدەرمان :[ناو،ت] دەردی کوشندە؛ دەردی کاری. (درد لاعلاج)

دەرزی سنجاخ [ناو،ت]:دەرزی عورووسی؛ دەرزیلەی قاییمکردنی قوماش و بەریەخە.(سنجاق قفلی)

دەرزیقاقەز : [ناو،ت] جۆرێک دەرزی کەسەرەکەی گۆپکەیەکی خڕە و بۆ لکاندنی چەند بەرگ (لاپەڕە)قاقەز کەلکی لێ وەردەگرن.(سنجاق کاغذ)

دەرزیگیا : [ناو،ت] دڕەیلێ؛ واتای ناوەکەی بە ئینگلیسی و ئارەوی و فارسی گیای شەکەرمزە. (علف مرض قند)

دەرزیلێدان : [چاوگە،ت] (۱)بە دەرزیلە شتێ بەستن. (سنجاق زدن) (۲)بە شرینقە دەرمان کردنە نێولەش.(آمپول زدن)

دەرساخ : [ناو،] دەستاخ.تد: دەستاق؛ دۆساخ؛ زیندان. (زندان)

دەرکزە : [ناو،]کاڵاییێک کە ڕەوانەی دەرەوەی وڵات دەکرێت؛ دژی بەرکزە. (صادرات)

دەرمانەئازار : [ناو،ت] گوڵەدەوری؛ گیاییێکە لە سەقز و سەردەشت و هەورامان زۆرە بۆ کوڵنج بەکەڵکە. (آقرقرحا)

دەرمانەحەفوو : [ناو،ت] دڕکەبووڵینە دڕکەکەوە؛ دڕووەشینە؛ وردکراوی ساقەت وگەڵاکەی لە گەڵ سرکەدا بۆ برین و جێی چزوی دووپشک و مار بەکەڵکە . (خارنقرهای)

دەرمانەدیان : [ناو،ت] گیای کەفێنە . (گیاە صابونی؛ غاسول)

دەرمانەگمێز : [ناو،ت] گیاییێکە دژی دەڵەمێزییە لە سەقز و مهاباد و شنۆ و بۆکان زۆرە . (سنبل-ختایی)

دەرمانەگوێ: [ناو،ت]گیای مارەمێ لە خۆراوای-کوردستان و جوانڕۆ و کەرکووک زۆرە، دارچێویشی پێدەڵێن بۆ کوشتنی هوورگی ناوگوێ بەکەڵکە .(گل مریم)

دەرمانیڕەوانی : (۱) دەرمانی ئیسهاڵ و زکچوون. (مسهل)

دەرنشێف : [ئاوەڵناو] بەراوەژوو؛ سەرەونخوون. (برعکس)

دەروازە : [ناو،] دەرکی گەورە؛ دوو ڕێژەکی بە-تۆڕچنراوی گۆڕەپانی تۆپیێ. (دروازە فوتبال)+

دەروودار : [ئاوەڵناو] بەجەرگ؛ دڵدار؛ دڵگوشاد؛ جوامێر؛ دڵفراوان. (با همت؛ جگردار)

دەروونی :[ئاوەڵناو] هۆندۆری؛ ناخی؛ گیانی. (درونی)

دەرووچ : [ناو،] پەنجێرە.(پنجرە)

دەرەتان : هەل و دەرفەت؛ جێگەی ڕزگاربودن. (مفر)

دەرەجەیک : بنزاراوەی ئەردەڵانی<دەرەجە

پێک.

دەرەجەیەک : [ئاوەڵناو] هەنارەکە دەرەجە یەکە واتا: زۆر چاکە؛ سەرە. (درجەیک؛ ممتاز)

دەرەجەپێک : پلەپێک؛ یەکپلە؛ دەرەجەپێک سۆباکە زیاد بکە، واتا: یەکپلە، یەکدەرەجە زیادی بکە.(یکدرجە).

تێبینی:هەر ئەو ناوچە(موکوریان)کە پێک بە یەک گۆیە دەکا هێندی جار بەراوەژوویان دەکاتەوە و (دانەدەم یەک،بە دانەدەمپێک) بەکاردینێ کە لێرەدا (یەک و پێک) هەر واتاپێکیانهەیە وکێشەی بنەمایی زمانی کوردی نییە ئەکەرچی چاوەڕوانی یەکلایی بوونی هەیین

دەرەدزە : خۆدزینەوە لەکار. (از زیرکار دررفتن)

دەرەندەشت : [ئاوەڵناو]کاکیبەکاکی؛ زۆر بەرفراوان.(درندشت)

دەرەنگ : درەنگ؛ دێر. (دیر)

دەرەوکەفتن : [چاوگە،ت]چوونەدەر؛ وەدەرکەوتن؛ ئاشکرا بوون. (بیرون رفتن؛ برملاشدن)

دەری : [ناو،] زمانی فارسیی دەری. (فارسی دری)

دەریابرە : [ناو،ت] ماسیخۆرە؛ فڕندەیەکی مەلەوان و گەورەیە، دووجۆرن: ڕەش و گەردنسوور. (مرغغواص)

دەریادڵ : [ئاوەڵناو] دڵفرە؛ دڵفرەوان؛ دڵاوا. (دریادل)

دەریاگیربوون : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر مانەوە لە کەشتی و دەریادا. (دریاگرفتگی)

دەریاوانی : هەڵسووڕاندنی کاروباری کەشتی و پاپۆڕ. (ناخدائی)

دەریزانک :[ناو] کەوشکەن؛ ئاستانە؛ پێشدرگا. (کفش کن)

دەریناهێنیٚ : (۱)نای هێنێتە دەرەوە. (بیرون نمی آورد) (۲ب). پێکنایێ؛ وانابێت؛ تەواوی ناکا؛ سەرناگرێ. (نمی شود) (۳)بەشناکا؛ ناگا.(نمیرسد)

دەزگبادریاگ : [ناو،بەر] فرێتیکرژ؛ دەزووی بادراو؛ کشتەک. (ریسمان تاب داده)

دەزگهەڵکەر: [ناو،ت] خەرەک؛ کڵافەکەر و کۆکەرەوەی دەزوو. (چرخ ریسمان)

دەزگیاو :[ناو،ت] دەزووێک کە دۆعای بە سەردا دەخوێنن بۆ چاکبوونی نۆبەتێ؛ دەزووی لەرزبڕین. (ریسمان دعای قطعتب)

دەزگین : [ناو،] (۱)دەزگیرە.(دستگیرە). (۲) هەوسار؛ هەڤسار؛ دەسکەوسار؛ دەستەجڵەو. (افسار)

دەزویران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەزیران : [ناو،] دەزگیران. (نامزد)

دەژاندن : [چاوگە،ت] داخکردنی ددان بۆ ژان شکاندنی. (داخکردن دندانی کەدردکند)

دەس‌ئایر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەسەچیلە. (شاخە های نازک آتش‌روشن‌کردن)

دەسایەر : [ناو،ت] ئاوردوو؛ دەستە چیلە. (خار-برای روشنکردن‌آتش)

دەسبار : دووکەسی، دەست بەیەکەوە گرتن و تاپێک بارکردن . (دو نفر باری بار کردن)

دەسباز : [ناو،ت] دەستەواژەی مۆسیقایە، واتا دەنگی سیمی ساز لە حاڵەتی ئازاددا. (دستباز)

دەس‌بژێر : [ناو+ ئاوەڵناو]دەستچین؛ بەدەست هەڵبژێردراو؛ هەڵبژاردە. (دستچین)

دەسبۆ : [ناو،] شەمامە . (دستبنو)

دەسبەدەس‌دان : (ب) دەست نانە ناودەستی یە-

ک؛ بەیەک گەیاندنی بـووک و زاوا. (دست بـه دست دان)+

دەس‌بەزەرەر : زەرەرگەیێن؛ کەسێک زۆر خەتـا بکا و زەرەر بگەیەنێ . (زیان رسان)

دەس بـەکـاربوون : [چاوگـە،ت] دەسـپێکردن . (شروع کردن)

دەس بێنک : [ناو،ت] دەستبەند؛ بازنـە؛ خرخـاڵ. (النگو)

دەستاقێتن : [چاوگە،ت] دەستاوێژتن؛ گرتن؛ دە- ست بۆ بردن. (دستدرازی.دستاندازی)

دەستاو : [ناو،ت] تاماو؛ ئاودانی مەڕومـالات بـە ئاوێ کە (دۆ و سزگاو)ی تێکەڵ دەکەن . (آب- دادن حیوانات باآب و دوغ مخلوط)+

دەستباز : فد: [ناو،ت]کۆژی مۆسیقاییە؛ میزراب لە سیمی‌ئامێرێکی مۆسیقادان بێ‌ئەوەی قامک لە سەر سیم دابنرێت.(دستباز)<دەسباز

دەستبڕ :[ئاوەڵناو] دەسبڕ؛ قۆلبڕ؛فێڵەباز؛ هەڵخە ڵەتێن؛ خاپێن. (کلاە بردار)

دەستبەربوون : [چاوگە،ت] (ب) جیا بوونەوە؛ لەیەک هەڵبڕان؛ دوورکەوتنەوە؛ دەست بەربوون لە شتێ‌کە بەدەستەوە بێت. (جدا شدن)

دەستبەستی : [ئاوەڵناو] دەستبەستراو؛ چ ژێ- نەهاتی. (دست‌بسته)

دەست بەسەرداگـرتن: [چاوگـە،ت] ئاگـالێبوون؛ خودانکرن؛ دەستی بـەسـەر منـداڵی هـەتیـوودا گرتـــووە . (مواظبـــت کـــردن)(ف.هـــن)زە- وتکردن.(غصب کردن)+

دەستبەسەری : [ناو] هەڵداشتن و دوورخستنە- وە لە زێد بە ویستی حکومەت و لە ژێـر چـاوە- دێریدا بوون.(تبعید)

دەست بەلاف : [ئاوەڵناو] هەڵخـەرج؛ دەسـت بلاو. (ولخرج)

دەستبەند : [ناو،] (١) کەلەپچە. (دستبندزندانی). (٢) بازن؛ خرخاڵ؛ مووچبند. (دستبند)+

دەستبێن : [ناو،] دەزبێن؛ ڕێسمانێک کـە شـە- وانە شوان دەیکاتە مل شەکێکی سرک و سـە- رێکی تری دەکاتە باسکی خۆی بۆ ئاگاداری لـە مەترسی یان ڕادانی ڕانەمەڕ. (ریسمان‌بـازوی- چوپان)

دەســـتپێک:ســـەرەتـــای دەســـتکردن بـــە- کارێک.(شروع)

دەستتێکەڵکردن : [چاوگە،ت] (ب) سەرجێیی کـــردن و پێکـــەوە نووســـتنی ژن و پیـــاو. (همخوابگی)

دەستتێهەڵکێشان : [چاوگە،ت] دەستکردن بە ناوتراو یان شتی‌تردا؛ دەستکردن بـە نـاو قـوڵی کراسدا. (دست فروبردن)

دەستجەم : [بەند] تەقڕا؛ تێکڕا؛ گشت؛ پێکەوە. (دسته جمعی)

دەستچێکـری :[ئـاوەڵنـاو]کـاری دەسـت؛ دە- ستکرد. هەر شتێک کە بەدەست دروستکرابێت . (دستکرد)

دەستخاڵی : [ناو+ ئاوەڵناو]دەست بـەتـاڵ؛ (ب) فەقیر؛ بێ‌ئەنوا؛ هەژار؛ دەستەنگ؛ نەدار. (بینـوا)

دەستخاو : [ئاوەڵناو] دەستخاڤ؛ سست لە کاردا . (سست درکار)

دەستخڕۆ : [ناو] (١)دەستخەڕۆ؛ فریو؛ خاپـاَن؛ خەڵەتان؛ (فریب)(٢)دەستەمۆ؛ ڕام ؛ هۆگر؛ (رام)

دەستخۆر : چێشتی‌کەبە دەست بخورێت و تـراو نەبێت. (خوراک غیر آبکی)

دەستخۆش : ئافەرین‌کردن لە چاک ئەنجامدانی کارێک. (تشکر)

دەستخوێندنەوە : [چاوگە،ت] بەراوەردکردنی دەستی حەریف لە یاری پەرانتۆدا؛ (ب) هە ست کردن بە نییەتی کەسێک. (دست خواندن)

دەستخەڕۆ : [ناو،] (١)فریو؛ (فریب).(٢)دەستەمۆ؛ ڕام؛ کەوی. (رام)> دەست خڕۆ

دەستخەڕۆکردن : [چاوگە،ت] خاپاندن؛ ڕامکر-دن. (فریفتن)

دەستخەلیای : دەست لە جی‌چوون.(ازجا-دررفتن دست)

دەستدروو : [ئاوەڵناو] شتێکە بە دەست دروابێت، (دوورابێت) . (دست دوز)

دەستدرێژ: [ئاوەڵناو] (ب)دەسترۆیشتوو؛ زۆردار؛ دەستەلاتدار. (قدرتمند)

دەست درێژەوکردن : [چاوگە،ت] دەست درێژ کردنەوە. (ب) پارسەکردن؛ سواڵکردن.(گدایی کردن)

دەستدرێژی : [ناو] زەوت؛ تەجاوز؛ ئیلاقە؛ هێرش.(تجاوز)

دەستڕاست : [ئاوەڵناو] ئەنگێوە؛ تیرئەندازی لە ئامانجدەر. (هدفزن)

دەستڕاستی: [ناو] دەسڕاستی؛ نیشانە ئەنگێوی. (مهارت درتیر اندازی)

دەسترۆیشتن : [چاوگە،ت] دەسترۆیین؛ دەستە-ڵات داری . (قدرتمندی)

دەسترۆیشتوو : [ئاوەڵناو] بالادەست؛ بەدەستە-ڵات. (ب) دەوڵەمەند؛ تێروتەسەل. (قدرتمندی)

دەسترۆیین : [ناو] دەسترۆیشتن؛ دەستەڵاتداری؛ دەوڵەمەندی . (قدرتمندی)

دەسترۆییو : [ئاوەڵناو] بەدەستەڵات؛ توانا؛ دەست ڕۆیشتووو. (قدرتمند)

دەستڕەنج:[ناو] پارەی پەیدابوو بەرەنجی‌شان؛ مزی ڕەنج و حەول و تەقالا و زەحمەت‌کێشان. (دست رنج)

دەسترەنگین : دەستنەخشین؛ کار جوان و هو-نەرمەند . (دست رنگین)

دەستسڕ : [ناو،ت] دەسرەدەست؛ هەولە. خاولی. (دستمال؛ هوله)

دەستسووک : [ئاوەڵناو] (ب)کەسێک‌کە زیندە-وەر سەردەبڕێت درەنگ گیانی دەردەچێت. (سبک دست)+

دەستشڕ : [ئاوەڵناو] دەستبڵاو؛ هەڵەخەرج. (ولخرج)

دەست شل‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب)بێمەیلی لە تەواوکردنی‌کارێک؛ دەست نەچوونە کارێک . (بیمیلی به انجام کاری)

دەستقورس: [ئاوەڵناو] (١)کەسێک‌کە مشت و زلەی زۆر بەهێزە .(٢) ئەگەر ئاژەڵێک سە-رببڕێت زوو گیانی دەردەچێت. (دست سنگین)

دەستگا : [ناو،ت] دەزگا و مەقام لە موسیقادا.(دستگاه) +

دەستگر : یارمەتیدەر؛ یاریکار؛ ئاریکار. (یاری-کننده)

دەستگەیشتن : [چاوگە،ت] سەرپەرژان. (فرصت داشتن)

دەستگێڕانەوە : [چاوگە،ت] گێڕانەوەی دەست لە کارێک و لێی پەشیمان بوونەوە.(دست پس-کشیدن)

دەستگیراو: بی‌دەرفەت؛ سەرنەپەرژاو.(بی‌فرجه)

دەستلقۆک : کردەوە؛ ڕەفتار . (رفتار)
دەستلەسەرسینگ : [ئاوەڵناو] بەئەدەب لە بە
رانبەر گەوراندا ڕاوەستان و چاوەڕوانی ئەمرو فە
رمان، وکردنی فرمان بوون؛ ئامادە بە خزمەت .
(دست به سینه)
دەستلێخشاندن : [چاوگە،ت] پەلاندن؛ دەست
پیاماڵین.دەست پیا هێنان. (دست مالیدن.لمس-
کردن)
دەستلیٚشۆردن :[چاوگە،ت] لە شتێک ناهومێد
و بیٚ هیوابوون. (ناامید شدن)
دەستلیٚکێشانەوە :[چاوگە،ت]دەستلیٚهەڵگر-
تن. (رهاکردن)
دەستماڵ : [ناو،ت] (١) لەچک؛ دەسماڵ . (٢)
دەسرەدەس ؛دەستسڕ. (١)لچک ٢)دستمال)
دەستمێژ : [ناو] دەستنوێژ . (وضو)
دەستنڤیس : [ناو] دەستنووس؛دەسنووس.(دست
نویس)
دەستنێژ : [ناو،ت] دەستنیا؛ ئەو باخە دەستنێژی
خۆمە : خۆم چەقاندوومە.(بادستخود کاشته)
دەستواز : [ئاوەڵناو] دەستباز؛ دڵاوا.
(باهمت؛بخشنده)> دەسباز
دەست و پا وەشاندن : [چاوگە،ت] دەست و پا
لێدان؛ پەلەقاژیٚکردن (دست وپازدن)+
دەستهاڕ : [ناو،ت] دەساڕ. (دستاس)
دەستەبەندی : دەستەکردن و بەستن . (دستە
بندی)+
دەستەچن :[ناو،ت](١)جۆرێک تریٚ.(نوعی-
انگور). (٢)میوەییێک کە بە دەست لەداربکرێتە وە
.(دستچین)
دەستەچۆ : [ناو،ت]دارەدەست؛ چێوەدەست. (چو
بدست)
دەستە دار : (١)دارەدەست؛ (٢)داری نێونجی؛ (٣)
دەستەدار؛ دەسکدار . (١.چوبدست ٢.چوب
متوسط ٣.دستە دار)
دەستەکچ :(١) کچی جەحێڵی منداڵکار. (دختر نو
جوان)(٢) گورووپێک کچ. (یکدستە دختر)
دەستەکوڕ : (١)کوڕە لاوی منداڵکار؛ تازەلاو.(٢)
گرووپێک کوڕ. (١.نوجوان ٢.یکدستەپسر)
دەس‌تەنیا : [ئاوەڵناو+ ناو] تەنیابال؛ بەتاقیٚتەنیا
. (دست تنها)
دەستەواژە : کۆژ؛ ئیستیلاح ؛ وشەی تایبەت بە
هەر تیپ و تاقم و دەستە کە واتاییێکی تایبەت
دەگەیێنیٚ وەک دەستەواژەی بازاڕی، هونەری،
مۆسیقایی . (اصطلاح)
دەستە هاڕە : (١) [ناو،ت] دەستاڕ. (دستاس)(٢)
دەستەهارە؛ دەسکیٚدەساڕ. (دستە دستاس)
دەستهەڵکردن: [چاوگە،ت] قۆڵ‌هەڵکردن؛ خۆ
ئامادەکردن. (آمادە شدن)
دەست هەڵێنان : [چاوگە،ت] (ب)کۆمەک کردن،
لە شەڕ و ژنهێنانا یان هەرکێشەیەکی دیکەدا.
(کمک کردن)
دەستخاڵی : [ئاوەڵناو]دەست تەنگ؛ دەستکورت؛
هەژار. (دست خالی)
دەس‌داشۆرین : دەس‌داشوشتن؛ (ب) لە شتێک
ناهومێد بوون. (قیدچیزیرا زدن)
دەسدروو :[ئاوەڵناو] دووراو بە دەست.(دست دوز)
دەسرەبادان : [چاوگە،ت] دەسرە هەڵسووڕاندن
لە هەڵپەڕیندا . (دستمال دورسر گرداندن)
دەسکەنە : ڕنینەوەی دەغڵی کورتەباڵا بەدەست،
کە بەر داس نەکەوێت. (درو بادست)

دەس کێشانەوە : [چاوگە،ت] تەکدانە دواوە لە سەر سفرە؛ دەس هەڵگرتن لەکار. (عقب کشیدن)

دەسگور : بەئانقەسە؛ بەدانستە؛ دەس ئەنقەس . (عمداً)

دەس لە دونیا بەردان : [چاوگە،ت] دەست ژ دنیێ بەردایی؛ دەست لە خۆشی دونیا هەڵگرتن.(دستازدنیاشستن)

دەس لەڕەش و سپی نەدان (ب) هیچ کاریٚ نەکردن . (دست به سیاه و سفید نزدن)

دەس لێداشۆردن : [چاوگە،ت]هومێد بەشتێک نەمان؛ ناهومێد بوون . (دست شستن از چیزی)

دەسەهار : [ناو،ت] دەستار؛ دەسکی دەستار.(دستاس؛ دستەدستاس)

دەس هەڵگرتن : [چاوگە،ت] ڕەهاکردن؛ لێگەڕان؛ وازلیٚهێنان. (دستبرداشتن)

دەس هەوسار : هەڤسار؛ دەزگین. (افسار)

دەسکەڕن : گیا و دەغلودان بە دەست ڕنینەوە؛ دەسکەنە . (درو با دست)

دەسکەڕیجە : ئامرازێکە لە کەرەستەی هە لاجیدا.(قطعەایدردستگاە حلاجی)

دەس لاخستن : [چاوگە،ت] لەکێشان و پێواندا فێڵکردن؛کەم فرۆشتن؛کەم فرۆشی(کم فروشی)

دەس لێدریاگ : [ناو،بەر] دەس پیاهاوریاک؛ دەستلێدراو؛ شەقلشکاو . (دستکاری شدە)

دەس لێکێشانەوە : [چاوگە،ت] واز لیٚ هێنان؛ دەست لیٚ هەڵگرتن . (دست کشیدن)

دەسماڵشەرمە : [ناو،ت] چنراوێکە بە بەر لووتدا هەڵدە بەسترێت. (دستمال جلو بینی)

دەس نەخواردوو : ئاکبەند؛ دەست لێنەدراو؛ مۆرنە شکاو؛ شەقڵ نەشکاو . (دست نخوردە)

دەسنووانن : [چاوگە،ت] دەستنوواندن؛ دەستەڵات نیشاندان؛ خۆ نوواندن . (خودنمایی)

دەسودڵواز : [ئاوەڵناو] دڵاوا؛ بەهیممەت؛ دڵفراوان. (دست و دلباز)

دەسونەخش جوان : [ئاوەڵناو] کارجوان؛ بەسەلیقە لەکاردا.دەست ڕەنگین. (با سلیقە درکار)

دەسووەشێن : [ناو،بک] مشت وەشێن ؛ وەک شاخ وەشێن. (کتک زن با دست)

دەسەخویشک: دەستەخوشک؛ گرۆپێک هاواڵە کیژی هاو تەمەن . (دختران همسال و دوست)

دەسەسەر: دەس بەسەر؛ مەژوول؛ خاپاندن؛ فریودان؛ (بچۆ بلی هاتووم بۆ دەسەسەرەکە) ، بە منداڵ دەڵێن بۆ ئەووەی بەو سپاردەیە سەرگەرمی بکەن.(دست بسر)+

دەسەڵێن :[ئاوەڵناو] دەستەمۆ؛ دەسگرۆ؛ڕام.(رام)

دەسەناو : ئەسپڕەس؛ دەستەوناو؛ مەیدانە ئەسپێک. (میدانیباندازە تاخت اسب)

دەسەوئاوانی : [ناو،ت] دەسکاونگ؛ دەسکی ئاونگ. (دستە هاون)

دەسەهەڵپێکان : پەنجە هەڵپێکان؛ (ب) خەمبار بوون؛ پەنجە تێک هەڵکێشان.(دست بە زانو)

دەسەهەڵگرتن:[چاوگە،ت] دەستەهەڵگرتن؛ وازهێنان؛ لێگەڕان. (دستبرداشتن)

دەسەهەوسار : [ناو] دەستەوسار. (افسار)

دەسی : [ناو،] دەستی؛ نەغدی قەرز پێدان؛ (ب) دەستقەرز. (دستی)

دەشتی کاکی بەکاکی : [ناو] دەشتی چۆڵ وهۆڵ و بەرین؛ بیابانی بیٚپایان. (بیابان برهوت)

دەشیٚ :(١) دێنیٚ؛ دەژی. (میارزد). (٢) لە سەر-

چاوەی (شیان)ە ئەشیٚ بڕۆم. (باید)
دەشیا :(١)دەی‌هیٚنا؛ دەژیا. (می‌ارزید). دەبوو؛ ئـە شیا؛ دەبووا؛ مەشیا. (میبود)
دەغەڵە : [ناو،] خەوش؛ نا خالیسی. (غش)
دەفیلە : [ناو،] سان؛ ڕیٚژە؛ ڕیٚژەو. (سان)
دەڤار : [ناو،ت] (١)دەوار؛ حەیوانی ڕاگیـراو، وەک ئەسب و مەڕ و ماڵات.(حیوانات اهلی).(٢)ڕەشماڵ. (سیاەچادر)
دەڤبگۆتن : پەیمان‌ڕاگر؛خاوەنی‌قسەی خۆی؛ لە بەڵیٚن‌لانەدەر. (درست پیمان)
دەڤدرِیا : [ئاوەڵناو] زۆربلیٚ؛ زاردراو؛ چەنـەدریٚـژ؛ ڕاز ڕانەگر.(روده دراز)
دەڤڕاست : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕاستبیٚژ؛ قسەکەر لە لایـەن جـەمـاوەریٚکـەوە.دەمڕاسـت. (راسـت-گفتار؛سخنگو)
دەڤک :[ناو،ت] دەسرەی بەرلووت؛ سـەرپـۆش؛ دەمئاخن؛ زارئاخن . (سرپوش)
دەڤکەن : لیٚوکەن؛ زەردەخەنە. (لبخند)
دەڤنەرم : میٚهرەبان؛ ڕووخۆش . (خوشرو)
دەڤەدەشتی : تەپاڵە کیٚویلە. (تاپالە)
دەڤەر : [ناو،] ناوچە؛ هەریٚم. (منطقە)
دەڤیٚک : [ناو،] کلک؛ جووجکە. (دم)
دەقاودەق : تەواو وەک خـۆی؛ عـەینـی شـت . (مطابق)
دەقبەستن : [چاوگە،ت] سافویستان؛ دەق‌گـرتنی شتی ئوتووکراو یان قەدکراو؛ شتیٚ لە حاڵەتیٚکدا مانەوە. (صافشدن؛ ماندن در یک‌حالت)
دەقدقاندن :چاوگە،ت] قدیلکەدان؛ ختیلکـەدان. (غلغلک‌دادن).
دەقساندن : چاوپۆشی؛ خستنە پشتگوویٚ .(چشم پوشی)
دەق‌ودۆغـر: [بـەنـد] ڕاسـتوڕەوان؛ بـیٚ ڕودە-ربایستی‌کردن؛ بیٚڕوو‌بینی؛ ڕاستەوڕاسـت.(رک-ورو راسـت)
دەق‌ودەق: [بەند] دەپ و دۆغـر؛ ڕاسـتوڕەوان. (راست وبی‌تعارف)
دەڵانە: [ناو] دڵۆپە. نم. شە. شی. (نشت ؛ ترشح)
دەلدەلۆک : > داوداوەکۆسە
دەڵق : [ناو،ت]تەڵق ڕووپەڕی نایلونی شووشـە-ئاسا. (طلق)
دەلووجە : [ناو] بیباری‌سوور. (فلفل قرمز)
دەلوودلیٚر : [ئاوەڵناو،ت] جوامیٚر و ئازا؛میٚرخاس و دڵقایم . (با جرئت)
دەلووقەل : [نـاو] (١)مرۆڤـی ڕوو هـەڵمـاڵراوی ئازای چەنەباز. (نترس.حراف) (٢)گـەدە وگـودە. (الواط)
دەڵە : (١) دەلە؛ زۆرماڵانگەڕ. (دلە).(٢) [پیٚشـگر] دیٚلْ؛ بۆ میٚیینەی حەیوانگـەلـی وەک سـەگ و گورگ. (سگ و گرگ مادە).(٣) لە چاوگەی دە-ڵاندن وەرگیراوە وەک دەڵەمیز.(چکە)
دەڵەچەیی : نزمی و سووکی و میٚچکە میٚچکـە-کردن بۆ ئـەم و ئـەو؛ ماسـتاو کـەری؛ (ریـایی)
دەڵەشیٚر : شیٚری میٚ.(مادەشیر)
دەڵەمیز : [لەچاوگەی دەڵاندن] کەسیٚک‌کـە بـە خویدا دەمیزیٚ؛ (شاشو)
دەلیـڤ : [نـاو] هــەل؛ دەرفــەت؛ دەرەتــان. (فرصت)
دەلینگان ومرهاتن : [چاوگـە،ت] پاهـەڵخسـتن؛ توند ڕۆیشتن.(سریع رفتن)
دەماخ‌شکاندن : [چاوگە،ت]کەیف‌خۆشی لە کە

سێک‌تێکدان. (حال گرفتن)
دەمارگرژ : [ئاوەڵناو] ڕووتاڵ؛ تووڕە. (عصبانی)
دەمارە : [ناو، ڕەگەی کانزا لە کان(مەعـدەن)دا وەک ڕەگەی زێڕ و ئاسن لە ژێر عەرزدا . (رگـە)
دەمان: دەودوو؛ بەکری گرتنی زەوی بە دەودوو. (دودهم)+
دەمایی : دوایی؛ دمایی. (عاقبت؛ بعدا")
دەمپایی : [ناو،ت] مداس؛ چەکچەکیلە؛ کەوشی سەرپایی . (دمپایی)
دەمتەقێن : [ناو،بک] (ب)[ئاوەڵنـاو] چـەنـەبـاز؛ فرەوێژ؛ درێژدادڕ. (پرحرف)
دەمتێـوەدەر : (ب)خۆتێهـەڵقـورتێن بـە قسـە . (فضول)
دەم چەورکردن :[چاوگـە،ت] (ب) سـمێل چـە-ورکردن؛ دەمشیرینی پێدان؛ ڕشفەت دان.(سبیل چربکردن)
دەمخۆشـــی : [نـــاو] ڕاوێژخۆشـــی؛ زمـــان-شیرینی.(شیرین زبان)
دەمـداران : (ب) سـەرلـە لـەوەڕکردنـی ئـاژاڵ. (چریدن حیوانات)
دەمدەمان : دەمبەدەمەوەنان؛ ڕامۆسینی زۆر و لێو لەسەرلێو. (بوسیدن زیاد)
دەمدەمانی : دەمدەمانی؛ ماچگوڕینەوە؛ دەم بـە-دەمەوەنان . (لب بر لب)
دەم ڕانەوەستاو : [ئاوەڵناو] (ب) قسە درکێن؛ ڕاز درکێن . (افشاگرراز؛ دهن گشاد)
دەمژمار : کاتژمێر . (ساعت)
دەمسارد : [ئاوەڵناو] تانجی‌کە بە نێچیر دەگا بە ڵام درەنگ نێچیر بگرێت.(تازی که دیر شـکار را بگیرد)

دەمشیرینی : [ناو،ت] ڕێزانە؛ ئـەنعـام؛ خـەڵـات پێدان بابەتی چـاک ئـەنجامـدانی کارێـک.(ب) ڕشفەت (انعام؛ رشوه)
دەم قورس : [ئاوەڵناو] ڕازهـەڵگـر؛ ڕازدار؛ قسـە نەدرکێن.(دهن قرص)
دەمکۆ : دەمکوت؛ سەرزەنشت. (سرزنش)
دەمکوڵ: دەم ولێو چکۆڵە؛ دەمخونجـە .(غنچـە دهن)
دەمکێش : (١) سیغارکێشێک کە دووکەڵ ناباتە نێو سێیەکانی و قـووتی نـادا. (دهـن کـش) (٢) مادە (دۆشەکچە)ی سەر نانەوەی (پڵاو) بۆ دەم-کێشان. (ده مکن)
دەمگەنیگ : جۆرێک جوێنە؛ زاربۆگەن . (دهـن گندیده)
دەملدەست : [ئاوەڵناو] دەمودەسـت؛ خێـرا؛ ئـازا؛ زوو؛ فەوری. (فوری)
دەم لەدەمنان : [چاوگە،ت] (١) دەمدەمان‌کردن و ڕامۆسین. (لـببرلبگذاشـتن).(٢) سـەرخسـتنە سەر؛ شەڕە چەقە لەگـەڵـکـردن (دهـن‌بـەدهـن گذاشتن)
دەم لەسەرپشت :کەوتنە دوای بێ‌ماوەی تانجی بە شوێن نچیردا. (بی فاصله دنبال دویدن)
دەملێنیان : [چاوگە،ت]دەم پێوەنان؛ دەم بـەکـا-نییەوە یان کاسەی پڕ لە تراوەوە نان. (کنایی نوشیدن)
دەموجەمە : [ناو] (ف.گیو) ئابوور. (اقتصاد)
دەمووش : [ناو] (ف.گیو) شیلەی چتی شـیرین . (شیره شیرین)
دەمەت : [ناو،]تووتنی وەڵاشمی لـە سـەریـەک دانراو و کۆگاکراو . (کپه توون چیده شده)

دەمەترشتە :[ناوەت] (١)دەمەتەشویێ؛(٢) تۆلاشە؛ تۆلاش. (تیغەتیشە؛تراشە چوب) +
دەمەرقاجان : ئاوربازی لە شایی و شادمانیدا.(شادی وآتش بازی)
دەمەرقۆپان : [ناوەت] پانتۆلْ؛ پاتۆلْ. (شلوارکردی)
دەمەزەردە : بێچووی مەل کە هێشتا زەردی دەندووکی ماوە . (جوجە کە هنوز نوکش زردی دارد)+
دەمەقەیچی : [ناوەت] لەت و کوتی قوماش و قاقەزکە لە بڕیندا یان ڕێککردندا دەمێنێتەوە.(دم قیچی؛ پرت)
دەمەوچوون : [چاوگەت] پیریەوە چوون؛ پێشواز کردن . (پیشواز کردن)
دەمەوژوور : [ئاوەڵناو] سەرەوژوور . (سربالا)
دەندووکبێڵە : [ناوەت] فڕندەیەکی کۆچەریە، نیومیتر درێژە و سپی ڕەنگە،دەندووک و باڵی ڕەشە و سەری دەندووکی زەردە. (کفچەنک)
دەندووکسوورە : [ناوەت] فڕندەیەکە بەقەرای قەلەبانەیی دەبێت، سینگ و پشتی ڕەشە و باڵی سپیە. (صدفخور)
دەنگدابڕین : [چاوگەت] ڕەوتی توڕان و زیزبوون. (قهر کردن)
دەنگدان : [چاوگەت] هاندان؛ فرماندان؛ بانگکردن؛ بەڵام بۆ فرمان بە حەیوان زیاتر وشەی تورکی بەکار دەبرێ (١)بۆ بزن(گدی واتا جوان ،گدی واتالاچۆ: یخخە، (٢)بۆ کەر (هۆش یا هێش) کورتکراوەی هێشەکە، (٣) بۆ سەگ کاتی پێوەرووان، (سووداربوون)، (سیک- سیک). (۴)بۆ سەگ کاتی دوورخستنەوە (چخ) واتا دەرکەوە،(۵) بۆ کەڵەشێر لە وەختی شەڕە- کەڵەشێردا دگل، (دگلدگل دانت دەدەم) ، (۶) بۆ وشتر لەکاتی چۆک داداندا (یخ) واتا بکەوە ،بخەوە.(٧) بۆ گامێش.، (یە لی) بە زاراوەی سووای تورکی واتا. (یاعەلی)کاتیْ لە ژێر باری قورس دایە،(تهییج کردن)+
دەنگگڕ:[ئاوەڵناو] دەنگ بۆڕ؛ دژی زیل.(صدای بم)
دەنگوڕەنگ: [ناوەت] دەنگ و سیما.(ب) دە نگ و ڕەنگبەر: تەلەفزیۆن.(صداوسیما؛ تلویزیون)
دەوان : دەبان. (خنجر ازفولادجوهردار)
دەور : ڕۆڵ؛ نەقش؛ کایەکردنی ئەکتەر کە لە فیلمدا دەور دەگێڕیْ . (نقش بازی کردن)+
دەوربەسەرچوون : [چاوگەت] لە باوکەوتن؛ لە برەوکەوتن؛ لە بیرخەڵک چوون؛ دەوری چە قۆکێشی بەسەرچوو ،تەواو بوو.(زمان بسرآمدن)
دەورە : (١) چاخ؛ سەردەم؛ دەورەی نادرشا. (زمان نادرشا).(٢) زەمانی دیاریکراو بۆ دەسپێک و تەواوبوونی کارێک، دەورەی ئاوسبوون نۆ مانگە. (دورە بارداری).(٣)کاریْ کە بەشێوەی چەرخین و گەڕان بەڕێوەبچێ، دەورە میوانی. (دورە مهمانی).(۴) ڕەوتی غارغارێن بە ئەسپ بەشێوەی جەغز سووڕانەوە. (دوانیدن اسب بصورت دایرە).(۵) تەواوکردنی ماوەی چوونە وانەی فێربوونی کارێک؛ وەک: دەورەی میکانیکی. (دورە).(۶) گەڕان بەشار وگوندا وە- ک چەرچی دەورەگێڵی(گەردی).(دورە گردی).(٧) وانەی فێرکاری تەواوکردن(دەورە دیە)دەورە دیدە: (ب)کارامەبوون و پسپۆڕبوون

له كارێكدا . (دوره ديده)(٨)كتێب و نووسراوەی پێويستيی وانەيێک، دەورەی پۆلی چوارەمی سەرەتايی نۆكتێبە.(دوره‌كتاب‌يک كلاس)
دەورهەڵگرتن : [چاوگە،ت] (١) سەیارە كەوتنە سەر باری توند ڕۆيشتن. (دور برداشتن). (٢ب) تەنگ پێ‌هەڵچنين و پەيتا پەيتا قسە پێوتن و سەرزەنشت كردن بە تورەييەوە . (دور برداشتن)
دەورەيی : هەتا قەوان نەببوو بەباو، گۆرانی كوردی دەورەيی(پێرپۆدی) بوو هەرچەند ساڵ جارێک بەشێوەی (دەورەيی) بۆماوەيێک زيندو دەبووەوە و ديسان فەرامۆش دەبوو، دوای چەندساڵ ديسان دەهاتەوە كايە. (دورەای)
دەورێش : [ناو، عەودالْ؛ دەروێش . (درويش)
دەولک : [ناو، سەتڵی ئاو هەڵكێشان؛ دۆڵچە. (سطل)
دەوڵەت‌كەتی : لێقەوماو؛ هەژار؛ لێكەوتوو. (از قدرت افتاد)
دەوڵەتی: [ئاوەڵناو] سەربە ميری؛شتێک كە خاوەندە كەی مير و حوكوومەت بێت. (دولتی)
دەوڵەقووچ : [ئاوەڵناو] زاربەستوو؛ هەژار؛ دەم-قووچاو؛ بێدەنگ. (بيصدا؛ بينوا)
دەوە: (١)دەبە؛ دەبە؛ دەفری نەوت و تراو تێكردن.(دبه) (٢) دەبە كەڵەگای نەخەساوی مل ئەستوور. .(گاوگردن‌كلفت)+
دەير : [ناو،]كليسا ؛ كنيسە . (كليسا)
دەيڵاخ : [ناو، دەيلاخ ؛ بەچكە وشتری يەكساڵە. (بچه شتر يک ساله)
دەيميلە : [ناو،]دێميلە؛ كەردرە. (نوعی‌ارزن-درشت)
دەيندک : [ناو، چەقاڵە بادەم؛ باهيڤ تەڕ. بادام؛
چغاله).
دياپازۆن : فرد فد؛ اند: [ناو، ئامێرێكە بۆكۆک-كردنی كەرەستەگەلی مۆسيقايە كە دەنگی نۆتەكانی مۆسيقای لێدێ و نەگۆڕە. (دياپازون)
ديار : [ناو،ت] وڵات؛ وڵايەت.(ولايت)+
ديارە : (١)لە بەرچاو ديارە؛ بە بەرچاوەوەيە.(جلو چشم است) (٢ب) ڕوونە ؛ مەعلوومە . (معلوم است)
دياكۆ : ئەوەڵين پادشای مێديا(ماد) كە لە ناوچەی هەمەدان سەری هەڵدا؛ لە وشە-كانی(ديائوكۆ، دايائوكو، ديا ئاوک)ەوە هاتووە. ناوی سەردارێكی بەناوبانگی سەردەمی هە-خامەنشيان بووە.(اولين پادشاه ماد. دياكو)
ديالۆگ : اند؛ فد: پەيڤين. دەستەواژەی سينماييە واتا قسە كردنی ئاكتەرەكان لە فيلم و شانۆدا. (ديالوگ)
ديبا : جۆرێک قوماشی ئەتڵەس. (ديبا)+
ديدەی‌بەد : چاوی پيس. (چشم شور)
دیدیتی : (د.د.ت) فرد؛ فد؛ اند: پۆدرێكی سپی بۆ لەبەين‌بردنی جروجانەوەر. (د.د.ت)
دێراو : كەردوو؛ (قاناو، لە توركييەوە هاتووە): كەردووی مێو. (كرت) +
دێراو : (١) هەڵكوڵراو: دەردراو؛ دێراو؛ كەردوو. (٢) ڕابووردووی چاوگەی دان؛ دراو؛ وەک :ئاودێراو: ئاودراو، كەئاودێرئاوی پێداوە.(كرت؛ آبياری‌شده)
دێرندێر : ئاورێک‌كە فەلەكان لە نيوەی مانگی ڕەشەمەيدا دەيكەنەوە.(آتشبازی عيسويهادرنيمه‌اسفند)
دێرنشينی : دەيرنشينی؛ كليسا نشينی. (ب)تە-نيايی و دووره پەرێزی و دەست لە دونيا بەردان

(دیرنشینی)

دیرەگ : هەوراز؛ تەپ؛ تەپی دریژ؛ تیرە-شان.(تپه دراز)

دیژبان: [ناو،ت] چاودێری قەڵا. (دژبان)

دیژبانی : چاودێریی قەڵا؛ (ب) مەرزینگەیێکە چاوەدێری بەڕێوەچوونی یاسای عەسکەریە. (دژبانی)

دیسک :فرد؛فر؛اند؛ [ناو](١) رووپەرێکی جەغزئاسا وەک قەوان لە ئامێری کامپیوتێردا (فلاپی دیسک) (٢)رووپەرێکی کانزایی دوو کیلۆییە بۆ وەرزشی دیسک هاوێژتن. (دیسک).(٣) رووپەرێکی جەغزئاسایە لە دەزگای تۆرمزی سەیارەدا. (٤) کرۆژ کرۆژەی خرۆڵە لە ناو موغەرەی پشتدا.(دیسک).(٥) نەخۆشینی دیسک؛ ئازار پێگەیشتن یا ترازانی دیسکی موغەرەی پشت . (دیسک)

دیغ: [ناو،ت] خەت. هێڵ. (خط)

دیغدیغ : خەتخەت؛ هیلهیل؛ ریَری . (راه راه)

دیقدیقک : [ناو،ت] کرمی ریخوڵە. (کرم روده)

دیقێن: پێتەخت؛ پاتەخت . (پایتخت)

دیقلۆک :[ناو، باپشکێو؛ قنچکەسلاۆ؛ چینچکە-سلاو؛ سیتکەسلاو . (گل مژه؛ سنده سلام)

دێکرن : [چاوگە،ت] دیتن؛ تماشاکردن؛ روانین. (نگاه کردن)

دیلات : داوەت ؛ شایی؛ زەماوەند؛ دیلان. (جشن عروسی)

دێلاڤ : [ناو، رێژگەی ئاوی رۆبار. (جائی کە آب رودخانه در آن میریزد)

دیلماج : [ناو،] لە تورکییەوە هاتووە(دیل واتا زمان) وەرگێری قسە بە زمانێکیتر . (مترجم)

دیلوان : [ناو،] دەرزی تەبەنە؛ دەرزی لێفە دوورین. (سوزان لحاف دوزی)

دێلەسە : دێلەسەگ. (لگ مادە)

دێلەڤ : [ناو،] جێگا.(جا)

دێڵەووا : [ناو،ت] دێڵەبەبا. (سگ گشن خواه)

دیلی :حاڵەتی بەندی بوون؛ گیراوی لەشەڕدا. (ب) بندەستی؛ ژێرچەپۆکەیی . (اسیری)

دیمانی : ماندنەوە؛ ماندگار؛ دژی کۆچەری . (ماندگاری)

دێن : (١) ئەوانیش دێن؛ (داهاتی هاتن) (می آیند).(٢) زەین؛ دێنا خوە بدێ: سەرنجی بدەرێ: تماشایبکە.(ذهن)

دین : (١)دێین؛ ئێمەیش دێین.(میآئیم).(٢) سە-رنج ؛ زەین؛ دیناخوە بدێ .(ذهن). ۷.۶.۵.۴<ف.هن.

دینسس: لە دینسزی تورکییەوە هاتووە واتا: بێدین. (بیدین)

دێو : (١)باپچینە ئەو دێو : باپچینە ئەو دیو: ژوورەکەیتر. (اطاق).(٢) ئەودێوی تووا شاکە : تەماشای (ئەودیو)ی، واتا ڕووەکەی تری بکە. (روو؛ اطاق؛طرف)+

دیواچە : دیباچە؛ پێشەکی بۆ کتێب ؛ پێشوتار. (دیباچە)

دیواریئاگر : لە فەننی هەمارداریی نوێدا چەند کورتە دیوار کە هەمار دەکاتە چەند کەرت بۆ بەرگری لە ئاورگرتنی هەمووکاڵای هەمارکراو. (٢) لە عەسکەریدا چەند موسەلسەلی دژی فرۆکە مەودایێک ڕاست و چەپ وەبەر دەستڕێژ دەدەن کە فرۆکە نەتوانێ بەساغی لەوبەر هە-ڵستە دەربازببێت.(دیوارآتش)

دیوان : ئامرازێکی مۆسیقایە کاسەکەی لە سێتار گەورەترە. (دیوان)

دێولان : دێگولان؛ شارێکە نزیکی سنە واتا لانیدێو؛ بە هەڵە دێ گولانی پێدە-لێن.(دهگلان)

داشبۆرد : [ناو] اند.فد. ڕووپەری بەردەم شۆفیر لە سەیارەدا. (داشبرد)

داغی : [ناو] کورتکراوی داغانە؛ کەرەستەگەلی هەڵوەشاوی خراپبووی مۆتور. (داغی)

درێل : [ناو، درێل؛ مەتی؛ کەرەستەی کون کردن بە مەتە. (درل)

دۆئیل :فد؛ فرد؛ اند: [ناو] شەڕ و ململانێ لە سەر ئابڕوو تامردن، لە ئوروپای قەدیمدا . (دوئیل)

دوالْ: [ناو] سیرمە؛ تەسمەی چەرم یاپێست . (رشته باریک پوست)

دووبلۆڕ : [ناو،بک] ئەوەی کاری گوتنەوەی قسەی ئەکتەرەکان بە زمانێکی دی دەکا؛ پاچڤەکەری فیلمی سینما. (دوبلور)

دووخان : [ناو] دووکەڵ. (دود)+

دووش گرتن: [چاوگە،ت]کوردی نییە بەڵام هەموو خەڵکی سەقز تا کرماشان دەیڵێن واتا ئاوبە خۆداکردن لە حەمام و ژێر دووشی گەرماو چوون.(دوش گرفتن)

دوونپەروە : فد: [ئاوەڵناو] دونیای دوونپەروەر: دونیای خوێڕیپەروەر. (دون پرور)

دەبەنگی : [ناو] حۆلی؛ وڕی؛ سەرسامی؛ گێژی؛ کاسی. (دبنگی)

دەربوداغان : [ئاوەڵناو] شتی تێکومەسکەندراو؛ یان بە سەریەکداشکاو. (درب و داغان)

دەستەودایرە : [ناو،ت] لەفارسەوە هاتووەتە نێو زمانی کوردی؛ گرۆپی دەوروبەر؛ زیاتر بۆ هەوادارانی ڕامیاری دە وترێ. (دسته ودایره)

دێکۆپاژ : فرد؛ فد: [ناو] دابەشکردنی سناریو؛ (فیلم نامە) ؛ دەستەواژەی سینماییە . (دکور پاژ)

دێکۆڕ : [ناو] خەملاندن ورازاندنەوە و چنینی کەلوپەلی ماڵ بەشێوەی جوان و دڵخواز و بەرچاو؛دەستەواژەی سینما و شانۆیە خەملاندنی ڕوانگەیێک کە فیلمی لێهەڵدەگیرێ . (دکور)

دێکوڕاتور : خەملێنەری دێکوڕ؛ پسپۆڕ لە هونەری دێکۆڕاسیۆندا. (دیکوراتور)

دێکوڕسیۆن : ڕەوتی ڕازاندنەوەی دێکوڕ؛ ڕازاندوەی ناوماڵ یان هەرجێ. (دکوڕاسیون)

.

ڕابوار : [ناو] ڕێبوار. (رهگذر ؛ رهرو)

ڕابووردن : [چاوگەت] دەبازبوون و تێپەڕین؛ لــەشــوێنێکەوە دابگــردن و ڕۆیشــتن. (گذشتن. ردشدن)

ڕابوێری : [نـاو] ڕابـواردن؛ گـوزەرانکـردن؛ (ب) ژیانی خۆش کردن؛ لەکەیـف و ئاهـە-نگدا بوون. (معیشت؛خوش گذرانی)

ڕابـە :(١)[نـاو] ڕابـی؛ کـورتکراوەی نـاوی ڕابێعـە و ڕابیعـا (رابعـه) (٢)[ئـەمـری لـە چاوگەی ڕابوون] هەڵسە. (بلند شو)

ڕابەزاندن: [جاوگەت] پێوەستان؛دەرەقەت هاتن. (مقابلەکردن) +

ڕابەل : [ئاوەڵناو] توورە؛ قەڵس. (عصبانی)

ڕاپازنین :[جاوگەت] وەک: گوشینی پەنیـر و چێکردنی پـەنیـری سـەلـک؛ گوشـینی جلک و قوماشی شۆردراوی تەڕ. (فشـردن پنیر و لباس شسته)

ڕاپووت : [ناو] باری پانایی ئاڵوار و تـەختـە دار، کە لە بواری ئاوخۆرەکاندا نـەبێـت. (؟ این لغت در فارسی پیدانشد. حالت عمـود بر آوندها)

ڕاپـەڕانـدن : [چاوگـەت] پـەڕاندنـەوە؛ ڕزگارکردن. (گذراندن)

ڕاپەژلین : [چاوگەت] سەرکەوتن؛ چوونە-سەر. (بالا رفتن)

ڕاپەلـین : [چاوگـەت] پـەڕینـەوە. (عبـور کردن از آب)

ڕاپێچ : ڕاماڵ. (جلو انداختن و روبیدن)

ڕا پێکـــردن : [جاوگـــەت] پـــرس پێکردن.(رای خواستن)

ڕاتڵەقاندن : [چاوگەت] تەقاندنـەوە؛ ڕاوە-شاندن و سووڕهەڵدانی بێژنـگ و کـەو بـۆ پاککردنەوەی دەغڵ. (چرخاندن غربال)

ڕاتڵەکاندن : [چاوگەت] ڕاتـەکانـدن؛ تـە-کان‌دان؛ بزواندن و لـە خـەو هـەڵسـاندن. (تکان‌دادن)

ڕاتۆڵ : [ئاوەڵناو] ڕاتوول؛ ئـاوارە؛ گـەڕان و سەرگەردان. (آواره)

ڕاتـوە : [نـاو] مووچـەی دەرس خوێنـدن؛ یاریدەدانی خوێندکار لە بـاری ئابووریـەوە. (بورس؛ راتبه)

ڕاتەکیان : [چاوگەت] ڕاتەکان؛ تەکان‌دان. ڕاوەشان. (تکان دادن)

ڕاتەوراندن : [چاوگەت] بەگوریسـی درێـژ بەستنەوەی ماڵات بۆ لەوەڕ. (با طناب بلنـد حیوانات را بستن برای چرا)

ڕاجـە : [نـاو]کاریتـەی خـانوو؛ داری‌دارەڕا. (الوار سقف خانه)

ڕاجە : هێندد: نازناوی ئاغا و سەرعێـل لـە هێندوستان. (راجه)

ڕاچـاڤ : [نـاو] زێـرەوان؛ چـاودێر؛ ڕە-چاو.(نگهبان)

ڕاچاڤ‌کرن : [چاوگـەت]زێـرە وانیکـردن. (مواظبت‌کردن)

ڕاچڵەکاندن : [چاوگەت] داچڵەکاندن؛ ڕاپەڕاندن. (ترساندن ناگهانی)
ڕاچڵەکین : [چاوگە] داچڵەکین؛ ڕاچەنین. (یکەخوردن)
ڕاچووواندن : [چاوگەت] تێراکردن؛ تێ- ڕۆکردن. (فروکردن)
ڕاچە ڕاندن : [چاوگەت] لەوە ڕاندن. (چراندن)
ڕاچەنیو : [ناو،بک] ڕاپەڕیو؛ داچڵەکیو؛ داچڵەکیاگ. (یکە خوردە)
ڕاخستی : [ناو،بەر] پانقەکری؛ ڕاخراو؛ داخراو؛ پانەوەکراو؛ داخریاگ. (پهن شدە)
ڕاخشکرن : [چاوگەت] خۆئامادەکردن؛ خۆتەیارکردن. (آمادە شدن)
ڕاخ و ڕەخ : [ناو] چوارکەنار؛ دەورانەدور . (دورتادور)
ڕاخووت : ڕاخۆت؛ ئەڕای خۆت؛ بۆخۆت. (برای خودت)
ڕادار : [ناو] ئامێری وەرگرتنی شە پۆلی هەوایی، زیاتر بۆ ئاگادەری سەبارەت بە هەبوونی فڕۆکە و مووشەک لە عاسماندا. (رادار)
ڕاداشتن : <ڕادیران
ڕادان : [چاوگە،]ئەسپەکەی ڕادا:غاری پێ- کرد؛ ئاژووتن و بەغار ڕەتاندن. (تاختن)+
ڕادان : [چاوگە،] (١)ڕامالین؛ مالین. (روبیدن)(٢)وەپێش خۆدانی هەرشت ، زیاتربۆ ئاژاڵ و لێخورینیان دەوتریت. (هدایت گلەبەجلو) (٣)ڕێگادان؛ ڕێگەپێدان. (راەدادن)
ڕادیاتۆر : [ناو] کەرەستەی (سارد یان گە- رم) کردنی ژوور وساردەوەکەری ئاوی سەیارەیە بە پەرەگەلی ناو هەڵۆڵەوە لە - شۆڤاژ و سەیارەدا ،کە ئاو لە ناویدا دەگە- ڕێت. (رادیاتور)
ڕادیتن : [چاوگەت] پەرمان؛ پیاڕادیتن: پیاپەرمان. (جای اطمینان و چشم داشت)
ڕادێر : [ناو،بک] کەسێک کە کاری ڕاهێشتنی منداڵە. (کار سرپا کردنبچە)
ڕادێران : [چاوگەت] ڕاهێشتن؛ ڕاداشتنی منداڵ بۆ میز کردن. (سرپا کردن بچە)
ڕادێران : [چاوگەت] (١) ڕاداشتن. وەک: فانووس بۆ کەسێک گرتن. (مانند:چراغ برای کسی گرفتن) (٢) بە تەناف شتێک شۆڕکردنەوە یان تەناف شل کردن و شۆڕکردنەوە. (چیزیراباطناب، یاقعاب طناب را پایین فرستادن)
ڕادیشۆ : [ئاوەڵناو] مەیخۆش؛ ترش- وشیرین؛ مزر. (ترش و شیرین)
ڕاڕایی : [ناو] دوودڵی؛ هەرتاو لەسەرمە- رامی؛ وازوازی. (دمدمی مزاج)
ڕاڕەنگی : [ناو] ڕاڕنگی؛ نارنگی. (نارنگی)
ڕاڕەوی : (ب) هەڵکەوت. (اتفاقی)
ڕاز ڕاگر : [ئاوەڵناو] ڕازدار؛ جێی متمانە بۆ نەدرکاندنی سوڕ. (رازدار)
ڕاز نووس : [ناو] سکاڵا نووس؛ عەریزە نووس. (عریضە نویس)
ڕاز و نیاز : [ناو] قسەی پەنامەکی و عاشقانە یا بە نەهێنی دۆکردن. (رازو نیاز)
ڕازاو : خەمڵاو؛ نێوی ئافرەتانە. (آرایش شدە؛ نام زنانە)

ڕازتن : [چاوگە] دروومان؛ دوورین؛ جل- دوورین. (خیاطی)
ڕازراڤ : [ئاوەڵناو] مەزەدار؛ بەچێژ؛ بەتام. (خوشمزه)
ڕازگۆ : کەسێک کە نەهێنی دەخاتە ڕوو؛ (ب) زەردەشت؛ تێبینی: (ڕاز) و (ڕاست) دوو واتای دوورلە یەکیان هەیە، کاتێ کە ڕاز وێژرا و خراپە ڕوو لە ئاخافتندا(ڕازگۆ) و (ڕاستگۆ) لەیەک نزیک دەبنەوە؛ > ڕازوە- شێر و ڕاستوەشێر (رازگو)
ڕازنای : [چاوگە] ڕازاندن؛ خەملاندن؛ جوان کردن. (آراستن)
ڕازوەشێر : [ئاوەڵناو] سوڕپۆش؛ ڕازڕاگر. (سرنگهدار)
ڕازیانەتوونە : [ناو] گیایێکە لە هەورامان و پاوە زۆرە و دژی کرمە، بەتایبەت کرمی(ئە- نکیلۆستۆم). (نانخواه؛ زنیان)
ڕازیانەکێویلە : [ناو] ڕازیانە ڕۆمی گیایێکە بۆ چارە سەر کردنی بەردی گورچیلە بەکە- ڵکە. (بادیان رومی؛ انیسون)
ڕازیاوە : [ناوبەر] ڕازاوە؛ خەملیو. (آرایش شده)
ڕازیای : [چاوگە] خەملین؛ خەملان؛ ڕازاندنەوە. (آرایش شده)
ڕازیبوون : [چاوگە،ت] قایلبوون؛ مل- دانبەکردنی کارێک. (راضی‌شدن)
ڕازی کردن : [جاوگە،ت] قایل کردن. (راضی کردن)
ڕاژۆ : [ناو] هەڵهێن؛ قەشارتی؛ نوکتە. (معما)
ڕاژەوانی : [ناو] شروڤەکاری؛ شروڤەکەری؛ ڕاڤەکەری. (تفسیر گری)
ڕاژێر : [ناو] لای خواروو؛ (ب) باشوور؛کاتی تماشاکردنی خەریتەی جوغرافیا وا باوە کە باکوور لە لای سەرەوە ڕادەکرن و باشوور دەکەوێتە لای خواروو. (غرب)
ڕاژێنەر : [ناو،بک] جوڵێنەر؛ هەژێنەر؛ تە- کاندەر. (تکان دهنده)
ڕاس : [بەند] ڕاست؛ دروست؛ ڕاست لە نیمەشەودا هات؛[ناو] شانیڕاست. (درست؛ سرموقع؛ طرف راست)+
ڕاس : [ئاوەڵناو] بێدرۆ؛ بێ کووڕایی؛ قسە- یڕاست. (راست ودرست)
ڕاسپۆش : [ئاوەڵناو] ڕاست پۆش؛ درۆزن؛ ڕاستی وەشێر؛ مافکوژ. (حق کش)
ڕاسپێر : (١) ڕاسپێردراو. (سفارش‌برندە. فرستاده)(٢)کەسێک کە ڕادەسپێرێت یان ڕادەسپێردرێت. (سفارش دهنده)
ڕاست : (بەند)کاتیگونجاو؛ ڕاست لە نیمە- ڕۆدا هات: درست لە نیمەڕۆداهات. (درست)+
ڕاست : [ناو] دژی چەپ.
ڕاست : [ئاوەڵناو] ڕاست چەقیو؛ هەواڵی ڕاست؛ هێڵی ڕاست.
ڕاستاڤەکری : [ناو] ڕاست کراوە؛ ئاشکرا کراو. (آشکار شده)
ڕاستک : [ناو] خەتی بەینی قژە سەر. (باز شدن فرق مو)+
ڕاستکردنەوە : [جاوگە،ت] (١) لابردنی هەڵەی نووسراو. (تصحیح) ٢) خواروخێچی لابردن. (راست کردن)
ڕاستکەتی : [ئاوەڵناو] شیاو؛ لایق؛

گونجاو.(سزاوار)

ڕاستگەڕیای: [جاوگەءت] ڕاستگەڕان؛ وەدیهاتن. (تعبیر راست)

ڕاستۆ : [ئاوەڵناو+ بەند] ڕاستگۆ؛ سەربەست؛ ئازادبێژ ؛ ڕاست و ڕەوان. (بی پردە پوشی؛ صادقدرصحبت)

ڕاستهاتن : [چاوگەءت] تووش یەکترهاتن؛ ڕێکەوت. (برخورد؛ اتفاقی)

ڕاستەپێ : [ناو، ت] قرچەپێ؛ بەلەز لەبەر هەڵسان. (فوری جلو پا بلند شدن)

ڕاستەکەوان: [ناو، ت] دووهێلی سەر چەماوە ڕووبەڕووی یەکترین کە لەکاتی نووسیندا چەند جووتکەوان دەگرنە بەر خۆ وەک [ ] (کروشە)

ڕاستەوڕاست : [ئاوەڵناو] بەبێ لاکردنەوە و لاڕێکردن؛ یەکراست(ڕاستەوڕاست) هاتم بۆ ئێرە؛ (مستقیم)

ڕاستەوڕاست : [بەند] ڕێکوڕاست؛ دەپو دۆغر؛ ڕاستو ڕەوان؛ (بەطور مستقیم؛ مستقیماً)

ڕاستی : [بەند](١) بە ڕاستە قینە. (٢) بۆ پرس کردنە؛بە ڕاستی؟ واتا درۆ ناکەی. (راستی)

ڕاستی : [ناو] ڕەوتی ڕاست بوون؛ ڕاستکرداری. (راستی)+

ڕاستی : [وتەیپرسکردن] بۆسەرنج ڕاکێشان؛ ڕاستی،نەتگوت چەندە قەرزاری؟ (راستی)

ڕاسلە : [ئاوەڵناو] ڕاستە؛ دژی چەپلەر. (راست دست)

ڕاسهاتن : > ڕاستهاتن.

ڕاسەر : (١)لای ژووروو؛ سەرەوە.[ناو؛ باکوور> ڕاژێر. (طرف بالا)

ڕاسەرین : لای بەرزییەوە؛ لای سەرەوە؛ لایبڵیندایی‌وە. (طرف بالایی)

ڕاش : [ناو] دارێکی جەنگەڵیە لە قەلاشکاریدا کەڵکی‌هەیە. (راش)

ڕاشکا : [ڕابوردووی ڕاشکان] شەو ڕاشکا ئەژنۆم شل‌بوو مانگ بە تاقی ئاسمانەوە هەڵپرووکا. (پەشێو) شەق بوو. (نصف شد)

ڕاشکان : [چاوگە،] شەق بوون؛ شەو ڕاشکان: شەو شەق بوون. (نصف شدن)

ڕاشکاندن : [چاوگەءت] تێپەڕکردن؛ ڕاقەتاندن. (گذشتن)

ڕافڕیای : [ناو،بەر] ڕفێنراو. (ربودە شدە)

ڕاقڕووت : [ناوءت] ڕاوە ڕووت؛ جەردەیی؛ تەریدەگەری. (رهزنی)

ڕاقوڕۆ : [ناوءت] گەڕان؛ هاتن و چوون. بەشوێن شتێکدا گەڕان. (جستجو)

ڕاقەنان : [چاوگەءت] ڕاونان؛ دەرکردن؛ دوورخستنەوە. (بیرون کردن)

ڕاقوت : [ناو] ڕێگر؛ تەریدەی سەر جادە (رهزن)

ڕاقەتاندن : [چاوگەءت] جویکردنەوە؛ قرتاندن؛ ڕاشکاندن (جداکردن)

ڕاکالین : ڕاپەڕین بە غار و چوارناڵ. (پریدن و دویدن حیوانات)

ڕاکرن : (١)[چاوگە] لەخۆبەستن؛ لەخۆقاییم‌کردن؛ قایش‌لەخۆمڕاکەم: لەخۆمی ببەستم؛ لەبەرکردن. (بستن؛ پوشیدن) (٢) غارکردن و هەڵاتن. (فرارکردن)(٣) بەرزکردنەوە. (بلند کردن)

ڕاکەوەی : [چاوگە،ت] داسرەوتن؛ داکەوتن؛ ئارام بوون. (آرام شدن)
ڕاکێشان : [چاوگە،ت] ژنی مێرد دار بە زۆرە ملی زەوت کردن؛ (کەمتر بە بێ مەیلی ژن ڕووی داوە) (غصب کردن)+
ڕاگرتی : مرۆڤی بە رووومەت و سەنگین و گران. (شخص محترم)
ڕاگۆستن : [چاوگە،ت] ڕاگوێزتن؛ گوێزتنەوە. (جابە جاکردن)
ڕاگومکێ : [ناو] ڕێگومکێ؛ ایزگومکردن؛ شوێنەگومکی؛ هەزارەدوولایی. (ردگم کردن)
ڕاگوێز : [ناوبک] ڕاگوێزەر؛ کەسێک کە ڕادەگوێزێ. (منتقل کننده)+
ڕاگەیێن : [ناو،بک] کەس یان ئامرازی بلاو کردنەوەی خەبەر؛ ڕادیو یان خەبەر وێژی ڕادیو. (گوینده و رسانه خبری)+
ڕالووای : [چاوگە،ت] بەرێگادا ڕۆیشتن؛ ڕێگابرین.(راەرفتن)
ڕا لێبوون : [چاوگە،ت] ڕا لەسەر بوون؛ پە سەندکردن. (برگزیدن؛ عقیدە داشتن)
ڕامداندن : ڕاخستن؛ پان کردنەوە؛ داخستن. (پهن کردن)
ڕاموو : ڕامین؛ هێمن؛ ئارام؛ ڕام بوو؛ (آرام شدە؛)
ڕامی : [ناو] (١) ناوی جۆرێک یارییە بە پەڕانتۆ. (رامی) ٢) دەستەمۆیی. (حالت رام بودن)
ڕانکوچۆغە : [ناو،ت]کەواو پانتۆڵی لە بووزوو؛ ڕانیوبەرگووز؛ شاڵوشاپک. (فرنج شلوار از شال پشمی)
ڕانوێن : [ناو،بک] ڕانوما؛ ڕانیشاندەر؛ ڕێنموون. (راهنما)
ڕانەکی : [ناو] پاڵوو؛ پاڵدوو. (پاردم)
ڕانیار : [ناو،بک] ئاژووەر؛ هاژۆتەر؛ هاژوەر؛ لێخوڕ. (رانندە)
ڕانیە : شاری ڕانیە لە ناوچەی بیتوێنە. (نام شهری است)
ڕاو : [ناو](١) ڕاڤ؛ شکار. (شکار)(٢)لکەی سەرو چاوی ژنی تۆلدار. (لکە رویصورت زن آبستن) (٣) شیلەی هەنگوین. (شیرە عسل)(ب٤) گاڵتەپێکردن. (دستانداختن) (٥) فەند و فێڵ.(حیلە). (٦) دەستەمۆکردن؛ خستنە تۆڕ؛ ڕامکردن؛(ب)کوڕێک کە کچێک سازبکا. (رامکردن)
ڕاوارتن : [چاوگە،ت] گوێزانەوە؛ گوێزتنەوە. (جا بجا کردن)
ڕاوباز : [ئاوەڵناو](ب) درۆزن؛ گزیکار؛ کەلەکباز؛ فێڵباز؛ حۆقەباز؛ ئاگوڵباز. (حقەباز)
ڕاوبازی : [ناو] قەلودەلکاری؛ فریوکاری؛ حۆقەبازی؛ فێڵەبازی؛ داوبازی؛ حیلەبازی. (حقەبازی)
ڕاوکردن : [چاوگە،ت] نێچیرکردن؛ (ب) ڕازیکردن و ڕام کردنی کیژ. (بە تور انداختن و شکارکردن)
ڕاووک : [ناو] کیسەی ئاوی تری و هەنارگرتن. (کیسە آب انگورگیری)
ڕاووگ : <ڕاووک.
ڕاوەبار : [ناو،ت] دەستەواژەی ڕاوچیانە؛ ڕاوی‌ئاخری‌هاوین کە بێچووی کەوگە ورەدەبن. (شکارکبکدرآخرتابستان)
ڕاوەست : [کاری ئەمری] ڕاوەستە؛ دەست

ڕاگره؛ بوێسته. (ایست)

ڕاوەکـەر : [ناو،بـک] شـروڤەکـەر؛ (ب) دووخال (:)کە نیشانەی (واتا) یان شـروڤە-کردنە لە نووسین دا.علامت(:)

ڕاویش : [ناو] لەڕووی نووسراوە نووسـینە-وە. (نسخه برداری)

ڕاهانین : [چاوگـە،ت] ڕاهێنـان؛ بارهێنـان؛ پەروەردە کردن. (پروارندن)

ڕاهێڵە: (١)[کاری ئەمری] شۆڕی بکەرەوە. (آویزان کن) (٢) [ناو] تـەونـی داپیروشـک؛ داوەتەنە؛ ڕایەڵە؛ (تارعنکبوت)< ڕایەڵە.

ڕاهێنەر : [ناو،بک] فێرکەر؛ پـەروەردەکـار؛ بارهێنەر؛ (پرور)

ڕایت : [ناو] وشەییێکی بیانییە واتا نووسـین (ب) چاپکـردن بـە ئـامیری ڕایتێـر؛ لـە-کوردیدا ڕاویش و ڕایش و ڕایژ؛ بەواتای لەبـەر نووسـینەوە و وێنـە هـەڵگـرتن لـە نووسراوە هەیە و (زۆر نزیکە بە ڕایـشی-کوردی.) (ڕایت)

ڕایژە : [ناو] ڕاوێژکار. (رایزن)

ڕایەخ : [ناو] ڕایخ؛ ڕاخەر؛ (ب)ئەوەی ڕادە-خرێت بۆ لەسەر دانیشتن. (زیرانداز)

ڕایەڵ : [ناو] ڕەهێڵ؛ خەواندنی هـەرشـتی ئەسـتوونی بـە حاڵـەتـی ئاسـۆیی و درێـژ ڕاکێشاندنی. (خوابانده ودراز شده)+

ڕایەڵکردن :[چاوگە،ت] تەناف شۆڕکردنە-وە ؛ دارخستنە سەربانی خانوو؛ دارەڕا، خە-واندنی دەسەک لە دارە ڕادا؛ تەناف گێـڕان و داچنینـی تـەنـافی تـەون؛ داخسـتن؛ ڕاخسـتن؛ پـانکردنـەوە. (خوابانـدن ودرازکردن؛ پهن کردن تار قالیبافی)

ڕایەڵە :ڕاهێڵە؛ڕایێڵە؛یان(تـۆڕ)؛ بـە واتـای داوی جۆڵاتەنـە لـە جیـاتی تـەلچـن بـە-جێترە.(تور، شبکه)

ڕبەنار : [ناو] ڕبی‌هەنار. (ربانار)

ڕچە : [ناو] جێ‌پێ. (ب) ڕێوشوێن؛ بوار؛ بە ڕچەی کەسێکدا ڕۆیشتن: بەئوڕناک کـردن. (جاپا)

ڕچەشۆت : [ناو] دۆندرمە؛ بەستەنـی؛ ئـەو ڕچـە لـە چاوگـەی (ڕچـان و ڕچـین)ەوە هاتووە.وشوت،لەتورکیدا: سوت، واتـا شـیر. (بستنی)

ڕچیاگ : [ناو،بەر] ڕچاو؛ بـەسـەهـۆڵبـوو. (یخبسته)

ڕژاگ : [ناو] (١) بەردێکی نەرمـە و بـەردە مردو ویشی پی‌دەڵێن.(٢) [ناو،بەر] ڕژیـاگ؛ ڕژاو. (نوعی‌سنگ‌نرم؛ ریختەشده)

ڕژد : [ناو+ ئاوەڵناو] ئاموورێککە گاسـنە-کەی زۆر لەعەرز بچەقێ؛ دژی ئـاموری-ماڵ؛ چکووس. (گاوآهنی که زیاد درزمـین فرو رود، خسیس)+

ڕست : [ناو] یەکەی شـماردنی تـەمـەنـی تاژی.(واحد شمارش‌سن‌تازی)+

ڕستاق :[ئاوەڵناو] بەرانبەر؛ بەرامبەر. (برابر)

ڕسـتـی : (١)[ناو،بـەر] ڕێسـراو؛ تشـتێکۆ هاتیەڕستن: شتێکـ کـە ڕێسـراوە؛ ڕێسـراو. (ریسـیدەشـدە). (٢) [نـاو] عـەرزی پتـەو. (زمین‌سخت)(٣) ئەو ڕسـتی؛ ڕابـووردووی ڕستن بۆ هەوەڵکەسـی نادیـار. (ریسـیدە؛ بافت؛ ریسید)

ڕسـوابوون : [چاوگـە،ت] ڕیسـوابوون؛ ئابڕووچوون. (رسواشدن)

ڕسەر : [ناو] مەڕی سەروملسپی. (گوسفند سروگردن‌سفید)
ڕسەربەڵەک :[ناو] مەڕی بەڵەک کە سەری سپی‌بێت. (گوسفندابلق‌سرسفید)
ڕشتە : (١) [ڕابوردووی ڕشتن] ڕێژراو؛ وەک چاورێژراو. (وسمەکشیدە) (٢) تاڵی‌هۆنراوە بەموورو یان مرواری؛(٣) ڕندۆڵ؛ بزگوڕ.(رشتە)+
ڕشفەت خواردن : [چاوگە،ت] بەرتیل وەرگرتن؛ بەرتیل خواردن. (رشفەخوردن)
ڕشقەن : [ناو] ڕشخەن؛ گاڵتە؛ بزەی سوعبەت پێکردن. (ریشخند)
ڕفانای : [چاوگە،ت] ڕفاندن؛ فڕاندن. (ربودن)
ڕق‌نیشتنەوە : [چاوگە،ت] ئەرناق لێچوون؛ ئارام‌بوونەوە؛ تەواو بوونی کەرب و ڕق. (زایل‌شدن‌عصبانیت)
ڕکانێ : [ناو] ملە؛ کێبەرکێ. (مسابقە)
ڕمای : [چاوگە] ڕمان؛ ڕووخان؛ تێک تەپین؛ ڕمان.(فرور یختن)
ڕمە : [ناو] سەهۆڵ؛ یەخ؛ زیاتر بۆ چلوورە سەهۆڵ بەکاردەبرێت. (دنگال)
ڕندک : [ناو] ڕندۆک؛ ڕۆنتک؛ ئەسر؛ ڕۆنک؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)
ڕندۆڵ : [ناو] تیتۆڵ؛ شیتاڵ؛ بزگوڕ؛ تیسمالکی‌قوماش. (بزگور)
ڕنە : [ناو] حەیاز؛ حەیاس؛ چوۆ؛ چق؛ ناخوونی دیاری دان و بەراوەردپێکردنی تەمەنی کەڵەشێر. (ناخن‌خنجر مانند پای‌خروس)
ڕوباب : [ناو] ئامێرێکی مۆسیقای تەلی، (سیمی) بووە لە قەدیمدا. (رباب)
ڕوبل : [ناو] یەکەی دراوی ڕووسیا. (واحدپول‌روسیە)
ڕۆبنار : [ناو] ڕبەنار؛ ڕبێهەنار؛ ڕیچاری هەنار. (ربانار)
ڕۆپیە : [ناو] یەکەی دراوی هێندوستان. (واحد پول‌هندوستان)
ڕۆجیارگیریای: [ناو،ت] ڕۆژ گیران. (روزگرفتگی؛ خسوف)
ڕۆجیارنیشتەی : [چاوگە،ت] ڕۆژئاوابوون. (آفتاب‌غروب کردن)
ڕۆجیارهورئامای : ڕۆژ هەڵهاتن. (برآمدن آفتاب)
ڕۆچە : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژە؛ ڕۆژگ. (روزە)
ڕۆچی : [ناو] ڕۆژوو؛ ڕۆژگ. ڕۆژی؛ ڕۆچە؛ ڕۆچی.(روزە)
ڕۆح هاتنە سەرلێو: (ب) زۆر ترسان؛ نزیک بە مردن لە ترسان. (کنایی، خیلی ترسیدن)
ڕوخ : [ناو] (١) ناوی‌چوارداش لە سی‌ودوو داشی شەترەنج. (رخ). ٢) ڕوخسار؛ سەروچاو؛ ڕوو؛ سیما. (رخ)
ڕۆژنەڕۆژێ : [بەند] ڕۆژێ نا ڕۆژەکەی‌دی؛ (ب) دوو ڕۆژ جارێک. ڕۆژنا. (روزدرمیان)
ڕۆژوو شکاندن : [چاوگە،ت] کۆتایی هێنان بەڕۆژوو. (روزەشکستن)
ڕۆستەم : ناوەبۆ پیاوان؛ پاڵەوانی بە ناو بانگ. (رستم)
ڕۆمان : [ناو] نووسینی چیرۆکی درێژ. (رمان)
ڕۆشنا : ناسینی کەسێک بەڕواڵەت؛ بەڵام

ئەم وشە سەربەخۆنییە وحاڵەتی پاشبەندی هەیە بۆ(ئاشنا)، ئاشناورۆشنا بەواتای ناسیاوگەلێکن کە بەرواڵەت دەناسرێن و هێشتا نەبوونەتە دۆست و هاوال. (روشنا) ڕۆشنایی. (روشنایی)

ڕۆناس : [ناو] ڕۆنیاس؛ گیای ڕەنگکردنی بەن. (روناس)

ڕۆنبەنگ: [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە گوڵی شادانە دەگیرێت؛ ماکێکی هۆشبەری تێدایە. (روغن‌بنگ)

ڕۆن‌جەلا : [ناو،ت] بۆ بریقەدارکردنی وێنەی ڕەنگ و ڕەوغەن یان بریقەدارکردنی دەرکە و هەرکەرەستەی چێوی بەکەڵکە. (روغن‌جلا)

ڕۆن‌سوتاندن: [چاوگە،ت] بەهۆی شل بوونی بازنەی ڕینگی سوپاپ لە مۆتۆڕی سەیارەدا ڕۆن تێکەڵی بێنزێن‌دەبێت و مۆتۆڕ دووکەڵی زۆردەبێت و ڕۆن کەم دە-کات. (روغن‌سوزی)

ڕۆن‌کاری : [ناو، بەرهەمی چاوگە]چەورکردنی بەند و جومگەگەلی مۆتۆڕ بۆ ڕە-وان‌کارکردن. (روغن‌کاری)

ڕۆن‌ماسی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لەماسی دەگیردرێت. (روغن‌ماهی)

ڕۆنەر : [ناو،بک] دانەر. (گذارنده)

ڕۆنەڕو : <ڕۆژنەڕۆژی.

ڕۆنی : [کاری ئەمری بو دانان و دانیشتن] (١)داینێ.(بگذار). (٢) ڕۆنیشە؛ دانیشە. (بنشین)

ڕۆنی‌ئەلیف : [ناو،ت] لەوێنەکێشی‌دا یان بۆ گرتنەوەی ئەکلیل بەکاردێت. (روغن‌الیف)

ڕۆنی‌ئیسکاتیف : [ناو،ت] ڕۆنێکی گیاییە بۆ زووتر وشک بوونەوەی ڕەنگی وێنە-کێشی دەیکەنە نێو ڕەنگەوە. (روغن اسکاتیف)

ڕۆنی‌گیایی : [ناو،ت] ڕۆنێک کە لە تووی. (بەری‌گیا) وەک ناوکی پەموو و تووگولە-بەڕۆژە دەگیرێت. (روغن‌نباتی)

ڕۆنی‌مۆتۆڕ : [ناو،ت] بەرهەمێکی پاترۆڵی (نەوتی)ە بۆڕەوان‌کارکردنی مۆتۆڕ بەکەڵکە. (روغن‌موتور)

رووان : [ناو] پێوەلکان وجووت‌بوونی سپڵۆتی نێرلەمێو. (حالت‌جفتگری‌سگ)+

رووباری‌کرن : [چاوگە،ت] ڕووبارکردنەوە؛ بەرەو ڕوو کردنەوە. (روبروکردن)

ڕووبەڕاکردن : [چاوگەت] وەری‌خستن؛ جێبەجێکردن. (روبراه‌کردن)

ڕووپۆش : [ناو] (١)نیقاب. (نقاب). (٢)عە-بائاسایێکە ژنان‌دەیکەنە بەر. (روپوش)

ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] دەمو چاو شاردنە-وە بە دەستماڵ و لەچک یان هەر چی.(ب) شەرم کردن. (روگرفتن)

ڕووپۆشین : [چاوگە،ت] سەری دەفر داپۆشین؛ داپۆشین بە قوماش یان هە-رچی؛ڕوخسارداپۆشین. (سەرپوشیدن)

ڕووپێوی : [ناو،ت] پێوان و دیاری‌کردنی درێژی و پانی هەر ڕووپەر و تەختاییێک. (مساحی)

ڕووتنای : [چاوگە،ت] ڕووتەوەکردن؛ ڕووتکردنەوە. (لخت‌کردن)

ڕووتوش : [ناو]دەستەواژی وێنەگەریە واتا جوانکاریی لەسەر فیلمی وێنەگیراوی

سیما(پۆرتره). (رتوش)

ڕووتەختی : [ناو] جۆرەجاجم یان پەشمینە یان قوماشێکە دەدرێت بەسەر پێخەفیسەر قەرەوێڵەی نووستندا. چەرچەف. (روتختی)

ڕووخلاکۆر : [ناو] ڕیخۆڵەکوێرە. (روده کور)

ڕوو خورۆک : [ئاوەڵناو] دەمو چاو گرویٚ؛ ڕوخسار هاولایی. (آبلەرو)

ڕوودار : [ئاوەڵناو] بیٚشەرم و پڕ ڕوو. پررو؛ بی‌شرم)

ڕووداو : [ناو]بەسەرهات؛ بەدیهاتوو یان قەو مانی کارێک؛ خولقانی بەسەرهاتێک. (رویداد)

ڕوودل : [ناو] گرفت. (رودل)

ڕووسکە: [ناو] گوڵەجاف؛گوڵە جە فاکێش؛ گوڵێکە لە ناوچە کانی سنە و سەقز و سلێمانیدا زۆر دەڕوێ و بۆ ئازارە باریکە بەکەڵکە. (گل خیار؛گل کارگر)

ڕووشۆر : [ناو] دیمەشۆرە. (روشور)

ڕوونووس : [ناو] نووسینەوە لەبەر دەقێکەوە؛ ڕایش کردن. (رونویس)

ڕوونەبوون : [چاوگە،ت] (ب)شەرم و حەیاکردن. (شرم‌کردن)

ڕووهاتن : [چاوگە،ت] ڕووهەڵاتن؛ شەرم‌نەکردن. (شرم‌نکردن)

ڕووەک : [ناو] داروگیاوگژیٚ کە سەرلەخاک دەر دێنن. (گیاهان)

ڕووەو : بەرەو؛ ڕووەو بازارچوو: ڕوو بەلای بازاردا چوو. (روبه)

ڕوویگ : [ڕابوردووی ڕۆیین] ڕۆیشتوو. (رفته)

ڕۆهێشتن: [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێلان؛ شورکردنەوە. ((آویزان کردن)

ڕۆیشتنەجیٚ : لەکۆڕی یاری پەڕانتۆدا وەک (ڕامی و ئاس)چوونە جیٚونەدیتن(جارفتن)

ڕۆیی : ڕۆیشت؛ چوو.[ڕابوردووی ڕۆیشتن] (رفت)

ڕەبساندن : [چاوگە،ت] کۆمکردنەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆما کردن. (کپه کردن)

ڕەبسین : [چاوگە،]کۆمابوون؛ کۆم بوون. (کپه شدن)

ڕەبناوک : [ناو] سمل؛ گیاییٚکی‌بۆن‌خۆشە. (گیاهی خوش‌بو)

ڕەبەنگ : [ناو] ڕیٚواسی‌کوڵەبنە؛ قالاٚبن. (ریواس کوتاه قد)

ڕەبەنی : [ناو،بەرهەمی‌چاوگە] بیٚژن و منداڵی؛ تەنیایی؛ ماڵ‌بەکوڵی؛(مجرد)

ڕەپاندن : [چاوگە] ڕەتاندن؛ چوارناڵ غار پێکردن؛ ماندووکردن؛ زۆرگێڕان. (خسته کردن)+

ڕەپەرەپ : [دەنگەناو،] تەپەتەپ؛ زرمەزرم. (صدای تاپ‌تاپ)

ڕەپ وراست : (١) [ئاوەڵناو] قیت وقنج ڕاوەستاو. (راست ایستاده) (٢)[بەند] بیٚ ڕووبینی ئاخافتن، دەپودۆغر. (رک و راست)

ڕەپ و هۆڕ : [دەنگە ناو،] تەپەتەپی توند و زۆر؛ زرم وهۆڕ. (صدای تاپ‌تاپ زیادوبلند)

ڕەپەکە : [ناو](ب) شیناوەردی بیٚهێز و لاواز. (گیاه و سبزه بی نمو و غیر شاداب)

ڕەپەڵگا : [ناو] ڕەپێڵگە؛ پاوانی بەرهەڵدا کراو؛ یاریگە و جێگای هاتن و چوون. (میدان بازی و رفت وآمد)+

ڕەپێنان : ڕاونان وهەڵبرین و وەدواکەوتن.

(درپی دویدن و بیرون کردن)

ڕەتڵ : [ناو](١)گون. (خایە)(٢) پێوەرێکبوو لە قەدیمدا. (پیمانەای قدیمی)

ڕەتوم : [ناو] مورشیدی دینی زەردەشتیان. (مرشد دینی زردوشتی)

ڕەچەڵەک براو : [ئاوەڵناو] دوابراو؛ (ب)بێ-کوڕ؛ وەجاخکوێر. (اجاق کور)

ڕەحەتی : [ناو] ڕاحەتی؛ کراس وشەرواڵی ناو ما ڵ وخەوتن. (بیژاما)+

ڕەخ وڕۆخ : ڕاخ و ڕەخ.

ڕەختئاویز : [ناو] چێولیباس.جێگای جلوبەرگ پێدا هەڵواسین. (رخت‌آویز)

ڕەختخاوپێچ : [ناو]جاجم؛جاش؛ مەوج؛ جارجیم. (رختخواب پیچ)

ڕەدبوونەوە : [چاوگە،ت] ڕەتبوونەوە؛ وەرنەگیران؛ قەبوولنەبوون لەئەزموونی -خوێندندا. (ردشدن)

ڕەدکردن : [چاوگە،ت] ڕەتکردن؛ دەربازکردن؛ بەڕێکردنی کەسێک کە لە مەترسیدابێت.(ردکردن)

ڕەدەوکردن : [چاوگە،ت] دانەدوواوە؛ قبووڵ نەکردن؛ گەڕاندنەوە؛ وەرنەگرتن. (-ردکردن)

ڕەزاسووک : [ئاوەڵناو] ڕەزاشیرین؛ ئێسک سووک؛ لەبەردڵان؛ خوێن‌شیرین.(تودلبرو)

ڕەزایەتدان : [چاوگە،ت] ئیجازەدان؛ ڕازیبوون؛ (ب) خۆشبوون لە تاوانبار لە-لایەن شکایەتکارەوە.(رضایتدادن)

ڕەزک نان : [چاوگە،ت] پێداکردن؛ پێراکردن؛ تێڕۆکردن؛(ب) کاری سەرجێیی. (فروکردن)

ڕەزم : فد: [ناو] جەنگ؛ شەڕ. (رزم)

ڕەژەکی : [ناو] کویروو. (سیاهک گندم)

ڕەژیدەر : [ناو،بک]چێکەر؛ دروستکەر؛ ئافرێنەر؛ دروستکەرەوە. (آفریننده؛ تعمیرکننده)

ڕەساس : [ناو] قورقوشم. (سرب)

ڕەسەو : [ناو] جەز؛ جێز؛ ڕەفسە؛ مالووسکەی گەنمی سوور بووی خەرمان. (گندم‌پاک‌شده‌خرمن)+

ڕەشبام : (١) ڕەش‌بومایە؛ڕەش بووایێتم.(سیاه‌میبودم). (٢) مەیلەوڕەش؛ڕە-شباو؛ ڕەشتاڵە. (سیاه. تیره)

ڕەش‌بەشە : [ناو] گامارۆ؛ مریشکەڕەشە؛ فڕندەیێکی(فڕندەیەکی) مەلەوانە. (چنگر)

ڕەش‌دەرمان : [ناو] گیای سیاو پووژ؛سیاپۆش. (پرسیاوشان‌سیاه)

ڕەشکاچاق : [ناو] بیبیلەی‌چاو؛ ڕەشکێنەی چاو. (قرنیه‌چشم)

ڕەشکاکای : [ناو] ڕەشکەکا.(طورکاه کشی)

ڕەشکوێت : [ناو] ڕەنگی ئەسپێ‌کە کوێتی تۆخ بێت و بەسەر ڕەشیدا بڕوانێت. (کمیت‌تیره)

ڕەشمێو : [ناو] ڕەشەمێو؛ مێوی ترێ‌ڕەشە. (مو انگورسیاه)

ڕەشۆکی : [ناو] (ب) بزنەگەل. (بزها) (فەن) تفەنگی ڕەشۆکی. (نوعی تفنگ سرپر)+

ڕەشەبی : [ناو] جۆرێک‌داربی. (نوعی‌بید)

ڕەشەتوو : [ناو] داری تووشیرینی ڕەنگ سووری‌تۆخ و بەرەکەی؛ گاتوو؛ شاتوو. (شاەتوت)

ڕەشــەچــاو : [نــاو] گیــای ســیاچاو؛گیای-سیاداری کە بۆنەخۆشینی فیێ بـەکـەڵکـە. (خربق)

ڕەشە دار : [ناو] ڕەش دار؛سیاوچنار؛ ڕەشە-چنار. (صنوبرسیاه)

ڕەشەداڵ : [ناو] داڵەگوورگە؛ جۆرێـکـداڵـە کەلاکی تۆپیو دەخوات. (دال سیاه)

ڕەشەڕاڤ : [ناو] ڕاوی ڕەشێنک؛ ڕاوی بیێ-بەفر. (شکار دروقت نبودن برف)

ڕەشەقەزوان : [ناو] داری ڕەشەوەن؛ وەنە-سیاویێ؛ بەر و گەڵاکەی دەهاڕنەوە بۆ بـە-رگری لە وەرینی قژ و بۆ چارەسـەرکردنـی کەچەڵییش بەکەڵکە. (بنە کوهی)

ڕەشەگزەر :[نـاو] گیـایگـزەرگـە سـیاویێ. (شقاقل)

ڕەشەوار : [نـاو] دەواری لـە مـوو چێکـراو؛ سیامالێ؛ سیاچادر. (سیاه چادر)

ڕەشەوبوون : [چاوگە،ت] بـەفـری کێـوان چوونەوە. ڕەش هەڵگـەڕان؛ ڕەش‌بوونـەوە؛ ڕەش‌بوون. (سیاهشدن)

ڕەعنا : (١)ناویژنانە. (اسمزنانە).(٢) [ئاوە-ڵناو]خاوەن بەژن و بالاّیشەنـگ؛ نـەرم و نۆڵ؛ شل و مل.(زیبایی‌نەرم اندام)

+ڕەفە : قاتەکانی گەنجە. (طبقات قفسـە و گنجە)

ڕەڤاشک : [ناو] ئامێری خەڕاتی. (دستگاە-خراتی)

ڕەڤۆنەک : [ئاوەڵناو] گورگە؛ قاچـاخ؛ هـە-ڵاتووی‌خۆ وەشێر. (تحت‌تعقیب)

ڕەڤین : [چاوگە] ڕەوکـردن؛ بـازدان؛ هـە-لاتن؛ ڕۆیشتن. (فرار)

ڕەقاز : [ناو] (١)گوێزی بە دارەوە وشک‌بوو. (گردوی رویدرخـت‌خشـکیدە). [ناو،بـک] ڕەقاس؛ ڕەخس‌کەر. (رقاس)

ڕەقاندنەوە : [چاوگە،ت](١) وەک :بە دیوارە وەچەسپاندن و بەنهێم گوشـاردان. (بـدیوار چسپاندن وفشاردادن) (٢) ناسک کردنـە -وەی دەمەداس بە چەکوش. (نازک کردن تیغە داس باچکش)

ڕەکسانا : ناوی کچی کوورش. (نام دختر کوروش)

ڕەگاژۆ : [ناو] ڕیشاژۆ؛ لەسـەرریشـە سـە-وزبوون و پەرە سـەنـدنی دار. (رویریشـە جوانەزدن‌سبزشدن)

ڕەگاوڕەگ‌بوون : [چاوگە،ت] ڕەگ‌بەڕەگ-بوون. (رگ‌برگ‌شدن)

ڕەگبــڕە : [نــاو] ملــە؛ جــۆبڕە؛ جــۆبڕک. (آبدزدک)

ڕەگەزپەرس : >ڕەگەز پەرست.

ڕەگەزپەرست : [ناو] نژاد پـەرەسـت.(نـژاد پرست)

ڕەگەزناس : [ناو] نیژاد ناس. (نژاد شناس)

ڕەڵم : [ناو] خیزی ورد؛ نەرمەخیـز؛ ڕەمـڵ. (ماسە)

+ ڕەمز : عد؛ فد: [ناو] (١)چەنـدژمارە یـان پیتی نەهێنی بۆ کردنەوەی قوفلی ڕەمزدار. (٢) ڕاز. (رمز)

ڕەمەکی : ئاکۆیی(ب) دوور لە شارسـانییە-ت؛ گاڕەش؛ گاڕانی؛ ئاسایی. (بی‌توجـە بـە ئاداب ؛ بی‌تمدن)

ڕەمەن : [ناو] وشکەچن؛ دیواری هەڵچنراو بە بەرد. (دیوار سنگی بی‌ملات)

+ڕەنجــدان: [چاوگــە،ت] ئــازاردان.(آزاردا
دن).ف.هن. ڕەنج پێدان؛ (رنج دادن) ڕەنج-
کێشان.(زحمت کشیدن)
ڕەنجدەر : دژواتایە.(١) [ناو،بک] ڕەنجێن؛
کەسێکە دەڕەنجێنی (رنجاننـده). [ناو،بـەر]
(٢)(ف.هن) ڕەنجبەر. (رنج کش)+
ڕەند : [ئاوەڵناو] ڕند؛ نەترس؛ ئازا؛ زیـرەک.
(رند).(٢) جوان؛ قەنج (قشنگ)
+ ڕەنگ : [کۆژی نیگارگەرییـە] هـەر ڕە-
نگێـک جگـە لـە سـپی و ڕەش، کـە لـە
نیگارکێشیشدا بە ڕەنگ لە قەڵەم نـادرێن ؛
هەموو ڕەنگێک لە تێکڵـاوکردنی سـێ ڕە-
نگی سەرەکی(سوور، زەرد، شین)پێکـدێن.
(رنگ)
ڕەنگاو : [ناو،بەر] ڕەنگ کراو؛ (ب)خەملیو و
ڕازاوە بە ڕەنگ. (رنگ شده)
ڕەنگاوی : [ئاوەڵناو] ڕەنگ تیوۆتلاو؛ ڕەنگ
پیاساوراو. (رنگی شده)
ڕەنگ بەڕوووەوە نەمان : ڕەنگبزرکان؛ ڕە-
نگپەرین. (رنگ پریدن)
ڕەنگ کار : [ناو،بک] ڕەنگێن؛ ڕەنـگ کـەر؛
[ئاوەڵناو] کەسێـک کـە پیشـەی ڕەنـگ-
کردنە. (رنگ کاری)
ڕەنگ گۆڕان : [چاوگە،ت] (ب) بەپێی بـارو
دۆخی ژیان چوونە سەر ڕەوت و دۆخێکـی-
تر. (رنگ عوض کردن)
ڕەنـگ گـۆڕان : [چاوگـە،ت] لـەشـەرمـان
سوورهەڵگەران؛ یان لەترسان ڕەنگ هـە-
ڵبروسقان. (رنگ برنگ شدن)
ڕەنگ هەڵگەران : [چاوگە،ت] ڕەنگ برو-
وسقان؛ ڕەنگ پەڕین؛ ڕەنگ شێوان. (رنگ-
پریدن)
ڕەنگی : [ئاوەڵناو] ڕەنگین؛ هـەر ڕەنگـێ-
جگە لە سپی و ڕەش، کە لە نیگارکێشیشدا
بە ڕەنگ لە قەڵەم نادرێن. (رنگی)
ڕەنگی سارد : هەموو ڕەنگە کـانیتێکیئـاوی
نێوان زەرد و شین. (رنگ سرد)
ڕەنگی سەرەکی : تەواوی ڕەنگـەکـان لـە-
تێکلاو کردنی جۆراوجۆری سێ ڕەنگی سە-
رەکیی (سوور، زەرد، شـین) پێکـدێن؛ لـە-
وێنــەگــەریــدا سـپی و ڕەش بــەڕەنــگ
ناژمێردرێن، بەڵکو بە تاریک و ڕۆشـن داده
نرێن(رنگ اصلی)
ڕەنگی گەرم : دەسـتەواژەی نیگارکێشـییە:
هەموو ڕەنگەکانیتێکـەڵـاوی نێـوان زەرد و
سوور. (رنگ گرم)
ڕەنەکاری : [ناو، بەرهەمی چاوگە] تاشینی-
دار بە ئامێری ڕەندە؛ ڕەنـدەکـاری. (رنـده-
کاری)
ڕەوازان : [ناو] بە شیاو لە قەڵەمدەر؛ ڕادای؛
بە ڕەوا دەزانیێ؛ ویزا.< ڕەوانامە. (روادید)
ڕەوال : (ف. شە) ڕەوشت؛ شێوەی کار؛ ڕە-
وتی کار. (روال)
ڕەواناماە : [ناو] ئیزنی چوون بۆ وڵاتێک کە
لەلایەن نوێنەری ئەو وڵاتـەوە بـە بیانیـان
دەدرێت؛ ویزا. (روادید؛ ویزا)
ڕەواندنەوە : [چاوگە،ت] ئاڵقەی زنجیر هە-
راوکردنەوە؛ جەغز هەراو و گەورەکردنەوە؛
لەبەریەکڕەواندنەوە؛ (گشاد کردن)+
ڕەوانسـەر : شـارۆچکەیێکـە لـە بـەینـی
کرمانشان و سنەدا. (نام شهرکی است)
ڕەوان کردن : [چاوگە،ت] چەورکردن و ڕۆ-

نکاریکردنی کەرەستەگەلی موتۆری بۆ ئاسان گەڕیان. (روان کردن)+
ڕەوانکری : [ناو،بەر] ڕەوانەکراو، نێردراو، ناردوو؛ ڕەوانکراو. (روانەشدە؛ رەوان‌شدە)
ڕەوانە : [بەند] بەڕێکراو؛ بەڕێوە؛ لە حاڵی چووندا (روانەشدە)
ڕەوانە : [بەند](١) لەچووندایە؛ بەڕێگەوەیە؛ (٢) لەحاڵی ڕۆیشتندایە؛ بۆ جێگایێدەڕوا؛ وەک ئاوی چۆم.(٣)[ئاوەڵناو] مەکینەی گریس لێدراو بێگیروگرفتە، ڕەوان دەخولێتەوە. گیری نییە. (روانە؛ روان است)
ڕەوانی: (١) نەخۆشینی ڕوحی.(٢) حاڵەتی موتۆڕێکە بێگیروگرفت کاردەکا.(٣)نەخۆشینی ئیسهاڵی؛ زگچوون.(٤) ڕەوتی خوێندنەوەی دەرسی بێهەڵە. (١و٢و٤ روانی.٣.اسهالی.
ڕەووەوان : [ناو] دارگوێز تەکێن. (گرد وتکانندە)+
ڕەوێڵە : [ناو] ڕێچکە؛ جەلە؛ ڕیز؛ قەتارە. (صف. قطار)
ڕەویە : [ناو] ڕێ و ڕەسم؛ ڕەوشت؛ (بەندە نەوازیت وە پیشە کەردەن، ڕەویەی بوزورگیت بەجا ئاوردەن)«مەولەوی» (رویە)
ڕەها : [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ ئازاد؛ وێڵ؛ بەردراو. (رها)
ڕەهابوون : [چاوگ،ت] ئازادبوون؛ ڕزگاربوون. (رهاشدن)
ڕەهن : [ناو] بارمتەدانان بۆ قەرز وەرگرتن؛ یان خانوویێک لە بەرانبەر پارەیێکدا بۆماوەیێکی دیایکراو بە گرێو لە لا بوون (رهن)

ڕەهندەر : گرێودەر؛ گرەودەر؛ ئەوەی کە شتێ لە ڕەهندا دادەنێت. (رهن‌دهندە)
ڕیاکار : فد: [ئاوەڵناو] ڕووبین؛ دووڕوو؛ مەرایی‌کەر؛ ڕواڵەتباز؛ بەدرۆ خۆنیشاندان بەچاکەخوازی؛ ماستاوکەر. (ریاکار)
ڕیبا : [ناو] سوودیحەرام لەئیسلامدا؛ سوودیپارە. (نزول)
ڕێبزرکری : لە ڕێ دەرچوو؛ ڕێ‌گوم کردوو(ب)بە هەڵەداچوو. (راه‌گم‌کردە)
ڕیپاڵ : [ناو] (١) جلوبەرگ و لیباسی کۆن وشڕ و شڕۆڵ. (لباس‌ژندە) ٢) فێڵەباز؛ (حقەباز)
ڕیتاڵی : [ناو] گەریدەیی؛ دونیادیتوویی؛ ئاوارەیی؛ سەرگەردانی. (آوارەگی)
ڕیتڕیتۆک : [ناو] زەحیری؛ ئیسهاڵی. (اسهالی)
ڕیتم : اند؛ فد؛ فرد؛[ناو] [کۆڕی مۆسیقایە] ڕەوتی کرژی و خاوی لە مۆسیقا یان گۆرانیدا؛ چونیەتی‌زەرباهەنگ، (زەربی ئاهەنگ. (ریتم)
ڕێتن : [چاوگە] ڕشتن؛ ڕژاندن. (ریختن)
ڕیچار : [ناو] ماموستا؛ فیرکار. (استاد)
ڕێخراو : [ناو] ڕێکخراو . (سازمان)
ڕێخستن: [چاوگە، سازدان؛ کۆڕێکمان ڕێخستوە. (راەانداختن)+
ڕیخن : [ئاوەڵناو] لەر و لاواز؛ زەحیر. (اسهال؛ لاغر)
ڕیخۆڵەباریکە : [ناو] ڕیخۆڵەیێکە لەپێش ڕیخۆڵە گەورەدایە و پێیەوە چەسپاوە. (رودەکوچک)
ڕیخۆڵەگەورە : [ناو] ڕیخۆڵە ئەستوورە، کە

له دوای ڕیخۆڵه چکولەویه. (رودەبزرگ)
ڕێخەداروو : [ناو] گیایێکـه بـۆ پاڵـاوتنی-خوێن له ژار، بـەکـەڵکـه. (سـنبل‌الطیـب؛ علف‌گربه)
ڕیخەشـله : [نـاو] نـەخۆشـینی فیرکـەی ئاژاڵ. (مرض اسهال حیوانات)
ڕیخەکوێره : [ناو] ریخوڵەکوێره. (روده‌کور)
ڕێزدار : [ئاوەڵناو] بەحورمەت؛ بەڕوومـەت؛ مرۆی‌گران و سەنگین. (محترم)
ڕێزگر : [ناو،بک] حورمەتگر. (احترام‌گیر)
ڕێژاف : [ناو] نەخۆشینی ئـاژاڵ بـە هـۆی خواردنەوەی ئاوی زۆر لەگەرمادا. (مـرض-گو سفندوبز)
ڕێژەو : [ناو] لووزەو؛ نێرینەی‌ئاو. (ریزش-آب بافشار؛گودی رودخانه)+
ڕێسمه : [ناو] ئێسقانی قوتی جومگه که - له ناو ئێسـکێکی چاڵـدا دەسـووڕێت و دە-جووێ. (استخوان‌برجسته مفصل)+
ڕێسمەی‌دەرکه: [ناو،ت] گرێژەنەی‌دەرگـا؛ گێجەنەی‌دەرگا؛ پاژنەی دەرگـا. (پاشـنەدر) < ژێر ڕێسمه
ڕیس‌وگوریس : (ب) ئاخافتنی بی‌سەروبەر. (سخن بی سروته؛ آسمان وریسمان)
ڕێسـەر : [ناو،بـک] ئـەوەی کـەدەڕێسـێ. (ریسنده)
ڕیشاژۆ : [ناو] ڕەگاژۆ؛ لەسـەرریشـه سـە-وزبوونی ڕووەک . (روی‌ریشه‌سبزشدن)
ڕیش‌تراش: [ناو،ت] ئـامێری خـۆتراش (۱) ئامێری کارەبایی کـه ڕیـش دەتاشـێت.(۲) گوێزان؛ تێخ. (۱و۲ ریشتراش)
ڕیش‌دەرمان : [ناو] ناوی‌گیاییکه. (زرنباد)
ڕیشکه : [ناو] ڕیشوه؛ ڕیشوو؛ هەڵوەشـاوی کەناری مێزەر و ئاغەبانوو که چـەنـد تـاڵ چەندتاڵ بادرابێت. (شنگله)
ڕیشکەهەڵبەستن : [چاوگه،ت] ڕیشوه هه-ڵبەستن؛ پاشتن. (شنگله‌پیچیدن)
ڕیش‌گرێوداران : [چاوگه،ت] ڕیش‌لەگرێودا دانان؛(ب) دەرووەستی و بەلێنی ئـەخلاقـی. (ریش‌گروگذاشتن)
ڕیشۆڵێ : [ناو] گاوانی؛ ڕیشۆڵه. (سار)
ڕیشه : [ناو] (ب) نەمامی بەڕێشەوه هـە-ڵکەندراو بۆ چەقاندن لـە جێگـایێکی‌تـردا؛ یەکەی ژماردنی نەمام.(ریشه) +
ڕیشەبڕ : [ناو] بن‌بڕ؛ له بێخدا بـڕین؛(ب) خاشـەبڕکـردن و ڕەچـەڵـەک فـەوتانـدن. (ریشه‌در آوردن)< جینو ساید
ڕیشەداکوتان : [چاوگه،ت] (ب) مانەوه بـە یەکجاری له مەڵبـەنـدیْ و پابـەرجـابوون. (استقرار دائمی)
ڕیشەداکوتان : [چاوگه،ت] بنج داکوتـانی-گیا؛ خۆقاییم‌کـردن و مانـەوه لـەجێگـایێ؛ جێگر بوون و دامەزران. (ماندگارشدن)
ڕیشەدەرهاتن: [چاوگه،] (ب)تـوێخ‌چـوون؛ (ب) ئەرکی زۆرکێشان. (کنـایی. زحمـت-فروان کشیدن)
ڕیشەکەن: [ناو،ت] هەڵکەندن‌بەڕیشـەوه؛ بنەبڕکردن؛ خاتیمەپیْ هێنان؛ ڕیشەکـێش. (ریشه‌کش کردن)
ڕیشەکێش‌کردن : [چاوگه،ت] (۱)بەڕەگ و دەمارەوه هەڵکەندن. (۲)بنەبڕکردن. (ریشه درآوردن)
ڕیشەهەلکێشان : <ڕیشەدەرهێنان.

ڕیق چەم :[ناو]ڕیپۆقی چاو.(ژمک چشم.قی-
چشم)
ڕێک دەرچوون :> ڕێک هاتنەوە
ڕێ کردن : [چاوگە،ت] جێگاکردن: ئیزن-
دان بۆ هاتنەژوور؛ میوانمئەمشەو ڕێگەمکە:
جێگەمکە. (راهدادن؛ جادادن)
ڕێک هاتنەوە : [چاوگە،ت] (ب)بەقەرا یە-
کتربوون؛ بەقەدیەکترین بوون؛ حاڵەتی بە-
رانبەری .(مساوی شدن)
ڕێکێشە : [ناو] ڕکێشە؛باری هەنگ؛
گلادمەل؛ گەلادومەل؛ گیایێکە بۆ
درگاکردنی دومەل بەکەلکە. (بارهنگ-
سرنیزەای)
ڕێ گوم کردن : [چاوگە،ت] ڕێ بزرکری.
(رەگم کردن)
ڕێگە : [رابوردووی چاوگەی ڕۆیین]
ڕویگە؛ ڕۆیشتووە؛ ڕیکەسەو: ڕۆیشتوەتەوە.
(رفتەاست)
ڕێلین : [چاوگە] وەڕین؛ حەپەکردنی سەگ.
(پارس کردن سگ)
ڕیموڵە : [ناو] ڕێشکە و پێشکە کردنی چاو
(دودو زدن چشم)
ڕین : [چاوگەی کورتکراو]کورتکراوی
ڕویین؛ ڕۆیشتن؛ بابڕین: بابڕۆین؛ تەغەر لە
بنزاراوەی ئەردەلانیدا دەوترێت (ضمیر-
مرخم، رفتن)+
ڕینگاو : [ناو] تراوی خەستوخوڵ وەک
ئاوی خەستی سەرویی. (مایع غلیظ شدە)
ڕێ نوێن : [ناو] ڕێ پیشاندەر. (راهنما)
ڕیواس چەرمگ : [ناو] گیای ڕیواوچۆ؛ بۆ
عیلاجی بەردی کیسەی سەفرا (زرداو)بە-
کەڵکە. (ریوند چینی)
ڕیواوچۆ :> ڕیواس چەرمگ.
ڕیوایەت: [ناو] لەئارەویەوە هاتووە بەڵام لە
کوردیشدا بووەتە باو واتا، گێڕانەوەی
باسێک لە زمانی کەسێکی ترەوە. (روایت)
ڕێ وڕەسم : [ناو] بنەمای پەژرێندراو و پە-
سن کراوی باوی کۆمەڵێک. (راەورسم)

ڕاد : (ف.شه) مێرخاس؛ بەدەهەند. (راد)
ڕادیکاڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو+ ئاوەڵناو] لـه-ڕامیاریـدا واتـا بونیـاتخـواز؛ لایـەنگـری گۆڕانکاری بنەمایی شێوازگەل. (رادیکان)
ڕادیکاڵیسـم : فـد؛ فـرد؛ انـد: [نـاو] بونیاتخوازی توندوتیژی. (رادیکالیسم)
ڕادیۆسکۆپی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وێنەگرتن لەئەندامی گیاندار بـە ئـامێری ڕادیـوگراف. (رادیوسکوپی)
ڕادیۆلۆژی : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] چاولێکردن وناسینی گیروگرفتیناخی لەش بە کەڵک-وەرگـرتن لـەتیشـکی نادیـاری ئـیکس. (رادیولوژی)
ڕادیۆلۆژیست : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پسـپۆڕی ڕادیۆلۆژی. (رادیولژیست)
ڕاسوو : [ناو] مشک خورما. گیانلە بەرێکـی چووکەی خورمایی ڕەنگە. (موش خرما)
ڕاشیتیسم : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] نەخۆشـینی نەرمبوونەوەی ئێسک. (راشیتیسم)
ڕاکئەندڕۆل : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو] جۆرێـک سەمـای دوو کـەسـیی ڕۆژئاواییـە. (راک-اندرول)
ڕاکێت : فد؛ فرد؛ اند: [نـاو]ئـامێری بـەدە-ستەوەگرتن لەیاریی پینگ‌پۆنگ و تێنیس-دا. (راکت)
ڕاکێت : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ئامێرێکیشـەڕە؛ گولە تۆپئاساییەکە گەورە و پڕتەقەمەنی. (راکت)
ڕاگۆ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو]تاسـکەبـابی سـە-ربازخانە و ئورووپی. (راگو)

ڕاڵی : فد؛فرد؛ اند: [ناو] کێبەرکێی سەیـارە ئاژووتن. (رالی)
ڕشتەپڵاو : [ناو] هەرشتەپڵاو. (رشتەپلو)
ڕفووزە :فرد؛ فد:[ئاوەڵنـاو] ڕەت بوونـەوە . دەرنەچوون لە ئەزموون. (رفوزە)
ڕفووزەبوون : [چاوگە،ت] ڕەتبوونـەوە لـە ئەزموونی وانەدا و دەرنـەچـوون. (رفـوزە-شدن)
ڕۆڵ : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] (۱)دەورگێڕان لە-شـانۆو سـینەمادا.(رل). ۲)فـەرمـانیسـە-یارە.سوکان. (رل) (۳) تۆپی خڕ هەڵـدراوی درێژ، وەک ڕۆڵی کاغەز . (رول)
ڕۆلێت :فد.فرد.[ناو]ناوی جۆرێک شیرینیاتە کە وەک بابۆڵە دەپێچرێتەوە. (رولت)
ڕوماتیسم : فد.فرد. [ناو] ڕووماتیسـم؛ نـە-خۆشینی پەنمینی جومگە بـەهـۆی تـەڕە-شۆیی وسەرماوە. (رماتیسم)
ڕومانتیـک : ایتاد؛فـد؛ فرد؛انـد: [ئـاوە-ڵناو](۱)هەستبزوێن. (۲)خەیاڵـاوی وهـە-ستۆکی.(۳)هەرهونەرێک بە ناوەڕۆکی ئـە-ویندارانە و هەستۆکییەوە. (رومانتیک)
ڕونێسانس : ایتاد؛ فد؛ فرد؛ اند: [ناو] ڕەوتی نوێبوونەوە و بووژانەوە لەباری هونەرەکان و پیشە سازیەوە، کە چەرخـی۱۴ تـا۱۶ ی زایێنی لە ئورووپا سەری هەڵدا. (رنسانس)
ڕووباز : [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ بێسەربـان و میچ؛ دەفریسەربەتاڵ. (روباز)
ڕەزایـەتینامـە: [نـاو،ت] بـەنووسـراوە چاوپۆشین لە سووچیتاوانبار؛ دەربڕینی ڕە-زامەندی بە نووسین. (رضایتنامە)
ڕەوانپزیشک :[ناو]دوکتۆری ڕۆح و ڕەوان.

(روان پزشک)
ڕەوانپزیشـکی : [نـاو] لقـێـلـە زانسـتی پزیشکی،کەکاری ناسین و چارەسەرکردنی نەخوشینەکانی دەروونـی و ڕۆحیـە. (روان-پزشکی)
ڕەوانناس : [ناو] خاوەنی زانستی ڕەوان-ناسی. (روان‌شناس)
ڕەوانناسی : [نـاو] زانسـتی لێکۆڵینـەوەی کـردەوەکـانی ڕوحـی و هـەسـت و بیـر و بۆچوونی هزری و چارەسەرکردنی گرفتـە-کانی. (روانشناسی)
ڕەوانناسی پەروەردەکاری : کەڵکوەرگرتن لەبنەماکانی ڕەوانناسی بۆ باشتر پـەروەردە کردن. (روانشناسی پرورشی)
ڕەوانناسیتاوانکاری : دوکتۆری ناسـین و تۆژینەوەی هۆگەلی هانـدەری مـرۆڤ بـۆ تاوانکاری. (روانشناس‌جنایی)
ڕەواناسی‌گشتی: ڕەوتـی تـاوتوێ‌کردنـی ڕەسم و یاسا و دەستووری گشتی کە بـە-سەر مێشـکدا زاڵن. (روانناسی عمومی)
ڕەوانناسیمنداڵان : تۆژینەوەی ئاکاری

مرۆڤ لە سەرەتای منداڵییەوە هەتـا لاوی. (روانشناس کودک)
ڕەوەند : شێوەی‌کار؛ ڕەوت؛ ڕەڤەند. (روند)
ڕەیل : اند؛ فـد؛ فـرد: ڕێگـا یـان خـەتـی ئاسنی شەمەنـەفـەر؛ هێڵـی ئاسـن. (ریـل قطار)
ڕێزیدێنت : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] پزیشکێک-کە بۆ پسپۆر بوون لەکاری کردەوەییدا، لە بەردەست ئوستاددا لە نەخۆشخانە کـاردە-کا. (رزیدمت)
ڕێکۆردەدار : فد؛ فرد؛ اند: [ئاوەڵناو] خاوەنـی

باشترینشۆپ و پلە و پایە لـە کێبـەرکێـدا. (رکورددار)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] بازنەییێک لەکانزا کە لاستیکی تەگەری سەیارە دەچـێ بـە-سەریدا. (رینگ)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] سەکوی تەنـاف کێشراو بە چواردەوردا بۆ کێبەرکێی شەڕە-مشت. (رینگ‌بوکس)
ڕینگ : اند؛ فد؛ فـرد: [نـاو]کـەرەسـتەی-مۆتۆڕە. بازنە ئاسا لـەدەوری پیسـتۆن دە-خری و بەسیلەندرەوە جووتدەبێت.(رینگ)
ڕینگ : [ناو] لە مۆسیقادا بە ئاهەنگی بـن-بزێوکە دەوترێت کە بەبێ گۆرانی، بە سـاز لێدەدرێت؛ چووارمیزراب. (رنگ)
ڕێوێلوێر :[ناو] اند؛ فد: ڕێڤێلڤێر؛ دەمانچەی تەوەرەدار(تۆپی دار). (رولور)

زاب : [ناو] زابی گەورە و چووک ناوی دوو زێ لە کوردستانی عێراق. (دودریاچە درکردستان-عراق)

زابیێمەیە : نۆرە؛ گەڕەدامەیە؛ نۆبەیمەیە. (نوبت ماست)

زاتاو : [ناو] زاتئاو؛ ئاوی تاڵی نیوزراو؛ ئاوی زاور؛ سە فرا. (صفرا)

زاچ : [ناو] ژنی زەیستان؛ ژنی تازەزاو. (زائو؛ زن تازەفارغشدە)

زاخ : قەلەڕەشە. (زاغ)+

زاخاو : [ناو] (١)تاویاوەی زاخ لەنێو ئاودا. (زاج درآبحلشدە). (٢)زاخجۆش. (با زاج جوش کردن؛زاجذوبشدە)+

زاخاودانەوە [چاوگە،ت](١) پاککردنەوەی خشڵی زێڕ و زیو بە شێوەی تایبەت لە زێڕینگەریدا. (تمیز کردن جواهرات).(٢) زاخجۆشکردن. (زاغجوش کردن). (٣ب) مشتومالکردنی تێخی خنجێر و شمشێر. (مشتومال‌دادن تیغە خنجر).

زاخاودانیچاو : بەکەیفی دڵ تەماشای دیمەنێکی دڵرفێن یان هەر شتێکی جوان کردن؛ (ڕووناک کردنەوەی چاو بە دیمەنی جوان دیتن)(دیدە جلادادن)

زاخجۆش : [ناو] تاواوەی زاخ بەگەرما پێدانی زۆر. (زاجذوبشدە)

زاخجۆشکردن :[چاوگە،ت] قاییم کردن و جۆش دانەوە و چێکردنەوەی شتیشکاو بەزاخی تاواوە. (جوش‌زدن‌بازاج)

زاخدراو :[ناو،بەر] گاودراو بە زاخ؛ قاییم‌کراو بە زاخ. (چسبانده شده بازاج)

زاخۆران : [ئاوەڵناو] تێرنەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور

زاخۆیی : [ئاوەڵناو+ ناو](١)خەڵکیان پەیوەندیدار بە زاخۆوە. (اهل‌یا مربوطبە زاخۆ). (٢)جۆرێک باڵتە کە دەستکاری زاخۆ بووە. (نوعی‌پالتو)

زاخەکەوە :[ناو،ت] قاژقاژە؛ ژەنگار؛ مووروەشینە؛ زاخیشین. (زاج‌آبی)

زاخیچەرمگ : [ناو،ت] زاخیسپی؛ لە پزیشکی و ڕەنگرێژیدا بەکەڵکە و سیازاخیشی لێدروست دەبێت. (زاج سفید)

زاخیسەوز : [ناو،ت] مندارەبەرد؛ قژاڵک؛ بۆ دروستکردنی مەرەکەف و ڕەنگکردنی چەرم بەکەڵکە. (زاجسبز)

زادپەیزاد : پشتاوپشت؛ جد ئەندەرجەد؛ ڕەچەڵەک. (جد اندرجد)

زارانج : زارانجە؛ کەو؛(کبک)

زاردراو : [ئاوەڵناو] (ب)فرەوێژ؛ زۆربلێ. (پرگو)

زارا : سارا؛ ناوی ژنانەیە. (اسمزنانەاست)

زاراڤ : [ناو] زاراوە؛ شێوەیئاخافتن؛ زاراڤە. (لهجه)

زاربڵاو : [ئاوەڵناو] ڕاز درکێن؛ قسە ڕانەگر. (افشاکنندەراز)

زاربەزار : دەمبەدەم؛ سینەبەسینە؛ بە بێ نووسین

ڕاگوێزرانی مەبەست لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە. (سینەبەسینە)

زاربەستن : [چاوگە،ت] دەمبستن؛ (ب)قسەنە-کردن؛ قوڕوقەپکردن؛ قوڕوقەپ پێکردن. (دهن‌بستن)

زارجوو : [ناو] دەمەجاو؛ بەئەندازەی جارێک جاوین. (باندازەیکبارجویدن)

زارخەندە : [ناو] لێوکەن بە تەوسەوە؛ (ف.مشە کەنینا نەژدل. (زهرخند)

زاردروون : [چاوگەت][(١ب) دەمبەسکردن؛ بەرگری لە قسەکردن. (دهن بستن).(٢ب) ڕیشوەت پێدان بۆ چاوپۆشی و قسە نە-کردن.(بارشوه دهان بستن). (٣) هەردوو لێو بە یەکدا دوورین. (لب دوختن)

زاردەشت : [ئاوەڵناو] ڕاستوێژ؛ زمانڕاست؛ (ب) ناوی زەردەشت پێغەمبر. (راستگو؛ زردوشت)

زارزانک : [ناو] شانۆکار؛ شانوگەر؛ ئەکتەر و دە-رهێنەری شانۆ. (تیاترگر.بازیگرتیاتر)

زارکردنەوە : [چاوگە،ت] زارلێکردنەوە (ب)دەم لێهەڵماڵین و قسەی ناخۆش پێوتن. (دهن-بازکردن)

زارنانەوە : [چاوگە،ت] سەرداپۆشین؛ سەرنانەوە؛ (ب)قسەلێنەکردن.(سرپوش‌گذاشتن)

زاروزیخ : [ناو] ناو و دەنگ؛ ناوونیشان؛ ناوداری. (اشتهار)

زارۆهەساران : [ناو] منداڵی ئەستێرەکان؛ (ب) زەردەشت کە ڕیوایەتە کوڕی ئەستێرە بووە. (فرزندستارەها)

زارەکی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ لەفزی؛ لەبەزی؛ دە-ڤکی؛ بەگوتە. (شفاهی)

زارەودەر : (١)دەرگای ژوورێک کە بەرەو کۆڵان بکرێتەوە. (دری کە روبە کوچە بازشود.)(٢) جێگای گوڵە یان برینی دیواودیو. (جاپگلولە کە ازطرف دیگر خارج شود)

زارهەژدیها : [ناو] گیای دەمەشێر؛ جۆرێک گوڵە. (نوعی گل)

زازایی : جۆرێک هەڵپەڕین؛ خەڵک و شیوەزمانی زازاکان. (نوعی‌رقص وزبان‌زازاها)

زاغۆری : [ناو] لارەپێچی شەدە؛ مێزەری شەدە. (نوعی‌دستارابریشمی)

زاف : [ناو] لە زەعفی ئارەوییەوە هاتووە، حاڵە-تی دڵ بێهێز بوون. (ضعف)

زاڤ : [ناو] ڕەسم؛ ئائین. (آئین)

زاڤدان : [ناو] تۆڵدان، منداڵدان. (رحم)

زاکوماک : [ناو،ت] زاوماک؛ بەرخومەڕ. (برە-ومیش)

زاکۆن : [ناو] زیپک؛ بڕشت؛ کارلێهاتن؛ قودرەت. (قدرت؛ ابهت؛ قاطعیت)

زاگاری : [ناو] زگاری؛ پەشێوی؛ عاجزی؛ غە-مباری. (آشفتگی؛ غصەداری)

زاگە : زایگە؛ زاوە؛ منداڵیبووە. (زائیدەاست)

زاڵ : پیر؛ بەساڵاچوو؛ ناویباوکی ڕۆستەمی پاڵە وان بووە. (زال)(٢) هێز بەسەرداشکان. (زورچربیدن)

زال :[ناو+ ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛ زاڵ. پیر. (پیر)

زاڵ : [ناو] ژەهر؛ ژار؛ ژەحر. (زهر)+

زاڵە: کیسەی سەفرا؛ کیسەی جێگای زاڵ(ژە-حری سەفرا) (کیسەصفرا)

زالوو : زارووز؛ مارمژ؛ (زالو)

زاڵەبردن : [چاوگە،ت] (١)هاواربردن؛ گلە و

گازنده بردن بۆ لای کەسێک. (دادخواهی‌پیش-کسی‌بردن)(٢ب) ترساندن. (ترساندن)

زاڵەتەقێن : پڕمەترسی؛ زۆربەسام و ترس. (ترسناک)

زاڵەزەرداوە : <زاتاو.

زاڵی‌زەڕ : نازناوی باوکی ڕۆستەمی دەستان بوون. (زال‌زر)

زامن‌بوون : [چاوگە،ت] بەرعوێدەبوون، دەستەبەربوون؛ قفڵبوونی چەک و چەقۆی زامندار.(ضامن‌شدن)

زامندار : (١)[ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک کە زمانەیێکی ببێت بۆ نەجووڵان یان کارنەکردنی بەشێکی ئەو کەرەستە.(٢) دەستەبەرکراو. (١و٢.ضامندار)

زامنە : [ناو] زامن؛ ئامێری قفڵکردنی پەلەپیتکەی تفەنگ یان چەقۆی زامندار. (ضامن)

زامووسقە : [ناو] هەویرێک لە خاکی‌مێل و ڕۆن بەزرەک بۆ پڕ کردنەوەی درزی تەختە و بۆ دابەستنی شووشە پەنجێرە. (زاموسقە)

زان : [چاوگە و پاشگرێکە] واتا زایین بەڵام نەک هەر منداڵبوون؛ خوێن‌تیزان؛ ئاوتیزان.< زایین (پسوندجمع‌شدن)+

زانای : [چاوگە] زانین؛ تێگەیشتن؛ تێگەیشت. (دانستن؛فهمید)

زانەوێر : [ناو] ئاڵووگۆڕ؛ گۆڕان. (عوض‌کردن)

زاوابەند : < زاوارێوی

زاوارێوی : [ناو] زاوای لەسەر ماڵی خەزوورە دانیشتوو. (دامادسرخانە)

زاوازێرینە : [ناو] نازناوێکە بە تازەزاوا دەڵێن. (مانندشاەداماد)

زاویە : [ناو] سیسووچ؛ گۆنیا؛ کەرەستەی قەڵشکاری و ئەندازیاریە. (گونیا)

زایفە : [ناو] لە قەدیمدا بە ژنیان دەگوت؛ ئافرەت. (ضعیفە)

زایلە : [ناو] زایڵە؛ زایەڵە؛ دەنگدانەوە؛ گەڕانەوەی دەنگ؛ ئاوێژەی‌دەنگ. (برگشت وتشدیدصدا؛ ایکو)

زایەکەردەی : [چاوگە،ت] لەناوبردن.(ب)فرۆشتنی مەڕوماڵات. (ازبین‌بردن)

زایین : [چاوگە،ت] قەتیس‌بوونی ئاو لەچاودا؛ ئاوزایینەچاو؛ دەستمقرنجا خوێنی‌تێزا. <زان. (جمع‌شدن‌مایع)+

زبان : [ناو] زمان بەهەمووماناوە؛ وەک زبان تاڵ؛ زبان‌پیس؛ واتا زمان‌تاڵ، زمان‌پیس، زمانی ئاخافتن. (زبان)

زبانە [ناو] (١).بڵێسە. (شعلە). ٢)داری تا شراوی ناوکانە؛ هەر شتی قوت کە دەخرێتە نێوشتی ناوچاڵ بۆ چاکتر پێکەوە لکان وەک کانە و زبانە. ٣) بزمارئاسای سەر ئاڵقەی ئاغزوونە. (زبانە)

زبری : [ناو] دژی‌نەرمی؛ زووری؛ حاڵەتی‌زبر بوون؛ زڤری. (زبری)

زخ : [ئاوەڵناو] سەخت؛ زەخ؛ زەخت. (سخت)+

زدک : [ناو] زیپک؛ زیپکە؛ زبرکە؛ جۆشی‌سەرپێست؛ جوانەزمە؛ جوانەزوە. (جوش)

زراسک : [ناو] کۆرپە؛ منداڵی‌ساوا. (بچەتازەبەدنیاآمدە)

زرالات : [ناو] تاتەبەرد؛ بەردی‌پان و گەورە.(تختە بزرگ‌سنگ)

زرانوو : [ناو] زرانی؛ ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ چۆک؛ وژنگ؛ زرۆنی؛ زانوو ؛ زەنگوڵ. (زانو)

زڕانەوە : [چاوگە،ت] زڕیانەوە؛ دەنگی ناقووس و زەنگۆڵە بەرز بوونەوە. (بەصـدادرامدن نـاقوس و زنگ)
زرانی‌بەزرانی: چۆک‌بەچۆک؛ (ب)نزیک و ڕووبـە ڕوو دانیشتن. (زانوبزانو)
زراو : [ئاوەڵناو] زراڤ؛ باریـک. (باریـک)< زاڵـە (ف.هن)
زڕاوشان : [ناو] زێڕووەشان؛ پـارە بـەسـەربووکـدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)
زڕباڤ : [ناو] باوەپیارە؛ زڕباب. (ناپدری)
زڕبراله : [ناو] زڕبرا؛ برایی‌کـە تـەنـی نـەبێـت. (نابرادری)
زڕبـورا : [نـاو] زڕبـرای هاوسـەر؛ زڕبـرای‌ژن. (نابرادری‌زن)
زربە : [ناو] زبرە؛ گرنج گرنج؛ درشتە. (نخاله)
زربـی : [نـاو] زبـری؛ گرنجـی؛ ناسـافی؛ دڕی. (زبری)
زرتخانە : [ناو] جێگەی کێبەرکێ و گاڵتە و قـە شمەری. (جای‌مسابقەوشوخی‌کردن)
زرتوپرت : [ناو]جرتوپرت؛ قسەی‌بێ‌واتا؛ و بێ مانا. (یاوە)
زرتـەسـوور [ئـاوەڵنـاو] زرتـەزەلام؛ زرتـەبـۆر؛ زلحۆرت. (لندهور)
زرچەنە : [ناو] ژێرچەنە؛ خشڵێکە دووسەری بـە قولاپ لە ژێر چەناکەوە بەلارەپیچەوە قـاییمدە- کرێت. (نامزیوری‌است)
زڕدش : [ناو] زڕبـرای مێـرد. (نـابرادری‌شـوهر)
زڕدێ : [ناو] زڕدایک؛ ژنی‌بـاب؛ بـاوەژن. (زن- پدر)
زرز : [ئاوەڵناو] شەمبۆز؛ نائارام؛ شەڕوور؛ تـەغـەر بۆ وڵاخ دەوترێت. (شرور)
زرزرە : [ناو] زوخاو؛ خوێناوی‌بـرین؛کیم؛(کـێم؛ چڵکی‌برین. (چرک‌زخم)
زرشـک : [نـاو] زریسـک؛ زریشـک. (زرشـک)
زرگوهەڵەت : [ناو] زەردوما؛ زوورگوهەڵـەت؛ پرکۆسپ و کەندالْ؛ هەڵدێر. (سنگلاخ)
زرمتانە : [ناو] تۆڵە؛ حـەیـف؛ حـەقسـەندنـەوە. (انتقام)
زرنازیق : [ناو] جولانیْ؛ جولانە. (تاب‌بازی)
زرنگانەوە : [چاوگـە،ت] زرینگانـەوە؛ هێربـاری- کۆن و بۆن‌گرتوو بە ئاور سوورکردنەوە. (سـرخ- کردن‌دوبارە‌کوزە‌کهنه)+
زرنگەی‌گوێچکە : [ناو،ت] بەهۆی دەنگـی زۆر بەرز وەک دەنگی‌تۆپ، کە گوێ هاژەهاژی لێ- دێت. (ویزویزگوش)
زرنووق : [ناو] چریسکایی ڕۆن لە سەر شـۆرباو. (چربی کم روی سوپ)
زرنووچقاو : <زرنووقاو.
زرنووقاو : [ناو] چەوراییکەم بـەسـەر چێشـتی- تراوەوە (چربی‌کم‌روی‌غذای‌آبکی)
زرو : [ناو] زرب؛ زبر؛ زڤر. (زبر)
زرواڵـێ : [نـاو] زرخوشـک؛ خوشـکی‌ناتـەنـی. (ناخواهری)
زروزبیل : [ناو] زبلۆزالْ؛ خەوشوخالْ. (آشغال)
زروزەنگیانە : [ناو] متومووورو. (خرزەومنجوق)
زروقە : [ناو] (١)جووکە(جیک‌جیک). (٢)شەبەق؛ شەوقی‌کەم؛ ڕوشنایی‌کەم. (سو)
زرۆنی : [ناو] زرانوو؛ زرانی؛ ژنۆ؛ ئـەژنـۆ؛ چـۆک؛ وژنگ؛ زانوو؛ زەنگولْ. (زانو)
زروێ : [ناو] دڕکە تاڵە؛ چەوغان.< تۆسی

زڕەفەقی : [ناو](ب)کەسێک کەتازە دەستی بە خوێندن کردوە؛ کەم خوێندەوار؛ کەم سەواد. (کم‌سواد)

زڕەکبون : [چاوگە،ت] زڕەبوون؛ چاولەبەرتیشک هەڵنەهاتن؛ بەشەوارەکەوتن. (ندیدن‌بعلت-نورروبرو)

زڕەکەش : [ناو] کەشاوێک کە کزر بووەتەوە و بۆ کێڵان ئامادە بووە. (زمین‌آبداده‌آماده‌شده)

زڕەگەنە : [ناو] گیاییێکی بۆن ناخوشە و بەرەکەی خڕ و دڕکاویە. (نام‌گیاهی‌است)

زڕەلاو : لاوی‌ترسەنۆک و بێ‌بایەخ. (جوان‌ترسو)

زڕەمەندێ : [ناو] گیاییێکە وەک مەندێ بەڵام کورتە باڵاترە و گەڵاکەی وردترە. (نوعی گیاه)

زڕێپۆش : [ناو] لەعەسکەریدا دەبابەیێکە لە-جیاتی زنجیر لەسەر تەگەری لاسیقی‌دەڕوا. (زرهپوش)

زڕێپەڕ : [ناو] پەڕاوی‌زەریا؛ کەناری‌زێ؛ کەناری‌دەریا. (کناردریا)

زڕیشکی : [ناو] ڕەنگی‌زریشک؛ سووری‌تۆخ؛ پێکدی لەسوور و قاوەیی‌تۆخ. (زرشکی)

زڕیکەلێ‌هەستاندن : [چاوگە،ت] زریکە لێ‌هەڵساندن؛ پێوەدان؛ ئازار پێگەیاندن. (ئازاررساندن)

زستانەخەو : [ناو،ت] نیوە خەوتنی هەندێ گیانلەبەران لە زستاندا و بووژانەوە و بەخەبەرهاتنیان لە بەهاردا.(زمستان خوابی)

زقر : <زرو.

زقروک : [ناو،بک] خول‌خۆر؛ کەسێک زۆر دەگەڕێت. (گردنده؛ چرخنده)

زقرۆک : [ناو] گێژاو؛خولخواردنی‌ئاو؛ ئاشی جند-ۆکان. (گرداب)

زقووم : [ناو] زوقم؛ خووسار؛ سیخوار؛ ئالشک؛ خویسک؛ قراف؛ خویز؛ سەرماوەردە؛ جیلە؛ هەڵمی بەسەهۆڵ بووی سەرگەڵای دار. (بژ)

زکدان : [چاوگە،ت] لەمدای؛ تەپڵەک کردنی دیوار؛ هاتنەپێشەوەی بەشێ لە دیوار یان هەر ڕووپەڕێک. (شکم‌دادن)

زکر : [ناو] پرچ هەڵسووڕاندن و هەڵپەڕ و داپەڕی دەروێشانە، تەغەر بەهەوای دەنگی دەفەوە. (سماع درویشان)

زکرەش : [ئاوەڵناو] دڵپیس؛ دووشک؛ بەدگومان. (مظنون‌ودل‌چرگین)

زکشێلان : [چاوگە،ت] (ب)لێدان و بە پاوە چوونە سەرزگی کەسێک. (کتک‌زدن)

زکقوپاو: [ئاوەڵناو] کەلەکە قوپاو؛ (ب) لەڕ و لاواز. (کنایی‌لاغر)

زکەدڕێ : (ب)زۆر هەواداربوون و لەسەرکردنەوە و لایەنگریی بە هەموو تواناوە. (شکم‌دریدن)

زگبەرەڵا : [ئاوەڵناو] (ب) زۆرخۆر. (شکمو)

زگپەرس : [ئاوەڵناو] زگپەرست؛ چلێس؛ نەوسن؛ سکەڕۆ؛ چڵەک. (شکم‌پرست)

زگدڕاو : [ئاوەڵناو](ب)زۆرخۆر؛ خۆرا؛ فرەخوەر. (شکمو)

زگدەرپەڕیگ : [ئاوەڵناو] سکەمشکە؛ سکزل؛ زگماسیو؛ زگپەنماو؛ ورگن؛ تەنگەقەوی. (شکم‌گنده)

زگماهی : زکماکی؛ سروشتی. (طبیعی)

زگەخشکی : [ناو،ت] بەزگەوە خۆخشاندن و چوونەپێشەوە زیاتر بۆ پاریزبردن. (باشکم‌خزیدن)

زلحوڵ : [ئاوەڵناو] گمتەی گێژ و ویژ و گەوج و گێل. (گندەبگ‌خول‌وچل)

زلحیز : [ئاوەڵناو] زەلامی بێزراوی بێغیرەت و حیز. (یوغر بی غیرت)

زڵفگیر:[ناو] گیرەیقژ؛ گیرەیسەریژنان.(گیرە- مو)

زڵقەزڵق : [دەنگەناو] جڵقەجڵق؛ قوڵتەی نێو قوڕیشل و قوڕاو. (صدایپادرگلوشل)

زڵەقیاگ : [ئاوەڵناو] شڵەقاو؛ شڵەژیاو؛ شێواو. (بهمزدەشدە؛ آشفتە)

زلەموو : [ناو] مووی قەوی کە لە پیریدا لە سەر کەپۆ و ڕوومەتی مرۆڤ دەڕوێ. (موی بلند کە دریپری روی صورت میروید)

زلهێز : [ناو] دەسەڵاتداریگەورە. (ابرقدرت)

زلێندک : [ناو] دوێرد؛ قەیچی؛ مقەس؛ مقەست؛ دوارد. (قیچی)

زلینە : [ناو] زەمێڵە؛ قوڵینە؛ قەرتاڵە؛ بەرچن. (زنبیل)

زمانپاراو : [ئاوەڵناو] زمانلووس؛ قسەزان؛ دەم- پاراو. (سخنور)

زماندن : بەرەڵاکردن؛ وێڵکردن؛ ڕەها کردن. (رهاکردن)

زمانڕەق : [ئاوەڵناو] قسەڕەق؛ قسەتاڵ؛ زمان- تاڵ. (بددهن)

زمانگەستن : [چاوگە،ت] (ب) وەئاگاهاتن لە هەڵە و حەسرەت خواردن. (زبانگزیدن)

زمانەوان : [ناو] پسپۆڕی زمانناسی. (زبان‌دان؛ خبرەزبان)

زمبە : [ناو] شیشیتفەنگ پاککردنەوە؛ زمە. (سنبەتفنگ)

زمبێڵقەیتان : (ب)کەسێک کە سمێڵی باریکە؛ سمێڵقەیتان. (سبیلباریک)+

زمپارە : [ناو] کاغەز پەرداخ؛ سمپارە. (کاغذسمبادە)

زمڕان : [ناو] زمڕین؛ ئاروین؛ ئەزموون. (امتحان)

زمڕاندن : [چاوگە،ت] ئەزموونکردن؛ تاقی- کردنەوە؛ ئاروینکاری. (امتحانکردن)

زمڕاو : [ناو،بەر] بەتاقیکردنەوە ناسراو؛ ئە- زموونکراو. (امتحانشدە)

زمرووت : [ناو] زمرووت. (زمرد)

زناعکار : [ناو،بک] زیناکەر؛ زیناحکەر؛ زینحاکەر. (زناکنندە)

زنج : [ئاوەڵناو]تیژ؛ تیژاییتێغ؛ دەمیتیژیتێغ. (تیز)+

زنجیریتەگەر : [ناو،ت] تۆڕە زنجیرێک کە لە کاتی بەستەڵەکدا بە دەوری تەگەری سەیارەدا دەپێچرێت. (زنجیرچرخ)

زنگار : [ناو] زنجار؛زەنگار؛ ژەنگ و چڵکی سەر- کانزا؛ ژەنگیمس کە ڕەنگێکیشینباوە و ژاراوییە. (زنگار)

زنە : [ناو] چوڕەچوڕ ئاوهاتنەدەر لەکوێرەکانی؛ دەڵاندن. (نشت.آبزا)

زنەکێش: [ناو]جۆگەی زۆرقووڵکە لە ناو زۆنگەزەویدا هەڵدەکەندرێت بۆ کێشانی ئاویزە- وی و وشککردنەوەی. (جویعمیقبرای- کشیدنآبزیادیزمینباطلاقی)

زنیاگ : [ناو،بەر] گۆپکەکردوو؛ هەڵزراو؛ لێوهە- لزنیاگ: لێوهەلزراو. لێوپشکووتوو. (تبخالشدە)

زوخواڵ : [ناو] سوخاڵ؛ زووخاڵ؛ ڕەژی. (زغال)

زوڕاتەکێویلە : [ناو،ت] دێمیلە؛ کەردڕ. (ارزن- خوشەای)

زوراد : < زوراته کێویله.
زۆرانیک : [ناو] سەهۆڵخانە؛ بەفرەچاڵ؛ بە-
ڕپرسی بەفرەچاڵ. (یخچال‌ومسئول‌یخچال)
زۆربۆهێنان : [چاوگە،ت] تەنگ پێهەڵچنین؛
تەنگەتاوکردن؛ گوشار بۆ هێنان. (تحت-
فشارقراردادن)
زۆرخواز : [ناو] فرەویست؛ زۆرویست؛ (ب)بەتە-
ماح. (زیادەخواه)
زۆرک : زۆرکان؛ زیخەڵان؛ زەوینی زۆر سفت
ورەق؛ ڕەپن. (زمین سفت)
زۆرگەڕ : [ناو] خول‌خۆر؛ (ب) ماڵانگەڕ؛ زۆر لە
سەفەردابوون. (زیادگشتن‌وگردشکردن)
زۆرلێکراو : [ناو،بەر] (١) ناچارکراو؛ زۆربۆهێزاو؛
(مجبورشده). (٢ب) زوڵملێکراو؛ مافخوراو.
(مظلوم)
زۆر وەنەکریا : <زۆرلێکراو
زۆرە : (١)فرەس. (زیاداست).(٢)زوهرە؛ ناوی ئە-
ستێرەی‌ناهید.ناچاریە. (زهره، زوراست)
زۆرهان : [ئاوەڵناو] پیری‌بی‌تاقەت؛ پیری لاکە-
فتە؛ پیری لەکارکەوتوو. (پیرازکارافتاد)
زۆرهاوردن : [چاوگە،ت] زۆر هێنان؛ تەنگە-
تاوکردن. (فشارآوردن)
زۆق : [ناو] جووت؛ دژی‌تاق؛ بەجووت. (جفت)
زۆڵ : [ئاوەڵناو] (ب)فێڵەباز؛ حیلەکەر؛ ساختە-
چی. (حیلەگر)+
زۆلانە : [ناو] ئالقەکانی‌زنجیر. (حلقەهای‌زنجیر)
زۆلوولاو : [ناو] بەلوویی؛ ڕوەکێکی لامژە،
ڕیشەی لە سەر داری بەرووە دەرووێ و میوەکە-
ی بۆ ڕەوانی باشە(کشمش کولی؛دارواش)
زۆڵەچەرم : [ناو،ت] سیرمە؛ ڕیشاڵی‌باریک بڕدراو
لە چەرم. (برش‌باریک‌چرم)
زۆڵەزا : [ئاوەڵناو] حەرامزاد؛ حەرامزاو؛ بیژوو.
(حرامزاده)
زۆڵەک : [ناو]دەنکی‌گەرمەشانی کە لە برژاندندا
نەپشکووتووە؛ دەنکە دانەویڵەی نەکوڵیوی
ناوچێشت. (دانەذرت چسفیل‌نشدە؛ دانەنپختە-
درآش)
زومراو : <زمراو.
زۆمە : [ناو] ئۆبە؛ کۆمەڵێ ڕەشماڵ لە پەنای یە-
کدا. (چندسیاەچادرباهم)
زۆنار : [ناو] زوننار؛ کەمەربەندی قەشەی
مووسایی. (زنار)+
زووان‌بەسە : [ئاوەڵناو] زبان‌بەستە؛ بەستەزمان؛
فەقیر؛ بێدەنگ؛ بی‌قسە. (زبان‌بستە)
زووان‌لاخستن : [چاوگە،ت] (ب)درۆکردن.
(دروغ‌گفتن)
زووانەگا : [ناو] گوڵ‌گۆزروان؛ گۆزربان؛ گوڵەکە-
ی بۆڕەوانی باشە و میزهێنەرە. (گل‌گاوزبان)
زووخاڵ‌سەنگ : [ناو،ت] زووخاڵی‌بەرد؛ بەردە
ڕەژی؛ سوخاڵە تەوەن. (زغال‌سنگ)
زووخواڵەتەوەن : [ناو،ت] زووخاڵی‌بەرد؛
زووخاڵ‌سەنگ. (زغال‌سنگ)
زوورەئاوی : [ناو،ت] زبرەی‌ئاوی؛ زبرەیێک کە
بۆ تیژکردنی تیخ تەڕی دەکەن. (سنگ‌سمبادە)
زوورەزوور : [ناو،ت] گریان و شیوەن بەدەنگی-
بەرز؛ قوورە قوور. (گریەکردن‌باصدای‌بلند)
زوورنج : [ئاوەڵناو] کەسێک زوو دڵی‌بشکی
یان‌بتۆرێت. (زودرنج)
زووغور : [ناو] گورچیلەی حەیوان‌گەل. (کلیە-
حیوانات)

زووگوور :[ئاوەڵناو] پێدڤی؛ پێداویستی؛ پێویست. (لازم)

زووگوورت : [ئاوەڵناو] زووگورد؛ ڕەبەن؛ تەنیا؛ بیٚهاوسەر؛ سەڵت. (مجرد)

زووهەڵبەست : [ناو] بیٚفکرکردنەوە خولقاندن؛ دەسبەجیٚ حازرکردنی بەرهەم یان جووابیٚک. (فی البداهه)

زوێلٚ : [ناو] پووش‌وپڵاش؛ زبلٚ. (خاکروبه)

زەباندن : [چاوگە،ت] فریودان؛ گومڕاکردن؛ لاڕیٚ پیٚکردن؛ خاپاندن. (فریبدادن)

زەبرۆ وونی : [ناو،ت] زەبری‌خوێن؛ فشاری-خوێن؛ تەوژمی‌خوێن. (فشارخون)

زەبری‌خوێن : [ناو،ت] زەبرۆ وونی؛ تەوژمی-خوێن. (فشارخون)

زەبوور : [ناو] ناوی کتێبی عاسمانیی داوود پێغەمبەر (د). (زبور)

زەبەرجەد : [ناو] جۆریٚک بەردی بەهادارە؛ جۆریٚک خشڵە. (زبرجد)

زەبەردەس : [ئاوەڵناو] زەبربەدەس؛ بەدەست-وبرد؛ کارامەد. (زبردست)

زەحله : [ناو] زەهلە؛ زاوڕ؛ زەندەق؛ زراو. (کیسه-صفرا)

زەخفە : [ناو] گۆشتیٚژێرپڵاو. (گوشت‌زیرپلو)

زەخم‌پیٚچ : [ناو] برین‌پیٚچ؛ قوماشی‌ناسک و دریٚژی بۆ برین پیٚچان کە زیاتر لە کەتان چێدە-کریٚت. (باندزخم‌بەندی) کەسیٚک کە برین دە-پیٚچیٚتەوە.

زەخم‌دەرکردن : [چاوگە،ت]سەرهەڵدانی برین لەسەر پیٚستی‌لەش. (زخم‌درآوردن)

زەخم‌کردن : [چاوگە،ت] زخمدارکردن؛ بریندارکردن. (زخم‌کردن)

زەخمە : فد: [ناو] میزراب؛ لیٚدانی‌میزراب؛ بە-میزراب نەغمە وەشاندان لە سیمی‌تار؛ نەغمە. (زخمه)

زەڕباف : فد: [ناو،ت] قوماشی زەڕی؛ کری - سیمی‌باریک وزەرد. (زرباف)

زەربانی‌مەریوانی : زاناییٚکی‌کورد بووە کە لە ڕە-سەدخانەی مەراغە کاری‌کردووە و کتیٚبی ساروجنامەی لە زەمانی هەلاکۆی مەغوولدا نووسیوە. (زربان‌مریوانی)

زەڕنیق : [ناو] زەڕنیق. (زرنیخ)

زەرتک : [ناو] زەردوویی؛ خوێنەمیزکە. (یرقان)

زەرچی : [ناو] هەوەڵین سەوزایی کە بەهاران سەوزدەبیٚت. (اولین‌سبزەبهاری)

زەرحات : [ناو] (ب)بیٚستان و سەوزی‌کاری. (سبزی‌کاری‌وبوستان)

زەرد : [ناو] (ب) کانزای برنج. (برنج)

زەرد : [ناو] مسوار؛ کانزای تیٚکەلاو لە مس و قالاٚیی کە سەماوەریان لیٚدروست دەکرد. (مسوار)

زەڕدالٚ : ناوی گیاییٚکە؛ سەندەلٚ. (اسم‌گیاهی-است)

زەردپیٚست : [ئاوەڵناو] زەردپۆستالٚ؛ ڕەگەزی ئینسانگەلی زەردی ڕۆژهەڵاتی‌دوور. (زردپوست)

زەردجۆش : [ناو] مسواری‌جۆش‌کردنی دووکانزا. (زردجوش)

زەردکریاک : [ناو،بەرا] (١ب)گۆشت یان سەوزی یان هەر شت نیوە سورکراوە لەسەر ئاور. (تفت-دادەشدە)(٢) ڕەنگی زەرد تیٚهەڵساوراو. (رنگ زرد مالیدن)

زەردوسوور : [ناو] هەسینە زێرینە؛ مۆندای‌فاتمە؛ مۆندای‌ئایشە؛ کەسکەسوور؛ تویڵ‌زێرینە؛ کۆڵکە زێرینە؛ کوڵەکە زێرینە؛ ئەستوونەزێرینە؛ هوورە-وەری؛ هەسارەزێرینە. (قوس‌وقزح)+

زەردوێیی : [ناو] عێلێکی کوردن لە ناوچەی پاوە؛ ناوی‌ئەوناوچە. (ایل‌زردویی)

زەردەبرین : [ناو] ئاورە؛ زەردەزەخم. (نوعی‌زخم-واگیردار)

زەردەپێهاتن : بەکەسێک پێکەنین بەلێوکەنی بەتەوسەوە. (بەکی‌خندیدن)

زەردەتا : [ناو] تەبی‌زەرد؛ نەخۆشینێکی جێی مە-ترسی و گیرۆداره. (تب‌زرد)

زەردەچوێە : [ناو] زەردەچێوە؛ زەردەچوێ؛ زەردە-چەوە. (زردچوبه)

زەردەزخم : [ناو] ئاورە؛ زەردە برین؛ برینێکی-گیرۆ داره. (نوعی‌زخم‌واگیردار)

زەردەشامی : [ناو] گۆرەویلە؛ گۆرەوی‌چنە؛ فر-ندەیێکە هێلانە کەی بە شێوەی گۆرەوی بە دارانڵا شۆڕ دەبێتەوە. (اسم پرنده‌ایست)

زەڕدەشت : زاردەشت؛ دەشت واتا ڕاستی؛ دەم-ڕاست؛ قسەڕاست؛ زەڕدەشت؛ ڕەنگە شاری سە-ردەشت پێوەندی هەبێت بە زێدی زەڕدەشتەوە چوونکا کەوتووەتە باشووری زەریای ورمێ کە زۆرینەی مێژوو نووسان ئەو شوێنەیان بە زێدی زەڕدەشت زانیوە. (زرتشت)

زەڕدەشتی : [ناو] پەیرەوی ئائینی ئاهورامەزدا. (زردتشتی)

زەردەکەنە : [ناو،ت،] لێوکەن. (لبخند)

زەڕدەگوێنی : [ناو،ت،] جۆرێک گوێنی کە لە جەوەکەی کەتیرەی زەردباو دەگرن. (گون‌زرد)

زەردەلۆ :[ناو] گیای لۆی زەردباو.(نام‌گیاهی‌است)

زەردەلێو : [ناو،ت] لێوکەن؛ بزەهاتنە سەرلێو. (لبخند)

زەردەماسی : [ناو،ت] زەردەپەڕ؛ ماسیێک کە ژێرزگی‌زەردە. (ماهی‌زردەپر)

زەردەهاتن : گنژینەوە؛ گژینەوە؛ بزە هاتنە سە-رلێو. (لبخندبرلب‌آمدن)

زەردەی‌خۆراوا : زەردەی ڕۆژپەڕ. (آفتاب‌غروب)

زەردی : [ناو] جۆرێک گیایە؛ قاقلّی گیوی؛ بۆنە-خۆشینی تەنگەنەفەسی بەکەڵکە. (کاجیره؛ کاژیره؛کافشه؛ گلرنگ)

زەردێنۆهێلەی :[ناو،ت] زەردێنەی هێلکە. (زرده تخم‌مرغ)

زەڕە : [ناو] (۱) زۆر ورد. (۲ب) دەنگی زەڕاندنی کەر. (صدای عرعر خر)

زەڕەتاڵ: [ئاوەڵناو] (ب) ڕەزاتاڵ؛ ئێسکگران. (زشت)

زەڕەشیرین : [ئاوەڵناو] (ب)ڕەزاشیرین. جوان. (تودل‌برو)

زەرزوور : >پەرەسریلکە.

زەڕفار : [ناو] سەڕاف؛ کەسێک کە پیشەی گۆڕینە وەی پارەی جۆربەجۆرە. (صراف)

زەرکاهێکی : [ناو،ت] زەردێنەی هێلکە؛ زە-ردێنۆهێلەی.(زردەتخم‌مرغ)

زەرکەزووی : [ناو] گیایێکە بەسەر زەویدا پان دەبێتەوە و سەلکی بنەکەی شیرینە (اسم-گیاهی‌است)

زەڕکەشی :[ناو،بەرهەمی‌چاوگە] (ف.گیو) رووکێش‌کردنی هەرشت بە ئاوی زێر؛ ئاودانەوە بە زێر. (روکش‌کردن‌طلا)

زەرگۆز : [ناو،ت] داری پەڵک؛ جۆرێک ڕەشە-چنارە. (درختترنگوت)

زەرگووز : [ناو،ت] (١)دارگوێزێکی زەردە. (گردوی‌زرد). (درختگردوی‌رنگ‌روشن)

زەرناس : [ناو] کەسێک کە بە بەردی مەحەک زێڕدەناسێ؛ (ب)مرۆڤی‌تێگەیشتوو؛ بە ئەزموون. (زرشناس)

زەرنگەر : [ناو] زێڕینگەر؛ زێڕفرۆش. (طلاساز. طلافروش)

زەرنیگار: [ناو] بە زێڕ نەخشاو. (زرنگار)

زەرۆڤار : <زەرفار.

زەروزیوەر : فد: [ناو،ت] خشڵ و خاو. (زروزیور)

زەروەزەردە : [ناو،ت] گوڵە هەنگووین؛ بۆ لا-بردنی زەرداو بەکەڵکە؛ گیای سەفرابەر. (شاسپرم کوهی)

زەروێلە : [ناو] زەردیوەلە؛ زەرویلە؛ زەردیوەلی؛ چۆلەکەیێکی دەنگ‌خۆشە ونێرەکانیان ڕەنگی زەردە. (پرنده‌ایست)+

زەرهاتن : [چاوگە،ت] (ب)هەوەسی قسەی بێجێ کردن، قسەی بەرز و بێجێکردن؛ هاوتای، ئەجەل هاتن.(هوس‌صحبت‌بیجاکردن)

زەرەزەر : [ناو،ت] زەڕینی لە سەریەکی کەر. (عرعر)

زەرەوشان : [ناو،ت] زێڕووەشان؛ پارە بەسەر بووکدا هەڵخستنەوە. (زرافشان)

زەرەهاتن : <زەرهاتن.

زەرهەلی : [ناو] هەلۆوچەزەردە. (آلوچەزرد)

زەریان : [چاوگە] زەڕین؛ دەنگی کەر. (عرعر)

زەریب : [ناو] (١)سنوور؛ کەوشەن؛ حدوود. (مرز). ٢)جێگەی بەیەک گەیشتنی دوو چۆم. (محل تلاقی‌دو رودخانه)

زەریقیچ : [ناو،ت] زەردی ئاچخ. (زردروشن)

زەریک : زراڤ؛ باریک. (باریک)

زەریم : [ناو] نێرگز؛ نێرگس. (نرگس)

زەعف : [ئاوەڵناو] (١)زۆر؛ گەلێک. (زیاد). (٢) [ناو] لەسەرخۆچوون؛ دڵ بووردنەوە. (ضعف)<زاف

زەغچوون : نەمان؛ لە بەین چوون؛ ڕیشەکەن بوون. (ازبین‌رفتن)

زەغەڵ : [ناو] بژار و گیای زیادی لەناو دەغڵی سەوز و شیناوەرد دا. (گیاەهرز)

زەق : [ناو] هەڵمات؛ کەللای‌مێشێن؛ مەرمەری مێشێن. (تیله)

زەقان : [ناو] مێشێن. (تیله‌بازی)

زەقەزەق : [ناو،ت] چاوداپچڕین و تەماشاکردن و چاولێ نەتروکاندن. (زل‌زدن)

زەلام : [ئاوەڵناو] گەورە؛ هەر شتەکە قەڵافەتی گەورەبێ. (بزرگ)+ پیاو

زەلامباش : [ناو،ت+ ئاوەڵناو] سەرگەورە؛ مرۆڤی کەڵەگەت و باڵابەرز. (قدبلند)

زەلەزەلۆک : [ناو]خلیسکێن؛ خلیسک. (لیز؛سرسره‌بازی)

زەلله : [ناو] زمان‌بەهەڵەگەڕان؛ قسەجووڕاندن. جووڕاندن. (تپق)+

زەلومۆر : [ناو،ت] زیندەوار؛ مەڕوماڵات. (احشام)

زەلهان : خزین؛ خوشین؛ خشکەکردن. (خزیدن)

زەلین : خووسانەوە؛ فیسانەوە. تەڕبوون و نەرم بوون لەئاودا؛ خزین؛ (خیساندن؛ خزیدن)

زەڵین : زەناو؛ زەوینی زۆنگ؛ جێگای شین‌بوونی

قامیش و زەل. (گل وشل؛ باطلاق)
زەمبـە : [نـاو] نـاوە؛ ئـەسـتەمـوولّی؛ دەفـری قورِکێشان. (زنبه)
زەمبەریش : [ناو] سەرین؛ باڵشت؛ بالیف؛ موتە کا؛ متەکا. (بالش)
زەمبەق : [ناو] گوڵیزەمەق. (زنبق)
زەمتە : [ئاوەڵناو] زەبـەلاح؛ گمتە؛تێکسـمراوی تەمبەڵ. (یغوروتنبل)
زەمزەمە : فد: [ناو] (١)دەنگی هەڵقـوڵینی ئـاوی کەم لەعەرز. (٢) لەبەر خۆوە گۆرانی وتن بە دە-نگیءنزم؛ ویرەویر. (١و٢زمزمه)
زەمەگلێرە : [ناو] چلوورە؛ سەهۆڵی شۆڕەوەبووی بەر پلووسک و گوێسوانان. (دنگاله)
زەنجەف : [ناو] متوموورووو؛ زێرِ و زیوەر؛ خشل و خاو. (زروزیور)
زەنخ : [ئاوەڵناو] گەنیو؛ بۆگەن؛ گەنی؛ گەنیـگ. (گندیده)
زەنـد :(١) [ئـاوەڵنـاو] گـەورە؛ مـەزن؛ زەلام. (بزرگ). (٢)[ناو]نازناوی چەنـد شـایئێـران لـە عێلی زەندیە. (زند)+
زەندئـەڤێـستا : [نـاو] زەندئاوێـستا؛ پـەرتـووکی پیرۆزی زەردەشتیان. (زنداویستا)
زەندشۆڕ : زەندەشۆڕ؛ جۆرەسەگێکە کە چوارپەلی تا قولاپە و تا مەچـەک لـەسـەرعـەرز دادەنـێ. (نوعیسگ)
زەندووک : [ناو] مووچ پێچ. (مچپیچ)
زەنـگ : [نـاو] (١)کـاتی دیـاریکراو بـۆ دەرس-خوێندن لەوانەدا. (٢)نـاویئـەو دەرسـە کـە لـە ماوەی وانەبێـکـدا دەخوێـنـدری وەک زەنگـی-چوارەم ماموٚستا دەرسی جوغرافیا دەلێتـەوە، (٣) دەستپێک و کۆتایی هاتنی وانـە بـە زرەی (ژام) زەنگ. (١و٢و٣زنگ)
زەنگار : [ناو] ژەنگـار؛ قاژقـاژە؛ مـوورووەشـینە؛ زاخیکەوە؛ زاخیشین. (زاجآبی)
زەنگارۆ : [ئاوەڵناو+ ناو] ژەنگاری؛ رەنگـیشـین؛ رەنگیکەوە. (زنگاری)
زەنگدار : [ئاوەڵناو] خاوەنیزەنگ؛ دەستەواژەی-موسیقایە، بەسازێ دەلێن کـەدەنـگـدە داتـەوە و زایە لەی هەیە. (زنگدار)
زەنگڵ : [ناو] زەنگول؛ دلۆپ؛ تکەی تراو؛ دلۆپە. (قطره)
زەنگڵەزیوە:[ناو]جۆرێک فرنـدەیگچکـەیـەبـەر سینگی سوورە و لەبەرزایی داراندا هێلانە چێـدە کات. (نوعیپرندەکوچک)
زەنگڵەمیرە : [ناو] جۆرێک باڵنـدەی گچکـەیـە. (اسمنوعیپرنده)
زەنگلێدان: دەستنان بە دووگمەی زەنگدا؛زە-نگی مەدرەسە و کلیسا لێدان؛ (ب)تـەلـەیفـۆن-کردن. (زنگزدن)
زەنگۆڵ : [ناو] ژنۆ؛ ئەژنۆ؛ زرانی؛ وژنگ؛ چـۆک زرانوو. (زانو)
زەنگوڵ زەنگوڵ : [ناو،ت] دلۆپەدلـۆپ؛ دلـۆپی-فرمێسک و ئارەقیلەش. (قطرەقطره)
زەنگۆڵە گیا : [ناو] گیای بەرزەلینـگ، پاڵاوتـەی کولێنراوی گوڵ و گەڵاکەی دژی کرمـی ڕیخـۆ لەیە. (درمنه؛ ورک؛ یوشن)
زەنگە : [ناو] داریشکاو بۆ سووتەمـەنـی. داری شکاوی سوخت بۆکوورە. (هیزمشکسته)
زەنگەزێرە : [نـاو] ژەنگـەسـوورە. (نـوعیزنبـور درشت)

زەنگەسوورە : [ناو] (١) ژنگەسوورەی ڕش‌باو بە قەرای(کۆ) دەبێت و ژەهری زۆر بقەیە. (٢) ژنگەسورەی ڕەنگ‌سووری ئاچخ کە کەمەر باریکە و دووهێندەی هەنگەژاڵە دەبێت. (١و٢. دونوع‌زنبوردرشت)

زەنگەنە : [ناو] دووهۆزی ناودارن لە نزیکی کرماشان و نزیکی کەرکووک. (زنگنە)

زەنگەنەی‌گردەکان : هۆزێک‌بوون لە نزیکی‌هەمەدان. (زنگنەگردکان)

زەنگی :[ناو+ ئاوەڵناو] خەڵکی زەنگباری ئافریقا؛ ڕەش‌پۆستاڵ؛ قولەڕەش. (زنگی)

زەنگیالێ : [ناو] زەنگیانێ؛ زەنگیانە. (منجوق)

زەنگی‌پشوودان : [ناو،ت] زەنگێک کە نیشانەی کوتایی هاتنی وانە و دەستپێکی پشوودانە و زە-نگێکی‌تر کۆتایی بە پشوودانە و دەستپێکی وانە-یێکی‌ترە،(ماوەی بەینی ئەو دوو زەنگە کە نزیکەی دەخولەکە،زەنگی پشوودانە. (زنگ-تفریح)

زەنگی‌درگا : [ناو،ت] زەنگی‌کارەبایی لە جیاتی - دەرکە لێدان و تەقەکردن. (زنگ‌در)

زەنگی‌کاروان : [ناو،ت] (١)جەرەس؛ زەنگۆڵەیێ کە دەکرێتە ملی حەیوانی‌کاروانی بە تایبەت وشتر و زیاتر بۆ ملی وشتری پێشەنگ، بۆهاندان و کە متر هیلاک بوونیان.(٢ب)مەرگی نزیکان و هەواڵان کە هێما و ئاماژەیە بە نزیک بوونەوەی مردن و ڕۆیشتن بەرە و مەرگ. (١و٢زنگ-کاروان)

زەنگی‌کلیسا :[ناو،ت] زەنگێکی گەورەیە؛ناقوس؛ جمخار. (ناقوس)

زەوت‌کردن:[چاوگە،ت](١)ئارام‌کردن؛ ئەسپەکەم بۆ زەوت نابێت؛ منداڵەکە زەوتنابێت. (آرام-کردن). ٢)داگیرگردن. (غصب‌کردن)

زەوتەک :[ناو،بک] فریودەر؛ خاپێن؛ خاپینۆک. (فریب‌دهندە)

زەوزوو :[ناو]زاوزوو؛زەوەزۆ؛ زاوزێ؛ زاوزۆ؛ زاوزوە؛ زایینی‌زۆر. (مواليدزياد)

زەوڵە : [ناو] مەچەک؛ زەند. (مچ؛ ساعت)

زەوڵەئەستوور : [ئاوەڵناو] مەچەک‌قەوی؛ زەند ئەستور. (مچ کلفت)

زەوونج :[ئاوەڵناو] زۆنگ؛ ئەردی‌ئاولێ‌ڕاوەستاو؛ شێدار؛ شەدار. (زمين‌هميشه‌تر ؛ باطلاقی)

زەوونگ : [ناو] دۆڵمەگیپە؛ دۆڵمەی ڕیخۆڵە و گەدەی ئاژەڵ‌کە پڕی‌دەکەن لە برنج وبرویش و سەوزی. (دلمه از رودەدرست شده)

زەوەر : [ناو] زمهەر؛ زمهار؛ بەئاردکردنی پاییزانی دانەوێڵە بۆ زستان. (زمسان هار)(آرد آذوقه زمستانی)

زەوەزۆ : <زەوزوو.

زەوی‌پێو : [ناو] ئەندازە گریزەوی. (مساح)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت]ئەندازە گرتنی‌زەوی. (مساحی)

زەوی‌پێوان : [چاوگە،ت] دیاریکردنی درێژایی و پانایی یان هەردووکیان بە پێوان و میترکردن. (متراژومساحی‌زمين)

زەوی‌ناسی : [ناو، بەرهەمی‌چاوگە] زانستی ناسینی چۆنیەتی ئەرد. (زمين‌شناسی)

زەوین‌خۆشکریاگ : [ناو،بەر] زەوینی‌ئامادە کراو؛ (ب) مەزرای خۆشکراو بۆ داچاندن. (زمين‌آمادەشدە)

زەهاک : [ناو] زوحاک؛ شایێکی خوێن‌ڕێژی

ئێرانیبوو. (زحاک)

زەهاو : زیندوو؛ ئاوەدان؛ (زنده؛ آباد)

زەهرەترەک : [ئاوەڵناو] زاڵەتـرەک؛ تـۆقینیزراو؛ (ب)ترسان. (زهرەترک)

زەهرەمارکردن : [چاوگە،ت] ژەحرەمارکردن؛(ب) خواردنیٚکە بەدڵەوە نەنووسیٚ؛ بەزەهـری مـارت بێت: بەقوزەڵقورتتبێت. (زهرمارکردن)

زەهریهەلاهەلا : [ناو] ژەحریهەلاهیل کـە زۆر بکوژە. (زهرهلاهل)

زەهفان : [ناو] کۆمـەڵ؛ دەسـتە؛ تـاقم. (گـروە؛ دسته)

زەهفتر : [ئاوەڵناو+ بەند] زەعفتر؛ زیـاتر؛ زۆرتـر؛ فیشتەر. (بیشتر)

زەهلەبردن : ترساندن؛ تۆقانـدن؛ زاڵـەبـردن. (-ترساندن)

زەهلەبەر : [ناو،بـک] ترسـێن؛ تـۆقێن؛ زاڵـەتـرە کێن. (ترساننده؛ ترسناک)

زەهلەچوون : [چاوگـە،ت] ترسـان؛ زاڵـەچـوون؛ زەندەقچوون؛ تۆقێن. (ترسیدن)

زەهمان : [ناو] قەبرستان؛ زیارەتـان؛ گۆڕسـتان. (گورستان)

زەهەک : [ناو] زەهاک؛ زەو؛ بزنەکان زەهەکیان تێکەوتووە: زەویان تێکەوتووە. (زایش)

زەیتوونەتاڵە : [ناو] دارێکە لە بـەرەکـەی ڕۆنـی زەیتوون دەگرن. (زیتون وحشی)

زیاندەر : [ناو،بک] زەرەرگەیێن. (ضرررسان)

زیانیکردن : [چاوگـە،ت] زەرەرگـەیانـدن؛ (ب) ماڵات کردنە نێو زەرحات و دەغڵی دیتران. (ضرر رساندن)

زیـبـک : [نـاو] زاکـۆن؛ توانـایی؛ هێـز؛ بڕشـت. (توانائی؛ قاطعیت؛ ابهت)

زیتک : [ناو] زمانەی ئاغزوونە و باڵـان. (زبانـە-سگکوتلەگورگ)+

زیخماڵ : [ناو،ت] خۆڵماڵ؛ ساوینی دەفر لەکاتی شۆردندا بە خۆڵ و زیخ. (شنساب)

زێدپەروەر: [ئاوەڵناو] نیشتمان پەروەر.(وطنپرور)

زێدەپاروو :[ناو،ت] پـارووی زیـادی بـۆ قـەڵـەو بـوون؛ (ب)تفـاقی زیـادی کردنـەبـەر ماڵـات. (اضافەغذا)

زیرنای : [چاوگە،ت] زریکاندن؛ قیژاندن. (جیق زدن)

زیروبەم : [ناو،ت] زیقە و بۆڕە؛ (ب)دەستەواژەی مۆسیقایە دوودەنگیئەرم و بۆڕ، یان دوودەنگی-ناسک و بۆڵ. (زیروبم)

زیرە : [ناو] (١)زریوە؛ تروسکە؛ چلقلـین؛ درە-وشانەوە. (درخشیدن). (٢) سروە؛ شـنە؛ سـریوە؛ بایکەم و هێواش. (نسیم)

زیرە سیاوە : [ناو] گیای ڕەشە زیرە؛ کولێندراوی بۆ پەنمانی گەدە و بیٚخەوی بـەکـەڵکـە. (زیـرە سیاه)

زیرەیڕۆمی : [ناو] جۆرێکزیرەیە. (زیرەرومی)

زیرەیسەوز : زیرەیکەسک؛ جۆرێـک زیـرەیـە کـە ڕەنگـیسـەوزە و بـۆ پـەنمـانی جومگـە (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (زیرەسبز)

زێڕی بیٚخەوش : [نـاو،ت] زێـڕیخـالیس؛ (ب) مرۆڤیپاکو راستی پێدەشوبهێنن. (طلایناب)

زێڕیسپی : [ناو] پلاتین؛ لە زێڕیزەرد بەقیمـە-ترە. (طلایسفید)

زێرین : [ئاوەڵناو] لەزێڕچێکراو. (زرین)

زیزەمەندیٚ : [ناو] گیاسیرێژ؛ بەلبەلەشووانیٚ؛ بە-

لبەلەشوانە. (نام گیاهی است)

زیقاوە : [ناو] سیٚجۆر مەلی مەلەوانـن: زیقـاوە و زیقاوەی دەشتی و زیقاوەی کلکسـپی<داوداوە کۆسە.

زیقەتی : [ناو] کێشە و تەنگانە؛ تەنگوچەڵەمە؛ نەداری؛ بیٚدەرەتانی؛ هەل و مەرجی دژوار. (مضیقە)

زیٚل : [ناو] جەرگ. (جگر)

زیلان : [ناو] ڕیسمەیدەرگا؛ گریٚژنەیدەرگا. (پاشنەدر)

زیلک : [ناو] ژیلەموٚ؛ سکڵی ژێر خوٚڵەمێشی نیوە دامرکاو. (آتش زیر خاکس)

زیندانبەبیگاریەوە : بـەنـدکردن و کـارپیٚکردنی بەلاش. (زندانباکار)

زیندانی : [ئاوەڵناو+ ناو] بەندکراو؛ بەندی؛ گیراو؛ ڕاگیراو لەزینداندا. حەپس کراو. (زندانی)

زیندانیئەبەد :[ناو،ت] زیندان کردن بوٚ هەتا هەتا و تا ئاخریعومر. (زندانابد)

زیندەزیٚ : [ئاوەڵناو] هەرگیانلەبەریٚـک کـە لـە- جیاتی هیٚلکە هەڵهیٚنان، (بەراوەژووی تورەمـەی خوٚی) بەچکەی دەبیٚت. (ب)جوٚریٚکماسـی کـە گەراکانی لە ناوزگیدا هەڵدیٚنیٚ و بەچکەکانی بـە زیندویی دەبیٚت. (زندەزا)

زینک : زینگ. اند؛ فرد؛ ئالماند؛ فد: [ناو] ڕوویە- ڕیٚکی مسییە لە کاری چاپدا کـەڵکـی هـەیـە. (زینک)

زینگرتنەوە : [چاوگە،ت] زیـن لـە سـەرپشـتی چارەوا هیٚنانە خووار. (زینبرگرفتنازاسب)

زینگەوکردن : [چاوگە،ت] زیندووکردنەوە.(احیـا کردن؛زندەکردن)

زینلێکردن : [چاوگە،ت] زیندانانە سـەرپشـتی چارەوا و قاییمکردنی. (زینکردن)

زینوبەرک [ناو،ت]: زیـن، (ب)هـەمـوو شـتـی- پیٚویست بوٚ زینکردنی ئەسب. (لوازمزینکردن)

زینوەشکەر : [ناو،ک] زیـنچیٚکـەر؛ زیـنسـاز. (سراج)

زیٚنەب : زیٚنەو؛ ناوە بوٚ ژنان. (اسمزنانە)

زینەت : ناوە بوٚ ژنان. (اسمزنانە)

زینی یایلی : [ناو] زینیٚک کە بوٚ هـەمـو چـارە- ویٚیێک بەکاربیٚ. (زینیکەبدردهمەاسبهابخورد)

زیوان : [نـاو] کـون لـە مـەشـکەدا. (سـوراخ در مشک)

زیوەر : [ناو] خشڵ؛ نـاوە بـوٚ ژن و پیـاو. (زیـور؛ نامبرایزنومرد)

پیتی (ز) بەشی وشەی بیانی

زالووسیفەت : (ب) مروٚی خوێنمژ. (زالوصفت)

زەرع : [ناو] یەکەی پیٚوانی دریٚژایی لە قەدیمـدا بەرانبەر بە ١٠۴سانتیمیتر. (ذرع)

زەڕوەرەق :[ناو،ت] کاغەزیٚکی پڕ نەقش و نیگار یان ناسک، زیاتر ڕەنگین بوٚ پیٚچانەوەی دیـاری و پیٚشکەشی. (زرورق)

زیپ : اند؛ فـد: [نـاو] زنجیـر. جوٚریٚـک بـەسـت بوٚهەڵپیٚکانی درزی شەرواڵ و کیف(جانتا) و ئیتر. (زیب)

زیٚڕ خڕید. [ناو،بـەر] زەڕخـڕی؛ بـەپـارە کـڕدراو؛ [ئاوەڵناو] (ب) کوٚیلە؛ بەندە؛ بەنی.«نالەی جـودایی . هیٚمن » (زرخرید)

زیراکس : اند؛ فرد؛ فد: [نـاو] ویٚنـەگـرتن وەک کوٚپیەگرتن لە بەڵگە. (زیراکس)

ژ : (١) لە؛ ژبەر وێ هەندێ : لـەبـەر ئـەوە. (بعلت)(٢) (ف.گیو) هەم؛ ش؛ یـش؛ زێـڤ- ژی بەنرخە: زیوێش بەنرخە. (نیز)(٣) بە؛ مە- ژتــەڕا گــوت: مــن بــەتــوٚم گــوت. (بــه) (٤)(ف.هن) واتای جیابوون دەگەیێنێ، جلکی ژ بەرخوٚبکە (از)

ژاراڤ :[نـاو] حـەوتـاوکردنی جێــی دەمــی سپلوٚت؛ گلاوی‌دەرکردن بە گلەسوورە و ئاو. (نجسی‌درکردن)

ژاراڤ : [ناو] گلاو؛ سپلوٚت؛ ژاراو. (نجس)

ژاراو : [ناو] ژاراڤ؛ گلاو سپلوٚت. (نجس)

ژاربوون : [چاوگە،ت] بێ‌ئەنوا و فەقیربـوون؛ لاواوازبوون بێ‌هێزبوون.(١.بینواشدن٢.زارو نزارشدن)

ژاروٚ : بوٚبانـک‌کردنـی‌هـەژارە؛ ئـەی‌هـەژار؛ ئوٚی‌هەژار. (ای‌بینوا)

ژارین : (ف.گیو) هاوارکردن؛پاڕانەوە؛ لالانە- وە. (هەوار؛تمناکردن)

ژاژ[ئاوەلناو]قەرەبالغ ؛شلوٚق. پڕ حـەشـامەت. (جمعیت زیاد و شلوق)+

ژاژک : [ناو] باوێشک.؛ (دهن‌دره) (ف.هـن) بنێشت؛ جاچکە (سقز)

ژاژکە : [ناو] جاچکە؛ بنێشت؛ جاچک. (سقز)

ژاژیل : زوٚربلێی خاوەخاوقسەکەر. (من‌ومن- کردن و زیادحراف)

ژاژیلوٚک : [ناو] ڕووەکێکە ساقەتەکەی دە تاشن بوٚ قەلەم. (گیاهی‌برای‌درست‌کردنــی- قلم‌نی)

ژالە : ژالە؛ ناوی‌ژنانەیە. (اسم‌زنانه‌است)+

ژان‌بردنەدلێ (ب)چزەلێدان؛ داخنانـەسـەردلێ؛ داخ‌بەدلەوەنان. (داخ‌بدل گذاشتن)

ژان‌بژاردنەوە : [چاوگە،ت] بـەرەژانـی پـێش ژانی منداڵبوون؛ وردەژان. (دردیکه‌علامـت- دردزایمان‌است)

ژاندارمری : فرد؛ فد: [ناو] ژاندارملی؛ ڕێکخر اوێکـی دەوڵـەتـی (لـەئێرانـدا) کـە زاوتـی- دادگوستەری‌بوو و بەڕێوەچوونی قانوونی دە- رەوەی شاری وەئەستوٚ بوو. (ژاندارمری)

ژاندارمــــە : [نــــاو] جندرمـــــە؛ ژانـــدارم؛ ژاندار.(ژاندارم)

ژانکردوو : [ناو،] (١)کەسێک کەژان دەستی پێــدابێت. (کـەســی کـەدردش گرفتـه). (٢) ب)[ئاوەلناو] بێقەرار و بێ‌ئـارام و حـەجمـان لێبڕاو.(بیقرار)

ژان‌کردەی : [چاوگـە،ت] ژان‌لێهـاتن؛ ژان- کردن. (دردشروع‌شدن؛دردکردن)

ژانویە : [ناو] مانگی‌هەوەڵی ساڵی‌زایینی لە ١١ی بـەفرانبـارەوە تــا ٢٠ی ڕێبــەنـدان. (ژانویه)

ژانەژاردنەوە : <ژان‌بژاردنەوە.

ژانەسک:[ناو،ت]ژانی‌ناو زگ؛ دلێپێچە؛ سک ئێشە. (دل‌پیچه)

ژانەهوورک : [ناو] وردەژانـی پـێش ژانـی-
مندالْبوون؛ بـەرەژان. (دردهـای کـم‌پـیش-
اززایمان)
ژاوەژاو : خاوەخاوقسەکردن؛ فلْتەفلْت. (من-
ومن)+
ژبەش : > شووتی؛ هەنی.
ژرسـە : فـرد؛ فـد: [نـاو] جرسـە؛ جۆرێـک
قوماشە. (ژرسه)
ژمارای : [چاوگە]شماردن؛ بژاردن. (شمردن)
ژمێر : [ناو،بک] کەسێک کە دەبژێری؛ ئـە-
ژمێر. (شماره‌کننده)
ژمێردراو : [ناو،بەر] ژمێراو؛ ئەژمارکراو؛ هـە-
ژمێراو. (شمرده‌شده)
ژنبـــاب : [نـــاو] بـــاوەژن؛ زڕدایـــک؛
ژنباق.(نامادری)
ژنباو : >ژنڕەنگ.
زنحا : [ناو]زینا؛ زیناح؛ سەرجێی‌کردنی ناڕوا.
(زنا)
ژنحیز : (ب) گەواد؛ بێ‌ناموس. (کسی‌کـە-
زنش‌هیزاست)
ژنڕەنگ : [ئاوەلْناو] ژنەڕەنگ؛ ژنانیلە؛ بلـە-
کناچێ؛ ئاریلە؛ لووسکەی‌ژن‌ئاسا.(پسرزن‌نما)
ژنسەیـدا : [نـاو] مامۆسـتاژن؛ ژنـی‌پیـاوی
مودەڕیس. (همسرمردمعلم)
ژنڤیان : [ناو] ژنخواز؛ ژنویسـت.(زن‌خـو-
استن. خواستگارزن)
ژنکاپشتلەئەردێ : [ناو،ت] ژنی‌مـارەکـراو.
(زن‌عقدکرده)
ژنمردگ : ژنمردوو؛ بێوەپیاو. (زن‌مرده)
ژنمێـر : [نـاو] کـەلْـەژن؛ شـاژن؛ شـێرە-
ژن.(شیرژن)
ژنومندالْ : [ناو،ت] (ب)خێزان؛ خـاوخێزان.
(خانواده)
ژنۆیانەی : [ناو،ت] ژنی‌مالْدار؛ بناوان؛ کەیبا
نووی مال؛ کابانی مالْ؛ بەرمالی. (زن‌خانـە-
دار)
ژنەسیت : [ناو] سیت؛ ژنـێ‌کـە مامۆسـتایە.
(معلمه)
ژنەکە : (١) [ناوی‌ناسراو] لێرەدا(کە) ئامرازی
ناسیارییە . (آن‌زن، معرفه). (٢) ژنەکێ؛ ئەی
ژن؛ زیاتر ژنان لە ئاخافتندا بـەیـەکـدەلْـێن؛
ژنەکە درەنگە بابڕۆین. (ای‌زن)
ژنەوای : [چاوگە] بیستن؛ شنەفتن؛ ژنەفتن.
(شنیدن. بشنفتن)
ژنەوایی : [ناو] ڕەوتی ژنەوتن؛ ڕەوتی‌بیستن.
گوێداری(شنوایی)
ژورژێـت : فـرد؛ فـد: [نـاو] نـاوی‌جۆرێـک
قوماشە. (ژررت)
ژۆکێر : [ناو] دووکارتی تایبـەت لـەپـەرەی
پەڕانتۆدا، شەیتان یان شەیتانە. (ژوکر)
ژووریێ : (١) [ناو] ناوەوە. (٢) [بەند]لای‌سە
رەوە؛ (٣)[ئاوەلْناو] ژووروو؛ ژوورەوە؛ سەروو.
(١–داخل٢طرف بالا ٣ بالا)
ژووژ : [نـــاو] حـــاکم(قـــازی) لـــەنـــاو
قومارباز‌اندا.(ژوژ)
ژووژک : [ناو] ژیشک؛ ژووژوو؛ ژڤـژی؛ ژژۆ؛
ژژوو؛ ژیژوو؛ ژووشک. (جوجه‌تیغی)
ژوولْان : [چاوگە] ژوولْین؛ جوولْان؛ تـەکـان
خواردن؛ جوولْانەوە. (جنبیدن)
ژەقنی‌هەلاهیل : ژەقنـەی هـەلاهیـل؛ ژە-

هری هەلاهیل. (ب) ژەقنەمووت. (زهر-هلاهل)

ژەمەن : [ناو] بەرەمەشکە. (کرەحاصل‌ازیک بارمشک‌زدن)

ژەندن : [چاوگە] هەڵپەڕین لەجێوە و چەلە-پایی بێ جێگۆڕین. (دریک نقطه رقصیدن)+

ژەنگ : [ناو] وەک ژاری‌قلیان؛ جرمی‌قلیان؛ خڵتەی‌مۆدنە. (جرم‌پیپ‌وقلیان)+

ژەنگار : [ناو] تەمومژی سەرکێوان؛ تەم و دوومان. (مه)+

ژەنگ‌هاوردگ:[ناو،ت] ژەنگ لێدراو؛ ژە-نگاوی. (زنگ‌زده)

ژەنگیت : [ناو] برۆ؛ ئەبرۆ. (ابرو)

ژەنیاگ : [ناو،بەر] ژەنراو؛ ژەنیاو؛ ژنیاگ(مضارع (ژەندن)باهمه‌معانی)

ژەنیک : [بەند] تۆسکاڵێ؛ تۆسقاڵێ؛ کەمێ؛ بەئاستەم و دووبەڵا. (یک‌ذره)

ژەهرکەنگر : [ناو،ت] جەوی وشک‌بووی بنی‌کەنگر؛ بۆڕەوانی بەکەڵکە. (انگم کنگر)

ژەهرەبا : [ناو،ت] بای‌سەبوون؛ بای‌سە-موون؛ گرەبا؛ بای‌زۆرگەرم کە زەرحات هە-ڵدەپرۆکێنێ. (بادسام)

ژهی : (ف.مشه)<ژهیکا.

ژهیکا : (ف.مشه) ژهی؛ ژنابەد؛ ژنی‌خراپ و کردارخراپ. (زن‌بدکاره)

ژهینگێوە : [بەند] لەوەبەدووا؛ لەوساوە؛ لە ئێستەوە. (ازحالا)

ژیار : [ناو] هەلاج؛ پەرەکەر. (حلاج)+

ژیارە : [ناو] گوزەران؛ بەرێچوون؛ پێویستی ژیان. (معیشت)

ژیان : [ناو] شیان؛ هێنان؛ بایەخداری؛ دە-ژی: دێنی. (ارزش)+

ژیان‌نامە :[ناو] نووسینی کارەساتی ژیان و بە سەرهات و ڕووداو لە درێژەی عومردا.(زندگینا مه)

ژێبەردان : [چاوگە،ت] لێبەردان؛ دەس ژێبەردان: بەرەڵاکردن، تەڵاقدان، دەست ژێ بەردان : دەست لێ بەردان. (طلاق‌دادن)

ژێبەردایی : [ناو،بەر] بەرەڵاکراو؛ لێ تە-ڵاقدراو. (طلاق‌داده‌شده)

ژێ‌درێژ :[ئاوەڵناو] بەساڵاچوو؛تەمەن‌درێژ؛ عومردرێژ. (مسن؛ عمر دراز)

ژێرئاوی :مەلەکردن‌لە ژیرئاودا؛ بەمەلە ڕۆیشتن لە ژیرئاوەوە؛ (ب) بەدزیەوە و زیرە-کانە کردنی کارێک. (زیرآبی)

ژێربان : [ناو] میچ. (سقف)

ژێرپاخستن :[چاوگە،ت] ژێرپێ‌خستن؛ پامالکردن ؛ پایەماڵکردن. (پایمال کردن)

ژێرخاکی : لەژێرخاکدا شاردراوە؛(ب)کەل-وپەلی کەونارا کە لە ژێرخاک دەردە-هێنرێت.(زیرخاکی)

ژێردەریایی : [ناو] جۆرێک‌کەشتییە (پاپۆڕ) کەدەتوانی لە نێو ئاودا نقومبێت و لە ژێر ئاوەوە بڕوات. (زیر در یایی)+

ژێرڕێسمە : [ناو] بەرد یان کانزای ناوچاڵ کەپاژنەی‌درگا لەسەری دەسوورێت. (زیرپاشنه در)

ژێرزین : [ناو] نەرمەزین؛ لبادی ژێر زین کە پێش‌زینکردن لەسەر پشتی چارەوا دادە-نرێت. (نمدزین)

ژێرسەر : ئاگاداری لە پیلان؛ (ب) هۆی(فیت، سووچ، خەتا، تاوان)، ئەوکێشە- گشتی لە ژێرسەر ئەوابوو: ئەوکێشە گشتی فیتی ئەوبوو، بە هۆی پیلانی ئەوەوە بوو . (آگاهی از دسیسه بازی)

ژیرسیغار : [ناو] تەبلەک؛ ژێرجغارە؛ ژێرجگەرە؛ ژێرسگار؛ چێرجگەرە؛ دەفرێک بۆ سووتکەسیگار تێکردن. (زیرسیگار)

ژێرمێزی : [بەند](ب) بەرتیل بەکاربەدەستی پشتمێز نشین‌دان بە پەنامەکی. (زیرمیزی)

ژێرهاڕ : [ناو] بەردی بنەوەی ئاش و دە- ستاڕ. (سنگ‌زیرین‌آسیاب)

ژێستاندن : [چاوگە،ت] ژێ‌ئەستاندن؛ لێ- ئەستاندن. (گرفتن‌از)

ژێسی :[ناو] ناوی تفەنگێکە.(نام‌اسلحه- ایست)

ژیڤانۆ : [ناو] ژیان؛ زینگی؛ زیندەگی. (زندگی)

ژیڤانی : پەژیوانی؛ پەشیمانی؛ پوژمانی؛ پوشمانی. (پشیمانی)

ژیڤای : [ناو] ژیان. (زندگی)

ژیڤنای : [چاوگە،ت] ژیاندن؛ بەخێوکردن. (زندگی‌دادن)

ژێڤەقتاندن : [چاوگە،ت] لێ ڤەقەتاندن؛ لێجیاکردنەوە؛ لێ قرتاندن. (جداشدن و جدا کردن‌از)

ژێکری : [ناو،بەر] براو؛ لیکراوە. (قطع‌شده)

ژیلا : تەگرە ژیلە؛ تەرزە؛ (تگرگ)

ژیلەمۆ : [ناو] ژیلەمۆ؛ زیلەمۆ؛ پوولووی ژێر خۆڵەمێش. (اخگرزیرخاکستر)

ژێمایی : [ناو] لێماوە؛ (ب) لەپاش بەجێماو؛ میرات؛ لێبەجیماو. (ماترک)

ژێن : [پاشگر] کەسێک کە دەژەنی؛ ڕاژێن؛ هەژێن. (پیوازه،تکان‌دهنده)

ژێن : [ناو] لە کرۆمۆزۆمدا هۆکاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئە- خلاقی و سرو شتییە لەدایک و بابەوە بۆ منداڵ. (ژن)

ژین :ناوی ڕۆژنامەیەکی کوردیکە لە- سلێمانی دەردەچوو. (روزنامه‌ژین)+

ژێن‌دەرمانی : [ناو،ت] چارەسەرکردنی کەم و کووڕیەکانی ڕەگەزی بەدەست تێوردانی کرۆمۆزۆمەکان. (ژن‌درمانی)

ژینگە : [ناو] جێگەی‌ژیان. (جای‌زیستن)

ژین‌وژار : [ناو] ژیانی‌ناخۆش. (زندگی‌تلخ)

ژێنیراڵ : [ناو] مەقامێکی باڵایە لەعەسکە- ریدا؛ (ژنرال)

ژیوان : [ئاوەڵناو] ژیڤان؛ پەژیوان؛ پەشیمان؛ پاشگەز بوون لەکردنی‌کارێک. (پەشیمان)

ژیوای : [ناو] ژیڤای؛ ژیان. (زندگی)

ژیونای : [چاوگە،ت] ژیڤنای؛ ژیاندن؛ بە- خێوکردن. (زندگی‌دادن)

پیتی (ژ) بەشی بیانی

ژامبۆن : فرد؛ اند؛ فد: [نـاو] گۆشـتیڕانـی لاشـەی سـەربـڕاو؛ (ب) باسـترمەیڕان. (ژامبون)

ژانر : فرد؛ اند؛ فـد: چـەشـن و چـەمکێکـی تایبـەت لـە کـاری هونـەری و ئـەدەبـیدا، ئافراندنیکارێکی هونەری یان ئەدەبی کـە ناوەڕۆکێکی تایبەتی هەبێـت؛ دەسـتەواژەی سینەمایی و هەواڵنێریسینەماییە. (ژانر)

ژووڕناڵ : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] گۆڤارێک کە لە بابەت هونـەری کـردەوەی دەسـتییەوە دە-دووێ، وەک وێنـەی لیبـاس و جلـدروونی باوی ڕۆژ. (ژورنال)

ژووژ : لەکۆڕی یاریدا بەتایبـەت لـەقومـاردا قسەڕەوا و حوکم ڕەوا (داوەر) ئاسایە. (ژوژ)

ژێتۆن : فرد؛ انـد؛ فـد:کوتـە کاغـەز یـان - پلاسـتیک یـان کـانزاییێکی مـۆرکراو یـان نیشان لێدراوە کە لە شوینگەلی گشت گیردا لە سندوقدار یان کە سێکی تایبەت، بـەپارە دەکرڕدرێت و هەر لەو شوینەدا برەویهەیە و زیاترلــە شــوێنگەلــی وەک قومارخانــە و چێشتخانە و جندەخانە و (بیسترۆ) و ئیتـردا باوە. (ژتون)

ژێرسازی:(١)ڕێکوپێککردنی چینی ژێـرە-وەی جادە و هێڵیئاسن و تەپاندنەوەی بۆ — کارکردن لـەسـەری یـان ئیسـفاڵتکـردن. (٢)کاری هەولدەست ڕەنـگکردنـی دیـوار یان تابلۆی وێنەکێشی یان هەرشتێ کە لە پاشان ڕەنگی پێویستی لێبدرێت؛

ڕێکوپێککردنی هەر ڕووپەرێک بۆ کـارکردن لە سەری. (١و٢زیرسازی)

ژێلە : فرد؛ اند؛ فد؛ اسپانیاد: [ناو] لەرزانـەک؛ گەردێکە کە لـە نـاو ئـاویگـەرم دەکرێـت دووای ساردبوونەوە وەک ئـاوی سـەروپێـی سارده وەبووی مەییوی لێدێ و دەڵەمەیە و شلو شەویقە، ئەگەر لە جیـاتی ئـاو بکرێتـە نێو ئاویمیوە دەبێتە ژێلەی خواردەمـەنـی و بەناویمیوەکەیەوە ناودەبرێت. (ژله)

ژێـن : [نـاو] لـە کرۆمۆزۆمـدا هۆکـاری ڕاگوێزتنی تایبەتمەندیگەلی ڕەگەزی و ئـە-خلاقی و سروشـتیە لـەدایـک و بابـەوە بـۆ منداڵ. (ژن)

ژین : ناوی ڕۆژنامەیێکـی کـوردی کـە لـە سلێمانی دەرچووە. (روزنامەژین)+

ژێنراتۆر : [ناو] دینام؛ موتۆریکارەبا؛ کـەرە-ستەیێ کە هێزی جووڵێنـەر دەکاتـە هێـزی کارەبا. (ژنراتور)

ژێنێتیک : [ناو] زانستیێ کە لەسەر دیاردە کانی ئیرسـی (میراتبـەری) و ڕەگـەزی دە-کۆڵێتەوە. (ژنتیک)

ژێنێتیکی : [ئاوەڵناو] ئیرسـی؛ میراتـی؛ ئـە-وشتە سروشتیانە کە لە دایـک و بابـەوە بـە منداڵ گـەیشـتووە؛ (ب) زگمـاکی؛ وەرنـە-گێراوی زاتی. (ژنتیکی)

ساب: [ناو] سابات؛ کەپر؛ چەتر. (سایەبان)
سابات: <ساب.
سابروون: : [ناو] سابرێن؛ نێری؛ تەگە. (شاک؛تکه)
سابری : <سابروون.
سابۆتە : [ناو] پیرەژناکەڤن؛ پیرێژنیقاری. (زن‌بسیارپیر)
سابود: : [ناو] جۆخینە؛ خەرمانەیمانگ. (هاله)
سابیر: ناوە بۆ پیاوان
سابی‌سالار: : [ناو،ت] کاروان‌سالار؛ رێبەری کاروان. (کاردان‌سالار)
ساپ‌ساپانی: : [ناو،ت] نانوماست؛ زاپ- فرێدانی لاتیل بۆ سەرئاو کە چەندجار هەڵدەبەزیتەوە. (نوعی‌باز)
ساپیت: : [ناو] ساپیتە؛ کاریتە؛ باڵار. (شاه‌تیر)
ساتار: : [ناو] ساخۆر؛ رووتەنی ناولێرەوار و جەنگەڵ. (زمین‌بی‌درخت‌درمیان‌جنگل)
ساتای: سایەی؛ لەساتای‌تۆدا؛ لەژێرسایەی تۆدا. (سایه؛کرم)
ساتن: [چاوگە] کوتان؛ لێدان. (کتک‌زدن)
سات‌وسەودا: : [ناو،ت] سەودا و موعامەلە؛ کڕین و فرۆشتن. (معامله)
ساتوور: [ناو] ساتۆر؛ کاردێکی زۆرپان بۆ شەقەکردنی‌لاشە لە قەسابیدا. (ساتور)
ساتێر : [ناو] گاڵتە و شۆخی ؛ تەنز؛ جەفەنگ. (تنز)
ساجی‌عەلی: وشەیێک بۆ نەداری و موفلیس‌بوون؛ کەوتوەتە سەرساجی‌عەلی : واتا هیچی بە دە ست نەماوە. (ساج‌علی)
ساچان: پشوودان؛ حەسانەوە. (خستگی- درکردن)+
ساچلخ: [ناو] ساچ بە توورکی واتا ئەگریجە و زولف، (لخ)یش هەرتوورکییە واتا شتی ئەگریجەبەند؛ زیوەری‌زولف. (زیورزلف)
ساچمە: [ناو] بەردی‌سەنگ‌فەرش؛ بانوان. (سنگ‌سنگ‌فرش)+
ساچمەرێژی: [چاوگە،ت] بەردرێژی؛ سەنگ- فەرش‌کردن؛ بانواندن. (سنگ‌فرش کردن)
ساچێنە : [ناو،بک] سارێژکەر؛ دەرمانکەر؛ خوەشەوکەر. (مداواکننده)
ساحێب: ناوی‌گوندێکە لە رۆژهەڵاتی‌سەقز. (صاحب)+
ساحێبی: [ناو] ساحێوی؛ جۆرێکتری. (نوعی‌انگور)
ساحێو: ساحێب؛گوندێکە لە رۆژهەڵاتی شاری‌سەقز (قریه‌ای‌نزدیک‌سقز)
ساحێوماڵ : [ناو،ت] خاوەن‌ماڵ؛(ب)خانە خوێ. (صاحب‌خانه؛ میزبان)
ساخ : [ئاوەڵناو] (ب)دەستلێنەدراو؛ شەقڵ- نەشکاو. (دست‌نخورده)+
ساخی‌پارێزنای: ساخی‌پاراستن؛ تەندروستی

ڕاگرتن. (رعایت‌تندرستی کردن)

ساد: [ناو] پارچە؛ تیکە؛ کوت؛ لەت. (تکە)

سادر: [ناو] تەورداس. (تبر داس‌مانند؛ نوعی-تبرزین)

سادۆڵ: [ناو] دۆڵیانێ لە چیمەنتۆ کە سەری ئاواڵەبێت. (ناوآسیاب)

سادیل: [ناو] چووزەنەمام؛ چووزەخەڵف. (ترکەجوان‌درخت)

ساراکردنەوە: [چاوگە،ت] جێگای نارێک و پڕ کۆسپوکەندالێ ڕێک‌کردن. (صاف‌کردن-زمین)

سارالێ: ناوی‌کێوێکە لە هورامان. (کوەساران)

سارامی: پەز لە کاتی‌تێریدا؛ پەزی‌تێربوو. (گوسفندسیرشدە)

ساردەسێر: [ئاوەڵناو+ ناو]کوێستان؛ ناوچەیێ کە هەوای‌ساردبێت. (سردسیر)

ساردەکێڵێ : [ناو،ت] تۆوەوەشاندنی درەنگ وەخت لە پاییزدا. (تخم‌پاشی‌آخرپاییز)

ساردی‌کردن : نەخۆشی بە هۆی‌خواردنی خۆراکی(سروشت‌سردەوە). زۆرخۆراک بە سروشت سارد دە ناسرێن و بە خواردنیان مرۆڤ‌ساردی‌دەکات و نەخۆش‌دەکەوێت. (سردی‌کردن)

ساردین : فرد.فد.انـد. [ناو] جۆرێک ماسی وردیلە؛ (ب) کونسێرو (قوتووی پڕ لە ماسیی ساردین کە ئامادەکراوە بۆ خواردن). (ساردین)

سارۆبیرە: ناوی‌قارەمانێکی بانەییە لە شەڕی چاڵدوڕاندا بەشداربووە و بەدەستی سوپای-تورک کوژراوە. ساروبیرە)

سارۆج: [ناو] تێکەڵاوێکە لە قسڵێ و خۆڵە-مێش بۆ سوواخدانی حەوز بەکاردەهێنرا پێش‌ئەوەی چیمەنتۆ پاوێر ببێت.(ساروج)

سارۆخ: ناوی چۆمێکە لە کوردستانی ڕۆژهە-ڵات. (نامرودخانەایست)+

سارێخ : مووشەک چەکی شەڕ. (موشک)

سارۆقامیش: گوندێکە نزیکی بۆکان زێدی دوو زانا و بلیمەتی کورد، برایم‌خانی‌سەلاح و حەسەن‌خان سەلاح سۆران. (ساری‌قاموش)

سارەبان : [ناو،] سارەوان؛ وشترەوان؛ شوانێ حێشتران. (شتربان)

ساری: [ناو] تەزیاتی؛ سڤکی؛ ساردی. (سردی)

ساری: [ناو] جۆری قوماشی تەنکە ژنانی هێند لە خۆیانی دەپێچن. (ساری)

ساری: [ناو] ساردی؛ سەردی؛ (ب) بێ-خوڵکی؛ لالووتی. (سردی)

ساریج : <سارۆوج.

سارێژەکردن: [چاوگە،ت] دڵنەوایی‌کردن؛ ئاشت‌کردنەوە. (آشتی‌کردن)+

ساز: [ناو] ناوی هەموو ئامێرەکانی مۆسیقایە بەڵام بەتایبەت بۆ تار بەکاردەبرێ. (ساز)+

سازاخ: [ناو] تۆفی‌سارد؛ با و بۆران پێکەوە. (بوران)

سازبەندی: [ناو،ت] کاری سازبەند؛ هە-ڵبژاردن و دابەشکردنی سازەکان لە ئورکێسترادا. (تنظیم‌کنندە ارکستر)

سازگ: [ناو] تەڕەساز؛ ترشیاتێک کە شەلە-میشی تێدابێت. (ترشی‌باشلغم)

سازگاری: [ناو] (١)ڕەوتی‌هەڵکردن و پێک-

هاتن لەگەڵ خەڵک؛ (٢) پێکەوتن؛ ئەو دە-
رمانەم پێناکەوێت سازگارنییە؛ (٣) پێک-
هاتن؛ نەبوونی کێشە و دژایەتی؛ ڕەوتی
سازشت؛ سازیاری؛ سازیان. (سازگاری)
سازوباز : [ئاوەڵناو] حازر و ئامادە. (حاضر وآمادە)
سازیان: [چاوگە،ت] سازشتکردن. (سازش-کردن)
ساس: غەریبسنجان؛ جووجە؛ تەختەپیتی؛
واتا(ئەسپێی تەختە) لە تورکییەوە وە رگیراوە؛
جووڵەوەرێکی پانکیلەی چکۆلەتر لە گەنەیە
و لە ڕۆیشتندا گورجە، ڕەنگی قاوەییسوورە و
شەوڕاوە لە ڕۆشنایی بێزارە و خوێنمژێکی
زۆر بە خوورووە ، پانکەیشی پێدەڵێن، و
خوێنەکەی بۆگەنە. (ساس)
ساسی: [ناو] گەدایی؛ سووالکەری؛ دەروێشی. (گدایی)
سافۆ: [ناو]کلیلەبەفر؛ ڕنوو. (بهمن)
ساقە : [ناو] (١) سیاقە؛ سەدەقە؛ بەساقەوبم؛
بەسەدەقەتبم؛ (ب) بەڵا گەردان.(١و٢صدقە)
ساقە : [ناو] ساغە؛ نەشکاوە؛ ساخە. (سالم است)
ساقەت : [ناو] لاسکیڕووەک؛ لاسق؛لاسک. (ساقە)
ساقی :[ناو] (١) ساغی؛ ساخی؛ (سالمی) ؛
(٢) مەی گێڕ. (ساقی)
ساقی: وشەیێکی بیانییە بەڵام زۆربەی
شاعیرانیکورد؛ باسیان کردوە بە واتای مە-
یگێڕە. (ساقی)
ساک: [ناو] جانتە؛ کیفیلیباس و شتوومەک-
تێنان؛ جانتا. (ساک)+
ساکار: [ئاوەڵناو] سادە؛ بێنەقش و نگار؛ یە-
کڕەنگ؛ بیڕیا. (سادە)
ساکان: [چاوگە] حەپەسان؛ تاسان؛ کاس-
بوون. (گیجشدن)
ساکسیفۆن: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێرێکی
مۆسیقایە بەفوو لێدەدری. (ساکسیفون)
ساکەدەشت: [ناو،ت] دەشتیپان و ساف و
بەرین. (صحرایبرهوت)
ساکەگۆڕ: <ساکەدەشت.
ساگات : [ناو] ساکات؛ سێبەر. (سایە)
ساگەوان : [ناو] بەرازیمێ؛ مالۆس. (خوک-مادە)
سالاد: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] زەلاتە؛ سەلاتە؛
ساڵات. (سالاد)
سالار: (١)لەقەمی سالاریناسر(مستەفابەگی
موکری ڕەچەڵەکی بەرەبابی ناهیدەکانی ئێلی
فەیزوڵابەگی.(٢) لە قەمیئەحمەدخانیفارۆقی
برازای سالاریناسر، کە ساڵی١٣٢٥هە، لە-
گەڵ دووبرا و ٥ ئامۆزای شەهیدکران.(٣) لە-
قەمیسالاری ئاڵبلاغ نیگارکێشێکی بە-
ناوبانگ.(سالار)+
ساڵانە: [ئاوەڵناو+ بەند] هەمووساڵێک؛ لە-
ساڵدا؛ ساڵەهات. (سالانە)
سالبر: [ئاوەڵناو] ساڵیانە؛ کرێگرتەی بەبڕ بۆ
ساڵێک. (یکسالە)+
ساڵبوێر: [بەند] ساڵینەساڵێ. (سالدرمیان)
سالح : ناوە بۆپیاوان؛ ساڵە. (صالح)
ساڵدات: [ناو] پلەیێکیعەسکەری بوو لە
ڕووسیا. (سالدات)

ساڵنامە: [ناو] بەسەرهاتی ساڵانە؛ گۆڤاریٚ کە ساڵیٚ جاریٚ دەردەچیٚ. (سالنامە)+
ســالووس: [ئاوەڵناو] (ف.گیو) ڕیاکار؛ چاپلووس؛ درۆتاش. (سالوس)
ساڵ ٚوەگەڕ : [ناو] ساڵەهات. (سالگرد)
ساڵەوساڵ ٚ: [بەند] ساڵیٚ جاریٚک؛ ئەمساڵ بۆئە-وساڵ. (سال‌بەسال)
ساڵیٚ ئامیٚ: ساڵیٚ داهاتوو؛ ساڵیٚک کە دیٚت. (سال آینده)
ساڵیٚ بەدوانزەمانگ : (ب) لەتەواویٚ ساڵ ٚدا؛ هەمیشە و داییم. (مدام)
ساڵیٚ خوێندن: ماوەییٚک کە قوتابیان وانەییٚک تەواو دەکەن بەرانبەر بە٩مانگە و سیٚ-مانگیش پشووی‌هاوینییە. لە ئێراندا لە ئەوە-ڵیٚ ڕەزبەرەوە دەستپێدەکات هەتا ئاخری - پووشپەڕ. (سال تحصیلی)
ساڵیٚ داهاتوو: ساڵیٚکیٚ‌تر؛ ئەو ساڵە کە دیٚت. (سال آینده)
ساڵیٚ ڕابووردوو : پار؛ پارەکە. (پارسال)
ساڵیٚ زاییٚنی: بەقەرا ساڵیٚ‌هەتاویە بەڵام سەدە-ڕەتای دەکەویٚتە١١ی بەفرانبار. (سال-میلادی)
ساڵیٚ مالیٚ: ١٢مانگە بەڵام سەرەتاکەی بە پیٚیٚ باروودۆخ دیاریدەکریٚ و سیٚ‌مانگیش ماوە دادە نریٚت بۆ سەرراست کردنی لیست و (بیلانی) خەرج. (سالی‌مالی)
ساڵیٚ مەلاخەلیل: ساڵی١٣٠٧ڕاپەڕینی مەلا خەلیل کە بووەتە ساڵیٚ میٚژوویی لەناوچەی موکوریان. (سال‌ملاخلیل)
ساڵیٚ میٚژوویی: ڕووداویٚک کە لە ساڵیٚکدا قە-وماوە و بەناوی ئەو ڕووداوە ناوی لیٚ‌دەبەن. (سال‌تاریخی)
سالیۆن : [ناو] گیای‌کاشەمە؛ کەرەوزی کێوی؛ بۆ ئیٚشی جومگە باشە. (کرفس‌کوهی)
+ سام : (١)باپیری ڕۆستەم(پدربزرگ رستم)
(٢) باییٚکی زۆرگەرمە لە گەرمیٚنەوە دیٚت. (بادیست بسیار گرم)
ساماڵ: ساف؛ بیٚ‌گریٚ؛ لووس؛ سایەقە؛ عاسمانی‌ساف؛ ئاسمانیٚ‌بیٚ‌هەور. (صاف)
ساماڵسا : ویٚران‌کردن و جیٚگەی ویٚرانەکە ساف‌کردن. (باخاک‌یکسان کردن)
ساماڵسا : هەموو؛ گشت؛ ساماڵساتاڵان‌کردن: هیچ بۆ نەهیٚشتنەوە. (بکلی)
سامان : [ناو] خۆیانیٚ‌کۆوەکراوی گەنم و جۆ. (خرمن‌جمع‌شدەگندم‌وجو)+
سامان : ناوە بۆپیاوان. (سامان)+
سامەند: ناوە بۆپیاوان. (نامردانە)
سامڕیٚژ : <قاڵاوگیر.
سامڵیٚ‌نیشتن: [چاوگەت] خۆف لیٚ پە-یدابوون؛ هەستکردن بەترس. (احساس-ترس کردن)
سامۆتک: [ناو] سامۆتە؛ سامۆرتە؛ بەندی پاشتەرک. (فتراک)+
سانتیمتر: فرد؛ فد؛ اند: [ناو] سانتین؛ یەک لە سەدی میتریٚک. (سانتیمتر)
سانتین: سانتیم؛ یەک لە سەدا؛ سامتین. (سانتیم)
ساندە: [ناو] گویسووانە. (لبەبام)
سانگۆ: [ناو] کویٚلکیٚ‌نیٚری دووساڵە. (گوسالە-نردوسالە)

سانەوە: [چاوگە،ت] پشوودان؛ پێهن‌وەدان؛ حەسانەوە؛ وچان‌گرتن. (خستگی‌درکردن)
سانیلکە:[ئـاوەڵنـاو] ئاسـانۆکە؛ ئاسـان؛ سـانا. (آسان)
سـانیلۆکە: [ئـاوەڵنـاو] سـانیلۆک؛ سـانیلە؛ سانیلکە؛ ئاسان؛ ئاسانۆک؛ سانا. (آسان)
ساواخی : [ناو] ساوایی؛ منـداڵی؛ کۆرپـەیـی. (نوزادی؛ بچگی)
ساواژ: ساواز؛ سەوازە؛ ترس‌ڕەوینـەوە. (بـی-ترس)
ساوەلەوان: [ناو،ت] بەرغـەلـەوان؛ کـارەوان. (شبان‌بره)
ساهیک: [ناو] کێویلە؛ تەپاڵە. (تاپاله)
سایراو: [ناو،بـەر] سـاوراو؛ سـوواو؛ سـاویاگ. (سابیده‌شده)
سایلێ: [ناو] سایلە؛ سایڵە؛ جۆرێک‌هەڵـوای-کەم یان بێ‌شـیرینی. (کـاچی؛ حلـوای بـی-شیرینی)
سایەوشـک: [ئـاوەڵنـاو] سـایەهیشـک؛ (ب) چکووس؛ ڕژد. (خسیس)
سایین: [چاوگە،] سـاوین؛ سـوون. (سـائیدن)
سبانده : [ناو] سوانە؛ گوێی‌بـان؛ قـەراخ‌بـان؛ پاسارە؛ گوێسوانە. (کناره‌بام)
سبحان :ناوی گۆلێکی مەزنە لە ناوچەی وان لە تورکیا. (نام‌دریاچه‌ایست)
سپوور : [] گسک لێدەری کۆڵان و شـەقـام؛ زبلڕێژ؛ لە(سپوورگە)ی تورکییەوە هاتووەتە نێـو فارسـی و کـوردی، بـە واتـای گسـک. (سپور)
سپوون: [ناو] سپۆن؛ بنەگیاییەکە وشکی دە

کەنەوە لەئاودا کـەفـدەکـات وەک سـابوون جلکی پێ دەشۆن. (اشنان)
سپیایی : چەرمگی. (ب) ماست و شـیر و دۆ. (کنایی‌لبنیات)
سپیتەڵۆک : داری‌بەپاوە وشک‌بـوو. (درخـت درجاخشک‌شده)
سپی‌چەرۆک :[ئاوەڵناو] سپیچەلۆک؛ ڕەنگی دەموچاوێک کە مەیلە و زەردبێت. (زردرنگ)
سپیکاچاقی : [ناو] سپێنەی‌چاو. (سفیده‌چشم)
سپی کردنەوە :[چاوگە،ت] (١) پـاک‌کـردن و پێستلێکردنەوەی میـوە؛ (٢) کـەوڵکـردن و پیستی لاشەی حەیوان یان سەرویێ گرتنە-وە؛ (١و٢پوست‌گرفتن) ؛ (٣) دەفری مس بـە قاڵایی سپی کردنـەوە؛ (سـفیدکردن ظـرف-مسی)
ستارخانی : [ناو] جۆرێک فیشەکـدان و قـە-تارەی فیشەک بووە. (نوعی‌فانوسقه)+
ستماندن : (١) غەدر و ستەم‌کردن. ؛ (ظلـم-کردن) ؛ (٢) تێکدان؛ ڕووخانـدن و هـەڵـوە-شاندن. (شکافتن؛ خراب‌کردن)
سـتەمدیتـی: [ناو،بــەر] (ب)زوڵـم لێکـراو. (ستمدیده)
ستیقلۆک : [ناو] جرجەکوێرە؛ مشـکەکـوێرە. (موش‌کور)
ستیکان: [ناو] وشەیێکی ڕووسیە؛ ئیستیکان. (استکان)
ستێل : [ناو] ئەستێل؛ ئەستێر. (استخر)
سـڤالە: [نـاو] سـواڵە؛ دەسـتەیێـک دەغڵـی دروێنەکراو. (یکدسته‌گندم‌یاجودروشده)
سڤۆک :[ناو] سماق؛ داری‌سماق و بەرەکەی.

(سماق)

سجاف‌تەنگ : [ئاوەڵناو] دەستکورت؛ دەست تەنگ؛ فەقیر؛ نەدار؛ بی‌ئەنوا. (بینوا)

سچ : [ناو] مچ؛ جۆرێک مچی پان و چووکە. (نوعی کنه کوچک)

سخان : [ناو] ئیسقان؛ ئێسک. (استخوان)

سـخوڵمە: سـیخورمە؛ بـەمست تێکوتـان. (سلقلمه)

سڕاندنەوە :[چاوگە،ت] سڕین؛ پاککردنەوە؛ دەست یان پەڕو پێداهێنان. (پاک‌کردن)

سرپ : [ناو] سـورب؛ قورقوشـم؛ کـانزایێکی نەرم و قورس و سپیە. (سرب)

سڕکردن: [چاوگە،ت] بی‌هەست‌کردن بە دە-رمانی سڕکەر زیاتر لە نـەخۆشـخانە و ددان-پزیشکی، بۆ(کاردۆژە) نەشـتە رکـاری.(بـی-حس کردن)

سرکەیی : [ئاوەلناو] هەر شـت دروسـتکراو لە سرک؛ دەستماڵی سـرکەیـی: دەسـتماڵی-سرک؛ هەوری. (لباس‌از نـوعی پارچـه بنـام سرک)

سڕۆک : [ئاوەڵناو] سەرمابردوو؛(ب)کە سیَ-کە بەسەرما قەڵسە. (سرمایی)

سرەدڕە :[ئاوەڵناو] گێژ و حوڵ؛ بی‌ئاوەز .(بـی شعور)

سرەمۆک : [ئاوەڵناو] بی‌نـاوەڕۆک؛ پووچـەڵ؛ بی‌ناوکە. (بی‌مغز)

سریاس: هەوارگەیەکە لە نزیکی پاوە لە هە-وراماان . (اسم‌منطقه‌ای‌دراورامان)

سرێشم : [ناو] هێلم. جۆرێک چەسپی‌دارە لە خوێن و ماسی دروست دەکری. (سریشم)

سزگاو : [ناو] ئاوێـک کـە لـە کـاتی پـەنیـر دروسـتکردندا دەمێنێتـەوە؛ دۆی گـەرم و کوڵاتوو. (آب‌پنیر)

سزیان: [چاوگە،ت] سۆچای؛ سووتان؛ کوڵان؛ جۆش‌هاتنی‌تراو. (سوختن؛ جوشیدن)

سژین : هاوکات ژان‌کردن و خـورانی بـرین. (خارش‌ضمن‌درد زخم)

سفح: [ناو+ بەند] سبح؛ سبەینی؛ بەیان؛ بە-یانی. (صبح؛ فردا)

سفحا: [ناو+ بەند] سبحا؛ سبەینی؛ شەوەکی؛ سەیزوو؛ سۆزی؛ بەیانی. (فردا)

سفرنە : [ناو] لێواری سەربان یان دیـوار کـە لە پێشەوەترە بۆ ئەوە باران دیوار نە شواتەوە. (برآمدگی‌لب‌بام)

سفوورە: [ئاوەڵناو] ژنی تەرپۆشی زۆر خۆدانە-پۆشەر؛ زیاتر لە ئوروپا کە (دێکۆڵتە)دەپۆشـن و شان و ملیان رووتە. (زن‌شیک‌پوش که‌گـر-دن وشانه‌اش‌پەیداست؛ دیکولته‌پوش)

سکەڕۆ : [ئاوەڵناو] زکەڕۆ؛ نەوسـن؛ چڵـێس؛ داییمە لە بیری خواردندا. (شکم‌پرست)

سگووم : [ئاوەڵناو] نەگونجاو؛ بـەدئـەخـلاق. (بد اخلاق)

سلت‌وسوڤا: [ناو،ت] سەڵت و ڕەبەن؛ تەنیـا و بیماڵ. (مجردبی مال ومنال)

سلۆرت: (ف.مشە) بێکار. (بیکار)

سلۆرە: [ناو] کاشیبەن؛ کاشیبەند. (ماهیچـه-بستن‌مقعد)

سلۆک : [ئاوەڵناو] سـلۆک؛ سـرک؛ سـڵکەر؛ ڕەمووک؛ ڕمۆک. (رم‌کننده)

سـلەزوە : [نـاو] قنچکـەسـڵاو؛ باپشـکێو؛

چینچکەسڵاو؛ سیتکەسڵاو. (گل‌مژده)
سڵەمنای: [چاوگە،ت] سڵەماندن؛ داچڵە کاندنی حەیوانگەل. (شکه‌کردن)
سڵەوەچە : [ناو] نەخۆشینێکی ئاژاڵە کە ناتوانێ خۆراک قووتبدا. (مرض‌حیوانات)
سلیک : [ناو] چقل؛ درک؛ درووِ. (خار)
سڵێمانکەندی: گوندێکە سەر بە شاری‌سەقز بەشی فەیزوڵابەگی کە بۆ هەوەڵین جار رۆشنبیری بە ناوبانگ ئیفتیخار(عەبدوڵاخانی- ناهید)لە سالی(١٢٩٨هە)دا تاری‌شیرازی‌هێنا کوردستان و لەوگوندە دایناِ زێدی ئوستادی نیگارکێشی و مۆسیقا (فەیزو ڵڵا خانی‌ناهید) (سلیمانکندی)
سڵێن: ناوی‌گوندێکە لە هەورامان. (سلین)
سمایلۆک : [ناو] پیرخەنیلە؛ بروێشین. (آش- بلغور)
سمپووتی : [ناو] سمکوڵ؛ سم‌کوتان و بەسم عەرز رووشاندن. (سم‌برزمین‌ساییدن)
سمتەر : [ناو،بک] (لەچاوگەی سمین)کون- کەر؛ هەڵکوڵ.(سوراخ کننده)
سمنت : [ناو] سمینت؛ چیمەنتۆ. (سیمان)
سمە : پاشگر بەواتای کونکەر : (کەندەسمە. دارەسمە). (پسوند)
سمەکرێ: [ناو،ت] سمەکوتێ؛سمکوڵ. (سم- برزمین‌کشین‌وکوبیدن)
سمێڵ‌قیت : [ناو،ت] سمێڵ‌قنج؛ (ب)مرۆڤی قیت‌وقۆز و شایی بە خۆ. (سبیل‌روبه بالا و ازخودراضی)
سناریۆنووس : [ناو،ت] فیلمنامەنووس. (سنار یونویس)
سنتۆر: ناوی داعباییێکی ئەفسانەییە کە گۆیا نیوەی لای ژووروی لەشی ئینسان بووە و نیوەی تری ئەسب بووە. (نام‌جانوری‌افسانه- ای؛سنتور)
سنجاو : سەنجاب؛ سمۆرە. (سنجاب)
سنچیە :[ناو] رەوشت؛ خوو؛ئەخلاق.(اخلاق)
سندم: [ناو] گرێ؛ بەست؛ قوفڵەگرێ؛ گرێ- پووچکە. (گره؛ بست)
سندوقدار : [ناو،ت] سندوقدار؛ دەخڵدار؛ بەر- پرسی پارەی رێکخراوێک؛ کەسێک کە لە فرۆشگایێک پارەی‌شتی فرۆشراو لە کریاران دەستێنێت. (صندوقدار)
سندووقی‌پۆستی : [ناو،ت] سندووقێکە لە جیاتی ئادریس (ناونیشان) ژمارەیێکی تایبە- تی هەیە بۆ نامەی پۆستی کە دێت. (صندوق‌پستی)
سنگۆ : [ناو] رمب؛ نێزە. (نیزه)
سنگ و بەرۆک: [ناو،ت] بەریەخە؛ بەر سینگ؛ سینگ و مەمک. (جلوسینه)
سنگەبەر: [ناو،ت] بەردی خۆرس؛ بەردی- خۆرست؛ بەردی‌چەقاو لەعەرزدا. (سنگ- تانیمه‌درزمین‌فرورفته محکم)
سنوورپەراندن : [چاوگە،ت] لە ئەندازە دەرچوون؛ (ب)کاری بێشەرمی و نائاسایی کردن. (ازحدگذشتن)
سنووردار: [ناو] (١) بەرپرسی سەرحەد و سنوور. (مرزدار). (٢)هەر شت کە کەوشەنی دیاری‌کرابێت. (دارای مرز)
سنووردا‌شی : [ئاوەڵناو+ ناو] هەفسێ: هاوسێ؛ جینار؛ جیران؛ هەمسا. هاوسا؛

دراوسیٚ؛ ئەم وشە ڕەگێکی تورکیی پێوە-دیارە. (همسایە)
سنووقئاواز : [ناو،ت] گرامافۆن؛ گەڕەما-فوون. (گرامافون)
سۆ: پاشگرێکە لە زاراوەیٚ قەدیمی سەقزی و هەندیٚ زاراوەیتردا جێگای(تۆ) و (تەوە)ی دەگرتەوە وەک: خواردگیەسۆ، بردگیەسۆ، واتا خواردگیەسەو، بردگیەسەو. (خواددوویە تۆ، (خواردوویەتەوە)دۆزراوە سۆ (دۆزراوەتەوە)کە نیشانەی بکەر و بەرکارە. (پسوند)
سۆبەری : [ناو] مەلەوانی؛ مەلەکردن. (شناگری)
سوحوف : کتێبی ئیبراهیمیخەلیل. (کتاب-ابراهیم‌خلیل‌الله)
سوخان[ناو]: (١)ئێسقان؛ ئێسک. (استخوان) (٢) زووخال. ڕەژی. (زغال)
سوخلٚ: [ناو] سوخالٚ؛ زووخالٚ؛ ڕەژی؛ ڕەژوو؛ کۆمر. (ذغال)
سوخورمە: [ناو] سیخورمە. (سقلمە)
سۆدا : [ناو] سەودا؛ تراوێکی گازداری بێرە-نگە تێکەڵی خواردنەوە دەکرێت. (سودا)
سۆدرە : [ئاوەڵناو] سەیروسەمەرە. (عجیب-وغریب)
سۆراقک : [ناو] سوورەقانگ. (نوعی‌مرغ-دریایی)
سوراوسپیاو : [ناو،ت] سووراو و سپیاو؛ دوومای ئاڕایشتی دەموچاو. (سرخاب-سفیدآب)
سۆراهی : [ناو] سووری؛ سوریٚتی. (سرخی)
سۆربۆن :ناوی زانستگای بەناوبانگی فەڕە-نسییە. (دانشگاەسوربن)
سۆرژە : [ناو] سووریٚژە؛ سووریٚجە؛ سوورکە؛ سۆرکە؛ سووهرک. (سرخجە)
سۆریشک : [ناو] قورقوڕاچکە؛ سوورینچک؛ سووهریچک؛ سووریٚچکە؛ سوورانچک. (سرخنای)
سوٚک : [ئاوەڵناو] هەرزە؛ بیٚقابلیەت؛ بیٚ-قابلیەت؛ سووک؛ سووکوچرووک. (هرزە)+
سۆل : فرد.فد؛ [ناو] پێنجەمین نۆتی مۆسیقا. (سل)
سۆلاهەسپی : [ناو،ت] نالٚ؛ نالّی ئەسب. (نعل‌اسب)
سۆلسۆ : [ناو] دووپشکیساوا؛ بێچوە-دووپشک. (بچەکژرم)
سۆلۆ : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] کۆژی مۆسیقایە. تاکەژەنی؛ مێلۆدییٚک بە تەنیا کەرەستەیێکی مۆسیقاژەندن یان ئاوازێک کە گۆرانیبێژێک بە تەنیا لە ئوپێرادا دەیلێت. (سولو.سلو)
سۆلٚدار : [ناو،ت] شویتەدار؛ داری گەز. (درخت‌گز)
سۆلی : [ناو] سویٚری. (شوری)
سونبولٚەتیف :[ناو] گوڵەخەو؛گیاییٚکە بۆ کەم-خەوی و لەشداگیران باشە و دژی ژاری خوێنە. (علف‌گربە. سنبل‌الطیب)
سۆند : فد.فرد.اند. [ناو] ئامرازی هەراوکردنە-وەی دەراوییٚکی لەش بەتایبەت بۆ چارەی میزگیران. (سوند)
سۆندە: [ناو] سۆند؛ لوولەیپلاستیکی؛ بۆڕی-پلاستیکی باریک. (لولەپلاستیکی)
سۆندەر : [ناو] سوواندەر؛ چەوندەر؛ چۆندەر.

(چغدر)
سونقوڕ: شارێکی نزیک کرماشانە. (سنقر)
سـووا : [نـاو] لـە سـنە بـە وەسـتادەڵـێن؛ (سوواکار: وەستاکار) ؛ وەستا. (استاد)
سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی‌درموسیقی‌کردی)
سووارۆ : ناوی بەیتێکە لە مۆسیقای کوردیدا. (آهنگی‌درموسیقی‌کردی)
سوواعبەت : لـە (سـوحبەت)ی ئـارەوییـەوە هاتوە و کوردێنراوە بە واتای شۆخی و جەفە-نگ و گاڵتەیە . (شوخی)
سووای‌ساڵحان : [ناو،ت] سبحی‌زوو؛ بەرەبە-یان. (صبح‌صادق)
سووپرانۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقاییە؛ دە-نگی بەرز و زیل لە کۆڕی ئاوازدا. (سوپرانو)
سووت : (١)پاشکر بـەواتـای سـووتاو. تـاوە-سووت. (پسـوند). (٢)ڕیبـا. (ربـا). (٣)قـازانج، سوود، موفا. (سود)
سووتاو : نازناوی شاعیری بە توانای مەهابا-دی ڕەسووڵی کەریمی.(تخلص‌رسـول کریمـی شاعرمهابادی)
سووتفە : [ئاوەڵناو] هەڵکەوت. (تصادفی)
سـووتکە : [نـاو] (١)سـوونکە؛ بنیسـک؛ سوولکە؛ (سووتکەسابوون: سوولکەسابوون) ؛ (٢)بنە جگەری کێشراو. (تە سیگار). (تەمانـد-صابون‌وکشک‌ساییدەشدە)
سـووچەک : [نـاو] سـووتوو؛ سـووتک. (خاکسترسیگاروکاغذ)
سوور : [ناو] لە کایەی پاسووردا؛ بەبێ‌سەر-باز پەڕی خاڵ لەعەرزدا نەهێشتنەوە. (سور)

سووراوی لێو : ماتیک. (ماتیک)
سـووربۆز : [ئـاوەڵنـاو] ڕەنگـی بـۆز کـە بـە سوورایيدا بنوێنێ. (رنگ‌کبودتیره‌مایل‌به‌قرمز
سوورپێستاڵ :سوورپێسـت؛ ڕەگـەزێـک لـە چووار ڕەگەزی مرۆڤی سەرگۆی زەوی لـە-ڕوانگەی ڕەنگی پێستەوە .(سرخپوست)
سوورســـوور : [ئــاوەڵنـــاو] (ب) ئاشـــکرا؛ سوورسوور دەزانم کاری ئەوە؛ بەئاشـکرا دە-زانم کاری‌ئەوە. (آشکارا)
سووڕمان : [چاوگە،ت] حەیران‌بوون؛ حەپـە-سان؛ واق‌وڕمان. (حیران‌شدن)
سوورمە : سوورم؛(سوورمە) نیوەبۆ ژنان. (نام-زنانه‌است)+
سوورمەڕێژ : چاوڕشتن بە سـوورمە. (سـرمە-کشیدن‌چشم)
سـوورنجێ: [نــاو] ســووڕێژە؛ ســووڕێجە. (سرخچه)
سووروسەپان : ژنی جوان و جەحێڵ. (کنایـه، زن‌جوان‌وزیبا)
سوورەبـا : [نـاو] بـای‌سـوور؛ نـەخۆشـینێکی گیرودارە. (نوعی‌مرض‌واگیردار)
سوورەپیاز : [ناو،ت] پیازی سەلک سوور کـە لە هەماردا درەنگتر خراپ دەبێت. (پیازقرمز)
سوورەتفـی : [نـاو،ت] سـوورەتـوو؛ شـاتوو؛ گاتوو. (شاەتوت)
سوورەڕێوی : [نـاو،ت] جۆرێـک ڕێوییـە کـە سەرپشت و لاکەلەکەی مەیلـە و (سـوورزە-ردە). (روباه‌قرمز)
سووری کاڵ : سووری ئاچخ. (سرخ کمرنگ)
سووری‌هاوین : [ناو،ت] (ب)هـەرەتـی گـە-

رمای هاوین. (درگرمای‌تابستان؛ چله‌تابستان)
سـووزیای: [چاوگـه+ ڕابـوردووی سـووزیان] سـووتان؛ سـووتای؛ سـووزیان. (سـوختن؛ سوختی)
سووک : [به‌ند] هێـواش؛ سـووک قسـه‌بکـه بابت خـه‌وتـووه: هێـواش و نـزم قسـه‌بکـه. (یواش)+
سوولک : ناوی گوندێکه له ڕوژ ئاوای شاری ورمێ که تافگه‌یێکی به‌رزی لێیه. (اسمدهی-است)
سوولی کـه‌بـاب : [نـاو،ت] بـۆی هـه‌یـه لـه تورکییه‌وه هاتبێت سوولی واتا : ئـاودار؛ کـه-بابی ئاودار واتا زۆر ئـاوه‌کـه‌ی نـه چنرابێـت یان زۆر نه برژابێت. (کباب‌آبدار)
سوونبول : [ناو] سونبوڵ؛ سوومبوڵ؛ جۆرێک گوڵێ بۆن خۆشه. (سنبل)
سـوونگه‌ر : [نـاو] وشـه‌یێکـی یۆنانییـه ئـاره وکـاری بـووه و هـاتووه‌تـه نێـو فـارس و کوردیش؛ ماکێکی دروستکراوی نه‌رمی کفه-ڵه وه‌ک ناوی قالۆره‌ی گوڵه به ڕۆژه؛ کـه‌بـۆ دوشه‌ک و ژێر سه‌ندڵی سه‌یاره به‌کارده‌بـرێ. (اسفنج)
سوه‌یل : [ناو] ئالفپـێچ: گیایێکـه لـه لاولاو ده‌کا و پاڵاوته‌ی کوڵێنـدراوی گـه‌ڵاکـه‌ی بـۆ چاره‌ی فێداری به‌که‌ڵکه. (سس. افتیمون)
سوێ: غه‌ش؛ له‌سه‌رخۆچوون؛ غه‌ش کـردن. (غش کردن)+
سوێن: [ناو] گۆگرد؛ له‌زه‌مانی موغه‌کانی زه-ڕده‌شتدا که‌سێک کارێکی خراپی بکردایێت سـوێناویان پێـده‌خـوارد (ده‌رخـوارد یـان‌ده-
دا)سـوێنئـاو : واتـا ئـاوی گـۆگرد، ئـه‌گـه‌ر گوناحبار بووایه ده‌مرد و ئـه‌گـه‌ر بـی‌گونـاح بووایه هیچی‌لێ‌نه‌ده‌هات..؟، سوێنخـواردن و سوێندخواردن پاش‌هاتنی ئیسلام‌بوه به قـه-سه‌م خواردن، به‌ڵام قه‌سه‌م خوارده‌مه‌نی نییه و له‌سه‌ر ڕه‌وتی ئاوی گوگرد خواردنه‌وه، قـه-سه‌میش بووه به خواردن. (قسم؛ سوگند)
سه‌با: ناوی مه‌قامێکه له مۆسـیقای کوردیـدا. (نام‌دستگاهی‌درموسیقی کردی)
سه‌بای‌زوو: [ناو،ت] سـبه‌ینـێ‌زوو؛ هـه‌وه‌ڵـی سبه‌ینێ. (صبح‌زود)
سه‌بری‌ئه‌ییوب : (ب) تاقه‌ت و پشوو درێژیی زۆر. (صبرایوب)
سه‌به‌تچی: [ناو،ت] سه‌وه‌ته چێکـه‌ر؛ سـه‌وه ته‌چن؛ سه‌وه‌ته‌فرۆش. (سبدفروش؛ سبدساز)
سه‌به‌قوڕ: سـه‌ربـه‌قـوڕ؛ کـه‌سـێک کـه بـۆ مردووی خۆشه‌ویستی سـه‌ری لـه‌قـوڕ نـاوه. (ب) ئازیـه‌تبـار وسـه‌ربـه هـه‌ش و قـوڕ. (عزاگرفته‌وگل‌بسرریخته)
سه‌پدونه: کێوێکه ده‌ڵێن زه‌ڕده‌شـت لـه‌وێـوه سه‌ری‌هه‌ڵدا؛ له‌ڕۆژهه‌ڵاتی باشـوری ورمێیـه. (کوه خاستگاه‌زردوشت)
سه‌تمیاگ:[ئاوه‌ڵناو+ ناو،به‌ر] سـه‌تمیـا؛ سـه-تمیاو؛ وێرانبوو؛ کاول‌بـووگ. (ویـران‌شـده)
سه‌تمین: [چاوگه] وێرانبوون. (ویران‌شـدن)
سه‌ته‌ره: قاتر؛ هێستر؛ وشه‌یێکـی ئاوێسـتاییه هه‌ر به‌و مانا. (استر)
سه‌حله‌ب: [ناو] گیاساڵمه؛ گیایێکی‌بـه‌نرخـه. (گیاه‌سلمه)
سه‌حن : [ناو] وشه‌یێکی فارسی و ئـاره‌وییـه؛

بۆی هەیە لە (صحن)ی ئارەوییەوە هاتبێت، بەڵام لە کوردیشدا دەوترێت؛ جێگای بەربڵاو؛ گۆڕەپان؛ (دڵاراما هیلالی نەو بە دیدارت موبارەکبێ، بەدیداری مەهی وەک مەهـ (- گرفتارت موبارەکبێ، قەتارەی دووگمەکە- ی سینەت ترازان بۆ تەماشای مـن، دوو ناری نەورەسی سەحنی سەمەنزارت موبارە- کبێ. (بەداخەوە ناوی شاعیرەکەیم لەبیرنییە) (صحن)

سەحنە: شارێکی کوردنشینی سەربە هەرێمی کرماشانە. (صحنه)

سەحەری : ناوی ئاهەنگێکە کە لە پێش دە- ستپێکی شایی و هەڵپەرکێی بەیانیان بە زورنا لێدەدرا بۆ ئەوە خەڵک ئاگاداربکەن کە بۆ هەڵپەرکێ ئامادەبن. (نامآهنگی‌است)

سەحی: سەعی؛ سەعو؛ سووکەڵە ناوی سە- عید. (اختصارسعید)

سەختان: سەخناخ؛ زەوینی ڕەقەن؛ زوورکی- سەخت. (زمین‌سخت‌وسنگلاخ)

سەختەدار: داریڕەق وەک داری گوێز و قە- یسی و بادام. (سخت‌چوب)

سەختەوبوون: [چاوگە،ت] سەخت‌بوونەوە؛ ڕەق‌بوونەوە؛ پتەوبوونەوە. (سخت‌شدن)

سەخڵاو: [ناو] تاقمێ پێشمەرگەی ئێشکگر کە لەجێگایێ دەمێننەوە؛ بۆی‌هەیە لە وشەی (ساخڵوو)ی تورکییەوە هاتبێتە نێو کوردی بەواتای جێیمانەوەی عەسکەر؛ کە لە- چاوگەی(ساخلە ماخ) بەواتای(ڕاوەستان و ڕاگرتنە) و چووتە نێوزمانی فارسیش. (ساخلو)

سەخەل: [ناو] پز؛ ئاوەلمە. (جنین)

سەدپەلکە: [ناو] جۆرێک‌گولی پرپەڕەیە. (نوعی‌گل)

سەدرە: ناوی کراسێکی موبارەک‌بووە لە ئایینی زەردەشتدا کە پێش بلووق‌بوونی منداڵ دەیانکردە بەری و بە منداڵەیان دە- گوت سەدرەپۆش. (نامپیراهنی‌مقدس‌دردین- زردوشت)

سەدری : پێشبەندێک کە بەر سینگ دادە- پۆشێت (سینه بند)

سەدمێری: [ناو] هاواڵی؛ هاوکاری؛ ئاریکاری؛ هەڤپایی. (همکاری)

سەددەمە: [ناو] (ب)بڤە؛ ترکز؛ ئەوکارە سەدە- مەیە مەیکە: ئەوکارە جێیمەترسییە.باسی سەر(صدمه)+

سەدی‌سەد: سەد لە سەدا؛(ب) بێ‌کەماسی؛ تەواو؛ هەموو؛ بەیەقین. (صددرصد)

سەڕ: [ناو] زەڕ؛ زەڕینی کەر. (عر)

سەرئاسن: [ئاوەڵناو] (ب) مرۆڤی کەللەڕەق و سەرکێش و کەللەشەق. (لجباز)

سەرئاڵقە: [ناو] هەوەڵین‌ئالقە. (ب)سەرتۆپ؛ سەرباشقە؛ لەهەمووان سەرتر. (سرحلقه)

سەرئەستوون: [ناو] تاج‌کوڵەکە؛ سەرکوڵەکە؛ سەرستوون؛ تەپڵەکیڕەشماڵ. (سرستون)

سەرئیلچی: [ناو] سەرۆک‌ئیلچی؛ ڕیش‌سپی و بەڕومەتی تاقمی بەڕێکراو بو ئەنجامی‌کاریێ؛ بالوێز. (سفیر)

سەراڤ: [ناو] ئاودەس؛ سەرئاو؛ کناراو؛ بەئە- دەبەوە دەڵێن دەستشۆری یان تەوالێت. (توالت؛ مستراح)

سەراد: سەرەند؛ چوار گۆشەییێکە وەک کەو

بەتەل چنراو بۆ گرتنی درشتەی کلّۆ و بەردی خۆڵ و خاک . (سرند)
سەرادار: [ناو] (١) سەرایدار؛ کاروانسەراچی.(٢) ژێرماڵە؛ چاودێری‌خانووبەرە و کۆشک. (سرایدار)
سەرانسۆ: بەسەرکردنەوە؛ سەرلێدان. (سرزدن)
سەرانگرێ: [ناو] سەرەنگرێ؛ هەڵکەوتن؛ هەڵەنگووتن؛ (ب) هەڵە. (سکندری؛ اشتباه)
سەراوێز: [ئاوەڵناو] سەرەوخوار ئاوێزان؛ بەراوەژوو؛ دالقان سەرەوخوار؛ دارداکری، بەراوەژی. (برعکس آویزان)
سەربڕ: [ناو،بک] دروێنەکردنی گوڵبڕ؛ دژی‌بن‌بڕ. (خوشەبریدن وجاگذاشتن‌ساقەبلنددردرو)+
سەربردن: (ب) بەلەزبوون؛ بەتاڵووکەبوون؛ لەشەڕی‌قدیمدا ئەگەر سەری سەرۆکی دوژمن ببڕدراییێت، زۆر بەلەز بەسواری و تەقڵەکوت دەیاننادەوە بۆ بارەگای‌میر؛ ئەوەچییە ئەوەندە بەتاڵووکەی دەڵێی سەر دەبەی. (سربردن؛کنایی، عجلەداشتن)+
سەربردە: [ناو] سەربهووری؛ سەرگوزەشتە؛ سەرگورەشتە؛ بەسەرهات. (سرگذشتە)
سەربەتاک: [ئاوەڵناو] سەربەتاڵ؛ دانەپۆشراو؛ سەرنەنراوە. (سرباز)
سەربەستبوون:(١)ڕەوتی ئازادی و سە ربەستی (ئازادی). (٢) بەسەربەستی گەیشتن؛ بەئازادی گەیشتن. (آزادشدن)
سەربەستن: [چاوگە،ت](١)سەرپێچانەوە. (بستن‌سر).(٢) سەرلێنانەوە. (سرپوش-گذاشتن)
سەربەفەتەراتدان: تووشی‌گێچەڵێک‌کردن کە سەری‌تێدابچێ. (سرکسی‌رابەباددادن)
سەربەکڵاوە: (ب) بارانی‌توند و دەنک‌گەورە؛ شەستەباران. (بارش‌شدیدباران)
سەربەوێ: [ئاوەڵناو] سەربەخۆ؛ سەربەست؛ ئازاد. (آزاد؛ مستقل)
سەربەهۆیی: سەربەهەوێ؛ شووکردن بەکەسێک کە ژنی دیکەی هەبێت. (شوهرکردن-بەمردی کەزن‌دارد)
سەربەهەش: ماتەمگێڕێ کە خوم لە سەر - خۆی بساوێت. (عزادار؛ علامتماتم‌گرفتن)
سەربەهەوێ: شووکردن بەپیاوێک کەژنی‌دیکەی‌هەیە. (ازدواج‌بامردزندار)+
سەربێن: [ناو] مێزەر؛ شتێک کە سەری پێ ببەستن یان شتێ سەر نانەوەی دەفر؛ بێن واتای بەستن دەدا وەک دەسبێنی شوان، دەمبێنی‌گاگێرە. (سرپوش؛ درپوش)
سەرپایی: [ناو،ت] دەستەواژەی نەخۆشخانەیە؛ مالیجەکردن بەبێ‌خەواندن لەسەرتەخت و لە ناو جێگەوباندا. (سرپایی)
سەرپۆش: [ناو،ت] (ب) لەچک؛ چارشێو؛چوارقەد؛ (ئەوکولمە جوانە لەژێرسەرپۆشا، بەبای پارێزی خەیال‌دەڕوشا، فرمێسکی دڵڕەق بەردت لێبارێ، تۆچۆن دڵتەهات پیابیتەخوارێ. «وەلی‌دێوانە» (سرپوش)
سەرپۆشراو:[ناو،بەر+ ئاوەڵناو+ بەند]داپۆ شراو ؛نیهانی؛ سەربەمۆر؛ شاراوە. (سرپوشیدە؛ نهانی)
سەرپولی‌زەهاو: شارێکە سەر بەکرماشان.

(سرپل ذهاب)

سەرپووت: (ب)سەرزل؛ سەربەقەرا پووتێـک. (سرگنده)

سەرپـەڕ: لای‌ژووروو؛ لای‌سـەروو؛ (ڕوو لـە لای‌من‌کە مـەچـۆ بـۆ سـەرپـەڕی) «هـێمن». (صدرمجلس)

سەرپەنـا : [نـاو] پـەناگـا؛ (ب) جێـی‌ژیـان؛ ژوورێک کە سەری داپۆشرابێت. (سرپناه)

سەرپێچی گلۆپ : [ناو،ت] ئامێرێکی قـووڵی پێچدارە کە گلۆپی چرای بە پـێچ لـێ قـایم دەکەن (سرپیچ لامپ)

سەرپێدانەواندن: [چاوگە،ت]کۆڵ‌پێدان؛ سەر پێ‌شۆڕکردنەوە (وادار به‌شکست)

سەرتاس: [ناو] کەوچک‌ئاسا دروسـتکراو لـە تەنەکە، لە دووکانی بەقاڵی دانەوێڵەی پێـدە-کەنە ناو دەفر یان ترازوو. (سرطاس)

سەرتاس: [ناو،ت] تووکی‌سەر وەریو؛ هەویز. (سربیمو؛ طاس)

سەرتەپۆڵە : گەڕەکێکی قەدیمـی لـە شـاری سنە. (نام‌محله‌ای‌درسنندج)

سەرتەندوور: سەنتەنوور:<سەرتەنوور.

سەرتەنوور: [نـاو،ت] مدبـەق: جێـی‌چێشـت لێنان و نان‌کردن بەتەندوور. (مطبخ)

سەرتەونانە : [ناو،ت] جێژن‌گـرتن بـە هـۆی تـەواوبـوونی (فـەرش و ڕاخـەر)ی چنـراو. (جشن‌پایان‌فرش‌بافی)

سەرتیپ: [ناو] پلە و پایەیێکە لە عەسکەریدا؛ باڵاتر لە سەرهەنگی. (سەرتیپ)+

سەرتیر: سەرتیل؛ لەمێشێن و هەڵماتێنـدا بـە هەڵگرتەدەڵـێن؛ دژی‌خشـکە. (تیلـەهـوایی-انداختن)+

سـەرتێکـردن: [چاوگـە،ت] (١)سـەریکـردە برێشکەکە تـا تـەواوی نـەکـرد هـەڵنـەسـا. (خوردن‌تاتمام‌شدن) (٢)هەموو ڕۆژی دەچنـە زگ کیسـەی کشمیشــەکـە و سـەریـان-تێکردووە؛ دەست‌کردن بە خواردنی‌شـتێک و دەست لە خواردن هـەڵنـەگـرتن؛ یـان هـە-مووکات لە شتێک خواردن. (خوردن‌هەروزه)

سەرتیکـە : [نـاو] سـەیدووکـە؛ سـەیدۆکـە؛ گیایێکە بەرەکەی پانترلە نۆکـە و دەخـورێ. (نام‌گیاهی‌است)

سـەرجـەمفـرۆش: سـەرجـەمورەش؛ تێکراِفروش. (عمده‌فروش)

سەرچاوان: لەکاتی بەخێرهێنان و بەڕێکردنی میواندا دەوترێ واتا: قەدەمت‌سـەرچـاو؛ یـان لەجیاتی بەڵی دەوترێ، بە سەرچاوان. (روی-چشم)

سەرچق: [ناو] سەرلق؛ سەرچـڵ؛ سـەرلـک؛ لکی‌سەرەوەی‌دار. (بالاترین‌شاخه‌درخت)

سەرچک : [ناو] ترشە کشمیش؛ کشمیشـی-کەوڵی؛ زریشک. (زرشک)

سەرچۆپی کێش: [ناو،بک] کەسێک کە سـە-رچۆپی دەگرێ لە هەڵپەڕیندا. چـوپی کـێش. (چوپی کش)

سەرچـەمیـان: [چاوگـە،ت] سـەرخواربـوون؛ (ب)سـەرشـۆڕبوون. (سـرخم کـردن؛ شرمسارشدن)

سەرحەڵقە: <سەرئاڵقە.

سەرخستن: [چاوگە،ت] وەسەرگێرانی نێر لە مێ. (سوارکردن‌نرروی‌ماده)+

سەرخواردن : (ب) مردنی کەسێک لەپاش هاتنی کە سێکی تر. (کنایی.مردن کسی-بابدنیاآمدن کسی دیگر)

سەرخواری: [ناو] سەرشۆڕی؛ شەرمەزاری. (شرمساری)

سەرخۆڤەهاتن: [چاوگە،ت]هاتنەوە سەرخۆ؛ وەئاگاهاتن؛ هاتنەوەهۆش. (بخودآمدن)

سەرخوران: حاڵەتی سەر وەخورین هاتن؛(ب) خولیا و مەیلی دەروونی بۆکردنی کارێک؛ شۆڕش سەری لەکاری ڕامیاری دەخورێت؛ واتا مەیلی لێیەتی. (سرخاریدن؛ بی میل نبودن)

سەرخوری: پێستی گا بە تووکەوە؛ کەوڵی خۆش نەکراو. (پوست درباغی نشدە گاو)

سەرخۆشیدار: [ئاوەڵناو] سەرەخۆشیدار؛ خاوە-نی عەزا؛ خاوەن پرسە؛ عەزادار. (صاحب عزا)

سەرخوشیکەر: [ناو،بک] سەرەخۆشیکەر؛ کە-سێک کە دەچێت بۆ پرسە. (افرادی کە بە-تسلیت میروند)

سەرخەرمان: [ناو،ت] دانەوێڵەی پاک و خاوێنی سەرجەزی خەرمان؛ دژی بن خەرمان. (بنشن بالائی خرمن)+

سەرخەفنای: [چاوگە،ت]کوڕنووش کردن. (تعظیم کردن)

سەرداخانە: [ناو] نوقرەداخ؛ جەریمە و پارە لێ سەندن. (سزای نقدی)

سەرداری: [ناو] جۆرێک گەنمی ڕەنگ ئاچختر لە سمەوەژە کەنانی سپی تر و جوانترە. (نوعی گندم)+

سەرداس کردن: [چاوگە،ت] ئیجارەکردنی هەردی پڕ گژوگیا بۆ ڕنینەوە. (قرارداد دروکردن علفزار)

سەردانەواندن: (ب)کوڵدان؛ سەرشۆڕبوون. (تسلیم شدن؛ خجالت شدن)+

سەردبوونەوە: [چاوگە،ت] ساردەوەبوون؛ ساردبوونەوە. (ب)مەیل نان. (سردشدن)

سەردروو: [ناو،بک] درووێنەوانێک کە دەستی لەسەرەوە دەگرێت و لاسق بەجێ دێڵێت؛ دژی بن دروو.(دروگری کە ساقە بلندبجامی-گذارد)+

سەردەرئینان: <سەردەرهێنان بەهەموو مانایێکەوە. (سردرآوردن)

سەردەرکردن: [چاوگە،ت] خۆڕزگارکردن؛ سەردەرکە و ماڵزۆرە. (خودرانجات دادن)+

سەردەستە : [ناو] سەردەست؛ سەرقۆڵی کراس و کۆت و کەوا. (سرآستین)+

سەردێر: [ناو] ئاودانی زەوی کە هەرسەرە-وەی تەرێت و بنەکەی نەیچێژێ. (آب-دادن سرسری)

سەردێر: [ناو] عینوان؛ سەرناوی شێعر و نووسراوە. (تیتر)

سەرڕاستکردن: [چاوگە،ت] کردنەوە؛ ڕێک-وپێککردن؛ ئازادکردن؛ دەستلێبەردان. (بازکردن؛آزادکردن؛)

سەرڕاو: [ناو] لەڕاوە کەروێشکدا ڕاوچییێک بە تانجیی ڕستکراوەوە دەچێتە ملەی کێو، کە کەروێشک لێی ڕەتبوو تانجیی تێبەردەدا. (موضع گرفتن بالای کوە در شکار)

سەرڕەقی: [ناو] کەلەڕەقی؛ کەڵەشەقی؛پێ-داگری و سەرڕێنەهاتن؛ سەرسەختی. (لجبازی)

سەرڕێدابردن: [چاوگە،ت] هەڵفریواندن؛ لە خشتەبردن؛ هەڵخڕاندن. (فریب‌دادن)

سەرڕێداچوون:[چاوگە،ت] لەڕێ‌لادان؛ هەڵە- کردن؛ هەڵفریوان. (ازراه‌بدرشدن)

سەرزەلووت: سەر ڕووت؛ بێ‌مێزەر و بێ‌کڵاو و سەرپۆش؛ سەرپەتی. (بی‌کلاه‌وسرپوش)

سەرزەوی: [ناو] سەرزەمین. (ب) نیشتمان. (سرزمین)

سەرژێکردن: [چاوگە،ت] سەربڕین؛ سە- رلێکردنەوە. (سرقطع‌کردن)

سەرسامکردن: [چاوگە،ت] حەپەساندن؛ پە- شۆکاندن؛ حەیران‌کردن.(حیرت زده کردن)

سەرسامی: حاڵەتی سەرسامبوون؛ سە- رسووڕمان؛ سەرسووڕماوی؛ حەپەساوی؛ حە- یرانی؛ وڕی و گێژی. (تحیر)

سەرسڵامەتی: (ب)سەرەخۆشی؛ پرسە. (تسلیت)

سەرسۆنگە: کاوەخۆ؛ فەراغەت؛ ئاسوودەیی؛ سەرپەرژان؛ شێنەیی. (فراغت)

سەرسەرا: کۆشکی زۆر بەرفراوان؛ باڵەخانەی گەوران. (سرسرا)

سەرسەنگین: [ئاوەڵناو] وشەیێکی فارسییە بەڵام لە کوردستانی ڕۆژهەڵات زۆر بەساناهی دەوترێ بەدوو واتا. (١)سەر قورس: ئە- سپێک کە بەئاسانی سەری بە لەغاو وەر- ناسووڕێنێ. (٢)سەرگران و لالووت؛ نەبان؛ (سە نگین) لە هەنبانە بۆرینەیش‌دا بەواتای کێشی قورس و مرۆی بەحورمەت هاتووە. (سرسنگین)

سەرسەوز: [ئاوەڵناو] وڵاتی زەنوێر و پڕگیا و لێرەوار. (سرسبز)+

سەرشکێن‌کردن: [چاوگە،ت] دوای دابە- شکردن بەسەر هەمووواندا ئەگەر هێندێ لەو شتە زیادی بمێنێتەوە، دووبارە بەسەر هە- مووواندا بەشینەوە. (سرشکن)+

سەرشناس: [ئاوەڵناو] بەناوودەنگ؛ سەرناس؛ خاوەن‌کەسایەتی. (سرشناس)

سەرشیو: ناوچەیێکە لە سەقز؛ ناوچەیێکە لە مەریوان. (نام‌دومنطقه‌درکردستان)

سەرشیەی: [چاوگە،ت] هەڵچوون؛ هە- ڵچوونی چێشت لەسەرئاور. (سررفتن‌مایع روی‌آتش)

سەرفڵت: دزێو؛ ناشیرین؛ سەرپووت؛ سەرزل. (زشت‌کله‌گنده)

سەرقوفڵی : [ناو] سەرقفڵی؛ پارەیێکە خاوەن ملک (زیاتردووکان) لە کاتی ئیجارەداندا لە ئیجارەداری دە ستینێ.(سرقفلی)

سەرقۆق: [ناو،ت] هەویز؛ کەچەڵ. (تاس؛کچل)

سەرقەبران : [ناو] سەرزیارەتان؛ گۆرستان؛ گەڕەکێکە لە شاری سەقز. (گورستان؛ محله- ایست‌درشهرسقز)

سەرقەپاخ : [ناو،ت] قەپاخ بە تورکی واتا (درگا،زار، سەر) و قاپالی:واتا درگابەستراو؛ دەرپوش؛ سەرداپۆش؛ سەر و زاری دەفر. (سرپوش)

سەرقەڵەم : [ناو] نووکی کانزای سەری خو- ودنووس و قەڵەمی بە جەوهەر نووسین. (نیش‌قلم)+

سەرکار : ناوێکە بۆ ڕێزنان لە عەسکەریدا تا

پلەی سەرھەنگی دەوترێت. (سرکار)+
سەرکارگەر : [ناو] سەرعەمەلە؛ عەمەلەباشی؛ سەرۆکی کرێکارگەل. (سرکارگر)
سەرکوت: [ناو] تەمران؛ دامرکان. (سرکوب)
سەرکوتکردن: [چاوگە،ت] دامرکاندن؛ تەمراندن؛ شکاندنی جقات؛ لەھێزخستن. (سرکوب کردن)
سەرکوتکەر : [ناو،بک] (١) دامرکێن؛ داتەمرێن؛ (سرکوبگر)؛ (٢) لۆمەکەر؛ سەرکۆنەکەر (سرکوفتزن)
سەرکوڵ: [ناو](١) باری سەربار. (سربار). (٢) تاجکوڵەکە؛ سەرئەستوون. (سرستون). ٣ پڕکردنی قەڵا قووچ؛ قڵاقووچان. (تاانتهای-طرفیت پرکردن)
سەرکونسوول : [ناو] سەرۆکی یەک یان چەند کونسوولگەری لە وڵاتێکدا. (سرکنسول)
سەرکەتی: [ئاوەڵناو] سەرکەوتوو؛ پێشکەوتوو لەکاردا. (موفق)
سەرکەچ: [ئاوەڵناو] ملکەچ؛ سەرشۆڕ؛ سەرچەمیای؛ شەرمەزار؛ بەرفرمان. (گردن کج)
سەرکەش : [ئاوەڵناو] بۆکێوی زۆر؛ بڵندە دەوترێت. (سرکش)
سەرکەوت: (١) ناوەبۆپیاوان.(اسممردانە).(٢) [ڕابوردووی سەرکەوتن] چووەسەر؛ چووەبان. پیرۆزی؛ (بالارفت؛ بالارفتن؛ پیروزی)
سەرگاینجە: [ناو] سەرمژانە.(رابطخیش‌ویوغ)
سەرگوڕ: (١) سەرمەزار؛ (سرمزار) (٢) سەرگەرد؛ قوربانی. (بلاگردان)
سەرگورد : [ناو] یاوەر؛ پلەیێکی عەسەرییە لە سوپای ئێراندا. (سرگرد)

سەرگووەند: [ناو] سەرگۆبەند؛ سەرچۆپی. چۆپی کێش. (نفراول‌چوپی)
سەرگەرم‌کردن : [چاوگە،ت] سەرقاڵ کردن؛ خافڵاندن؛ (ب) جۆرێک خاپاندن؛ مەژوول کردن. (سرگرم‌کردن)
سەرگەشتە : [ئاوەڵناو] وێڵ؛ حەیران؛ ئاوارە؛ سەرلێشێواو. (سرگشتە)+
سەرگەندان: [ئاوەڵناو] سەرگەردان؛ ئاوارە؛ (لە ھەندێ ناوچە ھەروا گۆیەدەکرێت) (سرگردان)
سەرگین: [ئاوەڵناو+ جێناو] ئەوەی سەرەوە؛ سەرووتر؛ بانگین. (بالائی)
سەرلووای: [چاوگە،ت] سەرکەوتن. (بالارفتن)
سەرلەبەر: [ئاوەڵناو] سەرلەبەنگ؛ سەرشۆڕ؛ ملکەچ؛ فرمانبەر. (خجل‌وفرمانبردار)
سەرلەڕێدابوون: [چاوگە،ت](ب) حازر بۆ ئەنجامی فرمان‌تاسەر تیاچوون. (حاضربەانجام-فرمان)
سەرلێکردنەوە : [چاوگە،ت](١) سێ و دوو کردن؛ دوودڵ بوون. (٢) سەربڕین. (دوودلی؛ سربریدن)
سەرمابری: [ئاوەڵناو] سەرمابردوو؛ سەرمابردگ. (سرمایی؛ سرمازدە)
سەرمایەداری : [ناو] سیستەمێکی حوکومەت کە لە سەر بنەمای ئابووری و پیشەسازی و بازارگانی دامەرزابێت. (سرمایەداری)
سەرمایەوز: [ناو،بک] ئەوەی سەرمایە دادە- نێت بۆ کارێک. (سرمایەگذار)
سەرمایەوسەی: [ناو] سەرمایەدانان.

(سرمايه‌گذارى)
سەرمەوقولات: سەرمەقولات؛ خۆ هەڵگێڕانەوە بە سەر سەردا. (پشتک)
سەرنانەوە: [چاوگە،ت](ب)دیزەبەدەرخۆنە؛ باس‌نەکردنی مەبەستێک؛ شاردنەوەی‌قسەوباسێک. (پنهان کردن)+
سەرنگا: [ناو] (گ، منگەییە)سەرین؛ موتەکا؛ سرنگا. (متکا)
سەرنگووم: [ئاوەڵناو] بێ‌سەروشوێن؛ سەرنقوم؛ بەئاواچوو؛ تیاچوون؛ سەرئوندا. (ازبین‌رفته‌بی‌نشان)+
(ب) بێ‌سەروشوێن؛ سەرنقووم. (گم‌شدن‌وبی‌نشان)+
سەرنووسەر: [ناو،ت] سەرنقیسکار؛ سەرنقیسەر؛ سەرۆکی نووسەرانی گۆڤار و بڵاڤۆک. (سردبیر)
سەرنەڤی: [ئاوەڵناو] سەرشۆڕ؛ سەرچەمیای؛ شەرمەزار. (شرمسار)
سەرنەشێڤ: [ئاوەڵناو] سەربەرەوخوار؛ سەرنشێو؛ سەرەوژێر. (سراشیب)
سەروان : [ناو] (١) پلەوپایەی عەسکەری لە سوپای ئێراندا، لە سێتوان یەکەم باڵاتر. (سروان) (٢)وشترەوان. (ساربان)
سەروپۆز: [ناو،ت] سەروپۆتراک؛ سەروسەکوت؛ سەرومێقل. ڕواڵەتی پوشتە و پەرداخ؛ سەروسیما (سروسیما)
سەروتار : [ناو] وتاری سەرەکیی گۆڤار و بڵاڤۆک لە لاپەڕەکانی هەوەڵی گۆڤاردا کە زیاتر لە لایەن سەرنووسەرەوە دەنووسرێت. (سرمقاله)
سەرودڵ: [ناو،ت] فێ؛ خووداری؛ گەشکە؛ پەرکەم؛ فەرکەم. (صرع)
سەروڕیش : [ناو،ت] مووی‌سەر و دەموچاو. (سرو‌ریش)
سەروزماندار : [ئاوەڵناو] زمان‌پاراو؛ بەتوانا لە ئاخەفتندا؛ (ب) زیرەک. (سروزبان‌دار)
سەروزمان‌ناخۆش: [ئاوەڵناو] زمان‌تاڵ؛ قسە ناخۆش؛ قسەڕەق. (تلخ‌زبان)
سەروسامان: [ناو] ڕێکوپێکی؛ جەموجۆری؛ سەقام. (سروسامان)
سەروسامان گرتن: [چاوگە،ت] (ب)بوونە خاوەنی ژن‌ومنداڵ؛ بوونە خاوەنی ژیانێکی‌باش. (سروسامان گرفتن)
سەروسوڕ: [ناو،ت] کەین‌وبەینی پەنامەکی. (سروسر)
سەروسەدا: [ناو،ت] هەراهەرا. (سروصدا)
سەروسەمەنە: [ناو،ت] سەروسەنەمە؛ سەرونشەمە؛ ودم؛ پێوقەدەم. (یمن)
سەروعوزرشۆر: [ئاوەڵناو،بک] (ب)کچێک کە باڵق‌بووە. (دختربالغ)
سەرۆکی‌دەوڵەت: [ناو،ت] سەرۆک‌وەزیر. (نخست‌وزیر)
سەرونشەمە: [ناو،ت] پاوقەدەم؛ یومن؛ ودم. (یمن)
سەروەخت: (١) ئاگادار؛ وشیار. (تذکر).(٢) لێ‌پرسین؛ سوراخ‌گرتن؛ بەتەنگەوەبوون؛ چوونەدیار؛ چوونەلا.(سراغ).(٣) لەسەر وخت دا حازربوون: بەوەخت‌حازربوون. (سرموقع)
سەروەرگێڕان: [چاوگە،ت](١) پشت‌تێکردن؛ پویتەنەدان؛ ڕوو چەرخاندن؛ ڕوو کردن بە-

لای دیکەدا.(١و٢روبرگرداندن)
سەروێن: [ناو] سەربێن؛ مێزەر؛ دەسـرەی بـە سەرەوە بەستن. (دستار)<سەربێن.
سەروێیی: [ناو] سەرخۆیی؛ لەسەروێیـی: لـە- سەرخۆیی. (هوشیاری؛ آرامی)
سەرە: [ئاوەڵناو] قەیرە؛ نیـوەپیـر.(ب)چـۆدە- رچوو؛ بەئەزموون. (دنیادیده)+
سەرەپەت: (ب) بەرپرسی و دەسـەڵـاتداری؛ سەرەپەتێکم بە دەستەوەنییە: هیچکـارەنـیم. (کنایی شغل)
سەرەپیرێژن: بەرواڵـەتگێـژ، بـەڵـام زۆرزان. (بظا هرگیجولی حیلەباز)
سەرەتان: [ناو] (١) شێرپەنجە(سـرطان). (٢) تــەختــەی تــاڵی تــەون پێــــوەبســـتن. (تاربندقالیبافی)
سەرەچڵووسک: [ناو] سەلکەبزووت. (چـوب- نیمسوز)
سەرەخۆشی: [ناو] دڵنەوایی؛ سەرسـڵامەتـی؛ تەسەلا؛ پرسەلێکردن. (تسلیت)
سەرەسۆدرە: [ئاوەڵناو] مرۆڤـی ئـاژاوەچـی و شەڕ هەڵخرێن. (فتنەگر)
سەرەشۆرگە: [نـاو] سـەرشـۆرگە؛ جێگـەی- خۆشتنیان سەرشتن لـە ماڵـدا. (جـای‌تـن- شستن)
سـەرەکـوتێ: [نـاو،ت] (ب) بـەلـەقـەلـەق ڕویشتن؛ بەکوتەکوت؛ بـەحاڵـەحـال؛ کـەم- وکوورتێگەیشتن.(لنگان لنگـان؛ بزحمـتراە- رفتن؛ با اشکال فهمیدن،یاخواندنسـطری- بزور)
سەرەکی: [ناو] (١)بنەمایی. (اصل). ٢) پێشە
کی؛ سەرەتا. (پیشگفتار؛ مقدمە)
سەرەلەقی: <سەرەکوتێ.
سـەرەماسـی: [نـاو] بـای‌سـوور؛ ئـازارێکی- گیروداری سەدەمەیە(بفە). (بادسرخ)
سەرەمەرگ: [ناو،ت] کاتی گیانەڵڵـا؛ ئاویلکـە؛ نزیکـمردن؛ کـاتی گیـان‌دەرچـوون. (موقـع- مردن)
سەرەندەر: زانین؛ عەقل‌پێگەیشتن؛ پەی‌بـە- کاری‌بردن؛ پسپۆری لـەکارێـکـدا؛ سـەردەر- چوون.(آگاهی‌ازکار)
سەرەوچێرە: [ناو] سەرەولێژی. (سرازیری)
سەرهۆستا: [ناو] سەرهۆستە؛ سەرووەستا؛ وە- ستاباشی. (سراستاد)
سەرەوقوڵە: [ناو،ت] نووکـوسۆ؛ جۆری‌یاری- بەدەرزیلە؛ سەر و بنی هێلکە. (نـوعی‌بـازی- است؛ سروتە تخم مرغ)
سـەرەونیـان: [چاوگـە،ت] نیـان‌بـەسـەرەوە؛ تراوبەسەرەونیان و خواردنەوە. (سرکشیدن)
سەرهەڵدان: [چاوگـە،ت](١) سـەردرهێنـان ؛ لەخاک سەردرهێنان. (٢) پەیدابوونی بیرۆکـە یان جقات. (سردرآوردن؛ پیداشدن)
سەرهێش: [ناو] سەرخێش؛ دەندە؛ دەندەی - جێگای‌گاسن لە ئامووردا.(چای‌آهن‌گاوآهن)
سەعورە: [ئاوەڵنـاو] لـەنـدەهـوور؛ زەبـەلاح؛ تێکسمراو. (لندهور)
سەغلەت: [ئاوەڵناو+ بەند] سەخڵەت؛ (١) سەخت؛ دژوار. (دشوار). (٢) دڵتەنگ؛ من‌گە- لەک سەغلەتم : من زۆر دلتنگم. (دلتنگ)
سەغلەتکردن: [چاوگە،ت] سەخڵەتکـردن؛ دڵتەنگ‌کردن. (دلتنگ‌کردن؛ غمگین‌کردن)

سەغیربار: ژنێک کە منداڵی وردی هەبێت و مێردی نەبێت (زن‌بیوه‌دارای‌بچه‌صغیر)
سەفپێکان : (١)[چاوگە] سەفبستن؛ (صف‌بستن)؛ (٢)[رابوردووی چاوگە] سەفیان‌بەست؛ سەفیان‌پێکا. (صف‌بستند)
سەفرابەر : [ئاوەڵناو] زەرداوبەر؛ کەم کەرەوەی دەڵاندنی زەرداو، وەک ئاوی زریشک و ئاوی‌هەنار. (صفرابر)
سەفرابەر : [ناو] دارێکە (نێرووک و نیرووک)یشی پیدەڵێن؛ بۆلابردنی زەرداو بەکەڵکە. (سرخس‌نر)
سەفرەنگ: [ناو] شرۆڤە کردنی وشە؛ فەرهەنگی وشە. (فرهنگ)
سەفەر : [ناو] مانگی‌دووهەمی ساڵی مانگی. (ماه‌دوم‌سال‌قمری)+
سەقلە : [ناو] قەبز بوونی مەزاج؛ زک کارنەکردن؛ دژی زەحیر. (یبس)
سەکری‌سەکران: ناوی‌کێوێکە لە باڵەکایەتی نزیکی کێوی هەڵگورد، کە رادیوی هێزی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلوول لە ئەشکەوتێکی ئەوکێوەدابوو. (نام‌کوهی‌است)
سەگ: (ب)شوبهاندن بەسەگ؛ زۆرزان؛ حیلەباز؛ زۆرسەگە: زۆرفێڵەبازە. (کنایی‌حیلە‌گر)
سەگبا: [ناو] نەخۆشینی ریخۆڵەگیرانی‌سەگ. (مرض مخصوص سگ)
سەگباب: سەگ‌باوک؛ کوڕی‌سگ. (پدرسگ)
سەگبزدینک: [ناو] سەگپسێنکە؛ کە رویشکی یەکساڵە کە زۆر خێرانییە، زوو خۆی دەرباز بکات و سەگیش نایگاتێ و ئەوەندە سەگ بە دوای خۆیدا ڕادەکێشی هەتا سەگ شەکەتدەبێت یان دەپسێت.(خرگوش یکساله)
سەگحەسار: [ناو،ت] سەگ‌بەحەوشە؛ تەمبێ‌کردنی سەگێک کە زیانی‌خورۆبێت؛ دەرکەی حەوشەی لێ دادەخەن و دارکاریی دەکەن؛ (ب) ئازاردان و گێرەوکێشەی زۆرپێکردن. (سگ رادرحیاط‌دربستەتنبیە‌کردن)
سەگخۆر : (١)[ئاوەڵناو] هەر شت شیاوی ئەوەبێت سەگ بیخوا؛ (٢) بێ‌حورمەتی بە کەسێک کە شتێکی پێ بدرێ بە نابەدڵی؛ بگرەئەم هەزارتمەنەیش سەگ خۆر؛ وادەزانم سەگ خواردی. (سەخۆر)
سەگدەست: [ناو] کەرەستەیێکە لە سەیارەدا. (سگدست)+
سەگژی: [ناو،ت] سەگ مەرگی؛ ژیانی‌سەگی؛ وەک سەگ‌ژیان.(ب) ژیانی ناخۆش و تاڵ. (زندگی‌سگی)
سەگگورگ: [ناو،ت] جۆرێکسەگە لە نێوانی‌سەگ و گورگدا و زۆر هۆشیارە و لە هێزی پۆلیسدا یاریدەرە بۆ دۆزینەوەی تاوانبار و کاڵای قاچاخ و شتی‌تر. (سگ‌گرگ)
سەگماسی:[ناو] جۆرێک ماسییە.(سگ‌ماهی)
سەگمەگەز: [ناو] سەگ‌مەگەس؛ مێشەسەگانە. (سگ‌مگس)
سەگنەخۆر: (١) هەر شت کە سەگ نەیخوات؛(ب) زێڕ و زێو و پارە و پوول. (طلاوپول). (٢ب) خۆراکی زۆر ناخۆش.

(خوراک بدطعم)
سەگوسەرچۆپی؟ : <سەگومزگەوت؟.
سەگ و شوانهاتنەوە: [چاوگە،ت] قربـوونی کەرتە مەڕ لـەکێـو و گـەڕانـەوەی سـەگ و شوان بێمەڕ(ب) مافینگی بوون و پـووش - لەدەمبوون. (کنایی‌دارایی‌ازدست‌دادن)
سەگومزگەوت؟: (ب)کارێک کە لە کەسێک نەوەشێتەوە. (کنایی.ناهمخوانی‌افعال)
سـەگـوور: سـە و گـوور؛ سـەگ و گـورگ؛ بوومەلێل؛ تاریک و ڕوونی بەیانی کە سـەگ و گورگ بە دیتن فەرقی پێ نەکرێـت؛ وەک گورگ و مێش. (گورگ‌ومیش)
سەلاتە: <سالاد.
سەلاجە : وشە لە ئارەویـەوە هـاتووە و لـە-کوردستانی باشوور بە یەخچـاڵی فارسـی دە-ڵێن (یخچال)
سەلامەت :[ئاوەڵناو] (وشەئارەوییە)سـڵامەت؛ سـاغ؛ تـەندروسـت؛ وەش؛ سـاق؛ سـاخ. (سلامت)
سەڵبە : [ناو] سەول؛ بێڵی کەڵەک لێخـوڕین؛ سەڵپ. (بیل‌قایقرانی)
سەلوا: [ناو] سەلوو؛ سەلوی؛ سەول؛ دارێکـی هەمیشە سەوز بە گەڵای باریکی سووژنییەوە. (سرو)
سەلوێنک: [ناو] سەرانگوێلک؛ سەرانگوڵـک. (شوله؛ سرگینگاه)
سەما: [ناو] بۆیەهەیە لە(سماع)ی ئارەوییەوە هاتبێـت؛ هـەڵپـەڕکـێ؛ (ب) دوو دەسـماڵە کردنی ژنانی کە سـوکـاری زاوا لـە بـەردەم بووکدا لە کاتێکدا بووک دەگاتە بەرمـاڵی‌زاوا.
(رقص‌بادستمال جلوعروس)
سەمات: [ناو] تەرسەقول؛ تەرس. (پهن‌اسب‌و استر)
سەمتاندن: [چاوگە،ت] هـەڵکێشـان لـە ئـاو. (درآب‌گرم‌فروبردن)
سەمخەرات: [ناو] سەخمەرات؛ هۆ؛ سەبارەت ؛ بەخاتر. (علت؛ بخاطر؛ سبب)
سەمڵ: [ناو] بەرمال. (جانماز)
سەموون : [ناو] جۆرێک کولێرەی خەپەلە و خڕ و چکۆلە؛ (نوعی گردەنان)
سەمەڵ : سرووتی ناواخنی کورتـان. (سـاقە-گندم‌داخل‌پالان)+
سەمەند: [ناو] ڕەنگی ئەسپێک کە بەڕەنگـی کایە و زەردە. (سمند)
سـەمـەنـدەر: [نـاو] (١) جۆرێـک مارمیلـک. (سوسمار). ٢) داعبایێکی ئەفسانەییە کـە دە-ڵێن لە ناو ئاگردا ناسووتێ. (سمندر)
سەمەندی کلک‌ویال سپی:[ناو،ت]یەزیدی؛ڕە-نگی‌ئەسپی یەزیدی‌کوڕی‌معاویە، کە ڕەنگـی سەمەنـد بـوو بـەڵـام ڕەنگـی‌یـاڵ و کلکـی ئاچختربوو. (سمندیال‌ودم‌شسته؛ یزیدی)
سەمەندی‌یەزیدی: [ناو،ت] ئەسپی سەمەنـد کەیاڵ و کلکی کاڵتر یان سپی‌بێـت؛ ڕەنگـی ئـەسـپی یـەزیـدی کـوڕی معاویـەبـووە. (سمندیال‌ودم‌شسته)
سەهناف : [ناو] سەیوان؛ سایەبان؛ پێشـەوەی کڵاوی لێو داری پان. (سایبان)
سەنبول : فد.فرد.اند؛ [ناو] ئورنـاگ؛ نموونـە؛ سەرمـەشـق کردنـی شـت یـان کـەسـێک؛ نموودە؛ نیشانە. (سمبل)

سەنتەنە: سەڵتەنە؛ ناوێکی ژنانەیە. (نامی استزنانه)
سـەنـج : [نـاو] دوو جـەغـزی وەک دەوری دروستکراو لە کـانزای زەرد کـە بـە یـەکـدا بدرێت دەزرینگێتەوە، کەرەستە یێکـی مـۆ- سیقایە. (سنج)
سەنجاڕ : ژەنگاڵە؛ ژەنگـار؛ نـاوی شـارێک و چیاییێکە لە نزیکی موسڵ. (نام کوهی است)
سەنجوور : [ناو] سەنجۆڵ؛ قەڵدەی تـانجی؛ قەلادە. (قلاده)
سەنجەر. ناوەبۆپیاوان. (سنجر)
سەندن:[چاوگە] کڕین. (خریدن)+
سەندنەوە : [چاوگە،ت] گۆرانی سەندنـەوەی دوو یان چەندکـەس بـۆ مانـدوو نـە بـوونی گۆرانیبێژ. (تکرارتصنیف)
سەندەلووس : [ناو] سـەنـدەرووس. دارێکـی کورتەباڵایە جیوەکەی بـۆ دروسـتکردنی دە- رمان بەکەڵکە. (سندروس)
سەنـگ : [نـاو] لاسـکی کـەنگـری پیرکـە درووەکانی داماڵرێت. (ساقەبی‌خارکنگرپیر)
سەنگ : [ناو] مۆتەکە. (سەنـگ‌سـوواربوون: هەستی خنکان لە خەودا). (کابوس)
سەنگداران : لاسەنگ بوون. (طرفی‌سنگین- تر؛ نامیزانبوون)+
سەنگدانەسەر: گوشـار و هێـز خسـتنەسـەر. (فشاروسنگینی‌برچیزی‌واردکردن)
سەنگ‌فەرش : [نـاو،ت] بـانووان؛ داپۆشـانی شوێنێک بـە بـەرد و (چیمـەنتـۆ یـان قـوڕ). (سنگفرش)
سەنگ‌وسووک کـردن : [چاوگـە،ت](١) بـە- راوەردکردن (تخمـین‌زدن) ؛ (٢) لـە بـەشـی قورس هـەڵگـرتن و خسـتنە سـەر بـەشـی سووک تا میزان بوون و بەرانبـەر ڕاوەسـتان. (میزان‌کردن)
سەنگ‌وسووکی : [ناو،ت] (١) لە موعامەلەدا بەراوەردکردن و پێکگرتن. (٢) ئەتـک‌کـردن (زۆریان سەنگوسووکی بە سەر هێنا: زۆریـان ئابڕوو چووواند). (١برآورد.٢توهین)
سەنگوماست : [ناو،ت] سەنگی کەنگر کـە ئاوەکوڵ بکرێت و تاڵاییە کەی تـەواوبێـت و لـە گـەڵ ماسـت تێکـەڵ بکرێـت. (ساقە- لنگروماست)
سەنگووسوژن‌کردن : [چاوگە،ت] هەموو کە- لێنێک گەران و پشکنین بـە دووی شـتێکدا. (سنگ‌و سوزن‌کردن)
سەنگەر : [ناو] بۆسە. (سنگر)
سەنگەسیر : [ناو] خۆراکێکی زۆر نـاودارە بـە تایبەت لە موکوریاندا کە لە گۆشتی گیسـک یـان کـەروێشـک و ماسـت چێـدەبێـت. (قوراو)یشی پێدەڵێن. (نام‌خوراکی‌محلی‌است)
سەنگەڵ: [ئاوەڵناو] ئـاژەڵێـک کـە گـوانێکی گـەورەتربێـت و شـیری‌زیـاتری تێـدابێت. (دامیکه یک‌پستانش بزرگترباشد)
سەنگی‌زاور : [ناو،ت] بەردێکـە لـە کیسـەی سەفرادا دروسـت دەبێـت و زۆر بـە ئێشـە و ئێستا، بە نووری لەیزێـڕ مالیجـەی دەکـەن. (سنگ‌صفرا)+
سەنگین‌ئەسلەحە :[ئاوەڵناو] (ب) لە پیاوێک- کە نیشانەی نێرینەیی گـەورەبێـت. (کنـایی، بزرگ‌بودن آلت تناسلی)

سەنگینپا :[ئاوەڵناو] پاسەنگین. <پیٚقورس. (پاسنگین)
سەنگیندەست : [ئاوەڵناو]کەسیٚک کە ماڵات سەردەبپڕیٚت زوو گیانیان دەردەچیٚ؛ (٢) کە- سیٚک کە دەستی قورسە و لە هەرکەس‌بدا زۆر ئازاری پیٚدەگەییٚنیٚ. (١و٢سنگین‌دست)
سەوادبوونەوە : [چاوگە،ت] سەوازە بوونەوە؛ ترس‌وەرین. (ترس‌ریختن)
سەواش : [ناو] دەمەقاڵ، شەڕەقسە؛ هاواو و داد؛ (سەواش‌بە تورکی واتا: شەڕ). (جنگ- لفظی)
سەورۆ: [ناو] کووت؛ پەیین بەزەویداکردن بۆ بەهیٚز بوونی خاک. (کودحیوانی؛ کود- بزمین‌پاشیدن)
سەوری : [ناو] سابریٚن؛ساوریٚن؛ نیٚری.(تەکە)
سەوزاڵف : [ناو،ت] ئاڵفی‌سەوز؛ (ب)ویٚنجە و گزرە و گیا. (علف‌سبزخشک‌یاتر)
سەوزە : [ئاوەڵناو] مرۆڤی ڕەشتاڵەی ئاچخ؛ گەنم ڕەنگ؛ ئەسمەر؛ سەوزەڵی سەوزە باریکی منداڵ"«فۆلکلۆر»" . (سبزەرو)+
سەوزەدار : [ناو] دارەسەوزە؛ داریٚکە گەڵاکانی وەک سوژن باریکە و هەمیشە سەوزە؛ پاڵاوتەی کوڵیٚندراوی گەڵاکەی بۆ عیلاجی کەچەڵی بەکەڵکە؛ و حەیوانی ئاوس بە خواردنی گەڵاکەی بەر دەخات. (درخت‌کاج)
سەوزی: [ناو] سەوزە؛ سەوزەوات؛ گیای- خواردەمەنی. (سبزی)
سەوس: [ئاوەڵناو] ویٚڵ و سەرگەردان و سە- وداسەر. (سوداسر)
+ سەوڵ : ناوی گوڵیٚکە (گل تاج خروس)

سەوڵ‌لیٚدان : [چاوگە،ت] بەلەم ئاژووتن بە سەوڵ و بیٚڵی تایبەت. (پاروزدن‌قایق)
سەولاندن: [هەڵتەکاندن؛ تەتەڵەکردنی دانە- ویٚڵە بۆ پاک‌کردنەوە لە خەوش‌وخاڵ. (بوجاری‌وپاک کردن‌غله)
سەوڵەجان : [ناو] گۆچان؛ وەکاز، گاگۆڵک. (عصا)
سەوڵی بیٚگریٚ : سەڵوی ڕاست هەڵچوو؛ شوبهاندنی قەد و باڵای بەرز و ناتلەنگ‌زراو بەسەوڵ. (سرووقامت)
سەهووروٚک : [ناو] سی‌ڕۆژ بەرانبەر بە یەک مانگ. (سی‌روز؛ یک‌ماه)
سەوهان:[ناو](١)کەرەستەی‌ساوین؛ برێبەند؛ (٢) جۆریٚک شیرینیاتی بە ناوبانگە لە ئیٚران. (سوهان)
سەوی: [ناو] سەوەتە؛ سەبەتە؛ قوڵینە. (سبد)
سەهوەر: [ناو] تاریکی‌شەو؛ ڕەشی‌شەڤیٚ؛ دەواڵ؛دەواڵ؛دیٚو و درنج؛ئەجننە.(تاریکی؛ جن)
سەهی: [ئاوەڵناو] ڕاست؛ بی‌گریٚ. (سهی)
سەیارە : [ناو] ترومبیل. ماشیٚن؛ ماشیٚنی سواری. (ماشین)
سەیخۆڵ : [ناو] کەڵەوە؛ کەڵەمە. (چنبرە)
سەیدەران : گیاسج؛ گەڵاکانی خڕە و دە- خوریٚت؛ بۆ چیٚکردنی بۆرانی بەکەڵکە و دژی کرمی ڕیخۆڵەیە. (سیرزرد)
سەیز : [ناو] خزمەتکاری ئەسپ؛ مەیتەر. (مهتر)
سەیوان : (١)گۆڕستانیٚکی گەورە لە سلیٚمانی؛ (گورستانی در سلیمانیه) (٢) چەتری سیٚبەر؛

ســایەوان؛ (ســایبان) (٣) نــاوی کێوێکــە لــە ئیلام. (کوهیست در ایلامّ)
سەیــوەت : [بــەنــد] شــێنەیــی. ؛ ئــەســپایی؛ هێواش؛ ئارام. (آرام؛ یواش)
ســی: پاشــگر واتــا (تــی) کردگیــەســی، واتــا کردوویەتی و نیشانەی بکەرە < سۆ (پسوند)
سیّئاشان : گەڕەکێکە لــە شــاری مــەهاباد. (محلەای‌درمهاباد)
سیا : کورتکراوەی ناوی سیامەند و سیامەک و سیاوەش. (مختصرسەاسم‌مردانە)
سیاچاڵ : [ناوەت] (ب) جۆرێک گرتوو خانەی قەدیم؛ زیندانی قەدیم. (سیاهچال)
سیاچاو : [ناوەت] گوڵێکی پێنجپــەرە و نــاخی ڕەشە و لە سەقز و مــەهابــاد و هــەورامــان و سۆمابرادۆست زۆرە و لە قەدیما چاویــان بــە هاردراوەی گوڵەکــەی دەرشــت بــۆ یــومن و دوورخستنەوەی وەیشوومە. (خربق‌سفید)
سیارێحان : [ناوەت] ڕەشەرێحانــە. (ریحــان-سیاه)
سیازام : [ناوەت] بریناڕەش؛ ئازارێکی هاوبە شی ئاژاڵ و مرۆیە کەبە شێوەی کوانێکی ناو ڕەش لە ســەرپێســت هــەڵــدەدا و گیــرودارە. (سیاەزخم)
سیاسووت : [ناوەت] ڕاوەکەوی هەوەڵی بــە-هار. (شکارکبک‌دراول‌بهار)
ســیاقەڵــەم : [نــاوەت] دەســتەواژەی نیگــار کێشییە واتــا وێنــەکێشــان بــەڕەش لــەســەر ڕووپەڕی‌سپی (ب) وێنەکێشان بەمیدادیڕە-ش. (سیاەقلم)
سیاگۆش : [ناو] پشیلەکێوی لە ڕێوی پــان و پۆڕترە وکلکی کورتە و پێستەکەی بــەنرخــە. (گربەگوهی)
سیامانگا : فد؛ [ناوەت] گیانلەبەرێکی گوانداره بە دەستوپای درێژ و دەنگێلی زیل و بەرزە-وە زیاتر لە سەردار و نــاو جــەنگــەڵــدا دەژی. (سیامانگا)
سیامەند : ڕەشتاڵە؛ ناوی پیاوانەیە؛ کەسایەتی بەیتی خــەج و سیامەنــد. (سـیەچـردە؛ نــام مردانە)
سیاوئاڵەت : [نــاوەت] ڕەشــەبیبــار؛ هــەســتی پیاوەتی زیاد دەکــات؛ دژی ژەهــری خوێنــە. (فلفل‌سیاە)
سیاوپۆژ : سیاوپۆش:<قەیتەران.
سیبا: [ناو] سیبات؛ سابات؛ کەپــر؛ ســایەوان. (سایبان)
سیبات: <سیبا.
سێبەنەرد: < سێفنەرد.
سیّبەنگی : [ناوەت] هۆنینەوەی قژەسەر بــە سیّ پەڵکە. (بافتن‌موی‌سردرسەرشتە)+
سیبەهران : [ناو+ بەند] بەڵێشاو؛ فرەوفراوان؛ بەزۆری. (بسیار)
سیپ : [ناو] جەعبە لە تەختەی سیّ ڕووپــەڕ یان زیاتر چێبوو؛ ســیپی چــایی دەکیلۆچــایی تێدایە. (جعبەتختەسەلایی)
سێپا : [ناو] (١) هەرشــتیپاچکــەدار بــە ســیّ پاچکەوە؛ (٢) سیّباز؛ پەرینی سیّباز. (١اسم-پایە٢پرش‌سەگانە)+
سیپاڵشۆر: [ناوبک] جلکشۆر. (لباس‌شو)
سیپە: [ناو] سەپان؛ هەرەتی‌لاوێتی؛ هەرەتــی جەوانی؛ سوورڕوسەپان : (ب)جوان و جەحێڵ.

(عنفوان جوانی)+
سێپەڕە : [ناو] ئامێری کون کردنی دار لە نـە-
جارپدا. (سەپر)+
سیٚپەڕیٚ : [ناو] سێوەڕە : گیـایێکی کورتـە-
باڵـای کـەوەیـە؛ شـەوەرە هـەردی. (شـبد-
روحشی)
سیٚپیٚک: [ناو]سیٚپا؛سیٚپیٚ؛سیٚپایە.(سەپایە)
سـێتاڤ : [نـاو] خـوٚر؛ هـەتـاو؛ خـوٚرەتـاو.
(نورآفتاب)+
ستار : [ناو] ئامێرێکی موٚسیقای تایبـەت بـە
وڵاتی هێندە و پەردەکانی کانزایە و سـوٚزێکی
تایبەتی هەیە. (سیتار)
سێتار : [ناو] ئامێرێکی موٚسیقایە کە ۴ تەلـی
هەیە و بە قامک لێدەدریٚ. (سەتار)
سیٚتەڵاقە : [ئاوەڵناو] سیٚبەردە؛ سیٚبـەسـیٚ؛
سیٚوەسیٚ؛ تەڵاقێک کە ئیتر گریٚ ناخوا مـە-
گەر دوای شووکردنێکی دیکە یان بە ڕاستی
یان بە ڕواڵەتی کە پێی دەڵێن جـاش. (سـە-
طلاقە)
سیٚتیر : [ناو] تفەنگێکی قەدیمیبـوو سـیٚ-
فیشەکی دەخوارد. (سەتیر)
سیچکە : [ناو] بەرەسماق؛ گیایێکە گەڵاکەی
دڕی هوورگ و جووڵەوەرە، دەرمانە بـوٚ بـە-
ردی گورچیلە. (ترشک)
سـیچەن گـرتن : [چاوگـە،ت] ئـوٚقرەگـرتن.
ئارام گرتن. هەدادان. (آرام گرفتن)
سێخ : [ناو] سیخ(۱)یەکەی شماردنی کەباب؛
(۲) شیشی کەباب برژاندن. (۱و۲سیخ)+
سیخاندن : [چاوگە] دەنگی هەناسـە؛ دەنـگ
لە سینگەوەهاتن. (خس خس سینە)+
سیخمە : [ناو] سووخمە؛ ئێلەک؛ کوڵونجەی
بیٚقوٚڵ. (یلک)
سـیخوار : [نـاو] زوقـم؛ ئاڵشــت؛ خـووس؛
خووسار؛ خووێز؛ سیخار.جیلە. (پژ)
سـیخوارلەپشـت : [نـاو،ت] دەسـتەواژەی
ڕاوکەرانە؛ هەرەتی قەڵەوی و خێرایـی کـە-
ڕوێشــک (ب) کــاتی پـاییزێکی درەنــگ.
(اصطلاح شکارچیان.آخرپاییز)
سیخە : [دەنگە ناو] دەنگیسـینگ و سـیپە-
لاک لە کاتی هەناسە هەلکێشان دا. (صدای-
خس خس سینە)+
سـیٚدەنگـان : [نـاو،ت] بـەسـیٚدەنگـان
بانگکردن؛ زوٚر بە دەنگـی بـەرز بـانگکردن.
(باصدای بلند صداکردن)
سێرب : [ناو] خەڵک و مەردومی سێربسـتان
کـە لـە ڕەگـەزی ئیسـلاوەکـانی باشـوورن.
(صرب)
سیرداخ : [ناو] سیریوردکراو و سوورکراو لە
ناو ڕوٚندا چەشنی پیازداخ. (سیرداخ)
سیرماست : [ناو] سیری جنراو لە ماسـتە دە-
کریٚ و دەبێتە سیرماست. (سیرماست)
سیرنوٚک : [ناو] تەرزەی ورد. (تگرگ ریز)
سێرو : ناوچەیێکە لە ڕوٚژ ئاوای شاری ورمیٚ.
گوندێکــە لــە ســەرســنووری ئێــران و
تورکیا.(سرو)
سیروان : ناوی پیاوانە. (اسم مرانە)+
سێرووفەلە : [ناو] تەیرەکـوێرە؛ باڵداسـووکە؛
تەیرەڕەشکە. (پرستوی سیاە)
سیرە : [دەنگە،ناو] دەنگیهەڵوٚ؛ دەنگی کە-
وشی تازە و تەنگ لە کاتی ڕێگـە ڕوێشـتندا؛

جێڕەجیری کەوش؛ (ئامێنێ نازەنینێ سیڕەی دیێ لە پۆتینێ «فۆلکۆڕ». (صدای جیرجیر کفش)
سێرە: [ناو] (١) سەهرە؛ سـەیـرە؛ جۆرێـک-فرندەی دەنگ‌خۆش. (سهره)(٢) سیلە و چە-فتە گرتن؛ میزان کردنی تفـەنـگ لـە سـەر ئامانج. (نشانه‌رفتن)
سیرەت : [ناو] ئابرو. (بێ‌سیرەت‌کـردن: بـێ-ئـابروکردن: بـەنـاڕەوا کچێنـی هـەڵگـرتن). (سیرت) (٢ب) کێر؛ (آلت تناسلی مرد)
سیرەسەگانە : [ناو] گیایێکە سەلکی بنەکەی لە پیاز و سیردەکا. (سیر کوهی)
سێزوو : سەیزوو؛ سۆزی؛ سبەینـێ؛ بـەیـانی؛ شەوەکی؛ سبحا. (فردا)
سیسوو : [ناو] برپەنـدی سـێ سـووچ؛ سـێ-گوشە. (سوهان‌سه‌گوش)
سیغاری : [ئاوەڵنـاو] خووگرتـوو بـە کێشـانی سیغار؛ جگرەکێش. (سیگاری)
سیغە : [نـاو] ژن مـارەکردنـی کـاتی یـان داییمی؛ (ب) مارەکردنی‌کاتی. (صیغه)
سیغەکردن : [چاوگە،ت] ژنێک بەهاوسەریی کاتی، مارەکردن. (صیغه‌کردن)
سیغەیی : [ئاوەڵناو] ژنێک کە سیغەکـراوە. (صیغه‌ای)
سیفر: [ناو] ژمارەیێکە لە یەک کـەمتـر؛ لـە گەرماپێودا خاڵی بەینی ساردی و گـەرمـی؛ نزیک بە هیچ. (صفر)
سێفەنەرد: [ناو] سێبـنـەرد؛ شـقاق. (سـیـب-زمینی‌ترشی)
سێڤایی : [ناو] مەلە. (شنا)
سیڤڕەشک : [نـاو] سـێفەکێویلـە. (سـیـب-کوهی)
سیڤیل: اند؛ فد؛ فرد: [ئاوەڵناو] سیویل؛ قەرە-یـەخـە؛ کـەسـێک کـە عـەسـکەری‌نییـە. (سیویل)+
سیقلبۆق: [ئاوەڵناو] ژنی زمان شڕ و بێ‌شەرم و هەوەسباز. (زن‌هوسباز)
سیقەتۆرە : [ناو] سیکەتۆرە؛ لـە زۆربـەی فـە رهەنگەکانـدا بـە جێکـەڵـدان و جیقـەڵـدان ماناکراوە، بەڵـام سـیکەتـۆرە زیخـەڵدانـە و (کوڵەزرگ)یشی پێدەڵێن و کیسەیێکی بەقەرا گورچیلەی کاوڕ دەبێت و ڕەنگی سووری زۆر تۆخە و دەخورێت بەڵام جیکەڵدان ناخورێت. (سنگدان)
سیێکانیان: [ناو] کێوێکی بەرزە نزیک کێـوی ڕەقیتان(لەیلان‌چۆغە) لە باکوری‌شاری‌سەقز. (نام کوهی‌است)
ســیکتر: [کــاری ئــەمــری] لــە وشــەی (سیکدیر)ی تورکییەوە هاتووە بەواتای(بـدەر، بڕۆ بدە) لە کوردیشدا واتای بە سووکایەتییە-وە دەرکردن دەگەیەنێت، گومبە لەبەر چاوم؛ بڕۆ گومبە؛ بڕۆبدە. (برو گمشو)
سیکەنەوسـەرخـان : [نـاو،ت] بـە جێگـای قەرەباڵغ دەڵێن کە هاتوچۆی زۆربێت. (جای شلوق)
سیلسانک :[ناو] سەقری سپی‌واش؛ جۆرێک مشک‌گرەی سپی‌واش. (چرغ‌سفید)
سێلم : ناوی چیایێکە نزیکی حاجی‌ئومـەران. (نام‌کوهی‌است)
سیلۆخ : [ئاوەڵناو] لەڕ و لاواز. زەردەڵ و نە-خۆش و کز. (مریض‌لاغرومردنی)

سیلەوچەفتە : [ناو] سێرە؛ سێرەگرتن بەتفەـ
نگ بۆ پێکانی ئامانج. (نشانەرفتن)
سیم : [ناو] تێل؛ تەل؛ سیلک. (سیم)
سیمان : فد. [ناو] چیمەنتۆ. (سیمان)
سیمرسیمڕ: [ناو،ت] سمرسمر؛ هەراوهوریا و دەمەقاڵە. (هیاهو)
سیمرووکە : [ناو] سیرەکێویلە.(سیر کوهی؛ سیرخرس)
سینا: (١)ناوی‌پیاوانە. (اسم‌مردانە). (٢) ناوی-کێو و سارایێکە لە فەلەستین. (صحرای-سینا)+
سێناریۆ : فرد.فد.اند. [ناو] دەستەواژەی سینەماییە؛ فیلمنامە؛ دەقی نووسراوەی حەـ
کایەتی فیلم. (سناریو)
سینجوڕ: [ناو] سنجر؛ تیشکی‌ئاور؛ شۆڵەی‌ئاـ
ور. (شرارەآتش)
سینگوڕ: [ئاوەڵناو] قەڵەو؛ گۆشتن. (چاق)
سینگەسۆژ : [ناو،ت] دڵەکزێ؛ ژانی سینگ و سک. (دلدرد.سینەدرد)
سینمائیسکۆپ : [ناو،ت] سینەماییێک کە وێنەکان لە سەر پەردەیەکی پانتر لە سینەـ
مای ئاسایی نیشان‌دەرێت. (سینما سکوپ)
سینەبەند : [ناو،ت] جۆرێک ژێرپۆشی ژنانەیە بۆ بەرگری لە داچۆڕان و داهێزرانی مەمک.
(پستان‌بند)+
سێنەر : [ناو،بک] بسێن؛ کەسێک کە دەـ
ستێنێ یان دەکرێ؛ کڕیار. (گیرندە.خریدار)
سینەڕاما : فرد.فد.اند. [ناو] شێوەیێک لە فیلم هەڵگرتنی سینەماییە کە بە سێ کامێرا و چەند ئامێری دەنگ‌هەڵگر، تۆمار دەکرێت و لە سەر پەردەیەکی پان و چەماوە بەسێ (پڕۆژێکتۆر) نیشان دەدرێت. (سینەراما)
سینەکێش: [ناو] سیغارکێشێک‌کە دووکەڵی سیغار دەباتە نێو سییەکانییەوە. (سینەکش)
سێ‌نیزام : [ناو] ئامێرێک لە بیچمی سێ شەویلکە، کە بە پێچ لەیەک دەکرێنەوە و دەبەسترێن و بۆڕاگرتنی مەتە بەسەر دڕێلەـ
وە بەکار دەبرێت. (سەنظام)
سینی‌مال: [ئاوەڵناو] سینی‌ماڵ؛ کاسەلێس؛ چڵکاوخۆر؛ (ب)خۆ بە بێگانەفرۆش.
(سورچران؛ خودفروختە)
سیواد : [ناو] سپیایی بەیانیان و سوورایی ئێوارانی سەر ئاسۆ. (سفیدی‌وقرمزی‌افق-درصبح‌وغروب)+
سێ‌ودووکردن : [چاوگە،ت] لای‌خۆ بەراوەـ
ردکردن یان حیسابی چاکی و خراپی یان قازانج و زەرەرکردن؛ تۆیش سێ‌ودووی دڵی خۆت‌بکە؛ واتا لێکی بدەرەوە. (برآوردکردن)
سێودووکردن: [چاوگە،ت]لای‌خۆ هەڵسەـ
نگاندن و بەراوردکردن. (تخمین‌زدن)
سێوراو :[ناو،بەر]سێویاگ؛سوواو.(سائیدە شدە)
سیوسیوە : [ناو] تەوەرەی بانگردێن.
(محوربام‌غلطان)
سی‌وشکە : [ناو] (١)جۆرێک ژوژو لە چالەکە دەکا و تیرها وێژە و دڕکەکانی وەک تیر دهاوێت بۆ بەرەنگاری لە دوژمن: (نوعی-خارپشت‌تیرانداز) ؛ (٢) فسۆس؛ خۆبە دوژمن فرۆش؛ نیشتمان فرۆش. (جاسوس) (٣) جۆرێک نەخۆشییە کەمرۆڤ تێرناخوا لە خواردنی ئاو؛ ئێسقا. (استسقا)

سێوە : [ئاوەڵناو] هەتیو؛ منداڵی بێدایک و باب؛ سەغیر. (یتیم)
سیوەختە : (ب) سبەینێ و نیوەڕۆ و شەو؛ (سیژەمە). (سەوعدە)
سێوەڕۆ : [ناو] سیبەڕۆ. یاوی‌نۆبە؛ تەوی-ماڵاریا. لە سیڕۆژدا جارێک یاوکردن؛ نۆبە-تێ. (تب‌نوبە)
سێوهەرمێ : [ناو،ت] میوەی دارسێوی موتوربەکراو لە دارهەرمێ؛ سێوی‌گوڵاو. (سیب‌گلاب)
سێویخانە : [ناو،ت] جێگای منداڵی بێباب-ودایک بە خێوکردن. (یتیم‌خانە.دارالایتام)
سێوی‌گوڵاو : [ناو] بەری داری پەیوندکراوی سێو لە هەرمێ. (سیب‌گلاب)

سابووتاژ : فرد.اند.فـد؛ کارشـکێنی؛ کۆسـپ-خستنە بەرپا. (سابوتاژ)

ساپۆرت : پشتوانی؛ پشتەڤانی. (ساپورت)

سادیسـت : سادیسـمی؛ تووشـی ئـازاری-سادیسمهاتوو؛ ئازاردەر. (سادیست)

سادیسم : فرد.انـد.فـد؛ مـەردم ئـازاری؛ (ب) سوکنایی هـاتنی جنسی بـە ئـازاردانی لـف. (سادیسم)

سازمانی و ڵاتە یەکگرتـوەکـان: ڕێکخـراوی میللەتگەلی هاوبەش و هاوپەیمان. (سازمان-ملل متحد)

ساسات : کەدەستەیی بۆ کەمکردنەوەی هەوا لە کاربوراتۆری سەیارەدا. (ساسات)

ساقدۆش: [ناو] ساخدۆش؛لە تورکیشداهەیە بەواتای شانیڕاست (ب) برازاوا. (دوستان داماد)

ساڵۆن : فرد.ایتا.فد.اند. [ناو] هۆڵ؛ ئۆدەی زۆر گەورە؛ تەلاری بەرفراوان. (سالن)

ساندویچ : فد.اند.[ناو] بابۆڵەی درێژ؛ پێخۆری لە نان پێچراو؛ ڕیوایەتەکە قوماربازان دایـان-هێناوە و کردویانە تە باو (ساندویچ)

سپای دانش : [ناو،ت] سەرباز موعەلیم؛ لەزە-مانی حمەرەزاشادا هێندی سەربازی سە واددار تەرخان دەکران بۆ دەرس وتنەوە بە منداڵانی دێهات لە جیاتی خزمەتی سەربازی. (سپاەدانش)

سجاف : [ناو،بەر] دووراو ، تەقـەڵ لێـدراوی پەراوێزی لیباس. (دوختن‌حاشیەلباس)

سللوول : فد، اند؛ فرد. [ناو] بچووکترین بـە-شی هەرماکێک کەنیشانەی ئەوماکەی پێوە-بێت. (سلول)

ســللوول: : فـد، ژووری یـەکـکـەسـیی-زیندان.(سلول)

سۆلفێژ : بەدەنگـوتنەوەی نۆتەکـان بـۆ فێـر بوونی مۆسیقا. (سلفێژ)

سۆلیست : تاکەژەن؛ کـەسـێک کـە سـازی سۆلۆ(تەنیا) لێدەدا یان ئاوازی تەنیا لە کـۆڕدا دەچڕێ. (سولیست)

سۆنات : فرد.انـد.فـد.ایتالیـاد؛ بـەسـتەیێکـی مۆسیقای بێگۆڕانییێژە و تایبەت بە ئوروپایە. (سونات)

سووررپریز : فرد.اند.فد؛ کاری چاوەڕوان نە کراو کە ببێتە هۆی دڵخۆشی و شادییکە سانێکیتر؛ جۆرێک مزگینی؛ (سورپریز)

سوورڕئالیست :فرد.اند.فد؛ شـۆڕگرانی سـوور ڕئالیسم. (سوررئالیست)

سوورڕئالیسم :بزاڤێکی هونەری و ئەدەبییـە و بروای بە خستنە پێشچاوی سەربەسـت و ئازادانەیبیر و بۆچوونە، بەبێ ئەوەی عەقل و بڕیار و ڕەسـم و ڕسـووم ئـەوبیـر و بۆچونـە تێکبدا. (سوررئالیسم)

سووسیالیسم :فرد؛ انـد؛ فد؛بروابـەلاچـوونی دەستەڵاتداریی (کەس) بەسەرئامێرەکانی بە-رهـەم هێنــەر و ســەرمایــەدا؛ سیسـتە مـی حوکومەتی دامەزراو لەسـەر ئـەوبیروبڕوایـە. (سوسیالیسم)

سووسیالیسمی‌میللی : فد؛ (ب) نازیسم؛ ئامۆژەیێکی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی کە لە نیوەی ئەوەڵی چەرخی بیستەمدا لە ئاڵمانیا پێکهات و ڕەگەزپەرەستی تارادەیێک پەرەی سەندکە لە ناو عەسکەری و ئە فسەرانی هیتلێریدا بوو بە هۆی ڕێکخستنی ئێس-ئێس. (نازیسم؛ناسیونال‌سوسیالیسم)

سەدادار: [ئاوەڵناو] وشەیێکی فارسییە بەڵام لە کوردیشدا هەیە؛ دەنگ‌دار؛ هەر شتەدەنگی لێوەبێت؛(ب)سازی خۆش‌دەنگ و دەنگ‌بەرز. (صدادار)

سەرپەرستار : [ناو،ت] سەرۆک و بەرپرسی پەرەستار گەلی نەخۆشخانەیێک. (سرپرستار)

سەرچەشمە: [ناو] سەرچاوە؛ بناوان. (سرچشمە)

سەردۆشی: [ناو] (وشەیێکی فارسی و کوردییە) پاگوون. (پاگون)

سەردەفتەر: [ناو] بەرپرسی نووسینگە؛ سەر-دەفتەری ژن‌مارەکردن و تەڵاقدان. (سردفتر)

سەررشتەداری: [ناو] مەرزینگەی دابین-کردنی ئابووری لە عەسکەریدا. (سررشتە-داری)

سەفیر : [ناو] سەرئێلچی؛ باڵوێز؛ بریکاری بەرێکراو بۆ ئەنجامی کارێک. (سفیر)

سەمبول : فرد.اند.فد؛ سەنبول؛ ئورناک؛ نمانا؛ شیاوی بە نموونەکردن. (سمبل)

سەمبولیست : فرد.اند.فد؛ ئورناک‌خواز؛ نموودەخواز. (سەمبولیت)

سەمفۆنی :فرد.اند.فد؛ مۆسیقای‌درێژخایەنی چووار بەشی کە بە ئورکێستری فرەسازی لێدەدری. (سمفونی)

سەناتۆر: فرد؛ فد: [ناو] نوێنەری مەجلیسی-سەنا؛ ئەندامی پەرلەمانی پیران لە ڕۆمی‌قە-دیمدا. (سناتور)

سێرۆم: [ناو] تراوێکی دەرمانی و خۆراکییە بە شرینقە دەکرێتە ناو دەماری هەندێ نە-خۆش. (سرم)

سێکولار : فرد.اند.فد؛ لادینی؛ بێ‌دینی؛ بایەخ بەدین نەدان. (سئیکولار)

سێکولاریسم :فرد.اند.فد؛سیستەمی‌لادینی و حوکومەتێک کە پێوەندی بەدینەوەنییە. (سیکولارسم)

سێڵف‌سروویس : چێشتخانە و ڕەستۆرانی بێ پێشخزمەت کە موشتەری خۆی خۆراک دە-باتە سەر مێزەکەی خۆی. (سلف‌سروویس)

سیلۆ : [ناو] هەماری گەورە و فەننی(فەنانی) بۆ ڕاگرتن و خراپ نەبووتی ئارد و دانەوێڵە و ئاڵف. (سیلو)

سیم‌کارت : اند.فد؛ [ناو] کارتێکی چکۆڵەیە لەناو مۆبایلی دەنێن. (سیم‌کارت)

سێناریۆ : فرد.اند.فد؛ فیلمنامە؛ نووسراوەی داستانی‌فیلم. (سناریو)

سێنت : یەک لە سەدی دۆڵارێک. (بنت)

سیویل : فد.فرد.اند؛ قەرەیەخە غەیری ئە-سکەری.(غیرنظامی)+

شابک: [ناو] (١) چۆغە. (چوخا). (٢) قەفی بسک کە دەکەوێتە نێوچاوان. (حلقەزلف)
شابەلووت : [ناو] جۆرێک بەروو؛ شابەروو. (شاه بلوط)
شابەنگ : <بۆژانە سیاوە
شابی : < شاویرۆڵ
شاپ : [ناو](١)شۆپ؛ جیٚپا؛ ڕچە. (رد.جای‌پا) (٢) زاب؛ سواڵەت یان بەردی خڕی چکۆڵەی پان. (سنگ یاسفال‌پهن وکوچک)
شاپانی : [ناو] شاپان؛ زاپێن؛ کایە بەزاب؛ کایە بە شاب <شاب٢. (نوعی‌بازی)
شاپک : <شابک
شاپوور:ناز ناوی چەند شای ساسانی لە ئێران. (شاپور؛ شاهپور)
شاپەسەند: ناوی گوڵێکە و ناوی ژنانەیشە. (شاەپسند)
شاتۆن:[ناو] کەرەستەیێکە لە موٚتوری سەیارە و هەرکەرەستەی سوپاپدارادا. (شاتۆن)+
شاتەرەدێمی: [ناو] گیایەکەرمەژن؛ توونەگیا. (خردل‌وحشی)
شاجۆگە:[ناو]جۆگەی سەرەکی کە چەند جۆگەی لیٚجیا دەبێتەوە. (جوی‌بزرگ؛ کانال)
شاخبێزی : [ناو] شاخبزی؛ مەرمەڕشا؛ هوما یی؛ مەرمەڕش؛بلووری؛بالبالی؛ پیرانشا؛مۆری. (چلوار)
شاخدەرهێنان:[چاوگە،ت] (١)شاخ ڕووان لەسەر سەری کاورە نێر و ئاژەڵی تر.(شاخ‌روئیدن)(٢ب) واقوڕمان؛سەرسووڕمان.(ازتعجب شاخ‌درآوردن)
شاخەوشاخ : یاڵەویاڵ؛ لەم لک بۆ لکی داریٚکی تر. (ازاین‌تپه به‌آن‌تپه؛ ازاین‌شاخه به‌آن‌شاخه)
شاخەوەرز : شاخەوان. (کوهنورد)
شادی : ناوی ژنانەیە. (اسم زنانه)
شار : [ناو] مووروی کانزای نێو بۆڵبرینگ؛ توٚپی دارینی یاریی بیلیارد. (شار)+
شاراشۆ : شارشێوێن؛ شەڕئاشۆ؛ شەرهەڵایسێن. (شهرآشوب؛ آشوب‌طلب)
شارباژێر :شارێکە لە کوردستانی باشوور.(نام شهریست)
شاربەدەربوون : [چاوگە،ت] لە شار دەرچوون یان لە شار وەدەرنانی کەسێک. (نفی‌بلدشدن)
شاربەدەرکردن : [چاوگە،ت] لەشاردەرکردن؛ (ب) دەربەدەرکردن. (نفی‌بلدکردن)
شاردار : [ناو] سەرۆکی شار؛ بەرپرسی شار؛ (لە باشوور شارەوان). (شهردار)+
شارۆچکە : شارۆکە؛ شاری بچووک. (شهرک)
شارۆکردن:[چاوگە،ت]گەڕان؛پشکنین؛توێژینە وە؛ لێکوٚڵینەوە. (تحقیق‌وگشتن‌به‌دنبال‌چیزی)
شاروێران : ناوچەیێکە نزیکی مەهاباد. (ناحیه ای‌نزدیک‌مهاباد)
شارەزەردەواڵە :[ناو] جێی ژیانی تاقمیٚ هەنگە ژاڵە و هەرووەها شارە مێلوورە. (مکان و سوراخ کلنی‌زنبور)

شارەزەرگەتە : [ناو] شانە و کونی هەنگەژاڵە. (لانە زنبور) <شارە زەردەواڵە

شاسپەرەم :[ناو] ڕێحانە؛ شائەسپەرەم. (ریحان)

شاشە :ڕووپەڕی شووشەی تەلەفزیۆن کە وێنە دەنوێنی. (صفحەتلویزیون)

شاعی:[ناو] هۆنەری شێعر؛ هەڵبەستڤان.(شاعر)

شاکار:[ناو] کاری بەرچاو؛ جوانترین کردەوە یان دەستکرد. (شاهکار)

شاکلیل: [ناو] کلیلێک کە زۆربەی قوفل بکاتە وە کلیلیدز؛ (ب)لابەری زۆربەی گیر و گرفت و کێشە.(شاه کلید)

+ شاکە:(١)بینەر؛ سەیرکەر؛(تماشاگر) (٢)خوێ فرۆش. (نمک‌فروش)

شاگوڵ : ناوە بۆ ژنان بەتایبەت لە ناوچەی‌سنە (نامزنانە)

شاڵگەردن : [ناو] ئلێمی؛ مل‌پێچ؛ شاڵی‌دەوری مل. (شالگردن)

شالووک: [ناو] شالوول؛شالوور؛ ڕیشۆڵێ؛گاوانی. (سار)

شالی :[ناو] مەزرای برنج؛چەڵتووک؛ شەڵتووک . (شالی.شلتوک)

شالی‌جاڕ : [ناو]جاڕی برنجی دروێنە کراو. (شالیزاردرو شدە)

شالیکار : [ناو] فەلای برنج چێن. (شالیکار)

شالیگا : [ناو] جێی چاندنی برنج؛ جارە برنج. (شالیزار)

شامپانی:جۆرێک تریێڕەشە لە وڵاتی شامپاینی فەرانسە کە شەڕابێکی هەر بەو ناوە لێ‌دروست دەکەن. (شامپاین)

شام : [ناو] قامیش. (نی)

شامپۆ : [ناو] تراوێکە بۆ سەر و قژ شتن. (شامپو)

شامەترووکە:[ناو]هەنگێکی چکۆلەیە لە کولۆرەی داراندا شانە دەبەستێ. (نوعی-زنبورعسل)

شامیران : [ناو] شای‌شاهان؛ میری‌میران؛ شای میران. (شاهنشاه)

شانامە : [ناو] دیوانە شێعری فیردەوسی تووسی ؛ شاهنامە. (شاهنامە)

شانای :خستن؛ بڵاوکردنەوە؛تۆم‌چاندن؛ هەڵ خستنی مۆرەی نەرد؛ ڕەوانەکردن؛ ناردن؛ نار دی. (روانە کردن)+

شاندار : [ناو] بەشکۆ؛ مەقامدار؛ پایەبەرز؛شیاو. (بلندمرتبە)

شان‌داهێشتن : لەسەرتەنیشت درێژ بوون؛ شان دادان. (روی پهلو درازکشیدن)

شانک : [ناو] ئازەوی؛ ئازەوە؛ جوانەزمە.(جوش جوانی)

شانکڕ : [ناو] دووایین پلەی سفلیس. (شانکر)

شان‌لەشان‌دان : (ب) خۆ هەڵسەنگاندن وێبە رانبەرگرتن لەگەڵ پلە و پایەی کەسێکدا.(همپا- بودن)

شان‌وشکۆ : [ناو،ت] پایەبەرزی؛ مەقامی بەرز . (شکوهمندی)

شانۆکێ:[ناو] گیای جافری‌کێوی؛دژی ئوورەی خوێنە. (جعفری)

شانەچرکێ :(ب) لەناو حەشامەتدا بەزۆر ڕێگا کردنەوە و دەرباز بوون. (درجمعیت بزورراەباز کردن)

شان‌هەڵتەکاندن : نیشانەی بێ‌تەفاوەتی و

بیٚدەروەستی واتا بەمن‌چی؛ کەیفی‌خۆته.
(شانەبالاانداختن)
شان‌هەڵگرتن :شایان‌بوون؛لایق‌بوون؛شیاوی.
(لیاقت)
شانەی‌خوری : [ناو،ت] جۆرێک شانەی‌گەورە
لەکانزا بۆ شی‌کردنەوەی خوری و مووی ئاژاڵ
. (شانەپشم)
شانەی‌هەنگوین: [ناو] شانی هنگڤین؛ خانە
خانە لە مێو، جێگەی هەنگوین و بەچکەی هە
نگ.(شانەعسل)
شاووڵ :[ناو] شاغووڵ؛ئامێری هەڵچنینی دیوار
ی ڕاست. (شاغول)
[ناو] ڕێڤەبەر؛ بەڕێوەبەر؛ بەرپرس؛مودیر.
(مدیر)
شاویر :[ناو] چەند گۆلاوی‌گچکە نزیک بە یە
ک. (چالەهای‌پرازآب کنارهم)
شاوێر : [ناو] شاوەر؛ شەوەر. (شبدر)
شاویرۆڵ . [ناو] شابی؛ دارێکە لە میسرەوە هاتو
وە عارەقێکی لێدەگرن بەناوی عارەقی بیدمشک
بۆ نەخۆشینی دڵ‌بەکەڵکە. (بیدمشک)
شاوێری : [ناو] قاڵابن؛ ڕێواسی‌کوڵەبنە. (ریواس
ساقەکوتاه)
شاهدانە : [ناو] گیاییێکە لە گەڵاکانی حەشیش
دروست دەکەن و بە بەرەکەیشی کە لە هەرزن
دەکا و دەخورێ دەڵێن شادانە یان شاهدانە.
(شاهدانە)
شاهید : [ناو] شایەت؛ گەوا؛ شایەد. (شاهد.)
شاهیک :[ناو] جێگای لووس‌و خلیسک.(جـای‌لیـزز)
شاهی‌کەو : [ناو،ت] کەوێک کە پەنجە و چاو و
دەندووکی مەیلەو زەردبێ. (نوعی‌کبک‌نوک‌زرد)

شایجان : بانگ‌کردنی ژنانە بە تەوسەوە؛ باجی
شایجان؛ لەناو کوردەکانی خۆراساندا ناوی ژنانە
. (خطاب‌تمسخرآمیززنان؛ نام زنانە)
شاینەک : شاهێنەک؛ باشوو<باشوو
شایەتیمان : [ناو] شاتیمان؛ شادەئیمان؛شادیمان
. (کلمەشهادتین)
شایی‌شایی:(١ب) کۆکردنەوەی پارە، شایی لە-
گەڵ
شاییدا و بە زەحمەت؛ ئەو پارەیەم شـایی‌شـایی و
قڕان‌قڕان کۆ کردووەتە وە. (شاهی‌شاهی). (٢)
خۆشی‌خۆشی(خوشی‌وسرورزیاد)
شباندن : [چاوگە،ت] شوبهاندن. (تشبیەکردن)
شبرەو : [ناو] شبرۆ؛ جۆرێک چەرمی بریقەدارە
کەوشی لیٚ چێدەکەن. (شبرو)
شپک : [ناو] ماڵوو؛ دارێکی درێژە کە لە ناوەڕا
ستیدا کونێکی تێکراوە و دەچی بە سەر دەندی
ئامووردا و بەسەر زەوینی شێو براوداڕایدەکێشن
بۆ ڕێککردنی گری‌وگۆڵ وکولۆ. (نوعی‌مالە)
شپنەکردن:[چاوگە،ت] پاش شێوبرینی زەوی
ماڵووکردن؛ ڕێک‌کردن بە ماڵوو. (صاف‌کردن
زمین‌شخم‌زدەباماڵە)
شرپوش :[ئاوەڵناو]لیباس‌شڕ؛کەسێک کە جلی
شڕ وکۆنە لە بەر دەکات؛ مرۆڤی شڕۆڵ. (ژندە
پوش)
شرپە :[دەنگەناو] شڵپە؛ دەنگی شتی نەرم کە
وەعەرزبکەوێت؛ دەنگی شتی‌کە بکەوێتە ناو
ئاو(صدای‌درآب‌افتادن‌چیزی) شرابە؛ گولینگ؛
مەنگۆڵە؛ شوڕابە. (منگولە)
شڕکردن : (١)لەت‌وپەت‌کردن؛ دڕاندن. (تکە
پارەکردن). (٢) سەرزەنشتی زۆر بە تووڕەییەوە

یان فەزیحەت بەسەرهێنان و تەمبێ کردن و ئابڕوو بردن. (آبروریختن)
شرۆچی : [ناو،بک] شرۆڤەکەر؛ شیکەرە وەی باس؛ لێکدەرەوەی خەبەر. (مفسر)
شر و شڕۆل:بێ سەروبەرە و بێ واتا؛ شڕو وڕ. (بەقەسیدەی شڕ و شڕۆل) « قانع»(بیمعنی؛ ژنده)
شڕۆلْ : شڕۆلە؛ تیتۆلْ؛ ڕیشالْ؛ بزگوڕ؛ ڕیندولْ. (ژندەپوش.؛ نوارپارچەکهنه)
شروو : [ناو] شروێ ؛ دارێکی کورتە باڵایە ، کولێندراوی گەڵاکەی بۆ شۆردنی لەشی کە سێک کە نەخۆشینی کەوتەیی گرتووە یان زەر دوویی گرتوو بەکەڵکە.(کرکو؛ افرای صحرایی)
شڕو وڕ : [ئاوەڵناو] دڕاو؛ لەکارکەوتوو؛ ونجڕو نجڕ؛ ڕزیو؛ پرتووکیاگ. (داغان؛ پارەپورە)
شریت : [ناو] بەن؛ ڕێسمان؛ هەر شتی باریک و ناسکی وەک قەیتان یان نەوار. (ریسمان؛ نوار)
شریتپڕکردنەوە : [چاوگە،ت] نەواری کاسێت یان ویدئو تۆمارکردن و زەفتکردن(نوارپرکردن)
شریخوهوڕ : [دەنگە ناو] گرمەوگوڕە؛ گرمەگرم؛ شریق وهوڕ. (غرش‌پی‌درپی)
شفرە : [ناو] تانە؛ کینایە؛ تەوس. (رمز)+
شفرەی‌فیل : [ناو،ت] دوو ددانی درێژی فیل کە زۆر بەنرخە، لە ناسککاری و خاتەمکاریدا بەکەڵکە. (عاج‌فیل)
شفەژی : شیربەشیر؛ زگپڕ بوونی ژنێک کە شیر بە منداڵەکەی دەدا. (حاملەشدن‌زن‌شیردە)
شقفوت : قەمچی کوت؛ ئاوزەنگی کوت؛ (ب) زۆر بە لەز ئاژۆتن؛ یان بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن. (راه رفتن‌یا راندن باعجله)
شقکوت :> شقفوت .

شقیلە : [ناو] شەوڕەو؛کەسێک بە شەو بە ڕێدا دە ڕوا. (شب‌رو)
شقاق :[ناو] سێبەنەرد؛ سێوەبن‌عەرزیلە. (سیب ترشی)
شکافە : [ناو] میزراب؛زەخمە؛ نەغمە. (ئامیری تارژەندن)
شکاکی : [ئاوەڵناو+ناو]پێوەندیدار بە شکاکەوە؛ جۆرێک‌هەڵپەڕین.(مربوطبەشکاک؛نوعی‌رقص)
شکاندنەوە: [چاوگە،ت] (١) دەستەواژەی گۆرە ویبازانە؛شکاندنەوە یان چووانی گۆرەویی بێ پشکێل لە جۆرابێندا. (پوچ کردن جوراب درجو راب‌بازی)(٢)پاش‌دەمکێشانی چایی ئیستیکانێ ک پڕکردن و دیسان‌کردنەوە ناو قۆری. (ازقوری‌یک استکان چای‌پرکردن و دوبارە دا خل قوری ریختن)
شکایەت: [ناو] شکات؛ گازەندە وگلە وداد خو ازی. (شکایت)
شک‌بۆچوون : گومانکردن لە کەسێک؛ گومان بردن.(گمانبردن)
شکست : نوکوولی؛ شکان؛ بەزین؛ کۆڵدان. (شکست)
شکستهوڕبەستەی:چاوگە،ت]هەڵبەستنەوەی شکاو. (شکستەبندی)
شک‌لێکردن : [چاوگە،ت] گومان لە کەسێک کردن. (بەکسی‌شک‌کردن)
شکۆ : [ناو] جەلال؛ لەگەڵ شەرمدا دێ، شەرم وشکۆ: شەرم و حەیا. (شرم و حیا)+
شکۆفە : [ناو] واباوە بە گوڵی داری بەر دەڵێن، بە ڵام شکۆفە گوڵی نەکراوەیە؛ پشکوژ؛ خونچە. (غنچە)

شکەڤ : [ناو] دەبە؛ تەنەکە پووتی‌نەوت؛ دەفر ی گەورە وەک بەرمیل؛ چەلەنگی‌نەوت. (پیت)
شکەنجە : ئەشکەنجە؛ ئازار. (شکنجە)
شکێن : [پاشگر][ناو،بک] شکێنەر؛ کەسێک کە دەشکێنێ. (شکست‌دهندە؛ شکننده‌چیزی)
شلاتی :< شەلاتی.
شلێپوهۆڕ : [دەنگەناو] شلێپەشلێپی زۆر. (شلپ شلوپ)
شلێپیتاو : شۆرباوی زۆرتراو و بێ ڕۆن. (کنایی، شوربای‌خیلی‌آبکی)
شلتە : [ناو] دۆشەک؛ ڕایەخی نووستن.(تشک)
شلکردن : [چاوگە،ت] نەرم‌کردن؛ (ب) فش کردن. (نرم‌کردن؛ اخ‌کردن وتحویلدادن)
شلکەڕان :[ناو] نەرمەی‌ڕان(شلکەڕانی بگووشم بۆنی لەسینەومەمکەم) «هێمن» (نرمی‌ران)
شلکەگووێ : [ناو]جێگای کونکردنی گوویچکە بۆ گوارە؛ نەرمەی‌گوێ. (نرمه گوش)
شلوێ: شلەژاو؛ ڕەنگ تێک‌چوو.(رنگ‌باخته؛ آشفته)
شلەپاندن:[چاوگە،ت] شلەقاندن؛ بەیەکدا دانی شلەمەنی. (جنباندن و بهمزدن‌مایعات)+
شلەساوار : [ناو] برویێشینی‌تراو. (آش‌بلغورآبکی)
شلەمەنی :[ناو] تراو؛ ئاوەکی. (مایعات)
شلەوبوون:[چاوگە،ت]شل‌بوونەوە؛تراوبوونەوە؛ نەرم‌بوونەوە. (آبکی‌شدن؛نرم‌شدن)
شلەوقولە : [ناو،ت] گەدەوگودە؛ بەرەڵاوهەرەڵا؛ لاتولووت. (لات‌ولوت)
شمش:[ناو]لە قاڵب دراوی کانزا؛ وەک شمشی تەڵا. (شمش)
شمشێربال : تەیرەکوێرە؛ تەیرە حەواییلە. (پر ستوی‌سیاه)
شمشێرسێ‌چارەکی :(ب)بە ڕواڵەت ئازا و لە ئە سڵدا خوێڕی. (شمشیرسه‌چاره‌کی)
شمقار :جۆرێک باڵندەیە لە شاهێن چکۆلەترە و گۆشت‌خۆرە. (نوعی‌شاهین)
شملێ‌براکە : <شمل و بەرەکەت.
شناسای : [چاوگە] ناسین؛ ناس‌کرن؛ شارەزا بوون. (شناختن)
شناسنای : [چاوگە،ت] ناساندن؛ شناساندن؛ شارەزاکردن؛فێرکردن؛ئاشناکردن.(شناساندن)
شنووت : دەستەک؛ دەستەکی دارەڕای خانوو. (تیرسقف)
شوان‌کار : [ناو](١) شوانی بەرغەل. (شبان‌بره). (٢) شوانکارە؛ شوانی‌کردن بە نیوەیی. (شبانی کردن وسهیم‌شدن درمالکیت گله). (٣) کەسێ کە پیشەی شوانی‌بێت. (شغل‌شبانی)
شوانکیلە :گیاییێکە جیوەییێکی کێشداری هەیە. (نوعی‌گیاه)
شوانەوێلە : (ب)مرۆڤی ساکار و گەوج و گێل. (انسان‌ساده)
شۆت‌گرسێن : گیای خشیل؛ کەوڵەگیا؛ دوو دڵۆپ شیلەی ئەوگیایە هەوێنی لیترێک شیرە کە بیکات بە پەنیر. (علف‌پنیر)
شۆخی‌باز : گاڵتەچی؛ گاڵتەوکەپ‌کەر؛ حەنەک باز؛ حەنەق‌باز. (شوخی‌باز)
شۆر :کەڵەسوو؛ مانگاییێک کە کەڵ زۆر سواری بێت؛ (ب) هاوجێیی کردنی زۆر و لە سەریەکی نێر لەگەڵ مێوینە.(زیادجفت‌گیری کردن‌ماده‌گاو)
شۆر : سوێر؛ پرخوێ. (شور)
شۆراڤک:شۆراڤ؛ شۆرک؛ شۆرەکات. (شوره‌زار)

شۆڕش : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)+
شۆڕڤەبوون : شۆڕبوونەوە؛ دالقان؛ هەڵواسران. (سرازیرشدن؛ آویزان‌شدن)
شۆرک : شۆرەکات؛ زەوینیٚ‌کە خاکی سوێر و خوێداربیٚ. (شورەزاز)
شۆڕکردنەوە : [چاوگە،ت] داهێشتن؛ داهێڵان؛ بەردانەوە. (آویزان‌کردن)
شۆرەشوان : [ناو] نانە مرۆچە؛ شەوەرەشەوەن؛ گیاییٚکە بۆ خۆراکی ئاژاڵ، لە سەقز و سابڵاغ لە گەڵ قازیاخەدا دەیانکوڵاند بۆ عیلاجی زەردوویی و ڕاماڵینی زەرداو. (اسپرس)
شۆڕەڵاس : هاواڵی‌خەزال لە بەیتی لاس خە زاڵدا. (نام مردانە)
شۆقاق‌خۆر : شۆقاوخۆر؛ چڵکاوخۆر؛ (ب) نۆکەر و بەرماوەخۆر. (نوکرماب)
شۆقە : لەئارەوی وەرگیراوە< ئاپارتمان (آپار تمان)
شۆک : قولاپی ماسیگرتن. (قلاب‌ماهی‌گرفتن)
شوکرەلات : [ناو] شوکۆلات؛چوکلێت.جۆرێک شیرینی.(شکلات)
شۆکە : [ناو] شیلەییٚ کە مێشوولەی(شەتە) دروستی‌دەکا و لەسەر گەڵای داران بەتایبەت لەسەر گەڵای داربی دەنیشیٚ و تامی شیرینە و لە گەزۆ دەکا. (مدفوع شتە)
شۆلکرن : [چاوگە،ت] کارکردن؛ دە وامکردن (کارکردن)
شۆن‌کەفتن : [چاوگە،ت] وەشوێن‌کەوتن؛ بە دوودا ڕۆیشتن؛ (ب) ڕچە و ڕێوشوینی‌کەسێک گرتن. (دنبال‌رفتن؛ دنبالەروی)
شوواڵپیس : <شەرواڵ پیس.

شوواڵچەپەڵ : <شەرواڵ پیس
شوورتە : کەشک. (شک)
شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌دامادردعروسی)
شووتیلە : شفتەژی؛ گیاشیر؛ دوو دڵۆپ لە شیلەی ئەوگیایە دەبێتە هۆی ڕەوانی. (گیاە فرفیون)
شووخاڵ : [ناو] شوێن؛ ئاسەوار. (رد؛ عمل بجاماندە)
شووداخ : [ناو] داخی سەر گوێچکەی ئاژاڵ. (داغ‌گذاشتن‌روی‌گوش‌حیوانات)
شوورا : [ناو] شووبرا؛ هێوەر. (برادرشوهر)
شووڕەوموورە : شڕوشاتاڵ؛ ئەسپابی نێومالک. (وسایل‌منزل)
شووش : ناوی باژێرێکی کەونارا لە باشووری ئیران. (شوش)
شووش : (١) [ئاوەڵناو] باریک؛ (ناو)پەنمانی جێگەی قامچی؛شووش بەستن؛ماسینی جێگای قامچی وەشاندن. (جای‌شلاق) +
شووشبین : [ناو] شووشبان؛ پیاوانی‌بانگهێشتن کراو بۆ داوات؛ برازاوا . (رفقای‌دامادردعروسی)
شووشتەری : (١)جۆرێک ڕاخەری وەک بەرەیە. (نوعی‌زیلو) (٢) ناوی مەقامێکی ئاوازی کوردی و فارسییە. (شوشتری)
شووشتەری : گوشەییٚکە لە مەقامی هومایووندا، هەندیٚ بەبنەمای هومایوونی دەزانن.(شوشتری)
شووشتی :شۆراو؛ [ڕابووردووی شتن بۆ سێهەم کەسی تاک]: شۆردی. (شستەشدە؛ شست)
شووشی : ناوی قەڵاییٚک لە خۆراوای باکووری ئێران بووە. (قلعەشوشی)
شووفا:جەژن،شادی بەهۆی ڕزگار بوونی موو

سایییەکان لە بەندی بابلییەکان لەلایەن کوور
شی هەخامەنشیەوە، کە مووساییەکان هەموو
ساڵێ لە ئەوەڵی پایزدا دەیگرن. (جشنپاییزی یهودیان)

شووگا : کەڵەکێوی. (شوکا)

شووگرە:[ناو]جەغزێکی کانزای لەغاوی ئەسب کەلچی خوارووی ئەسب دەچێ بەنێویا. (گیره لگام)

شویردن : شوارای؛ گوشین؛ شواردەی؛ گواشتن؛ گڤاشتن. (فشردن)

شوێنبەشوێن : یەک لە دوای یەک؛ بە دوای یەکدا ڕەوانەکردن و ناردن. (پشت سرهم)

شوێنگر : [ناو](١)جێگر؛ بەردیل. (جانشین). (٢) ڕێ و شوێنی کەسێ هەڵبژاردن و کەوتنە سەر ئەو ڕەوشتە. (پیرو)

شەبانکارە : ناوی هۆزێکی کورد، کە دایکی ئە ردەشێری بابەکانی شای ئێران لەو هۆزە بووە. (نام‌عشیره‌ای کرد)

شەبخان : [ناو] داوێن و گۆشەی کەوا؛ شاقەل. (دامن‌کت‌وعبا)

شەبکاندن : [چاوگە،ت] ئێشاندن؛ ئێشان. (به درد آوردن؛ دردکردن)

شەبنم : (ف. مشه) شەونم؛ شەڤنم؛ ئاونگ؛ قەرەو. (شبنم)

شەبەکەی‌چاو : [ناو،ت] تۆڕینەی چاو. (شبکیه چشم)

شەبەنگ : [ناو] تارمایی؛ زۆر لە دوورەوە و بە حاڵ دیار بوون. (شبح)

شەپاڵمە : [ناو] شەپڵاغە؛ زللە. (کشیده)

شەپاڵۆخ : [ناو] وەروەرە؛ بێڵی بەفرماڵین. (بیل برف‌روبی)

شەپاندن : [چاوگە،ت] شڵەپاندن؛ شڵەقاندن . (تکان‌دادن‌مایعات)

شەپلاندن : [چاوگە،ت] ئاڵۆزکردن؛ شێواندن؛ شڵەقاندن.(آشفته‌کردن)

شەپلەلێدراو : [ئاوەڵناو] سەکتەکردوو؛ فەرکەم کردوو؛ پەرکەم لێدراو؛ (ب)کەسێک‌کە دەست و پای ئیفلیج(سەقەت) بێ. (افلیج)

شەپەشەپ : [دەنگەناو] تەپەتەپی شتی شۆڕ کە جارجار لە عەرز بخشێ؛ (شلپ‌شلپ)

شەترەنج : [ناو] شەترەنگ بووە بەڵام ئارەو پیتی(گ)ی‌نییە و بووەتە شەترەنج، یاریێکە بە ٣٢مورە دەکرێ. (شطرنج)

شەترەنجی : [ئاوەڵناو] وەک‌تەختەی شەترەنج خانەخانە؛ چوارگۆشە چوارگۆشە. (شطرنجی)

شەترەنگ : [ناو] ناوی‌پێشوی شەترەنج؛ لە بەر ئەوە ئارەو پیتی (گ)ی نییە بووەتە شەترەنج. (شطرنج)

شەتە :[ناو] میشولەیێکی بێ‌باڵە کە لەسەر گەڵای گوڵ وگیا دەنیشێ، جۆرێکیشی هەیە شۆکە دروستدەکا. (شته)

شەختاندن : [چاوگە،ت] بەراوەژووکردن؛ هەڵگەڕاندنەوە؛ سەرەونخوونکردن. (برگرداندن)

شەختین:بەرئاوەژوو؛ سەرەونخون.(برگرداندن)

شەخسە : [ناو] شەختە؛ بای زۆر ساردی پاییز کە زەرحات لە بەین دەبا. (سرمای پای پایزی آفت کشت)

شەخڵ : [ناو] شەقڵ؛ دیاری‌کردن. (نشان)

شەدانکە : [ناو] بەروبوخچە و کیسەی شانە و ئاوێنەی ژنان. (جای‌وسایل‌زنان)

شەدەلار : مێزەری شەدەی لار پێچراو؛[ناو] لارە پێچ بەسەر. (کجدستار)
شەربک : شەربە؛ لیوان؛ ئاوخۆری؛ لێوان. (لیوان)
شەڕ بەرپاکردن : [چاوگە،ت] گێچەڵ نانەوە؛ شەڕ هەڵایساندن؛ئاژاوە نانەوە.(شربرپاکردن)
شەڕخواز: [ئاوەڵناو]جینگز؛ بیانووگر؛شەڕفرۆش، جینگن. (ستیزەجو؛ جنگ‌طلب)
شەردین : دابێژان؛لەبێژنگ‌دان. (غربال کردن)
شەڕکر : [ناو](ب)کەسانی کە چەک و سفتەی بێمحەل(بێجێ) بە هەرزانتر دەکڕن و کاری وەرگرتنی پارەی چک و سفتەکە وەئەستۆ دە گرن. (شرخر)
شەرمخاندن : [چاوگە،ت]خوراندن؛ بە ناخوون ڕنین؛ هەڵکڵاشین. (خاراندن)
شەرمخین : [چاوگە،] خوروو لێ پەیدابوون؛ خوران. (خاریدن)
شەرمین : [ناو] گیای گوڵەزەنگ؛ ماکی خەو هێنەری لێدەگیرێ. (گل‌شراب)
شەڕنانەوە : <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕنەخێوی :[ناو] شەڕانخێوی؛ شەرناخێوی؛ غارغارێن و تەقلە بە ئەسب. (تاختوتاز)
شەروالپیس : [ئاوەڵناو] داوێن‌پیس. (تردامن)
شەڕوبنار : [ناو،ت] شەڕوکێشە. (جنگ‌ودعوا)
شەڕوتر : [ناو،ت]کێشە و هەرای بێجێ و خۆ نەخواز. (جنگ بی‌جهت)
شەڕوشۆڕ:[ناو،ت] فیتنە و کێشە لە ناوچەیێکدا؛ کێشە و هەرا؛ نائەمنی. (ناامنی)
شەڕەباخە : [ناو،ت] کێبەرکێی دروێنەوانان لە کاتی دروێنەدا. (مسابقەدرو)

شەڕەفڕ : <شەڕەقسە.
شەرەفنامە : کتێبی مێژووی کورد کە لە لایەن شەرەفخانی بەتلیسییەوە نووسراوە. (شرفنامه)
شەڕەقسە:[ناو] شەڕەفڕ؛ شەرەجنێو،(یان بەڕاستی یان بەگاڵتە). (جنگ‌لفظی)
شەرەک : [ناو] شریتی بەستنەوەی ڕەشماڵ. (طناب‌بستن‌چادر)
شەڕەکەر:[ناو،ت]شەڕکردنی دوو یان چەندکەر؛ (ب) شەڕی چەندکەسێکی ناحاڵی و بێعەقل. (جنگ‌خران)
شەڕەنێزە : شەڕەرمب. (جنگ‌بانیزه)
شەڕ هەڵگرساندن <شەڕ بەرپاکردن.
شەڕهەڵگرسێن : [ئاوەڵناو] فیتنە بەپاکەر، شەڕ هەڵخرێن. (برپاکننده فتنه)
شەری زێڕینگەری : [ناو،ت] شەڕی بەدرۆ بۆ بازاڕ گەرمی لەلایەکەسێ یان لای موشتەری. (جنگ‌زرگری)
شەش‌ئاگر <شەش‌تیر.
شەشپەڕ : [ناو] گورزێکی ئاسنین کە شەش گۆپکەی هەبووە. (گرزقدعی)+
شەش‌پەنجە : کەسانێک کە قامکی زیادیان هەیە. (شش انگشت)
شەش‌تیر : [ناو] چەکی شەڕ کە شەش فیشە ک دەخوات. (شش‌تیر)
شەشخان : [ناو] شەخشان؛ یاری منداڵان. (نوعی‌بازی‌بچه‌ها)
شەشدەربوون : ڕێگای دەرچوونی مۆرە گیران لە نەردیندا ؛ (ب) ڕێگەی چارە بەستران لە تەنگوچەڵەمەدا. (ششدرشدن)
شەش‌لۆ :هەر بەڵگێکی پەڕانتۆ کە شەش خاڵی

تێدابێت. (شش‌لوی‌ورق)
شەشلوێیە :[ئاوەڵناو](ب)درۆزن؛حیلەباز؛کڵاوباز.
(کلک)
شەشلوول : <شەش‌تیر.
شەش و بێش : (بێش وشەیێکی تورکییە واتا (پێنج)، شەش و پێنج هێنان لە نەردین‌دا؛ (ب) دەست پێوەنەگرتن ؛شەش و بێش خەرج‌کردن.
(ولخرجی)
شەغڵەم : [ناو] بەزموهەرا؛ هەراوهوریا؛ ئوغڵە مە؛ غەڵەبە. (دادوهوار و شلوغی)
شەغەڵ : [ناو] سەرپاچ‌کردن؛ سەرەوەی ڕووە ک هەڵپاچین. (غرس)
شەفت : [ناو] ئامێرێکی سەیارەیە کە دەچێ بە ناو ڕینگی تەگەردا. (شفت) +
شەفتاڵوو :لە هەشتاڵوو(قۆخ)دەکا، بەڵام کورکی نییە و چووکتریشە. (شفتالو)+
شەفتۆر : [ئاوەڵناو] شەفتوور؛ لارەولار؛ خوارو خێچ. (اریب)
شەفتە : گیامێشوولە. (نام گیاهی‌است)
شەفقە : شەپکە؛ شەپقە. (کلاەلبەدار)
شەڤادی : شەڤتر؛ پێری‌شەو. (پریشب)
شەڤبێری : شەونشینی. (شب‌نشینی)
شەڤترادی : بەسر پێری‌شەو. (پس پریشب)
شەڤچرا : [ناو] شەوچرا؛ چرای شەوێ؛ (ب) چرای خەو. (چراغ‌خواب)
شەڤچەرین : [ناو] شەوچەرە؛ شەوچەلە. (شب چرە)
شەڤخشت : [ناو] کالیار؛ ترۆزی کە دایدەنێن بۆ توو. (خیارچنبربزرگ‌تخمی)
شەڤڕەشکی : [ناو] شەوکوێری. (شب‌کوری)

شەڤگەڕ:(١)شەوگەڕ؛ ئەوەی بەشەودا دەگەڕێ. (شب‌گرد).(٢)بەزمی ماڵی بووک لەشەوی پێش گوێزتنەوەی بووکدا. (جشن‌شب قبل‌ازعروسی درخانەعروس)
شەقاقی : [ناو] شقاق؛ شوقاق؛ نەخۆشینی ولاٚ خی بەرزەیە کە سمیان دەقڵەشێ. (مرض‌تر ک‌خوردن‌سم‌اسب)
شەقاو : [ناو] قەدەم؛ هەنگاو؛ هەنگاڤ. (گام)
شەقاویل : [ئاوەڵناو] ڕاستەوخۆ؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیم)
شەقتین : [چاوگە،] شەق‌کردن و هەڵوەشاندنە وەی درومان؛ هەڵوەشاندن. (شکافتن)
شەقراندن : [چاوگە،ت] شڵەقاندن؛ شێواندنی تراو؛ ڕاژەندنی‌تراو. (جنباندن‌مایعات)
شەقژن : [دەنگەناو] دەنگی شەق‌وهوڕ؛ وەک دەنگی هەورە تریشقە. (صدای‌مهیب)
شەقڵچی : بەرپرسی شەقڵ‌کردن و سەردان لە شەقڵ. (مسئول‌مهریانشانەکردن)
شەقەماسی : جۆرێک ماسییە. (نوعی‌ماهی)
شەقیف : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] شەقیڤ؛ شەقیو؛ شەق‌بردگ؛ شەق‌بردوو؛ لەت‌بوو؛ قەڵەشیاو (درزبزرگ؛شکاف؛شکافتە)
شەکرپەنیر:[ناو]جۆرێک شیرینیاتە لە شەکری هاڕاوە چێدەبێ. (شکرپنیر)+
شەکرۆکە : [ناو](١)گیای کەرتەشی کە بۆ زیادکردنی ڕادەی شەکری خوێن بەکەڵکە. (شکرتیغال)(٢) کوڕی لووسکە کە لە زەماوە ندی هێندی تورکاندا دەرەخسێ بەکنجی‌کچا نەوە. (رقاص‌پسردخترنما)
شەکرەسێو : [ناو] سێوی گوڵاو؛ بەری دارە

سێوی پەیوەند(موتوربە)کراو لە هەرمێ؛ مرۆ ڤی زۆر جوان و ڕەزا شیرینی پێ دەشوبهێنن. (سیب‌گلاب)
شەکری خوارد : شەکەری خوارد؛ (ب) بێجای کرد؛ غەڵەتی کرد؛ گووی خوارد. (غلط‌کرد)
شەکنای : [چاوگە،ت] شەکاندن؛ ڕاوەشاندن. (تکان‌دادن؛ بەاهتزازدرآوردن)
شەکۆ : بێڵی تایبەتی ڕاوەماسی لە چۆمی کەم ئاودا. (بیل‌شکارماهی)
شەکەت : (١)شەکەتدان: توند بەستن. (محکم بستن). (٢)[ئاوە–ڵناو] ماندوو؛ هیلاک. (خسته)
شەکەراو : [ناو] شەکراو؛ شەربەت؛ (ب) بەین شێوان؛ پەیدا بوونی ساردوسڕی لە بەینی دوو دۆستدا. (شکرآب)
شەکەرە : [ناو] گیای شەکرە؛ کەرتەشی؛ دروە گورزە؛جیوەکەی کە لەجێی چزووی جۆرێک هە نگەژالەوە دێتەدەرەوە دەبێتە هێلانەی هەنگە ژالە و ئەوجیوە بۆ زیادکردنی قەندی خوێن بە کەڵکە و بۆ دەنگ بەربوونیش باشە.(گیاەشکر تیغال)
شەکیانەوە : [چاوگە،ت] شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ بەدەم باوە لەرینەوەی قوماش. (اهتزاز)
شەکێن : [ناو] جگێن؛ یاری بە قاب. (بازی شتالنگ)
شەگە : [ناو] لای چاڵی قاپ؛ چکە؛ ڕووپەڕی پشتەوەی پکە. (طرف‌گودشتالنگ)
شەلاق : شەلاخ؛ شێلاق؛ قامچی؛ قەمچی. (شلاق)
شەڵاڵ: [ئاوەڵناو] بێحاڵ؛ زۆر شەکەت و شڵاڵ؛ زۆرماندوو و هیلاک؛ زۆر نەخۆش. (بیحال)+
شەلان‌شەلان : شەلەشەل؛ بە شەلین ڕۆیشتن. (لنگ‌لنگان)
شەڵپە : [ناو] مارنەگەز؛ چەکمە؛ جزمە. (چکمە)
شەلپین : [چاوگە،ت] بنکەن؛ ڕیشەکەن؛ دوورخستن؛ لابردن؛ لەبەین بردن. (ریشەکن؛ ازمیان‌برداشتن)
شەلتاخ : [ناو]شەڵتاخ؛شڵتاخ؛ تەشقەڵە؛گێچەڵ. (شلتاق)
شەلتاخی:[ناو] شەڵتاخی؛ شەڕفرۆشی؛تەشقەڵە کردن. (قالتاقی)
شەلتە :[ناو]خەرار؛ هۆڕی زۆرگەورەی تایبەتی کاکێشان، لە ڕەشکە چکۆڵەتر. (غرارە)
شەڵواڵ : شەرواڵ؛ پاتۆڵ. (شلوار)
شەڵواڵ‌بەکۆڵ : [ناو] شەرواڵ‌بەکۆڵ؛ گیایێکە بنەکەی دەخورێ و بۆ ڕەوانی بەکەڵکە.(گیاهی استباخاصیت‌مسهلی)
شەل‌وشەپک : [ناو،ت] شاڵ‌وشاپک؛ ڕانکو چۆغە. (لباس‌ازشال)
شەل‌وکوت : شەکەت؛ماندو؛ هیلاک؛ بەلێدان شپرزەکردن. (خستە)
شەل‌وکوت‌کردن:[چاوگە،ت] (ب)بەلێدانی زۆر شەکەتکردن و لە توانا خستن.(کتک‌زدن‌زیاد)
شەلەمکەرە : [ناو] پشیلە پاییزە. (قاصدک)
شەلەمێ : شێلم؛ شەلەم. (شلغم)
شەلەوشەپک :[ناو]شەل‌وشەپک؛شاڵ‌وشەپک؛ ڕانکوچۆغە. (لباس‌محلی‌ازشال)
شەلەولە : [ئاوەڵناو] هەڵەویژ؛ زۆربڵێ؛ چەنە درێژ. (پرحرف)
شەلی : [ناو] گێڕی؛ پا لەنگبوون؛ لەنگی. (لنگی)

شەماتە :[ناو] زەنگ؛ وەخەبەرهێنەر؛ سەعاتی
شەماتەدار: سەعاتی زەنگدار. (شماتە)
شەماڵگیر:[ناو] قاقلی بەهار؛ گیایێکی گەڵاپانە وگوڵەکانی چکۆڵە و لەپاڵ یەکدان،عیلاجی کەم خەویە. (گلپر)
شەمامەبەنی : [ناو] جۆرێک کاڵەیە؛ کاڵەی شە مامە بەندی. (بندچارق)+
شەمامێنە : <شەمامە+
شەمتاندن : [چاوگە،ت](١)واز لێهێنان؛ دەست لێبەردان. (صرف‌نظرکردن). (٢) خلیسکاندن. (سردادن)
شەمزیای : [چاوگە،ت] قورمچیای؛ سیس بوون. ئاڵۆز بوون؛ ڕەنگپەڕین. (آشفتەشدن؛ پژمردن؛ رنگ‌باختن)
شەمزین : (١) [چاوگە،] شەمزیان؛ ئاڵۆز بوون. (آشفتەشدن).(٢)[ناو] ئاواڵی شەم لە بەیتی شەم و شەمزیندا. (عاشق‌شم). (٣) ناوە بۆ ژنان
شەمزین ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانە)+
شەمسی : [ناو]شۆڕاوەی بەفر و سەهۆڵی بە هاران کە درەنگ دەتاوێتەوە؛ ناوە بۆ ژنان.
(شره آب یخ کە دربهاران ذوب میشود)
شەمشاد : [ناو] شمشاد؛ داری‌شمشاد. (شمشاد)
شەمشاق : [ئاوەڵناو] جووامێر و دڵ فراوان و بە پیاوەتی. (رادمرد)
شەموک : [ناو] شەمکۆڵەکە؛ داری کە دەیدەنە بەر دیواری شکست بۆ ڕاگرتنی. (حایل‌دیوار)
شەمەت : [ناو] جۆرێک جاو. (نوعی‌کرباس)
شەمەند و فێر :فرد؛ ند:[ناو] کەرستەی جۆرێک قومارە. (شمند و فر)
شەمێ :کورت کراوەی ناوی شەمسەددین و شەمسوڵا و شەمسی. (اختصار اسم)
شەندی‌شۆڕ : [ئاوەڵناو] شان داچەکاو؛ شپرزە. (پریشان‌حال)
شەنشە : [ناو] تووڵی‌هەلاجی؛ (جگە لە هەلا جی‌کردنە کە بە جیکەنە و کەوان دەکرێت) بە شووڵێکی باریک خوری و لۆکە دەکوتن و پێی‌کۆ دەکەنەوە. (باترکە حلاجی‌کردن)
شەن‌کردن :[چاوگە،ت]خەرمان بەدەم باوەدان بۆ جیا بوونەوەی کا لە دان. (خرمن‌بەباددادن)
شەنگاڵ:[ناو](١) ژەنگار. (زنگار) (٢) ناوی شار و چیایێکە لەڕۆژئاوای موسڵ. (نام‌شهروکوهی است)
شەنەبا : [ناو] خەرمان بەشەنە بەدەم باوەدان؛ شەنی‌خەرمان. (باد دادن‌خرمن)
شەنەوا : [ناو] شەنەبا؛ شەنکردن. (باافشون خرمن‌بادادان)
شەوئاژین : [ناو] شەواژین؛ ئاژین‌کردنی ئاو بە سەر زەوی و مەزرادا بەشەو. (آبیاری شبانە مزرعە)
شەوار . شەوگار. (شبها.درطول‌شب)
شەوارە : [ناو]نەدیتنی چاو لەبەر نووری زۆر بە هێز بەتایبەت لە تاریکیدا. (در مقابل‌نور قوی چیزی‌راندیدن)
شەوارەبوون : [چاوگە،ت] (١) چاوهەڵنەهاتن لە بەر ڕووناکیی زۆر و سەرلێشێوان. (عاجزازدیدن مقابل‌نورزیاد). (٢) بەشەو هەڵفرین و ئاوارە بوونی مەل لەهێلانە. (آوارەشدن‌پرندەدرشب)
شەواڵێن :[ناو] بەن‌شەرواڵ؛ دۆخین؛هۆجەنە. (بندتنبان)
شەوبات : [ئاوەڵناو] چێشتی شەومەنە. (غذای

بیات)
شەوبۆسان : [ناو] گوڵی شەوبۆی زەرد. (شب بوی‌زرد)
شەوبەکێو :[ناو] ماڵاتیٚ کە شەوانە لەکێو موٚڵ دەدریٚ،لەپەچەی دوورەدیٚ.(درصحرا‌ماندن‌گله درشب)
شەوبێر : [ناو] دوٚشینی ئاژاڵ بەشەودا.(دوشیدن گوسفندان درشب)
شەوچراخ : [ناو] گەوهەریٚکە؛ گەوهەری شەو چراخ کە لە تاریکیدا دەدرەوشێتەوە. (گوهرشب چراخ)
شەوچەرەز :[ناو]شەوچەرە؛شەوچەلە.(شب‌چره)
شەوڕن : [ناو] ڕنینەوەی شەوانە؛ (ب) دزی لە بێستان بەشەودا. (چیدن‌شبانه‌بوستان)
شەوسوٚ : [ناو] چرای‌کەم سوو؛ چرای‌کاتی‌خەو؛ چرای‌خەو. (چراغ‌خواب)
شەوکەران : [ناو] گیاییٚکی ژەحراویە. (شوکران)
شەوگورد :[ناو] ژووانی شەوانە؛ ژووان. (محل‌قر ار شبانە؛ راندوو)
شەومەهی : [ناو] مانگەشەو. (شب‌مهتابی)
شەونامە:[ناو] بڵاۋوکی نەهێنی کە بەشەو بڵاو دەکرێتەوە. (شب‌نامە)
شەوەرگ : [ناو] شەوەر؛ شەبدەر. (شبدر)
شەوەرە سوورە : [ناو]گوٚچانە باغی؛ گیاییٚکە گوڵەکەی وەک گوٚچان چەماوەیە؛ کوڵێندراوی گوڵ و گەڵاکەی بوٚ بینایی چاو باشە. (شبدر عطری)
شەوەڕەشە : [ناو] جەژنێکی کاکەییانە. (نام جشنی‌است‌درمیان‌کاکەایها)
شەوەزەنگ : شەوی‌تاریک؛ تاریکی‌خەست؛ ئە نگوستەچاو. (شب‌بسیار‌تاریک)
شەوەکە : [ناو]شەبەکە؛ تەلچن؛کون کون؛کونا کونا؛ وەک شەباک. (شبکه)
شەوەکی : [بەند+ ناو] سبحەینیٚ؛ سبەینیٚ؛ سوٚزی ؛ سەیزوو؛ بەیانی. (فردا)+
شەوهەنیانە : [ناو] شەوهەینانە؛ شەوجومعانە؛ (ب) خێری تایبەتی شەوی جوومعە. (خیرات شب‌جمعه)
شەهباز : [ناو] شاباز؛ بازی‌سپی. (شاهباز)
شەهباڵ : [ناو] شاباڵ؛ پەڕە درێژەکانی باڵی باڵندە. (شاهپر)
شەهرابوون:[چاوگە،ت]لەسەر پاشوو هەستانی یەکسم. (بلندشدن‌اسب‌روی‌دوپا)
شەهریوەر:[ناو] مانگی شەشەمی ساڵی کوٚچیی هەتاوی، بەرانبەر بە ئەیلوول. (شهریور)
شەهسوار : [ناو] شاسوار؛ سوارچاک. سەرتوٚپی سواران. (شهسوار)
شەهلەوەند : [ئاوەڵناو] هونەرمەند؛ زانا؛ فێرس. (هنرمند)
شەیتان : [ئاوەڵناو](ب)هاروهاج؛ منداڵیٚکی شە یتانە : منداڵیٚکی هاروهاجە. (شلوق؛ بازیگوش)+
شەیتانەک : [ناو] پارچەییٚکە لە شاخی حەیوان دروستکراو، لەبەینی دەسک و پەنجەەی‌تاردا کە سیمی تار دەکەوێتە سەری. (شیطانک)
شەیدایی : [ناو] شێتی و سەرگەردانی بە دوای داخواز یان عەشقدا. (شیدایی)
شەیهەت : [ناو] شەهین؛حیلەی ئەسپ.(شیهه)
شیباب : [ناو] گوڵپەی تەنوور؛ چاوانەی تەنوور؛ گوڵێینەی تەنوور. (هواکش‌زیر‌تنور)
شیپ : [ناو] بەن؛ ڕێسمان؛ قەمچی هەڵخولێنە

ری شیڵاق. (شلاق گرداننده گردنا)

شیٚ پیٚو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی نم و تەڕایی و هەڵم. (بخارسنج)

شیٚتاری : [ناو] شیٚیتاریک؛ ئەسپی شیٚیتوٚخ؛ شیٚی مەیلە و کویٚت. (رنگ اسب کرنگ تیره)

شیٚتشەیتان :کەسیٚک بە ئانقەست خوٚبدا لە شیٚتی. (دیوانه مصلحتی)

شیٚتوشڕ : [ئاوەڵناو،ت] بیٚئاوەز؛ بیٚئەدەب. (بی عقل)

شیتەشیت : [ناو،ت] بە قیژاندنەوە دەمهەراشی کردن، بەتایبەت بوٚ ژنان بەکار دەبریٚ. (دادو فریادکردن زنان))

شیٚتەوژیرە : تاویٚ بە ئاوەز و تاویٚ شیٚت؛ هەرکات حالٚەت گوٚڕین. (گاه عاقل گاه دیوانه)

شیٚتەویٚژی: قسەی هەڵیت وپڵیت کردن. (حرف بیربط وغیرعاقلانه کردن)

شیٚتیپەتەری : [ئاوەڵناو] شیٚتی پەتبەڕ؛ شیٚت و ویٚت. (دیوانه)

شیتین : [ئاوەڵناو] شیرتین؛ (ب) تراویٚکە تینی بە ئەندازەی تینی شیری تازە دوٚشراوبیٚ.(ولرم)

شیٚخانی : پەیوەندیدار بە عەشیرەی شیٚخانەوە لە نزیکی کەرکووک؛(ب) هەڵپەڕینی شیٚخانی. (مربوط به شیخان)

شیٚر :[ناو] ڕووپەری قوٚشەی قەدیمی کەویٚنەی شیٚریٚکی پیٚوە بوو؛ ئەودیوی خەت. (شیرروی سکه)+

شیٚر : [ناو] شیٚری: (سەماوەر، دەستشوٚری، حەمام). (شیرآب)

شیراز :شاریٚکە لە ئیٚران، زیٚدی حافز و سەعدی شاعیرانی بەناو بانگی ئیٚرانی کە بە شاری گوڵ و بولبول بەناو بانگە. (شیراز)

شیربڕ : شیرڤەکرن؛ لەشیر بڕینەوەی منداڵی شیرەخوٚرە. (قطع کردن شیردادن به بچه)

شیرحەرام : [ئاوەڵناو](ب) بیٚوەفا؛ بیٚنمەک؛ بیٚئەمەک؛ حرامزاد و فیٚڵەباز. (حرامزاده حیله گر)

شیرحەلال : [ئاوە–ڵناو] (ب) شیرحەڵاڵ، پاک داویٚن، بەئەمەک، حەڵاڵزادە. (حلال زاده)

شیرخشت : [ناو] داری شیرخشت؛ بەمیوەکەیشی دەڵیٚن شیرخشت؛دژی بەڵغەم و پالیٚوەری خویٚن و دژی زەردوویییە. (شیرخشت)

شیرخشت : [ناو] گەردیٚکی وردە بوٚ ڕەوانی دەیدن بە منداڵ. (شیرخشت)

شیرخوٚرگە : [ناو](ف.مشه)جیٚگای بەخیٚوکردنی منداڵانی شیرەخوٚرە. (شیرخوارگاه)

شیٚرداخ : [ناو] شیٚرداخی؛ جوٚریٚک قوماشی قەدیمی. (نوعی پارچه قدیمی)

شیردادان : [چاوگە،ت] (ب)مەیل پیٚدان؛ دەست ئاواڵەبوون لە حاندی کەسیٚکدا. (تمایل؛ سر کیسه شل کردن)

شیردان : شیر بە بیٚچوودان؛ مەمک بە منداڵ دان. (شیردادن)

شیٚرزاد : نیٚوە بوٚ پیاوان؛ بەرناوی بەرەبابیٚکی عەشیرەی فەیزوڵابەگی لەنەتەوەی ئاغا شیٚربەگ. (شیرزاد)

شیٚرکوٚ :(١)نیٚوە بوٚ پیاوان. (نام مردانه).(٢)بەچکە شیٚر؛ شیٚرکوٚڵە. (بچه شیر) (٣)شیری چیا و کیٚو. (شیر کوه)

شیرگیا : [ناو] شیرهەرد؛ دووجوٚرە بیٚژەهەر و ژەهردار،بیٚژەهرەکەی لە ناوچەکانی سنە وجوانڕوٚ و مەهاباد و ورمیٚ زوٚرە و دژی بالووکەی ماڵاتی

بەرزەیە. (مانیوک)
شیرمەردە : [ئاوەڵناو] شیرمردە؛ بێچووی لەڕ و لاواز بەهۆی کەم شیری دایکەوە. (شیرمردە)
شیرمەشک : [ناو،ت] مەشکەی شیرتێکردن؛ (بێری دێن ڕادەبرن شیر مەشکیان پێیە) «فۆلکلۆر» (مشکشیر)
شیرواره :دەستە وامی شیر؛ لە پاییزاندا کە شیری ئاژاڵ زۆر کەمدەکا چەندماڵ شیری خۆیان بە نۆبە دەدەن بە یەکتر بۆ ئەوەی بشێ ماستی لێدروست بکەن. (قرض‌دادن‌شیربه‌همدیگر)
شێروخەت [ناو] شێرباخەت؛ یاری بەقەرە پوول. (بازی شیرباخط)
شیر وشک : [ناو] گەردی شیرکە لە ئاودا دە یتاوێننەوە و بە مەمکەمژ بە زارۆیانی دەدەن. (شیرخشک)
شێروکۆڵ : [ناوریا،ت]ئەستوونێک بە سەرکۆڵەکەی درێژەوە لە بیچمی خاچ ، وەبەر دیواری شکست دەدرێت.(ستون سلیب ماننداحایل دیوار شکسته)
شیرە : [دەنگەناو](١) دەنگی قەلەم قامیش لە کاتی نووسیندا؛ (دایک وەقوروان شیرەی قەلەمت بی) «فۆلکلۆر» (صدای قلم نی) (٢) دەنگی دادرینی قوماش. (صدای جردادن پارچە)
شێرە بەفرینە : [ناو] تاپۆی شێر لە بەفر کە منداڵان دروستیدەکەن. (شیری‌برفی)
شیرەبەلەک : [ناو]شووتی؛ شامی؛ هەنی؛ کولێندراوی پێستەکەی دژی بەردی گورچیلەیە ؛ بەڵام زۆر خواردنی شووتی دەبێتە هۆی پەنمان یان زامی گەدە. (هندوانه)
شیرەتکەر : [ناو،بک] مۆچیاریکەر؛ نەسیحەتکەر. (ناصح)
شیرەتوون : [ناو]گیای‌شیلەتوون؛ توونەگیواو؛ توونەگیا؛ تەرخون؛ بۆ مالیجەی پەنمانی جومگە(ڕوماتیزم)و بی‌خەوی بەکەڵکە.(ترخون)
شیرەخانە : [ناو] شیرەکێشخانە؛ لەقەدیما جێگاییێک بوو بۆکێشانی تریاک. (شیره‌کشخانه)
شیرەمێ:ناوی مانگی دەهەمی کوردییە بەرانبەر بە بەفرانبار (مانگی‌دەی). (دی‌ماه)
شیرەهر : < شیرگیا
شێری‌دەریایی : [ناو] گیانلەبەرێکی قەڵەوی مەلەوانە و ماسی‌خۆرە و شیر بە بێچووی دەدا. (شیردریایی)
شیرین : ناوی ژنانەیە؛ بۆ شوبهاندنی شتی جوان و مرۆڤی جوان بە کاردێ؛کەنیشکە شیرینەکەم: کچە جوانەکەم، نەشمیلانەکەم. (شیرین)
شیرین‌بەلەک : [ناو] مێمووک؛ شیرین‌بەیان. (شیرین‌بیان)
شیرین‌بەهارە : ناوی شێعرێکی بەڕێز ئیبراهیم ئەحمەدە کە شاعیر وخەباتگێڕی کۆڵنەدەری کورد بووە و بەڕێز تاهیرتەوفیق بە ئاواز گوتوویەتەوە.(نام‌شعری‌ازابراهیم‌احمدشخصیت نامدار وشاعر بلندآوازه کرد؛ نام آوازی کردیست)
شیرین‌تۆم : [ناو] گوڵەشەراو؛ گیاییێکە لە هەورامان و بانە زۆرە و لەگەڵ نارگیل و زەنجەفیل دەیهاڕنەوە بۆ بەهێزبوونی هەستی پیاوەتی بەکەڵکە. (گل‌ساعت)
شیرین‌تۆمەکەشیە:[ناو] گیای بنجیلەکەشیە؛ گیاییێکی کێویە تامی گەڵاکەی تفتە و بەرەکەی بۆ کۆخەڕەشە بەکەڵکە (قدومه‌کوهی)
شیرین‌زووان : [ئاوەڵناو] شیرین‌زمان؛ زمان

خۆش. (شیرین‌زبان)

شیرینکاری : [ناو] (ب) هونەر نوواندنی وەرز شکارانی زۆرخانە بە یاریکردن و هەڵخستنە وەی کەرەستەی میل و شتی‌تر و نیشاندانی لێهاتوویی خۆیان له کاری وەرزشی باستانیدا. (شیرین کاری)

شیرین کاری : [ناو] جوان کاری؛ قەنج کاری؛ هونەر نیشاندان. (شیرین کاری)

شیرین گرویٚ : [ئاوەڵناو‌ت] گرویی خوێن شیر ین؛ هەروا شیرین‌خێل و شیرین‌شەل. (آبلەرو)

شیرین‌وفەرهاد : چیرۆکێکی بەناوبانگە کە نیزامیی‌گەنجەوی بە شێعر دایناوە و شیرین عاشقی خوسرەوپەروێز بووە، فەرهادیش‌عاشقە رووتەی شیرین بووە. (شیرین‌وفرهاد)

شیرینی‌خواردن : (ب) دیاری‌کردنی‌کچی بۆ کوڕی. (شیرینی‌خوران)

شیش‌کوت : بار و تابار بە شیش پشکنین. (بازرسی‌بار با سمبەزدن)

شیشەی‌مەی:[ناو‌ت] بوتری‌مەی؛ بوتڵی‌مەی. (بطری)

شیشی‌تفەنگ : [ناو] زمە؛ سومبە؛ تەل‌ئاسایێکە بۆ پاک‌کردنەوەی لوولەی تفەنگ یان بۆ دە رکێشانی قاپووری گیر کردوو لە تفەنگدا. (سنبەتفنگ)

شیشی‌تەنوور : [ناو‌ت] شیشەی کانزا بۆ دەر هێنانی کوڵە یان خۆشکردنی ئاوری تەنوور. (شیش‌تەندور)

شیشی‌کەباب : [ناو‌ت] سیخی‌کەباب برژاندن. (سیخ‌کباب)

شێعری‌شین‌گێڕی : بەهۆی مردنی کەسێکەوە شێعرهەڵبەستن بۆی؛ لاواندنەوە بە شێعر. (شعردرمدح‌فوت‌شدە)

شێفبرین : [چاوگە‌ت] شێوبرین؛ کێڵانی‌زەوی. (شخم‌زدن)

شیقەڕەش : [ناو] شەوی ڕەش؛ ئەنگوستەچاو. (شب‌تاریک)

شیکال :[ناو]کاڵە و قۆندەرە و کەوشی دڕاو کە لە پادا چەکەی‌دیٚ. (پاپوش‌کهنەوپارە)

شیکرن : [چاوگە‌ت] (١) ڕاڤەکرن؛ شرۆڤەکردن. (تفسیرکردن).(٢) شووکردن؛ مێردکردن. (شو هرکردن)

شێل : [ئاوەڵناو] لێلٚ؛ئاوی شێل وعاسمانی‌شێل واتا ئاوی لێلٚ وعاسمانی تەم گرتووی نەساف (ضدصاف)

شیلان‌وپیلان : [ناو‌ت] شێلە و بێلە ؛ فڕوفێلٚ؛ فێلٚوتەڵەکە . (شیلە پیلە)

شێلاق : [ناو] جۆرێک مەزرەقی بی‌ٚتمتمەیە کە بە شیپ دەخولێتەوە. (نوعی‌گردنا)+

شیلاناوی : گوندێکە نزیک مەهاباد، زێدی مامۆستا هێمن. (نام‌قریەایست)

شێلگیر : (١) [ناو] بێژنگ وکەوی کون زل. (غربال‌خیلی‌درشت).(٢)[ئاوەڵناو] شێتگیر؛ سوور بوون لەسەر مەبەست. (مصر)

شیلەپەرێز : پاداگرتن لەسەر شیلەپەی ئاموور و چەقاندنی زیاتری گاسن لە شێوبریندا؛(ب) تەواو تێچەقاندن. (شخم زدن‌عمیق)

شین‌بەندان : [ناو] بەهی؛ پرسە؛ تازیە؛ عەزا؛ شین‌گێڕی؛ ماتەم . (عزاداری)

شین‌خۆر : فرۆشتنی حاسڵات پێش بەرهەم ها تن. (پیش‌خور)

شینکه : [ناو] جووڵەوەرێکی شین ڕەنگە لە ژێر پەڕوباڵی فڕندە پەیدادەبێ. (جانوری‌شپش مانندانگل‌پرنده)+

شین گێڕ : [ناو،بک] مردوو لاوێن؛ شیوەنکەر بۆ مردوو. (عزاگرفتن؛ عزاگردان)

شینوڕەش‌بوونەوە : [چاوگە،ت] (ب) پیران کردنی مندالْ لەبەر گریانی زۆر. (کبودشدن بچەبسبب گریەزیاد)

شینی‌خاتووزمهەریر : [ناو](ب) سەرما و تۆفی هەوەڵی ڕەشەمە؛ڕیوایەتە کوڕی سەیاح بەرەو ڕۆژئاوا کەوتەڕێ بۆ هێنانەوەی خۆر، لە کاتی ئاخرمانگی زستاندا و نەگەڕایەوە خاتووزمهەری خوشکی سەیاح شینگێڕیی بۆکرد کە هەمان سە رما و سۆڵەی مانگی ڕەشەمەیە. (سرمای آخر اسفند و اول‌فروردین)

شێوەدان : [چاوگە،ت] وێچوون؛ دەستەواژەی وێنەگەرییە ئەو وێنە شێوەی خاوەنەکەی نادا : واتا لەو ناچێ. (شبیەبودن)

شێوەقوڵە : [ناو] شێوەقوڵانێ؛ چێشتەقوڵەی منداڵان کە تێکڵاوی دەکەن و وپێکەوە دەیخۆن. (خوراکی‌کە بچەها قاتی‌می‌کنند وباهم‌می خورند)

شێوەکردن : [چاوگە،ت] بەڕووالەت وێچوون؛ دووشک‌بوون لە ناسینی کەسێ.(باتردیدبەکسی شبیەبودن)

شیەوکردن : [چاوگە،ت] شی‌کردنەوە؛ شرۆڤە کردن. (تفسیر؛شرح‌دادن)

عــاداو : [نــاو] ئــاداو؛ ئــاداب؛ (١) رەســم و ڕسووم. (آداب). (٢)(کێم)کـیم و زووخـاوی برین. (خونوچرکزخم)
عادڵ : ناوە بۆپیاو. (اسم مردانه)
عارسز : [ئاوەڵناو] بێعار؛ (سز) وشەیێکـی تورکییە بە واتای (نە بــوون) و(عــار) واتـا عەیب و نەنگ بێعاریش واتـا بــێنــەنـگ وبێعەیب بە ڵام وا باوە بە کەسێک دەڵـێن کە بێدەرووست و بێشەرم بێت، (بی‌عار)
عارەب قۆزی : [ناو] ئارەوقـۆزی؛ جۆرێـک ڕووەکە؛ گوڵێکی شینی کەمڕەنگی هـەیـە. (نوعی‌گل)
عارەقگیر : [ناو] ژێرکراس. (زیرپیراهن)+
عارەقە : [ناو] ئارەقە؛ خووە؛ خووەی؛ عارە- ق. (عرق)
عارەویی‌جڵف : زمانی ئـارەویـی زاراوەیـی. (عربی‌جلف)
عاستەم : [ئاوەڵناو] حاستەم؛ سەخت؛ دژوار؛ وەک شاخی عاستەم. (دشوار)+
عاستەم و دووبەڵا :[نـاو] زۆر هێـواش؛ بـە- عاستەم و دووبەڵا دەستم لێی کـەوت: کـە- مووکە؛ شتی زۆرکەم. (خیلـی‌یـواش؛خیلی- کم)+
عاشق‌بەند : [ناو] زنجیر و زەمبەلەکێکە بـۆ سەر سینگی ژنان. (زیورزنان)
عاقیق : [ناو] عاقێق؛ ئاقیق؛ جۆرێک مووروویی بە نرخ. (عقیق)
عالەم : [ناو] عاڵەم؛ دونیا. (ب) حاڵوهـەوا؛ دەروێشی عالەمێکی تایبەت بە خۆی هەیە. (عالم)
عامبازبوون : [چاوگە،ت] ئامباز بــوون؛ لـە- هەمبێزگرتن و باوش پێداکردن بەشـەڕەوە؛ هێرش بردن. (دست‌به‌یخه‌شدن)
عوولی : [ناو] ئـوولی؛ ژوور؛ نهـۆم. (اطـاق؛ طبقه)
عوین :[ناو] ئـوین؛ دەسـتێ بردنـەوە یـان دانانی یاری و قومار؛ عوینێک تەختەی دانا. (یکدست‌بازی)
عوین : [ناو] ئوین؛ لە تورکییەوەهاتووە، واتا کایە؛ بازی؛ قەرەچی‌عوین : قەرەچی‌بـازی. (بازی)
عەبرەش : [ئاوەڵناو] هەبرەش؛ زۆر تـوونی. (خیلی‌تشنه)
عەبیر : [ناو] گیای شەمدانی؛ عەترین؛ عە- ترە گیا. (شمعدانی)
عەتەب :[ناو] ڕەخنە؛ عەتەو؛ عەیب؛ ایـراد. (ایراد؛ انتقاد)
عەتەو: [ناو] عـەتـەب؛ڕەخنـە.(ایراد؛انتقـاد)
عەجمان : حەجمان؛ حەجمین؛ ئۆقرە؛ ئارام و قەرار. (آراموقرار)
عەجیو : [ئاوەڵناو] عەجیب؛ سەیروسەمەڕە؛ سۆسرەت؛ بەلاجەوی. (عجیب)

عەداف: [ناو]چڵـک؛ کـیم؛ زووخـاو؛ ئـاداو؛ ئاداب.
(چرکزخم)
عەدیاڵ : [ناو] پەتوو؛ بەتانی. (پتو)
عەڕابە : [ناو] ئەڕابە؛ عـەرەبانـە؛ ئـارەبانـە. (ارابه)
عەڕابەی‌جەنگی. تانـک؛ زرێپـۆش؛ تـانگێ کە لە سەر تەگەری لاسیقی دەڕوا؛ تانـک؛ دەبابە. (تانک)
عەردانی : ئەردانـی؛ زۆران؛ بـەعـەرزدادان. (کشتی؛ زمین‌زدن)
عەرزاله : [ناو] هەرزاڵ؛ کەپرۆکە؛ سەکـۆی ناوماڵ و ڕەشماڵ. (سکوی‌جای‌اشیادرخانه‌و چادر)
عەرک : [ناو] جیقەڵدان؛ ئاشک. (چینەدان)
عەرن : ئەرن؛ ڕق و قین؛ تـووڕە؛ قـەڵـس. (عصبی)
عەرنۆکی : [ئاوەڵناو] ئەرنۆکی؛ ڕقنـی؛ قـە-ڵسی. (عصبانی)
عەڕنین : [چاوگە،ت] ئەڕنین؛ ئەنرین؛ عـە-نڕین؛ نەڕاندن وتووڕە بوون . (داد کشـیدن از عصبانیت)
عەزرەت : [ناو] تاو؛ ترس؛ خۆف؛ لەعەزرە-ت زیندان هەڵات. (خوف)
عەسرانە : [بەند]هەموو عەسرێک؛[ناو] (ب) نان خواردنی بەینـی نیمـەڕۆ و شـێو؛ عـە-سرۆژە. (عصرانه)
عەسرۆژە : <(ب)عەسرانە
عەسکەری : (١)سەربازی؛ نیزامی؛ ئەرتـە-شی. (ارتشی). (٢) ناوی جۆرێک ترێی بێ ناوکە. (نوعی‌انگور)
عەشرەفـی : [نـاو] ئـەشـرەفـی؛ قۆشـەی چـووکی ئـاڵتوون؛ نـاوی‌سـکەی چـووکی زێڕی ئێران. (اشرفی)
عەقرەو : [ناو] لـەعـەقـرەبـی ئـارەوییـەوە هاتووە؛ دووپشک. (عقرب)
عـەلاحیـدە : [ئـاوەڵنـاو] جیـاواز؛ جیـا. (علیحده)+
عەلـەم : (ف.شـە) جێـی‌پشـککرنا ئاوێیـە؛ جێگەی دابە شکردنی ئاو. (جای‌تقسیم آب)
عەلی‌قورتە : [ناو]کاغـەز پـەرداخ. (کاغـذ-سمباده)
عەماراو : [ناو] ژووری ژێرزەمینی بۆ پاشـە-کـەوت کردنـی ئـاو؛ بۆشـکە و بـەرمیلـی جێگای ئاو. (بشکه جای آب)
عەمارداری : < ئەنبارداری یا ئەمبارداری.
عەمارە : ناوی شارێکە کـە قـەدیـم نـاوی (ئاوماڵە) بووە. (نام‌شهریست)
عەمباراو : [ناو] عەنباراو؛ ژووری ژێرزەمینی بۆ عەمارکردن و ڕاگرتنی ئاو. (آب‌انبار)
عەمباز : [ناو] عەمبازە؛ ئامبازە. (حمله)
عـەمبـە : [نـاو] داریکـە تایبـەت بـە هێندووستان بەرەکەیشی ناوی عەمبـەیـە. (عەنبە)+
عەمبەر : [ناو] جۆرێک نەهەنگە؛ عـەنبـەر؛ شیاکەکەیشی ناوی عەمبەر یان عـەنبـەرە کە عەترێکی بۆنخۆشی هەیە. (عنبر)
عەمربەر : [ناو،بەر] فرمانبەر؛ (ب) سەربازێ کە دەستووری باڵادەس ڕادەگەیێنێ.(امربر)

عەممە : [ناو] عەنبە؛ ئەنبە. (انبە)
عەمەڵی : حەمەلی؛ کەسیٚکە وەسواس و دوودڵبیٚ لە پاک بوونی زۆرشت. (وسواس)
عەمەلی : [ئاوەڵناو] عەمەڵی؛ حەمەلی؛ کەسێک کە فێری عارەق یا تریاک بووبیٚ و نەتوانیٚ دووری لیٚبکات. (معتاد)
عەمەڵی : [ئاوەڵناو] حەمەڵی؛ دوودڵ لە پاکوتەمیسی؛(وسواسی)
عەنبەرگول :گیاییٚکە لە ناوچەکانی سەقز و سنە و شنۆ زۆرە، بۆ بۆنخۆشی لە نزیکی جلوبەرگدا دایدەنیٚن، لە عەترسازیشدا بە-کەڵکە. (گل عطر)
عەنگرین : توورە بوون؛ ئەنگرین. (عصبانی شدن)
عەنناج : [ئاوەڵناو] (ف.شە) گەلاج؛ حیلە-گەر. (حیلەگر)
عەنەزە : لە ئانازاوە هاتووە کەئانا تورکیە واتا دایک. دایکزا؛ دارای ڕەسەنی دایکی؛ بەچارەوای ڕەسەن و کەحیلدەوتریٚت. (اسباصیل)
عەیار : [ناو] ئەیار؛ پیٚست و کەوڵی ئاژاڵ. (پوستبز وگوسفند)+
عەییار : [ئاوەڵناو] حەیار؛ زۆرزان؛ حیلەباز. (حیلەگر)
عیٚباری : [ناو] عەیبداری؛ زەدەداری. (عیبداری)
عیسا : پیٚغەمبەری خاوەنی کتیٚبی عاسمانی ئینجیل. (عیسی)
عیشوەگەر : [ئاوەڵناو] عیشوەفرۆش؛ بە ناز و خەمزە. (عشوەگر)
عیشوەگەری : [ناو] دڵبەری؛ ناز و خەمزە-کردن. (عشوەگری)
عیٚلام : عیلام؛ ئیٚلام؛ ئیلام؛ ناوچەییٚکە لە ئیٚران. (ایلام)

غایله :[ناو]خەیـاڵی‌بێجـێ؛ دووشـکی؛ دوودڵـی؛ غایله بەدڵتا نەیێت : خەیاڵی‌خراب بەدڵتا نەیێت. (شک‌وگمان)

غایەتی : [وتە؛ حەرف] بەڵام؛ من‌هاتم‌بۆڵات غایەتی تۆ لەماڵ نەبوویت : بەڵام تۆ لەماڵ نـە-بوویت. (اما)

غزباب : [ئاوەڵناو] (ف.شه) قەڵەو؛ بـەکـە یـف. (چاق وسرحال)

غوتکەخۆرە :[ناو] جۆرێک‌مراوی.(نوعی‌مرغابی)

غوراِبیـە : [نـاو] جۆرێـک شـیرینیاتی تایبـەتـی ئازربایجانی ئێرانە؛ غورابی. (نوعی‌شیرینی)

غورد : [ئاوەڵناو] دەبە؛ کەڵی دەبە و نەخەساوی مل‌ئەستوور؛ غوللوور؛ کەڵی کۆپارەداری قـەڵـەو. (گاو پرقدرت جنگی)

غوڵام‌گەردش:[ناو] پێشـخانە؛بەرهـەیـوان.(جلـو اطاق‌نشیمن؛ جلوایوان)

غوڵغوڵە : [ناو] غولغوله؛ دەنگی ئاوی کانیـاو کـە لە عەرز هەڵدەقوڵێ؛ (ب) هەرا و هوریـا و قـەرە باڵغ. (غلغله)

غەڵتان : [ئاوەڵناو] بۆی هەیە لە فارسییەوە هـا تبێتە نێو زمانی‌کوردی، خەڵتان؛ تلیاو (غلطان)

غەیدۆک : [ئاوەڵناو] قین‌لەدڵ؛ غەیزلەسک؛ رِق هەڵساو؛ کین‌لەدڵ؛ دەخس. (کینه‌دردل)

غەب‌غەبە :[ناو] بەرخەبەبە؛گۆشتی ژێر چەنا کە. (غبغب)

غەرقە:دۆشەکی چووکی منداڵان کە نایلۆنی تێهەڵدەکێشن بۆ ئەوەی تـەرِنـەبێـت. (نـایلون-کشی‌دورتشکچه)

غەرە: [ناو]غەلْ؛ ئاغەلْ؛ خـەلْ؛کۆز؛کورتـە دیـو ارێکی جەغز ئاسا بۆ حاوانەوی ئاژالْ.(آغل)

غەریب‌سنجان : ساس؛ سوورکە؛ تەختـەپیتـی؛ جووجە؛ جووڵەوەرێکی سووری‌مەیلەو قـاوەییـە، شەوراوە و لە نوور بێزارە، جێی گەزتنی زۆر بـە-خوروشە، لەقەڵەشی دیوار و تەختەدا دەژی،بـە-پرشاندنی‌نەوت‌بەقەڵەشەکانی دیـواردا چـارەی-دێت. (ساس)

غەزنەکردن: ئـاودزکردنـی بـرین وچڵککردنـی. (چرک‌کردن‌زخم)

+ غەلیز : [ئاوەڵناو](١)خـەسـت.(غلـیظ)(٢) (ف. هن) لە ئایین‌دا زۆر پێ‌چەقێن.(متعصب دردین)

غەلین : قامک یـا پـەل بـە گـەرووداکـردن بـۆ رشانەوە. (چیزی‌درگلوکردن‌برای‌استفراق)

غەواس :فد؛ عد: [نـاو] ویشـەیێـکی ئـارەوییـە و هاتووەتە نێوکوردی، ئەوەی لە ئاودا خۆی قووم دەکا و لەبنی ئاودا بۆشت دەگەرێت؛ (گەوهـەرم کەوتە دەریایە، بـە سـەد غـەواس‌بـوّم دەرنایـە) «فۆلکلۆر». (غواص)

غەواسی : [ناو] مەلەکردن و چوونـە بـن گـۆم و ئاوی قـوول؛ (ب) لێکـۆڵینـەوە و بـە دوادا گـە-ران.(غواصی)

غەوغا : غەڵبەغەڵب؛ هەراوهوریای جـەمـاوەری زۆر. (غوغا)

فابریکـا : وشـەی بیانییـە، کارخانـە؛ کارگـەی دروستکردنی شتومەک بە (ئامێری ماشـێنی). (کارخانە)

فارسۆنی <فاسۆنی

فارسوونیا <فاسۆنی

فارگون : فارغوون؛ فەرغوون؛ ئارەبانـەی یـە-کتەگەرەی دەستی. (فرغون)

فاسۆنی : فارسوونیا؛ فارسـۆنی؛ قوماشـێکە بـۆ لیباس(جلو بەرگ) (فاستونی)

فالوودە : فالۆودە؛ پالۆودە؛ جۆرێـک هـەرشـتە ئاسا کە لە نیشاستە دروست دەکرێـت و شـە-ربەتی بەسەردا دەکرێت : (پالودە)

فاماندن : فامین؛ تێکەییشتن. (فهمیدن)

فامکردنەوە: (١)(ب)گەورەبوون و عاقڵبـوونی منداڵ.(٢)بە خۆدا هـاتن و هۆشـیاربوونەوە لـە هەڵەکاری هەڵـە؛ عـەقـڵ پـەیـداکردن. (١و٢ بزرگشدن. بخودآمدن)

فانتازی : ڕازاوە؛ نەخشێنراو؛ جـوان؛ ئیمرۆیـی. (فانتزی)

فانووس : (١) چرای دەریایی؛ چراییێکە لەسـەر بورجیکەناری دەریا بـۆ ڕێنمـوونی پـاپۆڕ. (٢) لەنتەر؛ فەنەر. (١و٢ فانوس)+

فت وفـراوان : زۆرزیـاد؛ زەحـف؛ زۆروزەبـەن. (فتوفراوان)

فتراک : فد: وشەیێکی فارسییە و مەلاییێ جزیری فەرموویە (شکارەک درخوری شاهم، دویێ بەندی و فتراکیێ) بەنساموۆرتە. (فتراک)

فتیلک : پلیتەیچـرا؛ پلیتـەیبـرین؛ فتیلـەی-چووک. (فتیله)

فجوقکـردن : فجـووزکـردن؛ دلدەرهـاتن و دیقکردن لە دووری کەسێک؛ سویێ بوونـەوە؛ پەرکەمکردن. (سکتەکردن)

فدی : فهێت؛ فەدی؛ فەهید؛ فەهیـت؛ شـەرم؛ حەیا. (شرم)

فر : (١)تۆم وەشاندنی هەراش و بلـاو؛ دەغلـی چاندراوی تەنک. (کشت کمپشت گیـاەوغلـه) (٢) پێوەندی. (ارتباط)

فر : خەبەر بەحەریفدان لەکاتی تەواوکردن و بردنــەوەی یــاری پاســووردا. (اعــلامبــردن-یکدستپاسور)

فراماسیۆن : فرامسۆن؛ کۆمەلێکی نەهێنی کـە لە ئوروپا دروست بوو، لە پاشان پەرەی سەند و ڕەنگی ڕامیاریی بە خۆیەوە گرت و زۆر بـە-هێز و جیهانی بوو، زۆربەی ئەندامانی لـە کـە-سانێکی دەسە لاتدار و سـەربـە دەرەوە بـوون. (فراماسیون)

فرامین : ناشتایی؛ فراوین؛ فرایین؛ قـاوەتـوون؛ قاوەلتوون؛ قاوالتی؛ قاوەلتی؛ قاوەتـی.(وادیـارە لەکەل فراوێندا کە لە هێندیێ ناوچە بە واتـای نیمەڕۆژەیە جیاوازە) (صبحانه)

فرپێدادان : دزوێن پێدان؛ جوێنپێدان.(فحش-دادن)

فرچۆک : فلچەی چووک؛ قەڵەمی مووی-چکۆلە. (قلم‌موی کوچک)
فردان : هاویشتن؛(هاوێشتن) فرێدان؛ خستن؛ هاڤێژتن. (انداختن؛ پرت‌کردن)
فردۆ : فردۆق؛فردک؛تێکوشیوی دۆ.(تلیت‌دوغ)
فردۆق : خۆراکی خراپ و ناپەسەند. (خوراک-بی‌ارزش)
فردۆق‌خۆر : فێربوو بەخۆراکی خراپ‌خواردن؛ پیس‌خۆراک. (خوراک‌بدخوردن)
فرس : [ناو] هەرێز؛ فرێزوو؛ هەرێژ. (فریز)
فرسک : فرچک؛ گۆچ؛ هەوێن؛ ئامیان. (مایه)
فرسەق‌نوین : [ناو،ت] فرسەنگ‌ژمار؛ نیشاندە-ری ماوەی ڕێگا لە سەر جادە. (فرسنگ‌شمار)
فرشە : [ناو] فرچە؛ فڵچە؛ قەڵەمی‌موو. (فرچە)
فرفک : [ناو] پەرپەرۆک؛ پەرپەرۆکە؛ پەروانە؛ پەپوولە. (پروانە)
فرفۆتە : [ناو] قوماشی شاش‌چنراو؛ قوماشی سست وەهراو چنراو. (پارچەشل‌بافت)
فرک بوون : زایین و بەرهێنانی مایین؛ لەزگ بوونەوەی مایین. (بچەآوردن‌مادیان)
فرکەفرک : [ناو،ت] فرکوهوڕ؛ (١)هاتوچۆی زۆر و بەلەز. (آمدن‌ورفتن‌زیادوباعجلە)(٢) پەیتا-پەیتا بەرد هاوێشتن یان شتێک فرێدان بۆ کەسێ یا بۆ ئامانج. (سنگ‌یاچیزی‌انداختن-مسلسل‌وار)
فرڵداخ: [ناو] فروفێل.<فەنوفێڵ.(نیرنگ)
فرمان : لەڕوانگەی دەستووری زمانەوە واتا کار(فێعل). (فعل)+
فرمە : [دەنگەناو] پرمە؛ پرمانەنی یەکسم. (صدای‌بینی‌اسب)

فرنە : [ناو] فرن؛ تەنوور؛ تەندوور؛ بۆی‌هەیە فێڕ (فێڕی گاز)ی ئینگلیسی و فارسی لە فرنە وەرگیرابێت. (تنور)
فرۆشەمەنی : [ناو،ت] کاڵاییێکە بۆ فرۆشتنە؛ فرۆشی. (فروختنی)
فروفیشاڵ : [ناو،ت] درۆ و دەلەسە؛ فروفێل؛ هووشە؛ بافیش. (چاخان‌پاخان)
فروفێل : [ناو،ت] فرلداخ؛ فێڵوفەرەج؛ چاپو-چوب. (حیلەونیرنگ)
فرۆک : [ئاوەڵناو] خوێن‌شیرین؛ ئێسک‌سووک؛ لەبەردڵان. (جذاب)
فرۆکەشکێن : [ناو،ت] (١)جۆرێک فرۆکەی تیژبال؛ فروکەی شەڕی. (هواپیمای‌شکاری). (٢) چەکێک‌کە بۆ خستنە خووارەوەی فرۆکە بەکار دەبرێت. (اسلحەضدهوایی)
فرۆکەی بۆمب‌هاوێژ : جۆرێک فروکەی‌جەنگی کەتایبەتە بەخستنەخوارەوەی بۆمب. (هواپیمای‌بمب‌انداز)
فرۆکەی بی‌فرۆکەوان : جۆرێک فرۆکەیە کە بەئامیرێ تایبەت لە دوورەوە ڕێنمووونی دە-کرێ. (هواپیمای بی‌سرنشین)
فرووت : ساقەتی‌گەنم. (ساقەگندم)
فرووز : فرۆز؛ زۆربۆهێنان؛ تەنگ‌پێهەڵچنین؛ جارز؛ قەڵس. (بەتنگ‌آوردن)
فرەخۆر : فەرەخۆر؛ زۆرخۆر. (پرخور)
فرەدان : (١) داندار؛ پڕدان؛ گوڵی دەغڵێ کە دەنکی زۆرپێوەیە. (پروانە). (٢) حاڵەتی زۆردایین؛ زۆربەدەری . (زیاددادن)
فرەگێل : زۆرگەڕ؛ ئەوەی زۆر دەگەڕێ. (زیادگشتزن)

فرەماگ : زۆرماو؛ (ب)کۆن؛ قەدیمی. (زیاد-مانده)

فرەنگ : فەرەنگ؛ فەرەنگستان؛ (ب)ئوروپا؛ کورتکراوەی ناوی فەرەنگیس. (فرنگ)

فرەواچ : درێژدادڕ؛ زۆربلێ؛ چەنە درێژ. (پر-حرف)

فرەوەڕ : زۆرحەپەکەر.< فرەواچ

فرەوەر : زۆرخۆر. (پرخور)

فریاد : فریا؛ فەریاد؛ هاوار؛ داد؛ هانا. (داد)

فریاکەوە : (ب)زووبڕوو؛ زوو وەرە؛ فریای کەوە؛ فریام کەوە؛ زووبگەیە؛ زووبگەرێ. (زود برس)

فریانەکەوتم : (١ب) نەمتووانی؛ دەستم نەگەیی؛ پێم نەکرا. (نتوانستم). (١) فریای نەکەوتم هەتامن چووم ئەو ڕۆیشتبوو؛ نەگەیشتمێ (نرسیدم)

فرێت : کشتەک؛ ڕایەڵی تەون؛ تانی فەرش؛ بەن و ڕێسمانی کرژ بادراو. (تار در فرشبافی و جنس آن تار)

فرێدان : پەرت کردن؛ هاوێشتن؛ ئاڤێتن؛ توورهەڵدان؛ خستن؛ ئاراستەکردن؛ ئاوێژتن. (انداختن؛ پرت کردن)

فرێز : جۆرێک درێل(درێل) بە هەڵسووڕانێکی زۆرەوە کە مەتەی تایبەتی دەخرێتە سەر لە - نەجارێدا. (فریز)

فریشتە : پەری؛ ناوی ژنانەیشە. (اسم زنانه؛ فرشته)

فریشک کەوتن :[چاوگە،ت] بەژەک کەوتن؛ نەخۆشینی منداڵی ساوا لە ترسەوە. (مرض-بچەقنداقی ازآغوزگرفتگی)

فریشک گرتنەوە :[چاوگە،ت] چاککردنەوەی نەخۆشینی منداڵێ کە فریشکی کەوتبێ. (بە-ژەک کەوتبێ یان ترسابێت)(علاج مرض بچه-قنداقی از مرض آغوزگرفتگی یا ترس)

فریقی : [ئاوەڵناو] براشتی؛ برژاو؛ کوڵاو. (پخته)

فریودەر : [ناو،بک] هەڵخەڵەتێن؛ کەسێ کە فریو دەدا؛ خاپێن؛ هەڵفریوێن. (فریبدهنده)

فستق : فندق؛ بەری دارێکە تێکەڵ دەکرێتە نێو ئاجیل؛ داری فستق. (فندق‌ودرخت‌فندق)

فسدوومان :ژوورێک کەکۆمەڵێک جگەرەی تێدادەکێش یان پڕە لەهەڵم و دووکەڵ. (اطاق‌پرازبخارودود)

فسەگور : تسەگورگ.

فس نیشتنەوە : بادەرچوون؛ (ب) لەهەوا و تەکەبور و لووت‌بەرزی کەوتن. (ازتکبرافتادن)

فسەکلک : مریشک یان کەڵەبابێک کە کلکی شۆڕبێ. (مرغ‌وخروس‌دم رو بەپایین)

فسەگورگ : [ناو] جۆرێک جاڵجاڵۆوکەی بێ-داوەتەنیە کە لەعەرزیدا چاڵێکی چکۆلەی خز هەڵدەکەنێ و خۆی لە ژێرەوە لە بۆسەدایە کە جووڵەوەری تێبکەوێ و ڕاویان بکا. (نوعی-عنکبوت‌زمینی)

فشاندن : چەماندن؛ لارکردن و چەماندنەوە وەک کەمەی گۆچان. (خم کردن)

فشقاندن :فیشقاندن وەک:دەنگی بەراز. (صدای گراز)

فشەپرتەقاڵ : نارنگی. (نارنگی)

فشەوبوون : فش‌بوونەوەی مریشک بۆ کەڵە-شێر؛ فش‌بوونەوە؛ شل‌بووونەوە. (شل‌شدن)

فشین : [چاوگە](١) چەمین؛ خواربوون.

(خميدن). (٢) هووشەکردن؛ خۆتاریف کـردن؛ بەخۆفشین. (ازخودتعریف کردن). (٣) دەنگی- هووشاندنیمار. (صدایمار) +

فڵتە : [دەنگەنـاو] پلتـە؛ دەنگـیقسـەکردنـی بێددانی پیر. (صدایحرفزدنپیر بیدندان)

فڵچەفڵچکردن : ملچەملچ لەکـاتی خـواردندا؛ (ب) قسەی بێتـام کـردن؛ فڵتـەفڵـت کـردن. (صدایحرفزدن بیدندان)

فلیٚ :کورتکراوەی ناوەکانی(فڵامەرز، فەرامەرز، فەرەیـدون و فـەریـد)(مختصرشـده فرامـرز و فریدون و فرید)

فنجلٚ : بۆرەپیاو؛ گولەکە؛ (ئێوارە وەختە فنجلٚ بە بەختە)«فۆلکلۆر». (مرد بیارزش)

فوتوفەن : [ناو،ت] وردەکاریگەلـی پێویسـت بۆ کردنی کاریٚ؛ فەندوفێلٚ. (فوتوفن)

فۆتۆکۆپی : وشەی بیانییـە، فـەرکانـدن؛ وێنـە هەڵگرتنەوە زیاتر لە نووسراوە. (فتوکپی)

فوٚڕ : لەگەلٚ (فش)دا دیٚ فشوفوٚڕ : گـەورە و هەراو. (گشاد)

فوکل : [ناو] (١) لەکاتی سەرتاشیندا بـەری- سەر دەهێڵنەوە کە فوکلی پیٚدەلـێن. (فکـل). ٢) مووی‌سەر بەرەو بان شانەکردن و خستنی- بەپشت سەردا. (مویشـانەشـدەروبـەبـالا). ٣) ملپێچ؛ شاڵگەردن. (شالگردن)

فوکلوکراوات : [ناو،ت] ملپـێچ و قـەرەوێتـە. (شالگردنوکراوات)

فوولەدوٚ نەکردن : گویٚ بە حەڵالٚ و حەرام نە- دان. (درقیدحلال و حرام نبودن)

فەتراک : [ناو] زەرەر؛ زیان؛ ئێشوئازار. (زیان- ورنج)

فەترۆمە : [نـاو] موتوربـە؛ پـەترمـە؛ پـەیـوە- ندکردنیدار. (پیونددرخت)

فەتسان : خنکان؛ خەفەبوون. (خفەشدن)

فەتساندن : خنکاندن؛ خەفەکردن؛ قەڵەشاندن. (خفەکردن؛ شکافتن)

فەتسین : قەڵەشین؛ قەڵەشان؛ خنکان. (ترک- خوردن.خفەشدن)

فـەتـووت : فـەرتـووت؛ دارزاو؛ داقنیـو؛ ڕزاو. (پوسیدە؛ فرتوت)

فەحە : کورتکراوەی فەتحوڵـا؛ (ب) گیـژ و وڕ. (گیج)

فەڕاش : وشەیێکی بیانییە بە ڵـام لـە کوردیـدا ماناکەی گۆڕاوە و بە واتای گارەکەری بەردە- سـت و چاپـەزی میوانخانـەی گـەورانـە. (مستخدمبزرگان)

فەڕاشی مـەدرەسـە : گسـگـەدەری حـەوش و حەساری مەدرەسە. (فراشمدرسە)

فەرامۆشخانە : جیگاێیک بۆ تـالیمی ڕیٚ و ڕە- وشتی ئەندامانی فراماسیۆن . (فراموشخانە)

فەرخەسینی : [ناو] فەرخە بۆ چکۆلـەی هـەر شت بەکاردیٚ و بۆ بەچکەی حـەیـوانیش دە- گوترێت، کەشەفی چکۆلە؛ مجۆعمەیچکۆلە. (سینیومجمع کوچک)

فەڕڕوخ : ناوە بۆ پیاوان؛ سـەرکـەوتـوو. (نـام- مردانە؛ پیروز)

فەرزانە : فڕ، وشەیێکـی بیانییـە و بـە ڕواڵـەت کوردییە و بۆی هەیە لە فـرەزان وەرگیرابێـت؛ فرەزانا؛ فرەزان؛حەکیم. (فرزانە)

فـەرسـەخ : فرسـەخ؛ فرسـەق؛ فرسـەنـگ. (فرسنگ)

فەرسەنگ : [ناو] فرسەق؛ فرسەخ؛ درێژایی ڕێگا نزیک بە سێ مایل(میل). (فرسنگ)

فەرشە : پنەکە؛ پنە؛ تەختەی‌گونگە هەویر لە سەر پان‌کردنەوە. (تختەپهن‌کردن‌چونەخمیر)

فەرشی‌باریکە : <فەرشی لاکێش.

فەرشی‌تابلۆ : فەرشی‌تابلۆ؛ جۆرێک فەرشی دەستبافی چووکەیە پۆکەی زیاتر لە ئاوریشمە و گرێکانی زۆر وردە : و زیاتر (پۆرترە) و وێنە-ی جوانی لە سەردە نەخشێنن و لە قاپی دە-گرن بۆ هەڵواسین بە دیواری ئۆدەدا. (فرش-تابلو)

فەرشی‌خرسەک : جۆرێک فەرشی نە باشە گرێکانی هەراشە (گەورەیە) و تووکی درێژترە. (فرش‌خرسک)

فەرشی‌دەستباف : فەرشێکە بە دەست دە-چنرێت. (فرش دستباف)

فەرشی‌لاکێش : فەرشێکە باریک و درێژ زیاتر بۆ سەر پلیکان بە کەڵک دێت. (فرش‌باریکە)

فەرکەم : [ناو] پەرکەم؛ کوتووپڕ؛ نەخۆشینی شەپلە. (سکتە)

فەرمان : [ناو] فرمان؛ ڕۆلیسەیارە؛ جەغز و بێژنگە(قەربیلی)سەیارە لێخوڕین.سوکان . (فرمان‌اتومبیل)

فەرمان‌نامە : دەستووری ڕەسمی؛ دەستوور بە نووسراوە. (امریە)

فەرمانفەرما : سەرۆک؛ حاکم؛ (فەرمانفەرمای ملک دەروون پرێشان) «مەولەوی». (فرمانفرما)

فەرمانی : [ناو] جۆرێک فرنج وکەوا. (نوعی-کت محلی)

فەرمەسۆن : < فراماسۆن .

فەرویت : خێروبەرەکەت. (یمن‌وغنا؛ خیروبرکت)

فەرهاد : ناوی پیاوانە؛ ناوی عاشقەکەی شیرینی گراوی خەسرەوپەروێز بووە. (فرهاد)

فەرهادکوژ : (ب)کولکەی سەر بەخوێن؛ پیرێژنی فێلباز و سەر بەدەهۆ. (فرهادکش)

فەرهان : ترسان؛ داچلەکان؛ فەرهین. (ترسیدن)

فەرەبوون : (١) زۆر بوون. (زیادشدن). (٢) بە-رفرەبوون؛ گوشادبوون؛ بەرئاواڵەبوون. (وسیع-بودن)

فەرەح :[ئاوەڵناو] (١)گوشاد؛ بەرفراوان. (وسیع). ٢) دڵشاد؛ خۆشحاڵ. (فرح)

فەرەژان : قەرەژان؛ دڕان؛ پچڕان؛ قەتیان؛ قتیان؛ قرتیان. (پارە شدن)

فەرەژاندن : دڕاندن؛ پچڕاندن؛ قەقەتیان؛ قرتاندن. (پارەکردن)

فەرەژین : پچڕین؛ دڕین . (پارەکردن)

فەرەنقە : [ناو] فەراقە؛ فەلاقە؛ پەت و چێوی فەلاقە؛ کاری فەلاقەکردن. (فلک‌وچوب‌فلک)

فەرەنگ : (١)کورتکراوی فەرەنگیس. (خلاصە نام فرنگیس) (٢) وڵاتی فەرەنگستان. (فرنگستان، اروپا، فرانسە)

فەرهوودکردن:تاڵان‌کردن؛غارەت‌کردن.(غارت-کردن)

فەرەیدون : ناوی پیاوانە. (فریدون)

فەریادرس : فریارەس؛ کەسێک کە فریای کەسێک بکەوێ و یاریدەی‌بدا. (فریادرس)

فەرید : ناوی پیاوانە. (فرید)

فەریدە : ناوی ژنانەیە. (فریدە)

فەریکە : فەریک؛ بۆیهەیە لە فەریکی تورکییەوە هاتبێت بەواتای، (تازە پێگەییو)؛ وەک نۆکە فەریکە و گوڵەکانی نیوە سووتی گەنمی شلک بۆ قەرەخەرمان. (گندمدلملبوداده)

فەقی مەلکی : ناوی عێلێکە لە نێو دزەییاندا. (نامعشیرەایست)

فەقێئەحمەدیدارەشمانە : ناوی قارەمانێکی کورد بووە و بنەچەکی عێلیفەیزوڵابەگیە کە بەشێکیان لە ئێران و بەشێکیان لە دارەشمانەیعێراق نیشتەجێن؛ مەزاریشی هەرلە دارە شمانەیە. (نامسرسلسلەطایفەفیضالەبیگی)

فەقێتەیران : ناوی موحەممەد بووە وشاعیر و بلیمەتی کورد کە لە سەدەی نۆهەمی کۆچی هەتاویدا هاتووەتە دونیا. (نام شاعرکرد)

فەگلی : کەڵەوەکێشی؛ سەرپێچی؛ نافەرمانی؛ سەرەڕۆیی. (نافرمانی)

فەلاقەکردن : دارکاری کردنی پاییک کە لە ناو پەتی چێو فەلاقەدابێت. (فلک کردن)

فەنباز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛بە فەندوفێڵ؛ حیلەباز. (حیلەگر)

فەنتاز : فانتەزی؛ شتی مۆد و جوان وتازەباو. (فانتزی)

فانتازی : [ناو] فرووفێڵ؛جادووبازی.(حیلەگری)

فێت : فەهێت؛ شەرم؛ حەیا. (شرم)

فیرکاندنیچەک :فیراندنی چەک بەجۆرێک (چەشنی) ئاوربگرێت بەڵام گوللە لە لوولەی چەک دەرنەپەرێت و دووکەڵی بارووت لە پاشەوە دەرچێ. (گلولەدرنرفتنازلولەاسلحەدرموقعشلیک)

فیسقە : (ب)مرۆڤی زۆر نابووتە و چکۆڵە و لەڕ. (فسقلی)+

فیسکو : پیاوینێرباز. (مردبچەباز)

فیسکی : ژنیزینحاکار؛ بە ژنی خۆ فرۆشیش دەڵێن. (زنهرجایی)

فیسە : زینحا؛ زینا؛ زیناح. (زنا)

فیسەک : فیسەکار؛ زینحارکار؛ زیناکار. (زناکننده)

فیسەکەر : فیسەکار؛ فیسەک؛ زینحاکار. (زناکننده)

فیسەکی : وشەییکی مردووە وکەم بەکاردەبرێت؛ قاحبە. (قحبە)

فیسیای : فیسیاگ؛ خووساو. (خیسووارختە)

فیشاڵکردن : هووشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ درۆ و دەلەسەکردن. (ازخودتعریفکردن.دروغ)

فیشقاندن : دەنگی کەڵگامێش و یەکانەی بەراز. (صدایگاومیشوگراز)+

فیکالەکونێ : قەراقەرا؛ یاریی خۆشاردنەوە؛ خۆشارکێ. (قایمموشک؛ قایمباشک)

فیکفیکە : [ناو] فیقفیقە. (سوتسوتک)

فیڵەگێجە : [ناو] فیلەگێژە؛ گامێشیوەحشی؛ بووفالۆ. (گاومیشوحشی.بوفالو)

فیلیهاتن : بێهۆشبوون و دەستوپا وەشاندن و کەف هەڵخڕاندن؛ حاڵەتێکە بەسەر خووداردا دێت. (دچاربحرانصرعشدن)

فینار : لە(فەرار)ی فارسیەوە کوردکاری بووە؛ هەڵاتن. (فرار)

فینکاهی : فینکایی؛ فینکی؛ جێگایفینک. (خنکی)

فینۆک : فینک؛ خونک؛ مرۆڤی زۆربەئیشتییا بۆ کاری سەرجێیی. (خنک؛ حشری)

ڤا : [ناو] باو؛ خول؛ با؛ پێچ. (پیچ)
ڤــاج: [نـــاو] گۆشــه؛ کــهنــار؛ حاشــیه؛ پــه-راوێز.(گوشه.کنار)
ڤاچ : [ناو] گویه؛ گوته؛ بێژه؛ وێژه؛ زۆرڤاچ: فرەوێژ. (گویه)
ڤــاخواردن : [چاوگــه،ت] بــاخواردن؛خول-خواردن؛ پێچخواردن؛ گشتبوون؛ کرژبوون. (پیچ و تاب‌خوردن)
ڤار : [ناو] بارِ؛ بارۆکه. (جوجه مـرغ شـش-ماهه)
ڤارک : >ڤار.
ڤاگیر: باگر؛جێگایێ که بای تـێبکـهوێـت. (بادگیر)
ڤاڵا بوون : [ناو] کراوه؛ بەتاڵبوون؛ بەتـاڵ. (بازبودن؛خالی‌بودن)
ڤاوڤاران : [ناو،ت] واو واران؛ باو باران. (باد وباران)
ڤراقه : [ناو] (١)وەرینی‌سەگ؛ڤرا سەی؛ (پار س‌کردن‌سـگ). (٢) وریـنه؛ وراوه؛ قسـهی هاته ران و پاتەران. (هزیان)
ڤرتـــوڤین : [نـــاو] درۆ و دەلـــەســـه؛ ماستاوکردن. (چاپلوسی)
ڤرِ :[دەنگەناو]ویررِه؛ دەنگی بەرد وگـو ڵه؛ فینگه. (صدای گلوله و سنگ‌اندازی)
ڤرِڤرِۆک : [ناو] فرِفرِه؛ لەیستۆکی منـداڵان که لەکاغذ یان دار دروستی دەکەن و به با دەخولێتەوه. (فرفره)
ڤلتەڤلت : [ناو] (١) فلتەفلت؛ دەنگی فلتەی کاتی ئاخافتنی بێددان.(صـدای دهـان‌پیـر-بیدندان) (٢) قسـەی بێتـام کـردن. (یـاوه-گفتن)
ڤلتیـای : پـەقیـای؛ قـەڵـەشـان؛ تـە-قیان.(ترکیدن)
ڤەبال : [ناو] وەبال؛ ئوبال؛ تاوان. (تـاوان-گناه)
ڤەبرِین : [چاوگە،ت] برِینەوه؛ قەرار و مـە-داری موعامەلە برِینـەوه؛ قـەول و قـەراری سەودا و موعامەلە تەواکردن. (اتمام پیمـان معامله)+
ڤـەبزدانــدن: [چاوگــە،ت] (١)ترســاندن (ترساندن)
((٢) قرتاندن . (قطع‌کردن)
ڤـەبزدانــدن : [چاوگــە،ت] بزداندنــڤـە؛ پساندنەوه؛پچرِاندنەوه. (دوبارەپارکردن‌پاره-کردن)
ڤەبزدین : [چاوگە،] (١) ترسان. (ترسـیدن). (٢) قرتان؛ برِیان. (گسستن)
ڤـەبزیـان : [چاوگــە،ت] ژێکڤـەبــودن؛ جیابوونەوه؛ قرتیـان؛ قرتـان؛ ڤـەقـەتیـان. (قطع‌شدن)
ڤەپارِیـان : پارِانـەوه؛ لاڵیانـەوه. (التمـاس-کردن)

ڤەچغاندن : [چاوگـەت] سـەرکۆنـەکـردن؛ بۆدواوەبردن؛ چغەلێکردن. (ملامت کردن؛

ڤەچکیان : [چاوگەت] چکبوون؛ وشـک-بوونی‌ئاو؛ وشکاییی‌هاتن؛ هشکبوون؛ نەمـان و دوایی هاتنی هەر شت؛ نەفەس چکیـان: نەفەس بریان. (قطع‌شـدن؛ خشـک‌شـدن-چکه)+

ڤــەچۆپریــان: [چاوگــەت] چۆپریانــەوە؛ بڵاوبوونەوە؛جیابوونەوە. (جداشدن)

ڤەخاپانـدن : [چاوگـەت] فریـودان؛ فێـڵ-لێکردن؛ لەخشتەبردن. (فریب‌دادن)

ڤەخاندن :[چاوگـەت]خوێندنـەوە؛ بانـک-کردن. (خواندن؛ صداکردن)

ڤەخەلەتاندن:[چاوگەت]دەست بـڕین لـە-سەودا

و موعامەلەدا ؛ لە خشتەبردن؛ سەردا بـرن. (مغبون کردن)

ڤــەخــوەنــدن:[چاوگــەت]بانگهێشــتن-کردن.(دعوت کردن)

ڤــەدرانــدن:[چاوگـەت]دڕاندنـەوە؛دڕانـدن؛ پچڕاندنەوە. (دریدن؛ بریدن)

ڤەدی : جوداکرن؛ دوورکرن؛ خۆ ژمن ڤە-دیکە: خۆ لە من جوداکە: خۆ دوور بگرە لـە مـن؛ ڤـەدی ناکـەی مـە بتیـغ. «جزیری».

(دوری گرفتن)

ڤەراسەی : وراسـەی؛ دووریـن؛ درووموـان. (دوخت؛ دوختن)

ڤەراقبەر : بەرانبەر؛ ڕووبەڕوو. (مقابل)

ڤەرانبەر : بەرانبەر. (برابر)

ڤەرچالـە : قرچالـە؛ ترسـەنـۆک؛ بـێ‌زاڵـە.

(ترسو)

ڤەرستیای : هەڵوەشـاندن؛ کردنـەوە. (بـاز-کردن)

ڤەرسـهاندن : پشـووپیدان؛ حـەسـاندنەوە. (استرا حت دادن)

ڤەرەز : وەڕەز؛بێزار؛ئاستەنـگ؛ بـەتـەنـگ-هاتوو؛ جاڕس؛ جاڕز. (بتنگ‌آمدن)

ڤـەرەسـتی:دەسـت‌بـەردایـی؛ ڕزگـاری . (رستگاری)

ڤەرەمک : برکن؛ بن کر. (تەدیگ)

ڤەریک : بەریک؛ گیلفان؛ گیرفان. (جیب)

ڤەشاردن : شـاردنەوە؛ وەشـارتن . (پنهـان کردن

ڤەشەهتاندن : [چاوگەت] هـیلاک‌کـردن؛ ماندووکردن؛ ماندی‌کرن. (خسته‌کردن)

ڤەقراندن : [چاوگەت] شکاندن؛ شـکاندنە-وە؛ تە تبلا مە ڤەقرانـد: تـۆ قـامکی منـت شکاند. (شکستن)

ڤەقرچیان : وەک:لەبەرقرچـەی خـۆر ڕەش داگرسان؛ ڕەش هەڵگەران لەبەر هـەتـاودا. (سیاه‌شدن‌درآفتاب)

ڤەقوتان : کوتان؛ لێدان. (زدن)

ڤەکایێن : قاچک جـوون؛ قاچـک جـاوین؛ کـاوێژ؛ (ب) ڕینگانـەوە و دووپاتکردنـەوی قسە (نشخوار)

ڤــەکـــوروێتن : [چاوگــــەت]کــوروژتن؛ کوروێشتن؛ کوروێشتنەوە؛ داکرماندن؛ بەددان وردکردنی شتی‌ڕەق. (خردکـردن‌خـوردنی-سخت‌وبادندان شکستن)

ڤەکوڵان : [چاوگەت] (١) هەڵکوڵان؛ هـە-

ڵکوڵین؛هەڵکەندن.(کندن)(٢)تۆژینەوە؛
پشکنین وگەڕان‌بەدوای مەبەست و واتادا.
(تحقیق وتجس) +

ڤەگرتن : گرتنەوە؛ گرتنی نەخۆشین لە -
کەسێکەوە؛ گرتنەوەی حەیوانی بەربوو؛
داگیرکردن. (پس گرفتن؛ ازکسی‌قرض
گرفتن؛ بازگرفتن‌تسخیرکردن)

ڤەگژاندن : جووڵاندن؛ تەکان‌دان؛ ڕاژەندن؛
هەژاندن. (جنباندن)

ڤەگژگژاندان : ڕاپسکاندن و ڕزگارکردن.
(تکان‌دادن‌ونجات‌دادن)

ڤەگژلان:ڕاپسکان؛هەژاندن؛ڕاوەشاند و تە-
کان دان. (تکان‌دادن)

ڤەگوهازتن:ڤەگوهاستن؛گوێستنە-
وە؛ڕاگوێزان. (جابجاکردن)

ڤەگەشیان : گەشبوونەوە؛ گەشانەوە؛ گە
شەکردن. (شتعل‌شدن؛ اخگرشدن؛
شکوفاشدن؛ شاداب‌شدن‌گیاه)

ڤەگەڤزاندن: [چاوگەت]گەوزاندنەوە؛بە-
پاڵکەوتنەوەخول و پێچ پێدان؛ تل‌پێدان.
(پۆیێکی تورکیی پێوە دیارە).(غلطاندن)

ڤەماگ:شتێک کە مابێتەوە ؛بەجێ‌ماو؛ وە-
پاشکەوتوو؛ وەدواکەوتوو.(ماندە؛ بجاماندە)

ڤەها : ڤەهە؛ ئاوا؛ بەوجۆرە. (اینطور)

ڤەهاندن :هۆنینەوە؛ڕستن؛ بەڕیسمانەوە-
کردنی مووروو. (رستن؛ رشتە‌کردن)

ڤەهژاندن : [چاوگەت]هەژاندنەوە؛ ڕاژە-
ندن؛ ڕاوەژەندن. (تکان‌دادن)

ڤەهەواندن : [چاوگەت] کۆم‌کردن؛ کۆ-
کردن ؛ کۆکردنەوە؛ (جمع‌کردن)

ڤەیدان : <ڤەهەواندن.

ڤەیە : (١)وایە؛ ڤایە. (اینطوراست).
(٢)ئەهوەیە؛ ئەوەتانی؛ ئەوەتا؛ ئاوەها.
(اینست)

ڤیان :[ناو] ویست؛ حەوجە؛ پێداویست؛ گە-
ڕەک؛ خواز؛ خوازە؛ خۆشەویستی.
(خواستن)+

ڤێتۆ : فرد؛ فد؛ اند: وێتۆ؛ دەسەڵاتی ڕە-
تکردنەوەی ڕای گشتی، (ڕای کۆڕێک
شکاندن) . (وتو)

ڤیچی :[ناو] خواری؛ لاری؛ لار و گێڕی؛
خێچی. (کجی)

ڤیدیۆ : ویدیۆ؛ ئامێری نمایش‌کردنی شریت
(کاسێت)ی ویدیۆ. (ویدیو)

ڤیرین : گیفەی شتی هاوێژراو وەک ویرە-
کردنی بەرد و گوللە. (صدای‌سنگ‌پرتاب-
شدەوگلولە)

ڤیژاندن : فیراندن. (اسهالی)

ڤێک‌کەتن:[چاوگەت](١)وێک‌کەوتن؛
پێک‌هاتن؛ئاشت‌بوونەوە؛کەوتنەتەک‌یە-
ک.(توافق‌کردن) .(٢) لەیەک کەوتن؛
تووشی یەک‌بوون؛ ڕاستی‌یەک هاتن.
(بهم‌برخوردکردن)

قاب:[ناو]قاپ؛چوارچێوەی وێنە و پۆستێر.(قاب)+
قاب : [ناو] تد؛ (بەتورکی واتا درگا) سەر پۆشی
دەفر؛ دەرپۆش؛ قاپاخ. (درپوش)
قابخانە : [ناو] جێگەی قاب و قاچاخ و دەفر و
ئامانی مدبەەق؛(جای‌ظروف‌آشپزخانە)
قاب دەسماڵ:[ناو] دەسرەی قاب سڕین یان
وشکەوەکردنی قاب و قاچاخ. (قاب‌دستمال)
قابلی :[ناو] قابولی؛ قبوولی؛ پڵاوی برنج و برو
یشی تێکەڵاو لەگەڵ گۆشت و لەپە و کشمیش.
(نوعی‌خوراک)
قابولی : > قابلی.
قابووخە فیشەک :[ناو] قاپوورە فیشەک؛جەرجوو.
(پوکە فشنگ)
قابەجاخ :[ناو،ت] قاب و قاچاخ ؛ ئامان و دەفری
مدبەق. (ظرف‌وظروف)
قابیلەت :[ناو] شایەنی؛شیاوی؛توانایی؛لێهاتوویی.
(قابلیت)
قاپڕەش :پێڕەش؛ قەدەمڕەش؛ بەدیومن.(بدقدم)
قاپقاچاخ : قاپ و قاچاخ. >قابە چاخ
قاپوور : بە سووکی بە پیرە پیاوی زۆرهان و بە
کەلەخ دەوترێ. (خطاب‌بی‌ادبانه‌به‌پیرمرد) >
قاپووخە فیشەک+
قاپوورە :[ناو] قولاپە ؛ قولاپەی‌پا؛ جومگەی‌پا؛
قاپوولە. (مچ‌پا)
قاپووس :[ناو] مێردەزمە؛ خەوی ئاشەوپاشە؛
سەنگ سوواربوون. (کابوس)

قاپهاوێژ :(١)[ناو،بک]کەسێ‌کە جگ‌هەڵداوی
لەیاری‌جگێن‌دا. (شتالنگ‌انداز). (٢) قاپاویژ؛
(حیوانیکەدرراەرفتن قوزکهای‌پایش‌بهم‌بخورد)
قاپەشینکە : [ناو] قاپەکەوەڵە؛ گیای قەیتەران.
(نام‌گیاهی‌است پرسیاوشان)
قاپەکەوڵە >قاپە شینکە.
قاپیلک :[ناو] قاپێلک؛ ئێسقانی دەوری لەشی
ڕەقە و کیسەڵ؛ توخڵی گوێز و بادام و...(پوستە
لاکپشت؛ پوستە بادام‌و گردو)
قاتا شەڕێ : جەرگەی شەڕ. (ب) مەیدانی شەڕ.
(میدان‌جنگ)
قاترداشاغی: لە تورکییەوە هاتووە گونەهێسرە؛
هەڵوچەیێکی دەنک گەورەی ڕەشە. (آلوی‌سیاە
دانە درشت)
قاتۆ : [ناو] شەقەمشار؛ مشاری مەزنی دوو دە
ستک. (دردونفرە)
قات‌وقوتی : [ناو] قات‌وقڕی؛ گرانی و نەبوونی؛
وەگیرنە کەوتنی شتێ. (گرانی‌ونایابی)
قاتۆل : [ناو] وشترخۆرە. (خارشتر)
قاتی‌پاتی:وشەیێکی فارسییە،بەڵام لە سەقز هەتا
کرماشان لە سەر زمانانە؛ تێکەڵ پێکەڵ. (قاتی‌پا
تی)
قاچاخی :تد؛ فد:(١) نەهێنی؛ بە دزیەوە.(پنهانی)
(٢)ماڵی قاچاخ؛شتێک‌کە بە قاچاخ دە فرۆشرێت.
(قاچاقی؛ کالای‌قاچاخ)
قاچقاچ : قاش قاش. (ف. مشە) پارچە پارچە.

(قاچقاچ)
قاچک :[ناو] پەڵخورِی کاوێژ نەکراوی نێو گەدە ی دووسم. (خوراکنشخوارنشدەداخلشکمبە)
قادبین :[ناو] پسپۆڕ و شارەزای جەنگ؛ قادناس. (متخصص‌امورجنگی)
قادە :[ناو] جۆرێک خێشکە بۆ کێشانی‌شەغرەی گیا و ئاڵف. (نوعی‌ارابەبدون‌تایر)
قاڕ : وەلانراو؛ قت؛ بەرکەنار. (برکنار)
قارغ : ڕۆژکوێر؛ کەسێک‌کە لە ڕۆشناییدا چاوی باش نابینێ. (روزکور) تۆپ قارێن. (نوعی‌بازی)
قارەمانی:[ناو]پلەی یەکەمی کێبەرکێی وەرزشی؛ مێرخاسی؛ پاڵەوانی. (قهرمانی)
قارەوا:ناوی دوو گوندە لە بەینی سەقز و بۆکاندا. (نام‌دوقریە)
قارێن : [ناو] قەلەمناریێ؛ (نوعی بازی باتوپ)
قازانەسەر :مەلێکی تیژ چنگاڵە و گۆشت خۆرە و کلّاونە. (نوعی‌پرندەشکاری) < قازان‌بەسەر. (ف.هن)
قازوخ :[ناو] وشەییێکی تورکییە و تورکەکان بۆ ئەشکەنجەدانی تاوانباران دارێکی تایبەتیان دەبر یە پاشی تاوانباران؛ دار تێبرِین. (نوعی شکنجە ترکی‌درگذشتە)
قازوق : < قازوخ
قازووج :[ئاوەڵناو] لەڕ؛لاواز؛ بێحاڵ و بێ‌تین و بێتوانا. (لاغر؛ ناتوان)
قازووخ :[ناو]هۆرەی دارقەڵەشاندن؛ میخ تەویلە؛ پوواز. (پفاز)
قازەڕن :[ناو] دەسکەنە لە جاری پرگژ و گیادا کە ناچار وەک لەوەڕینی قاز چلەچلە دەسکەنەبکرێ. (درو کردن بادست وساقە ساقە)

قازەقۆرە : جۆرێک ڕووەکە. (نوعی‌گیاە)
قازیاغە : [ناو] قازیاقە؛ قازیاخە؛گیاییێکی کورتەباڵا ی گەڵاپانە و دەخورێ. (قازیاغی)
قازیاقە : <قازیاغە
قازی‌بازی:[ناو] قالۆنچەی ڕەنگ سەوزی بریقە دارەکە لەسەرگوڵان دەنیشێ.(نوعی‌سوسک‌سبز)
قازی‌قولێنگ : [ناو] قازی‌قولەنگ؛ باڵندەییێکی قاچ و مل‌درێژی ئاوییە و زیاتر لە هەڵفڕیندا ڕیز دەبەستن.(درنا)
قاژەک : [ناو] قشقەڵە؛ قشقەرە؛ قەلە کلک درێژ. (زاغچە)
قاست : قاس؛ ئەندازە؛ حاست. (حد؛ اندازە)
قاسڵوانک : گاوانی؛ ڕیشۆڵی. (سار)
قاسیەپاییزە:[ناو]قاسیدە پاییزە؛ گوڵی داوودی، مەڵهەمێکی لێدروست دەکەن بۆ جێی چزووی دووپشک و مار بەکەڵکە. (گل داوودی)
قاش‌قاش : [ناو،ت]کووزکووز؛ لەتلەتی میوە. (قاچقاچ)
قاشقوش :مرۆڤی تەمبەڵ و لەشگران.(آدم‌تنبل)
قاشقۆڵ :[ناو] قەشقۆڵ؛ قەشقیل؛ هەنجیری و شکەوەبوو بە سەردارەوە؛ هەژیری هشک‌بوو بدارێڤە. (انجیرخشک‌شدەروی درخت)
قاشقونجی : ئافرەتی جرِن و حەکەدار. (زن هرزە)
قاشکردن : برِین و لەتلەت‌کردن، بەتایبەت کاڵەک و شووتی و میوە. (قاچ‌کردن)
قاشۆ:[ناو]چێوشەق؛گۆچانی‌گۆێێن.(چوب‌چوگان)
قاشیلە:[ناو]قاشوولە؛ کوتە شووشە و کوتەچینی. (تکەهای‌شیشەوچینی)
قافک : [ناو] قاوخ؛ ئیسقانی کلەسەر؛ قاپووڕ؛

قاپۆڕ؛ قاقل؛ قاوڕ؛ قاوغ. (پوسته؛ جمجمه)
قافکێتهێکا :[ناو] قافکی هێلکە؛ قاوخیهێلکە؛ هێلکەی خاڵی لە سپێنە و زەردێنە. (پوستەتخم مرغ‌خالی)
قافڵە ڕێگا : ڕێگایێ کە کاروانی پێدا دەڕوا؛ (ب) ڕێگای ئاوەدان و پان. (کاروان‌راه)
قافڵەسالار:فد:[ناو]ڕێبەری قافڵە؛ سەرۆکی قافڵە. (قافله‌سالار)
قافلی : قافڵە؛ کاروان. (قافله)
قاق :وەپاشکەوتن لە یاریی جریتانێدا؛ دووا کەوتنی ئەسب لە جلیتانێدا؛ قاڕ.(عقب‌افتادن‌اسب دربازی‌جریت)
قاقان:خاقان؛میر؛ گەورە؛ زیاتر بە میری وڵاتی چینیان دەگوت. (خاقان)
قاقانی : [ناو](١)قەبالە؛ بونچاق؛ قەواڵە. (قباله.
(٢)جۆرێک قوماش بووە. (نوعی‌پارچه)
قاقبوون :وەلانران؛قاڕبوون؛ قتبوون؛وەپاشکەوتن. (برکنارشدن؛ عقب‌افتادن)
قاقڵاو :[ناو] فرۆ؛ ماستی لەژەک چێبوو. (ماست ازآغوزدرست‌شده)
قاقلۆکەشەیتان : قاپیلکەی شەیتانۆکە؛ شەیتانۆکە. (صدف‌حلزون)
قاقلیبەهارە : شەماڵگیر؛ گیایێکە دژی هوورگ (میکرۆب)، بۆ گەرۆڵی و برینی چڵککردوو بە کەڵکە. (گلپررومی؛ انسجدان رومی)
قاقنەک : ژەک. (آغوز)
قاقەیچک:[ناو] قاقری؛قوڕقوڕاچکە؛ قوڕقوڕاکە؛ قڕقڕۆچکە؛ قامیشە؛ قوڕوو؛ کرکراکەی گەروو. (خرخره)
قاقیژە : [ناو] قاژوو. (زاغ‌کوچک‌پاقرمز)

قاقیژە : [ناو]قاژوو؛ قاژی؛ لە تۆرەمەی قاڵاوەرەشەیە،بەڵام چووکترە و دەندووک و پای سوورە؛ قەلەقاژ. (زاغ پا قرمز)
قاڵ :لە پاش‌سەردادیێ و واتای مەژوولێبوون و خەریکیکاریێ بوون‌دەدا؛ سەرقاڵیکارە : سەری ناپەرژیێ (مشغول)+
قاڵاوخۆر : گوراڵە موساییانە : <قاڵاوگیر
قاڵاوگیر :[ناو]سامرێژ؛ گیاییێکە گوڵەکەی ورد و تۆپ ئاسایە دژی زەرداوە. (کلاغک‌خوشه‌ای)
قاڵاوە سیاوە : قەلاوەسیاوە؛ قەلەرەشە؛ قاڵاوەرەشە. (کلاغ‌سیاه)
قاڵبڕێژی : [ناو]کاری لە قاڵبدانی کانزا یان خشت لەقاڵبدان. (قالب‌ریزی)
قاڵبسازی :[ناو]کاری دروستکردنی قاڵب؛جێگای دروستکردنی قاڵب. (قالبسازی)
قاڵبسووک :[ئاوەڵناو]ڕۆحسووک؛ چالاک و ئازا؛ دژی لەش‌گران. (آماده‌انجام‌کار؛ ضدتنبل)
قاڵبگران :[ئاوەڵناو] لەشگران؛ تەمبەڵ. (تنبل)
قاڵبگرتن : قاڵب دروستکردن و ئەندازەگرتنی قاوخی دروستکراو یان ئەندازەگرتنی شتێک کە بەو ئەندازە دارێژریێ؛قاڵبیتاپۆی قوڕین دروست کردن بۆ دارشتن بەکانزا؛ قاڵبی ددان‌گرتن بە هەویری تایبەت بۆ چێکردنی رووکێش یان ددانی دەستکرد. (قالب‌گرفتن).
قاڵبمجی : <قاڵبڕێژی
قاڵبی: [ناو] شتی لە قاڵبدراو یان بەقاڵب دەرهاتوو؛ پەنیری قاڵبی و چوار گۆشە. (قالبی)
قالچە : [ناو]قانچە؛ سووانە؛گوێسووانە؛سووانگە. (کناره‌های‌پشت‌بام)
قالک : قاڵک؛ تۆخل؛ توێخل؛ قەپیلک؛ کاسەی

سەر. (پوسته، جمجمه)
قاڵکراو :[ئاوەڵناو+ ناوبەر]ئاتیواو؛ کانزای بە ئاور تاواوە؛هەنگوینی مێو لێ‌جیاوەکراو و پاڵاوتە.
(ذوب‌شده؛ صاف‌شده)
قاڵنجه : [ناو]کۆترەباریکە؛ تڤرک. (فاخته
قاڵنگ:[ناو]گوڵوڵە؛قالنگەبەن:گوڵوڵەبەن؛کڵافە.
(کلاف)
قالووشک :پێستی‌دار؛ توێخڵی‌دار.(پوسته‌درخت)
قاڵەقنگ : [ناو] قاڵاقنگ؛ ڕێواسی کوڵەبنەی ساقەت‌کورت. (ریواس‌پاکوتاه)
قاڵیباف :[ئاوەڵناو+ ناو،بک] تەون‌کەر؛ تەڤنکەر؛ فەرشباف؛ فەرش چێکەر. (قالیباف)
قاڵیبافی :[ناو]شوڵا تەڤنکرنێ؛کاری تەونکردن؛ چێکرنا مافیری. (قالیبافی)
قامام :[ناو]قومام؛ پەلەسوور؛گیایێکە کورتە باڵا و بۆنی لیموی لێ‌دێت، لە ئاودا دەیکوڵێنن و ئاوەکەی دژی کیچ و گەنە و جووڵەوەرانە.(گورگیاه؛ سنبل‌هندی)
قامکەگەورە:تبلامەزن؛ تبلابەرانێ؛ تبلابەرانکێ؛ کەڵەمووس؛ تبلێ‌ڕانکێ؛ بەرانەک؛ پەنجەکەڵە.
(انگشت شصت)
قامکی‌براتووتەڵە : قامکی ئەنگوستیلە؛تبلارۆخێ ؛براتووتە؛ بابەلیچک.(انگشت‌حلقه؛ انگشت‌بنصر)
قامکی‌چکۆڵە : قامکەتووتەڵە؛ قامکەتووتەڵە؛تبلا قیچیلک؛ قەلینجەک. (انگشت‌کوچک)
قامکی‌شادە :تلیا شادیێ؛ تلیا هەڵاڤێژکێ؛ دۆشاو مژە؛ لەپاڵ قامکە گەورەدایە. (انگشت‌اشاره)
قامکی‌ناونجی : تبلاناویێ؛ تبلانیڤەکێ؛ قامکی نێوەڕاست؛ئەرنەمووتێ؛ قامکی‌قووتێ؛ هەڵمەقوو تە.(انگشت میانی)

قامیشه : <قاقەیچک.
قامیشەڕەشە : [ناو] زەلەمێرگ؛ گیای جەگەن.
(گیاه‌هزارنی؛ جگن‌نهری)
قامیشی‌شەکر:[ناو] قامیشێکە شەکری لێدەگرن.
(نیشکر)
قامیشی‌گەرمیان : [ناو]لەلە؛ جۆرێک قامیشە کە خەیزەرانیشی پێدەڵێن. (خیزران)
قاناو : ئاوەڕۆی پیساوی مەبال؛ گەناو. (جوی گنداب‌ستراح)+
قانتۆڤ : سەوەتە. (سبد)
قانج :[ئاوەڵناو]زوور؛ زبر؛ قەوی و ئەستوور؛دژی ناسک و لووس. (زبر)
قانچک :[ناو] قەڵداس؛ پڕژی‌گوڵەگەنم و جۆ؛ داسوو. (پژ؛ داسه)
قانزاج‌کردن : قازانج کردن؛ سوودکردن. (سود بردن)
قان‌قان : مەودامەودا؛ بەینابەین؛ جێگەجێگە؛ پەڵەپەڵە. (جای‌جای.گله‌به‌گله)
قانگ : گیای ئەسپەندەر؛ تووەکەی دەسووتێنن دووکەڵەکەی دژی هوورگە. (میکرۆب).(اسپند)
قانگه : کانگە؛ کانگا. (کان)
قانوونزان :[ناو]قازی؛پسپۆری قانوون ودەستوور و یاسای دادگا. (متخصص‌قانون؛ قاضی)
قاوچەخماخ :[ناو،ت] قاو و چەخماخ؛ ئەستێ و بەرد و پووشو بۆ ئاورکردنەوە. (هود و سنگ آتشزنه)
قاولەمه :[ناو] قابلەمە؛ چان‌چیلک. (قابلمه)
قاوەخۆری :[ناو] فنجان و ئیستیکانی چووکەی تایبەت بە قاوە خواردن. (قهوه‌خوری)
قایش‌کێشان :[ناو](ب)کەڵەوەکێشی؛نافەرمانی؛

سەرباداران؛ شەڕە قسە و کێشەکردن. (تمرد)
قاییە : لە قاعیدەی ئارەوییەوە هاتووە. (قاعده)
قجیلەشوان:[ناو]مەشکەدرە؛ جۆرێک کوڵەیە لە شێرەکولە گەورەترە و دەنگێکی بەرزی هەیە و لە سەر پنجە گیا دەنیشێ و وەک سیسرک دەنگی هەڵدێنێت. (نوعی‌ملخ)
قراڵوو : قرتۆڵ؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتاده)
قربۆق‌کوژ :قورواق‌کوژ؛ گیایێکی‌کورتە باڵایە و گوڵەکانی پێنج پەڕە. (وزغ‌کش)
قرپۆک : [ئاوەڵناو] هەر شتی ڕزیوی ناقایم‌کە خەریکە بشکێ و قرپ‌بێ.(نامحکم؛ شکستنی)
قرتاندن:[چاوگە،ت] قرتەکردن و گارکەگارکی مریشک. (قدقدکردن‌مرغ)+
قرتک :[ناو] نزگەرە؛ نقەرە. (سکسکە)+
قرتەلێبرین : [چاوگە،ت] خواردن و تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە. (خوردن تا اتمام)
قرش‌وقەواڵ : گیاو کلۆشی وشک. (ساقەگندو گیاەخشک‌شدە)
قرتۆڵ : قراڵوو؛ پیری زۆرهان. (پیرازپاافتادە)
قرتێخستن:[چاوگە،ت]کوشتنی بەکۆمەڵ؛ئاسەوار لێ‌بڕین. (کشتن دستجمعی)
قرتێکەوتوو : وەک جوێن بە منداڵانی هاروهاج دەوترێت؛ ئاسەواربڕاو. (فنا سدە ها)
قرچ :[ئاوەڵناو]شتی تورت و ناسک.(ترد و نازک)
قرچ : قرچ بوو:شکا؛ قرچ بوون: لەت‌بوون؛ قرچ: شکان؛ تورت. (شکستن؛ شکستنی)
قرچۆک : قرچ؛ تورت و ناسک. (شکستنی‌وترد)
قرچۆڵ : شتی‌چرچ؛ (ب)مرۆڤی‌چرچ و چرچۆڵ؛ چرچەڵۆک. (پرچین‌وچروک)
قرچەپێ : یەکپێ و بەلەز لەبەر کەسێ هەڵسان. (جلوپای‌کسی‌باشتاب‌بلندشدن)
قرخاندن : [چاوگە،ت] قرخەقرخ‌کردن؛ دەنگی گەروو کاتی خنکان. (خرخر هنگام‌خفە شدن)
قرخۆڵ : [ئاوەڵناو] قرخن. (زیادخرخر و سرفە کنندە)
قرخەمەرەس : [ئاوەڵناو] مل‌نەدان و ڕێگە دانە گرتنی تاژی ڕستکراو. (امتناع از بدنبال‌آمدن تازی وسگ)
قرژاڵۆکە :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قولمەی‌ئاوی؛ مەیگوو. (میگو)
قرقیز : زمان و خەڵکی قرقیزستان لە ئاسیای ناوەندی. (قرقیز)
قرنای : قراندن؛ موژدە؛ خەبەری‌خۆش؛ نوقڵانە. (بشارت؛ مژدە)
قرنایی : قراندن؛ نوخشانەی خراپ یان چاک پێدان، یان هێنان (فال‌بدزدن؛ مژدە)
قروقەمزە : (ب) نازوقەمزە؛ ناز و ئەتووار.قە لبیرە؛ نازونیوناز؛ عیشوەوناز.(قروغمزە)
قرەقر :[ناو،ت] قیرەقیر؛ هەراهەرا؛ دەمەقاڵە. (دعوای لفظی و دادوقال)
قرەقر : [ناو،ت]کێشەکێش؛ زەحمەتی زۆر؛ بە هەزار قرەقرجانتاکەم هەڵگرت زۆر قورس بوو. (زحمت)
قریان :[چاوگە،ت] قربوون؛ قرتێکەوتن؛ تێکرا مردن. (مردن‌دستجمعی)
قرێژەکوچک :[ناو]خەنەبەردیلە؛ خەنەگورگە؛ گلەوەز؛ گلەوەزە؛گەنمەبەردیلە؛ چاییەشەیتانە؛ بەڵخ‌کوچک؛قەوزەبەرد،بیروۆبەرتک؛خەنەتیڤک؛ قوزەبەرد؛ خەنەتیلکە. (گل‌سنگ)
قریوڵە : قەرەویڵە؛ قەرویڵە؛ تەختی لە سەر نوو

ستن. (تختخواب)
قزلباش : تد؛ فد:[ناو،ت] دوو وشەی لێکدراوی تورکییە قزلٚ :سوور و باش :سەر، واتا سەرسوور. (ب)عەسکەری شاعەباسی سەفەوی کەکڵاویان سووربوو و ناویان دەرکردبوو بە سەر سوور بە تورکی دە بێتە قزلٚباش. (قزلباش)
قژوتیتک :[ناو،ت] مووی‌سەر؛ سەر و قژ. (موی سر)
قسقانج :[ناو]جووڵەوەرێکە لە قاڵونچە چووکترە و کلکی دووفلیقانەیە. (نوعی سوسک)
قسقە : تووی‌پیاز. (تخم‌پیاز)
قسقە : سەلکە پیازی ورد، بۆ چاندن. (پیازریز)
قفەڕەشە:[ناو]قۆزەڕەشە؛کۆخەڕەشە.(سیاەسرفە)
قلافڕەنگی :کاسەڵکەشینە؛ کاسەڵەشینە و کرا سەشینکەڵە. (سبزقبا)
قڵچخ :[ناو] داسوو؛ داسووک. پرزەی سەرگوڵی گەنم وجۆ. (اخگل؛ داسە)
قڵخن : <قرخۆلٚ.
قڵکەجەوت : [ناو]کڵاوەی بەڕوو.(کلاهک بلوط)
قڵمبوونەوە :[چاوگە،ت] ڕژیان؛(ب)خەلاسبوون؛ جاران دەوڵەمەند بوون بەڵام قڵمبوونەتەوە و هیچیان نەماوە؛تایفەیێکی گەورەبوون کەسیان نەماوە بەجاریٚ قڵم بووونەتەوە. (ریختن؛ ازبین رفتن)
قڵم‌کردنەوە :[چاوگە،ت] (١)ڕژاندنی ئاوی دەفر. (ریختن‌آب ظرف). (٢ب) بە بادان و لە دەست دانی مالٚ و سامان. (بباددادن‌دارایی)
قلەکردن : گاڵتەکردن؛ جەفەنگ‌کردن. (شوخی کردن)
قلیچ : شمشیر؛شوور؛ شیر؛ناوی گوندێکە نزیکی بۆکان. (شمشیر؛ نام‌دهی‌است)
قناوڵیٚ:گیاییێکە بۆ مالیجەی (سینوزیت) ئازاری چڵککردنی ناووەی لووت و دەموچاو بەکەڵکە. (گیاەمنداب)
قنجبوونەوە : ڕاست بوونەوە؛ قوت بوونەوە. (پا شدن؛ سربلندکردن)
قنجگۆش : کەروێشک. (خرگوش)
قنجیلانە:[ناو]خنجیلانە؛خونجیلانە؛چووکەڵەی جوان. (زیبای‌ریزە)
قنگرتن : فێری‌دانیشتن بوونی زارۆ. (نشستن یادگرفتن کودکان)
قنگەجووریٚ: قنگەجووڵیٚ؛ خۆخافڵاندن و بیٚمەیلی لە کردنی کارێک؛ ملەجووریٚ بە نزاکەتترە. (بی‌میلی‌ازانجام‌کاری‌وبەتأخیرانداختن)
قنگەخەو:خەوەنووچکە بە دانیشتنەوە وەنەوزدان. (پینکی)
قوباد: ناوی‌جۆرێک ماسی؛ ناوە بۆ پیاوان. (قباد)
قوتبڕ : [ناو] کوشتاری بەکۆمەلٚ و هچکەس نەهێشتن. (نسل‌کشی)
قوتبڕین:[چاوگە،ت]لەناوبردن؛ لناڤبرن. (ازبین بردن) قوتبڕکردن : بنەبڕکردن؛ قەڵاچۆکردن؛ ڕەگەز نەهێشتن. (نسل‌کشی‌وریشەکنکردن)
قوتو قۆلٚ : <قەوی‌وقۆلٚ.
قوت‌وقایم: [ئاوەڵناو] زۆر مەحکەم؛ زۆر قایم. (خیلی‌محکم)
قوت‌وقەوی :[ئاوەڵناو] تێکسمراو؛مرۆڤی تەژە و زەڵام. (شکم‌گندە؛ لندهور)
قوتەقوت:کوتەکوتی دلٚلێدان.(زدن‌نبض)+
قوتەمووت :قوتەموور؛ئاژاڵی گویٚگچکە و قوت. (گوسفندوبزگوش‌کوچک‌وبرجستە)

قوتیان : [چاوگە،ت] کۆخین؛ قۆخین؛ کۆکین.
(سرفه کردن)
قوچووسەرقەل : نووچکەی کێو. (قله کوه)
قۆچەن:[ناو] قۆشەن؛قوشوون؛لەشکر.(لشکر)
قۆدغ : [ناو] لە تورکییەوە هاتووە : جاشەکەر؛
هوڵی کەر؛ گودخ. (کره خر)
قۆدە : خوپەسەن؛ گەڤەزە؛ گەبەزە؛خۆبەزل زان؛
لەخۆبایی؛ بادیهەوا. (خودپسند)
قۆدیلە :قودیلە؛ ئاوێنەی چووکە. (آینه کوچک)
قۆڕ : (ب)هەراو؛ لەبەریەک ڕەوینەوەی ئاڵقە و
جەغز؛ قوپانی دەفر. (گشاد؛ قور)+
قوڕابە : قەڕابە؛ دەفرێکی شووشەی مل درێژی
گەروو تەنگ. (قرابه)
قۆڕاخ : [ناو] کەژووی ژێرسکی بارەبەرە بۆ
ڕاگرتنی کورتان؛ کەژگ. (نوارپهن؛ بندپالان)
قوڕازە : قۆڕازە؛ ئامیری وەک سەیارەی کۆن و
شڕو وڕ و شکاو. (قراضه)
قوڕاس : [ناو] یەکەی ژماردنی کاڵای توجاری
بەرانبەر بە دووازدە دووجین. (قراص)
قوڕاوخواردنەوە :(ب) منەت کێشان؛منەتباربوون.
(منت کشیدن)
قوربانی :(ب)گیان لە دەستدان لە شەڕ یان ڕوو
داوێکدا؛شەڕی دوێنێ سێ قوربانیی لێکەوتەوە.
(قربانی)+
قورپینە : قرقێنە. (آروغ)
قورچ و قوژبن :[ناو،ت]کونج و قوژبن؛ کەلێن و
کولێن. (سوراخ سمبه)
قۆرخانە :[ناو]جبەخانە؛جێگای چەکوتەقەمەنی.
(اسلحه خانه)
قۆرخچی :کەسێ کە ئاگای لە لێرەوار و دارستان
و مێشەی پاوانە. (نگهبان بیشه)
قورس : (ب)خوراکێ کە درەنگ هەڵدەتاوێ. (
خوراک دیرهضم)+
قورسان :[چاوگە،ت] پچڕان؛پسان؛هەڵتاواندنی
خۆراک لەگەدەدا. (پاره شدن؛ هضم کردن)
قورساندن : [چاوگە،ت] پچڕاندن؛ پساندن؛ قور
سان. (پاره کردن)
قورسەیاو:[ناو] گرانەیاو؛گرانەتا؛کەوتەیی؛ئەسپە
ک؛ کەوتوویی. (تیفوس)
قوڕشێلان :قوڕخۆشکردن و ئامادەکردن بۆ قوڕە
کاری و هیربار؛(ب)کچانی ئاوایی دەنگ دەدران
بۆ شوێنێ و یاسای هەڵپەڕین و داواتیش بەدەم
شێلانی قوڕی هیربارەوە بەڕێوە دەچوو.(مراسم
آماده کردن گل کوزه گری)
قورقورک :[ناو]کەڕەک؛ هەوێردە؛ کەڕەواڵە.(بلدر
چین)
قورمچاندن :(۱) سیس بوون. (پژمرده شدن)(۲)
لێو هەڵقورتاندن. (لب ورچیدن)
قورمیچ :[ناو] ڕەشایی و بارستای دووکەڵ لەسەر
دیوار و میچی مدبەق نیشتوو. (دوده سقف مطبخ)
قورنی: [ئاوەڵناو] تووڕە؛ قەڵس؛ بەخیل.(عصبانی؛
بخیل)
قوڕوچڵپاو :[ناو،ت] قوڕی شلی دوای بارانی زۆر.
(گل وشل)
قورۆشکە :[ناو] روسی؛ تد: شەربە و ئاوخۆر
دەسکدار لە چیمکۆ. (لیوان لعابی دسته دار)
قوڕووسکاندن : دەنگی سەگ لەکاتی ئازار پێگە
یشتن دا. (جیغ و ناله سگ ازشدت درد)
قورووش :لە دوای قایش دی،قایش و قورووش؛
قایش و لەتەقایشی زۆر. (چرموتکه چرم زیاد)+

قوڕەپەست : [ناو] قوڕەبان. (گل‌اندودکردن بام)
قورەمە :[ناو] دەن؛ دەند؛ دەندی جێی گاسن لە بنی ئامووردا؛کە بەسەرئامووروەوە دەکرێت.(جای تیغەگاوآهن)
قۆڕی : [ناو](١) حاڵەتی قۆڕبوون و گون‌پەنمان. (فتق‌داشتن). (٢) قۆری؛ چادان. (قوری)+
قۆڕیٚ : جوێنێکە بۆ ژنان واتا ژنیٚ کە خەشەی هەراوبیٚ. (ای گشاد)
قوڕیجان : جوێنی ژنانەیە؛ قۆڕیٚ. (دشنام‌زنانه)
قۆڕیقەڵا : گوندێکە سەر بە شاری پاوە کە ئە شکەوتێکی بەناوبانگی لێیە هەربەو ناوە.(قوری قلعه)
قۆڕیەزەردە :[ناو]زەردەقۆڕە؛ جۆرێک‌مارمێلکە کە ڕەنگی دەوروبەری دەگرێتەخوٚی(نوعی‌سوسمار)
قۆزای :[چاوگە] قۆخین؛ کۆخین. (صرفه‌کردن)
قۆزڵوو : گوندێکە نزیکی شاری سەقز کە ترێی بەناوبانگە. (نام‌دهی‌است)
قۆزەسیاوە : [ناو،ت] قۆخە ڕەشە؛ خورووزەک. (سیاەسرفه)
قۆزەقۆز : [ناو،ت]کۆخەکۆخ؛ (سرفه کردن زیاد)
قوفڵیڕەمزی : قوفلی ڕەمزدار، کە بە ڕەمزی تایبەت و دیاریکراو دەکرێتەوە. (قفل‌رمزدار)
قۆقل : [ناو] نێرەکەو. (کبک نر)
قوقلاندن:[چاوگە،ت] دەرهێنانەدەر؛ وەک‌کاسە ی چاو هەڵکوٚلاٚن؛چاقێت وی قوقلاندن:چاویان دەرهێنا. (قلفتی‌درآوردن)
قۆقلاندن : [چاوگە،ت]هەڵکوٚلین؛ چاوقۆقلاندن: کالانی چاودەرهێنان. (قلفتی‌درآوردن)
قول : کون. (سوراخ)
قولٚ : هەڵاتن وەک هەڵاتنی هەویر. (ورآمدن)+
قولاپدۆزی : چنین یان دوورینی هەر شت بە قولاپ.(قلاب‌دوزی)
قولاپی‌دووچز :[ناو] جۆرێک قولاپی‌ماسیگرتنە کە دوو نووکی تیژی هەیە و ماسی لێی ڕزگار نابێت.(قلاب‌دوسر)
قوڵاجە : مەودای هەردوو قوٚلٚ بەکراوەیی؛ بۆ پێوان و ئەندازەکردن. (فاصلەدودست‌بازشده)
قوڵبڕ:[ئاوەڵناو+ ناو،بک]دەستبڕ؛دەستوگوێبڕ؛ (ب) ساختەچی؛ کڵاوباز. (کلاەبردار)
قوڵت :سەڵت و قوڵت :ڕەبەن‌وتەنیا؛ تاق‌وتەنیا. (تک‌وتنها)+
قوڵتڕ : قەڵخەکوٚن؛ زیاتر بۆ مێینە دەوترێت. (واژەتوهین‌به‌پیرافتاده)
قولتەی‌ڕان : [ناو] شلکەی ڕان. (نرمه‌ران)
قوڵداخ :[ناو] بازنە؛ خڕخاڵ. (النگو)
قوڵ‌قوڵ:دەستەدەستە.(گروەگروە؛ دستەدستە)
قولک: [ناو] قوڵەک ؛ دەخیلەی قەرە پووڵی منداڵان. (قلک)
قولک : [ناو] چەپک؛ چەپکە؛ پڕ قولی دەستێک. (دستە)
قوڵکردن : [چاوگە،ت] (ب) لە قوماردا پارەپێنە هێشتن(کۆڕی قومار بازانە). (درقمار تا آخرین دینار ازحریف بردن)
قولمەی‌ئاوی :کێچی دەریا؛ ئەنگوش؛ قرژاڵوٚکە؛ مەیگوو. (میگو)
قوڵنج :[ناو] کوڵنج؛ ڕەونج؛ ڕەق‌بوونی ئەندامی لەش وەک قوڵنجی شان‌ومل و قوڵنجی گەدە. (قولنج)
قوڵنجی‌گەدە :[ناو]لەسەرمای زۆرەوە مرۆڤ توو شی دەبێت و ئازارێکی جێی‌مەترسییە.(قولنج

معده)
قولنچک : <قولینچک.
قولوچ‌گێڕ :شاخ‌گێڕ؛ شاخ وەرگەڕاو؛ شاخ‌چەمیو. (شاخ‌کج)
قۆڵە : (ب) خستنە پشت‌گوێ و لەبیرچوونەوەی قەرزدانەوە؛ کەوتە قۆڵە ئەیترنایداتەوە . (کنایە ازقرضی‌کە ادانمی‌شود)
قولە : قوڵە؛ قوڵ؛ کورت؛ بێ‌کلک؛ کلک‌کورت. (دم‌کوتاه؛ بی‌دم)
قۆڵەکوورە : لوولەی دووکەڵکێشی‌سۆبا. (لولە بخاری)
قولێر : [ناو] حوللەبا؛ ڕۆچن؛ دەلاقە. (پرویزن)
قولینچک : [ناو] سووچ؛ گۆشە؛ قوژبن؛کەلێن؛ قولنچک. (گوشە؛ زاویە)
قوڵینگ : [ناو](١)پاچی‌دووسەر.(کلنگ)(٢) قازی قوڵینگ؛ قورینگ. (درنا)
قومار : (ب) خۆبە ئاو و ئاگردا دان؛ زیاتر لە توجارەت و موعامەلەدا. (قمار؛ ریسک)+
قومراخ : [ئاوەڵناو] بە دەستوبرد؛ گورج‌وگۆڵ؛ ئازا؛ لەسەرحاڵ؛ قۆچاخ. (قبراق)
قومساڵ : خاکی‌زیخدار؛ زیخەڵان؛ خیزەڵان. (خاک‌دارای‌شن)
قومەلان :[ناو] قومەڵان؛ زیخەڵان. (شنزار)
قۆنتراش :[ناو]خۆتراش؛کەرەستەیێ‌کە بە تێغ ڕیش دەتاشێ. (خودتراش)
قۆنگرە :[ناو] ددانەی زۆپی لێواری کۆشک بۆ سەنگەر یان بۆ جوانی. (دندانە؛ کنگرە)
قۆنگرە : [ناو]گونجەی ئەستێر (راەآب استخر)
قۆنگرەقۆنگرە :شەپۆڵ‌شەپۆڵ؛ هەر شتێک زۆر پڕ لە بەرز و چاڵی بێت. (کنگرەکنگرە؛ مواج)

قۆنەرە :[ناو] (ن) منگە، قۆندەرە؛ کەوش؛پێڵاو. (کفش)
قووشچی : شاروچکەیێکە و ناوی چیاییێکە لە بەینی سەڵماس و ورمێدا. (قوشچی)
قووفلین :چرچ هەڵاتنی چەرم. (چروکیدن‌چرم)
قووقنای :[چاوگە،ت]قووقاندن؛ خوێندنی کەڵە شێر. (خواندن خروس)
قووقە : دەنگی کەڵەباب. (صدای‌خروس)
قوولکرن :[چاوگە،ت]کون کردن.(سوراخ کردن)
قووڵکەستۆ:[ناو]چاڵی بەرگەردن.(گودی گردن)
قوولەشکاندن :(ب) بن‌پژاندن.(دخترگی‌برداشتن)
قووناو :[ناو] پاشاوی ئاوداشتنی زەوی‌کە لە خوار ووەی برژێتە دەرەوە.(آب‌زیادی‌ازمزرعەخارج‌شدە)
قوونجاندن : [چاوگە،]بەستن؛ قووچاندن؛ چاڤ گرێدان؛ لێک‌نان و بەستنی دەست و چاو.(بستن)
قوونسوول : [ناو] نوێنەری وڵاتێک لە وڵاتێکی دیکەدا. (کنسول)
قوونوو : [ناو]کەنووی مێش‌هەنگوین؛ کەنووی گۆزە ئاسای هەنگوین. (کندوی‌عسل)
قوونەجووری : گەی‌گرتن؛مل‌بادان و نەکردنی کار ێ. (اطاعت نکردن؛ سرباززدن‌ازکردن کاری‌است)
قوونەخشکێ : خۆخشاندن لەسەرسمت. (روی باسن‌خزیدن)
قوونەخەو : وەنەوز؛ بەدانیشتنەوە وەنەوزدان؛ چۆر تلێدان. (چرت‌زدن)
قوونەرێژە : [ناو] دوومەڵێ کە بەهۆی سوواریی زۆرەوە لە خوارسمتەوە دەردێ. (دمل‌بعلت‌سوار کاری‌زیاد)
قوونەشەڕ: شەڕی نە بەڕاستی؛ شەڕەجنێو یان چنگە پڵماسکێ بۆ خۆ دزینەوە لە شەڕ. (جنگ

لفظی)
قوونەهەنگوین : <قووننوو.
قۆیماخ : [ناو] تد:جووجووش؛ خۆراکی زەیستان لە ئارد و ڕۆن. (قیماق.کاچی)
قەبا : [ناو]کورتەک؛ لیباسی هامدامان؛لیباسێکی درێژی وەک باڵتە. (قبا)
قەبرکۆڵ : قەبرکۆڵ؛ قەبرکەن؛ قەبرهەڵکەن؛ کەسێک کە قربر هەڵدەکەنێ.(کسیکەقبرمیکند)
قەبراوقەبر :دەرهێنانی مردوو لە قەبر و گواستنەوەی بۆ قەبرێکی تر لە جێگایێکی تردا. (تعویض جای قبر)
قەبز : (١)دژی ڕەوانی و زەحیری. (قبض). (٢) قەوز پسوولەی حیساب. (قبض). (٣) قەوس؛ کاتی ساردیی پاییز. (اواخرپاییز)
قەبەل : قەبەڵ؛ قۆنتەرات؛کاریٚ گرتنە عوٚدە بە کۆنتەرات. (کونتەرات)
قەپانچەلە :[ناو] قۆچەقانیبەن؛ قڵماسکیبەن؛ بەرەقانی. (فلاخن)
قەپچل : [ئاوەڵناو] دزێو؛ ناشیرین؛ ئێسکگران. (زشت)
قەپوبڕ : [ناو] قاتوقڕ؛ گرانی. (نایابی)
قەپووشکە :[ناو]توێکل؛توێخل؛ قاوخ؛ کاسەڵەی بەڕوو؛ سەدەفی شەیتانۆکە؛کاسەڵەی داپۆشەری ڕەقە وکیسەڵ(پوستە.لاک پشت.صدفحلزون)
قەپوولک : پاشقول؛ پاوەبەرپا دان. (لنگ)
قەپەچە : ڕەنگە لە قەپاتماخی تورکییەوە هاتبێت بە واتای بەستن؛ دەست بەستن؛ ڕێگالیٚ بەستن. (دست وپابستن)
قەتارچیان : گەڕەکێکی قەدیمییە لە شاری سنە. (محلەایدرسنندج)
قەتارکێش :[ناو]واگونی پێشەوەی قەتار(شەمەنەفەر)کە مۆتۆڕی قەتاری تێدایە وقەتار ڕادەکێشیٚ بە دوای خۆیدا. (واگنموتور قطار)
قەتران : فد:ماکێکی کیمیایی پاترۆلییە لە نەوتی ڕەش بەدەستدیٚ وەک مازووت وایە، دەرمانی نە خۆشینی (تەبەقی)دووسمە. (قتران)+
قەتلاس : [ئاوەڵناو] ناياب؛ بیٚهاوتا؛ بیٚوەک؛ ئەوەی قەت لاسایی ناکرێتەوە. (بیمانند)+
قەتیس : ڕاگیراو؛ مەحتەل؛ تراویکۆوەبوو؛ ڕاوەستاو؛ فرمێسک لە چاویدا قەتیس ماوە.(معطل؛ مایع جمعشده)
قەتین : لەت بوون؛ قرتان؛ شکان؛ بڕیان.(قطع شدن،شکستن)
قەجەلە : <قشقەڕە.
قەداخە : قەدەغە. (قدغن)
قەدکردن :نووشتاندنەوە؛ دوو تۆکردن.(تاکردن)
قەدوقەوارە :[ناو،ت] قەدوباڵا؛ بەژنوباڵا.(قدوبالا)
قەدەح : فد: [ناو] پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێت یان گڵێنە. (قدح)+
قەڕابە : <قوڕابە
قەراخگرتن : نووشتانەوە و دوورینی قەراخی لیباس. (دورگرفتن)
قەرادە : [ئاوەڵناو] بیٚهێز؛ بیٚتابشت. بیٚتین؛ چرچۆڵ؛پیری زۆرهان (ازکارافتادە)
قەرارووبڕیە:پەیمان بەستن و تەواو بوونی موعامەلە؛ خاتیمەی قسەی موعامەلە. (قراردادبستن)
قەراسەکردن :بەرزکردنەوەی شتی قورس و سەنگین بە لۆسە و قەراسە. (بلندکردن با اهرام)
قەراغوبیجاغ :[ناو،ت] قەراخوبیجاخ؛ دەورووبەر. (اطراف؛ دوروبر)

قەراقەرا : [ناو] خازەڵێ؛ یاری خۆشارکێ. (قایم موشک؛ قایم باشک)

قەراوش : [ناو،بک] بالکێش؛ سەرنج ڕاکێش؛ دڵدار وخۆشەویستی هەست بزوێن.(جذب کننده)

قەربیل : [ناو] بێژنگ؛ سەرەند؛ هێڵەک.(غربال؛ سرند)

قەرپوونە : جێگای نەوت لەلامپادا. (جای نفتدر لامپا، چراغ نفتی)

قەرتالاندن :[چاوگە،ت]قرتاندن و پەرتاوتنی لقی دار؛ هەژگەڵی دار پەرتاوتن.(هرس کردن درخت)

قەرتلین : قەرتالان؛ قرت کردن؛ پەرتاوتن. (قطع کردن)

قەرتماغە : [ناو] قەتماخە؛ قرتماغە؛ توێژی سەر برین؛ پۆس بەستنی برین؛ قرتماخە.(پوستەزخم)

قەرخ :[ناو] ئەو ئەندازە وینجە یا گیا کە بەیەک گەوزی مەڵەغان دەدروێتەوە. (اندازەای دردرو)

قەرقوو : [ناو] قۆرخ و دارستان و قامیشەڵان.(چنا رستان ونیزار)

قەرقەس : [ناو]گڵۆشی گێرەنەکراوی دەوری پێخوێ. (ساقەهای خوردنشدەدروخرمنکوبی)

قەرقەف : مەی. (می)

قەرقەل:[ناو]کفن؛هومایی بۆ داپۆشین و پێچیان بە دەوری لەشی مردوو دا. (کفن)

قەرماندن :[چاوگە،ت]قەرملاندن؛ ماندووکردن؛ هیلاککردن. (خستەکردن)

قەرمچاندن : [چاوگە،ت]قرمچاندن؛پووکاندنەوە؛ مووچاندنەوە؛ وردکردن؛ چرچ کردن؛چروک کردن؛ هوورکرن. (خوردکردن؛ چروک کردن)

قەرمچین :[چاوگە،ت]قرمچین؛ ژاکان؛چرچبوون؛ سیس‌بوون. (پژمردەشدن)

قەرملین :ماندوو بوون؛هیلاک بوون.(خستەشدن)

قەرەئاغاج : تد: لەتورکییە وەهاتووە(١)(ناوی گوندێکە). (٢)(داری پەلک؛ ڕەشە دار. (درخت‌ترنگوت؛ نوعی‌چنار)

قەرەباڵغ : تد: قەرەبارغ؛ حەشامات. (جمعیت‌زیاد، شلوغی)

قەرەبووسەندنەوە : تۆڵەسەندنەوە. (انتقام‌گرفتن)

قەرەپڵاو : پلاوێ‌کە بروێشی تێدابێ؛ یەکاوە؛ بروێش پڵاو. (بلغورپلو)

قەرەچیاوا : گەڕەکێکە لە شاری سەقز. (محلەای درشهرسقز)

قەرەستوون :[ناو]قەپان؛ئامێرێک بۆ کێشانی‌باری زۆر قورس. (قپان)

قەرەسی : [ناو] بڵاڵووکە کێویلە. (آلبالوی‌وحشی)

قەرەقاز : تد:[ناو]قازی ڕەش؛ جۆرێک قازە بەڵام ڕەنگی بۆری تۆخە. (قازسیاه)

قەرەقانی گێڵانی : <قەرەگەیلان

قەرەقوورووت : فد؛ تد: [ناو،ت] ماکێکی خواردەمەنی و زۆر ترش و سوێرە ڕەنگی خورمایی‌تۆخە. (قرەقروت)+

قەرەقۆڵ : [ناو] قەرەقۆڵ؛ قەرەول؛ قەراولێ؛ چاوەدێر؛ سەربازی زێرەوان. (قراول)

قەرەقۆڵخانە : [ناو] قەرەوڵخانە. (قراولخانە)

قەرەکولʼ :مەڕی لاوازی تووک کورت.(نوعی گوسفند)

قەرەگەیلان:قەرەقانی‌گێڵانی؛دارێکە لە باکووری ئێران بەتایبەت لە گێڵان زۆرە و میوەکەی دە کوڵێنن دژی تەوژمی خوێنە. (قرەقا)

قەرەمات :تد:سەیرووسەمەرە؛ حەیران؛ سەرسووڕمان. (بسیارحیران)

قەرەمۆکی : جارِز و قەڵس بە سەرما؛ سەرمایی؛ کەسیٚ کە سەرما لە گیا نیدا شکابیٚتەوە و دایم سەرمابیی.(سرمای)

قەرەمەست : فد؛ تد:سیامەست؛ زۆرمەست؛ (ب) زۆرمەست و ئاگا لە خۆ براو. (سیاەمست)

قەرەنەی : [ناو] ئامیٚریٚکی مۆسیقایە بە فوو لیٚدە دریٚ و بنەکەی زورِنا ئاسا رِەواوەتەوە وکونەکانی کلیلی تایبەتیان هەیە. (قرەنی)

قەرەولٚ : [ناو]جیٚگەی بەرز بۆ رِووانین؛ئیٚشکچی؛ زیٚرەوان؛ زیٚرِەوان. (جای‌نگهبانی؛نگهبان)+

قەرەهەوالٚ :زۆربەپرس؛ فرەپرسیار؛ فرەپرس کەر. (زیادسئوال کننده)

قەرەیەخە : [ناو] لە تورکییەوە هاتووە،کەسیٚک کە نیزامی و عەسکەر نییە. (سویل؛ شخصی)

قەریسەک :[ناو] زوقم؛ خووس؛سیخوار؛خووسار؛ ئاڵشک؛ سووخ؛ خویسە؛ قراڤ؛ خویز؛پەژم. (پژ)

قەزاق : خەڵکی وڵاتی قەزاقستان و زبانیان کە (قەزاقییە). (قزاق)

قەزاوقۆرتەکی : ئەڵڵا بەختەکی؛ خۆ و بەختی؛ بە شیٚوەی شانسی و هەڵکەوت.(الابختی)

قەزک : [ناو]کەژۆک؛ ئاوریٚشمی رِەنگ نەکراوی سپی. (ابریشم‌رنگ‌نشده).

قەزمەنوشتە : [ناو] قەبزەنوشتە؛ بەرگەنوشتە؛ دۆعای نووسراوی سیٚسوچکراوا.(طلسم نوشته، تا شده)

قەزەلوەر : غەزەلوەر؛ خەزەڵوەرکوردیترە. (آبانماه)

قەساتۆر : [ناو] ساتۆر. (ساطور)

قەسپ : [ناو] مووروەشینە؛زاخی‌شین؛زاخەکەوە. (خرزەآبی؛ زاج کبود)

قەسپۆک : تەمتەمان؛زەوینی رِەق کە گاسنی تیٚ نەچەقیٚ. (زمین‌سخت‌وسفت)

قەسری : کاسەکەلی سووالەت کە دەینیٚنە ژیرٚ منداڵ بۆ پیسی تیٚکردن . (کاسەسرپاکردن‌بچە)

قەسری‌شیرین : شاریٚکە کوردنشین و سەربە ناو چەی کرماشان. (قصرشیرین)

قەسکان : قەسقەوان؛ قەزوان. (چاتلانقوش)

قەسەر : [ناو] قەسەلٚ؛ دەغلٚ بە ساقەتەکەیەوە. (ساقە وخوشەغلات)

قەسیسە : [ناو]پەریٚزی وشکەچن؛ پەریٚزی بەرد ینی دەوری مەزرا. (دیوارسنگی‌باغ)

قەشاقی : نەخۆشینی لیٚوەشکبوون و خەت خەت بوونی لیٚو. (خشک‌شدن‌وپوستەپوستەشدن‌لب)

قەشارتن : [چاوگە،ت]قاش کردن. (قاچ کردن)

قەشقوش<قاشقوش.

قەشقۆڵ : < قاشقۆڵ.

قەشقیل : <قاشقۆڵ.

قەشەماسی : [ناو] جۆریٚک ماسی چۆم. (نوعی ماهی‌رودخانەای)

قەشەو : [ناو] قاشاو؛ پژنچە؛ رِنەک. (قشو)

قەفانچە : [ناو] داریٚکی دووفلیقانەیە لەدەسکی مەڵغان دەخریٚ. (جای‌دستەدرداس‌دراز)

قەفتە قوشقون : دەم لەسەر پشت؛ هەڵبرِین و بەدوادا هەڵاتنی بیٚ ماوە و مەودا. (دنبال کردن نزدیک)

قەقلەبازی : گوڵەشلیٚرە. (لالەسرنگون)

قەل : [ناو](١)بۆقلە؛ عەلەشیش؛ عەلۆعەلۆ.(٢) قشقەرِە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچلە. (٣) قەلەبانەیی؛ قەلەسابوونی؛ قاڵاو؛ قاڵاوە بووڵینە. (۴) قاڵاوەرِەشە.(چهارنوع‌پرندەکەبەقل‌مشهورند)

قەلاپیسک : [ناو] بیٚڵەکان؛ بیٚڵەقان. (چوبدست

نک‌پهن)
قەلاش : [ئاوەڵناو] شەڕفرۆش؛ دەستوگوێبڕ؛
داوباز؛ حیلەگەر. (کلاش)
قەڵاغە : [ناو] قەڵاخ؛ تەپاڵەی هەڵچنراو؛ (ب)
گومبەز ئاسا لە تەپاڵە دروستدەکریٚ و بە شیاکە
سواخ دەدریٚ بۆ جێگەی وردە و تەپاڵە. (اطاقک
با تاپاله درست شده)
قەڵاقووچان : قەڵاقووچ؛ پڕکردنی دەفریٚ لە شتی
ورد وەک دانەوێڵە کە سەرەکەی قووچ بێتەوە
(مالامال پر کردن؛ هرمی)
قەڵاکردن : قەڵاقووچ‌کردن؛ پڕکردنی دەفر لەدە
غڵ یان هەر چی کە لەسەری قووچ ببێتەوە و
لەوە زیاترنەگریٚ. (سرپرکردن)
قەلاوێز :[ناو](١)سەردەلیل؛ پێشەنگ (پیشاهنگ)
(٢) پێش قەرەوڵی سپا.(طلایەسپاه)گوڵە جۆی‌بە
لاسقەوە بەجێماو لەجاڕدا و بەرداس نەکەوتوو لە
بەرکورتەباڵایی.(گل‌وساقەکوتاه‌بجامانده‌درمزرعە)
قەڵاوێز : [ناو] ئامێری بڕگەبڕگە کردنی بۆڕی
کانزا بۆ جێگای پێچ. (قلاویز)
قەڵای دمدم :قەڵای قارەمانی بەناوبانگ خانی لە
پ‌زێڕین کە شاعەباس وێرانی‌کرد. (قلعەدمدم)
قەڵای هەولێر : قەڵاییٚکی‌گەورە و مێژوییە لە
شاری هەولێر. (قلعە هولیر)
قەلای‌چکۆڵە :دۆخێک لە شەترەنجدا کە شا دە
چێتە جێی ئەسپی شا و ڕوخ دەچێتە جێی فیلی
شا. (قلعەکوچک)
قەڵایچی :گوندێکە سەر بە شاری سەقز کە ئاسە
واری مێژێنەی زەمانی سەکا گەلی لیٚ‌دۆزراوەتە
وە. (اسم‌دهی‌است)
قەڵای‌شەترەنج:لەحاڵەتێکی تایبەتدا شا دەتوانێت
دوو خانە بە ڕاست یان چەپدا بڕوا و ڕوخیش بە
سەریدا بازبدا و لەپنای جێگیربێت. (قلعەشطرنج
قەلای‌گەورە :دوخیٚ لەکایەی شەترەنجدا کە شا
دەچێتە جێی فیلی وەزیر و ڕوخ دەچێتە جێی
وەزیر. (قلعەبزرگ)
قەلبیرە : <قروقەمزە
قەڵپنگ : [ناو]کەرخنکێنە. (نوعی‌گیاه)
قەلپووچ :قەلپووت؛ناوخاڵی؛پووچ؛ (ب)کوێری
کە گۆی چاوی نەبیٚ.(پوچ؛ حدقەچشم‌درآمده)
قەلپەزە : شەپۆل‌دانی ئاو بە تەوژم؛ قەڵوەزە؛
قەڵپەزە؛ کەڵوەز؛ قڵپەکردنی ئاو لە بەرزاییەوە.
(موج‌بلندآب)
قەلپەزەنگی : کاری پیس و قەڵپ و ناشیرین.
(کارناسره)
قەلچغە : [ناو] سیچقە؛ پەرەمریشکە؛ مووی
لەش ڕاستەوەبوون بەهۆی سەرمای زۆرەوە.
(سیخ شدن‌موازسرما)
قەلخان:دەلیل؛پێش قافڵە؛ قەلاوێز.(طلایه)+
قەڵخ‌کردن :[چاوگە،ت]پێستی ئاژەڵی سەربڕاو
داماڵین. (پوست‌کندن‌لاشەحیوانات)
قەڵداسوو : [ناو] قەڵداس؛قلچخ؛داسوو؛داسووکە.
(اخگل؛ داسه)
قەڵشیو : [ڕابوردووی قەڵشین]قڵیشاو؛ قەڵەشاو؛
قەڵشاو. (ترکیده)
قەلنۆشە: [ناو] تووی برژاوی‌کەنگر(تخم‌بوداده
کنگر)
قەلوگاگۆز : [ناو]پۆڵکەگایانە؛ بەگڵێنەیش‌دەڵێن.
(غلەایست‌خوراک‌گاو)
قەلوونکێش : قلیان‌کێش. (قلیان‌کش)
قەلوین : قلیان. (قلیان)

قەلەبەڵەک : (١)قشقەرە؛ قشقەڵە؛ قەلەبازەڵە؛ قەلەباچکە؛ قەجەلە. (زاغچە). (٢) قەلەبانەیی؛ قەلەساببوونی؛ قاڵاوەبووڵینە. (زاغ؛کلاغ‌خاکستری)

قەلەپێچک :[ناو] تۆخڵ؛ توێخڵ؛ قاڤک؛ قاوخ، زیاتر بۆ توێکڵی میوە دەوتری. (پوستەگردووبادام)

قەڵەدە : [ناو] قەڵادە؛ سەنجوور؛ قەلاتە؛ قەڵەتە؛ قەڵەنگ؛ قەڵیتە؛ سەنجۆڵ؛ تەوق؛ قڵێتە. (قلادە)

قەلەڕەشە : قاڵاوەڕەشە؛ بەقەد قاڵاوە بووڵینەیە بە ڵام ڕەشە. (کلاغ‌سیاە)

قەڵەزەنگ : <قەلانگ.

قەڵەشت‌قەڵەشت : شەقارشەقار.(ترک‌ترک)

قەلەقاژ : <قاقیژە .

قەڵەم پەڕاندن : (ب) بەناڕوا کاری سەر جێیی کر دنی ژن. (زناکردن‌زن)

قەڵەم زریش :قەڵەم زریچ؛ قەلەم ڕەساس؛ میداد. (مداد)

قەڵەمی تەوەن تاش : قەڵەمی بەرد تاشین.(قلم سنگ‌تراشی)

قەڵەمی‌بێشکە:قەلەمی‌لانک؛بلوێری میزی‌منداڵ لە لانکەدا. (لولەای‌درگهوارەکەپیشاب‌بچەرابە جای پیشاب‌هدایت می کند)

قەڵەمی‌موو : [ناو] قەڵەمی وێنەکێشان بۆ ڕەنگ و ڕەوغەن پیاساوین. (قلم‌مو)

قەڵەندەر : (١)کەسێ‌کە داب و نەرێتی کۆمەڵگا ڕەچاو نەکاو دەربەستی خەڵک نەبێ. (٢)جاروبار وەک جوێن بەژنی خۆ دانەپۆشەری ڕووداماڵاو دەڵێن. (٣) گوندێکە سەر بە شاری سەقز.(١ و٢ و٣. قلندر)

قەلەندەری : [ناو] ڕێبازگەیێکی سۆفیانەیە. (پیروی‌ازعقیدەای‌سوفیانە)

قەڵەنگ :[ناو] قەڵانگ؛گۆچانی‌کە لەباتی کەمە ی خووارکروا، لکی کورتی هەرئەو دارە دەبێتە کەمەی‌گۆچانەکە. (نوعی عصا)+

قەلەودەلە :[ناو] فێل و تەڵەکە؛ عەلەم و قەلەم. (نیرنگ)

قەلەوقوتە : [ناو] قالەوقوتە؛هەتیومەتیو؛ڕەش و ڕووتە؛ گەدەوگودە. (لشوش؛ بیکارەها)

قەلیانقوز : قلیان‌قۆز؛ پۆشتەوپەرداخ؛ بەپۆز و بۆشناخ. (شیک و با تکبر)

قەمتەر : [ناو] شەیتان لەغاو؛ شەیتان لغاڤ . (نوعی‌دهنەلگام)

قەمچ‌کەرە : فڕندەیێکە لە تەختی هێلانەکەیدا زیخی‌لاپان و قەمچ دادەنیّ. (نوعی‌پرندە)

قەمچوورە : خشڵێکی ژنانەیە؛ ژێرچەنە.(زیوری زنانەاست)

قەمچی‌قوت :قامچی‌قوت؛ قەمچی‌کوت؛(ب) زۆر بەلەز بە ڕێگادا ڕۆیشتن یان ئەسپ ئاژو وتن. (عجلە کردن درراەرفتن)

قەمچی‌موو : [ئاوەڵناو+ ناو] قەمچ و لوول؛ مووی‌لوول؛ هەلەک؛پێچ و لوولی قژ.(موی‌فر؛ حلقەزلف)

قەمچێن : قەمچان؛ یاری بە قەمچ و زیخی پان. (نوعی‌بازی‌باسنگ‌ریزەپهن)

قەمراندن : [چاوگە،ت] برژاندن؛ کەباب‌کردن؛ سوورکردنەوە لەتاوەدا. (کباب‌کردن)

قەمقوڕ : ئەشکەوتی تاریک و تنۆک و تەنگ؛ ژووری تەنگ و تاریک؛ ژێرخانی تەنگ. (اطاق‌و غارتنگ و تاریک)

قەمەڕژە : [ناو] قومری؛ کوکوختی؛کۆترەباریکە؛ کۆترە بەرجیلە؛ فاتموک؛یاکەریم؛ یاهوو؛ فاتک؛

تووتاک؛تقلک. (فاخته)

قەمەڵ : ملۆزمی زەرحات و دەغڵ؛ وەک: سن؛ کیسەڵە. (آفت مزرعه)

قەمەلاخ : [ناو]ڕاوی زرەکەو بەزستانان و لەسەر بەفرە بلووکە. (شکارکبک‌درزمستان ودربرف)

قەنات : (١) [ناو] قەننات؛قەناد؛ شیرینی‌ساز شیرینی‌فرۆش. (قناد). (٢) قەنات؛ کاریز. (قنات)

قەناس : [ئاوەڵناو] قەنگاس؛ گیڕ و ویڕ؛ نالەبار؛ نارێک و بەدقەوارە. (قناس)

قەنج‌کار:کارجوان؛کارچاک؛ قەنجی‌کار.(نیک‌کار)

قەندبڕ : [ناو] قەن‌بڕ؛مقەسی قەند شکێن؛ دوێرد ئاسایێکە دەم‌کورت بۆ لەتکردن و بەکولۆی ورد شکاندنی قەند. (انبرقندشکن)

قەندیل : [ناو] شووشە سەهۆڵی شۆڕەوەبووی لێواری گوێسوانە و پلووسک. (دنگاله)+

قەنگاس : <قەناس

قەنەفە : هەرکاناپەی ئینگلیزیە واتا نیمکەت بەڵام لەکوردستانی باشوور بە موبل دەڵێن (مبل؛ کاناپه)

قەواخە :[ناو] قەباخە؛ قاپوور؛ جەرجوو؛ قاوخ. (پوکه؛ پوسته)

قەوارە :[ناو] ئەندازە؛ قەوارەی قوماش‌کەبەشی دەستێ لیباس بکات یان بەشی کراسێک یان هەرچی. (قواره)+

قەوتاندن :[چاوگە؛ت] قەوراندن؛ بەرەڵاکردن؛ دەرکردن؛ ئازادکردن. (آزادکردن؛ دک‌کردن)

قەوچە:[ناو](ب)بە سووکایەتی بەکەسێ دەڵێن کە دەمەجاوێکی گەورەی بنێشت لە دەمدابێ و بیجاوێ. (جویدن‌سقز)+

قەورخە :[ناو]قەورغە؛قەبرغە؛ کەلەکە.(تهیگاه)

قەورین : قەوران؛ دەرکردن. (بیرون کردن)

قەوڵ : بەقەوڵ‌کردن؛بەقسەکردن؛ بەقەوڵمناکا: جوابمناداتەوە : بەقسەمناکا. (گفته؛حرف)

قەوم: [ناو]خزم؛تایفە؛عەشیرە؛(بە واتای میللەت نییە) میللەت بۆی‌هەیە لە چەند تایفە و ئێل و عەشیرەی جیاواز پێک‌بێت، بەڕەسم و زاراوە و زمانی جۆراوجۆرەوە. (قوم)+

قەومینە : (١) خزمینە؛ خزمەکان؛ ئەی‌خزم‌گەل. (ای‌نزدیکان). (٢) ئەی‌ئێل‌گەل؛ عەشیرەگەل. (ای‌عشایر؛ ای نزدیکان)

قەوەت‌کردن :[چاوگە؛ت]بەنەهێم گوشارهێنان بۆ خۆ بەتایبەت ژنێ‌کە لە حاڵی زایین دایە. (فشاربه‌خودآوردن)

قەیسی‌وڕۆن : [ناو؛ت] خۆراکێکە؛ چەقالەی قەیسی دەردێنن و ڕۆنی داخ دەکەن بەسەریدا. (خوراکی‌از زردآلوباروغن)

قەیلوولە : عد؛فد: دەستەواژەی فەقێیانە، خەوی پێش نیوەڕۆ. (قیلوله)

قەیلەسوون: ناوی گوندێکە لە خۆرهەڵاتی شاری سەقز. (نام قریه‌ایست)

قەیلەسێل : [ناو] بەربەسێل؛ قوراو؛ خۆراکێکە لە گۆشت و ماست و ڕۆن چێدەبێت. (نام‌خوراکی محلی)

قەیەوکردن : [چاوگە؛ت] قەی‌کردنەوە؛ ڕشانەوە. (قی کردن)

قیچەقیچ : لار وخێچ تماشاکردن؛ڕوانینی لابەلا. (کجکی‌نگاه‌کردن)

قیچەک : فد؛ تد:ئامێرێکی مۆسیقایە، لە ماندلین چووکترە. (قیچک)

قیرسی :[ناو] بەرچاوتەنگی؛قرنویسی.(چشم‌تنگی)

قیروگۆنی : [ناو،ت] گونیەی لەقیر هەڵکێشراو بۆ ڕووکێشکردن(داپۆشینی) سەربان. (قیروگونی)

قێڕەگیا : گیای گوڵپژێن. (خاتمسلیمان)

قیزبەلە : هەڵاکۆک. (پامچال)

قیزگە : نیشانە؛ ئامانج؛ وەک نیشانە داکردن بۆ تیرئەندازی و پێکان بەچەک. (هدف؛ سیبل)

قیزوبیز: لەسەر زمانان و لە قامووسەکاندا بە واتایدڵهەلنەگرتن وئیشتیا نەچوونە سەر خوار دەمەنی<بێز

قیژنای :[چاوگە] قیڕنای؛ قیژاندن؛ قیڕاندن.(جیغ زدن)

قیسپ:[ناو]داری چەقاوی لێواری ئەڕابەیکەڵی لە گلۆش کێشاندا. (تیرچوبی کنارارابە)

قێلیچ : تۆخلی چەقالەی بادام و گوێز. (پوست بادام وگردو)

پیتی (ق) بەشی وشەی بیانی

قاڵتاخ:[ئاوەڵناو]مرۆڤی شەڕفرۆش؛لات و بەبیانوو بۆ شەڕکردن. (قالتاق)

قەدەح :فد:پیاڵەی خواردنەوەیە، شووشە بێ یان گڵێنە. (قدح)+

کابرنج : [ناو] بەڵم؛ کای ساقەتـیبـرنج. (کـاه-ازساقەبرنج.)

کاپ : [ناو] جامی کێبەرکێی وەرزش. (کاپ)

کاپشێن : اند.فد؛ [ناو] قوڵەباڵتە؛ قـەمسـەڵـە. (کاپشن)

کاپوت : اند.فد؛ [ناو] (١) سەرپوشی موٚتـوٚری سەیارە (کاپوت)؛ (٢) کانـدوٚم، ئـامرازی بـە-رگری لە نەخوٚشین یان توٚڵدار بوونی ژن کـە بەسەر سیرەتی پیاودا دەکێشـرێت. (کانـدوم؛ کاپوت)

کاپوٚل : [ناو] کەڵلەسەر کاسەسـەر؛ کاپوٚلـک؛ قالکامەژی. (جمجمه)

کاتـا : چـینـد؛ [نـاو] دەسـتەواژەی وەرزشـی تێکواندویە؛ ڕەوتی جووڵانەوەییـکی وەزرشـی تێکواندویە. (کاتا)

کاتمی : [ناو] هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ؛ گوڵەکـەی بوٚ بەرگری لە وەرینی موویسەر بە کـەڵکـە. (گل‌ختمی)

کاتوٚس : [ناو] کاکتوٚس؛ گوڵەخـەپلـە؛ ڕووە-کێکە گەڵا و ساقەتـی قـەوی و پڕلـە درووی هەیە و چەنـد جـوٚری هـەیـە لـە میکزیـک جوٚرێکی بەقەرا سیٚ میتر بەرز دەبێتەوە. (کاکتوس)

کاتوٚلیک : [ناو] لقـیٚ لـە مـەسـیحیەت کـە شوێنگری واتیکانن. (کاتولیک)

کاتەوار : [ناو] شوێنەوار؛ شوٚنەوار؛ ئاسەوار؛ نیشان لەشتی ڕابوردوو. (نشانەهای‌بجامانده)

کاتی : [ئاوەڵناو] دەمی؛ وەختی؛ بوٚ زەمانێکی دیاریکراو؛ بوٚمـاوەییـێـک؛ مـاوەیـی. (مـوقتی؛ زمانی؛ فصلی)

کاجوٚ : [ناو] کایساقەتیجوٚ. (کاەساقەجو)

کاچێر : [ناو] شەویلکە؛ کاچیرە. (فک)

کاخ : فد؛ [ناو] قەسر؛ کوٚشک. (کاخ)

کاخنشین : فد؛ [ئاوەڵناو] دانیشتووی کوشـک و قەڵا. (کاخ‌نشین)

کادی : [نـاو] کـەنـدوو؛ قوونـوویهـەنـگ. (کندوی‌عسل)

کار : [ناو] (١) فرمان؛ (لەبـواری زمانـەوانیـدا فێعل؛ کردار)(٢) پیشەوشـوٚلٚ؛ (٣) خـەبـات و تێکوشان هەرکارێکم‌کرد بەقسەی نەکـردم؛ (٤) پاشـگرە وەک؛ گوناحکـار؛ وەرزشـکار؛ کاشیکار؛ خراپکار. (کار)

کاراتە : چینِد؛ فرِد؛ فد؛ انـد؛ [نـاو] جوٚرێـک وەرزشـی تایبـەت و پـاوێری خوٚرهـەڵـاتی ئاسیایە. (کاراته)

کاراتەکار : [ناو،ت] کاراتەباز؛ کـەسـێـک کـە وەرزشی کاراتەدەکا. (کارتەباز)

کاراد : [ناو] کەوەر؛ کەوەرگ. (تره)

کاراوان : [ناو] (جوٚرێک ئـوٚدەی تـەگـەردار) کەبەپاش سەیارەوە دەبەسترێت. (کاراوان)

کاربڕانەوە : [چاوگە،ت]کاربڕیانەوە؛ کوٚتایی هاتن؛ ئـیش تـەواوبـوون و دوایـی پێهێنـان

(کارتمام‌شدن)
کاربۆن : فرد؛ اند؛ فد؛ [ناو] کاغەزی کۆپییە.
(کاربن)
کارپەیداکردن : [چاوگە،ت] شوڵ دۆزینەوە.
(کارپیداکردن)
کارت : [ناو] (۱) رووپەرێکی مقەبایی؛ (کارت)؛ (۲) کارد؛ کێرد. (کارد)
کارتۆپڵ : [ناو] ئێرەڵ؛ (ئێرەڵماسی)؛ لە توورکییەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سێو) یارەڵماسی؛ سێوک؛ یەرەڵماسی؛ کارتۆڵ؛ کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛ هێرەڵماسی؛ کرتۆپڵ؛ پۆتیتە؛ کارتینک؛ کرتۆفڵ؛ پەتیتە. (سیب زمینی)
کارتۆپی : [ناو] سیفزەمینی؛ هێرەڵماسی؛ سێوک؛ کارتۆفڵ؛ کەرتۆپڵ؛ پەتاتە؛ پەتیتە؛ هێڵەماسی؛ یارەڵماسی؛ کار بەتوورکی واتا بەفر؛ تۆپی بەتورکی واتا تۆپی ئەو؛ تۆپی‌بەفر (تۆپەڵەبەفر)؛ جگە لە سێوک و سیفزەمینی و هێڵەماسی کە کوردین پەتاتە و پەتیتەیش ئینگلیزییە و وشەکانی‌دیکە هەموویان لە تورکیەوە وەرگیراوان. (سیب‌زمینی)< یێرەڵماسی
کارتۆن : فد؛ [ناو] (۱) جەعبەی مقەبایی (کارتن)؛ (۲) جۆرێک فیلم کە بە وێنەکێشان چێ‌دەبێت. (کارتون)
کارتوو : [ناو] کەردو؛ دێراو. (گراز)
کارتی‌پۆستی :[ناو،ت] کارت‌پۆستاڵ؛هەروەها کارتی بانگهێشتن؛ کارتی پیرۆزبایی؛ کارتی پێناسە؛ کارتی ئەندامێتی. (کارت‌پستی)
کارتێکردن : [چاوگە،ت] بەدڵەوە نووسانی قسە یان کردەوەیێک؛ باندۆر لەسەردانان. (ردگذاشتن؛کارگربودن)
کارتینک :[ناو] داوی جاڵجاڵووکە؛ تەونی جۆ-ڵاتەنە. (کاتنک عنکبوت)
کارحڤ : [ناو] هەرمی؛ هەمرۆ؛ ئارمووت؛ ئە-مروود. (گلابی)
کارخەوتن : [چاوگە،ت]کاروێستان؛ ماتڵ-بوونی‌کار؛ کاررِاگیران. (کارخوابیدن)
کاردار: [ناو](۱) بەرپرسی راميارييی دەوڵەتێک لە وڵاتێکی دیکە؛ بریکاری باڵوێز؛ (کاردار)؛ (۲) کاربە دەست و بەرپرسی کاری دەوڵەتی؛ (کارمند)؛ (۳)کەسێک کە کارێکی هەبێت. (شاغل)
کارداک : ناوی مێژوویی نەتەوەی کورده. (نام‌تاریخی‌کرد)
کاردانەوە : [چاوگە،ت] باندۆر دانان؛ ئاوێژە-ی کردە ویان رەفتاروگوتە. (عکس‌العمل انعکاس‌فعل‌درجامعه)
کاردۆ : < کاردۆخ
کاردۆخ : کاردۆک؛ ناوی هەرە کۆنی گەلی کورد؛ (نام باستانی کردها)
کاردۆژە : [ناو] (۱) بە نەشتەر پشکنینی تۆخڵە گوێز بۆ دەرهێنانی لەتوکوتی کاکڵە-کەی.(تکەهای مغز گردو را با کاردردآوردن)؛ (۲) نەشتەر کاری لە سەرلەش، (جراحی)؛ (۳) <کاردەوەژە.
کاردۆش : ناوی کوردەکانی گێڵان بە زبانی گێڵانی، کە لە لێواری زەریای خەزەر دژین. (کاردوش)

کاردۆک : < کاردۆخ

کارده : [ناو] گیایێک‌که لەسەر ڕیشەی ساڵی ڕابوردووی شین ببێتەوە. (گیاهی‌کەبرروی‌-ریشه‌اش‌سبزشود)

کاردەوەژە : [ناو] کاردۆژە؛ پشکنین و گەڕان بە دوای شتێکدا بە کارد. (جستجوبەدنبال-چیزی)

کارفێن : [ناو،ت] کارەبا؛ کارەوا. (کهربا)

کارقاییم : [ئاوەڵناو] بەمشوور؛ کارپتەو. (محکم‌کار)

کارکردن : [چاوگە،ت](١) کارکردنی وەک نووسین؛ دروێنە؛ دەفرشۆردن؛ (٢) شۆڵ-کردن، دەوام کردن لەئیدارەدا. (کارکردن؛ اشتغال)

کارکرده : [ئاوەڵناو] کارکردوو؛(ب) شتی کۆن و لەکارکراو؛ شتی‌دەستی‌دوو. (کارکرده)

کارکەوتنەرێ : (١) دەستپێکردنی کار، گیروگرفتمان نەماوە کارەکەمان کەوتوەتەرێ؛ (٢) کار جێبەجێبوون؛ لەشارەوانی زووکارەکەم کەوتەرێ. (کارراه‌افتاده)

کارگەپەینە : [ناو] قارچکێکی ژەحراویە لەسەر پەین‌وپاڵ دەڕووێ. (نوعی‌قارچ‌سمی)

کارگەچی : [ناو] بەڕێوەبەری کارگە؛ خاوەنی کارگە؛ کارخانەدار. (مسئول‌کارخانه)+

کارگەخوویرک : [ناو] قارچکێکی هەرەباشە بۆ خواردن. (نوعی‌قارچ‌خوردنی)

کارگەشێتە : [ناو] قارچکەشێتە؛ قارچکێکی ژەهراویە و خواردنی ئینسان دەکوژێ. (قارچ-آمانیت‌کشنده)

کارگەف : [ناو] جۆرێک قارچکی ژەحراویە؛ هاردراوەکەی بۆسەربرینی کرمۆڵی ماڵات باشە. (نوعی‌قارچ‌سمی)

کارگەکەرکۆڵ : [ناو] کارگەهەڵز؛ قارچکی خۆراکی. (نوعی‌قارچ‌خوردنی)

کارگەنیو : [ئاوەڵناو] کارگەنیگ؛ کارلێنە-هاتوو؛ کارخراپ؛ نەبوونی توانای ئەنجامی کارێک. (گندکار)

کارگەهەڵز: [ناو،ت] قارچکێکی هەرە باشە بۆ خواردن. (نوعی قارچ مرغوب خوردنی)

کارگی‌دار: [ناو،ت] قارچکێکی لامژە کە بە-شیلەی دار دەژی و ژەهراوییە. (غاریقون)

کارگی‌کەما : [ناو،ت] قارچکێکە لەسەر بنی کەما دەڕووێ و دەخورێت. (نوعی‌قارچ-خوردنی)

کارمەزەل : [ناو] (١) نووسینگە؛ دەفتەرخانە؛ (محضر)؛ (٢) چرپای لەسەر نووسین. (میزتحریر)

کارن : ناوی یەکێ لە کوڕەکانی کاوەی ئاسنگەر. (یکی از پسران کاوه آهنگر)

کاروان‌ئاشی : [ناو] هێلکاو؛ پیازاو بە هێلکە-وە. (آش‌پیازوتخم‌مرغ)

کاروکاسپی : [ناو،ت] کاروبار؛ کاروپیشە؛ کە-سبوکار؛ کاروکاسبی. (کاروکاسبی)

کارووت : [ناو] کارۆت؛ گێزەر؛ گەزەر؛ گزەر؛ دووجۆرە: بەنەوش و زەرد. (گیزەر؛ هویج)

کارەما : (١) [ناو] کارژیلەی مێو؛ (بزغاله-ماده)؛ (٢) [ئاوەڵناو] شارەزا و کارزان. (کاربلد)

کارەوا : [ناو] کارەبا. (کهربا)

کارەوان : [ناو] شوانی بەرغەل. (شبان - بزغاله‌ها)

کارەیل : [کۆی کار]کارگەل؛ کارەکان؛ ئیشەکان. (کارها)

کاری : (١) [ئاوەڵناو] وەک برینی کاری؛ دە-ردی کاری؛ (کاری)؛ (٢) [ڕابوردووی کارین] تووانی؛ پێی کرا. (توانست)

کارییۆ : [ناو] گیانلە بەرێکی شاخداری سەر دریژە بەقەرا جوانەگایێک دەبێت و لە گەوە-زن(کەڵە کێوی) دەکا. (کاریبۆ)

کاریبێکاری : کاری بێسووت و بێمونا. (کاربی‌سود)

کاریت : (١) [ڕابوردووی کارین]توانیت؛ تانیت؛(توانستی)؛ (٢) هەنگوین؛ هەنگین. (عسل)

کاریزە : ناوی دووگوندە لە نزیکی شاری سەقز. (نام‌دوقریه)

کارِیش : [ناو] کارووش؛ گیایێکە لە گارِس-دەکا. (نوعی‌گیاه)

کاری‌کەس‌نەکردگ: <کاری‌کەس نەکردوو.

کاژومارى : [ناوەت] کراژەمار؛کراشەمار. (پوسته انداخته‌مار)

کاژوواژ : [ئاوەڵناو] خاڵ خاڵ تێکەوتنی بەفر لەدەمەو بەهاردا. (خال‌خال‌شدن‌وذوب‌شدن-برف)

+ کاژێر : کورتکراوی کاتژمێر تایبەت بە کات؛ بۆ ناوی ئامێری (سەعات)هەر کاتژمێر دەوترێت. (مخفف کاتژمێر برای تعین وقت)

کاسان : [چاوگە] تاسان؛ بێهۆشبوون؛ گێژبوون؛ حاڵەتی وڕبوون. (گیج‌شدن)

کاسکردن : [چاوگەت] وڕکردن؛ گێژ کردن. (گیج‌کردن)

کاسۆچەمی : <کاسەی‌چاو.

کاسەپشتی‌ئاوی : [ناوەت] ڕەقە؛ جۆرێک کیسەڵی پانکەڵەیە لە ناو ئاودا دەژی. (لاکپشت‌آبی)

کاسەچەم :< کاسەی چاو

کاسەسر : [ناوەت] قاپدەستماڵ. (دستمال طرف‌خشک‌کن)

کاسەکەل : [ناوەت] گڵێنە و دەفری گڵین کە هەندێکی پەڕیبێت یان شکابێت. (کاسە-گلین‌شکسته)

کاسەکەل : [ناوەت] گڵێنە یان دەفری لێو هەڵپەڕیو یان نیوەشکاو. (کاسەشکسته)

کاسەگوڵ : [ناوەت] وەرەگیا؛ گیایێکە بۆ بێ-خەوی و بێقەراری باشە. (گل‌انگشتانه)

کاسەی‌جێژن: [ناوەت] کەلوپەل و شتی پێویست بۆ بەڕیوە بردنی جێژن گرتن، وەک: برنج و ڕۆن و...هتد (وسایل برگذاری جشن)

کاسەی‌چاو : [ناوەت] کالانی‌چاو؛ ئەوچاڵاییە کە گۆی چاوی تێدایە. (کاسەچشم)

کاشەمە : [ناو] کەرەس؛ حەشەگیواو؛ کەرە-فس. (کرفس)

کاغەز : فد؛ [ناو] کاغز؛ (١) ڕووپەڕێکە بۆ لە-سەر نووسین. (٢ب) نامە. (کاغذ)+

کاغەزی‌فافۆن :[ناوەت] ڕووپەڕێکی ناسکە لە فافۆن بۆ تێوەپێچانی دیاری یان بەستە. (کاغذآلومینیومی)

کاغذزی‌ئا : کاغەزی تایبەت بۆ چاپ لە ئە - ندازەی ٦٠٠×٩٠٠ (میلیمیتر)دا هەروەها (ئا ٣) لە ئەندازەی ٢٩٧ × ٤٢٠ م.مدا (ئا٤) لە ئەندازەی ٢٩٧×٢١٠ م.مدا و (ئا ٥) لە ئە-

ندازەی ٢١٠×١٤٨ م.مدا و (بیٚ) لە ئەندازەی ٧٠٠×١٠٠٠ م.مدا و (بـیٚ٤) لـە ئـەنـدازەی ٣٢٠×٢٣٥ م. مدا و (بـیٚ ٥) لـە ئـەنـدازە-ی ١٦٠×٢٣٥ م. مدا.
کاغەزی‌کایی : [ناو،ت] کاغەزێکی نـەبـاش؛ کاغەزی هەنـدیٚ ڕۆژنامـە و بڵـاوٚک. (نامـە-نوشتن)
کاڤزیم : [ناو] کەف. (کف)
کاڤێنان : وەک : برژاندنەوەی بـرین؛ خـوین بەس کردنی‌برین. (بندآوردن خون‌زخم)
کاکا : فد؛ [ناو] لە کوردییـەوە چـووەتـە نێـو فارسی؛ کاکە؛ برای‌گەورە. (کاکا)
کاکائوٚ : فرد؛ فد؛ اند؛ [ناو] دارێکی کورتە باڵا-یە ؛ بە بەرەکەیشی دەڵێن کاکائوٚ نیـوەبـرژی بەرەکەی دەهاڕنەوە و دەیکەنـە نێـو شـیری داخ یان ئاوی داخ و دەیخوٚنەوە. (کاکائو)
کاکروٚس : [ناو] پاقلە. (باقلی)
کاکڵـەمووشـان : جوٚرێـک جاڵجاڵووکـەی ژاردارە و زیاتر ڕەنگی ڕەشە. (رطیل)
کاکوت‌کردن : [چاوگـە،ت] دوای‌سـوواخدان کا بەسەر قوڕەکەدا کـردن و شـێلان. (کـاە-روی‌گل‌اندودریختن‌وکوبیدن)
کاکوٚڵ ٚهەڵەک : [ناو] پوٚرهەڵـەک؛ قژلـوول؛ قژفرفری؛ قژی پێچ‌پێچ. (موفرفری)
کاکوٚڵی‌گەرمـەشـانی : [نـاو،ت] تـال‌گـەلـی باریکی سەر گەرمەشانی؛ پوٚپەکابـە؛ کـاکوٚڵی کابە (کاکل‌ذرت)
کاکـەمـەم : گـراوی خـاتووزین لـە بـەیتـی خاتووزین و کاکە مەمدا. (نام‌مردانە)
کاکی‌بەکاکی : [ئاوەڵناو] دەشتیـان بیابـانی کاکی‌بەکاکی واتا تاچاو هەتەردەکا بـەریـن بێت و تەغەر چوٚڵ ٚ بێت. (دشت‌وبیابان پهناور و برهوت)
کاکیلە : [ناو] خڕ؛ دانەکانی دواوەی تایبـەت بەهاڕینی خوٚراک. (آسیا)
کاکیلـە : [نـاو] وشـەی بانـگ‌کردنـی بـرای چکوٚلـە؛ هـوٚی کاکیلـە؛ کاکـەی چکوٚلـە. (داداش‌کوچک)
کاڵاور : [ناو] کەوشی ووەر؛ کاڵـە لـە پێسـتی خاو بوٚ ناو بەفر و سەهوٚڵ ٚ. (چارق)
کاڵای : [چاوگە](١)هەڵکوٚڵین؛ (گودکردن)؛ (٢)کێڵان. (شخم‌کردن)
کاڵوٚش : [ناو] گاڵوٚش؛ کەوشی ناسک زیـاتر لە لاسیق کە بە سەر کـەوشـدا دەکرێتـە پـا بوٚبەرگری لە قوڕاوی بوونی کەوش لـەکـاتی قوڕ و چڵپاودا. (گاش)
کاڵ ٚوکرچ : [ئاوەڵناو] (١) مروٚڤـی مـووزەردی سوور و سپی و چاو کاڵ ٚ ؛ (بورسـفید پوسـت) (٢) نەگەییو؛ نەکوڵا. (نرسیدە؛ نپختە).
کاڵەکی‌کرمیٚ : [ناو،ت] هەنەی کاڵەک کاتیٚ بە ڕوولەیە مێشـوولەیێکـی تایبـەت پێسـتی ناسکی بەڕوولەکە کون دەکات و گەرای تێدا دادەنیت و دەبێتە هوٚی کرموٚڵ ٚ بوونی؛ بوٚ بە-رگری لە کرموٚڵ ٚ بوون دەبیٚ...<گـوڵ ٚگـرتن. (خربزە‌کرمو)
کاڵەنـوێژ : [نـاو،ت] سـبەینـانی زوٚر زوو کـە هێشتاکاتی نوێژ نە گەیشـتبیٚ. (نزدیـک‌بـە-وقت‌نمازصبح)
کاڵەوبووگ : [ئـاوەڵنـاو] کاڵـەوبـوو؛ ڕەنـگ-ڕوٚیشتوو. (رنگ‌باختە)

کاڵەی شەمامەبەندی : [ناو،ت] کالەیێکە بە ئاورشمی ڕەنگاوڕەنگ گوڵێنگی بۆ دروست-دەکریٚ. (نوعی چارق)

کالیسکەیسەربەفر :[ناو،ت] سوورتمەی تایبەت، کە بەسەر بەفردا دەخزیٚ و لە جە-مسەری باکووری گۆی زەوی ئیسکیموٚکان چەند سەگ دەکەنە سوورتمەکە بۆ ڕاکیٚشانی. (سورتمەبرفی)

کالیٚن : [چاوگە](١) باڵاندن؛ باراندن؛ (بع‌بع-کردن)؛(٢)پیاکالیٚن؛تووڕەبوون؛بەمنداڵەکەدا هەڵکاڵی: لی‌تووڕە بوو.(سرزنش‌کردن)+

کاناڵ : فد؛ فرد؛ [ناو] جۆگەی بەرفراوانی بە-ینی دوو دەریا کە دەستکردە؛ کەنداو؛ (کانال)؛ (٢) تۆڕ و شەبەکەی تەلەفزیۆن؛ (کانال‌تلویزیون)؛ (٣) لوولە ئاسای چوارپاڵو بۆهاتنی هەوای سارد لە کوٚلێرەوە. (کانال-کولر)

کانگا : [ناو] (ب) قووڵایی؛ ناخ؛ لە کانگای دڵەوە: لەناخی دڵەوە. (بیخ؛ ته)+

کانوون :[ناو] جۆریٚک مراوی لە تۆرەمەی وەردەک (ئۆردەک)ە و چەند جۆرە. (١) کانوونی‌کاکۆڵدار. (مرگوس‌کاکلی). (٢) کانوونی‌گەورە. (مرگوس‌بزرگ). (٣) مراویی سەرسپی. (اردک‌سرسفید)

کانەوزبانە : [ناو،ت] ئەو بەرزاییە لە تەختە-یێک کە دەچێتە نیٚو جێگای کانیشکافەوە بۆ جووت بوونی دوو تەختە. (کانەوزبانە)

کانیشکاف : [ناو] کەرەستەیێکە وەک کوشتەرە، بەڵام لەناوەڕاستی تەختەدا هێڵی هەڵدەکەنیٚت. (کانیشکاف)

کانیشکافە : [ناو] کانە؛بەرهەمی هەڵکەندنی هیٚل لەسەر تەختە بە کانیشکاف. < کانیشکاف.

کانیکەوە : گوندیٚکە سەربەشاری سەقز. (اسم‌دهی‌است)

کاوبا : [ناو،ت] خەیاڵاتیٚک کە میٚشک بە خۆیەوە خەریک دەکا؛ (ب) خەیاڵ پڵاو. (خیالات‌واهی)

کاولکەردەی : [چاوگە،ت]کاولکردن؛ ڕووخاندن. (خراب‌کردن)

کاوە : (١)داری ڕزیو؛ (کندەپوسیدە)؛ (٢)کێوی زۆربەرز و قووچ. (کوەسرکش)

کاویە : گەندەڵ بوونی ناخی‌دار. (پوسیدن-داخل‌کندەدرخت)

کتاف : کونجی. (کنجد)+

کتکەشۆر : [ناو،ت] پشیلەشۆر؛ شتنی بە پەلە و سەرسەری. (گربەشور)

کچەتیو : [ناو،ت] چەتیم؛ کچی‌هەتیو؛ چە-تیو؛ بەتەوسەوە بانگی کچیٚک دەکەن وەک جوێن. (دخترک‌یتیم)

کچەمام : [ناو،ت] کچمام؛ کچی‌ئاپ ئامۆزای میٚوینە؛ (دخترعمو) هەروها کچەخاڵ؛ کچە-پوور. (دختردایی. دخترعمه)

کچیٚ : [ناو] کچەکە؛ کیژیٚ؛ کەنیلە؛ کەنیٚ؛ لە کاتی ئاخافتن‌دا بە کیژدەڵیٚن. (دختر)

کچی‌مۆردار : [ناو،ت] (ب)کچیٚک کە بنی هەبیٚ. (دختربا‌کرە)

کچێنە : [ناو] گلینەی‌چاو؛ بیبیلە؛ ڕەشکێنە-ی‌چاو؛ بیلبیلەی‌چاو. (سیاهی‌چشم.مردمک)

کخک : [ناو] قۆخە؛ کۆخە؛ قەف. (سرفه)

کخمیته : [ناو] تۆز و وردە ئاردی دەوروبەری ئاش. (آرداطرافآسیاب)
کدوخ : [ناو] گەرماڤ؛ گەرماو؛ حەمام. (حمام)
کراسقاقانی : [ناو،ت] کەسێک کەکراسی لە قوماشی قاقانی لە بەردایە؛ بەستەیێکە لە گورانی کوردیدا؛ (پیراهنازقاقانی.نامترانە-ایست)
کراسەمارانە : [ناو،ت] کراژیمار؛ کاژمارانە؛ تفرەمار. (پوستانداختەمار)
کراش : [ناو] توێژ و قەتماغەی برین؛ کراژ؛ تۆژ. (پوست)
کراشۆ : [ناو] کدوخ؛ حەمام؛ گەرماو. (گرمابە)
کراک : [ناو] ماکێکی سرکەری بڤەیە. (کراک)+
کڕاوات : فد. فرد؛ ئالماند؛ اند؛ بۆینباخ؛ کەڕاوات؛ کەرەوێتە؛ قەرەوێتە. (کراوات)
کرپە : خورپە؛کرمە؛ وەک:کرپەلەدڵمەوە-هات: (ب)دڵمداکەوت؛ (دلمریخت؛دل-ریختن)+
کڕخەو : لەخەوی گرانەوەچوون. (خواب-غمیق)
کردنەیەک : دوو شت دانەدەم یەک و بە یە-کی کردن. (یکیکردن)
کردەپەشیمان : کەسێک کە لە کاری ڕابوردووی یان لەکارێک کە کردوویەتی پە-شیمان بێت. (ازعملیا ازاعمال پشیمان)
کردەی : [چاوگە]کرن؛ کردن. (کردن)
کرفە : [ناو] سەروا؛ دەنگی فریشتە؛ دەنگی-غەیبی؛ سرۆش. (وحی؛الهام)
کرکاسە : [ناو] دەفر و قاپوقاچاخ. (ظرف-وظروف)
کرکرۆکە : [ناو] کرکراکە؛ کوروۆژکوروۆژە؛ کرکروچکە؛ خرێنچکە؛ خرتێنک؛ کورکوروژە؛ ئەستێ̆کوژ؛ لە ئێسک نەرمترە. نەرمە ئێسک.(غضروف)
کرمزی : [ناو] جوننەر؛ هونەر؛ کارێک کە لە دەس هەمووان نەیێت. (هنر)
کرمن : [ئاوەڵناو] حەکەدار؛ ژنی بە ئالۆشی زۆر بەئێشتیا بۆکاری سەر جێیی؛ جۆرێک جوێن. (حشری)+
کرمن : [ئاوەڵناو] وەکجوێن بە مرۆی ئاڵۆشدار دەوترێت؛ کرمن یان کرمنە. (حشری)
کرمشاندن : [چاوگە،ت] جیق دەرهێنان؛ گوشینی بەتەوژم و تلیقاندنەوە. (فشاردادن و لە کردن)
کرمشین : [چاوگە،ت] وردوخاش کردن؛ تلیقاندن. (لەولوردە)
کرمەتووکنە : [ناو،ت] جۆرێک کرمە بە کۆمەڵ لەدەوری بنجەگیاییێک دەهاڵێن و تاڵگەلی وەک تاڵی جاڵجاڵووکە بەڵام شپرزە و شێواو دروست دەکەن و بنەگیاکە دادەپۆشن و خۆیشیان تووکنن. (نوعیکرم)
کرمەک : [ناو] کرمی زۆر وردی ناو ڕیخۆڵە. (کرمک)+
کرمەکوژە : [ناو] گیانگیر؛ گیاییێکی ژەهرداره و عیلاجی تیراوی و برینی دیکەیە. (شوکرانصغیر)
کرمەگرینە : [ناو،ت] گوڵئەستێرە؛ کرمێکی فۆسفۆرداره بەشەو دەدرەوشێ. (کرمشبتاب)

کرمی‌ئارمووش : [ناو،ت] کرمی‌هەوریشم؛ کرمی‌ئاوریشم. (کرمابریشم)
کرمی‌کەدوو: [ناو،ت] کەدووانە؛ جۆرێک کر- می ناو ڕیخوڵەیە وەک تووی کوولەکە وایە و بە دەمیە کەوەیە. (کرم‌کدو)
کرندە : [ناو، بک] لێسک؛ ئامرازی قووڵ‌کـر- دنی کاسەی‌تار و کەوچک. (لیسک)
کرنووش : [ناو] کورنووش؛ سەرچەماندنـەوە؛ کۆم بوونەوە. (کرنش)
کرنـە : [نـاو] کرنـوو؛ قرنـوو؛ مـچ؛ چنگـنـە؛ کرنک. (نوعی‌کنه‌کوچک)
کرۆچلێ : [ناو] کرۆژکرۆژە. (غضروف)
کروشمە : [ناو] دووشدامان؛ کزومات‌دانیشتن؛ خۆکزکردن لەخەم یان لەسەرما. (خودراجمع- کردن‌ونشتن)
کروکاش : [ناو] تەقالا؛ حەول‌وتەقـەلا؛ (ب) درکودال دوورین و کۆکردنەوەی. (کوشش)
کروڵیە : [ناو] تۆپەل؛ گونک؛ تۆپەڵە؛ گوندەڵە بەفر یان هەویر. (ماننداگلوله‌برف‌یاخمیر)
کرومات : [ئاوەڵناو] کپ و بێدەنـگ؛ کـش- ومات. (ساکت‌وبی‌صدا)
کرێتی : [نـاو، بـەرهـەمـی‌چاوگـە] فهێتـی؛ ناشـیرینی؛ کـارخراپـی؛ چـەپـەڵـی؛ خراپـی. (زشتی؛ بدی)
کرێخانوو : [ناو،ت] کرامال؛ ئیجـارەی‌خـانوو؛ کری‌مال. (کرایه‌خانه)
کرێداسـی : [نـاو،ت] حـەقـەدروێنـە؛ کرێـی دروێنە؛ مزی سەپانی. (فرددروکردن)
کرێز : کێش‌هاتنی شلەمـەنـی؛ وەک کـێش- هاتنی هەنگوین. (کش‌آمدن‌مایعات)

کز : [ناو] لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ حاڵەتی کۆوەبوونی موو لە کاتی سووتاندا. (کز)+
کززێن : [ناو] جۆرێک گەمـەی کـورە لاوی گوندنشین بوو، بە توپی بەن دەکرا. (نـوعی- بازی)
کسپە : کزە؛ حاڵەتی ئاسـنی داخ بـەلـەشـدا چزان؛ (حالت سوزش تن با آهن گداخته)
کشایەوە :[ڕابوردووی کشانەوە] کشادوواوە؛ پاشەکشەی‌کرد. (عقب‌کشید)
کشت‌وکیاز : [ناو،ت] چاندنی‌بێستان و تـەرە- کاری (تەرەکاڵی). (کاشتن‌بوستان)
کشت‌وکێل : [ناو،ت] کشت‌وکاڵ؛ کاری مە- زرادارى. (کشت‌وزرع)
کشتی‌جەنگی : [نـاو،ت] کـەشـتی شـەڕی؛ پاپۆڕی تۆپ داری تایبەت بەشـەڕ. (کشـتی- جنگی)
کشکشین: وەدرەنگ کێشانی کار یان کـات؛ وەدرەنگ‌کەوتن؛ زۆرپێچوون. (بدرازاکشیدن)
کفارە : [ناو] فیچقەکردنی ئاو لە لوولە (بۆریە) پێکەوە کە لە نێوحـەوزدا دروسـتی دەکـەن؛ فووارە. (فواره)
کفت : [] وەک؛ کفتقسەکەی‌تۆ : وەک قسەکەی‌تۆ؛ تەغەر لە بنزاراوەی ئەردەڵانیـدا گۆیە دەکرێت. (مانند)+
کفتەزووخاڵ : [ناو،ت] وردەزووخاڵ کە بەئـاو تەڕی دەکەن و وەک‌کفتەی‌گەورەخـڕی دە- کەن پاش وشک بوونەوە زسـتانان دەیێنێـنە نێو چاڵە قورسی. (خرده‌ذغال‌بصورت‌کـروی - درست‌شده)

کفتەوشۆروا : [ناوەت] کفتەوشۆربا؛ جۆرێک چێشتە؛ کفتەوشۆرباو. (کوفتەوشوربا)
کفتەوگۆشت : [ناوەت] خواردنێکە؛ لەشاری سنە، وەک سەروپێ زیاتر بە بەرقەندە دەیخۆن. (کوفتەوگوشت)
کفتێ : [ناو] کفتە. (کوفتە)(۲) شەکەتی؛ حاڵەتی ماندوو بوون. (خستگی)
کفکار : [ناو] کارگ؛ قارچک. (قارچ)
کفنزەردنەبوون : هێشتاکفنی زەردنەبووە : زۆری پێ نەچووە مردووە؛ (ب)تازە مردوو. (کفنزردنشدن)
کفە : (۱) [ناو+دەنگەناو] قف؛ قفە؛ کۆخە؛ قۆخە؛ کۆکە (سرفە)؛ (۲) دەنگی هەڵبوونی باروت و گۆگرد؛(صدای‌روشن‌شدن‌گوگرد) (۳)هەڵچوونی تراو لە سەرئاور؛ (سررفتن-مایعات).
کفەڵ : [ئاوەڵناو] پووک؛ قانگ؛ پف. (متخلخل)
کلا : کەنار؛ بۆ ئەسب لەسەر ئاخوڕ لەجیاتی تەنیشت بە واتای (بڕوئەولاتر) بەکاردەبرێت. (بروآطرف)
کلاج : [ناو] کەلاج؛ ئامێرێکە لە سەیارەدا کە دەندەڕەها (خەلاس) دەکا بۆ گۆڕینی دەندە. (کلاج)
کلاس : [ناو] کەلاس؛ پۆلی خوێندنگە؛ کلاسی پێنج : پۆلی پێنج. (کلاس)
کڵاشپان : (ب) سەپان و ڕەنجبەر. (کارگر؛ رنجبر)
کڵاشوەراز : [ناو] کڵاشکەر؛ کڵاشدروو. (کفش‌نخی‌ساز)

کڵاف : [ناو] بەردێکی تاشراوە پێنج سانتیم پانە و لە بەردکاری نومای بینادا دەیخەنە بەینی بەردی (ترێشتەیی) و بە ردی نوما بۆ جوانی. (کلاف)+
کڵاف : [ناو] کەرەستەیێکی کانزایی زیاتر لە زێو بە ئەندازەی جێگای ئیستیکان دروست دەکراو دەسکداربوو لەجیاتیژێر پیاڵە ئیستیکانی بێقوڵفەیانتێدەنا. (کلاف-استکان)+
کلاکردن : [چاوگەت] خستنەلاوە؛ وەلانان. (به‌یکطرف‌انداختن)
کلاوڕوچنە : (۱) [ناو] ڕۆچن؛ کولاوکە. (روزنه‌بام)
کڵاوسەرنان : [چاوگەت] (ب) خاپاندن؛ فریودان. (کلاه گذاشتن سر کسی)
کڵاون : [ئاوەڵناو] فرندەی پۆپەدار؛ کڵاونە. (پرنده‌کاکلی)
کڵاویسەرخریچن: [ناو] کلاوێکی ئەفسانەییە ڕیوایەنە هەرکەس لەسەریئ لەچاو وندەبێت. (اسم‌کلاهی‌افسانه‌ای)
کلچیف : [ناو] کلچێوک؛کلچۆک؛ مێڵی کل-کێشانیچاو. (میل‌سرمه‌کشی)
کلکپیاهەڵسپاردن : [چاوگەت] (ب) بایەخ پێنەدان؛ کەمتەرخەمی لە کردنی کارێک. (اهمیت‌به‌انجام‌کاری‌ندادن)
کلکزەردە : [ناو] تۆرەمەی فرندەی کلکزەردە دوو جۆرن. (۱)کلکزەردە کە کاکۆڵی خورمایی ئاچخە و سەری زە ردە و باڵیڕەشە. (بال‌لاکی)(۲)میوەخۆرە کە لە سەر دار و بنچک هێلانە دەکا و مێوەکانیان بۆری مەیلە

و قاوەییە و نێرەکانیان ڕەنگی بـۆری ئاچخـە ولا جانگیان ڕەشە. (میوەخور)
کلک کردن‌بەناوگـەڵدا : لـە کـاتی شکسـتی سەگ لـە شـەڕە سـەگدا کلـک بردنـە نـاو پاشوو؛ (ب) قزەبوون وترسانی مرۆڤی پێـدە-شوبهێنن. (ناتوانی‌وشکست)
کلک گرتن:[چاوگە،ت](١)کلک بەرزکردنەوە-ی ئـەسـب زیـاتر لـەکـاتی غـاردا؛ (دم-بالانگاهداشتن‌اسب) ؛ (٢) دەسـتـگـرتن بـە کلکی حەیوانەوە (گرفتن‌دم‌حیوان)؛ (٣ب) لـە خۆدەرچوون، بە پلە و پایە کە یشـتوە خـۆی لێگۆڕاوە وکلکی گرتووە؛ دەعیە لی‌پەیـدابوون (دارای کبروغرورشدن)
کلک‌مەقلی :[ناو،ت] قشقەرە؛ قەلـەبـەڵـەک. (زاغچە)
کلک‌نامراس:[ناو،ت] قامکی نـاوەڕاسـت؛تبلا قووتیٚ؛ تلیا ناوین؛ بەرزەملیٚ. (انگشت‌وسط)
کلک‌ووژە : [ناو] کەلەموست؛تبلامەزن؛ تلیا-مەزن؛ قامکەگـەورە؛ کلکـەگـەورە؛بـەرانـیٚ. (انگشت‌شصت)
کلکەبێل [ناو،ت] : دەستکی‌بێل. (دستەبیل)
کلمسـیـن : [چاوگـە،ت] واقوڕمـان؛ سـە-رسامبوون. (سرسام‌گرفتن)
کڵۆن کردن : [چاوگە،ت]کڵـۆم‌کـردن؛ گاڵـە-دانی‌درگا بەگڵۆن. (کلون کردن)
کلووچیٚ : [ناو] کولووچە؛ کولیچیٚ؛ کولیچـە. (کلوچە)
کلـوور : [نـاو] کـروور؛ کـورروور؛ نیوملـوێن. (کرور؛ نیم‌میلیون)
کڵـوێی : [ئـاوەڵنـاو] پیپـۆکی؛ بلـووری؛ کریستالیٚ؛ کوڵۆیی. (کریستالی)
کڵـەوە : [نـاو] قـولاپی ماسـی‌گـرتن. (قلاب.هیگیری)
کڵیپ :فد.اند؛[ناو] دەنگ‌خستنە سەر وێنەی-فیلم بە شێوەی لێو جووڵاندنەوە. (کلیپ)
کناچڵیٚچەم : [ناو،ت] بیبیلەچاو؛ ڕەشکێنەی چاو. (مردمک)
کناچۆ : [ناو] کچ؛ قیز؛ دۆت؛ کەنیک؛ کیژ؛ کەنیشک؛ کناچە. (دختر)
کنج : [ناو] مەهان؛ بی‌نوێژی‌ژنان؛ تێکەوتنی مانگانەی‌ژنان. (قاعدگی)
کنگلاشک : [ناو] قنگەلاشک؛ کەنگری پیر؛ گیای کەنگری پیری وشکەوە بوو. (گیاە کنگرپیرخشک‌شدە)
کنێشت : [ناو] کنشت؛ پەرستگای جوولەکان. (کنشت)
کۆ : [ناو] قالۆنچە ئاسایێکە هـەڵـدەفرێـت و ئەگـەر خـۆی بـدا بـە چـاوی گـا و مانگـادا دووچاری چاوئیشە و نەخۆشین چاویان دەکا. (نام‌حشرەایست)+
کۆئەندام : [ناو،ت] چەندئەندام کـە هـەمـوو پێکەوە لە بووارێکدا ئەرکی خۆیان بەجـیٚ د-ێنن بۆکردنی‌کارێک. (اعضا)
کۆئەنـدامی‌هـەرس :[نـاو،ت] (ب)ئـەندامـە-کانی(دەم ، گەروو، گـەدە، ڕیخۆڵـە، جـەرگ، زراو) کـە سـەرجـەم کـاری هـەرس‌کردنـی خواردنەکان دەکەن. (دستگاه‌گوارش)
کۆای : (١)[بـەنـد] کـوا؛ لـەکوێیە؛لـەکـوێی. (کجاسـت؛ کجـایی). (٢)[چاوگـە] کوتـان؛ هاڕین. (کوبیدن). (٣) لێدان؛ دارکاری یان بە

کوتەک لێدان. (زدن)
کۆب : [ناو] کاپ؛ لەکاپی ئینگلیزیەوە هاتووە، فنجان؛ ئیستیکانی قاوە خواردنەوە. (کاپ؛جام)
کۆپانوراز : [ناو،ت] کورتاندروو؛ پاڵان چێکەر. (پالان‌دوز)
کۆپلە : [ناو] (١) بەش؛ کۆگای‌چکۆلە. (کپه)؛ بەشێک لە شێعرێکی درێژ. (فراز؛ بند)
کۆپەک : [ناو] (١) قەرەپوولی رووسیا؛ (ا-جزاپول‌روسیه)؛ (٢) پێلووی‌چاو. (پلک‌چشم)
کوتانەزەویا : [چاوگە،ت]کوتانن بەعەرزا؛ دان‌بەعەرزا؛ کوتانن به زەوینا، (ب)کوڵ‌پێ‌دادان؛ شکستدان. (زمین‌زدن)
کوتحە : [ناو] کۆڤل؛کوتەدار؛ داری سووتاندن لە کل و تەندووردا. (کندەچوب)
کوتحەی‌جەهەندەم : [ناو،ت] (ب) مرۆڤی ناخۆشەویستی زۆرهان؛کۆتە داری جەهەندم. (کندەچوپ‌دوزخ)
کۆتر : [ناو] کابۆک؛ کەبووتەر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ لەڕوانگەی فرندەناسیەوە چەند جۆر فرندەن. (١)کۆترەشینە. (کبوتر-چاهی).(٢)کۆترەگایانە. (کبوترجنگلی). (٣)کۆترەنەخشینە. (کوکوختی). (۴)قومری. (قمری). (۵)کۆترەباریکە. (قمری‌درختی). (۶)(یاکریم؛ یاهوو)کەکللی لەقومری درێژترە. (یاکریم)
کۆترەپەپوو : [ناو] تۆرەمەیێک باڵندەن کە دووقامکیان لەپێشەوەیە و دووقامکیان لە-پاشەوەیە و سێ جۆرن، (١)کۆترە پەپوو. (کوکو)، (٢)کۆترە پەپووی جقەرەش، (کوکوی‌تاجدار)،(٣)کۆترە پەپووی خاڵخال، (کوکوی‌خالدار)
کۆترهێنان : [چاوگە،ت] لەیاری پەڕانتۆ یان هەرقومارێکدا خراپهێنان. (بدآوردن درقمار)
کۆتری‌دەریایی : [ناو] فرندەیێکی تیژباڵە و بەرزگسپی و پشتڕەشە، لەبەرد و شاخی ە-راخ دەریادا هێلانە دەکا. (کبوتردریایی)
کۆتری‌نامەبەر : [ناو] کۆترێکە نامەی بە پاوەدەبەستن و لەهەر شوێنێ بەریدەن دە-گەڕێتەوە بۆ هێلانە سەرەکیەکەی و لەقەدیمدا لەجیاتی چەپەر کەڵکیان لێ وەردە-گرت. (کبوترنامەبر)
کۆتوکوڵکە : [ناو،ت] وردەمووی قرتاوی سەروریش لە دەلاکخانە؛ وردەخوری و مووی ئاپۆرە کە بە خاوکان دەیرێسن بۆ بە-نی جەوال و تێر دوورین. (پشم‌وپیله)
کۆتوکوێر : [ئاوەڵناو+ ناو] کوێر؛ (ب) چاوکز؛ نیوەوناتەواو دیتن. (کور؛ چشم‌کم-سوو)
کوتولەت : [ئاوەڵناو] شڕوپچڕاو؛ لەتوپەت. (تکەپارە)
کوتە : (١)[ڕابوردووی کوت بوون] لەتە؛ شکاوە؛ (٢) [ناو] کوتەسواڵەت: سواڵەتی لە-ت. (تکەشدە؛ تکە)
کوتە : <هەزارە و دولایی
کوتە : کوتتە؛ لەجیاتی دەردوسندان و ژەقنە و ژەحریمار و قسەی ناخۆش دەوترێت. (مترادف‌زهرماروکوفت)
کوتەڕاو : [ناو،ت] ڕاوەکەوی ئاخری‌پاییز. (-شکارکبک‌پاییزی)

کۆتەرە : [ناو] (١) کورتەوەبوو؛ وەک گسکە کۆتەرە؛ گسکیٚ کە چووەتەکار و کورتەوە - بووە (کوتاەشدە)؛(٢)کوتەی کورتی دار بەتایبە- ت بنیدار کە دەبڕدریٚتەوە و بنەکەی دەمیٚنی لەعەرزدا. (ماندەتنەدرخت بریدەشدەدرزمین)

کوتەکوت : [بەند] لە تاریکیدا بە پەل کوتـان ڕۆیشتن؛ ڕیٚگاڕۆیشتنی کویٚر. (کورمال)

کۆتەل : [نـاو] کۆتـەڵ؛ بـەیـرەق؛ (ب)جلـی مردوو لە مەیدانیٚکدا وەک ئاڵا بەرز دەکەنەوە و نیشانی پرسەکەرانی دەدەن یان جل و چە- ک و فیشەکدان و شتیتری مردوو لـە سـەر پشتی ئەسپیٚک دادەنیٚن و بە پرسـەکـەرانـی نیشان دەدەن و شیوەنی بۆ دەگیٚڕن. (علـم- کردن‌لباس‌واسلحه‌متوفی‌بـرای‌نشـاندادن‌بـه- مردم‌درعزاداری‌متوفی)

کۆتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کوجیلە : [ناو] ئەستوندەکی‌ڕەشماڵ.(دیرک- چادر)

کۆچبار : [ناو،ت] ماڵەکۆچ؛ سامانی‌ماڵ کە بارکراوە بۆ کۆچکردن. (کوچبار)

کوچک: ناوی دووگوندە لە باکووری‌شاری سەقز(نام‌دهکده) بەرد؛ تەوەن. سنگ)

کوچکتراش : [ناو] کوچک‌تاش؛ تەوەنتاش ؛ بەرتاش؛ بەردتاش. (سنگتراش)

کۆچەرکی : [ئاوەڵناو] وەک کۆچەر؛ ڕەمەکی؛ دەشتەکی؛ بی‌سەرە و بەرەیی. (هردمبیل)

کۆچەک : [ناو] بەچکەی وشتری یەکساڵە. (بچه‌شتریکساله)

کوچەڵە : [ناو] کەوچکەڵە؛ کەوچک ئاسا لـە قوڕ دروستدەکریٚت بـۆ گرتنـی شـیرەی دار قەزوان (بنیٚشت). (قاشقک‌جمع‌اوری‌سقز)

کۆد : [ناو] پیتی‌نەوت؛ چەلـەنـگ؛ دەفـری تەنەکەی بیستلیتری. (پیت)(٢) پیٚش ژمارە؛ ژمارەی ڕەمز. (کد)

کورد : [ناو] کوردمانج؛ کورمانج کە لە وشەی کورماد وەرگیراوە. (کرد)

کورزە : [ناو] جەواڵ. (جوال)

کورژین : [چاوگە،ت] بۆڵـەبـۆل؛ گـورەگـوڕ. (غرغر)

کورسـیـن : [نــاو] (١) کورسـیـ؛ قورسـیـ؛ قورسین؛ چرپاییٚک کە لە زستانانا ئـاور لـە ژیٚریـدا دادەنـیٚن و لیٚفـەی بـەسـەرداددەن. (کورسـی) ؛ (٢) [چاوگـە،ت]کوڕووسـانەوە. (کلوچیدن)+

کوڕکوڕە :[ناو]هاوارە بەرە؛کەتی؛ قەتی؛قتـک ؛ کوڕکوڕ.(مرغ‌سـنگخوار؛ بـاقرقره). حـەوت- جـۆرن.(١) کوڕکـوڕەی بـە ڕزگـخـەنـەیـی، (٢)بەرزگـڕەش، ((٣)بەرزگـسـپی، (۴)خـاڵ- خاڵ، (۵)ڕیٚڕیٚ؛ (۶)کلکدریٚژ؛ (٧) کوڕکورە- ی‌گەنمان)،(١.شکم بلـوطی، ٢.شـکم‌سـیاه، ٣.شکم‌سفید، ۴.خالدار، ۵.راه‌راه، ۶. دم‌دراز؛ ٧ کوکرگندمی.)

کورماج : [ناو] کرماج؛ کورمانج؛ کوردماد؛ واتا هەمووکوردیٚک لە سەر گۆی زەوی و بەسـیٚ بــەش و ســیٚ زاراوە دابــەش کــراوە. (١)کورمـانجی ژووروو. (٢)کورمـانجی نـاوە ڕاسـت. (٣)کورمـانجی‌خـواروو. کـە١٠۴بـن زاراوەی هەیە. ئـەگـەر بـەسـووکایەتـی بـە تاقمیٚکی نەخویٚندەوار دەڵیٚن، ئەوە ناڕەوایـە و هەڵبەستی نەیارانی کوردە. (کورمانج)

کۆرنان: [ئاوەڵناو] نان کوێر؛ نـانکۆر؛ ڕژد؛ دە-س قووچاو. (خسیس)

کـۆرنـۆمیتر : [نـاو] کـاتپێـو؛ زەمـانپێـو. (کرنومتر)

کۆرنێر : [ناو] دۆخیٚ لە یاری تۆپی پـادا کـە لە گۆشەوە دەست پێدەکا. (کرنر)

کورۆن : یەکەی پـارەی وڵاتـانی دانمـارک و سوێد و نۆرویژ. (کرن)

کوڕەمام : [ناو،ت] کوڕمام؛ پسمام؛ ئـامۆزای نێرینە؛ کوڕئاپ. (پسرعمو)

کۆرەوار : [ئاوەڵناو] وار، یان هەوار، یان مـا-ڵبات، کوێر بوونەوە. شوینەوار کوێر بوونـەوە؛ماڵوێران؛ بـۆی هـەیـە کۆڵـەوار سـێوراوی کۆرەوار بێت. (بدبخت؛ خانمان‌ویران)

کوزاز : [ناو] نەخۆشینیٚ‌کە بەهۆی هووورگی کوزازەوە مرۆڤ تووشی دەبێت و ماسوولکەی لەش ڕەق دەکات و دەبێتە هۆی مەرگ؛ دە-ردەکۆپانە؛ نەخۆشـینێکە دەبێتـە هـۆی ڕە-قبوونی ماسوولکەکانی لـەش و زۆر بڤـەیـە. (کزاز)

کۆزبەستن : [چاوگە،ت]کۆبوونـەوە بـەدەورە. (جمع‌شدن‌دایره‌واردورهم)

کۆزروبـەربانانـەوە : (ب) تـەمبـیٚکـردن و لێدانیزۆر. (کنایی‌تنبیه‌کردن)

کوژاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) هێڵ کێشان یان ڕەشـکـردنەوە یـان سـڕینەوەی نووسـراوە؛ (محوکردن)؛ (٢) تەمراندن؛ خامۆش کردنـی ئاور و چرا. (خاموش‌کردن)؛ (٣) ئارام‌کردنەوە و لابردنی شەروکێشە. (خاموشکردن‌فتنه)

کۆژە : [ناو] حەساوی؛ کەری سـپی ڕەنـگ. خرسفیدرنگ)+

کوژەڵ : [ناو] جۆمال. (لایروبی‌جوی‌آب)

کوژیاگ : [ناو+ ناو، بەر] (ب) هەویرەمردوو؛ هەویرترش؛(خمیرمایه)(٢)کوژراو.(کشته‌شده)

کۆس : [ناو] تەپڵـیزەلام؛ دەهـۆڵیشـەڕیٚ. (پۆس‌کۆس‌گۆش ئاوکێشان کەم‌کەم، ئی‌سەر ئەوسـەرەن دووربینـەکـەی چـەم)»مـەولـەوی (کوس)

کۆس :[ناو]کۆست؛ مەیتی کـوڕە لاوی دەز-گیراندار(بە کیژێک دەگوترێت، (کۆس کەوته که دەزگیرانی مردبێت). (جنازه‌نامزددختر)

کوساڵان: ناوی چیایێکی بەرزە لە هەورامـان. (نام‌کوهی‌است)

کۆست‌کەوتوو : [ئـاوەڵنـاو]بـەکیژێکـی دە-زگیرانـدار دەوترێـت کـە دەزگیرانـەکـەی مردبێت، بەڵـام وا بـووە بـە بـاو هـەرکـەس مردووی لیٚبمرێت یان بەڵایێکی گەورەی بە سەردابێت پێـی دەڵـێن کـۆس‌کـەوتـە؛ یـان کۆست‌کەوتوو. (دختر نامزدمرده)

کۆس‌وکەڕەنا :[ناو،ت]مۆسیقای تایبەتی شەڕ لە قەدیمدا؛ تەپڵ و شەیپوور. (کوس‌وکرنا)

کۆسە : [ناو] (کۆستە؛ دابێکی کۆنی کـوردە-وارییە زیاتر لە گوندەکاندا وەک شـانۆگـەری دەمەو نەوروز بە ڕێوەدەچیٚ، چەند لاوێک خۆ دەگۆڕن و ڕیش بۆ خۆیان دروست دەکـەن و لە ماڵان کۆسە دەگێڕن و پـارە یـان مێـوژ و گوێزیان دە دەنیٚ. (مراسم‌کوسه‌درایام‌نـوروز) (٢) جۆرێک ماسـی دڕنـدە و زۆر گـەورەیـە. (کوسه‌ماسی)

کۆسـەوەوی : [نـاو،ت] بووکـە بـارانیٚ.

(عروسکی کەبرای باریدن باران درست می کنند)
کوسەی هەجیج : زاتێکی بەڕێزی ئایینیە کە کڵکۆکەی لە گوندی(هەجیج)ی هـەورامانـە. (کوسەهجیج)
کۆش : [ناو] داوێنی بەرەوی کراسی ژنانە؛ پڕکۆشی کرد لە دانەوێلە: داوێنی پڕکرد لە دا-نەوێلە. (دامن)+
کۆشا : [ڕابوردووو کۆشش] تێکۆشا؛ خەبـاتی-کرد. (کوشید)
کۆشا : [ئاوەڵناو] خەبات کەر؛ تێکۆش؛ حەول و تەقالادەر. (کوشا)
کوشتی : (١) [ڕابـوردووی کوشـتن] گیـانی-کێشا. (کشت)؛ (٢) [ناو] بۆ کوشتن؛ ئاژەڵی-دابەستە بۆ قەڵەو بوون و سەربڕین. (حیـوان پرواری مخصوص ذبح کـردن)؛ (٣) [نـاو، بـەر] کوژراو؛ باب کوشتی: بـاب کوشـتە؛ کوشـتە: (کوژراو) (کشتەشدە)
کوشتیار : پێداگری کردن؛ کوشتیاری بووم نە-هات لەگەڵم. (اصرار کردن)
کوشنای : [چاوگـە،ت]کوژاندنـەوە؛ خـامۆش ردن. (خاموش کردن)
کۆشەر : [ئاوەڵناو] هەوڵدەر؛ خەباتکـەر؛ تـە-قالادەر؛ تێکوش. (کوشا)
کۆف : [ناو] چیا؛ کۆ؛ کێو؛کێف. (کوه)
کۆک : [ئاوەڵناو] دەستەواژەی مۆسیقایە واتا میزان بوونی سیمگەلی ساز. (کوک)+
کۆککردن : [چاوگە،ت] میزان کردنی تـەلی ساز و هێنانـە سـەر (فرێکـانس) یـان نـۆتی پێویست. (کوک کردن)
کۆکڵاش : [ناو] کۆکڵاشک؛ جۆرێک چەقە، وەک بنێشتدەجاوڕێت و لـە شـیلەی گیـای کۆکڵاش دەگیردرێت. (نوعی سقز)
کۆکۆ : [بـەنـد]کۆمـەڵ کۆمـەڵ؛ کۆگاکۆگـا؛ کۆماکۆما. (کوپە کوپە)
کـۆکی دیاپـازۆن : [نـاو،ت] کـۆکێکی پـە-ڕێندراوی جیهانییە لە مۆسیقادا <دیاپازۆن
کۆگە : [ناو،ت] جێگای کۆبوونـەوە؛ جێگـای-کۆڕ بەستن. (جای تجمع)+
کۆلا : [ناو] ماکێکە لە نۆشابەی وەک پیسـی کۆلا و کۆکاکۆڵا دەکرێت و بەرهەمی دارێکـە هەر بەو ناوە. (کولا)
کۆلاس : [ناو] فیشەک کێشـی تفـەنـگ و چەک. (قشنگ کش)
کـۆلاک : [نـاو] (ف.مشــە) باروۆقـە؛ بـادەوە. (کولاک)
کولپک : [ناو] جێگە دووکمە؛ کونـەدووگمـە. (جـای دکمـە)کوڵکریـاو : قرتـاو؛ کـورتکراو؛ قوڵکراو. (کوتاەشدە)
کۆڵکەمەلا : [ناو،ت] نیمچەمەلا؛ مەلایێـک کە سەوادی زۆر نەبێت. (ملای کم سواد)
کولکەمیرزا : [ناو،ت] میرزایێـک کـە بـەزە-حمەت بتوانێ بنووسێ و بخوێنێتـەوە. (کـە-سیکە نیم سوادی دارد)
کوڵگرتن : [چاوگە،ت]کوڵەگرتن؛ بەدزییـەوە گوێ لە قسەی خەڵک گرتن؛ گوێ ڕاگرتن لە قسە بەدزییەوە؛ گووشــێ مـاڵێ و سـەی. (-استراق سمع)
کۆڵنەدەر : [ئاوەڵناو] نەبەز؛خـۆڕاگر و نـەبـەز؛ بێ شکست. (شکست ناپذیر)
کولۆر : [ئاوەڵناو] کەلەبەرکەوتنە دیوار؛ قەڵە-

شی‌گەورە؛ ناوخاڵی.کۆتەرە بوون.(تو خالی)+

کۆڵە : [ناو] کۆیلە؛ بەنی. (بندە)

کۆڵەدار : [ناو، بک] کویلەدار؛ چەوسێنەر؛ (ئیستیعمارگەر). (بردەدار؛ استعمارگر)+

کوڵەزرگ : [ناو] سیکەتۆرە؛ سیقەتۆرە؛ ئەندامێکی ناوزگی فڕندەیە کە وەک گورچیلەی بەرخ وایە وکیسەئاسایە وزیخ و بەرد هەرس دەکات و پەردەیێکی زەردی لە رووکاری ناوەوە هەیە و خۆی ڕەنگی سووری تۆخە. (سنگدان)

کوڵەفیتنە : [ناو+ ئاوەڵناو] مایەفیتنە؛ کورتە باڵای شەڕ هەڵخرێن؛ کورتە بالایش نەبێت هەر بەو مانایەیە. (فتنەگر)

کۆڵەکەچەقاندن : [چاوگە،ت] لەسەرسەر وێستان؛ لەژیمناستیکدا. (روی‌سر ایستا دن)

کۆڵەوار : [ئاوەڵناو] بریندارى زۆر سەخت؛ ماڵوێران بوون لە موعامەلەدا؛ حاڵ خراپ.<کۆرەوار (زخمی؛ خانەخراب)

کۆڵەواربوون : [چاوگە،ت](ب) لەموعامەلەدا زۆر تێشکان و زەرەرکردن. (مغبون‌شدن-زیاددرمعاملە

کوڵەوەیوای: [ناو] سووزمانی؛ بەتەوسەوە بە ژنی خراپ دەبێژن. (لقبی‌ناشایست‌برای‌زن-بدکارە)

کۆلێ : [ناو] بالاڤ؛ کەلی؛ کەل؛ گەرماوچوون؛ خۆشۆردن لە گەرماو. (حمام-کردن)

کولیچەگیا : [ناو] کولیچەگیواو؛ تەشیمەل؛ گەڵاکانی پانە و گوڵەکانی بەینابەین لەناو گەڵاکەیدان؛ بۆکەم ئیشتیایی باشە.(جنتیانا)

کۆلێر : فد.اند.فرد (کوولێر)؛ [ناو] وشەیێکی بیانییە واتا ساردەوەکەر؛ دووجۆرە گازی و ئاوی ئامێرێکی کارەباییە بۆ فێنک کردنەوەی ناوماڵ بەکاردێت. (کولیر)

کولێرەناسکە : [ناو،ت] کولێرە لە هەویرێک چێدەبێت کە لەجیاتی ئاو بەشیردەگیرێتەوە و ڕۆنیشی تێدەکەن. (نوعی‌گردە)

کۆلین : [چاوگە] کۆڵان؛ کۆڵین؛ ڤەکۆلان؛ کۆڵیان؛ کۆڵاندن. (حفرکردن)

کوماچە : [ناو] شەپۆلی گەورەی سێڵاو کە لە بیچمی کوماجی سەربان بەرز دەبێتەوە؛ قەڵپەزە. (موج‌سیلاب)

کۆمار : لە وشەی کۆمای مادییەوە وەر گیراوە بەواتای کۆگا. جەماوەری کۆوەبوو؛ (جمهور؛ جمعیت)

کومپووتە : [ناو] کۆمپووت؛ میوەی نیوە کوڵ لەشەربەتدا. (کمپوت)

کۆمڕ : [ئاوەڵناو] پشت‌کوور؛ پشت‌کۆم.(کوژ-پشت)

کومزەخ : [ناو] ئەشکەوت؛ ئەشکەفت؛ موغار. (غار)

کۆمەوبوون : (١) [چاوگە،ت] کۆبوونەوە؛ خڕبوونەوە لە دەوری یەک. (جمع‌شدن)؛ (٢) نووشتانەوە؛ کووڕبوون. (خم‌شدن)چەمیانەوە؛ کووڕبوون؛ چەمانەوە. (خم‌شدن)

کۆمیتە : فرد؛ فد: [ناو] لێژنەی‌باڵای لێکۆڵینەوە و ڕاگەیێنی؛ گوزارشتی بەرهەمی کاری ئەنجامدراو. (کمیتە)

کۆمیتە١ : [ناو] لێژنەیێکی چەند کەسیکە بەرپرسی کاروباری شار یان ڕێکخراوێکی

ڕامیارییه. (کمیته)
کومیسیۆن : [ناو] مەجلیس گرتن بـۆ ڕاگـە-یشتن بە کاروباری ڕێکخراوێ. (٢) مافی دە-ڵاڵی موعامەلە. (١و٢ کمیسیون)
کوناودەر : کوناودیو؛ لـەم سـەر تـا ئـەوسـەر کون؛ شەبەق تێکەوتوو؛ (تاطرفمقابلسوراخ)
کوند :[ناو] بایەقوش؛ بادەقوش؛باپاکوش؛بوو؛ بووم؛ بووە؛ بووەتەقلە؛ بووەکەرە؛ کونـدەبـوو؛ کوندەبەبوویشی پێدە لێن.(جغد؛ بوف)
کوند : [ناو] چەند جۆر فڕنـدە لـە ڕووانگـەی فڕندەناسیەوە لە تۆرەمەی کونـدن، (١)تـاق-تاق کەرە، (مرغحق). (٢)تاق تاق کەرەی بۆر، (مرغحقجنـوبی). (٣)کونـدەپشـیلە، (جغـد - گوشدراز). (٤)کوندەڕۆماڵ، (جغدماهیخوار). (٥)کوندەزێرە، (جغد)(٦) کوندیسپی کە زیاتر تایبەت بە وڵاتانی ساردەسێرە. (جغـدسـفید). (٧)کونـدەشـەخسـەی خاڵخـاڵ، (جغـد-خالـدار).(٨)کونـدەقوتـە، (جغـدتـالابی). (٩)کونـدەگایانـە، (جغـدبـزرگ طلایـی). (١٠)کوندەشەخسە، (جغدکوچک).
کونداکۆر : [ناو،ت] کوندەکوێرە. (بوفکور)
کونـدەکـی : هـەڵترووشـکان؛ قـەرەفیسـکا ڕۆنیشـتن؛ بـەقنیچکانـەوە دانیشـتن. (روی-پانشتن)
کونـدیشـاخدار : [نـاو،ت] کونـدا شـاخدار؛ کوندێ کە دووپەل وەک شاخ لەژوور چاویدا هەیە. (جغدشاخدار)
کۆنگرە : فرد.فد.اند. [ناو] کۆبوونـەوەی ئـە-ندامانی یەک یان چەند گرووپی هەڵبـژاردەی دەوڵەتی یان ڕێکخراوی سە ربـەخـۆ؛ وەک: کۆنگرەی جیهانیی دوکتۆرگەل یان کۆنگرە-ی جیهانیی ئاشتی. (کنگره)
کونەجەرگ : [ئاوەڵناو] وەڕەز؛ جارز؛ قەڵـس؛ هەراسان؛ کونە جەرگ کردن : زۆربۆهێنان و قەڵس کردن. (فشارآوردن وعصبانیکردن)
کۆنەچەکمەڕەق : قەدیم دەوڵەمەندی لێکـە-وتوو؛ جاران دەسەلاتدار و چەکمە لەپا بووە و ئێستا نەدارە و لێکەوتووە. قدرت ومال ازدستداده)
کۆنەژن : (١)پیرێـژن؛ ژنـی بـەسـاڵداچوو. (-پیرزن). (٢)ژنیپێشوو؛ ژنیتەلاق دراوێ کە سێک. (زنسابق)
کۆ نەکردن : [چاوگە،ت] نەترسان و سلّنـە-کردن و نەپرینگانەوە. (نترسیدن)؛ (٢کۆ نـە-کردن: کەڤنەکردن؛ (چاودەگێڕم دیارنییە لـە-یلم، دیارەکۆنەی کـردووە مـەیلـم): مـەیلـی کۆن کردووم. (کهنهکردن)
کۆنەڵانی : [ناو] (١) خەڵکی کۆنەڵـان.(اهـل-کونەڵان)؛(٢)جادووگەر؛ سیحرباز؛ (جادوگر)
کۆنەمێرد : [ناو،ت] شووی پێشووی ژن، یان مردبێت یان ژنەی تـەڵـاق دابێـت. (همسـر-سابقزن)
کووانی : [ناو] کووانـوو؛ کووانـگ؛ ئـاوورگ. (اجاق)
کووپ : [ناو] دوو جۆر خاڵـە لـەپـەڕەی پـە-ڕانتۆدا لە بیچمیدڵ، کووپیسـوور و کـووپی ڕەش. (کوپ)
کووپەیتار : [ناو،ت] کاسەگەورەکەی تار؛ لە نەقارە گەورەترە و خەرەکی سیمەکان لەسەر پێستی کووپەی تاردادەنرێت. (کاسەتار)

کووفت : [ناو] سفلیس؛ پلەیێک بقەترلە سووزاک. (سفلیس)
کووفتی کاری:[ناو،ت]سفلیسی کاری؛ وەک-جنێو دەوترێت لە جیاتی ژەحری‌مار. (کوفت-کاری)
کووفەکووف : [ناو،ت] هەناسەکردنە نێودە-ست بۆ گەرم بوونەوە لەسەرمای زۆردا؛ (ب) هەل لەرزین لەسەرمادا.(ازسرما لرزیدن‌وگرم-کردن‌دست‌بانفس)
کوولەکەسەرئاوی : [ناو،ت] کوولەکەدە-روێشی؛ کوولەکەیێکی بن‌خڕی مل‌باریکە بۆ مەلە فێربوون بەکەڵکە و بۆ جێگەی دانە-وێڵەیش دەبێت. (نوعی کدو)
کوولەکەشێتە : [ناو،ت] کوولەکەدێمی؛ جۆرێک کوولەکەی چووکەی کێوییە،بۆ نە-خۆشینی شەکەرمز باشە. (کدوی‌صحرایی)
کوێربوونەوە : [چاوگە،ت][(۱) رووخان یان پڕبوونەوەی گومانەی کارێز و کانی. (بسته-شدن‌راه‌آب‌کهریز)؛(۲) نەمانی شوڕەت و ناو و دەنگی ئیل‌وتەبار و فەوتان و نەمانیان؛ خانەدانێکی گەورەبوون ناویان کوێر بووەوە. (ازبین رفتن‌فامیل‌یانام آنها)؛ وێکهاتنەوەی کونی نەرمەی گوێ کە کونی‌دەکەن بۆ گۆشەوارە. (سوراخ‌جای‌گوشواره‌بهم‌آمدن)+
کوێرکوێرانە : [ئاوەڵناو+ بەند] ئەنجامدانی هەرفرمانێک بێ‌سەرنجدان لە دروستی و نادروستی فرمانەکە؛ وەکوو کوێر (کورکورانه)+
کوێرکێش : دەسکێشی کوێر؛ ڕێنموونیکەری کوێر لە ڕێگە ڕۆیشتن‌دا. (عصاکش)
کوێرەکوێر : [بەند] وەک ڕۆیشتن بەڕێدا لە تاریکاییێکدا کە چاو هیچ نەبینێت. (کورمال-کورمال)
کوێستانی : [ئاوەڵناو+ ناو](۱)پەیوەندیدار بە کوێستانەوە؛ ئەوەی لە کوێستان دەژی. (مربوط‌به‌کوهستان). (۲) جۆرێک گەنمە. (نوعی گندم)
کەبابی : [ئاوەڵناو] گۆشت یان ماسی یان هەر شت کە وەک کەباب برژابێت؛ هەر شت کەشیاو یان بابەتی کەباب و تایبەت بە کە-باب، دانرابێت بۆ ئەوەی بیکەن بە کەباب. (کبابی)
کەبابی‌پل : [ناو،ت] کەباب لە پلە گۆشت؛ کەبابی‌چنجە (جنچک) (کباب‌چنجه)
کەبابی‌لوول : [ناو،ت] کەبابی قیمە کە لە شیشی پانی دەدەن. (کەباب‌کوبیده)
کەبەرزبرە : [ناو،ت] زبرەتەوەن؛ بەردەزبرە؛ بەردەزوورە. (سنگ‌سوهان)
کەبیسە : [ناو] ساڵێک کە ۳۶۶ ڕۆژە؛ و لە چوارساڵدا جارێک ساڵ کەبیسە دەبێت و ئەو ڕۆژە دەخرێتە سەر مانگی ڕەشەمە. (سال-کبیسه)
کەپچاندن : [چاوگە،ت]دوواندن؛ قسەلەگە-ڵکردن؛ وەقسەهێنان. (بحرف‌آوردن)
کەپچین : [چاوگە] دووان؛ قسەکردن؛ ئاخفتن. (حرف‌زدن)
کەپسوول : [ناو] ئەم وشەیە بیانییە؛ (۱) جۆرێک ئەزبە، جێگای گەردی دەرمان کە دەچێ بە ناویەکتریندا و گەردەکە ڕاده-گرێت.(کپسول)؛ (۲) ئەزبە؛ کەپسوولی‌گاز. (-

کپسوول)
کەپەبێل : [ناو،ت] کەتەبێل؛ بێڵی کـوّنی دەم سوواو. (بیل کهنهوکارکرده)
کەتان : [نـاو] گیـامرۆژە؛ لـە لقـی رووشـاڵ رووشاڵی ئەوگیایە بەن و قوماشـی کـەتـانی دروست دەکەن. (کتان)
کەچە : [ناو] کرێش؛ بۆی هەیە کەچەڵی لە وشەی کەچە ڕاهاتبێ. (شوره)
کەچەک : [ناو] مێزەر؛ مـەنـدیل؛ پێچـی لـە سەربەستن. (دستار)
کەچەڵباد : [ناو،ت] کوتەڵبادی شـڕوکۆن. (-قطعهنمدکهنهوپاره)
کەدخوا : [ناو] کوێخا؛ قیخا؛ کەیخودا؛ کـەد بەتورکی واتا گوند؛ کوێخادیێ. (کدخدا)
کەدکەر : [ناو،ت] کارکەر؛ کارەکەر. (کارگر)
کەدووانە : [ناو] کدووانە؛ کرمێکە لە بیچمی تووی کوولەکە، تەزبێح ئاسا بەدەم یەکـەوەن و لە ناو ڕیخۆڵەی مرۆڤدا دەژی. (کرم‌کدو)
کەڕاکە : [ناو] تەپڵی‌سەر؛ سەر؛ (ب) سەری-زل. (سر)
کەڕاهی : [ناو] کەڕێتی؛ ڕەوتـی کـەڕبـوون؛ بێگوێی. (کری)
کەرب : [ناو] تووڕەیی؛ قین. (عصبانیت)+
کەرباندن : [چاوگە،ت] تووڕەکردن؛ قینهه ڵساندن؛ دنـەدان؛ هانـدان. (عصـبانی کـردن .تهیج کردن)+
کەربین : [چاوگە]تووڕە بوون؛ قینهـەڵسـان. (عصبانی‌شدن)
کەرپسە : [ناو] کەرپەسە؛ جۆرێک مارمیلکـە. (آفتاب‌پرست)

کەرتکردن :[چاوگە،ت] لەت‌کردن؛ بە دووبە-ش‌کردن؛ کوتکوتکردن. (دونیم‌کردن)
کەرت‌کەرت : [ئاوەڵناو] لـەت لـەت؛ کـوت کوت؛ بەش بەش؛ (تکه تکه)
کەرتۆر : [ناو،ت] تۆرانی نێرەکەر بۆماوەییێکی کورت و ماکەری بەتـەڵـەب بـەجێهێشـتن و دیسان گەڕانەوەی؛ بەتەوسەوە بـەکـەسـێک دەڵـێن لـە بـێجـێ لـە شـتێک بتۆرێـت. (قهرکردن‌بیمورد)
کەرخ : [ناو] گەوز؛ ئەنـدازەی جارێـک داس یان مەڵەغان هێنان بە گیا یان گەنم و جـۆدا لـەکـاتی دوورینـەوەدا. (جـای‌یکبـارداس بکاربردن‌دردرو)
کەرخاندن : [چاوگە،ت] تێکدان؛ خراپکردن. (خراب‌کردن)
کەرخاو : [ناو] دێراو؛ کەردوو. (گراز)
کەرخەنـۆک : [نـاو] کـەرخنکێنـە؛ جۆرێـک گیایە. (نوعی‌گیاه)
کەرخی : [ناو] کەڵەک؛ لۆتکەی لە چەند مە شکە و تەختە چێبوو، بۆ پەڕینـەوە لـە چـۆم. (کلک)
کەرخین : [چاوگە، کەرخان] بێزیـان؛ وەک: بێزران لـە خواردنێـک؛ لـە بـەرچاوکـەوتنـی خواردەمەنیێک. (ازچشم‌افتادن‌غذا)
کەردوکێش : [ناو،ت] بێلاسن ئاسـاییێکی زۆر پانە بە دوو تەنافەوە کەردووی پێ هەڵـدەدە-نەوە. (بیل‌گرازکنی)+
کەردەی : [چاوگە]کردن. (کردن)
کەرژیلە : [ناو] بارینی وردە بەفری پێش بـە-فرباربن؛ پرووشە. (بارش‌برف‌دانه‌ریز)

کەرِسوون : [ناو] تاوە. (ماهیتابە)
کەرسەلە : [ئاوەڵناو] ئاوارە؛ دەربەدەر. (آوارە)
کەرکاش : [ئاوەڵناو] نەسرەوت؛ ئۆقرەنەگـر؛ بزۆز. (ناآرام)
کەرکاوی : [ناو،ت] کـەراقـی؛ کـەڵـک؛ دوو جۆرن کەڵکیسپی و کەڵکیبۆر، فِرندەیێکـی گەورەی ماسی خۆرە. (پلیکان)
کەرکورِگ : [ناو،ت] جاش؛ (ب)کەرکـورِگ؛ کورِیکەر؛ وەک جوێن دەوترێت. (کرەخر)
کەرکوژ : [ناو،ت] کەربەنگ؛ هەرەبەنگ؛ گیاییێکە دووساڵە و ژەهراوییە و ماکی خـەو-هێنەری تێدایە خواردنی دەبێتە هۆی نەمـانی هەست،(سرِکەر)ە. (بنگدانە)
کەرکە : [ناو] (باینجانی سوور)ی نەگەییو؛ تەماتەی کاڵ و شینی نەگەیشتوو. (گوجە فرنگینرسیدە)+
کەرگووان : ئاژاڵێکە گوانێکی وشک بووبێت. (حیوانی‌کەیک‌پستانش‌بی‌شیرباشد)
کەرگەدێوی : [ناو،ت] وشترمر. (شترمرغ)
کەرگەس : [ناو] داڵە کـەرخـۆرە؛ سیسـارگ؛ سیسارگە کەچەڵە. (کرکس)
کەرگەوز : [ناو،ت] ئەگەرکەرێک لەناو خۆڵدا خۆی بتلێنێتەوە کەرەگەلی دیکەیش هەرئە و کـارە دەکـەن؛ (ب) چاولێکـەری. < کـە-رمیز(چشم وهم چشمی)
کەرمیز : [ناو،ت] هەرکات لە کەرەگەلدا یـە-کێکیـان میزبکـات زۆربـەی ئـەوانیتـریش میزدەکەن؛ لەو رِووەوە بۆ چاولێکـەری ئـەو وشە بەکـاردێنن؛ چاولێکـەری. (چشـمهـم-چشمی)
کەروکوێر : (١)کەسێک کە نەبیسـێت و نـە-بینێت؛ (کروکـور)؛ (٢ب)چـاوودەم نـەکـراوە؛ هیچ نەدیتوو؛ دونیا نەدیتوو؛ نائاگـا لـەدونیـا. (چشم‌وگوش‌بستە)
کەروڵە:[ناو] سەکوێیێک کە لە پەنای دەرکە-ی ژوور دروست دەکرێت بۆ کـەوش دانـان. (سکوی‌جاکفشی)
کەرەتـەی : مـەرِی کـەریلـی سـپیرِەنـگ. (گوسفندسفیدگوش‌کوچک)
کەرەسی : [ناو] کەرەس؛ کاشەمە؛ کەرەوس؛ کەرەوز. (کرفس)
کەرەشین : [ناو،ت] کەرِووەشینە کەرەکیفە؛-کەرِوو؛ ماکێکی (ئانتیبایۆتیکی) لیٚ دەگیرێت کە دژی هوورگە. (کپک)
کەرەفرۆ : [ناو،ت] کەرە: ژەک؛ ژەک لەسـەر ئاور دادەنێن هەتا دەگرسێت. (نوعی‌آغوز)
کـەرەکـەر : گـەوجـەگـەوج. (احمقانــە صحبتکردن)
کەرەگۆشە [نـاو]: بـەری جـەگـەن؛ شـتێکی تووکنە و لەقەدیمدا دەکرایە نێو گەچ بۆ گـە-چکاریی دیوار کەدەبووە هۆی نە قەڵە شـانی گەچی دیوار. (کرک‌گل‌نی)+
کەرەگەل : [کۆی کەر] رِەمەیکـەر؛ هـەرە-گەل؛ (ب) بە گرووپێکی ناحاڵی دەڵێن. (رمـە-خران)
کەرهەنگ:[ناو]جۆرێک هەنگی بێهـەنگوینـە لە قەڵەشی دارەکۆندا دەژی.(نوعی‌زنبور)
کەرِیٚ : [ناو] کەرِوو؛ کەرِەکیفە. (کپک)
کەرِیرِێژگاو : کەرێک کە هەر زەرِینی هـە-بێت و پەرِینی نـەبێـت؛ پیـاوی بـیٚکـرداری

سوێرپرقسەی پێدە شوبهێنن(لاف زن‌بی‌عمل)
کەزیکوور : [ئاوەڵناو] بێ‌بەخت؛ بێ‌شانس؛ بەدبەخت؛ تەغەر بۆ ژن دەگوترێت. (زن-بدبخت)
کەژ : [ناو] کەش؛ بەنێکی کێشدارە لەجیر؛ هەر شت کە کێشی‌بێت. (کش)+
کەژوکۆ : [ناو،ت] کێو و سارا؛ دەشت وکێو؛ بیابان وکێو. (دشت‌وصحرا)
کەسایەتی : [ناو] خوو وخدە و ڕەوشتی هەر-کەس کەدەبێتە هۆی بایەخ دار بوون لە کۆمەڵدا یان بێ‌بایەخ بوونی. (شخصیت)+
کەستی : ناوی ناوچەی سەرشیو نزیکی سە-قز کە وشەیێکی (پەهلەوی و ئارامییە)کە بە پشتوێنی زەرد ڕەنگی مووساییەکانیان گوتووە کە لە ناوچەی کەستی(سەرشیو)دروست دە-کرا. (نام‌قدیم‌منطقه‌سرشیو)
کەسدار : [ئاوەڵناو] پشتیواندار؛ خاوەنی قەوم وخێش. (دارای‌قوم‌وکس)
کەسری‌شان :ئەم وشەیە بیانییە، بەڵام لەسەر زمانی جەماوەریشە؛ ئەوەی دەبێتە هۆی شان و شکۆکەم‌بوون؛ هۆی کەم‌بوونەوەی کە-سایەتی لە نێوجەماوەردا. (کسرشان)
کەسکوون : [ئاوەڵناو] دەردونەخۆشینی تیژوتوند و بقە؛ ئازارەکەم کەسکوونە دەردە-کەم تووڵانییە «فوڵکـوڕ» (خطرناک؛مرض سخت)+
کەس‌نەبینێ : گۆڕینەوەی شت بە مەرجی چاو پێنەکەوتن. (معاوضه‌بدون‌دیدن)
کەس‌نەکردوو : (١) [ئاوەڵناو] کاریکی دژوار کە هیچکەس پێی نەکرێت؛ (کاریکه‌ازعهده-کسی‌برنیاید)؛ (٢)کارێک کە تا ئەوکاتە کە-سێک نەیکردبێت. (کاری کەسی‌انجام‌نداده-باشد)
کەس‌نەکێڵ : [ئاوەڵناو] مەزرای بێ داهات زەوینێک کەشیاوی کێڵان نەبێت. (زمین‌بی-حاصل)
کەسەین : مەینی خوێن. (دلمه‌شدن‌خون)
کەشاو : [ناو] (١)کەشەو؛ چەکمەجە؛ کەشە-وی‌مێز. (کشو). (٢) ئاو داشتنی زەوی بۆ نەرم بوونەوە و ئاسان کێڵران. (آبیاری زمین‌برای-نرم‌شدن‌وشخم‌زدن)
کەشتی‌بادەوان‌دار : [ناو،ت] پاپۆڕێک کە بە بادەوان دەڕوات. (کشتی‌بادبانی)
کەشتی‌شکێن : [ناو،ت+ ناو، بک] جۆرێک پاپۆڕی قاییمی شەڕە بۆ تێکشکاندنی پاپۆڕی دوژمن. (ناوشکن)
کەشکۆڵ : [ناو] داری‌نارگیل؛ دەڵێن ڕۆنی بەرەکەی بەرگری لە وەرینی مووی سەر دە-کا. (نارگیل)+
کەشکەڕەشە : [ناو،ت] قەرەقورت؛ لە کوڵاندنی ئاوی ماست دروست دەبێت. (قراقوروت)
کەشکەژەنی : [ناو] کەشکە زەنگوڵ؛ کە شکەژنۆ؛ کڵاوەی چوک؛ کڵاوەی ئەژنو. (کاسه‌زانو)
کەشکەسوو : [ناو،ت] سووتکە کەشک؛ کشکی ساوراو کە نەختێکی دەمێنێ وەک سووتکەسابوون. (مانده‌کشک ساییده‌شده)
کەشەن : [ئاوەڵناو] هیلاک و ماندوو؛ شەکە-ت. (خسته)

کەشەنی : [ناو] هیلاکی؛ ماندوویی؛ شەکەتی. (خستگی)
کەشەوان : [ناو] کەژوان؛ شاخەوان؛ کۆگەرد؛ کەژڤان. (کوەنورد)
کەفسوول: < کەپسوول
کەفوکوڵ نیشتنەوە : [چاوگە،ت] لەکەف وکوڵ کەوتن؛ (ب) ساردبوونەوە و دڵساردبوونەوە لە ئەنجامی کارێک؛ لە جۆش و خرۆش کەوتن. (ازشوروشوق افتادن)
کەڤچک : [ناو] کەوچک؛ کەڤچی. (قاشق)
کەڤلاندن : [چاوگە،ت]کەڤل کرن؛ کەوڵ کردن. (پوست کندن لاشه)
کەڤیس : مەڕێک کە سەری زەرد بێت. (گوسفندی کەسرش زردباشد)
کەڵاس : [ناو] لاشەی مندارەوەبوو؛ کەلاکی مردارەوە بوو. (لاشه‌مردار)
کەڵان : فد؛ [ئاوەڵناو] بۆی هەیە لە کوردییەوە چوبێتە نێوفارسی؛ چوونکا کەڵ لە زمانی کوردیدا ئورناک (سەمبول)ی کەڵەپیاو یان کەڵانە : وەک کەڵان، کە هاوتای پیاوانە وگەورەییە؛ بۆ موعامەلەی گەورە لە فارسی و کوردیشدا بەکاردێت. (کلان)
کەلبەتەین : [ناو] گاز؛ گازی بزمار هەڵکێشان.جاران ددانیان پێدەکێشا. وەک دوو کەڵپە. (گاز)
کەلپێتاندن : [چاوگە،ت] تۆخڵ لێکردنەوە. (ازپوستەدرآوردن)
کەلپورەی : <داماگ
کەلپیچ : [ناو] کەرپیچ؛ کەرپوچ؛ (کەرپیچ)بە-تورکی واتا خشت لە کوردیشدا واتای خشت دەدا. (خشت)
کەڵت : [ناو] جۆرێکڕاخەر. (نوعی‌فرش)
کەلچەری : [ناو] کەڵچەری؛ خوێندەواری؛ ڕۆشنبیری؛ پسپۆڕی مێژوو؛ لە(کاڵچیر)ی بیانییەوە وەرگیراوە واتا(کەلتوور). کەلتووری.(روشن‌فکری)
کەڵس : [ناو] بەڵغێ کە بەشێوەی بەرد لە بێخیددان یان بنی سەماوەر و شتی تردا پێکدێ. (جرم)
کەلشۆک : [ئاوەڵناو] شارلاتان؛ شەڕلاتان؛ شەرفرۆش؛ شەڕانی. (شارلاتان)
کەلک : [ناو] کەڵک؛ موفا؛ فایدە؛ قازانج. (فاید)
کەلکدار : [ئاوەڵناو] بەکەڵک؛ بەمونا؛ بکارهاتوو؛ بەقازانج. (فایدەدار؛ بدردبخور)
کەلکگری : [ناو] ڕەوتی بەکەڵک خواردن؛ بە کارهاتن. (بدردبخوری)
کەڵەپووک : [ئاوەڵناو] مێشکخاڵی؛ نەزان؛ بێئاوەز؛ (کلەپوک)
کەڵەگەرمبوون : (ب) سەرخۆش بوون؛ مەستبوون. (کەلەگرم‌شدن)
کەڵەمەلەق : [ناو] لەڵەمحەلەق؛ سەرمەو قولانج؛ سەرمە و قولات؛ لە فارسیدا بە واتای بەراوەژووە. (کلەمعلق)
کەڵلەوشک : [ئاوەڵناو] مێشکوشک؛ کۆنەپەرەست؛ مێشککۆن؛ دژی نوێخواز و ڕۆشنبیر. (مرتجع)
کەڵەوشکی [ناو] مێشکوشکی؛ کۆنەپەرەستی؛ڕەوتی بیرکردنەوە لە بواری ڕابوردوودا؛ دژایەتی لەگەڵ نەوژەنی و نوێکاری و

ڕۆشنبیریدا. (ارتجاع)
کەلمژاندن : [چاوگە،ت]کەلاندن؛ کوڵاندن؛ وەکول ھێنانی تراو؛ وەجۆش‌ھێنان. (جوشاندن؛ پختن)
کەلمژین : [چاوگە،ت]کولان؛ جۆشیان؛ کوڵیان؛ کەلیان. (جوشیدن)
کەڵمێش : [ناو] مێشەحوڵکە؛ مێشەگایانە؛ جۆرێک‌مێشی ھەرە گەورەیە. (نوعی‌مگس‌درشت)
کەلنەوەن : [ئاوەڵناو] غەوارە؛ بێگانە؛ ئاوارە؛ دەربەدەر. (آوارە)
کەلووەخۆرە : [ناو] ھارپە؛ کرمێکە مێملّی کەلووی نۆکە. (آفت‌مزرعەنخود)
کەلووەڕێژ:[ناو،ت]نۆک،نیسک و دانەوێڵەی‌تر کە درەنگ بیدوورنەوە؛ بەکەلووەکەیەوە دە‌ڕژێتە سەرعەرز. (ریختن نیامک‌بنشن‌کە‌دیر چیدەشوند)
کەڵوەڕێز : [ناو] سەرڕێژ؛ لێواولێوپڕ؛ لیپاولیپ؛ قەڵا قەڵا پڕ. (لبریز؛ مالامال‌پر)
کەلھاندن : [چاوگە]کوڵاندن؛ جۆشاندن. (جوشاندن)
کەلەرمقومری : [ناو،ت] داشکەلەرم؛ داشکە‌لەم. (کلم‌قمری)
کەڵەشاخ : [ناو،ت] شاخی ناوھەڵوڵی کە‌ڵگامێش و گا کەچەورەسانی دروێنە وانانی تێدەکەن.(جای‌روغن‌تیزکردن‌داس)
کەلەشە: کێشەکێش؛ بەزەحمەت؛ دەردیسەر. (زحمت‌ودردسر)
کەڵەشێرباز : [ناو] کەسێک کە کەڵەشێر ڕادەگرێت و حەزی لە شەڕە کەڵەشێرە. (خروس‌باز)
کەڵەکەبڕێ : [ناو] جۆرێک گەمەی منداڵانە؛ بەردێک لە ناو کۆگا خوڵێکدا دەشارنەوە و یەک منداڵ کە خاوەندی کۆگا کەیە بەشەق لە منداڵەکانی‌دی ھەڵدەدا و بەرگری دەکات لە ڕووخاندنی کۆگاکە لەلایەن ھێرش‌کەرانەوە. (نوعی‌بازی‌کودکان)
کەلەمگوڵ : [ناو،ت] گوڵ‌کەلەرم؛ بۆ دروستکردنی ترشیات کەڵکی ھەیە. (گل‌کلم)
کەڵەوان : [ناو] لەقەدیمدا کە ئەرابەی گەڵی ھەبوو بەکەسێکیان دەگوت کە ئەرابەی کە‌ڵی باژوێ. (رانندەاربە)+
کەڵەوەشکێنی : [ناو] کەڵەوەکێشی؛ سە‌رپێچی؛ ملھوڕی؛ یاخیگەری. (یاغیگری)
کەلھین : [چاوگە]کوڵین؛ جۆشین؛ وەکول‌ھاتن. (جوشیدن)
کەلی : [ناو، بەر] کوڵاو؛ چێشی نەکەلی: چێشتی نەکوڵاو. (پختە)
کەلیان : [چاوگە]کوڵان؛ وەکول‌ھاتن. (پختن؛ جوشیدن)
کەلیز : [ناو] بەلەچەکی کوولەکە. (قاچ‌کدوی‌خشک‌شدە)
کەلێشە : [ناو] کلێشە؛ لەش. (جسم‌جاندار)
کەم : [پێشگر] بە واتای کەمێک یان (بێ)؛ وەک: کەمئاوەز؛ کەمئاو؛ کەمتەرخەم؛ کە‌مبایەخ. (پیوازە، کم)
کەماچ : [ئاوەڵناو] زبر؛ ڕووش؛ ناساف؛ گرنج‌گرنج؛ زڤر. (زبر)
کەماسی : [ناو] کەمایەتی؛ کەموکووڕی؛

کێماسی؛ ناتەواوی. (کمبود)
کەماندار : [ناو] کەواندار؛ کەسێک کە خاوە-
نی تیروکەوانە؛ (ب) تیرهاوێژی کەوان.
(کماندار)
کەمانە : کەوانە؛ (١) [ناو] نیوە جەغزی
ووک؛ (نیمدارەکوچک)؛ (٢) لاتراسکە؛
لارێکردنی بەردی هاوێژراو یان گوللە کە لە
شتی ڕەق بکەوێت و لاتراسکە بکات؛
(کمانه)؛ (٣) [ناو] ئارشەی ویلوون و کە-
مانجە. (کمان)
کەماوڵاخ : [ناو] زەردەکەما؛ بە شیلە وشکەوە
بووەکەی دەڵێن(ئانغووزە)، دژی کۆخەیە.
(کمای اصلی)
کەماهی : <کەماسی.
کەمبوون : (١) میوانەکان زۆر نەبوون، کەم-
بوون ؛ (کمبودند)؛ (٢) هاتنە کەمایەسی؛ کەم
بوونەوە؛ کەمەوبوون؛ هاتووەتە کەمبوون
خەریکە تەواو دەبێت؛ (کمشدن)؛ (٣)حالەتی
کەمی؛ کەمبوونی بەش؛ (کم بودن)؛(٤) کە-
م بووگن؛ کەمیان کردووە، نیوەیان لە نێو
چوون.(چووگن). (کمشدەاند)
کەمتر : (١) [ئاوەڵناو] خوارتر؛ خلە لە بلە
کەمتر نییە «فۆلکلۆر» (٢) [ئاوەڵناو] دژی زیاتر؛
من پارەم لە تۆ کەمتر هەیە؛ (٣)[بەند] بەهە-
ڵکەوت؛ جارجار؛ کەمجار؛ کەمتر دەتبینم.
(١و٢و٣کمتر)
کەمتۆڵیە : [ناو] کەمتۆڵی؛ کلینچکە؛ دووایین
مۆرەکانی مۆغەرەی پشت. (دنبلیچە)
کەمتین : (١)کەمگەرم؛ کەمتاو؛ بێتین.
(کمحرارت)؛ (٢)[ئاوەڵناو]لاواز؛ بێهێز.
(ناتوان)+
کەمخێر : [ئاوەڵناو] بێداهات؛ کەمبارە؛ بێ-
سووت. (کمبهره)
کەمراندن : [چاوگە،ت] سوورکردنەوە؛ وەک
سوورکردنەوەی خۆراک لە ناو تاوەدا. (سرخ-
کردن)
کەمشیر : ئەبرەش؛ عەبرەش؛ مێوینەیێ کە
شیری کەم بێت. (کمشیر)
کەمفرۆش: [ئاوەڵناو] ترازووسووک؛کەسێک
کەشتی فرۆشراو بە تەواوی بە-
کڕیارنادا(کمفروش)
کەمکەم : [بەند]تۆزە تۆزە؛وردەوردە؛ نەختە-
نەختە؛ کەمکەمە؛ هێواش هێواش. (کم-
کمک)
کەمکەمەک : [بەند] تۆزەتۆزە؛ وردەوردە؛ لە-
سەرەخۆ؛ بەکاوەخۆ. (کم کمک)
کەمواردەی : [چاوگە،ت]کەمخواردن. (کم-
خوردن)
کەموکەسری : [ناو] کەموکوڕی؛ کە-
موکووڕی؛ ناتەواوی. (کموکسری)
کەمووني : [ناو] کەمخوێنی؛ کەمخێنی. (کم-
خونی)
کەموەر: (١) [ئاوەڵناو] کەم بەر؛ تەسک؛
(باریک‌و غیروسیع)؛ (٢) کەمخۆر؛(کە-
مخوراک)؛ (٣) کەمبەر؛ دارێک کە بەری
کەمبێت. (کمبهره)
کەمەچ : [ناو] دیاری؛ نیشانە؛ عەلامەت.
(نشانە؛ علامت)
کەمەچکردن : [چاوگە،ت] دیاریکردن؛
پیشاندانی بۆ ناسینەوە. (علامتگذاری کردن)

کەمەرباریک : [ئاوەڵناو] ناڤتەنگزراڤ؛ (ب) تیشکەڵە و قەوباریک؛ ناوقەد باریک (کمرباریک)

کەمەربەس : [ناو] پشتوێن؛ (شال کمر)

کەمەربەستن : [چاوگە،ت](١)پشتوێن بە ستنەوە؛ (شال‌بە‌کمربستن)؛ (٢ب) ئامادە - بوون بۆ خزمەت یان ئەنجامی‌کارێک. (کمر بستن)

کەمەربەسە : (ب)کەمەربەستە؛ ئامادەی خزمەت. (آمادەخدمت)

کەمەربەندی‌هێمنی: کەژو ئاساییکە لە سە- یارەدا کە سەرێکی بەسەیارەوە لکاوە و سە- رەکەی تریشی سەرسینگ و کەمەری دانیشتووی نێو سەیارە دەگرێت و دەبەستری بەپاڵ سەندەڵیەوە. (کمربندایمنی)

کەمەرەشل : پشتوێن شل‌وەل؛ (ب) ناوی گۆرانییێکی کوردیە. (کسی کەشالش‌راشل‌می- بندد)

کەمەوکردن : [چاوگە،ت]کەم‌کردنەوە. (کم- کردن؛کاهش دادن)

کەنارخستن : [چاوگە،ت] خستنەلاوە؛ (ب) پاشەکەوت‌کردن و لەخەرج گێڕانەوە؛ وە- لانان. (کنار گذاشتن؛ پس‌انداز)

کەناردەریا : [ناو] لچدەریا؛ بەستێنی دەریا؛ قەراخدەریا؛ روخی زەریا. (کناردریا)

کەناوەسمە : [ناو] کەندەسمە؛ ڕەنگڕەژە؛ مێش‌خۆرە؛ هەنگ‌خۆرە؛ لەبەندەن و کەندە- ڵان و کونی تاشە بەردان هێلانە سازدەکا و سێ جۆرن، (١)کەندەسمەی ئاسایی، (٢) کە- ندەسمەی چووک، (٣) کەندەسمەی گەردن قاوەیی. (١)(زنبورخور. (٢)زنبورخورکوچک. (٣)زنبورخورگردن‌قهویی)

کەندوکۆسپ: [ئاوەڵناو] کەندولەند؛زەوینی بەرز و نزم یان پڕکوڵۆ و ناساف.(زمین- ناهموار)

کەندولەند : [ئاوەڵناو] بڵیندونەوی؛ کە- ندوکوسپ. (پست‌وبلند)

کەنگرەخاتوونە : [ناو،ت] کەنگرێکی لاسک- درێژ و ناسکە. (نوعی‌لنگرمرغوب)

کەنگرەکەرانە : [ناو،ت] کەرتەشی؛ شە- کروک؛ دڕکەگورزە؛ بۆ زۆربوونی شەکری خوێن بەکەڵکە(گیاەشکرتیغال)<کەرتەشی

کەنگرەماسی : [ناو،ت] کەنگری لە هێلکە - وەردراو کە لە ناو ڕۆندا سوورەوە بوویێت. (لنگروتخم‌مرغ‌سرخ‌شدە)

کەننەڵان : [ناو] ئاودڕ؛ ئاودڕکەی گەورە؛ کەندەڵال. (آبکندبزرگ)

کەنۆلان : کۆندەڵان؛ گوندێکە سەربەشاری سەقز. (اسم‌دهی‌است)

کەنەکاری : [ناو] کەندەکاری. (کندەکاری)

کەوابوو : [وتەی شەرتی] هەرگاوایە؛ کەواتە؛ کەواسە؛ کەوایە. (اگراینطوراست)

کەواژ : [ناو] هیرباز؛ دەفری‌گڵین. (ظرف- سفالی)

کەواغ : [ناو، بک] هەوڕگەر. (سفالگری)

کەوانگۆشە : [ناو] شتێکە وەک دووکەوان و- وەک [ ] کەچەندکەوان دەگرێتەخۆ. (کروشە)

کەوانیڕۆستەم : <کۆڵکە زێرینە. (قوس‌و- قزح)

کەواوخانە : [ناو،ت] کەبابخانە. (دکان کبابی)

کـەوتنـەخـوار : بـەر بوونـەوە لـە سـەرەوە بۆخوارەوە؛ لە ئـەسـپ کـەوتنـەخـوار؛ خلـۆر بوونەوە؛ وەرسیان؛ گرێـل بوونـەوە. (پـایین- افتادن.بپایین غلطیدن)

کەوتنەدڵ : (١)کەفتنەدڵ؛ بەدڵاهاتن؛ (بـدل- براتشدن)؛ (٢) پەسەنـدکردن؛ بـەدڵبـوون. (پسندکردن)

کەوتەی : [چاوگە]کەوتن. (افتادن)

کەوتەیی : [ناو] نەخۆشینی ئەسپەک؛ لە ئـە- سـپێی سـپیەوە مـرۆڤ تووشـی دەبێـت؛ (تیفوس)؛لە ئەسپێی ڕەش(ئەسپێیسەر)ە وە مرۆڤ نایگرێت.

کـەوجـووت : [نـاو،ت] ڕاوەکـەوی ئـاخری خاکەلێـوە کـە لـەو کاتـەدا کـەو خـەریکـی جووتگرتنن. (شکارکبکدرآخرفروردین)

کەوخۆر : [ناو] دەنکی هەرە وردی تریٚ لە - ناو بۆلیٚ ترێدا کە لە پێش دەنکە گەورەکانـدا دەگات. (دانەهایزیرمیان خوشەانگور)

کەوشەدارینە : [ناو] تەقتەقیلە؛ کەوشی سـە- رپایی لە تەختەدار.چەکچـەکیلـە . (دمپـایی- چوبی)

کەوکەو : [ناو] کەوکەب؛ گوڵێکی جوانی پرپەرە گەڵاکەی کورکدار و پانە ، گەڵاکەی دەکوڵێنن بۆ شۆردنی برین. (کوکب)

کـەوکـەوە : [نـاو] (١) هـەوهـەوە و هـە- راوهوریای جەماوەر بـە بۆنـەی هـاتنیکـە- سێکی ڕێزدارەوە؛ (٢) گوێپـاڵێکی تایبـەت بـە سوڵتان لە قەدیمدا؛ (٣) شکۆ و جەلال و تە- متەراق و تەنتەنە. (١و٢و٣کبکبەودبدبە)

کەوگێز : [ناو] کەوچکی هەرەگەورە. (قاشق- بزرگ)

کەوڵ : [ناو] پێستەی ئاژاڵ بەڵام لەزۆر ناوچە بە سفرە دەوترێت چوونکا لە پێشدا سفرە لـە کەوڵبووە. (سفرە)

کەوڵەکۆن : [ناو،ت] بەتەوسـەوە بـەمرۆڤـی زۆرهـانی قڵخـەقڵـخکـەر دەڵـێن. (کنـایی- ازپیرازکارافتادە)

کەوڵەگیا : <شۆتگرسێن

کەوڵیٚنان : [ناو،ت] (١) سفرەی‌نان لـەسـەر خواردن؛ (٢) قوماشـێکە لـەقـەراخ تـە نـوور دایدەخەن و گـونکی لـەسـەر دادەنـین. (١و ٢سفرەنان)

کەوەرگ : [ناو] کەوەر؛ کاراد؛ جۆرێک سـە- وزەواتی تام تیژە. (ترە)

کەوەزەن : [ناو] دووبرا؛ دووبرالـە؛ هـەڵـۆی- کاوان، هەڵۆیێکیگەورەیـە تـا ٧٠ سـانتیمیتر باڵایەتی ڕاوی کەروێشک و باڵنـدە(تـەغـەر کەو) دەکا. (نوعی عقاب)

کەوەگیا : [ناو] خوم؛ وەسمەگیا؛ نیل؛ گیاییێکە بۆ ڕەنگکردنی موو بەکاردەبریٚ. (وسمە؛ نیل)

کەوەمووورگ : [ناو،ت] مـووروە شـینە. (خـر- مهرە)

کەوێل : [ناو] چارداخی نێـو بێسـتان و بـاخ؛ کولیت؛ کۆخ. (کوخ؛کومە)

کەیبانوو : [ناو]کابان؛ کەیوانوو؛ ژنیٚکە سـە- ڕپەشتی ماڵدەکا؛ ژنی بـەرمـاڵ؛ بـەرمـاڵی. (بانویخانەدار)

کەیبـانوو : [ئـاوەڵنـاو] کابـانی بـە مشـوور و کارامـە لـە بـەڕێـوە بردنـی ئـەرکـی ماڵداریدا.(خانەدار)

کەیخا : [ناو] قێخا؛ کەیخـوا؛ کوێخـا؛ کۆخـا. (کدخدا)

کـەیخوسـرەو : (کـەی : گـەورە ، مـەزن. و

خوسرەو: ناودار) گەورە و ناودار. (ناوی شایێکی ساسانییە)(نامداربزرگ؛ نام یکی از شاهان ساسانی)
کەێکیف : [ناو] کەیکوف؛ کێکف؛ سەختە-دارێکی نەخش‌جوانە بۆ دروستکردنی کەرەستەی ڕازێنەر لە کاری خەڕاتی و نەجاریدا بەکەڵکە، گەڵاکەی دژی زەردوویە. (کیکف؛ کرکف)
کەیلان : ناوەبۆژن؛ ژنی جوان و ڕێکوپێک؛ تەڕلان؛ خۆش بەژن‌وباڵا. (زن‌بلندقامت‌زیبا)
کەیلەکۆن : [ناو] کەلاوەکۆن؛ خانووبەرەی لەمێژ ڕووخاو و تێک تەپیو. (خرابەقدیمی)
کەین‌وبەین : [ناو] سەروسڕ؛ قەراروبڕیەی پەنامەکی. (سروسر)
کەیوان : ناوەبۆپیاوان. (نام‌مردانە)+
کیاسەی : [چاوگە،ت]کیاستەی؛ ناردن؛ هەناردن. (فرستادن)
کیانای : [چاوگە،ت] کیاسەی؛ ناردن؛ کیاندن. (فرستادن)
کیاندن : [چاوگە] هەناردن؛ ناردن؛ شاندن. (فرستادن)
کیبەرە : [ناو] کیە؛ نەقم؛ نەغمە؛ کاناڵ؛ بوودڕ. (کانال؛ مجرا)
کێچ‌کەوتنەکەوڵ : ئۆقرە لێبڕان و لەزکردن بۆ ئەنجامی کارێک؛ شڵەژان. (قرارنداشتن-وعجلەکردن)
کێرەوڵ : [ناو] پێستی شۆڕەوەبووی ژێرسکی گا کە میزی گا لەویوە دەچۆڕێتە خوارەوە. (پوست‌آویزان‌زیرشکم‌گاو)
کیسەکێشان : [چاوگە،ت] لە گەرماو بە - کیسە خۆ شتن؛ (کیسەکشیدن)؛ (٢ب) ماستاوکردن و ڕیایی‌کردن. (تملق‌کردن)
کێش : [ناو] هێزی ڕاکێشان و ڕۆیشتن؛ سە-پارەکە نامیزانە کێشی‌نییە. (کشش)
کێشە : [ناو] گیروگرفتی؛ گرفتاری؛ دەمەقاڵە؛ شەڕەقسە؛ شەڕ (گرفتاری.نزاع‌لفظی)+
کێل‌گەردن : [ئاوەڵناو] (ب) ژنی‌گەردن‌بەرز. (زن‌گردن‌بلند)
کیلۆمیتری‌چوارگۆش : [ناو،ت] بەرانبەر بە یەکملیۆن میتری چوارگۆش. (کیلومتر مربع)
کیلە : [ناو] عەیارەیێکە بۆ پێوانی دەغل بەرا-نبەر بە ١٦ کیلۆ. (کیل)
کێم : (١) کەم؛ دژی زۆر. (کم)؛ (٢) چەکە-سم؛ من‌کێم : چ‌کەسم. (کی‌هستم)؛ (٣) کیم؛ ئاداو؛ زووخاوی‌برین. (چرک‌زخم)
کێمختە : [ناو] سپوس؛ کەپەک؛ پێستی‌گە-نم. (سبوس)
کێموکیاسی : [ناو] کەموکەسری؛ کەم-وکورتی؛ کەموکووڕی. (کم‌وکسری)
کیمۆنۆ : فرد.ژاپون‌د.فد. [ناو] کراسی درێژی قۆڵ‌فش کە لەپێشەوە وەک باڵتە بەسەریە-کدا دێتەوە و بە کەمەرەیێک قاییم دەکرێت. (کیمونو)
کێوپارە : [ئاوەڵناو] ناوچەی کوێستانی. (جای‌کوهستانی)
کێوڵکانێ: [ناو] کێبەرکێ؛ کێبرکێ. (مسابقە
کیوی : [ناو] بەرداری‌کیوی؛ کە میوەیێکە هێلکە ئاسا و تووکن و ڕەنگ قاوەیی، تامێکی مزری هەیە و دەخورێت. و تارادە-یێکی زۆر ویتامینی(سێ)ی هەیە. (کیوی)
کێوی‌ئاورپژێن : [ناو،ت] کێو ئایر پژگنای. (کوه‌آتشفشان)
کێها : کامە؛ کام؛ کیژان؛ کامەتا؛ کیشک. (کدام؛ کدامین)
کێهایان :کامەیان؛ کامیان؛ کێهەیان. (کدامشان)

گ : کورتکراوەی گشت؛ هەموو؛ سوپاسی گلاییکتان دەکەم: سوپاسی هەمووتان دە-کەم. (همگی)

گ: [پاشگر] لە هەندێ زاراوەدا نیشانەی بە-رکارە وەک مردگ، سووتاگ، خواردگیە، بردگیە

گابـاردین : [ناو] گاواردین؛ جۆرێک فارسوونیای ئینگلیزی زۆر بە ناویە و باشە. (گاباردین)

گابازی : [ناو] دابێکی کۆنی ئیسپانیایە، مرۆڤێکی گاباز لە مەیدانێکدا لەگەڵ گایێک شەڕدەکات و زیاتر گاکە شکست دێنی و دەکوژرێت و جاریش هەیە گابازەکە کوڵەوار دەبێت یان دەکوژرێت. (گاوبازی)

گابژار : [ناو] بژاری بەرد لە کاتی جووتکردندا، کە لە پاش هێلی گاسنەوە بەردبژێر دەکرێت. (جمع کردن سنگ درشیار شخم)

گابەدەنگ‌نەڕۆیشتن : بێبایەخ بوونی فرمان؛ (ب) جواب‌نەدانەوە. (اجرانکردن دستور)

گابەردان : کاتی لارەسێبەری ئێوارێ کە گای‌جووت و ڕەشەوڵاغی گێرە بەردەدەن بۆ لەوەڕ. (درعصربازکردن یوغ گردن گاوخرمنکوب)

گابێنان: جووت بەستن؛ نیر لە سەرملی گا بەستن بۆ جووت؛ گاگرێدان بۆ جووت. (یوغ-بستن بگردن گاو)

گاترمە : [ناو] کەمەربەند؛ کەمەربەندی زێڕ و زێو نیشان. (کمربندطلایانقرەنشان)

گاج : گاوان. (چوپان گله گاو)

گاجی : [ناو]گاوانی. (چوپانی گاوها)

گاخۆر : هەر شتەکە گا بیخوات ؛ هەر شت-کە گا دەخوات؛ (ب) زۆرخۆر. (پیرخور)

گاڕان‌گۆلکانی : [ناو] (ب) بێ‌سەروەبەرەیی؛ هەرکەس بە کەیفی‌خۆ؛ بێ‌دەستووری. (بی-نظمی؛ بی‌قانونی)

گارکەگارک : [دەنگەناو] گارەگار؛ خوێندنی-مریشک لە کاتی هێلکەکردندا. (کراخ)

گارگاە : [ناو] مۆغەرەی‌پشت؛ بڕبڕەی‌پشت؛ گازراکە. (ستون‌فقرات)

گـارمۆن : روس‌د؛ فـد؛ تـد: ئامێرێکی مۆسیقایە؛ گەڕەمەشکە. (گارمۆن؛ آکاردئون)

گارووس : دێمیلە. (گاورس)

گارە : [ناو]کێو؛ شاخ. (کوه)

گارەش : [ناو]گایێ کە ڕەنگی ڕەشە؛ (ب) ڕ-ەشەوڵاخ.(ب) گا و مانگا (گاوسیاە؛گاو)

گـاریس : [ئاوەڵناو] چەپەڵ؛ سووک و چرووک؛ پەست؛ خراپ؛ ڕووڕەش. (ناپاک؛ پست)

گاریسۆک : [ناو] تەرزەی دەنگ‌گەورە. (تگرگ‌دانەدرشت)

گاریە : [ناو] گاری؛ ئارەبانە. (گاری)

گازاندە : گازندە؛ گلەیی. (گله)

گازدار : هەرچی کە گازیهەبێت؛ زیاتر بۆ نۆشابەیێک بەکاردەبرێت کە گازی هەبێت؛ وەکپێپسی و سەودا. (گازدار)

گازرە : [ناو] ئەستووری؛ قیلەت؛ بارستا. (ضخامت)

گازگر : [ئاوەڵناو] گەزۆک؛ ئەوەی گازدە- گرێت. (گازگیر)

گازگرتوو : [ناو،بەر] ڕەوتی خنکاو بە گازی ژاراوی. (گازگرفتە)

گازمە : خاوشکاندنی گا لە ئەوەلیبەهاردا و ئامادەکردنیان بۆ شێوبڕین بە دوو سیێ هێل جووت کردن؛ لەبەرئەوە بە جەمام نەکەون. (آمادەکردن‌گاوبرای‌شخم‌زدن)

گازمە : تد: بەتورکی(واتاهەڵکەن). [ناو] قوڵینگ؛ پاچ؛ زەنگن؛ کوڵەک؛ کولەنگ. (کلنگ)

گازندۆک : بەکلەیی. (گلە‌کنندە)

گازۆر : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ کەسێک کە هێزی بەقەد هێزی گایێکە؛ زلهێز. (خرزور)

گازوگیر : نزیکبەگرتن؛ هەرەتی گیروگرفتی.تەنگ و چەڵەمە. (درشرف گرفتن‌با دندان؛ فشارآوردن، گیرانداختن)

گازۆل : [ناو] بەرهەمێکی پاترۆلییە، سووتە- مەنی مۆتۆری گازوئیلییە. (گازوئیل)

گازە : [ناو] لە گاتای ئاویستاوە وەرگیراوە و گازندە و گازکردن و گازی بەواتای پاڕانەوە و بانگ و هاوارکردنە لە خودا؛ موناجات. (- مناجات)

گازەرە : [ناو] گازەرا؛ مۆغەرەی پشت. (ستون‌فقرات)

گازیتراو : [ناو] گازیٚ کە بەپەستاوتنی (بە- گوشار) بووەتە تراو. (گازمایع)

گازیخەردەل : [ناو] گازێکی کیمیاوییە کە حەڵەبجەی شەهیدی پێی بۆمباران کرا. (گازخردل)

گاس : فد: [بەند] گاهەس؛ لە کوردییەوە چووەتە نێو فارسی؛ شایەد؛ بۆیهەیە؛ ڕەنگە؛ وێدەچێ. (گاس)

گاڤادی : گاڤا دن؛ دەمێکیدی؛ کاتێکیتر. (وقت‌دیگر)

گاڤقەلیش : [ئاوەڵناو] هەرزەگەڕ؛ زۆرگەڕ؛ ئاوارە. (هرزەگرد)

گاڤگاڤانێ : [ناو] کایەی بازدان. (بازی‌پرش)

گاڤۆک : < گامیز.

گاکوژە : گیایێکی ژەهردارە؛ مرۆڤ و گا دە- کوژێت، بەڵام ئاژاڵیتر ناکوژێت. (شوکران- آبی)

گاکەرک :[ناو] فەرەجی قوڵکورتی تا ئەژنۆ درێژ. (نوعی‌عبای‌آستین‌کوتاه، دامن- تازانوبلند)

گاگلوان : [ناو] تەویلەی گاگەل. (تویلە‌گاوها)

گاگۆڕ : [ناو] قەبر جگە لە گۆڕیچە. (قبر بجز ازلحد)

گاگۆز : [ناو] گلێنە؛ کزن. (گاوەدانە)+

گالتەوگەپ : [ناو] گاڵتەوگەپ حەنەک و پە یقین؛ قسە و شۆخی. (شوخی‌وگپ‌زدن)

گاڵەکوت : [ئاوەڵناو] هەڵچون؛ هەراسان؛ نیگەران. (مضطرب)

گالەوەڕێن : [ناو](ب) گاح؛ شووانیگاگەل. (چوپان‌گاوها)

گامبۆره : [ئاوەڵناو] ئازا؛ بەکار؛ بەدەستوبـرد. (کاری)
گـــامۆڵکی : [نـــاو] گـــاگۆڵکیٚ؛ گـــاوڵکیٚ. (چهاردستوپاراەرفتنبچه)
گامیر : جۆرێکقالۆنجه. (نوعیسوسک)
گامیزه : مارپێچ؛ ئەم بەروئەوبەرکردنی هێـڵ یان پێچ و قەمچ لە ڕیگا ڕۆیشتندا. (زیگزاگ)
گاوانەسی : >گاوەناس؛ گاوەناز.
گاوبار : لە زۆرانبازیدا بەلای شـاندا کـەوتـن. (نیمتیغ)
گاوریسەرکۆ : بەو زەردەشتیانەیان گوتـووە، کە لە دەس زوحاک ڕوویان‌کردە کەژ وکێـو؛ یان دەستەیێکیتریان کە بـەهـاتنی ئیسـلام هەڵاتنە سەرکێو و شاخ. (زردوشتیانفـراری-کوهوکمر)
گاوەشە : [نـاو] گـاوس؛ مـەشـکەیگـەورە. (مشکبزرگ)
گاوەشەدەم : [ئاوەڵناو] دەمزل؛ مەشکەدەمـە. (دهنگشاد)
گاوەناس : [ناو] گاوەناز؛ پەیدابوونی گروڤەڕ- ێکی بەئێش و برین و چڵک لە بەر ملی گادا. (مرضورمکردنگلویگاو)
گاهنبار : لەئاوێستا داهاتووە کە دونیا لەشـە- ش ڕۆژدا دروستبووە، (ب) لەو شەش ڕۆژەیە. (ششروزیکەدنیاخلقشده)
گاهیـت : [نـاو] گـاجووت؛ گـایشـێوبڕین و جووت‌کردن بە تەوسەوە وەک جوێن بە کە- سێکی گێژ و حۆل دەوترێت. (گاونرگـاوآهن-کش)
گایباری : لە قەدیمدا باو بوو گایان بـار دە-
کـرد. (خـۆم کـورەکـاروانی گـا بـە بـارەوە «فۆڵکلۆر». (گاوباری)
گایسەرە : ئەوەڵین گایگێرە کە لـە قـەراخ پێخوێدا دەگەڕێت. (اولینگاودرخرمنکوبی)
گاییٚ : (۱) یەک گا. (یکگاو). (۲.ب) [بەنـد] جاروبار؛ بـڕیٚجـار؛ هـەنـدیجـار؛ بڕێوجـارا. (گاهی)
گرانفرۆش : [ئاوەڵناو] گرانجان؛ گرانورەش. (گرانفروش)
گرتن : [چاوگە] (ب)جوانووی لە سـیٚ سـاڵ بەرەوژوور ڕام‌کردن بۆ سـواری. (رامکـردن-اسببرایسواری)+
گرتەیوەر : گرتنە باوش. (بغلگرفتن)
گرد : لەگەڵ؛ وەگردمنی ؟: لەگەل منتە ؟: لەگەڵ منت دایە؟. (با)
گرد : [ناو] نیشانەیێکە لە سەر پێنج هێڵی نۆت‌نوسینی مۆسیقادا کە یەکەی کاتە و بە رانبەر بە دووسپی وهەشت چەنگە. (گرد)
گردەبڕ : [ناو]لق یان کۆتە دار کـە بـە بـاری ڕادیووتدا ببردرێتەوە؛ خشتەبر یان گردەبـڕی پێدەڵێن، ئەودارە گردەبڕ، ببڕەوە ؛ ئەگەر بـە باری ڕاراستدا ببڕێتەوە (داهێنانی) پێـدەڵـێن. (بریدنهرچیزگردازعوض)+
گردەوبوون : گردبوونـەوە؛ کۆبوونـەوە؛ کـۆم بوونەوە؛ خڕبوون؛ خڕبوونەوە . (جمـعشـدن؛ گردشدن)
گردیشک : گیاییٚکە لە ئاڵەکۆک دەکا. (نـام-گیاهیاست)
گرسانەوە : ڕاوەستانی خـوێنیبـرین؛ خـوێنی برینەکەی گرسایەوە : بەندهات؛ هاتە بـەس.

(بندآمدن‌خون)+

گڕسۆز : [ناو] گردسۆز؛ جۆرێک‌چرای نەوتی کە گڕەکەی جەغزئاسایە. (گردسوز)

گڕگڕە : [ناو] چەرخی ئاو دەرهێنان لە بیر؛ جەرجەرە. (گەردوونە؛ چرخ‌چاه)

گرۆبان : پلەی عەسکەری بانتر لە سەرباز یەکەم و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان)

گرۆبان‌دوەم : پلەی عەسکەری بانتر لە گرۆبان‌سێ. (گروهبان‌دوم)

گرۆبان‌سێ : خوارترین پلەی گرۆبانی. (-گروهبان‌سوم)

گرۆبان‌یەکەم : پلەی عەسکەری بانترین پلەی گرۆبانی و خوارتر لە ئیستیوار. (گروهبان‌یکم)

گرۆڤەر : [ناو] لوو؛ لک؛ لووی؛ بەرزەک؛ ئاڵک؛ ئاڵوو. (غدە.تومور)+

گرۆشاندن : [چاوگە،ت] کرووساندن؛ کڕاندنەوە و داماڵین بەددان. (بادندان‌لخت‌-کردن مانند بلال‌خوردن)

گرووچ : [ئاوەڵناو] سووک‌وچرووک. (پست)

گڕەمشقەڵە : گڕەمشقەڵان؛ ئاگری شۆڵەبەرز. (آتش‌شعله‌بلند)

گرێ : [ناو] جۆرێک گروڤەر لە ناو کۆتە یان لەسەر ڕیشەی‌دار. (گرەداخل‌تنەوریشەدرخت)

گریاشان : سەیرانگابوو، ئێستا گەرەکێکە لە شاری سنە. (گریاشان)

گڕیاڵ : [ئاوەڵناو] کەچەڵ؛ سەرگەنیگ. (کچل؛ گر)

گرێدێر : اند؛ فد: [ناو] ماشێنی تەخت‌کردنی زەوی زیاتر لە جادەسازیدا بەکاردێ. (گریدر)

گوڵێر : فد: [ناو] لە ئینگلیزی وەرگیراوە واتا دەروازەوانی کایەی تۆپێپا. (گلر)

گرێ‌تێکەوتن : (ب)چەت‌تێکەوتن؛ کۆسپ و بەرهەڵست کەوتنە سەر ڕێی ئەنجامی کارێک. (مشکل درکارپیداشدن)

گرێ‌تێکەوتن : ١) گرێ‌کەوتنە ناو ڕیس و بەن؛ ئاڵۆزان و لێک گیربوونی بەن و ڕیسمان. (گرەافتادن). (٢.ب)کۆسپ و لەمپەر کەوتنە سەر ڕێگەی ئەنجامی کارێک؛ دژواری دروستبوون لە کاردا. (گرەخوردن؛ به مانع برخوردن)

گریس : اند؛ فد: [ناو] ڕۆنێکی زۆر خەستی پاترۆڵییە بۆ ڕەوان‌کارکردنی کەرەستەگەلی سەیارە و موتۆر بەکاردێت. (گریس)

گری‌گوێز : [ناو] لەبن‌کۆتە و سەر ڕیشەی-گوێز گرێیێک خڕ دەبێتەوە کە تەختەنەردی لێ دروست دەکرێت و زۆر نایاب و بەنرخە. (گرەگردو)

گریسکاری : فد: [بەرهەمی‌چاوگە] گریس لە پاژگەلی بزوزی موتۆر هەڵساوین. (گریسکاری)

گرینچۆ : [ناو] جومگە؛ جمگە؛ خرتک. (مفصل)

گرێی‌دەریایی : [ناو] یەکەی درێژایی لە دە-ریادا بەرانبەربە میلێکی دەریایی. (گرەدریایی)

گرێی‌سەردڵ : داخبەدڵمان؛ ئاواتنەهاتنە-دی؛ داخی‌سەردڵ. (عقدەدل)

گزرەهۆرپر : [ناو] کولله؛ قولمە. (ملخ)

گزمک : [ناو] بزمک؛ دەمبێن. (پوزەبند)

گزی : [ناو] گزک؛ گسک. (جارو)+

گسک‌لێدان:[چاوگە،ت] (ب) ماڵینەوە و هچ-بـەجـێ‌نـەهێشـتن (کنـایی؛ چیـزی‌بـه-جانگذاشتن)+

گسکەکۆتەرە :[ناو] گسکێکە چڵەکانی چـوو-بێتەکار و کورت بووبێتـەوە. (جـاروب‌کوتـاه-شده‌بعلت کارکردن زیاد)

گشتەک : [ناو] گشتەک؛ بەنی دوورینی کە-وش و درگای جەواڵ و ئیتر. (نخ‌کفش‌دوزی)

گفکە : [ناو] گوڵینگ؛ گوڵەنگ. (منگوله)

گڤالە : (١)گەڤالە؛ گەواڵە؛ پارچەهەور. (تکه-ابر). (٢) گڤالەکەڤۆک: تاقمی‌کۆتر. (دسته)

گڤشین : [چاوگە] گوشین. (فشاردادن)

گڤکرن : [چاوگە،ت] گیف‌کردن؛ خۆئامـادە-کرن؛ چەترپێکان. (آمادەشدن؛ پزدادن)

گڤن : [ئاوەڵناو] گرژ؛ مۆن؛ تووڕە. (عصبانی)

گل : [ناو] گلە؛ دانە؛ دەنگ؛ دووگلە: دوودانە. (عدد؛ دانه) +

گلار : [ناو] گلارە؛ گلێنە؛ ڕەشـکێنەی‌جـارو؛ بیبیلە؛ دەنکـە تـریێ. (مردمـک‌چشـم؛ دانـه انگور)

گلاراو : [ناو] نەخۆشینی گلێنەی‌چاو؛ گـل-کردن و ئێشانی‌چاو؛ (چشم‌درد)+

گلایۆل: فرد؛ اند: [ناو] شالانگ؛گوڵە دیاری؛ گەلایۆل؛ گوڵەکانی بەریز لە سەر لقێک دە-پشکوون وچەند ڕەنگی جۆراوجۆری هـەیـە. (گلایول)

گلچ : بژاربڕ؛ بڕارچن. (بیلچه‌وجین)

گلدوگاجل : [ناو] شتی‌کۆن و پرووپووچ؛ شڕە-وبڕە؛ شڕوشاتاڵ. (خرت‌وپرت‌کهنه)

گڵکەن : [ناو،بک] کەسێک کەگڵ هەڵدەکە-نێت؛ ئاخکۆڵ. (خاک‌کن)+

گلمیسک : [ناو] ئاوی‌زار؛ لیک. (آب‌دهان)

گلۆپ : [ناو] لامپی‌چرای‌کارەبا. (لامپ)

گلۆرە : شتی‌خڕ؛ گوڵوڵە. (کـلاف‌وگلولـه‌نـخ-یاهرچیزگرد)

گلێـــرای : [چاوگـــە،ت] خلاربوونـــەوە؛ خلۆربـــوون؛ ســـەرســـەمدانـــی‌چـــارەوێ. (سرازیرشدن.افتادن)

گلێرۆکـەردەی : [چاوگـە،ت] کـۆم‌کـردن؛ کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە. (جمع‌کردن)

گمتە : [ئاوەڵناو] تێکسمڕاو؛ (ب)قەڵب؛ بەرە-ڵا؛ گەدەوگودە. (گنده.بی‌ارزش)

گن : [ناو] گروڤەر؛ لـوو؛ گرێـی‌نـاو لـەشـی زیندەوەر. (غده)+

گنای : [چاوگە] کەوتن؛ کەفتن. (افتادن)

گواتر : فرد؛ فد: [ناو] نـەخۆشـینی پـەنمـانی گروڤەری (تیروئید) بە هۆی‌کـەم بوونـەوەی (یۆد) لە لەشدا کە دەڵێن لە خەم و خەفەتـی زۆرەوەیە؛ وەرهەم. (گواتر)

گۆپاڵ : [ناو] گورز. (گرز)

گوپینە : [ناو] کۆپکە؛ چـڕوی‌دار؛ خونچـەی-ساوای سەر لقی دار. (تژەدرخت)

گوتووێژ : [ناو] گفتوگۆ؛ وتوویژ. (گفتگو)

گوتیار : [ناو،بک] بێژەر؛ قسەکەر. (گوینده)

گۆجەستەک:[ئاوەڵناو]نەگبەت؛ بە نـەحلـەت کراو؛ نەفرین‌کراو؛ نەگریس. (نکبت)

گوجیلە : [ناو]گورچیلە؛ وڵک.(کلیه)

گۆڕ : [ناو]گۆڕخەر؛ کەرەکێفی؛ کـەرەکێـوی؛ وەک کەر وایە و لەشی خەتخەتە. (گورخر)

گوڕایگور :[بەند] پەیتاپـەیتـا؛ لـەسـەریـەک.

(گروگر)
گــورجی:[نــاو]خــەڵکــی گــور جســـتان-.(اهلگرجستان)+ توند وتۆڵی
گورخەر : >گۆر.
گوردان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بە سێ گورهان. (گردان)
گۆردەک :سەگی گوێ شۆڕ؛سەگی گوێ نە-براو. (شگ‌گوش‌آویزان)
گورزەگیا : [ناو]گوڵەهەنگە؛ گیایێکە نیومیتر بەرزە و بۆ پەنمانی گورچیلە و میزگیران بە-کەڵکە. (افسنطین‌رومی)
گورگستان : (ب) ناوچەیێک کە دانیشـتووانی بێبەزە و جەردە و پیاوکوژبن. (گورگستان)
گورگــەبـــوون : [چاوگــە،ت] هــەڵــاتن و خۆشاردنەوە لە دەس‌کەسێ یان حوکومـەت. (گریختن‌وئاوارەشدن)+
گورگەڕاو : [ناو] ڕاوی گورگ؛ (ب)زەحمـەت و دەردیســەری زۆر پێـدان؛ هێنـان و بردنـی زۆر. (شکارگرگ؛ آزاردادن‌زیاد)
گورگی‌باران‌دیدە : گورگی باران دیتی؛ هەڵە-یە. >گورگی‌باڵان‌دیدە.
گورگی‌باڵان‌دیتی : > گورگی‌باڵان‌دیدە.
گورگی‌باڵان‌دیدە : باڵان لە کوردی و فارسییدا واتا تەڵەی گورگ، دیارە هیچ گورگێک نییـە کە بارانی نەدیبێت و باران‌دیدە هەڵەیە کە لە فارسی و کوردیدا دەیڵێن و لە ئەسـڵدا باڵـان دیدەیە وەک کەوی داودۆز بە گورگێـک دە-گوترێت کە تەڵەی دیبێت و ئـەزمـوونی وە-رگرتبێت و لە تەڵە سڵ بکات و بیناسێت؛ لـە ئاکامدا بە مرۆڤی بە ئەزموون و دونیـا دیتـوو دەوترێت. (گرگ‌بالان‌دیده)
گورم : [ناو] پاڵ پێوەنان و تەکاندانی بە تـە-وژمی مەشکە یان شتی‌تر. (محکم‌تکاندادن)
گورمەتە : [ناو] تەکان‌لەخـۆدان؛ بـەتونـدی-ڕاپسکان؛ بەتوندی هێرش بردن. (جهیدن)
گۆڕواباف : [نـاو] دووکـەرێسـە؛ گـۆرەویلـە؛ گۆرەویچنە؛ تۆرەمەی گۆرەوی‌چنە ٨ جـۆرن. (١)گۆرەویچنەی‌بۆر. (چرخ ریسک سرسـیاه). (٢) گۆرەویچنەی سەرسپی. (چـرخ‌ریسـک-سرسفید). (٣) گـۆرەویلـەی پشـتـمـل‌شـی. (چرخ‌ریسک پشت‌بلوطی). (۴) گۆرەویچنەی تورکستانی. (چرخ‌ریسک‌تـورانی). (۵) گـۆرە-ویچنەی سمێڵ‌دار. (چـرخ‌ریسـک‌نیـزار) (۶) گۆرەویچنەی شین. (چرخ‌ریسک‌سرآبی). (٧) گۆرەویچنەی‌کلک درێژ. (چرخ‌ریسک‌دم‌دراز). (٨) گۆرەویچنـەی گـەورە. (چـرخ ریسـک-بزرگ)
گورهان : [ناو] تاقمێک عەسکەر بەرانبەر بـە سێ دەستە. (گرهان)>گوردان
گورەکردن : [چاوگە،ت] (ب) بە هـەرا و دە-ستوبرد کارێک تەواوکردن زیاتر لـە کـاری فـەلاحـەت و دروێـنـەدا بـە کـاردێ (لێمـان گوراندو بەرێکمـان دووریـەوە)؛ هـەیتانـدن. (بادادوفریادوعجله‌کاری‌راتمام‌کردن)
گوریچە : جۆرێک تەڵەنانەوە لە بـەر درگـای کونێکدا کە نێچیـری تێـدابێت. (نـوعی‌تلـە-گذاری)+
گۆریل : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] جۆرێک مەیمونی بێکلکە و زۆر بە هێز و ئارامە بە ڵـام ئـەگـەر تووڕەی بکەن بێ‌ترس و بێ‌بەزە هێرش دە-

کات. (گوریل)

گۆزن گرێ : [ناو] پشتوین بەستن بە شێوەی گرێچن. (نوعی‌بستن‌شال کمر)

گـوزەران : گـوزەشـت کـردن؛ بـەخشـینی تاوانبار؛لێ‌خۆشبوون. (گذشت کردن)+

گوشادادان : لە کایەی نەردێن‌دا تەنیامۆرە، لـە بـواری مـۆرەگـەلـی حـەریفـدا دانـان. (گوشادادن)

گۆشارە :[ناو]گۆشوارە؛گوارە؛گوهارک؛ گوهار. (گوشوارە)

گۆشت‌کۆی : [ناو] گۆشت‌کوت؛ کوتکی گۆ-شت‌کوتان. (گوشت‌کوب)

گۆشتی‌قیمە : گۆشتی‌کوتراو یـان لـە چـەرخ دراو. (گوشت قیمە)

گۆشتی‌کوتراو : [ناو،ت،بەرک] لەقەدیم‌دا بـۆ دروستکردنی‌کەبابی لوول گۆشـتیان دەکوتـا ئەمرۆ لە چەرخی گۆشـتی دەدەن و قیمـەی پێدەلێن. (گوشت‌کوبیدە)

گۆشتی‌گەردەمل : [ناو] (ب) ئاماژەیە بۆ شتی سەربار و بەسەرداسەپاو. (کنایی‌سربار)

گۆشتی‌یەک خواردن‌وئیسقان نەشکاندن : ئیشارەتە بە خزمایەتی. (کنایی.قوم‌وخویش)

گۆشدەر:[ناو]گۆش:گوێ،گوێگر:گوێ ڕایەڵ ؛ (پۆس‌کۆس گۆش ئاوکێشـان کـەم‌کـەم، ئیسەر ئەوسەرەن دووربینەکەی چەم) «مەولە-وی» . (شنوندە)

گۆشگرە : [ناو] گوێ داپۆش زیاتر بۆ منـداڵی دروستدەکەن. (گوش‌پوش)+

گۆشەملـە: گیـای گـوێ‌مشـک؛ کولێنـدراوی گیای گوێ‌مشک دژی توورەیـی و بـێ‌خـە-

وییە. (مرزنجوش؛ مرزنگوش)

گۆشەوکەنار : (ب) دەوروبەر. قـەراغ‌وبیجـاغ. (گوشە‌کنار)

گۆشی : فد. لە سازەکانی تەلیدا ئەو بە ڕووڵە خرانەن کە سیم (تەل)یان پێوە دەبەسـترێت بـۆ شـل و توندکردنـەوە وکـوک کردنیـان. (گوشی)

گۆشی : کەرەسـتەی گـوێگرتن لـە دەنگـی لێدانی دڵ کە دوکتۆرەکان بـە گوێیـەوە دە-نێن؛ بیستۆکی دەزگای تەلەفۆن؛ کەرەستەی دەنگ‌برین لە ئامێری وەک ڕادیـۆ و گـرام و ئیتر کە تەنیـا بـە و کـەرەسـتە گـوێی لـێ-بگیرێت؛ (گوشی)

گوشینە : [ناو] گونیە؛ گۆنی؛ تەلیس. (گونی)

گوفتار : [ناو] گوتە؛ ڕەوتـی پـەیڤـین؛ وتـار؛ گوتار. (گفتار)

گوفتوگۆ : [ناو] دەقچەنگ؛ وتوویژ؛ دەمەتـە-قێ. (گفتگو)

گۆگراندن : [چاوگە،ت] خرت‌کردن؛ خرهە-ڵدان؛ گردکردن؛ لەخەراتی‌دان. (کروی کردن)

گۆگرکار :[ناو،بک] خرهەڵدەر؛ خرکەر؛ لەخە-ڕاتیدەر؛ خرت‌کەر؛ خەرات. (خەراط)

گوڵاڵەقلیان : [ناو] گوراڵەقلیان؛ گولەنـەورۆز؛ جۆرێک گوڵاڵەیە کە پەرەکانی قـەویتـرە لـە گوڵە خەشخاشە و گەڵاکانی درێژ و باریکـە و پیازەکەی شیرینچقە؛ دژی کرمی برینی دە-ست و پای حەیواناتە کە کرمی هەڵهێنابێـت. (لالەالوان)

گوڵباران : [ناو] جۆرێک ڕێزگرتن لە کەسێک بە داباراندنی گوڵ بە سەریدا لە لایەن کەس

یان جەماوەرەوە.جۆرێک باربوو. (گلباران)
گوڵپرشنگ : گیای پەنگەڵزەرد؛ هەسارە شمار؛ هەسارەژمار. (گیاەشیرمرغ)
گولپەڕ : [ناو](۱)گوڵەسۆ. (۲)کوتراوی گوڵبەرگی جۆرێک گوڵە وەک بەهارات دەیکەنە نێو ماست و خۆراکەوە. (گلپر)
گوڵتریاک :[ناو]سەبیلەگیا؛ مەنگەگیا. (-خشخاش)
گولچیک : [ناو]گولچیسک؛ گورچیلە؛ گولچیلە؛ وڵک؛ گورچەویلە؛ گورچیلک؛ گورچک؛ گولچیزک؛ گورچوو؛ ڤلک. کاری-پاڵاوتنی خوێنە لە لەشدا. (کلیه)
گوڵخاز : خازی؛ گیایێکە کوڵێندراوی گوڵ و گەڵاکەی لەگەڵ سرکەدا دژی کرمە و بۆ بینایی‌چاو باشە. (گل‌شیپوری)
گوڵدەستە : [ناو] چەپکەگوڵ؛ دەستەگوڵ؛ منارە. (گل‌دسته؛ منار)
گوڵڕوخسار : [ئاوەڵناو] ڕوومەت وەک گوڵ؛ (ب) جوان و دیمەن‌گەش؛ گوڵعوزار. (گلعذار)
گوڵسازی : [ناو] هونەری دروستکردنی گوڵ؛ گوڵ دروستکردن لە قوماش و پەڕۆ و پلاستیک و شتی‌تر. (گلسازی)
گوڵقەند : [ناو] گەرمەشانی بڕژاوی هەڵتۆقیو لەگەڵ شەربەتدا بە تۆپەڵ گوشراو. (گلوله‌چسفیل‌باشربت)
گوڵگرتن : [چاوگە،ت] شاردنەوەی بەڕوولەخرچە لە ژێرخۆڵدا بۆ بەرگری لە گەرا دانانی مێشوولە و کرموڵ بوونی. (زیرخاک‌کردن-خربزەدرموقعی‌کەباندازەبادمی‌استبرای-جلوگیری‌ازکرموشدن)+
گوڵگوڵاو : [ناو] گوڵەباخ. (گل‌محمدی)
گوڵەباران : [ناو](۱) تیرباران؛ کوشتنی تاوانبار بە شێوەی بەستنەوەی بە ئەستوونەوە و دەسڕێژ لێکردنی. ۲) بە چەکی وەک تفەنگ و توپ و خومپارە جێگایێک دانەبەر گوڵە. (۱و۲ تیر باران ؛ گلوله‌باران)
گوڵمانج : [ناو]گوڵی‌گەورە؛ زۆنگاو؛ تاڵاو. (تالاب)
گولمت : [ناو]گومتل؛ پارچە؛ بەشێکی گچکە لە هەرشت. (تکه‌کوچک)
گوڵناز : (۱) ناوە بۆ ژنان. (۲) گوڵێکە ئەگەر دەست لە گوڵەکەی بدرێت پەرەکانی لوول دەبن. (۱و۲گلناز)
گولنیشان : [ناو] گوڵێکی سووری بێ بۆنە. (نوعی‌گل‌قرمزبیبو)
گوڵوسوورکە : ڕێحانە کێویلە. (ریحان کوهی)
گوڵوێنە : (۱) وێنە و ڕەسمی گوڵ؛ لە شکل و شێوەی گوڵ. (عکس گل؛ شکل و شبیه گل) (۲) گوڵبێنە. هەواکێشی خوارە وەی تەنوور. گوڵبێن. (گلوه تنور)
گوڵەئاخ : گوڵەئاوات؛ گیایێکە گوڵەکەی و-شکدەکەن لە مەریوان و بێساران(کاژە)ی پێدەڵێن دەیکوڵێنن بۆ سەرئێشە بە کەڵکە. (گل‌میمون)
گوڵەئاسۆ : گوڵێکی هەشتپەڕی جوانە بۆ مالیجەی سەرئێشە(میگرێن)دەبێت. (گل-ستارەای)
گوڵەئاڵۆز : کوڵێندراوی لە ڕادەیێکی کەمدا بۆ نەخۆشینی جەرگ و سپڵ باشە و ژە-

هراویە و خواردنی زۆری بڤەیە. (زبان‌در(قفا)
گوڵەئەسپەک : گـوڵێکی ئاوییـە و بـۆ نـە-خۆشینی کەوتەیی بەکەڵکە. (نوعی گل)
گوڵەبا : [ناو،ت] گیای‌قلینچکەهەوریشـە؛ بـۆ برینی گەدە کەڵکی لـێوەردەگـرن. (علـف-چای؛ گل‌باد)
گوڵەباخ : گوڵ‌گوڵاو؛ گوڵێکە گوڵاوی لـێ‌دە-گیرێت (گل‌محمدی)
گوڵـەبـارزانی : گـوڵێکی زەردی باڵـابـەرزە؛ گیابەرزە. (نوعی گل)
گوڵەبریقە : گوڵەمرواری. (گل‌مروارید)
گوڵەبەفرینە : گوڵێکی سپی و بـۆن خۆشـە و گەڵای‌نییە و پەڕەی گوڵەکەی ئـەستوورە و ڕیشەی لە نیو بەفردایە و دەمـەوبـەهـار لـە کاژوواژ(خاڵخاڵ بوون)ی دەمەو بەهاردا لـە-سەر بەفر دەڕوێ. (گل‌یخ)
گوڵەپاییزە : گوڵەحەسرەت؛ لـە پزشـکیدا بـۆ دەستکاریی (کرۆمۆزۆم)کەڵکی هـەیـە و بـۆ جیگۆرکیی ژینەکانی کورۆمۆزۆم بـە کـاردە-بری. (گل حسرت)
گوڵەپیاڵە : گوڵێکی کورتە باڵـای شـێوە لاو-لاوە بەڵام کاسەی گوڵـەکـەی قـووڵترە؛ بـۆ خوێن‌بەستی برین بەکەڵکە. (گل‌استکانی)
گوڵەتیکە : گیای شەش‌پەرفـەرەنگـی؛ کـو-ڵێنـدراوی گوڵـەکـەی بـۆ شـتنی چـاوی چاوئێشەدار باشە. (گل‌آهار)
گوڵـەجیـرە : هـەڵـاوەدێمـی؛ گیاییکـە لە(مۆمیایی)دا زۆر بەکەڵکە. (گل‌کتانی)
گوڵەخەشخاش : چارەچەقیلە؛ گوڵاڵە سـوورە؛ خەشخاشە. (شقایق)
گوڵـەخـەنازیـل : گیـاییکی ژەهـردارە کوڵێندراوی دەساونە جێگای پەنمینی جومگە یان بێوەسیری، بەکـەڵکـە. (انجیرک؛علـف-بواسیر)
گوڵەخەو : <سونبولەتی؛ سونبولەتیف
گوڵەدان : کابە.گەرمـەشـامی؛گەنمـەشـامی؛ گوڵەپێغەمبەرە. (ذرت)
گوڵەدرەوش : گیای دووگەگورک؛ گوڵـەئـە-ختەر. (گل‌اختر)
گوڵەڕوو :گوڵ‌گیرووڵک؛کـاتمی؛ هـەڵمـەڵـە؛ گوڵە هێرۆ. (گل‌ختمی)
گوڵەزاوا : گیاییکی یەکساڵەیـە،بۆ مالیجـەی برینی کۆن‌بوو، لەگەڵ پیازدا لە سـەر برینـی دادەنین بەکەڵکە. (آناغالس‌دشتی)
گوڵەفەرهاد : گولەکاویان؛ گوڵەکـاوان؛ گیـا-ییکە بۆ ئێشی کویچکە بەکەڵکە. (کلماتیس)
گوڵەکاغەزی : گوڵێکی گەرمەسـێرییە و ڕە-نگی گوڵەکەی سوورە لەبەر تاو بێـت گوڵـە-کەی زۆرترە و لەبەر سیبەر گەڵای‌کەی زیاتر دەبێت. (گل‌کاغذی)
گوڵەکەر: نێرەکەر؛ (ب) پیـاوی زۆر نـەفـام و تێنەگەیشتوو بەتەوسەوە؛ (نرەخر)
گوڵەگیا : گیاییکە لە ناوچەی مەهاباد و مـە-ریوان زۆرە لەگەڵ برەئاسن بەبرینی گـولی و بیرۆی‌تەڕدا دەکرێت و بەکـە ڵکـە. (گـرگ-کش؛ اقونیطون)
گوڵەلێوە : خەرەبەنگ؛ گیاییکە بەنگی لێـدە-گرن. (شاهدانەهندی؛ بنگ)
گوڵەمێلاقە : جۆرێک گوڵاڵـەسـوورەی گـە-ڵادرێژە و بەرگی گوڵەکەی لە گوڵەخەشخاشە

قەویترە؛ گوڵەنیسان.(گل لاله)

گوڵەنانودۆبڕ : چارەچەقیلەی ناو مەزرای گەنموجۆ؛ گوڵەخەشخاشە؛ بە گوڵە تریاکیش دەڵێن. (شقایق گل خشخاش)

گولەهەرمەڵێ : هەڵمەڵە؛ گوڵەهێرۆ. (گل ختمی)

گوڵەهەنگوین : گیایێکە لە ناوچەی بۆکان و مەهاباد زۆرە و زەرداوبەرە و دەرمانی برین و بەردی زراوە. (شاەسپرم کوهی)

گوڵەهەوار : گوڵەچایە؛ گیایێکە دەرمانی زەردوویی و لابەری زەرداوە. (گل سرخ آلمانی)

گولیبەخیل : (ب)مرۆڤی چکووس و حەسوود و ڕژد. (کنایی آدم بخیل وحسود)

گوماندار : بەگومان؛ بەشک؛ زکڕەش؛ دڵ‌پیس. (شکاک)

گومتاق : تەقیلە لە سەری بێ‌مێزەر. (شب‌کلاەبسر کرده بدون دستار)

گونجە : پاداش؛ جەزا؛ تۆڵە. (پاداش)

گوندڕیا : [ئاوڵناو] گوندڕیاو؛ قوڕ؛ قێرە. (قر)

گونگلە : [ناو]گێنگل؛ چەمەرە؛ ئاڵقە پێکان. (چمبره)

گۆنگەڵ : قومارویاری؛ (لەسەر قورسی سەنگەڵی، فێری قومار و گۆنگەڵی) «فولکلۆر».. (بازی)

گونهەڵبەست : [ناو] سوواخدانی ناوبەناوی دیوار کە سوواخەکەی بەریدابێت. (گل‌اندود کردن گله گله دیوار)

گونەهێستره : [ناو] جۆرێک هەڵووژە ڕەشەی دەنک گەورەیە. (نوعی آلوچه)

گووژ : [ناو] جەو؛ جیوە؛ شیلەی وشکەوە- بووی دار و ڕووەک. (صمغ)

گووگەڕێن : [ناو] گووگلێنەک؛ گووگلێن؛ جۆرێک قالۆنچە. (نوعی سوسک)

گوو نەکەر : [ئاوەڵناو](ب) مرۆڤی ڕژد و چکووس و سەقیل؛ (خسیس)

گوونیە : [ناو] گۆنی؛ تەلیس؛ گۆنیە. (گونی)

گووهاسن : [ناو] بەردەڕەژی؛ زووخاڵ‌سەنگ. (زغال سنگ)

گۆهاش : فد: [ناو] چەشنێ ڕەنگی وێنەکێشان کە بەئاو شل دەبێتەوە. (کوهاش)

گۆهەڵچنین:[چاوگە،ت]گوێ داتەپان؛گوێدان .گوێ‌شل کردن بۆقسەی نەهێنی خەڵک؛ کوڵ‌گرتن. (استراق صمع)

گۆهماکەر : (ب) مرۆڤی بێ ئاوەز و بێ‌عەقڵ. (کم عقل)

گوێ‌بڕوسقێنێ :[ناو] گوێ‌پچڕکێ؛ زیاتر لەسەر سەربانێ کە دڵۆپە دەکات منداڵان کۆدەکەنەوە و کایەی گوێ بڕوسقێنێ سازدەکەن و ئەوکێبەرکێیە دەبێتە هۆی کوتانەوە سەربانی بەگڵدا پۆشراو. (نوعی بازی است)

گوێبڕین : (١) گوێی هەندێ حەیوان وەک سپلۆت بە تووتکی‌برین. (٢.ب) خەڵەتاندن؛ زیاتر لە موعامەلەدا بەکار دەبرێت؛ پارە لێکێشانەوە؛ (گوش بریدن)

گوێچکەگا :کۆشەنوەنە. گیایێکی کێوییە بە گەڵای پان و درێژەوە لە ناوچەی سەقز و شنۆ و برادۆست زۆرە؛ دەی‌کوڵێنن و لەشی پێدەشۆن خورووی لەش دادەمرکێنێ. (کاهوی وحشی)

گوێسبان : [ناو] گوێسوانە؛ قەراخ سەربان.

(لبەبام)
گوێسەنگین : گوێگران؛ دژی گوێسووک.
(گوش‌سنگین)
گوێکەرە : [ناو] جوولەوەرێکە وەک هەزارپێ دەڵێن ئەگەر بچێتە نێو گوێ دەبێتە هوی کەڕی. (خزندەایست)
گوێل: [ناو] پرهەردوودەست؛لاگوێل:(نیوەی گوێل، پڕبەری دەستێک: پڕلۆچی دەستێک، لاوێچێک). (پرکف‌هردودست)
گوێلاک : [ناو] سەرووپۆتەراک: سەرووپۆتراک؛ پۆتراک. (سروسیما)
گوێماڵینەوە : [چاوگە،ت] نیشانەی هێرش کردن و تووڕەبوونی ئەسب. (گوش‌خواباندن-اسب)
گوێنەبیس : [ئاوەڵناو](١) کەڕ؛ کەڕانسوۆ. (٢.ب)گوێ نەدانە قسەی کەس؛بەقسەی کەس نەکەر.(١و٢کر؛ناشنوانسبت‌به‌حرف‌کسی)
گەبڕ : [ناو،بک] نۆگەبڕ؛ نۆبەبڕ؛ کەوتنەپێش کەسێکی کە نۆبەی لە پێشداگرتووە. (احجاف‌درنوبت)
گەبرەک : گەبر؛ گەور؛ زەردەشتی. (زردوشتی)
گەبۆل : [ناو] دەفر؛ کاسە؛ قاپ. (ظرف)+
گەبە : [ناو] لبادی قەوی و توکن. (نمدضخیم)+
گەبەر : [ناو] بنەهنگڵ. (زیربغل)+
گەبەزە : [ئاوەڵناو] گەوەزە؛ حاڵەتی گەبزی؛ خۆ ویست؛ خۆ هەڵکێش؛ خۆ پەسن. (خودپسند)
گەبەل : [ناو] گەواڵە؛ پەڵەهەور؛ دەستەی-باڵندە. (دسته.گروه)+
گەپاندن : هەڵگلاندن؛ قووتدانی پاروو بەلەز. (لقمه‌بلعیدن باعجله)
گەپوگاڵتە : <گالتەوگەپ.
گەدەوروگودەر : <گەدەوگودە.
گەدەوگودە : [ئاوەڵناو] بێسەروپا گەل؛ بەرەڵا و هەرەڵا؛ ڕەش و ڕووت گەل؛ لاتولووت؛ قەلەوقوتە؛ قەلەودەلە. (آدمهای‌بی‌سروپا)
گەڕ : [ئاوەڵناو](١)گەڕۆڵ؛ لەهەندێ ناوچە بە گولیش‌دەڵێن. (گر).(٢) نۆبە؛ دەور. (نوبت؛ دوران)
گەڕاو : [ئاوەڵناو،ت] خواربوو؛ خواربووگ؛ تە-ختەدارە کە گەڕاوە: لاربووە: گێڕبووە. (کج-شده)+
گەڕاو : گەڕیدە؛ دونیاگەڕاو؛ (ڕابووردووی گە-ڕان، گەریاو). (گشته)
گەڕبال : [ناو] بێژنگ؛ هێڵەک؛ نزیکایەتی هەیە لەگەڵ غەربالی فارسیدا. (غربال)
گەردان کردن : [چاوگە،ت] ڕێکخستنی چاوگی وشە لەگەڵ (کات و جێگا و کار و کەس)لە ڕستەکاندا. (صرف‌کردن)
گەردۆز : [ناو]کاتی‌تێکەڵبوونی نێر و مێی بزنەکێوی. (هنگام‌جفتگیری‌بزکوهی)
گەردوون : [ناو](ب) ئاسمان؛ فەلەک؛ زەمانە. (فلک؛گردون)
گەردو وەرد : [ناو] تووچاندن و کێلانی زەوی پاش پەڵە. (شخم‌زن‌زمین‌بعدازباران‌زیاد)
گەردێ : [بەند] تۆزێ؛ نەختێ؛ کەمێ. لادێ. (کمی)
گەردی : فد: [ئاوەڵناو](ب)کەسێک کە

خووی به کێشانی هێڕویین گرتووه. (گردی)
گەرسـاندن : [چاوگـەت] ئابڵۆقـەدان؛ گـەمارۆدان؛ قەرساندن؛ لێدان. (محاصره ؛کتک-زدن)
گەرساندن : [چاوگەت] گەوزاندن؛ تلانـدن؛ تیوەتلاندن. (غلتاندن؛ داخل‌به‌کاری‌کردن)
گـەرسـین : [چاوگـە] گـەوزیـن؛ گـەڤلـین. (غلتیدن)
گەرک : [ناو] ئاشی‌برنجهاڕین. (آسیاب‌برنج)
گـەرمخـین : [چاوگـەت] وشـکەوەبـوون. (خشک‌شدن)+
گـەرمشــاندن : [چاوگـەت] هـووورکردن؛ هاڕین؛ وردکردن. (خوردکردن‌وپودرکردن)+
گەرمونەرم : [ئاوەڵناو] خۆش و لەبار بۆ حـەسانەوەی لەش؛ جێوبانی گەرمونەرم. (گـرم-ونرم)
گەرمە : [ناو] گەمرە. (سرگین‌زیرپاسفت‌شده-وخشک)
گەرمەژان : [ناو] هەرەتـی ژانـی منـداڵبوون. (شدت‌دردزایمان)
گەرمەژۆ : [ناو] زیپکە بە هۆی تاوبردنەوە؛ گرمژە. (جوش‌آفتابزدگی)
گەرمەلان : [ناو](١)لانی‌تازەی گیانلە بەران. (لانەتازە). (٢)لانی‌کەروێشک لە جێگای بەر ڕۆژ کـە لـە پاییزانـدا، چێـی‌دەکـات. (لانـە-خرگوش‌درپاییزکەروبەآفتاب‌است).
گەرمەیاو : [ناوت] تەوی‌زۆر؛ تەبی‌زۆر؛ جـەنگەی نۆبەتیٚ لێهاتن. (شدت‌تب)
گەرمیان : ناوچەیێکـە نزیکـی کـەرکـووک. (منطقه‌ای‌نزدیک‌کرکوک)
گەرمیلە : [ناو] دەستبەجیٚ و گـەرماوگـەرم سەربڕینی نێچیر کـە گومـانی منـدار(مـردار) بوونەوەی لیٚبکرێت.(سـربریدن‌شـکاربدون-فوت‌وقت)
گەرنیزە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ گەرنیسە؛ لەڕ؛ بیٚ-تووک. (لاغر.مردنی)
گەرنیسە : <گەرنیزە.
گەڕوگیف : عڕ وگیف. ئـەڕنـین؛ نـەڕانـدن و هەڕەشەکردن؛ گوڕەکردن. (عروتیز)
گەروە خڕە : [ناو] ملەخڕە؛ دووشاخە. (خناق)
گەڕەمەشکە : [ناو] جۆرێک ئاکـاردئۆنی بـیٚ کلیل؛ ئامیری‌مۆسیقایە. (آکاردئون‌بی‌کلید)
گەرەو : [ناو] گرێو؛ مەرج. (شرط.مرج)
گەرهە : مەرێک دەوری چـاوی ڕەش بێـت. (گوسفنددورچشم‌سیاه)
گەڕی : [ناو](١)گەروٚلی. (گـری). (٢)بـەنـە-خۆشینی(گوڕوی و گـولیش) دەڵـێن. (آبلـه ؛ جذام)
گەڕێک : دەورێک؛ گەڕیٚ هەڵپەڕە. (یکدور)
گەری : [ناو] گەلی؛ شیوی‌قـوولٚ و بـەریـن؛ دۆڵ. (درەبزرگ)
گەزکسک : [ناو] گەزکەزک؛ گەزنە؛ گـەزە-نە؛ ئاڵۆشە؛ گزگزە؛ خەلەنگ؛ گیایێکی گەلا-پانە و کـوڵکی گـەڵاکـەی خورۆشـدارە و بـۆ باداریی (ڕوماتیزم) بەکەڵکە. (گزنە)
گەزیزە : [ناو](١)گوڵاڵە گەزیـزەی هـەوەڵـی بەهاران. (نوعی‌گل‌بهاری). (٢) دوورگە. ئـادا. (جزیرە)
گەسکەتووڵینە : [ناوت]گسکی لە خـەڵفـی بڵاڵووک و گزیچار و ئیتر چیٚبـوو. (جـاروب-

ازشاخه‌نازک‌درختان)
گه‌شت‌وگوزار : [ناو] گه‌ڕان و سه‌یـران؛ گـه-شت و سه‌یران. (گشت‌وگذار)
گـه‌ف‌وگـوڕ : [نـاو] هـه‌ڕه‌شـه و گـوڕه‌شـه. (تهدید)
گه‌فین : [چاوگه،] حه‌په‌کـردن؛ وه‌ڕیـن؛ (ب) قسه‌ی بێتام؛ فڵتاندن. (عوعو؛ سخن‌بی‌معنی)
گه‌ڤازتن : [چاوگه‌،ت] گه‌ڤزاندن؛ خلافاندنـه-وه؛ گه‌وزاندن. (غلتاندن)
گه‌ڤز : [ناو] زیخ؛ ڕێخ؛ خیز. (شن)+
گه‌ڤژاندن : [چاوگه‌،ت] گه‌ڤزاندن؛گه‌وزانـدن؛ له تورکیدا (گه‌وزاتماخ) واتا گه‌وزاندن؛ خول-پێدان و خولاندنه‌وه به پاڵکه‌وتنه‌وه؛ تلاندنه-وه؛ له خوێن گه‌وزاندن. له خـوێن وه‌ردان. (-غلتاندن)
گه‌ڤلاندی : گه‌وزێندراو. (غلتیده)
گه‌ڤلین : گه‌وزین؛ تلین؛ گه‌رسین. (غلت)
گه‌ڤه‌ز : مه‌ڕه‌کێوی؛ مه‌ڕه‌سوور؛ پـه‌زه‌کێـوی. (گوزن)
گه‌ڵاز : [ئاوه‌ڵناو] پیرولاکه‌فته؛ به‌ته‌وسه‌وه بـه مرۆی پیر ده‌ڵێن؛زیاتر به سگی پیر ده‌وتر ێت. (سگ‌پیرازکارافتاده)+
گه‌ڵاڵه : [ناو]کاری دیاری‌کردنـی ئـه‌نـدازه‌ی پاژگه‌ل وکێشانی نه‌خشـه‌ی سـه‌ره‌تـایی بـۆ کردنی کارێک؛ داڕشتنی ڕێژه‌کی سـه‌ره‌کـی له په‌یکه‌رسازیدا بـۆ ئـه‌وه‌ی ورده‌کـاریی لـه سه‌ربکرێت. (طرح)+
گه‌ڵباخی : [ناو] گه‌ڵواخی. ئێلێکی گه‌وره‌ن له کوردستانی ڕۆژهه‌لات. (ایل گلباغی)
گه‌لفانـدن : [چاوگـه‌،ت] وردکـردن؛ هـاڕین؛ هووورکردن. (خردکردن؛ پودرکردن)
گـه‌لفچانـدن : [چاوگـه‌،ت] هـه‌ڵـوه‌رانـدن؛ وردکردن؛ پرواندن. (خردکردن)
گـه‌لفـین : [چاوگـه‌،] داوه‌ریـن؛ گوڵـوفین و پروان. (مچاله‌کردن‌وبهم‌سائیدن‌وخردکردن)
گه‌لڤچین : [چاوگه‌،ت] هه‌ڵوه‌رین؛ گـه‌لفـین؛ وردبوون؛ پـروان؛ سـیس‌بـوون. (خردکـردن؛ پژمردن)
گه‌ڵوان : [ناو] قه‌زوان؛ قه‌زکه‌وان؛ قه‌زخه‌وان. (نانکش؛ چاتلانقوش)
گه‌له‌خوێ : [ناو] خاوه‌ن مێگه‌ل؛ (چ هـه‌ژارم نه‌دی وه‌ک کوردی هه‌ژار، چاوبه ئه‌سـرین و سرِی ده‌س زۆردار، خێـوی خـه‌رمـان‌خـری بیٚنان ده‌نویٚ، گه‌له‌خویٚ پیوی نـه‌بـیٚ داس بسویٚ) «هه‌ژار» . (صاحب‌گله)
گه‌ڵه‌ساوکیٚ : [ناو] نارێک‌ڕۆیشتن؛ به قاپاوێژ ڕۆیشتن. (پاشنه‌به‌ساق‌خوردن‌درراه‌رفتن)
گه‌ڵێری : [ئاوه‌ڵناو] گه‌لی؛ نه‌ته‌وه‌یـی؛ پێـوه-ندیدار به گه‌له‌وه؛ تۆره‌مه‌یی؛ نیژادی. (نژادی)
گه‌لیزه : [نـاو]کـووزووی مـل‌باریـک؛ مینـا؛ سوراحی؛ سه‌بوو؛ تۆنگه. (سبو)
گه‌م : [ناو] له‌غاو. (افسار)
گه‌ماره : [ناو] خۆش‌کردنی پێست و کـه‌وڵـی ئاژه‌ل. (دباغی)
گه‌مرین : [چاوگه‌،] جویٚبوونه‌وه. (جداشدن)
گه‌نده‌ک : [ئاوه‌ڵناو] وشـه‌یێکـی ئاوێسـتایییه به واتای گه‌نیک؛ گه‌نیو؛ گه‌نیاگ؛ گـه‌نـده‌ڵ. (گندیده)
گه‌نگ : ناوی چۆمێکـه لـه هێندوسـتان کـه خۆڵه‌مێشی له‌شی مردووانی پاش سـووتاندن

تێدەرێژن. (رودگنگ)
گەنگەشە : [نـاو] پشـێوی؛ ئـاڵۆزی؛ کێشـەو نارەحەتی؛ دەردیسەری. (دردسر)
گەنگەشە : [ناو] ڕاوێژ. (مشاوره)
گەنم : [ناو] ١٢جۆرە سەرداری، سمەوەژ، بە هارەسوورە، کوێستانی، قەندەهـاری، ئومێـد، گوڵڕووت یان گوڵڕووتە، شووشە، مەلا، بە-هاروو، حوڵە، زەردە، گوڵپەڕشە، بۆی هـەیـە چەشنی تریشی هەبێت (گندم)+
گەنمەبەردیلە : [ناو،ت] بەڵخ‌کوچک؛ خەنە تیلکە؛ گڵەوەرزە؛ کرێژەبەرد؛ قرێژەبەرد؛ قـە-وزەبەرد؛ کرێشەبەرد؛ گەوەز؛ بڤز؛ مەخمەڵینە؛ خەنەتیڤک. (گل‌سنگ)
گەنمەویەو :[ناو،ت] خەلەڕن؛ ماشێنیدروێنە؛ کۆمباین. (کومباین)
گەوار : [ناو] بەچکەکەو. (جوجەکبک)
گەور : [ئـاوەڵنـاو] جـوان؛ ڕنـد؛ گـەورامـن: جوانی‌من. (قشنگ)
گەورایی : [ناو] ئەوەی لە شیر بەرهـەم دێ؛ سپیایی. (لبنیات)
گەوزالە : [ناو،بەر] خول‌خواردوو؛ بەگوڵۆڵەبوو؛ کڵاف؛ گڵۆڵە. (کلاف؛ گلوله)
گەوەرچین : تد: [ناو] گـەوگـەرجـین؛ کـۆتر؛ کەڤۆک؛ کاووک؛ کاڤووک. (کبوتر)
گەویر : شارێکی جوولە کـە نشـین بـووە لـە نزیکی پاوە ئیستە بووەتە چوڕژی. (نام‌سابق-چورژی)
گەیینەیەک : تووشی یەکترین‌بـوون؛ (ب) - پێک‌بڕانی دوودڵدار؛ بە یەک‌گەیشتن. (بهـم-رسیدن‌دوعاشق)

گیائاڵـەت : گیاییێکـە وەک ڕکێشــە بـۆ در-گاکردنی دومەڵ بەکەڵکە. (نوعی‌گیاه)
گیاتەناف : گیاگوریس؛ بـەرگوواڵـە؛ گیاییێکـە تەنافی لێ‌دروستدەکەن. (کنف)
گیاتیراوی :لە ناوچەکانی مـەهابـاد و سـۆما-برادۆست و ورمێ، (گەری‌گیا)ی پێدەڵێن و بۆ مالیجەی برینی‌کۆن‌بوو(تیراوی) بـەکـەڵکـە. (سیزاب)
گیاخاو : گیاییێکە لە بەیبوون دەکا بـەڵـام ڕە-نگی گوڵەکانی شینی مەیلە و سپین. (نوعی-گیاه)
گیاخاوێن . گیادڵژان؛ لە ناوچـەی مـەهابـاد زۆرە و دەرمانی بای‌سوور و کۆڵنجـە. (گیـاه-دمروباه)
گیادۆخوا : پسـڵێ؛ گیاییێکـە دۆخـەوای لـێ-دروستدەکرێت و دژی کرمی ڕێخۆڵـەیـە و زەرداوبەرە. (گندنای‌کوهی)
گیاسنجابی : گیاسالمە؛ لەبەستەنی (دۆندرمە) چێکرندا بەکەڵکە و دەقاقی قوماشی پێ‌دە-دەن. (گیاەسلمە؛ ؟علـب؛ ایـن فونـت حـرف پنجم فارسی‌ندارد)
گیاسەفرا : گیاییێکە بۆ ڕەوانی باشە. (گیاهی-استملین)
گیاکەو : تاڵشک؛ تاڵژگی؛ دەرمـانی لابـەری زەرداو و مالیجـەی زەردوویـە؛ گـەڵـاکـەی خۆراکی کەوە. (کاسنی‌تلخ؛ امیرون)
گیامایەسیر : ڕێزەلەگایانە؛ گیاییێکە گەڵاکـانی وەک دەرزی باریکە و بەرەکەی وەک فنـدق وایە و کوڵێندراوی بۆ شۆردنی برین بەکەڵکە. (ریس؛ ابهل)

گیامشک : گیاییێکی باڵابەرزە و گوڵەکەی ژەهردارە ئاوی کوڵێندراوی بالووکەی پێدە- شۆن بەموفایە. (مازریون)
گیامەنگە : گوڵبەفرین؛ گیاییێکی باڵابەرزە، بۆ کەمخوێنی کەڵکلی هەیە. (گل‌رازک)
گیان‌سەگ : [ئاوەڵناو] (ب) سەگگیان؛ گیان‌سەخت. (جان‌سخت)
گیپش : [ئاوەڵناو] تێکسمراوی سکزل و قەڵەو.خیپش. (چاق‌شکم‌گنده)
گیتار : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] ئامیرێکی شەش تەلی موسیقایە و تایبەت بە ئورووپایە. (گیتار)
گیتاری‌کارەبایی : گیتارێک کە بە کارەبا دە- نگەکەی بەرز و نەوی دەبێتەوە. (گیتاربرقی)
گێج : [ئاوەڵناو] گێژ؛ (ب)حوڵ؛ گێژوگەوج؛ گێل. (گیج)
گێجبازی : [ناو] تاقمانەجووت. (دڵوەگێج - بازی چەپگەرد بازیش وەرد، جفت ئارەزوو کەرد چەپگەرد تاق ئاوەرد). «مەولەوی» (بازی‌تک‌وزوج)
گێجگا : [ناو] لاجانگ؛ شیشنگ؛ جینگ؛ جاینگ؛ گێجەنە؛ بەینی قولینچکی‌چاو و گوێ. (شقیقه)
گیجەلوول : [ناو] ناخی تەندوورە و گێژەنی- ئاو؛ بەرزبوونەوەی ئەستوونی گێژەڵووکە؛ تە- ندوورە؛ گێژەڵووکە. (گردباد؛ گرداب؛)
گیرامەبۆ : نەبێتەدی؛ قبووڵنەبێت؛گیرانە- بێت. (مستجاب‌نشود)
گێروویێر : [ئاوەڵناو] لاروخێچ؛ چەپوچیر؛ گێر- وڤێر. (کج‌ومووج)

گێرەپێکردن : [چاوگە،ت] (ب)هات و چۆی زۆر پێکردن.(سردواندن)
گێرە شێوێن : [ناو،بک] کارتێکدەر؛ ڕەوتی کار گۆڕین و شێواندن. (کار بهم زن)
گێزراندن : [چاوگە،ت] وەدرەنگ‌خستن؛ وە- دواخستن؛ گنخاندنی کات. (عقب‌انداختن)
گێژگێژەکانێ : [ناو] باوەخولێ. (بازی‌چرخ- خوردن بدورخود)
گێژن : [ناو] تەنوورە؛ گێژاو؛ گێجەلوول؛ تە- لەزگە؛ گێجاو. (گرداب)
گێژو وڕ : [ئاوەڵناو] گەلحو؛ گێژ؛ گێج؛ حوڵ؛ گێلوگەوج. (گیج)
گێژیی‌دەلیا : [ناو] گێجیی‌دەریا؛ دڵتێکچوون و سەرلە گێژەوەهاتن لە ناو پاپۆڕدا؛ دەریاگە- زی؛ دەریا بردوویی. (دریازدگی)
گیشا : ژاپۆن‌د؛ فد؛ تد؛ [ناو] هەندێ ژنی ژاپۆنی کە بارهێنراوان بۆ ڕابواردن و خزمەت بە پیاوان. (گیشا)
گیشە : فرد؛ فد: [ناو](ا)ئودەی چووک بە دە- ربیجەیێکەوە بۆ فرۆشتنی پسوولە؛(۲) گیشە- ی بانک: باجەی‌بانک. (۱و۲،گیشه)
گیڤەگیڤ : [دەنگەناو] صدای بادتند. (صدای‌بادشدید)
گێلاس : [ناو] گێڵاس؛ لە گڵاسی ئینگلیزیە وەهاتووە؛ پەرداخ؛ شەربەی تایبەت بۆ مەی نۆشی. (گیلاس)+
گێلنای : [چاوگە،ت] سووڕپێدان؛ زڤریان؛ خولپێدان. (چرخاندن؛گرداندن)
گیلەکی : [ناو] زمان و جەماوەری خەڵکی گێڵان لە باکووری ئێران. (گیلکی)

گێلەندی : [ناو] مەڵەغان.(داس‌دستەبلند)
گێلەن‌گێدەن : فد؛ تـد: [نـاو] لـە تورکییـەوە هاتووە (واتاهاتن‌وچون)، گەلەن گەدەن؛
ئامێرێک لە تفـەنگـدا کـە بـە هاتوچۆیێـک فیشەک دەخاتە بەر خانی چەک. (گلنگدن)
گیندە : [ناو]کونـک؛ گشـتک؛ ئـەنگووتـک. (چوونە)
گێنگڵ : [ناو] قـەفخـواردن؛ ئاڵقـە پێکـان. (چمبرە)+
گینی : [ناو]گوێنی؛ گەون؛ گێنی. (گون)
گیو : ناوەبۆ پیاوان؛ ناوی کوڕی گـۆدەرز لـە شانامەدا؛ ناوی مامۆستا گیو موکریانی زانـا و فەرهەنگ نووسی پسپۆڕ و بە توانای‌کورد.کە بـە تێکۆشـانی(کوردسـتان،موکریانی)کیـژە ڕووناکبیرەکەی فەرهەنگی(گیـو موکریـانی) چاپ کرا. (گیو)
گیوا : [ناو] شینایی؛ گیا؛ گیواو. (گیاە)
گیواوەمانگاز : [نـاو] مـارەجیـوە؛ مالـەجێـوە؛ گیایێکە دەخورێت؛ دەڵێن ئەگەر کەسێک مار بیگەزێت کوتراوی مـارەجیـوە دابنێنـە سـەر شوێنی مارگەستە بەکەڵکە. (مارچوبە)
گیوەهەڵکێشان : [چاوگـە،ت] کڵـاش هـوڕ- کێشتەی؛ (ب) خۆتەیارکردن بۆ ئەنجامی کا- رێک. (گیوەراورکشیدن)

پیتی (گ) بەشی وشەی بیانی

گارانتی : اند؛ فد؛ فرد: دستەبەرایەتی؛ کاری وەئەستۆگرتنی ڕاپەڕاندنی گیروگرفتی کەل-وپەل، پاش فرۆشتنی لەلایەن فرۆشیارەوە. (گارانتی)

گارد : اند؛ فد؛ فرد: وشە بیانییە پارێزەر؛ یەک یان چەندکەس کە پارێزەری گیانی کە-سێکن. (گارد)

گارسۆن :اند؛فد؛فرد:پێشخزمەتی چێشتخانە و ڕەستۆران. (گارسن)

گاز : فد؛ فرد؛اند: قوماشی‌تایبەت بۆ برین پێچان. (گاز)+

گاڵوانیزە : تەنەکەیی کە بە ڕوح سوواخدراوە (بەسەریدا کێشراوە و ئاودراوەتەوە و ژەنگ-ناهێنیی)، زیاتر بۆ داپۆشینی سەربان بە جە-مەلۆن. (گالوانیزە)

گرافیست : اند؛ فد؛ فرد: پسپۆڕی هونەری گرافیک. (گرافیست)

گرافیک : اند؛ فد؛ فرد: هونەری بە دیهێنانی نەخش و وێنە بە هێڵ و نووسراوە. (گرافیک)

گرانیت : اند؛ فد؛ فرد: جۆرێک بەردی خارا بۆ ڕووکاری بینا بەکەڵکە (گرانیت)

گریپ : فرد؛ فد: پەرکەم؛ پەتا؛ هەڵامەت؛ ئەلامەت؛ ئارسم؛ هاڵمەوت؛ پەسیو؛ پەرسی؛ زوکام؛ درم. فرِفینگ؛ نەخۆشینێکە؛ بەهۆی سەرمابوونەوە تووشی مرۆ دەبێت و گیرۆدارە. (گریپ)

گریم : فرد؛ اند؛ فد: گۆڕانی شێوەی لەش و سەرچاو بە شێوەی دڵخواز؛ زیاتر لە شانۆگەری و ئاکتەری سینەمادا. (گریم)

گریمۆر : فرد؛اند؛ فد: پسپۆڕی کریم‌کردن. (گریمور)

گڵگیر : فد: [ناو] سەرقاپێکی کۆمە لە سەر تەگەری سەیارە بۆ بەرگری لە قوڕ پرژاندن. (گلگیر)+

گڵگیرسازی : [ناو](١) ڕەوتی دروستکردنی گڵگیر. (٢) ڕێکوپێک کردنەوەی گڵگیری لاروخێچ بوو. ٣) کارگەی ئەوکارە. (گلگیرسازی)

گلۆکۆز : فد؛ فرد: [ناو] قەندی‌تریێ و هەندێ میوەی‌تر؛ لە هیدرۆلیزی نیشاستەیش بەر-هەم دێت و لە ڕەوتێکی تایبەتدا دەبێتە شە-ڕاب و لە پاشان بە گەڕانەوەی بە هۆی قارچکیێ کە لە هەوادا هەیە دەبێتە سرکە. (گلوکز)

گودبای‌پارتی : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] میوانیی ماڵ ئاوایی؛ وەڕێخستنی میوانی بۆ بەڕێکردن و خوداحافیزی لە کەسێک کە دوور دەکە-وێتەوە. (گودبای‌پارتی)

گوزارش:گوزارشت؛ ڕاپورت؛ خەبەردان؛ گێڕ-انەوەی خەبەروباس. (گزارش)

گوزارشگەر : [ناو،بک] هەواڵنێر؛ خەبەر-نووسی‌گۆڤار؛ هەواڵدەر؛ شوۆلی هەواڵنێر. (گزارشگر)

گۆڵف : اند؛ فد: [ناو]یارییێکە بە گۆچان و توپێکی گچکە دەکرێت و تایبەت بەوڵاتانی ئورووپییە. (گولف)

گووبلەن : اند؛ فد؛ فرد: [ناو] وێنـەی بـە دە-زووی ڕەنگاورەنگ چنراو؛کووبلەن. (کوبلن)

گەردنکـەش : [ئـاوەڵنـاو](١)یـاخی؛ (یـاغی؛ متمرد). (٢ب) سەرکـەش؛کێـوی زۆر بڵینـد. (کوەسربفلک کشیدە)

گیربۆکس : اند؛ فد؛ [ناو] جەعبە دەندی سە-یارە. (گیربکس)

گیۆتین :[ناو] کەرەسـتەی قرتانـدن؛ کـەرە-ستەی ڕێـک بڕینـی قـەراخـی کتێـب؛ لـەڕا-بووردوودا لە ئوڕوپا سەری تا وانباریان پێـدە-قرتاند. (گیوتین)

لا :[ناو] (١) لوٚ؛ تالٚ؛ ڕشته؛ (خاتوون تەشی دە- ڕێســێت، خاوکانــه یــان دوو لایــه). «فۆلکلۆر» (رشته)(٢) کن؛ نک؛ پـالٚ؛ تـەنیشــت. (طـرف. پهلو)

لا : [ناو] له مۆسیقادا ناوی چـووارەمـین نۆتـه. (چهارمین‌نت‌موسیقی)

لائیک :[ناو] فرد؛ اند؛ فرد: حوکمەتی لائیـک : حوکماتی تاقمێک‌که دینی نییه(جیاواز لەدین). (لائیک)

لاباز : ئەسپێک که ڕاستەوڕاسـت نـەڕوا و بـه لاتەنیشت و لابەلادا پەل باویٚ. (بەطرف‌پهلو- راه‌رفتن‌اسب)

لاپرەسەن : [ئاوەڵناو+ ناو] سـەرەڕوٚ؛ حاڵـەتـی بیٚ‌تێفکرین کارێک کردن؛ مل بەکارێکـەوەنـان بیٚ‌سەرنـج و تێفکـرین؛ چـەکـەرداسـی؛ بـیٚ- تاوتوٚییٚ‌کـردن و هـەڵسه نگانـدنی چـاکی و خراپی و ئاکام، خوٚ خستنەناو کار یـان گێچـه- ڵێکەوه؛ (ب)گویٚ به ڕەسم و ڕسـووم نـەدەر. (بدون تفکر و برآوردکاردن‌ودرنظرنگـرفتن- آداب‌ورسوم؛بی‌تفکر)

لاپیٚ : [ناو] لێژ؛ جێگەی‌لاپـالٚ؛ وەک: ڕێگـای لیژولاپاڵی داوێنی کێو. (راه‌مایل‌برکمرکش‌کوه)

لاپیش :[ناو] وەرزی پاییز. (پاییز)

لاتانه : (١) وەک‌لات؛ لات‌ئاسـا.(لات ماننـد). (٢) شەڕفرۆشی. (شارلاتانی)

لاتانه فرۆشتن : شەڕفرۆشی؛ لاتێک بوٚ ئەوەی سامانێکی دەستکەوێت بەهانـه بـەکـەسـێک بگریٚ و شەڕی بەسەردا بسـەپێنـیٚ. (پـاپـیچ- کسی‌شدن؛ تحمیل کردن دعوا)

لاجلاج :[نـاو] قوماربـازێکی زوٚر بـەناویـه و قومارزان بووه؛ (ب)کەسێک که زوٚر قوماربازبیٚ به لاجلاجی دەشوبهێنن. (لیلاج)

لاجوور : [ئاوەڵناو] غەریب؛ ناشارەزا؛ نابـەڵـەد. (ناآشنا)

لاچیٚ : (١)[بەند] ئەڕاچیٚ؛ ئەڕاچـه؛ بـوٚچی؛ لـوٚ چی. (٢) بچێته ئـەولاوە؛ لابچـیٚ. (بـرای‌چـه؛ برودکنار)

لاخستن : [چاوگەت](١) جوٚرێک دزی کـردن. (٢) لیٚ‌قرتاندن؛ له خەرجی ڕوٚژانه پاشەکەوت- کردن و گلدانەوە زیاتر بـه نـەهێنـیٚ. (کنـار- گذاشتن؛ پس‌اندازکردن وآینده‌نگری)+

لاخـوراو :[ناو،بـەر] هـەر شـت کـه لایێکـی خورابێت؛ میوەی قەپال لێگیراو؛ (ب)میـوەیـیٚ که نیوەی داعبا خواردبێتی. (میوه‌گازززده)

لاخوز : [ناو]گرکەیێک که لایێکی چـووبیٚ بـه چاڵاو لەو جێگەدا ناسکتره و تاڵه. (گرمکی کـه- یک‌قسمتش‌گودوتلخ‌باشد)

لادایی : لاڕیٚ‌کـردوو؛ لـەڕیٚ‌لاداو؛ ژ ڕیٚ دەر- کەتی؛ هاتیه بەرکەنارکرن. (منحرف‌ازراه)

لادگا : [ناو] لادیٚ؛ گوند. (قریه)

لادەست : کەناردەست؛ لبال؛ پالٚدەست؛ لەنک قومارکەران دانیشتن و تماشای یـاریکردن؛ (-

لادەست زەینی ڕوونترە). (بغل‌دست)
لارگۆ : [ناو] دەستەواژەی مۆسیقایە واتا ئاهەنگی زۆر ئارام و لەسەرەخۆ. (لارگو)
لارولۆچ : [ئاوەڵناو]لارولەوێر؛ خواروخێچ. (کج-ومعوج)
لاڕوس : ناوی کێبی فەرهەنگی بەناوبانگی فەڕانسە. (لاروس)
لارەدیای : لاتیل ڕوانین. (چپ‌چپ‌نگاه‌کردن)
لاڕێ : [ناو] ڕێگای تەریک؛ کوێرەڕێ؛ قاچاخەڕێ؛ لقە ڕێگایێ کە لە ڕێگای گەورەتر جویێ دەبێتەوە. (راه‌فرعی؛کوره‌راه)
لاریانەوە : [چاوگە،ت]لارەولارکردن؛ خۆ شەنگاندن و بە ناز و قەمزە ڕۆیشتن. (خرامیدن)
لازانیا : ناوی خۆراکێکی ئیتالیاییە؛ خوارنێکە بە شێوەی پەڕەگەلێک لەگەڵ هەرشتە فەرەنگی و ڕبی(دۆشاوی)تەماتە و پەنیر و گۆشتدا چێدەبێت؛ لە کوردستانیش بووە بەباو، دروستی دەکەن. (لازانیا)
لازوان : [ئاوەڵناو] لاڵەپەتە؛ بێزوان؛ (ب) نەزان؛ ناحاڵی. کەم‌ئاوەز؛ لەزمان حاڵینەبوو. (الکن؛ زبان نفهم.کم‌عقل)
لاژەلاژ : [ناو] ئاخاوتنی خاوەخاو؛ گەمژەگەمژ قسەکردن. (من‌ومن‌حرف‌زدن)
لاس :[ناو] دارە سنجووی نێر.(درخت سنجدنر)
لاس : [ناو] هەوریشمی نەزۆرباش؛ ناوە بۆ پیاوان. (ابریشم‌پست؛ اسم‌مردانه)
لاساوە : [ناو] ڕێژنەباران؛ شەستەباران؛ وەک گۆزەی سەربەرەوخوار بارینی باران. (باران‌تند)
لاس‌وخەزاڵ : بەیتێکی زۆر بەناوبانگی کوردەوارییە؛ ناوی دوو قارەمانی ئەوبەیتە. (نام-آوازیست‌مشهور)
لاشاو : [ناو] لێشاو؛ لافاو؛ سێڵاو؛ لەهی؛ تیژاڤ؛ لێمشت؛ لاخێز. (سیلاب)
لاشۆ : [ناو] ئافەتێکی کەندووی هەنگە کە قڕیان‌دەکا. (آفت‌زنبورعسل)
لافکەر : هێوچی؛ خۆ پەسن‌کەر؛ مەدحا خۆکەر. (لاف و گزاف‌کننده)
لاقایی : [چاوگە،ت]لاڵیانەوە؛ پاڕانەوە؛ لاڵانەوە. (لابه‌کردن)
لاق‌گرتن : [چاوگە،ت] (١) لە زۆرانبازیدا پاگرتن. (زیرگرفتن). (٢) پاچە بردن بەدەما. (ب) تووڕە بوون و جوێن پێدان. (پاچه‌گـرفتن). (٣) سەگێک کە گاز لە لاقی کەسێک بگرێت. (پاچه‌گرفتن)
لاقوزە : [ناو] لاخوزە؛ لاخوز؛ گندورەییێکە-لایێکی چووبێ بەچاڵا و لەو شوێنەدا پێستەکەی ناسکترە و تاڵە. (گرمک‌کەازنقطە ای-پوستش‌نازک‌وتلخ‌وفرورفته‌باشد)
لاق‌ولۆق : [ناو]گورگە لۆقی ئەسپ؛ لۆقەی ئەسپ کە لە یورغە توندترە؛ یۆرتمە. (یرتمه)
لاق‌ولەتەر : [ناو،ت] قاچوقول؛ خوارەوەی لەش. (پا.پایین‌تنه)
لاقەپرغە : [ناو،ت]لاقەبرغە؛ کورتەکەلەکە؛ خاڵیگە. (پهلو)
لاک : [ناو](١)لاکی مۆرکردنی نامە و بەستە و کیسەی پۆستی. (لاک)
لاک‌وئاڵکۆڵ : [ناو] شارلاکی تواوە لە ئاڵکۆڵدا؛ ماکێکی سوور لە ژێرسکی مێرووی(تاکارلاکاو) دەتکێ و لە ئاڵکۆڵدا دەتاوێتەوە بۆ ڕەنگ-کردن و بریقەدارکردنی تەختە و شتی

دروستکراو لە دار بەکاری دێنن. (لاکالکل)

لاکوموٚرکردن : [چاوگە،ت] داخستنی دەرکی هەر شت (بەتایبەت پاکەتی نامە)، بەگەرم- کردنی لاک لە سەری و موٚرپیانان؛ شە- قڵکردنی لاکی تاواوە لە سەر پاکەت یان قوفڵی دەرکە. (لاکومهر)

لاکەوتن : [چاوگە،ت]کەوتنە قەراخ؛ شتی ئاو ئاوردە، کەوتنە کەنار؛ بەرکەنار بوون. (بە- ساحل آمدن؛ برکنارشدن)

لاکێڵ : [ناو] خەڵکی گوندێکە زەوینی - گوندێکیتر بکێڵێت. (اهل دهی کەزمین‌دە- دیگری‌رابکارد)

لاکیناخوون : [ناو] جوٚرێک لاکە بوٚ رە- نگاندنی ناخوونی ژنان. (لاکناخون؛ مانیکور)

لاگویل : [ناو] نیوەگوێل؛ لاویچ؛ پڕ لەپی دە- ستێک لە هەر شت. (پریک‌کف‌دست)

لالانگی : [ناو]لالەنگی؛نارەنگی؛نارنگی؛ فشە- پرتەقاڵ. (نارنگی)

لاڵبیەی : [چاوگە،ت]لاڵبوون؛ بێزبان بوون؛ (ب) قسەنەکردن؛ وس بوون. (لال‌شدن)

لالکە: [ناو] لالک؛لاڵیان؛ پاریان. (لابه)

لالنگی : [ناو] فشەپرتەقاڵ؛ نارنگی. (نارنگی)

لالوٚزا : [ناو] خاڵوٚزا. (پسردایی)

لالێکردنەوە : [چاوگە،ت] (ب)مەلاعەزەکردن؛ دەستگرتن و کوٚمەک پێکردن. (مراعات- کردن؛کمک‌کردن)

لام : [ناو]کوتە شووشەیێکی ناسک و چکوٚلەیە بوٚ لە سەردانانی نموونەگەلی ئارویٚنکاری (لە تاقیگە) کە لە ژێر میکروسکوٚپ (هووربین)دا دادەنرێت؛ (نموونە لەتوٚی لام و لامیدا دادە- نرێت). (لام)

لاما : (١) نازناوی پێشەوایانی ئایینی لامایی لە ئایینی بوودایی‌دا. (لاما)

لاما : فرد؛ اند؛ فد: وشتری بێدووگ. (لاما)

لامژ : چەورە؛ خوٚبەخێوکەر. ژیان لە سەر خوان یان لەشی زیندەوەرانی‌دی؛ وەک کرمی ریخوٚڵە و گەنە و ئیتر. (انگل)+

لامژ : [ناو] ڕووەکێ کە ریشەی دەچەقێنێتە ساقەت و ریشەی ڕووەکی‌تر و بە شیلەی پە- روەردەکراوی ئەوان دەژی و لە ئاکامدا لا- وازیان دەکات یان شکیان دەکات. (انگل- گیاهی)+

لامژ : [ناو]کارژیلە و بەرخ، کە جگە لە دایکی خوٚیان مەمکی ئاژڵی دیکە دەمژن. (بزغالەای کەازپستان‌غیرمادرشیرمی‌خورد)+

لامژ: لە جگەرەی خەڵک کێشان. (از- سیگارمردم کشیدن)

لامل : [ئاوەڵناو] نەگونجاو؛ کەڵەوەکێش؛ سەرکێش؛ نافەرمان؛ (ب)نەهاتنە سەر بار و ڕا؛ لاسار. (متمرد)+

لاموجیم : لاموجووم؛ پرسینی هوٚی ئەنجامی کارێ و سەربادان لە ئەنجامدانی ئەوکارە. (تمرد)

لامەسەو : (لا) وشەیێکی ئارەوییە، بە واتای(بێ؛ نا) و (مەسەو)یش لە مەزهەبی ئارە- وییە و کوردکاری بووە؛ لامەزەو؛ لامەسەب؛ واتا بێدین. (لامذهب؛لامصب)

لامی : [ناو] کوتە شووشەیێکە لە تاقیگەی پزیشکیدا کە نموونەی تاقی‌کردنەوە لەتوٚی لام و لامیدا دادەنرێت.(لامی)> لام

لان : لایەن؛ لانــی ژن لاوازە : لایــەنــی ژن لاوازە. (طرف)+

لانجین : [ناو] دوڵەی هەویر؛ سووێنە؛ تەشتــی هەویرتێدا شێلان. (تغار.)

لانچێنە : [ناو] پنە؛ پنەکەی گونکەهەویر لــە- سەر پانکردنەوە بۆ نانکردن. (تختەخمیرپهن- کردننانوایی)

لانکۆڵێ : [نــاو] گــۆرانییێکی کوردییــە. (نــام- آهنگیاست)

لانەولان : [ناو،ت] ئەمشان و ئەوشان؛ لانە ولانت کەم، شانەوشانت کەم شەو لە نێو جێ- دا. «فۆلکلۆر» (ازاینپهلوبەآن پهلوغلتاندن)+

لانیکەم : هیچنەبێ؛ کەمترین؛ بەلانیکەمەوە دوو ڕۆژم پێدەچێت (حداقل)

لاوا بوون : لای کەسێک وابوون؛ بە ڕای کە- سێک وابوون؛ گومانکردن؛ لاموایە: پێموایە. (گمانکردن؛ استنباطکردن)

لاوناى : [چاوگــە،ت] لاوانــدنــەوە. (نــوازش- کردن)

لاوەران : ناوچەیێکە نزیکی پاوە. (منطقــەای- نزدیکپاوه)

لاوێرده :[ناو] ئامێری دروێنە. (وسیلەدروکــردن ودروگری)

لاهێر : [ئاوەڵناو]لاهۆرە؛ لەندەهوور؛ لەندەهۆر؛ زەبەلاح. (لندهور)

لایاوا : لەکەسێکەوە گەیشــتن؛ (ب)[ئــاوەڵنــاو] گێرۆدار؛ لەلاگەیشت. (مسری. واگیر)

لای ژووروو : دابێکی ئەنــدازیاری و نــەخشــە- کێشییە هەمیشە لای باکوور لە خەریتــەدا دە- خەنــە لای ژوورەوە و باشــوور لــە خــوارەوە و خۆرهەلات لە ڕاستەوە و خۆرئاوا لە لای چــە- پەوەیە؛ لە ئاخەفتنیشدا بووە بە باو، واتا باکوور؛ کورمانجیژووروو : کورمــانجیبــاکوور. (کنایــه ازشمال)

لچداژەندن : (ب) مۆنبوون؛ نواندنی نارەزایــی و خەمناکی. (نشان دادن حالتناراحتی)

لچ هەڵقوتاندن : [چاوگە،ت] لچ هەڵقورتاندن؛ لێو هەڵقرچاندن؛ دەربڕینی نارەزایی و وەڕەزی. (نشان دادننارضایتی با ورچیدن لب)

لچەنان : قەراغە نان؛ لێواری نان. (کنارەهای- نان.لبەنان)

لرخە : دەنگی هەناسە هەڵکێشانی ئاژەڵی سەر بڕدراو. (خرناس)+

لرفاندن : [چاوگە،ت] (١)گلاندن؛ هەڵگلاندن؛ بەلەزخواردن. (باشتابخوردن)(٢) دەنگی لرفە- ی وشتر و سێڵاو.(صدای غریدن شتر و غرش سیل)

لرفاندن : [چاوگە،ت]دەنگی وشتر؛ لرفــەلــرف- کردنیوشتر؛ دەنگی سێڵاو. (صدایشتر)

لزگە : [ناو] هەودای موورو پێوەکراو؛ هۆنراوە- ی پەلکــەی مــووی ســەر؛ جــەلــە و هــۆنراوە. (رشته مویبافته؛گیسوی بافته شده)

لفکە : [ناو] کلکەی سۆرانی؛ کلکەی فەقێیانە. (دنباله سرآستین پیراهنکردی.)+

لقای : [چاوگە، لوای؛ ڕۆیشتن. (رفتن)

لقوپۆ : [ناو] لک و سەرلک؛ لک و پۆپ؛ پرژ و شوول و گەڵای دار؛ لقیقــەوی و لقــیناســکی دار؛ گولییف؛ چقک. (شاخوبرگ)

لکنــای : [چاوگــە، لکانــدن. (چســب کــردن؛ متصلکردن)

لّلپه :[ناو] لّلپ؛ شەپۆل؛ لیپ؛ پیل؛ پیلّ. (موج)
لمارته : [ناو] لم؛ زیخ؛ لیم. (شن)
لمه : [ناو] سک؛ زگ. (شکم)
لندوو : [ناو] ماستی گرێگری لە نێو ماستاودا کە باش نەشلّەقابێ. (دوغ‌صاف‌نشده؛ ماست‌حل‌نشده‌داخل دوغ)
لنگ‌جووت‌کردن : [چاوگە،ت] (ب) بۆ مردنی مرۆڤی ئاکارخراپ دەڵێن. (کنایه‌ازمردن)
لواسه : [ناو] لۆچ؛ لواسەی دەست: لۆچی دەست؛ لاوێچ. (کف‌دست)
لوای : [چاوگە،] ڕۆیین؛ ڕۆیشتن. (رفتن)
لۆبڕ : [ناو] تەناف یان گوریسێ کە لە چەند لۆ(تاڵ)پێکهاتبێ و یەک یا دوو تاڵی پچڕابێ. (طناب‌چندرشته‌که‌یکی‌دوتارش‌پاره) (شده-باشد)<تابر
لۆپ : [ناو] پلاس؛ جۆرێک پێخەف و ڕاخەری چندراو لە بەن یان دەزوو. (نوعی‌گلیم‌نازک-برای‌زیرانداز‌یاروانداز)+
لۆپ : [ناو] جیکەنەی هەلاجی. (پتک‌حلاج)+
لۆپ‌ژەن : [ناو] جیکەنە ژەن؛ هەلاج. (حلاج)
لۆتک : هەڵبەزین. (پریدن.بالاانداختن)
لۆتکین : هەڵبەزینەوە؛ هەڵخستنەوە. (بال-پریدن)
لۆتی زەلزەلە : [ناو] تەنافباز؛ ئەوەی لە سەر تەنافی هەڵخراو یاری‌دەکا. (بندباز)
لۆچ تێکەوتن : [چاوگە،ت]چرچ تێکەوتن؛ پەیدابوونی چرچولۆچ لە سەروچاو یان لە هەر شت. (چین‌افتادن)
لۆرکێ : ناوی‌گۆرانییێکە لە کوردی و تورکیدا. (اسم‌آهنگی‌است‌درکردی‌وترکی)

لۆری‌لۆری : (بەند) ئارامئارام؛ لە سەر خۆ ڕۆیشتن؛ لۆری‌لۆری هاتەوە سەربۆری. «فۆلکلۆر» (آرام‌آرام)
لۆس : [ناو] شۆڕ؛ مانگایی کە کەڵەگا زۆری سوار بووبێتن و بەدەستیانەوە وەڕەز بووبێ و ئەیتر بۆیان نەوێستێ. (جفتگیری کردن‌زیاد-دماده‌گاو؛ ناوی پزیشکییەکەی، بیم‌فومانیا)یه+
لۆس : [ناو] لۆسە؛ کاریتەی قەوی. (بالار-کلفت)+
لۆفەکردن : حەولدان؛ تەقالاکردن؛ تێکۆشان. (تقلا)
لۆق‌درێژ : [ئاوەڵناو] لاق‌درێژ؛ (ب)درێژی ناقوڵا. (لنگ‌دراز.آدم‌درازقد)
لۆقمەقادی : [ناو] لوقمەقادی؛ لوقمەقازی؛ لوقمەگازی؛ جەغزی هەویری شەکر تێکراوی پان و ناسک و چووک، کە کاکڵە گوێز و بادام لە توێدا دادەنێن و دەیپێچنەوە و لە ڕۆندا سوریدەکەنەوە. (لقمه‌قاضی)
لۆکەمێشە : گیاییێکە بەرەکەی کورکدارە و لە لۆکە دەچێ. (نوعی‌گیاه)
لۆلک : لۆرک؛ پەرپەرۆک؛ پەپوولە. (پروانه)
لۆنگ : [ناو](۱) بەرماڵ و فوتەی شری سەرشانی هەژاران؛ (شەرتە لە داخت لۆنگی لە کۆڵ‌کەم،لەم شارە بڕۆم بەر چاوت چۆڵ کەم). «فۆلکلۆر».(۲) فوتەی گەرماو.(لنگ‌روی‌شانه-بینوایان؛ لنگ حمام)+
لووت بەلووتەوە تەقین : (ب)لووتوبزووت تووشی کەسێک بوون. (ناگهانی‌برخوردکردن)
لووت ڕەق بوون : هەستی بەزین و قسە پێ‌نەمان لە جوابی کەسێکدا؛ لەجێی خۆ وشک-

بوون. (درجاخشک‌شدن)
لووت‌به‌ران : قه‌پۆزبه‌ران؛ لووت‌که‌وانی. (دماغ-کمانی)(ب)[ئاوه‌ڵناو] به‌پۆز؛ به‌ده‌عیه؛ لووت‌به‌رز؛ به‌فیز؛ بادیهه‌وا. (متکبر)
لووت‌که‌ڵه‌شاخ : (ب)[ئاوه‌ڵناو]که‌پۆزل؛ کونه‌لووت هه‌راو. (دماغ‌گنده؛سوراخ‌دماغ‌گشاد)
لووت‌ماسیاو : لووت‌هه‌ڵماساو؛ ناڕازی؛ مۆن؛ گرژ؛ تووره. (عصبانی)
لووت‌وپووت : [ناو،ت](۱)قیزوبیزکردن له هه‌ندێ خۆراک. (بدغذائی)(۲) <ف هن.+
لووت هه‌ڵماساندن. [چاوگه،ت] لووت ماساندن؛ مۆن‌بوون؛ نیشانه‌ی ناقایلی. (اظهار-نارضایتی)
لووچکین : [چاوگه،ت] پاک‌کردن؛ تویکل-داماڵین؛ توێخڵ‌لێکردنه‌وه. (پوست‌کندن؛ پوسته‌شکستن)
لوورین : [چاوگه،] لووراندن. (زوزه‌کشیدن)
لووساوکه‌به‌ستن: تراو به لووزه‌وه هاتن؛ (ب) خوشینی ئاو به سه‌رعه‌رزدا؛ پلووسک په‌رین. (آب‌بافشارآمدن)
لووشته‌ی : [چاوگه،] هه‌ڵمژین؛ وه‌ک ئاومژینی قوماش؛ هه‌ڵلووشین. (جذب‌کردن؛ مکیدن)
لووشه :[ناو] به‌که‌ڵکترین گیای به‌هاری بۆ له‌به‌ین بردنی کرمه‌ک و کرمی ڕیخۆڵه. به‌تایبه‌ت دۆخه‌واکه‌ی. (والک)+
لووشه‌گوڵ : [ناو] گیایێکه دژی ئێشی ئێسقان و جومگه‌یه؛ له جه‌نگه‌ڵه‌کانی مه‌ریوان و نۆدشه زۆره؛ بۆ برین و په‌نمانی لێواری گه‌ده و ڕیخۆڵه به‌که‌ڵکه. (گل‌اختر)
لوول په‌ڕ : لولو په‌ڕ؛ لاولاو. (نیلوفر)

لووله‌سۆبه : لووله‌کووره؛ قوڵه‌کووره؛ لووله‌ی دووکه‌ڵ‌کێشی سۆبا. (لوله‌بخاری)
له ئاو ترسان : حاڵه‌تێک له نه‌خۆشینی هاری و کێشانی به‌نگ و حه‌شیش که مرۆڤ تووشی ده‌بێ و له ئاو ده‌ترسێ. (از (آب‌ترسیدن)
له‌ئاوکه‌ره‌گرتن : (ب) مرۆی زرینگ و به‌رژه‌وه‌ندی‌خواز. (انسان‌سودجووزرنگ)
له ئاو و گڵ‌ده‌رهاتن: (ب) له خه‌م ره‌خسین؛ گه‌وره‌بوون؛ قه‌یره‌بوون؛ پێگه‌یشتن. (ازآب‌و-گل‌درآمدن)
له‌باک : [ئاوه‌ڵناو] فرڵداخباز؛ ده‌سیسه‌باز؛ فێڵباز؛ فێڵه‌باز. (حیله‌گر)
له‌بال : [به‌ند] پێکه‌وه؛ له‌ته‌ک؛ له‌گه‌ل؛ پێوه‌ره؛ له‌یه‌ڵ؛ ته‌ڤرا؛ ته‌ڤی‌هه‌ڤ؛ پێکۆ؛ وه‌یه‌که‌و. (با-هم؛ پهلوی هم)
له‌بتاندن : [چاوگه،ت] له‌پتاندن؛ جووڵاندن؛ بزاوتن؛ له‌عه‌رزدان. (تکان‌دادن؛ به‌زمین‌زدن)
له‌بنی کووله‌که دان : [چاوگه،ت]درکاندنی هه‌موو قسه‌ی شاراوه و درکاندنی نه‌هێنی. (فاش-کردن‌اسرار)
له‌بۆ : [به‌ند] ژبۆ؛ بۆچی؛ ئه‌ڕا؛ ژۆ؛ ئه‌ڕاچه؛ لۆچی. (چرا)
له‌به‌رئه‌وه : [به‌ند] بۆیێ؛ ژبه‌روێ هه‌ندێ؛ ژبه‌ر ئه‌وه.پۆکێ. (زیرا؛برای‌چه)
له‌به‌را : [به‌ند] (۱)له‌پێشدا. (قبلا). (۲)ئه‌ولیباسه وا له‌به‌ر دایه. (برتن‌پوشیده)
له‌به‌رچاونه‌بوون : (۱)دیارنه‌بوون. (جلوچشم-نبودن). (۲ب) بێ‌ئه‌مه‌کی؛ ناسوپاسی؛ به‌چاکه نه‌زانین. (ناسپاسی)
له‌به‌ردڵان : [ڵناو] جوان و ڕه‌زا سووک و

خۆشەویست. (دل‌پسند)
لەبەر وی : ژبەروی؛ لەبەرئەو؛ بـەخـاتری‌ئـەو؛ لەبەرئەوە. (بەخاطراو)
له بەریەک ڕەوینەوە : گوشاد بوونەوەی ئاڵقـە-زنجیر و قەفی گۆچان؛ (ب)قەڵـەو بـوونی زۆر. (گشادشدن‌حلقه.چاق‌شدن)
له بیر خۆ بردنەوە : پشت‌گۆی‌خستن. (پشـت-گوش‌انداختن)
لەپاخستن : [چاوگە،ت] هیلاک‌کردن؛ ڕەتاندن و شەکەت کردنی کەسێک بەجۆرێک کە نـە-توانێ هەنگاو هەڵبێنـێ یـا خـۆ بـەسـەر پـاوە بگرێ. (ازپاانداختن)
لەپاش : لەدوا؛ کارێ کە لە کاتی دیاریکراودا نەکرابێ و وەدوا کەوتبێ؛ پرۆژەکە لە پاشە. (تاخیروعقب‌ماندن‌کار)
لەپاکردن : کردنەپـا؛ پـاکردنـەنـاو؛ کـەوش و گورەوی، کردنەپا؛ پۆشینی دەرپێ و پاتۆڵ. (پا-کردن)
لەپاندن : [چاوگـە،ت]فریـودان؛ خـەڵـەتانـدن. (فریب‌دادن)+
لەپتە دەرچوون : [چاوگە،ت] لە مـەرمـەرێنـدا هەڵمات لە پللە دەرچـوون؛ (ب)هـەڵـەکـردن. (اشتباه‌کردن)
لەپرێکدا : [بەند] لـەپـردا؛ لـەپـڕا؛ ژنشـکاڤە؛ نیشکڤە؛ لەهێکرا؛ لەناکاو. (ناگهان)
لەپـزێرین : لەقەمـی(ناسـناوی) خـانی لـەپ-زێرین قارەمانی قەڵای دمدم کە دەوڵەتی سە-فەوی هێرشی هێنایەسەر و قەڵای خاپوورکـرد و خان تادوایین کـەس شـەڕیکـرد و گشـتیان کوژران. (خان‌لپ‌زرین)
لەپژاندن : [چاوگە،ت] بەعەرزدا دان؛ دان بـە-عەرزدا. (بەزمین‌زدن)
لەپکە : [ناو] گرێ هەویری وشکەوەبوو لـەنـاو ناندا. (خمیرگرەشدەروی‌نان)
لەپن : [ئاوەڵناو] تێرنەخـۆر؛ چڵـێس؛ زۆرخـۆر؛ زکن؛ فرەخوەر. (شکمو؛ شکم‌پرست)
لەپۆک :[ئاوەڵناو] لـەبـاک؛ فێڵـەبـاز؛ فریـودەر ؛خاپێن.(فریب‌دهنده)
لەپێش : (١)بەردەم؛ لە پێشی‌دانا : نایە بـەردە-ستی (جلورو) (٢) سەرکـەوتـوو؛ سـەرکـەتـی. (پیروز)+
لەپێش : بەر لە؛ کارێ: کە لە کاتێکی زووتر لە کاتی دیاریکراو، ئەنجام درابێ؛کارەکەمان لـە-پێشە، وەدوا نەکەوتووە . (پیش‌بودن)
لەپیکوماپیکدان : (ب) لـە نـاڵ و بزمـاردان؛ ڕیا و دووڕوویی کردن. (کنایه ازدورویی)
له تان و پۆکەوتن :(ب)زۆرکۆن‌بوون؛لەکەڵک-کەوتن؛ زۆر کەنەفت بوون. (فرسودەشدن)
لەترە : قەڵافەت و لەتەر؛ زل‌وگۆشتن؛ قـەڵـەو. (آدم‌گندەوچاق)
لەتە : [ناو](ب)کەرتە مەرێک کە بە جیا بلەوە-ڕێ و تێکەڵاوی مێگەلـی گونـد نـەبـێ. (گلـه کوچک که قاطی گله روستا نشود)
لەتە : [ناو]سواڵ؛ گەدایی. (گدایی)+
لەتەپڵی بێعاری‌دان : (ب) ئەوپەڕی بێشەرمی و بێعاری. (زدن‌برطبل‌بیعاری)
لەتەچن : [ناو] سواڵکەر؛ پارسەکەر. (گدا)
لەتەچینی : [نـاو](١)سـواڵکەری؛ دەرووزەگـە-ری.(گدایی‌کـردن.) (٢) کوتـەکاسـەی چینـی. (تکەسفال‌چینی)

لەتەر : [ناو] تەشی.(هەم لەتەری خـەم خـول ئاوەردەوە،تای گرژی مەینەت دووباد کـردەوە) «مەولەوی». (دوک)+

لەتەرە : <لەتەر

لەتەریٚ : لەتەرە؛ تەشی. (دوک)

لەتەڕیخواردن و لە وشکی نوستن :(ب)خۆش ڕابـوواردن و نـەبـوونی سـەرقـاڵی و کێشـە؛ ئاسوودەیی (خوردن‌وخوابیدن)

لەتەنبار : [ئاوەڵناو] چاڤبرسی؛ چاوبرسی؛ چاو- چنۆک؛ چاڤبرچـی؛ چکـووس؛ تێـر نـەخـۆر. (خسیس)

لەچک لابردن : (ب) بیٚئابڕوکـردن و ئیلاقـە- کردن و تەجاوەزکردن بەژن. (کنایەازبی‌آبـرو- کردن)

لەچەری : [ناو] پـەسـتی؛ ڕەزیلـی؛ قرنووسـی. (رذالت)

لەحنەت : [ناو] لـە (لـەعنـەت)ی ئـارەوییـەوە هاتووە، لەهەندیٚ لە دووبلەی فلیمەکاندا وشە- ی(نەفرەت)بەکاردیٚنن کە ئەویش کوردی نییـە و هەر لەحنەت بەجێترە.(لعنت)

لەحەرام گەڕان: لەحەرام گەڕیان.(١)خـەسار- بوون؛ زایەبوون. (حرام‌شدن.ضایع‌شـدن)(٢)بـە شوێن شتی نارەوا و حەرامداگەڕان. (بـەدنبـال حرام‌گشتن)(٣)ڕەهاکردن و دەستبـەردان لـە شتی حەرام، لەماڵی حەرام گەڕیٚ: مەچـۆ بـە- لایدا، لیگەڕیٚ (دوریکردن‌ازحرام)

لە خرتکەچوون : [چاوگە،ت]لە ورتکەچوون؛ لە ورکەچوون؛ لەجیٚچوونی جومگەیلـەش. (از- جادررفتن)

لەخشە : [ناو] نەخشە؛ پلان؛ پیلان؛ خەریتە؛ نەقشە. (نقشه)

لەخۆبوونەوە : [چاوگە،ت](ب) زۆر تەعارفکر- دن؛ خوڵکی گەرمی میوان‌کردن. (تعارف‌کـرد- ن‌زیاد)

لەخۆتەوە : (١)لەخۆتەوە دەست بە بژارنی هە- میوان بکە، دوو واتا دەگەیێنیٚ، (١/١)تۆ ئـەوەڵ کەس بە ، (١/٢) خۆت حیساب مە کە و لەکە- سـی پـاڵ دەسـتـی خۆتــەوە دەسـت پـیٚ- بکە.(ازخودت) (٢)لەخۆتەوە ئەوشەڕەت دامە- زراند : لەخۆڕا ئەوشەڕەت دامەزراند. (بی‌سبب)

لەخۆفشین : هووشەکردن؛ تاریفی خـۆکـردن. (ازخودتعریف‌کردن)

لەخۆیـوە : (١)لـەخـۆیڕا؛ (١/١)دەسـتیکرد بـە بژاردن لەخۆیەوە، خۆیشی هێنا حیسـاب.(٢/١) خۆی نەهێنا حیساب لە کەسی پاڵ دەسـتیەوە دەستیپیٚکرد.(ازخودش). (٢) لە خـۆڕا؛ بـیٚدە- لیل؛ بیٚبەڵگە؛ بیٚهۆ. (بی‌دلیل؛ بی‌سبب)

لە داری دنیٚ : لە دارای دونیا؛ لە ماڵی دونیا؛ لە سامانی دونیا. (ازمال‌دنیا) < داری دونیا

لەدووگەڕان : بەدوادا گەڕان. (دنبال‌گشتن)

لە دەسـت دەرچـوون : [چاوگـە،ت] بـیٚ ئاگـا لێبوون چەک بە دەستەوە تەقین. (ازدست در- رفتن)(٢)لەدەسـت چـوون؛ لـەکـیس چـوون. (ازدست دادن) +

لەدەمدان : (١)لەدەم ڕاکێشان و لێدان. (توی دهان‌کوبیدن). (٢ب) قسە لیٚبـڕین و ڕەتکـر- دنەوەی قسە؛ جوابی ڕەق دانەوە. (تو دهنی زدن)+

لەدەم و دووکەوتن : [چاوگە،ت] لە قسە و دوواندن کەوتـن. (ب) نـەخۆشـیٚ کـە زمـانی

بشکیٚ. (قدرتتکلمازدستدادن)

لەراست : لەئاست؛ بەرانبەر؛ لەحـان. (دربرابـر؛ مقابل)

لەرزەپێو : [ناو] کەرەستەی ئەندازەگرتنی ڕادە-ی هێزی بوومەلەرزە. (لرزەنگار؛ زلزلە سنج)

لەرزەلەرز : زۆر ترساو؛ لەرزین لە ترسا؛ دەسـت لەرزین بەهۆی مـاڵ خۆشـەویسـتی و دەسـت پێوەگرتن؛ چکووسـی. (تـرس و(لـرز؛ ازخسـت دست لرزیدن)

لەرزیان : [چاوگە،ت] چۆقە پیاهاتن لە یاو یان لە ترس یان لە سەرما؛ لەرز پیاهاتن؛ لەرینەوە. (لرزیدن)

لەرکەڵە : [ئاوەڵناو] ناتلەنگ‌زراڤ؛ قـەدباریـک؛ شووش و باریک و لاواز. (لاغر؛کمرباریک)

لەزاردەرچوون : [چاوگە،ت]لەدەم دەرپەڕین؛ لە زارترازان. (ازدهن‌دررفتن)

لەزگ‌چوونەوە : لەزەوزوو کەوتن. زاوزوو بڕانە-وە. (یائسەشدن)

لەزم : [ناو] لێزم؛ قەوموخێش؛ کەسوکار. (قوم-وفامیل)

لەژێرڕکێفدابوون : لەژێر فەرماندابوون؛ ژێرچە-پۆکە بوون. (تحت‌فرمان)

لەسک کەوتن : [چاوگە،ت] ژنیٚ کە ئیدی مند-اڵی نەبیٚ؛ (ب) مەهان نەبوون؛ تێنە کـەوتنـ-ژن. (عقیم‌شدن‌زن)

لەسەرخۆداماڵین : لەکۆڵ خـۆکردنـەوە؛ لـەمـل کردنەوە؛ لە ئەستۆی خۆ لابردن؛ (ب) خـۆ لـە دەست کێشە ڕزگارکردن. (ازسرباز کردن)

لەسەردانان : (١) وەک نرخ دیاریکردن؛قیمەت لە سەر دانان. (قیمت‌گذاری). (٢) دانیانە سـەر شتیٚ. (روی‌چیـزی‌گذاشـتن). (٣) دانیانـەبـان. (بالاگذاشتن)

لەسەردرچوون : [چاوگە،ت] فەرامـۆش کـردن؛ لەبەر فەقیری عەشقی یارەکـەی لـەسـەر دە-رچووە. (فراموش‌کردن؛ازسربەدرشدن)

لە سەرگریو : ئەنجامی کارێک لە سەر مـەرج؛ بەمەرج. (شرطی)

لەسەرگوان : [ئاوەڵناو] ئاژەڵی نزیک بە زایـین. (حیوان‌مادەپابماە)

لەشا تەکە هێنان : لە قوماری بانگدا تەکـە بـۆ شا هێنان؛ (ب) مرۆی خۆش شانس. (کنایەاز-آدم‌خوش‌شانس)

لە شان‌وقۆڵ کەوتن : [چاوگـە،ت]زۆر مانـدوو بوون بەکارێکەوە. (ازپا افتادن بعلت خستگی)

لەشتوموفا : [ناو،ت] قازانج؛ سوود؛ منفەعەت؛ کەڵک. (سودومنفعت)

لەشکەر : [ناو] لەشکر؛ سپا. (لشکر)

لەعلە : [ناو] لالە؛ مەردەنگی. (لالە)

لەعلی‌بێدانە : [ناو] جۆرێک ترێی دەنک گـەو-رەی سوورە و ناوکی نییە. (نام‌نوعی‌انگور)

لەعلی‌فا : جۆرێک قوماشی ڕێرێ بوو لـە زە-مانی ڕابوردوودا. (نام‌پارچەای‌قدیمی)

لەغ : [ناو] گریٚ؛ چەت. (گرە)

لەغامە: [ناو] لەغاوە؛ سووچی هەردوولای لێـو؛ ئەملا و ئەولای لچی ئەسـب . (دوگوشـەلـب؛ دولب اسب‌کە حلقە لگام آنرا دربرمی‌گیرد)

لەغاوبڕە : [ناو] لەغاوەگوورگە؛ فرندەیێکە بـە-قەرا ڕیشۆلێیێک. (نام‌پرندەایست)

لەغاوشل‌کردن:[چاوگە،ت] ئیزن‌دان بە ئەسـب بە کەیفی خۆی بڕوا؛ (ب)سەرگری و بەرگـری

نەکردن، ڕووپێدان؛ بەرنەگرتن؛ سەربەست کردن. (جلوگیری‌نکردن)

لەغاوکردن : (١) لەغاو لەزاری ئەسپ کردن. (لگام‌به‌دهن‌اسب‌زدن). (٢) پێش گرتن؛ بەستنەوە و ئیزن پێنەدان و بەرهەڵستبوون لە هەموو بوارێکدا؛ دژی لەغاو شل کرن. (دهنه‌زدن)

لەغاوەگوورگە : فڕندەیێکە لە تەیرە بەڵەک دەکا و سێ جۆرن، (١) لەغاوەگوورگەی باڵ خورمایی. (گلاریول‌بال‌قرمز). (٢)لەغاوەگوورگەی باڵ ڕەش. (گلاریول‌بال‌سیاه).(٣) ودوەدە. (دو دوک)

لە فڕەچوون : [چاوگە،ت] لە شەرمەوە چوون و لە ڕووڕبایستی کەوتن؛ تریق بوونەوە؛ بەیدەس بوون. (شرمنده‌وخجالت‌زده‌شدن)

لە فڕەکەوتن : [چاوگە،ت] فرندە لە باڵ لێدان کەوتن؛ (ب) لە جووڵە و بزوان کەوتن. (بی‌حرکت‌شدن)

لە قاودان : [چاوگە،ت]لە هەڵلادان؛ چەپڵە لێ کوتاندن؛ ڕاستیی نەهێنی کەسێک بڵاوکردنەوە. (افشاکردن‌راز)

لەقسەدەرنەچوون : (١)بەقسەکردن؛ ئامۆژگاری بردن بەڕیوە؛ بەقەول کردن؛ فرمان بەجێ هێنان. (اطاعت‌کردن). (٢)لە بەڵێن پەشیمان نەبوونەوە؛ ڕاوێستان لە سەر قسە و پەیمان. (سرقول‌ایستادن)

لەقلەق : [ناو] فڕندەیێکی مل درێژی قاچ درێژە و مار و بۆق و ماسی خۆرە و دوو جۆرن. (١)حاجی‌لەقلەق؛ حاجی‌لەکلەک. (لک‌لک). (٢)حللێر؛ لەقلەقی ڕەش. (لک‌لک‌سیاه)

لەقنای : [چاوگە،]لەقاندن. (تکان‌دادن-جنبانیدن)

لە قەبر دەرهێنان : (١) مردو دەرهێنان لە قەبر. (میت‌رااز‌قبردرآوردن). (٢ب) جوێن بەکەسێک دان کەمردووە. (دشنام‌دادن‌به مرده)

لە قەفە : [ناو] ڕکە؛ قەفەز؛ قەفەس. (قفس)

لەقەڵەمدان : [چاوگە،ت] بە حیساب گرتن؛ لە ئەژمارهێنان؛ بە حیساب هێنان؛ وای لەقەڵەم مەدە: وای دامەنێ. (بشمارآوردن)

لەقیا :[ڕابوردووی لەقین] لەقی؛ بزوا لە جێی خۆی؛ لەق بوو؛ لە جێی خۆی جووی. (لق‌شد)

لەکان : [ناو] ڕاکێت؛ ڕووپەڕێکی جەغز ئاسایە بۆ یاری پینگ‌پۆنگ و تێنیس. (راکت)

لەکۆڵ خستن : ڕزگارکردنی‌خۆ یان یەکێکی‌تر لە دەست ملۆزم و کێشە و بەڵای بەسەردا سەپاو. لەسەر لابردن. (نجات‌دادن‌کسی‌ازدست گرفتاری)

لە کەفوکوڵ کەوتن :(١ب)بەسەرچوونی تین و تامەزرویی؛ سارد بوونەوە لە کاری. (ازشوروشوق‌افتادن) (٢) لە کوڵ چوونەوەی تراو. (ازجوشش افتادن)

لە گا چوونەوە : وشک بوونەوەی کەشاوێک کە کاتی کێڵانی تێپەڕ بوویێت. (خشک‌شدن-زمین‌آبیاری‌شده‌برای‌شخم)

لەگرەنە : (١) لەگرە نا؛ لێرەدا نا؛ نە لە ئێرە . (اینجانه). (٢) لێرەن؛ لێرانەن؛ ئەوان لە گرەن: هان لێرە. (اینجاهستند)

لەگوێچکەی گادا خەوتن : (ب) بێ خەبەر بوون لە مەبەست؛ بێ خەبەری؛ ناگایی. (کنایه‌ازبی-خبربودن‌از دنیا)

لەگوێن :[وتە] وەک؛ وێچوون؛ وەکشتێ؛ لـە-
وەدەچێ؛ لەگوێن : بەشێوەی. (شبیە؛ مانند)
لەگەنماڵ : [ئاوەڵناو] کاسەلـێس؛ چڵکـاوخـۆر؛
نۆکەرکردار؛ بەرماوەخۆر. (کاسەلیس)
لەلاقانوەرهاتن : هەڵاتن و توند و تیژ تێپـەڕ-
بوون. (بەتندیفرارکردن)
لەلە : [ناو](١) قامیشیگەرمیـان؛ خـەیـزەران؛
جۆرێـک قامیشـی قـەویـە و گـەڵاکـەی بـە
کوتراوی لە سەر برین دادەنین بـەکـەڵکـە. (-
خیزران) (٢) نەیچە شەکەر؛ قامیشی شەکرکـە
شەکری سووری لێدەگیرێ. (نیشکر)+
لەلەنگی : [ناو](١)هەویری لە ڕۆنـدا سـوورەوە
کراو؛ نانساجی؛ ناوساجی. (خمیرسرخشـدەدر-
روغن؛توتک)
لەمرک : [نـاو] ئانیشـک؛ هـەرەژنـی؛ مـرک؛
ئانیسک. (آرنج)
لەملوای : [ناو] لەمشـۆریای؛ سـکەشـۆرە؛ زە-
حیری. (اسهال)
لەناکاو : [بەند] ژنشکاڤە؛ لەهێکـرا؛ ژنیشـکفە؛
لەپڕرا؛ لەپڕدا. (ناگهان)
لەناڵولەبزماردان : <لەپیکوماپیکدان
لـەنگانـدن : [چاوگـە،ت] (١) جووڵاندنـەوە؛
(تکاندادن) (٢) شانەوشان و ئـارم بـە ڕێگـادا
ڕۆیشتن؛ (سەیزادەی کە مەرەشل بیلە نگێنـە).
«فۆلکلۆر» (سلانە سلانە راەرفتن)
لەنگەر : [ناو] تراز؛ تەراز؛ میزان؛ قورسکردن و
سووککردنی بار بە دەست پێوەگرتن؛ لـەنگـە-
ڕێکی ئەو بارە(ڕەشکە کایە)م بۆبگرە.(تراز)
لەوان : (١) لەووان؛ لەوڤان؛ شـوانی گاگـەڵ؛
گاوان. (چوپانگاوها)(٢) لە ئەوان. (ازآنها)

لەوچەتی : [ناو] لـەو چێتـی؛ زۆر بڵێیـی. (پـر-
حرفی)
لەوز : [ناو] لەبز؛ قسە؛ (ب)ئەو قسە کە لە(لە
وس : لیۆ)دێتە دەرەوە؛ بۆ لەوزت ناگەرێت؟.
(لفظ)
لەولەوە :<لەوچەتی.
لهۆن : ناوچـەیێکـی هـەورامانـە لـە ئێـران و
عێراقدا. (منطقەلهون)
لەوە : [ناو] گا؛ گامێش؛ لەو. (گاو؛ گاومیش)
لەوەرێـن : [ناو،بـک]کـەسێـک کـە دەلـەوە-
ڕێنێ(ب) شوان. (چراننده؛ شبان)
لەوەیڕا : لەوشتەوە؛ لـەوەی ڕا دیـارە ڕاست
دەکا؛ بەوەیڕا. (ازآنچیز)
لەوێر : [ئاوەڵناو] زیـاتر لـەگـەڵ وشـەی لارڕا
دێت و واتای خواروخێچ دەدا، لارولەوێر؛ چـە-
فتوچیر. (کجومعوج)
لەهانـدن : [چاوگـە،ت] داگیـرکـردن؛ زەوت-
کردن؛ دەست بە سەردا گرتن. (تصرفکردن)
لەهێکەوە : [بەند] لە ناخافڵ؛ لە ناکاو؛ لە پـڕدا.
(یکهو)
لەیاز :[ناو] ئاوهاوردە؛ ئاوماڵک؛ ئەوەی ئاو یان
سێڵاو لەگەڵ خۆی دەیهێنێ. (آب بـە سـاحل-
آوردە)
لەیزاندن : [چاوگە،ت] کایـە پێکـردن؛ گـەمـە
پێکردن؛ ڕاوپێکردن؛ خافڵاندن؛ فریودان؛ سـە-
رگەرمکردن؛ خاپاندن. (بازیکردن)
لەیزتن : [چاوگە،ت] لەیزین؛ یاریکردن؛ حە-
نەکـکرن؛ سەما؛ لەیستن. (بازی؛ رقص)
لەیل : [ناو] جۆرێک فڕندەی گۆشتخورە لە و-
اشە دەکـا و چیتـین (چینچـین: خاڵخـاڵ)ە. (-

پرندەای‌شکاری)
لەیلاخ : ناوچەیێکە بەرفراوان سەر بە شاری سنە. (نام‌منطقەایست)+
لەیلان چوٚخە : ڕەقتیان؛ کێوێکی هەرە بەرزی ناوچەی سەقزە لە بەینی دوو گوندی سلێمانکەندی و کانی‌نیازدایە. (نام‌کوهی‌است)
لەیلویٚ : [ناو] هەلوٚرکە؛ لەلوە؛ لەیلوک؛ جوٚلانیٚ هەلٚبەستن بوٚ خەوتنی کوٚرپە و ڕاژە-ندنی. (ننو)
لەیلیٚومەجرووم :[ناو،ت] لە لەیلیٚ و مەجنوون کوردکاری بووە. (لیلی‌ومجنون)
لەیەلٚ :[بەند] لەگەلٚ؛ لەیێلٚ؛ تەڤرا؛ تەڤیهە-ڤ؛ پێکەوە؛ پێکوٚ. (باهم)
لیٚبڕین : (١) بە چەقو یان شتی‌تیژ کوتیٚ لە شتیٚ بڕینەوە. (بریدن‌از). (٢)کوٚتایی هێنان بە خەلاٚت و بەرات یان جیرە و مەواجب. (قطع-کردن) (٣) وەک: نان و ئاو لێبڕین. (قطع-کردن)
لیٚبواردن : ڕەوتی خوش ڕابواردن. (حالت-خوش‌گذراندن)(٢) لیٚڕەت بوون؛ بەسەردا کشان. (ردشدن)
لیٚبووڕین : [چاوگە،ت] (١)جیگای ڕوێشتن و ڕەت بوون. (مفر). (٢.ب) لێخوٚش بوون؛ بە-خشین. (٣) بە سەرچوون؛ تەمەن لیٚبووردن. (گذشتن؛ عفوکردن)
لیپ : [ناو] لێزگە؛ لزگە؛ ڕستە مووروویی لە تالٚ هەلٚکێشراو؛ جەلە؛ ڕیز. (رشتە)+
لیٚپیس کردن:[چاوگە،ت]کراسەکەت لیٚپیس-کردم؛ کراسەکەمت پیس کرد. (نجس و-چرکین کردن‌چیزی‌یاکسی)
لیخاندن: [چاوگە،ت] لێدان؛ لێخستن؛ پیامالێن؛ دارکاری و لێدان. (کتک‌زدن) لێرەدا لێخستن بەواتای تیٚساوین نییە
لیخە: [کاری‌ئەمری] (١)لیبدە؛ پیا مالە؛ پیابدە. (اورابزن.بزنش)(٢) پیاساوە؛ لیخشێنە. (بساب)
لێدەر (١)[کاری ئەمری] لیٚیدە؛ فرمانی لێدانە. (٢)[ناو،بک] کەسێک کە لێدەدا. (بزن؛ نوازندە)
لیٚدەرکردن : (١) [چاوگە،ت] ئەو مێشانەی لیٚدەرکە؛ لیٚدوورخستنەوە. (دورکردن‌ازچیزی) (٢)لیٚدەرهاویشتن؛ کەم‌کردن لە حیساب. (منها؛ازحساب‌کمکردن)+
لیر : [ناو] (١)لیرگ؛ (٢)یەکەی پارەی تورکیا؛ لیرە؛ لیر. (کهیر؛ لیرە)
لێراکێشان : [چاوگە،ت] لێدان؛ بەمەشت لێراکێشان. (کتک‌زدن) یا لێراکێشان (پشوو دەرکردن و ئاسوو دەبوون) (استراحت)
لیٚڕاکێشان : [چاوگە،ت] بەزوٚر ژنی کەسێک داگیرکردن یان هەلٚگرتن، دابێکی زوٚر کوٚن بوو.(زن‌کسی را بزور فراری دادن)(ب) بەکە-یفی دلٚ خواردن، سک‌نانەسەر(لە پلاٚو و گوٚشت ڕاکێشان).(بارغبت خوردن)
لێڕاکێشان: [چاوگە،ت] (ب) ئیلاقەکردن. (بازن همخوابگی کردن)
لیستە : [ناو] لیست؛ سیایی؛ ناوی شت نووسین بەریز لە سەر کاغز یان دەفتەر. (لیست)
لیسمال : [ئاوەلٚناو] ماستاوکەر؛ جامەلووسکە کەر؛ خولٚتەکەر. (متملق)
لێسە : [ناو] لێسک؛ ئامرازی کەوچک و کووپەی‌تار هەلٚکوٚلین. (لیسک)+
لیف : [ناو] توێکلٚی داری خورما کە کیسەی

گەرماوی لیٚ دروست دەکەن. (نوعی‌پوسته‌-درخت‌خرما)
لیٚڤ بزمری . لیٚوبەبار؛ لیٚڤا حشک و قەرچمی. (کنایه‌ازغمگینی)
لیٚکاڵانەوە : [ناو] لیٚجوان‌بوون؛ پیٚکەوتن؛ ئەو لیباسانەی لیٚدەکاڵیٚتەوە : پیٚیدەکەوی : لیٚی جوانە. (برازنده‌بودن)
لیٚکاڵیانەوە : < لیٚکاڵانەوە
لیٚکچوون : لەیەکچوون؛ شیوەی یەکدان. (شبیه‌بودن)
لیٚکخران : [چاوگە،ت+ڕابوردووی چاوگە] لە-یەکخران؛ دووبۆری لیٚکخران: چوون بە ناو-یەکدا؛ ئاڵقە ڕیٚز و دوولایی لیٚکخران؛ لەیەک هەڵپیٚکران. تیٚکخران. (توی‌هم‌رفتن)
لیٚکخشان: [چاوگە،ت +ڕابوردووی چاوگە] (١)لەیەکساوین؛ (٢) بەیەکدا ساوران؛ لەیەک خشیان. (بهم‌ساییدن؛بهم‌ساییده‌شدند)
لیٚکدابڕدران : لەیەک دوورکەوتنەوە؛ دەست لیٚک بەردان. (جداشدن)
لیٚکڕاکیٚشان : : [چاوگە،ت] (١)لەیەکدان؛ لە سەروگویٚلاکی‌یەکدان؛ شەڕکردن. (یکدیگر-رازدن). (٢)ڕاکیٚشانی ژن لە یەکترین(لە بهوریدا باوبووە). (نامزدکسی‌رافریفتن یا ازچنگش‌درآوردن)
لیٚکراو : [ناو،بەر](١)بە سەر هیٚنراو؛ وەک: زوڵم لیٚکراو. (٢)جیٚگای ڕوووداوی کاریٚک شە-ڕلیٚکراو.(١.براوشده.٢.جای‌انجام‌کاری) (٣) دە-غڵی لە ئاش هاڕدراو. (غله اسیاب شده)
لیٚکزیادکردن: [چاوگە،ت] قیمەت بردنەسەرە-وە و لە یەکترین زیادکردن لە موعامەلەی کیٚزیاد (موزایده)دا. (مزایده)
لیٚکراو : (١)جیاکراو لەیەک. (ازهم‌جداشده). (٢)ڕەواوە. ئاڵقەییٚک کە ڕەواوەتەوە. (بازشده)
لیٚک کردن : [چاوگە،ت] (١) جوداکردن؛ جیاکردن. (جداکردن) (٢) شیٚوەدان؛ لە یە-کچوون.(شبیه هم بودن)
لیٚکلادان : لەیەک لاڕیٚکردن؛ ڕوو بە رووی یەکتری نە بوون و ریٚگا کەچ کردنەوە؛ (ب) تخونی یەک نەکەوتن و دووری‌کردن لە یە-کترین (احتراز ازروبرشدن و نزدیکی)
لیکوو : [ناو] جۆریٚک باڵندەیە ڕەنگی قاوەیی مەیلە و نارنجیە و دوو جۆرن. (١)لیکووی خە-تخەت. (لیکو). (٢)لیکووی زەلان. (لیکوی-تالابی)
لیٚکەوتنەوە: (١) زایین؛ ئەولاد بە دونیا هیٚنان؛ مانگا کە سیٚ گویٚرەکەی لیٚکەوتووەتەوە؛ (ب)عاییلە و ئەولاد لە دوابەجیمان. (٢) بومباییٚک تەقی دوو کوژراوی لیٚکەوتەوە. (٣)دیسیان لیٚکەوتن و هەژاربوون و مافینگی بوون و ماڵ و سامان لە دەستدان. (١و٢و٣ بجاماند ؛بجاگذاشتن؛ دوباره‌ورشکست‌شدن)
لیٚکهەڵوەشان . لەبەریەکچوون؛ لەبەریەک-دەرهاتن؛ ئەوراق‌بوون. (اوراق‌شدن)
لیٚگۆڕان(١) لەوکاتەوە دەوڵەمەند بووە خوٚی لیٚگۆڕاوە ئەیتر نامناسیٚ؛ گۆرینی ڕەفتار و کردار؛ بووە بە حاکم خوٚی لیٚگوڕاوە لە بیری - نییە کیٚبوو. (اخلاق‌عوض‌شدن)+ (٢) لاڕیٚ بوون؛ خودا لەونی لیٚگۆڕاوە: گومڕا بووە. (گمراه‌شدن)+
لیٚگوڕاندن : : [چاوگە،ت] (١)بەسەردا قیژاندن

و هـاوارکردن. (برسـر کسـی نعـرەزدن) (٢) گـورە لێکـردن؛ بـە هـەرا و هوریـا وجـۆش و خورۆشەوە هەندێ کـار ئـەنجـام دان؛ لێمـان گوراند و بەرێکی دروێنەکەمان تەواوکـرد. (بـا هورا و دادوهوار کاریرا به پیش‌بردن)

لیمان : [ناو] ئاوێکی خـەسـتی چڵـمئاسـا کـە دوای زایینـی مێینـە لـە زێیـان دێ. (مـایع-غلیظی کەهمراەزائوبیرون‌می‌آید)

لێنایی : [ناو،بـەر] لێنـراو؛ چێشـتی سـازکـراو. (خوراک‌پختەشدە)

لینجاو : لینچقاو؛ لینچقی‌تراو. (مایع‌لزج)

لێنگێزە: لەنگێزە؛ باران و لەنگێزە؛ بارانی بە خورەم. (باران‌تند)

لێنیشتن :بە کۆمەڵ نیشتنەوەی مەل لە سـەر دار یان شتی‌تر. (نشستن‌پرندەبردرخت)+

لێوجووین : لێوکروژتن؛ لە تووڕەیی زۆر یان لە بەر خەم و کەسەر. (لب‌گزیدن؛ لب‌جویدن)

لێوڕێژ .[ئاوەڵناو] پڕ؛ سەرڕێـژ؛ دارمـاڵ؛ دۆڵـدر. (لبالب‌پر؛ لبریز)

لێوکەن: [ناو] زەردە. بزە. (لبخند)

لیولێدان : [ناو]کەکـاتی(کلیـپ)ی فیلمـدا لێـو جووڵاندنەوەی ئاکتەر. (لب‌زدن)

لێو لێنەدان : (ب) میلاک نەکردن؛ نـەخـواردن. (لب‌نزدن)

لێوەخۆ کەوتن : خۆ بۆ ئامادە کـردن؛ خـۆ بـۆ تەیار کردن؛ خۆ ئامادە کردن بۆ هێرش کـردن و دەست کردنەوە. (دفاع کردن آمـادە مقابلـە-شدن)

لێوەربوون : هێرش بۆ بردن؛ تێ ئـالان و دە-ستە و یەخەبوون؛ هاتنەژوور؛ (حملەبردن)

لێوەشان :[ناو] لێشیان؛ لـێکاڵـان و لێهـاتن؛ پێکەوتن. (برازندەکسی‌بودن)

لێوەشیان: [ناو] لێکاڵینەوەی جلک، لیباس؛ پێکەوتن. (٢)پێکران؛ توانای کاری هەبوون؛ پێچێیـوون؛ لـە بارانـدا هـەبـوون (برازنـدگی. شایستگی)

لێهاتن : (١)لە دەست هاتن؛ پێکران؛ توانای ئەنجامی کار هەبوون؛ لە باراندا هەبوون. (از دست‌آمـدن) (٢) لـەرز لێهـاتن. فـێ لێهـاتن؛ دومەل لێهاتن؛جووت‌بوونی نێر لە مێو. (دچـار-شدن)

لێهاندان : : [چاوگە،ت] لێ‌فێرکردن و دنـەدان. (کسی‌رابرعلیەکسی‌تحریک‌کردن)

لێهەستان : هەستان بە تووڕەییەوە بۆ لێـدانی کەسێک. (برای حملە بەکسی‌بلندشدن)

لێهەستان : هەستی پیاوەتی لە ژنێکی جـوان جووڵان؛ ئێرەق بوون لە کەسێک. (نعوذکردن)

لێهەڵسان : لێهەستان؛ ڕابوون بۆ لێدانی کە-سی یان هێرش بۆ بردن. (برای‌تنبەکسـی پـا-شدن)+

لێهەڵکەوتن : (١) پـا لـە شـتێدان و سـەرە-نگرێدان؛ (پا بەچیـزی خـوردن). (٢) ڕابـوون؛ کوردستان پیاوی گەورەی زۆر لێهەڵکەوتووە. (برخاستن)

لێهەڵگەڕانەوە : لـێوەرچـەرخـان. (١)جـواب دانەوە بە توندی. (اعتراض‌کردن). (٢) گۆڕینی دۆستی بە دوژمنی؛ پشت تێکردن؛ پشـت بـە-ردان. (پشت‌کردن)

لامپ : گولۆپ؛ گڵۆپ؛ گڵۆپی چرای کارە-
بایی. (لامپ)
لامپیگازی : گڵۆپی چرای کارەبایی کە ناوە-
کەی گازی(ئارگۆن یان نیئۆن)ی تێدایە.
(لامپگازی)
لەفافە : [ناو](١) قوماش یان شتێ بۆ پێچانەوە.
(پیچیدنی). (٢) سەرپۆش؛ لە تۆی نزاکەتدا و
بەهێما باسی شتی عەیب و عار کردن. (لفافە)
لەوەندی : [ناو] ڕەوتێکی زاتییە لە هەندێ ژندا
کە بە کریشمە و ناز و لێوکەن، سەرنجی پیاو
بۆ لای خۆیان ڕادەکێشن؛بەڵام ئەو ڕەمزوڕازە
بەشێوەی دەستکرد(غەیری سروشتی) لە وانە-
(کەلاس)ی تایبەتدا فێری هەندێ ژنی
ژاپۆنی دەکەن کە گیشایان پێدەڵێن. (لوندی)

مات : (١) [ئاوەڵناو] حەیـران؛ کێـژ؛ واق و- رماو. (مات). (٢) [ئاوەڵناو] خەمگـین؛ دڵ پڕ لە کەسەر. (غمگین). (٣)کش‌ومات؛ بێ جووڵە دانیشتن؛ بـێ جووڵـە و خـەمگـین؛ بۆی هەیە وشەی کیش‌وماتی شەترنج لـە کش‌وماتی کوردیەوە وەرگیرابێت. (کیش- ومات). تێبینی : زمانی کـوردی لـە سـەر هەڵدانی شەترنج کۆنترە وبۆی هەیە وشە- ی (کیش‌ومات)ی شەترەنج لە کش‌ومـات و کەشتەنگییەوە هاتبێـت؛ حاڵـەتێـک لـە شەترنجدا کە شا نەتوانێت بجووڵێت؛ مت؛ کڕ؛ واتا: دۆڕاندنی شەترنج. (مات)+

مات : فد؛ فرد: [نـاو] لێـڵ؛ وەک شووشـە (جام)ی پەنجیرەی مات کە بەشێکی کەم ڕۆشنایی لێیەوە دەرباز دەبێت. (مات)+

مـات کـردن : [چاوگـە،ت] (ب)بردنـەوەی کایەی شەترەنج. (مات کردن)+

ماتماتیک : [ناو] زانستی حیسـاب. (علـم- حساب.ریاضیات)

ماتۆرە : [ناو] ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ ناوی خـراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقب‌زشت‌روکسی گذاشتن.)

ماتومەلوول : [ئاوەڵناو]کش‌ومات؛ مـات- وخەمگین؛ بێدەنگ‌وپەکەر؛ دەستەوئـەژنـۆ دانیشتن. (غمگین؛دست‌به‌زانو)

ماتومیت : [ناو،ت] خۆ کپ کردن و گوێ هەڵخستن؛ خۆ کڕکرن و گوێهەڵچنین؛ خۆ مراندن و گوێتیژ کرن. (حواس‌خودراجمـع کردن وگوش‌تیزکردن)

ماتە : [ناو] سماتە؛ بـەردی جـەهـەنـدەم؛ هەسان. (فسان)

ماتە : [ناو] مووروگێکە دەڵـێن بـۆ لابردنـی تەمی چاو (لێڵی‌چاو)باشە. (نوعی‌خرزە)

ماتیک : : فد؛ فرد: [ناو] ماکێکی ڕەنگی بۆ ڕەنگ کـردن و جـوانکردنی لێـوی ژنـان. (ماتیک؛روژلب)

ماتێن: [ناو] هەڵماتێن؛ مەرمەڕێن؛ مێشێن؛ مووشێن. (تیلەبازی)

ماجەمین : ناوە بوو ژنـان؛ جـەمـین وەک مانگ؛ هەنیەوەک مانگ. (ماەجبین)

ماچماچانێ : [ناو،ت] ماچومـووچ. (مـاچو- بوسە)

ماچماچۆک : <ماچماچانێ

ماچەنگی : [ناو]کایەی‌جگـێن؛ محـانچێن. (یک‌نوع‌بازی‌باشتالنگ)

ماخۆ : [ناو] خاوەن؛ خێو؛ماڵخۆ. (صاحب)

ماخولیایی : [ناو]تووشی مالیخولیـا هـاتوو. <مالیخولیا

ماخەر : [ناو،ت] ماکەر؛ ماچەکەر. (ماچـە- الاغ)

ماد : [ناو] تەن؛ ماک؛ ڕەنـگ؛ مـادێ وی نەمایە : ڕەنگی نەماوە. (مادە؛ رنگ)

ماد : [ناو] وەکی دەزانن هەموو کوردێ کورمانجـە، کومـانجی ژوورو، کورمـانجی ناوەراست و کورمانجی خواروو، کورمانج لە سەرەتادا کوردماد و کوردمانج بووە و کورد و مـاد وەک یـەک باسـی لێکـراوە ، لـە کتێبی(تەفسیری عەهەی قەدیم و عەهە-ی جەدید)دا لە پال وشـەی مـاد و مـدی، وشەی کورد و کوردستان لە بـەینـی دوو-کەواندا هاتووە و لە زۆر مێژوودا هـەر بـەو جۆرە باسی لێکراوە. (ماد)+

مادخووزکراو : [ناو،بەر] بەرگەمکـراو؛ پـە-سـندکـراو؛ پـەسـەنـدکـراو. (پسـندشـدە؛ برگزیدەشدە)

مادی : [ئاوەڵناو+ ناو]سەر بـە هـوزی‌مـاد؛ زمانی مادی کە تائێستا ئاسەوارێکی سەربە خۆی نەدۆزراوەتەوە. (مادی)

مادی: ماددی: [ئاوەڵنـاو] ئـەنبـووژەنـی؛ دونیـایی؛ دژی(پژۆنـی و مـەعنـەوی و واتایی) (مادی)

ماران‌مژیو :[ئاوەڵناو] (ب)لەروڵاواز.(نحیـف ولاغر)

مارپێچ : [ناو] خەتی چاڵ بەدەوری دار یـا هەرشتدا دروستکردن لە بیچمی ماریٚ کە بەدەوری دارێکدا ئاڵابێـت؛ یـاوەک لاولاو ئاڵابێتە رووەکیٚ؛ مارخول. (مارپیچ)

مارپێچ : [ناو] رووەکێکی چقڵدارە، جۆرێک درووە. (نوعی‌خار)

مارپێچ : [ئاوەڵناو] وەک رێگای پـڕ پـێچ و قەمچ؛ چەند پێچی رێگا یان چۆم بە دوای یەکدا ؛ گامیز؛ گامیزە. (مارپیچ)

مارخول : <مارپێچ

ماردەی : [چاوگە،ت] شکاندن. (شکستن)

مارڕفێن: [نـاو،ت] مراوکـەزەردە؛ گیاییٚکـە ژەهردار و کولێنراوی ساقەت و گەڵاکـەی بۆ شتنی دەمی برین باشـە. (گیـاەدرمـان- عقرب)

مارزۆ :[ناو] مازۆ؛ لێگەڕان؛ هێشتن؛ نمازۆ : نایێلیٚ. (رخصت)

مارس : فد؛تد: [ناو] مارس؛جارێـک کایـە کردن و بردنەوەی تەختە نەرد کە بـە دوو دەست بەحیساب دیٚ. (مارس)

مارس : [ناو] مارچ؛ مارت؛ مانگی سیهەمی ساڵی زایینی(ئازار؛ ئادار). (مارس)

مارش : فد؛ فرد: [ناو] ئاهەنگی عەسـکە-ری. (مارش)

مارشال . فرد؛ فد؛ اند؛ آلمان‌د: [نـاو] پلـە-یێکی ژوور لە ئەرتەش (عەسکەر)یدا، بـە-رانبەربە سپەهبود. (مارشال)

مارشیموون : < مەرشمین

مارک : ئالمان‌د؛ فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یەکەی پـارەی ئاڵمانیـا. (٢) مـۆرک؛ نیشـانەی فابریکا لە سەر کاڵا. (١و٢.مارک)

مارگڵ : [ناو] جۆرێک فرندەیە؛ مارگر. (نوعی‌پرندە)

مارگیسە : [ناو] بۆقلەموونە؛ عەلـی‌شـیش؛ عەلۆعەلۆ. (بوقلمون)

مارگیسە : [ناو] جۆرێک مارمێلکی گەورە-یە. (نوعی‌مارمولک؛ سوسمار)

مارمژ : [ناو] زاروو؛ زەروو؛ زالوو. (زالو)

مارمژ : [ناو] سینەکێش؛ سیغار کێشیٚ کـە

هەموو دووکەڵی سیغار قووت بدا؛ دژی دەم کێش. (سیگاری‌سینه‌کش)

مارنەگەز: [ناو]جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی مل درێژ. (چکمه)

ماروخ : ناوە بۆ ژنان؛ [ئاوەڵناو] ڕوخسار وەکوو مانگ. (ماهرخ)

مارِوخسار : [ئاوەڵناو] ناوە بۆ ژنان؛ ڕوخسار وەک مانگ. (ماەرخسار)

مارِووم : [ئاوەڵناو]لە مەحرووم وەرگیراوە؛ بێبەش؛ ئافەرۆز. (محروم)

مارەتۆپیو : [ناو،ت](ب)کەسێکی کز و بێدەنگ ماتڵی هەل و دەرفەتێک بێت تاچزەی خۆی لێدا و زەبر بوە شێنێ؛ زۆر جار دەڵێن مەرە مردوو هەر بۆیە تۆپیوە-کەیش بووە بەمردوو. (مارمرده)

مارەخۆرە : [ناو] زەردەقۆرە؛ دووڵقەدەرە؛ جۆرێک مارمێلکی گەورە کە ڕەنگی دە-ورو‌بەری بە خۆیەوە دەگرێ. (نوعی سوسمار)

مارەکە : [ناو](١)لە(مەعرەکە)ی فارسییەوە هاتووە؛ شەڕومارەکە. (معرکه). (٢) فرمان بە مارەکردن، مارەبکە. (عقدکردن). (٣) ڕە شە مارەکە : مارە ڕەشەکە؛ لەڕوانگەی دە-ستووری زمانەوانییەوە، مارێکی ناسیاو مە-عریفەیە. (مارمعرفه در دستورزبان).

ماری: ماکەو؛ (کبک ماده)

ماریا :[ڕابوردووی ماریان] بەزی؛ شکستی هێنا. (شکست)

ماریان : [چاوگە،ت] مارین؛ شکاندن؛ شکستدان. (شکستن)

ماریایە : [ناو،بەر] شکاوە؛ شکستییە؛ شکیاگە؛ بەزیوە. (شکسته‌است)

ماریژۆک: [ناو] ماراژۆک؛ گیاییکی تەمەن کورتە و دەخورێت. (نوعی گیاه‌خوردنی)

مارێژە : [ناو] مارووژە؛ ماریژە؛ گیاییکی بە هاریە و دەخورێ؛ ماریژۆک. (گیاهی‌است-خوردنی)

ماریکتکی : [ناو،ت] ماریزەنگی. (مار-کبری)

ماریکەرانە : [ناو،ت] جۆری ئاسکی گە-ورەیە. (گوزن)

ماز :[ناو]بەرانی چوارساڵە.(قوچ‌چهارساله)+

مازگ : [ناو] (١)مازە؛ موغەرەی پشت. (پشت‌مازه). (٢)مازوو؛ بەری دار مازوو. (مازوج)

مازگە : [ناو] مێژی؛ (مازگا) لە ئاویستایێدا بە واتای مێشک(مەغز)هاتووە. (مغز)

مازگەدەر : [ناو] مازگەدەرد؛ ئیشیمازە؛ پشتئێشە. (دردکمر)

مازوت . فرد؛ روس‌د؛ فد: [ناو] نەوتەڕەشە. (مازوت)

مازۆری : تۆراو لە ماڵ و مەسکەن و پەنا بردوو بە شوێنێکیتر. (قهرکردن‌ازخانەو-کاشانه)

مازەندەر : [ناو] هەندران؛ وڵاتانیدوور؛ تاراوگە. (ولایت‌دور؛ تبعیدگاه)

ماژە : حاڵەتی ئێسکی لەش؛ ئێسک بە-ندی؛ ئیسکلێتی لەش (اسکلت)

ماستەک : [ناو] ڕەحەتی. (قیف)

ماسرێشم : [ناو] هێلم؛ چەسپیدار؛ چە-

سپی نەجارڕی. (سريشم)+
ماسک : (١)[ناو] مەیتەر؛ خزمەتکاری ئـە-
سب لە تەویلە. (مهتـر). (٢)[نـاو] ئاسـکی
مـێ. (آهـوی‌مـاده). (٣) [ئـاوەڵنـاو] ڕژد؛
چکووس. (خسيس)
ماسک : فد؛ اند؛ فرد: [ناو] ماکی دەرمان و
مەڵهەمی دەموچاو سواخدان بۆ گەشەدان
بە پێستی ڕوومەت؛ زیـاتر لـە ئارایشـگای
ژنانەدا. (ماسک)
ماسک : فد؛ فرد؛ انـد: [نـاو]کـەرەسـتەی
پاڵاوتنی هەوای هەناسەکێشان لە ناو دوو
کەڵ یان لە ناو تـۆز وگـازی کیمیـاو یـدا.
(ماسک)
ماسکی‌گاز : [ناو،ت]کەرەسـتەی پاڵـاوتنی
گازی کیمیایی لە کاتی هەناسەکێشاندا بـۆ
بەرگری لە وەزەنی گازی ژاراوی لەسەرکۆ
ئەندامی هەناسەکێشان. (ماسک‌گاز)
ماس‌ماڵ : [ناو،ت]گیامێرک؛ گیاییێکە بۆ
لابردنـی مـاس و پـەنمینـی جومگـەی
بـاکردوو بـەهـۆی(روماتیزمـەوە)بـە کـە-
ڵکە.(گل‌آلاله)
ماسی‌خاویار : [ناو،ت] بەتایبەت بە ماسی
(ئوزوون‌برون)دەگوترێ چونکا چەند
چەشنە ماسی دیکەیش گەرای ناو زگیـان
وەک خاویار دەخورێت. (ماهی‌خاويار)
ماسیگرەک : [ناو،ت] ماسیەوچنـە؛ مـایی-
چنەک؛ ماسیگرە؛ فرندەیێکـی بـاڵدرێـژ و
تیژباڵە؛ قاق؛ تورەمـەی ماسـیگرەکـان نـۆ
جۆرن. (١)ماسی‌خۆرکە. (پرستوی‌دريايی)
(٢)ماسی‌خۆرکەی بۆر. (پرسـتوی‌دريـايی-
تيره).(٣)ماسی‌خۆرکەی خەزەری(پرستوی
دريايی‌خزر).(٤)ماسی‌خۆرکـەی دەنـدووک
ئـەستوور. (پرسـتوی‌دريـايی‌نـک‌کلفـت).
(٥)ماسی‌خۆرکەی دەنگ بـۆڕ. (پرسـتوی-
دريايی‌بدصدا). (٦)ماسـی‌خۆرکـەی ڕەش.
(پرستوی‌دريايی‌سياه). (٧)ماسـی‌خۆرکـەی
ڕەشی باڵ سپی. (پرستوی‌دريايی‌سياه‌بال-
سـفيد). (٨)ماســی‌خۆرکــەی کڵــاون.
(پرستوی‌دريايی.کاکلی).(٩)ماسی‌خۆرکەی
قەشان. (پرستوی‌دريايی‌پشت‌کبود)
ماسیی‌سپی : [ناو] جۆرێک ماسی کـە لـە
دەریــای خــەزەردا زۆرە وگۆشــتەکــەی
خوازیاری زۆرە. (ماهی‌سفيد)
ماسیی‌سیم : [ناو] ماسیێکی پانی کورتـە و
لە دەریای خـەزەردا زۆرە و گوشـتەکـەی
خوازیاری زۆرە.(ماهی‌سيم)
ماشتن : [چاوگە] ڕامـاڵینی سـفرە و تـەواو
کردنی خۆراکی سەرسفرە. (همه‌غذای‌سر-
سفره‌راخورن)
ماشتە : [ناو]کوڵوانە. (چارقد رو دوشی)
ماشێن‌شۆری : [ناو،ت] جێگای تایبەت بۆ
شتنی سـەیـارە؛ ڕەوتـی شـتنی سـەیـارە.
(ماشين‌شويی)
ماشین‌کردن : [چاوگە،ت](١)بـە مـەکێنـە
سەروقژ کورت کردنەوە و هـەڵپـاچین. (٢)
تایپ‌کردن؛ نامـە نووسـینەوە بـە ماشـێنی
تایپ. (ماشين‌کردن)
ماشێن‌نووس : [ناو،بک]کەسێک کە نامە و
نووسراوە تایپ دەکا. (ماشين‌نويس)
ماشینەوە : [چاوگە،ت](ب) لێساولێسدان و

هیچ لەسەر سفرە یان لە ناو کاسەدا نـە-
هێشتن؛ ماڵینەوە؛ ڕاماڵین و گسک لێـدان.
(خالی کردن وخوردن‌همه‌چیزسرسفره‌یا
کاسه)
ماف ئەستێن : [ناو،بک] بەش‌وەرگر؛ حـە-
قوەرگر. (سهم‌گیر؛ حق‌گیر)
ماف سەندن : [چاوگە،ت] حەق سـەنـدن؛
بەش سەندن. (حق‌گرفتن؛ سهم‌گرفتن)
ماف‌خواز: [ئاوەڵناو+ ناو]حـەق‌خـواز؛ کـە-
سـێک کـە داوای حـەقـی خـۆی بکـا.
(ب)ئازادی‌خواز. (آزادیخواه)
ماف‌خۆر : [ئاوەڵناو+ ناو،بک]کەسێک کـە
حەق و بـەشـی کـەسـێک داگیـردەکـا و
نایداتێ. (غصب‌کننـده‌حـق‌وحقـوق‌مـردم؛
حق‌خور)
مافر : [بەند] وەکـوو؛ وەک؛ چـوون؛ مینـا؛
میناک؛ (مانند)
ماقە : [ناو]گۆی‌چاو. (حدقه‌چشم)
ماکەرمەڵە : [ناو](ب) جامەلووسکیێ؛ دەڵە-
چـەیـی؛ ماسـتاو کـردن؛ کلکـە سـووتیێ.
(تملق)
مـاکی‌سـڕکـەر: [نـاو،ت](ب)تریـاک و
هێرۆیین؛ دەرمانی بێ هەست کردنی نـە-
خۆش لە کاتی نەشتەرکاریدا. (ماده‌مخدر)
ماکێش :[ناو] سەلەی‌پڵاو ئاوکێش کـردن؛
پڵاو پارزن؛ پڵاو پاڵێو. (آبکش‌پلو)
ماگمە : مامە؛ ماومە؛ پێم‌ماوە؛ تەواو نـە-
کردووە؛ ماگمە بگەم: تاوێکی‌تر دەگەمـێ.
(معادل:هنوزدارم؛ مانده برسم)
ماگە : ماوە؛ مایە؛ نەمردووە؛ هێشتاهەس؛
هێشتاهەیە. (مانده.هنوزهست)
ماڵ : [ئاوەڵناو] [نـاو] وەک: ئـامووری کـە
زۆر نەچەقی دژی ئامووری ڕژد. (خیشـی-
کەزیادفرونرود)+
ماڵ : [ناو]گەیشتنی دەمی تاژی بـەنێچیـر
یان لە خۆڵ وەردانی، بەڵام بەدەمیەوە نە-
هاتن. (رسـیدن‌تـازی‌بـه‌شـکارودرخـاک-
غلتاندن امانگرفتن)+
ماڵ بـە قـورگرتن :[چاوگـە،ت] (ب) مـاڵ
ویرانکردن؛ خانە خراپکردن؛ بێچارە کـردن.
(خانه‌خراب‌کردن)
ماڵ وێرانکەر : [ئاوەڵناو+ناو] هـەر شـت و
هەرکس ببێتە هۆی ماڵ کاولی؛ (ب) ژنی
بێ مشوور و هـەڵـە خـەرج. (کنایـه‌اززن-
ولخرج)
ماڵاریا : فد؛ فرد: [ناو] نوبەتیێ؛ پەتایێک کە
بەهۆی چـزووی مێشـوولەی(ئانۆفێـل)ەوە
مرۆڤ تووشی دەبێت. (مالاریا)
ماڵان : (١) ماڵین؛ گسک لێدان. (٢) مـاڵ-
گەل. (١.جاروکردن.٢.خانه‌ها)+
ماڵای :[چاوگە،ت] مەشتن؛ ماڵین؛ گسکد-
ان؛ گزگـلێدان؛ ماشتن. (جاروب‌کردن)
ماڵ‌بەقوڕگیران : [چاوگـە،ت](ب) بـەد بـە
ختبوون؛ ماڵ‌کـاول‌بـوون؛ بێچـارەبـوون.
(بدبخت‌شدن)
ماڵ‌بەکۆڵ : [ئاوەڵناو]ڕەبەن و نەدار؛ بێ
سەروسامان. (خانه‌بەدوش)
ماڵبەن : [ناو] ماڵبەند؛ جێگەی بەسـتنەوە-
ی کەرو چـارەوا بـە دروشـکە و گاریـەوە.
(مال‌بند)+

مـال‌خـۆنـەخـۆر : [ئـاوەڵنـاو] (ب) ڕژد؛ چكـــووس؛ دەس قووچــاو؛ خـــەســـیس. (خسیس)

مالخیر :[ناو] جۆرێـک تفـەنـگ. (نـوعی-تفنگ)

مالدوخین : [ناو،ت] پزوو؛ نیفۆ؛ ماڵـدوخین. (جای کمربنددرشلوارکردی؛جای بندشلوار)

مـاڵران : گســکدان؛ پیاســاوین؛ ســاویان. (جاروبزدن؛سائیدن)

مالزارۆک : [ناو] تۆلدان؛ پزدان؛ منداڵـدان؛ ماڵزارۆک. (زهدان)

ماڵشته : [ناو،بک] گسکلێدەر؛ کـەسێک کە دەماڵی. (سپور)

مال‌کەمباخ : [ئاوەڵنـاو+ نـاو] مـاڵوێـران؛ چارەڕەش؛ بەدبەخت. (خانەخراب)

مالکەیی : [ئاوەڵناو] ماڵکەیـی؛ مالکـەتـی؛ ماڵوسـامان لـە دەسـداو؛ مـافینگی بـوو؛ موفلیس کەوتوو؛ دەم لـەپـووش.(مفلـس؛ ورشکسته)

ماڵگرتن : (ب) مـاڵبـەکرێگـرتن. (خانـە اجارەگرفتن،اجارەکردن)

ماڵگۆڕی : ئەو ماڵانە پەزیان لە ڕاندایە هەرشەوەی ماڵێـک پیاوێـک دەنێـرن بـۆ ئاریکاری شـوان و ئاگـاڵێبوونی ڕانـەمـەڕ. (نوبتی کمک‌شبان کردن)

ماڵمـاڵۆک : [نـاو] جۆرێـک هـەڵپـەڕینـە. (نوعی‌رقص)

مال‌میڤان : [نـاو،ت] میووانخانـە؛ ئوتێـل؛ ماڵمیوان.(مهمانخانە؛هتل).

ماڵومین : مال و سامان؛ (ب)خۆشەویست-وریزدار. (عزیز)< مان

مـاڵوو : [نـاو] دارێکـی قـەوی بـەقـەرای دوومیترکە دەخرێتە سەر دەنـد بـۆ سـاف-کردنی نارێکی لە دوای شێفبرین. (مالـە-صاف‌کردن‌شخم)

ماڵە : [ناو](۱)ماڵنج؛ڕووپەڕێکی دەسکدارە، بۆ لووسکردنی سواخی دیـوار. (مالـە). (۲) ماڵوو، کۆتـە دارێکـی درێـژ کـە کـونێکی تێدایە سەری دەند دەچێ بەناویا و دەیهێنن بەسەر شێوی پڕ لەکوڵودا بۆ ساف و لووس کردنی. (شخم‌صاف‌کن)

ماڵی : (۱)[ڕابوردووی ماڵین] گسکی لێـدا. (جارو کرد)(۲) [ئاوەڵناو] پەیوەندیـدار بـە-مـــاڵوســـامانەوە؛ وەک: کێشـــەیمـــاڵی. <ف.هن. (مالی)+

ماڵی بێدان : (ب) بابەتی بێدان، خواردنی نەرموشل. (۲ب) شـتی هـەرزان یان کارێکی ئاسان. (چیزیاکارسادە)

مالیته : [ناو]کونی داعبای کێوی وەک گورگ و ڕێوی. (کنام)+

مالیجه : [ناو] چارەسەرکردنی نـەخۆشـی؛ دەرمـــــانکردن و چـــــاککردنــــــەوە؛ لـە(موعالیجـە)ی ئـارەوییـەوە هـاتووە. (معالجه)

مالیخولیا : فد؛ عد؛ یونانی‌د؛ [نـاو] ماخولیـا؛ نەخۆشینی بیر و هـزرە و مـرۆڤ تووشـی خەیاڵاتی تێکەڵ پێکەڵ دەکا. (مالیخولیا)

مالیسۆک : [ناو] ڕووەکێکە بەرێکی سـوور و چکۆلە دەگری. (نام‌گیاهی‌است)

ماڵیکردن : [چاوگە،ت] فرندە و حـەیـوانی

کێوی لە ماڵدا ڕام و دەسەمۆکردن. (رام-کردن‌پرنده‌وحشی)

مالیکی:یەکێ لە چوارمەزهەبی‌موسوڵمانانی سوننی، شوێگرانی ئیمامی مالیکی . (مالکی)

مامایی : [ناو] داپیرکی. (مامایی)

مامرکوژ :[ناو] ڕووەکێکی تام تیژە؛خەردەل؛ لە کیمیابارانی شاری حەڵەبجەی شەهیددا لە گازی خەردەل کەڵکیان وەرگرت. (خردل)

مامرەچینی : [ناو،ت] مریشکەچینی. (مرغ-چینی)

مامرەڕەشە : [ناو] مریشکەڕەشە؛ لە قەدیمدا باو بوو ئەگەر فەقێ هەتا سوورەی نەسریان بخوێندایێ دەبوو مریشکێکی ڕەش بە دیاری ببەن بۆ ماموستا. (کنایاز-سوره‌نصر)

مامرەش : [ناو] جۆرێک مراوی کە ڕەنگی ڕەشە. (مرغابی‌سیاه)

مامۆخ : هەورازێکی بەرزە لەبەینی سەقز و سنەدا. (گردنه‌ماموخ)

مامۆرە : [ناو] جۆرێک ترۆزییە. (نوعی-خیارچنبر)

ماموستا : [ئاوەڵناو] [ناو] لێزان؛ پسپۆڕ؛ مامووەستا؛ ماموسا؛ سەیدا. (استاد؛ ملا؛ معلم)

مامووت : فرد؛ فد: [ناو] فیلی سەرەتای دەورانی چوارەمی زەوین‌ناسی بە لەشی تووکن و عاج(شفره)ی درێژ و چەماوەوە. (ماموت)

مامە : (١)مامۆ؛ ماگمە؛ لێمنەبڕاوە؛ تەواو نەکردووە(بن‌زاراوەی سەقزییە). (تمام-نشده.تمام‌نشده‌ام). (٢) مامۆ؛ ئاپۆ. (عمو)

مامهۆرتک : (ب)کەسێک کە شارەزای زۆرئیش و کارگەل بێت. (خبره‌درخیلی امور)

مان : وشەیێکی ئاوێستاییە بە واتای (خانوو ، ماڵ)لە کوردیشدا هەیە وەک سامان؛ ساختومان؛ ساختمان؛ بە واتای بینا و ماڵ؛ خان‌ومانت شێوی : ماڵ کاول‌بی. (خانه)

مانتۆ : [ناو] عابا و کەوای درێژی ژنانە کە بە سەر لیباسدا لەبەری دەکەن. (مانتو)

ماندانا : ناوی کچی ئاژیدهاک دواهەمین شای ماد و دایکی کوورش.(دختر ضحاک و مادر کورش)

ماندنەوە : [لە چاوگەی مان] نەڕۆیشتن لە جێگایێ و مانەوە. (ماندن)

ماندۆلین : ئیسپانیاد؛ فد؛ تد: [ناو] جۆرێک ئامێری موسیقایی لە باغڵەمە چووکترە و تەلیە. (ماندولین)

ماندو و مردوو : (ب)زۆر شەکەت و هیلاک. (بسیارخسته)

مانگابەکەڵ : مانگایێ‌کەکاتی جووت-خوازی هاتووە. (ماده‌گاوگشن‌خواه). (ب)بە تەوسەوە بە ژنێ دەڵێن کە پیاوان زۆر بکەونە شوێنی. (زنی‌که‌مردان بەدنبالش راه‌بیفتند)

مانگادۆش : [ناو،ب] چێل دۆش(١)کەسێک کە مانگا دەدۆشێ. (گاودوش).

(٢)[ناو] دەفری گەورە لە مەڕدۆش گەورەتر. (ظرف‌دوشیدن‌گاو)
مانگاماسی :[ناو] جۆرێک ماسیی گەورەیە. (نوعی‌ماهی)
مانگ‌دیتو : [ئاوەڵناو] ژنەک کۆ مەهان دەبەت؛ ژنێک کە بکەوێتە بێ‌نوێژی. (زنی کەقاعدەشود)
مان‌گرتن: [چاوگە،ت] گەی‌گرتن؛ (ب)بۆ مەبەستی ڕامیاری یان کێشەی ماڵی، دەست لە کار کێشانەوە و کار نەکردنی کادێرگەل لە ڕێکخراوێکدا.(اعتصاب)+
مانگ‌گیران : [ناو] هەیڤ‌گیران؛ مانگ‌گیریەی؛ حاڵەتی مانگ وەبەرسیبەری زەوی کەوتن. (خسوف)
مانگە : [ناو] هیلالی؛ خەرپشتە؛ میچی‌خەرپشتە. (خرپشته)
مانگەڕۆژ : مانگەشەو. (شب‌مهتابی)
مانگ‌هەڵاتن : [چاوگە،ت] مانگ لە ئاسۆ دەرکەوتن. (ماەدرآمدن)
مانگی‌تەواو : (١)مانگێ کە ٣٠ ڕۆژ کەمتر نەبێت. (٢)مانگی پڕ بە ئاسمانەوە، جەغزی تەواوی مانگی چواردە. (ماەتمام؛ بدر)
مانگی‌زایێنی : [ناو] ناوی مانگەکانی ساڵی زایێنی. (ماەمیلادی)
مانگی‌شەرم : [ناو] مانگی هەوەڵی مێردکردن. (ماەعسل)
مانگی‌نۆ : [ناو] مانگی‌نوێ؛ هەر مانگێ نەو بۆ حاڵم پەشێوە، چوون هیلال شێوەی ئەبرۆی تۆی پێوە؛ «فۆلکلۆر» مانگی یەکشەوە.(ماەنو)

مانگی‌هەتاوی : ناوی مانگەکانی ساڵی کۆچی‌هەتاوی؛ مانگی ڕۆژی. (ماەشمسی)
مانە : [ناو] خانووی گچلە؛ لە هەورامیدا بووە بە یانە. (هەرەس وەیانەم : هەرەس بەماڵم) دیسان وشەی وانە واتا ژووری دەرس‌خوێندن، و زۆر نزیکە بە مانە. (خانە کوچک)
مانەوی : [ناو] شوێگرانی دینی مانی. (مانوی)
مانی : [ناو] خاوەنی کتیبی وێنەی ئەرژەنگ کە خۆی بە پێغەمبەر دەناساند و کوردێکی وریا و قسەزان بووە. (مانی)
مانیشت : (١)ناوی نێونامەی بەرێزسەجادجەهانفەڕ. (٢)ف.مان. جێگای نیشتەجێبوون و شوێنەواری ماد(ماد+ نیشت) (سرزمین ماد)
ماوت : [ناو] ماهووت؛ جۆرێک قوماشی کورکدارە. (ماهوت)
ماوت‌ماڵ : [ناو،ت] ماهووت‌ماڵ؛ فڵچەی پاک‌کردنەوەی قوماش و لیباس. (ماهوت-پاک‌کن؛ برس‌لباس)
ماوزۆ : [ئاوەڵناو+ناو] بەجێماو. (بەجامانده)
ماوس : اند؛ فد: [ناو]کەرەستەی جووڵێنەری نیشاندەری سەر شاشەی کامپیوتێر. (ماوس)
ماوەر : [ناو] پوتکی بەرد شکاندن؛چەکوشی گەورە و قورسی بەرد شکێن. (چکش‌سنگ‌شکن)
ماوەرۆ : [داهاتووی هێنان] دێنێ؛ دەهێنێ؛ تێری. (میاورد)

ماهپاره : نێوی ژنانه. (مهپاره.)
ماهۆن : [ناو] دەسکی چەقۆ لە داری مێـو. (دستەچاقوازدرختمو)
ماهوور : [ناو] مەقامێکی ئاوازی کـوردی و ئێرانییە. (ماهور)+
مایلیدەریایی : [ناو] یەکەی مەودا لـە دەریادا بەرانبەربە ١٨٥٢ میتر. (مایلدریایی)
مایو : [ناو] توونکە؛ تنۆکەی مەلە و هاڵتێر لێدان بۆ پیاوان و تنۆکە و مەمکبەنـد بـۆ مەلەکردنی ژنان. (مایو)
مایۆنێز : فرد؛ فد؛ انـد: [نـاو] جۆرێـک رِب یان سۆسی سـەلاتـە کـە لـە خـەردەل و هێلکە و سرکە و ماست و ئارد چێدەبێـت. (سس) (مایونز)
مایـە : دەســتەواژەی مۆسـیقایە، (١) ریـز گرتن واتا میزراب وەشاندن لە سازێکیتـر کاتێک لە کۆکی سازی ساز ژەنێکدا بێت و دەنک تێکەڵی دەنگی سازی ساز ژەنەکـە کردن. (٢) بنەمای مـەقـام لـە مۆسـیقادا. (١و٢.مایە)+
مایی : [ئاوەڵناو]ماوەوە؛ کۆن؛ بەیات؛ مـەنە؛ مەندە؛کۆنکەوتوو. (ماندە؛کهنە)
متمتی : خۆپاشقەکێش؛ خۆوەپاشخەر؛ خۆماتکەر؛ماتڵی دەرفەت بوون؛ خۆخافڵێن. (پیفرصتبودن)
متۆ : [ئاوەڵناو]کەوی؛ مـاڵی؛ رام؛ راهـاتوو؛ دەستەمۆ؛ ئوگر. (رام)
متـەق : هــەســت؛ جوولـە؛ دەنـگ؛پرزە. (حس؛صدا)
مەتەکا : سەرین. (متکا)
مجمعە: [ناو] مجۆعمە؛ بۆی هەیە لە (مەجموعـە: جـەمـع گـەل)را هاتبێـت و کوردکاری کرابێت، بـەواتـای کـۆمکراوی چەند شت؛ (مجموعە)
مجۆعمە : [ناو] مجومعە؛ کەشەفـەی لـەسەردانانی کۆمێک خواردەمەنـی؛ سـینی و کەشەفەی گەورەی نان لەسـەر خـواردن؛ خوان. (مجمعە)
مجێوری : [ناو]کاری مجێور؛ مزی مجێور. (کارومزدمجاور)
مچکاندن :[چاوگە،ت] وشککردن.(خشک کردن)
مچیرە:قەوچەکردنیکەر.(فکجنباندنخر)
محانچێن : [ناو]یاری بەقاپ(جـگ)، هـەڵگێرانەوەی قاپ بە بارێکیتردا بە قـاپێکی تر. (نوعیبازیباشتالنگ)
محەنەک : [ناو] ئەسپی رِەسەن؛ کەحیـل. (اسباصیل)
مختی : [ناو] شۆلاوەی فرمێسک. (اشـک سرازیرشدە)
مخمخاندن : [] هـارِین؛ پـەراشپـەراش-کردن؛ فلیقاندنەوە. (خردکردن؛ لەکردن)
مخمخک:(١)بێستانیتەرِەکاڵی.(جـالیز)(٢) شۆلاوەی فرمێسـک. (سرازیرشدناشک)
مداس : دەمپایی. (دمپایی)
مدو : دەدا؛ دەیدا. (میدهد)
مدیۆ : دەروانێ؛ ئەروانی؛ تماشـادەکـا؛ دەبینێ. (میبیند)
مرخ : [ناو] داخواز؛ ئارەزوو؛ ویست؛ تەماح. (آرزو،طمع)

مـردار بوونـەوە : [چاوگـە،ت](ب) مردنـی مرۆڤی خراپ و بەد ئاکار. (مردن‌انسان‌بد و فاسد)+

مردارخۆر : [ئاوەڵناو]کەلاکـی تۆپیـو خـۆر؛ مندارخۆر؛ مننارخۆر؛ وەک : کەمتیار و داڵ. (مردارخور)

مرداركردنەوە :[چاوگە،ت] (١ب) ماڵی کـە-سێک بە زەم‌کردن قەڵب‌کـردن لـەکـاتی موعامـەلـەدا. (تـوی‌سـرمـال‌زدن). (٢) کوشتنی حەیوان بێ‌سەربڕینی شـەرعـی . (٣) خراپ سەربڕینی ئاژەڵ نە بەگـوێرەی شەرع. (٢و٣.مردارکردن)

مردارەمانگ : [ناو] منارەمانگ؛ بەینی بە هار و هاوین کە لەو کاتەدا نەخۆشین و مردار بوونەوەی ئاژاڵ زۆرە. (بین‌بهار وتابستان)

مرقاندن : دەنگی نێری هاوکـات لـەگـەڵ زبان دەرهێنانی نێری بەدەوری بزنی بُـە-تەگەدا هەروەها دەنگی بـەراز و گـامێش. (صدای تکه گراز و گاومیش)

مرقە : (١) کەمترین دەنـگ؛ مرقـەی دە-رنەهات : دەنگی لێوە نەهـات. (کمتـرین-صـــدا). (٢) دەنگـــی گـــامێش و بـــەراز. (صدای‌گراز)

مروس : مریس؛ مێتن؛ مژتن. (مکیدن)

مری‌پۆش : کفن. (کفن)

مریتانۆ : [نـاو] مـرۆڤ؛ ئینسـان؛ عیسـان؛ بنیادەم؛ بەشەر. (انسان)

مریشكاوی : [ناو] قەلەمـراو؛ باڵنـدەیێکـی ڕەشە لە مـراوی چـووکترە و مـەلـەوانـە. (نوعی‌پرندەآبی)

مریشكەئاویلە : [نـاو] تۆرمـەی مریشـک-ئاویلە چەند جۆرن. (١)ڕەش‌بەشە. (چنگر). (٢)تاوسە. (طاوسک). (٣)مریشک‌ئاویلـەی گەورە و بچووک و خەنـەیـی و دەنـدوک سـەوز، سـوور بـەڵـەک. (یلـوەبـزرگـو کوچکو حناییو نوکسبزو خالدار)

مریشكەكێوی : [ناو] فڕەندێکی تیـژ باڵـە مێیەکەی(مێوەکەی) چیتـین(خاڵخـاڵ)ە و نێرەکەی لە چەند ڕەنگی(ڕەش و سـوور و زەرد)ە،کلکـی ڕەش و درێـژە و گۆشـتیان دەخورێ. (قرقاول)

مزاخە : [ناو] سـندوقی‌نـان؛ جێگـای نـان تێنان. (جای‌نان؛صندق جای‌نان)

مزانا : مـزانـی؛ دەزانـی؛ ئـەزانـی؛ دزانـی؛ زانیت؛ زانیتەی. (میدانی)

مزانوو : دەزانم؛ ئەزانم. (می‌دانم)

مزانـی :(١) مزانـی؛ مزگێنـی؛ خـەبـەری خۆش هێنان؛ پاداشـی خـەبـەری خـۆش هێنان. (مژدگانی)(٢)دەزانی. (میدانی)

مزدان : حەق‌دان؛ پاداش‌دان؛ قەرەبووی-چاکەکردنەوە. (مزد دادن)

مزراب :[ناو] میزراب نەغمە؛ دەندوک ئاسایێکی چووک لە کانزای زەرد یان شاخ یان شاپەل، یان ئێسک، بۆ ژنـدنی سـازی ژێدار و تەلدار. (مضراب)

مزرە : (١) هێستری نێر. (استرنر). (٢)ترش و شیرینە. (می‌خوش‌است)

مزگەری : [ناو] پیشە و کارگەی مسـگەر. (مسگری)

مزووری : [ناو] بەکریێ کارکردن؛ بەکـریێ گیراوی؛ لـە (مـوزدووری) فارسـییەوە وەر گیراوە. (مزدوری)

مزە : مەزە؛ کورتکراوی نـاوی(مـەرزیـە و موزەفەر)ە. (مخففاسـمرضـیەومظفـر در زبان کردی)+

مزەوت : مزگەوت؛ مزگت. (مسجد)

مزیانی : [ناو] مزگێنی؛ مزگانی؛ نوخشانە؛ نوقڵانە؛ خەبـەری خـۆش پێـدان؛ مزانـی. (مژدگانی)<مزانی

مزێج : [ناو] بێزوو؛ مەگیرانی بێزگ. (ویار)

مژدانە : [ناو] موژدانە؛ خەڵـاتیێ کـە بـە - مزگێنی هێنەر دەدرێت. (مژدگانی)

مژدی : [نـاو] بێـزو؛ مـەگیرانـی؛ بێـزگ؛ مزیج. (ویار)

مژگ : [ناو] مێشک؛ مەژگ؛ مەژۆ؛ مەژی. (مغز)

مژومۆر : [ناو] بەکەسێک دەڵێن چاوی کز بیێ؛ چاو مژومۆر : چاو نیـوە کـراوەی کـز. (چشم‌کم‌سو)

مژیای : [چاوگە] مژتن؛ مژین. (مکیدن)

مژیلانک : [ناو] مژۆلانک؛ مژۆڵ؛ بـرژۆڵ؛ برژانگ. (مژه)

مستە : مچە؛ مستۆ؛ کورتکراوی مسـتەفـا. (مخففاسم‌مصطفی)

مسمسۆک : مسەمس‌کەر؛ خنـەخـن‌کـەر؛ منەمن‌کەر. (مس‌مس یا من‌ومن‌کننده)

مسوار : [ناو]کانزای مس لەگـەڵ قاڵـاییدا تێکەل‌کراو بە (ئالیـاژ)کـراو. (آلیـاژمـس‌و- قلع)+

مسۆگەر : [ناو،بک] دابین‌کراو؛ ئامادەکـراو. (تهیه‌کننده)

مش : فرد؛ فد: [ناو] تایبەتمەندی قژی ڕەنگ‌کراو، هەر چەپکی لە ڕەنگیێ. (مش)

مشت قووچاو : [ئاوەڵناو] مشت قووچیاگ : (ب) ڕژد. چکووس؛ خەسیس؛ چـاوچنۆک؛ ڕەزیل. (خسیس)

مشتومالێ : [ناو،ت] جاران باو بوو لە گەرماو بە جۆرێکی تایبەت دەلاک(کیسە- کێش) مشـتومـاڵی موشـتەریدەدا، و دە- یشێلا.(مشت‌ومال)

مشـتومـالێ : دەسـت پیاهێنـان و سـڕین؛ (مشتوماڵی دەوی ئاوینەی ژەنگاویی خـە- یالێ). «هێمن» (صیقل؛ پاک‌کردن)

مشتوەشێنی : دەکریێ لە جیـاتی مشـتە- کۆڵە بۆ کێبەرکێی شەرەمشت بـەکاربێـت. (مشت‌زنی)

مشتەکۆڵە : یاری شـەرەمشـت(کێبرکێـی شەڕەمشت)گۆیا لە ماوەیکی نەزۆر دوور دا ئـەو نـاوەی لێنـراوە لـە تـەلـەفزیۆنـدا بیستوومە.(بکس)

مشتەگرتن : [چاوگە،ت] سێرەگرتنی تفە نگ بۆ لە ئامانجدان. (نشانەرفتن)

مشـتەل : (١)شـەتـل؛ نـەمـامیڕیشـە. (نشا).(٢) دووکـان؛ جـیێشـەتـل. (کـرت؛ جای‌پرورش‌نشا)

مشقەمشق : (١)مرقەمرقی نێـری بـە دە- وری بزندا. (٢) مۆزەمۆز؛ خولانەوەی تازە- لاوان بە کوڵاناندا بۆ حەزلێکەری. (صـدای شاک‌درجفتگیری.٢. پسرجوان کەدور

دختران‌می‌پلکد، میچرخد)
مشومۆڕ : <مۆڵومرچ.
مشوەش : وردەنیسک. (عدس‌خرد)
مشەخت‌کردن : [چاوگە،ت]کـۆچپێکـردن؛ ئـاوارەکـردن؛ تارانـدن؛ دوورخسـتنەوە. (کوچانیدن؛ آوارەکردن)
مشەگیا : [نـاو،ت] ڕووەکێکـە لامـژ وەک کـەڵـەی بێسـتان. (گیـاهی‌اسـت ،انگـل-گیاهان‌دیگر)
مشیۆ : [بەند] مەشیۆ؛ دەبێ؛ ئەبێ؛ ئەشێ؛ دەشێ. (باید)
مفا : [ناو] موفا؛ خێر؛ سوود؛ قازانج؛ چـاک. (سود؛ فایدە؛ خیر)+
مفتەلابوون : [چاوگـە،ت] موفتـەلابـوون؛ تـووشبـوون؛ دووچـاربـوون؛ مـوپتـەلا-بوون؛گیرۆدەبوون. (مبتلاشدن)
مفس : [ناو] پارزن؛ پاڵێو. (صافی)
مفسیت : < مفسد
مفلنگ : [ناو] قاحبە؛ جندە. (روسپی)
مقۆ : [ئاوەڵناو]خووگرتوو بە شتێـکـ تـە-رکی دژواربێت؛ وەک هێـرۆئین و تریـاک. (معتاد)+
مقۆمقۆ : (١)دەنگۆ؛ وتەوت؛ قسە بڵاو بوونەوە لە جەماوەردا؛ مقۆمقۆ داکەوتووە : دەنگۆیە. (٢). <ف.هن. (شایعه)
مکۆ : [ناو] مەکۆ؛ جێگای کۆبوونەوە. (جای‌تجمع)+
مکوڕ : [ئاوەڵناو]سوور لـە سـەر قسـە و ڕا. (مصر بر رای‌ونظر)
مکێنە : < نکێنە

مگیز : [ناو] تامەزرۆیی؛ مـەیـل؛ هـەوس؛ ئارەزوو؛ ئیشتیا. (آرزو)
مڵاس: [ناو] مڵاز؛ خۆ ماتکردن وگوێقوڵاغی دەرفەت بوون؛ لەبۆسەوە چوون. (کمین)
مڵاشی : [ناو] مڵاشوو؛ مەڵاشوو؛ مەڵاشـک؛ مڵاشک. (سق‌دهان)
مڵاڵە : [ناو] جزمە؛ چەکمە؛ پۆتینی درێژ تا نیوەی بەلەک. (چکمە)
ملبێند : [ناو] ملوانکە؛ ملبـەنـد؛ ملوێنـک؛ ملبێدە. (گردنبند)
ملپێچی : [ناو]کەڵەوەکێشـی؛ مـلبـادان؛ بەربـەرەکـانێ؛ نافـەرمـانی؛ ملـەجـووڕێ. (نافرمانی)
ملتۆڕلی : [ئاوەڵناو]ئەستۆزراڤ؛ ملباریـک. (گردن‌باریک)
ملکس : [نـاو] گـزگ؛ گسـک؛ گـەسـک. (جاروب)
ملکەو : [ئاوەڵنـاو] (ب) ژنـی شـان و مـل جوان و خوشیک و چـەلـەنـگ. (زن‌زیبـا-وگردن‌زیبا)
ملکێش : [ناو] دەسکەنە؛ دروێنەی دەغـڵ بە دەست. (بادست‌چیدن‌گندم‌یاجو)
ملکێش کردن :[چاوگە،ت] مـلگـرتن یـا تەناف لە مـلخسـتن و ڕاکێشـان، بـەزۆر بردن بۆ شوێنێ. (پشت‌گردن‌گرفتن‌وبردن-بەجایی)
ملۆزم : [ئاوەڵناو]مێملی ملهوڕ و بەهیز؛ لە-بەین بەر؛ دوشمنی زاڵ؛ ئافەت؛ بەڵا. (ضد؛ آفت)
ملۆمۆ : (ب) ڕەوتی سەرکێشان و گەڕانـی

فسۆس بە دوای خەبەر و جاسووسیدا. (سرک‌کشیدن‌جاسوس)+
ملوەبەرملنان : [ناو،ت]بەربەرەکانی-کردن؛ زۆرانگرتن. (مقابلەکردن؛ رقابت)
ملەجووڕیٚ : [ناو] ملبادان و کەلەوە-کێشی؛ لاموجومی؛ لاملی؛ لەقوونەجووڕیٚ بەنزاکەتترە. (نافرمانی)
ملهوڕی : [ناو] زۆرداری؛ ملئەستووری؛ شەلاتی؛ زۆرەملی. (گردن‌کلفتی)
ملێب : [ناو] شەنە؛ شەن. (افشون)
منارکردنەوە: [چاوگە،ت](١) مندارکردنەوە؛ مردارکردنەوە؛ (مردارکردن) (٢ب)کاریٚ سەقەتکردن؛ کاریٚ گەنانـدن و خراپ-کردن. (گندزدن)
منجەمنج : قسە جاوین و خۆ خافڵاندن و دەربڕینی قسە بە ناڕاشکاوی. (من‌ومن)
مندۆ : [ناو،ت] تولە فەرەنگی؛ سەگی - چووکەی کونەڕۆ. (سگ‌فرنگی)
مندۆخ : مندۆغ : <مندۆ
منع : [ناو] مەنع؛ مەنح؛ ئەم وشەیە لە ئارەوێیەوە هاتووە بەڵام لە کوردییدا بە-واتای لۆمە بەکاردێت، دوێنیٚ باسی ئە-حمەدکرا زۆریان منع‌کرد لەوکارە خراپە کە کردوویەتی، واتا لۆمە یان کرد. (سرزنش)
منمانۆ : دەنوێنیٚ. (می‌نمایاند)
منمنە : [ناو] زەنگیانە؛ مووروویی ورد. (منجوق)
منۆخ : [ئاوەڵناو] تەمبەڵ؛ لەش‌گران؛ سست. (تنبل)
منەتکێشان : [چاوگە،ت](١) داوای شتیٚ-کردن کە بێتە هۆی سووک و چرووک بوون. (٢)ژێرباری منەتی کەسێک چوون؛ (منت کشیدن)
منەمن : خۆ خافڵاندن لە ئەنجامی کاریٚ؛ ملەجووڕیٚ. (این‌پاوآن‌پاکردن)+
منیچ : من‌ژی؛ ئەز ژی؛ منیش؛ ئەمنیش. (من‌هم)
مواجوو : [ناو] مەواجوو؛ مەواجب؛ پارەی مانگانەی کاربەدەست؛ مەعاش. (حقوق)
مـوارۆ : دەخوا؛ دیٚخۆت؛ دەخوات. (میخورد)
موانۆش : دەی‌خوێنم؛ دەیخوێنمەوە؛ دیٚ بخوونم. (می‌خوانمش)
مۆبایل : اند؛ فرد؛ فد: تەلەفۆنی هاوڕیٚ. (مبایل)
مۆبەد : زانای ئائینی زەردەشتی لە مۆغ بالاتر. (موبد)
موپیتەلا : < مفتەلا.
موتلی : موتووی؛ متۆ : منداڵیٚ کە زۆر خووی بە باب یا دایکی یا کەسێکی‌تر گرتبێت؛ بۆ بێچوی زیندەوەرانی تریش دەوتریٚ. (طفل وابستە بە پدر یا مادر؛ رام)
موتووی : <موتلی
مۆخ : بەشێکی جیاواز لە مێشک کە لە پشت مێشک دایە. (مخ). (٢) مەژگی-ئیسک. (مغزاستخوان)
مۆرتخای : مەلای موسایی؛ مەلای - جووەکان. (عالم‌دینی‌یهودیان)
مۆرد : مۆرت؛ گیایێکە لە گەرمەسێر دە-ڕویٚ دژی بۆکڵێشەی پایە؛ سرکە لەگەڵ

هاڕاوه مۆرد دەساونە بەینــی قـامکی پـا و ژێر پا، بۆگەنی پا لەبەین دەبا. (مورد)

مورداد : ئەمورداد؛ مانگی ناوەڕاستیهاوین لەساڵی هەتاویدا. (مرداد)

موردەشۆ : مردووشۆر. (مردەشور)

مۆروپنجلەخۆنان : دەعیـە و دەمـارکـردن؛ لووتبەرزی و فیزکردن؛ خۆگرتن. (قیافە-گرفتن)

مورەڕەش . بزنی کەڕیلی ڕەش هەروها مووره (سوور و سپیوکاڵ و قەشان). (بز گوش کوتاهباتعین نوعرنگمو)

مۆرەی شەترەنج : داشی شەترەنـج؛ هـە-رکام لە ۳۲ پەیکەرەی کایەی شەتـرەنـج. (مهرەشطرنج)

مۆرەی کەمەر : پێـنج مـۆرەی مۆغـەرەی پشت لە بەینی مورەکانی پشــت و مـورە-کانی سیبەندەدا. (مهرەکمر)

مۆرەی مـل : مـۆرەیگـەردن(ب)حـەوت مۆرەی سەرەوەی موغەرەی پشت.(مهرە-گردن)

مۆرەیدامە : داشیدامە. (مهرەداما)

مۆری : هومایی؛ باڵوری؛ باڵبالی؛ مـەڕمـە-ڕشا. (چلوار)

مۆریانە :(۱) مۆرکە؛ ژەنگ. (۲ب)ڕشک و سپی.(۳) جووڵەوەرێکـە مێملـی خـوری و لیباسە. (زنگ؛شپش؛ موریانە..)

مۆریلە . مێلوورە؛ مرۆچە؛ مێروو. (مورچە)

مۆریماری : مووریگیمار؛ مۆریمـار؛ بـە-ردیمار؛ کاتی مار کراژ دەخا کالیسـیۆمی لەشی کەم دەبێتەوە بەهۆی کـراژی نـۆی دروستکردنەوە و بۆقەرەبـووی ئـەو کـە-ماسیە بەرد دەکرۆژی و دەیخـوا و پاشـان دەریاندەخاتە دەرەوە (دەیانهێنتـەوە)و ئـەو بەردانە چارەسـەری نـەخۆشـینی چـاوە و ڕۆشنایی و سوویچـاو زیـاد دەکـا؛ واتـای ناوەکەی بە ئارەوی(بەردی نوور)ە. (مهر مار)

مۆز : جۆرێک مێشی چزوو دارە بە گاگـە-لەوە دەدا و خوێنیان دەمژی. (مژمژ)

مۆزگرە : پووشبەقوونە. (سنجاقک)

مۆزەمۆز : سەرەتای حەزلێکەری ومشـقە-مشق. (دنبالعاشقیپسران)+

مـۆزی : مشـقەمشـق و بـە دوای ژنانـدا چوون؛ حەزلێکەری لەگەڵ ژنان. (دنبـال-عاشقیزنانبودن)

موزیر : زەرەرگەیێن؛ زیاندەر؛ (لەئارەویـرا هاتووە). (مضر)

مۆزیک : (۱)مۆسیقا. (موزیک). (۲) ئاوەنیا، منــداڵی ژن لــە مێــردی پێشــووی. (۳و۴)<ف.هن

مۆژانک : مژۆڵ؛ برژۆڵ؛ برژانـگ؛ مـوژە-ڵانک. (مژە)

موژدەدەر : مزگێنیدەر؛ خەبەری خـۆش - هێنەر. (مژدە دهندە)

مۆسیقا : (۱)هونەری بـەدوای یـەکـدا دە-رهێنـانی دەنـگ بـە ڕەچاوگرتنـی زەرب (ڕیتم)و هارمۆنی و پێکهێنـانی مێلـۆدی. (۲)بەرهەمی ئەوکارە. (موسیقی)

مۆسیقار: مۆسیقازان؛ زانیاری مۆسیقا؛ ژە نیاری ئامێری مۆسیقا. (موسیقیدان؛

موسیقیدان؛ ساززن)
مۆسیقای‌پاپ : مۆسیقای خەڵکی ئاسایی بەبێ ڕەچاوکردنی بنەمای (موسیقای مەقامی و ڕەدیفی). (موسیقی‌پاپ)
مۆسیقای‌جاز : (ب)موسیقای تایبەت بە ڕەش پۆستاڵانی ئەفریقایی. (موسیقی‌جاز)
مۆسیقای‌ڕەسەن : موسیقایێ کە لە کەوناراوە لە ناو میلەتێکدا گەشەی کردووە؛ لە کوردیدا زیاتر لە تۆی مەقامەکاندا گونجاوە و پێوەندیی بە مێژینەی مۆسیقاوە هەیە. (موسیقی‌اصیل)
مۆسیقای‌کلاسیک : مۆسیقای بەربڵاوی ئورووپی لە سەدەی ١٧و١٨دا؛ و بەردەوامیی ئەورێبازە. (موسیقی‌کلاسیک)
موشک : میشک؛ میسک؛ موسک؛ عەتری ناوکی جۆرێک ئاسکی وڵاتگەلی خەتا و خوتەن و ساخارین. (مشک)
موعەلیمی‌تایبەتی : سەیدایێ کە لە دەرەوەی فێرگە (لە ماڵەوە)دەرس دەڵێتەوە زیاتر بە پارە. (معلم‌خصوصی)
موغ : لە ئاوێستادا(مغوٚ)بە پیاوی ئایینی زەردەشتیان گوتووە. (مغ)
موغموغە : مغمغە؛ مێشوولەی قاچ درێژی سەرپشت کوڵکن. (پشه‌پادرازبزرگ)
موفادار : بەلەشت‌وموفا؛ خاوەنی سوودو-قازانج؛ مەفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
موفەتیش : (ب)سیخوڕ؛ فسوٚس؛ جاسووس؛ پشکێن. (جاسوس)
موقەیەت : گریدراو؛ دەرووەست؛ بەندیوار؛ ڕەوتی ڕوودەر بایسیکردن؛ پابەند. (مقید)+
مۆکر : لە(مەکرووهی) ئارەوییەوە هاتووە، کارێک‌کە نەکردنی باشترە لەکردنی؛ خوراکێ کە نەخوارنی باشترە لەخواردنی. (مکروه)
مۆکێت : فرد؛ فد؛ اند: ڕایەخێکە بە مەکینە چنراوی کوڵکن بۆ ڕاخستن لە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت)
مۆکێت‌کاری : ڕەوتی ڕاخستن و چەسپاندنی مۆکێت بە تەختی عەرزی ژووردا. (موکت کاری)
موٚلان : مژ؛ تەم‌ومژێ کە بە عەرزدا دەڕوا. (مه‌غلیظ سطحی؛ هوای‌مه‌آلود)
موٚل‌ومرچ : مچومۆڕ؛ مۆن؛ ڕووتاڵ؛ ڕووگرژ؛ مرومۆچ. (عبوس)
موٚلەق : [ئاوەڵناو] لە موعەلەقی ئارەوییەوە هاتووە؛ هەڵواسراو؛ ئاوێزان و ویستاو بە حاسمانەوە. (معلق)+
موٚم : [ناو](١)مێو؛ مێوی‌هەنگوین. (موم).
(٢) شەم؛ شەمی داگیرساندن. (شمع)+
موٚمدان : [ناو] جێگەی شەم هەڵکردن؛ (ب) بەیەکەوە چەسپاندن؛ بەستن و شەتەکدان؛ یان گرێدان. (شمعدان؛ چسباندن)
موٚموٚل : مووی چاو کە لە پێلووەوە ڕوو بە ناو چاو دەڕوێ؛ و ئەگەر چارە نەکرێت کوێر دەکا. (روئیدن‌مو روبه‌داخل‌چشم)
مۆمیاگەر : کەسێک کە مۆمیایی دەکا. (مومیاگر)
مۆنیتۆر : [ناو] ڕووبەری نیشاندەری وێنەی کەمپیوٚتێر و تیلێویزیوٚن؛ شاشەی کومپیوٚتێر . (منیتور؛ مانیتور)

مونیر : منیره؛ ناوە بۆ ژن. (اسم‌زنانه)
موو بە بەیندانەچوون : تەواو پێکەوە نووساو؛ (ب)زۆر بەین خۆش و تەبا. (بهم-چسپیده؛ دوست‌صمیمی‌ونزدیک)
مووبەموو : (ب)گێرانەوەی خەبەر بەوردی. (موبەمو)
مووچنگـۆک : [ناو] مووچینی‌چووک؛ مووکێشی‌چکۆلە؛ مووچینک. (موچین-کوچک.)
مووچیاگ : [ناو،بەر] نووشتاوە؛ چەماوە؛ شتی کە مووچاوەتەوە و گرمۆڵەبووە. (خمیده؛ مچاله‌شده)
مووخۆرکە : [ناو] ڕەوتی دووفلیقانە بوونی سەری موو کە دەبێتە هۆی وەرینی موو؛ زیاتر لە مووی درێژی سەردا پەیدا دە بی.(موخوره؛ مرض‌شکافته‌شدن نک مو)
مـوودرز : مـووقلێش؛ درزی زۆر ورد. (مودرز)
مووده‌مار : وردەدەمار؛ دەماری باریکی ناوە لەش کە لە دەمارەکان جیا دەبنەوە. (مویرگ)
موور : (١)کەرپل؛ بزنیکە گوێی چکۆلە و کورت بێت. (بزگوش‌کوتاه)(٢) کۆتەی دار. (قطعه چوب کلفت)
موورگەگیا : پێچیلە؛ گیایێکە بەگوڵی‌سوور یان سپییەوە، تووەکەی خڕە و ماکی ئانتی بایوتیک(دژی هـوورک)ی زۆرە و کوڵێزاوی بۆ شتنی برین باشە. (گل‌لادن)
مووروەکەرانە :[ناو] موروویێکی ئەفسانەییە گویا لە لەشی کەسێک بساوری دەبێتە هۆی ڕاکێشانی خۆشەویستی و مێهری ئەوکەسە. (معادل‌مهره مار درفارسی)
مووری : [ناو](١)مووروو. (خرزه). (٢) مرۆچە؛ مێلوورە؛ مێروو. (مورچه)
مووزپێچ : بەلەکپێچ. (مچ‌پیچ.)
مـووزەر : مـووزەرد؛ پـۆڕ زەرد؛ قژکاڵ. (موزرد؛ بلوند)
مووسیر :[ناو] سیرۆکە؛ مووسڵ؛ سیرەعەجەمانە؛ مووسلی؛ گیاییکە بنەکەی لە سیر دەکا و لە ناو ترشییات و ماستی دەکەن. (موسیر)
مووشن : (١)[ئاوەڵناو] مووشەمووشکەر. (کسی‌که صدای‌نفس‌کشیدنش ازدماغ شنیده‌شود). (٢) میەن؛ دەڵێن؛ دەبێژن؛ ئوشن. (مگویند)
مووقلێش :<مووردز.
مووهەڵپرووزاندن : [چاوگە،ت] (ب) هاتن و پەیدا بوونی کەسێک لە دوای باسکردنی؛ لەپڕ پەیدا بوون. (موی‌کسی-راآتش‌زدن.کنایه‌از) (آمدن‌کسی پس‌ازاسم-بردن‌ازاو)
موهەندیس : [ناو] ئەندازیار. (مهندس)
مهاباد: [ناو] (١)ناوی ئازەرهۆشەنگ،پێغەمبەرێکی پارسییەکانبووە؛(٢) شاری مهاباد، زێدی قازی موحەممەد.(مهاباد)
مەبەران :[داهاتووی چاوگەی بردن بۆ کۆ] دەیبەن؛ دەبەن؛ ئەوەن؛ ئەیوەن. (می‌برند)
مەبەری : [داهاتووی چاوگەی بـردن بـۆ کەسیک دووهەمی تاک]دەیبەی؛ دەبەی؛ ئەوەی؛ ئەیوەی؛ موەری. (می‌بری)

مەترسوو : دەترسم؛ ئەترسم. (می‌ترسم)
مەترەباز : [ئاوەڵناو] پیاز پاک‌کەر؛ ریاباز؛ خوڵتەکەر؛ ماستاوکەر؛ زمان‌لووس؛ چاپ-باز؛ خافڵێن؛ حۆقەباز؛ جامباز؛ مەرایی‌کەر. (حقه‌باز؛ چاپلوس)
مەترەق : (ب)ئەندامی شەرمی پیاو. (ذکر)
مەتکنە : [کاری ئەمری سەلبی] مە-دڵۆپێنە؛ مەتکێنە؛ (نەچکان)
مەتڵەب : ئەم وشە لە ئارەوییەوە هاتووە بەڵام واتاکەی گۆڕدراوە. پێم مەتڵەب نییە: واتا پێم شتێکی ئەوتۆ و گرینگ نییە (مهم؛ مسئله چشمگیر)
مەتەرێز : شەرەکەڵ؛ شەڕ؛ شەڕگە؛ مە یدانی‌شەڕ. (جنگ؛ میدان‌جنگ)+
مەتەلوان . مەتەڵۆک‌بێژ؛ مەتەڵوان. (معما-گوی)
مەتەوکەوان : [ناو،ت]جۆرێک مەتەی دە-ستەدار کە بە ژێی کەوان دەخولێتەوە بۆ کون‌کردنی دار و شتی‌تر. (مته‌وکمان)
مەجبوورئاوا : گەڕەکی کەنار شار و فەقیر-نشین کە خانوو بە تەلیس و تەنەکە دروست دەکەن. (حلبی‌آباد)
مەجمنە : لە چاوگەی‌جوین؛ مەجێونە؛ مە-لەقێنە؛ مەشەکنە؛ مەشەکێنە؛(ب) تەکانی-مەدە. (تکان‌نده)
مەچەکە : جۆرێک ملە و زۆرەبانێ؛ زورانێ کە مەچەک لە ناوقەدی یەکترتونددەکەن. (نوعی‌کشتی‌محلی)
مەحبوس : جۆرێک یاریە بە تەختە نەرد دەکرێ. (محبوس)

مەحجەری :[ناو] تارمە؛ محەجەری؛ دیواری دەوری هەیوان یا قەراخ پلیکان بە میلەی کانزا یان‌دار بۆ بەرگری لە کەوتنە خوارەوە. (معجر)
مەحلان : [ئاوەڵناو] قابیل؛ خاوەنی زانایی؛ پسپۆڕ؛ شارەزا. (دانا)
مەختە : [ناو] دەستەبەری. (بیمه)
مەخشووش : شێواو؛ تیکەڵ و پێکەڵ. بە-ترەف. (مغشوش)
مەخمەڵەک : فد: [ناو] سووریجە. (مخملک)
مەخە :[کاری ئەمری سەلبی لە چاوگەی هاویشتن] مەیخە؛ مەیهاوێ؛ مەهاوێ؛ فڕمەدە. (نیانداز)
مەدرەخە : [ناو] ئەسپەرە؛ جێگای‌پێ لە-سەردانانی پێمەڕە. (جای‌پادربیل)
مەدوونە : [ناو] جۆرێک چرای شیلە گە-رچەک. (چراغ‌روغن‌کرچک)
مەرازە : یەکەی ژماردنی تەمەنی سەگ؛ سەگی‌دوومەرازە : سەگی‌دوساڵانەیە. (واحدعمرسگ)
مەرافە : [ناو] لە مەرافێعای فارسییەوە هاتووە؛ شەڕ، داوا؛ جەنگ؛ کێشە. (دعوا)
مەربێڵ : [ناو] ئەسپەرەی پێمەڕە؛ مەدرە-خە؛ پێمەڕە. (جای‌پادربیل؛ بیل آهنی)
مەرجان : [ناو] گیاندارێکی دەریاییە لە ئاوی شیرینی(غەیری‌سوێر)ی دەریادا دە-ژی؛ کوراڵ یان بستام یا شماوەی لە شیبەتی کە لە سەریەک کۆدەبێتەوە و خشڵ‌ومووروی لێ دروستدەکەن.

(مرجان)

مەرجانپێخاوس : (ب)ورچ. (کنایه.خرس)

مەرزدار : [ناو](١)هەر شت کە سنووری دیاریکرابێت. (دارای‌مرز). (٢) بەرپرس و ئاگاداری سنوور؛ مەرزەوان. (مرزدار)

مەرزداری : [ناو](١) ڕەوتی سنوور دیاریکراوی. (حالت‌مرزداشتن). (٢) ڕەوتی کارگێڕی و بەرپرسبوونی سنوور. (مرزداری)

مەرزم : [ناو] پلووسک. (ناودان)

مەرزەڤان : [ناو] سنوورەوان؛ مەرزەوان؛ ئاگاداری‌سنوور. (مرزبان)< مەرزدار

مەرزینگە : [ناو] دامودەستگا؛ ڕێکخراوە؛ ڕێخراوە. (اداره؛ پایگاه)

مەرشمین: [ناو] مارشەمعوون؛ مارشیموون؛ سەرکردە و گەورەی فەلە(مەسیحی)گەل. (مارشیمون)

مەرقە : [ناو] پیازداخ. (پیازداغ)

مەرقەو : [ناو] مەرقەد؛ گۆڕ؛ قەبر. (مرقد)

مەرگومیر : [ناو] مەرگ و تیا چوون. (ب) ڕەوتی قڕتێکەوتن؛ مردنی‌زۆر لەناو ڕەمە - یان جەماوەردا پەیدا بوون. (مرگ‌ومیر)

مەرگۆنە : گولۆلەکردن و پێچاندنەوەی هەرشت. (گلوله‌کردن‌وپیچیدن)

مەرگە مویش : [ناو] مەرگە موش؛ ژەهری ئارسنیک؛ ژەهری مشک کوژ. (مرگ‌موش)

مەرگەمار : [ناو] تەلەمار؛ گیایێکە لە کوردستان زۆرە لە قەدیمدا هاراوەی میوەکەی لەگەل زرنیقدا گەردێکی لێ‌دروست دەبوو کە ماری کوێر دەکرد، بۆ سیاتیک (پەنمانی دەمار) بەکەڵکە. (پانە- ترو؛خاورک؛کبر)

مەرگەمەلە : [ناو] (ب)مەلە چاک نەزانین. (کنائی، خوب شنابلدنبودن)

مەڕموول : [ناو] برە؛ شفرەی‌برەک؛ شفرە- ی‌بەرزا. (دو دندان‌گراز)

مەڕمەڕش : [ناو] هومایی؛ بلووری؛ شاخ- بزی؛ بالبالی؛ بەلووری؛ مەڕمەڕشا؛ مۆری. (چلوار)

مەرنای : مراندن. (میراندن)

مەڕەبێر : [ناو] ڕانەبێرە؛ دانەمەڕ؛ ڕانەمە ڕهێنانەوە بۆ نزیک گوند لە نیوەڕودا بۆ دۆشین. (گله‌ابرای‌دوشیدن‌نزدیک‌آبادی- آوردن)

مەرەمووز : بە ئەزموون؛ دونیادیتوو؛ پوخت. (دنیادیده؛ باتجربه)

مەز : لا؛ کن؛ پاڵ؛ بال؛ نک؛ تەنیشت. (نزد؛ جنب)

مەز : مەزن؛ (مەز، مەزی، مەزویی،مەزدا) لە ئاوێستادا بەواتای گەورە هاتووە و وشە- یێکی زۆر کۆنی کوردییە. (بزرگ؛ کبیر)

مەزاختن : لە حەرام‌گێران؛ خراپ‌کردن؛ لە دەستدان. (خراب‌کردن)

مەزاد . [ناو] کیٚزیاد؛ جۆرێک فرۆش وەک هەراج بە هەرکەس قیمەتی زیاتر بدا. (مزایده)

مەزار : قەبر؛ گۆڕ؛ گڵکۆ. (قبر)+

مەزارگە : زیارەتان؛ قەبرسان؛ گۆڕستان. (گورستان)

مەزانە : (١) زانینت نەبێت؛ ئاگات لـێنـە-
بێت. (نـدان). (٢) تومـەز؛ تمـەز؛ مـەمنـا؛
تۆمەیژە؛ تۆمەڵێ. (تونگو)
مەزحەکە : [ناو] گاڵتەجار؛ گاڵتە.(مسخره)
مەزدا : مەز واتا گەورە و(دا)بۆی هەیە کـە
یەکی لەسێ وشەی(دارا ،دانـا، دانـەر) وە-
رگیرابێت. (مزدا)
مەزدەک : مرۆڤێکی کورد بوو کـە ئـایینی
مەزدەکی دامەزراند و لـە پاشـان خـۆی و
شۆپگرانی بەدەستی ئەنەوشیرەوانی شـای
ئێران کوژران. (مزدک)
مەزدەکی : [ناو] شۆبگری دینی مەزدەک.
(مزدکی)
مەزراح : [نـاو] مـەزرەق؛ مـزراق؛ مـزراح.
(گردنا)
مەزرەکەوان : چاپخانچی. (چاپخانەچی)
مەزغەنـە : [نـاو] خانوویێـک کـە چـاوە-
چاوە(دیودیو) و ژوور ژوور بەکـرێ بـدرێ.
(خانەای کەاطاق‌اطاق کرایەدادەشود)
مەزگی : [ناو] (مەز)واتا گەورە(گی)واتا :
گە، گا، جێگا، گەورەجێگا؛ جێگای گـەورە؛
جێگای بەرێز؛ جێگای بەروومەت؛ مزگـە-
وت. (مسجد)
مەزگیت : [ناو] مەزگی؛ مزگت؛ مزگەفـت؛
مزگەوت؛ مـزەوت؛ مـاڵیخـودا؛ خانـەی-
خودا.< مەزگی (مسجد)
مەزناندن : [چاوگە،ت] حورمەتگرتنی زو-
ر؛ گەورەکردن لەلای خەڵک؛ مەزن‌کردن.
(بزرگ‌داشتن)
مەزووک : [ئاوەڵناو] نەزۆک؛ مێوینەیێ کە
بێچووی نابێ. (نازا)
مـەزە : کـورتکراوی نـاوەکـانی مـەرزییـە
وموزەفەرە. (مخففاسم‌مرضیەومظفر)+
مـەزەچێشـتن : [چاوگـە،ت] تـامکـردن؛
مێڵاککردن. (مزەکردن)
مەژاڵک : [ناو] قاپووڵکەی سەر؛ قاپیلـک؛
قاقلۆک؛ کاپۆلک؛ کاژەڵاک؛ کاسەی سـەر.
(جمجمە)
مەژگیئێسقان. مەژگیئێسـک؛ مـەژگـی-
لوولاک؛ مۆخیئێسقان. (مغزاستخوان)
مـەژە : نیسـک؛ مـەژو؛ نـوژی؛ میـژوی.
(عدس)
مەژیر : پسپۆر؛ زانا؛ کارزان. (متخصص)
مەژیوشک : مێشکوشک؛ قسـە ناحـاڵی
کە هەر لەسەر بواری فیکریی خۆیدا ماوە؛
فکرکۆن؛ کۆنە پەرەست؛ بیر گرساو؛ دژی
پێشکەوتخواز و نوێخواز. (متحجر)
مەژیهشک : < مەژیوشک
مەستکەر : (١)[ناو،بک]کەسێکە مەست
دەکا و شەراب دەخواتەوە.(کسی‌کەمسـت-
میکند) (٢) [واوەڵناو] هەرشتێ ببیتە هـۆی
سەر خۆشی. (مسکر)
مەستوورە: ناوە بۆ ژنان؛ ناوی مەستوورەی
ئـەردەڵـان ژنـە شـاعیری بـەناوبانـگ.
(مستورە)
مەسەف : [ناو] تەپکە. (نوعی‌دام‌پرندگان)
مەسەو : [ناو] مەزەو؛ مەزەب. (مسب)
مەسیح : حەزرەتی عیسا پێغەمبەر. (عیسی
مسیح)
مەسیحی : [ناو] خاچپەرەست؛ فەلە؛ فەلا.

(مسیحی)
مەسیحییەت : خاچپەرەستی؛ ڕێبازی مەسیحی بوون. (مسیحیت)
مەشکەدۆ :[ناو](١) جۆرێک ماری کورت و قەویە. (٢ب) مەشکەی جێگای دۆ یان پڕلە دۆ؛ پیاوی زگزلی پێدە شوبهێنن.(نوعی‌مار.مشک‌دوغ)
مەشکەڕان : [ناو] شلکەیڕان؛ نەرمەڕان. (نرمی‌ران)
مەشکەرەک : [ناو] مەشکەدرە؛ جۆرێک کوللەیە(سەوز و ڕەشە) و بە دەنگی بەرز دەخوێنێ. (نوعی‌ملخ‌بزرگ باصدای بلندجیرجیرک‌آسا)
مەشکەسکە : سکەمەشکە؛ بە مرۆڤی زگ زل دەلێن. (شکم‌گنده)
مەشکەلاق : [ناو] مەشکەلوولاک؛ بەلەک. (ساق‌پا)
مەشکەلوولاک : <مەشەلاق.
مەشکەومەلان : [ناو،ت] دەزگای مەشکە؛ مەشکە یا گاوس بە سێپاکەیەوە. (مشک‌وسه‌پایه‌اش)
مەشەیی : [ناو] مەشەدی؛ کەسێک کە چووبێت بۆ زیارەتی ئیمامی هەشتەمی شێعە؛ زیاتر لە ناو شێعەدا باوە؛ (مشدی) (٢) خەلکی مەشهەد. (مشهدی)
مەعدەنووس : [ناو] مەدەنووس؛ شانۆکێ؛ جافری.(جعفری)
مەعزەر : [ناو] لە مەحزەری ئارەوییەوە هاتووە، نووسینگەی(مارەوتەلاق)یا نوسینگەی(قەبالە) و بەلگەی ملک و خانوو. (دفترخانه)
مەغلا : [ناو] مۆلگە؛ جێگای مۆلدانی ڕەشەولاخ. (جای‌استراحت‌گاوها)
مەفادار : [ئاوەلناو] بەلەشتوموفا؛ سوودوقازانجدار؛ موفادار؛ بەفاییە. (بهره‌دار)
مەفشەن : [ناو] مەشفەن؛ تاتەشۆر. (تخت‌مرده‌شویی)
مەقلاندن : [چاوگە،ت] ڕەنگ پیاساوین؛ ڕەنگ‌کردن؛ ڕەنگاندن. (رنگ‌کردن)
مەقلین : [چاوگە،] ڕەنگ تێساویان؛ ڕەنگ‌کران. (رنگ‌شدن)
مەقەرنە : [ناو] ماکاڕوونی؛ جۆرێک هەرشتە؛ هەرشتە فەرەنگی. (ماکارونی)
مەکرۆ : < مۆکر
مەکیشۆ : مەکیشوو؛ دەکێشم؛ ئەکێشم. (می‌کشم)
مەلالان : ئەوان دەلالیانەوە؛ دەلالینەوە؛ دەپاڕانەوە؛ دەپاڕایەوە؛ دەلالیاوە. (التماس‌می‌کردند؛ التماس‌می‌کرد)
مەلالیا : ئەو دەپاڕاوە؛ دەپاڕایەوە. (التماس‌می‌کرد)
مەلایە : (١) مەلاس؛ پێش نوێژە. (ملا). (٢)[ناو] سەربە کلاوە؛ بالندەیێکی پۆپەدارە بەقەرا ڕیشۆلێیک دەبێت. (نام‌پرنده‌ایست)
مەلحەکە : <مەزحەکە
مەلخاندن . شاردنەوە؛ دابین‌کردن؛ حەشاردان. (پنهان‌کردن)
مەلسین : (١)پەراش‌پەراش‌بوون؛ وردبوون؛ شکان، وردوخاش‌بوون.(٢) مەلاس‌بوون؛ ملاس‌بوون. (خردشدن.

(کمین کردن)

مەڵکەسەن : کرمێکە داوەتەنە دروستدەکا و لە پاشان باڵ دەردێنێ و هەڵدەفڕێت. (نوعی کرم)

مەڵلا : [ناو] نـەفـەری ئـەوەڵ لـە کایـەی مێشێن و مەرمەڕێندا. (نفراول درتیلەبازی)

مەلۆک : پیاوێ کە لە ماڵدا کاری ژنانە دەکا. (مردی کەکارزنانەانجام‌می‌دهد)

مەلوەند : [ناو] مەڵوەن؛ جێگەی‌ژیان؛ مە-ڵبەند. (جای‌زندگی کردن)

مەلەرۆژە : فرندییێکە لە پاساری چـووکتر و بزۆزترە، دەندووکی درێژ و باریکە و شیلە-ی گوڵان دەمژێ و هێلانەکەی بە لقـی-داراندا شۆڕ دەبێتەوە. (شهدخور)

مەڵەغانگێر : درووێنەوانێ کە بەمـەڵـەغـان درووێنە دەکا. (دروگری‌باداس‌بلند)

مەلەنگ :[ئاوەڵناو] جوان و خوشیک؛ قـە-نج؛ شەپاڵ؛ دەلال؛ خوشکۆک؛ (زیبا)

مەلهێب : [ناو] مەلهەب؛ شـەنـە؛ شـەن. (افشون)

مەمان : [ناو] (١)مـەمـکـان.(پسـتانها). (٢) لەکورسـتانی ڕوژ هـەڵـات لـە فارسـییەوە هاتوە و بووە بە باو، منداڵ لە جیـاتی دایـە دەڵێ مەمان. (مامان)

مەمکە : [ناو] پێچێکی کونکراوە، جێـگـای نەوت هاتنەدەر لـە چراتـوڕ و چوونـە نـاو تۆری چرا؛ جێگای هاتنە دەرەوەی گاز لـە چیشت لێنەری گازیدا. جێگای هاتنـە دە-رەوەی بێنزین لە کار بو ڕاتۆری سەیارەدا بۆ ناو مۆتۆڕ. (پستانک)

مەمۆڵە : [ناو] مەمکۆڵە؛ مـەمکـی گچکـە. (پستان کوچک)

مەمووز : [ناو] مامێز؛ مەهمێز. (مهمیز)

مەمی‌ئالان : شارێکی کەونـارای خـاپوور، کە لە کوردستاندا بووە. (نـامشـهرویرانـە-قدیمی)

مەنار : [ناو] منار؛ مردار؛ بـی‌سـەربـڕین - مردنی حەیوان. <مرداركردنەوە. (مردار)

مەنتەشـە : [نـاو] لاولاوەی دەرک و پـە-نجێرە. (لولای‌درب‌پنجره)+

مەنجەڵی زنجیرەدار . مەنجەڵـی زۆر گـە-ورەی دەسکدار. (دیگ‌دسته‌داربزرگ)

مەنجەنیک : [ناو] ئارەو کردوویە بـە مـە-نجەنیق؛ لە شەڕی قـەدیمـدا ئـاگر هـاوێژ بووە بۆ بان قەڵا لەکاتی گـەمـارۆدان یـان هێرشـكـردن وگرتنـی قـەڵـای دوژمـن. (منجنیق)

مەنح : < مەنع

مەندەل : [ناو](١) فاڵ؛ وەک: ڕەمل‌گرتنە-وە. (٢)حاشا؛ دان‌پیدانەنان؛ نەپەژراندن؛ پا لێنەنان. (فال گرفتن.انکار)

مەندین : [ئاوەڵناو] بەهێز؛ بەقەوەت؛ قـە-ڵەوی تێکسمراو. (پرقدرت؛چاق‌وکوتاەقد)

مەنقەڵی کارەبایی : [ناو] مەنقەڵـێ کـە بـە کارەبا گەرم دەبێت. (منقل‌برقی)

مەنهەج :

مەنەی : [چاوگە،] مان. (ماندن)

مەنیجە : مەنیج؛ (مەنیژە، کچی ئەفراسـیاو گراوی بیژەن) ناوی ژنانەیە . (منیژه)

مەوج : [ناو](١)شەپێـل؛ شـەپـۆل؛ مـۆنج؛

پێل. (موج). (٢) جاش؛ جاجم؛ نـوێن پـێچ. (رختخواب‌پیچ)
مەوز : [ناو] داریکی گـەرمـە سـێرییە؛ بـە میوەکەیشی دەڵێن مەوز. (موز)
مەولانا : < مەولەوی
مەولەوی : ناوی جەلالەددین موحەممـەد بەهادینی بەلخی بووە، ناسراو بە مەولانای ڕۆمی خاوەنی دیوانی مەسنەویی مەعنـە-وی و دیوانی شەمسی تەبریزییـە کـە بـە زبانی فارسی داپناوە بەڵام خۆی عـارفێکی مەزنی کورد بووە. (مولوی‌بلخی؛ مولانـای رومی)
مەولەویی تاوەگۆزی : <ف.هن
مەوەر : [کاری‌ئەمری لەچاوگەی بردن بـۆ کەسیک دووهەمی تاک](١) مەیبە؛ مەیوە؛ نەبە؛ مەبە؛ (نبر؛ مبر)(٢) مەیبە بـەناویـدا؛ پیامەکە؛ پێیدامەکە. (فرونکن)
مەوینی : دەبینی؛ ئەبینی. (می‌بینی)
مەهان : [ناو] بێ‌نوێژیی مانگانـەی ژنـان. (عادت‌ماهانه)
مەهبرن : ماوەی بێزوکردنی ژنی توڵدار. (روزهای‌ویارزن‌باردار)
مەهموز : [ناو] مامێز؛ مەهمێز. (مهمیز)
مەهووژ : [ناو] مەڤیژە؛ مێوژ؛ مەویژ؛ مـاوژ؛ مەڤیژ. (مویز)
مەهەر : [ناو] شفاعەت؛ لاڵیانەوە.(شفاعت)
مەی : [ناو] مانگی پێجەمی ساڵی زاییِنی ٣١ ڕۆژە و لە یەکەمـی گوڵانـەوە دەسـت پێدەکا. (مە)+
مەی پەرەست : [ئاوەڵناو] حەز لەمەی‌کەر؛ مەی‌خۆر. (می‌پرست)
مەیاندار : [ناو] میاندار؛ مەیداندار؛ مەیـدا-نداری زۆرخانە: سەردەستەی پاڵـەوانـانی زۆرخانە. (میاندار)
مەیانە : [ناو] خەڵووزی‌بەرد؛ زوخـاڵ‌سـە-نگ. (ذغال‌سنگ)
مەیاونووم : ئەمگەیێنیٚ؛ دەمگەیێنیٚ. (مرا-می‌رساند)
مەیبـەنـگ: [نـاو] مـەیبانـگ؛ مـەیخانـە. (میخانه)
مەیجێر : اند: [ناو] دەرەجەی عـەسـکەری لە ئەرتەشی ئینگلیز و ئەمریکادا؛ بەرانبـە-ری سەرگورد. (سرگرد)
مەیداندان : [چاوگە،ت] مەیـدان‌پێـدان؛ ڕووپێدان؛ بەدەمەوەدان؛ ڕێدان؛ ماوەپێدان. (میدان‌دادن)
مەیدە :(١[کاری ئەمری لەچاوگەی دان بۆ کەسیک دووهەمی تاک])مەیدەریٚ؛ پی‌مەدە؛ دڵ هەریەکێکە مەیدە بە هـەزار. «فۆلکلۆر» (٢) ئاردی دووجـار لـە هێڵکـەک دراو. (آرد دو بارالک‌شده)
مەیدەڤان : [ناو] نانەوا؛ نانپێژ. (نانوا)
مەیرە : (١) مەی‌هێنە؛ تەنیاوەرە کـەس - لەگەل خۆت مەیرە : کەس لەگەل خـۆت مەهێنە. (میاور). (٢) < مەیلە٢
مەیرێژە : [کاری ئەمری لەچاوگەی ڕژتن-بۆ کەسی دووهەمی تاک]کلی‌پیامەسـاوە؛ کلچـۆکی‌پیامـەهێنـە؛ چـاوت‌مـەرێـژە : سووروەی تـیٚ مـەرێـژە. (سرمەنکـش). (٢)قڵمی مەدەرەوە؛ بڵاوی‌مەکەوە؛

ئاوەکەمەڕێژە؛ مەیرژنە؛ مەیرێژنە. (نریز)
مەیل‌نان : مەیل‌وەلانان؛ لەبیر بردنـەوەی خۆشەویستی. (فراموش‌کردن محبـت و - دوستی‌وعشق)
مەیلە : (١)سەربەست لەکردنی‌کاری؛ مـە- یلەیە : هەرکەس بەمەیلی خۆیەتی. (دل- بخواهی) (٢) مەیلە، یان مەیـرە، لـۆرک و پەنیری تێکەڵاو. (پنیرولورمخلوط)
مەیو : دێت؛ دی؛ تێت. (می‌آید)
مەیوە : (١و٢)[کاری ئەمری لـەچاوگـەی بردن‌بۆ کەسیک دووهەمی تاک] مەییـە؛ دوری مـەخـەوە. (نبـرش). (٢) پیامـەکـە؛ پیامە چەقێنە. (فرونکن) . (٣) مەییوە؛ گرساوە. (منعقدشده).(٤)میوە؛ مێوە.(میوه)
مەیەز : [نـاو] مـەیـەس؛ مـێش مـەگـەز. (مگس)
می : [ناو] سێهەمین نۆتی مۆسیقا. (می)
میتکنە : <مێتوولکە.
مێتوولکە : [ناو] ئـەسـپێی وردی تـازە لـە ڕشـــک (گـــەرا) دەرهـــاتوو؛ میتکنـــە. (نوزادشپش)+
میتەل : [ناو] دۆشەک؛ دۆشەکە. (تشک)
میتێن : [ناو] هەڵماتێن بە میتـە داکـردن؛ مەڕمەڕێن. (نوعی‌تیله‌بازی)
میچ‌کوت : تەژی کردنی هـەمـار یـا هـەر ژووری تا میچ؛ هەماری‌کا میچ کـوت لـە- کایە : واتا سەر لێو پڕە. (تاسقف پـرکـردن انبار)
مێچکە : [ئاوەڵناو] (ب) پیاوی ئاڕیلە و ژن ئاسا؛ ژنانیلە. (اخلاق‌زنانه‌داشتن مرد)

مێخسکە : [ناو] گوڵمێخی سەرپانی ئاسـن. (گل‌میخ‌سرپهن)
مێدیا : [ناو]میللەت و دەوڵەتی ماد کەکورد نەتەوەی ئەوانن؛ دەوڵەتی ماد.(مدیا؛ ماد)
میراوا : گوندێکـە پاڵیـداوە بـە بـۆکانـەوە. (میرآباد)
میراودەلی : عەشیرەتێکن لە پشدەر. (نـام- عشیره‌ای‌درپشتدرعراق)
میردەزمۆکە : [ناو] مێردەزمە؛ سەنگ سواربوون(کاووس)؛ مۆتە؛ مۆتەکە. (کابوس)+
مێرگەشە : [ناو]مێرگ؛ چیمەن؛ مێرغـوزار. (مرغزار.چمن)
مێرمنداڵ : [ناو] لاو؛ گەنجی‌کەم‌تـەمـەن؛ تازەلاو. (نوجوان)
میروولەکردن : [چاوگە،ت] سەرەتای وە- کـوڵهـاتنی تـراو. (اوایـل‌جـوش‌آمـدن- مایعات)+
میروولەعەجەمانە : [ناو] جۆرێک مێلوورە- ی گەورە و گازگرە. (نوعی‌مورچه)
میرەدێ : گوندێکە لـە باشـووری سـەقـز. (میرده)
میـری‌میـران : [نـاو] ئـەمیـری‌ئـەمیـران؛ سوڵتان. (سلطان)
مێز : [ناو] چرپای لەسەر نووسین. (میز)
میزا : [ناو] میرزا؛ خوێندەوار. (میرزا)
میزاڤـک : [نـاو] میـزاو؛ ئـاوە باریکـەی کوێرەکانی؛ شۆڕاوەی‌کەم. (آب‌باریکه)
میزان . [ئاوەڵناو+ نـاو] (١) ڕادە. ئـەنـدازە. (٢) بەرانبەر. (٣)کۆک؛ لە یـەک کـۆکدا؛

دووسازی هاوکۆک. (٣) دروستبوونی
شتی وەک کاتژمێر، کات ژمێرەکەت
میزان‌کە. (٤) مانگی حەوتەمی ساڵ یە-
کەم مانگی پاییز. (٥) پاژی جیاکراوە بە
دووهێڵی ئەستوونی لە سەر پێنج هێڵی
ئاسۆیی نۆتی مۆسیقا. (١و٢و٣و۴و٥.
میزان)
میزراب : <مزراب.
میزکەف کردن : هاتنە سەر بار؛ کەیف لە
ئەنجامی کاری هەڵسان.(کنایی تمایل پیدا-
کردن برای انجام کاری.اشتیاق داشتن)
مێزوینە : [ناو] نیسکین؛ مێژوینە.
(عدسین)
مێزەکار : [ناو] چاودێر؛ زێرەڤان؛ زێرەوان.
(نگهبان)
مێژونک : [ناو] شەمشەمەکوێرە. (خفاش)
مێژووەمار : [ناو] نیسکەتاڵە؛ گیایێکی ژە-
هردارە و بەرەکەی خڕە. (عدس تلخ)
میسواک : فد: [ناو] سیواک؛ ددان شۆر.
(مسواک)
مێش: مەڕ؛ گورگ‌ومێش : بەیانی زوو یان
ئێوارەی درەنگ وەخت کە گورگ و مەڕ
لە یەک جوێ‌نەبنەوە . (میش)+
مێش : [ناو] هەنگ؛ کرمێکە لە زستانانـدا
لە ژێرپێستی ڕەشە وڵاخ پەیدا دەبێت و -
هەڵدە قوپێ و لە هەولێ بەهاردا لە پێست
دێتە دەرەوە. (نوعی کرم زیر پوست گاو)+
مێش کوژ:[ناو] کەوگیر ئاسایێکە لە
نایلۆن بۆ لێدان و کوشتنی مێش و مێرووی
باڵدار؛ (ب) دەرمانگەلێ کە مێش لەبەین
دەبەن. (مگس کش)
مێشکوشک : < مەژی‌وشک
مێشکی کەر خواردن . (ب) درەنگ حاڵی
بوون؛ درەنگ تێگەیشتن یا هەرتێنە گە-
یشتن لە مەبەست و قسە. (مغزخر خوردن)
مێشگرەگیا : [ناو] مێشەگرە؛ گیایێکە گە-
ڵاکەی شیلەیێکی خەستی لەسەرە کە
مێش پێیەوە دەچەسپێ؛ بۆ قۆخەرەشە و
ئیشی گەروو باشە؛ لە کوردستاندا زۆرە.
(دیونە؛ گیاه‌مگس گیر)
مێشولەبەند : [ناو] پەشەبەند؛ پیشکەبەند؛
چادرێکە لە واڵی ناسک کە شەو لە ناویدا
دەخەون. (پشەبند)
مێش‌ومەگەز : [ناو،ت] (ب) جروجانەوەر.
(حشرات)
مێشەگەز : [ناو](١)گولبانوو؛ جۆرێک
مێشی سەوز ڕەنگی چزووداره. (مگس-
نیش دار). (٢) مۆز. (مژمژ)
مێشی‌سرکە : [ناو] مێشوولەیێکە میوەی
کۆن هەڵیدێنێ؛ زیاتر لە سەر سرکە و
شەراب دەنیشێ. (مگس‌سرکە)
مێڤانگە : [ناو] میوانخانە؛ مەیمانخانە.
(میهمانخانە)
میکانیک: فرد؛ ند؛ اند: [ناو] بەشێ لە
زانستی فیزیک کە سەبارەت بە وزە و هێز
و گاریگەرییان لە سەر تەن دەکۆڵێتەوە.
(مکانیک)
میکانیک : فد؛ فرد؛ اند: [ناو] وەستای
دروست کردنەوەی ماشێن بە تایبەت سە-
یارە. (مکانیک)

مێکووک :[ناو] ئامرازیکی جوڵاییبیه؛ شه پۆپه. (وسیلهای‌درجولایی)+

مێگان : دامنه‌چه‌قان؛ نووینک؛ مینگـوین؛ نێنگوین؛ به‌رکه‌ڵ. (ماده‌گاوسه‌ساله)

مێگۆن : <مێگان.

مێل : جۆرێک گڵـی ورده ئاوێتـه‌ی ڕۆنـی به‌زره‌کی ده‌که‌ن و ده‌بێته به‌تـوونه یان به-تانه. (مل)

میل : جووتیٚ کۆته داری خه ڕاتیکراوی ده‌سکداره له زۆرخانه وه‌رزشـی پێده‌که‌ن : (میل)+

میل : شیشی خڕ که له زه‌مـانی قـه‌دیـمدا ســووریان ده‌کـــرده‌وه و بـــه چــاوی تاوانبارانیاندا ده‌کێشا و کوێریـان ده‌کـردن. (میل)

میل : شیشی کاموا چنین. (میل‌بافتنی)

مێل : مێلٚ؛ هێل؛ خه‌ت؛ مێل‌مێل: خـه‌ت-خه‌ت؛ ڕیٚڕیٚ؛ خـاڵ‌ومێـل: خـه‌توخـاڵ. (خط)

میل کێشان : (ب) میله‌ی سووره‌وه‌بـوو بـه چاودا کێشان و کوێرکردن. (۲) چاوڕشـتن. (۱و۲.سرمه‌کشیدن)

میللی : [ئاوه‌ڵناو] پێوه‌ندیدار به میلله‌تـه‌وه؛ شتی میلله‌ت. (ملی)

مێلۆدی . فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ده‌سته‌واژه‌ی مۆسیقایه، چه‌ند نۆت و ده‌نگ کـه ڕسـته-یێکی مۆسیقایی پێک دێنن. (ملودی)

مێلۆدیکا :[ناو] ئامێرێکی مۆسیقایه که به - فوو لێده‌دریٚ و دووگمـه‌داره وه‌ک ئـۆرگ. (ملودیکا)

مێمان : میوان؛ مه‌یمان؛ میڤان؛ مه‌هڤـان. (۱.ب)خه‌رجی که‌سێک له ئه‌سـتۆی کـه-سێکی‌تر؛ ئه‌م نه‌هاره که‌س له‌م ڕه‌ستۆرانه پاره‌نه‌دا هه‌موو میوانی منن؛ بـا بـڕۆین بـۆ سه‌فه‌ر خه‌رجه‌که‌ی میوانی منـی؛ خـوڵکی دووکاندار و فرۆشیار : پاره‌مه‌ده میوان بـه. (۲) له میوانخانـه ژوور بـه‌کـریٚ گـرتن و مانه‌وه؛ ئه‌م میوانخانه ئه‌مساڵ مێمانی‌که‌م بوو. (۱و۲.مهمان)+

مێمک : [ناو] خونچه‌ی‌دار کـه لـه پاشـان ده‌پشکویٚ و ده‌بێته گوڵ. (شکوفه)

مێمل : [ئاوه‌ڵناو] مێملٚ؛ به‌ڵا؛ ئـافـه‌ت؛ دژ؛ خه‌نیم؛ دوژمن. (بلا؛ ضد)

مێمیٚ : گۆڕدراوی ناوی مریه‌م. (بجای نام مریم گفته‌میشود)

میناک : (۱) ژه‌حر. (زهـر). (۲) وه‌ک؛ لـه-گوێن؛ وه‌کو. (مانند)

مینچ : [ناو] جۆرێک یاری له سه‌ر پەڕه یێکی چوار گۆش که به تاس(مـۆره)هـه-ڵخستن ده‌کریٚ. (منچ)

مینک : [ناو] زینده‌وه‌رێکه له مشـک گـه-وره‌تـره و پێسـتی بـه هـاداره؛ قیـژه‌ک. (مینک)

مینگه‌یی : [ناو] به‌و پیت و وشه ده‌ڵێن که له که‌پۆدا مینگه دروست ده‌که‌ن وه‌ک(ژه-نگ؛ ده‌نگ؛ منگ). (حرف‌وکلمه‌تودماغی)

میوان‌په‌روه‌ر : میوان‌حه‌وێن؛ میوان‌دۆست؛ میوان‌خۆشه‌ویست؛ مێهمان‌نه‌واز. (مهمان-پرور؛ مهمان‌نواز)

میوانـدار . (۱)کـه‌سـێک کـه میـوانی زۆر

بۆبێــت. (٢)خانــه خــوێ. (٣)راســپاردەی ڕێکخراوێ بۆ خرمەتکردن بـه میوانـانی ئەو ڕێکخراوە. (۴) کـەسێک کـه کـاری خرمەت کردن و ڕاگـەیـین بـه کاروبـاری موسافیری باس(ئوتووبووس) و فرۆکـەیـه. (١و٢و٣و۴.مهماندار)

میوانهەوێن : [ئاوەڵنـاو] مێڤـانحـەوێـن؛ میواننەواز؛ میواندۆست؛ خانەخـوێی بـه-خوڵک. (مهماندوست)

مێوره : [ناو] چرپیولقی هەڵپـاچراوی داره مێو. (شاخه‌های‌بریده‌شده‌مو)

مێوژه : [ناو] دەنکه ترێی وشکەوه بوو له بەینی هێشوه ترێدا. (دانه‌های‌خشک‌شـده-بین‌خوشه‌انگور)

مێوژه ڕەشکه :[ناو] مێـوژی تـرێ ڕەشـه. (مویزسیاه)

مێوژەمەلێ : [ناو] مێوژەمەلا؛ مێوژەمـەلـه؛ پجۆرێک مێوژه. (نوعی‌مویز)

مێوژەمارانێ : [ناو]هەنگوورەمار؛ گیایێکی ژهرداره و زۆرخـواردنی بڤـەیـه؛ خـواردنی ڕۆژی سێ دەنک له تووەکەیتا پـازده ڕۆژ دەبێته هۆی بـەرخسـتنی تۆلـدار. (انگـور-فرنگی؛ انگورمار)

مێوین : (١) مشەمای له مێو هەڵکێشـراو. (آغشته‌به‌موم). (٢) پشتوێنی سـێ کرێیـی زەردەشـــتیان بـــه نیشـــانەی ســـێ-درووشمی(کردار و وتەو نیـەت)ی چـاک. (کمربندسه‌گره‌زردوشتیان)

مێهران : شارێکه له باشووری ئێران سـەر به ئیلام. (مهران)

مێهرەجان : [ناو] ئاهەنگی گشتی؛ جۆرێک جـەژن و شـانۆی گشـتی؛ جـەژنئاسـا؛ فیستیوال. (جشنواره)

مێهرەڤان : [ئاوەڵناو]مێهرەبان. (مهربان)

مێیەل : [ناو] مێگەل؛ ڕان؛ ڕانەمەڕ؛ ڕانـه-پەز. (گله‌گوسفند)

ماترِیالیسم : فرد.اند. رِێبازێکی فەلسەفییە کە(ماک) بە رِاستیێیکی سەرەتایی و(ئە-زەلی)دەناسێت. (ماتریالیسم)

مارکسیسم : فد.فرد.اند. ئامۆژەی فەلسەفی و رِامیاریی کارل مارکس لەسەر بنەمای ماترِیالیسم و شووسیالیسم. (مارکسیسم)

مارکسیسم لێنینیسم : فرد.فد. بەرهەمی لێکدانەوەی لێنین لە مارکسیسم. (مارکسیسم لینینسم)

مازوخیست : فرد.فد. تووشی نەخۆشینی ئازار خوازی هاتوو.(مازوخیست)

مازوخیسم : فرد. ئازار خوازی؛ نەخۆشینێ کەمرۆڤ بە ئازار و سووکایەتی بەسە-رهاتن لە لایەن گراوەوە کاژێر دەبێت. (مازوخیسم)

ماسک : فد؛ اند؛ فرد: دەمامک؛ رِووبەند. (ماسک)

مافیا : ایتالیا؛ فرد؛ فد؛ اند: ناوی رِێخراوێکی خراپەکار و پیاوکوژە کە لە دوورگەی سسیلی ئیتالیا دروست بوو؛ ناوی هەر رِێکخراوی پیاو کوژ (تێرۆریست)ی نەهێنی و شاراوە. (مافیا)

ماکرووەیڤ : اند.فد. (١)مەکرۆوەیڤ :کە-رستەیێک بۆ گەرم کردنەوەی خۆراک بە هۆی شەپۆلی مەکرووەیڤەوە. (٢)درێژایی شەپۆل لە یەک تا سێ میلیمەترەوە. (١و٢.ماکروویو)

ماکزیموّم : لانیزۆر. زۆرترین. بانترین ئاست. (ماکزیمم)

ماکسیژووپ : ماکسیژووپ. کراسی درێژ تا قولاپە. (ماکسیژوپ)

ماکیاولیسم : رِێبازی رِامیاریی نیکۆلۆ ماکیاولی. کەرِایوایە لە رِامیاریدا درۆ و بێ ئەخلاقی بۆ گەیشتن بە ئامانجی رِامیاری رِەوایە. (ماکیاولیسم)

مانۆرِ : رِەوتی خۆ رِاهێنانی هێزی چەکدار بۆ شەرِ.(٢)بارودۆخی مەیدانی شەرِگورین بە هێرش یا کاری پێویستی عەسکەری. (١و٢.مانور)

مانیکۆرِ : فرد؛ فد: لاکی ناخوونرِە-نگکردنی ژنان. (لاکناخن)

مۆنتاژ : فرد؛ فد؛اند: (١)کار و رِەوتی خستنەسەریەک و پێکەوەنانی پاژگەلی سەیارە یان کەرەستەگەلی مۆتۆرِی یا کارەبایی. (٢) لە پال یەک دانانی پاژگەلی فیلمی سینەمایی یان شریت یان نووسراوە یان هەر ئامێرێک بۆ بەدیهێنانی بەرهە-مێکی رِێکوپێک و تەواو. (مونتاژ)

مەشرووتە : عد؛ فد؛ ئەم وشەکوردینییە واتا حوکمەت و رِێژیمی مەشرووتە. (مشروطە)

مەڵات : [ناو] مەلات؛ قورِ یا چیمەنتۆی گیراوە بۆ دانان لە بەینی بەرد و خشتی بینادا. (ملاط)

مەلاس : فد؛ فرد؛ اند: شەربەتی خەستی ئاوی چۆندەر پێش ئەوە پاڵاوتە بکرێ یا ببێتە شەکر لە فابریکا؛ بۆ دەرمان و بە-

هێزیی لەش کەڵکی هەیە. (ملاس)
مەلامین : (١)جۆرێک پلاستیکی ڕەق بـۆ چێکردنــی دەوری و دەفــر. (٢) دەفــری دروست کراو لە مەلامین. (ملامین)
مەلیلە دۆزی : فد: [ناو] بەزەنگیانە نە خشاندن؛ دادووڕینی زەنگیانە بـەقوماشـدا؛ بەرهەمی ئەوکارە. (ملیلەدوزی)
مەنع : بەرگری؛ وشەیێکی ئارەوییـە و لـە کوردیدا بەواتـای لۆمـەکـردن بـەکـاردێ. (سرزنش)
مەیجێر : اند. دەرەجەی عەسکەری لە ئەرتەشی(سوپای) ئینگلیـز و ئـەمریکـادا. بەرانبەری، سەرگورد. (سرگرد)
میتڕائیسم : خۆرپەرەستی. ڕۆجیارپەرەستی. (آفتاب‌پرستی)
میتینگ : اند؛ فرد؛ فد: خۆ پیشاندان و کۆڕ بەستن بۆدەربڕینی هەستوخوازە.(میتنگ؛ تظاهرات)
میچکانـدن : داگرتنـەخـوار؛ هێنانـەخـوار. (پایین‌آوردن)
میزانپێلـی : فـد؛ فـرد؛ هـەڵـەک لێـدان و ڕازاندنەوەی مووی سەر. (میزانپلی)
میزانسێن : فرد.فد. ڕەوتی ڕێکخستنی کە-ل و پەل و جێی ئاکتەرەکان لەسـەر شـانۆ یـان جێگـەی وینـەیفـیلم هـەڵگـرتن. (میزانسن)
میسیۆنیر : فرد.فد. ئەنـدامی لێژنـەی بـە-ڕێکراو زیاتر بۆ بانگەشەی دینی مـەسـیح. (مسیونر)
میکروفۆن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ئامێری دەنگ زیادکردن لە بڵێندگۆوە؛ کەرەستـە-یی کە شەپۆلی دەنـگ دەکاتـە شـەپـۆلی ئێلێکتریکی بۆ بڵاو بوونەوەی بەهێزتر یـان بۆ تۆمارکردن. (میکروفن)
میلیتارێسم : فرد.فد. حوکماتی هێزی چە-کدار و عەسکەری. (میلیتاریسم)
مین : قوتوو یان بەستەی پڕ لە تەقەمەنی کە بە گوشاردان یان پا پێدانان یان گوشار لە سەر هەڵگرتن یان گەرما دەتـەقێتـەوە. (مین)
مێنۆ : فرد؛ فد؛ اند: پێڕستی خواردەمەنی لە نادی و ڕەستۆران. (منو)
مینیاتۆر : فرد؛ فد: [ناو] وێنـە کێشـانێکی تایبەت کە دوور و نزیکی(پرسپێکتیڤ) ڕە-چاو ناگیرێ. (مینیاتور)
مینیژووپ : [ناو]کراسـی قوڵـە و کـورتی ژنانە کە داوێنی ناگاتە ئەژنۆ. (مینی‌ژوپ).

نئاندرتاڵ : [ناو] ئینسانەکانی سەرەتای پەیدا بوونی ئاگر کە لە ئەشکەوتەکاندا دەژیان. (نئاندرتال)

نئۆپان : فرد؛ فد: [ناو] نیئۆپان؛ تەختەی دەستکرد لە بڕەدار و چەسپ. (نئوپان)

نائارام : [ئاوەڵناو] بێقەرار؛ نەسرەوت؛ بێئوقرە؛ ئاڵۆز؛ نائەمن. (ناآرام)

نائارامی : [ناو] ئۆقرەلێبڕاوی؛ بێقەراری؛ حەجمانلێبڕاوی؛ حاڵەتی شەڕوشۆڕ، نائەمنی. (ناآرامی)

نائەمن : [ئاوەڵناو] جێی مەترسی؛ ڕەوتی ئەمین نەبوونی شوێنێ. (ناامن)

نائەمنی :[ناو] نەبوونی ئاسایش؛ نەبوونی هێمنایەتی. (ب)شەڕ و پشێوە لە شوێنێکدا. (ناامنی)

نابان : [ئاوەڵناو] (١)نەبان؛ ئاژاڵی کە ناهێڵێ بێچووەکەی بیمژێ.(بزمتنفرازبزغالەاش). (٢)قەڵس؛ تووڕە. (عصبانی). (٣)ناتەبا؛ تۆراو. (قهرکرده)

ناباوەڕی : [ناو] بێبڕوایی؛ بێمتمانەیی؛ ڕەوتی بڕوا پێنەکردن. (ناباوری)

نابەرامبەر: [ئاوەڵناو] ناتەراز؛ لە چونیەتیدا وەک یەک نەبوون؛ یان فەرق و جیاوازی لە بەرانبەر یاسادا. (نابرابر)

نابەڵەد : [ئاوەڵناو] نابەڵەد؛ ناشارەزا. (ناوارد)

نابەهۆز : [ئاوەڵناو] نارێک. (ناهموار)

نابینا : [ئاوەڵناو] کوێر؛کەسێک کە نابینێت. (نابینا)

ناپاڵم : اند؛ فد: [ناو] سووتێنەر؛ (ب)بۆمبی ناپاڵم؛ بۆمبی سووتێنەر و گڕتێبەردەر. (ناپالم)

ناپەتی : [ئاوەڵناو+ ناو] (١) نەپەتی؛ بێهۆشی؛ لەسەر خۆ چوویی. (بیهوشی)(٢) [ئاوەڵناو] تێکەڵاو؛ خەوشدار. (ناخالص)

ناپەتیاتی : [ناو] ڕەوتی هۆش لەخۆبڕان و بێهۆش بوون. (حالتبیهوشی)

ناپیاگی : [ناو] ناپیاوی؛ ناجوامێری. (نامردی؛ ناجوانمردی)

ناتۆرڤان: [ناو] ئێشکگچی بێستان و باغ. (باغبان)

ناتەنی : [ئاوەڵناو] زڕبرا یان زڕخوشک؛ زڕ. (ناتنی)

ناچاندی : نەچێنراو؛ نەوەشێندراو؛ نەچێندراو. (کاشته نشده)

ناخاس: [ئاوەڵناو] خراپ؛ شتێک یان کەسێک کە چاک نەبێت؛ نەباش. (بد)

ناخوازەڵڵا : نەخوازە؛ خاسمە؛ بەتایبەت؛ سەرەڕای ئەوە. (مخصوصا)

ناخوون گر:[ناو] ناخوون گیر؛ ناخوون قرتێن ؛ نینۆک بڕ. (ناخون گیر)

ناخوونگرتن :(ب)نانووخ کوڵکردنەوە؛ سەری ناخوونی درێژ قرتاندن. (ناخون گرفتن)

ناخووین : [ناو] ناخوون؛ نانووخ.نینۆک. (ناخن)

ناراو : (١)هەوارگەیێکی جافەکانە لە ناوچەی جوانڕۆ. (نام خیمەگاه ییلاقیایلجاف).

(٢)ناردراو. (فرستاده). (٣)ژاراو؛ تاڵاو. له جیاتی دەرد و سندان دەوتریٚ؛ ژەقنەمووت. (زهرابه)
نارچه : [ناو] حەشارگە؛ ڕەبەت. (كمین گاه)
ناردنەوه : گەڕاندنەوه؛ ڤـەزڤڕانـدن؛ زڤڕانـدن؛ دووباره ناردن. (برگرداندن)
نارستان : [ناو] باخی هەنار. (انارستان)
نارگیل : [ناو] ناڵگیر؛کـەشـكوٚڵ؛ داریٚكـه لـه داری خورما دەچێ، میوەكەی گـەوریـه و لـه كەشكوٚڵ دەكا؛ ڕەنگی قاوەییه و ڕیشال دەوری گرتووه؛ دەڵێن ڕوٚنی نارگیل بوٚ بەرگـری له وەرینی مووی سەرباشـه، میـوەی نـارگیلی وشـك لـەگـەڵ كاكڵـه گـویٚز و بـادام و تووشیرین بوٚ نەزوٚكی باشه. (نارگیل)
نارنجبوٚ : [ناو] لیموٚ. (لیمو)
نارۆجه : [ئاوەڵناو+ نـاو] نـارنجی؛ بـەڕەنگـی نارنج. (نارنجی)
نارۆەن : [ناو] جوٚریٚك داری جەنگەڵیٚه و سەختە داره. (نارون)
نارەحەتی دروسـتكردن : (ب)كیٚشـه دروست كردن ؛ گیٚچەڵ بـوٚ كـەسـیٚك دروسـتكردن. (ناراحتی‌درست‌كردن)
نارەزایی : [ناو] ناقایلی؛ ڕازی نەبوون له كه سیٚك یان كاریٚك؛ نارازیبوون. (نارضایتی)+
نارەنار : [ناو،ت] له زوٚر جیٚدا(ل)دەبیٚته (ر) وه ك(مال)دەبیٚته(مار)بوٚی هەیه وشەی نـارەنـار له(ناڵەناڵ)ه وەهاتبیٚت بەواتای ناڵین و له بەر- خوٚوه لوورەلوور یان ویرەویركردن یان لەبـەر- خوٚوه گوٚرانیوتن. (زمزمه‌كردن‌ترانه)+
ناریٚ : كچ و ژنی شەرمیٚون و كـەم ڕوو؛ نـاوه بوٚ ژنان؛ (نام زنانه؛ زن و دختر كمرو)
ناری قەڵا : [ناو] ناریـن قەڵا؛ جیٚگاییٚكی بـەرزه له ناوەڕاستی شاری سەقزدا له گـەرەكـی نـاو قەڵا؛ بوٚی هەیه له(ناری ئارەویەوه هاتبیٚت بە- واتای ئاور)و نارین قەڵا بوو‌بیٚت كه ئاتـەتشـگا یان ئاورگای زەردەشتیەكان بووبیٚـت، چوونكـا زوٚربەی ئاورگاكانی زەردەشت له جیٚی بـەرزدا دروستكراون. (نام‌قلعه‌شهرسقز)
ناریٚكی : [ناو] نەگونجاوی؛ ناڕاستی؛ ناكوٚكی؛ فیٚڵاوی؛ ناتەبایی. (ناراستی). (٢) پڕكەنـدولـه- ندی؛ پڕكەندوكوٚسپی؛لارولەویٚـری. (ناصـافی؛ ناهمواری)
ناز بالگهه : [ناو] ناز باڵنج؛ بنسەر. (نازبالش)
ناز بالیف : [ناو] نازبالگهه؛ نازباڵنج؛ سـەرینـی چووك. (نازبالش)
نازار : نازدار؛ ناوه بوٚ ژنان. (اسم‌زنانه)+
نازانم : چووزانم؛ چەدزانم؛ چەدزانـم؛ چنـزانم. (نمیدانم)
نازكەفس : ناز و خەمزەی ژنیٚ كه لیٚی‌نا كاڵیٚتەوه. (نازكردن‌زنی‌كه‌برازنده‌ش‌نیست)
نازكیٚ: [ناو] ناسكیٚ؛ (١) ناسكیٚ ناوه بوٚ ژنان. (اسم‌زنانه).
نازكیٚشان : نازهەڵگرتن؛ كیٚشـانا نـازان. (نـاز- كشیدن)
نازگوڵ : ناوه بوٚ ژنان (اسم زنانه)
نـازم : [نـاو](١)كـەسـیٚك كـه نـەزم و زەرب (ڕیـتم)ی گـوٚرانی تیٚـكنـادا.(٢) جیٚنشـینی مودیری مەدرەسه. (ناظم)
نازناڤ : ناسناڤ؛ ناسناو؛ نازناو؛ لەقەمـی هـە- ڵبژاردە. (اسم‌مستعار)
نازیٚ : ناویٚكه بوٚ ژنان. (نامی استدخترانه)
نازی : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] هـەوا داری نازیسـم؛ ناوی حیزبیٚك كه هیتلیٚر لـه ئاڵمـان‌دروسـتی

کرد. (نازی)
نـاژتن :[چاوگـه](١) ناشـتن؛ بـه خاکسـپاردن (دفن کردن). (٢) نەمام و شـەتـل چـەقانـدن. (نشاکردن و کاشتن‌درخت)
ناسازگار : [ئاوەڵناو] (١)کەسێک کـە لـەگـەڵ کـەسـێکدا ناحاوێتـەوە؛ ناتـەبـا؛ نـەسـاز. (٢) خۆراک یان دەرمان پێ نـەکـەوتـن (١و٢. نـا سازگار)+
ناسپاس : [ئاوەڵناو] سپڵە؛ بێئەمەک؛ بێوەفـا؛ بێچاوورووو؛ پێنەزان. (ناشکر؛بیوفا)
ناسته بۆ : نـەیهێشـتبێت؛ نـەیهێشـتوی؛ نـە-یهێشتوێت. (نگذاشته‌باشد)
ناسر : ناوە بۆ پیاوان. (اسم‌مردانه)
ناسرومالڵال : ناوی بەیتێکی کوردییه. (نام آوازی کردی است)
ناسک بەدەن : [ئاوەڵناو] نەرمونیان؛ شل‌ومل؛ ناتلەنگ زراڤ. (نازک‌اندام)
ناس کری : [ئـاوەڵنـاو+ نـاو] ناسـیاو؛ ناسـراو. (آشنا.شناخته‌شده)
ناسکەنان : [ناو] نـازکـەنـان؛ (١)نـانی پـان و ناسکی تەنووری یان ساجی.(نـان‌لـواش). (٢) نانێک که له هەویری کولێرە ناسکە دروست دەبێت و لەباتی ئاو هەویرەکەی بـه شـیر دە-گیرێتەوە. (نان‌لواش‌ترد)
ناسکێ : ناوی ژنانەیە. (اسم‌زنانه)
ناسناو : نازناو؛ نازناڤ؛ لەقـەمـی هـەڵبـژاردە. (اسم‌مستعار)
ناسـیاو : ناسـراو؛ بـەنـاوودەنـگ؛ مـەنشـوور. (شناخته شده؛ مشهور)
ناسێلک :[ناو]ناوسـێلـی؛ نـان‌سێلی؛ناوساجی. (گرده دررروغن‌سرخ‌شده.توتک)
ناشتایی : [ناو] سـفحانە؛ سـبحانە؛ سـوبحانە؛ ئەوزادە کو سپێدی دخۆن؛ نانێکه سـبەینـان دەیخۆن. (ناشتایی)
ناشته : ناشتا؛ برسی،کۆ ژسـپێدڤه هـیچ نـە-خاری؛ لەخرێنی؛ لەخورێنی. (ناشتا)
ناشته : نیژراو؛ به خاک سـپێردراو؛ نـەمـامی ناشته : نەمامی چەقێنراو. (بەخاک سپردە؛کاشته)
ناشته کرن : ناشتایی‌کردن؛ بەرقەنده خواردن. (صبحانه‌خوردن)
ناشنەوا : فد: [ئاوەڵناو+نـاو] ناژنـەوا؛کـەڕ؛(ب) ئەو کەسە کۆ گۆە نەدەتە چ شـیرەتـان؛ کـە-سێک گوێ نەداتە قسەوپەند. (ناشنوا)
ناشەرعی : دژی دەستووری شەرعودیـن؛ (ب) زۆڵمووزۆر و نارەوایی. (ناشرعی)
ناعاملاو : [ئاوەڵناو] ناحاملاو؛ ڕانـەهـاتوو؛ ڕە-عەمەل نەهاتوو؛ (ب) ڕەزاگران؛ ناقۆڵا؛ ناعـە-مـلاو؛ ورچـی ناعـاملاو، بـەمرۆڤـی نـاقۆڵاو ناشیرین دەڵێن. (بدقیافه؛ زشت)
ناعیلاجی : [ناو،ت] مەجبووری؛ ناچاری؛ بێ-دەرەتانی. (ناعلاجی)
ناڤ پێدان : [ناو،ت] ناولێنان. (اسم‌گذاری)
ناڤبری: [جێناو] ناوبردوو؛ ناوبراو. (مذکور)
ناڤبێن : ناڤبەین؛ نێوان؛ مابەین. (بین)
ناڤبێن‌چی : [ناو،ت] ناوبژی‌کەر؛ ناوجێیی‌کـەر. (میانجیگر)
ناڤچار: [ناو،ت](١) ناوچاڵ. (گود). (٢) قامکی ناوە ڕاست؛ هەڵمەقووتە؛ زەرنەقووتـە؛ بـەرزە-ملێ؛ تلیاناوین؛ قامکی قووتێ. (انگشت وسط)
ناڤدۆک : [ناو،ت] نێرەژەن؛ ناڤدۆ؛ دارمەشـکە که دەچێ بە ناو هەردوو دەسـکی (لۆلـەپ)ی

مەشکەدا. (چوب میان دو دسته مشک

ناڤشرین : (١) دەروون و ناخی شتێ کە شیر- ین بێت. (وسط ومیان‌شیرین). (٢) ناو خـۆش؛ نێو جوان. (اسم‌نیکو؛اسم‌قشنگ)

ناڤهنجی : [ئاوەڵناو] ناونجی؛ نێونجی؛ دەستە؛ نەزۆر نەکەم. (وسط)

ناڤێ : ناوێ؛ مەتەناڤێ : من‌تۆم نـاوێ؛ نامـە- وێ؛ (نمی‌خواهم)

ناڤیره : [ناو] دوێرد؛ قەیچی؛ مقەسـت؛ دوارد؛ تۆرتۆ؛ مقەس. (قیچی)

ناڤێش : [ناو] زکـئێشە؛ ئێشی‌هەناو. (دل‌درد)

ناقووس : [نـاو] زەنگـی گـەورە. (ب)زەنگـی کلیسا. (زنگ‌بزرگ)

ناک ئەوت : اند؛ فد: [نـاو] دەسـتەواژەی وە- رزشی مشتەکۆڵە(شەرەمشت)ە واتا لە شـەرە- مشتدا ناک داونێ(کەوتنێ)کـە لـە ژمـارەی دیاریکراودا نەتووانی هەڵسێتەوە. (ب) لەعـە- ردران و شکستخواردن لە کێبەرکێی شـەرە- مشتدا.(ناک‌اوت)

ناکداون : فرد؛اند؛ فد: [ناو] دەسـتەواژەی وە- رزشی مشتەکۆڵە(شەرەمشت)ە واتا لـە شـەرە مشتدا کەوتن و بەعەرزدا دران بەڵام لە مـاوە- ی بژاردنی دە ژمارەدا، هەڵسانەوە و دەواو دان بە کێبەرکێ. (ناک‌دوان)

ناکام : [ئاوەڵناو] نەوەکام؛ نـەگـەیشـتوو؛کاڵ؛ خۆنەگرتوو. (نرسیده)+

ناکامی : [نـاو](١)بـە ئاکـام نـەگـەیشـتوویی؛ ناموڕادی.(نامرادی) (٢)نەوەکامی؛ بـە ناکـامی بەرخەکە لە دایک بوو نەژیا. (کامل‌نشده)

ناکۆک : سازێ کە سیمەکانی(تەلەکانی)میزان نەبێت. (ناکوک)

ناگۆره : [ئاوەڵناو] بایەخدار؛ پڕدڵ؛ ئـازا؛ دلێـر. (باارزش؛ شجاع)

ناڵ : لەگەڵ(نک)دێ واتای ناڵـە دەدا، نـک- ونالێ. (ناله)

ناڵەشکێنە : [ناو] تـەپێکـە لـە قـەراخ شـاری بۆکان. (اسم‌تپه‌ایست)

ناڵەناڵ : هەندێ جار واتای گرماندن دەدا، وە- ک ناڵەناڵی توپ و مەترەلۆس؛ ناڵەناڵی هەور. (صدای‌رعدآسا)+

نامـان : [نـاو] حـودوود؛ سـنوور؛ کـەوشـەن؛ تخووب. (مرز)

نامراس : [ناو] ناوڕاس؛ ناوەڕاس؛ نـاوەڕاسـت. (میان؛ وسط)

نامووس : [نـاو](١)شـەرەف. ئـابڕو.(نـاموس). (٢ب) ژن و دایک و خوشک و کچ کـە پـارا- ستنی ئابڕویان لە ئەستۆدایە.(ناموس)+

نامووسی : [ئاوەڵناو] پێوەندیدار بە ناموو سەوە؛ جوێنی نامووسی : جـوێنی دایـک و خوشـک بەدەما هاتن. (ناموسی)

نامەت :[ناو،ئاوەڵناو] لە بەینـی(ن و ئـەلـف)دا دەنگێک کە ئاوێتەیێکە لە(ە ،گ ، ی)هـەیـە کە لە کوردیدا پیتـی تایبـەتـی نییـە و ناچـار وشەی(نەدامەت)جێگای پڕکـردوەتـەوە؛ بـە- واتای نەکبـەت؛ شـووم؛ بـەدیـومن. (نکبـت؛ شوم؛ بدیمن)

نامەی سەرئاواڵـە : (ب) سـکاڵا و داوخـواز لـە گۆڤاردا بڵاو کردنەوە بـۆ ئاگـاداریی کاربـەدە- ستێکی حکومەت. (نامه‌سرگشاده)

نامیـای : [چاوگـە ت] چـەمیـای؛ دانـەویـن؛ کوڕنوش‌کردن؛ کۆم بوون؛ کووڕ بوون. (خـم- شدن)

نامیزان : [ئاوەڵناو] ناڕیک بوون و هاوسەنگ نەبوونی تای ترازو؛ لە پاشبوون یان لە پێشبوونی کاتژمێر؛خراپ کارکردنی مۆتۆڕ؛ تراز نەبوون؛ لار؛ گێر؛ کورت و درێژ بوون؛ ناڕاست؛ ناکۆک. (نامیزان)

نانا : [ناو] لە هەندێ شوێن بە نەعنا دەوترێ. (نعنا)

نانبدێ : [ئاوەڵناو] دەس‌ئاواڵە؛ دڵاوا؛ بە سەخاوەت؛ دڵفرە؛ دەستودڵباز. (سخی)

نانبڕ : کەسێک کە دەبێتە هۆی لەسەر کار لابردن و بڕینی داهاتی کەسێک. (نانبر)

نانبرنجی : [ناو] جۆرێک شیرینیاتە(تۆشە)کە بە ئاردەبرنج دروستدەبێت؛ کولووچەبرنجی؛ نانبرنجی کرماشان بەناویەیە.(نانبرنجی)

نانبڕەگوڵ :[ناو](١)گوڵی‌خەشخاش؛گیای خەشخاش کە لە شیلەی گورزەکەی تریاک دەگیردرێت. (گیاەخشخاش). (٢) نانودۆبڕ: چارەچەقیلەی نێو مەزاری گەنم و جۆ. (شقایق)

نانحەرام : [ئاوەڵناو] بێئەمەک؛ بێوەفا؛ ئەمەک نەناس. (بیوفا)

نانحەلال: [ئاوەڵناو] نانحەڵاڵ؛(ب) بەئەمەک؛ بەوەفا؛ ئەمەکناس؛ لە بن زاراوەی ئەردەڵانیدا واتای (نانیحەڵاڵیش)دەدا(باوفا)

نانخۆر : [ناو](ب)جیرە و بەراتگری بەردەست. (نانخور)+

نان و دۆبڕ:کەسێک کە دەبێتە هۆی پووش - لەدەمی و بێسامانی؛ (ب) بەدیومن و ناسپاس و ناشکور؛ (ب)چارەچەقیلەی‌ناو زەرحات و گەنموجۆ. (کنایەازبدیمن وناشکر؛ شقایق روییدەدرکشتزار)

نانوماس : [ناو] یاری منداڵانە؛ زاپ لاتیل فڕێدەدەن بەسەر ئاودا کە تەتەڵە دەکا و چەند جار بەسەر ئاوەکەدا هەڵدەبەزێتەوە. (نوعی-سنگ‌اندازی‌روی‌آب)

نانوناو : (ب) داهات لەگەڵ ناو دەرکردن و منشور بوون؛ پارە و پلە و پایە؛ پارە و ناوداری. (نان‌ونام)

نانەجیم : [ئاوەڵناو] نانەجیب؛ بەدئەسڵ؛ بەد ڕەسەن؛ (ب)بە ژنی هەرزە و تەورلەق دەڵێن. (نانجیب)

نانەکێشکە : [ناو] نانەچێشکە؛ گیای نان چۆلەکە. (گیاهی‌است)

نانەمرۆچە : [ناو]گیای شەوەرەشەوەن؛ شەوەرەشوان. (گیاەاسپرس)

نانیحەج :[ناو] نانوچێشت بە خەڵکدان، بە بۆنەی هاتنەوە لە حەج. (حاجیانە)

نانی حەرام : [ناو](ب) هەر شت لە ڕێگای کە سبی ناڕەوا و دزی‌وفزییەوە بەدەست بێت. (-نان‌حرام)

نانیحەفتە : [ناو] خوانی ڕازاوە کە لە ماڵی بابی بووکەوە تا حەوت ڕۆژ بۆ ماڵی زاوا دەنێردرێ. (نان‌هفتە)

نانی حەڵاڵ : [ناو](ب) هەر شت لە ڕێگەی ڕەوا و حەڵاڵەوە بەدەستبێت. (نان‌حلال)

نانیزەماوەند : [ناو] (ب) شامونەهارێک کە بەخەڵکی بەشدار لە زەماوەنددا دەدرێ. (نان-عروسی)

نانی سۆج : [ناو] نانی بەیانی؛ بەرقلیان؛ ناشتایی؛ سفحانە؛ بەرقەندە. (صبحانە)

نانیگاڵ : [ناو] لە قاتوقڕیدا لە هەرزن کولێرە دروست دەکرێ؛ کولێرەی هەرزن. (نان‌ارزن)

ناو دەرکردن : منشوور بوون،(مەشهوربوون)

بەناوودەنگ بوون؛ ناو کـەوتنـە نـاوان. (اسـم درکردن؛ مشهورشدن)
ناوال :[ناو]کەوشەن؛ حوددود؛ سنوور.(مرز)
ناوبری : ناوبراو. (نامبرده)
ناوپێسیر : [ناو] نێفەک. (خشتک)
ناوتەنگە : [ناو،ت] تەنگە؛ نێوقـەد؛ ناتلـەنـگ. (اندازه‌کمر)
ناوچاڵ : [ناو،ت] هەر شتێک ناوە ڕاستەکەی چووبێتە چاڵدا؛ قوپاو. (گود)
ناوچاو : [ناو،ت](ب)بەخـت؛ شـانس؛ ئیغبـاڵ؛ نیوچاو؛ لە نێو چاوی ئـەو خانـەدانـە، لـەهـی بۆچی پیتی براوە. «سواره ئێلخانی زاده»+
ناودار : بە ناوودەنگ؛ ناسـراو؛ سـەربـەدەرەوە؛ مەنشوور. (نامدار)
ناودەرکەوتوو : [ئـاوەڵنـاو] ناوبـەدەرەوە؛ بـە-ناوبانگ؛ مەنشور. (مشهور)
ناوڕاس : ناوەراس؛ نێوەڕاست؛ ناملااس. (میان؛ وسط)
ناوژووکە : [ناو] ساچمەی گەورە کـە لـە نێـو زەنگۆڵە دایە. (ساچمەزنگوله)
ناوقەڵا : نارین قەڵا؛ گەڕەکێکە لە نـاوەڕاسـتی شاری سەقزدا. (محله‌ای‌درسقز)
ناوک : [ناو](١)دەنکی نـاو میـوە؛ چـەقالـەی میوە. (هسته‌میوه).(٢)کاکڵی نێو چەقالـە وەک کـاکڵی بـادام. (مغـز هسـته). (٣)چاڵـایی نـاوە ڕاستی سک. (ناف)
ناوک داخستن : [چاوگە،ت] داچڵەکاندن بە تەقە یان خەبەری دوور لە چاوەڕوانی. (وارد کردن‌شک شدید؛ شکه‌کردن)
ناوکە دووانە : [ناو] دوو دەنک نێوک کە لە ناو چەقالەیێکدابێت. (چغاله یا بادام با دومغز)-

ناوکەوتنە ناوان : ناو بڵاو بوونەوە؛ شۆرەت پە-یداکردن؛ بوونە خاوەنی ناوودەنگ. (مشـهور-شدن)
ناوگەل : (١) نێو کۆمەڵ؛ نێوجڤات. (داخل جمعیت). (٢) چەنـد نـاو؛ نـاوەکـان. (اسـمها)
ناومیری : < ناوێژک
ناونامە : فەرهەنگـی نـاو؛ نێونامـە. (نامنامـه)
ناونیتکە : [ناو] ناتۆرە؛ ناو ونرتـک لـەقـەمـی خراپ لەسەر کەسێک دانان. (لقب‌زشت)
ناونیشان هەڵدان : [چاوگە،ت]ناساندنی چلـۆ-نایەتی و شێوە و شێوازی کەسـێک بـە قسـە، چلۆنایەتی وێنەی کـەسـێک شـرۆڤە کـردن. (شرح‌نشانه‌های‌برجسته‌کسی)
نـاو و نرتـک : [نـاو،ت] نێـو و نرتـک؛ نـاو و ناتۆرە؛ ناونیتکە؛ لەقەمی خراپ.(لقب‌زشت)
ناوەبەناو : < ناوەناوە
ناوەخت : [ئاوەڵناو+ بەند] نەلـەکـاتیخۆیـدا؛ بـێوەخـت؛ (ب) درەنـگ؛ درەنـگ وەخـت . (نابهنگام؛ دیروقت)
ناوەرە : [ناو] ڕیخۆڵە؛ ڕیڵەخۆ. (روده)
ناوەزۆڵ : ناوەزێڵ < ناوەزێڵە
ناوەزێڵە : [ناو] ناخ و نـاوەرۆک؛ نـاوە ڕاسـتی ناخ؛ وەک: شووتی ناوەزێڵـەکـەی شـیرنیترە. (وسطومیان)
ناوەش : [ئاوەڵناو] ناخۆش (بـەهـە مـوو واتـا یێکەوە). (ناخوش)
ناوەکی : [ئاوەڵناو] شتی ناوەوە، دژی دەرەکی. (داخلی)
ناوەناوە : [بەند] بەین‌بەین؛ بەینابەین؛ جارجار. (هرازگاهی؛گاهگاه)
ناوی فامیلی : < ناوی‌گەورە.

ناویت : (۱)[کەسی دووهەمی تاک]نابی؛ ئەتو ناویت بە ئەندازیار. (نمی‌شوی). (۲)][کەسی سێهەمی تاک]نـابیٚ؛ نـاویٚ. (نمـی‌شـود). (۳) نابووت؛ نابوود؛ مافینگی؛ دەم لەپووش. (نابود)
ناویٚت : نابێت؛ ناویٚ؛ نابیٚ. (نمیشود)
نـاویٚرم . زات ناکـەم؛ زاتـم نییـە؛ دەترسـم؛ جورئەت ناکەم. (جرئت‌نمی‌کنم)
ناویٚژک : [ناو،ت] داری بەینی دوو لوٚلەپ؛ دار دوٚ ژنگ؛ نێرەژەن. (چوب‌بین‌دودسته‌مشک)
ناویٚژە : [ئاوەڵناو] لکەدار؛ لەکەدار؛ عـەیبـدار. (لکه‌دار؛ معیوب)
نـاویٚژە : [ئـاوەڵنـاو] نـەبیسـتراو؛ سوٚسـرەت؛ سوٚزرەت؛ عەجایەب؛ تایبەت. (عجیب؛ ممتاز)
ناوی‌گەورە : ناوی فامیلی؛ شوٚرەت؛ ناوی بنە-ماڵەیی کە لـە بابـەوە بـە فـرزەنـد دەبریٚـت. (شهرت)
ناویٚن‌کەفش : لە ڕوانگەی دەستووری زمانـە-وانیەوە، ناوی شتی ناسراو(مەعریفـە). (اسـم-معرفه)
ناویٚن نەکـەفش : لـە ڕوانگـەی دەسـتووری زمانەوانیەوە، ناوی شتی نەناسـراو(نـەکـەرە). (اسم‌نکره)
ناهید : [ناو](۱)بەرەبابیٚکن لە ئێلی فەیزوڵڵابە-گی کە شورەتیان (ناهیـد)ە. (۲) زوهـرە گـە-روکیٚکی ئاسـمانییە و دووهـەمـین گـەڕوٚکـی نزیک بە خوٚرە. (ستارەزهره؛ ناهید)
نایاب : [ئاوەڵناو] شتیٚ کە درەنگ یا بـە دژو-اری وەدەست بکەویٚ؛ (ب) بـەقیمـەت؛ بـە-هادار. (نایاب)+
نایلوٚن ؛ فـد: [نـاو] لایلـوٚن؛ دەڵـق؛ تـەڵـق؛ (نایلن)

نتک : [ناو] پنوٚک؛ خاڵ؛ لکە. (لکه)
نخوٚ : [ناو] نوٚک؛ نخووت؛ نخیٚ؛ نخە. (نخود)
نزارە : [ناو] مەشکەدرە. (نـوعی‌ملـخ‌بـزرگ‌و-سیاه)
نزاکەت : [ناو] ناوە بوٚ ژنان؛ نەزاکەت؛ حـەیـا؛ ئەدەب؛ لەسەرەخوٚیی؛ لە توٚی نزاکەتدا قسە کردن : پەردەی ئـەدەب ڕاگـرتن. (ادب؛حیـا؛ نزاکت)+
نزوول : عد؛ فد: [ناو] ئارەوییە، بەڵام زوٚر لـە-سەر زمانی جەماوەرە، ڕیبـا؛ سـووت. (نـزول)
نزیٚ: کورتکاوەی ناوی نزاکەتە.<نزاکەت
نزیکە : (۱)دوورنییە؛ ماوەی‌کەمە. (نزدیک است). (۲ب)[بەند] لەوانەیە؛ خەریکـە؛ نزیکـە بمریٚ : لەوانەیە بمریٚ. (مشرف‌است)
نزیکی : [ناو](۱)دژی دووری. (نزدیکی). (۲ب)کاری سەرجێیی؛ ئیلاقە. (همبستر شدن)
نزارە : [ناو] بنەبانی خانوو؛ سەربان. (پشتبام)
نژی : < نەسک؛ نیسک
نسرم : [ناو]ژیٚرزەمینی و ژیٚرخـانی تـەرەشـوٚ؛ یان جێگای خوٚرنەگر. (اطاق‌زیرزمینی‌مرطوب)
نسک : ف.مان. ژیان؛ ژین. (زندگی)
نشم : [ئاوەڵناو] هێدی؛ ئارام. (آرام)+
نعوٚری : [ناو] میزراح؛ مەزرەق. (گردنا)
نفاوە : لەبەین‌چوونی پەنمان؛ نیشتنەوەی بای هەڵماسینی لەش. (خوابیدن‌آماس)
نڤژدی : [نـاو] ڕەبـەنـی؛ سـەڵتـی؛ بـیٚژنـی. (مجردی)
نڤیٚژ هێل: نویٚژ نەکەر.(کسی‌کەنمازمی‌خواند)
نڤیسەر : [ناو] نووسەر؛ نڤیسار. (نویسنده)
نڤیسین : [چاوگە] نووسـین : کـاری نوسـینی کتیٚب و نامە. (نوشتن)

نفیشک: [نـاو] (۱)گـوێج. (معلـول). (۲)کـەرە. (کره)

نقتین : دڵوپەکردن. (چکه کردن)

نقوورە : [ناو] چەکوش؛ چەکوچ. (چکش)

نکمال : [ناو] پەنامالْ؛ جیران؛ هاوسێ؛ جینار. (همسایه)

نکمە : [ناو] نکم؛ بوودڕ؛ ڕەهوڵی ئاوەڕۆ؛ نـە- غم؛ نەغمە؛ لەغمە. (کانال آبروفاضلاب)

نکێنە : [ناو]فڕندەیێکە لـە مریشـکـچـووکترە ولاق درێژ و دەندووک درێژە، لـە تـەنکاوانـدا ڕاوەدەکا و جۆرێکی تریان هەیە کـە چـەکمـە سووری پێدەڵێن. (آوست؛ چوب‌پا)

نگریس : [ئاوەڵناو+ ناو] نەگبەت؛ پیس؛ چـە- پەڵ؛ کرێت. (نکبت)

نمانای : نیشـاندان و وەدەرخسـتن؛ نووانـدن. (نشاندادن)

نم‌تک : [ناو] نزاڤ؛ دزاو؛ جێگەی ئاو دەڵێن؛ دڵۆپەی کەم. (چکه‌ناچیز؛ نشت)

نمتک لێبرین : [چاوگە،ت] وشکایی پێهێنـان؛ دڵۆپ لێبرین؛ چکاندن. (قطع کردن تراوش)

نم‌کێشان : نم‌کێشتەی؛ تەرەشۆ بوون؛ شـێ- مژین. (نم‌کشیدن)

نم– نم : [ناو] دڵۆپ‌دڵۆپ؛ نمەنمـە. (نـم‌نـم). [بەند](ب) هێواش‌هێواش؛ کەم‌کەم؛ بەشـێنە- یی؛هێدیکا؛ هێـدی‌هێـدی؛ ئـارام‌ئـارام. (نـم- نمک.آرام‌آرام)

نمەک‌پەروەردە : [ناو](ب)بەخێو بـوو لـەسـەر سفرەی کەسێک ؛ (ب) منـەتبـاری چاکـەی- فراوانی کەسێک بوون. (نمک‌پرورده)

نمەک‌نەناس : [ئاوەڵناو] سپڵە؛ بـێ‌ئـەمـەک؛ بێوەفا. (نمک‌نشناس)

نۆ : پێشگر واتا نوێ؛ نۆ بووک، نۆموسو ڵمـان، نۆمالْ. (پیشوندبمعنی‌نو)+

نۆئـافرێن : خولقانـدنی شـتـی تـازە؛ نـوۆژەن. (نوآفرین)

نۆبنیات : [ئاوەڵناو] نەوبنیات؛ تازە ساز کـراو؛ تازە دروست بوو. (نوبنیاد)

نۆبە : [ناو](۱)نۆگە؛ نۆبـەت؛ گـەرەد. (نوبـت). (۲)جـار؛ کـەرەت؛ بـارەکـەی بـە دوو نۆبـە گوێزاوە. (بار؛ مرتبه)+

نوبەرەی گێڵاس : بەتەوسەوە بە کەسێک دە- وترێ، مەگـەر نـۆبـەرەی گێڵاسـت هێنـاوە؟، هاوتاکەی دەبێتە مەگەر چاوت جوانـە؟. یـان مەگەر کارێکی ئەوتۆ و گرنگت کردووە؟ مـە- گەر لەوخەڵکە زیاتری؟ (معادل‌تافته جدابافتـه و نوبرش‌راآوردن؛ نوبرگیلاس‌آوردن)

نۆبەند : (۱) گای نۆسالْ جووت کردوو. (گـاو- ۱۲ساله). (۲)گایی کە تازە نیری خراوەتە سە- رمل. (گاوتازه‌به‌خیش‌بسته‌شده)

نۆت: [ناو] نۆتە؛ ئەلفوبێـی نووسینی‌مۆسـیقا. (نت)+

نۆتشە : [ناو] نۆدشە؛ شارێکی کـەونارایـە لـە بەینی سنە و پاوە دایە؛ بەواتای نەمر لە زمانی پەهلەوی کۆندا. (نودشه)

نۆتلا : [ناو] میناک؛ مینا؛ وەک؛ وەکوو؛ کوت- وموت؛ بینانی؛ وەکی. (مانند)

نۆتۆرقان : [ناو] نەیرەڤان؛ چـاودێر؛ نـۆتروان؛ قەرەولْ. (نگهبان)

نوخرۆ: نخرۆ؛ نوغرۆ؛ نقوم بوون لە تراودا؛ وە- ژێر ئاو کەوتن و نقوم بوون. (غرق‌شدن)

نۆرە فەوتان : نۆگە فـەوتـان؛ کـەسـێک کـە نۆبەی گرتووە و لە کاتی پێویستدا لەوی نـە-

بووه و کەسێکی دیکە کە لـە دوایـەوە بـووە هاتووەتە جێگای ئەو. (ازدست دادن نوبت،)

نۆزاوا : [ئاوەڵناو+ ناو] تازەزاوا. (تازەداماد)

نوژوو : < نەسک؛ نیسک

نۆژەنی : [ناو] نویٚژەنی؛ نویٚخوازی؛ نەو ژە نی؛ پاوێری؛ داهێنان. داهێنەری؛ داهانین. (نوآوری؛ اختراع)

نوسکەنوسک : [ئـامراز،دەنـگ] قورووسکە قورووسکی سپلۆت. (نالیدن‌پی‌درپی‌سگ)

نوسند : [ناو] ئاوەنیا؛ ڕەپستە. (آبستە؛ بساردە)

نۆش: لەگەل عەیش دادیٚ؛ عەیـش‌ونـۆش : ڕابواردن بە خۆشی. (نوش)+

نۆش: [ناو] گەوارا؛ پاشـگر وەک: بـادەنـۆش.

نۆش گیان :[ناو،ت] نۆشی گیانت بیٚ؛ گەوارات بیٚ. (نوش جان)

نۆشابە : (١) ناو بۆ ژنان. (٢)[ناو] خواردنـەوی بە لەزەت؛ شەربەت. (نوشابە)

نۆشابەی ئەلکولی : [ناو،ت] ساردەمەنـی کـە ئالکۆڵی تێدابێت؛ (ب)مەی. (می)

نوشـان (ا)[چاوگـە]نۆشـین. (٢)[ڕابـوردووی نۆشین] نۆشـیان‌کـرد؛ نۆشـیان: خواردیانـەوە. (نوشیدند)

نۆشانە : تراوی خواردنـەوە؛ نۆشـابە.(نوشـابە)

نۆشانەی خودایان : [نـاو،ت] لـە زەمـانی زەڕ دەشتدا لە هەورامان دروست دەکـرا و حـەوت گیای تایبەت لە ناو هۆمە(کوپـە)ی شـەڕابـدا حەوت ساڵ‌دەمایەوە حەوت دەردی چارە سەر دەکرد لە گۆرانییە فولکلۆرەکاندا هێمـای پـیٚ کراوە(درمانی حەو دەردانی). (نوشابەخدایان)

نۆشی‌گیان : واتا بە گیانـت خـۆش بێـت؛ لـە جوابی فەرموو یـان بـە سـڵامەتـی، لـەکـاتی خواردنەوەدا؛ یان لە پاش خواردن و خواردنەوە دەوتریٚ. (نوش‌جان)

نۆڤامبر . [ناو] نۆوامبر؛ مـانگی یـازدەهـەمـی ساڵی زایێنی. (نوامبر)

نوقرە داخ : [ناو،ت] جەریمە کردن و چزانـدن بە پووڵ و پارەی نەغد لیٚسەندن. (نقرەداغ)

نـوقرە داخکـردن : [چاوگـە،ت](١)زێـوی داخ چزاندن بە لەشی کەسێکدا. (داغ‌کردن‌بانقـرە-داغ). (٢ب) جەریمـە کـردن و پـارە لـیٚسـە-ندن.(نقرەداغ) گەرم کردنی نوقرە. (داغ‌کردن-نقرە)

نوقرەچ : [ناو] ماشـە؛ گـاز؛ مقـاش. (منقـاش؛ گاز)

نوقڵە دەمە : [ناو،ت] بەکیژ ولاوی دەم چکۆلە دەڵێن. (معادل‌غنچەدهان)

نۆکە سوورکە : [ناو،ت] لە نۆکە ڕەشکە دەکـا، بەڵام ڕەنگی تۆخ نیە و قاوەیی ئاچخە. (نخـود رنگ صورتی)

نۆکەشامی : [ناو،ت]گیای باقلە شامی و بەرە-کەی. (باقلای‌مصری)

نۆکەمار : [ناو،ت] ولەرە؛ گیای نۆکە فەرەنگی کە میوەکەی لەکالانێکی دوو درزدا یە، دژی کرمەکی ڕیخۆڵەیە. (گیاەنخود فرنگی)

نۆل : نۆلی؛ میناک؛ مینا؛ وەک؛ لێچوون؛ وە-کوو؛ شێوەدان. (مانند)

نوواندن : (١) نیشاندان؛ نمونەی کاڵاکەی لـە بازاڕ نوواند. (نشان‌دادن). (٢)سەرنج ڕاکێشـان و فیزکردن، ئەدادرهێنان و خۆنوواندن. (خود-نمایی)+. (٣)دیاربوون؛ (چاپییەکـەی دەسـتت حـەوڕەنـگ دەنـوێنیٚ). (نمایـان شـدن). (۴) ڕازاندن. خەواندن. (خواباندن)+

نووچ : [ناو] وەنەوز؛ خەوەنووچکە. (چرت)
نووچدان : کورتەخەو؛ وەنەوز بردنەوە. (چرت-زدن)
نوورانی : [ئاوەڵناو] تیشکدار؛ پڕشنگدار؛ (ب) پیاوی خواناس و ئەنی گەش. (نورانی)
نوورباران : [ئاوەڵناو+ ناو] (داپڕژانی نووری زۆر) تیشکباران؛ مانگە شەو نووری دەبارانە بە سەر عەرزدا : تیشکی دەباراند نوور وشە-یێکی ئارەویە بەڵام لە سەرزمانی جەماوەرە، کەس بە مردوو ناڵی تیشک لە قەبرت باری، یان شەوق لە قەبرت باری، زیاتر دەڵێن نوور لە قەبرت باری و مەبەست نووری خوداییە. (نورباران)
نووروناوچاو : [ناو] شانس و ئیغبال؛ لە نوور و ناوچاوی تۆ بەشکم کارەکە دروست بێت. (بختوشانس)
نووره : [ناو] بەردەزووخال؛ خەلووزی بەرد؛ بەردەڕەژی. (ذغالسنگ)
نووریدیه : [ناو] نووری دیدە؛ ڕوشنایی و ڕووناکی چاو؛ (ب) زۆر خۆشەویست؛ فرزەند. (نوردیده)
نووژی : < نەسک؛ نیسک
نووسان :[چاوگە] (١)کپ بوون؛دەنگنووسان؛ دەنگ کەوتن. (گرفتگیصدا). (٢) تووش - بوون؛ دووچار بوون؛ هەڵامەتم پێوە نووسا. (مبتلا). (٣) سازگاری و نزیک بوونەوە لە کە-سێک، ناسازگارە بە کەسێکەوە نانوسێ. (نزدیکشدن).(۴) نقیسان.نووسین ؛نووسانگمە : نووسیومە. (نوشتن)(۵) چە-سپاندن؛ وەکگەنە پیانووسان؛ لکان؛ بە چە-سپ پیا نووساندن. (چسپاندن)

نووسکاندن : نووزە نووزکردنی سپڵۆت؛ قورووسکاندن. (صدایسگدروقتدرد و آزار)+
نووسیار : [ناو] نقیسیار؛ نووسەر؛ کەسێک کە دەنووسێ. (نویسنده)+
نووسینگە : [ناو] بونگا یان ڕێکخراوێکی وە-ک: نووسینگەی ماڵ و خانوو؛ نوسینگەی مارە و تەڵاق و ئیتر. (بنگاه؛ دفترخانه)
نووسینەوە : لە سەر ڕا نووسین؛ ٢و٣(ف.هن). (دوبارەنوشتن)+
نووک تیژ : [ئاوەڵناو+ناو] بەسەری باریک و تیژەوە؛ دژی نووک کوڵ و نووک کول. (نوکتیز)
نووکراندن : [چاوگە،ت]نووقاندن؛ چاولێکنان : چاو قووچاندن. (بستن؛ رویهمگذاشتن)
نووهووت : [ناو] پارگوێری مێ. (گوسالەدو-سالەماده)
نویئەفلاتوونی :[ناو،ت]ڕێبازێکی فەلسەفییە دەڵێ هەموو عالەم تیشکێک لە خودایە و ڕۆح دەگەڕێنەوە لای خودا. (نوافلاطونی)
نویباو : [ناو] تازە داهاتوو. (مۆدێرن) مۆد. (مدرن؛ مد)
نویخواز : [ئاوەڵناو] لایەنگری ڕێبازی تازە لە بواری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و هونەریەوە؛ نویژەن. (نوگرا)
نویخوازی : [ناو،ت] ڕەوتی نویخواز بوون؛ خاوەنی هزری نوێخوازانە. (نوگرایی)
نوێژخانە : [ناو،ت] ژووری تەرخان کراو بۆ نوێژ کردن بەتایبەت لە ئیدارات و ڕەستۆرانی سەر جادەدا. (نمازخانە)
نوێژی جومعە : [ناو،ت]ناو نوێژی هەینی کە

زیاتر له مزگەوتی جامێعەی هەر شارێ لە پشت پێشنوێژەوە دەکرێ. (نمازجمعه)

نوێژی شێوان : [ناو،ت] چوار ركاتی ئاخری نوێژی شەو؛ نوێژی خەوتنان. (نمازعشا)

نویسەی : [چاوگە] نووسین؛ نقیسین؛ نوویسان. (نوشتن)

نەبانی : [ناو] ناسازگاری؛ ناكۆكی؛ زویری. (ناسازگاری؛ بدخلقی)

نەبڕاوە : (١)[داهاتووی نە بڕین]هێشتا نە-بڕدراوە؛ بە مشار نەبڕاوەتەوە. (هنوزبریده-نشده). (٢)[ئاوەڵناو]لەبڕان نەهاتوو؛ دەوام دار. (خاتمەنیافته)(٣) لەت نەکراو، ساخ.(قطع نشده)

نەبهیستی : [ئاوەڵناو] نەبیسراو؛ نەبیستوو. (شنیدەنشده؛نشنیده)

نەپسێن : [ئاوەڵناو] نەپچڕ؛ (ب)تاڵی قاییم و خۆراگر کە درەنگ بپچڕێ. (غیر قابل‌قطع شدن)

نەپوختە : [ئاوەڵناو] (١) لەکار دەرنەهاتوو؛ ڕانەهاتوو؛ ساف‌وسادە؛ بێ‌ئەزموون؛ جێ نە-کەوتوو؛ لەکڵ دەرنەهاتوو؛ کار نەزان؛ (٢)نە کوڵیو. (١و٢.ناپخته)+

نەپەتی : [ئاوەڵناو] بێهۆش؛ بەرزە؛ نادیار؛ پە-سیو. (بیهوش.گم)

نەترانەدن : تەسکین دان؛ دلداری پێدان؛ ئارامکردن. (تسکین‌دادن)+

نەترسان : وێران؛ نەترسیان؛ بێ‌پەروایی؛ بێ-هەراسی. (نترسیدن)

نەترسە : (١)بوێرە؛ بەزاتە؛ بەجورئەتە. (-شجاع‌است). (٢) مەترسە؛ ترست نەبێت. (پروانکن)

نەترین: [چاوگە،ت] ئارام بوون؛ ئۆقرە گرتن. (آرام‌شدن)

نەتەویست : [ئاوەڵناو+ ناو] دڵ نەخواز؛ دوژمن. (دشمن)

نەجخ : [ناو] بێور؛ تەوری چکۆلە. (تبرزین)

نەختەک : [بەند] نەختێک؛ کەمێک؛ توزێک. (کمی)

نەخشکار : [ناو،بک] ئەوەی کاری نەخشاندنە. (نقش‌کننده)

نەخڵ : [ناو] دار خورما. (نخل)

نەخوازە : [بەند] بۆ کەس درێغیم نییە نەخوازە بۆ تۆ؛ نەخاسما؛ بەتایبەت؛ خاسما. (مخصوصا)

نەخۆشەر : [ناو] لەپە. (لپه)

نەخۆشین داری: [ناو](١) پەرەستاری و ئاگالێبوونی نەخۆش. (٢) کەسێک کە لە ماڵدا نەخۆشی هەبێ وئاگای لێبێت. (بیمار داری).

نەخۆشینی ئۆرژانسی: نەخۆشی لە مەترسیەوە نزیک کە بێ‌نۆبەگرتن لە نەخۆش‌خانە، دەبێ دوکتور بگاتە سەری. (بیمار اورژانسی)

نەخۆشینی‌خەو:چەشنێ نەخۆشین‌کە بە هۆی پێوەدانی مێشوولەی (تسەتسە) ئینسان تووشی دەبێ. (مرض خواب)

نەخۆشینی قەند: [ناو] شەکەرمز؛ دیابێت(بیماری قند)

نەخۆشینی‌گیرۆدار: نە خۆشینێک‌کەجەماوەر لەیکترینەوە تووشی دەبن و زوو تەشەنە دە-ستێنێ. (بیماری واگیردار)

نەخوە: [بەند] نەخوۆ؛ ئەینا؛ ئەگینا؛ دەنا. (وگرنه)

نەدار : فد: [ئاوەڵناو+ ناو] دەستەواژەی قومار-

بازانه، مەبەست لە دوو نەفەر لە کۆڕی قومار-بازاندا کە لەیەک پارە وەرناگرن. (ندار)+
نەداری : [ناو] حاڵەتی نەدار بوون لە قومـاردا؛ فەقیری.(نداری؛ بینوایی)+
نەدەرووم : نەمدا؛ نەدەرووم وەباد :نەمدا بە بـا. (ندادم)
نەدیتۆک : [ئاوەڵناو] نەدیتوو؛ نەدیو بدیو؛ تازە پیاکەفتگ. (ندیدبدید)
نەدیتی : [ئـاوەڵنـاو] نـەدیتـوو؛ نـەدیوبـدی. (ندیده؛ ندیدبدید)
نەدیر : [ئاوەڵناو] نەدار؛ نەدیرم : نەیرم : نیمە، نەدیریێت : نەیرێت : نیەتی، هەروەها نەیری : نەیریت : نیتە، نەدیرن : نەیرن : نیانە. (ندار)
نەڕاست : [ئاوەڵناو] (١)درۆ. (دروغ). (٢)کـەچ؛ خوار؛ لار. (کج)
نەڕاوەستایی : [ئاوەڵناو] خۆڕانەگر؛ نەحەجماو؛ بزۆز؛ بیٚ ئۆقرە؛ بیٚئارام. (ناآرام)
نەڕمادە : [ئاوەڵناو] پیتی(د)لە زۆرجـیٚ نایێتـە گوتن و دەسیشوریٚت، واتا نـە نێـر نـە مێـوی گامیش و وشتر. (نەنرونەمادەگاومیش‌وشتر)
نەرمگۆ : [ئاوەڵنـاو] زمـانخـۆش؛ نـەرمبێـژ. (شیرین‌زبان)
نەرمە خوناڤ : [ناو،ت] نـەرمـە بـاران؛ پـرووشەی باران. (باران‌اندک)
نەرمەڕان : [ناو] نەرمایی ڕان؛ شلکەڕان؛ نـە-رمەڕانی(شلکەڕان)ی بگوشم بۆنی لە سـینە و مەم کەم. «هێمن». (نرمەران)
نەرمەساو : [ناو] تیژ کردنی تێخ بـە هـەسـان یان شتی ساف دژی زبرە ساو کە بە بڕبەندی تایبەتی ئاسن یان زبرە دەکرێـت (تیزکـردن-تیغ‌بافسان یاشیئی‌صاف)+

نەرمەنایە : [ناو،ت] ئامێرێکی مۆسیقایە بە فوو لێدەدریٚ. (نوعی‌نی)
نەرمیلیٚ : > پێچە
نەڕنای : [چاوگە] نەڕاندن؛ نەعـرەتـە پێکـان؛ ئەڕنین. (نعرەزدن)
نـەرە : [نـاو] بـەلـوو؛ بـەڕوو؛ (ب)مـازگ دار؛ دارگەزۆ. (گزعلفی.بلوط)
نەریت : [ناو] داب و دەستوور و ڕەسـمی بـاو لە کۆمەڵگادا. (رسم‌ورسوم)+
نەڕێک : [ئاوەڵناو] (١) ناڕێک؛ ناڕاسـت؛ چـە-وت؛ لار. (ناصاف.کج). (٢)نادروسـت؛ ناتـەبـا. (نادرست)
نەریمان : باوکی سامی جەددی ڕۆستەم؛ نـاوە بۆ پیاوان. (نریمان)
نەزاکەت : > نزاکەت.
نەزرونیاز : [ناو،ت] بەڵێنی ماڵ و سـامان بـە-خشینەوە پێشەکی یان بەمەرجی بە دیهـاتنی ئاواتێک. (نذرونیاز)
نەزری : [ئاوەڵنـاو+ بـەنـد] مـاڵ و سـامان و خۆراکێک کە بە هۆی بە دیهاتنی ئاواتێک بە نـاو خـەڵکـدا بڵـاو دەبێتـەوە یـان بـە نیـازی خێروخێراتەوە دەبەخشرێتەوە یان دانـراوە بـۆ بەخشینەوە. (نذری)
نەژناس : [ئاوەڵناو] ناس‌نەکری؛ نەناس؛ نـە-ناسراو؛ نائاشنا؛ ناشناس. (ناشناس)
نـەسـارا : [نـاو] مـەسـیحی؛ مـەسـیحیگەل. (مسیحیان)
نەساز : [ئاوەڵناو] ئـەوەی ناسازیٚ و لـەگـەڵ کەسن ناحەوێتەوە. (ناسازگار)
نەستووری : [ناو] لقیٚ لە ئایینی مەسـیحیەت. (نسطوری)

نەسرانی : [ئاوەڵناو] شوێگرانی عیسا مەسیّح؛ مترانی. (عیسوی)

نەسک : [ناو] نیسک؛ نووژی؛ نوژوو؛ نوژوی؛ نژی، نژوو؛ مژوی؛ مەرجو؛ مەرجی؛ نسک؛ میژوی؛ مەرژی. (عدس)

نەسک : [ناو] هەریەک لە ٢١ بەشی ئاویستا. (هریک از٢١ باب اوستا)

نەسۆژ : [ئاوەڵناو] نەسووچ؛ نەسۆز. (نسوز)

نەشکەن : [ئاوەڵناو] وشە فارسییە، بەڵام ناوی جۆرێک شووشەیە کە درەنگ دەشکێ و بەرگەگرترە. (نشکن)

نەشمیل : خونجیلانە و نەرمو نۆڵ؛ جوان و کورتە باڵا. (کوتاه اندام خوش قیافه)

نەشنەفتن : (١)نەبیستن؛ گوێ لێنەبوون. (نشنیدن). (٢)گوێ بە قسە نەدان؛ گوێ لێ خەواندن. (گوش‌ندادن).(٣)کەڕی. (کری)

نەشنەفتەن : نەیبیستووە؛ گوێی نەداوە-تێ؛گوێی لێنەبووە. (نشنیده)

نەشیف : [ئاوەڵناو] نشێو؛ سەرەوژێر؛ سەرەولێژ؛ لێژ؛ سەرەوخوار. (سراشیب)

نەعناداخ : [ناوەت] نەعنای لە نێو ڕۆندا سوورەوە بوو بۆ سەر هەندێ خۆراک. (نعناداغ)

نەغمە : < میزراب.+

نەغمە : [ناو] ئاواز؛ ئەی موتیربی حەریفان دەست‌کەن بە نەغمە خوانی. «تاهیر تەوفیق». (نغمه)+

نەفتک : [ناو] نەفتیک؛ شقارتە؛ شەمچە؛ کمریت؛ گۆرد. (کبریت)

نەفتە ڕەشە : [ناوەت] مازووت؛ نەوتە سیاوی؛ ناوی گەڕەکێکە لە شاری سنە. (نفت‌سیاه؛ نام‌محله‌ای‌درسنندج)

نەفتی : [ئاوەڵناو] هەرکەرەستەیێک بە نەوت کار بکات. (نفتی)

نەفتی‌گاز : [ناوەت]گازوییل؛ سووختی هەندی ماشینی دیزل. (گازوئیل)

نەفسکە : [ئاوەڵناو] نەفسەک؛ نەوسن؛ چڵیس؛ سکەڕۆ. (شکمو؛ شکم‌پرست)

نەڤجار : [ناو] نەوە. (نوه)

نەقارە : [ناو]کاسەی چووکەی تار. (نقاره)+

نەقۆ : [بەند] نهۆ؛ نهو؛ نووکە؛ ئیستا؛ ئەلعان. (حالا)

نەگەڕ : [ئاوەڵناو] بێجووڵە و تەکان و خول خواردن؛ بێڕەوین و زڤریان. (ساکن‌و-بیحرکت)

نەماگ : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] نەماو؛ لەبین چووگ؛ فەوتاو؛ لە ناوچووگ. (نمانده؛ ازبین-رفته)

نەمانەوە : (١) لە جێگایێک نیشتەجێ نەبوون و گل نەخواردنەوە. (نماندن‌درجایی). (٢) لە کەسێک کەمتر نەبوون؛ بەجێ نەمان؛ کەم نەهێنان؛ تۆ لە کەس نامێنیەوە : تۆ لە کەس کەمتر نیت. (کم‌آوردن)

نەماو : < نەماگ.

نەمری : (١)[ناو] زیندوویی؛ ڕەوتی هەرمان. (مرگ‌ناپذیر). (٢) هەربژیت و نەمری: مردنت لێ دووربێت؛ نەمریت. (زنده‌باشی؛ نمیری)

نەنێ : [ناو](١) دایە گەورە؛ نازناوێک بۆ ژنی زۆر پیر و داپیر. (٢)زۆر ژنی مانگادۆش بە مانگا دەڵێن، بەتایبەت لەکاتی دۆشیندا، وەک لاواندنەوە (١و٢.ننه)

نهۆ : [بەند] ئیستە؛ ئیسە؛ ئەلعان؛ نهە؛ نووکە. (حالا)

نەوارِیای : نەگورِان. (عوض‌نشدن)
نەوانخانە : [ناو] بـێ‌ئـەنواخانـە؛ هـەژارخانـە؛ جێگای بـەخێـوکردن و مانـەوەی هـەژاران و فەقیران. (نوانخانە)
نەوتکێش : [ناو]کەرەستەی ڕاگوێزانی نەفـت؛ وەک پاپۆڕ و تریلیی نەوتکێش. (نفتکش)
نەوتی سپی : [ناو](ب)نەوتی سـووتاندن؛ نـە-وتی چرا. (نفت‌سفید)
نەوراتن : هەویر هەڵنەهاتن. (ورنیامدن‌خمیر)
نەوساز : [ئاوەڵناو] تازە دروست‌کراو؛ نوێ‌سـاز؛ خانووەکەم نۆسازە یان نەوسازە : تـازە سـازە. (نوساز)
نەوسـازی : [نـاو] تـازەکردنـەوە؛نوێکردنـەوە؛ چـاک‌کردنـەوەی خراپـی؛ ئـاوەدان‌کردنـەوە. (نوسازی)
نەوسی : [ناو] زرِمندالْ. (ناپسـری‌ونـادختری)
نـەوەرە : (١)گوندێکـە نزیکـی شـاری سـنە. (اسم‌دهی‌اسـت). (٢)مـەوەرە؛ چـەقـەمـەکـە. (عوعـونکن؛ ورنـزن)(٣) نـاوەرِێـت (پـارس نمیکند)
نەوەزی : نەی‌خەیتە؛ تی‌نەهاوێیت؛ نەی‌خـە-یە؛ نەی‌خەی. (نیاندازی)
نەوەکام : [ئاوەڵناو] کامڵ نەبووگ؛ نەگـەییـو؛ خۆ نەگرتوو؛ وەک بەرخێ کە لە پـێش کـاتی خۆیدا لە دایک ببێت؛ تووی خرچە هێشتا نە-وەکامە. (ناکامل)
نەوەنـدە : [نـاو] ڕەپسـتەی درەنـگ چێـزاو. (آبستەوبساردەدیرکاشتەشدە)
نەویم : (١)نەبووم؛ نەووم. (نبودم). (٢) لی‌نـە-ویم بوم بەرزەوەنەبوو؛ گوشار بۆ بەرز کردنـە-وەی شتێک. (فشاربرای‌بلندکردن) (چیزی)(٣) لەخوارەوەم؛ بەرزنیم. (درپائینم)
نەوینوون : نەبینم. (نبینم)
نەهێقیکری : چاوەرِوان نەکراو؛ دوور لە هیـوا. (دورازانتظار)
نەهێشتن : (١) ڕیگە نـەدان. (نگذاشـتن). (٢) لەبین بردن و نەهێلان؛ لە ناو بردن. (ازبـین-بردن)
نەهێڵ : [ناو،بک] نەهێژ؛ بەرگر؛ کەسێک کە نایێڵێ و بەرگری دەکا. (مانع؛ جلوگیر)
نەی لێدان : شمشاڵ ژەندن. (نی‌نواختن)
نەیچە شەکەر :[ناو] نەیچە شەکەر. < لەلە
نیا : (١)پاشکر لەچاوگەی (نیان، دانیان: دانان) بـەواتـای چانـدن؛ دەسـنیا. (٢)لـە (نگـاە)ی فارسیەوە هاتووەتە کورتکردن بەواتای ڕوانین. تماشا. (نگاە)+
نیاگیە : بهوریی نیان. < نیای
نیانگر : [ئاوەڵناو] نەهێنگر؛ نەهێندر؛ یانی‌گـر؛ نیانیگر؛ سەگێ کە لە پاشەوە بە نەهێنـی دێ و لە پڕ گاز دەگرێ. یانیگر. (سگی‌کـەدزدکـی وبی سروصداحملەمی‌کند)
نیانەوە : نانەوە؛ دروستکردن(ماڵ‌نیانەوە)، تە-ون نیانەوە : تەون هەڵخستن؛ ئاژاوە نیانـەوە : ئاژاوە نانەوە.(برپاکردن.دایرکردن)
نیانەوە: نانەوە؛ دیاریکردن؛ لـەبـەرچـاوگرتن، نیانـەوەی جێگاییـک بـۆ دزی یـان کردنـی کارێکی تر.(زیرسرداشتن؛ درنظرگرفتن)
نیانی : [ئاوەڵناو+ بەند] شاراوە؛ پەنامەکی؛ لـە (نەهان)ی فارسیەوە هاتوو. (نهانی)
نیانیگر : < نیانگر
نیای : [ڕابـوردووی چاوگـەی نیـان][(١)نـای؛ چەقاندی. (کاشت). (٢)دای‌نیا: داینا، نیایە ئە-

گره : داینائێره. (گذاشت)

نیپتۆن . (١) ناوی ئەستێرەیێکە. (٢) ناوی خودای زەریا لە یۆنانی قەدیمدا. (نپتون)

نیترۆگلیسرین : [ناو] تەقەمەنییێکی زۆر بە هێزە. (نیتروگلیسرین)

نێر : [ئاوەڵناو] لە مۆسیقیدا بە دەنگی بۆری گۆرانیبێژ دەگوترێ؛ باس؛ گڕ؛ بەم. (صدای بم‌خواننده)+

نێرگزەکردن : [چاوگە،ت] نژدەکردن؛ برینی بەقەرا دوو قامک لە سەری کلکی جوانوو بۆ ئەوەی چاک کلک بگرێ. (قطع‌دوسانت از دم کره‌اسب)

نێرن‌ژەن : [ناو] داردۆژەنگ؛ دارێک کە دەچێ بەناو هەردوو لوڵەپی مەشکەدا. (چوب‌میانه دودسته مشک)

نێرۆک : [ناو] گیای زەرداوبەر؛ باوەشێنەگیا. (سرخس‌نر)

نێرومێ : [ناو،ت] دەستەواژی دارتاشییە؛ واتا کانەوزبانە؛ دوو تەختە کە یەکێکیان دەچی بە ناو یەکیکی دیکەدا. (نرومادە)+

نێروو : [ئاوەڵناو]کاتی جووتخوازیی پشیلەی مێو. (گربه‌مول)+

نێرەژەن : [ناو] داری بەینی دوو لوڵەپ لە مەشکەدا؛ دار دۆ ژەنگ؛ مەترەقی پیاوی پێ دەشوبهێنن. نێرەن‌ژەن. (چوب‌بین‌دودسته مشک)

نەیرڤان : [ناو] نێرڤان؛ چاودێر. (نگهبان)

نێرەمۆ : (١) [ئاوەڵناو] نێرە مووک. (نەنرنه ماده؛) (٢)[ناو] پەیوەندی ڕووەک؛ موتوربە؛ موتوربە؛ کاری تاماندن. (پیوند)

نێرەمۆی ئەندام : [ناو،ت] پەیوەندی ئەندامی لەش وەک گورچیلە و دڵ و جەرگ. (پیوند اعضا)

نێرەنان : [ناو،ت] تیرەنان؛ تیرۆک؛ وەردێنە؛ داری نان پانکردن لەسەر پنەکە. (نورد)

نیرەنیر : [ناو،ت]قیژەقیر و هاوارهاوار؛ نەراندنی زۆر. (داد زدن زیاد)

نێرەهەر : [ناو،ت] نێرەکەر؛ کەری‌نێر. (نرەخر)

نێری : [ناو](١)باروودخی نێر بوون. (نری) (٢) نێرەی بزن. (شاک؛ تکە)

نێژان : نێژتن؛ چەقاندنی نەمام؛ ژێر خاککردن؛ بەخاک سپاردنی مردوو. (دفن‌کردن؛ نشازدن)

نیسکەشۆر : [ناو،ت]نیسک شۆردنەوە بە دوو کاسە بۆ جیابوونەوەی زیخ، لەو کاسەوە بۆ ئەو کاسە گویستنەوە؛(ب)هاتوچۆی زۆر. (شستن‌عدس؛ برووبیاکردن)

نیشان : پاشگر بەواتای لەسەر دانراو و لەسەر چەسپ کراوی عەلامەت؛ نیشانە کراو؛ وەک: سەدەف نیشان، گەوهەرنیشان؛ دەست نیشان. (نشان)+

نیشانە ئەنگێو : [ناو،بک] لە ئامانجدەر؛ ئامانج ئەنگێو. (کسیکه به هدف میزند)

نیشتن : [چاوگە](١) لە یاریی ڕامیدا دانانە عەرزی کۆمەڵێک لە کارتەکانە. (٢) گێلە نەهێنان و وەگەرخستنەوەی مۆرەی کوژراو لە نەردێندا. (١و٢.نشستن)+

نیشتن : [چاوگە] داچوون؛ ڕوچوون؛ قوپانی سەربان. (نشستن)

نیشتنەوە : (١)لە گەرکەوتنی با؛ باکەی نیشتەوە؛ نیشتنەوەی با. (فروکش‌کردن)(٢)دووای هەڵفڕین هاتنە سەر عەرزی

فرنده و فرۆکه. (نشستن‌پرنده)+
نیڤەتۆڤ : [ناو] نیوەتوو؛ ڕنینەوەی دەغڵ بە-مزێک، بەرانبەر بە نیوەی تووی وەشاوی دە-غڵەکە. (دروکردن‌غلات‌درمقابل دریافت-کردن‌نصف‌تخم‌پاشیده‌شده)
نیڤەرۆژە :[ناو] فراڤێن؛ نەهار؛ نیوەڕۆژە؛ نانی نیمەڕۆ. (نهار)
نیکۆتین : [ناو] ماکێکە لە ناو ژەحری سیغاردا؛ ماکێ لە ناو تووتن و دووکەڵی تەماکودا. (نیکوتین)
نیگارستان : [ناو] جێگای وێنەگەری یان هە-ڵواسین یان دانانی وێنەگەل؛گالێری؛ گەلێری. (نگارستان)
نیگارگەر : [ناو،بک] وێنەکیش. (نقاش)
نیل : < کەوەگیا.
نێڵ : [ناو] نیل؛ نیر؛ ئارق و نێڵ : ئاموور و نیر. (یوغ)
نێڵەنێڵ : [ناو،ت] حاڵەتی گڕی بە تەوژم و تینی ئاگر. (زبانه‌بلندآتش؛ حرارت‌زیادبخاری)
نیم پەردە :[ناو،ت] نیوپەردە نیوپەردە لە مۆسیقادا لە بەینی دوو نۆتی سەرەکیدا نیوەی پەردەیێک. (نیم‌پرده)
نیمڕوو : [ناو،ت] کۆڕی‌وێنە کێشییە، نیم-ڕوخسار؛ وێنەی نیوەی سەروچاو واتا لە تە-نیشتەوە. (نیمرخ)
نیمساڵ : [ناو،ت] نیوەیێ لەساڵ؛ شەش مانگ؛ (ب)نیو ساڵی خوێندن؛ نیو تێرمی یە-کساڵە یان تێرمێکی شەش مانگە. (نیمسال
نیم‌گرد : [ناو] کۆڕی مۆسیقایە، نیوەی یەکە-ی کات لە نۆت نووسیندا، بەرانبەر بە یەک سپی یان چوار چەنگ. (نیم‌گرد)
نیمەیی: [ناو] نیوەیی؛ (ب) لە نێوەڕاستدا شە-ریک بوون؛ نیوەیی بووە : گەیشتووەتە نیوە.
(۵۰٪ .نصف؛ نیمه)
نینۆڕ : [ناو]گیاییێکی دوو ساڵەیە، گەڵاکەی ماکێکی سرکەری تێدایە بە ناوی(لۆرێن)کە دەبێتە هۆی سەرگێژ بوون؛ دژی پەنمانی گورچیلەیە. (کرفس‌عطری)
نیوئاڵقە : [ناو] نیوجەغز؛ لەتێک لە جەغزیێ؛ نیوەی‌جەغزیێ. (نیمدایره)
نیـواونیـو : (ب)بەشکردن لە نێوەڕاستدا؛ دووکوتی بەرانبەر و بەقەرایەک. (نیم‌ونیم)
نێوبڕ : [بەند+ ناو] لە ریزێک چەند دانە بە حیساب نەهێنان؛ بە جێ هێشتنی ناوبەناو؛ بەینابەین بەجێ‌هێشتن؛ مەودا بە مەودا. (چند، یا یک‌درمیان)+
نێوبەدەرەوە : [ئاوەڵناو]ناودار؛ مەنشوور؛ ناسراو لە جەماوەردا؛ بەنێوبانگ. (مشهور)
نێوچاوان : [ناو،ت] توێڵ؛ تەوێڵ. (ب)بەخت و شانس. (پیشانی؛ بخت‌واقبال)
نێوچاوانە : [ناو،ت] لەناوەڕاستی شتێکدا؛ ناوە-ند؛ لە کوردستانی باشوور سەنتەر بەکاردێنن کە لە سێنتێری ئینگلیزی وە ها تووە. (مرکز)
نێوران : [ناو،ت] ناومەڕ؛ ناو گەلەی پەز؛ د چمە نێو ڕان؛ دەچمە ناو مێگەل. (میان‌گله)+
نێوقەد :[ناو]بەینی نووچکەی‌کێو و دامێن؛ کەمەر؛ ناتلەنگ؛ ناوەڕاستی درێژایی. (کمر ؛ کمرکش؛ میان)
نێوک‌کەوتن : [چاوگە،ت](۱)ناوک کەوتن؛ جۆرێک نەخۆشین بە ئیشی ناوزگەوە. (ناف-افتادن). (۲) (ب)ترسان و داچڵەکانی بە تە وژم. (شکەشدن)
نێوکەڕەشە : [ناو] برینی سەرپشتی یەکسم بە هۆی باری ڕەق یان گرتنی زین و کورتانەوە. (زخم‌پشت‌اسب‌والاغ)
نێوگایی : [ناو] (گا) واتا (جێگا)، نێوجێیی؛

ناوبژی. (میانجیگری)

نێولیێنان : [چاوگەت] ناو لەسەر دانان؛ نێونان. (اسم‌گذاری)

نیوە: [ناو+پێشگر]کوتێکی تەواو؛ نیوەشەو؛ نیوەڕۆ؛ پێشگر واتا بەشێ، نیوەشۆر. (نیمە)

نیوە : پێشگر بەواتای کوتێ یان بەشێ؛ وەک نیوەشەو، نیوەکوڵ، نیوە ڕزیو؛ نیوە کوتراو. (نیمە)

نیوە پەردە : <نیم پەردە.

نیوە دوورگە : [ناوت] جێگاییێک لە وشکی کە سێ کەناری ئاوبێت و لایێکی چەسپابێت بە وشکانیەوە. (شبه‌جزیره)

نیوەکارە : [ئاوەڵناو+ بەند]نیوەوناتەواو؛ کاری کە هێشتا تەواو نەبووە. (نیمه‌کاره)

نیوەکاری : [ناو]ڕەوتی کاری نیوەکار؛ ڕەنجبەرێک کە بەشێک لە دوو بەشی بەهرە و داهات دەبات. (۵۰٪دربهرەشریک‌شدن-کارگر)

نیوەگۆ : [ناوت]کوتێکی تەواو لە شتێکی خڕ. (نیمکره)

نیوەگۆی باشووری : [ناوت] نیوەگۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باشوور.(بەرەو خوار). (نیمکره‌جنوبی)

نیوەگۆی باکوری : [ناوت] نیوەی گۆی زەوی لە هێڵی ئیستیواوە بەرە و باکور.(بەرەو ژوور). (نیمکره‌شمالی)

نیوەگیان : [ئاوەڵناو] لە نێوان مان و نەماندا؛ نەخۆشی نزیک بە مردن. (نیمه‌جان)

نێوەنێوە : [بەند] جارجارە؛ ناوبەناو؛ بەینابەین. (گاهگاه)

نیوەوناتەواو : [ئاوەڵناو]کاری کە نیوەکارە مابێتەوە. (نصف ونیمه‌کاره)

نیوەونیوە: [بەند] لەناوەڕاستدا؛ وەک لە ناوەڕاستدا بەشکردن. (نصف و نصف؛ قسمت-کردن)

نێوەوە : ژوورەوە؛ ناوەوە. (توی؛داخل)

نییە : [ناو] توونە؛ دژی هەیە. (نیست)

نییەزانم : نازانم؛ نزانم؛ چووزانم؛ چدزانم؛ چازانم. (نمی‌دانم)

نییەسی : نییەتی؛ لەڕابووردوودا ئەو وشەیە زۆر لە سەقز بەکار دەبرا بەڵام ئێستا لە سنە لە بری(تی)هەر(سی) دەوتری و باوە وەک: هەیەسی، کوشتگیەسی. (ندارد)<سی

پیتی (ن) بەشی وشەی بیانی

ناتۆڕالیست : فد؛ فرد: سروشتخواز؛ هوگری شروشت بەتایبەت لە نیگارکێشیدا. (ناتورالیست)

ناتۆڕالیسم . فرد؛ فد: ڕێبازێکی هونەری نیکارکێشییە، کە شوێگرانی هۆگری سروشتن. (ناتورالیسم)

نارسیزیسم : فد؛ فرد؛ اند؛ تد: نەخۆشی خۆ بەزیاتر لەدیتران زانین و خۆ پەسەندی و خۆویستی. (نارسیزیسم)

نازیسم : فرد؛ فد؛ اند: ئاموژەیێکی ڕامیاری

عەسکەری و کۆمەڵایەتی کە لە ئاڵمانیا پێکهات و لە سەربنەمای ڕەگەز پە رستی و تاکە حیزبی دامەزرا. (نازیسم)

ناسیۆنالیست : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخواز؛ باوەڕمەند بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیست)

ناسیونالیسم : فرد؛ فد؛ اند: نەتەوەخوازی؛ بڕوای لە ئەندازەبەدەر بە هۆز و نەتەوەی خۆ. (ناسیونالیسم)

ناشایستە : [ئاوەڵناو] (١)نالایەق؛ ژیٚنەهاتی؛ نەشیاو. (ناشایست). (٢) ناشایست؛ ناپەسەند؛ بەد؛ کرێت. (ناشایست)+

نشینی : پاشگر بەواتای دانیشتن و مانەوە؛ شارنشینی؛ گوندنشینی. (نشینی)

نوختەچین : ناوی جۆرێک نیگارکێشییە بە خاڵی(پڕو لە پەنای یەک و جارنا خاڵی بڵاوبڵاو). (نقطەچین)

نوشوست : [ناو] ڕۆچوون؛ بەچاڵدا چوون و قوپان و نیشتنی سەربان و عەرز؛ سەربانەکە نوشوستی کردووە؛ داچووە؛ ڕۆچووە. (نشست)

نەستەعلیق : عد؛ فد: [ناو] ناوی جۆرێک نووسینە، زیاتر بە قەڵەم قامیش دەنووسرێ و زۆر پەسەندە. (نستعلیق)

نەسخ : عد؛ فد: ناوی شیوە نووسینێکی وڵاتە ئیسلامییەکانە. (نسخ)

نیٚئۆپان : [ناو] تەختەی دەستکرد، لە بڕەدار و چەسپ. (نئوپان)

نێسکافە : [ناو] جۆرێک قاوەی هاڕاوە کە حەوجەی بە دمکردن و کوڵاندن نییە و لە ئاوی کوڵاتوو دەکرێت. (نسکافە)

هائومەگا : [ناو] مەیخانە. (میخانە)
هاتنەدەست : [چاوگە،ت] (١) پـارە هاتنـە دەست: وەدەست کەوتن. (بدست‌آمـدن).
(٢)دەسـتکردنەوە و بـەرەنگـار بوونـەوە؛ کورەکان‌هاتنە دەست و شەڕێکـی باشـیان کرد. (دفاع‌کردن) (٣) فێربوون و شیاوی و شارەزایی بۆ ئەنجامی کارێـک؛ ڕەوشـتی کار هاتنەدەست. (خبرە شدن در کاری)
هاتنەسـەربـەرە : [نـاو،ت] بـۆ داوخـوازیٚ چوونە ماڵی کەسیٚ، زیاتر بۆ خواز بێنی ژن وکچ. (خواستگاری)
هاتنەسەرچۆک : [چاوگە،ت] هەڵسانە سەر چۆک بۆ وەڵام دانەوە زیاتر وەڵام دانەوە بە توندوتیژی. (روی‌زانوبلندشدن‌بـرای‌جـواب دادن)+
هاتنە قەوام : خۆ گرتنی چێشت یا خۆراکی تـراو کـە بـە کوڵانـدن دێتـە ڕادەی دیاریکراوی ئامادە بوون. (قوام‌آمدن)
هاتنـە کوشـتن : [چاوگـە،ت]کـوژران؛ کوژیان. (کشتە شدن؛کشتەشدند)
هاتنە کەوان : [چاوگە،ت] نزیک بوونـەوە تاتیرەڕەس؛ (ب)ڕازیبوون؛ هاتنە سەربار؛ مەیل‌دان، ئەگەر مەیلت لە سەرە بەڕاستی وەرە کە وان. «فۆلکلۆر». (براەآمدن)
هاڕای : [چاوگە] هاڕین؛ وردکردن. (خرد-کردن)

هـارپ : فـرد؛ انـد؛ فـد: [نـاو] ئـامێرێکی مۆسیقایە وەک چەنگ وایە و بەقامک دە-ژەندریٚ. (هارپ)
هارژنگ : [ناو] تەنگز؛ چاڵووک. (سفیدخار؛ نوعی‌خاربرای‌پرچین‌روی‌دیوار)
هارس : [ناو] تاوان؛ گوناح؛ سووچ. (گناە)
هارمۆنیکا :[ناو] ئامێرکی مۆسیقایە بە فـوو لێدەدرێت. (هارمونیکا)
هارمۆنیۆم : [ناو] ئـامێریکی مۆسـیقایە بـە فوو لێدە دریٚ. (هارمونیوم)
هاروژانـــدن :[چاوگـــە،ت] شـــێواندن؛ ئاڵۆزانـدن؛ هورووژانـدن وەک ئاڵۆزانـدنی شارە هەنگەژاڵە. (آشفتەکردن)
هارەبڕ : [ناو،بک]بـەردی دەسـتاڕ و ئـاش چێکەر؛ وەستای هارە دروستکەر.(تراشـندە سنگ‌آسیا)
هازی : [بەرهەمی‌چاوگە] توانایی؛ بەتاقـە-تی؛ بەهێزی. (توانایی)
هاژیلە : [ناو]حاجیلە؛ حاجێڵە؛ کووژەکـەی چووک؛ قاوخی هـەنـدیٚ زینـدەوەری دە-ریایی وەک شەیتانۆکەی چووک. (پوسـتە نوعی حیوانات دریایی)
هاس : [ناو] ڕەنگی قاوەیی ئاچخ بە پەڵە-ی وردی ڕەشەوە. (رنگ‌قهوەیی‌باخال‌های-سیاە)
هاسر : [ناو] کاتژمێر؛ دەمژمێر؛ سەعات.

(ساعت)
هاسرساز :[ناو،ت] سەعەتساز؛ کاتژمێر-چێکەرەوە. (ساعتساز)
هاشاولْ : [ناو] حاشاولْ؛ هێرش؛ بەشەرەوە بۆ چوون و پەلاماردان. (حمله)
هاڤیتی : (١)فرێدراو. (پرتشده). (٢)فرێیدا؛ خستی؛ هاویشتی؛ هاوێشتی (انداخت)
هاکوو : [بەند] هاتوو؛ لەوانەیە؛ نزیکە؛ تەقاو؛ ڕەنگە؛ هاکوو گەیشتە ئێرە : هاتوو گەیشتە ئێرە. (ممکن‌است؛ بەزودی
هاکی : اند؛ فد؛ فرد؛ هێندد: [ناو] یارییێکە وەک تۆپی پێ؛ بەڵام بە گۆچانێکی تایبەت لە تۆپ دەدرێ دوو جۆری هەیە لە سەر عەرز و لە سەر سەهۆلْ. (هاکی)
هاڵاو : (١) [ناو،بک+ناو،بەر]تێوە پێچراو؛ لەپاو هاڵاوە : لە پام ئاڵاوە. (پیچیدەشدە).
(٢)[ناو] هەورمی گەرمی ئاور؛ (هاڵاوی خۆشترە لە پڵاوی) (گرمای آتش).
(٣)[ناو] چێشتێکی مزری قوّرە تێکراوە، تایبەت بە ناوچەی سنەیە. (نوعی‌غذا با - غورە)
هالای : < هەلای
هاڵتێر : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] میلەیک لە پۆڵا کە لە هەر دوو سەرەوە سەنگی تایبەتی دەخرێتە سەر بۆ بەرز کردنەوە و وەرزش کردن و کێبەرکێ. (هالتر)
هالۆلک : جەژنانە. (عیدی)
هالەکوێ : لەکوێیە؛ هەروەها، (های لە-کوێ و هان لە کوێ). (کجاست)
هالەینە : لەوێیە؛ ئەوەتا لەوێ؛ لەوێندە-ڕێیە؛ لەوێنەیە. (آنجاست)
هاملفە: (١)[ئاوەڵناو] هاولف؛ هاوجووت؛ هاوشان؛ لفەدووانە؛ جمک؛(٢)هاوجووتە؛ هاوشانە؛ (همتا؛دوقلو؛ همتاسە)
هاموێر : [ئاوەڵناو] هاوفکر؛ هاوڕا؛ هاوبیروڕا؛ هاوباوەڕ. (همفکر)
هاندراو : [ناو،بەر] فێرکراو؛ بزوێندراو؛ دنە-دراو؛ هەژێندراو؛ (تحریک‌شده)
هانگاڤا : [بەند] هەرئەوکاتە؛ دەستبەجێ. (فوری)
هانەهانەدای : [چاوگە،ت] هوّڕنیای؛ هاندان؛ دنەدنەدان. (تحریک کردن)
هاوئاست : [ئاوەڵناو] هاوتەراز؛ هاوشان. (همسطح.هم‌شان)
هاواربەدەم : (١) [ئاوەڵناو]دەم بەهاوار؛کە-سێک کە زۆر و زوو دەنگۆ دادەخا. (٢)کە-سێک کە قسە و ڕووداو لە هەر جێگا دە-گێڕێتەوە. (خبرپخش کن)
هاوارودا : [ناو،ت] هەراوهوریا؛ قێژەقیژ. (دادوهوار)
هاوالْمندالْ : [ناو،ت] پەرەولْ؛ ئاوالْ-مندالْ. (جفت)
هاوپایە : [ئاوەڵناو] هاوشان؛ هاوپلە؛ هاو دەرەجە. (همپایە)
هاوجا : [ناو] ژنانی دووبرا بۆ یەکتر؛ هێورژن. (زن‌برادرشوهر)
هاوخوێن : (١)دوو یان چەند کەس کە گرووپی خوێنیان یەک جۆربێت. (هم‌گروە-خونی).(٢) هاورەگەز؛ هاونیژاد؛ (ب)خزم و کەس. (همخون)

هاوخەرج : [ناو]چەند کـەس کـە پێکـەوە شت دەکرن یا دەچنە سەفەر و هەرکـەس بەشە پارەی خۆی دەدا؛ دوو یان چەند هاو مەنزڵ کە لـە خـەرجـی ماڵـدا شـەریکـن. (همخرج)

هاودڵ : [ئاوەڵناو+ نـاو] هاوھـەراو؛ یـەک بیر. (همدل)

هاودەر : [ناو،ت] دراوسێ؛ جینـار؛ جیـران؛ هاوســێ؛ هاوسـا؛ هامسـا؛ هـــاوهێس. (همسایه)

هاودەورە : [ناو،ت]کەسانێک کـە پێکـەوە بەشدارییان کردوە لە خوێندنی بابـەتێکـی فەنیدا یا پێکەوە سەرباز بووگن. (همدوره)

هاوڕدانــەوە : [چاوگــە،ت] ئاوڕدانــەوە؛ لالێکردنەوە؛ (ب)کۆمەک و ئاریکاریکردن. (مساعدت)

هاوڕەنگ : [ئاوەڵناو] لەڕەنگی یەک؛ هـە-ڤرەنگ؛ وێکچوویی. (همرنگ)

هاوسەرکەم : [ئاوەڵناو]کەمتـر لـە ئاواڵـان؛ (ب)کەمدەستی؛ هەژاری؛ نەبوونی. (کمتر-ازدیگران؛بینوایی.)

هاوسـەنیـری : [نـاو] هاوسـەری؛ ژن و - مێردایەتی. (همسری)

هاوقوتابی : [ناو] دوو یا چەنـد کـەس کـە پێکەوە لە شوێنی هاو وانە بووگن؛ هاوکە-لاس؛ هاومەدرەسە. (همدرس)

هاوکێش: [ئاوەڵناو] هاوسەنگ.(همسنگ)

هاوکێشە : [ناو] هەڤکێش؛ موعادەلـە؛ ڕە-ستەیێکی دووبەشی لە ماتماتیکدا کە بـە-رانبەرن. (معادله)

هاونێو : [ئاوەڵناو] هاوناو؛ چەند کەس کـە ناوێکیان هەیە. (همنام)

هاوواتا : [ئاوەڵناو]دوو یا چـەنـد وشـە کـە ماناییێکیان هەیە. (هم‌معنی)

هـاوەڵ : [نـاو] هـاواڵ؛ دۆسـت؛ ڕەفیـق. (دوست)

هـاوەن : [نـاو] هـاون؛ هاونـگ؛ ئاونـگ. (هاون)

هاویناو : [ناو،ت] ئاودانی دەغڵ لە هەوەڵی هاویندا. (آبدادن کشت‌دراوایل‌تابستان)

هاویە : [ناو] چەکوچێک کە بەکارەبا یا بـە ئاور گەرم دەبێت بۆ لەحیم‌کردن. (هاویه)

هایدی :تد: [بەند] هایدێ؛ وشەی هاندانە؛ زووکە؛ گورج بە؛ خێراکە؛ لە تـورکی عـو-سمانیشدا هەر بە وەمانایەیە. (زودباش)

هایۆبیەی : [چاوگە،ت] هەڵسان لـە خـەو؛ وەئاگاهاتن؛ وەخەبەرهاتن. (بیدارشدن)

هتد : < هەتەد

هچکار . [ناو] هچهار؛ بیباری سوور؛ بیبەر. (فلفل‌قرمز)

هرچکی : [ئاوەڵناو]کار لێنەهـاتوو؛ بـێدە-سـەڵـات؛ ناشایسـت؛ نالایـەق؛ نـەشـیاو. (نالایق)

هرشـاندن : [چاوگـە،ت] ڕێـتن؛ ڕژانـدن؛ قڵمدانەوە (ریختن)

هـروش : [نـاو] پیرخـەنیلـە؛ وردەسـاوار؛ برووێشی ورد. (خردەبلغور)

هشکەسـاو : ئیشـکەسـاو؛ (١) [ئـاوەڵنـاو] ئاسمانی ساماڵ و بێ هەور لەکـاتی هـەوا ساردیدا. (آسمان سـاف دروقـت یخبنـدان

وسـرما)(٢) [نـاو،ت] سـاوینی تێـغ و تیـژ کردنی بە هەسان و زبرە بە بێ‌ڕۆن و چە-ورەسان و ئاو. (تیزکردن‌تیغ‌بدون‌چربی)
هلهلانـدن : [چاوگـە،ت] درانـدن؛ کۆنـە-کردنی لیباس و شڕکردنی. (فرسودەکردن-وپارەکردن)
هلهلین : > هلهلاندن
هناری : ئـەوک گیـران؛ قـوڕگ گیـران و قورسبوون لە بـەر خـەم و گریـان. (گلـو-سنگین‌شدن‌وگرفتن)
هنگودینگ : [ناو،ت] هنگودنـگ؛ شـکۆ و شانازی؛ کەبکەبە و دەبدەبە؛ دەنـگوفـە-نگ. (دنگ‌وفنگ)
هۆتۆ : ئەوتۆ؛ وها؛ کارێکی وهـا بـەرچـاو؛ ئاوا. (اینطوروچنین؛ چشمگیر)+
هۆتیل : [ناو] ئۆتیـل؛ میوانخانـەی مـۆدی ڕۆژ. (هتل)
هۆچکوچی : [ناو]کشمیش : (کشمش)
هۆدانەوە : [چاوگە،ت]گـەڕاندنـەوەی گـا-جووت لە جەمسەری گاوخاندا؛ (ب) بادانە-وە و قسـە گـۆڕان. (برگردانـدن ورزا در-موقع‌شخم)
هۆرقۆرنای : [چاوگە،ت] هەڵقوڕاندن؛ هە-ڵلووشین و قوڕە لێ‌هێنان. (هورت‌کشیدن)
هۆرکزانـدن : [چاوگـە،ت] هـەڵکزانـدن. (حالت‌آتش‌زدن‌مو)
هۆرگڕاندن : [چاوگە،ت] هەڵکردنی چـرا و ئـاگر؛ گرانـدن؛ پێکردنـی چـرا و ئـاگر. . (روشن‌کردن‌آتش)
هـۆرتروشـکنای : [چاوگـە،ت] هـەڵتـروو شکاندن. (نشاندن‌بحالت‌چمباتمه)
هۆرتروشکیای : [چاوگە،ت]هەڵترووشکان. (چمباتمەزدن)
هۆرتەوبەرە : [ناو،ت] لەکـاتی‌جووتکردنـدا بۆ خستنە سەر هێلی‌جووت بە گـا جـووت دەوترێ. (ب) هاتوچۆی زۆر پێکردن.(بیا و برو)+
هۆردی : [ناو] هۆردوو؛ لەشکر؛ سپا؛ (اردو)
هۆرزای : [چاوگە،] هەڵسان؛ ڕابوون؛ هـە-ستان؛ وەخەبەرهاتن. (بیدارشدن)
هۆرشین : [چاوگە،] هەڵچوونی تراو لەسەر ئاور. (کف‌کردن‌غذاروی‌آتش)
هورمز : [ناو] گیای گۆزروان. (گیـاه،گـل-گاوزبان)
هۆرمیس : [نـاو] هۆرمیسـک؛ فرمێسـک؛ ئەسرین؛ ڕۆندک. (اشک)
هۆرمیسک : ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)
هۆرۆگێلـان : [چاوگـە،ت] وەرگـەڕانـدن؛ زڤراندن؛ هـەڵگـەڕاندنـەوە؛ پاچڤـەکـردن. (برگرداندن؛ترجمه)
هۆرە : [ناو] (١)کۆنترین ستایشی ئـەهـورا مەزدا بە دەنگ هـەڵبـڕین. (٢)پاشـماوەی ڕەسمی هۆرە کە جۆرێک ئاوازە بە شێوەی خوێندن و(لاسـایی کردنـەوەی خوێنـدنی کەوە). (نوعی‌آوازکهن)
هۆرە ٢: ئـەوڕۆ لـە جیـاتی شـێعری گـازە کردن و ستایش، شێعری دڵداریش ئامێتە-ی هۆرە بـووە و لـە ٢٢ شـێوە ئاهـەنگـی هۆرەی تەمەن چوار هەزار ساڵە تەنیـا ١٣ یان ماون.

هۆرە گورگی : [ناو،ت] گورگەزی؛ باران و خۆر پێکەوە. (باران‌باریدن‌درموقعیکه‌آسمان آفتابی است)

هۆرهۆرە : [ناو] قۆرقۆرە؛ مەزرەقی ناو بە-تاڵ کە دەنگی لێوەدێ. (مزراح‌میان‌تهی)

هۆریال: [ناو] هۆڵی‌کەر؛ کەرکورگ؛جاشە کەر. (کره‌خر)

هۆزەبانە : [ناو] گوێزە بانە؛ شت بەخشینە-وە و سەدەقە کردن بۆ بیستنی‌گوێ و قسە کردنی منداڵ و ساغی گوێ و زبانی. (سوردادن‌به امیدگوش‌وزبان نوزاد سالم-بودن)

هۆزی :[ناو] وەرزای یەختە نەکراو؛ کەڵی دەبە. (گاواخته‌نشده)

هۆسە:[وتە] هۆسا؛ هەروەکوو؛ لە-گوێن؛مینا؛ چەشن؛ وێنەی. (مانند؛همانند)

هوشترمر : [ناو] گیانلەبەرێکی زۆر زەلامە لە جنسی فرندە، بەڵام هەڵنافڕێ. (شترمرغ)

هۆشەنگ : (١)[ناو] منداڵ مردوو. (بچە-مردە). (٢) [ئاوەڵناو] زیرەک؛ زانا. (دانا)

هۆکەڵ : [ناو] بلیمەت؛ هەڵکەوتە؛ پسپۆڕ و فرەزان. (نابغه)

هۆڵ برینەوە : [چاوگە،ت] دەرهێنانی گە-مرە لە هۆڵی ماڵات. (جمع آوری‌تاپالە-فشردە شدە‌از کف‌تویله)

هۆلاک : [ناو] هۆلمان؛ هۆترک؛ گەدە؛ مەعدە؛ ورگ؛ ئوور. (معدە)

هۆلالی : [ناو] گەون؛ گوێنی. (گون)

هۆلانکی : [ناو] جۆلانێ؛ دێلەکانێ. (تاب-بازی)

هۆڵەوز : [ناو]کەمکۆڵەووز؛ کەمکۆڵەگوێز؛ توێکڵە شینەکەی گوێز، کە لە ڕەنگ ڕێژی و ڕەنگسازیدا کەڵکی هەیە. (پوستە سبزگردو)

هۆما : [ناو] خودا. (یزدان)

هوما : [ناو]کەشکە خۆرە؛ باڵندەیێکی سپییە و سەربالی ڕەشە و گۆشتخۆرە. (هما)

هۆمان : [ناو] سەرۆکی سپا؛ فەرماندە؛ ناوی پیاوانە. (فرماندەسپاه.اسم‌مردانە)

هۆنراوە : [ناو،بەر] شتی وەک مووروو بە ڕێسمانەوە کراو. (رشتەشدە). (٢)هەڵبە-ستی شێعر. (ردیف‌شدە؛ سرودەشدە)

هونەرپەروەر : [ئاوەڵناو] لایەنگر و بار-هێنەری هونەر و هونەرمەند. (هنرپرور)

هوود : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] هەواکێشی کارە-بایی زیاتر لەسەر کوانووی چێشتخانە دادەمەزرێت بۆ هەڵکێشانی هەڵم و بۆق و دووکەڵ. (هود)

هوودە : [ناو] موفا؛ سوود؛ قازانج؛ (دژی بیهوودە و بی‌موفا). (سود)

هووراو : ف. مان. (١)بیرەوەری؛ هوور-مان؛ (خاطرات)(٢) بۆن خۆش؛ (خوشبو) (٣) ناوی گوڵێکە(نام گلی است)

هوورکموورک : [ناو،ت] وردەوپرتە؛ ورتک و پرتک. (خردەمردە؛ ریزەمیزە)

هووندا : [ئاوەڵناو] ئووندا؛ وندا؛ ون؛ گوم؛ بزر. (گم)

هەپلە هورچ : حەپلە هورچ. < هەپەنتی

هەپلەگۆ : [ئاوەڵناو] چەقە سرۆ؛ پرپێژ؛ چە-
نە درێژ؛ هەڵە پاس. (پرحرف)
هەپەڵۆک : [ناو] گیای قیزبەلە؛ هەپڵـۆک.
(نام گیاهی است)
هەپەنتی : [ئاوەڵناو] حەپـەنتـی؛ زەبـەلاح؛
زلحۆرت؛ زل و زەبەندە. (لندهور)
هەتاڤ : [ناو] هەتاو. (١)ڕۆژ؛ جەغـزی ڕۆژ
بە عاسمانەوە. (خورشید). (٢)خۆر؛ تیشـکی
ڕۆژ. (اشعه‌خورشید)
هەتاکەی : (١)[بەند] تا؛ هـەتـاکوو؛ هـە-
تاکەی تۆ لەوێنە بیت من نـاییم.(تـاوقتی-
کە).(٢)هەتا چووەختی، هەتاکەی لە سەفەر
نایێتەوە: تاکـەنگـیٚ لـەسـەفـەر نایێتـەوە.
(تاچه‌وقت)
هەتک‌کەر : [ناو،بک] ئەتک‌کەر؛ ئابڕووبەر.
(رسواکننده)
هەتلی : [ئاوەڵناو] هێتلی؛ بێشـەرم؛ بـیٚ-
حەیا؛ مرۆڤی پەست. (بیحیا)
هەتەد : لە ئاخری ڕەستەدا بە واتای هەتا
دوایی؛ زیاتر لەگەڵ سیٚ خاڵدا یان هـەتـا-
د..یان هتد.. (الی آخر..)
هەتەربڕ : چاوێک کە هێزی دیتنـی شـتـی
زۆر دووری هەبێت. (چشم‌دوربین)
هەتیتە : [نـاو](١) ئـامرازی جێگـای پـێچ
دروسـت کـردن لـە دەرەوە و نـاوەوەی
لوولەی کانزادا. (حدیده). (٢)پارچـە پـۆلا-
یێکە بە چەند کونەوە لە گەورە تـا چکۆلـە
بۆ باریک کردنەوەی تەل و سیمی ئامێری
موسیقا. (حدیده). (٣) ئامرازی تەلی زیـڕ و
زێـو دروسـتکردن لـە زیرینگـەریـدا.

(شفشاهنج)
هـەتیتـە : [نـاو]کـوڵ؛ ئـامیری دەقـدانی
قوماش بەتایبەت بـووزوی ڕانـک‌وچۆغـە.
(نوعی‌اطو)
هەجامەت : لە حەجامەتی ئـارەوی کـورد
کاری بووە واتا کەڵە شاخ گرتن. (حجامت)
هەجەت : [ناو] حەجەت؛ بـەڵگـە؛ دەلیـل؛
نیاز؛ پێویست؛ بۆی هەیـە لـە (حوجـەت
یـان (حاجــەت)ی ئـارەوی کوردکـاری
بوویێت(دلیل؛ نیاز)
هەدلان :[نـاو] نـەخۆشـینی ڕەشـەوڵاخـە.
(نوعی‌مرض گاو)
هەرسین : (١) ناوی باژێرێکە لە هەرێمـی
کرماشان (نام شهری در استان کرمانشاه)
(٢) هوورسین؛ خۆرسین؛ خۆر هەڵات؛ ڕ ۆژ
هەڵات (مشرق)
هەر لەبر نەکردنەوە : نەزانینی جیاوازی لە
بەینی کرمی ساقەتی تووتن و بڕکەی تو-
وتندا. (ب)نەزان وتێنە گەیشـتوو. هاوتـای
قول بە فول حاڵی بوون. (کنایە؛ نادانی)
هەڕاج : [ناو] (١ ب)فرۆشتنی شتومـەک
بە کەمترین قیمەت؛ ماڵەکەم هەڕاج کـرد
واتـا هــەرزان فرۆشــم کــرد. (٢)هــەڕاج
جۆرێک (مەزات یا مەزاد)ە کـە شـت دە-
فرۆشریٚ بە کەسیٚ کە لەو کۆڕەدا زیاترین
قیمەت پێشیناربکا. (حراج)
هەراز : [ناو] هاتوچۆ و شەکانـەوەی شـتـی
ئاوێزان؛ وەک ئاونگی هەنـدیٚ کـاتژمێری
دیواری. (آونگ)
هەڕاڵ : [ئاوەڵناو] بـەرەڵـا؛ بێعـار؛ بێکـارە؛

خوڵێگوڕاو؛ غەرە و لووت بەرزی بـێ‌جـێ. (بیعار؛ ول)

هەراڵەبرەم : < هەراڵەبرایمە.

هەراو : (١) [ئاوەڵناو] گوشاد؛ بـەرفـرەوان. (گشاد). (٢) [ناو]گیاییێکە لە ناو گەڵاکەیـدا کرمێک دەژی کە ئـاژاڵ بـەخـواردنی دە-مرێ. (نام‌گیاهی‌است)+

هەرپەرچوون : [چاوگە،ت] هەرپەرچڤـین؛ هەڵامسان؛ ئاوسان؛ هەڵمسـان؛ پـەنمـان؛ ماسین؛ باکردن. (بادکردن)

هەرجوول : [ناو] جۆرێک کوللەیە. (نوعی ملخ)

هەردک : هەتک؛ هەردووک؛ هەردوو؛ هەرتک؛ هەردک دەستی شـکا : هـەتـک دەستی شکا. (هردو)

هەردەبیلە : [ئاوەڵناو+ ناو] زەوینـی بـێ-داهات؛ زەوینی بێ‌خاوەن و چۆل و بـەرە-هووت. (زمین‌بیحاصل و برهوت)

هــەردی : شــاعیری ناســک خــەیــاڵ و بیرتیژی کورد، کە لە نوسینی ئـەم وشـە-دانەدا هاندەرم بوو بۆ تێکوشان و نەترسان لە ڕەخنە، و ڕای وابوو کە هەر وشە لەسەر زاری جەماوەرە سامانی خۆیەتـی ئـەکـەر وشەکە بیانیش بێت. (شاعرکرداستاداحمـد هردی)

هەردین : [چاوگە،] هەرژین؛ جویێ‌بوونە-وە؛ جیابوونەوە؛ لەیەک‌ترازان. (جداشدن)

هەرز :[نـاو] فـریس؛ هـەریـس؛ هـەرێـز؛ فرێزوو. (فریس)

هەرزە مەرەس : [ناو،ت] سپڵۆت یا تانجی کەڕست دەکرێ و هەرکەس ڕای کێشـێ ڕستدەدا واتا بەشـوێنیدا دەڕوا. (تـازی کـە بارشته‌قلاده‌به‌دنبال‌هرکسی‌راه‌بیافتد)

هەرزەگێـڵ : [ئـاوەڵنـاو] حاڵـەتـی بێکـار سووڕانەوە و گەڕان؛ گاڤقەلیش. (هـرزه-گرد)

هەرژین : < هەردین

هەرساندن:[چاوگە،ت] فێرکردن.(یاددا دن)

هەرشتەفەڕەنگی :[ناو،ت] هەرشتە لە ئـا-ردی بێ‌سپۆس کە بـە دەزگـا و مـەکینـە چێ‌دەبێت. ماکاڕوونی. (ماکارونی)

هەرکـۆیێ : (١)هـەرکێـوێ. (هرکـوهی). (٢)هەر کوێنێ؛ هەرکوێنەیک؛ هەرکوێنە-یێک؛ هەر جێیێ؛ هەر جێگایێ.(هرمکانی)

هەرکوێیێ: < هەکوێیێ (٢)

هەڕکێشە : [ناو،ت] بارانی پەڵە؛ هێشەنـم. (بارانی‌که‌به‌اندازه‌حدودبیست‌سانت‌زمـین‌را-ترکند)

هەرگەلە : [ناو،ت]کەرەگەل؛ (ب)جەماوە-رێکی وەپاشکەوتووی نەزان. (گله خر)

هەرملێسین : [چاوگە،ت] هەڵملێسین؛هە-ڵمژین؛ هەڵمژتن؛ وەک مژینی ئاوی هەنار و میوە. (مکـزدن)

هەر مەڵێ : هەر مەیژە؛ هەر مەوژە؛ هـەر مەوشە؛ هەر مەبێژە. (هی‌نگو)

هەرمەڵێ : [ناو] هەڵمـەڵـە؛ هـەرمـەڵـە؛ گوڵەهێرۆ. (گل‌ختمی)

هەرمەنی : ئەرمەنی. (ارمنی)

هەرنەبی : (١) هەرنەوی؛ تۆ قەت نـەبـێ. (هیچگاه‌نباشی). (٢)هەرنەبێ؛ بەلانی کـە-

مەوە. (لاقل)
هەڕنەمووت :[ئاوەڵناو] بۆگەنی شتی‌ترشاو و گەنیو؛ بۆی زۆر ناخۆش. (بوی‌بسیاربد)
هەڕوگیف : [ناو] عەڕوگیف؛ زەڕاندن و جووتە خستن و هەڵاتنی کەر. (ب) نەڕاندن و گوڕاندن و خۆ تووڕەکردن. (عروگیف)
هەرووشا : [ناو]کەرویشک؛ هەرووشە؛ کەوریشک. (خرگوش)
هەروەر : جۆرێک هەڵپەڕینە. (نوعی‌رقص)
هەڕەبان : [ناو] هەڕگەبان؛ قوڕەبان. (گل‌اندودکردن‌بام)
هەڕەزانیٚ : [ناو] جوڵانیٚ؛ جوڵانەکردن. (تاب‌بازی)
هەڕەشین :[چاوگە] هەڕەشیان؛ خراپ‌بوون؛ لەناوچوون. (ازبین‌رفتن)
هەڕەگ : [ناو] هەڕەت؛ جەنگە؛ تاف. (نوغان؛ بەوقت؛ گرماگرم)
هەرەگەورە : (١)[ناو]کەرەگەورە.(خربزرگ) (٢) [ئاوەڵناو] زۆرمەزن؛ زۆرگەورە؛ حەلەگەورە؛ حەرەگەورە. (خیلی‌بزرگ)
هەرەمک :[ئاوەڵناو] ئەستیور؛ نەزۆک. (نازا)
هەڕەمەخەرج : [ئاوەڵناو] هەڵەخەرج؛ دەستبڵاو؛ دەست پیوەنەگر؛ ئەبڵەخەرج. (ولخرج)
هەرەنگ : [ناو] هیز؛ تابشت؛ تاقەت؛ خۆڕاگری. (توانایی)
هەڕەهەڕە:تیرەشاخیکە نزیک هەورامانی تەخت. (اسم‌سلسلەکوهی‌استدراورامان)

هەریژن : [ناو] هەرەژن؛ ئانیشک؛ بن ئانیشک. (آرنج)
هەریس : [ناو] هەریز؛ فریزوو. (فریس)
هەریسان : [چاوگە،ت] قرنجیانی پیستی لەش کە خوینی تیزابیت؛ کونجرین. (خونمر دگی بعلت‌ضربدیدگی و فشار روی پوست)
هەریل : [ناو] جاو؛ خام. (کرباس)
هەرینگا : [بەند] هەرگا؛ هەرینگاوایە : کە وایە. (حالاکە)
هەزارفەند : (ب) بەفیڵ و تەڵەکە؛ کڵاوباز؛ حۆقەباز. (حقەباز)
هەزارە : [ناو] لۆسە؛ باری. (اهرم)
هەزارە : ناوی هۆزیکی گەورەی کوردە لە ئەفغانستان. (نام ایل بزرگی از کردهای افغانستان)
هەزارە دوولایی : [ناو،ت] هاتوچۆی کەرویشک لە بەفردا بە سەر شوینی خویدا بۆ چەند جار، کە شوینی خویٚ لە ڕاوکەران تیکدەدا و لە پاشان بە چەند قەڵەمباز خۆی لەو شوینە دوور دەخاتەوە. (نوعی‌ردگم‌کردن‌خرگوش‌برروی برف)
هەزوە کیوی : [ناو] هەزبەکیوی؛ گیاییکی بۆن خۆشە؛ کولینراوی گەڵاکەی بۆ سەرئیشە (میگرین) باشە و ماکیکی هووورگ کوژی تیدایە. (آویشن‌کوهی)
هەژار : ناز ناوی مامۆستا عەبدولڕەحمان شەرەفکەندی زبانزان و شاعیر و پاچڤەزانی کوردە کە هەنبانە بۆرینە و چەندین دیوانی شیعر و نوسراوە و پاچڤە، بەجیما

وی ژیانی پڕ بایەخی ئەوبلیمەتەیە. (تخلص‌دانشمندبزرگ‌کرد)
هەژخوەکەر : [ئاوەڵناو] حەز لەخۆکەر؛ خۆ-پسەند؛ خۆویست؛ لەخۆبایی؛ لووتبەرز. (خودخواه)
هەژگوهەژاڵ : [ناو،ت] هەژگوبژاڵ؛ هەژگەڵ؛ چیلکەوچەوێل؛ پرووپووش. (شاخه‌های‌خشک‌وباریک‌درخت)
هەژمەت : [ناو] حەجمەت؛ حەیبەت؛ لەتاو؛ پەرۆش؛ ترس. (هیبت.ترس)+
هەژهەژۆک : لەرزۆک. (مبتلابەمرض-رعشه)
هەژیا:[ناو] هەژدیها؛ هەزیا؛ حەفی.(اژدها)
هەسارەژمار : < گوڵپرشنگ.
هەسارەی گرجەشۆن : ئەستێرەی گرلەشوێن؛ بەردی ئەستیرەیی کە دەخوشێ و کلکێکی گڕداری بەپاشەوەیە. (شهاب)
هەساوی : [ناو] حەساوی؛ جسنە کەرێکی بەکار و بەهێزە. (نژادنوعی‌خرپرقدرت)
هەستوون: [ناو] وێستوون؛ کۆڵەکە.(ستون)
هەستهورووژێن: [ئاوەڵناو]هەستبزوێن. (حس‌برانگیز؛ مهیج)
هەستەوەری : [ناو،ت] هەستیاری؛ هەستۆکی؛ هەست ناسکی؛ چاوم لە بەرانبەر تیشکی خۆردا هەستیارە : هەستەوەرە یان هە ستۆکە. (حساسیت)
هەسروە : [ناو] خەسوو. (مادرزن)
هەسوورە : [ناو] خەزوورە. (پدرزن)
هەشامەت : [ناو] حەشامەت؛ ئاپۆرەی جەماوەر؛ کۆمبوونەوەی زۆری خەڵک. (انبوه-جمعیت)
هەشت گوڵ : [ناو]کاتی کە گەنم یان دە-غل تەواو گوڵ دەکا. (هنگام‌خوشه‌بستن-گندم)
هەشتپەل:[ناو]هەشت پالۆو؛هەشت سووچ؛ هەشت گۆشە.(هشت گوش‌هشت-پر)
هەشتێ لە مشتێ : بەشێک لە شتێک؛ نمونە لە هەر شت. (نمونه‌چیزی)
هەشنبۆز :[ناو] شینبۆز؛ بۆزی مەیلەوشین. (رنگ‌تیره‌مایل‌به‌آبی‌ستور)
هەشینۆک : [ناو] سووریجە؛ سوورێژە. (سرخچه)+
هەفان : [ئاوەڵناو] هیلاک؛ ماندوو. (خسته)
هەفاندن : [چاوگە،ت] هیلاک کردن؛ ماندوو کردن. (خسته‌کردن)
هەفتجۆش: [ناو] حەوجۆش؛ کتری گەورە لە جنسی مەفرەق. (کتری بزرگ ازمفرغ)
هەفتخەت : [ناو] [ئاوەڵناو] لە قە ديما ئەوکات کە شەراب خواردنەوە مەباح بووە لە جێگایێ بە ناوی مەیخانە شە-رابیان دەخواردەوە، کەسێکیش کە ساقییان پێدەگوت بە ئامێرێکی(پە-رداخێک)ی حەوت هێل بۆ موشتەرییەکان شەرابی تێکردووە و ئەو ساقییە ئاگاداری ڕادەی شەراب خواردنەوەی هەرکەسێک بووە و بەقەرا توانای(هەر کەس) لە ڕووی هێلەکانەوە بۆی تێکردوون، کەسێک کە ئەوپەڕی توانای خواردنەوەی هەبوواییێت هەتا هێلی حەوتەم بۆی پڕدەکرد، ئەو

وشەیە ماوەتەوە و بە کەسانێکیان گوتـووە کە پاڵەوان و بەهێز بووگن و ئیمرۆ واتەی گوڕاوە و بە کەسانێکی زیرک و فێڵەباز دە وترێت حەوخەت. (هفتخط)

هـەفـتـڕەنـگ : [ئـاوەڵنـاو] حـەوڕەنـگ (ب)مروقی کڵاوباز کە هـەردەم خـۆی بـە ڕەنگیٚ نیشاندەدا. (هفترنگ)

هەفـتـزمـان [ئـاوەڵنـاو]:حـەوزمـان (ب) مرۆڤـی ماسـتاوکەر و ڕیابـاز و زمـانبـاز، زمانلووس. (زبانباز)

هەفتسین : [ناو] سفرەی جەژنی نـەورۆز کە حەوت شت یا خۆراک کە هەول پیتـی ناوەکەیان(س)بیٚ لە سەر سفرە دادە نێن. (هفتسین)

هەفتۆوە: [ناو] ئەفتاوە؛ ئافتاوە. (آفتابه)

هەفتەبیجاڕ : [ناو] حەفتەبیجاڕ؛ جۆرێک ترشیاتە کە چەند جۆر سەوزی و بەری گیای تێدەکەن. (هفتەبیجار)

هەفتەو : [ناو] ئـەفتـاوە؛ لوولێنـەیمسـی؛ هەفتۆوە. (آفتابه)

هەڤدوو : [جێناو]یەکـودوو؛ هەڤ دوو؛ یە-کترین؛ یەکتر. (همدیگر)

هـەڤـڕەسـەن :[ئـاوەڵنـاو] هـەڤـجـنس؛ هاونیژاد؛ هامڕەسەن؛ هاوڕەگەز. (همنژاد)

هەڤگەل : [ناو] پشتیوان؛ یارمەتـی؛ هـە-واداریی بە کۆمەڵ. (پشتیبانی)+

هەڤۆ : [ناو] نێریەکێوی؛ کەڵەکێوی. (گل-کوهی)

هەڤهێسی : [ناو] هاوسا؛ هاوسیٚ؛ جینـار؛ جیران؛ هامسا. (همسایه)

هەڤیساندن : [چاوگە،ت] هەرساندن؛ فێر-کردن. (یاددادن)

هەڤیسین:[چاوگە،ت] فێربوون؛ هەرسـین؛ فێمبوون. (یادگرفتن)

هەڤێن : [ناو] هەوێن؛ ئامیان. (مایه)

هەقە : [ناو] تۆخڵە هێلکە؛ تویٚکڵی هێلکە؛ قاخکیٚهێکیٚ. (پوستەتخممرغ)

هەقەپەڵە : [ناو] حەقەپـەڵـە؛ بـارانی نێـوە ڕاست مانگی پاییز. (باران‌آبانماه)

هەکڵمەکلیٚ : [نـاو] منـداڵان پایـان ڕادە-کێشن و یەکێکیان بە ئاهەنگ دەڵیٚ هـە-کڵمەکلیٚ کڵکافۆکیٚ زەرد و سوور و شـە-مامۆکیٚ مێخم کوتا مێخ هەڵبەزی تیکـە-یچەپم ئالە مەگەزی و لەوێـدا ئیشـارەی بە هەر پایێک کرد، هەڵدەکێشریٚت هـەتـا تەنیا پای کەسێک دەمێنێتەوە کە سەرکە-وتووی کایەکەیە. (آچین و واچین)

هەلیٚ: [پێشگری کار(فێعل)] وەک:هـەڵپـە-ڕین ، هەڵبەزینەوە، هەڵخستنەوە. (پیشوند)

هەڵازریان : [چاوگە،ت] هـەڵزریـان؛ هـە-ڵپشکووتن؛ وەک: هەڵپشکووتنی لێـو؛ لێـو هەڵزریان. (مانندتبخال‌لب)

هەڵاڵەبرایمە : [ناو]گوڵەشلێر؛ شلێرە. (لاله-واژگون)

هەڵاوەخۆر : [ناو] مۆر؛ مۆریانە؛ جووڵـەوە-ڕێکە مێملی قوماش و خوریيە. (بید)

هـەڵـاوێردراو : [ئـاوەڵنـاو+ ناو،بـەر] دە-رهـاوێژراو؛ دابـڕاو؛ جیـاوەبـوو؛ فڕێـدراو. (جداشده؛ پرت‌شده)

هـەلای : [بـەنـد] هێشـتا؛ حـەلای؛

هالای؛هێز. (هنوز)
هەلای‌هێل : [ناو] مارەکوژە؛ گیای هەلا-هێل ماکێلی ژەهراوی تێدایە بە ناوی (ئارسنیک)کە کوشەندەییێکی بێ-عیلاجە.(شوکران کبیر)
هەڵبڕووسقان :[چاوگە][(١) ڕفاندن و لە دەست سەندن. (ازدست‌کسی‌ربودن).
(٢)هەڵگەڕانەوەی شیر و دۆخەوا. (بریدن-شیر). (٣)ڕەنگ پەڕین و ڕەنگ بە ڕووەوە-نەمان لە ترسان یان هەر شت. (رنگ-پریدن). (۴) قرتیان؛ گیای بژار قرتیان و بە ڕیشەوە دەرنەهاتن. (قطع‌شدن)
هەڵبەزینەوە : [چاوگە،ت] (ب)داچڵەکان و سڵەمینەوە. (شکەشدن؛ ازجاپریدن)+
هەڵپەڕاندن : [چاوگە،ت][(١)پەرتاوتن؛ سە-رقرتاندن. (قطع‌کردن). (٢)ڕەخساندن. (رقصاندن)+
هەڵپەژنین : [چاوگە،ت] هەڵپاچین؛ پە-ڕتاوتن. (کوتاەکردن؛ قیچی‌کردن)
هەڵپەهەڵپ:[ناو،ت] زۆر لەز کردن لە کاتی خواردندا. (باعجلەغذاخوردن)
هەڵچنراو : [چاوگە،ت] (١)چنراو؛ ئاوی چێشتەکە هەڵچنراوە. (تمام‌شدن‌آب‌وبخار-شدن؛ جوش‌رفتن‌آب‌غذا).(٢)بە ڕێکوپێکی لە سەر یەک دەستەکراو و دانراو. (چیدە-شدە)
هەلچی : [ناو]کارگ؛ قارچک. (قارچ)
هەڵخڕاندن : [چاوگە،ت] خڕکردنی هەر-شت؛ گوپ پڕ لە با کردن بۆ کایەی پەلە-پیتکە لێدان. (کروی‌کردن و پربادکردن-لپ)+
هەڵداشتن :[چاوگە،ت] (١)لاڕێ‌کردن بە کەسێک؛ هەڵفریواندن. (قریب‌دادن)
(٢)فڕێدان لە بەرزییەوە بۆ خوارەوە(٣)دە-ستبەسەرکردن دوورخستنەوە. (ازبالا پرت کردن؛ تبعید)
هەڵدانەوە : [چاوگە،ت] کۆگا کردنە سە-ریەکی دەغڵ یان هەر شت؛ خەرمانی هەڵداوەتەوە. (تلمبارکردن‌غلە)(٢) بە-رزکردنەوە؛ وەک کۆش هەڵدانەوە و بەلە-ک دەرخستن؛ پەردە لەسەر لابردن. (بالازدن)
هەلزرینگاندن : [چاوگە،ت] زرینگاندنەوە؛ گۆزە و دیزەی کۆن و بۆن گرتوو دیسان بە ئاور سوور کردنەوە. (پختن‌مجددظروف سفالی)
هەڵزەقین: [چاوگە،ت] هەڵزەقیان؛ هەڵتۆ قین؛ تۆقلەکردن. (بادکردن؛ حباب‌شدن)
هەڵزەلین : [چاوگە،ت] هەڵزەلیان؛ هە-ڵخلیسان؛ (بۆی هەیە لەگەڵ زەلّەکردندا پێوەندێکیان هەبێت) (سرخوردن)
هەڵس : [ناو] هێسر؛ ئەسرین؛ فرمێسک. (اشک)
هەڵسوبنیش : [ناو] هەڵسوکەوت؛ هاموشۆ. هاتوچۆ. (آمدورفت)
هەڵسووڕاندن : [چاوگە،ت] (ب)بەڕێوە بردنی کاری ڕێکخراوێک. (ادارەکردن)+
هەڵسیان : [چاوگە،] هەڵسان؛ ڕابوون؛ هە-ستان؛ وەک: لافاو هەڵسان.(پاشدن؛آمدن)
هەڵفریوێن : [ناو،بک]خاپێن؛ فریو دەر.

(فریب‌دهنده)
هەڵکاڵین : هەڵکاڵان؛تووڕە بوون لـە کـە-سێک؛ تووک لێکردن. (بدوبیراه‌گفتن)+
هەڵکراندن:[چاوگە،ت](ب)هەنـدێکی کـەم لە مەبەستێک تێگەیشتن. (درک‌انـدک‌از-مطلبی.جزئی درککردن) +
هەڵکردن : [چاوگە،ت] (١)دەست پێکردنی با. (شروع‌شدن‌وزیدن‌باد). (٢) گلۆلەبەن‌هەڵکردنە سەر یەک. (کلاف‌پیچیدن)+
هەڵکزاندن : [چاوگە،ت] مریشـک و سـە-رویێ دوای پاک کردن بە سەر ئاورداگرتن و هەڵکزاندن و هەڵپرووزاندنی پەل و مـووە وردەکانی. (سوزاندن‌موی‌کله‌پاچه‌پاکشده)
هەڵکلۆشان:[چاوگە،ت] خوراندن‌بە نەهێم؛ هەڵکراندن (تبندی‌خاراندن)
هەڵکووچان : [چاوگە،ت] هەڵترووشـکان؛ هەڵتووتەکان؛ زیاتر بۆ سپلۆتە. (چمباتمه)
هەڵگر : (١ب)[ئاوەڵناو] شیاو؛ شان‌هەڵگـر: لە باراندا بوون. (شایسته) (٢) [ناو،بک] بە-رز کەرەوە؛ کـەسێک‌کـە هـەڵدەگرێـت. (کسیکه برمیدارد)
هەڵگرتە : [ناو] لە یاریی مێشێن دا دزی خشکەیە واتا هەڵمات بە حەوادا بۆ میتە یان هەڵماتی حەریف فڕێدان. (تیله‌پـرت-کردن هوایی)
هەڵگلۆفین : [چاوگە،ت] گەوزاندن؛ وەکوو : سەگ کە نێچیر لە خۆڵ وەردەدا و دە یخلافێنێتەوە. (مچاله‌کردن‌وغلطاندن)+
هەڵگوێزان : [چاوگـە،ت] دەردان؛ خـاڵیکردن، زیاتر بۆ تراو وەک ئـاوی حـەوز هـە-ڵگوێزان. (خالی‌کردن)
هەڵگەریان :[چاوگە،] سەرکەوتن؛ بە کێودا هەڵگەریان: هەڵگەڕان. (صعود)
هەڵگەڕێن : [ناو،بک](١)ئەوەی سەردەخـا. (بالا برنده).(٢)زڤـڕێن؛ بـەراوەژووکـەر.وەر چەرخێن. (برگرداننده؛).
هەڵگیرساندن : [چاوگە،ت] هەڵگرسـاندن؛ ئاورکردنەوە. (ب)ئاشووب نانـەوە و بـەرپا کردنی فیتنە. (آتـش‌روشـن‌کـردن؛ فتنـە-بپاکردن)
هەڵڵاوبگر : [ناو،ت]کێشـە و هـەراوهوریـا. (درگیری‌ودادوهوار)
هەڵلووشین : [چاوگە،ت] (١)هەلقوڕاندن و خواردنەوە. (نوشیدن). (٢)هەلقوڕانـدن بـە دەنگ و سەداوە. (هورت‌کشیدن)
هەڵماشتن : [چاوگە،ت] هـەڵمـاڵین؛ وەک قۆڵ هەڵکردن. (بالازدن)
هەڵماڵان : [چاوگە،ت] سەرپۆش لەسەر لاچوون؛ لە زۆر جێدا هەڵمالان و داماڵان یەک واتان و هەنـدی جـاریش دژ واتـان (ڕوو بە خوار و ژوور)؛ سەرپـۆش داماڵـان؛ پێستی دەستم هەڵمالراوە : پێستی دەستم داماڵراوە. (لغزیدن)
هەڵمە قووتە : [ناو]تلیاناوین؛ قامکی ناوە-ڕاسـت؛ زرەنـەقووتـە؛ باڵـابـەرزە؛ قـامکی قووتێ. (انگشت‌وسط)
هەڵمەدوو : [ناو] هەڵمی گەرمی دووکەڵ؛ بـۆقـی گـەرمـی تـەڕەشـۆدار؛ شـەرجـی. (شرجی)
هەڵمەدووگ : [ناو] هاڵاوی گەرمـی چـە-

وراییی و دووگ. (بخارچربی)
هەڵمەقووت : قووتدانی بەلەز؛ قووتدان بە یەکجاری و بە توندی؛ قووتدان بە گەرمی و سارد نەکردنەوەی خۆراک. (خوردن‌با-عجله‌وگرماگرم)
هەل‌وپەل :[ئاوەڵناو] زۆرکوڵان و لەبەر یە-ک چوون؛ بۆی هەیە کە(حەل)ی ئارەوی و پەلی بە واتای(کوتولەت)ی کوردیەوە دروست بوویێت. (لەشدن‌بعلت‌پختن‌زیاد)
هەل‌ومەرج : [ناو] بارودۆخ. (موقعیت)
هەڵوەشاندنەوە : [چاوگە،ت] (١) لەبەر یە-ک دەرهێنانی ئامیر و ئەندامی کەرەستە-یێک.(اوراق‌کردن). (٢) تێکدانی موعامەلە و پەیمانی بەستراو. (فسخ‌کردن‌معامله)+
هەڵۆی پەڕکوور :[ناو] ٧٠ تا ٨٠ سانتیمتر باڵایەتی، باڵی زەردە و کلکی سپییە. (عقاب‌طلایی)
هەڵویست : [ناو] هەڵویس؛ لایەنگری لە مەبەست و داوخوازێکی فکری. (اصرار و پشتیبانی‌از نظریه و یا موردی)
هەلەپارسی : هەڵەپاسی؛ زۆر وەڕی؛ (ب) فرە وێژی. (پرگویی)
هەڵەشە : [ئاوەڵناو] شپرزە؛ دەستە نەکراو. (آشفته؛ فله)
هەلیلۆک: [ناو] نەرمەی گوێ؛ بەڵگی گوێ. (نرمه‌گوش)
هەمووەدەم : [بەند] گشت‌کاتێک؛ هەموو کاتێک. (همه‌وقت؛هردم)
هەمەلایەنە : [ئاوەڵناو] لە هەموو لایێکە-وە؛ لە گردلاییکەوە. (همه‌جانبه)
هەمیرترش : [ناو] هەویرترش. (خمیرمایه)
هەنارەس : [ناو،بک] هانارەس؛ فریارەس. (فریادرس)
هەناسەبڕکێ : [ناو] نەفەس‌نەفەس لێدان بە هۆی هیلاک بوونی زۆرەوە. (نفس-نفس‌زدن)+
هەناسەرەش : [ئاوەڵناو] بەد یومن؛ نەفە-س پیس. (بدیمن)
هەناسەکەوتنە ژمارە : (ب)سەرەمەرگ. (نفس‌به‌شماره‌افتادن)
هەناسەی دوایی : (ب)ئاخرین هەناسەی سەرەمەرگ. (آخرین‌نفس)
هەناقڕەشی : [ناو] زکرەشی؛ دڵپیسی؛ بە-شک‌بوون. (سوظن‌داشتن)
هەناوەکوتێ : [ناو] دڵەکوتێ؛ دڵەتەپێ. (-طپش‌قلب)
هەنجنراو : [ئاوەڵناو+ناو،بەر] ئەنجنراو؛ وردکراو؛ ئەنجن ئەنجن کراو؛ قیمەکراو. (قیمه‌شده)
هەندرێنە : [ناو]گیاییێکە لە شیلەکەی لاستیک دروست دەبێت. (نام‌گیاهی‌است)
هەندەیی : چاوچنۆکی؛ چکووسی. (خست)
هەنگ : [ناو] دەستەواژەی کامپیوتێرییە واتا قوفڵکردنی کامپیۆتێر. (هنگ)
هەنگ : [ناو] فەوج؛ دەستەیێک عەسکەر کە برێتییە لە سێ گوردانی سێسەد کەسی. (هنگ)+
هەنگاڤێ : [بەند+ ناو](١) نهۆ؛ ئێستا؛نووکە ؛ هەنگاوێ. (حالا). (٢) یەک قەدەم؛ قە-دەمێک. (یک‌قدم)
هەنگ‌بەر : [ناو]گیای فاتمەداروو؛ بۆ بیرۆی وشک و بیرۆی تەڕ بەکەڵکە.

(فرنجمشک)
هەنگلٚ : [ناو] دەستە، دەسکی گۆزە؛ قوڵ؛ باسک؛ بنهەنگل : بنباسک : (بازو، دسته)+
هەنگوژە : [ناو] شیرەی وشکەوەبووی‌دار؛ جیوە؛ جەو؛ جەوگ. (صمغ)
هەنگوڤ : [ناو] جۆرێک مێشە لە زستانانا لە ژێر پێستی ڕەشە وڵاغاندا دەژیێتەوە و بەهار سەر دەردێنی؛ هەنگی ڕەشە وڵاخ. (نوعی‌انگل‌زیرپوست‌گاو)
هەنگوورە تاڵە : [ناو،ت] تەماتە مارانە؛ (گیاوبەرەکەی). (مهرگیاه؛بلادن؛ شابیزک)
هەنوان : [ناو] جێگای پەسیو کە باران نەیگریٚ. (پناهگاهی‌کەازباران‌محفوظ‌باشد)
هەنەکار: [ئاوەڵناو] حەنەککار؛ گاڵتەچی. (کمدین)
هەنی : (١) [بەند] هەنێک؛ هەندیٚ؛ هەندیٚ؛ هێندیٚ؛ کەمیٚ؛ هەنیٚ. (کمی) (٢)<شووتی
هەواکێش : [ناو](١)کەرەستەی ڕاونانی هەوا لە ژوورەوە بۆ دەرەوە زیاتر لە ئاشپەزخانەدا؛ (٢)قوڵە کوورە ئاسا بۆ کێشانە دەرەوەی هەوا بۆ سەرەوە. (١و٢هواکش)
هەواڵنێری : (١) [ناو] ڕێکخراوی خەبەر شاندن؛ بڵاوکەرەوەی خەبەر .(خبرگزاری) (٢)کاری خەبەر ناردنی هەواڵ نووسی گۆڤار. (خبرنگاری)
هەوتەهەوت : [ناو،ت] وەڕەوەڕ. (عوعو)
هەوجا : [بەند] ئەوجا؛ ئەمجا؛ ئەوسا؛ سا. (حالادیگر)
هەودانەوە : [چاوگە،ت] هۆدانەوەی گا جووت لە جەمسەری گاوخانی جووت کردندا. (برگرداندن‌گاودرآخرخط‌شخم)
هەودل : [ناو] دەفرێکی گەورە لە مەڕ-دۆش مەزنتر؛ گادۆش. (ظرف‌دوشیدن‌گاو.)
هەوراز و نشێو : [ئاوەڵناو] بەرز و نزم؛ چاڵ و بەرز؛ کەند و کۆسپ. (پست و بلند)
هەورنگ : ئەلەتریکی ساکین کە لە کاتی دەست پیاساوین بە قوماشی پەشمیندا دەترووسکێتەوە و قرچەی دێت؛ ئاورینگ؛ پرشکەهاویشتنی ئاور. (الکتریسته‌ساکن ؛جرقه آتش)
هەوروبا :[ناو،ت]دەستە واژەی ڕەنگکارییە؛ ڕەنگی تێکەڵ پێکەڵ و شێواو لە بیچمی هەور. (ابر و باد)
هەوروبەرق : [ناو] هەورە برووسکە؛ هەورە تریشقە؛ چەخماخەی هەور. (رعدوبرق)+
هەوکردنەوە : [چاوگە،ت] سەرلەنویٚ تەشەنا کردنی برین پاش چاک بوونەوە؛ یان دووبارە نەخۆش کەوتنەوە پاش چاک‌بوونەوە. (ب)هاتنەوە گەڕی کێشەی کۆن و لە-بیرچوو (لەبیرچووگ). (عودکردن)
هەوڵ : [ناو](١)خۆف؛ کەوتنە حاڵەتی شێواوی لەترس یان لەبەر ڕووداوێکی ترس هێنەر؛ دەسەپاچە بوون؛ شڵەژان. (هول) (٢) حەول تەقالا. (کوشش)
هەوڵدەر : [ناو،بک] تەقالادەر؛ تێکوشەر. (مجاهد)
هەویر تیکان : [ناو،ت] پەیینکە؛ ئاردیٚ کە بە سەر گونکی هەویردا دەکریٚ بۆ ئەوەی بە تیرۆکدا نەلکیٚ. (آردی‌کەروی‌چانەمی پاشند)

هەوێلّ : [ناو] هەرد و مەکان؛ جێگـا؛ دە-وروبەر؛ ئارا؛ کەس لە هەوێـل دانـە بـوو : کەس لەو هەردومـەکـان و جێگـا دا نـە-بوو.(مکان)

هەویە : [ناو](١)چەکوشێ کە بەکارەبا یان ئاور گەرم دەکرێ بۆ لەحیم کاری. (هویە). (٢)لە کوردستانی باشوور بەناسنامە دەڵێن و لـە ئـارەوییـە وە وەرگیـراوە. (کـارت-شناسایی؛ شناسنامە)+

هەویەشەو : [ناو] مانگەشەو؛ هەیڤی شـە-ڤ. (مهتابشب)

هەیانی: هەتاکانێ؛ هەتاکوونێ؛ هەتاکەی؛ هەتاکانێ؛ هەتانێ؛ هەتا. (تاوقتی)

هەیتاندن : گوڕاندن؛ قیژاندن بە سەر کە-سێکدا. (نعرەزدن)

هەیڤیسوور: [ناو] هیلالی ئەحمەر؛ دامـە-زراوێیکە لە وڵاتەکانی ئیسلامیدا کە کاری یارمەتیدانی لێقەوماوانـە، لـەکـاتی ڕووداو یان نەخوشـی و کێشـەدا؛ وەک سـەلیبـی سوور لە ئوروپا. (هلال احمر)

هەیهاوار . هەیدادهەیبێداد؛ ئەی هاوار. (ایدادوبیداد)

هیبب : [ناو]جۆرێک ئاهەنگە کە زیاتر کچان بە لێو دەیلێن و پێی هـەڵـدەپـەڕن. (نامآهنگیاست)

هێپاتیت : [ناو] جۆرێک نەخۆشـینی جـە-رگە. (هپاتیت)

هێپکای : [بەند] هێدیکا؛ ئـەسپایی؛ بـە-هێواشی و سووک؛ بـەئـارامی؛ هێدی؛بـە-هێمنی؛ لەسەرخۆ. (بەآرامی)

هێج : [ناو] تەگە؛ نێری. (تکە.شاک)

هێجـــوو : [نـــاو] خـــوازبێنی؛ خـــوازگێنی. (خواستگاری)

هیچکە : [جێناو] هیچکەس(هیچکە نەو : هیچکەس نەبوو). (هیچکس)

هیچکەسم نییە : (١) قەوم و کەسی من - نییە؛ کەسی من نییە. (کس وکارمننیست). (٢)من هیچکەسێکم نییە. (منبی کسم)

هیچـێ : [جێنـاو] هـیچشـتێ؛ هیشـتێک؛ هیچێک؛ هیچتشت. (هیچی)

هێرش : ناوە بۆ پیاوان. (اسممردانە)+

هیرمالّ : [ناو] هیربار؛ دەفـری هـەوڕ؛ دە-فری گڵین. (ظروفسفالی)

هێرۆیین : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] بەرهـەمێکـە لە تریـاک و مـۆرفین کـە مـروڤ زۆر زوو خووی پێدەگرێت، ماکێکی سڕکەری بە هێزە. (هیروئین)

هێـرە : [نـاو] نهێـرین؛ مێـزە؛ تـەماشـا؛ چاولێکردن؛ ڕوانین. (نگاە)

هێرەقونێل : [ناو] ئامووروнیر؛ ئاقیلەوماقیلە؛ ئارەقونێلّ؛ ئالاڤ. (خیش)

هێرەڵماسی : [ناو] ئێرەلّ: (ئێرەڵماسی)؛ لـە توورکیەوە هاتووە، (یێر: زەوی + ئاڵما: سـێو) یـــارەڵماســـی؛ ســـێوک؛ یـــرەڵماســـی؛ کارتۆڵ؛کارتۆپی؛ پەتاتە؛ سێف زەمینی؛ سێب زەمینی؛ کارتینە؛کرتۆپل؛ پۆتیتـە؛ کارتینـک؛ کرتۆفلّ؛ پەتیتە.(سیبزمینی)

هێرێ : [بەند+ ناو] دوێنێ. (دیروز)

هێرین : [چاوگە،] هاڕین؛ وردکـردن؛ لـە ئاش کردن. (خردکردن)

هێزن : ناوی گۆرانییێکە، چەلـەپاییـە و بـۆ هەڵپەڕین دەبێ. (آهنگرقصیاست)

هێسین : (١)[چاوگە] ساوینەوە؛ سـوونەوە؛ لەساودان؛ تیژ کردنی تێخ. (تیزکردن تیـغ).
(٢)پیا ساوین؛ سواخدان. (مالیدن‌وگل‌اندود)
هێشترگا: [ناو] وشترگا. (زرافه)
هێکادلمێ : [ناو،ت] هێلکـەی دەڵـەمـە و نیوەکوڵیو. (تخم‌مرغ‌عسلی‌ونیم‌بند)
هیکـاری : هینکـاری، فێرکـاری؛ ئـامۆژە. (آموزش)
هێکتار : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی ڕووپەڕی زەوی بەرانبەربە دە هەزار میتری چوارگوش. (هکتار)
هیکرن : [چاوگە،ت] هینکـرن؛ فێرکـردن. (یاددادن)
هیلاکەت : حاڵەتی نەخۆشینی زۆر خـراپ و نزیک بە مردن. (دم‌مرگ)
هێلکە مارانە : [ناو،ت] شەیتانۆکە. (پوسـته حلزون)
هیلنای : [چاوگە، حیلنای؛ حیلاندن؛ شە-هین. (شیهه‌کشیدن)
هێلە : [ناو] هێک؛ هێلکـە؛ زەردبـەقوونـە. (تخم‌مرغ)
هێلیکۆپتەڕ : [ناو] جۆرێک فڕۆکـەی پـە-روانە دارە. (چرخبال)
هین : (١)هینک؛ فێنک. (خنک)(٢) شـت؛ وانێک. (چیز)(٣) فێر؛ فێم؛ زانین.(فهمیدن)
هێنانەوە : (ب)ڕشانەوە. (استفراق)
هێندوو : [ئاوەڵناو+ ناو] دینێکە لە هێندوو-ستان؛ هێندووستانی. (دینـی‌اسـت‌درهنـد؛ هندوستانی)
هێندی : [ئاوەڵناو+ ناو] زبـان و خـەڵکـی هێندوستان. (هندی)

هێوان : [ئاوەڵناو] خۆش؛ بەختـەوەر؛ بـە-ختیار. (بختیار)+
هێورزە : دەم وشک بوون لـە توونیـەتیـدا. (خشک‌شدن‌دهان‌ازتشنگی)
هێوڵ : [ئـاوەڵنـاو] هێـور؛ ئـارام؛ هێـدی؛ هێمن. (آرام)

هارمۆنی : فرد؛ فد؛ اند: [ناو](١)هاودەنگی لە مۆسیقادا. (٢)لەیەک کاڵانەوەی ئەندام گەلی سیستەمێک یان لە هونەری‌نیگار کێشیدا لەیەک‌کاڵانەوەی ڕەنگی پاژگەلی نیگارێک. (هارمونی)

هافبەک : اند؛فرد؛ فد: [ناو] هەرکام لە ئەندامانی تیمی کایەکەری تۆپی پێ کە لە نیوەی دواوەی زەوینی تۆپی پێدا کایە دە-کەن. (هافبک)

هافتایم : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] [کوژی‌وە-رزشی تۆپی‌پا] هەرکام لە دوو نیوەی کایەی وەک تۆپی پا. (کافتایم)

هاونشین : [ناو] هەمنشین؛ هاودەم؛هاواڵ؛ دۆست. (همنشین)

هاوێرکرافت : اند؛ فرد: [ناو،ت] هاڤێر-کرافت جۆرێک پاپۆڕ کە بەسەر دەریادا و بە سەر عەرزدا دەخشێ.
(هاورکرافت)

هۆپ : ئوپ؛ لە ئیستۆپی ئینگلیزییە وەهاتوو؛ بە شوفیر دەڵێن بە واتا ڕاوەستە، تۆرمز بگرە . (ایست)

هونەرپیشە : فد: [ناو،ت] شانۆکار؛ ئەکتە-ری شانۆ و سینما. (هنرپیشە)

هەپەڕووت : [ناو]حاڵەتی نەشە بوونی زۆر بەهۆی کێشانی تریاک و هێرووینەوە. (هپروت)

هەرز : [ئاوەڵناو] هەرس؛ سافبوون و سووانی هێڵی گرنجی پێچ و مۆرە. (هرز)

هیپنۆتیزم : فرد؛ فد؛اند: [ناو] خەوی دە-ستکرد؛ کە لە لایەن هیپنۆتیزۆرەوە بەسەر کەسێکدا دادەسەپێ. (هیپنوتیسم)

هیپنۆتیزۆڕ : [ناو،بک] پسپۆڕی کاری هیپنۆتیزم. (هیپنوتیزور)

هیپی : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]لاوی بێکارەی وڵاتگەلی ڕۆژئاوایی کە دژ بە کۆمەڵگایان هەڵسوکەوت دەکەن و بە کنج و سە-روقژی نائاساییەوە خۆیان نیشاندەدەن و زیاتر خوو گرتووی ماکی سرکەرن. (هیپی)

هێندڵ : اند؛ فرد؛ فد: [ناو] میلەیێکی دوو ئانیشکە کە مۆتۆڕی سەیارەیان پێ‌هەڵدە-کرد ئیمرۆ بووەتە (سویچ) کلیل. (هندل)

واپژگ : [ناو] باوەشێن؛ باپژێن. (بادبزن)

واپەڕ : [ناو] باپەڕ؛ کوڵنج. (قولنج)

واتایی: [ئاوەڵناو] مەعنەوی؛ پژۆنی؛(شـە-رابی ئاڵی واتایی بەدەستم فەلەکبادە، تە-پوتۆزی خەیالات و خەفەتباریم وەبە-ربادە).«حەسەنسەلاحسۆران» (معنوی)

واتە : [چاوگە] وتن؛ وتە؛ بەواتەی بەدگۆ : بەوتەی بەدگۆ. (گفتە؛ گفتن)

واتێرپۆلۆ : [ناو] یارییێکی گرووپیە لە نێوان دوو تیمی مەلەواندا کە یاریکەران تێدە-کۆشن تۆپێک پخەنە نێو دەروازەی بە-رانبەرەوە. (واترپولو)

واجە : [ناو] لە ئاوێستادا(واج)بەواتای وتە هاتووە؛ واژە؛ وتە؛ پەیڤ؛ وشە. (واژە)

واچتێ : [ناو] وەک ئەوەی؛ وەکوو؛ پسەو؛ مینا. (ماننداینکە)

واچەی : [چاوگە] وتن؛ کوتن؛گوتن؛ پە-یڤین. (گفتن)

واخ : [ناو] واغ؛ لەیاریی واخێندا بەیندار بوونی دوو گوێز یان دووگزمووڵەیە، بەقە-رای قامکە چکۆلە پێدا چوونێک؛ دژی کـوێراخ. (دوگردوی فاصلە دار دربازی-گردوبازی)+

واخوان : [ناو،ت] واخوێن؛ تەلی شەشەمی تار کە قەویترە. (سیمششمتار)

واخولێ : [ناو،ت] گێژەڵووڵە؛ شایی جندۆکان. (گردباد)

وادار: (١)[ئاوەڵناو] بادار؛ خۆراکێک کە سکی پێ دەماسێ. (رماتیسمی؛ خوراک-نفخ‌آور)

وادای : [چاوگە](١)بادان؛ تاودان؛ گرژکردن. (تابدادن). (٢) فوو دەر چوون؛ باڵێدەرچوون. (باددادن)

وارئامەی : [چاوگە،ت] هاتنە خوار؛ نیشتنەوە؛ نیشتنەوەی مەل و تەیارە. (نشستن؛ پایین‌آمدن)

واراناو : [ناو،ت] باراناو؛ ئاوی باران. (آب-باران)

وارانەمانگ: [ناو،ت] سەرماوەز؛ هەوەڵ مانگی پاییز. (آذرماه)

واردەمەنی : [ناو،ت] خواردەمەنی؛ هەر شت بۆ خواردن بێت. (خوردنی؛ خوراک)

واردەیۆ : [چاوگە] خواردنەوە؛ واردنەوە؛ وەخواردن. (نوشیدن)

وارکێشەی هەوایی : [ناو] چاڵی هەوایی. (چاەهوایی)

وارۆ : [ئاوەڵناو+ جێناو]خوارۆ؛ خوارەوە؛ ژێرەوە. (پایینی؛ طرف‌پایین)

وارویۆخ : [ناو] لەتورکیەوە هاتووە؛ دارونە-دار. (هستونیست)

وارەوار :[ئامراز،دەنگ] بارەبار؛ بالەبال؛ دە-نگی کار و بەرخان. (صدای‌بزغالەوبرە)

وازڵین : [ناو] ماکێکی پاترۆلیە بۆ نەرم بوونەوەی پێستی وشکی لەش بەکەڵکە. (وازلین)

وازیار : [ئاوەڵناو+ ناو] خوازیار؛ کەسێک کۆ دەخازێت. (خواهان)

وازیگە : [ناو] بازگە؛ بازیگا؛ یاریگا؛ جێگەی یاری و کایە. (جای‌بازی)

واژۆ : [ناو] پەسند؛دروستکردن؛ڕێکخستن؛ شروڤە؛ پەژراندن؛ ئیمزا. (تصویب؛راه-انداختن؛ امضا)

واشاک : [ناو] جۆرێک پشیلەی کێوی بە-کلکی کورت و گوێی ڕەش و پێستی بە-هادارەوە. (گربەوحشی)

واشەنگ: [ناو،بک]سەڵاکەر و تەپڵلێدەری پارشێوانی مانگی ڕەمەزان. (طبل زن سحری در ماەرمضان)

وافووری : [ئاوەڵناو](ب)تریاکی؛ خووگرتوو بە کێشانی تریاک. (معتادبەتریاک)

واقواق‌کەرە : [ناو] فڕندەی تاق‌تاق‌کەرە. (مرغ‌حق)

واکێش : [ناو](١)باکێش. (٢)کەڵەشاخ. (باد کش ؛ استکان‌حجامت)

واگۆن : [ناو] ڤارگۆن؛ چەندژوور(کووپە)کە لە پاڵ یەکدا دابەستراون، زیاترلە شەمەندە فەردا کە لە چەند واگۆن پێکدێ. (واگن)

واڵ : ناوی جۆرێک نەهەنگە. (وال). (٢) [ناو] قوماشی تۆری زۆر ناسک. (تورخیلی نازک)

واڵس : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] جۆرێک هەڵپەر-کێی ئارامی دوو کەسی ئورووپیيە.(والس)

(٢)ئاهەنگێکی سیٚ زەربی تایبەتە بۆڕە-قسی واڵس. (آهنگ والس)

واڵۆر: [ناو] چرایێکی چێشت لێنانی پلیتە-دارە. (والور)

واڵە : [ناو] لەنگ لێدان و خوار و خێچ بوو نەوەی هەرتەگەرێک لە کاتی خولانەوەدا. (لنگ‌زدن‌تایرماشین)

واڵە: [ناو] خوشک. (خواهر)

واڵەزا :[ناو] خوشکەزا؛ خوارزا؛خارزا؛منداڵی خوشک. (خواهرزادە)

واڵێ : [ناو] خوشک؛ واڵە. (خواهر)

والیباڵ : [ناو] یارییێکی‌گرووپییە، دوو دە-ستەی‌شەش کەسی کەیاری و ملە دەکەن بە تۆپ، تۆڕێکیش لەناوە ڕاستیاندا، کەنابێ بهێڵن توپلە زەوینەکەیاندا وەعەرز بکە-وێ. (والیبال)

وامەزند :[ناو] مەزەندەکەری‌با؛ باپێو. (بادسنج)

وان : (١) [جێناو] ئەوان. (آنها). (٢)[ناو] شارێک‌وگۆلێکە لە کوردستانی تورکیا. (شهرودریاچەاست). (٣)[ناو] دەفرێکی‌درێژ و گەورەیە لە گەرماو پڕی دەکەن لە ئاوبۆ خۆ شۆردن و چوونە ناوی. (وان).(۴)بەو جۆرەن؛ وەهان. (اینطورهستند)

وانای : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)

وانگ : [ناو] بانگ. (اذان)

وا نواندن:[چاوگە،ت](١) بەوجۆرە نیشاندان ؛ (ب)بە جۆرێکی پێچەوانە خستنە بەرچاو؛ بەجۆرێکی درۆیین خستنە پێش‌چاوی خە-ڵک بۆ بەهەڵە بردنیان. (وانمودکردن)(٢)

وێچوون؛ وادەنوێنێ: لەوە دەچێ. (بنظر-رسیدن)

وانییە : وەهانییە؛ بەو جۆرەنییە؛ (ب)ڕاست نییە؛ درۆیە. (اینطورنیست؛ دروغاست)

واوشە : [ناو] باوشە؛ باوش؛ باخەڵ. (بغل)

واوەیلا : هاوار؛ وشەیێک بۆ دەربڕینی کار خراپی. (واویلا)

واهۆفە :[ناو] واهوڕ؛ بۆران ؛با وکڕێوە پێکەوە. (طوفان)

وایکینگ : [ناو] ئێلێکی شەڕکەری پاپۆڕە وان بوون لە ئیسکاندیناوی کە زۆر جار جینارەکانیان تاڵان دەکرد و تا سەدەی دەیەمی زایێنی ئەو کارە دەوامی بوو. (وایکینگ)

وتەی : [چاوگە] خەوتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)

وراسەی : [چاوگە] درووەمان؛ دوورین. (دوختن)

ورتکە و پرتکە : [ناو،ت] وردەوپرتە؛هوور کوموورک. (خردەریزە)

ورچەکەبوون : درێژ بوونەوەی سێبەری بەرد و ڕەوەز. (درازشدنسایەسنگلاخ)

وردەکاری : [ناو] لە کاری هونەریدا لە پێشدا گەڵاڵەیێک دەگرن و پاشان بەوردی لە سەری کار دەکەن کە ناوی وردەکاریە. (ریزەکاری)

وردەگیواو : [ناو] ئەم گیایە لە زەمانی ئەشکانییەکاندا دەرکزە دەکرا بۆ وڵاتی ڕۆم و لەوێ بۆ عیلاجی نەخۆشینی نزیکایەتیی ژنوپیاو (جنسی)کەڵکیان لێوەردەگرت. (درمنەدشتی.)

ورستەی : [چاوگە] هەڵسان؛ ڕاپەڕین. (پا شدن؛ قیام)

ورسی : [ئاوەڵناو] برسی. (گشنە؛ گرسنە)

ورشەورش : [ناو،ت] جریوەجریوی ئەستێران؛ تروسکەتروسک؛ تروسکانەوەی لەسەر یەک. (درخشیدنزیاد)

ورگەپێست : [ناو،ت] ورگەپۆس؛ پێستی ژێر سکی ئاژەڵ هەڵمسان، یان ئاو تێزان و ماسین. (پوستزیرشکمحیواناتبادکردن)

ورورەی جادوو : ناوی دێوێکی ئەفسانەیی مێوینەیە. (نامدیویافسانەیی)

ورەگیا : > کاسەگوڵ

ورێزان : [چاوگە](١) ڕاچەنین و لە خەو هەڵسان. (٢) هەڵسانەپا. (١و٢ پاشدن)

وزانـدن : وزوزکردن؛ ویزاندن؛ گیزە-گیزکردنی مێش و هەنگ. (وزوزکردن)

وزە : (١)[ئامراز،دەنگ] ویزە؛ دەنگی باڵی مێش؛(٢)[ناوە] هێز؛ توانایی. (صدایبال-مگس؛ زور)+

وزمەدار : [ناو] دارسێوەر؛ دارسیبەر؛ گژەدار؛ دارێکی باڵا بەرز و جەنگەڵییە گەڵاکەی لەگەڵ گەڵای تووشیرین و وەنەوشە دە-کوڵێنن و ڕۆژی کەوچکێکی دەخون بۆ مالیجەی برینی ڕیخۆڵە(کولیت)بەکەڵکە. (درختنارون)

وژار : [ناو] بژار. (وجین)

وژارکێ : [ناو] خۆشارکێ؛ قەراقەرا. (قایم-باشک.قایمموشک)

وژارە : [ناو] پەژارە؛ ئەندێش؛ خۆف؛ ترس.

(ترس)
وژن : [ناو+ ناو،بک]بژار؛ وژن کەر : بژار-
کەر. (وجین)
وژنە : [ناو]گاینجە؛ سەرمژانە. (رابطین-
خیش‌ویوغ)
وشاردەی : [چاوگە]گوشین؛ کوشین؛
گوشان؛ گڤاشتن؛ گوڤاشتن. (فشردن)
وشترگا : [ناو] زەرافە. (زرافە)
وشک‌وبرینگ : [ئاوەڵناو] وشک‌وبرنگ؛
زۆر وشک. (خشک‌خشک)
وشکە بەند : [ناو،ت](ب)سەرمای زۆر و
بێ بارین کە ئاو دەیبەستێ.(سرمای‌سخت؛
یخبندان)
وشکەشایی : [ناو،ت](١)بێ‌هۆ و بێ‌پەیوە-
ندی بەشتێکەوە چۆپی گرتن و هەڵپەڕین.
(بی‌دلیل‌وعلت‌رقصیدن). (٢)هەڵپەڕینی بی
دۆ(دۆت). (رقص‌مردانه‌بدون‌دختروزن)
وشکەشیو : [ناو،ت] جاران برێتی بوو هە-
ڵگێڕانەوەی لیباس وەک پشتوین و مێزەر
بەباری خاوێنتریدا؛ بەڵام ئەمڕۆ بەشوشتنی
لیباس دەڵێن لە ماشینی(وشکەشۆر)دا بێ
ئەوەی ئاوی لێبکەوێ و بە تراوی تایبەت
یا بێنزین دەشۆردرێ؛ ناوی ئەو مەکینە و
بەرهەمی کاری ئەو مەکینە وشکەشیوە.
(خشک‌شویی)
وشکەکەڵەک : [ناو،ت] دیواری وشکەچن؛
دیواری بەردچن بێ‌مەلات و قوڕ.
(دیوارسنگ‌چین)
وشکەمز : [ناو،ت] وشکەمس؛ مزی دە-
ست و حەقی کرێکار بە شێوەی نەغد و
بێ نان و ئاو یان خۆراک پێدان. (مزد-
بدون خوراک)+
وشی‌چن : < ئاوارە٣
وشی‌کەر : < ئاوارە٣
وڵۆشە : [ناو] بڕویش؛ ساوار؛ پەڕشە.(بلغور)
وڵۆف : [ناو] وڵەف؛ هەچک؛ هەچەڵ؛
ئاڵقەی سەری گوریس و کەژو. (وهنگ)
ولول : [ئاوەڵناو+ ناو]کون‌کون؛ (دڵ ول-
ول کەردەن خەدەنگی دووری)«مەولەوی»
(سوراخ‌سوراخ)
وڵەگوڵاوی : [ناو]گوڵی‌گوڵاو؛ گوڵەباخ؛
گوڵباخی؛ گوڵ‌گوڵاو. (گل‌محمدی)
وڵەتووتی: [ناو]گوڵەتووتی؛گوڵەباخی کێوی؛
کوڵێندراوی گوڵەکەی بۆ مالیجەی بەردی
گورچیلە باشە. (نسترن؛ گل‌سرخ وحشی)
ولیکان : [ناو] داب و ڕەسمێکی کۆنی ناو-
چەی گەڕووسە لە ئاخری ساڵدا پەیکەرە-
یێک لە پەڕۆ چێدەکەن و هەرکەس
گازێک لە پیاز دەدا و تفی دەکاتەوە بە
سەر پەیکەرەکەدا بەداخەوە هۆیەکەی تە-
واو بۆم ڕوون نەبووەوە. (مراسمی‌در-
گرووس)
ون‌ئەور : [ناو] گیای هەرێز؛ فرێزوو؛
کوڵێندراوی بۆ لابردنی بەردی گورچیلە
باشە. (مرغ؛ بیدگیاه)
ونتاڵ : [ئاوەڵناو] خوێن‌تاڵ؛ ناشیرین.
(زشت)
ونڕێژ : [ئاوەڵناو] خوێنڕێژ؛ پیاوکوژ؛ بکوژ.
(خونریز)
ونەن :[ناو] پردی لە مێورەی درێژ چێیوو

ی سەر ڕۆبار. (پل‌ازتاک‌درست‌شده)

ونەی : [چاوگە] خوێندن. (خواندن)

ووْدکا : ڕوس‌د؛ فد؛ [ناو] ڤۆدکا؛ تراویکی ئالْکوْلداری سەر خوْشکەرە. (ودکا)

وەئاگاهاتن : [چاوگە،ت] خەبەر بوونەوە؛ هوْشیار بوونەوە؛ لە بێخەبەری دەرهاتن. (آگاه‌شدن)

وەبا : [ناو] چاوقووڵکە؛ ئازارێکە، بەهوْی زگە شوْرە و ڕشانەوە ئاوی لەش کەم دە-بیْ و زوْر بقەیە. (وبا) (٢) بەبا؛ وەک: دێڵە بەبا. (موقع جفتخواهی سگ)

وەباڵبەز : [ئاوەڵناو] تاوانبار؛ بەرسووچ؛ گونا حکار. (گناهکار)

وەبای ئالتوْڕ : [ناو] جوْرێکی کەم هێزترە - لە نەخوْشینی چاوقووڵکە. (نوعی‌وبا)

وەبەردان : [چاوگە،ت] شتێکدانە بەر شتێک یان تەگەرێک بوْ ڕاگرتنی؛ کاریتە-ی شکاو کوْڵەکەی وەبەردەدەن. (حایل-کردن)+

وەپێش‌گەڕان : [چاوگە،ت] پێشکەوتن و بەرانبرڕدانەوە. (جلوافتادن‌ودورزدن)+

وەتاو : (١) بەخوْر. (٢)[بەند] بەتاڵوکە؛ بە-پەلە؛ بەلەز؛ بەپرتاو. (با خورشید و آفتاب؛ باعجله)

وەجاخ‌کوْر : [ئاوەڵناو] لە سەردەمی زەردە-شتدا کوانووی ئاگر، ئەولادی نێرینە هەڵیدەکرد؛ ئەگەر کەسێک ئەولادی نێرینە-ی نە بووایە پێیان دەگوت وەجاخ‌کوْر یان وەجاخ‌کوێر. (اجاق‌کور)

وەجیْ : [ئاوەڵناو](١) بەجیْ؛ بەجیْوڕیْ.

(بجا). (٢) لە جیاتی؛ تەنخوای. (درعوض)

وەختاو وەخت : (ب)٢٤ کاتژمێر. (٢٤ ساعت)+

وەختوناوەخت : [بەند] بەشێوەی‌گوڕاوگوڕ چوون بوْ جێگایی، لەکاتی لەبار یان نالە باردا. (وقت‌وبی‌وقت)

وەختیەسی : وەختیەتی؛ کاتی‌خوْیەتی؛ کاتی‌هاتووە. (وقت‌آنست)

وەخشوور : پێغەمبەر. (پیامبر)

وەخشووری: [ناو](ب)زەردەشتی.(زردو شتی)

وەخوْگر : [ئاوەڵناو] لەخوْگر ؛ دەرووەست؛ حاڵەتی دەستە بەر بوون. (متعهد؛ ضامن)

وەدووکەوتن : [چاوگە،ت] (١) ڕیگە و ڕە-وشتی کەسێک کردن بە ئوْرناک و لەسەر ئەو ڕێبازە ڕوْیشتن. (کسی‌راسرمشق-قراردادن). (٢) دوای کەسێک کەوتن و بە شوێن کەسێکدا ڕوْیشتن. (دنبال‌کسی‌راه-افتادن)

وەدەرخستن : [چاوگە،ت] (١) ئاشکراکردن و سەر لابردنی سوڕ. (آشکارکردن). (٢) پیشاندان خویاکردن؛ نیشاندان. (نشاندادن) (٣)دەرکردن و وەدەرنانی کەسێک لە-جێگایێک. (بیرون‌کردن)

وەدەست‌وپاکەوتن: [چاوگە،ت]کەوتنەخوْ؛ کەوتنە پەلە و هەول بوون؛ کەوتنە جم و جوول. (بەدست‌وپاافتادن)

وەدەنگ هاتن : [چاوگە،ت](ب) زبانی ڕە-خنە و نارەزایی کردنەوە. (زبان‌بەاعتراض-گشودن)

وەر: (١)[ناو] بەر؛ پانایی. (پهنا). (٢) [ناو] خۆر؛ ڕۆژ. (خورشید)

وەراوەر : [ئاوەڵناوەت] بەرامبەر؛ بەرانبەر. (برابر)

وەربازن : [ناو] بەربازن؛ بازنەیێکی تەنگ و چووکە، پاش بازنە دەکرێتە دەست کە - بیێتە لەمپەر بۆ ئەوەی بازنەکان دانە ماڵ ێن.(نگهدارنده‌النگوها)

وەربەردەی : [ناو] خۆربردن؛ لە بەر خۆر سووتان؛ خۆر سۆچنای. (آفتاب‌سوختگی)

وەربێژ : [ناو] قەلبیر؛ هێڵەک؛ بێژنگ. - (غربال)

وەرپڕای : [بەند+ ناو]خۆرپەڕ؛ خۆرئاوا بوون. (غروب)

وەرپڕگا : [ناو] خۆرپەڕگە؛ بەرانبەری خۆر هەڵات؛ خۆرئاوا؛ خۆرنشین. (مغرب)

وەرتاخ : [ناو] شەخەڵ؛ نەمامی ساوای داری لیرەوار. (نونهال)

وەرچەپ : لای چەپەوە؛ (ب)سووچ؛ گۆشە؛ لابەلا؛ لاڕێ. (گوشه؛ بیراهه)

وەرچەمڵێڵ : [ئاوەڵناو] وەرماڵۆس؛ زۆر خەو هاتن؛ چاو پڕ لە خەو؛ خەو زاینە چاو؛ خەو هاتنی زۆر. (خواب‌آلود)

وەردەک : [ناو] ئوردەک: ئەم تۆرەمە هەر لە هێلکە هاتنەدەر هەموو مەلەوانن، دە-ندوکیان پانە و لە ڕوانگەی فرندە ناسیەوە پێنج جۆرن. (١)دەندووک مشاریەکان. (نک ارەایها). (٢) قازەکان. (قازها). (٣) مراویەکان. (مرغابیها). (٤) قوو. (قو). (٥) مراویە بینە کێشەکان. (مرغابیهای‌غواص)

وەردەک : [ئاوەڵناو+ جێناو] بەردەک؛ ئە-گەر دووکەس دووپشتەکی سوواری ئە-سپێبن ئەوەی پێشەوە وەردەک یا بە-ردەک و ئەوەی پاشەوە، پشتەک یان پشت تەرکە. (سوارجلویی)

وەرزا : [ناو] وشەیێکی پەتی کوردییە کە - چووەتە نێو فارسیس واتا گاجووت. (ورزا)

وەرزان : [چاوگە] جووڵان؛ تەکان؛ بزوان؛ وەرزش. (جنبش)

وەرزاندن : [چاوگەت] (١)جووڵاندن. (تکاندادن). (٢) خاراندن؛ خۆش کردنی پێست و چەرم. (دباغی‌کردن‌پوست)

وەرزانەوە : [چاوگەت]جووڵانەوە؛ بزوانەوە؛ وەرزش کردن. (ورزشی‌کردن)

وەرزشی پیشەیی : [ناوەت] وەرزشێ کە بیێتە کاری سەرەکیی وەرزشکار. (ورزش-حرفه‌ای)

وەرزشی تاکەکەسی : ئەو وەرزشانەن کە وەرزشکار بە تەنیا دەچێتە مەیدانی حە-ریفەوە، وەک : زۆران و جۆدۆ و شەڕە مشت. (ورزش‌انفرادی)

وەرزشی زستانی : [ناوەت] وەرزشگەلی تایبەت بە زستان کە زیاتر لەسەر سەهۆڵ و بەفر بەڕێوە دەچن. (ورزش‌زمستانی)

وەرزشی زۆرخانەیی : [ناوەت] وەرزشێ کە لە ناو زۆرخانەدا بەرەسمێکی تایبەتەوە بە-ڕێوە دەچێ. (ورزش‌باستانی)

وەرزشی سوئێدی : [ناوەت](ب) لەش گە-رم کردن بۆ دەستپێکی کارگەلی وەرزشی؛ وەرزش کردن بە جووڵانەوەی ئەندامگەلی

لەش، بەبیٚ کەڵک وەرگرتن کەرەستەی وەرزشی. (ورزش‌سوئدی)

وەرسیان : [چاوگە،ت]کەوتنە خوار؛ ڕیٚکە-وتن؛ ڕۆیشتن. (افتادن‌پایین؛ براه‌افتادن)

وەرسین : [چاوگە](١)بەربوونەوە خواریٚ؛ داکەفتن. (افتادن‌پایین). (٢)کاژیٚربوون؛ ڕازیبوونی‌جنسی .(ارضاشدن در همخوابگی)

وەرکەردەی : [چاوگە،ت] لەخۆڕاکرن؛ کردنەبەر؛پۆشین؛ پۆشان. (پوشیدن)

وەرکەمەر : [ناو،ت] بەردەگیا؛ کەوچکە چاییٚ لە کوڵیٚنداوی گوڵە خرەکانی بۆ ماوەی سیٚ ڕۆژ کرمی ڕیخۆڵە (ئاسکاریس‌وکرمەک)لەبەین دەبا.

(برنجاسف وحشی؛ بومادران کوهی)

وەرکەوتوو : (پاشکەوتوو، سەگی‌خەوتوو؛ بە تەوسەوە بە کەسیٚکی خەوتوو دەڵیٚن. (سگ‌خوابیده)

وەرگل‌دای : [چاوگە،ت]گل‌دانەوە؛ بەر-گرتن؛ نەهیٚشتن و بوونە لەمپەر. (مانع شدن؛ جلوگیری کردن)

وەرگیراو : [ناو،بەر](١)هەر شت تا ئیستا لە کەسیٚک ئەستیندراوە یان وەرگیراوە. (٢) پەسند کراو پەژریٚندراو. (قبول‌شدە)

وەرگیٚل : [ناو] بەردکیٚش؛ خەرەکی. (وسیلەسنگ‌کشی‌بالاغ)

وەرگیٚڵاو : [ئاوەڵناو+ ناو،بەر] وەرگیٚردراو؛ بەراوەژوو؛ سەرەونخوون؛ پاچڤە بوو؛ تە-رجەمەکراو. (برگردانده‌شده؛ ترجمە شدە)

وەرماڵ : بەرماڵ؛ پیٚش‌ماڵ. (جلومنزل)

وەرم دیەی : [چاوگە،ت]ورم؛ خەو دیتن؛ خەو بینین. (خواب‌دیدن)

وەرمەزڕ : [چاوگە،ت]خەو زڕیان؛ خەو نە-هاتن. (خواب‌ازچشم‌پریدن)

وەروچیٚش : [بەند] ئەڕاچی؛ لۆ چی؛ بۆ چی؛ بۆچ؛ ئەڕا؛ لەبەرچی؛ لە چرووییٚکەوە. (چرا)

وەروە سەر : [ئاوەڵناو] بەفرەبەسەر؛ بەفریٚ کە مرۆڤ تیٚی‌ناچەقیٚ. (برف‌سفت‌منجمد-شدەروی‌زمین)

وەروە وار : [ناو] بەفرانبار؛ هەوەڵ مانگی زستان. (دیماه)

وەرەزی : [ناو] بیٚزاری؛ جارزی؛ بیٚ‌تاقەتی. (بیزاری)

وەرەس : [ئاوەڵناو] وەرەز؛ بیٚزار؛ بیٚتاقەت. (بیزار)

وەرەقەهاتن : [چاوگە،ت] (ب)ناوی کە-سیٚک بە سەربازی دەرچوون. لە زەمانی قەدیمدا ناوی چەند کەس لەسەر وەرەقە-ییٚک دەنووسراو دەدرایە دەس دیٚهبان کە حازریان بکات بۆ ناردنیان بە سەربازی. (اسم‌درآمدن‌بەسربازی)

وەرەلوایی : [ناو] چوونەپیٚش؛ پیٚشڤەچوون. (پیشرفت)

وەرەما : [ناو] بەرخەمیٚو. (برەمادە)

وەرەندل : [ناو] جۆریٚک تفەنگی قەدیمی بوو. (نوعی‌تفنگ‌قدیمی‌بود)

وەرەنیا : [ناو] بیراز؛ گرنج‌گرنج کردنی بە-ردی ئاش. (آجدارکردن‌سنگ‌آسیا)

وەرەنیٚر : [ناو] بەرخەنیٚر. (برەنر)

وەڕێخستــــن : [چاوگـــەت] (١)نـــاردن؛ خستنەڕێ. (فرستادن). (٢)سـەرپـەرستی کردن و بەرپرسیکردن و ئیدارە کـردن و بەڕێوە بـردن. (ادارە کـردن). (٣)پێکهێنـان وەک، میوانی وەڕێخستن. (راەانداختن)

وەرێنان : وەرهێنان؛ لە دوور ئاڵاندن؛ دە ستم لە قەدی وەرێنا : ئاڵقەم کرد. (حلقـە-کردن)

وەریەقە : [ناو](١)بەریەخە؛ بەروانکە. (دستمال‌سینە). (٢)پێسیر؛ یەخە؛ بـەرۆک. (گریبان)

وەز : [ناو] بەز؛ پیو؛ چـەوری و چـەورایـی دووگ و بەز. (چربی‌ودنبە)

وەزاڵەهاتن : [چاوگەت] وەڕەز بـوون؛ وە- هاوار کەوتن؛ زۆر بۆ هاتن. (درفشارافتادن)

وەزەند : [نـاو] وەزەن؛ زەرەر و زیـان؛ ئـە- زیەت و ئازار. (زیان؛ ضرر)

وەزی : [ناو] گوێز؛ دار و بەری، داری گوێز. (گردو)

وەژارە : بیر و باوەڕێک کە تەنیا لـە خـە- یاڵەوە سەرهەڵدەدا؛ پڕوپـووچ و خورافـات. (خرافات ؛ موهومات)

وەژوورکەوتن : [چاوگەت] (١)لای ژوورو وەوە دانیشتن. (درصدرنشستن). (٢)چوونە ژوورەوە؛ چوونە ناوەوە؛ لێ وەژووورکەوتن. (برکسی‌واردشدن)

وەستاکار :[ناوەت] پسـپۆڕی هـەرکارێـک، وەستای ئەو کارەیـە؛ وەک:وەسـتا کـاری ئاش : ئاش وەستا. (استادکار)

وەستەک : [ئاوەڵنـاو] حـەیوانێـکـکـە زوو ماندوو دەبێت؛ زیاتر بۆ ئەسپ و قـاتر دە- وترێت. (اسب‌وقاطری‌کەزوددخستەمی‌شود)

وەسـڵە : [نـاو](١)دارتاشـی؛ نـەجـاری. (نجاری). (٢ب) وەسڵە و پینە. (وصلە.)

وەسەرکردنەوە : [چاوگەت]بەسەر کردنە وە؛ سەرلێدان؛ حیساب کردن؛ کەسێک بە حیساب هێنان. (سرزدن)

وەسەرکەوتن : [چاوگـەت] (١)وەک:کـە- وتنە سەر ئاو. (روی‌آب‌ایستادن‌چیزسـبـک). (٢) ڕویشتنە سەر و چوونە قـاتی سـەرەوە یا سەربان. (بالارفتن). (٣ب) بە پلە و پایـە گەیشتن. (ترقی کردن)

وەسەن : بەسە؛ ئیتـر بـەسـە، لـەوە زیـاتر پێویست نییە. (بس‌است)

وەشتو وار : [ناو] وەشتەی و بـارین؛ بـاران بارین. (بارندگی)

وەشرەنگ : [ئاوەڵنـاو] خـۆشـرەنـگ؛ (ب) ڕووگەش؛ ئەنی‌گەش. (خوشرنگ؛ خوشرو)

وەش ونەئامەی : وەش گەرەگ بیەی؛ خۆش‌ویستـن؛ خۆشـەویستـی. (دوسـت-داشتن)

وەشێنەر : [ناو،بک](١)ئەوەی بڵاو دەکاتە- وە؛ تـوو وەشـێن؛ بڵـاو کـەرەوەی گۆڤـار. (ناشـر). (٢) لێـدەر؛ شـەق‌وزڵلە وەشـێن. (بزن). (٣) هاوێژەر؛ فڕێدەر. (انداز)

وەفات : (١) وەفای تۆ؛ قوربـانی وەفـاتم. (وفای‌تو). (٢) وشە ئـارەوییـە واتـا مـردن. (وفات)

وەفرین : [ئاوەڵناو] بەفرین؛ هەر شـت لـە بەفر بچێت یان لە بەفر دروسـت بووبێـت.

(برفين)
وه قله‌كه‌وتن : [چاوگه،ت] وه‌خۆ كه‌وتن و خۆ سازكردن بۆ ئه‌نجامی كارێ؛ پـل‌هـه‌ڵسان. (خودراآماده‌كردن)
وه‌كازه : [ناو] وه‌كاز؛ گۆچان؛ گاڵۆك.(عصا)
وه‌ک خۆڵ : (ب) بـه شـتی زۆر و فـراوان ده‌وترێت؛ وه‌ک خۆڵ ڕژاوه : یه‌كجار زۆره. (مانندخاک)
وه‌كردن : [چاوگه،ت] (١)كردنه‌وه‌ی گـرێ و شتی به‌ستراو. (بـازكـردن). (٢)ئـاگر وه‌كردن: ئاگر كردنه‌وه؛ هه‌ڵكردن. (روشـن‌كردن‌آتش). (٣) ئاوه‌ڵا كردن. ئاواڵه‌كردن و كردنه‌وه‌ی ده‌ركه. (بازكردن)
وه‌كه‌ل: [ئاوه‌ڵناو] به‌كه‌ڵ؛ هه‌روها وه‌ته‌گه: به‌ته‌گه و وه‌به‌ران : به‌به‌ران. (ماده‌گاوگشن خواه)
وه‌لاداهاتن : [چاوگه،ت] (١) بـه‌پـاڵ‌كـه‌سێكدا ڕۆيشتن؛ به‌لاداهاتن (ازكنار گذشتن). (٢) بووردنه‌وه، بووردنـه‌وه‌ی دڵ؛ بـه‌لادا كه‌وتن؛(ب) مردن. (بيحس‌شدن و افتادن)
وه‌ڵاشم : [ئاوه‌ڵناو]وه‌ک:گيای دووراوی نه‌به‌ستراوی كۆوه بوو؛ پرش‌وبڵـاو و شـێواو؛ به‌سته‌به‌ندی نه‌كـراو. (بسـته‌نشـده‌وبهـم‌ريخته؛ فله)
وه‌له‌خ : [ناو] ياكه‌ريم؛ قومری؛ جۆرێک كۆتره باريكه. (قمری)
وه‌ليڤه‌ت : [ناو] ڕشوه‌ت؛ به‌رتيل. (رشوه)
وه‌م جۆره : [به‌ند] وه‌يته‌ور؛ به‌م‌جۆره. (اينچنين)
وه‌نديداد : [ناو] به‌شێكه له كتێبی پيـرۆزی ئاوێستا. (وندیداد)
وه‌ن سـياوه‌ش : [نـاو] خـوێنی سـياوه‌ش؛ گيايێكه كه به گوڵه‌كه‌يشی ده‌ڵێن خـوێنی سياوه‌ش، گوڵه‌كه‌ی هێنـده ده‌كـوڵێنن تـا ئاوه‌كه‌ی ده‌چندرێت پاش وشـک بوونـه‌وه هه‌ر جار به‌قه‌را ده‌نكه نۆكێ لـه ئـاودا ده‌توێننه‌وه و له‌ده‌مـی وه‌رده‌ن بـۆ عيلاجـی چڵككردنی پووک(پيۆره) به‌كه‌ڵكه. (خون‌سياوشان)
وه‌نـه‌دی : [نـاو](١)جابـه(جـه‌بعـه)ی لـه شووشه چێكراوی پێش دووكان. (ويترين). (٢) هه‌ر شتی شووشه تێگيراو وه‌ک ئاوێنه و په‌نجێره و...(هرچيزباجام‌شيشه‌ای)
وه‌نه‌ديگ : < وه‌نه‌دی
وه‌نييه . وهانييه؛ وانييه؛ (ب)ئايـا وهانييـه؟ (آيااينطورنيست؟)
وه‌ور : [ناو] به‌فر. (برف)
وه‌وراو : [ناو] به‌فراو؛ تاواوه‌ی بـه‌فـر؛ (ب) ئاوی سارد و سه‌هـۆڵـاو؛ وه‌وراوان چـوون سه‌يل ديده‌ی من جۆشان «مه‌وله‌وی» (آب سرد؛ آب برف)
وه‌ويه‌جنۆكانه : [ناو] بووكه‌جنۆكانه؛ شـاييه جنۆكانه؛ گێژه‌ڵووله. (گردباد)
وه‌هابی : [ئاوه‌ڵناو] شوێگرانی وه‌هابييه‌ت. (وهابی)
وه‌هابييه‌ت : [ناو] لقێک له مه‌زهه‌بی حه‌نبه‌لی كه له‌سه‌ر بيروبڕوای موحـه‌ممـه‌دی عه‌بدولوه‌هاب دانراوه كه قورعان و سوننه‌تی پێغه‌مبه‌ر به بنه‌ڕه‌تی بڕوا ده‌زانێ و به‌غه‌يری خودا پنا به‌هه‌ر شت بردن به‌شـه-

ریک دانان بۆ خودا دەزانیٚ. (وهابیت)
وەی وەگەڕێن : [ناو] بەڵا ورگەڕێن؛ بەـ ڵاگەردان؛ قەڵخانی بەڵا. (بلاگردان)
ویاران : [جێناو] ئەوانـەی ویـەردن: (بـوور ین، ڕابوورین)؛ ڕابووردووگەل. (گذشتگان)
ویتامین : فرد؛ فد؛ اند: [نـاو] هـەرکـام لـە پێکهاتە ئالیەکان لە نێـو خوراکـدا کـە بـۆ ژیـان پێویسـتە بـەڵـام نابێتـە هێـز و وزە. (ویتامین)
ویتامین ئا : [ناو] ڕتینۆڵ؛ ئەو ویتامینە لـە نێو چەوریدا دەتوێتـەوە و کـەم بوونـەوەی ئەو ویتامینە لە لەشدا، دەبێتە هـۆی شـەو کوێری و زبر بوونی پێست. (ویتامین‌آ)
ویتامین ئی: [ناو] لە گەورە بوونی ماسـوو لکەکانی لەشدا دەوردەگێڕیٚ و پێشگری لە زوو پیربوونی سێللولەکان دەکا. (ویتا مین‌ای)
ویتـامین (ب١) : [نـاو] کـەم بـوونی ئـەم ویتامینە لە لەشدا دەبێتە هۆی نەخۆشـینی بێری‌بێری؛ لە ناو جەرگ و هێلکە و بیرەدا زۆرە. (ویتامین‌ب١)
ویتامین(ب٢) : [ناو] ئەم ویتامینە دەبێتـە گەشە و نەشەی لەش؛ لە ناو شیر و جـەـ رگدا زۆرە. (ویتامین‌ب٢)
ویتامین(ب٦) : [ناو] بەرگـری لـە دڵ بـە یەکداهاتن و ڕشانەوە دەکا. (ویتامین‌ب٦)
ویتـامین(ب١٢) : [نـاو] لـە دروسـتکردنی خوێن‌لە ناو لەشدا دەوری هەیە. (ویتامین-ب١٢)
ویتامین(سی): [ناو] لە ناو سەوزی خواردن و میوەدا زۆرە؛ بۆ بەرگری لە هـەڵامـەت- باشە ؛ خـۆش کـەرەوەی برینـی لـەشـە. (ویتامین‌سی)
ویتـامین (دی) : [نـاو] لـە پتـەو بـوونی ئێسک و دداندا ڕۆڵی هەیە. (ویتامین د)
ویتامین(کا): [ناو] لە ڕاوەستانەوەی خوێنی بەربووی لەش و گرسانەوەی خوێنی‌بریندا دەوری هەیە. (ویتامین‌کا)
ویترای :فرد؛ فد: [ناو] چەشنیٚ وێنەکێشان بەڕەنگی خەستی(هەویری یان ڕۆنی) لـە- سەر شووشە. (ویترای)
وێتن : [چاوگە] وتن؛ هۆتن؛ خۆتن؛ خە وتن؛ نووستن؛ ڕازان. (خوابیدن)
وێچنـە : [نـاو] بێژنـگ؛ وێچـن؛ هێڵـەک. (غربال)
ویدئو : اند؛ فرد؛ فد: [ناو]کەرەستەی تۆمار کردن و بڵاوکردنەوەی دەنـگ‌ورەنـگ بـە شێوەی میقناتیسی. (ویدئو)
وێدەچیٚ : [بەند](١) لەوانەیە؛ ڕەنگەوابێت. (شاید؛ احتمالا). (٢) شێوەدەدا؛ لەودەچـیٚ. (شبیەاست)
وێرانکەر : [ناو،بک] وێرانگەر؛ خاپوورکـەر؛ تێکدەر. (ویرانگر)
وێرانکـەردەی : [چاوگـە،ت] ویرانکـردن؛ خاپوورکردن؛ کاولکردن. (ویرانکردن)
ویرشیەی : لەبیر چوون؛ لەیاد بردن؛ فـەـ رامۆشکردن. (فراموش کردن)
وێرموود : ناوی جۆرێک شەرابە. (نامنـو- عی‌شراب)
وێڕنی : فرد؛ فد: [ناو](١)تراوێکە بۆ بریقە-

دار کردنی وێنە و چەرم. (٢)چەرمی وێڕنی لێدراو. (٣) جۆرێک چەرمی دەستکردی بریقەدار. (١و٢و٣.ویرنی)

ویرۆڵ : [ناو] ویکوڵ؛ ویکۆڵ؛ بیەکوڵ؛ بنجەبی؛ گەڵاکەی دەکوڵێنن، بۆ مالیجەی زەردوویی و ماڵاریا(نۆبەتی)باشە؛ سێ جۆرە (١) بیە چەرمە، یان سپیە بی،(٢)سوورەبی ، (٣) ڕەشە بی. (بید)

ویرەویر : [ناو،ت] بیرەبیر؛ هەڵاتن و کورتە ڕاوەستانی ئاسک. (رم‌کردن‌وایستادن‌و-واپس‌نگریدن‌آهو)+

ویڕەویڕ : [ئامراز] دەنگی هەر شت کە بە تیژی ڕابری وەک بەرد و گوللە؛ ویڕەی زۆر. (ویزویزگلوله)

ویزا : فرد؛ فد: [ناو] بەرایی؛ ئیزنی چوونە ناو وڵاتێکی بیانی لە لایەن نوێنەری ئەو وڵاتەوە. (ویزا)

وێژاموور :[ناو] زەنگلە؛ زەنگۆڵە. (زنگوله)

وێژامە : [ناو] پرۆزە؛ پەخشان؛ وەژەگ؛ نفیسکی. {نسر.با (ت)سەنقطە}

وێژی : [ناو] باوێشک؛ ئارووشک؛ هۆنژین؛ باووشک. (خمیازە)

ویساندن : [چاوگە،ت] فیساندن؛ نماندن؛ خووساندن؛ تەڕکردن؛ خویساندن. (خیساندن)

وێستاو : [ئاوەڵناو+ بەند] لەسەر دریژایی چەقاو؛ بێجوولە؛ بە پاوە ڕاوێستاو؛ ماتڵ. (ایستادە؛ بیحرکت؛ معطل)

ویستراو : [ناو،بەر] داوخوازکراو؛(ب) بانگ-کراو لە ڕێکخراوییێکی دەوڵەتیەوە زیاتر بۆ لێپرسینەوە. (خواستەشدە)

ویستەر : [ئاوەڵناو] خوازۆک؛ کەسێک کە دەیەوێت؛ خاترخواز؛ خوازەر. (خواستار)

ویسکی : [ناو] جۆرێک خواردنەوەی سەر خۆشکەری ئاڵکۆڵدارە. (ویسکی)

ویسیای : [ناو،بەر] فیسای؛ خویسیای؛ خوو ساو؛ نماندی. (خیس‌شدە)

وێکهاتن : [چاوگە،] چەمین؛ چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ هاتنەوەیەک و نزیک بوونەوەی دوجەمسەری هەر شت. (خم-شدن).

وێلک : [ناو] بەژن و ناوقەدی دار،لە ڕیشە وە هەتا جێی لقدەرکردنی دار.(تنەدرخت)

وێڵەکی : سەرگەردان؛ تیری بێئامانج؛ وە-ک: گوللەی وێڵەکی. (بی‌هدف؛ سرگردان)

وێڵی : [ناو] بەرەڵایی؛ ئاوارەیی؛ سەرگە-ردانی. (ول‌بودن)

+ وێنە : ناوە بۆ ژنان. (اسم زنانە)

وێنجە تاڵە : [ناو] وێنجە کەروێشک؛ خۆراکی ئاژاڵە؛ بۆ شیفای برین باشە. (یونجەوحشی)

ویەرد : [ڕابوردووی ڕەدبوون] تێپەڕی؛ ڕابوورد؛ ڕۆیی. (گذشت)

ویەرنای : [لەچاوگەی ویەردن](١) ڕابووردن؛ ڕۆیین. (٢) لێخۆشبوون؛ بە-خشین. (١و٢ رفتن؛ گذشتن)

وات : اند؛ فد: [ناو] یەکەی پێوانی هێـزی کارەبایی بەرانبەر بە یەک ژوول لە چرکە-یێکدا. (وات)
واتبۆرد : [ناو] تەختەی سپی کە بە ڕەش لەسەری دەنووسـن؛ دژی تـەختـە سـیاه. (وایتبرد)
واتێرپرووف : اند؛ فد: [نـاو] ئاونـەدز؛ بـە-کاتژمێرەکەمەوە دەچمە ناو ئاو، واتێرپرۆڤە ئاو نادزێ؛ دژی ئاو. (واترپروف)
واریس : [ناو] پاگرە؛ نەخۆشینی گرێ گرێ بوونی دەماری لەش بەتایبەت لە بەلەکـدا. (واریس)
واشێر : اند؛ فرد.؛ فد: [ناو] بەرپێچ؛ ئاڵقـە-یێکە تەنک،دەخرێتە نێوان پـێچومـۆرە بـۆ بەرگری لەشلبوونـەوە یـانمتـک لێبـڕین. (واشر)
واکسەن : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] هووروگو میکرووبی لاوازکراوی نەخۆشینەکانی جۆر-بەجۆر و تایبەت، بۆکردنە نـاو لـەش و در-وست. بوونی(دژهوورگ) لە لەشـدا، و بـە-رگەنەگـرتنـی هـورگیتـر بـە هـۆی ئـە-و(دژهوورگ)ەوە. (واکسن)
واکسـیل : روس؛ فـد: [نـاو] پـەلکـەی هۆنراوە لە قەیتانی ڵاشانی ئەفسەرانی تایبـەت بـە هـەر بـەشـیَ لـە ئـەرتـەش. (واکسیل)
واکسیناسیۆن : فرد؛فد: [ناو] کاری واکسە-ن کردنە ناو لەش. (واکسیناسیون)
واکمەن : اند؛ فد: ناوی بازرگانی بۆ کەرە-سـتەی چـووکی بڵـاو کـەرەوەی دەنـگ. (واکمن)
واڵان : فرد؛ فد: [ناو](١)لێوارەی چینـداری سەر قۆڵی کراس و خـوار داوێنـی کـراس. (٢)کورتە پەردەی چینداری ژوورەوەی پـە ردەی پەنجێرە. (والان)
والۆر : فرد؛ فد: [ناو] پۆیتە و گرینگایـەتـی کەهەرکەس لە کۆمەڵگادا هەیەتی.(والور)
والیباڵیست : [ناو،بک]یاری کەری والیباڵ. (والیبالیست)
وانێت : اند؛ فد: [ناو] پیکـاب؛ سـەیـارەی بچووکی بارکێش کە تا دوو تۆن بار هـە-ڵدەگرێت. (وانت)
وایەر : اند؛ فد: [ناو] چەپکەسیمی ڕووپۆشدار؛ چەند سیمی ڕووپۆشدار لە بـە-ینی مۆتۆڕ و دێلکۆ لە سەیارەدا. (وایر)
وڵت : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] یـەکـەی پێـوانی ڕەوتی کارەبایی. (ولت)
وڵتامیتر : [ناو] ئامێری پێوانی ڕادەی کارە-بای ڕابووردوو لە تەلێکدا. (ولتامتر)
وڵتمیتر : [ناو] ئـامێری ئـەنـدازە گرتنـی جیاوازیی پۆتانسیێلی خاڵگەلی خولگەیێک بە یەکەی وڵت. (ولتمتر)
ولڤ : [ناو] وڵف؛ جێگای باتێکردنی تیوپی سەیارە کە بە تیوپەوە لکاوە. (ولف)
وەرزشی ئاماتۆری : فـد؛ انـد؛[نـاو،ت] وە-رزشیَ کە پیشەی سەرەکیی وەرزشکار نە-

بێت. (ورزش‌آماتوری)
وەرهاتن : [چاوگە] پەنمان؛ وەک: پەنمانی هەویر؛ هەڵاتنی هەویر؛ هەڵمسانی هەویر. (ورآمدن)
وەرەق هەڵگەڕانەوە : [چاوگە،ت]جاری واهەیە چەند کاتژمێر قومار بازێک لەسەر یەک دەدۆڕێنێت، لە ناکاو دەست دەگۆڕێ و دەستی چاکی بۆ دێت، یان بە راوەژووی ئەوە، بەوە دەڵێن وەرەق هەڵگەڕانەوە؛ (ب) بارودۆخ گۆڕان. (ورق‌برگشتن)
وێتۆ : [ناو] خاوەنی بەرگرتنی زۆردارانە؛ دەسەڵات بە کەس یان ڕێکخراوێ دان بۆ تێکدانەوەی بڕیاری گشتی. (ویتو)
وێتۆ کردن : [چاوگە،ت] ڤێتۆ کردن. پووچەڵکردنەوەی بڕیاری کۆڕێکی قانوونی بەهۆی مافی وێتۆوە. (ویتوکردن)
ویدئۆکلووپ : [ناو،ت] دامەزراوێ کە فیلمی ویدئۆیی بەکرێ دەدا. (ویدئوکلوپ)
ویراستار : [ناو،بک] کەسێک کە هەڵەی بەرهەمی نووسراوەیێ سەر ڕاست دەکا. (ویراستار)
وێرانگەر: [ئاوەڵناو] کەسێک یان شتێ کە کاری وێرانکردنە؛ بۆمبی وێرانگەر. (ویـر انگر)
ویرانگەری : [ناو]کاری وێرانگەر؛ ڕەوتی وێرانکردن. (ویرانگری)
وێرگوول : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] نیشانە-ی(،)کە دوو پاژی ڕستەیێک دیاری دەکا، بۆ ئیستێکی کەم لە کاتی خوێندنەوەدا. (ویرگول)
ویرووس : فرد؛ اند؛ فد: [ناو] ڤایرۆس. (١)گیاندارانی زۆر وردیلە کە دەبنە هۆی نەخۆشین لە زیندەوەراندا. (٢) بەرنامەیێکی کامپیۆتێری بۆ تێکدانی ڕەوتی ئاسایی کامپیۆتێر. (١و٢.ویروس)
ویزیتۆر : [ناو] (ب)بازاڕ دۆز؛کەسێک کە بۆ کاڵای فابریکا یان ڕێکخراوێ موشتەری دەدۆزێتەوە. (ویزیتور)
ویلچێر : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] سەندە-ڵیی(کورسی) تەگەردار تایبەتە بۆ سواربوونی نەخۆش و شەپلەلێدراو. (ویلچر)
ویۆلۆنیست : فرد؛ فد؛ اند: [ناو] ژەنیاری کەمان. (ویولونیست)

ی : پاشگرێکی ناوچەییيە و لـە سـابلاغ و
بۆکان دەوترێ و واتا نـاگۆڕێ. (لای هـە-
ڵۆی بەرزەفڕی(بەرزەمژی) : واتا(لای هە-
ڵۆی بەرزەفڕی بەرزەمژ) لیرەدا بەرزەمـژی
حاڵەتی ئەوەی هەیە کە بڵێین بابچین بـۆ
(سابلاغی)(سابلاغیێ) واتا بچین بـۆ سـابلاغ.
(پسوند)

یابان : [ناو] ژاپۆن. (ژاپن)

یاتاخ : [ناو] مـەنزڵگـە؛ جیگـەی مانـەوە.
(جای‌ماندن.منزل)

یاخیگەری : فد: [بەرهەمـیچاوگـە] سـە-
رپێچی؛ نافرمانی؛ (ب) بەرهەڵستی دەوڵە-
ت هەڵسان و دژایەتی کردن. (یاغیگری)

یادهات : [ناو] بیرهات. (یادمان)

یـادچوون : بیرچــوون؛ ژبیرکــرن؛ فــە-
رامۆشکردن. (فراموش‌کردن)

یارد : اند.فد.فـرد. [نـاو] یـەکـەی پێـوانی
درێژایی لە ئـەمریکـا و ئورووپـا بـەرانبـە-
ربە۹۱/۴۴ سانتی‌میتر. (یارد)

یارۆ : (۱)[جێناو] شت؛ فڵانـە شـت؛ فڵانـە
کەس؛ یارۆکـەت بـرد : شـتەکـەت بـرد.
(چیز). (۲) ئەی یار؛ دۆستۆ. (ای‌یار)+

یاروباوەر :[نـاو،ت] ئاریکـار؛ پشـتوپـەنـا؛
پشتیوان؛ خودا یـاروبـاوەرت بێـت : خـودا
ئاگای لێت بێ. (یاروباور)

یارەلماسی : < ئێرەڵماسی

یارەمەز :[ئاوەڵناو] فێڵەباز؛ حیلەباز؛ عـوین-
باز. (مکار)

یارەمەزی :[ناو] عـوین‌بـازی، حیلـەبـازی؛
فێڵەبازی. (مکاری)

یاری‌دای : [چاوگە] یارمەتی‌دان؛ کومەک-
کردن؛ ئاریکاریکردن. (کمک‌کردن)

یاریگە : [ناو،ت] جێگای کایەکردن، گۆڕە-
پانی یاری. (میدان‌وجای‌بازی)

یازمە : [نـاو] دەسـرە یـان مێـزەری وەک
هەوری، کە چکۆلەترە لە پێچ و لارە پـێچ.
(دستارکوچک‌زنانه)

یاس : [ئاوەڵناو] بەتەنگ هاتن؛ بێ‌تاقەت؛
وەڕەز؛ جارس. (عاصی)+

یاسەکەوە : [ناو] پوورەگوڵ؛ گیایێکی بـە-
رزە، گوڵەکـانی هێشـو ئاسـایە و بـۆنێکی
خۆشی هەیە و ڕەنگی گوڵەکـانی شـین و
بەنەوشە و لە کێوەکانی بانە و مەریـوان و
باکووری سەقز زۆرە دژی کۆخـەیـە و بـۆ
میز گیرانیش بەکەڵکە. (یاس بنفش)

یاسەی سەخت : [ناو،ت] گاشە بەردی ڕە-
ق گاشە بەرد. (سنگ‌بزرگ‌وسخت)

یاشتن : [چاوگـە] ژیـان؛ بـۆیـهـەیـە لـە
(یــاش)ی تورکیــەوە تێکــەڵــی زاراوەی
کورمــانجی بوویێــت کــە چاوگــەکــەی
(یاشماخ)هەر بەو مانایەیە. (زندگی‌کردن)

یاغلەوی : < یەغڵاوی

یـاقووتیشـین : [نـاو،ت] بـەردی سـافیر. (یاقوتآبی)
یاکەند : [ناو] یاقووت. (یاقوت)
یاگە ئەنگوس : [ناو،ت] جیٚپەنجە؛ جیٚگـە قامک کە لە جیاتی واژۆ بەژێر نووسـراوەدا دەنریٚت. (جایانگشت)
یاگی : [ناو] ئاور؛ ئاگر؛ ئاهیر. (آتش)
یاڵتەبەک : [ناو] یاڵ ٚ تەبەق؛ کـەشـەفـەی دارین؛ سـینی چکۆلـەی داریـن. (سـینی-چوبی)
یاڵخ : [ناو] لە وشەی تورکی(یاڵ ٚلـخ)ە وە-هاتووە؛ دەستماڵی ملپـیٚچ؛ دەسـروکـەی مل. (دستمال گردن)
یاڵ ٚوکۆپـاڵ ٚ : [نـاو،ت](١) یـاڵ ٚ و کۆپـاڵ ٚ؛ ملوکۆپارەی گاو حەیوان؛ زیاتر بە شان و ملی ئەستوور دەوتریٚت . (یال و کوپال)
یاله : [ناو] یاڵە؛ کەڵەشاخیٚک کە لـە قـە-دیمدا شەرابیـان پـیٚ دەخـواردەوە و بـۆی هەیە پیاڵە هەر لەو وشەڕا هـاتووە. (جـام-شراب‌ازشاخ‌گاو)
یانگوو : [بەند] یانکوو؛ یانی؛ واتا. (یعنی)
یانگە : [ناو] جیٚ؛جیٚگا. (جایگاه)
یانەوان : [ناو] ژنکابەرمـاڵی؛ کابـان؛ کـە-یبانوو؛ بناوانیماڵ ٚ. (کدبانو)
یاوایوەر : [چاوگە،ت] هاتنە پیٚشەوە؛ گە-یشتنبە. (رسیدن‌به)
یاوز : [ناو] پاکەرەشیٚڵە؛ گیاییٚکـە بـۆ درگـا کردنی دومەڵ ٚ بەکەڵکـە. بـۆ ئیٚشـی گـە-روو(لەوزەتەین)و ئیٚشی گەدە باشە؛ بەردی زاور لەبەین دەبا، ٢٠ گـرەم یـاوز لـە ٢٥٠ گرەم ئاودا دەکوڵیٚنن و تاچوار ڕۆژ لیٚی دە-خۆنەوە. (اسفرزه)
یاوکۆژ : [ناو،ت] دەرمانە لەرز؛ داریٚکـە لـە چین و هیٚندوستانەوە هـاتووە لـە پـەڕاوی زەریای دەربـەنـدیخان دەسـتنیژ کـراوە و دژی یاوی مالاریایە و ماکیٚکی لیٚدەگیریٚت بە ناوی گەنەگـەنـە کـە عیلاجـی یـاوی مالاریایە. (گنەگنە)
یاوۆ : بگات؛ بیٚتە بەرەوە. (برسد)
یایانـە : [بـەنـد،ت] خوشـکانە؛ خانمانـە؛ خاتوونانە؛ بانووانە. (مانندبانو)
یۆرتمە : [ناو] قۆرتە؛ لۆقـە؛ جۆریٚـک بـە-ڕیٚگادا ڕۆیشتنی ئەسپە؛ ڕیٚگا ڕۆیشتنی ئە-سب لە خاوەوە تا دەگاتە چوارناڵ ٚ هەشـت جۆرە،(١) تەڕاتین،گـەڕانـدنی ئـەسـب بـۆ وشک بوونەوەی ئارەقی لەشی.(٢) قەدەم، ڕۆیشتنی ئەسب لەکاتیسوواریدا، لـە تـە-ڕاتین بەلەزترە. (٣) مـەری، شـیٚوە ڕەوتـی وەک ڕەوتی مەڕ. (۴) یۆرغە، لە مەری بە-لـەزتـر و لـە یورتمـە خـاوتر.(۵) یۆرتمـە، گورگە لۆق؛ لۆقە؛ قۆرتە. (۶) نەرمـە غـار؛ غاری هیٚواش لە گورگە لۆق بەلەزتـر. (٧) غار، لە نەرمە غار بەلەزتـر. (٨) چـوارنـاڵ ٚ، پڕتاو؛ بەلەزترین غاری ئەسپە. (یورتمە)
یورغە: < یورتمە
یۆگـا : [نـاو](١) کومـەڵـە وەرزشـیٚک بـۆ ڕاهیٚنان و زاڵ ٚ بوون بە سەر لـەش و ڕۆح-دا. (٢) ڕیٚبازیٚکی دینییە لە هیٚندوستان، کە سەر بەستیی ڕوح لـە دەسـت بـەردان لـە (هـەوەس و داخـوازی) لـەشدا دەبینـیٚ.

(یوگا)
یۆگرت : [ناو] یەکگری؛ یەکگرتن. (اتحاد)
یۆنجە تاڵێ : [ناو،ت] وێنجە تاڵێ؛ وێنجە کەرویشک؛ گیایێکە خۆراکی ماڵاتە و کوڵێزاوی گەڵاکەی لەگەڵ گەڵابیدا بۆ عیلاجی بیرۆی وشک بەکەڵکە کەپێی دەشۆن. (یونجەوحشی)
یۆیۆ : [ناو] (١)یاری منداڵان بە کەرەستە-یێکی کێشدارە؛ ناوی ئەو کەرەستە. (یویو).
(٢)یەکەیەکە. (یکی‌یکی)
یەپراخ : [ناو] یاپراخ؛ یاپراغ؛ ئیپراخ(وێدە-چێ وشەیێکی تورکی بێت) دۆڵمە. (دلمه)
یەتیمچە : (١)[ئاوەڵناو] هەتیوی بێبابەخ؛ هەتیوە؛ یەتیم چەرک. (ولنگار). (٢)[ناو] جۆرێک خواردنە لە بادەمجانی رەش. (یتیمچه)
یەتیمچەرک : [ئاوەڵناو] هەتیوە؛ پەست و بێبایەخ. (انسان‌بی‌ارزش؛ ولنگار)
یەخاف : [ناو،ت] بۆ کوشتن و لە بەین بردنی جووڵەوەر و گەراکانیان، لەزستانانا ئاو ئاژین دەکەنە سەر مەزرا کە بیبەستێ. (آبیاری‌زمستانه‌مزرعه‌برای‌ازبین‌بردن-حشرات)
یەخاو : [ناو،ت] (١) ئاوی سەهۆڵی تاواوە. (٢) سەهۆڵ و ئاوی تێکەلاو. (٣)(ب) ئاوی زۆر سارد و چایییگ، بەفراو؛ سەهۆلاو.(آب‌یخ)
یەخچاڵ : [ناو،ت] لە قەدیمدا چاڵیان هەڵدەکەند و لە زستانانا بەفر یان ئاویان تێدە کرد کە لە چلەی زستاندا بیبەستێ و لە هاویناندا دە ریان دەهێنا، ئەمڕۆ یە-خچاڵی نەوتی و کارەبایی هەیە و بەو کە-رەستە دەڵێن کە سەهۆڵ دروستدەکات. (یخچال)
یەخچاڵی سروشتی : لە هەندی کێوی سەرکەشدا شیو و دۆڵ پڕدەبن لە بەفر و ساڵوساڵ دەمێنن و ناچنەوە، بەفرەچاڵی سروشتی. (یخچال‌طبیعی)
یەخدان : [ناو،ت] (١)جێگای سەهۆڵ. (٢) یەغدان؛ سندوقی گەورە. (صندوق‌بزرگ)
یەخماڵ : [ناو،ت] شەربەتی خاکشیر بە وردە سەهۆڵەوە. (شربت‌خاکشیرباقطعات - ریز یخ)
یەخە ئیسکی : [ناو،ت] یەخەی پڕ بەمل کە بەسەر خۆیدا دەنووشتێتەوە و دەورانده-وری مل تا نزیک چەناکە دادەپۆشێت زیاتر بە کراسی بەن(پۆلیوێر)ی یەخە درێژ دەوترێت. (یقه‌اسکی)
یەخە ئینگلیسی : [ناو،ت]یەخەی کراسی ملیوان کورت. (یقه‌انگلیسی)
یەخەچڵکن : (١)[ناو] کەسێک کە یەخەی لیباسی چڵکن بێت. (٢ب) بە مرۆڤی شرپۆشی بێکەسایەتی دەوترێ. (یقه چرکین)
یەخەدادڕای : [ناو] جۆرێک گەنمی قەندە-هاری. (نوعی‌گندم)
یەدێ : کورتکراوی یەدواڵلا. (مخفف-یدالله)
یەراق : [ناو] زەنبەری سەر و ملی ئەسپ؛ خشڵی ئەسپ. (یراق)

یەراق دروو : [ناوەت] کەسێک کە یەراق چێدەکا. (یراق‌دوز.یراق‌باف)

یەرە : سێ؛ یەرەشەممە : سێشەممە. (سه)

یەز : [ناو] یەزدان؛ خودا؛ خوڵا؛ (یزدان)

یەزان‌پەرس : [ناو] گیاییێکە ژەهراوییە، بەڵام پێنج گرەمی لەگەڵ ٢٠ گرەم گوڵەوەنەوشە و گوڵە هێرودا دەکوڵێن بۆ عیلاجی نەخۆشینی هەناسە تەنگی. (ئاسم). (تاج‌الملوک)

یەزشن : > یەسنا

یەساخ : یاساخ؛ قەدەغە. (قدغن)

یەسنا : [ناو] یەسنە؛ یەزشن؛ بەشێکی بەهێزە لە ئاوێستا. (یسنا)

یەسە : ئەمەیە؛ ئەمەسە؛ ئائەمەسە؛ ئەوە تانێ. (اینست)

یەشت : [ناو] بەشێکە لە کتێبی ئاوێستا. (-بخشی ازآوستا)

یەشمی : [ئاوەڵناو+ ناو] ڕەنگی سەوزی تۆخ بە ڕەنگی یەشم؛ ئامێتەی زەرد و شین و قاوەیی تۆخ. (یشمی)

یەغڵاوی : تد؛ فد: [ناو] یەغلەبی؛ تاوەی دەستکداری سەربازی. (یغلاوی)

یەک : [ناو] یێک؛ ئێک؛ لە هەرسێ زاراوەی سەرەکیدا واتاییێکیان هەیە (یک)

یەکانە : [ناو] یارییێکی دوو یان چەند کەسییە کە منداڵان بە نۆبە بەسەر یەکتردا باز دەدەن. (جفتک‌چارکش)+

یەکبتوون : [بەند] یەکوچان؛ یەکبین بێ‌مەوداو پشوودان. (یکسره؛ بدون وقفه)

یەکبەرخ : مەڕێ کە جارێک زابێت. (گوسفندی که‌یکبارزائیده‌باشد)

یەکدی : [جێناو] هەڤودوو؛ یەکتری؛ یەکترین. (همدیگر)

یەکدونیا : [بەند] بەقەرا دونیاییێک؛ یەکدونیا سوپاست لێدەکەم : بەقەد دونیایێک. (ب)گەلێک. (یکدنیا؛ یک‌عالمه)

یەکراست : [بەند] بێ‌لادان لە جێی‌تر، یەکراست هاتم بۆ ماڵی ئێوە؛ ڕاستەوڕاست. (مستقیما")

یەکڕەنگ : [ئاوەڵناو+ ناو] چاکردنە ناو ئیستیکان یان شەربە لە قۆریەوە بێ‌ئەوە ئاوی داخی بەسەر دابکرێت.(ب)چایی پڕڕەنگ.(یکرنگ)+

یەکڕێ : (١) [ئاوەڵناو] بەرەو یەکلا؛ یەک بیر و باوەڕ؛هاوبیرهاوبیر؛ یەک ڕێباز. (یک‌مسیر). (٢) یەکرا؛ بەجارێ؛ هەموو؛ بەیەکجاری. (یکبار؛ یکباره)

یەکسەری : (١) [ئاوەڵناو] یەکلایی؛ کارەکە یەکسەری بکەوە : بیخە بە - بارێکدا. (یکسره). (٢)[ناو] ڕەشکەکای نیوقەد نەبەستراو.(تورکاه‌کشی کامل‌و وسطبسته نشده)

یەکشەوە : ئەو بەفرەی دوێشە و بارییێت. (له هەر کاتێکی ساڵدا بارییێت)+

یەکشێوە : [ئاوەڵناو] یەکجۆر؛ یەکوێنە. (یک‌شکل)

یەکقسە : [بەند] فرۆشیارێک کە لە موعامەلەدا قسە ناگۆڕێت و حەوجە بە چەناکە لێدان(چەنەلێدان)نییە. (یک‌کلام)+

یەکگەوتوو : [ڕابوردووی چاوگەی یەک گەوتن] ڕێک گەوتوو؛ یەک گرتووو؛ تەبا. (بەتوافق رسیدە)
یەک لایی : تەواو کردنی قسەی موعامەلە یان گرفت و گیری و کێشە، سەر ڕاست کردن و خستن بە بارێکدا. بڕینەوەی قسەوباسی پەیمان. (یکطرفی؛حل کردن مسئلە؛ یکسرە)
یەکوچان : [بەند] بیٚ‌پشوودان؛ کارەکە‌مان یەکوچان تەواو کرد. (بدون‌وقفە)
یەکودووکردن : پاوپاکردن؛ بیر لیٚکردنەوە و هەڵسەنگاندن و بەراوەرد کردن؛ بیٚ‌یە‌کودوو : گورج؛ بەلەز. (فکرکردن و برآورد کردن انجام کاری)+
یەکەپەل : [ئاوەڵناو] یەکەتا، تەنیابالٚ؛ بیٚکەس؛ بیٚ‌یاریدەدەر. (تنها)
یەکەڵە : یەل؛ گیاندارێک کە لە ئەندامە‌کانی جووت، تەنیا یەکیٚگی هەبیٚت، وەک(یەکەلە گون، یەکەڵە چاو، یەکەڵە گوان). (حیوانی‌کەازاعضاجفت‌فقط‌دارای‌یکی‌باشد) لە فارسییدا هاوتای (یەکەڵە)م نەدۆزیەوە.(تەک و یەک) دەگوتریٚ
یەکهەوا : یەکڕەوت؛ لە سەر ڕەوتیٚک؛ لە سەر نەزمیٚک؛ بیٚ‌گۆڕینی ڕەوتی هەنگاو هەڵگرتن؛ نەگۆڕانی ساردی و گەرمی هەوا. (یکهوا)
یەکیٚک : [ئاوەڵناو+ ناو+ جیٚناو] تاقیٚک؛ تاییٚک؛ دانەییٚک؛ کەسیٚک؛ گلەیک. (یکی)
یەل : (١)[ناو] پاڵەوان؛ یەلان : قارەمانان. (یل). (٢)گەل؛ کوریەل : کوڕگەل. (ها)
یەل‌گوان : [ئاوەڵناو+ ناو] یەکەڵە گوان؛ ئاژەڵیٚ کە تەنیا گوانیٚکی هەبیٚت. (تک پستان)
یەمەنی : [ئاوەڵناو] سەر بە وڵاتی یەمەن. (یمانی)+
یەند : [بەند] هیٚندە؛ ئەوەندە؛ ئەونە. (آنقدر)
یەنگۆکەردەی : [چاوگە،ت]لاسایی کردن؛ دەمەلاسکیٚ کردن. (تقلید و ادا درآوردن)
یەوەتاڵیٚ : [ناو] جۆتاڵە؛ جۆی کیٚوی. (جو صحرایی.جوهرز)
یەوەدیٚویٚ : [ناو] جۆی هورج؛ جۆی ورچ؛ گیاییٚکە لە هەموو کوردستاندا زۆرە و دەرمانە بۆ چڵکی میزەڵدان و ئاتەشەک (سووزاک) و بۆ شەکەرمزیش بەکەڵکە. (یولاف.جووشی)
یەوەرووتە : < جۆڕووتە
یەوەرۆمی : [ناو] جۆی دووسەر؛ بۆ ئازاری زەردوویی بەکەڵکە و هەروەها بۆ دەڵە‌میزی منداڵان کەڵکی هەیە. (جودوسر)
یەوەرە : [ئاوەڵناو] لاواز؛ کز؛ داڵگۆشت. (لاغر)
یەوەشامی : < یەوەرۆمی
یەهوودی : [ئاوەڵناو+ ناو] جوو؛ مووسایی؛ ئۆمەتی حەزرەتی مووسا(س). (یهودی)
یەهوە : [ناو] خودای جوولەکەکان، ئەلها. (یهوه)
یەهەر : [ناو] جەرگ؛ جگەر. (جگر؛ کبد)
ییٚت :[نیشانەی کۆمکردن] نیشانەی کۆ؛

کان؛ گەل؛ وەک ئەسپێت سپی : ئـەسـپە سپیەکان. (علامت‌جمع)

یێربەیێر : تد؛ فد: (١) [ئاوەڵنـاو] پـاکـلـە- پاک؛ بێحیساب. (٢) جێبەجـێ؛(ب) ئـە- نجامدانی کارێک.(یێر لە تورکیەوە هـاتووە بە واتای جێگا، عەرز). (یربەیر؛انجام دادن)

یـێش : (١) [نـاو] ئـێش؛ ئـازار. (درد)(٢) [ئامرازی دەنگ] فرمانی ڕاوەستانی ئەسپ. (فرمان برای ایستادن اسب)

یێک : > یەک

یێن : (١)دێن؛ ئەوانیش‌یێن : ئەوانیش‌دێن. (می‌آیند). (٢) [ناو] یەکەی پارەی ژاپـۆن. (ین) .